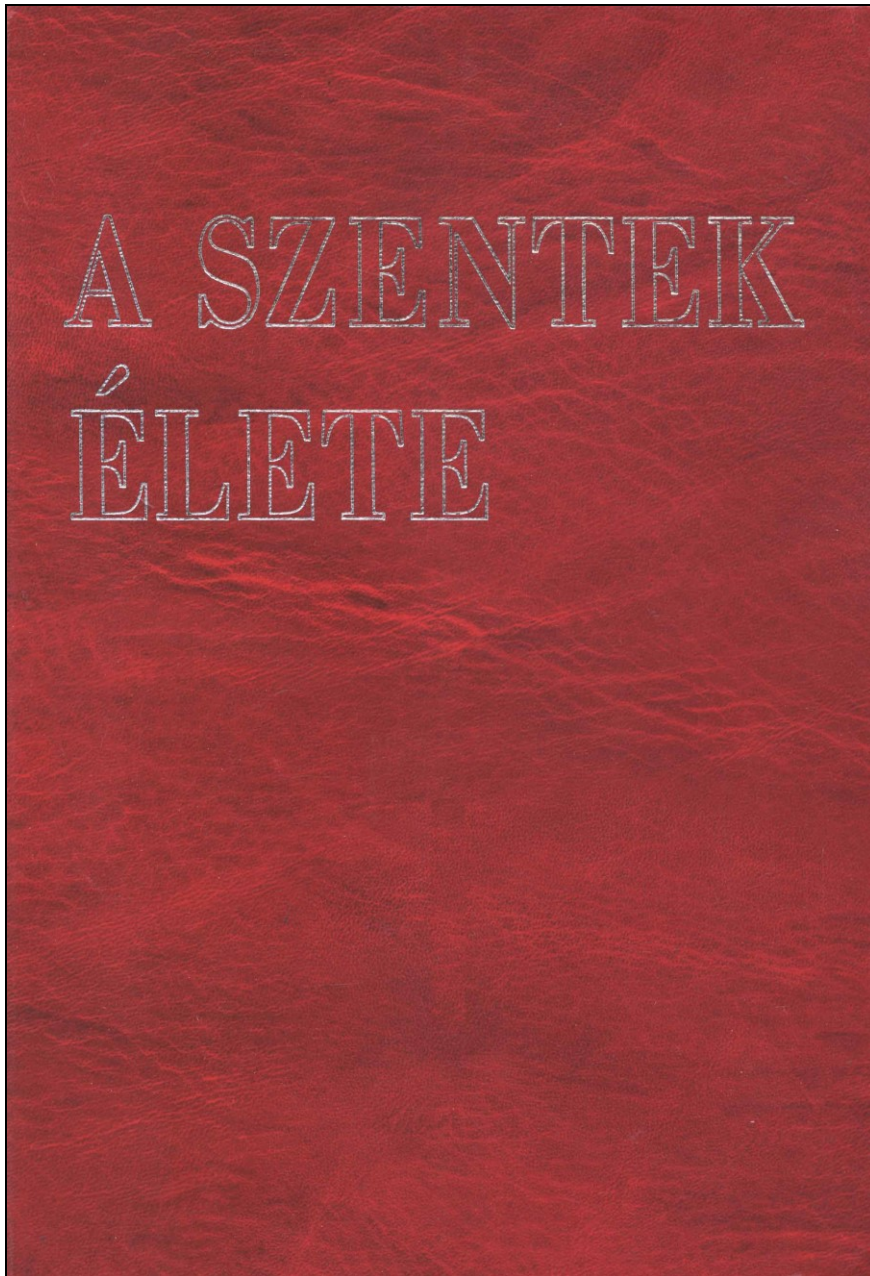

Diós István (szerk.) A szentek élete I.

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

**Diós István (szerk.)
A szentek élete I.**

Az eredeti mű:
Joseph Weisbender: Heilige des Regionalkalenders
St. Benno Verlag, Leipzig, 1978.

Egyházi jóváhagyás: Drezda, 1978. november 21.
Mons. Ahne, általános helynök

Fordította:
dr. Lőrincz Imre, Verő G. Mária, dr. Diós István

Munkatársak:
dr. Hajdók János, Vida Tivadar

Szerkesztette: dr. Diós István, átdolgozta a Pálos Könyvtár munkaközössége
Minden jog fenntartva, beleértve a bárminemű eljárásal való sokszorosítás jogát is.

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció a Szent István Társulat azonos című könyvének negyedik, bővített kiadásának első kötetének elektronikus változata. A nyomtatott könyv ISBN azonosítója 963 360 734 5. Az elektronikus kiadás a szerkesztő, dr. Diós István és a Szent István Társulat engedélyével készült. A programot a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár előírásai szerint lehet használni. A teljes szerzői jog a Szent István Társulat tulajdonában van. Az elektronikus könyv szövegét dr. Diós István gondozta.

A program névmutatója – a teljesség kedvéért – tartalmazza a nyomtatott könyv második kötetében megjelent szentek nevét is, de oda nem biztosít ugrást.

Tartalomjegyzék

Impresszum	2
Tartalomjegyzék	3
Előszó a negyedik kiadáshoz	9
Bevezetés	10
1. Liturgikus naptár – Névnep-kalendárium – Martirológium.....	10
2. Történeti visszatekintés.....	10
3. Tudnivalók a jelen kötetéről.....	11
Január	13
1. Isten Anyja, a Boldogságos Szűz Mária	13
2. Nagy Szent Vazul	23
2. Nazianzi Szent Gergely.....	26
7. Pennaforti Szent Rajmund	30
13. Poitiers-i Szent Hilarius	33
15. Remete Szent Pál	36
17. Remete Szent Antal.....	40
18. Árpádházi Szent Margit	44
20. Szent Fábían Pápa	47
20. Szent Sebestyén	49
21. Szent Ágnes	52
22. Szent Vince	54
24. Szalézi Szent Ferenc	56
26. Szent Timóteus és Szent Titusz	59
27. Merici Szent Angéla	60
28. Aquinói Szent Tamás.....	63
31. Bosco Szent János.....	67
Február	72
3. Szent Balázs	72
3. Szent Oszkár	74
5. Szent Ágota.....	76
6. Japán vértanúk: Miki Szent Pál és társai.....	78
6. Szent Dorottya	82
8. Emiliáni Szent Jeromos.....	84
10. Szent Skolasztika	87
14. Szent Cirill és Szent Metód.....	88
17. A Szervita Rend alapítói: Szent Bonfiglio, Bonagiunta, Manetto, Sostegno, Amadio, Uguccione, Alessio	91
21. Damjáni Szent Péter.....	94
23. Szent Polikárp	97
24. Szent Mátyás apostol	100
Március	102
4. Szent Kázmér.....	102
7. Szent Perpetua és Szent Felicitas	105
8. Istenes Szent János.....	107
9. Római Szent Franciska	110
17. Szent Patrik	113
18. Jeruzsálemi Szent Cirill	117

19. Szent József.....	120
23. Mongrovejói Szent Turibiusz	123
Április	126
2. Paolai Szent Ferenc.....	126
4. Sevillai Szent Izidor.....	129
5. Ferreri Szent Vince	132
7. De La Salle Szent János.....	135
11. Szent Szaniszló	138
11. Galgani Szent Gemma	139
13. Szent I. Márton pápa.....	142
16. Soubirous Szent Bernadett.....	145
21. Canterbury Szent Anzelm.....	148
23. Szent Adalbert.....	151
24. Szent György	153
24. Sigmaringeni Szent Fidél.....	156
25. Szent Márk evangélista	159
28. Chanel Szent Péter	162
29. Sziénai Szent Katalin	164
30. Szent V. Pius pápa	169
Május.....	173
2. Alexandriai Szent Atanáz	173
3. Szent Fülöp és Szent Jakab apostolok	178
4. Szent Flórián	180
7. Boldog Gizella	182
12. Szent Pongrác.....	185
12. Szent Nereus és Szent Achilleus.....	186
16. Nepomuki Szent János.....	187
18. Szent I. János pápa.....	190
20. Sziénai Szent Bernardin.....	192
22. Casciai Szent Rita	195
25. Szent Béda Venerabilis	197
25. Szent VII. Gergely pápa.....	200
25. Pazzi Szent Mária Magdolna	205
26. Néri Szent Fülöp	209
27. Canterbury Szent Ágoston	214
30. Szent Johanna – Jeanne D’arc.....	217
Június	222
1. Szent Jusztin.....	222
2. Szent Marcellin és Szent Péter.....	226
3. Ugandai vértanúk: Lwanga Szent Károly és társai	227
5. Szent Bonifác	230
6. Magdeburgi Szent Norbert.....	235
8. Prágai Boldog Ágnes	238
9. Szír Szent Efrém	242
11. Szent Barnabás Apostol	245
13. Padovai Szent Antal.....	248
15. Árpádházi Boldog Jolán.....	253
19. Szent Romuáld	255
21. Gonzaga Szent Alajos.....	257
22. Nolai Szent Paulinus	260

22. Fisher Szent János.....	263
22. Morus Szent Tamás.....	265
24. Keresztelő Szent János.....	270
27. Alexandriai Szent Cirill	275
27. Szent László király.....	277
28. Szent Iréneusz	281
29. Szent Péter apostol.....	285
29. Szent Pál apostol.....	290
30. Róma első vértanúi	296
Július	299
3. Szent Tamás Apostol	299
4. Portugáliai Szent Erzsébet	302
5. Zaccaria Szent Antal Mária	304
6. Goretti Szent Mária.....	308
11. Nursiai Szent Benedek.....	311
13. Szent II. Henrik.....	316
14. Lellisi Szent Kamill	319
15. Szent Bonaventura	322
17. Szent András és Szent Benedek.....	326
18. Boldog Hedvig.....	328
21. Brindisi Szent Lőrinc	330
22. Szent Mária Magdolna.....	332
23. Svéd Szent Brigitta	335
24. Árpádházi Boldog Kinga	339
24. Szent Kristóf.....	341
25. Szent Jakab apostol, az idősebb	342
26. Szent Anna és Szent Joachim	344
29. Szent Márta	346
30. Aranyszavú Szent Péter	349
31. Loyolai Szent Ignác	352
Augusztus.....	358
1. Ligouri Szent Alfonz.....	358
2. Vercelli Szent Özséb.....	363
4. Vianney Szent János	365
7. Szent II. Sixtus pápa	371
7. Thienei Szent Kajetán.....	372
8. Szent Domonkos	376
10. Szent Lőrinc	381
11. Assisi Szent Klára.....	383
13. Szent Pontianus pápa és Szent Hippolitus pap	388
13. Boldog XI. Ince Pápa.....	390
14. Kolbe Szent Maximilián	392
15. Nagyboldogasszony (Boldogságos Szűz Mária mennybevétele)	396
16. Szent Rókus	421
18. Szent Ilona	425
19. Clairvaux-i Szent Bernát.....	427
19. Eudes Szent János.....	434
20. Szent István király.....	437
21. Szent X. Pius pápa	441
23. Limai Szent Róza.....	447

24. Szent Bertalan apostol.....	450
25. Szent IX. Lajos király	452
25. Kalazanci Szent József.....	455
27. Szent Mónika	458
28. Szent Ágoston püspök.....	462
Szeptember.....	468
3. Nagy Szent Gergely pápa.....	468
7. Szent Márk, István és Menyhért kassai vértanúk.....	472
13. Aranyszájú Szent János.....	474
16. Szent Kornél pápa	479
16. Szent Ciprián karthagói püspök	480
17. Bellarmin Szent Róbert.....	484
17. Bingeni Szent Hildegárd	487
19. Szent Januarius püspök és társai	491
21. Szent Máté evangélista	493
24. Szent Gellért.....	496
26. Szent Kozma és Szent Damján	498
27. Páli Szent Vince.....	499
28. Szent Vencel	505
30. Szent Jeromos	507
Október	512
1. Lisieux-i Szent Teréz	512
4. Assisi Szent Ferenc	518
6. Karthauzi Szent Brúnó	527
8. Magyarok Nagyasszonya	530
9. Párizsi Szent Dénes és társai.....	532
9. Leonardi Szent János	535
14. Szent I. Callistus pápa.....	538
15. Avilai Nagy Szent Teréz.....	540
16. Szent Hedvig sziléziai hercegnő	545
16. Alacoque Szent Margit-Mária.....	550
17. Antiochiai Szent Ignác	553
18. Szent Lukács evangélista	556
19. Kanadai vértanúk: Brébeuf Szent János és társai	559
19. Keresztes Szent Pál	562
21. Szent Orsolya és társnői.....	565
23. Kapisztrán Szent János	566
24. Claret y Clará Szent Antal Mária.....	571
25. Boldog Mór.....	574
28. Szent Simon és Szent Júdás Tádé apostolok.....	576
November.....	578
3. Porres Szent Márton.....	578
4. Borromei Szent Károly	580
5. Szent Imre herceg	586
10. Nagy Szent Leó pápa	590
11. Tours-i Szent Márton	595
12. Polocki Szent Jozafát	599
13. Szent Asztrik Anasztáz Radla.....	602
13. Boldog Bánfi Buzád.....	603
13. Boldog Bátor László	604

13. Szent Beszteréd.....	605
13. Szent Bonifác.....	606
13. Szent Buldus.....	607
13. Boldog Csák Móric.....	608
13. Tiszteletreméltó Csepelényi György.....	609
13. Szent I. Dávid király.....	611
13. Boldog D'este Beatrix.....	613
13. Boldog Dominici János.....	614
13. Boldog Erzsébet özvegy.....	617
13. Boldog Erzsébet szűz.....	618
13. Boldog Eszkandéli Máté.....	624
13. Szent Gaudentius.....	625
13. Boldog Gertrúd.....	626
13. Szent Gertrúd.....	627
13. Szent Günter.....	628
13. Boldog Ilona.....	629
13. Boldog János.....	630
13. Szent Kálmán.....	631
13. Boldog Kazotics Ágoston.....	632
13. Tiszteletreméltó Kelemen Didák.....	633
13. Szent Kvirin.....	637
13. Boldog Magyar Antal ferences.....	638
13. Boldog Magyar Antal kármelita.....	639
13. Boldog Magyar István és Szász Konrád vértanúk.....	640
13. Boldog Magyar István vértanú.....	641
13. Magyar Szent Pál.....	642
13. Marchiai Szent Jakab.....	643
13. Boldog Özséb.....	644
13. Boldog Piacenzai Jakab.....	647
13. Szent Pilgrim.....	648
13. Boldog Regensburgi Bertold.....	649
13. Szent Salamon király.....	650
13. Boldog Sebestyén.....	651
13. Boldog Szádok és társai.....	652
13. Boldog Szalóme.....	653
13. Boldog Temesvári Pelbárt.....	655
13. Thomasius Szent Péter.....	659
13. Toulouse-i Szent Lajos.....	661
13. Tiszteletreméltó Batthyány Strattmann László.....	663
13. Tiszteletreméltó Bogner Mária Margit.....	664
13. Tiszteletreméltó Kaszap István.....	668
15. Nagy Szent Albert.....	670
16. Skóciai Szent Margit.....	674
16. Helftai Szent Gertrúd.....	677
19. Árpádházi Szent Erzsébet.....	680
22. Szent Cecília.....	685
23. Szent I. Kelemen pápa.....	688
23. Szent Kolumbán.....	690
25. Alexandriai Szent Katalin.....	694
30. Szent András apostol.....	696

December	698
3. Xavéri Szent Ferenc	698
4. Damaszkuszi Szent János	701
4. Szent Borbála	703
6. Szent Miklós Püspök.....	705
7. Szent Ambrus.....	708
11. Szent I. Damazusz pápa	712
12. Chantal Szent Franciska.....	715
13. Szent Lúcia.....	719
14. Keresztes Szent János	721
21. Canisius Szent Péter.....	726
23. Kenty Szent János	730
26. Szent István diákonus	733
27. Szent János apostol és evangélista	736
28. Aprószentek	740
29. Becket Szent Tamás	742
31. Szent I. Szilveszter pápa	746
31. Labouré Szent Katalin.....	749
Bibliográfia (gyűjteményes kiadások)	751
Névmutató a keresztnévek szerint	752
Szerzők.....	764

Előszó a negyedik kiadáshoz

1984-ben a Szent István Társulat Könyvkiadó abban a reményben bocsátotta útjára *A szentek élete* első kötetét, hogy segítséget nyújthat a papságnak a liturgiára és a katekézisre való fölkészülésben, s lelki táplálékot adhat a híveknek. Valóban táplálék lett a könyv, mert tíz éven belül immár a negyedik kiadást igénylik olvasói.

A szentek élete két kötetből áll. Az első, amit az olvasó most a kezében tart, a magyar liturgikus naptár szentjeit tartalmazza időrendben. A második kötetben vannak a kevésbé ismert, jelentős, de az évi liturgiában nem szereplő szentek.

Az első kötetben a következő változtatásokat végeztük az átdolgozás során:

A magyar szenteket is besoroltuk a naptári sorrendbe, így minden szent ünnepnapja szerint kereshető a könyvben. (Az előző kiadásokban a könyv két részből állt, s magyar szentek a második részben voltak.)

Néhány, az egyetemes liturgikus naptárban nem szereplő, de a magyar egyházi hagyományban jelentős szent életrajzát bevettük a kötetbe: pl. Szent Rókusét, Szent Kristófét, Alexandriai Szent Katalinét.

A Szűzanyáról január elsején és augusztus 15-én olvashatunk. Szentírási anyagát kiegészítettük a *Jakab-ősevangéliummal*, illetve Melitón szárdeszi püspök *Mária mennybevétele* c. munkájával.

Adja Isten, hogy mindenkinek, aki kezébe veszi és olvassa, annyi örömet adjon és kegyelmet közvetítsen ez a könyv, amennyiben része volt azoknak, akik a megjelenetésén fáradoztak. Isten áldása, a Boldogságos Szűz és minden szentek oltalma legyen mindannyiunkon.

A Kiadó

Bevezetés

A II. Vatikáni Zsinat utáni naptárreformmal kapcsolatban nyugtalanság támadt a hívő nép körében. Híre kelt ugyanis, hogy az 1969-ben hatályba lépett új római naptárból hiányoznak olyan népszerű szentek, mint Szent Borbála, Szent Orsolya vagy Szent Kristóf. Amikor azonban az egyes országok megalkották saját területi naptárukat, ismét megjelentek e nevek, sőt más szentek nevei is, akik az illető országnak sokat jelentenek.

Milyen kapcsolat van az egyetemes Egyházra érvényes **Római Kalendárium** és egy-egy ország saját naptára között? Milyen elvek alapján válogatják egyik vagy másik kalendárium ünnepelt szentjeit? Tulajdonképpen miért volt szükség naptárreformra?

1. Liturgikus naptár – Névnep-kalendárium – Martirológium

Először el kell oszlatnunk azt a félreértést, mely szerint a szentek naptára tökéletes tükörképe az Egyház szentek iránti tiszteletének. Egyetlen naptár sem képes, de nem is akarja a „minden nemzetből, törzsből, népből vagy nyelvcsaládból” származó hatalmas sereget felsorolni, hiszen „senki sem tudja megszámolni őket” (Jel 7,9). Az egyetemes, illetve helyi **liturgikus naptár**, a **Direktórium** azokat a szenteket tartalmazza, akiket a szentmisében és a zsolozsmában ünneplünk. E közösségi ünneplés megkövetel bizonyos válogatást, hogy egyensúlyban maradjon az egyházi évben az üdvtörténet misztériumainak és a szenteknek ünneplése.

A liturgikus naptárnál jóval több nevet tartalmaz a **névnep-kalendárium**. Ennek is megvan a létjogosultsága és jelentősége a névnapok, a keresztény névválasztás, a népszokások és a szentek tiszteletének egyéb módzatai szempontjából. Ebbe a csoportba tartoznak a **falinaptárak** is.

Még több szentet sorol föl a **Martirológium**, az a könyv, amely az Egyház történetében, főként a kolostori hagyományban nagy múltra tekint vissza. Belőle olvassák föl naponta azoknak a szentek nevét, akiknek aznap van az égi születésnapjuk, ezzel a záradékkal: „...és másutt más vértanúk, hitvallók, szüzek és szentek emlékezetét ülik”.

2. Történeti visszatekintés

Szentjeink tiszteletének mai formáját jobban megértjük, ha kissé visszatekintünk a szentek tiszteletének kialakulására.

A szentek keresztény tisztelete már a második században megkezdődött a vértanúk sírjánál. Akkoriban a pogány római család – halottai (földi) születésnapján – össze szokott jönni halotti torra a sírnál. A keresztény közösség ehhez hasonlóan összegyűlt a vértanúk sírjánál *égi születésük napján*, de nem halotti tort ültek, hanem eucharisztikus lakomával, szentmisével emlékeztek meg róluk. E megemlékezés évszázadokon át a vértanúság helyéhez, illetve az ottani közösséghez fűződött. A legrégebb római naptár, az úgynevezett **Chronograph** szinte kizárólagosan csak Róma város vértanúinak nevét tartalmazza. A tisztelet helyhez kötöttsége oly mértékű volt, hogy a Boldogságos Szűz Márián, Szent Péteren és Pálon kívül még az apostolok sem szerepeltek benne.

Az üldözések elmúltával, a 4. századtól a szentek naptára két forrásból is bővült: egyrészt befogadták az ünnepelt vértanúk közé a hitvallókat, azokat, akik börtönt és kínzatást szenvedtek Krisztusért, de nem haltak vértanúhalált. Majd tovább tágult a kör az aszkéták, a szerzetesek és a szüzek csoportjával, akiket úgy tekintettek, mint vértelen vértanúságot vállaló hősokeket. A naptár bővülésének másik forrása lett a római és más helyi egyházak

naptárcseréje: a római liturgia kisugárzott az egész Egyházra, és a távoli helyi egyházak naptárát megismerték Rómában. E kölcsönhatás gyümölcse a **Martirologium**.

A 4. század után kivirágzott a szentek legendairódalma is. Míg a korábbi irodalmi emlékek nagyon szűkszavúak, valósággal jegyzőkönyvszerűek, a legendák bőséges és színes elbeszéléssel szólnak a szentekről, írásba foglalván egyrészt a dokumentálható hagyományt, másrészt azokat a csodás történeteket, melyeket a szent iránti tisztelet és szeretet teremtett. A jelen gyűjteményben is helyet kaptak e legendák, de világosan elválasztva a történeti adatoktól.

A középkor folyamán a naptár állandóan új szentekkel bővült, s lassan a liturgikus esztendő szűknek bizonyult a szentek befogadására. A liturgikus könyveket cserélték egymás között országok és egyháztartományok, átvették egymás nevezetesebb helyi szentjeit. Egyházpolitikai törekvések is hatottak a naptárra. Jóllehet a szentté avatást kezébe vette a pápa, s ezzel a 13. századtól Róma szabályozó szerephez jutott, a naptár alakulását tekintve igazában nem tudott korlátokat szabni. Ám ez a bőség nem volt mindenütt és feltétlenül a jámborság táplálója. Később valaki meg is jegyezte: „Tönkretesznek minket az ünnepekkel. Egyik rangosabb mint a másik, és a plébános úr minden prédikációját új szenttel fűszerezi” (La Fontaine).

A liturgiában ennek az lett a következménye, hogy a Krisztusra való emlékezést elborította a szentek ünneplése. A vallásos buzgóságban pedig odáig fajulhatott a dolog, hogy a szentek, akik valamiben hősi fokon követték Krisztust, háttérbe szorították Urukát és Ősmintájukat.

A reformáció hatására foglalkozott a Trienti Zsinat a naptárkérdéssel is, és megalkotta a katolikus Egyház első, világszerte kötelező liturgikus naptárát, az úgynevezett **Római Kalendáriumot**. E központi intézkedésnek rendet és egyensúlyt kellett volna tartani a szentek tiszteletében, mégis újabb mértéktelenség forrása lett. Egyes egyházmegyék, szerzetesrendek és lelki mozgalmak ugyanis arra törekedtek, hogy helyet biztosítsanak saját szentjüknek a hivatalos naptárban, amely immár az egész Egyházé volt. E fejlődés eredményeként a 20. század elejére az egyházi évet éppen úgy, vagy még jobban elborították a szentek ünnepei, mint a Trienti Zsinat előtt. Szent X. Pius, XII. Pius és XXIII. János pápa különböző átrendezésekkel próbált megoldást találni, de az alapvető reformot csak a II. Vatikáni Zsinat hozta meg.

E reform lényege az egész Egyházban, illetve az egyes részegyházakban (országokban, szerzetesrendekben) ünnepelt szentek tiszteletének szétválasztása. A Zsinat szándéka szerint „az egész Egyházra csak azoknak a szenteknek a tiszteletét kell kiterjeszteni, akiknek jelentősége valóban egyetemes” (Liturgikus Konstitúció 111. p.). A többféleséget és a részegyházak eleven kapcsolatát az Egyház egészével úgy kell biztosítani, hogy a szentek többségének megünneplése „egy-egy részegyház, nemzet vagy szerzetescsalád körére korlátozódjék”. Így jönnek létre a területi vagy saját naptárak nagyobb területek, közösségek számára. Ezek a naptárak mind a **Római Kalendáriumra** épülnek, de azt saját hagyományuk szerint bővítik.

3. Tudnivalók a jelen kötettről

A magyar liturgikus naptárt a II. Vatikáni Zsinat utáni **Római Kalendárium** alapján a Magyar Püspöki Kar 1984-ben határozta meg. A magyar szentek egyik csoportját alkotják azok az „ismertebb” szentek, akiknek saját officiumuk van, azaz külön napon saját szentmisével és zsolozsmával ünnepeljük őket (pl. Szent István király, Árpádházi Szent Erzsébet, stb.).

A másik csoportba azok a szentek tartoznak, akikről – a Mindenszentek ünnepére emlékeztető módon – egy napon, november 13-án emlékezünk meg. A magyar hagiográfiai

hagyományra (Hevenesi Gábor SJ: **Ungaricae Sanctitatis Indicia**. Nagyszombat, 1692) támaszkodva negyvennél több ilyen szent életrajzát közöljük azok közül, akik az ország alapítása óta

- magyar földön születtek és éltek;
- magyar földön születtek, de idegenben éltek;
- idegen származásúak, de magyar földön éltek;
- idegen származásúak, de egy ideig magyar földön éltek, illetve hivatásuk folytán

lényeges kapcsolatba kerültek hazánkkal.

Megtalálható a kötetben néhány szent (Casciai Szent Rita, Nepomuki Szent János, Kolbe Szent Maximilián, Soubirous Szent Bernadett), akik az egyetemes naptárban nem szerepelnek, nálunk azonban elterjedt a tiszteletük: a magyar naptár más nemzetektől vette át őket. Végül olvashatunk a könyvben Batthyány Stratman Lászlóról, Bogner Mária Margitról és Kaszap Istvánról, kiknek boldoggá avatási eljárása folyamatban van.

Az egyetemes naptár szentjeinek nagy részét a Lipcsei Sankt Benno Verlag **Heilige des Regionalkalenders** és **Die Heiligen in ihrer Zeit** című kiadványaiból vettük át. Ezen kívül forrásként használtuk a 12 kötetes **Biblioteca Sanctorumot** (Róma, 1961–69) és a **Testvéreink, a szentek** (Eisenstadt, 1977) c. gyűjteményt. Az apokrif anyagot Vanyó László: **Ókeresztény írók, II.** (Bp., 1980) c. kötetéből vettük. Augusztus 15-én, Nagyboldogasszony ünnepén Paul Gächter: **Das Mädchen Mirjam** c. szentírási szövegeket elemző tanulmányát adjuk. Sziénai Szent Katalin életét a gyóntatója, Capuai B. Rajmund OP által összeállított **Legenda Maior** (SZIT, Bp., 1983) alapján közöljük.

A magyar szentek anyagához fölhasználtuk az **Árpád-kori legendák és intelmek** (Budapest, 1983) c. munkát.

Néhány helyen a szentek írásaiból idézünk. Akinél lehetett – rendi misekönyvekből vagy a **Missale Romanumból** – a szent officiumának könyörgésével zártuk az életrajzot.

Január

1. Isten Anyja, a Boldogságos Szűz Mária

A Boldogságos Szűz – akit nyelvünk nem egyszerűen szentnek, hanem Szentségesnek mond – a legnagyobb a szentek között, mert neki adatott az a kegyelem, hogy anyja lett a megtestesült Igének. Míg a szentek az Úr Krisztus teljességéből merítik az állapotukhoz szükséges kegyelmeket, addig a Boldogságos Szűz ugyanebből a Forrásból megkapott minden kegyelmet, amit teremtmény egyáltalán kaphat: ő a „kegyelemmel teljes”. Szűz anyasága öröktől fogva ott volt Isten megváltó tervében, s amikor elérkezett az idők teljessége, megtörtént az, ami a természet rendjében sem azelőtt, sem azóta nem fordult elő: anya lett a szűz és fia született: Jézus, a mi Megváltónk.

Az Egyház tanításában négy dogma szól Isten Anyjáról, azaz aki üdvözülni akar, annak ezt a négy alapigazságot el kell fogadnia Máriáról:

1. Mária Theotokosz, mondják a görögök, Mater Dei, mondják a latinok, Isten Anyja, mondjuk magyarul a dogmát, amit az efezusi zsinat 431-ben fogalmazott meg. Minden, amit Máriáról hiszünk és hirdetünk, e misztériumban gyökerezik. Ezt ünnepeljük ma, január elsején.

2. Mária szűzen foganta és szülte Szent Fiát, szüzessége örökre megmaradt. Már az apostoli hitvallás mondja: „Születék szűz Máriától”.

3. Mária szeplőtelenül fogantatott, azaz az eredeti bűn nem érintette őt. E dogmát 1854-ben hirdette ki IX. Pius pápa. Mária szeplőtelen fogantatásának ünnepe december 8-a.

4. Halála után Mária fölvitetett a mennybe, anélkül, hogy teste romlást látott volna. 1950-ben hirdette ki ennek dogmáját XII. Pius pápa. Ünnepe Nagyboldogasszony napja, augusztus 15-e.

Így az Egyház egyetlen más szentről sem beszél. Mindezzel együtt Mária, a Boldogságos Szűz valóságos ember, akinek története, sorsa, életrajza, élete van. Élete, amely teljesen Istenből ered, Őerte van, és Őbenne van.

A Ószövetségi Szentírásban jövendölések hangzottak el a Megváltó anyjáról:

– Kígyótipró asszony lesz:

A bűnbeesés után a kígyó vereségét jelzi előre az isteni szó: „Ellenségeskedést vetek közéd és az asszony közé, a te ivadékod és az ő ivadéka köze. Ő széttiporja fejedet, te meg a sarkát veszed célba” (Ter 3,15). – Ez a kígyótipró asszony Mária.

– Szűz anya lesz:

Ácház király kapta a jövendölést, ami a szabadulás jele: „Íme, anya lesz a szűz és fia születik, és Emmánuelnek fogják hívni”(Iz 7,14–16). – Mária ez a szűz anya, akinek fiában Velünk az Isten (ez az Emmanuel szó jelentése).

– Betlehemben fogja szülni a fiát:

„És te, efratai Betlehem, kicsiny vagy ugyan Júda fejedelmei között, mégis belőled származik nekem az, aki uralkodni fog Izrael fölött. Származása az ősidőkre, a régmúlt időkre megy vissza. Ezért elhagyja őket az Úr, míg nem szül az, akinek szülnie kell, és testvéréhez, Izrael fiaihoz vissza nem tér a maradék” (Mik 5,1–5). – Mária az a Szűz, akinek Betlehemben kell majd világra hoznia Őt, akinek származása, mert Isten Fia, az örökkévalóságból való.

– A Megváltó anyja egy lesz az Úr szegényei közül:

A Messiás országa ugyanis a kicsinyeké, a szegényeké lesz, akik nem

hadakozással, hanem engedelmes szolgálatukkal nyerik el részüket ebben az országban (vö. Szof 3,12; Zsolt 149). Mária, a Messiás édesanyja, „az Úr szolgáló leánya” az első a kicsinyek között, akinek alázatos szolgálata megnyitotta az utat a megváltás előtt.

– Ujjongani fog a boldogságtól:

Jövendölések szólnak Sion leányának, Jeruzsálem leányának boldogságáról, ami abból fakad, hogy benne lakik az Úr (vö. Szof 3,14–15; Mik 4,8,10; Jer 31,22). Ez a Szűz anyaságában vált valóra, akit ezért mond boldognak minden nemzedék, s hívjuk így mi is: Boldogságos!

A Újszövetségi Szentírás a következőket mondja el:

Születését és gyermekkorát csak apokrif források mondják el. Az evangéliumokban először élete nagy fordulópontján tűnik fel a názáreti szűz, kinek neve Mária.

Az első, akit Máriának, héberül Mirjammak hívnak az Ószövetségben, Mózes nővére. Később kedvelt női név, Mária kortársai közül is sokan viselték. A név jelentést hordoz, de ma már nehéz pontosan meghatározni, mert közel 60 lehetőség kínálkozik. A legvalószínűbb jelentések a következők:

Mária = szép (a héber mára = kövér szóból. Keleten, pl. az araboknál a női szépség egyik feltétele);

Mária = lázadás (a héber márah szóból, Mária a Sátán ellenlábasa);

Mária = keserves (a héber márar = keserű, fájdalmas szóból);

Mária = Istentől szeretett (az egyiptomi mri = szeretett és a héber iam = Isten szavakból)

– Ez nemcsak nyelvészeti szempontból valószínű, hanem teológiailag is a legszebb és legtalálhatóbb neve annak, akit Isten a leginkább szeret a teremtmények közül, mert a legszebb, s épp ezért a legszebb.

Az evangélium tanúsága szerint Mária jegyese volt már a Dávid házából való Józsefnek, amikor Isten elküldte hozzá Gábor angyalt a Megtestesülés örömhírével.

Az angyali üdvözlés után Mária sietve útra kelt, hogy meglátogassa Erzsébetet. Három hónapig maradt ott, majd visszatért Názáretbe.

József az álmában kapott angyali intés szerint magához vette őt, majd hamarosan útra keltek Betlehembe, hogy a népszámlálás császári parancsa szerint a származási helyükön írják össze őket. Miközben ott tartózkodtak, beteltek Mária napjai és megszülte a Fiút. Így teljesedett az Úr szava: a Megváltó Betlehemben, Dávid városában született.

Nyolc nap múlva körülmetélték a Gyermeket és miként Mária is, József is hallotta az angyaltól, Jézusnak nevezték el.

Amikor Jézus hat hetes lett, a törvény előírása szerint föl vitték Jeruzsálembe, ahol Mária a tisztulásáért, József az elsőszülött fiú megváltásáért áldozatot ajánlott fel. Mária ekkor hallotta Simeon ajkáról a jövendölést Fiáról és a maga sorsáról.

Az Úr megmutatta az ő üdvösségét, nemcsak a pásztoroknak, nemcsak Simeonnak és Annának, hanem a pogányságot képviselő napkeleti bölcseknek is, akik az ég jeleit figyelve látták meg a csillagot, mely elvezette őket Betlehembe, a házba, ahol megtalálták Máriát és a Gyermeket. E látogatás következménye lett a betlehemi gyermekgyilkosság, amelyben Heródes megölette a 2 év alatti fiúgyermeket Betlehemben és környékén (lásd december 28-án, Aprószentek ünnepe).

Józsefet azonban az Úr angyala időben figyelmeztette: „Fogd a gyermeket és anyját, és menekülj Egyiptomba...”

Mikor pedig Heródes meghalt, a Szentcsalád visszaköltözött, de nem Betlehemben, hanem Názáretben telepedtek meg. Amikor Jézus 12 éves lett, szülei föl vitték magukkal Jeruzsálembe, ahol a Gyermekek elvesztett. Hosszasan keresték, mert nem tudták, hogy Jézus

„Atyja dolgaiban van”, végül megtalálták a templomban. Hazatért Máriával és Józseffel Názáretbe és engedelmes volt nekik.

Ezután eltelt közel 20 év imádságban, munkában, s közben Jézus felnőtt. József halála után Mária Jézussal együtt leköltözött Kafarnaumba, s egy ideig úgy ismerték őket mint a názáreti ácsot és özvegy anyját. Amikor pedig Jézus 30 éves lett, s elhangzott az Úr szava János felett, aki hirdetni kezdte a bűnbánat keresztységét (lásd június 24-én), Jézus elbúcsúzott Máriától és megkezdte nyilvános működését. Az evangélisták, amikor nyilvánvalóan Jézus Krisztusról írnak, Mária jelenlétét is tapasztalják és érzékeltetik:

- Mária ott van az első csodánál: a kánai menyegzőn;
- az emberek tudnak róla: „Boldog a méh.....”;
- a háttérben kíséri Jézust: „...anyád és rokonaid beszélni akarnak veled...”;
- ott van a kereszt alatt, ahol az Egyháznak is anyja lett;
- ott van a pünkösdi várásában;
- ő a Napba öltözött asszony (Jel 12), kinek mennybevétele a bűn és a halál fölötti győzelem teljessége (lásd augusztus 15-én).

A Szentséges Szűz Mária mindezen kiváltságával és nagyszerűségével példaképünk és reménységünk. Példaképünk a hitben, reménységünk abban,

hogy ami vele történt, az velünk is – az Egyházzal és az Egyház minden tagjával – megtörténik: részünk lehet a bűn és a halál fölötti teljes győzelemben.

*

A 2. században írt apokrif **Jakab-ősevangélium** elbeszéli Jézus Krisztus mindenek fölött dicsőséges anyjának, a szent Istenszülő Máriának születését Joachim és Anna történetétől a betlehemi gyermekgyilkosságig:

Izrael tizenkét törzsének történeteiben olvashatunk Joákimról, a szerfölött gazdag emberről, aki adományait mindig megkettőzve ajánlotta fel, mondván: „Ez, a vagyonomból való egyik rész legyen az egész nép javára, a másik rész pedig bűneim bocsánatára az Úré, hogy ő irgalmas legyen hozzám.” Mikor elérkezett az Úr nagy napja, és Izrael fiai följánlották adományaikat, akkor útjába állt Ruben ezen szavakkal: „Nem szabad teneked elsőként följánlani adományaidat, mert nem támasztottál magvat Izraelben.” Erre nagyon elszomorodott Joákim, számba vette az egész nép tizenkét törzsét, mondván: „Végignéztem Izrael tizenkét törzsét, ...vajon én vagyok-e egyedül aki nem támasztott magvat Izraelben.” Mikor utánaézett, úgy találta, hogy minden igaz támasztott magvat Izraelben, és akkor megemlékezett Ábrahámról, az ősatyáról, hogy csak a végső nap adta neki Isten gyermekét, Izsákot. Akkor igen elszomorodott Joákim, és nem is mutatkozott asszonya előtt, hanem a pusztába ment, és ott verte le a sátrát, negyven nappal és negyven éjszakán keresztül böjtölt; ezt mondogatta magában: „Sem ételt, sem italt nem veszek magamhoz mindaddig, amíg reám nem tekint az Úr, az én Istenem, az imádság lesz számomra az étel és az ital”.

Felesége, Anna pedig kétszeres siránkozással siránkozott, és kétszeres jajgatással jajgatott, mondván: „Siratom én az özvegységemet, és siratom én a terméketlenségemet”. Mikor elérkezett az Úr nagy napja, így szólt hozzá Judith, a szolgálóleánya: „Ugyan meddig alázod meg így a lelkedet? Íme, elérkezett az Úr nagy napja, nem szabad most szomorkodnod, hanem fogd ezt a fejedőt, amit még úrnóm adott neked szolgálatomért, de nem szabad énnekem felkötnöm, mivel én csak szolgáló vagyok, ezt pedig királynőnek ékességére készítették.” Anna ezt felelte rá: „Vidd el tőlem, ezt én nem teszem meg, az Úr igen megalázott engemet, hátha gonosz szándékkal adta neked valaki, te pedig jöttél, hogy bűnödbe belevonj engemet is.” Judith így válaszolt: „Mit követtem én el ellened, hogy az Úr bezárta méhedet (1 Sám 1,8), hogy ne hozzád gyümölcsöt Izraelben?” Erre Anna igen elszomorodott, gyászruhát öltött magára, megmosta fejét, majd nászruhába öltözött, és kilenc óra tájban lement a kertbe sétálgatni. Kiszemelt egy babérfát, leült alája, az Uralkodóhoz

könyörgött ilyen szavakkal: „Atyáink Istene, könyörülj meg rajtam, hallgasd meg könyörgéseimet, ahogy megáldottad Sárának méhét, és megadtad neki a fiát, Izsákot.”

Szemeit az ég felé emelte, és a babérfán látott egy verébfészket, mire igen elszomorodott és így szólt magában: „Jaj nékem, ki nemzett meg engemet? és melyik anyaméh nevelt, hogy magtalanak születtem Izrael fiai előtt, gyűlöletessé lettem, és kigúnyolnak engem az Úr templomában. Jaj nekem, mihez is lettem én hasonlónak? Nem lettem én olyan, mint az ég madarai, mert még az ég madarainak is vannak fiókái előtted, Uram. Jaj nekem, mihez is lettem én hasonlónak? Nem lettem én olyan, mint a föld vadjai, mert a föld vadjainak is vannak kölykei előtted, Uram. Jaj nékem, mihez is lettem én hasonlónak? Nem vagyok én olyan, mint a vizekben élők, mert a vizekben élőknek vannak szülőttei előtted, Uram. Jaj nékem, mihez is lettem én hasonlónak? Nem vagyok én olyan, mint ez a föld, mert ez a föld „megadja a gyümölcsét a maga idejében” és áldást mond néked, Uram.” (vö. Zsolt 1,3)

És íme, az Úr angyala megállt előtte és így szólt hozzá (vö. Lk 2,9): „Anna! Anna! Az Úr meghallgatta könyörgéseidet, fogansz majd és szülni fogsz (vö. Lk 1,13), és beszélni fognak majd magvadról az egész földkerekségen.” Mire Anna így válaszolt: „Ahogyan él az Úr (vö. Jud 8,19) az én Istenem, hogyha én szülni fogok akár a férfi, akár az asszony nemből valót, ajándéku ajánlom fel én őt az Úrnak, az én Istenemnek, és legyen az Úr szolgálója életének minden napján.” (vö. 1Kir 1,11). És íme odajött hozzá két angyal és azt mondták: „Íme, Joákim, a férjed, nyájával érkezik hozzád.” Az Úr angyala ugyanis leszállt Joákimhoz és így szólt hozzá: „Joákim, Joákim! Az Úr, az Isten meghallgatta könyörgésedet (vö. Lk 1,13), most hagyd el ezt a helyet! Íme, asszonyod, Anna foganni fog méhében” (vö. Lk 1,31).

Akkor elment Joákim, magához intette pásztorait ezen szavakkal: „Hozzatok ide nekem tíz szeplőtelen és hibátlan bárányt, ezek az én Uramé lesznek, és hozzatok ide tizenkét kövér borjút, ezek pedig a papságé és a főtanácsé lesznek, és száz kecskegidát is, ami pedig az egész népé lesz.” És íme Joákim jött is nyájaival, Anna kint állt a kapuban és amint meglátta a közeledő Joákimot, elébe futott, a nyakába borult (vö. Lk 15,20), és így szólt: „Most már tudom, hogy az Úr, az Isten szerfölött irgalmas hozzám, mert, íme özvegy voltam és már többé nem leszek az, magtalan voltam és foganok méhemben. És Joákim az első napot pihenéssel töltötte házában.

Másnap felajánlotta az adományait és ezt mondotta magában: „Ha az Úr, az Isten irgalmat gyakorol felettem, a főpap (homlok) lemezét láthatóvá teszi előttem.” Amint felajánlotta Joákim az ajándékokat, és meglátta a főpap homloklemezét, ahogy ő fölment az illatáldozati oltárhoz, és nem látott bünt magában. És így szólt Joákim: „Most már tudom, hogy az Úr irgalmasságot gyakorolt velem és elengedte minden bűnömet.” Majd lement az Úr templomából megigazultan, és visszatért otthonába (vö. Lk 10,14). Akkor beteltek Anna hónapjai és a kilencedik hónapban szült. Így szólt a bábához: „Mit szültem?” Az így válaszolt: „Leányt.” Lelke igen megörvendezett ezen a napon, és pólyába csavarta őt. Majd letöltötte Anna tisztulásának napjait, táplálta gyermekét, és a Mária nevet adta neki.

Nap-nap után egyre növekedett a kisleány, hathónapos korában anyja letette a földre, hogy próbáljon felállni. Utána már hét székét is körbejárt és úgy tért vissza anyja ölébe. Akkor Anna magához szorította és ezt mondta: „Ahogyan él az Úr, az én Istenem, nem ezen a földön fogsz járkálni, mert fölviszlek tégedet az Úr templomába.” Fekhelyét szentté tette, semmiféle közönséges vagy tisztátalan nem mehetett oda, és szeplőtelen zsidó lányokat választott ki, akik társalkodói voltak.

Amikor a kisleány egy esztendő lett, Joákim nagy lakomát rendezett, meghívta rá a papokat, az írástudókat, a vének tanácsát és Izrael egész népét. Joákim odavitte leányát a papokhoz, és azok megáldották őt ilyenféleképpen: „Atyáinknak Istene áldja meg ezt a kisleányt és adjon neki örökké megmaradó nevet minden nemzedéken át.” Az egész nép ráfelelte: „Úgy legyen, úgy legyen, Amen.” Majd odavitte őt a főpapokhoz is. Azok is

megáldották ezen szavakkal: „A magasságok Istene tekintsen le erre a leánykára, áldja meg őt legfőbb áldásával, amelynél már nincsen nagyobb.”

Akkor magához vette őt anyja fekhelyének szentségében, és megszoftatta, majd Anna dicsőítő éneket mondott az Úrnak: „Éneket énekelek az Úrnak az én Istenemnek, mert reám tekintett és elvette tőlem ellenségeim gyalázatát. Igazságosságának gyümölcsét adta nekem az Úr, egyedülálló és nagyszerű színe előtt. Ki adja hírül Ruben fiainak, hogy Anna gyermeket szoptat? Halljátok hát, halljátok hát, Izrael tizenkét törzse, hogy Anna immár gyermeket szoptat.” Majd elaltatta őt szentségének fekhelyén, kiment és szolgált nekik. Amikor vége lett a lakomának, mindannyian örvendezve eltávoztak, és dicsőítették Izrael Istenét.

Így múltak el a hónapok a kisleány felett. Amikor a leányka kétesztendő lett, Joákim így szólt Annához: „Felviszem őt az Úr templomába, hogy ígéretünket teljesítsük, nehogy az Úr elforduljon tőlünk, és így ajándékunk elveszítse tetszését előtte.” Anna így válaszolt: „Várjuk meg a harmadik esztendőt, hogy ott már ne sírjon apja és anyja után.” Mire Joákim ezt mondotta: „Várjuk meg.”

Amikor három esztendőssé lett a leányka, így szólt Joákim: „Hívjátok össze a zsidók szeplőtlen leányait, fogjanak mécseset a kezükbe, gyűjtsák meg, nehogy a kisleány hátrafelé nézzen, nehogy szíve elraboltasson az Úr templomából!” Mindent ennek megfelelően tettek, amíg az Úr templomát el nem érik. Ott a pap fogadta őt, megcsókolta, áldást mondott reá, és így szólt: „Az Úr minden nemzedéken át nagyvá teszi nevedet, feletted az utolsó napokban láthatóvá teszi az Úr Izrael fiai számára szabadulását.”

Az áldozati oltár harmadik lépcsőjére ültette le Máriát, az Úr az Isten kegyelmét árasztotta föléje, ő pedig ujjongva táncolt, és szerette őt Izrael egész háza.

Szülei akkor hazatértek, ámulattal eltelve áldották az uralkodó Istent, hogy leánykájuk nem kívánczolt vissza. Mária olyan volt ott a templomban, mint egy örvendező gerlice, táplálékát az angyalok kezéből kapta.

Amikor (Mária) tizenkét esztendőssé lett, a papok tanácsot tartottak, mondván: „Mit tegyünk vele, hogy ne szennyezze be az Úr szentélyét? Erre azt mondták a főpapnak: „Te, aki az Úr oltára előtt állsz, menj be, imádkozzál és könyörögjél érte az Úrhoz; amit kinyilatkoztat nekünk az Úr, aszerint fogunk eljárni.

Akkor bement a főpap a szentek szentjébe és magával vitte a tizenkét csengőt, és imádkozott érte. Íme az Úr angyala ott állott és így szólt hozzá: „Zakariás, Zakariás, menjél ki, és hívjad egybe a nép özvegyembereit, fogjanak azok egy-egy ágat, és akinél az Úr jelet ad, annak legyen ő asszonya.”

Elmentek tehát a hírnökök Júdea minden egyes vidékére, megfújták az Úr harsonáit, mire mindenki összesereglett.

Akkor József ledobta a szekercét, és eljött erre az összehívásra. Ahogy összegyűltek, odajárultak a főpap elé és átvették az ágaikat. Amikor mindegyikük átvette a faágakat, bementek a templomba és ott imádkoztak. Befejezve az imádságot megfogták az ágakat, kimentek, egybevetették azokat, de semmiféle jelet nem láttak azokon.

Az utolsó ágat József kapta meg, és íme egy galamb repült le az ágról és megállt József fején. Akkor a főpap így szólt Józsefhez: „Neked jutott osztályrészül, hogy átvedd megőrizetre az Úrnak szentelt szüzet.” Erre József így válaszolt: „Fiaim vannak és már öreg vagyok, ő pedig fiatal, ne legyen én a neveltség tárgya Izrael fiai között.” Mire ezt mondta a főpap Józsefnek: „Féld az Urat a te Istenedet, emlékezzél meg arról, hogy mit tett az Isten Lábánnal, Abiironnal és Kóréval, a föld megnyílt alattuk és elnyelte őket, mivel ezek ellenkeztek vele. Most töltsön el tégedet is a félelem, József, nehogy ez megtörténjen a te házáddal is.”

Akkor félelem fogta el Józsefet, magához vette Máriát, hogy őrizze őt. Ezt mondta József Máriának: „Íme megkaptalak tégedet az Úr templomából, de most magadra hagylak saját

házamban, elmegyek, folytatom az építkezést, és majd eljövök tehozzád, az Úr oltalmazzon tégedet.”

Abban az időben tanácskozást tartottak a papok ezen szavakkal: „Csináltassunk egy új kárpitot az Úr templomába.” Akkor így szólt a főpap: „Hívjátok ide hozzám Dávid nemzetségéből a szeplőtelen szüzeket.” Szolgái eltávoztak azok keresésére és találtak is hét szüzet. Akkor újra eszébe jutott a főpaphoz a gyermek Mária, ki Dávid nemzetségéből való, és Istennek szentelt érintetlen; elküldötte szolgálait, hogy hozzák magukkal.

Összehívta őket az Úr templomában, és így szólt a főpap: „Sorsoljátok ki magatok között nekem, hogy ki legyen az, aki egybeszövi az aranyat, a tiszta gyapjút, a bisszuszt, a selymet, a jácintkéket, a skarlátot és az igazi bíbort.” A sorsvetés Máriának juttatta az igazi bíbort és a skarlátot, ő pedig fogta és hazavitte azokat. Abban az időben némult meg Zakariás, helyébe Sámuel állították mindaddig, amíg Zakariás újra beszélni nem kezdett. Mária pedig fogta a skarlátot, és megfonta azt.

Abban az időben történt, Mária fogta a vödröt, kiment, hogy vízzel megmerítse, és íme egy hang szólott hozzá: „Üdvözlégy kegyelemmel teljes, az Úr van teveled, áldott vagy te az asszonyok között”. Körülnézett erre jobbra és balra, hogy honnan is jöhet ez a hang; összerendezte, majd bement a házba és letette a vödröt, vette bíborát, leült trónszékére és font.

Íme az Úr angyala ott állt előtte és így szólt: „Ne félj Mária, kegyelmet találtál a mindenség Ura előtt, és igéjéből foganni fogsz.” Ahogy ezt hallotta, kételkedni kezdett magában, ilyenképpen: „Ha én az élő Istentől fogok foganni, úgy szülök mint a többi asszony?” Az Úr angyala így válaszolt: „Nem úgy, Mária! Az Úr ereje árnyékoz be téged, ezért aki tőled születik, szent, a Magasságbeli fiának fogják mondani. A Jézus nevet add neki, mert ő szabadítja meg népét bűneitől.” Mária erre így válaszolt: „Íme, az Úr szolgáló leánya, ki előtte áll, legyen nekem a te igéd szerint!”

Amikor Mária elkészült a bíborral és a skarláttal, elment a főpaphoz. A főpap megáldotta őt és így szólt: „Mária, nagyra tette nevedet az Úr, az Isten és áldott leszel a föld minden nemzedékében.” Erre öröm fogta el Máriát, elment Erzsébethez, a rokonához. Kopogtatott az ajtón. Amint ezt Erzsébet meghallotta, ledobta a skarlátot, az ajtóhoz futott kinyitotta, meglátta Máriát, áldotta és így szólt: „Honnan van az nékem, hogy az én Uramnak anyja jön el hozzám! Íme az, aki bennem van, felujjongott és magasztalt tégedet.” Mária pedig elhallgatta azokat a misztériumokat, amelyeket neki elmondott Gábel főangyal, majd föltekintett az égre és így szólt: „Ki vagyok én, Uram, hogy minden nemzedék áldani fog engemet?” Akkor három hónapot ott töltött Erzsébetnél.

Napról napra növekedett méhében a gyermek, így Máriát félelem szállta meg, ezért hazament a maga házába, és elrejtezkedett Izrael fiainak szemei elől (vö. Lk 1,56). Tizenhat esztendő volt akkor, amikor ezek a misztériumok történtek vele.

Amikor eltelt már hat hónap, íme, hazajött József az építkezéséből, bement házába és megtalálta így, kigömbölyödve Máriát. Arcát verte, levetette magát a földre egy zsákdarabra, keserves sírásra fakadt ilyen szavakkal: „Milyen arccal állhatok meg Uram, az én Istenem előtt? Mit is kérhetnék én ezzel a leánnyal kapcsolatban? Mint szüzet kaptam meg őt Uramnak, az én Istenemnek templomából, és nem vigyáztam reá! Kivetette ki hálóját reám? Ki tette ezt a gyalázatot házamban, hogy beszennyezze a szüzet? Vagy talán velem is megisméltődött Ádám esete? Amint a dicsőítés órájában ugyanis eljött a kígyó, egyedül találta Évát és becsapta őt; így történt ez velem is!”

Akkor fölkelte József a zsákdarabról, magához szólította Máriát és így szólt hozzá: „Bemocskoltad magad az Isten előtt, miért tetted ezt? Elhagytad az Urat, a te Istenedet? Mi vitte gyalázatra lelkedet, ki a szentek szentjében is megfordultál és az angyalok kezéből kaptad táplálékod?”

Mária keserves sírásra fakadt, azt mondogatta, hogy „tisztá vagyok én”, és hogy „férfit nem ismerek”. Erre azt mondta neki József: „Honnan van hát ez a méhedben?” Mire ő így szólt: „Ahogyan él az Úr, az én Istenem, nem tudom, honnan van ez nékem.”

Erre Józsefet igen nagy félelem fogta el, ott hagyta Máriát és azon gondolkodott, hogy mit is tegyen vele. Ilyenképpen szólt József: „Ha titokban tartom bűnét, olyannak találnának, mint aki az Úr törvénye ellen hadakozik; ha pedig fölfedem azt Izrael fiai előtt, félek, mert valami angyali dolog is lehet az, mi benne van, így ártatlan vér kiszolgáltatójának találtatom a halál ítéletében. Mit tegyek hát vele? Titokban bocsájtom el őt magamtól.”

És így érte őt az éjszaka. És íme, az Úr angyala álmában megjelent előtte és így szólt: „Ne félj a leányka miatt, mert ami benne van, az a Szentlélektől való. Fiút fog szülni és a Jézus nevet adja néki, ő fogja megszabadítani népét bűneitől”. Akkor fölkel József álmából, dicsőítette Izrael Istenét, aki ekkora kegyelmet adott neki, és ezután is vigyázott Máriára.

Akkor eljött hozzá Annás, az írástudó és így szólt hozzá: „Miért van az, hogy nem látunk tégedet összejöveteleinken?” Mire azt válaszolta neki: „Igen elfáradtam az utazásban, és kipihentem magamat az első napon.” Akkor ez megfordult és látta a kigömbölyödött Máriát. Erre elrohant a főpaphoz és mondta neki: „József, aki mellett te annyira kiállsz, nagy törvényszegést követett el!” Erre így szólt a főpap: „Mi lenne az?” Mire ő: „Beszennyezte azt a szüzet, akit az Úr templomából kapott, elhagyta a vele való házasságkötést, és nem hozta nyilvánosságra Izrael fiai között. „A főpap így válaszolt neki: „Ezt tette József?” Mire Annás, az írástudó: „Küldd oda a szolgálodat, és a szüzet kigömbölyödve fogod találni!” A szolgálk elmentek, és mindent úgy találtak, ahogy ez mondotta, és elvezették Józseffel Máriát, hogy ítélkezzenek felette.

Így szólt hozzá a főpap: „Mária, mit tettél? Miért alacsonyítottad le lelkedet, és mivel sértetted meg az Urat, a te Istenedet? Te, aki bent jártál a szentek szentjében és aki az angyalok kezéből kaptad táplálékodat, aki hallgattad a himnuszokat és ott táncoltál az ő színe előtt; miért tetted meg ezt?” Az pedig keserves sírásra fakadt és így szólt: „Ahogyan él az Úr, az én Istenem, úgy vagyok én tiszta ő előtte, és férfit nem ismerek.”

Akkor így szólt a főpap Józsefhez: „Miért tetted ezt?” Mire József így felelt: „Ahogyan él az Úr, az én Istenem, úgy én tiszta vagyok ötle.” A főpap így szólt: „Ne hazudjál, hanem mondd meg az igazat. Elhagytad a vele való házasságkötést, nem hoztad nyilvánosságra Izrael fiai között, nem hajtottad fejedet a Hatalmas keze alá, hogy ő megáldja magvadat.” Erre József csak hallgatott.

Akkor így szólt a főpap: „Add vissza azt a szüzet, kit az Úr templomából kaptál.” Mire József igen elszomorodott. A főpap így folytatta: „Megitatlak titeket az Úr megpróbáló vizével, és nyilvánosságra jutnak bűneitek a ti szemeitek előtt is”. (A hűtlenséggel vádolt asszonyt ugyanis istenítélet jelleggel megittatták az ’átokhozó vízzel’, ami, ha az asszony bűnös volt, vesztét okozta, ha ártatlan volt, nem ártott neki [vö. Szám 5,11–31]. Most a főpap először Józsefen tesz próbát.)

Akkor fogta a főpap, megitta, elküldte őt a dombra, de az épségben tért vissza. Megitta utána Máriát, őt is elküldte a dombra, de ő is épségben tért vissza. Így csodálkozott az egész nép, hogy belőlük semmi bűn sem került a nyilvánosságra.

Ezek után így szólt a főpap: „Ha az Úr nem mutatta meg bűneiteket, akkor én sem ítéllek el titeket” – és elbocsájtotta őket. Akkor magához vette József Máriát, hazament vele örvendezve, és dicsőítette Izrael Istenét.”

Parancs érkezett Augustus királytól, hogy a júdeai Betlehemben mindenkit írjanak össze. Akkor, így szólt József: „Én összeíratom a fiaimat, de ezzel a leánykával mit tegyek? Hogyan is irassam fel? Az én asszonyom ő? – ezért szégyenkezhetek; vagy mint leányomat? De Izrael minden fia tudja, hogy nem az én leányom. Azon a napon majd minden úgy lesz, ahogyan az Úr akarja.”

Ezek után odavezette szamarát, felültette rá Máriát, az egyik fia vezette az állatot, József pedig utána lépegetett. Mikor három mérföldet megtettek József megfordult és látta Máriát, hogy igen szomorú, mire így szólt magában: „Mi lehet az, ami őt így megzavarta?” Majd ismét hátrafordult József, de ekkor már nevetni látta őt. Akkor így szólt hozzá: „Mária, mi van veled? Előbb, hogy rád néztem, nevetél, azelőtt pedig sírtál még?”

Akkor ezt mondta Mária Józsefnek: „Azért, mert két népet láttam szemeim előtt, az egyik sírt és szomorkodott, a másik pedig örvendezett és ujjongott.”

Mikor útköz felére értek, ezt mondta neki Mária: „Vegyél le engemet a szamárról, mert az, aki bennem van, figyelmeztetett, hogy érkezni fog.” Akkor az levette őt a szamárról, és így szólt hozzá: „Hova vigyelek tégedet, hogy rejtve maradjon szégyened? Pusztaság ez a hely.”

Találtak ott egy barlangot, bementek, fiait odaállította Mária mellé, majd elment zsidó bábaasszonyokat keresni Betlehem környékére.

Én József, körüljártamban (és nem jártam körül) föltekinttem az égre, és valami csodálatosat láttam ott. Ahogy fölnéztem az ég boltozatára, láttam az ég pólusát ahogy ott megállt, és az égi madarak mozdulatlanok voltak ottan; majd lenéztem a földre, láttam, hogy egy kád feküdt ottan. A munkások fölemelték, kezük a kádon volt; akik ettek, mintha nem is ettek volna, akik fölemelték, mintha nem is vitték volna, akik a szájukhoz nyúltak, mintha nem is nyúltak volna oda, hanem minden szem fölnezt az égre, a bárányok nem mozdultak, egy helyben megálltak, kinyújtotta a pásztor a kezét, hogy botjával rájuk verjen, de keze a magasban maradt; föltekinttem a sebesen rohanó folyó fölé, láttam ott a juhok szájait felette, és nem ittak, hanem mindegyik megállt.

Akkor egy asszony jött oda a hegytetőről, és így szólott hozzám: „Ember, hová igyekszel?” Mire én így válaszoltam: „Héber bábát keresek.” Erre ő így folytatta: „Izraelből való vagy?” „Igen”, válaszoltam. Erre ő: „Ki az, aki most ott a barlangban szül?” Ezt válaszoltam neki: „A jegyesem ő.” Ő pedig így folytatta: „Nem a feleséged?” Én meg ezt válaszoltam erre: „Mária ő, aki az Úr templomában járt, sorsvetés folytán adták asszonyul nékem, de nem az asszonyom ő, és mégis fogant a Szentlélektől.” Mindezek után ezt mondotta neki a bába: „És ez igaz?” Mire ezt válaszolta József: „Jöjj és lásd!”

Akkor elment vele a bábaasszony. Megálltak a barlang mellett és látták, hogy fényes felhő árnyékolja be a barlangot. Így szólt a bába: „Ujjongás töltötte be ma az én lelkemet, mert szemeim látták ezt a nagy dicsőséget, hogy megszületett Izrael megváltója”. Akkor a felhő elvonult a barlangtól, hatalmas fényesség áradt szét a barlangban, oly mértékben, hogy a szem nem bírta elviselni. Kevéssel utána megszűnt ez a fényesség, amíg a gyermek meg nem jelent, meg nem született, és amíg nem fogadta el anyjának, Máriának emlőjét. Akkor a bába ezen szavakban kitörvén felkiáltott: „Nagy a mai nap előttem, mert megláthattam ezt az új, csodálatos látomást.”

Ezek után a bába kijött a barlangból, és éppen szembe találkozott vele Szalómé. Így szólott hozzá: „Szalómé, Szalómé! Új, csodálatos látványt mondok el tenéked! Egy szűz szült anélkül, hogy leányságát elveszítette volna.” Mire így kiáltott fel Szalómé: „Ahogyan él az Úr, az én Istenem, ha nem teszem oda ujjamat, és nem vizsgálhatom meg természetét, nem hiszem el, hogy egy szűz szült.”

Akkor a bába bement Máriához és így szólott hozzá: „Készítsd elő magadat! Nem kis valaki érkezett hozzád megvizsgálásodra.” Ezek után Szalómé ujját természetébe tette, majd hangosan felkiáltott: „Jaj nékem e bűnöm miatt, jaj nékem e bűnöm miatt, megkísértettem az élő Istent, és íme a kezem tüzlángokban elszakadt éntőlem.”

Majd térdet hajtott az Úr előtt és így szólt: „Atyáinknak Istene, emlékezzél meg arról, hogy Ábrahámnak magva vagyok, Izsáké és Jákobé, ne tegyél engemet Izrael előtt intő példává, hanem adjál át inkább engemet a rászorulóknak, hiszen a te nevedben végeztem gyógyításaimat, jutalmam is tetőled nyertem én.” Íme, az Úr angyala ott állott mellette és így

szólt: „Szalómé, Szalómé! Az Úr meghallgatott téged, tedd oda kezedet a gyermekekre, fogjad meg őt, ez majd szabadulásodra és örömödre fog szolgálni.”

Akkor Szalómé odament hozzá megfogta őt ezen szavakkal: „Hódolok előtted, mert Izrael nagy királyának születél.” Íme, azon nyomban meggyógyult Szalómé, és megigazulva távozott a barlangból.

És íme, egy hang hallatszott: „Szalómé, Szalómé! Ne mondd el ezt a dicsőséges dolgot senkinek egészen addig, amíg ez a gyermek nem megy föl Jeruzsálembe.”

Akkor József nekikészülődött, hogy elmenjen Júdeába. Nagy zavargás támadott ugyanis a júdeai Betlehemben, mivel mágusok jöttek ezen szavakkal: „Hol született meg a zsidók királya? Mert láttuk csillagát napkeleten és eljöttünk, hogy hódoljunk előtte.”

Meghallván ezt Heródes, zavarba jött, és elküldötte szolgálait a mágusokhoz, de ugyanúgy a főpapokhoz is, hogy kérdezzék ki azokat: „Mi van megírva Krisztusról, hol kell neki megszületnie?”

Azok ezt a választ adták neki: „A júdeai Betlehemben, mert így van ez megírva.” Akkor magához hívatta a mágusokat és ezt mondta nekik: „Miféle jelet láttatok a Király megszületésekor?” A mágusok ezt válaszolták: „Láttuk a csillagát, mely minden másnál ragyogóbb volt, úgy ragyogott az a többi csillag között, hogy ezeknek fényességét még látni sem lehetett. Ebből mi tudtuk, hogy Izraelnek megszületett a király, és eljöttünk hogy leboruljunk előtte.”

Ahogy eltávoztak a mágusok, íme megpillantották azt a csillagot, mely napkeleten vezette őket és megállt a barlang felett. Akkor a mágusok meglátták a gyermeket anyjával, Máriával együtt. Útitáskáikból elővették ajándékaikat, aranyat, tömjént és mirhát.

Mindezek után figyelmeztette őket az angyal, ne menjenek Júdeába, hanem más úton térjenek vissza hazájukba.

Amikor Heródesnek tudomására jutott, hogy rászedték őt a mágusok, haragjában gyilkosokat küldött, meghagyván nekik: „A kétesztendős és ennél fiatalabb csecsemőket öljétek meg.” Mikor Mária meghallotta, hogy a gyermekek pusztulására törnek, félelmében fogta gyermekét, pólyába csavarta és az ökrök jászolába fektette.

Hasonlóan Erzsébet, mikor meghallotta, hogy Jánost is keresik, fogta őt, fölment a hegyre, onnan körülnézett, hogy hová is rejthetné el, de nem volt ott semmiféle rejtkehely. Akkor nagy hangon eképpen sóhajtott fel Erzsébet: „Istennek szent hegye, fogadd magadba az anyát gyermekével együtt!” Erzsébet ugyanis nem tudott fölmenni a hegytetőre. Abban a pillanatban kettényílt a hegy, és elnyelte őket. Nagy fényesség ragyogott rájuk, mert az Úr anyala ott állt mellettük, és oltalmazta őket.

Heródes pedig János keresésére indult. Elküldötte szolgálait Zakariáshoz ezzel az üzenettel: „Hová rejtetted el a fiadat?” Az pedig így válaszolt neki: „Én szent szolgálatomat végeztem, az Úr templomában voltam, így nem is tudom, hogy hol van a fiam.”

Erre elmentek a szolgák és hírül vitték Heródesnek a történeteket. Heródes haragra lobbant és így szólt: „Az ő fia fog majd uralkodni Izraelben.” Majd visszaküldte szolgálait ezen üzenettel: „Mondd meg az igazat, hol van a fiad? Tudhatnád, hogy véred az én kezemben van!” Akkor elmentek a szolgák és mindezt elmondták neki. Mire így szólt Zakariás: „Az Isten tanúságtevője vagyok, ondsad csak véretem, de lelkemet magához fogadja az Úr, mert ártatlan vért fogsz kiontani a templom előkapujában.” Majd erőszakoskodás közepette megölték őt. És Izrael fiai nem tudták, hogy meggyilkolták.

Amikor a papok egybegyültek egymás köszöntésének órájában a szokásnak megfelelően, hiányzott nekik Zakariásnak áldása. Ott álltak a papok imádságban és az Úr dicsőítésében, vártak Zakariás köszöntésére. Várakozásuk alatt félelem szállta meg mindnyájukat, majd egyikük bement a templomépületbe, és az oltárnál meglátta annak kiontott vérét, miközben égi hang hallatszott: „Zakariást megölték, vére mindaddig nem lesz eltörölhető, amíg el nem érkezik az, ki igazságot szolgáltat neki.” Ahogy a pap meghallotta ezeket a szavakat, félelem

szállt belé, kiment és elmondotta a papoknak. Azok bemerészkedtek a templomépületbe, és mindent ennek megfelelően láttak; a templom díszei pedig jajgattak, kárpitjai meghasadtak felülről egészen aljukig. Testét nem találták ott, de kiontott vérét megtalálták kővé váltan. Félelemmel eltelve mentek ki onnan, és hírül adták az egész népnek Zakariás meggyilkolását. A nép minden törzsének tudomására jutott, megsiratták, három nap és három éjszakán át gyászolták őt.

Három nap múltával tanácsot tartottak a papok, hogy kit állítsanak Zakariás helyébe. A sorsvetés Simeonra esett, ő volt az, aki a Szentlélektől azt az ígéretet kapta, hogy nem látja meg a halált mindaddig, amíg testben nem látja meg Krisztust. Én, Jakab, jegyeztem le ezeket az eseményeket. Abban az időben, mikor meghalt Heródes, zavargás támadt Jeruzsálemben, ezért én kimentem a pusztába, és mindaddig ott maradtam, ameddig a zavargás tartott; dicsőítettem az Istent, aki kegyelmet és bölcsességet adott nekem, hogy ezen eseményeket leírhasam. Kegyelme velünk marad, de ott lesz mindazokkal, akik félik a mi Urunkat, Jézus Krisztust, akinek dicsőség örökkön örökké. Amen.”

*

**Istenünk,
ki a boldogságos Szűz Mária szűz anyasága által
adtad az örök üdvösséget az emberi nemnek,
kérünk, engedd, hogy érezhessük annak közbenjárását,
aki által eljött hozzánk az élet Szerzője,
a mi Urunk Jézus Krisztus, a te Fiad,
aki veled él és uralkodik a Szentlélekkel egységben,
Isten mindörökkön örökké. Amen.**

2. Nagy Szent Vazul

*Cézarea (Kappadókia), 330 körül

†Cézarea, 379. január 1.

Cézarea, Kappadókia tartomány fővárosa – mai nevén Kayseri Törökországban – a 4. században jelentős és művelt város volt. Mint a többi nagyvárosnak, megvoltak a maga színházai, fürdői és híres ünnepei. Filozófusaival és rétoraival jogosan büszkélkedett, örök hírnevet azonban három keresztény tanító szerzett neki, a három „nagy kappadókiai”: Vazul, Nisszai Gergely és Nazianzi Gergely. A tartományban a 3. század óta terjedt a kereszténység. A társadalom minden szintjéről kerültek ki a megtérők. Vazul előkelő családból származott, nagyszülei – a tartomány apostolának, Csodatévő Szent Gergelynek a tanítványai – a római császárok üldözéseinek idején kivették részüket a szenvedésből.

Vazul tehát izig-vérig keresztény családból származott. Négy fivére és öt nővére volt, atyja hivatásos rétor volt. Egészsége már fiatalon meggyengült, májbaja végigkísérte egész életén. A telek zordsága és a magára vállalt aszkétikus életmód csak súlyosbította állapotát.

Családjának vagyoni helyzete megengedte, hogy hosszú időn át csak tanulmányainak éljen. A tanulást Cézareában kezdte, majd Konstantinápolyban folytatta – itt lépett életre szóló barátságra Nazianzi Gergellyel – és Athénben fejezte be. Athénben költőkkel, filozófusokkal, történetírókkal és rétorokkal barátkozott. Széleskörű tudást és szellemi műveltséget szerzett.

Jól fölismerte, hogy a klasszikus irodalomban, az akkori művelődés fő anyagában olyan csábító erő rejlik, amely veszélyeztetheti a hitet. Ezért később unokaöccseinek szakszerű tanácsokat adott, hogyan válogassanak az antik írók közül.

Tanulmányai befejezése után Vazul hazatért Cézareába. A közéletben ragyogó pályafutás lehetősége állt előtte. Több várostól kapott ajánlatot rangos hivatalok vállalására, ő azonban elutasította az ajánlatokat és megkeresztelkedett. „Mintha mély álomból ébredtem volna – írta akkor –, hogy meglássam az evangélium igazságának csodálatos világosságát.”

A fiatal kappadókiai nem sokkal azután, hogy a nyilvánosság előtt is a hitre tért, szerzetessé lett. Úgy érezte, hogy amikor a szerzetesi életet vállalja, eltölti az ősegyház erős hite, és ez nagyon megfelelt tökéletességét kereső vágyainak.

Az Írisz folyó partján volt birtoka, ide vonult vissza egy távoli völgy mélyére. Örömmel fogadta hasonló felfogású társak csatlakozását, mert véleménye szerint az istenszeretet akkor hiteles, ha közös élet és másokat átölelő testvéri szeretet áll mögötte. Szerzetesi szabályokat fogalmazott. A fegyelem szigorú, az engedelmesség feltétel nélküli volt. Az élet imádságban és munkában telt, de úgy, hogy megmaradt az egyén belső és szellemi szabadsága. A sivatagi atyák gyakorlatával szemben ez az életmód lényeges újítást hozott: bőséges teret biztosított a szellemi munkának, elsősorban a Szentírás tanulmányozásának. Vazul azonban nem sokáig élvezhette ezt a békés nyugalmat.

Konstantin császár türelmi rendelete (313) után új szakasz kezdődött az Egyház történetében. Az üldözések helyébe a hitbeli viszálykodások léptek, amelyek során a császárok önkényesen beavatkoztak a hit ügyeibe.

Vazul a tettek embere volt, és nem maradhatott tétlen, amikor az Egyház ekkora veszélybe került. 360-ban püspöke kíséretéhez tartozott, amikor teológiai megbeszélést tartottak Konstantinápolyban. Két évvel később Cézarea új főpásztora rávette, hogy lépjen az Egyház szolgálatába. 364-ben pappá szentelték. Vazul azonban nem termett beosztottságra. Vitába keveredett saját püspökével is, az viszont volt annyira bölcs, hogy maga mellé vette segédpüspöknek. Halála után pedig, 370-ben, nehéz választás után Vazul lett az utódja.

Ettől fogva főpásztor volt a szó legteljesebb értelmében. Ügyelt az egyházi fegyelemre, keményen lesújtott minden visszaélésre, fölszámolta a botrányokat és gondoskodott alkalmas püspökök választásáról. Nem elégedett meg azzal, hogy hivatali tekintélyének súlyával intézze el az ügyeket, hanem arra törekedett, hogy másokkal is megértesse, mi indította éppen az adott döntésre. Elegendő emberi nagysággal és nagyvonalúsággal rendelkezett ahhoz, hogy tévedéseit beismerje. Bármilyen nagy volt is azonban a lelkiereje, nagyon szenvedett, ha fáradásai nem jártak eredménnyel. Egy levelében, amelyet a római Egyháznak küldött, nem tudta elfojtani panaszát, s így írt: „Némileg könnyítünk szenvedéseink terhén, amikor tájékoztatunk titeket, szerető testvérek, arról a sok balszerencséről, amelyek minket értek.”

A cézárei püspök hamarosan népszerű lett egyházmegyéjében. Örökölt vagyonát már régen szétszította a szegények között. Előkelő családból származott, mégis szószólója és atyja lett az ínségeseknek. Püspöki beszédeiben nyomatékosan rámutatott a tulajdonjog határaitra: a gazdagok csak kezelői vagyonuknak, javaiknak csak kezelését bízta rájuk Isten. Az a kötelességük, hogy a szegények szükségleteit ugyanúgy kielégítsék, mint a sajátjukat. Ha megteszik, a felebaráti szeretetből testvériség lesz. Vazul így ostromozta a gazdagok kapzsiságát: „A ruhák, amelyeket ládáitokban őriztek, elegendőek volnának egy egész didergő nép felöltöztetéséhez.” Kíméletlenül támadta az uzsorásokat: „Pénzt csikarsz ki a síróból, fojtogatod a ruhátlant és vered az éhezőt.”

Nem elégedett meg azzal, hogy csak prédikáljon a szociális igazságosságról. Tetteivel harcolt a nyomor ellen, és jótékonyági intézményeket hozott létre. Népkonyhát állított fel, amely nyitva állt a nem keresztény polgárok előtt is. Karitatív tevékenységére egy nagy szociális központ létesítésével tette fel a koronát: segélyszervek, szálláshelyek, menedékek és otthonok, valamint különféle kórházak találtak helyet benne. Az utókor Baszileiásznak, Vazul-intézetnek nevezte el ezt az alapítványt.

Vazul jó páásztor volt az anyagi ügyekben, de még nagyobb volt lelkipavezetőnek és teológusnak. A görög egyházatyák közül ő az első irodalmi értelemben vett képzett szónok. A rétorika szabályait töviről-hegyire ismerte, és értette a módját, hogy Athénban szerzett műveltségét sokoldalúan értékesítse. Szentírásmagyarázó homíliái máig megőrizték időszerűségüket.

A szellemi harcok kora volt ez, de a teológiai vitatkozásban Vazul nem magáért a szellemi élvezetért vett részt. Jól ismerte tudásának korlátait. Legfőbb törekvése az volt, hogy híveit az isteni titok imáadására vezesse el. Ezt tartotta minden hittudomány céljának. A parancsolatok megtartása fogékonyabbá teszi az embert Isten iránt, mint azok tudóskodásai, „akik olyan dolgokon törnek a fejüket, amelyek meghaladják az emberi elmét”.

Korának szellemi küzdelmei őt is belesodorták a teológiai harcokba, amelyek csak élesebbek lettek attól, hogy a világi uralkodók beavatkoztak e vitákba. Vazul teljes erejével síkra szállt az egyház egységéért és békéjéért. Jól látta azokat a veszélyeket, amelyeket a császári kegy jelent az egyház számára. Valens császár elől sem hátrált meg, s a császár végül is nem merte száműzetésbe küldeni ezt a nagyszerű és igaz embert.

Vazul csiszoltabb modorú volt, mint Alexandriai Atanáz, de jellemerőségben sem maradt el mögötte. Amikor nem engedett a császárnak, nem azért tette, hogy a saját akaratát érvényesítse, hanem hogy az igazságot szolgálja. Kappadókiában diadalra segítette az igaz hitet. Közben mindig gondja volt az egész egyházra, a testvériség szellemére, a tettekben megnyilvánuló és látható egységre. Hűséggel és éles elmével védelmezte a hitet úgy, ahogy azt a niceai zsinat (325) hitvallásba foglalta. Ugyanakkor nem zárkózott el azok elől, akik a jövőnek dolgoztak és magától értetődően fölismerték azokat a történeti változásokat, amelyeket visszafordítani nem lehet. Széles látóköre, amellyel a dolgokat szemlélte, alkalmassá tette arra, hogy az egész kereszténység tanácsadója és útmutatója legyen. Több száz ránk maradt levele tanúskodik erről.

Amikor szakadás osztotta meg az antiochiai egyházat, Rómához fordult döntésért. Utána azonban nagyot csalódott Damasus pápában, és a következő kifakadással jellemezte magatartását: „Ez az ember túlságosan el van telve önmagával.”

Vazul még ötven éves sem volt, amikor 379-ben meghalt. Életerejét felőrölte a szigorú aszkézis, a szüntelen megfeszített munka és a betegség. Fáradozásai azonban megteremtették méltó gyümölcsüket: két év múlva a konstantinápolyi zsinaton a zsinati atyák azt a teológiát fogadták el, amelyet ő és Atanáz képviselt. Élete folyamán mind a lelkiisége, mind a stílusa egyre józanabb és egyszerűbb lett. A külső sallangokat levetette, miközben arra törekedett, hogy szolgáljon és az isteni tökéletességet kutassa.

Vazul felnőtt fejvel tért Krisztushoz, és soha többé nem tekintett hátra. Szemét állandóan az Úrra szegezte törhetetlen hűséggel, amelyet élete minden fordulatában megőrzött és hősies fokra emelt. Rendelkezett olyan kezdeményező erővel és felelősségtudattal, hogy azok révén a szerzetesből a gyakorlati életben helytálló ember és lelkipásztor lehessen. A legfinomabb műveltségű és legelőkelőbb lelkületű szerzetes-püspökök közé tartozik. A bizánci Egyház halála napján, január elsején ünnepli Szent Vazult. Róma a 12. században ugyanezt a napot vette át, de a 13. században áthelyezték június 14-re, amely napon egy 9. századi martirológium szerint püspökké szentelték. Mivel erre semmi történeti adat nincs, 1969-ben január másodikára tették ünnepét, egy napra Nazianzi Szent Gergellyel.

*

Szent Vazul életéből ránk maradt egy történet, amely nagyon jellemző a nagy kappadókiai egyházatyára. Valens császár, aki a kelet-római uralkodók közül utolsónak támogatta az ariánus kereszténységet, elismerte, hogy az ariánusok addig nem boldogulnak, amíg Vazult meg nem nyerik, mert ez a püspök úgy állt velük szemben, mint egy bátyatorony. Ezért a császár elküldte Vazulhoz Modesztusz prefektust, hogy fenyegetésekkel vagy ígéretésekkel rávegye: vállaljon közösséget a tévtanítókkal.

A prefektus nyers hangon kezdte: vagyonának elkobzásával, száműzetéssel, kínzással és halállal fenyegette meg a püspököt. Vazul megkérdezte: „Ennyi az egész?” – Majd így folytatta: „Fenyegetéseid engem nem érintenek. Akinek semmije sincs, annak a vagyonát nem lehet elkobozni. Száműzetést nem ismerek, mert Isten nagy világában mindenütt otthon vagyok. Kínzás nem árthat nekem, hiszen alig van már testem. A halált pedig örömmel fogadom, mert gyorsan elvezet Istenhez. Nagyobb részem már halott, és régtől fogva a sír felé tartok.”

A hivatalnok meglepetten válaszolt: „Így még senki sem beszélt velem!” Vazul csak ennyit mondott rá: „Bizonyára nem volt még püspökkel dolgod.”

A prefektus jelentést tett urának a dolgok állásáról. A császár felindultan magához rendelte a püspököt, de semmire sem ment vele. Erre kimondotta a száműzetésről szóló ítéletet.

Az elbeszélés szerint Vazul már indulófélben volt a száműzetésbe, amikor a császár fia súlyosan megbetegedett. Valens ingadozni kezdett, mert összefüggést látott a baj és a püspök ellen hozott ítélet között. Felesége is kérlelte, visszavonta hát a parancsot. Nemsokára javulni is kezdett a trónörökös állapota, s ekkor a császár megbánta engedékenységét, és újból száműzetésre ítélte a püspököt. Amikor azonban alá akarta írni a rendeletet, eltörött a toll. Kért egy másikat, az is eltört, s ugyanígy járt a harmadikkal is. Haragosan negyediket kért, de íme, ekkor reszketni kezdett a keze, majd megbénult. Rémület fogta el, széttépte a papírt, és ettől fogva békén hagyta Vazult.

2. Nazianzi Szent Gergely

*Arianz, 329/330.

†Arianz, 389/390.

Az Egyház együtt emlegeti és együtt ünnepli barátjával, Vazullal. Ahhoz hasonlóan ő is előkelő kappadókiai családból származott: apja egy zsidó keresztény szektához tartozott, anyja, Nonna, buzgó keresztény volt. Gergely hangja felforrósodott, ha róla beszélt. Nonna hatására az apa megtért, sőt püspök lett Nazianzban, egy vidéki kisvárosban, amelynek ma a romjai is alig találhatók. A szülőknek hosszú időn át nem volt gyermekük. Amikor elsőszülöttük, Gergely megszületett, nagy öröm köszöntött házukba. A hálás anya Istennek ajánlotta föl gyermekét. A fiú finom és érzékeny lelkű volt. Úgy érezte, hogy Isten szavának „zamata édesebb a méznél”.

Anélkül, hogy vallásos neveltetésével ellenkezett volna, megismerkedett a kereszténység előtti, antik kultúra kincseivel. Később megvallotta, hogy „már akkor lángolóan szerette az irodalmat, amikor még állta sem pelyhedzett”. E vonzalmát megőrizte egész életén át, és ezzel Egyházát összebékítette az antik költészettel és műveltséggel.

Korának leghíresebb iskoláiba járt: a kappadókiai Cézareában, ahol Vazullal barátságot kötött, a palesztinai Cézareában, Alexandriában és végül Athénben. Amikor utoljára hajózott Görögországba, útja veszélyesre fordult. Nagy aggodalom fogta el, mivel még nem volt megkeresztelve. Most maga is megújította anyja ígéretét, hogy életét Istennek szenteli.

Gergely szívesen diákoskodott. Később gyakran beszélt diákéveinek élményeiről, a tanulás örömeiről és diaktársainak csínytevéseiről. A tudomány mindig jobban vonzotta, mint a gyakorlati élet. Szerette a filozófiát, a nyelvet mint a kifejezés eszközét, és a költészetet, amely különösen közel állt szívéhez. Ezt írta: „Zabolátlan nyelvemet pogány tanokon műveltem és a keresztény tanítás által nemesítettem.” Athénben hosszabb ideig maradt, mint barátja, még szónoklattani tanszéket is kínáltak neki.

Miután visszatért Kappadókiába, rétoriként jó hírnévre tett szert. „Barátaimnak táncoltam”, így jellemezte némi öngúnnal ezt az idejét vallomásaiban, amelyeknek ezt a címet adta: Életem költeménye. Született szónok volt, amellet nagy segítségére volt tanultsága, érzékeny lelkülete és lelkesedni tudása.

Mély lelkisége megóvta attól, hogy a szavak felszínes csengése kielégítse. A szemlélődő és a tevékeny élet vonzása között hanyódott. Ez a belső kettősség természetének egyik vonása volt. Egész életén át küzdött e feszültség föloldásáért. A magányban való élet, amelyet a filozófia és a lelki szemlélődés tesz tartalmassá, rendkívül vonzotta: „Semmit sem találok csodálatosabbnak, mint érzeinket elnémítani, és tőlük távol, a testtől és a világtól elszakadva, magunkba szállni és párbeszédet folytatni Istennel, túl a látható dolgokon.”

Szülei unszolásának azonban nem akart ellenszegülni, ezért végül is Nazianzban telepedett le. Itt vette föl a keresztséget apja kezéből, aki már igen koros volt és alig tudta ellátni püspöki hivatalát. Szükségét érezte annak, hogy fiatal erőre támaszkodjék, s az egyházközösség is ezt kívánta. Így azután édesapja pappá szentelte Gergelyt. Ő azonban nehezen fogadta el e kényszerhelyzetet, melyet később „zsarnokságként” emlegetett. Elmenekült otthonról és Vazulnál keresett menedéket. Barátja lelket öntött belé, s így néhány hónap múlva hazatért.

Apja ettől fogva számíthatott támogatására. Érzékeny, finom lényé mérséklő hatást fejtett ki akkor, amikor a teológiai viták és harcok széthullással fenyegették az egységet és a békét.

Érzékenysége mélységes felebaráti szeretettel társult. Ez képessé tette volna, hogy az Egyház érdekében olyan működést fejtsen ki, amely a tettek nagy embereihez is méltó volna. Több tehetség rejtőzött benne, mint maga is vélte.

Közben Vazul Cézárea püspöke lett és új püspöki székhelyet alapított Szaszimában. Figyelmen kívül hagyva emberi sajátságait, Gergelyt küldte oda püspöknek, aki nem ellenkezett. Püspökké is szentelték, de sohasem foglalta el székét, mert vonakodott „a cézárei püspök malacait és tyúkjai” őrizni, amint bizonyos éllel megjegyzte. Ismét meneküléssel vonta ki magát a felelősség alól, és barátját sem kímélte meg a kritikáktól.

Magányban keresett menedéket, majd nemsokára hazatért Nazianzba, hogy apja mellett lehessen – aki közel száz éves korában, 374-ben meghalt –, attól azonban vonakodott, hogy utódja legyen apjának. Még ugyanabban az évben elhunyt édesanyja is, ezért Szeleukeiába vonult vissza, hogy az aszkézisnek és a szemlélődésnek éljen. De itt sem volt boldogabb, mint másutt. Széleskörű levelezésben keresett vigasztalódást, mert nem tudott emberi kapcsolatok nélkül élni. Vazul halála után ő lett a feje a niceai hitvalláshoz hű egyházközségeknek.

Gyors egymásutánban veszítette el szüleit és barátját. Személyes vonatkozásban magányosabb lett, mint bármikor. Búskomorság vett erőt rajta: „Csak egyetlen kivezető úton találhatnám meg szenvedéseim végét, és ez a halál. De a másvilág is rémít, ha evilág tapasztalatai alapján kell ítéletet alkotnom róla.”

Ekkor azonban új lendületet adott életének a történelem fordulása. Valens császár, aki az ariánusok pártján állt, elesett a gótok ellen vívott harcban. Az új császár, Theodósziusz a niceai hitvallást követte. Eljött a pillanat, hogy az Egyház állapota jobbra fordulhasson. Gergely méltónak mutatkozott a helyzethez. Konstantinápolynak, a kelet-római birodalom fővárosának templomai mind ariánus kézen voltak. A fővárosban megmaradt hívek kicsiny közössége Gergelyhez fordult. Ezúttal is panaszkodott ugyan, hogy kényszerítik, mégis elfogadta a konstantinápolyi püspöki tisztséget.

Konstantinápolyban siralmas állapotok fogadták. A katolikusoknak egyetlen templomuk maradt, ezért Gergely kénytelen volt híveit a magánkápolnájában összegyűjteni. Megjelenése nem volt mutatós, de ahhoz értett, hogy buzgóságával, szavának erejével és kedves lényével megnyerje a népet. Őt nagy, ún. **Teológiai beszédet** mondott ezekben az időkben, és azok a lehető legjobb hatást fejtették ki.

Új nehézségek támadtak azonban, amikor föltűnt mellette Maximosz, ez a közönséges kalandor. Gergely gyanútlanul fogadta, pedig tulajdonképpen az arianizmus fő fészke, Alexandria küldte. El is követelt mindent, hogy Gergelyt eltávolíttassa a Feltámadás-templomból, és magát választassa meg a helyébe. Hatalmas botrányra dagadt az eset, de a nép és a császár Gergely mellett állt. A 381. évi zsinat hivatalosan is konstantinápolyi püspökké nevezte ki Gergelyt.

Életében először fogadott el hivatalt ellenkezés nélkül. A zsinat alatt meghalt Meletiosz antiochiai püspök. Utódjának megválasztása során azonban Gergely intézkedései nem mindig voltak szerencsések. Ellenzéke támadt, amely ott ártott neki, ahol csak tudott. Megvádolták, hogy törvényellenesen járt el, amikor a szaszimai püspökséget a konstantinápolyira cserélte. Gergely nem értett a taktikázáshoz, ezért nem tudott kellően védekezni. Ismét fölmentését kérte, és meg is kapta.

A zsinattól méltóságteljes beszédben vett búcsút. Gergely lelkén hosszú ideig nem gyógyuló sebet ejtett a zsinat: „Ostobák és fecsegők gyülekezete, akik csak károgni tudnak, mint egy varjúraj”. Mielőtt elhagyta a fővárost, végrendelkezett. Minden vagyonát a nazianzi katolikus egyházközségnek hagyta a szegények gyámolítására. Ugyanúgy, mint elhunyt barátja, Vazul, mindig gondoskodott az élet mostoháiról és a szerencsétlenekről, támogatta és védelmezte őket.

Rövid ideig ismét Nazianzban segédkezett, azután visszavonult Arianzba, s ott filozófiával, költéssel foglalkozott és terjedelmes levelezést folytatott. Itt írta meg élete költeményét. Ma is ebből ismerjük érzékeny és szorongásokkal teli egyéniségét. Jeromos szerint 389-ben vagy 390-ben halt meg.

Ékesszólásánál is jobban megragad minket szívének finom érzékenysége. Írásai azt mutatják, hogy bensője csupa megrendültség, csupa finom remegés. S ha személyiségét vizsgáljuk, nem állhatunk meg a művésznél és a költőnél, hanem föl kell fedeznünk benne a misztikust is, aki Istent keresi szünet nélkül.

Mert Gergely egész életén át Istent kereste. Szorongásait és kereséseit híven leírta: „Mim van nekem? Mi vagyok én? Mivé leszek? – Minderről semmit sem tudok. Mondd, nem halál-e az élet, és a halál nem élet lesz-e egykor, ellentétben azzal, amit gondolsz?” Ez a tizennegyedik költemény tele van azzal az égő vággyal, hogy közelebb kerüljön Istenhez, és megtalálja benne „szíve sebének” gyógyulását. Lelkének legbensőbb titkát tárja föl itt a költészet.

A „teológus” nevet elsősorban az isteni misztérium iránti érzékével érdemelte ki. A történelem azért tulajdonította neki a Himnusz istenhez szerzőségét, mert jól tükrözi Istenhez törekvő vágyakozását:

„Te vagy mindeneknek túlján,
 más névvel hogyan illesselek?
 Milyen ének tudna megénekelni?
 Nincs szó, amely kimondhatna.
 Mely szellem tudna megérteni?
 Nincs értelem, amely fölfoghatna...
 Minden lény vágya, minden teremtmény sóhaja
 tehozzád igyekszik.
 Hozzád imádkozik minden, ami van,
 és a csend himnuszát
 hozzád küldi minden létező,
 amely olvasni tudja teremtésed könyvét.”

Abban az időben, amikor a krisztológiai harcok Jézus Krisztus istensége és embersége körül folytak, Gergely ingadozás nélkül azt a hitet fogadta el, amely Jézus személyében egyszerre vallja az isteni és az emberi természetet. Izzó Krisztus-tiszteletével Clairveaux-i Bernát előfutára volt. Gergely költeményei egyaránt tanúskodnak a szorongásról, amely életére nehezült, de arról is, hogy nagy lelke mily szakadatlanul kereste Istent és a békét:

„Tégy erőssé, Krisztus,
 szolgál halálosan fáradt.
 Hallgat a hangom, mely Téged énekelt.
 Ezt elviselni hogyan tudod?
 Adj erőt és ne hagyd el szolgál.
 Szeretnék újra egészséges lenni,
 Téged dicsérni és néped megtisztítani.
 Erősségem, kérlek, többé el ne hagyj.
 Elárultalak bár a viharban,
 szeretnék hozzád találni újra.”

A bizánci egyház január 25-én, a halála napján ünnepli. A római naptárba 1500 körül vették fel az ünnepét, május 9-re, amelyet egy 9. századi martirológium tévesen Gergely égi születésnapjaként közölt. 1969-ben áthelyezték az ünnepét január másodikára.

*

Ez az ékesszóló és mélygondolkodású szent, akit „a teológus” és „a keresztény Démoszthenész” névvel illettek, az írók és a költők védőszentje.

Egy elbeszélés szerint zsenge gyermekkorában egy álmot látott, amely mélyen beleivódott lelkébe. Két fehér ruhás nőalak jelent meg előtte. Az egyiknek fátyol takarta az arcát. Karjukba vették és megcsókolták Gergelyt. Amikor csodálkozva nevüket kérdezte, az egyik azt mondta, hogy őt Szüzességnek hívják, a másik pedig Bölcsességnek nevezte magát. Elmondták még, hogy kísérői Krisztusnak és mindazoknak, akik a tisztaságnak szentelik magukat, hogy Isten hívását követve éljenek. Ez a csodás látomás mélyen a gyermek szívébe vésődött. Ettől fogva élete végéig szüzi tisztaságban élt és minden erejével a bölcsességet szolgálta.

Megrendítőek azok a szavak, amelyekkel ez az alázatos püspök búcsút vett népétől, amikor látta, hogy ellenségei makacsul kétségbe vonják megválasztásának jogszerűségét: „Ha megválasztásom ekkora nyugtalanságot kavart, akkor Jónás prófétával azt mondom: »Fogjatok és dobjatok a tengerbe«, hogy elcsituljon a vihar, bár azt nem én támasztottam. Sosem kívántam püspök lenni, és ha az vagyok, az az én akaratom ellenére történt. Szívesen visszamegyek magányomba, hogy Isten egyháza nyugalmat leljen. Csak azt kérem tőletek, hogy utódomul erényes férfit válasszatok, aki majd buzgón védi a hitet.”

Azután elbúcsúzott szeretett konstantinápolyi templomainak klerikusaitól és híveitől. Mindenki könnyezett, amikor e szavakkal végezte beszédét: „Gyermekeim, őrizzétek meg a hit rátok bízott kincsét, és emlékezzetek rá, hogy többször is »megköveztek«, mert az igaz hitet plántáltam szívetekbe.”

*

**Istenünk, ki Nazianzi Szent Gergelyt és Nagy Szent Vazult
azért adtad Egyháznak,
hogy példájuk és tanításuk világosságul szolgáljon,
kérünk, engedd, hogy igazságodat alázatosan megtanuljuk
és hűséges szeretetben tettekre is váltsuk!**

7. Pennaforti Szent Rajmund

*Pennafort vára (Barcelona mellett), 1175/1180.

†Barcelona, 1275. január 6.

Az Ibériai-félsziget a 13. században politikai téren nem volt egységes. Navarra, Kasztília, León, Aragónia és Portugália önálló keresztény királyságaival szemben ott állt a mohamedán Almohádok országa Cordobával és Sevíllával. E városok eleste (1236–1248) után pedig létrejött a Granadai királyság.

Rajmund nemesi család sarjaként Aragóniában, egy Barcelona közelében álló várban született. Korán a barcelonai székesegyházi iskolába került. Ott azokat a tárgyakat tanulta, amelyeket a középkor a „szabad mesterségek” névvel fogott egybe, de megismerkedett az egyházi tantárgyakkal is, s végül pappá szentelték. Kezdetben maga Rajmund is a székesegyházi iskolában tanított. 1210-ben azonban lemondott erről a hivataláról, hogy alaposabban képzettséget szerezhessen egyházjogból. E célból Itáliába ment, Bolognába. A híres bolognai jogtudományi iskolát a 11. században alapította a római jog egyik tudósa, Orvietói Graciánusz. A bolognai kamalduli kolostorban dialektikus módszerrel földolgozta az egyházi jogot, és ezzel az „egyházi jogtudomány atyja” lett.

Rajmund Bolognában a római és az egyházi jog jelentős tudósait hallgathatta. Hat évet töltött jogi tanulmányokkal. Részt vett az egyetemi vitákban, megszerezte a „dekrétumok doktora” címet, s ott maradt tanárnak Bolognában. Akkoriban minden doktornak megvolt a joga, hogy előadásokat tartson, ha megfelelő termet és tanítványokat tudott szerezni. A tanár és a tanulók egymás között egyeztek meg a tandíj összegében. Sok tanár csak azért tanított, hogy minél több pénzt keressen, Rajmundnak viszont az volt a véleménye, hogy a tudományt nem szabad pénzért árulni, és tanítványaitól nem kért tandíjat. Ennek következtében sok diák vette körül, Bologna városi vezetősége pedig gondoskodott a megélhetéséről.

Bolognai működésének gyümölcseként tartják számon az 1218-ban írott **Summa iuris (A jog Summája)** című művét. Az egyetemi város nagy eseménye volt 1218-ban egy dominikánus prédikátor, Orléans-i Reginald szereplése. Reginald eredetileg jogtudós volt Franciaországban, és maga Szent Domonkos küldte Bolognába. Úgy prédikált, hogy „tűzbe jött egész Bologna” és számos ismert tudóst megnyert a domonkos rend számára. Kollégái rendbe lépése bizonyára mélyen érintette Rajmundot is.

Barcelona püspöke Rómában járt akkoriban. Útját Bolognában megszakította, és rávette a fiatal tudóst, hogy térjen vissza spanyol hazájába. Otthon Rajmund egy ideig székesegyházi kanonokként szolgált, és bizonyos egyházkormányzati feladatokat látott el. 1222-ben azonban, miután lemondott minden káptalani méltóságáról és javadalmáról, fölvette a domonkosok rendi ruháját.

Nolaszkói Péter abban az időben alapította a Fogolykiváltó rendet a keresztes hadjáratok folyamán rabul esett keresztények kiváltására. Kérésére Rajmund írta meg a rendi szabályzatot. Akkoriban egy kolostori iskolában tanított. 1227–29-ben tanácsadói minőségben János bíboros kíséretébe tartozott aragóniai vizitációs útján. A legátus szerette volna magával vinni Rómába, de Rajmund sehogyan sem akart kötelnek állni. Végül akkor ment Rómába, amikor IX. Gergely pápa berendelte a kúriába.

A 12. század óta a pápai hivatalok sorába tartozik az apostoli penitenciária. Ez a hivatal dönt azokban a nehéz lelkiismereti ügyekben, amelyekkel a pápához fordulnak mindenfelől. Hivatalnokai a pápai tanácsadók szűk köréhez tartoznak. Rajmundot pápai káplánná és penitenciáriussá nevezték ki, ezenkívül IX. Gergely pápa személyi gyóntatója lett. Valahányszor a pápa elhagyta Rómát, vele kellett tartania. Így például Rietibe, ahol IX. Gergely 1234. július 3-án szentté avatta Caleruegai Domonkóst, a rendalapítót.

Az egyházi jog történetében IX. Gergely és Rajmund neve elválaszthatatlan egymástól. Gergely megbízásából Rajmund egybegyűjtötte a 12. és 13. század pápáinak dekretálisait (rendeletárait). Ez a mű **Liber extra** vagy **Decretales Gregorii IX.** néven ismeretes, öt kötetből áll, s magában foglalja az akkor újabbnak számító jogi forrásokat. A pápa e gyűjteményt megküldte a bolognai és a párizsi egyetemnek. Ilyen módon Rajmund főműve közvetlenül is szolgálta mind az akadémiai egyházi tudományosságot, mind a gyakorlati életet.

Rajmund gondolt a gyóntatókra is. Jogi és gyóntatói esetekből készített egy gyűjteményt. Ez később a Summa Raymundi (Rajmund Summája) címet kapta. Három könyvben az Isten és a felebarát ellen elkövetett bűnöket valamint a papság jogi helyzetét taglalta, egy később hozzáfűzött negyedik könyvben pedig különféle házassági problémákat. 1480-ban Lyonban nyomtatták ki. Freiburgi János dominikánus (aki 1314-ben halt meg) kibővítette Rajmund gyűjteményét Nagy Szent Albert és Aquinói Szent Tamás műveiből vett teológiai és antropológiai fejtegetésekkel. Így alakult ki a nagy elterjedtségnek örvendő **Gyóntatók Summája**. Sok ügyben még világi tudósok is szívesen bízták magukat Rajmund gyűjteményének vezetésére.

1236-ban egészségi állapotára hivatkozva kérte, hogy visszatérhessen hazájába. Ismét a barcelonai rendház tagja lett; följánlották neki a tarragonai érsekséget, de elhárította magától.

1238. május 24-én Bolognában egybegyűlt a domonkos rend nagykáptalanja. Egyes rendi ügyek szabályozásán kívül az volt a feladata, hogy megválassza az 1237-ben elhunyt általános rendfőnök, Szász János utódját. A választás Rajmundra esett, s ő engedelmességből kénytelen volt elfogadni a hivatalt.

Jogász volt, azért pontosabb fogalmazást adott a rendi szabályzatnak, s azt a rend el is fogadta, de nemsokára fölmentését kérte rendfőnöki tisztsége alól. Végül is engedtek sürgető kérésének.

Rajmund ekkor minden erejével bekapcsolódott abba a keresztény munkába, amely Spanyolország és Észak-Afrika mohamedán uralom alatt álló területein folyt. Egy emlékiratban jobb lelki gondozást követelt a mohamedán szolgálatban álló keresztény zsoldosok és szolgák számára. A spanyol tartományi káptalanokon 1250-ben és 1257-ben külön iskolák létesítését határozták el arab tanulmányok céljaira, 1259-ben pedig az egész spanyol rendet kötelezték egy Studium Arabicum (Arab Intézet) fölállítására. Állítólag éppen a mohamedánok között végzett misszió ügyével kapcsolatban vette rá Aquinói Szent Tamást, hogy megírja **Summa contra gentiles (Summa a pogányok ellen)** című munkáját. Ezt mostanában kétségbe vonják, az viszont tény, hogy Tamás e műve jó szolgálatot tett Spanyolországban a mohamedánokkal való viszony kialakításában. A keresztény hit hirdetése és védelme ezen a mohamedánok és zsidók által lakott területen éppen szentünk papi éleslátása nyomán alakult olyan irányba, amelyet a későbbi évtizedekben, sőt évszázadokban is követni lehetett.

Életének maradandó emléke a kánonjogi tudomány fejlődésére gyakorolt hatása. De talán még vonzóbb a példaadása, ahogyan ismételen elhárított magától ragyogó ajánlatokat, csak hogy béklyó nélkül élhessen az apostolkodásnak és annak a keresztény hivatásnak, amelynek leghőbb vágya az egyszerűség és a szeretet.

Amikor Rajmund közel száz éves korában meghalt, a hívek nagy serege róta le előtte a végső tiszteletet. Köztük volt a király és számos püspök. 1601-ben avatta szentté VIII. Kelemen pápa, de már 1553-ban volt ünnepe. 1647 óta Barcelona városának védőszentje.

A római naptárba 1671-ben vették föl ünnepét, január 23-ra. 1969-ben áthelyezték halálának másnapjára, január 7-re.

Amikor Rajmund még spanyol hazájában élt, gyóntatója volt Aragóniai Jakab királynak, aki nagyra becsülte őt. Az uralkodó híve volt ugyan a vallásnak, de ez nem nagyon látszott meg életén. A szent hiába intette, hogy küzdjön ártalmas szenvedélyei ellen. Szemtől-szembe javulást ígért a király, de egyáltalán nem törte magát érte. Rajmund egy napon megtudta, hogy a király ismét tilalmas viszonyt kezdett az egyik udvarhölgygel. Mint gyóntató sürgette a királyt, hogy bocsássa el a hölgyet, de annak esze ágában sem volt megtenni. Erre Rajmund úgy döntött hogy otthagyja a királyi udvart, amely akkor éppen Mallorca szigetén tartózkodott. A király azonban megparancsolta, hogy senki se merjen Rajmundnak bármiben is segítségére lenni.

Amikor szentünk nehéz helyzetében tengerre akart szállni – így beszéli a legenda –, éppen útra készen állt egy hajó a kikötőben. A hajós azonban vonakodott őt magával vinni, és fölmutatta a király írásos parancsát. Rajmund erre Istenbe vetett bizalommal azt mondta útítársainak: „Egy földi király meg akarja akadályozni, hogy elutazzunk. Majd az égi Király fog javunkra beavatkozni”. Ezekkel a szavakkal a tengerre terítette köpenyegét, fogta botját, keresztet vetett, azután bátran rálépett a köpenyre, és hat óra leforgása alatt átkelt a hatvan mérföld széles tengeren. Nagy tömeg szeme láttára lépett partra Barcelonában. Vállára vetette köpenyét, és elindult kolostorába – s annak kapuja magától kitarult előtte.

*

**Irgalmas Istenünk, ki Szent Rajmundot arra választottad,
hogy irgalmas szeretettel lehajoljon a bűnösökhöz és a
foglyokhoz, kérünk add meg közbenjárására, hogy mi is
kiszabaduljunk a bűn szolgaságából, és szabad szívvel
megtegyünk mindent, ami előtted kedves!**

13. Poitiers-i Szent Hilarius

*315 körül

†Poitiers, 367.

Hilarius idejében Poitiers álmos kisváros volt Gallia római provinciában, ahol unatkoztak a helytartók. Szórakozásra és mulatságra csak kevés alkalom nyílt. Nem voltak ott sem híres iskolák, sem híres emberek, a tanulni vágyóknak a bordeaux-i iskolát kellett fölkeresniök. A város a közlekedési csomópontoktól messzi-távolra esett. A kereszténység a 4. század előtt aligha verhetett itt gyökeret.

Hilarius vidéki ember volt. A hosszú téli napokat és az éjszakákat arra fordította, hogy gyarapítsa műveltségét és szellemi gazdagságát. Tudásszomja nagy volt. Jól ismerte a latin írókat, akik nagymértékben meghatározták kemény, ellentétekben gazdag stílusát, amelyet később tudatosan magasabb szintre emelt, amikor Isten nagyságáról kellett szólnia.

Amint Venantius Fortunatus, a költő följegyezte, Hilarius nem volt keresztény. Megházasodott és egy leánya született. Életének a keresztiséget megelőző időszakáról sajnos csak keveset tudunk.

Már érett férfi volt, amikor egy este a Biblia olvasása közben mélyen megragadta Istennek önmagáról tett tanúsága. Elhatározta, hogy megváltoztatja életét. El akarta nyerni Istentől azt a tökéletes boldogságot, amelyre annyira vágyakozott. Valószínűleg ekkor kezdett közeledni a kicsiny helybéli keresztény közösséghez.

Mindennél jobban üldözte a halál gondolata: „Megkaphatom-e Istentől jutalmamat, ha a halál kiolt bennem minden érzést és minden életet? Értelmem elutasította magától ezt a kételyt. Erős meggyőződést adott nekem, hogy Isten sohasem hívott volna létre, olyan létre, amely képes a gondolkodásra és a bölcsesség megszerzésére, ha más oldalról csak erőim kikerülhetetlen hanyatlására és az örök halálra adott volna kilátást.”

Hilarius föliratkozott a hitjelöltek jegyzékébe. Nem tudjuk, hogy feleségével és lányával együtt-e? Nem sokkal később húsvétra virradó éjjel fölvette a keresztiséget. Föltűnést keltő esemény volt ez Poitiers-ben, hiszen az ő társadalmi köreiből csak kevesen tartoztak a keresztény közösségbe. Külsőleg semmi sem változott az új keresztény életében, folytatta régi életmódját, de új szellemmel telítette. Szent János evangéliuma után nagy elmélyüléssel olvasta Szent Máté evangéliumát, amely utolsó kételyeitől is megszabadította. 350 körül meghalt a város püspöke, akinek a nevét sem ismerjük. A keresztény nép összegyűlt és közfelkiáltással Hilariust választotta püspökké.

A választást különösebb lelkesedés nélkül, de feladatának tudatában fogadta. Egyszer úgy emlékezett meg róla, mint „ráruházott hivatalról”.

Jó érzéke volt a dolgok lényege iránt, ezért mindenekelőtt az igehirdetés feladatának szentelte magát. Az éppen tanulmányozott Szent Máté-evangéliumot magyarázta híveinek. A szöveg szellemi értelmét tárta föl előttük, s ennek a kommentárnak a szövege ránk maradt. Nem mindig volt könnyű gondolatait és fejtegetéseit követni, tekintélye mégis egyre növekedett. Öt-hat év alatt kiépítette egyházmegyéjét. Mártont, Gallia későbbi apostolát, eredménytelenül próbálta maga mellett tartani mint diákonusát. Papjait valószínűleg közös életre fogta össze. Messze volt Rómától és az ariánusokkal vívott küzdelmektől, amelyek az egyház keleti felében már teljes hevességgel folytak. Megvallotta, hogy „a niceai hitvallásról még csak nem is hallott, amíg számkivetésbe nem küldték”.

A 353-as esztendőig Galliában senki sem törődött az arianizmussal. A keresztény Kelet hitvitáiba csak a trieri püspök bonyolódott bele, aki befogadta a száműzött Alexandriai Szent Atanázst. Hilarius távol maradt az arles-i (353) és a milánói (355) zsinatokról. Ezeket

Constantius császár hozta össze. Másodszor is elmozdították Atanáz, és megnyitották a birodalom nyugati tartományainak kapuit az arianizmus előtt.

355-ben Hilarius állt az arles-i Saturniusszal szemben kibontakozó ellenállás élére. Saturnius volt tudniillik az arianizmus fő képviselője Galliában. Hilarius megszervezte a galliai püspökök gyűlését, és meggyőzte őket, hogy vizsgálják fölül az arles-i határozatokat, különüljenek el az ariánus püspököktől, és utasítsák vissza Atanáz elítélését. Nem sokáig váratott magára a császár ellenintézkedése, amelyet Saturnius sugallt: Hilariust száműzetésbe küldték Kisázsiaiba.

356–359 között élt Hilarius ott: „Fogságomban nem veszítettem el derűmet, mert Isten igéjét nem lehet bilincsbe verni.” Száműzetése ellenére nagy mozgási szabadságot élvezett, amelyet alaposan ki is használt, hogy jobban megismerje Keletet. Korábban úgyszólván semmit sem tudott a birodalom keleti tartományairól. Fokozatosan megismerte az ottani egyházi helyzetet, a teológiai problémákat, és beelátott a keleti gondolkodás sajátjaiba. Látván a tanításban mutatkozó zavarokat és tévedéseket, elhatározta, hogy teljes világossággal írásba foglalja a Szentírásra vonatkozó igaz katolikus tanítást és a teológiai érveket. Már száműzetésének első hónapjaiban elkezdte írni **A Szentháromság** című főművét, amelynek talán szerencsésebb volt az eredeti címe: **A hitről az ariánusokkal szemben**. „Kényszerítve láttam magamat, hogy ügyetlen szavaimmal negyvilágítsam ezeket a kimondhatatlan titkokat, és az emberi nyelv elégtelenségeire bízom azokat a misztériumokat, amelyeket tulajdonképpen hitünkbe és lelkünk tiszteletébe zárva kellene őriznünk.” Hilarius számára a teológia sohasem a pusztá tudásvágy kielégítése, hanem mindig az élő Isten megközelítése volt.

Keleti tartózkodásának köszönhető az is, hogy veszített gall merevségéből. Nagyszabású békítő munkába fogott: kísérletet tett a 325 óta közzétett hitvallási formulák értelmének kifejtésére. Az ellentáborban is elismerte azt, ami nem volt merőben rossz, és ahol csak lehetségesnek látszott, igyekezett az igaz hitnek megfelelő értelmezést találni. Érintkezésbe lépett az ariánusokkal: „Nem tartottam bűnnek, hogy társalogjak velük vagy belépjek templomaikba, mindenesetre anélkül, hogy hitüket elfogadnám, vagy hogy nagyon bizakodnék abban, hogy együtt dolgoznak velünk a béke helyreállításán.”

Hilarius e fáradozásaival kihívta maga ellen azoknak a „hithű” köröknek a rosszallását, amelyek nem voltak képesek összeegyeztetni az igazságot és a keresztény szeretetet, a tanbeli szilárdságot és a kölcsönös megbecsülést.

Ott volt a szeleukiai zsinaton, de nem sikerült az értelmet diadalra segítenie. Éppen ilyen kevés sikerrel járt a császárral való találkozására Konstantinápolyban, mert a saját földijeit lettek árulói, akiknek hithűségét pedig annyira megdicsérte. Ez nagy megaláztatást jelentett számára.

Végül is a keleti ariánusok gondoskodtak róla, hogy „Kelet bajkeverőjét” visszaküldjék hazájába. Hazatérve legfőbb feladatának azt tartotta, hogy az igaz hitet visszaállítsa. Sulpicius Severus elmondja, hogy a poitiers-i püspök ebben az időben a kétely és a félelem időszakát vészelte át. A száműzetés és az egyházi események élesen megvilágították előtte, hogy a teológiai alaptételek mennyire tehetetlenek a császári hatalom túlkapásaival szemben. A párizsi zsinaton (361) elérte a galliai arianizmus két fejének, Arles és Perigueux püspökének kiközösítését. A rigoristák bosszúságára a többi ariánus érzületű püspökkel szemben Hilarius ismét tanújelét adta józanságának és bölcsességének. Az volt az alapelve, hogy azokat a püspököket, akik elismerték korábbi tévedésüket, hagyják meg a helyükön. Ez volt a gall egyház szerencséje. „Az egész világnak be kellett látnia – írja Sulpicius Severus –, hogy gall hazánk Hilarius püspök föllépése által szabadult meg a szakadástól.”

Amikor visszatért püspöki városába, ott találta Mártont, aki beszámolt neki az igaz hit észak-itáliai összeomlásáról. 364-ben az új császár, Valentiniánus trónralépése után a poitiers-i püspök kezdeményezően lépett fel Itáliában és megszervezte Itália püspökeinek

milánói gyűlését, de az nem volt képes az ügyesen védekező ariánus püspököt, Auxentiust eltávolítani a város püspöki székéből.

Ez a kudarc mélyen megrendítette Hilariust. Arra indította, hogy röpiratot írjon **Contra Maxentium (Maxentius ellen)** címmel, amelyben éles határozottsággal megbélyegezte a császár beavatkozását a vallási ügyekbe. Ezután egyre inkább visszavonult a csatározásoktól.

Életének utolsó éveit békében töltötte, miközben az igaz hit egyre újabb sikereket ért el. Hilarius ismét a Biblia tanulmányozásának szentelhette magát, és újra hozzálátott tanító munkájához. A zoltárokat magyarázta híveinek: a szó szerinti értelem alól kibányásztta mélyebb értelmük drágaköveit. A boldogság szombati nyugalmáról vagyis az örök boldogságról így ír: „Azzal készülünk föl rá, ha imádkozunk, virrasztunk, sokat olvassuk a Szentírást, ha böjtölünk, alázatosak vagyunk minden viszontagság ellenére is.”

Hilarius írt liturgikus himnusokat is azzal a szándékkal, hogy a híveket bevezesse a teológiai igazságok ismeretébe és szorosabban bekapcsolja a liturgikus ünneplésbe, de nem sok sikert aratott velük. Túlságosan sok volt bennük a teológia ahhoz, hogy elnyerjék a nép tetszését. Ezen a téren a milánói Szent Ambrus szerencsésebb kézzel dolgozott. De mit számított már neki akkor a siker vagy a balsiker! Szemét szilárdan az Úrra szegezte „irgalmasságának beteltéig”.

A vihar elcsitult, Hilarius élvezte a békét és várta az igazak jutalmát. 367-ben halt meg püspöki városában, Poitiers-ban. Korábban, megtérése és megkeresztelkedése előtt félelemmel töltötte el a halál. Most úgy jelent meg előtte, mint a fogyatkozást nem ismerő hajnal fénye, „amelyben vég nélkül hirdetheti az Úr hűségét és szeretetét”.

A 6. századi Jeromos-féle martirológium szerint Hilariust 367. január 13-án temették el. Rómában a 13. század óta január 14-én ünnepelték, mert Vízkereszt oktávája elfoglalta 13-át. 1969-ben, mivel ez a nap fölszabadult, újra 13-ra tették az ünnepét.

*

Poitiers-i Szent Hilarius saját szavai tanúsítják, micsoda szenvedélyességgel vetette magát az ariánusokkal folytatott hitvitákba.

Amikor a szeleukiai zsinaton (359) eredménytelenek maradtak fáradozásai, és igazhitű püspöktársai határozatlannak mutatkoztak állásfoglalásukban, ilyen szemrehányást tett nekik egy harcos iratban: „Egy szolga – nem azt mondom, hogy jó szolga, hanem csak olyan átlagos –, nem tűri, hogy gazdáját gyalázzák. Bosszút áll érte, ha módjában áll. Egy katona életének veszélyeztetésével is védelmezi királyát, sőt még akkor is így tesz, ha a saját testét kell eleven védőpajzsként eléje vetnie. Egy házőrző kutya ugatni kezd, mihelyt valami szimatot kap, és felugrik a legkisebb gyanús neszre. Ti pedig halljátok, hogy az emberek azt mondják: »Krisztus, az Isten igaz fia nem Isten!« A hallgatásokat beleegyezés ebbe a káromlásba! És ti hallgattok mégis! Dehogyan hallgattok! Kárhoztatjátok azokat, akik ellene szegülnek a káromlóknak. Hangotokat azokéval egyesítitek, akik belétek akarják fojtani a szót!”

*

**Mindenható Istenünk, ki Szent Hilarius püspöknek megadtad,
 hogy Fiad istenségét állhatatosan védelmezzé,
 kérünk, engedd,
 hogy ezt a misztériumot kellő módon értsük, és az igazságnak
 megfelelően tegyünk róla hitvallást!**

15. Remete Szent Pál

*Egyiptom, 228.

†Egyiptom, 341. v. 343.

Aki Budapesten a kéttornyú Egyetemi templom homlokzatát megfigyeli, két szent életnagyságot meghaladó szobrát látja: az egyik Remete Szent Pált, a másik Remete Szent Antalt ábrázolja. Nem véletlenül, hiszen a templom is, és a hozzáépült ház is a Remete Szent Pálról pálosoknak nevezett, ősrégi, magyar alapítású szerzetesrend tulajdona volt. Alapítónak Pált nem mondhatjuk, legfeljebb csak közvetve, annyiban, amennyiben ő volt a szerzetességnek mint a világtól elvonuló életformának első kezdeményezője.

Hazája, Egyiptom is a római birodalom tartománya volt, s így a Decius császár által megindított keresztényüldözés őt is érintette. Láthatta, hallhatta a vértanúk hősi helytállását, tanúja lehetett nem egy keresztény hittagadásának. Az utóbbit megvetette, az előbbire nem érezte magát elég erősnek, ezért a harmadik utat választotta: elrejtőzött, majd a sivatagba menekült, hátrahagyva minden vagyonát. Ott egy hegy tövében kies barlangra talált: benne tiszta forrás csörgedezett, a barlang felső nyílásán besütött a nap, a bejáratánál pedig nagy pálmafa adott árnyékot és gyümölcsöt. Olyan hely volt ez, ahol – nagy önfegyelméssel – meg lehetett élni... Szentünk ide húzódott, s bár időközben az üldözések alábbhagytak, majd 313-ban Nagy Konstantin császár türelmi rendelete nyomán teljesen megszűntek, életéből hat évtizedet mégis itt töltött, imába és munkába merülten.

Élete vége felé egy másik egyiptomi remete, Szent Antal látogatta meg őt. Kettejük találkozása az egyházművészet kedvelt témája.

Remete Szent Pál életét a vallásos képzelet korán kiszínezte. Ennek egyik eleme a képein látható holló. Arra utal, hogy mindennapi táplálékát az a fél cipó jelentette, amit Isten rendelésére egy holló hozott neki a csőrében... Oroszlánnal együtt is ábrázolják, mert a legenda szerint két oroszlán kapart számára a sivatag homokjában sírhelyet. Később a kosárfonók tartották őt védőszentjüknek. Az egyiptomi remeték ugyanis – különösen később, amikor már közösségeket alkottak – kosárfonásból, ill. kosaraik eladásából tartották fenn magukat.

Halála évét 341-re rögzítették. Holtteste előbb Konstantinápolyba került: onnan a velenceiek vitték magukkal városukba 1240-ben. Nagy Lajos királyunk idején a budaszentlőrinci pálos tartományi és anyaházba hozták. A török uralom idején nyoma veszett.

*

A szent életét így írja le Szent Jeromos, aki maga is tapasztalatból ismerte a pusztai remeték életét:

Decius (259–261) és Valerianus (253–260) császárok idejében igen nagy üldözés támadt az egész világon a keresztények ellen, de főképpen Thébában, Egyiptom tartományában, a Nílus folyó vizeinél. A császárok szolgái vagy inkább ördögei minden igyekezetükkel keresték a keresztényeket, hogy igen kegyetlen gyötrelmekkel mind testi, mind lelki életüktől megfosszák őket, megtagadva velük az igaz hitet.

Pál tizenöt esztendő volt, mikor sógora – hogy jószágát, amelyet atyja hagyott rá, megszerezze – el akarta őt árulni a kegyetlen üldözőknek, nem tekintve felesége könnyeire. Ezért Pál elhatározta, hogy mindenét elhagyja, s a pusztába megy lakni a vadak közé, gondolva, hogy azok kegyesebbek lesznek hozzá, mint az emberek.

A pusztába érkezve egy barlangot talált, mellette egy forrást és egy pálmafát. Úgy megtetszett neki a hely, hogy elhatározta, ott éli le életét, mert ételt ad neki a pálfafa gyümölcse, italt a forrás, ruhát meg a pálfafa levelei. Pál kilencvennyolc esztendeig élt itt.

Senki ne csodálkozzék ezen – mondja Szent Jeromos –, mert bizonyosságom Jézus Krisztus az ő angyalaival, hogy én két remetét láttam Szíria pusztájában, kik közül az egyik ötven esztendeig volt egy barlangban, és egész idő alatt makkból készített kenyérral és zavaros vízzel élt. A másik egy régi kútban lakott, s naponta csak öt száraz füget evett, semmi egyebet.

Abban az időben, amikor Pál a pusztában élt, Szent Antal barát is ott lakott, aki kilencvenesztendősként elgondolkozott azon, vajon van-e valaki, aki nála több időt töltött a pusztában. És jelentették neki, hogy van egy nála tökéletesebb, s induljon el keresésére. Mindjárt útnak indult a jó öregember, egy botocskával támogatva megrokkant testét.

Egy egész napig ment, de semmi mást nem talált, csak vadak csapásait. Az éjszaka nagy részét imádságban töltötte, majd másnap megint útnak indult, s hamarosan talált egy barlangot, melynek közelében figyelni kezdett, van-e odabent valaki. Állhatatosan figyelve észrevette, hogy fény van benn a barlang egyik szegletében. Nem tudta a szent ember, mit tegyen: bemenjen-e vagy bekiáltson? Míg így tanakodott magában, egyszerre csak becsukták előtte a barlang ajtaját, és ő kívül maradt.

Akkor Antal megértette, hogy ott van az, akit ő keres. Leborult a földre és alázatosan kérte, nyisson neki ajtót. Így beszélt: „Te tudod, ki vagyok én és honnan jövök; és noha nem érdemlem meg, hogy meglássam arcodat, mindaddig el nem megyek innen, amíg nem láttalak. Te befogadod a vadakat, és azok szállást vesznek nálad, miért vetsz meg engem, aki ember vagyok? Szorgalmasan kerestelek, és ő, szerencsémre meg is találtalak. Miért nem akarod, hogy bemenjek hozzád? Ha nem engeded, hogy életben lássalak, tudd meg, hogy halva fogsz találni az ajtó előtt, és fáradoznod kell majd a testem eltemetésével, mivel nem akartál látni engem.”

Nagy sóhajtásokkal mondta e szavakat Szent Antal a vágy miatt, mivel látni kívánta Szent Pált, az Isten szolgáját. Pál az ajtó mögül így felelt neki: „Jó atyám fia, én nem tudom, mi a kívánságod, amit könyörgések és könnyhullatások erejével akarsz. Ha meghalni jöttél ide, ne csodáld, hogy nehezen nyitok neked ajtót” – és ezt mondva kitárta ajtaját.

Megnézték egymást a szent vének nagy csodálkozással, és aztán összeölelkezve nevéükön szólították egymást, mintha már régi ismerősök lennének, és nagy hálát adtak Istennek. Azután leültek a forrás közelében, és Pál szólani kezdett: „Íme, itt van, akit a pusztában annyi fáradsággal kerestél. Íme, a már megszenyvedt tagok megőszült szőrrel fedve. Íme, az ember, ki majd porrá lesz. De minthogy a szeretet minden dolgokat elszენved, a fáradságon kívül, melyet keresésem miatt vállaltál, azt akarom, hogy más fáradságod is legyen: mondd el nekem, hogyan folynak most a világ dolgai, ki uralkodik, és vannak-e még bálványozók?

Szent Antal mindent rendben elbeszélt, aztán elmondta a maga életét, hogy miért jött a pusztába, és mennyi időt élt ott. Miközben így beszélgettek, eljött egy holló, leszállt a közeli fára, azután kedvesen hozzájuk repülve letett közéjük egy kenyeret, és elszállt. Akkor Pál azt mondta Antalnak: „Áldott legyen az Úristen, ki nekünk eledelt küldött. Tudnod kell, hogy hatvan esztendeje már, hogy ez a holló nekem mindennap fél kenyeret hord, de most a te eljöveteledért az Úr megkettőzte az ételmet.

Mind a ketten hálát adtak az Istennek, azután egy kicsit vetélkedtek azon, ki legyen, aki megtöri a kenyeret. Pál azt mondta, Antalnak kell elosztania, mert ő a vendég. Antal meg azt mondta, hogy Pálnak kell osztania, mert ő az öregebb. Végül megegyeztek abban, hogy közös erővel törik ketté a kenyeret. Miután ettek, ittak a forrás vizéből és hálát adtak az Istennek.

Mikor eljött az éjszaka, annak nagyobbik részét imádságban töltötték. Másnap visszatérve a nyájas beszélgetésre, Pál így szólt Antalhoz: „Édes Atyámfia, régóta tudtam én, hogy te a pusztában lakol. És az Úristen megígérte nekem, hogy meglátlak téged halálom előtt. Ezért eljött az idő, melyet oly igen kívántam, melyben az én lelkem eloldódik testem kötelékeitől. Az Isten hozott téged ide, hogy eltemesd az én testemet, földbe temetve a földet.

Mikor Antal ezt megértette, sírni kezdett, és kezdte kérlelni, hogy vigye őt magával arra az útra. Erre Pál így felelt: „Antal, nem illik, hogy azt akarjad, ami nem tetszik az Istennek. Jó volna neked a test terhét elhagynod, és a makula nélküli Bárányt, Krisztus Jézust követned, de atyádfiainak hasznáért szükséges, hogy bizonyos ideig még velük maradj, őket tanítsd és jó példát adj nekik. És ha nem restelnéd a fáradságot, megkérnélek, hogy menj el, és hozd el nekem azt a palástot, amit neked Atanáz adott, hogy abba takarva temesd el testemet.

Pál nem azért mondta ezt, mintha gondja lett volna arra, hogy holtteste mibe lesz takarva, hanem hogy Antal ne legyen jelen halálakor, és így kevésbé fájjon neki a halála.

Csodálkozott Szent Antal, hallva, hogy Pál Atanáz palástját kéri, amiről eddig nem volt szó közöttük. Meggondolva azonban, hogy Isten Pál szívében lakik, nem mert neki ellentmondani, ezért sírva megcsókolta kezét és szemét, majd visszatért a saját klastromába. De oly nagy sietséggel akart járni, hogy ugyancsak megerőltette megrokkant testét. Megérkezve klastromába, meglátta őt két tanítványa, akik vénségében szolgáltak neki, elébe mentek, és így szóltak: „Hol voltál, édes Atyánk?” Ő így válaszolt: „Jaj nekem, szegény bűnösnek, ki méltatlanul viseltem a szerzetes nevet. Én láttam Illést, láttam Keresztelő Jánost, mivelhogy láttam Pált a Paradicsomban.” A szent öregember nem mondott egyebet, hanem a földre lehajtva fejét, mellét verve bement a cellájába, és vette a palástot. Tanítványai kérték, magyarázza meg nekik a dolgot, de ő azt felelte nekik: „Ideje van a hallgatásnak, és ideje van a szólásnak.” Evett egy keveset, és útnak indult. Közben állandóan Pálra gondolt, mivel félt, hogy távollétében meghal.

Két napon át vándorolt, s már nem volt több hátra, mint három óra járásnyi út, mikor látta Pál lelkét olyan fehéren, mint a hó, amint a mennybe ment nagy fényességgel a próféták és apostolok társaságában, s az angyalok nagy sokaságától kísérve. Akkor Antal a földre borult, port szórt a fejére, és mondta: „Ó, Pál, miért hagytál el engem? Miért nem búcsúztál el tőlem? Olyan későn ismertelek meg, és ilyen hamar veszítettelek el téged...” Mikor odaérkezett, látta, hogy Pál térden áll, arcát és kezét az égre emeli, mintha még élne.

Megölelte a szent testet, megcsókolta, és keservesen siratta. Azután karjaira vette, kivitte a barlangból, és elmondta mind a zsoltárokat és dicséreteket, amelyeket a halottakért szoktak mondani a keresztények.

Elvégezve a zsolozsmát gondolkodni kezdett, hogy miként temesse el a szent ember testét: Ha visszamegy a kolostorba szerszámokért, mi lesz a szent testtel, míg visszajön, hiszen három napig tart az út. De azt is fölöslegesnek tartotta, hogy ott maradjon tétlenül. Végül is elhatározta, hogy ott marad, és így szólt az Istenhez: „Uram, Istenem, meg akarok halni a szolgád mellett. Itt akarok megpihenni, mert ily módon boldog lesz a lelkem.” – Midőn Szent Antal így szólt, egyszer csak két oroszlán jött a sűrű erdőből, kiket Antal meglátva igen megrémült. De szívét Istenhez emelte, és segítséget kért tőle. Látta, hogy az oroszlánok úgy közelítenek hozzá, mint a szelíd bárányok. Megálltak Szent Pál teste mellett, és ordításukkal mutatták, hogy ahogyan tudják, siratják az ő halálát. Aztán kisvártatva körmükkel kaparni kezdték a földet, s hamarosan akkora árkot ástak, amelyben elfért egy ember teste. Elvégezvén munkájukat Szent Antalhoz közeledtek, és fejüket szelíden ingatva nyaldosták a kezét, mintha jutalmat kérnének munkájukért. Antal úgy ítélte, hogy áldást kérnek tőle, ezért szemeit az Úrhoz emelve így szólt: „Uram, Istenem, kinek gondviselése nélkül a falevél sem rezdül, és a legkisebb madár sem veszíti életét, add meg ezeknek az állatoknak, kik téged tisztelnek, ami nekik illendő.” És megáldva azokat, intett a kezével, hogy elmehetnek, s azok úgy is cselekedtek.

Antal ezután fogta a holttestet és a verembe tette, aztán befödte földdel. Előbb azonban betakarta a magával hozott palástba, és magához vette Pál köntösét, amely palmafalevelekből készült, hogy ez legyen öröksége. Ezután visszatért klastromába, és elbeszélte tanítványainak

mind, ami történt. A húsvéti és a pünkösti nagy ünnepeken ettől kezdve mindig magára öltötte Pál köntösét.

Ennek a dicsőséges Remete Szent Pálnak a halála Krisztus Urunknak 343. esztendejében történt.

*

**Istenünk, ki az első remetét, Szent Pált,
aki e világ zűrzavarából visszavonult a pusztai magányba,
a mai napon vetted föl az angyalok társaságába,
kérünk, közbenjárására tisztíts meg a világ minden szennyétől,
és mennyei ajándékokkal szentelj meg minket!
(Régi pálos misekönyvből.)**

17. Remete Szent Antal

*Kome (Egyiptom), 251/52.

†356.

Aki rászánja magát, hogy annak a Szent Antalnak az életét kutassa, akinek a kereszténység a legrégebb időtől fogva a „Nagy” megtisztelő jelzöt adta, készüljön föl jónéhány meglepetésre. Még ha elutasítja is az egész csodás színjátékot, amely körülfonja az Antal-legendát, kénytelen lesz számos dolgot csodálkozással tudomásul venni. Tulajdonképpen már az is szinte érthetetlen, hogy több mint 1600 év után még mindig emlegetik a nevét. Hiszen Antal csak egy szegény közép-egyiptomi fellah, földműves volt, és nem vitt végbe semmiféle történelemalakító tettet, mint ahogyan nagy államférfiak vagy egyházi kiválóságok szokták. És mégis csak „csodára” gondolhat az ember, amikor alaposabb vizsgálódás után látja, hogy neve milyen mélyen belevésődött az osztatlan kereszténység történetébe, hogy alakjából micsoda magával ragadó erő áradt, amely sok kortársát is elbűvölte; s amikor fölismeri, hogy ez a világtól futó remete, aki egyre nagyobb magányra törekedett, indította el a monasztikus élet hatalmas mozgalmát, amely a külső és belső támadások dacára sok-sok évszázadon át fennmaradt, és még ma is töretlen. És ha az ember azt is tudja, hogy éppen az európai kereszténység – különösen a 14. és 18. század között – a Szent Antal-tiszteletnek hányféle változatát hozta létre, akkor önkéntelenül szeretne közelebbit és pontosabbat tudni erről az emberről.

Antalt alakját a korai idők legtöbb szentjénél több legenda övezi, amelyből költők és más művészek merítettek ihletet; elég, ha csak a festő Matthias Grünewaldra (†1528) hivatkozunk. Ezek a legendák alkalmas irodalmi formák az érzékfeletti valóság megközelítésére.

Antalról azonban nemcsak a legendák elbeszélései állnak rendelkezésünkre, hanem cáfolhatatlan, történelmi súlyú tanúbizonyságok is, amelyeket nyugodtan összevethetünk régi korok más történelmi személyiségeiről tanúskodó forrásokkal. Ez ugyan nem állítható minden megszorítás nélkül arról az **Antal-életrajzról**, amelyet Alexandriai Szent Atanáz érsek 365 táján, tehát alig tíz évvel a nagy szerzetes atya halála után írt. Ez az antik regényformát követő életrajz ugyanis túlságosan célzatos irat ahhoz, hogy történelmi utalásaiban gyanútlanul meg lehessen bízni. Nagyon is világosan fölismerhető a szándék, hogy a szerzője keresztény hősi eposzt akart írni.

Rajta kívül vannak azonban megbízható tanúságtevők a 4. század szerzetesi irodalmából, különösen Pakhomiosz írásai. Ott van azután az a hét levél, amely Antaltól ránk maradt. Ezekben egyénisége természetesen háttérben marad a tárgyalt kérdések mellett. Mindenekelőtt az **Atyák mondásai (Apophtegmata Patrum)** címen ismert nagy gyűjteményben található tetemes számban Antal mondásai, amelyekből jobb képet kapunk egyéniségéről, mint hosszú beszédekből vagy beszámolókból.

Amikor Antal 251-ben vagy 252-ben megszületett Komében, Közép-Egyiptom egyik falujában, a régi kereszténység éppen talán legsúlyosabb megpróbáltatását élte át. Decius császár (249–251) restaurációs politikájának megfelelően keresztényüldözést indított, amely az egész Római Birodalomra kiterjedt. Egyetlen keresztény sem volt már biztonságban, függetlenül attól, hogy az Imperium Romanum melyik tartományában élt: ma vagy holnap a császári törvényszék elé hurcolhatták. És sokan bizonyultak gyengének. Annál fenségesebben ragyogott a hűségesekek hitvalló bátorsága. A következő évtizedekben, egészen 313-ig, amikor Konstantin császár kiadta a milánói türelmi rendeletet, a kereszténység vállalása életveszélyt jelentett. Aki meg akart maradni kereszténynek, annak állandóan készen kellett lennie a vértanúságig való helytállásra.

Antal jó módú házban nőtt föl. Amikor húsz éves lett, meghaltak szülei, és ráhagyták a családi örökséggel való gazdálkodást és a hűgárol való gondoskodást. De egyszer csak történt valami, ami egy csapásra véget vetett annak, hogy a fiatalember csak úgy békésen éldegéljen a világban. Egy alkalommal a szentmisén az igehirdetésre figyelve hirtelen belévágott a fölismerés, hogy neki szól az, amit a lektor Máté evangéliumából éppen olvasott: „Ha tökéletes akarsz lenni, add el, amid van, az árát oszd szét a szegények között... Aztán gyere, és kövess engem!” Az ige nem volt ismeretlen előtte, de az ifjú Antal úgy érezte, hogy akkor és ott hangzik el először, és egyenesen a szívébe kiált. Olyan ellenállhatatlan ereje volt a szónak, hogy követnie kellett. Úgy tett, amint hallotta: eladta a családi birtokot, és ami nem volt szükséges a hűgárol való gondoskodáshoz, a szegényeknek adta. Azután megkezdte az új életet, amelyről még nem is sejtette, hová fogja őt vezetni.

Hogy miből is áll a „lelki élet”, teljesen ismeretlen volt előtte. Mi okosabbat tehetett volna hát, mint hogy utánozza azokat, akiket a keresztény közösségben különösen jámbor embereknek tartottak: az „aszkréták” voltak ezek, akik Istennek tetsző életet akartak élni, ki-ki a maga módján. Hozzájuk hasonlóan Antal is visszavonult a hétköznapi élettől, és teljesen a vallásos gyakorlatoknak adta át magát, elsősorban a zsoltár-imádkozásnak. Kezdetben még a falu közelében lakott. Aztán hamarosan a líbiai sivatagban egy sziklasírban húzta meg magát, majd később egy omladozó kastély romjai között. Egy barátja hordta neki a nélkülözhetetlen szűkös eledelt. Ettől eltekintve minden összeköttetést megszakított a külvilággal. De minél inkább eltépte a földi ragaszkodások kötelékeit, annál elviselhetlenebb lelki támadások érték. Ősi keleti elképzelések szerint – aminek visszhangját Jézus megkísértésének történetében is megtaláljuk – a sírok és az elhagyott helyek, mindenekelőtt pedig a sivatagok a démonok hazája voltak. Antal ebbe a birodalomba hatolt be, és ott épített ki magának szállást. Hogyan is történhetett volna másképpen, mint hogy a démonok támadást indítottak ellene. Antal pedig – az apostol intelmének megfelelően – „Isten teljes fegyverzetét” öltötte magára, hogy „a sátán cselvetéseinek ellenállhasson” (Ef 6,11). Így ő lett a győztes. Amikor végül húsz év után ismét az emberek közé ment, úgy jelent meg előttük, mint bölcs férfi, aki „ismeri a mélységes titkokat és telve van Istennel” (Antal élete). A szigorú önsanyargatások ellenére nem tört össze a teste. Arcán azoknak a hatalmas tapasztalatoknak fénye tükröződött, amelyek bensőleg átalakították.

Nevét hamarosan fölkapta a hír. Mindenfelől özönlöttek hozzá az emberek, akik imáiba ajánlották magukat, vagy szerzetesi életet akartak élni az ő vezetése alatt. Antal nem tudta a kérők ostromát elhárítani. A közeli és távoli környéken mindenfelé remeteségek nőttek ki a földből. Így a világ elől menekülő remetéből a „szerzetesek atyja” lett. Mindenesetre ez még nem volt a szerzetességnek az a formája, amely később Pakhomiosz kezdeményezéséből kialakult. Mert jóllehet számos tanítvány sereglett Antal köré, ő sohasem fogta össze őket olyan tartós közösséggé, amelynek közös szabályzata van. Az a szerzetesi szabályzat, amely a neve alatt ránk maradt, valójában későbbi korból származik.

Bármennyire szerette is Antal a sivatagot és az Istenben elmerült magányos életet, abban semmi sem akadályozta meg, hogy az emberek közé menjen, ha a kereszténység napi problémái úgy kívánták. Ez történt, amikor Maximinus Daja császár idejében (308 táján) az alexandriai börtönökben sínylődő hitvallókat erősítette a hitükért vívott harcukban. Egy másik alkalommal, élete vége felé, püspök-barátja, Atanáz kérésére ment a fővárosba, hogy nyilvánosan föllépjen az ariánusok ellen. De ezt igazolja a már említett vonzeró is, amelyet Antal a lakosság minden rétegére gyakorolt, föl egészen a magas klérusig és a császári udvarig. Maga Konstantin és gyermekei is leveleztek vele.

90 éves elmúlt már, amikor útra kelt, hogy szemtől szemben láthassa a másik nagy remetét, Pált (lásd január 15-én). Találkozásukat Szent Jeromos leírásából ismerjük.

356-ban halt meg Antal, 105 éves korában. A sírja – mivel kérte testvéreit, hogy titokban temessék el – 200 éven át ismeretlen volt. 561-ben megtalálták, ereklyéit Arles-ban, a Szent

Julien-templomban őrzik. A koptok és a szírek remetéi Szent Antal fiainak tekintették magukat. Franciaországban a 11. században alapítottak egy betegápoló társulatot, melyből az antonita rend fejlődött ki. Két nemes férfi, apa és fia anyarozstól megbetegedett, és Szent Antal ereklyéjétől meggyógyult. Hálából kórházat építettek és ápolták a hasonló bajban szenvedőket. Mivel Szent Antal az anyarozs okozta gyulladás ellen hathatós közbenjárónak bizonyult, magát a bajt Szent Antal tüzének nevezték. Antalt a tizenégy segítőszent között is tisztelték.

Antal szellemi útját, vallás-erkölcsi törekvéseit a megalkuvást nem ismerő határozottság jellemezte, ugyanakkor minden volt, csak nem rajongó, vagy a valóságtól idegen álmodozó. Bár radikális követelményeket állított föl magával szemben, meggyőzően józan és szerény volt. Ismerte az ember előtt álló határokat: Isten titkainak és döntéseinek kifürkészése nem a mi dolgunk. Jobb beismerni tudatlanságunkat azokban a dolgokban, amelyek meghaladják az embert. Az a döntő, hogy az ember magára figyeljen. Még ha birtokolná is egy szerzetes a csodás gyógyítás adományát, saját üdvössége felől akkor is rettegésben kellene élnie. Az ördög cselvetéseivel szemben csak egy segít: az alázat.

Antal rendelkezett józan emberismerettel, érzékkel a helyes mérték iránt, valamint bölcsességgel, amellyel el tudott igazodni a dolgok között. Jámborságának lényeges vonása volt testvériessége. Nem véletlen, hogy a szerzetességben ismét új csengést kapott a szó: „testvér”. Az Egyházban régen elfelejtették Jézus evangéliumi figyelmeztetését (Mt 23,8), különbséget tettek a „lent” és a „fent” között. A szerzetesek Antalt követve vissza akartak térni a kezdeti kereszténységhez. Ezért nevezték magukat egymás közt „testvérek”, és arra törekedtek, hogy testvérként is bánjanak egymással. Antal arra tanította övéit, hogy élet és halál a felebarát iránti magatartástól függ.

Meg volt győződve arról, hogy a szerzetest a saját fáradozásai nem jogosítják föl arra, hogy önmagában bízzék. Mert az embernek az az igazi nagy teljesítménye, ha Isten előtt elismeri a bűneit, és utolsó leheletéig kész a gonosz támadásainak elhárítására. Amikor egy napon az egyik szerzetes megkérdezte, hogy mit kell tennie, ezt a választ kapta: „Ne bízz igaz voltodban, ne aggasszon, ami elmúlt, és fáradj azon, hogy nyelvedet és gyomrodat féken tartsad” (vagyis hallgass és böjtölj).

A koptok, a szírek és a bizánciak január 17-én ünneplik Szent Antalt. Jeruzsálemben már az 5. században ugyanezen a napon emlékeztek meg róla. Rómában a 12. században vették át az ünnepét.

*

Az **Atyák mondásai** tudósítanak Szent Antal jellemző mondásairól és viselkedéséről, amelyek az evangéliumból fakadó jámborságát és vallásos józanságát tanúsítják.

Egyszer egy szerzetest társai szerfölött dicsőítettek Antal jelenlétében. A szent hívatta és próbára tette őt, hogy képes-e a megbántás elviselésére. Amikor erre képtelennek bizonyult, ezt kellett hallania: „Olyan faluhoz hasonlítsz, amelynek házai kívülről díszesek, belülről azonban kifosztották a rablók.”

Valaki egyszer tanúja volt annak, hogy Antal a látogatóba érkező szerzeteseket milyen – szerinte éppen nem aszketikus – módon fogadta és vendégelte meg. Az az ember vadász volt. Antal fölszólította, tegyen nyilat az ijára és feszítse jól meg. Az ember úgy tett, de megjegyezte: „Ha túlságosan megfeszítem, eltörik.” Erre az ősz Antal ezt mondta: „Így fognak járni a szerzetesek Isten művének végzése közben (a szerzetesek aszketikus gyakorlatait értették ezen abban az időben), ha mértéken túli erőfeszítést kívánunk tőlük.” Máskor meg ezt mondta: „Sokan elemésztk testüket önsanyargatásaikkal, de mivel hiányzik belőlük az ítélőképesség adománya, messze járnak Istentől.”

A szent kiemelkedő testvéri magatartásáról ad hírt a következő történet: Egyszer egy szerzetes Abba Elias „kolostorában” bűnbe esett, és kitalították. Antalhoz jött, aki szívesen fogadta, aztán visszaküldte kolostorába. A szerzetesek azonban ismét elkergették. Visszatért

tehát Antalhoz és elmondta: „Nem akarnak újra befogadni.” Akkor Antal követet menesztett oda, s ezt üzenté: „Egy hajó hajótörést szenvedett és rakománya elveszett. Csak nagy fáradtsággal tudott kikötőbe menekülni. Ti azonban azt is a tengerbe akarjátok szórni, ami megmenekült.” Amikor a szigorú szerzetesek megértették Antal szavait, visszafogadták a testvérüket.

*

**Istenünk,
ki Remete Szent Antalnak megadtad,
hogy a pusztában szolgáljon Neked,
kérünk, segíts minket közbenjárására,
hogy önmagunkat megtagadván
Téged mindig és mindenek fölött szeressünk!**

18. Árpádházi Szent Margit

*Klissza (Dalmácia), 1242.

†Nyulak szigete (ma: Margitsziget), 1270. január 18.

Atyja IV. Béla király, Szent Erzsébet testvére, anyja Laszkárisz Mária bizánci hercegnő volt. Margitot még a szíve alatt hordozta édesanyja, amikor a tatárok Batu kán vezetésével, 1241-ben Wahlstattnál megsemmisítették a németek és lengyelek egyesült seregét, majd a vértől és a győzelmi mámortól megittasodva betörték Magyarországra. Béla király megkísérelte föltartóztatni őket a Sajónál, de borzalmas vereséget szenvedett, s Dalmáciába kellett menekülnie. A szülők végső szükségükben a születendő gyermeket Istennek ajánlották. És a lehetetlen megtörtént: messze Belső-Ázsiában meghalt a nagykán, s Batu a Duna-Tisza táján meghódított hatalmas területeket hátrahagyva, összegyűjtötte lovasait, és sietve távozott kelet felé, hogy le ne késsen az osztozkodásról.

Béla és Mária nem vonakodott fogadalmát teljesíteni: amikor Margit hároméves lett, átadták a domonkos nővéreknek Veszprémben.

A domonkosok rendi családjá, amelyben Margit felnövekedett, még csak néhány évtizede létezett. Még telítve volt az első buzgalom frissességével és töretlenségével. Amíg a prédikáló testvérek bejárták Spanyolországot, Dél-Franciaországot és Észak-Olaszországot, tanítottak, koldultak, eretnekekkel vitatkoztak, addig a Szent Domonkos szabályait követő női kolostorok a belső, misztikus jámborság őrhelyei voltak. Szűz Mária bensőséges szeretete, a szenvedő Megváltó iránti nagy odaadás, valamint a megalkuvás nélküli vezeklő szellem voltak lelkiségük jellegzetes vonásai. A vezeklés mindenekelőtt a szeretet önfeláldozó tetteiben, betegek gondozásában, bélpoklosok ápolásában nyilvánult meg.

Ebben a szellemben nőtt fel Margit. Béla király, leánya részére új kolostort építtetett a Duna egyik szigetén (Nyulak szigete, ma Margitsziget), Buda közelében. Itt tett fogadalmat Margit 1254-ben. Különböző kijelentései értésünkre adják, hogy a tizenkét éves leány tudta, mit tesz, amikor letette fogadalmát Humbert rendfőnök előtt. Isten kétszer is nagyszerű lehetőséget adott neki arra, hogy az egész világ előtt bebizonyítsa: ő teljesen szabadon és szívének teljes odaadásával szentelte magát az Úrnak. Kétszer is lett volna rá lehetősége, hogy Rómától felmentést kérjen a fogadalma alól. Atyja ugyanis kétszer is fölkereste a kolostorban házassági ajánlattal, mindkét alkalommal biztosítva őt arról, hogy a fölmentést Róma minden biztonnyal meg fogja adni, hiszen a kilátásba helyezett házasságok igen nagy politikai előnyökkel járnának. Az első kérő a lengyel király volt, a második Ottokár cseh király. Margit mindkettőt határozottan visszautasította. Ottokárral azonban – atyja sürgető kérésére – egy bemutatkozás erejéig találkozott. A cseh király a találkozás után tudatta vele, hogy szépsége a rendi ruha ellenére is elbűvölte. Margit erre meglehetősen fölháborodással azt mondta a nővéreknek: inkább levágatja az orrát, hogysem még egyszer ilyen hűtlenségnek kitegye magát. Atyját pedig emlékeztette arra, hogy ő ajánlotta föl egykor Istennek, és a cseh királyság összes kincsével és dicsőségével együtt siralmas látvány ahhoz az országhoz képest, melyet az ég és föld Királya ajánl neki, aki az ő jegyese egyszer s mindenkorra.

Szenttéavatási aktái megmaradtak, s nővér- és kortársainak, élete tanúinak sok értékes és hitelt érdemlő vallomását is tartalmazzák. Értésünkre adják, hogy Margit számára magától értetődő volt a szabályok szigorú megtartása, a kemény önsanyargatás, s a legnyomorúságosabb, utálatot gerjesztő betegek szolgálatában való hősies kitartás. Nagyon gyorsan és erélyesen leszoktatta nővértársait arról, hogy benne bármi módon is a királylányt tiszteljék. Egy szolgáló, akit csodával határos módon mentett meg a megfulladástól, a szenttéavatási akták szerint így tanúskodott: „Margit jó és szent volt, mindnyájunk példaképe. Alázatosabb volt, mint mi, szolgálóleányok.”

Életének alapszabálya egészen egyszerűen hangzik, de a három egyszerű tétel az evangélium egész tökéletességét magában foglalja:

Istent szeretni,
magamat megvetni,
senkit meg nem utálni, senkit meg nem ítélni.

Isten rendkívüli imameghallgatásokkal és csodákkal jutalmazta odaadását. Margit bírta a jövődőlés adományát is. Bizonyított példa, hogy atyjának II. Osztrák Friggyessel Stájerországért folytatott harcában a győzelmet előre megmondotta. Nyilvánvalóan a fátyol alatt is IV. Béla odaadó leánya maradt. Nem hagyta ugyan politikai érdekből férjhez adni magát, de az utolsó nagy Árpád-házi uralkodó messzemenő terveivel és erőfeszítéseivel szoros kapcsolatban volt. Talán ebben a kapcsolatban és közös felelősségben látta életének igazi értelmét. És ez az elhivatottság olyan vezeklő életre ösztökélte, ami ma nekünk szinte öngyilkosságnak tűnik. Egykor Istennek ajándékozták, mivel atyja azt hitte, ezáltal kieszközölheti Magyarország megszabadulását a tatároktól. Amikor Margit elég idős volt ahhoz, hogy önmaga felől szabadon döntsön, megerősítette ezt a följajánlást. Remélte, hogy Isten elfogadja őt, mint elfogadta valamikor Krisztus áldozatát, akinek haláláról ezt mondja az Írás: jobb, ha egy ember hal meg, mint hogy az egész nép elveszen.

Huszonnyolc éves korában halt meg, szeretettől és vezekléstől elemésztve. Halála óráját derűs arccal előre megmondotta a nővéreknek. Boldoggáavatási perét sohasem fejezték be, de tiszteletét 1789-ben hivatalosan is engedélyezték. 1943-ban avatták szentté.

*

Életét az 1300-as évek elején írták meg, s Ráskay Lea domonkos apáca másolatában maradt ránk egy 1510 körüli kódexben. Az alábbiakban ebből közlünk néhány részletet:

„Mert eloszlott vala néminemű malaszt az ő orcájában és néminemű malasztos, megért erkölcs az ő tekintetében, úgy, hogy sem kemény beszédekkel, sem lágy beszédekkel nem láttatnék megváltoztatni... Gerjedez vala ez nemes szűz az isteni szerelemnek tüzével, és meggyulladván, imádkozék vala szüntelen, olyha minden közbevetés nélkül, úgy, hogy napnak első idejétől fogva az konventnek ebédének ideiglen szünetlen imádságban marad vala meg.

És mennyével felülmúl vala mindeneket nemességgel, annyéval inkább erőlködik vala magát megalázni ez nemességes szent szűz, magyar királynak nemes leánya. Hetet tart vala az konyhán, főz vala az szororoknak, fazekat mos vala, tálakat mos vala, az halakat megfaragja (lepikkelyezi) nagy hidegségnek idején, úgyhogy az nagy jeges víznek hidegségétől ez gyenge szűznek az ő kezének bőre meghasadoz vala és a vér kijő vala az ő kezéből, és némikoron bekötik vala az ő kezét az ő nagy fájdalmáért. Az konyhát megsepri, färd hord vala hátán, vizet merét vala és ő maga az konyhára viszi vala.

Éjjel fölkel és úgy hallgatja vala, ha valamely szoror nyög, és hozzámegyen, megkérdezi. Némelyeknek bort hevít, némelyeknek ruhát melegít, és odateszi, hol az betegnek fájdalma vala. Ha kedég valamely az szororok közül meghal vala, tehát ez szent szűz mindaddig el nem megyen az meghalt szorornak testétől, mígnem eltemettetik vala. Hanem az holttestnél imádkozik, és oly igen nagyon siratja, nagyobbban hogynem mintha öneki testi atyjafia volt volna.

Esmég ez szent szűz vala mindenben szegénységnek szeretője és megtartója és igen szeret élni vala szegénységben. Öneki ruhája, kápája vala igen ő és megszakadozott, és foltos vala. És némikoron ez szent szűz az sárból veszen ki posztódarabokat, és azzal foltozza vala meg köntösét, kápáját.

Ez szent szűz eszében forgatja vala gyakorta és néha egyebekkel is beszél vala az ő nemzetének, eleinek életüket és életöknek szentségét. Azaz: Szent István királynak életit...

Szent Imre hercegnek is ő életit... Szent László királynak életit... Szent Erzsébet asszonynak, az ő szerelmes nényének szentséges életit... Ilyenféle gondolatokban és szólásokban foglalja vala magát ez szent szűz, és nagy magas fohászkodásokat vonson vala az ő szívének belső részéből, és kéré vala ez szenteknek esedezésüket, hogy az ő érdemüknek miatta és az isteni ajándoknak, malasztanak miatta érdemlene lenni az ő nyomuknak és érdemöknek követője.

Mikoron az ő nagy keserűségét látnák szororok, olyha őrajta könyörülvén, úgymondnak vala őneki:

– Mi tenéked benne? Mit gondolsz vele? Mire hogy minden történetért te tennen magadat gyötröd?

Tehát ez szentséges szűz Szent Margit asszony az ő szívének mélységéből vonsván nagy fohászkodást, ezenképpen felele:

– Az anyaszentegyház, minden hív kereszténynek anyja az ő drágalátos tagiban metéltetik és igen keményen gyötretik. És ti azt mondjátok énnekem: Mi tenéked benne? Nemde nem ő szült-e keresztvíznek miatta újonnan engemet, ti veletek öszve?! Nemde az ő leányai közül való vagyok-e én? Bizonyval az vagyok!

Mikoron jutott vala ez szentséges szűz az ő betegségének tizenharmad napjára, egy szombat napon... meggyullada ez méltóságos szűz az mennyei jegyesnek szerelmében: kit kíván vala, kit szolgál vala, kit mindeneknek felette szeret vala, kinek szerelméért mind atyját, anyját és ez világi országnak birodalmát elhagyta vala. Az ő ártatlan lelkét, szentséges, méltóságos lelkét ajánlván az ő Teremtőjének, az ő édességes, kívánatos jegyesének, elnyugovék az Úrban.”

*

**Istenünk, szüzesség kedvelője és őre,
kinek jóvoltából szolgálod, a mi Margitunk
a szűzi tisztaság ékességét
a jó cselekedetek érdemével egyesítette,
kérünk, segíts,
hogy lelkünk épségét az üdvös bűnbánattal visszanyerhessük!**

20. Szent Fábián pápa

†Róma, 250. január 20.

236-ban a vértanú Anterus pápa utódként került Péter székére. A római egyház papja volt, a hagyomány szerint Rómában is született. Korán kitűnt a vértanúk iránti tiszteletével és a katakombák körüli szolgálataival. Nem egy vértanút ő temetett el.

Pápasága az üldözések közti, aránylag békés időszakra esett. Így nyílt alkalma arra, hogy megszervezze a római egyház közigazgatását. A politikailag tizennégy kerületre tagolt várost Fábián pápa hét egyházi kerületre osztotta, s mindegyik élére egy fődiákonust állított, akiknek a hívek gondozására kellett felügyelniük. A betegek, özvegyek és árvák gondozása, a temetők és a liturgiával kapcsolatos teendők tartoztak hozzájuk. Külön figyelmet szentelt a katakombáknak: sok vértanú sírját rendbehozatta.

Az afrikai egyház vitáiba is beleavatkozott annyiban, hogy az eretnekségbe tévedt Privatus püspököt megfosztotta hivatalától. Egy zsinatot is összehívott, amely ítélkezett Origenész művei felett.

A hagyomány azt mondja, hogy ő hozatta Rómába Szardínia szigetéről Pontianus pápa maradványait, és Gallia első hét térítő püspökét szintén ő indította útnak.

Lehet, hogy a hagyomány adatai nem egészen pontosak, annyi azonban kétségtelen, hogy Decius császár nem nézte jó szemmel a tevékeny és építő pápát. Szent Ciprián szerint egyszer kijelentette, hogy szívesebben látna a birodalom területén egy trónkövetelő vetélytársat, mint Rómában Fábián püspököt. Valóban elhangzott-e ez a kijelentés, nem tudjuk, de hogy a császárnak útjában volt, abból is látszik, hogy a 250-ben kiadott üldözési rendelet első áldozatai között Fábián pápa is vértanú lett.

Január 20-án ölték meg, és a Callistus-katakombában temették el. 1969-ig együtt ünnepeltük Szent Sebestyén vértanúval, mivel azonban az ősi liturgikus könyvek külön orációval emlékeznek rájuk, 1969 óta ismét külön van az ünnepük.

*

Cézareai Euszébiosz beszéli el, hogyan történt Fábián megválasztása. Anterus halála után összegyűltek a rómaiak, hogy pápát válasszanak, de nem találtak alkalmas embert. Fábián pap a barátaival vidékről tért haza, s amikor megtudta, hogy éppen választás van, bement a gyűlésre. Korábban senki nem gondolt arra, hogy ő legyen a pápa, mikor azonban elvegyült a választók között, hirtelen egy galamb szállt le és a fejére telepedett. A jelenlévők isteni jelként fogadták, és megválasztották pápának.

A római keresztények, élükön Fábián pápával ilyen levelet küldtek Karthagóba, ahol Szent Ciprián volt a püspök: „Az egyház szilárdan áll a hitben, jóllehet néhányan félelmükben – előkelőségüket féltve vagy egyszerűen emberi okok miatt – meginogtak. Elkülönültek tőlünk, de mi nem hagytuk magukra, hanem arra intjük és buzdítjuk őket, hogy tartsanak bünbánatot, s így bocsánatot nyerhetnek Tőle, aki ezt adhatja. Nem akarjuk, hogy általunk is elhagyatva még rosszabbá váljanak. Lássátok tehát, testvérek, hogy nektek is így kell tennetek. Ha meginogván meg is tagadják némelyek a hitüket, buzdítástokkal térítsétek meg őket, hogy ha újra vallatásra fogják őket, megvallják hitüket... Üdvözléteket küldik a bilincsben lévő testvérek és papok, s az egész egyház, mely aggódva törődik mindazokkal, akik segítségül hívják az Úr nevét. De kérjük, ti is emlékezzetek meg rólunk.”

Mikor pedig Ciprián püspök hírére vette, hogy Fábián vértanú lett, így írt a rómaiaknak: „Amikor bizonytalan hírek jártak felénk jó társam (Fábián pápa) elköltözéséről, és a hallottakról nem lehetett megbizonyosodni, Crementius diákonus meghozta leveleteket, melyben elmondátok dicsőséges halálát. Olvasván nagy öröm töltött el, hogy jó kormányzását ilyen dicsőséges vég koronázta meg. Annak is örvendek, hogy emlékezetét ily

jeles tanúsággal veszitek körül, s így általatok mi is példát kapunk a hitben és az erényekben. Mert amennyire veszedelmes és káros követői számára az előljáró bukása, oly hasznos és üdvös, ha egy püspök a hitbeli szilárdság példáját adja testvéreinek.”

*

**Istenünk,
ki papjaidnak dicsősége vagy,
kérünk, add,
hogy Szent Fábián vértanúd segítő közbenjárására
a hitben és méltó szolgálatodban mi is előbbre haladjunk!**

20. Szent Sebestyén

†288. (?)

A vértanúként tisztelt Sebestyén a legnépszerűbb szentek közé tartozik. Mint segítőszenthez fordultak hozzá pestis és más – embereket vagy állatokat pusztító – járvány idején. Számos testvérület és kézműves-céh tisztelte védőszentjeként, ereklyéinek birtoklásáért több helység vetélkedik. A művészet Sebestyén vértanúságát sokszor választotta témájául, és számtalan változatban dolgozta föl a mindenkori ízlésnek megfelelően. A szentek római naptára január 20-án emlékezik meg róla Fábían pápával együtt.

Az emléknap dátuma és a megünneplés ténye szinte az egyetlen, amit komolyan vehető tanúsnak elfogadhatunk Szent Sebestyénről. Ünnepe egészen a 354. évi római kalendáriumig vissza lehet vezetni. Emlékezetét abban a Via Appián lévő katakombában ülték meg, amely az ő nevét viseli. Már a 4. században építettek ott egy bazilikát, igaz, hogy először az apostolok tiszteletére, csak később lett Szent Sebestyén temploma. Sírjánál tiszteletének még régibb nyomai fedezhetők föl. Hogy ez a sír mikor fogadta magába a vértanú tetemét, nem lehet pontosan megmondani. Az időpont meghatározására vonatkozó minden kísérlet csak föltevés.

Úgy látszik, hogy a milánói Szent Ambrus már többet tudott Sebestyénről. A 118. zsoltárról mondott 20. beszédében talál alkalmat, hogy a vértanúról szóljon. Szentünk édesanyja állítólag milánói volt. A város tehát igényt tartott az ifjúra! Diocletianus társcsászára, Maximianus idejében (286–305) került eszerint Rómába, és ott szenvedett vértanúságot. Nem sokat lehet kihámozni ezekből az adatokból, de ennyi is bizonyítja, hogy Szent Sebestyén tisztelete 380 táján már elérte Milánót. A tiszteletnek e gyors terjedését minden nehézség nélkül érthetővé teszi a Róma és Milánó közötti élénk kapcsolat, a vértanúk adatainak és ereklyéinek lelkes gyűjtése (ami abban az időben éppen nem kívánatos, nyereszkeskedő vonásokat is kezdett öltetni: Szent Ágoston panaszkodik bizonyos szerzetesekre, akik mindenfelé kóborolnak vértanú-csontokat árulva, és sokat mondóan fűzi hozzá: „bárcsak vértanúktól erednének!”), végül magának a milánói püspöknek, Ambrusnak az a törekvése, hogy menyeyi közbenjárók tekintélyes csapatát állítsa hívei oldalára.

Hogy Szent Sebestyént tisztelték a sírjánál, arról egy kolostor alapítása is tanúskodik a bazilika mellett. III. Sixtus pápa (432–440) szerzetesi közösséget bízott meg azzal a feladattal, hogy gondoskodjék a tisztelet folyamatosságáról, az istentisztelet rendjéről és a zarándokok figyelmes ellátásáról. Ebben a kolostorban keletkezett az 5. század első felében a Szent Sebestyén-legenda, ez a romantikus szenvedéstörténet, tele csodás eseményekkel, hirtelen megtérésekkel és a keresztény hit védelmét szolgáló terjedelmes szónoklatokkal. A zarándokok áhítatos kíváncsisága sugallta ezt a tisztelt vértanút dicsőítő költeményt.

Eszerint Sebestyén a császári gárda tisztje volt, Narbonne-ban született, de Milánóban élt. Diocletianus és Maximianus császár nagyra becsülte, és közvetlen környezetébe rendelte. Sebestyén egyszerre tudott császári tiszt és hűséges keresztény lenni, aki bátran védte a hitet. A legenda tehetséges szónoknak mondja a tisztet, aki bajtársait el akarta vezetni a hithez és bátorította a fogságban sínylődő keresztényeket. Végül maga Sebestyén is a császári törvényszék elé került, és hite miatt halálra ítélték. Kinn a szabad mezőn karóhoz kötözték, hogy a katonák halálra nyilazzák. Amikor már halottnak vélték, otthagyták. Egy jámbor római özvegy, Iréne házába fogadta a súlyos sebesültet, és addig ápolta, míg föl nem épült. Amikor Sebestyén ismét megjelent a nyilvánosság előtt, úgy fogadták, mint aki holtából támadt föl.

A legenda írója itt egy, a vértanú-történetekben kedvelt kifejezési módot használ, hogy kifejezze meggyőződését, mely szerint a keresztény élet valójában elpusztíthatatlan.

Bármilyen borzalmasak is az alkalmazott kínzások és a halál módjai, alapjában véve nem árthatnak a hívőnek, hiszen ő halhatatlan. Ezt a hamisítatlan keresztény hitet a vértanú-legenda fölékesíti. Nem elég, hogy a vértanú a halálos szenvedést egyszer kiállja, hanem többször is meg kell ízlelnie a halál misztériumát. Sebestyén is újra a hóhérok kezére kerül. Másodszor is halálra ítélik. Most bunkókkal verik halálra és egy csatornába dobják. Ezúttal egy Lucina nevű római asszony veszi gondjába a testet és eltemeti. A legendaíró itt is római hagyományból merít: egy Lucina nevű római matróna több vértanú történetében szerepel úgy, mint aki a halálra kínzottaknak megadja a végtisztességet.

Természetesen könnyű az ilyesféle vértanú-legendákat szigorú kritika alá vonni. Mindazonáltal lehet, hogy e legenda nem ábrázolja „a szentet a maga korában”, de egy későbbi kor meggyőződését jól tükrözi, megmutatván, hogyan gondolkodott az a kor a szentekről és életszentségük helyes tiszteletéről.

A Depositio Martyrum január 20-án emlékezik meg Szent Sebestyén temetéséről. Mivel az ősi liturgikus könyvek külön említik Sebestyént és Fábián pápát, külön könyörgésük is volt. 1969-ben addig közös ünneplésüket ismét különválasztották.

*

Szent Sebestyénről az elbeszélők jámbor képzelete ilyen eleven jeleneteket formált:

Sebestyén testőrkapitány látszólag unottan járkált Róma egyik szegénynegyedében. A szembejövő emberek tisztelettel vagy félelemmel tértek ki előle, tudták, hogy a császár kegyeit élvezi.

Az egyik népes utcán egy szegényesen öltözött ember ütközött Sebestyénbe, akinek egyenruháján egyszerre csak megzörrent a vas. Sebestyén érezte, hogy egy értékes tartalmú edényke került mellvértje mögé, fürge kéz ügyeskedte oda. Az az ember már régen el is tűnt a nyüzsgésben.

A magasrangú tiszt most már láthatóan határozott léptekkel folytatta útját. Egy épület elé ért, a két ór nagy tisztelettel köszöntötte. Sebestyén belépett a házba. Egy ismeretlen kapitány lépett eléje: „A császár mindenkinek megtiltotta a belépést a börtönbe”. Sebestyén elmosolyodott: „Barátom, ez nem vonatkozik a testőrök parancsnokára! Látni akarom, hogyan teljesítik kötelességüket.”

És már félre is tolt a másikat. Senki sem állta útját. Az udvaron az őrség katonái tisztelegtek neki.

Sebestyén belépett egy füleddt, bűzös folyosóra. Nemsokára meredek lépcsőn át egy nagy, bereteszelt teremhez ért. Őrt nem lehetett látni. Villámgyorsan fölrántotta a reteszt, és egy boltozatos helyiségbe lépett, amelyben mintegy harminc rémült és lesoványodott ember szorongott. Sebestyén gyorsan benyúlt mellvértjébe, elővette a kis edénykét és az egyik fogoly férfinak nyújtotta.

„Az ostyák” – súgta oda a meglepett embernek. „A püspök köszönt benneteket!” Rögtön visszament a folyosóra és harsány hangon kiáltott: „Őrség!” Egy egész csapat katona rohant oda. Fenyegető mozdulat kíséretében megszidta őket kötelességeik elhanyagolása miatt: senki sem állt útjába, egyetlen őr sem volt a folyosón, éppen ott, ahol a „legveszedelmesebb” keresztények vannak.

A katonák ijedtségtől sápadozva állták körül a kapitányt és fogadkoztak, hogy ezután jobban örködnek.

„Újra visszajövök és ellenőrzöm munkátokat. Ha megint ilyen kötelességmulasztást tapasztalok, kénytelen leszek jelentést tenni a császárnak” – mondta Sebestyén, s még a börtön parancsnokának is kijutott a korholásból.

*

**Kérünk, Urunk, add meg nekünk az erő Lelkét,
hogy Szent Sebestyén vértanúd
dicsőséges példája nyomán
megtanuljunk inkább engedelmeskedni neked,
mint az embereknek.**

21. Szent Ágnes

†Róma, 304. (?)

A 303–305 közötti években az utolsó nagy üldözési hullám szakadt a Római Birodalom keresztényeire. Diocletianus császár úgy vélte, hogy restaurációs politikája keretében föl kell számolni a kereszténységet. Sokan nem állták ki a hitnek ezt a próbatételét, mások viszont megkapták az erősség ajándékát, hogy vérükkel tegyenek tanúságot hitük mellett.

Amikor azután 313 után már nem háborgatták a keresztényeket, hamarosan összemoszták ez elmúlt idők történéseit. A Konstantin császárt megelőző időket szinte teljesen az üldözések idejének tekintették; az első évszázadok keresztényei hősként lettek. A vágyódással és büntudattal vegyes csodálat a vértanúk tiszteletének fölvirágzásához vezetett. Ami egy-egy esetben hiteles és közismert volt, azt minden különösebb fontolgatás nélkül általánossá tették. Eleven vértanú-irodalom keletkezett, amelyben a költészet és a valóság sajátos törvényeket követett. Amit Szent Ágnesről tudunk, azt ezzel a háttérrel kell szemlélnünk.

Származása és élete felől semmi biztos adatot sem ismerünk. A szentek naptára szűznek és vértanúnak nevezi, halála évének 304-et számítják. A mintegy ötven évvel később összeállított vértanújegyzék megemlíti a nevét. Damasus pápa verses sírfelirattal dicsőítette Ágneszt (366 és 384 közt), Ambrus milánói püspök néhány évvel később beszél róla (*De virginibus* I, 12; *De officiis* I, 41, 203), Prudentius, a hispániai költő pedig hosszú verssorokat szentel neki (*Peristephanon* 14). Ezekkel föl is soroltuk az Ágnesről szóló legkorábbi híradásokat. De mi derül ki belőlük?

Római Ágnes fiatalon áldozta életét keresztény hitéért. Nem világos, hogy lefejezték-e vagy megégették. Vértanúsága pontos idejéről hallgatnak a források. Már nem tudjuk kideríteni, hogy honnan merítik a legrégebb tanúk tudásukat. Római helyi tradíció őrizte meg a szent szűz, Ágnes vértanúságának hagyományát. E tradíciót a 4. század vége felé rögzítették írásban, s később káprázatos, meseszerű legenda szövődött köréje.

Sajátos jellegű tanúbizonyság viszont Szent Ágnes emlékhelye a római Via Nomentánán. Ezen a helyen Konstantin császár leánya, Konstantina bazilikát emeltetett, és hozzáépítette saját mauzóleumát. Ez az építkezés a helyi hagyomány mellett szól: a régi egyházban szokásos volt ugyanis, hogy vértanúsír közelében választottak temetkezési helyet (*depositio ad sanctos*), és a szent közbenjáró erejébe vetett hitről tanúskodik.

Bár a szent nevén kívül más alig volt ismeretes, Ágnes a hitnek és a tiszteletnek köszönhetően nagy szentté lett. Nevét fölvetették a mise római kánonjába. Egyházatyák és szónokok fáradhatatlanul hirdették e vértanú szűz dicséretét.

Ünnepét kezdettől fogva január 21-én ülték, mert a *Depositio Martyrum* szerint ezen a napon temették el.

*

A keresztény nép többféle változatban ismerte Szent Ágnes hősi halálának elbeszélését. Íme az egyik:

A mély börtön ajtajából néhány nőt lökdöstek elő, akiknek szemében leplezetlen félelem tükröződött, amikor a kínzás színhelyét megpillantották.

A kapitány szeme megakadt egy leány arcán. Alig lehetett több, mint 12 éves, és ő volt az egyetlen, akinek arcán a félelemnek nyomát sem lehetett fölfedezni.

A kapitány csodálkozott a fogoly fiatalságán, és a nevét kérdezte.

– Ágnesnek hívnak.

– Biztosan tévedés lesz, hogy idehoztak. Nyilván kényszerítettek, hogy részt vegyél a keresztények imáján.

– Nem, kapitány, senki sem kényszerített.

A férfi segíteni szeretett volna Ágnesnek. Egyszerűen semmi kedve sem volt már a véres ügyekhez. Most azonban irtózatossá jött ekkora bátorság láttán. Odakiáltott a katonáknak:

– Kötözzétek a cölöphöz! Ő lesz az első. Gúnyolta az isteneket és a császárt!

Amikor Ágnes a cölöpnél állt, így szólt a kapitányhoz:

– Kapitány, nem akartalak megsérteni. Segíteni akartál rajtam. De majd segít nekem az én Istenem, aki hatalmasabb, mint te és a császárod!

A kapitány dühöngve a korbácsért nyúlt. Az első suhintás süvítve fűtyült végig a levegőben.

– Állj meg, kapitány! – hangzott a kiáltás az udvar másik oldaláról.

Egy megtermett katona lépett elő, aki rettenthetetlenségéről volt ismert, és emiatt a császár már többször megjutalmazta.

– Add nekem feleségül! Van neki bátorsága! Éppen hozzám illik. – mondta.

Az volt ugyanis a szokás, hogy egy nő megszabadult minden büntetéstől és kereszténysége megtagadásának számított, ha egy katona feleségül kívánta.

A kapitány odafordult a lányhoz:

– Egyik legjobb katonám kíván feleségül. Ha elhagyod a keresztények örült hitét, elengedlek.

A katonák szeme a lányra szegeződött. Ágnes hallgatott. Még két másik katona lépett elő:

– Ha ő nem tetszik neki, mi szeretnénk elnyerni.

– Igazán mind megbolondultatok, vagy keresztények lettetek! – kiáltotta a kapitány.

Villámló szemmel fordult a lányhoz:

– No, válassz, melyiké akarsz lenni?! Pompás választási lehetőség áll előtted. Ilyen még egy asszonnyal sem történt e falak között!

– Azé akarok lenni, aki engem először választott: Istené!

Erre vége szakadt a kapitány türelmének. Így kiáltott:

– Le kell fejezni, mégpedig azonnal! Rajta!

De senki sem mozdult. A kapitány ekkor a haragtól vörösösen adott parancsot azoknak, akik a leányt feleségül kérték:

– Te lefejezed, te segítesz, a többiek meg elintézik a többi tennivalót!

A katonák törvénye pedig az engedelmesség.

Ezen a napon perzselően sütött a nap Róma tetői fölött. A vízfordóknak verejtéktől csillogott a hátuk, de a katonák szemében könny csillogott. Ilyen mindaddig nem történt Rómában.

*

**Mindenható, örökkévaló Isten,
aki a gyöngéket választod ki a világból,
hogy az erőseket megszégyenítsed,
engedd jóságosan,
hogy akik szűz vértanúd, Szent Ágnes ünnepét üljük,
mindig érezzük, hogy Nálad oltalmába vesz minket!**

22. Szent Vince

*304.

Vince a korai keresztény idők azon szentjei közé tartozik, akiknek történeti valósága kétségtelen, de életükről és halálukról alig van megbízható híradásunk.

A legendás **Passio S. Vincentii levitae (Szent Vince diákonus kínszenvedése)** szerint Vince a spanyolországi Huescából származott. Szent Valerius, Zaragoza püspöke oktatta a szent és a profán tudományokban. Miután diákonussá szentelték, Vince mint segítőtárs és diákonus magára vette mindazokat a tennivalókat, amelyeket püspöke öregsége és hiányos beszédképessége következtében nem tudott ellátni. Amikor Diocletianus császár alatt kitört a nagy üldözés, Valencia kegyetlen helytartója azzal akart tekintélyt szerezni magának, hogy a császári parancs végrehajtását a püspökön és diákonusán kezdi. Bilincsbe verve Zaragozából Valenciába vezették őket, és ott 304 táján mindketten elszenvedték a vértanúságot.

Az ősz püspök a bántalmazások következtében hamarosan kiszzenvedett, Vince azonban a borzalmas kínszenvedések egész sorozatát volt kénytelen elviselni. Amikor végre meghalt, a helytartó – aki túl gyorsnak találta Vince halálát és kevésnek a szenvedését – még a halotton is ki akarta tölteni bosszúját. Megtagadta tőle a temetést: kidobták testét a szántóföldre, hogy kutyák és madarak falják föl. De egy nagy holló –Isten küldte! – megvédte a holtat. Végül a tetemet zsákba varrták, és kövekkel súlyosbítva a tengerbe vetették. Ekkor a tenger hullámai újra meg újra a partra sodorták a szentet, míg egy keresztény meg nem találta és illően el nem temette.

A szent kultusza elsősorban a latin egyházban ősi. Így a spanyol vértanú-diákonus neve ama kevesek közé tartozik, akik be vannak jegyezve Polemius Silvius kalendáriumába, valamint a karthagóiba. Nem volt az egész birodalomban egyháztartomány, amely Szent Vince ünnepét meg ne ülte volna. Szent Ágoston több prédikációt mondott a szent tiszteletére, minden martirológium megemlíti, és Rómában három templom viseli a nevét.

Tisztelete főleg Franciaországban terjedt el, amihez különösen hozzájárulhatott a szent tunikájának vagy stólájának (öltözetének) a története. A zaragozai püspök I. Childebert királynak ajándékozta azt, és a király számos más ereklyével együtt 531-ben Franciaországba vitette. A király állítólag saját templomot építtetett az összes ereklyék számára, amely később a Saint-Germain-des-Prés nevet kapta. Szent Vince tunikája Franciaországban hamarosan olyan tekintélyre tett szert, hogy Tours-i Szent Márton igen tisztelt köpenyével kelt versenyre a hívek szemében. Tunikája révén lett Vince később a takácsok védőszentje, ami a chartres-i takács-céh esetében már a 13. században kimutatható.

Szent Vince azonban elsősorban ünnepének dátuma (január 22.) következtében lett népszerű mint időmeghatározó szent, különösen a szőlősgazdák körében. Májig sok nyelven használatos még a régi paraszti mondás: „Ha megcsordul a Vince, tele lesz a pince”. Hogy szentünk a bor patrónusa lett, annak oka nagy valószínűséggel nevének népies etimológiája: Vin-Cent (százszoros bor). Franciaországon kívül a keresztény bortermelők Elzászban, Dél-Németországban és Ausztriában részesítik tiszteletben. Párizsi borkereskedő-társulások még a barokk időkben is verettek olyan pénzt, amelyen egyéb szentekkel együtt Vince is látható.

*

A vértanú diákonus életének eseményeiről csak a hívő hagyomány szolgál elbeszéléssel. A *Legenda aurea* (Aranylegenda) a maga módján tanúságot tesz szentünk erős szókimondásáról.

A bírónak ezt mondta: „Te, a halál papja, csak kőből faragott isteneket tudsz imádni. Mi azonban a világosság élő Istenét imádjuk és ezzel megvalljuk az egyedül igaz és egyetlen Istent, valamint az Ő Fiát, Jézus Krisztust.”

Félelem nélkül nézett szembe Vince a kínzásokkal: „Rajta, zúdítsd csak rám minden gonoszságodat, amelyet a gonosz lélek sugall neked: Látnod kell majd, hogy Isten segítségével erősebb leszek a szenvedésben, mint te a kínzásban.”

Amikor a hosszú kínzás után a hóhér karja fáradtan lehanyatlott, így szólt hozzá a megkínzott: „Mitől lankadt el a kezed? Bíró, tévedsz! Azt véled, hogy kínoz engem, amikor összeszabdalod tagjaimat, melyek előbb vagy utóbb úgyis elenyésznek. Él azonban bennem valami, amit nem tudsz hatalmadba keríteni, és ami kigúnyol téged, mert nem vagy képes hozzáférni!”

„Nem kívánom, hogy szenvedésemet csökkentsed, de azt el kell ismerned: alulmaradtál mindabban, amit csak velem elkövettél.”

Amikor még a a természet erői is védelmezték a vértanú meggyalázásra kidobott testét, a kétségbeesett bíró fölkiáltott: „Hát még a halálban sem tudom legyőzni!” Ebben az értelemben mondta később Szent Ambrus Vincéről: „Megkínozták, összeszurkálták, megkorbácsolták és megégették, legyőzni mégsem tudták!”

*

**Mindenható, örökkévaló Isten,
kérünk, leheld belénk jóságosan Szentlelkedet,
hogy szívünkben égjen az az erős szeretet,
amellyel Szent Vince vértanú győzött
minden testi gyötrelmen!**

24. Szalézi Szent Ferenc

*Sales kastélya, 1567. augusztus 21.

†Lyon, 1622. december 28.

Szalézi Ferenc-Bonaventura 1567. augusztus 21-én született Franciaországban, Thorens közelében, a salesi kastélyban. Családja az ősi savoyai nemességhez tartozott és mélységesen ragaszkodott katolikus hitéhez abban az országban, amely nagyrészt elfogadta a kálvinizmust. A számos gyermek között Ferenc volt a legidősebb: kilenc testvére következett még utána. Első tanítója és nevelője a kastély káplánja, Jean Déage volt, aki egész pályáján kitartott mellette.

Ferenc a La Roche-i és az annecyi kollégiumokba járt, majd 1562-től a jezsuitáknál tanult Párizsban. Már tizenegy éves korában föladták neki a tonzúrát, hogy egyházi javadalmakat élvezhessen, pedig családja éppenséggel nem szánta őt papi pályára.

1586 decemberében megismerte Kálvin eleve-elrendelés tanát. Azt hitte, hogy ő is az örök kárhozatra van rendelve; de azért hű maradt a katolikus hithez, s csak akkor lábolt ki a válságból, amikor magáévá tette Lessius elméletét, amely szerint Isten az eleve-elrendelésnél számításba veszi az ember érdemeit.

1588 nyarán a vallásháborúk kezdték bizonytalanná tenni Párizs környékét, ezért apja visszahívta Savoyába, hogy azután Padovába küldje. A család akarata iránti engedelmségből jogot tanult, személyes érdeklődésének kielégítésére pedig teológiát. Jezsuiták és teatinusok révén megismerte **A lelki harc** című könyvet, és ez nagy hatást gyakorolt lelkiéletének további fejlődésére. 1591. szeptember 5-én elnyerte a jogi doktorátust, majd egy római és loretoi zárandoklat után 1592 tavaszán visszatért Savoyába.

Ettől kezdve szilárd volt elhatározása, hogy pap lesz. A házasságot, amelyet családja előkészített számára, visszautasította. Nagybátyja, Szalézi Lajos kanonok azon volt, hogy támogassa atyja ellenállásának legyőzésében. Összekötetésbe lépett a genfi püspökkel, és titokban elintézte, hogy Ferenc pápai kinevező okmányt kapjon, amely neki adományozza a genfi Szent Péter-káptalan préposti címét. Az egyházmegyében ez volt a püspök után a legmagasabb rang. Ez hízelgett a családi hiúságnak, és így az apa beleegyezését adta. Ferencet 1593. december 18-án pappá szentelték.

Először Thono vagy Chablais vidékének lelkipásztori ellátását bízták rá, olyan területet, amelyet a berniek hódítása után, 1536-ban erőszakkal kálvinizmusra „térítettek”. Miután a savoyai herceg visszahódította, most helyre kellett állítani a katolikus hitet a vidéken. Ez a feladat Ferenc számára súlyos testi megpróbáltatásokat jelentett: hajléktalanságot a hegyi tél hidegében és életveszélyes rajtaütéseket ellenfelei részéről. Nyilvános vitákat tartott és röpiratokat szerkesztett, amelyeket később **Viták** címen összefoglalt; ezenkívül kiadta első művét **A szent Kereszt zászlajának védelme** címen.

Háromszor titokban Genfbe utazott, hogy Kálvin utódjával, Bézával párbeszédet folytasson a hitről. A megtérések száma nagy volt. A sikerek nyomán a püspök Ferencet kinevezte segédpüspökévé. Ebben a minőségben járt Rómában és Párizsban. Párizsban megismerte Acarie asszonyt, és szoros kapcsolatot alakított ki a város vallásilag legjelentősebb köreivel. Miközben hazafelé tartott, meghalt Granier genfi püspök. Utódjául Ferencet választották 1602. december 8-án. Székhelye Annecyben volt a kálvinista reformáció miatt.

Ettől fogva Ferenc minden erejét a hegyvidéki püspökség lelkipásztori feladataira mozgósította. Személyre való tekintet nélkül egyaránt szolgálatára állt a nemeseknek, a polgároknak és a szegényparasztoknak. Mindenkinek mindene lett. Kortársai teljes joggal látták benne a tettekész, kötelességének élő püspök eszményképét. Minden eszközzel azon

fáradozott, hogy a katolikus keresztényekbe olyan személyes jámborságot ültessen el, amely állja az összehasonlítást a kálvinistákéval. Korlátozás nélkül áldozott időt és fáradságot azok személyes irányítására és lelki vezetésére, akik rábízták magukat. 1604 márciusától Chantal asszony állt közöttük az első helyen, akivel egy Dijonban tartott nagybőjti prédikáció alkalmával találkozott. Azokból a levelekből és kisebb értekezésekből, amelyeket unokahúgának, Charmoisy asszonynak írt, állította össze a **Bevezetés a lelkiéletbe** vagy **Filótea** című művét. 1608 decemberében jelent meg nyomtatásban. E könyvecske, amely meg akarta mutatni a keresztényeknek, hogy a megszentelődés nem függ egy meghatározott élethelyzettől vagy sajátos állapottól, hamarosan csodás sikert ért el.

Chantal asszonyhoz fűződő mély és bensőséges barátsága segítette abban, hogy megvalósíthassa egyik legkedvesebb tervét: egy olyan kontemplatív női szerzet alapítását, amelynek nincs szigorú klauzúrája, s tagjai a felebaráti szeretetnek szentelik magukat. A rendnek olyan – emberi szempontokra is figyelő – szabályzatot akart adni, hogy gyenge egészségű, beteg vagy öreg nők is tagjai lehessenek. Chantal asszony és két társa 1610. június 6-án kezdte meg a közös életet a szabályok szerint, amelyeket Ferenc adott nekik. A vizitációs nővérek száma gyorsan növekedett, még Ferenc életében 12 kolostoruk jött létre.

A nővérek között egészen rendkívüli egyéniségek is voltak. A velük való bensőséges kapcsolat Ferenc gondolkodásának és belső életének fejlődését egyre inkább misztikus irányba terelte. Az idők folyamán e témakörben gyűjtött tapasztalatai és meglátásai, melyeket rendszeresen följegyzett, lassan formát öltöttek és egységes tanítássá álltak össze az **Értekezés az istenszeretetről** vagy **Teotimus** című munkájában. A könyv végső kialakítása sok fáradságába került. 1616 júliusában jelent meg, és rövid idő alatt a lelki irodalom klasszikus írásává lett. Benne a legjobb formájában fejeződik ki Szalézi Szent Ferenc misztikája, amely egyszerre számol az akarattal és az érzellemmel.

Kezdetől fogva ismételten félreértették ezt az írást, és érzélgős, kétes ízlésű, édeskés jámborkodásnak értelmezték. A valóság azonban az, hogy Szalézi Ferenc szelídsége nyilvánul meg abban, ahogy – emberi és igen megértő módon – szólni tudott az emberekhez, miközben az aszkézis síkján nagyon szigorú és igényes volt. Azokat, akik a vezetésére bízták magukat, tökéletes lemondásra kötelezte, mely a legkisebb dolgokra is kiterjedt annak érdekében, hogy a tökéletes benső önküresítést a gyakran nagyon kemény külső vezekléssel egyesítsék.

A **Teotimus** kiadása egybeesik Ferenc saját benső életének fordulatóval, amely ettől fogva magányosabb lett és kifejezett aszkétikus vonásokat öltött. Gondoskodott arról is, hogy a Chantal anyához fűződő kapcsolatából minden olyan vonás eltűnjön, amely inkább szolgálja az emberi kedvtelést, mint Isten közös szolgálatát. Még többet foglalkozott egyházmegyéjének ügyeivel, és lemondott arról, hogy több könyvet írjon.

Utoljára 1618-ban utazott Párizsba. Ez az út valóságos diadalmenet volt, oly nagy tiszteletadással vették körül. A fővárosban megismerkedett De Paul Vincével és Angélique Arnault anyával, a Port-Royal apátnőjével, aki egyik leglelkesebb tanítványa lett. Ebben az időben azonban gyengülni kezdett szervezete, amely sohasem volt ellenálló. 1620-ban engedélyt kapott, hogy testvérét, János-Ferencet, segédpüspökként maga mellé vegye.

1622-ben kénytelen volt Savoya herceget Avignonba kísérni. Közele halálának sejtelmével indult útnak. Hazatérőben megállapodott Lyonban, és ott a vizitációs kolostor kertész-házacskájában szállt meg. Néhány órára még egyszer láthatta Chantal anyát. December 27-én agyvérzés lépett föl nála, ami másnap a halálát okozta. Halála után életszentségének híre állandóan növekedett, írásai számtalan új kiadást értek meg.

Szalézi Ferencet 1661. december 8-án boldoggá, 1665. április 19-én szentté avatták; 1877. november 16-án egyháztanítóvá nyilvánították. Ünnepe a római naptárba 1666-ban vették föl, január 29-re. 1969-ben áttették január 24-re, amely napon 1623-ban Annecyben eltemették.

*

Szalézi Szent Ferencnél elsősorban az emberekkel való jóságos bánásmódját kell kiemelnünk. Jellemző rá egy ezzel kapcsolatos mondata: „Egy csepp mézzel több legyet lehet fogni, mint egy hordó ecettel.” Vagy ahogyan De Paul Vince mondta megismerkedésük után: „Milyen jó lehet az Isten, ha már a genfi püspök ilyen jó!”

Íme egy a vele történt számtalan eset közül:

Egy nemesi származású, de egyébként goromba ember valami miatt különlegesen gyűlölte Szalézi Ferencet. Egy este szolgáljaival és kutyáival fölvonult a püspök háza elé, s ott egész éjszaka pokoli lármát csaptak. Az emberek vadászkürtöket fújtak és pisztollyal lövöldöztek, a kutyáknak pedig a fülét csipkedték, hogy minél jobban vonítsanak. Ez több éjszakán át megisméltődött, sőt egyre pimaszabbak és arcátlanabbak lettek. A püspök házanépe rájuk akart rontani, Szalézi Ferenc azonban visszatartotta őket, bár ő sem talált nyugalmat. Ezt mondta: „Ó, nem is olyan rossz ez! Mi legalább fűtött szobában ülünk, de azok a szegény fickók odakinn, akik szintén nem alhatnak, még fázni is kénytelenek hozzá.”

Másnap Ferenc találkozott ellenfelével a városban. Rögtön odasietett hozzá, és olyan barátságosan és derűsen köszöntötte, hogy az egészen lefegyverezve érezte magát, őszintén bocsánatot kért és gyerekes ellenségeskedésére fátylat borított.

*

**Istenünk, ki úgy akartad,
hogy Szent Ferenc püspök a lelkek üdvösségére
mindenkinek mindene legyen, engedd jóságosan,
hogy testvéreinket szolgálva mi is
tanúságot tegyünk gyengéd szeretetedről!**

26. Szent Timóteus és Szent Titusz

Timóteus, Pál munkatársa a fogságban is vele volt. Hogy mennyire megbecsülte őt Pál, kitűnik abból, hogy több levélben szerepel mint munkatárs vagy címzett. Pál képviselőként Tesszalonikába (1Tesz 3), Korintusba (1Kor 4,17; 16,10) és Filippibe (Fil 2,19–23) utazik. A filippieknek arról is beszél Pál, hogy mennyire ragaszkodik Timóteushoz, mivel Jézus ügyével törődik.

Titusz, a pogány származású keresztény kíséri Pált Barnabással együtt Jeruzsálembe (Gal 2,13). Pál annyira becsüli „testvérét”, Tituszt, hogy még utazási terveit is hozzá igazítja (2Kor 2,13). Később egy kényes ügyel kapcsolatban Korintusba megy, és jó hírekkel tér onnan vissza Pálhoz (2Kor 7). Tituszt a Szentírás buzgó misszionáriusnak ábrázolja, aki nemcsak Pál kéréseit teljesíti, hanem saját kezdeményezésre is cselekszik.

Szent Pál két tanítványának égi születésnapja ismeretlen. Béda Martirologiuma (735) Szent Timóteust január 24-re teszi, és Rómában a 13. században ezen a napon kezdték ünnepelni. Szent Titusz ünnepe csak 1854-ben jelenik meg a római naptárban, február 6-án. 1969-ben őt is áthelyezték Timóteus mellé, január 26-ra.

*

Szent Pál két hűséges tanítványához, munkatársához és barátjához szól három levél, amelyeket a népek apostola nekik küldött. A későbbi években mindketten közösségek elöljárói, presbiter-püspökök lettek, akik nagy tanítómesterük apostoli munkáját folytatták.

A fiatal görög, Timóteus jellemképében talán az a legszebb vonás, hogy sohasem a saját személyét érvényesíti, hanem minden igyekezete az, hogy a szüntelenül tevékenykedő Pál útjából elhárítson minden akadályt.

Amikor Efezus püspökeként nem kímélte egészségét, ezt a gondoskodó, atyai tanácsot kapta Páltól: „Ezentúl ne csak vizet igyál, hanem gyomrod és gyakori rosszulleted miatt egy kevés bort is” (1Tim 5,23). A halálra készülő Pál utolsó levelében így vall Timóteusról: „Te követtél a tanításban, életmódom és életcéloim tekintetében, a türelemben, az üldöztetésekben és a szenvedésekben” (2Tim 3,10–11). És így kéri római börtöncellájából: „Gyere, siess mielőbb!... Köpenyemet Troászban hagytam, ha jössz, hozd magaddal. A könyveket is, főleg a pergamen tekercseket” (2Tim 4,9.13).

A legenda tudni véli, hogy Timóteus még sok éven át az efezusi egyház élén állt, és egy napon a Diana-templom szolgái a bacchász fölvonulások alkalmával agyonverték.

A nyugodt és megfontolt Titusz ugyancsak görög és nemes személyiség. Pál követeként békét tudott teremteni a viszálykodó korintusiak között. Azután a népek apostola tövises munkaterületet bízott rá a krétaiak között, akikről egyik saját költőjük azt mondta, hogy „hazugok, gonosz bestiák és rest hasak”. Később állítólag Titusz alapította Dalmáciában a kereszténység első sejtjeit.

*

**Istenünk,
ki Szent Timóteust és Szent Tituszt
apostoli erényekkel ékesítetted,
kérünk, kettőjűk közbenjárására engedd,
hogy igazul és jámboran éljünk ebben a világban,
és ezáltal kiérdemeljük, hogy eljuthassunk az égi hazába!**

27. Merici Szent Angéla

*Desenzano, 1474. március 1.

†Brescia, 1540. január 27.

Angéla 1474-ben a Garda-tó melletti Desenzanóban született egyszerű emberek gyermekeként. Már tíz éves korában elveszítette szüleit, ezért a szomszédos Salóban élő nagybátyja vette magához nővérével együtt. A két kislány elválaszthatatlanul ragaszkodott egymáshoz. Szívesen játszottak „kolostort”, és két „karban” imádkozták ilyenkor a zsolnákat. Annál súlyosabb csapás volt Angéla számára nővéreinek váratlan halála. A gyerekes játékokat lassan fölváltották a komoly, a tökéletességre törekvést szolgáló gyakorlatok. Először, hogy remete lehessen, megszökött otthonról, de nagybátyja hazavitte. Akkor belépett Szent Ferenc harmadrendjébe, és azon volt, hogy az evangéliumi tanácsokat minél tökéletesebben valóra váltsa.

Amikor Angéla huszonnégy éves lett, meghalt a nagybátyja, ő pedig visszatért Desenzanóba. Ott fölfigyelt arra, hogy a legtöbb gyermek iskolai és hitbeli képzés nélkül nő fel. Iskolakötelezettség nem volt még, de a szegény emberek meg sem tudták volna fizetni gyermekeik iskoláztatását. Maguk a szülők is többnyire teljesen tudatlanok voltak, még a hit dolgaiban is.

Angéla néhány barátnőjével többször megvitatta ezt a helyzetet. Ezek a fiatal nők sem befolyással, sem vagyonnal nem rendelkeztek. Angéla lelkesedése azonban magával ragadta őket, és mind kijelentették, hogy készek neki segíteni. Már akkor kitűnt, hogy Angélának határozott tehetsége van mások vezetésére és irányítására. Kiegészítette ezt kellemes megjelenése és megnyerő lénye.

Barátnőivel hozzálátott, hogy a szomszédok apró lánykáját összegyűjtse és hittanra tanítsa. Ebből a tevékenységből olyan szemmel látható áldás fakadt, hogy Angéla meghívást kapott: jöjjön a közeli Bresciába, és ott is hozzon létre valami hasonlót. Egy nemes házaspár szívesen befogadta. Vendéglátói révén megismerkedett a város jelentősebb családjaival, és egyre többen gyűltek köréje, hogy munkájában segítségére legyenek.

Angéla azonban nemcsak tanított. Szegényeket és betegeket látogatott, fölkereste a kézművesek műhelyeit. Működése nyomán sokan megtértek, és sikerült ősi ellenségeskedéseket is megszüntetnie.

Látóköre egyre tágult. Kezdetben csak a szegény lányok hitoktatása volt a szándéka, de lassan a nők teljes nevelésére és formálására is kiterjedt figyelme. A kiteljesedett reneszánsz kora volt ez, amikor az emberek a kereszténység előtti antik világ ideáljai felé fordultak. A komoly értékek felszínre hozása mellett azonban egyre inkább lazultak az erkölcsök. Az erkölcsi megújulás érdekében szükségessé vált a családokkal, elsősorban az asszonyokkal és anyákkal való törődés. Angéla ebben ismerte föl saját működési területét.

Igen szeretett zarándoklatra járni. Időről időre fölkereste hazájának egy-egy szentélyét, s minden alkalommal a szellemi energiák új lendületét hozta magával.

Életének egyik kiemelkedő eseménye volt a Szentföldre tett zarándoklat 1524-ben. Útközben Kréta szigetén hirtelen elveszítette szeme világát. Erős lélekkel háritotta el a gondolatot, hogy visszatérjen, s mélységes összeszedettségben elvégezte a zarándoklatot. Hazatérőben pedig ugyanazon a helyen hirtelen visszanyerte látását.

Egy évvel később – 1525 szeptém volt –, immár ötvenévesen Rómába zarándokolt, hogy elnyerje a jubileumi búcsút. VII. Kelemen pápa magánkihallgatáson fogadta. Oly nagy hatással volt rá szent egyénisége, hogy Rómában akarta tartani. Angéla azonban érezte, hogy Bresciában még nagy feladat vár rá, s erről a pápát is meg tudta győzni.

Egyelőre azonban nem sokat tudott tenni, mert hazaérkezése után háború tört ki: V. Károly császár serege bevonult Bresciába, és a terület kiürítése miatt Angéla néhány társával együtt kénytelen volt Cremonába távozni. Csak négy év múlva állt annyira helyre a béke, hogy visszatérhetett.

Bresciában ekkor közösségbe fogta össze segítőtársait. Közülük tizenketten Angélával együtt laktak, a többiek családjuknál maradtak. Ami Angéla szeme előtt lebegett, azt ma világi intézménynek kellene mondanunk. Elgondolása szerint a lányok Isten és az Egyház szolgálatának szentelik magukat, de a világban maradnak, és rendi ruházat nélkül, koruk viseletében járva végzik munkájukat az iskolákban és a plébániákon. Elsősorban az egyszerű, szegény nép leányait nevelik, akikkel senki sem törődött akkoriban.

1535-ben huszonnyolc leány Istennek szentelte magát és csatlakozott Angéla művéhez. Ezzel a lépésükkel azonban annyira megelőzték korukat, hogy megértésre nem találhattak.

Az ősegyházban a diakonisszák jelentős szerepkört töltöttek be: a beteg nőket még meg is áldoztathatták. Az 5. század folyamán azonban eltűnt ez az intézmény, és egy évezreden keresztül az Istennek élő nők számára csak a szigorú klauzúrát ismerték. VIII. Bonifác pápa 1298-ban kijelentette: „Ezen rendelkezésünkkel megparancsoljuk, hogy az összes apácák és közülük minden egyes személy, bármilyen rendbe tartoznak is, mostantól fogva állandó klauzúrában éljenek kolostoraikban”.

Hogy Istennek szentelt nők a világban éljenek és rendszeres apostoli munkát végezzenek, sok egyházi méltóság szemében elképzelhetetlennek látszott. A Merici Angéla által kidolgozott szabályzatot a veronai püspök engedélyezte ugyan, és később a pápa is jóváhagyta, de ez a mozgási szabadság, sajnos nem sokáig tartott.

Társasága, amelyet Szent Orsolya oltalma alá helyezett – később ezért nevezték őket orsolyitáknak –, eleinte még az alapítónő szellemében dolgozott tovább. De alig néhány évvel halála után klauzúra alá helyezték őket. 1566-ban a Szentszék elrendelte minden olyan női rend föloszlatását, amely nem klauzúrás és nem ünnepélyes fogadalmas. Az orsolyiták is kénytelenek voltak szerzetesruhát ölteni. A rend Angélának köszönhető előretörését azonban már nem lehetett teljesen visszafordítani. Az orsolyiták számára a klauzúra csak a közös ima szempontjából lett kötelező. Ez pedig már hatalmas újításnak számított az addigi gyakorlattal szemben.

Angéla 1540. január 27-én szentség hírében halt meg Bresciában. Sírja hamarosan zarándokhely lett, Borromei Károly bíboros sokat fáradozott boldoggá avatása érdekében. Mindazonáltal Angélát több mint 250 évvel a halála után avatták szentté, és még később, 1861-ben terjesztették ki ünnepét az egész egyházra. Alapos oka volt ennek: elgondolásai túlságosan modernnek voltak. Abban a korban, amikor a rendi szabályzatok megmerevedtek és megváltoztathatatlanoknak látszottak, Angéla arra biztatta segítőtársait, hogy „alkalmazkodjanak mindig az adott korhoz, még akkor is, ha ehhez a szabályok megváltoztatása szükséges”. Azokban az időkben, amikor a nevelés szinte embertelenül szigorú volt, Angéla ezt írta lelki lányainak: „Könyörögve kérlek titeket, arra törekedjétek, hogy lányaitokat szeretettel kapcsoljátok magatokhoz, szelíd és jóságos kézzel vezessétek őket, ne parancsolgatva vagy szigorúsággal. Ez más szóval azt jelenti, hogy fölszabadítjuk a lelkeket, ha a gyengékbe és bátortalanokba bátorságot öntünk, szeretettel intjük őket, mindenkinek példánkkal prédikálunk, és hirdetjük nekik azt a nagy örömet, amely ott fenn készen vár rájuk.”

Merici Szent Angela ünnepét 1861-ben vették föl a római naptárba, május 31-re. Amikor a Boldogságos Szűz királynői méltóságának ünnepét erre a napra tették (1955), Angélát áthelyezték június 1-re, majd 1969-ben halála napjára, január 27-re.

*

Hogy a gyermekekhez forduljon, és életét a keresztény pedagógiának szentelje, arra egy látomás adott alkalmat, amelyben 1506-ban részesült. Ezt a látomást a desenzanói templom

mennyezetének freskója örökítette meg számunkra. Szülőföldjének tavánál egy helyet látott, melyről egy létra emelkedett egészen az égig. E létrán angyalok és leányok jártak föl és alá. Angéla ebből arra következtetett, hogy neki olyan művet kell létrehoznia, amely ehhez a létrához hasonlít.

Nagy beleérző képességével Angéla nemcsak a fiatalokhoz talált utat, szentséget sugárzó egyénisége nagy hatással volt a felnőttekre is.

Egy példa: Két patrícius elkeseredett ellenségeskedésben élt Bresciában. A herceg és a püspök hiába fáradozott kibékítésükön. Angéla viszont alig szólt hozzájuk pár szót a feszületre mutatva, elszállt minden gyűlöletük, átölelték egymást, és hűséges barátokká váltak.

*

**Kérünk, Istenünk,
Szent Angéla szűz szüntelenül ajánljon minket irgalmadba,
hogy az ő szeretetének és okosságának nyomdokain haladva
megőrizhessük és megvallhassuk tanításodat!**

28. Aquinói Szent Tamás

*Roccasecca, 1226.

†Fossanuova, 1274. március 7.

Tamás a nápolyi Aquinói grófok nemzetségéből származott. Már öt éves korában a közeli montecassinói bencés kolostorba adták nevelésre. A kor fölfogása szerint családja és háza fényét kellett volna növelnie, ha nem házasság útján, legalább mint tekintélyes püspök, apát, bíboros vagy mint pápa. A nemes ifjúnak azonban nem ilyesmi forgott a fejében.

Tizennégy éves korában magasabb tanulmányokra Nápolyba küldték, és itt megismerte az akkoriban kivirágzó dominikánusok prédikátor rendjét. Elhatározása, hogy életét a szent tudományoknak áldozza, 1244-ben a nápolyi domonkos kolostorba vezette, ahol a rendbe való fölvetelét kérte, bár családja hevesen ellenezte, hogy kolduló szerzetbe lépjen. Rendi előjárói még ugyanabban az évben továbbirányították tudományos kiképzésre: Rómán és Bolognán át Párizsba kellett volna mennie. Útközben, Rómától északra, testvérei útját állták, az atyai várba hurcolták és ott fogva tartották. Tamás végig ellenállt minden csábításnak, amellyel életre szóló elhatározásának visszavonására akarták bírni. Az imádságnak és a tanulásnak élt, míg végül is tizenöt hónap után a domonkosok segítségével kiszabadult. Johannes Teutonicus általános rendfőnök személyesen kísérte Párizsba.

Tamás 1245-ben érkezett Franciaország fővárosába, és itt találkozott először a rend nagytekintélyű hittudósával, Nagy Szent Alberttal. Három éven át hallgatta Albert előadásait. Amikor a párizsi egyetemes káptalan (1248) Albertet megbízta, hogy Kölnben létesítsen rendi főiskolát, Tamás együtt ment tanárával, és négy évet töltött tanulással a Rajna menti városban.

1252-ben Tamás ismét Párizsban tartózkodott, és akkor már bakkalaureus fokozatú főiskolai tanárként maga is előadásokat tartott. Ebben az időben robbant ki az az elkeseredett harc, amelyet a világi papok közül kikerült párizsi professzorok vívtak a ferences és domonkos rendből való, tudományosságban náluk jelentősebb kollégáik ellen. Tamás rendjének jogait védelmezte. 1256-ban IV. Sándor pápa közbelépésére fölvtették a bekebelezett magiszterek sorába, és a Notre-Dame kancellárjától engedélyt kapott, hogy önálló, nyilvános tanító tevékenységet folytathasson mint professzor. Akadémiai előadásaiiban elsősorban eredetiségét, nyitottságát és önállóságát dicsérték. E párizsi működése alatt (1252–1259) keletkeztek többek közt kommentárjai (Petrus Lombardus Szentenciás könyvéhez, Izaiáshoz és Boëthiusnak a **Szentháromságról** írott művéhez), valamint **Az igazságról** szóló értekezése.

Tamás a hatvanas évek nagyobb részét (1259–1269) hazájában, Itáliában töltötte, itt is teológiát tanított. 1260-ban IV. Orbán a pápai udvarba hívta. A görög császárral folytatott uniós tárgyalásokon Tamásnak kellett a római Egyház álláspontját képviselnie. 1265-ben átvette Rómában a rendi főiskola vezetését, 1267-től 1269-ig pedig VI. Kelemen udvarában tartózkodott. Közben fáradhatatlanul végezte a tudományos munkát. Erről tanúskodik a **Pogányok elleni summa**, amelyet domonkos misszionáriusok számára írt tan- és tanítókönyvnek, továbbá **Az Isten hatalmáról**, **A fejedelmek kormányzásáról** írt művei, s mindenekelőtt a **Summa Theologiae**, a tudományosság és a gondolati mélység, az összefoglaló látás és a világosság mesterműve, amelynek elrendezése, rendszere és fölépítése csak kora hatalmas dómjaihoz hasonlítható.

1269-ben Tamást rendi előjárói ismét a párizsi egyetemre szólították teológiai professzornak. A párizsi évek (1269–1272) jelentik tudományos munkásságának csúcspontját. Rendkívül termékeny irodalmi munkásság és súlyos harcok évei ezek. A kolduló rendekkel szemben tanúsított ellenállás még mindig nem csitult el. Brabanti Sigerius

a világ keletkezéséről, az emberi lélekről és az akarat szabadságáról olyan nézeteket vallott, amelyeket nem lehetett összeegyeztetni a keresztény dogmával. De parázs vita folyt a – főképp ferencesek által képviselt – konzervatív ágostonos irányzat valamint Nagy Szent Albert és Aquinói Tamás haladó arisztotelizmusa között is.

1272-ben Tamást rendje visszahívta és megbízta, hogy Nápolyban központi teológiai főiskolát, ún. studium generalét szervezzen. Két évvel később ismét kiragadták ebből a nyugodt tevékenykedésből, amikor X. Gergely pápa a lyoni uniós zsinatra küldte (1274). Súlyos betegsége ellenére Tamás útra kelt, de nem jutott messzire. Március 7-én a kora reggeli órákban meghalt a fossanuovai ciszterci kolostorban. XXII. János pápa 1323-ban szentté avatta. XIII. Leó 1880-ban minden katolikus tanító tevékenység védőszentjévé tette.

Aquinói Szent Tamás, a filozófus és teológus szenvedélyes érdeklődése Isten megismerésére irányult. Nemcsak a hit fényénél kereste Istent, hanem az értelem fényénél, azaz a filozófia eszközeivel is. Tamás ezt a megismerést öt „istenbizonyítékba” foglalta össze, és bennük úgy következtet, hogy a világ úgy, amint van, nem jöhetett létre magától, a benne található rend és célszerűség egy természetfeletti értelmet követel: „Hatásaiból belátjuk, hogy van Isten, Ő a többi dolgok oka, és hogy fölülmúl mindent, és maga alatt hagy minden létezőt. És ez a végső és legtökéletesebb ismeretünk ebben az életben.”

Aquinói Tamás teológus volt, Isten ismerője. Végső bölcsességét és legmélyebb ismereteit a hitből merítette: „A hit előíze annak a tudásnak, amely a jövőben boldoggá tesz minket.” A hit és a tudás az ő számára nem ellenkezett egymással: „A kegyelem ajándékai oly módon fűződnek a természethez, hogy azt nem szüntetik meg, hanem tökéletesítik. Ezért a hit fénye, amely kegyelemszerűen árad belénk, nem oltja ki a természetes tudás fényét, amely természetes örökségünk.” Isten ajándékozta az embernek a hit világosságát, és ezzel olyan igazságokat nyilatkoztatott ki, amelyek minden emberi tudást fölülmúlnak. De ugyanaz az Isten kölcsönözte az embernek a megismerő képességet is, s adta vele együtt azt a megbízást, hogy hajtsa uralma alá a földet. A hitnek és az értelemnek tehát Istenben van a forrása, és ezért sohasem kerülhetnek egymással ellentétbe.

A hitnek és a tudásnak ez az egysége Tamás kérdésfeltevéseinek és válaszainak, értekezéseinek és imáinak a kulcsszava. Amit a görög bölcselek és az arabok, amit Szent Ágoston és a többi egyházatyák Istenről és a világról, a kegyelemről és a természetről mondtak, azt mind átfogta, átizzította és egységbe foglalta Tamás világos és mély szelleme.

Azt akarta, hogy az egész ember testestül-lelkestül táruljon ki Isten előtt. Ezért szembefordult azzal az egészségtelen, természetellenes aszkézissel, amely túlzó testellenességével a lelki és vallásos élet elkorcsosulásához és elnyomorodásához vezet. „Mivel az ember természete lélekből és testből, szellemi és érzéki összetevőkből áll, jó az embernek, hogy teljes egészében az erényt szolgálja, azaz szellemi és érzéki részével, testével egyaránt. És ezért az ember erényességéhez szükséges, hogy az igazságos viszonzás szándéka ne csak a lélek szellemi felében éljen, hanem érzéki felében, sőt magában a testben is, és hogy maga a test is arra törekedjék, hogy az erénynek szolgáljon.”

Tamás azonban csak azért lehetett nagy hittudós, mert nagy imádkozó is volt. Jól tudta, hogy az embernek latba kell vetnie szellemének és akaratának minden erejét: „Ha valaki elmulasztja megtenni, ami erejéből telik, és odafentről csodát vár, tulajdonképpen kísérti az Istent.” Az ember nem ülhet ölbe tett kézzel. A mennyország ugyanis olyan, mint egy kiterjedt tenger, de nekünk kell belévetnünk a hálót; olyan, mint egy értékes gyöngy, de a gyöngyöt nekünk kell megkeresnünk; olyan, mint az elrejtett kincs, de a kincset nekünk kell kiásnunk.

Azt is tudta, hogy minden emberi tudás csak töredék, hogy semmiféle földi képesség sem tudja elvezetni az embert igazi céljaihoz: Istennek kell az ő kegyelmével hozzánk jönnie. Az ember alázatos szívvel csak odaléphet Isten elé, és föltárukozhat előtte. Tamás tisztában volt

azzal, hogy „csak a kicsinyek részesülnek kinyilatkoztatásban”: „Az alázat teszi az embert alkalmassá Isten befogadására, az teszi képessé a bölcsességre”.

Tudjuk, hogy Tamás valahányszor el akart mélyedni a szellemi világban, a feszülethez vagy a tabernákulum elé lépett és megvilágosításért imádkozott. Az akkori emberek és mi maiak is hódolattal és tisztelettel állunk ennek a hittudósnak és szentnek gigászi teljesítménye előtt, Tamás azonban mindig tudatában volt saját kicsinységének és szegénységének. A legenda elmondja, hogy egyszer a kereszt előtt állva az Úr hangját hallotta: „Helyesen írtál rólam, Tamás. Milyen jutalmat szeretnél érte?” Tamás ezt felelte: „Egyedül csak téged, Uram. Minden, amit írtam, előttem csak pelyva.”

Utolsó imája amelyet a halállal szemtől szemben mondott, nagy lelkének szellemét leheli: „Téged fogadlak, lelkem váltságdíja. Irántad való szeretetből tanultam, virrasztottam és fáradoztam. Téged prédikáltalak és tanítottalak. Sohasem szóltam ellened semmit. Nem ragaszkodom makacsul nézetemhez, hanem ha bármit is helytelenül szóltam erről a Szentségről, alávetem magam a Szent Római Egyház ítéletének, és az iránta tanúsított engedelmségben távozom ebből a világból.”

Szent Tamás Terracina közelében halt meg, 1274. március 7-én. 1323-ban avatták szentté, s még ebben az évben fölvetették ünnepét a római naptárba, halála napjára. Mivel ez a nap legtöbbször nagybőjtbe esik, 1969-től január 28-án ünnepeljük, amely napon 1369-ben átvitték az ereklyéit Toulouse-ba.

*

Amikor Tamás a kölni domonkosrendi főiskola diákja volt, az egyik napon tanára, Albert különösen nehéz kérdést taglalt. Tamás egy lapra jegyzetelve röviden és világosan megfogalmazta a tételt. A papírlap véletlenül a földre esett. Egyik tanuló társa meglátta, és az volt a legsürgősebb dolga, hogy a tanárhoz vigye.

Albert mester elolvasta Tamás lejegyzett gondolatait, s meglepte tanítványának éles értelme. Hogy azonban teljesen megbizonyosodjék, hívatta, és megparancsolta neki, hogy készüljön föl a másnapi nyilvános vitára. Maga a tanár támadta a diák bizonyítási okoskodását. Teljes tudásával igyekezett sarokba szorítani. Amikor a csodálkozástól elnémult hallgatók már azt mondták, hogy megfogta a védekezőt, minden egyes alkalommal kivágta magát egy finom megkülönböztetéssel, és meggyőző módon megvédte tételét.

Végül is azt mondta neki Albert: „Tamás testvér, te nem úgy ülsz itt, mint egy diák, aki felel, hanem mint egy tanár, akinek döntenie kell.” Erre Tamás szerényen így válaszolt: „Mester, nem látom, mi mást kellene csinálnom.” A hallgatókhoz fordulva pedig állítólag így nyilatkozott Albert mester: „Ezt az ifjút néma ökörnek neveztük (higgadt megfontoltsága és testes alkata miatt), de ha egyszer majd elbődül a tudományban, az egész világ visszhangozni fog tőle.”

Később, amikor Tamás Rómában élt, és tudásával a pápát és rendjét szolgálta, a következő eset történt:

A kolostorba, amelyhez Tamás tartozott, az egyik napon idegen mágiszter érkezett, aki igen tudatában volt hivatala rangjának. Csomagjával a Lateráni bazilikához igyekezett, s körülnézett, hogy ki segíthetne neki. Meglátott egy feszület előtt imádkozó testvért.

„Hé, te dagadt! – kiáltott oda a szerzetesnek. – Előljáród azt üzeni, hogy kísérsz el, és vidd a csomagomat!”

A szerzetes, Tamás, akit az idegen mágiszter nem ismert, megfogta és vitte a nehéz útizsákot, mezítláb. Útközben az idegen még szellemeskedett is kísérlője rovására, akit együgyűnek nézett.

Ám egyszer csak szembe jött velük a Szent Péter-bazilika plébánosa. Tamáshoz sietett, megcsókolta ruhája szegélyét és fölkiáltott: „Tamás atya, mit művelsz te itt?”

A magiszter akkor tudta meg nagy szégyenkezve, hogy kit alázott teherhordó szamarává, s bocsánatot kért Tamástól. Tamás csak annyit mondott: „Nincs mit megbocsátanom. Sosem leszek más, mint szolgáló testvér.”

*

**Istenünk, aki Aquinói Szent Tamást
az életszentség lángoló szeretetének
és a szent tudományban való jártasságnak tükrévé tetted,
kérünk, add meg nekünk,
hogy értelmünkkel átlássuk, amit tanított,
és szívünkkel kövessük, amit cselekedett!**

31. Bosco Szent János

*Becchi tanya (Torinó mellett), 1815. augusztus 16.

†Torinó, 1888. január 31.

XI. Pius pápa, aki szentté avatta Bosco János áldozópapot, így nyilatkozott róla: „Az ő életében természetesekek voltak a természetfeletti dolgok, s ami másnál szokatlan, az nála megszokott volt.” Csodái megszámlálhatatlanok, a rábízottak lelkében úgy olvasott, mint egy könyvben, látta a jövőt, és olyan hihetetlen szeretet és öröm sugárzott belőle, hogy az utcagyerekek nemcsak a parancsát teljesítették, hanem lesték a kívánságait, hogy eleget tehessenek neki.

Ez a rendkívüli ember, akit Isten a múlt század forradalmainak időszakában ajándékozott az Egyháznak, Torino mellett egy szegény tanyán, Becchiben látta meg a napvilágot 1815. augusztus 16-án. Apja, Bosco Ferenc másodszor nősült, mert első felesége Antal nevű fiúk születése után hamarosan meghalt. Második feleségétől, Occhiena Margit asszonytól két fia született: József és János. A fiúkat édesanyjuknak kellett fölnevelnie, mert apjuk 1817-ben meghalt.

Margit mama mélyen vallásos, dolgos, jámbor asszony és nagyszerű édesanya volt. Nevelési módszerének igen nagy szerepe volt abban, hogy János később sokak atyja lehetett. Gyermekait kicsi koruktól arra nevelte, hogy Isten jelenlétében járjanak, mert „Isten mindenütt jelen van, mindent lát, a legtitkosabb gondolataitokat is.” Ugyanakkor állandóan a jótettekre sürgette őket. Azt szokta mondogatni: „Aki alszik, nem fog halat!” János pedig különösen megszívelte egy másik intését: „Lásd csak, oly rövid az életünk, hogy nagyon kevés időnk van jól tenni. Minden óra, amit felesleges alvással töltünk, elveszett idő a mennyország számára. S minden perc, amit elveszünk a nélkülözhető éjszakai nyugalomtól, meghosszabbítja az életünket.” Don Bosco ezért aludt oly keveset.

Amikor János hat éves lett, nagyon szeretett volna tanulni, Isten ugyanis rendkívüli képességekkel áldotta meg: ha valamit figyelmesen elolvasott, megmaradt az emlékezetében. Testi ügyessége és ereje is átlagon felüli volt, kez ügyessége pedig olyan fokot ért el, hogy könnyedén elleste a vásári bűvészek fogásait. Ennek ellenére a bátyja, Antal, aki nála tizenkét évvel volt idősebb és a tanulást naplopásnak tartotta, hallani sem akart a taníttatásáról. Számára csak a munka létezett, a földdel és az állatokkal való törődés. Így Jánosnak csak este volt módja arra, hogy az egyik szomszéd parasztbácsitól olvasni tanuljon.

Kilenc éves korában álmod látott, amely meghívásának első jele volt. Ebben az álomban parancsot kapott: „Állj a fiúk élére!” Szó szerint véve a parancsot, kezdte maga köré gyűjteni a környékbeli fiúkat. Tanította őket a katekizmusra, elismételte nekik a templomban hallott prédikációt. Amikor pedig látta, hogy hallgatói fáradnak vagy unatkozni kezdenek, egy anyjától tanult történettel vagy bűvészmutatvánnyal szórakoztatta őket. Nem egyszer versenyre is kiállt – hallgatósága nagy tetszésére – a mutatóanyagokkal, és mindig ő nyert.

Mindezt már tíz éves korában gyakorolta! Ekkor járulhatott először szentáldozáshoz, és hitoktatójának is föltűnt értelmességével és jámborságával, de a bátyja csak nem akart hallani a tanulásról. Sőt addig gúnyolódott vele, míg 1828-ban édesanyja is jobbnak látta, ha János elmegy otthonról: elindult, hogy szolgálgyereknek szegődjék egy tanyára.

Két év múlva végre megkezdhette a rendszeres iskolába járást Castelnúovába. Eleinte naponta járt be az iskolába, később különböző házaknál kapott szállást házimunkák elvégzése fejében. Így alkalmat nyílt sorban megismerkedni a szabó, lakatos, asztalos mesterséggel. Egy kávéháztulajdonos mellett főzni tanult, egy kántortól megtanult zenélni. Mindezeknek később, amikor már fiúk serege vette körül, igen nagy hasznát látta.

Tizenhat évesen, némi gondolkodás után, hogy ferences legyen-e, vagy világi pap, – jólelkű papok pártfogásával – beléphetett a chieti szemináriumba. Olyan szegények voltak, hogy minden ruhadarabot mástól kapott ajándékba. Társai hamarosan fölfigyeltek képességeire, ő pedig olyan szorgalommal tanult, hogy minden évben elnyerte az évfolyam számára kitűzött tanulmányi jutalmat.

1841-ben szentelték pappá. Utána még két évig továbbtanult egy torinói konviktusban, amelyet 1820-ban alapítottak fiatal papok számára, hogy erkölcsstani és szónoki tudásukat elmélyíthessék. Miközben ezt a konviktust látogatta, rabok, betegek, szegények lelkipásztori gondozásában vett részt. Az utcákat járva megdöbbenve látta, milyen sok fiú csatangol szerte a városban. Torinó ugyanis tele volt otthontalan és család nélkül élő fiúkkal, akik vidékről jöttek, hogy munkát találjanak, de csak keveseknek sikerült elhelyezkedniük.

1841. december 8-án Don Bosco éppen misézéshez öltözött, amikor a sekrestyében föltűnt egy ilyen fiú. Kiderült, hogy nemcsak ministrálni nem tud, hanem vallásilag is teljesen tudatlan. A sekrestyés ki akarta kergetni, de Don Bosco visszahívta, s mise után megtanította a kereszttetésre és beszélt neki a Teremtőről, aki életünk végső célja is. Ezzel a fiúval kezdődött az „oratorium”, Don Bosco műve. A fiú ugyanis egy hét múlva öt társát hozta magával; február másodikán már húszan, március huszonötödikén már harmincan voltak, akik mise után hallgatták Don Bosco tanítását, s utána is vele maradtak. Öt évvel később négyszáz lett a fiúk száma!

Eleinte különböző templomokban vettek részt a szentmisén, s jó időben kinn a szabadban, rossz időben valahol tető alatt töltötték a napot. A szentmisét katekizmus-oktatás követte, majd játékok, versenyek, éneklés. Don Bosco 1843-ban elvállalta a leánynevelő intézet mellett működő Szent Filoména kórház lelki irányítását, s a kórház mellett ki tudott alakítani egy kis kápolnát, amelyet 1844. december 8-án Szalézi Szent Ferenc tiszteletére szenteltek. A fiúk száma azonban oly mértékben sokasodott, hogy nem fértek el, és zajongásukat a környék sem tűrte.

Ezért 1835 júliusában áttelepültek a Szent Márton-templomba, de fél év múlva itt sem volt maradásuk. Ekkor egy pap kínálta föl a télre való tekintettel három szobáját, hogy fedél alatt lehessenek. Tavasszal azonban a szomszédok közölték, hogy tovább nem tűrik a „rendetlenkedést”, ezért Don Bosco kibérelt egy rétet, ahol szentmise után az oktatást tartotta és felügyelete alatt szabadon játszhattak a fiúk.

1846-ot írtak, s a politikai légkör egyre feszültebbé vált. A nemzeti eszme és a szabadságvágy Torinóban is éreztette hatását. Don Bosco pedig anyagi egyszerűséggel távol tartotta magát és a fiait is minden politikai nyilatkozattól és megnyilvánulástól. Ennek ellenére följelentették őket. Don Boscót ismételten beidéztek kihallgatásokra, egy ideig rendőri felügyelet alá is helyezték, sőt, előadásaira rendőröket küldtek ki, nehogy valami rendbontást készíthessenek elő. Emellett a papok között is voltak olyanok, akik nem jó szemmel nézték az oratóriumot. Félték ugyanis attól, hogy Don Bosco, aki nem tartozott plébániai kötelékbe, elvonja a híveket a plébániáktól. Hiába magyarázta a plébánosoknak, hogy ezek a fiúk vagy nála vannak, vagy az utcán, hiszen nincs családjuk, amely szerint bármelyik plébániához tartozhatnának. Nem hallgattak rá, sőt két pap összefogott, hogy mint bolondot, elmeógyógyintézetbe juttassák.

Egy hónap elteltével a gazda fölmondta a rét bérletét, s ekkor égi ajándékként egy Pindari nevű háztulajdonos fölajánlotta házának fészert. Don Bosco csak arra kérte, hogy kicsit magasítsa meg a helyiséget, hogy kápolnának használhassák. Mikor ez egy héten belül megtörtént, bérbe vette a fészert abban a reményben, hogy majd az egész házat is bérelheti, ha a lakók elhagyják. Májusban viszont Barolo örgrófné, aki a Szent Filoména kórházat fenntartotta, választás elé állította: vagy a kórház alkalmazottja marad, de akkor hagyja abba a fiúkkal való felesleges vesződést, vagy azonnal elbocsátja. És Don Bosco a fiait választotta. Utána hamarosan súlyos beteg lett, úgyhogy egy időre haza kellett menni Becchibe. Amikor

már elég erősnek érezte magát, novemberben édesanyját is magával hozta, és együtt költöztek be a Pinardi-házba. Margit mama ettől fogva haláláig (1857. november 25.) az összes fiú édesanyja is lett.

A következő évben némi könnyebbséget hozott az érsek rendelkezése amellyel az oratóriumot az elhagyott gyermekek plébániájává tette. Ezáltal legalább a plébánosok zaklatásai ellen védve voltak. Az oratóriumból, amely a mi fogalmaink szerint napközi otthon volt, lassan éjszakai menedékhely is lett, mert egyre több olyan fiú jelentkezett, akiknek semmifajta szállása sem volt. Don Bosco megosztotta velük a házat.

A város vezetősége szünet nélkül kapta a följelentéseket. 1848-ban fegyveres merényletet követtek el ellene: valaki rálőtt, miközben a kápolnában magyarázott a fiúknak, de csak a reverenda ujját találta el a merénylő.

1850-ben két magas rangú tisztviselő jelent meg, hogy ellenőrzést tartson és véget vessen ennek a kényelmetlen ügynek. De teljesen megváltozott véleményrel tértek vissza a városi tanácsba, és sikerült elérniük, hogy a fiúk a kormánytól támogatást kapjanak.

Don Boscónak ugyanis semmiféle jövedelme nem volt. Övéivel együtt élt, mint az ég madarai: alamizsnából. Ismételten sorsjátékot rendezett, amelynek bevétele segítette rajtuk. Nincstelenségük ellenére 1851-ben megvásárolhatta a teljes Pinardi-házat, és letették a Szalézi Szent Ferenc-templom alapkövét. A templom egy év múlva teljesen készen állt.

Közben nagyon kemény támadások érték Don Boscót, főleg a protestánsok részéről. Igaz, írt egy szókimondó könyvecskét, amely sok ezer példányban forgott a katolikusok kezén, s amelyre az volt a válasz, hogy ismételten az életére törtek. Ezért ha olyan útjai voltak, amelyeken veszélyben érezte magát, mindig vitt magával néhány erős fiút, akik megvédték.

Az 1854. évi kolerajárványban először ő maga tűnt ki helytállásával, majd a fiai is egymás után bátorságot kaptak, és segítettek a város betegeinek ápolásában.

1859-ben Don Bosco elérkezettnek látta az időt, hogy munkatársait társulatban fogja össze, és megalapította a Szalézi Szent Ferenc Társulatot, az egyháztörténelem egyik leghatásosabb szerzetesrendjét. Közben az oratóriumból iskola, majd iskolarendszer fejlődött ki. Már nem csak hitoktatás folyt Don Bosco iskolájában, hanem egyik műhelyt a másik után állította föl, hogy a növendékek mesterséget is tanulhassanak, s ha az ő keze alól kikerülnek, becsületes munkásemberként élhessenek. 1872-ben megalapította a rend női ágát, amelyet a Segítő Szűzanyáról nevezett el. A pápai jóváhagyást 1874-ben kapták meg. Egy év múlva már olyan híre volt a rendnek, hogy Dél-Amerikából kaptak meghívást, és Don Bosco el is indította az első missziós csoportot.

Életének utolsó éveiben sokat szenvedett. Állandóan fájt a háta, a szeme és a feje, s mindehhez krónikus álmatlanság társult. Tevékeny életét, amelyben oly kevés időt hagyott tétlenül, s oly sok jót tett a kicsinyekért, 1888. január 31-én fejezte be itt a földön.

XI. Pius pápa 1929-ben boldoggá, 1930-ban szentté avatta. A római kalendáriumba 1936-ban vették föl ünnepét.

*

Don Bosco a rendalapítás és a nevelés mellett harminc kisebb nagyobb könyvet is írt, elsősorban fiai épülésére és oktatására. IX. Pius pápa, aki nagyon kedvelte őt, megparancsolta, hogy belső tapasztalatait is foglalja írásba. Megtette, de ezt a naplót csak halála után találták meg, s ezt a címet viseli: **„Oratóriumbeli emlékek 1825–1855. Csak a szalézi tagoknak. A Szalézi Társaságnak.”** Életrajzát húsz nagy kötetben Lemoyne szalézi atya dolgozta föl. Néhány morzsa a ránk maradt hatalmas anyagból:

Meghívásának látomását így írja le maga a szent: „Kilenc éves koromban álmod láttam, amelyet egész életemben soha el nem felejtettem. Álmomban úgy éreztem, hogy egy igen tágas udvaron álló ház közelében vagyok, ahol egy sereg gyermek tolongott. Egyesek nevetgéltek, mások játszottak, de voltak köztük olyanok is, akik káromkodtak. Amint ezeket az istentelenségeket meghallottam, közéjük rohantam, s rábeszéléssel és ütlegekkel akartam

őket elhallgattatni. Ebben a pillanatban egy javakorabeli, tiszteletreméltó, előkelő öltözetű férfi jelent meg. Egész alakját fehér köpeny burkolta, arca azonban olyan fényes volt, hogy nem tudtam rátekinteni. Nevemen szólított és megparancsolta, hogy álljak a fiúsereg élére, miközben hozzátette:

– Nem veréssel, hanem szelídséggel és szeretettel teheted ezeket barátaiddá. Kezdd el tehát azonnal a munkát! Tanítsd meg őket a bűn utálatosságára és az erény szépségére!

Én ijedten jegyeztem meg, hogy tudatlan ifjú vagyok, tökéletesen képtelen arra, hogy a fiúkat vallásos oktatásban részesítsem. Amint ezt kimondtam, a fiúk abbahagyták a veszekedést, a zajongást és a káromkodást, és mind a férfi köré sereglettek. Majdnem öntudatlanul kérdeztem:

– Kicsoda ön, hogy ilyen lehetetlenséget kíván tőlem?

– Éppen azért mert lehetetlennek látszik, végre kell hajtani engedelmesség és tudomány által!

– Hol és milyen eszközökkel fogom megszerezni ezt a tudományt?

– Adok melléd egy tanítónőt, akinek védelme alatt bölcs leszel, akinek befolyása nélkül minden bölcsesség csak balgaság.

– De hát kicsoda Ön, hogy így beszél velem?

– Annak vagyok a fia, akit napjában háromszor üdvözölni tanított a te édesanyád.

– Édesanyám azt parancsolta nekem, hogy az ő engedelme nélkül semmiféle idegen emberrel szóba ne álljak; mondja meg tehát a nevét!

– Azt kérdezd meg az én anyámtól!

Abban a pillanatban egy asszonyt láttam a férfi oldalán, igazi, fenséges alakot, olyan ruhában, amelyből pazar fényesség sugárzott, mintha csupa ragyogó csillaggal lett volna telehintve. Mikor megbizonyosodott növekvő zavaromról, közelebb hívott magához, jószágon kézen fogott, és így beszélt:

– Nézz ide!

Föltekintve észrevettem, hogy a fiúsereg eltűnt, és helyébe nagy tömeg kecske, kutya, macska, medve és egyéb állatokból álló nyáj került. A felséges Asszony tovább beszélt:

– Ez a te munkaköröd, itt működj. Légy alázatos, erős és férfias, és az átváltozást, amelyet ezeken az állatokon most látni fogsz, csináld meg később az én fiaimnál.

Megint odatekintettem, és a vad állatok helyén ugyanannyi szelíd bárányt láttam. Ezek örömmel bégetve ugrándoztak körül a férfit és az asszonyt, mintha hódolnának nekik. Ahogy ezt észrevettem, álmomban sírva fakadtam, és kértem a dicsőséges Asszonyt, magyarázza meg nekem, amit láttam, mert nem értettem, mit jelent mindez. Ő azonban csak a fejemre tette a kezét, és azt mondta:

– A kellő időben mindent meg fogsz érteni.

Alig ejtette ki ezeket a szavakat, valami zörejt fölébresztett az álomból, és minden eltűnt.”

Ez az álom – mint később összes prófétai álmai – szóról szóra beteljesedett, amikor a vad utcagyerekekből és suhancokból becsületes, vallásos fiatalokat nevelt, akik családjukban vagy az Egyház szolgálatában kamatoztatták mindazt, amit tőle kaptak.

A fiatal szívek fölötti hatalmának jellemző megnyilvánulása volt az az eset, amikor a torinói fiatalok börtönébe hívták húsvéti lelkigyakorlatra. A háromszáz fiú kivétel nélkül meggyónt és megáldozott. Don Boscót annyira meghatotta a hitük, hogy jutalmazni akarta őket, és egy napra el akarta vinni a fiúkat kirándulni, minden őrizet nélkül. A börtön parancsnoka hallani sem akart róla, mert attól félt, hogy egy szálíg megszöknek. Don Bosco azonban addig érvelt, míg miniszteri engedélyt nem kapott a kiránduláshoz. És csodák csodája: a fiúk közül egynek sem jutott eszébe, hogy éljen a szökési lehetőséggel!

1850 körül, amikor oly sokszor életére törtek, titokzatos védelmet kapott. Egy alkalommal, amikor éjszaka egyedül kellett hazatérnie a Pinardi-házba, az egyik sarkon két férfi támadta meg, agyon akarták verni. A sötétből azonban hirtelen egy hatalmas szürke

farkaskutya rohant rájuk, és majdnem széttépte őket. Ez a titokzatos kutya – Don Bosco csak Szürkének hívta – éveken át a legnehezebb pillanatokban megjelent, de senki nem tudta, kié.

Amikor két paptársa eljött, hogy mint bolondot intézetbe szállítsák, humorral vágta ki magát. Ártatlan jóindulatot színlelve látogatták meg a szobájában, de Don Bosco az első mondatukból tudta, hogy csapdát állítanak neki. Ezért hagyta, hogy hosszasan gyözködjék, végül hajlandónak mutatkozott rá, hogy kocsiba szálljon velük. A beszállásnál udvariasan maga elé engedte a két papot, majd hirtelen mozdulattal rájuk csapta a kocsiját, és odakiáltott a kocsisnak, hogy sürgősen vigye az urakat az általuk megadott címre, azaz a bolondok házába. Ott csak kínos magyarázkodások után bocsátották szabadon őket.

Prófétai lelkének különös megnyilvánulása volt a királynak küldött figyelmeztetés. Viktor Emmánuel hosszasan készült arra, hogy eltörli a szerzetesrendeletet. Don Bosco álmában látott egy királyi apródot, aki gyászt hirdetett a királyi család számára. Ismételten írt a királynak, és figyelmeztette, hogy bajt hoz a saját fejére, ha a rendeket bántalmazza. Ennek ellenére a király 1855. május 29-én aláírta az eltörő rendeletet, s ezzel harmincöt szerzetesrendet szüntetett meg Piemontban. Utána négy hónap leforgása alatt meghalt az anyja, a nagybátyja, a felesége és a kisleánya.

A szalézi rend hihetetlen gyorsasággal terjedt Itáliában és külföldön is, ami jelezte, hogy Don Bosco a kor nyomorúságát ismerte föl és azon segített, amikor az elhagyott fiúkat fölkarolta. Halála évében, 1888-ban a szaléziaknak 250 háza volt 130.000 növendékkel. Élete folyamán hatezer pap került ki intézeteiből, akik közül 1200 szalézi szerzetes lett. 1980-ban világszerte 1341 házban 16.900 rendtag, közülük 11.000 fölszentelt pap, 1990-ben 1597 házban 17.191 szalézi szerzetes, köztük 10.884 pap foglalkozott a fiúneveléssel. A szalézi nővérek száma 1980-ban 1438 házban 17.500, 1990-ben 1505 házban 17.090 fő volt.

*

**Istenünk, ki Bosco Szent Jánost arra választottad,
hogy atyja és tanítómestere legyen az ifjúságnak,
kérünk, add, hogy a szeretet tüzétől lánggra gyúlva
mi is keressük a lelkeket, és csak Neked szolgáljunk!**

Február

3. Szent Balázs

†316 táján

Vincéhez, a vértanú diákonushoz hasonlóan Balázs is a korai kereszténység azon szentjei közé tartozik, akiknek emlékezete a kultuszban, a névadásban és a népszokásokban figyelemreméltó elevenséggel maradt meg, életükre vonatkozóan azonban alig rendelkezünk olyan adatokkal, amelyek történetinek tekinthetők.

Többféle változatban tudósít a legendás **Szent Balázs szenvedéstörténete** arról, hogy szentünk örmény születésű volt, és olyan példamutató keresztény életet élt, hogy Szebaszte hívő népe püspökké választotta. Balázs erre a Szentlélek indítását követve visszavonult egy magányos hegyi barlangba, jóllehet tette nem éppen egyezett a kor püspök-eszményével. Innen vezette imádkozva, tanácsokat osztva és gyógyítva a rábizott közösséget. Vadállatok őrizték, háziállatok módjára engedelmeskedve neki.

Sajnos azonban nemcsak a keresztények ismerték a barlanghoz vezető utat, hanem Agricola helytartó poroszlói is, aki 316 táján még folytatta Szebasztéban azt a keresztényüldözést, amelyet korábban még Licinius császár rendelt el. Az oroszlánokból, tigrisekből, medvékből és farkasokból álló derék testőrség nem tudott segíteni a remete-püspökön, mert ő ellenállás nélkül engedte, hogy elfogják és Agricola bírói széke elé hurcolják. Mivel Balázst nem bírták hittagadásra kényszeríteni, a szokásos megkorbácsolás után siralomházba került. Mint előbb barlangjában, a börtönben is sok segítséget kérő ember kereste föl. Rabságában sok-sok csodát tett, amelyekről a legendája beszél. Vízbefojtás általi halálra ítélték, de végül is lefejezték.

Hogy a történelmi tények talaján maradjunk, a szentnek széles körben elterjedt kultuszából kell kiindulnunk. Kezdetben hallgatnak róla az egyébként annyira beszédes görög atyák. Eszerint a Balázs-tisztelet nyilvánvalóan nem közvetlenül a halála után kezdődött. Keleten azonban legkésőbb a 6. századtól, nyugaton a 9. századtól már mint a torokbajok ellen védő szentet tisztelték.

Elterjedt ereklyéinek kultusza is. Így hamarosan föltűnnek Szent Balázs maradványai Tarantóban, St. Blasienben, Mainzban, Trierben, Lübeckben, Párizsban és Raguzában, ahol a város védőszentjévé is lett. Számos templomot szenteltek neki Konstantinápolyban és Rómában egyaránt.

Annak alapján, hogy egy kínzó torokfájás esetén segített, a késő középkorban a tizennégy segítőszent közé sorolták. Ezek ismeretében meglepő, hogy a Balázs-áldás mindmáig élő liturgikus szokása csak a 16. században keletkezett és a 17. században nyomtatták ki a *Rituale Romanum* (Római Szertartáskönyv) függelékében.

A Balázs-legenda első, a 9. századból származó képi ábrázolása a római Szent Kelemen-bazilika altemplomában található. Egyes jeleneteket ábrázol a Paderbornban lévő abdinghfi hordozható oltár az 1100 körüli időkből.

Balázst a középkorban rendszerint püspöki öltözetben vagy palástban ábrázolták; pástorbottal (15. század) és keresztbe illesztett gyertyákkal; sertésfejjel és gerebennel (emlékezésül arra a vaskampóra, mellyel a legenda szerint kínzatása alkalmával a testét tépték); ritkábban egy fiúval.

Tisztelete a latin egyházban a 12. századtól lett általános, mégpedig egy gégedaganat elleni imádsággal kapcsolatban. Később vérzések, hólyagbetegségek (a német név alapján:

Blasius – Biase = hólyag), továbbá kelések, kólika, pestis és fogfájás esetén fordultak hozzá. Részben érthető kapcsolat révén aztán védőszentje lett az orvosoknak, a takácsoknak (gereben!), valamint a szélmolnároknak és a fűvós muzsikusoknak (blasen = fűjni). Mint az állatok barátja oltalmazza a háziállatokat és a nyájakat a farkasoktól. Vincéhez hasonlóan időjelző szentként is tisztelik: ünnepének ideje a tél végét és a veszedelmes viharokat jelzi.

A hívő nép még ma is szívesen fogadja a szent áldását a Gyertyaszentelő gyertyáinak szelíd fényében. Ünnepét Rómában a 12. század óta ülik február 3-án.

*

Szent Balázsra csodás fényt vet a legenda.

Egy napon rémült anya sietett hozzá, mert fia egy torkán akadt halszálkától fuldokolt. A szent megáldotta a fiút – egy másik változat szerint eltávolította a szálkát –, és így megmentette a haláltól.

Egy másik alkalommal, amikor a bíró elől visszakisérték cellájába, úgy segített egy asszonyon, hogy visszaadta sertését, amelyet farkas rabolt el. Az asszony hálából ajándékot hozott neki, húst, kenyeret és gyertyát. Balázs nem maradt adós: a gyertya-föjlajánlás évenkénti megismétlését különleges áldásával kötötte össze.

A szent csodáiból nem hiányzik annak a magatartásnak a megnyilvánulása sem, amelyet humornak vagy paraszti huncutságnak lehetne nevezni. A helytartó először vízbefojtás általi halálra ítélte. Abba a tóba kellett vetni őt, amelybe korábban keresztény asszonyokat fojtottak, mert beleszórták a helytartó házi isteneit a tóba. A bölcs csodatévő akkor a következőt tette: a partra érve rövid áldást adott a számára halált jelentő tóra, aztán a vízen járva a tó közepéig sétált. Ott megfordult, és barátságosan fölszólította bíróját, hogy saját isteneikbe vetett hitük bizonyosságául kövessék őt a vízen járva. Hatvanöt férfi elfogadta a kihívást, és mind a vízbe fulladt.

*

**Istenünk, aki Szent Balázs püspököt oltalmazó segítségül
adtd népednek, kérünk,
közbenjárására engedd, hogy földi életünkhöz egészséget
és békét, örök életünkhöz pedig irgalmat nyerjünk Tőled!**

3. Szent Oszkár

*Corbie mellett (Picardia), 801.

†Bréma, 865. február 3.

Oszkár 801-ben született a frank birodalom északi tartományában, Picardiában, a Somme-folyó mellett, Amiens közelében. Mivel korán árvaságra jutott, a corbie-i bencések nevelték. Eleinte nem akart szerzetes lenni, csak életének egy nagy élménye indította erre: a mindenki által dicsőített és hatalmas Nagy Károly császár halála (814). Olyan megrendítő volt számára a világi hatalom elenyészése, hogy elhatározta: szerzetes lesz.

Nemsokára tanítani kezdett a kolostori iskolában, majd 823-tól a Korvey-ben alapított új kolostor tanára és prédikátora lett. Itt érte különleges hivatása, amely az északi misszióra rendelte.

Már a 8. század folyamán többször is fölmerült Dánia és Svédország misszionálása, el is indultak néhányan, de sikert nem értek el. Szent Willibrordnak dolgavégezetlenül kellett elhagynia Dániát; a fríz származású Luidgert pedig a császártól kapott sorozatos megbízások miatt nem tudta terveit végrehajtani a misszióban. Jámbor Lajos uralkodása alatt azonban kedvezőbb helyzet kínálkozott: 826-ban Harald dán király frank segítséget kért trónja megszerzéséhez, majd ugyanezen év júliusában a Mainz melletti St. Albánban négyszáz férfi társaságában megkeresztelkedett. Az esemény nagy föltűnést keltett, és világosan látszott, hogy talán soha vissza nem térő alkalom kínálkozik Dánia megtérítésére. S erre a műre rendelte az Úr Szent Oszkárt.

Oszkár huszonöt éves volt, amikor apátja, Wala, a császár kérésére, aki szerzeteseket kért a dán király mellé, őt jelölte ki. Teljes szívvel igent mondott, pedig veszedelmes feladatra vállalkozott, úgyhogy szerzetestársai közül csak egyetlenegy, Autbert csatlakozott hozzá.

Végighajóztak a Rajnán, majd elhaladva a fríz partok előtt megérkeztek Dániába, ahol Oszkár azonnal hirdetni kezdte az evangéliumot. Ám a következő esztendőben már elűzték őket.

829-ben újabb lehetőség nyílt a misszió előtt: Björn, svéd király meghívta Oszkárt, aki az időközben meghalt Autbert helyett Witmárral indult útnak, és 830 tavaszán kötöttek ki a Stockholmtól nyugatra lévő Birkában. Itt épült az ország első keresztény temploma.

Másfél év múlva jelentést küldtek a császári udvarba, s ennek alapján Lajos császár úgy látta jónak, hogy birodalma északi határán alakítson ki missziós központot, mégpedig Hamburgban. Oszkárt kinevezték missziós püspöknek, a püspökséget a 831. évi diedenhofeni birodalmi gyűlésen alapították meg, és Oszkárt 832-ben szentelte föl a metzi püspök, Drogo. IV. Gergely pápa érseki címet adott Oszkárnak, és kinevezte egész Skandinávia pápai legátusává, ami azt jelentette, hogy az egész északi terület misszionálását rábízta.

Oszkár ezután egyik munkatársát, Gautbertet püspökké szentelte, és Svédország térítésére küldte, maga pedig Dániában maradt, és Hamburgból intézte az ország térítését. Tizenhárom évig dolgozott, közben sok kudarcban és csalódásban volt része. Élete nagy megpróbáltatása azonban 845-ben érte, amikor egész addigi munkáját megsemmisítették: a normannok lerombolták Hamburgot, a dánok fölláztak a kereszténység ellen, a svédek pedig elűzték Gautbertet. Oszkárnak is futnia kellett, s maga mögött hagyva földült székhelyét, Brémába menekült.

Ugyanennek az évnek augusztusában meghalt a brémai püspök. Magától értetődőnek látszott, hogy Oszkár vegye át az üres püspöki széket és a hamburgival együtt kormányozza tovább, ám ez ellen a kölni érsek hosszasan tiltakozott. Így Oszkár csak 858-ban lehetett brémai püspök, s a hamburg-brémai egyesített püspökség csak 864-ben jöhetett létre. És eközben – a teljes összeomlás ellenére – Oszkár újrakezdte Dánia és Svédország térítését.

852-ben Sigtunába ment, ahol Olaf svéd király népével együtt megkeresztelkedett. A püspök elszánt bátorsága, a király jóakarata és egy népszavazás – melyen a kereszténységet választották – jelentette azt a kedvező helyzetet, amelyből a kegyelem az országra áradhatott. Oszkár hamarosan egyik tanítványára, Rimbertre bízta a svéd misszió folytatását.

Amikor 864. február 3-án Oszkár Brémában meghalt, ez a Rimbert vette át a püspökségét.

Ünnepét 1969-ben vették föl a római kalendáriumba azzal a meggondolással, hogy a nagy térítők között Észak Apostola is helyet kapjon.

*

Oszkár püspök életét tanítványa és utóda, Rimbert írta meg, aki nélkül alig tudhatnánk róla valamit, mert saját írásos hagyatéka jelentéktelen. Rimbert azonban sok mindent följegyzett, egész a szerzetesi éveikig visszamenőleg. Tőle tudjuk a következőket:

Oszkár szerzetességének éve alatt az erények megszerzésével Isten igaz harcosává lett, aki egészen ráhagyatkozott a kegyelem vezetésére. Egyszer pünkösdi vigiliájának éjszakáján látomása volt, amelyben hangot hallott, és az ezt mondta neki: „Indulj és menj, és a vértanúság koronájával fogsz megtérni hozzám!”

A szent „izzott Isten ügyének szeretetétől”. Csodálatos volt benne, hogy sem testi alkata, sem egyéni vágyai nem missziósak rendelték, Krisztus mégis a küzdelmekkel teli apostoli étellel ajándékozta meg. Külsőleg mindhalálig apostol volt, de belül a szívében nem szűnt meg szerzetes lenni. Amikor Isten ígéjét hirdette, csak az a cél lebegett a szeme előtt, hogy embertársain segíthessen. Amint azonban alkalmá adódott, azonnal visszavonult és az imádság csendjében és a magányban tanulta az isteni Bölcsességtől, hogyan kell az üdvösségre segítenie felebarátait. A vakoknak szeme, a sántáknak lába, a szegényeknek és árváknak atyja akart lenni.

Életrajzírója külön kiemeli, hogy soha semmit nem hamarkodott el, és egy megfontolatlan döntést sem hozott. A nehezebb kérdésekre hosszabb időt szánt, s csak a kegyelem világosságának elnyerése után döntött. De amit így elhatározott, ahhoz tiltakozások ellenére is ragaszkodott. A kegyelem pedig gyakran látomások formájában jelentkezett a lelkében. És ez nem jámbor középkori állítás, mely szerint szentet nem lehet elképzelni látomás nélkül, hanem az eleven hitre kapott isteni válasz, amellyel Oszkár bizonyosságot kapott arra, hogy szívének Istenre hallgatása nem süket csendre, hanem az élő Istenre való figyelés.

Szíve nagy vágya volt a vértanúság. Meghívásának látomásában erre ígéretet kapott, és Rimbert úgy ítéli, hogy ez az ígéret – bár Oszkár nem ontotta vérének Krisztuséért – beteljesedett: „A vértanúságnak ugyanis két fajtája van: a rejtett, amely az Egyház békés korszakaiban valósul meg; és a nyilvános, amely az üldözések idején látható. Ámbár a szívében mindkettőre kész volt, Oszkárnak csak az első adatott meg. Mert egy olyan embernél, aki annyi testi szenvedést és lelki próbatételt állt ki az Úrért, nem lehet kétségbevonni a vértanúságot.”

*

**Istenünk,
aki szent Oszkár püspököt arra választottad,
hogy Észak népeinek megvigye a hit világát,
kérünk, közbenjárására engedd,
hogy szüntelenül igazságod fényében járjunk!**

5. Szent Ágota

†250.

Ágota a keresztény ókor leghíresebb szentjei közé tartozik. Vincéhez és Balázshoz hasonlóan az ő élete és halála felől is csak a számos változatban ránk maradt, legendásan fölékesített szenvedéstörténet tájékoztat.

A szicíliai Katániában született előkelő szülők gyermekeként. A fiatal, Krisztus szeretetére vágyó leány túlságosan hamar a kéjvágyó helytartó, Ouintianus mesterkedéseinek célpontjává lett. Decius császár keresztényellenes rendeletét a maga céljaira fölhasználva Ouintianus letartóztatta a szépséges Ágotát, és az egyik hírhedt örömtanyára vitette; az ilyesmi az antik korban nem ment ritkaságszámba. Ott az intézmény tapasztalt vezetőnőjének kellett volna a leány átneveléséről gondoskodnia. De az Afroditéről elnevezett és minden odavágó mesterségben járatos hölgy gyorsan fölismerte, hogy Ágota esetében a kívánt érzületváltozást nem lehet elérni. Ezért a helytartó maga lépett akcióba. Ágotát bíróság elé állították, kihallgatták, megkínózták és börtönbe vetették. Néhány nap leforgása alatt a kínzások egész sorát kellett kiállnia. Amikor a földühödött bíró semmire sem ment, poroszlóival szinte halálra verette, majd levágatta a leány mellét. Mindezek után azonban a börtönben olyan megerősítésben részesült, amilyen még a legendákban sem gyakran fordul elő: a gaztett utáni éjszakán megjelent előtte Szent Péter és meggyógyította. A nyilvánvaló csodát semmibe véve Quintianus tovább folytatta a gyalázatos eljárást. Végülis Ágota az újabb bántalmazások következtében meghalt a börtönben. A legendás szenvedéstörténetnek ez a lényegi tartalma.

Tiszteletét az indította el, hogy szülővárosa, Katánia, a szent vértanúságának első évfordulóján csodásan megmenekült az Etna kitörésétől. A lakosság a vértanú sírjáról elhozott fátólyával segítségét kérve vonult a megsemmisítő lávafolyam elé, és az február 5-én minden várakozás ellenére megállt. Szent Ágota híre és tisztelete gyorsan elterjedt Szicílián kívül az egész Egyházban. A római misekánon megemlékezik róla, s ugyanazt teszi a karthagói kalendárium és minden régi vértanújegyzék is. Rómában Symmachus pápa egy régi templomot szentelt neki a Via Aurelián, Nagy Szent Gergely pedig az egykori ariánus templomot szentelte a tiszteletére. Ereklýeinek fölemelésén és elosztásán kívül tiszteletének elterjedését szolgálta a 10. század óta saját ünnepi officiuma is.

Tűzvész és földrengés ellen hívják oltalmul (a lávafolyam megállítása miatt). Hasonló okból ő az ércöntők, a kohászok és a bányászok védőszentje. A középkorban a tizennégy **segítőszent** között találjuk. Főleg a mellbetegek fordulnak hozzá. Az a gazdag szokás és hagyományvilág, amely nevéhez és ünnepéhez elsősorban Katániában fűződik, bizonyos vonásaiban a kereszténységen kívüli elképzelésekre is emlékeztet. Mégis teljesen tarthatatlan az a fölfogás, amely az Ágota-tiszteletet az antik Izisz- vagy Koré-kultusz egyszerű folytatásaként akarja értelmezni.

A 6. századi Jeromos-féle martirológium február 5-re teszi Szent Ágota temetését. Ünnepét Rómában a 6. század óta ülik.

*

A legenda megőrizte Szent Ágotának azokat a szavait, amelyeket bírója szemébe vágott, miután az szörnyű indulatában megcsónkította: „Embertelen zsarnok! Nem szégyenled, hogy egy nő testéről azt vágatod le, amiből mint gyermeket anyád téged is táplált? Tudd meg, hogy lelkemben továbbra is épek melleim, melyeket Istennek szenteltem. Belőlük meríték erőt magamnak.”

Ezek a szavak elevenen megőrizték a fiatal vértanú nő képét a kereszténység egész története folyamán.

*

**Istenünk,
ki mindenható erőddel
a gyengébb nemnek is megadtad a vértanúság győzelmét,
kérünk, engedd jóságosan,
hogy akik Szent Ágota szűz és vértanú
égi születésnapját üljük,
az ő példája szerint eljuthassunk Hozzád!**

6. Japán vértanúk: Miki Szent Pál és társai

†Nagasaki, 1597. február 5.

Japánban Xavéri Szent Ferenc kezdte meg a hittérítést. Ő maga nem sok eredményt láthatott, de a következő évtizedekben seregestől tértek meg az emberek, és 1587-ben már mintegy 250.000 lelket számláló katolikus közösség élt Japánban Nagasaki központtal. De éppen ebben az esztendőben az ország ura, Toyotomi Hideyosi (1582–1598), aki korábban elnéző volt a keresztényekkel szemben, a kudarcba fulladt koreai háború miatt ellenük fordult: a jezsuitákat kiutasította az országból. Rendelkezését azonban nem vették szigorúan, így néhány jezsuita eltávozott, a többség viszont helyben maradt és titokban tovább folytatta a térítést.

1593-ban a Fülöp-szigetéről, Manilából ferencesek érkeztek Japánba, akik nagy buzgóságukban egyszerűen figyelmen kívül hagyták az előttük járt missziósok tapasztalatait. Annak ellenére, hogy a shogun, Hideyosi betiltotta a prédikálást, nyíltan hirdették az evangéliumot, sőt két konventet és kórházakat is alapítottak. Hideyosi 1596 decemberében elfogatta a ferenceseket, s velük együtt három jezsuitát és tizenöt japán hívőt, akik a ferences harmadrend tagjai voltak. Meakóba gyűjtötték őket össze, s miután megkínózták, halálra ítélték őket.

Az ítélet úgy szólt, hogy Nagasakiban keresztben fognak meghalni. Miután az ítéletet kimondták, mindegyiküket megcsonkították: levágták a bal fülüket, és hármásával kocsira kötözve körülhurcolták őket Meakóban, hogy a nép csúfolhassa a keresztényeket. Ezután elindították a huszonnégy halálraítéltet Nagasaki felé. Az út egy hónapig tartott és jelentős részét gyalog kellett megtenniük. Az uralkodó szándéka az volt, hogy amerre csak a menet elhalad, elrettentse a keresztényeket a hitüktől. Ám ennek éppen az ellenkezője történt: a vértanúságra kiválasztottak mindenütt erőt öntöttek a hívekbe, azok pedig, különféle módokon s ahogy csak lehetett, szolgálatukra voltak. E szolgáló keresztények közül ketten csatlakoztak is a rabokhoz, hogy mindig mellettük lehessenek, ezért a parancsnok egyszerűen besorolta őket a kivégzendők közé.

Február 5-én Nagasakiban, a kikötő előtti dombon az egész városnak szánt látványosság volt a kivégzés. Az áldozatokat keresztre kötözték, ők pedig a Te Deumot énekelve készültek a halálra, majd a keresztről buzdították a hívőket. A vértanúk között lévő gyermekek a Laudate pueri Dominum (Dicsérjétek gyermekek az Urat) kezdetű zsoltárt énekeltek. Életüket két-két katona lándzsája oltotta ki, keresztben szúrták át mindegyikük szívét.

Szemtanúk beszámolóí alapján a következőket tudjuk még e vértanúkról:

Hatan közülük spanyol származású ferencesek voltak:

Aguierei Márton, aki a rendben a Mennybemenetelről nevezett Márton volt, 1567-ben született a spanyolországi Vergarában. Tizenhét évesen mint egyetemista lépett az obszerváns ferences rendbe. Fölszentelése után, 1590-ben Mexikóba küldték, innen a Fülöp-szigetekre került, majd 1596-ban egyik tanítványával, Blanco Ferencsel Japánba ment. Meakóban, később Osakában tevékenykedett (itt guárdián volt), s Ferencsel együtt lettek vértanúk.

Blázquez Péter Battista 1542-ben született Avila közelében, San Estebanban. 1566-ban ferences lett, s mint tanár és szónok dolgozott. 1580-ban Mexikóba, három évvel később a Fülöp-szigetekre küldték. 1593-tól a Japánban működő ferences misszió vezetője. Három kolostort és két kórházat alapított. 1596. december 9-én tartóztatták le öt ferences társával és három jezsuita novíciussal együtt.

De Las Casas Fülöp Mexikó városában született spanyol szülőktől. Fölvételét kérte a ferencesekhez, de a novíciátust rövid időn belül elhagyta, s visszatért a világba. 1589-ben

Manilában telepedett meg mint kereskedő, és könnyelmű életet kezdett. 1590-ben ismét belépett a rendbe, s ekkor már kitartott. Mint katolikust 1596-ban útnak indították Mexikó felé, hogy ott pappá szenteljék, de egy vihar a hajót Japán partjaira sodorta. Osakában és Meakóban készült a papságra. Blázquez Péterrel együtt fogták el és ítélték halálra.

Garcia González a kelet-indiai Bazainban született 1562 körül. Apja portugál, anyja indiai volt. A jezsuiták nevelték. Huszonöt évesen Japánba indult kereskedőnek, de végül a ferencesekhez csatlakozott, akik hitoktatást bíztak rá. Eredményes működés után Manilába ment, s ott belépett a harmadrendbe. Amikor Blázquez atya Japánba indult, melléje rendelték tolmácsnak és segítőtársnak. Vele együtt fogták el.

San Michelei Ferenc Spanyolországban született. Az obszerváns ferencesek közé lépett be, mivel azonban nem érezte elég szigorúnak a szerzetet, átment Alcantarai Szent Péter rendtartományába. Missziósnak a Fülöp-szigetekre küldték, s Blázquez Péterrel együtt Japánba ment.

E hat ferences közül az első három, Aguerrei Márton, Blanco Ferenc és Blázquez Péter fölszentelt papok, De Las Casas Fülöp akolitus, a másik kettő laikus fráter volt.

A huszonhat vértanú közül három japán származású jezsuita:

Kisai Jakab 1533-ban született pogány szülőktől. Tizenhat éves koráig egy bonc (buddhista pap) nevelte, akitől megtanulta a szépírást. Később megkeresztelkedett és egy újonnan megkeresztelt leányt vett feleségül. Egy kisfiúk született, de azután az asszony visszatért ősei vallására. Jakab ezért elvált tőle, és gyermekét keresztényekre bízta, hogy a hitben neveljék. Ő maga Osakában jelentkezett a jezsuitáknál, akik fölvtették, és műveltségét látva hamarosan hitoktatással bízták meg. A ferencesekkel és két másik novíciustársával együtt börtönözték be. A kivégzés előtti éjszakán a velük lévő jezsuita páter kezébe tette le szerzetesi fogalmát.

Miki Pál Kiotóban született 1556-ban. Öt éves korában keresztelték meg, s amikor húsz éves lett, felvételét kérte a jezsuita rendbe. Két évi próbaidő után novíciátusra bocsátották. Amikor tanítani kezdett, nagy hatása volt, mert jól ismerte a buddhizmust, és tudott vitatkozni a boncokkal is. Ogantino helyettes tartományfőnököt elkísérte prédikáló útjaira, s nem sokkal később ő maga lett Japán leghíresebb szónoka. 1596. december 26-án tartóztatták le két novíciustársával, Kisai Jakabbal és Szooan Jánossal együtt. Még a kereszten is térített! Az egész vértanú-csoportot róla szokták elnevezni: Miki Pál és társai.

Gotói Szooan János 1578-ban született keresztény családból. Amikor szülőföldjén üldözés támadt, a család áttelepült Nagasakiba, ahol akkor békében éltek a keresztények. 15 évesen kérte fölvetelét a jezsuiták közé, akik hitoktatással bízták meg és Marecon Péter atya mellé adták segítségül. Osakában tanított, majd a próbaidő elteltével Miki Pállal és Kisai Jakabbal kezdte meg a novíciátust. Együtt nyerték el a vértanúságot.

A többi tizenhét vértanú japán volt, a ferenceseket segítették különböző szolgálatokkal. Némelyiknek csak a nevét tudjuk:

Duiszko Gábiel és Garasuma Leó hitoktatók voltak.

Ibarki Pál a ferences harmadrend tagja, a külföldi misszionáriusok tolmácsa volt, és Meako környékén oktatta a hitet.

Idauki Tamásnak és Kionia Jánosnak csak a nevét tudjuk.

Kozaki Mihály tizenöt éves fiával, Tamással együtt lett vértanú.

A 11 éves Lajos Garasuma Leó és Ibarki Pál unokaöccse volt, akit Blázquez Péterre bízta, hogy hitoktatót neveljen belőle.

Mátyás önként jelentkezett Meakóban, amikor hét ferencset akartak letartóztatni és csak hatot találtak. Ő lett a hetedik.

Meakói Bonaventura keresztény apa és pogány édesanya gyermeke volt. Korán megkeresztelték, de anyja hatására ismét pogány és bonc lett. Húsz évig élt így, majd megtért és belépett a ferences harmadrendbe. Hitoktatóként munkálkodott.

Meakói Ferenc orvosként dolgozott Meakóban, amikor a ferencesek hatására megtért, és munkatársként csatlakozott hozzájuk.

A tizenhárom éves Antal Nagasakiban született. Apja kínai, anyja japán volt, de mindketten keresztények. Kicsi korától a ferencesek nevelték, és lelkiatyját annyira megkedvelte, hogy amikor elhelyezték, követte Meakóba és Osakába. Amikor a ferenceseket letartóztatták, önként maradt velük egész a kereszthalálig.

Szakkakibara Joachim Osakában született 1557-ben. Keresztény nőt vett feleségül, s mielőtt megkeresztelkedett volna, már a ferencesek kórházának gondnoka volt. A kereszténység felvétele után közös megegyezéssel elhagyta a feleségét, és belépett a ferences harmadrendbe, hogy egészen a térítés munkájának szentelhesse magát.

Szuzuki Pál keményen vezeklő életét élt, s mint hitoktató és betegápoló volt Meakó környékén a ferencesek segítségére.

Takeya Cosimo családja elszegényedett, ő maga fegyverkovácsként kereste kenyerét. A jezsuiták térítették meg. Amikor családjával Meakóba települtek át, a ferencesek munkatársa lett: tolmács, építész, majd hitoktató.

Külön érdemel említést két hős keresztény: Fahelante Ferenc és Sukejiro Péter. Útjukon szolgálták a huszonnégy halálraítélt keresztényt. Az őrség parancsnoka először elcsodálkozott a bátorságukon, s mivel semmi áron nem tágítottak, a halálraítéltek közé sorolta mindkettőjüket.

Miki Pál és társai lettek Távol-Kelet első kanonizált szentjei 1862-ben. Vértanúságuk napja február 5. Mivel ezen a napon Szent Ágota vértanú szűz ünnepe van, a következő napon, február 6-án ünnepeljük őket.

*

A szemtanúk jóvoltából ránk maradt a vértanúk néhány mondata:

Nagasaki felé vivő útjukon odasiettek a rabokhoz a tizenhárom éves Antal szülei. Joggal lehetett volna várni, hogy a gyermek életéért kezdenek könyörögni, de ellenkezőleg, a vértanúságra buzdították gyermeküket. Antal pedig így válaszolt: „Bízom abban, hogy Isten megadja a bátorságot, és győztesen kerülök ki ebből a küzdelemből. Kár is lenne a fáradságért, ha vissza akarnátok tartani!”

Akkor az egyik katona maga mellé vette és hízelegni kezdett neki, hogy tagadja meg a hitét, és ő híres lovagot nevel belőle. Erre a gyermek így válaszolt: „Őrületség lenne a vértanúság dicsőségét földi javakért elcserélni!”

A kivégzés előtt kék színű kimonóját szüleinek adta emlékül. Mielőtt a keresztre kötözték, forrón magához ölelte lelkiatyját, és fenn a kereszten kérte, intonálja a Laudate pueri zsoltárt. Mivel az már nem tudott válaszolni, maga kezdte az éneket, és a mellette megfeszített ifjakkal végigénekelték a zsoltárt. Amint a dicsőséget befejezték, megölték.

A szintén ifjú Szóan Ferenc, amikor a keresztről meglátta édesapját, így szólt hozzá: „Apám, te jól tudod, hogy a lélek üdvössége mindennél előbbre való. Ezért legyen rá gondod, hogy üdvösséged dolgában semmit el nem mulassz!” Apja így válaszolt neki: „Fiam, köszönöm a buzdítást. És most te is örömmel viseld el a halált, mert szent hitünkért szenveded. Ami engem és anyádat illet, szintén készek vagyunk meghalni a hitünkért.” Ferenc a rózsafüzérét adta atyjának emlékül, anyjának pedig azt a kendőt, ami a fejét fedte. Édesapja akkor sem mozdult a kereszt mellől, amikor a katonák átszúrták fia oldalát, s annak vére reá hullott. Ferenc tizennyolc éves volt.

*

**Istenünk,
minden szentek erőssége,
aki Miki Szent Pált és társait
a kereszthalál által hívtad meg az örök életre,
kérünk, add,
hogy az ő közbenjárásukra a hithez, amelyet vallunk,
mindhalálig erősen ragaszkodjunk!**

6. Szent Dorottya

†Cézarea (Kappadókia), 4. század eleje

Legendája szerint egy cézárei család leánya volt. Szépsége, okossága, alázatossága és szüzi tisztasága közismert volt. A Diocletianus-féle üldözésben Cézareában az elsők között nyerte el a vértanúságot.

A császár megbízottja, Sapritius maga elé idézte Dorottyát, és felszólította a bálvány-áldozatra. A lány azt válaszolta, hogy a mennyei császár mást parancsolt, tudniillik, hogy a halandók neki szolgáljanak. „Ítéld meg magad – mondta Sapritiusnak –, vajon a földi császárnak kell-e engedelmeskedni vagy a mennyeknek?”

Sapritius figyelmeztette, hogy gyorsan mutassa be az áldozatot, ha meg akarja menteni az életét, különben el nem kerül a kínokat. Dorottya azonban, aki csak a büntől félt, ezt válaszolta: „Kínzásaid rövid ideig tartanak, a pokol tüze ellenben, mely osztályrészem lenne, ha hallgatnék szavadra, örökké tart. Balgaság volna a rövid ideig tartó szenvedés elkerülésére örökké tartó kínokba rohanni. Nem félek kínzásaidtól, mert az Úr mondta: Ne féljetek azoktól, akik megölik a testet, a lelket azonban nem tudják megölni” (Mt 10,28).

Sapritius ekkor csigára akasztatta, Dorottya pedig így szólt: „Úgy látszik, csúfot akarsz üzni belőlem. Tedd meg hamar, amit tenni készülsz, különben nem láthatom meg azt, akit annyira óhajtok látni!” „Kit kívánsz látni?” – kérdezte Sapritius. „Jézus Krisztust, az élő Isten Fiát” – felelte a lány. „És hol van ez a Krisztus?” – folytatta Sapritius. Dorottya a hitvallással válaszolt: „Istensége szerint mindenhol jelen van. Embersége szerint ott ül az Atya jobbján a mennyországban, abban a boldog hazában, ahol soha sincs tél, hanem mindig tavasz van, ahol a rózsák és a liliomok mindig virágzanak. Neked is részed lehetne ezekben, ha keresztényé lennél.”

Sapritius ekkor félbeszakította a kínzást, nehogy a hallgatók is kedvet kapjanak a kereszténységhez. Rábízta Dorottyát két nőre, Krisztára és Kallisztára, akik korábban keresztények voltak, de megtagadták hitüket. Azzal adta át nekik, hogy tántorítsák el hitétől. Ha ez sikerül, jutalmat kapnak. Kriszta és Kalliszta mindent elkövetett, de Dorottya erőért fohászkodott és okosan megfelelt minden csábító beszédre. Külön kiemelte, hogy az Üdvözítő örök boldogságot ígér a síróknak és azoknak, akik üldözést szenvednek nevéért. A két nő elbizonytalanodott, Dorottya pedig így biztatta őket: „Jó az Úr és bőséges irgalma mindazok iránt, akik teljes szívből megtérnek hozzá. Ne essetek hát kétségbe, mert tudós és jó orvos Ő, aki meg tudja gyógyítani sebeiteket: Üdvözítő, mert üdvözít, Megváltó, mert megvált, Szabadító, mert szabaddá tesz, csak térjete meg teljes szívetekből!”

Kriszta és Kalliszta erre a lábához borult, s kérték, hogy imádkozzon értük. Dorottya ekkor fölemelt karral így imádkozott: „Isten, ki azt mondtad: Nem akarom a bűnös halálát, hanem hogy megtérjen és éljen, Uram Jézus Krisztus, ki azt mondtad, nagyobb öröm lesz a mennyek országában az angyalok között egy megtérő bűnösön, mint kilencvenkilenc igazon, mutasd meg irgalmasságodat! Vidd vissza nyájadba őket, hogy példájukra megtérjenek hozzád mindazok, akik elhagytak.”

Egy idő múlva Sapritius számon kérte Krisztát és Kallisztát, akik megvallották, hogy nem tudták elcsábítani Dorottyát, hanem ők maguk is újra keresztények lettek. Sapritius fölháborodásában azonnal máglyára ítélte, s Dorottya szeme láttára elégettette a két hitvallót.

Ezután újra kínoztatni kezdte Dorottyát, aki arra kérte kínzóit, hogy siessenek, mert már nagyon kívánja látni mennyei Jegyesét. Sapritius végül fővesztésre ítélte. Amikor Dorottyát a vesztőhelyre vitték, a menettel találkozott egy Teofil nevű ifjú, aki rétornak készült. Csúfolódva mondta Dorottyának, hogy ha majd megérkezik Jegyeséhez, kinek országában mindig tavasz van, küldjön neki rózsát és almát.

A kivégzés előtt Dorottya kérte a hóhért, adjon egy kis időt, mert valamit el kell még végeznie. Imádságba merült, s egyszerre megjelent egy kisgyermek három kinyílt rózsával és három almával. Dorottya megkérte: „Vidd el ezt Teofilnak és mondd: Dorottya küldi neked Jegyesének kertjéből”. Ezután lefejezték.

Teofil épp diáktársainak hancegett azzal, milyen szellemesen élcelődött a kivégzésre vitt Dorottyával, amikor megjelent a kislíú, s egy kosárban átadta neki Dorottya ajándékát. Mindnyájan ámultak a rózsákon és az almákon, mert február lévén Kappadókiában ílyet nem lehetett találni. Teofil ez annyira megrendítette, hogy hamarosan keresztény lett és megvallotta hitét társainak. Ezek előbb gúnyolták, majd följelentették és Sapritius őt is kivégeztette.

*

**Ó, dicsőséges szűz,
ó nemes vértanú,
ó, rózsai boldogsággal fényes szent Dorottya,
tégedet kérünk,
hogy a te szerelmes Jézus jegyesednél esedezzel értünk,
hogy adjon minékünk malasztot, békességet és dicsőséget.**

8. Emiliáni Szent Jeromos

*Velence, 1486.

†Somasca, 1537. február 8.

Azt a kort, amelybe a velencei patrícius-fiú, Girolamo (Jeromos) Miani beleszületett, szellemi téren a reneszánsz virágzása jellemezte, mely az antik kultúra értékeit új életre keltette. Az irányzattal a pápaság is szövetségre lépett, bár a vallási életnek ez nem mindig tett jó szolgálatot. A kor politikai arcát a gyakori, olykor vad háborúskodás szabta meg: a Habsburg Spanyolország és Franciaország, vagy az Egyházi Állam és egyéb itáliai fejedelemségek, városköztársaságok és nemesi családok Észak-Itáliát ismételtelen lángba borították. A harcokba a tengereken uralkodó büszke Velence is alaposan belekeveredett. Az erkölcsök eldurvulása, egész országrészek kipusztulása, a nép elszegényedése, a közigazgatás, a jog és az egészségügy zűrzavara lett a következmény. Az apokaliptikus lovasok, a háború, az éhség, a pestis és a halál – akiket Dürer Albert éppen akkoriban metszett látomásos erővel fába – pusztítva járták be a messi tájakat és népeket.

A harcra és kalandra éhes ifjú Jeromos korán belesodródott e véres viszályokba. Szülővárosa rábízta a Piave felett őrködő kis erőd, Castelnovo védelmét a Velence és I. Miksa császár között kitört háborúban. S történt, hogy a császáriak egyik rajtaütése alkalmával, 1511 augusztusában alulmaradt és fogságba került. Ez bizony súlyos csapás volt magasan szárnyaló reményeire és evilági tettvágyára. A rabságban viszont mélyreható változás következett be lelkében. A börtön csendjében és magányában magába szállt, a kegyelem megragadta. Hasonló történt vele, mint tíz évvel később Loyolai Ignáccal, amikor sebesülése után a betegágyban magába szállásra és megtérésre használta föl idejét: a világi gondoskodású, harcias és hírvágyó katonából Krisztus szenvedélyes harcosa lett, telve az Isten és a felebarát iránti szeretettel. Egy hónapi fogság és a csodás, a Szűzanya által kieszközölt szabadulás elegendő volt arra, hogy átformálja őt: Annak követője lett, aki abban az időben is a szenvedő és gondok közt vergődő emberekben mutatkozott meg.

Jeromos egy ideig még önvizsgálatot tartott, és készülődött a hősi keresztény hivatásra. Három évig volt Castelnovo községi elöljárója. Ez alatt sokat vezekelt és a felebaráti szeretetet gyakorolta. Azután határozottan, éretten és visszavonhatatlanul rálépett a Gondviselés által mutatott útra. Velencében fölkészült a papságra, és 1518-ban, harminckét évesen fölszenteltette magát. Most már megvolt minden föltétel karitatív életműve számára. Ettől fogva Isten szolgálatába állította önzetlen munkáját, fáradhatatlan buzgalmát és odaadását.

1528-ban, amikor hazájában éhínség és járvány tombolt, kézzelfoghatóan megnyilatkozott bátor áldozatkészsége. Minden holmiját az ínségeseknek ajándékozta, éjszaka eltemette az utcán heverő halottakat, és ápolta a betegeket, egész addig, amíg maga is megkapta a kiütéses tifuszt. Ha rabsága a szerzetesi élet előkészületi ideje volt, ez a betegsége a novíciátus lett a keresztény tökéletességre való törekvéséhez.

Fölgyógyulása után 1531-ben lemondott minden tulajdonáról. Teljesen a szegényeknek szentelte magát, mégpedig az árva gyermekeknek, akik – szomorú képe ez a kornak – csapatosan kószáltak mindenfelé. Otthont és munkát szerzett nekik. A Szent Rókus-templom melletti házba gyűjtötte őket, egyszerű ételmezt, vallásoktatást és a rendszeres munkára való fölkészítést kaptak. A velencei kormányzat támogatta fáradozásait, hiszen a közjót szolgálta, és 1531-ben az árvák rendelkezésére bocsátotta a „gyógyíthatatlanok ispotályát”.

Ez a siker arra ösztönözte, hogy működését kiterjessze Velencén túl egészen Milánóig. Több városban árvaházakat alapított, gondjába fogadta a veszélyeztetett leányokat, ápolta a betegeket, és hitoktatásban részesítette a falusiakat.

Példája más, nemes gondolkodású embereket is megmozgatott, akik segítették vállalkozásaiban. Együttélésük rendezésére és megalapozására, de azért is, hogy a kibontakozó szeretetműnek világos szabályozást adjon, leghűbb segítőit szerzetesi közösségbe fogta össze. Ebben támogatta őt Chieti püspöke, a későbbi IV. Pál pápa. Egy 1528-ban alapított, 1540-ben jóváhagyott, az ágostonos regulát követő férfirend jött így létre, amely Itáliában ma is működik, s amelyet anyaháza után **szomaszkai rendnek** neveznek. Árvaházak, szegény-otthonok, kórházak és diákotthonok fenntartása a munkaköre.

A pestis ismét dühöngeni kezdett, és a szeretetnek immár 51 éves apostolát semmi sem tarthatta vissza, hogy a szeretet csatájának első vonalában küzdjön. A szerencsétlen áldozatok ápolása közben őt is megtámadta a szörnyű ragály. Istenben remélő bizalommal fogadta el. Keresztény derűje, amely egész életén át lendülettel töltötte be, töretlen maradt, állandóan vidám arca most sem sötétedett el. Amikor már halálán volt, még egyszer lelkére kötötte társainak, hogy kövessék a keresztet, az evilági dolgokat kevésbe vegyék, a szegényeket, az elhagyottakat meg a betegeket szeressék, és egyetértésben, szeretetben éljenek együtt. Lényegileg a szellemi végrendelete ez, amely nemcsak szerzetestársainak szól. Szemét és kezét az ég felé emelve a „Jézus és Mária” szavakkal halt meg 1537. február 8-án, Somascában.

Egy tisztán látó emberbarát és nagyszívű jótevő távozott vele a földről, de a katolikus reform apostolaként tovább sugárzott a hitújítás idején. Példakép lett, aki a maga korában és környezetében izzó szívvel és gyakorlati érzékkel közelítette meg az emberi nyomorúságot, és derűsen, feltétel nélkül Krisztusnak élt. A saját korára szabott, de minden időben érthető és követhető példát hagyott az Egyházra a szent és karitatív életről.

XIV. Benedek pápa 1747-ben boldoggá, XIII. Kelemen húsz évvel később szentté avatta Emiliáni Jeromost. XI. Pius 1928-ban a szomaszkaiak négyszáz éves jubileuma alkalmából az egész Egyház számára az árvák és a szülői szeretetet nélkülöző gyermekek védőszentjévé emelte.

Ünnepét 1769-ben vették föl a római naptárba, július 20-ra. 1969-ben a halála napjára, február 8-ra tették át.

*

Emiliáni Jeromos, mielőtt a 16. századi „árvák atyja” lett, mint tette vágyó obsitos már átélte a tulajdonképpeni megtérést.

Miután Castelnuovo elesett, a győztes ostromlók – bátor ellenállása miatt földühödve – egy mély pincezugba zárták és vasra verték. Ebben a nyomorúságos helyzetében, amikor élete is veszélyben forgott, a fiatal tiszt visszaemlékezett buzgó gyermekségére, és a Trevigiben tisztelt Szűzanyához könyörgött. Nem sokkal ezután e halottnak vélt ember egyszer csak föltűnt Trevigiben, kezében a bilincsekkel, és elbeszélte, hogy megjelent neki a Szűzanya, leoldotta bilincseit, és kivezette az ellenséges örök között. A bilincseket a Szűzanya oltárára helyezte. Velencében, ahol ünnepélyesen fogadták, a Szent Márk téren nyilvánosan ismertette szabadulásának történetét.

Jeromos nemcsak katonai pályafutásának fordított hátat, hanem indulatosságának és nagyravágyásának is. Egy napon – így beszélnek – neki kellett elintéznie egy fiatal rokonának valamilyen ügyét. Az üzletember, akivel tárgyalt, durván és szemtelenül viselkedett vele. Szidta, átkozta, és megfenyegette, hogy szálanként kitepi a szakállát. Az egyébként annyira hirtelen és forrófejű Jeromos, aki korábban fogával tépte volna szét az ilyen embert, teljesen nyugodt maradt, és derűs mosollyal ezt mondta: „Itt a szakállam, tégy vele, ahogy mondd, ha Isten is úgy akarja.”

Az 1528-as inséges évben Jeromos azon fáradozott, hogy elűzze a szegények küszöbéről a halál kísértetét. Csónakja éjjel-nappal járta Velence csendes csatornáit, éhségtől haldoklókat vagy halottakat keresve. Azután lemondott szenátori méltóságáról. A tekintélyes férfit ócska ruhában látták az emberek, amint az utcákat járta. Ahol csavargó gyermeket talált, kinek

arcáról lerítt az éhezés, magához vette az öreg házba, amelyet bérelt. Legtöbbüknek nem voltak szülei, koldulásból és lopkodásból éltek, s a patkányok között aludtak a keskeny rakpartokon. Tízből százan lettek, százból ezren, és a szent mégsem taszított vissza a nyomorba egyetlen gyereket sem, aki hozzá menekült. Kézműveseket alkalmazott, hogy mesterségre tanítsa őket. Szigorú házirenddel igyekezett pótolni az elmaradt nevelést. Védenceit hamarosan mindenütt ismerték és fölismerték, fehér ruhájukról, szentolvasójukról és keresztes zászlójukról.

*

**Istenünk, irgalmasság Atyja, aki Emiliáni Szent Jeromosban
atyát és oltalmazót adtál az árváknak,
kérünk, az ő közbenjárására engedd,
hogy híven őrizzük az istengyermekség lelkét,
mely által a fiaidnak hívnak minket, és azok is vagyunk!**

10. Szent Skolasztika

*Nursia, 480 körül

†Montecassino, 547 körül

Skolasztika a nagy Nursiai Benedeknek, a nyugati szerzetesség atyjának nővére volt. Életét csak Nagy Szent Gergely Benedek-életrajzából ismerjük.

A testvérek Nursiából, a Szabin-hegyvidék egyik városából származtak, jómódú szülők gyermekei voltak. Benedek a tanulmányainak, majd a szerzetesi életnek szentelte magát, és így megtalálta a maga választását kora problémáira, Skolasztika pedig teljesen a felebaráti szeretet gyakorlásának élt az öregek és a betegek szolgálatában. Hú és áldozatos társa lett a fivérének. Megértette az eszményekért folytatott küzdelmeit, segítette túljutni csalódásain, és imádságával támogatta munkáját.

Amikor Benedek Montecassinón összegyűjtötte közösségét és megalapította kolostorát, oda is követte, hogy közelében lehessen. Későbbi hagyomány szerint Skolasztika először Subiaco mellett a Roccabotte-kolostorban élt, később Piumarolában, Montecassino közelében. Évente egyszer találkozott a két testvér, hogy lelki társalgást folytassanak. Utolsó találkozásuk egy hirtelen támadt zivatar következtében – Gergely pápa elbeszélése szerint – Skolasztika imádságának eredményeképpen nyúlt meglehetősen hosszúra.

Egy Nápolyban talált, márványba vésett naptár szerint Skolasztikát február 10-én temették el. Rómában a 12. század óta ülik ünnepét ezen a napon.

*

Nagy Szent Gergely pápa elbeszéléséből magunk elé képzelhetjük, hogyan játszódtott le az a bizonyos utolsó találkozás Skolasztika és Benedek között.

Skolasztikát halálsejtelmek töltötték el, de Benedeknek nem szólt róluk. Csak könyörögve kérte: „Ne távozz el tőlem, ha beáll az éjszaka. Beszéljessünk hajnalhasadásig a mennyei örömeikről!”

Benedek elcsodálkozott: „Hogyan beszélhetsz így, nővérem? Teljességgel lehetetlen, hogy az éjszakát a kolostoron kívül töltsöm!”

Skolasztika nem válaszolt. Úgysem tudta volna bátyját rávenni, hogy ne tartsa meg a regulát. Ezért Istenhez fordult könyörgő imádságával. Arcát tenyerébe rejtette, fejét az asztalra hajtotta. Amikor ismét föltekintett, az ég elsötétült. Felhőszakadászerű eső zúdult alá, mennydörgések reszkettették meg a levegőt; senki sem kockáztathatta meg, hogy kimerészkedjék az ítéletidőbe.

Benedek méltatlankodva ugrott fel: „Nővérem, mit műveltél?” Skolasztika mosolyogva vont vissza a helyére: „Látod, amikor téged kértelek, nem hallgattál meg. Most Istenhez imádkoztam, és ő rögtön meghallgatott. Most meg tudod tenni!” Ezzel a kedveskedéssel szemben Benedek ugyanolyan tehetetlen volt, mint a villámlással és az esővel szemben. Maradt tehát, és így hosszúra nyúlt a búcsúzás. Három nap múlva Benedek megtudta, hogy nővére örökre hazatért. Néhány testvér elhozta holttestét Montecassinóba. Ott abba a sziklasírba temették, amelyet Benedek magának készíttetett.

*

**Kérünk Téged, irgalmas Istenünk,
Szent Skolasztika szűz érdemeiért
tekints jóságosan házad népére,
és ahogy imádságára záport hullattál a földre,
úgy közbenjárására áraszd el szívünket kegyelmeddel!**

14. Szent Cirill és Szent Metód

Cirill: * Tesszalonika, 827.

†Róma, 869. február 14.

Metód: * Tesszalonika, 815 körül.

†Velehrád, 885. április 6.

A nyugati szláv törzsek, amelyek a népvándorlás után letelepültek és megalkották a nagy morva birodalmat, a 9. század elején magas színvonalú politikai és kulturális életet éltek. Készek voltak a kereszténység elfogadására, de ha a germán területről érkező misszionáriusok térítik meg őket, az politikai függőséget is jelentett volna. Ezért Rasztiszláv, a birodalom uralkodója a kereszténységnek olyan formáját kereste, amely országa és a szláv népek önállóságát nem fenyegeti. Kívánsága teljesülni látszott, amikor a bizánci kormányzat egy csoport keresztény térítőt küldött, akik közül különösen két testvér tűnt ki: Konstantin áldozópapa és Metód szerzetes.

Egy Leó nevű császári hivatalnok gyermekei voltak. A fiatalabb Konstantin (Cirill a kolostori neve volt) először szülővárosában, Tesszalonikában, majd Konstantinápolyban tanult. A császárváros művelt köreiben a „filozófus” megtisztelő néven ismerték. 858 táján abbahagyta a tanítást, hogy egy időre visszavonuljon egy kolostorba, ahová már évekkkel előbb belépett a bátyja, Metód (keresztneve valószínűleg Mihály volt).

860-ban a kormány Konstantint testvéreinek társaságában a kazárok közé küldte a Fekete-tenger partjára. Politikai és vallási küldetés volt ez. Ekkor találta meg Konstantin Kerszonban Szent Kelemen vértanú pápa ereklyéit.

A görög misszió 863-ban érte el Morvaországot. Konstantin drága kincset hozott magával: a perikopákat és liturgikus szövegeket, amelyeket görögből ő fordított szláv nyelvre, és lejegyzésükhöz maga állított össze írásjeleket (ez az ún. glagolita ábécé, a cirill ábécé ősi formája). A testvérek kísérőikkel együtt több mint három éven át áldásos működést fejtettek ki. Missziós munkájuk azonban ellenérzést váltott ki a bajor püspökökből. Különösen a szláv nyelv liturgiai használatát támadták. A rítus ügye, hogy bizánci legyen-e vagy római, abban az időben csak mellékes kérdésnek számított.

Rasztiszláv szeme előtt egy saját egyháztartomány képe lebegett, amely független a birodalmi egyháztól. Konstantin és Metód ennek az egyházpolitikai kérdésnek a megoldását csak a pápa döntésétől várhatta. Útra keltek tehát Rómába, ahol II. Hadrián pápa ünnepélyesen fogadta őket, mert Szent Kelemen ereklyéit magukkal vitték. Ragyogóan megvédték missziós módszerüket, és a szláv nyelvű istentisztelet jóváhagyást nyert. Rómában Konstantin megbetegedett, és rövidesen, 869. február 14-én, negyvennégy éves korában meghalt. Testét a Szent Kelemen-bazilikában helyezték nyugovóra, és mind a mai napig ott tisztelik.

Kocel pannóniai fejedelem sürgetésére Metódot kinevezték Pannónia és Morvaország érsekévé – ezzel visszaállították a népvándorlásban elpusztult Sirmium (Szerém, ma Sremska Mitrovica) püspökségét –, ugyanakkor megkapta a szlávok között a szentszéki legátus hatalmát. Ez azonban nem szüntette meg a kelet-frank és a szláv egyház közötti feszültséget. Metód azt hozta föl saját védelmére, hogy neki Szent Péter utóda osztotta ki ezt a missziós területet, ezért ő nem avatkozik bele a birodalmi egyház ügyeibe. A salzburgi püspök ösztönzésére egy bajor zsinat elfogatta, elítélte, s két és fél éven át fogva tartotta Ellwangen kolostori börtönében. Végül is VIII. János pápa erélyes közbelépésére 873-ban kiszabadult. Szvatopluk nagyfejedelem azonban már nem mutatott a görög misszió iránt akkora érdeklődést, mint elődje, Rasztiszláv.

Metód 885 virágvasárnapján halt meg, és székesegyházában temették el. Ez valószínűleg a morvaországi Velehradban volt (ma Staré Město). Az új régészeti foltárások sokszorosán igazolták a régi hagyományt. Nagymorvaország másik középpontja Mikulicice volt Hodonin mellett, csak negyvenhárom kilométerre dél felé Staré Městótól. Itt a 9. századból származó templomok romjait tárták föl.

A görög misszió lelke Cirill volt, korának egyik legműveltebb görögje. Vonzó személyiség volt, aki sikereiben is megőrizte keresztény szerénységét. Hogy a morva újkeresztények mindkét testvért szerették, azon nincs csodálkoznivaló. De hogy a rómaiak és a pápa környezetéhez tartozó klerikusok, akiknek szemében a testvérek missziós tevékenysége a hagyományok megtörésének látszott, Cirill meggyőző erejű érvelése előtt meghajoltak, az már figyelemre méltó.

Szelidsége sohasem vált gyöngeséggé. Eljárásának helyességében bízva kész volt fölvenni a harcot még túlerővel szemben is. Szívóssága nem hátrált meg a „háromnyelvűek” és a „pilátuskövetők” szűkkeblősége előtt sem – azokról a latin klerikusokról van szó, akik csak a latint, a görögöt és a hébert akarták engedélyezni az istentiszteletben, vagyis a kereszt feliratának nyelveit. Nagylelkűen a harcot választotta a kolostori cella csendje helyett, hogy embereket nyerjen meg Krisztusnak. Amikor pedig az aratás idejének kellős közepén magához szólította az Úr, örvendező szívvel sietett eléje.

Fordításai mesterművek. Költő volt, legalábbis az akkori bizánci elképzelés szerint. Volt benne valami visszafogottság, csak akkor lobogott, ha az isteni Bölcsességről beszélt. Teljes határozottsággal szállt szembe mindenkivel, aki a Krisztushoz vezető utat elzárhatta. Ilyen szempontból jellemző a haldokló Cirill imádsága: „Semmisítsd meg, Uram, a háromnyelvűek eretnokségét... Hallgasd meg imámat és őrizd hű nyájadat, amelynek élére rendeltél.”

Öccse haláláig Metód ritkán lépett előtérbe. Tizenhat éven keresztül kellett védelmeznie ellenségeivel szemben pannon-morva egyháztartományát. A kisázsiai Olümposz kolostorának csendjébe vágyott szüntelenül. A testi szenvedésekhez, a fogsághoz, az üldözésekhez és az általános bizonytalansághoz lelki szenvedések is társultak. Ellenségei megrágalmazták és eretnokséggel vádolták. A bizonytalanság, hogy a pápa nem hagyja-e magára, és Wiching nyitrai püspök áskálódásai megsokszorozták az érsek szenvedéseit. Metód nemes, önzetlen egyéniség volt. Nagyságát ellenfelei sem tagadhatták.

A két testvér gyermekkorá óta beszélt a szláv nyelvet, de születésük, képzésük szerint görögök voltak. Távol állt viszont tőlük minden bizánci szűkkeblőség. Az a meggyőződés határozta meg missziós tevékenységüket, hogy minden nép hivatalos az üdvösségre, és Krisztus minden emberért meghalt. Cirill ezt az egyetemes szemléletmódot saját filozófiai és teológiai elveiből vezette le. Számára a filozófia az isteni és emberi dolgokban eligazító bölcsességet jelentette, amely Istenhez tesz hasonlónvá minket, embereket. Ennek legfelsőbb lényege a **Szofia (Bölcsesség)**, a világnak az a szemlélete, amelynek segítségével behatolhatunk az isteni világba. Krisztus, „az emberek kedvelője”, mindenkit el akar vezetni az igazság ismeretére, minden embert a **Szofia** részesévé akar tenni, görögöt és barbárt egyaránt. Csak efelől az igazán „katolikus” fölfogás felől érthető a két testvér harca a szláv liturgiáért. „A nap nem ugyanúgy süt mindenkire? Nem ugyanazon a módon lélegzünk mindnyájan?” – ellenfeleikhez így beszéltek Velencében.

Hát nem azért halt meg Krisztus, hogy mindnyájunkat megajándékozzon az „összülők dicsőségével” (Cirill kedvenc kifejezése), vagyis az Istennel való paradicsomi egységgel, amelyet Ádám miatt elveszítettünk? És nem kellene-e a népek és a társadalmi rendek között tátongó szakadékot Isten mindent átfogó szeretetével áthidalni?

Cirill és Metód ezt az egyetemes szemléletet aligha vezethette le az akkori bizánci gondolkodásmódból, még kevésbé a nyugatiból. Mind a népnek szóló gazdag liturgikus életért vállalt fáradozásban, mind a népnyelv liturgikus használatában az őskeresztény hagyomány örökösei voltak. Csak ők sugalmazhatták azt a váratlan kijelentést, amellyel VIII.

János pápa 880-ban jóváhagyta a szláv liturgiát: „Aki a főnyelveket, tudniillik a hébert, a görögöt és a latint teremtette, ugyanaz teremtette a többi nyelvet is saját dicséretére és dicsőségére.”

Ünnepüket 1880-ban vették föl a római naptárba, július 5-re, Szent Péter és Szent Pál oktávjába. De már 1897-ben, amikor e napon Szent Zaccharia M. Antalt ünnepelni kezdték, hetedikére, majd 1969-ben február 14-re, Cirill halála napjára helyezték át.

*

A szlávok nagy apostolainak életéből sok részletet elbeszélnek A pannóniai legendák, így azt is, hogyan kezdődött küldetésük a nagy morva birodalomban.

Rasztiszláv, a morva fejedelem isteni intésre tanácskozást tartott főembereivel és a morvakkal, aztán követeket küldött Mihály császárhoz ezzel az üzenettel: „Népünknek, amely a pogányságból megtért és a keresztény törvényeket tartja, nincsenek olyan tanítói, akik saját nyelvünkön tanítanak nekünk a keresztény hitet, hogy lássák és utánozzák azt a többi országok is. Küldj hát nekünk, uralkodó, egy püspököt és egy ilyen tanítót; hiszen töledek mindig jó törvény származik minden országnak.”

Miután a császár összehívta a zsinatot, magához rendelte Konstantint, a filozófust; ismertette vele az ügyet és azt mondta: „Tudom, hogy fáradt vagy, filozófus, mégis szükséges, hogy odamenj, mert ezt a dolgot senki sem tudja úgy végbevinni, mint te.”

A filozófus azonban ezt felelte: „Bár fáradt vagyok és a testem beteg, örömmel megyek oda, ha vannak a nyelvüknek megfelelő betűik.”

A császár erre azt mondta neki: „Nagyatyám és édesapám meg sokan mások keresték már azokat, de nem találták; hogyan leljem meg én? De ha akarod, megadhatja neked az Isten, aki ad mindenkinek, aki ingadozás nélkül kér.”

Miután a filozófus eltávozott onnan, korábbi szokása szerint imádkozni kezdett társaival. Nem sokkal később megjelent neki az Úr, aki meghallgatja szolgálait. Erre ő rögtön összeállította a betűket, és kezdte leírni ezt az evangéliumi szöveget: „Kezdetben volt az Ige, az Ige Istennél volt, és Isten volt az Ige” – és így tovább.

A császár örült és tanácsosaival együtt dicsőítette Istent, s Konstantint sok ajándékkal küldte el. Amikor pedig megérkezett Morvaországba, Rasztiszláv nagy tisztelettel fogadta, tanítványokat toborzott és rábízta oktatásukat. Miután lefordította az egész egyházi rendtartást, megtanította őket a zsolozsma részeire (a Matutinumra, a Hórákra, a Vesperásra, a Kompletóriumra) és a misére. És a próféta szavának megfelelően megnyíltak a süketek fülei, hogy az Írás igéit befogadják, és a dadogók beszéde értelmes lett. Isten örvendezett, az ördög pedig szégyenkezett ezen.

*

**Isten,
ki Szent Cirill és Szent Metód által
világosítottad meg a szláv népeket,
kérünk add, hogy tanításod igéit szívünkbe zárjuk,
s tégy bennünket az igaz hitben egyetértő népeddé!**

17. A Szervita Rend alapítói: Szent Bonfiglio, Bonagiunta, Manetto, Sostegno, Amadio, Ugucione, Alessio

Firenze városa, ahol ők heten éltek, az 1208–1220 közötti rövid békés időszak után ismét szüntelen háborúkba bonyolódott Píza, Sziéna és Pistoia ellen, ugyanakkor a császár és a pápa között évszázadok óta húzódo harcokban is részt vett. A város két pártra szakadt: welfekre és ghibellinekre, akik egyik nap többé-kevésbé békekességben éltek, a másikon pedig engesztelhetetlen gyűlölettel támadtak egymásra. A hét alapító kereskedő volt, azaz a kereskedők céhébe tartozott. A céhnek saját törvényei és szabályai voltak, élénk kereskedelmi és üzleti kapcsolatot tartott fenn Kelet és Nyugat piacával, s a város konzulaira és sorsára nagy befolyással volt. A kereskedők nemcsak a város növekedő jólétéhez járultak hozzá jelentős mértékben, hanem új gondolatvilágnak, a fellendülő műveltségnek és vallásos gondolatoknak is hordozói voltak.

A „hetek” Franciaországban, Flandriában és számos itáliai városállamban tett gyakori utazásaik alkalmával megfigyelhették egyrészt azokat a károkat, melyeket a vallási elvadás okozott, másrészt a vallási élet új fölvirágozását is, különösen a laikusok körében, akik testvérületekbe tömörültek. Megéreztek valamit az általános nyugtalanságból, az akkori egyházi állapotok szülte ellenérzésekből, de minden dolog megújulásának várásából is, amelynek fő szószólója Joachim a Fiore (†1204) lett.

Egy közelebről meg nem határozható időben a „hetek” vezekelni kezdtek. Ilyen vezeklő csoportok a 12. század végén elsősorban Itáliában keletkeztek, különösen Firenzében. Mint a világban élő, a világtól azonban bensőleg elszakadt keresztények arra törekedtek, hogy vezeklésben és szegénységben a szegény és megfeszített Krisztus követésének éljenek.

Valószínűleg 1233-ra tehetjük első „megtérésüket”, vagyis felvételüket a bűnbánó testvérek („fratres de poenitentia”) közé. Ez az év – hála a dominikánus és franciskánus prédikátorok vallásos kezdeményezéseinek – Közép-Itália északi részében az **Alleluja** vagy másképp **A nagy imádság éve** lett. Az „Alapításlegenda” szerint ez az év számít a szervita rend alapítási évének, bár a történészek ezt kétségbe vonják. Valószínűleg valamivel később szakítottak családi kötelezésekkel és vonultak vissza a város kapui előtt lévő Cafaggióba, hogy „nagyobb szabadságban élhessenek a szemlélődésnek” és amellet folytathassák az irgalmasság cselekedeteit felebarátaik javára.

Szó szerint és válogatás nélkül akarták követni az evangéliumot, mint Szent Ferenc. Miután rátaláltak a „drágagyöngyre”, az Apostolok Cselekedeteinek egyházát vették példaképül, s szegénységben és felebaráti szeretetben akartak élni.

Nemsokára azonban úgy látták, hogy Cafaggióban még túlságosan közel vannak a világhoz, így távolabb eső helyet kerestek. Körülbelül 1241-ben a Monte Senarióra vonultak vissza, mintegy 18 kilométernyire Firenzétől északra, hogy remeteéletet éljenek és tökéletesen nyitottak és készségesek legyenek Isten szolgálatára és indításaira.

Lehetséges, hogy Veronai Szent Péter, aki később a domonkos rend első vértanúja lett, ajánlotta nekik, hogy vegyék föl a Szűz Mária társasága, Szűz Mária szolgálói megnevezést (innen a szervita név). Firenzében 1245-től bizonyítható okmányszerűen e név. Szent Ágoston reguláit fogadták el, és fekete rendi ruhát választottak maguknak, amelyről föl lehetett ismerni őket.

A társulást a firenzei püspök, majd 1249-ben Capocci bíboros, Toscana pápai legátusa ismerte el és hagyta jóvá. A szervita rend 1255-ben nyerte el a végleges pápai jóváhagyást.

Miután a „hetek” közössége a pusztában bensőleg és külsőleg megszilárdult, életüket az ünnepélyes szegénységi fogadalomra alapozták. Ez véglegesen meghatározta törekvésüket, hogy a szegénység közösségében éljék az evangéliumi életet.

Közösségi életük középpontjában a „lectio divina” (lelkiolvasmány, elmélkedés), a mise, a zsolozsma és a szegények szolgálata állt.

Közösségi útjuk az evangélium szellemében és a szemlélődő élet (remeteség) klasszikus „regulája” szerint alakult: Isten keresése a világban a vezeklő étellel, elszakadás a világtól az evangéliumi szegénységgel, s a mind nagyobb magány vállalása mindaddig, amíg Isten hegyének „kopárságában” el nem érik az Úrral való egyesülést. Krisztus útját követték akkor is, amikor a „pusztaságból” visszatértek az emberi közösségbe; újból megtelepedtek Firenze kapui előtt.

Krisztus követését egyre erősebben összekötötték Anyjának követésével. Szűz Mária kifejezetten vagy hallgatólagosan mindig jelen volt a „hetek” minden cselekedetében és gondolatában. Máriával való kapcsolatuk az „engedelmességből fakadó tettek, igaz szolgálatok és tiszteletmegnyilvánulások egész summájában” öltött konkrét formát. Minden liturgikus cselekmény, sőt a közösség minden cselekedete Ave Máriával vagy Salve Reginával – a kor vezeklő mozgalmainak nagyon kedvelt imádságával – kezdődött, és a szombat Isten Anyjának napja lett. Olyan mozzanatok ezek, amelyek annak a kornak egyéb rendalapításainál is megfigyelhetők.

Így a „hetek” ájtatossági magatartása, miközben minden tettüket „Isten nagyobb tiszteletének” szentelték és Krisztus „egészen különlegesen az Uruk” volt, egyre erősebben és világosabban máriás jellegű lett. Ezzel beálltak a máriás népi ájtatosság akkoriban már erős sodrába, így gazdagítva azt a lelki életet, amelynek végül is egyetlen középpontja és célja az Úr Jézus Krisztus.

A birtoklástól való tökéletes elszakadásuk az evangélium életerejéről és hatékonyságáról tanúskodott polgártársaiknak, különösen az előkelőknek és a gazdagoknak. Ezzel az Egyház megújulásához is hozzájárultak, hiszen a szó szerinti evangéliumi életet a hierarchia iránt tanúsított tökéletes engedelmességben, azaz az Egyház keretein belül élték meg.

A hét alapító, akik közül három a hagyomány tanúsága szerint a rend általános vezetője volt, egyre inkább visszavonult a hallgatásba. Az új rendi család pedig növekedett és áldásosan munkálkodott.

Amikor a hét rendalapító kultuszát az Egyház jóváhagyta, a rendben az ünnepet a pápai jóváhagyás emléknapijára, február 11-re tették. A rendalapítókat 1888-ban avatták szentté, és a római naptárba is február 11-re jegyezték be ünnepüket. Mikor azonban 1907-ben bevezették erre a napra a Lourdes-i Szűzanya ünnepét, a rendalapítókat február 12-re tették át. 1969 óta február 17-én ünnepeljük őket, mert a hagyomány úgy tudja, hogy az egyik rendalapító, Falconieri Alessio ezen a napon halt meg.

*

A szervita rend hét alapítója alig kerül szemünk elé mint külön személyiség. „Szent csoportként” éltek, egyéni vonásaik nem ismertek.

Az új rend megerősödéséhez és elterjedéséhez nagyban hozzájárult egy egyházpolitikai mozzanat: 1250-ben Capocci kardinális kibocsátott egy dekrétumot, amely szerint a szerviták előjárói fölhatalmazást kaptak arra, hogy a kiközösített II. Frigyes császár párthíveit, ha felöltik a rendi ruhát, fölloldhatják az őket is sújtó kiközösítés alól. Ezért sok német lovag belépett az új kolostori közösségbe, mivel nem volt más módjuk arra, hogy megtalálják az Egyházzal való kibékülést.

*

**Kérünk, Urunk,
áraszd lelkünkbe jóságosan
a szent rendalapítók vallásos lelkületét,
amellyel odaadóan tisztelték a Boldogságos Szűz Máriát,
Fiadnak Édesanyját,
és közelebb vitték hozzá a te népedet!**

21. Damjáni Szent Péter

*Ravenna, 1027.

†Faenza, 1072. február 22.

Damjáni Péter sokgyermekes család utolsó gyermekeként született Ravennában. Szülei szegény napszámosok voltak, állandóan a nyomor ellen küzdöttek, s korán meg is haltak. A rendkívüli tehetségű Péter iskolai tanulmányait egyik bátyja segítette. Több városban tanult, többek között Faenzában és Pármában, ahol elsajátította a középkor „szabad művészeit”, köztük az írásbeli és szóbeli kifejezés tudományát.

Kevesen váltak ezzel a vitatkozás olyan mesterévé, mint ő. Nem messze attól a vidéktől, ahol ifjúságát töltötte, volt Fonte Avellana remetesége, ahol elevenen élt egy rendkívüli szelleme és emléke: Szent Romuáldé, aki a 10. században számos kolostorban fölszította a régi tüzet, kolostorokat és remeteségeket alapított, s lankadatlanul tanította, hogy nemcsak a kifogástalan erkölcsű élet, hanem az életszentség is lehetséges cél az ember számára.

Damjáni Péter mintegy 28 éves korában belépett Fonte Avellanába. Első írásműve Szent Romuáld életrajza volt. Maga is ebből merítette életének programját: a Romuáld által végbevitt tetteket utánozta, őt tekintette példának. A remeték előljárójukká választották, és több kolostor apátja arra kérte, hogy írásban vagy szóban adjon tanácsot és szilárd tanítást. Megszervezte Fonte Avellanát, szabályzatot fogalmazott. Akkoriban kezdett lelki könyveket is írni, miközben azokról se feledkezett meg, akik a kolostoron kívül éltek.

Abban az időben rövid időközönként követték egymást a pápák: amikor megválasztották őket, rendszerint már igen agg korban jártak. Az erős tekintély hiánya kedvezett mindenféle visszásságnak. Damjáni Péter, mint az Egyház embere reagált ezekre: a nagyokhoz fordult, intette, szükség esetén korholta őket. A papság elé tárta, milyen súlyos vétek a simónia, vagyis az egyházi hivatalok adása-vétele és a szentségek pénzért történő kiszolgáltatása; teljes szigorúsággal emlékeztetett a papi nőtlenség követelményeire.

Péter nem maradhatott állandóan remeteségében. Tizenöt évvel azután, hogy elrejtőzött, IX. István pápa 1057-ben kinevezte bíborossá, a Róma melletti Ostia püspökévé és grófjává. Ez arra kényszerítette Pétert, hogy az Örök Városba költözzék. Ott egy másik nagy férfiúval került kapcsolatba, akivel különböző zsinatokon már találkozott Rómában: Hildebrand szubdiákonussal, akinek akkoriban igen nagy befolyása volt, s később VII. Gergely néven pápa lett. Ez a két nagy reformer nem járt ugyan mindig ugyanazon az úton bizonyos gyakorlati problémák megoldásában, de összekötötte őket a közös meggyőződés, hogy az uralkodó visszás állapotokat csak az erkölcsök kitartó javításával és az egyházi intézmények megerősítésével lehet megszüntetni. Damjáni Péter azonban azon a véleményen volt, hogy hasznosabban tudna ilyen értelemben munkálkodni, ha remeteségben élhetne. Ezért mind Hildebrandhoz, mind a pápákhoz leveleket és beadványokat intézett, amelyekben kérte fölmentését hivatala alól. Ezt azonban nem kapta meg.

Így hát tovább végezte püspöki munkáját. 1059-ben részt vett egy római zsinaton. Utána Milánóba küldték, mert ott a papság és a nép között szakadás támadt, mivel egy csoport nem volt hajlandó a római zsinat határozatát végrehajtani. Lényegében akörül folyt a vita, hogy mi az értéke a simónia útján szerzett szenteléseknek. Ékesszólása és mérsékelt magatartása révén sikerült az ügyet elrendeznie.

II. Miklós halála után 1061-ben Cadalus néven ellenpápa lépett föl a törvényes pápával, II. Sándorral szemben. Damjáni Péter oly hévvel, olyan tüsszel és oly kemény szavakkal vetette magát a harcba, hogy az időnként még a szeretet határait is sérteni látszott. Kétségtelen, hogy korának szónoki gyakorlata megengedte, de szentünk vérmérséklete is

magyarázza az ilyen kemény kirohanásait. A szándék azonban, amely vezette, minden kétségen felül magasztos volt.

Damjáni Péter a szerzetességén belül is folytatta reformáló tevékenységét. Védelmébe vette az önkéntes korbácsolást, ezt az ősi egyházi gyakorlatot, amelynek megengedhetősége mindig vitatott volt.

E harcok után Damjáni Péter végre megkapta az engedélyt, hogy ismét visszavonulhasson. Bíborossága csak néhány évig tartó közjáték lett. 1063-ban visszatért Fonte Avellanába; 1067-ben letette ostiai püspöki hivatalát is. De a következő időkben is nem egy megbízást kellett végrehajtania az Egyház szolgálatában: 1063-ban Clunybe küldték, hogy elsimítson egy viszályt a kolostor és a szomszédos püspök között; 1069-ben pápai legátusként szerepelt IV. Henrik császár mellett Frankfurtban; 1071-ben Montecassinón találjuk. Egyre inkább írni kezdett azon ügyek érdekében is, melyekért addig az élő szó hatalmával küzdött: az Egyház reformjáért, a lelkiélet fejlődéséért és a lelkek istenszeretetéért.

1072. február 22-én halt meg Faenzában, hazatérőben szülővárosából, Ravennából, ahol azért járt, hogy a várost Istennel és az Egyházzal kibékítse, miután a pápa felhatalmazásából föloldotta a kiközösítés alól.

Damjáni Péter egész élete ellentmondásosnak tűnő módon megoszlott a magány keresése és az Egyház nagy problémáiban való tevékeny részvétel között. Remeteségében éppen annyit írt remeték és szerzetesek számára, mint pápáknak, püspököknek, papoknak és laikusoknak. Számos levelet, értekezést, prédikációt és költeményt hagyott ránk, amelyek kiérdemelték számára az egyháztanító címet. Az egységes alap gondolat, amely végigvonul minden megnyilatkozásán, az a meggyőződés: minél többet fáradozik egy keresztény önmaga megszentelődésén, annál inkább hozzájárul Krisztus egész Testének, azaz az Egyháznak épüléséhez. Az egyes keresztényeket úgy szemlélte, mint az egész egy tagját, mely részesül az egész életében, s tevékenysége és imája jelentős az egész számára. Minden hívó – amint megfogalmazta: „az Egyház kicsinyben” – képes arra, hogy magában megvalósítsa a Krisztus és az Egyház között fennálló kapcsolat teljességét, a szeretetnek azt a misztikus egységét, amely kibontakozik az egész életében Krisztust követő emberben. A remeteélet ennek a misztériumnak megnyilvánulása, eszköz ennek eléréséhez. Már itt a földön lehetővé teszi, hogy megvalósuljon a mennyei Jeruzsálem élete.

Ünnepét a római kalendáriumba 1823-ban vették föl, február 23-ra. 1969-ben Szent Polikárp ünnepé miatt áthelyezték február 21-re.

*

Az erőteljes nyelvezetű Damjáni Péter egyháztanító írásaiból árad az Egyház szentségeért lelkesedő, energikus, szinte zordon buzgóság illata. A tollából származó, élesen fogalmazott aforizmák, harcos értekezések és bátor levelek elevenen szemünk elé állítják e nagy ember megragadó jellemét.

Komor színekkel festi korának állapotait: „Egyre mélyebben hempereg a romló világ a mocsárban. A szemérem kihalt, a becsületérzés kialudt, a vallás omladozik. Mindenki azt keresi, ami hasznos neki, a menny utáni vágyódás nélkül, kielégíthetetlenül hajszoják a földi dolgokat. Látjátok, hogy az egész világ hogyan rohan hanyatt-homlok a bűn síkos útján a szakadék felé; hogyan sokasodnak a büntettek, ahogy a szakadék közeleg. Az egyházas lelkület kimúlt, a papoknak nem fogadnak szót. A lopás, rablás, hamis eskü, fajtalankodás és szentségtörés mindennapos esemény. A legszörnyűbb tettektől sem riadnak vissza, és úgy látszik azért, mert itt vannak azok az utolsó idők, amelyekről az Apostol beszél.”

A lesüllyedt papságnak ezt veti a szemére: „Ó fájdalom! A papsággal már odáig fajultak a dolgok, hogy éppen azok vakítják el az embereket sötét, helytelen tanításukkal, akiknek világoskodniuk kellene a világ előtt! Régen elmúltak azok az idők, amikor a tiszteletreméltó fegyelmet, az illő komolyságot és a papi szellemiséget megtartották. Ma papi összejövetelek

alkalmával számtalan tréfát, könnyelmű szójátékot, profán fecsegést és a finom városi élet hízelkedő beszédeit lehet hallani, úgyhogy a papok inkább haszontalan frátereknek és bohócoknak tetszenek, mint az Egyház szolgálóinak és Jézus Krisztus fölmentjeinek. Mi vagyunk az oka, hogy a papok iránti tisztelet kipusztul. Életünk, amelynek tükörnek kellene lennie a hívők előtt, rászolgál, hogy a kevés jó lélek sírjon fölötte. A püspököt nem a klerikusok sora követi, mint illene, hanem hadi tábor és parittyás zsoldosok serege. Naponta királyi lakomákat rendez. Amivel a szegényeket kellene táplálnia, azt bohócok kapják. Ahelyett, hogy a szegényeket megajándékozná, barátait tömi tele a püspöki asztalnál. A báránybőrt megvetik, hermelin, nyest és róka prémje kell nekik.”

A szerzetesek kapzsisága ellen így ír: „Pénzsóvárgás és szerzetesség nem fér össze. A kapzsi mehet és építtethet templomot, hirdetheti buzgón az Isten ígését, naponta bemutathatja a szent áldozatot és távol tarthatja magát a világ zűrzavarától: amíg a pénz szerelmét ki nem oltja magában, erényeinek minden virága száraz marad. Hagyjunk föl a világi pompa hajsolásával, az ékszerek és divatos ruhák halmozásával, vessünk véget az ételben és italban való tobzódásnak! Pénzünk hadd vándoroljon a szegények kezébe! Az legyen a mi kincsünk és nyereségünk, hogy lelkeket szerzünk.”

Bíborostársaihoz így kiált, önmagát sem kímélve: „Én, aki kénytelen vagyok most magamat azok közé számlálni, akik az egyházi hadsereg sátrait őrzik, felemelem nyers hangomat, hogy felriasszam magunkat az álomból; nem is annyira titeket, akik lelkiismeretesen vigyáztok másokra, hanem önmagam, aki – ó szégyen – langyosan és lustán állok a csatamezőn. Gyakran úgy tanul az ember, hogy tanít. Saját szánk ösztönöz minket, hogy azt tegyük, amire másokat biztatunk. Látjátok, kedveseim, hogy a világ a rosszból a még rosszabba zuhan. Akik kereszténynek mondják magukat, csak látszatra azok. Mi, akik prédikációinkban az angyal feladatát vállaljuk magunkra, hirdessük az élet ígését szóval és példával. A prédikált szó a nyelvből ered, erejét a prédikáló életmódjától kapja.”

Egy levélben így ír a római egyház kancellárjának: „Ha a Római Szék nem tér vissza a helyes állapotába, az egész világ megmarad a tévedésben. A régi Egyház lelkületéhez való visszatérés feltétlenül szükséges.”

II. Kelemen pápa előtt intő beszédet tartott: „Mit ér, ha azt mondjuk, hogy az Apostoli Széket visszavezettük a sötétségből a világosságra, és közben ugyanabban a sötétségben járunk? Mit használ, ha bőséges eledelünk van elzárva, és közben éhenhalunk? Mit ér, ha éles kard függ az övünkön, de nem húzzuk ki a rohamozó sorok előtt? A mindenható Isten téged állított maga helyett oda, hogy eledelt ossz a népnek. Tebenned adott fegyvert Egyházának az ellenség támadásai ellen. Tőled vártuk, hogy Izrael szabadítója légy! Ezért, Szentatya, törekedj arra, hogy az elvetett és eltiport igazságosságot újra fölemeld!”

*

**Kérünk, mindenható Istenünk,
engedd, hogy Damjáni Szent Péter püspököd
tanítását és példáját követve
semmit se tartsunk előbbrevalónak Krisztusnál,
és mindenkor Egyházad szolgálatára törekedve
az örök világosság örömeibe eljuthassunk!**

23. Szent Polikárp

*69 előtt

†Szmirna, 155. február 23.

Polikárpnak, a szmirnai püspöknek erőteljes, ugyanakkor szeretetreméltó egyénisége megéreztetni velünk, hogy micsoda szellemi ösztönzések indulnak ki egy, az életet a maga realitásaiban maradéktalanul megélt személyiségből. Antiochiai Szent Ignác írta búcsúlevelében Polikárpnak: „Boldognak tartom magam, hogy láthattam tiszta arcodat; bárcsak tovább örvendhetnék neki Istenben.” Dicséri Polikárpot azért, mert lelkülete Istenben vert erős gyökeret, és biztosítja, hogy korának úgy kell ő, mint viharvert hajósnak a kikötő.

E szavak igen találóak. Polikárp a maga egyenességével közvetlen hatást gyakorolt korának embereire. Nemcsak tanításával, hanem még inkább tevékenységével, életével és halálával az Egyház igazi pásztorának bizonyult.

Polikárp ifjú korában hallgatója és tanítványa volt János apostolnak és nyilván más apostoloknak is; tanításukat szóban és írásban hamisítatlanul továbbadta. Sőt egy korai hagyomány szerint Polikárpot „az apostolok” tették Szmirna püspökévé. Ireneus, aki Polikárpot még személyesen ismerte, biztosan állítja, hogy ennek az igazán apostoli püspöknek az ígéhirdetése teljesen egybehangzott azzal, amit ő Jézus szemtanútól és tanítványaitól hallott. Ezek szerint Polikárp egyik jelentős megalapozója volt az őskeresztény hagyománynak. „Tanításával egyetértenek az összes asiai (kisázsiai) egyházak.”

Szent Ignác leveleiből tudjuk, hogy a szmirnai püspököt nemcsak a nem keresztény polgártársai részéről érték támadások, hanem saját egyházközségében is küzdelmei voltak. Mint a kor más kisázsiai egyházközségeiben, neki is súlyos problémái voltak egy csoporttal, mely nem értett egyet azzal, hogy az egyházi élet egyre inkább a püspök körül kristályosodott ki. Kezdetben ugyanis az egyházi szolgálat megoszlott: a püspök volt a közösség hivatalos „felügyelője” (episzkoposz) és vezetője, a „próféták és tanítók” pedig az istentiszteletnek és tanításnak éltek. Lassanként azonban a prófétaság torzulásai következtében egyre inkább a rend és törvényesség egyházi elve lépett előtérbe. Ez a fejlődés a püspök vezető állását eredményezte.

Ennek a történelmileg szükségszerű fejlődésnek ellenzői vonakodtak részt venni a püspök vezette istentiszteleteken, és külön liturgiát tartottak maguknak. De az ígéhirdetésben is eltértek az apostoli tanítástól. Polikárp egész életén át fáradozott azon, hogy megtérítse ezeket a szakadárokat, és mindent megtett, hogy egyházközségét külsőleg és belsőleg egységesítse. A zűrzavaros viszonyok között is szakadatlan türelmével és szeretetével kiérdemelte az igaz hívők egyre növekvő ragaszkodását és tiszteletét. Ahol azonban szükséges volt, példás energiával és határozottsággal lépett föl. Így a gnosztikus Markiont, aki megkísérelte, hogy megszerezze jóváhagyását, kemény szavakkal róttá meg. Komoly intő levelet írt a szomszédos egyházközségeknek is, amelyek ugyanazokkal a nehézségekkel küzdöttek, mint a szmirnaiak. Sajnos, ez a levél nem maradt ránk.

Ma Polikárpnak csak a filippi egyházközségnek írt levele van a kezünkben. A filippiek hittani eligazítást kértek tőle, és azt, hogy küldje meg nekik Ignác leveleit. Levelében felszólította a filippieket, hogy vállalják a „kereszt vértanúságát”. Itt esik szó először a keresztény irodalomban a „vértanúságról”, méghozzá egy püspök szájából, aki maga is a Megfeszített vértanúja lett.

Előbb azonban Polikárpnak az egész Egyház történetére kiható feladatot kellett teljesítenie. A 2. század közepe táján Rómába utazott, hogy Anikétosz pápával a keresztény gyakorlat kérdéseiről tárgyaljon, nevezetesen a húsvét ünneplésének időpontjáról. Polikárp más kisázsiai egyházközségekkel együtt kitartott annál a Szent Jánostól eredő hagyománynál,

hogy húsvét napját Niszan hónap 14. napján kell ünnepelni, míg a rómaiak Szent Péterre visszamenő hagyomány szerint a rá következő vasárnapon ünnepelték. Bár ebben a pontban nem tudtak egyezsége jutni, mindketten „közösségben maradtak”. Anikéosz tiszteletből megengedte Polikárpnak, hogy a templomban (nyilván húsvéti) Eucharisztia-ünnepet tartson, és békében váltak el egymástól. Milyen testvéri megértés a különféle hagyományok elismerése mellett!

Nem sokkal hazatérése után Polikárpot letartóztatták. Az alkalmat az adta, hogy egy bizonyos Fülöp, aki tagja volt Asia tartományi gyűlésének, ünnepi játékokat rendezett állatviadalokkal és egyéb látványosságokkal. Polikárpot a zsúfolt színházban vonták felelősségre keresztény hitvallása miatt. A jelenlevő prokonzul rá akarta venni az ősz püspököt, hogy tagadja meg Krisztust. Polikárp egy jó állapotban ránc maradt tudósítás szerint erre így válaszolt: „Nyolcvanhat éve szolgálom Öt, és sohasem bántott meg. Hogy mondhatnék átkot Királyomra és Üdvözítőmre?”

Polikárp elszenvedte a vértanúhalált, mely mintegy „pecsétje volt és véget vetett” az őt ért üldözéseknek. Tanúságtétele nem maradt hatás nélkül. Halálával sokkal inkább atya lett azoknak, akik tanúságát elfogadták, mint életével. Nagyságának alapja az volt, hogy példamutatóan ragaszkodott Krisztushoz. A halál színe előtt Jézus Krisztus imádkozta Polikárpban és Polikárp által azt a megragadó hálaadást, amely Isten hű szolgájának életáldozatát mintegy konsekrálta. Az Istennel eltelt püspök utolsó imádsága így hangzott:

Mindenható Úristen,
 Atyja szeretett és áldott Fiadnak, Jézus Krisztusnak,
 aki által ismerünk téged,
 az angyaloknak, hatalmasságoknak, az egész teremtésnek
 és a belőled élő igazak nemzetségének Istene!
 Magasztallak téged,
 amiért méltónak találtál erre a napra és erre az órára,
 hogy a vértanúk seregében
 részem legyen Krisztusod kelyhében
 a test és a lélek örök életre szóló föltámadására
 a Szentlélek romolhatatlanságában.
 Fogadj el ma engem köztük mint igaz és kedves áldozatot,
 amint előkészítetted, megjövendölted
 és most teljesíted,
 te, igaz Isten, aki nem ismersz hazugságot.
 Ezért és mindenért dicsérlek, dicsőítlek és magasztallak
 örök mennyei főpapod, Jézus Krisztus, a te Fiad által.
 Átala és vele a Szentlélekben
 tiéd a dicsőség világossága
 most és az eljövendő örökkévalóságban.
 Amen.

Keleten már a 4. században február 23-án ünnepelték. Róma a 13. században tette át az ünnepet január 26-ra, amely napon addig Niceai Szent Polikárp temetéséről emlékeztek meg. 1969-ben halála napjára, február 23-ra került ünnepe a római naptárban is.

*

Szent Polikárp életéről a szmirnai egyház részletes levele tájékoztat minket. A kisázsiai testvéregyházaknak írták, és részletesen elbeszéli benne vértanúhalálának körülményeit.

Mivel a püspök tudta, hogy veszélyben forog, nem sokkal elfogatása előtt visszavonult egy kis vidéki birtokra, ahol az éjjelt és a nappalt imában töltötte. Amikor a poroszlók egy

rabszolga árulása folytán végül rátaláltak, nem akart elmenekülni. Így szólt: „Legyen meg az Isten akarata!” Az érte küldött lovasokat szeretetreméltó házigazdaként fogadta, és „enni, inni adatott nekik, amennyit csak akartak”. Eközben a szent püspök közel két órán keresztül kiterjesztett karokkal imádkozott „minden emberért, akivel valaha is dolga volt, kicsinyekért és nagyokért, előkelőkért és egyszerűekért, sőt a földkerekségen lévő egész katolikus Egyházért”. Az őrség tagjai restellvén, hogy ilyen tiszteletre méltó idős embert kell elővezetniük, megengedték, hogy számárháton tegye meg a városig az utat. Útközben Heródes rendőrfőnök és annak atyja, Nikétész a kocsijába vette, és megkísérelte hittagadásra bírni. Mivel ez nem sikerült nekik, végül ismét kilökték kocsijukból.

A stadionban hangos üvöltéssel fogadta a nézők tömege. Statius Quadratus prokonzul vezette a kihallgatást, és megkísérelte Polikárpot eltántorítani a kereszténységtől. „Gondolj idős korodra – biztatta – térj magadba! Kiáltsd: Vesszenek az ateisták!” (Így hívták akkoriban a keresztényeket.) Az agg püspök elismételte ugyan utána ezeket a szavakat, de közben jobbát sóhajtva a tomboló tömeg felé emelte. Mivel a prokonzul további igyekezete is hiábavalónak bizonyult, egyre inkább kijött a sodrából, és egy hírnökkel kikiáltatta: „Polikárp beismerte, hogy keresztény.” Akkor fölkiáltott a stadionban lévő tömeg: „Ő egész Asia tartomány tanítója! Ő a keresztények atyja, isteneink megvetője! Mindenkit rávesz, hogy ne áldozzon többé nekik, és ne imádja őket többé!” – És követelték, hogy a játékok vezetője bocsássa Polikárra az oroszánokat. Amikor az kijelentette, hogy a műsor szerint már vége a játékoknak, azt kívánták, hogy elevenen égessék el Polikárpot.

Sietve fát és rőzsét hordtak össze a szomszédos műhelyekből és fürdőkből. Polikárp maga vetette le ruháit és húzta le saruit. Amikor egy cölöphöz akarták szögezni, ezt kérte:

„Hagyjatok úgy, ahogy vagyok! Aki erőt ad nekem, hogy a tüzet elviseljem, erőt ad arra is, hogy erős szögeitek nélkül is bátran kitarssak a máglyán!” Így csak megkötözték. Amint a tudósító följegyezte: „Hátrakötött kezeivel Polikárp hasonlított a nagy nyájából kiválasztott koshoz, amelyet fölkészítettek, hogy szeplőtelen égőáldozat legyen Isten előtt”, vagyis hasonló lett Krisztushoz, Isten Bárányához, akit megöltek a világ bűneiért. Polikárp pedig az égre emelte szemét, és halotti imát mondott.

Amikor meggyújtották a máglyát, a lángok, mint egy hajó vitorlái, körülölelték Polikárp testét, anélkül, hogy hozzáérték volna. Végül egy hóhért küldtek oda, és az tört döfött a mellébe. Azután elégették a holttestet félelmükben, hogy a keresztények majd „elhagyják a Megfeszítettet, és őt, Polikárpot imádják!” A keresztények pedig összegyűjtötték csontjait, hogy méltó helyen eltemessék, és évenként megünnepeljék vértanúságának emlékezetét.

*

**Mindenek Teremtője, Istenünk,
aki Szent Polikárp püspököt vértanúid sorába emelled,
közbenjárására engedd,
hogy mi is igyunk Krisztus kelyhéből,
és így boldog örök életre támadhassunk föl!**

24. Szent Mátyás apostol¹

Ha a tizenkét tanítványról beszélünk, akik nyilvános működésének éveiben a legközelebb álltak Jézushoz, nem lehet szó nélkül elmenni az áruló Júdás mellett, kinek személye a keresztény gondolkodás és teológia számára minden időben nehezen föloldható botrány volt. Bár egyfajta üdvösségtörténeti beállítottságú teológia szerint Júdás nem tett semmi mást, csak amit az isteni megváltó szándék megengedett, a keresztény hagyomány gonosz és kétségbeesett véget tulajdonított neki. Máté evangéliuma szerint (27,5) fölakasztotta magát. Az Apostolok Cselekedetei szerint Péter ezt mondta: „amikor lezuhant, kettérepedt, és kifordultak a belei” (1,18). Dante a Caesar-gyilkos Brutusszal és Cassiusszal együtt a pokol legmélyére helyezte, az ördög három szájának egyikébe (Pokol 34,55 sk.).

Jézus árulójának lehetséges indítékai felől a hittudósok és a történészek különféle elméleteket állítottak föl. Csalódott talán Júdás a Jézushoz fűzött messiási reményeiben? Vagy talán amiről a negyedik evangélium szerzője beszél, egyszerű pénzvágy vitte rá a borzalmas tetre? (Jn 12,6; vö. Mt 26,14) A források semmiféle felvilágosítással nem szolgálnak efelől. Éppen ezért Júdás egyszerű elítélése, amely az áruló őstípusává teszi őt, s az árulás bűnének minden súlyát egyedül rá helyezi, éppen olyan tévesnek látszik, mint az a kísérlet, amely hibáját túlzott dramatizálással érthetővé és menthetővé akarja tenni.

Iskarióti Júdásról szólni kellett, ha Szent Mátyásról akarunk beszélni. A jeruzsálemi kicsiny közösség Jézus feltámadása után, még pünkösd előtt Júdás helyett egy másik apostolt akart választani egyfajta istenítélettel (ApCsel 1,15–26). Lukács ránk hagyományozta Péter beszédét, melyben így érvelt: „Kell tehát, hogy azok közül, akik mindig velünk tartottak, amikor a mi Urunk, Jézus közöttünk járt-kelt, kezdve János keresztségétől egészen mennybevétele napjáig, valaki velünk együtt tanúskodjék feltámadásáról”. Két jelöltet állítottak, akik megfeleltek ennek a feltételnek: Barnabást és Mátyást. A sors Mátyásra esett, és őt sorolták az apostolok közé.

Mátyás további sorsa ismeretlen előttünk. Az apokrif András és Mátyás cselekedetei állítása szerint a missziós területek elosztása alkalmával „az emberevők országa” jutott neki. Ott Mátyást megvakították, s börtönbe vetették, de Isten visszaadta látását és András csodálatos módon kiszabadította. A vértanúhalált állítólag lefejezés útján szenvedte el. Emiatt bárdal szokták ábrázolni, és a keresztény mészárosok és ácsok őt választották védőszentjükül.

Ereklyéit Ilona császárné a 4. században Trierbe vitette. Még ma is tiszteletben részesítik ott a Szent Mátyás apátság bazilikájában. A tizenkettedik apostol, Mátyás sírja őrzésének dicsőségét azonban magának igényli a római S. Maria Maggiore-bazilika és a padovai S. Giustina is. Rómában a 11. századtól február 24-én ünnepelték Mátyást, mert a Jeromos-féle martirologium ezen a napon emlékezik meg róla. Mivel ez a böjti időbe esik, 1969-ben áttették május 14-re.

*

Szent Mátyásról az említett forrásokon kívül csak a legenda rajzol eleven képet. Ott olvassuk:

Amikor Júdea-szerte prédikált, a vakokat látókká, a leprásokat tisztává tette és kiűzte az ördögöket; a bénáknak visszaadta a járásukat, a süketeknek a hallásukat, a holtaknak az életüket. Amikor sok csodájáért bevádolták, ezt mondta a főpapnak: „A »gaztettekről«, amelyekkel vádoltok, nem sokat tudok mondani, mert kereszténynek lenni nem gaztett, hanem a legnagyobb dicsőség!” Ketten tanúskodtak hamisan ellene, és megkövezésre ítélték. Csak azt kérte, hogy a köveket temessék el vele együtt. Kitért karokkal adta vissza lelkét az

¹ Ünnepe a világegyházban május 14.

égnek: Mátyás, aki a törvény alapos ismerője, tiszta szívű, bölcs szellemű, a Szentírás kifejtésében éles elméjű, a tanácsadásban megfontolt, az igehirdetésben bátor volt, ily módon egyesült Urával.

*

**Istenünk,
ki Szent Mátyást arra választottad,
hogy tagja legyen az apostolok kollégiumának,
kérünk, közbenjárására add meg,
hogy akiket atyai szeretetedben gyermekeiddé fogadtál,
azok egykor választottaid sorában is ott lehessenek!**

Március

4. Szent Kázmér

*Krakkó, 1458. október 3.

†Grodno, 1484.

Kázmér IV. Kázmér lengyel király hat fia közül másodikként született 1458. október 3-án a krakkói királyi várban. Édesanyja, II. Habsburg Albert Erzsébet nevű leánya nevelte kilencedik évéig. Akkor a híres történetíró, Dlugosz Jan kanonok, majd egy idő múlva az ismert humanista, Callimachus Buonaccorsi lett a tanítója. Így Kázmér és testvérei alapos és átfogó műveltségre tettek szert, amely egyformán kiterjedt a klasszikus és a kortárs irodalomra. Szellemi iskoláztatásával egy időben folyt kiképzése a lovagi szolgálatban is. A történeti források nem említik az ifjú herceg különösebb vallásos érdeklődését vagy jámborságát. Úgy látszik azonban, hogy nemeslelkűsége és jó emlékezőtehetsége révén kiemelkedett testvérei közül. Mivel szülei anyai örökösödés jogán igényt tartottak a cseh és a magyar koronára, 1471-ben Wladiszlávot, az elsőszülöttet Prágában királlyá tették, Kázmérnak pedig ugyanabban az évben a magyar koronát kellett volna megszereznie Magyarország erőszakos meghódításával. A magyar hadjárat azonban Korvin Mátyás ellen balul ütött ki, s a történetek mély és tartós benyomást tettek Kázmérra. Apja viszont egyre jobban bevonta a lengyel államügyekbe, és utódjául jelölte őt.

Amikor 1481-ben leleplezték az orosz fejedelmek Jagelló-ellenes összeesküvését, a király egy időre Litvániába tette át székhelyét, hogy ott megszilárdítsa uralmát. Családja Lengyelországban maradt, és ennek következtében Kázmér mint királyi helytartó székelt Radomban *Secundogenitus Regni Poloniae* (Lengyelország királyának másodszülöttje) címmel. Fiatal kora ellenére két éven át ellátta ezt a hivatalt. Igazságossága és a rablóvilág fölszámolására irányuló tettei általános elismerést, sőt szeretetet és ragaszkodást váltottak ki a nép körében. 1483 tavaszán apja a litvániai Vilniusba hívta és ott alkancellárrá tette. Néhány hónapig tartó lelkiismeretes hivatalviselés után azonban Kázmér kénytelen volt megromlott egészségi állapota miatt Grodnóba menni, hogy ott kezeltesse magát, mivel hosszabb ideje tuberkulózisban szenvedett. Az akkori gyógy módokkal nem tudták egészségét helyreállítani, s 1484. március 4-én a krakkói püspök jelenlétében meghalt. A király Vilniusba vitette holttestét, és az ottani dóm Mária-kápolnájában temettette el. Általános volt a gyász Kázmér felett, s tisztelete hamarosan kialakult, különösen a vilniusi keresztények között. Litvánia lovagjai az ő közbenjárását kérték harcaikban.

Szentté avatását I. Zsigmond lengyel király kérte Zaski János lengyel prímás közvetítésével az V. lateráni zsinat idején (1512–1517). 1521-ben ez már meg is történt, és a kanonizáló bullát az akkor éppen Rómában tartózkodó polocki püspöknek, Ciolek Erazmusnak adták át. Az okmány azonban sohasem jutott el Lengyelországba, mert Ciolek püspök Rómában pestisben meghalt. Minden akta és okmány elpusztult a kor zűrzavaraiban. A reformáció után III. Wasa Zsigmond király újra kérte Kázmér kanonizációját, és 1602-ben VIII. Kelemen pápától új okiratot kapott, mely X. Leó korábbi iratára hivatkozott. 1604. május 10-én Szent Kázmér ereklyéit egy új kápolnába vitték át Vilniusban. Nem sokkal később ott épült föl az első templom a város és a keresztény Litvánia védőszentjének tiszteletére.

Történeti dokumentumokból és kortársak tanúvallomásaiból elég anyag van birtokunkban, amely világosan megrajzolja a szent lelki képét. Minden forrás egyhangúan

bizonyítja, hogy Kázmérnak olyan jellembeli és lelki vonásai voltak, amelyeket az udvari élet körülményei közt sem megszerezni, sem megőrizni nem volt könnyű.

Kázmér jámborságát, minden mélysége mellett, jótékony rejtőzés jellemezte. Az államvezetéssel járó sokféle elfoglaltsága mellett mindig talált alkalmat, hogy feltűnés nélkül visszavonuljon az imádság csendjébe. Különös szeretettel és tisztelettel volt a Szűzanya iránt. A Szent Bernátnak tulajdonított *Omni die dic Mariae...* (Minden nap mondj Máriának...) kezdetű imát saját kezűleg írta pergamenre, és ismételten megtette imádsága és elmélkedése tárgyává. Ettől a pergamentől sohasem vált meg, még a halálos ágyán sem. Amikor 1604-ben fölnyitották a koporsóját, ezt az írást találták a feje alatt. Jámborságában távol állt tőle minden magamutogatás. A tanúk állítása szerint szívesen használta föl az éjszaka vagy a kora reggel csendes óráit, hogy észrevétlenül imádkozhasson a templomban. Istennel való együttélése személyes, kimunkált, következetes és mély volt. Odaadásából merítette az erőt az állandó önneveléshez és mások vezetéséhez. Különösen fontosnak tartotta az erkölcsi tisztaság megőrzését és szeretetben való elmélyítését. Abból a tényből, hogy Kázmér nem követte orvosai tanácsát és nem hagyta abba az önmegettartóztatást, egyes életrajzírói azt a következtetést vonták le, hogy tisztasági fogadalmat tett. Élete utolsó éveire vonatkozóan ez nem is látszik valószínűtlennek, de mindannak megfelelően, amit róla tudunk, Kázmér számára a tisztaság nem erkölcsi alapon álló testellenes tüntetés volt, hanem szívének egyszerű tette, amely a hit és a szeretet odaadásából fakadt.

Kázmér lelkületére elsősorban jellemző – az összes dokumentumban hangsúlyozott – szeretete és igazságossága az emberek iránt. Amikor egy alkalommal Boroszló polgárai segítségét kérték a csapássá lett rablóvilág leküzdésére, mivel az már az egész tartományukban elhatalmasodott, levélben azt válaszolta nekik (1482. február 11.), hogy megteszi a kellő intézkedéseket az igazságosság érdekében, melynek gyakorlására egész életében törekedni akar. Nemcsak a lengyel életrajzírók festenek Kázmérról kiváló képet, hanem még egy kortárs porosz krónika is kiemeli egyéniségét. Ez a forrás is nyomatékosan és félreérthetetlenül dicséri a régens Kázmér igazságosságát és bölcsességét. Targowiczki János, a királyi kancellária titkára ugyanebben a szellemben megállapítja, hogy Kázmér jellemének említett tulajdonságaival „sok nép szívét” megnyerte. Szent Kázmérnak oly gyakori, jámborkodó elrajzolása ellen hatásosnak tetszik mindenekelőtt az a tárgyilagos és lelkes dicséret, amelyet Callimachus, a nagy humanista talált a lengyel királyfira: „Vagy nem kellett volna megszületnie, vagy örökké kellett volna élnie.”

Ünnepét 1621-ben vették föl a római naptárba, március 4-re.

*

Szentünk, akit a lengyel nép oly mélyen szeretett és tisztelt, – amint mondják – hercegi ruhája alatt állandóan vezeklő inget viselt, a földön hált, s amennyire csak lehetséges volt, megtagadta magától a fejedelmi élet kellemségeit. Egy óra az örökmécses fényénél többet jelentett neki, mint az udvari népnek egy ünnepi éjszaka a csillárok ragyogásában. Ha nem találták a lakásán, tudták, hogy a várkapornában vagy a város valamelyik templomában kell keresni. Aki segítséget kérve hozzá fordult, megtapasztalhatta Kázmér nagy igazságosságát és szelídségét, melynek forrása elmélyült vallásossága volt.

Kázmér előre megmondta halála napját és teljes buzgósággal készült rá. Haldokolva azt a kívánta, hogy a Minden nap mondj Mária-imádságnak, amelyet annyira szeretett, másolatát tegyék a koporsójába.

Amikor elérkezett halálának órája, teljes áhítattal megcsókolta a Megfeszített sebeit és Istennek ajánlotta lelkét. Halála után százhusz évvel fölnyitották a sírját. Teste a sírbolt nedvessége ellenére ép volt, sőt a leplet, amelybe burkolták, a Mária-himnusszal együtt sértetlenül találták. Három napon át – így tudja a jámbor hagyomány – kellemes illat áradt a sírból. A seregestül odasiető hívek tisztaságának jelképét látták benne.

*

**Mindenható Istenünk,
kinek szolgálata uralkodást jelent,
kérünk, add meg Szent Kázmér közbenjárására,
hogy szentségben és igazságban élve szolgáljunk Neked!**

7. Szent Perpetua és Szent Felicitas

*Karthagó, 202/203. március 7.

Perpetua és Felicitas, e két fiatal vértanú asszony, kiket – társaikhoz hasonlóan – Krisztus szeretete töltött be, a halálig tartó testvéri összetartozás ragyogó példaképét tárja elénk. Ez a magatartás valóság volt az első évszázadok fiatal Egyházában. Az Úr szavainak: „Ti mindnyájan testvérek vagytok” (Mt 23,8) megfelelően a keresztények kezdettől fogva ebben az egészen új és mély értelemben alkalmazták magukra a testvériség fogalmát. Ebből adódóan a férfi testvér mellett egyenlő jogokkal rendelkezett a nővér, s mint ilyent elismerték és szerették. Ez a kor felfogásához mérten valami hallatlan és minden képzeletet felülmúló dolog volt. Az a fiatal baráti csoport, amelyről most szólunk, e keresztény magatartást oly magától értetődő és emberi módon tette sajátjává, ahogy arra csak az ifjúság képes.

Perpetua, a Karthagó környékén élő fiatal patríciusfeleség Felicitasszal, a rabszolganővel együtt hitjelölt volt a keresztények közösségében, melyet általános megvetés övezett. Saturus hitoktató vállalta, hogy a kerestség fölvétele előtt a szükséges oktatásban részesíti őket és még néhány fiatalt. Az ifjú csapat azonban rövid idő alatt áldozata lett Septimius Severus császár rendeletének, amely súlyos büntetés terhe alatt megtiltotta, hogy valaki zsidóvá vagy kereszténnyé legyen. A császár nyilvánvalóan kihalásra akarta kényszeríteni a keresztények népszerűtlen „szektáját”. Perpetuát és Felicitast hamarosan letartóztatták Saturnius, Secundulus és Revocatus hittanulókkal együtt. Perpetua még szoptatta első gyermekét, Felicitas pedig közvetlenül szülés előtt állt. Saturus, mihelyt értesült a rá bízott hittanulók elfogatásáról, önként jelentkezett, hogy védeneci mellett állhasson.

Perpetua mint társaságbeli hölgy kiváló nevelésben részesült és jártas volt az írásban. Naplószerű följegyzéseket készített közös élményeiről, melyek a szenvedéstörténetről készült jegyzőkönyvvel együtt szó szerint ránk maradtak. Az előkelő ifjú hölgy, két szabad ember, egy rabszolga, egy rabszolganő és a fiatal hitoktató testvéri közösségben állta a reá rótt kemény megpróbáltatást.

Perpetua, miután leírta, apja hogyan kísérelte meg – eredménytelenül – rávenni Krisztusba vetett hitének megtagadására, tudósít a kerestségről, amelyet a foglyok a börtönben az első kínálkozó alkalommal megkaptak, és e szép szavakat fűzi hozzá: „Az Isten Lelke arra indított, hogy a keresztvíztől ne kérjek semmi mást, mint a test türelmét.” Nem szabadulást, hanem minden rájuk váró veszedelemben türelmet és állhatatosságot kért a fiatal megkeresztelt nő magának és társainak.

Rövid ideig tartó szelídebb bánásmód után a foglyokat egy sötét földalatti zárkában helyezték el. Hosszú, felörlő fogság után egy napon „hirtelen a reggeli mellől hurcolták kihallgatásra őket” a város fórumára. Váratlanul ismét föltűnt Perpetua apja. Magával hozta Perpetua gyermekét is, és megpróbálta leráncigálni Perpetuát az emelvénnyel e szavakkal: „Szánd meg a fiadat!” Hilarius helytartó, aki a kihallgatást vezette, szintén így beszélt: „Légy tekintettel atyád ősz fejére! Kíméld kisfiadat! Áldozz a császár üdvére!” – Perpetua azonban kurtán válaszolt: „Nem!” – Amikor a helytartó látta Perpetua határozottságát, még föltette a szokásos kérdést: „Keresztény vagy?” „Igen – válaszolta –, keresztény vagyok.” Rögtön el is hangzott az ítélet, mely „az állatok elé” küldte a hitvallókat. „Ekkor vidáman tértünk vissza börtönünkbe” – írja Perpetua. Nemsokára „fölragyogott győzelmük napja”. Először vadállatok elé vetették, majd törrel leszúrták őket.

A Depositio Martyrum március 7-én emlékezik meg a temetésükről. 1908-ban Aquinói Szent Tamás miatt március 6-ra tették át ünnepüket. 1969-ben, amikor Szent Tamás napját január 28-ra helyezték, visszakerültek március 7-re.

Amikor fogságukat megszigorították, ezt írta Perpetua: „Borzadva riadtam vissza, mert még sohasem tapasztaltam ilyen sötétséget. Borzalmas nap! Nyomasztó a hőség ebben az embertömegben. Szorongás a katonák gyalázatos zsarolási kísérletei miatt! És ehhez még a távol lévő gyermekem gondja is emésztett... Aztán mégis elértem, hogy a gyermek mellettem maradjon a börtönben. Így idővel magamhoz tértem, és megerősödtem, amíg gyermekemet gondoztam. Sőt lassan palotává lett számomra a börtön, úgyhogy szívesebben tartózkodtam ott, mint bárhol másutt.”

A rájuk váró sors bizonytalanságában Perpetua világosságért imádkozott. Ekkor a következő álmot látta: Egy magas létra lábánál egy rémítő sárkány hevert, ők pedig a létrán egymás után fölkapaszkodtak az égbe, ahol örömmel fogadták őket. Saturus hágtott föl elsőnek, és lekiáltott onnan: „Perpetua, várlak! De vigyázz, meg ne marjon ez a sárkány!” Perpetua így folytatja: „Azt válaszoltam: Nem fog bántani! Jézus nevében ráléptem a fejére, mintha az lenne az első fok. Így tudtuk meg, hogy szenvedés vár ránk. Attól fogva nem is reménykedtünk a világban.”

A napló-lapok ókeresztény kiadója részletesen elbeszéli az elszakíthatatlan barátok utolsó napjait és vértanúságát. Többek között ezt mondja: „Ami Felicitast illeti, ő is részesült az Úr kegyelmében. Így történt: Mivel már a nyolcadik hónapjában volt, kínozza a gond, hogy terhessége miatt elhalasztják vértanúságát. Nem volt szabad ugyanis terhes nőket kivégezni... Társai is erős gondban voltak, hogy jó társukat, akinek tulajdonképpen az ő társaságukban volna a helye, egyedül kell hagyniuk a remélt vértanúság útján. Ezért két nappal a cirkuszi játékok előtt közös fohászkodással imádkoztak az Úrhoz, és közvetlenül az ima befejezése után elkezdődtek Felicitasnál a fájdalmak. Amint nyolcadik hónapos szülésnél természetes, a szülés meggyötörte, nagy fájdalmai voltak. Akkor az egyik börtönőr azt mondta neki: »Ha már most ekkora lármát csapsz, mit csinálsz majd, ha a vadállatok elé vetnek?« Ő azonban ezt válaszolta: »Amit most szenvedek, azt én szenvedem, akkor azonban más valaki lesz bennem, aki helyettem fog szenvedni; mert én is őérette szenvedek!« Egy leánykát szült, akit egyik nővérünk lányának fogadott és fölnevelt.”

*

**Istenünk,
kinek szeretetért Szent Perpetua és Szent Felicitas
vértanú asszonyok megvetették a fenyegetéseket
és úrrá lettek a halál kínjain,
kérünk, add meg az ő könnyöregésükre,
hogy a te szeretettedben szüntelenül gyarapodjunk!**

8. Istenes Szent János

*Montemor-o-novo (Portugália), 1495. március 8.

†Granada, 1550. március 8.

Ciudad János egyszerű, vallásos szülők fiaként Portugáliában született 1495. március 8-án. Amikor nyolc éves lett, szülei szállást adtak egy papnak, aki Madridba igyekezett és lelkesedéssel beszélt a spanyolok vallásos életéről. A fiú kipirult arccal hallgatta, s amikor a pap eltávozott, megszökött otthonról: Madridba akart menni. Miután három héten át eredménytelenül kutattak utána, édesanyja belehalt bánatába. Felesége halála után az apa belépett testvérnek a ferencesekhez. Ő sem látta fiát soha többé.

János mintegy hatvan mérföldnyire gyalogolt, akkorra teljesen kimerült. Egy kis spanyol város, Oropesa pásztorainak vezetője irgalomból házába fogadta. A juhokat kellett őriznie, ennek fejében pedig olyan nevelésben részesült, amelyet szüleinél aligha kapott volna meg. Megtanult írni, olvasni, számolni, és a gazdálkodásban is kiképezték. Derék fiatalemberré lett, és gazdája minden évben fontosabb feladatokat bízott rá, végül már az egész birtokot ő vezette egyedül. A gazda végleg a családjához akarta kötni értékes emberét, és elhatározta, hogy lányát feleségül adja hozzá.

Úgy látszik, János addig boldog volt Oropesában, de most azt gondolta, hogy a házasság nem neki való. Először gondolkodási időt kért, aztán elutasította az ajánlatot. Mikor pedig gazdája erőltette a dolgot, elszökött.

Katonának állt és a francia-spanyol háborúban szolgált. A katonáskodás közben viszont elfelejtkezett az imádságról, és egyre mélyebbre süllyedt. Csak egy lelki megrázkódtatás térítette ismét jó útra: leesett a lováról, és elvesztette eszméletét. Amikor magához tért, ellenséges területen találta magát. A Szűzanyához fohászzkodott, és épségben visszajutott a spanyol táborba.

De ott még rosszabbul járt: megbízták, hogy őrizze a zsákmányt, amit minden ébersége ellenére elloptak. Őt gyanúsították a tett elkövetésével, és halálra ítélték. Föl akarták akasztani, de egy magas rangú tiszt visszaadta az életét azzal a föltétellel, hogy minél előbb tűnjön el a hadseregből.

Most visszatért Oropesába, régi gazdájához, aki örömmel fogadta ugyan, de ismét házassági terveivel szorongatta. Erre harmadszor is a szökést választotta. Beállt abba a hadseregbe, amely Bécsnél harcolt a törökök ellen, és a hadjárat befejezése után becsületben bocsátották el.

János elzarándokolt Compostellába, és ott megvilágosításért imádkozott, hogy milyen útra lépjen a jövőben, de kérdésére nem kapott választ. Visszatért szülőhelyére, s megtudta, hogy szülei már meghaltak.

Egy nap aztán az a gondolata támadt, Afrikába megy, hogy ott segítségére legyen a fogoly keresztényeknek, és talán dicsőséges vértanúságot is szenvedjen. Elszegődött egy gróf családjához, aki Ceutába ment száműzetésbe. Ott megismerkedett egy ferences atyával, aki megmondta neki, hogy a vértanúság utáni szomjúhozásában még sok az önszeretet, valami szerényebbre törekedjék. Így hát János visszatért Gibraltárba, és szentképeket árusított. Hamarosan egy kis boltot is tudott vásárolni magának Granadában.

Egy napon Avilai János, a híres hitszónok érkezett a városba. A szentéletű férfi szavai mélységesen megragadták Jánost. Elajándékozta minden áruját, és bezárta a boltját. Mivel igen különösen viselkedett, kiabálva és a mellét verve szaladgált az utcákon, bolondok házába csukták, hogy észre térítsék.

Avilai János meghallotta, mi lett prédikációjának következménye. Meglátogatta az „örültet”, aki öreinek nagy csodálkozására azonnal megnyugodott. Avilai pedig

megmagyarázta Jánosnak, hogy éppen elég ideig űzte külön bűnbánati gyakorlatait, kezdjen most már olyasvalamibe, ami másoknak is hasznos.

Negyvenkét éves volt akkor. Már birtokában volt a nagy hivatáshoz szükséges belső érettségnek, és egy zarándoklat alkalmával világos lett előtte Isten hívása: a rászoruló szegény betegeknek kell segítenie. Fölkereste Avilai Jánost, aki megerősítette őt küldetésében, és irányt adott lelki életének.

Kemény munkába vágott ekkor: éjszaka fát gyűjtött az erdőben, s nappal eladta. Árából élelmet és orvosságot vásárolt a vagyontalan betegeknek. Ez az üzlet is fölvirágzott, és János hamarosan olyan helyzetbe került, hogy házat bérelhetett. Oda hordta betegeit, és önfeláldozóan ápolta őket.

Minden este kilenc óra tájban elment hazulról a hátán egy puttonnyal, és egy zsinóron két tálat lógatva a vállán hangosan ezt kiáltozta: „Ki akar jót tenni magának? Az Isten szerelméért, tegyetek magatoknak is valami jót, testvéreim!” Kezdetben nem sok gyűlt össze, de hamarosan ismerték már az oly jóságosnak és szent életűnek látszó embert. Az adományok egyre gazdagabbak lettek, és gyakran alaposan megrakodva tért haza, nemegyszer egy szegény beteg kíséretében, akít valahol fölszedett.

Szentségének híre elterjedt, és nemsokára már nem kellett kéregetnie; az emberek odahozták neki a szükséges dolgokat, és a granadai érsek is erőteljesen támogatta, úgyhogy egy nagyobb házat tudott bérelni.

Tuy püspöke, aki nagyra becsülte őt, jóváhagyta az „Istenes János” nevet, amelyet az emberek adtak neki. Készíttetett számára egy köntöst is, hogy megismerjék róla, és meghagyta, hogy segítőtársai is olyat viseljenek.

Egyre több ifjú ember jött, hogy János vezetése alá rendelje magát; csak alapos vizsgálat után vette föl őket. A mű szemmel láthatóan Isten áldását élvezte. Hamarosan egy második kórházat kellett építenie, és ez Jánost adósságba verte. Az érsek tanácsára Valladolidba ment az udvarhoz, hogy támogatást kérjen, amit meg is kapott. Rövidesen azonban Valladolidban is éppen olyan sok szegény jött hozzá, mint Granadában. Kísérőtársa figyelmeztette, hogy az adományt eredeti céljára fordítsa, mármint Granada számára, de János nem volt képes egyetlen szegényt sem elutasítani. „Testvéreim – válaszolta –, akár itt, akár Granadában adunk, mindig az Úrnak adunk, mert ő van mindenhol és minden szegényben.” Végül is udvari jötevői további készpénz helyett váltókat adtak neki, amelyeket csak Granadában lehetett beváltani. Így ki tudta egyenlíteni adósságait.

A betegek szolgálatában, megfeszített munkában eltöltött 13 év meglehetősen felőrölte erejét. A valladolidi utazás fáradalmait alig tudta kiheverni. És akkor egy nap azt hallotta, hogy kiáradt a Xenil folyó, és rengeteg fát sodort a partra. Az alkalmat nem akarta elmulasztani, hogy szegényein segíthessen. Fagyújtás közben egy fiatalember a vízbe esett, és az áradat elsodorta. Megmentésére János a folyóba ugrott, de nem tudta kihozni. Teljesen kimerülve ért partra. Olyan testi és lelki megrázkódtatás érte, amelyből a legyengült férfi már nem tudott fölépülni. Érezte halálának közeledtét, ezért elrendezte kórházának ügyeit.

Egy gazdag jötevője engedélyt szerzett az érsektől, hogy házába vihesse, és gondos ápolásban részesítette, de a véget már nem tudta föltartóztatni. Miután az érsek föladta neki a betegek szentségét, Istenes János meghalt ötvenötödik születésnapján.

Műve egyre jobban elterjedt, végül harminchat évvel a szent halála után V. Sixtus pápa kánonilag is megerősítette a közösséget Irgalmas testvérek néven. A rend az egész világon elterjedt, 1980-ban 189 rendházban 1755 szerzetes tevékenykedett.

Istenes Jánost 1690-ben avatták szentté. XIII. Leó pápa a katolikus kórházak védőszentjévé tette, s nevét belefoglalta a haldoklók egyházi imájába.

Ünnepét 1714-ben vették föl a római naptárba, március 8-ra.

Akkoriban élt Granadában két fiatalember, akik halálos ellenségei voltak egymásnak. Antonio Martin azzal vádolta Peter Valascót, hogy megölte testvérét, ezért börtönbe juttatta és bosszút forralt ellene. János ismerte a fiatalembert, aki már több alkalommal alamizsnát adott neki kórháza részére. Egy reggel fölkereste, és eléje tartotta a feszületet. „Antonio testvérem – mondta –, testvéred vére bosszúért kiált, de a te Istened vére irgalomért kiált. Bocsáss meg Valascónak, hogy Isten neked is megbocsásson!” Antoniót úgy megragadták a szent szavai, hogy nemcsak ellenségének bocsátott meg, hanem elhatározta: hátralévő életét ő is a betegek szolgálatára rendeli. Amikor aztán együtt kihozták Valascót a börtönből, azt úgy meghatotta a halálos ellenségében, Antonióban lejátszódott változás, hogy kérte Jánostól, vegye föl őt is segítőtársnak.

Az általános tisztelet, amely Jánost körülvette, óriásira nőtt, amikor egy nagy kórház égése alkalmával berohant az épületbe, az ágyakat és a főszereléseket az ablakon át kiszórta, és egy sereg beteget a vállain a szabadba cipelt. A ház már egyetlen lángtenger volt, s lehetetlennek látszott, hogy János élve elhagyhassa, de még egy hajszála sem perzselődött meg sem neki, sem egyetlen betegnek, pedig a láng kellős közepén járt.

Egyszer besúgták az érseknek, hogy János csavargókat és rossz nőket is befogad, és különféle szabálytalanságokat tűr a házában. Az érsek hívatta Jánost, akin már látszottak közeli halálának jelei, és felelősségre vonta a hallottak felől. „Ha csak az igazakat fogadom be – válaszolta a szent –, hamarosan üresen állnának a termeim, és akkor hogyan tudnék a bűnösökért dolgozni? De jöjjön el a házamba, Kegyelmes Uram, és lássa saját maga: úgy fogja találni, hogy nem uralkodik ott semmiféle visszasság, és csak egyetlen igazán rossz emberünk van, aki méltatlanul eszi az alamizsnában kapott kenyeret – és az én vagyok.” Az érsek mélyen meghatódott, és szabad kezet adott Jánosnak a kórház vezetésében.

*

**Istenünk,
ki az irgalmasság lelkét Szent Jánosba árasztottad,
kérünk, add,
hogy a szeretet cselekedeteit gyakorolva
választottaid közé kerüljünk országodban!**

9. Római Szent Franciska

*Róma, 1384.

†Róma, 1440. március 9.

A pápák avignoni fogsága (1309–1377) és a közvetlen utána következő nyugati egyházszakadás (1378–1417) számtalan bajt hozott Rómára. Háború, éhínség, járvány pusztította a népet. A pápa távolléte, majd a két, illetve három pápa pártjára oszlott kereszténység kiszolgáltatotta Rómát az ellenséges hatalmaknak. Az Egyház központja, az egykori birodalmi főváros rommá lett: a fórumon marhák legelésztek, a vatikáni kertekben farkasok garázdálkodtak, a falakon kívüli Szent Pál-bazilikában éjszakánként pásztorok tanyáztak nyájaikkal együtt. Olyan szegénység volt a nép körében, hogy 1414-ben nem tudtak mécses gyűjtani Péter-Pál ünnepén Szent Péter sírjánál.

Ezekben a nyomorúságos időkben élt Franciska, akit Isten arra választott ki, hogy folytassa Svéd Szent Brigitta (†1373) és Sziénai Szent Katalin (†1380) küldetését: jótékonyságával és szent életével tartsa ébren a hitet és a megújulásba vetett reményt.

Franciska 1384 első hónapjaiban született. Apja anagni származású nemes, Paolo Bussa de'Leoni, édesanyja Jacobella de'Roffredeschi volt. Hárman voltak testvérek, a nővérét Pernának, öccsét Simonénak hívták. A városrész, amelyben gyermekkorát töltötte, a kódexmásolók negyede volt. Innen érthető, hogy nagyon korán megtanult olvasni és kedvenc olvasmánya lett a zsolozsmáskönyv, a szentek élete és Dante Divina commediája.

Éppen olvasmányai hatására hat éves korában szívének legnagyobb vágya az volt, hogy követhesse a vértanúkat vagy a szüzeket. Első gyóntatója édesanyja kérésére vette gondjaiba. Az olivetánus bencésekhez tartozó Antonio de Monte Savello atya harmincöt éven át volt Franciska lelki vezetője. Érthető, hogy amikor Franciska társnőivel együtt Istennek szentelte az életét, a bencés regulát tette meg alaptörvénynek.

Lelkiatyja előtt föltárta, hogy nagyon szeretne egy szigorú rendbe lépni. Ezért tizenegy évesen engedélyt kapott arra, hogy próbaidőre gyakorolja a vezeklés néhány formáját. Ennek azonban külső jelei is lettek, ezért édesapja elérkezettnek látta az időt, hogy közölje vele: férjhez kell mennie, s ő már el is jegyezte Lorenzo Ponzianival. Franciskának kemény küzdelmébe került, hogy meghajoljon atyja akarata előtt, de sikerült neki, és tizenhárom évesen férjhez ment. Új otthona a Trastevere városrészben, a Tiberis nyugati oldalán, a Szent Cecília-bazilika közvetlen szomszédságában állt. A nagy palotában három család élt együtt: a szülők, Lorenzo bátyja és felesége, Vanzoza, s Lorenzo Franciskával.

Házasságukból hat gyermek született. Három közülük csecsemőkorban meghalt. Giovanni Battista egyedül élte túl a szüleit (1400–1444), öccse, Giovanni Evangelista csak hét (1403–1410), a húga, Ágnes csak hat (1404–1410) évig élt itt a földön.

Durazzói László 1404–1410 között három alkalommal is betört a városba a pápa ellen harcolva. A város könnyű préda volt, mert még falai sem voltak. Lorenzo, aki a pápai sereg tisztje volt, az egyik csatában olyan súlyosan megsérült egy tördőféstől, hogy szinte holtan vitték haza, de Franciska ápolásától fölépült.

Egy újabb támadás még súlyosabban érintette a családot: Lorenzo ugyan megmenekült, a testvérét azonban elfogták, fiát, Giovannit pedig túszként hurcolták el. Házukat fölgyújtották, és amit csak találtak, elrabolták. Amint elült a harc, Franciska a ház épen maradt részében kórházat rendezett be, és a sebesültek és betegek ápolásával enyhített a sok szenvedésen. Férje a pápai seregben szolgált mindaddig, amíg vége nem lett az egyházszakadásnak. Mire hazatért, megfáradt, öreg ember lett belőle. Franciskának – aki táplálta és gondozta a szegényeket, s híressé vált a szamaráról, amelyik a fát vitte, amikor a szegény családokhoz

ment segíteni – szabad kezet adott mindenben, csak azt kérte tőle, ne hagyja magára, és az ápolásáról gondoskodják.

Franciska 1425. augusztus 15-én alapította meg a bencés obláták kongregációját, a bencés harmadrendet. Hasonló gondolkodású asszonyokat és özvegyeket fogott össze a társulat, hogy egymást támogatva törekedhessenek a tökéletességre s végezzék karitatív szolgálataikat. Mindehhez a bencés regulát fogadták el szabályzatul. 1433-ban a Capitolium mellett kolostort alapított azoknak a nővérek, akik nem voltak családjukhoz kötve. Franciska csak férje halála után (1436) csatlakozott hozzájuk. Templomul a fórumon lévő Santa Maria Nova-templomot választotta, amelyet gyermekkorától fogva nagyon szeretett. Amikor szentté avatták, róla nevezték el a templomot, és mind a mai napig ez a Római Szent Franciska-templom.

Franciska 1440. március 9-én halt meg családjá házában. V. Pál pápa avatta szentté, s ünnepét már a következő évben fölvtették a római kalendáriumba.

*

Amikor a szentté avatás előtt V. Pál pápa megkérdezte Bellarmin Szent Róberttől, hogy időszerűnek látja-e Franciska szentté avatását, az így válaszolt: „Benne bármelyik életkorban vagy állapotban élő lélek példaképet talál. Mert Franciska kicsi korától gondosan őrizte a szüzességét; hosszú ideig tiszta házasságban, majd özvegységben élt, s végül a kolostorban mutatott példát minden erényre.”

Férjhezmenetele után nem sokkal a sógornője, Vanozza az egyik sarokban találta Franciskát, amint keservesen sírt. Faggatására Franciska megvallotta, hogy ő apáca szeretett volna lenni, és szívének legszebb álmát törték össze azzal, hogy férjhez adták. Erre Vanozza megmondta neki, hogy ő ugyanígy volt, s ettől kezdve a két feleség között a legbensőségesebb lelki barátság alakult ki.

Franciska olyan ügyes volt a háztartásban, s annyira jól tudott bánni a szolgálkkal, hogy anyósa halála után apósa rábízta az egész ház vezetését. Ő pedig három részre osztotta az életét: Istennek, a családnak és felebarátainak szolgált. Éjszakánként alig két órát aludt, a többi időt imádságban töltötte. Napjait a háztartás és a családi gondok, illetve a betegek és szegények gondozása töltötte ki. Halála után több mint hatvan esetről tanúskodtak, amikor nyilvánvalóan csodát téve gyógyított.

Mikor a fia, Giovanni megnősült, egy időre súlyos keresztet jelentett számára a menyé. A fiatalasszony ugyanis erőszakos természetű volt, értetlenül állt Franciskával szemben, és mindenfelé szidta, rágalmazta. Anyósa türelmes szeretete azonban megtérítette, s akkor Franciska rábízta a ház irányítását. Ezzel ő föl szabadult, és teljesen Isten és felebarátai szolgálatára szentelhette magát.

Franciska sajátossága a szentek között az, hogy különleges kegyelemként harminchárom éves korától fogva haláláig szinte állandóan maga mellett láthatta az őrangyalát. Ő maga így beszél róla: „Alakra olyan, mint egy kilenc év körüli gyermek. Megjelenése egyszerre szeretetreméltó és tartózkodó. Tekintetének isteni tisztaságát emberi szó ki nem mondhatja. Arca általában derűs, és pillantása a lélekben tüzes áhítatot gyújt. Ha ránézek, nyilvánvalóvá válik előttem az angyali természet fensége és emberi természetünk gyarlósága.”

Sok támadás érte a sátán részéről, aki több formában jelent meg előtte. Őrangyala azonban mindig megoltalmazta. Emellett az angyal vezetésével egyre inkább megismerte önmagát. Az történt ugyanis, hogy bármi apróságot elvétett, az angyal eltűnt a szeme elől, s csak akkor láthatta ismét, ha megalázkodott, bűnbánatot tartott és a szívét újra Istenhez emelte. Ilyenkor azonban, amikor az őrangyal megint megjelent, vidámabb és szebb volt, mint korábban. Ha valami kétség vagy sötétség lepte meg a lelkét, angyalára pillantott, s mindig visszanyerte biztonságát. Sőt, az angyal, aki mások számára láthatatlan volt, neki olyan – a külső világban is észlelhető –világosságot árasztott, amelynél éjszaka is tudott olvasni és írni.

Ünnepén az olivetánus bencések ezt olvassák a zsolozsmában: „A házasságban sem hagyott föl azzal, hogy Isten dolgaiban járjon. Amikor férje kedvét kereste, Istennek akart tetszeni; és amikor Isten kedvében járt, férjének is tetszett.”

Halála előtti utolsó szavai ezek voltak: „Nyitva áll az ég! Angyalok szállnak alá, s a főangyal, aki bevégezte művét, előttem áll, és hív, hogy kövessem őt!”

*

**Istenünk,
aki Római Szent Franciskát azért ajándékoztad Egyháznak,
hogy példaképünk legyen előbb a családi, majd a szerzetesi életben,
kérünk, segíts,
hogy mi is hűségesen szolgáljunk Téged,
és bármilyen hivatásban élünk,
mindig te légy a szemünk előtt, és te vezérelj minket!**

17. Szent Patrik

*Britannia, 385 körül

†Írország, 461. március 17.

Írország már a korai középkor óta mint a „szentek szigete” ismert, mégis Patrik az egyetlen szent, aki az Egyház egyetemes kalendáriumában Írországot képviseli, és ő sem született ír. Ünnepe csak 1200 évvel halála után vették föl az egyetemes naptárba, de mivel mindig a nagyböjtre esik, az Egyház nagy részében alig gondolnak rá.

Szent Patrik életének és tevékenységének képét megrajzolni ma nehezebb, mint bármikor. Már úgy látszott, némi nyugalom áll be az ír katolikusok és protestánsok közt folyó, több szempontból terhelt vitában – ez utóbbiak gyakran egy Rómától független ír egyház alapítóját látták a Szentben –, amikor a legújabb kutatás megingatta a hagyományos képet, elsősorban kronológiai alapjaiban. Ez a kép különböző életrajzok nyomán alakult ki, amelyek egy része jóval a szent halála után jött létre. Az 1500 éves évforduló egyházi ünneplése alkalmával a legfelsőbb körök a fent közölt dátumokat ismerték el a legmegfelelőbbeknek.

Szerencsére Patrik önvallomásokat hagyott ránk írásaiban, elsősorban **Confessiójában**. Patrik nem volt tudományosan képzett ember, jóllehet apja diákonus és hivatalnok volt Britannia római fennhatóság alatt álló felében, nagyapja pedig áldozópap volt (az egyház nagy részében a papi nőtlenség akkoriban még nem volt kötelező). Hogy ennek ellenére meglehetősen jól írt latinul, az mutatja, mennyire talpraesett volt az élet dolgaiban. Patrik családja nyilván jómódú volt, hiszen ír tengeri rablók akkor fogták el és hurcolták el rabszolgaként a tizenhat éves fiút, amikor nyári szállásukon tartózkodott vidéken. Patrik később elhurcoltatását jogos büntetésnek tekintette azért, mert „elfordult Istentől, parancsait nem tartotta meg, és nem hallgatott a papokra, akik az üdvösségre intették”. Már csak azért sem átkozta elhurcolóit, mert jól tudta, hogy azok a kor – durva – szokásai szerint cselekedtek, és ezrek szenvedtek el hasonló sorsot, amint Patrik mondja. Nagy hitének kellett lennie, mert az idegen fogságban „bűneire gondolt és teljes szívből megtért”, s kérte Istent, hogy „gyakoroljon kegyelmet ifjúságával és tudatlanságával”.

A szülői ház biztonságából és jólétéből kiragadva, a fogolynak birkákat kellett őriznie Írország nyugati partvidékének hegyein. Mindmáig semmi másra nem alkalmasak ezek a terméketlen hegyek, mint birkatartásra. Bár, amint Patrik elmondja, erdő borította akkoriban a hegyeket, az nem sokat védett a szél és az eső ellen, amely végigszágdult a tájon a nyílt óceán felől. Írország éghajlata viszonylag enyhe, ezért a juhok a szabadban telelnek, úgyhogy a pásztorok esetenként fagyban és hóban kénytelenek a munkájukat végezni. A körülmények és készületlensége ellenére Patrik kitarzott a megtérésben. Minden reggel napkelte előtt kelt, hogy imádkozzék. Egészsége nem látta kárát, mert amint mondta, „a bennem lévő Lélek fölmelegített”.

Hatévi fogság után Patrik egy éjszaka álmában hangot hallott, amely azt mondta neki: „Jól teszed, hogy böjtölsz. Nemsokára visszatérsz hazádba.” Rövid idő múlva még ezt mondta a hang: „Lám, a hajód készen áll!” A hang indítására Patrik elmenekült, és az ismeretlen, ellenséges földön hosszú menetelés után elérte a tengert, nyilván a sziget keleti partvidékén. Úgy látszik, a fogságban kapott valami kevés pénzt, amit fölkinált egy kapitánynak, ha magával viszi. Ez először elutasította őt, mert valószínűleg észrevette, hogy szökevényvel áll szemben, végül mégis úgy döntött, hogy magával viszi a fiatalembert. Gyaníthatóan azért változtatta meg elhatározását, mert meglátta, hogy Patrik bánni tud az agarakkal, márpedig a hajó rakományának jelentős részét azok tették ki. Az utazás célja Gallia volt. Ott még egy ideig Patriknak a hajó legénységét kellett szolgálnia. Közben

megszerezte megbecsülésüket, amikor hitét férfiasan megvallotta. Végül aztán visszatérhetett Britanniába szüleikhez.

Eleven hite most arra ösztönözte, hogy apjának és nagyapjának példáját kövesse és előkészüljön az egyházi pályára. Egy éjszaka álmában az írek hangját hallotta: „Kérünk, jöjj és élj közöttünk.” Józanul nem követte azonban vakon a hangot, hanem várt, amíg további jóváhagyást nem kapott hivatásához. Azután kérte fölvetelét az egyházi rendbe, így akarta követni a hívást, amelyet ő úgy értelmezett, hogy missziós munkát kell végeznie az írek között. Először visszautasították, mert egy régi barátja visszaélt bizalmával: kibeszélte egy gyermekkorában elkövetett bűnét, amely alól Patrik már régen fölödozást nyert. Mindez jellemző viszont Patrik igazmondására és lelkiismeretességére.

Az otthoni visszautasítás után Patrik úgy látszik Galliában folytatta tanulmányait. Előjáróinak Britanniába küldött jelentései kedvezőek voltak. Ezért rá esett a választás, amikor Celesztin pápa tervei szerint egy püspököt kellett Írországba küldeni, hogy az addig szórványosan kezdeményezett térítést elvégezze. Kiképzése alatt Patrik különösen a Szentírásban tett szert jártasságra. A Biblia ismerete később is különleges ismertetőjele lett az ír egyháznak.

Patrik írországi missziója páratlanul sikeres volt. Nemcsak a törzsfőket nyerte meg, hanem magát a népet is, amelyet a sziget legeldugottabb zugaiban is fölkeresett. Az írek részéről szokatlan készséggel találkozott. Ennek a ténynek köszönhető, hogy Írország kereszténnyé válása vértanúk nélkül ment végbe. Patrik fölfogása a maga feladatáról azon a tényen alapult, hogy a lelkében hallott isteni szó a gyakorlatban és az Egyház által – bizonyos egyháziak ellenállása ellenére is – meglepő igazolást és megerősítést nyert. Ebből a tényből eredt személyes felelősségtudata, amely alapjául szolgált – vezetői jogai gyakorlásához szükséges – tekintélyének. Természetesen ez nem maradt ellentmondás nélkül, Patrik azonban nyugodt határozottsággal érvényre juttatta akarát, amint ezt láthatjuk néhány ránk maradt leveléből. Bizonyára még fogsága idejéből emlékezett rá, hogy az élénk ír temperamentumnak szüksége van arra, hogy szilárd keretek közé szorítsák. A papok és a világiak életét világos rendelkezésekkel fékezte meg, és ezzel megvetette alapjait annak a szokatlanul kemény fegyelemnek, amellyel az ír egyház századokon át kitűnt, és amely képessé tette, hogy kiálljon egy rettenetes üldözést.

Amint saját életében kiegészítette egymást a mély, személyes meggyőződés és a közösség megkövetelte rend, Patriknak gondja volt rá, hogy az írek kereszténnyé válása ne maradjon külsőleges. Megkövetelte, hogy a megtérés legyen példaszerűen valódi és gyökerig ható. Azokra az ezrekre gondolva, akiket megkeresztelt, nyugodtan jelenthette ki: „Isten a tanúm, hogy közülük egyet sem tévesztettem meg, de nem is volna értelme Isten vagy az Egyház kedvéért félrevezetni valakit, hiszen akkor a hitjelölteket magam ellen ingerelném, magunkat (misszionáriusokat, papokat és keresztényeket) üldözésnek tenném ki és vétkemmel ártanék az Úr nevének.” Sikere nyilván annak a körülménynek tulajdonítható, hogy bár egykor az írek foglya volt, aki egy püspök teljes hatalmával tért vissza, sohasem viselkedett győzőként. Az íreknek mindig megvolt a finom érzékük az emberi őszinteségre és a természetes hála az iránt, aki a rosszat jóval viszonyozza nekik.

Patrik érezte feladatának nehézségeit. Írországot gyakorlatilag nem érte el a római civilizáció. A barátságtalan éghajlatot és a magasabb fejlettségű gazdasági alakulatok hiányát ismerte fogsága idejéből. Biztosan már akkor tapasztalta, milyen nehéz az íreknek egymás mellett élniük a törzsi villongások, az irigység és az időnként előtörő erkölcsi zabolátlanságok következtében. Másrészt Patrik a kereszténység számos tanítását – különösen a gyengék, a nők és az öregek megbecsülését, valamint a szellemiek értékelését – ráépítette az ír jellem bizonyos alapvonásaira.

Hogy Patrikot bízták meg Írország misszionálásának befejezésével, azt jórészt annak köszönhetette, hogy fogsága alatt megismerte az országot. Hatéves írországi tartózkodása után

kétségtelenül kifogástalanul beszélte az ország kelta nyelvét. Írország lett az első ország az Alpoktól északra, amely saját egyházi nyelvet és irodalmat fejlesztett ki. Mindössze néhány alapfogalmat vettek át a latinból, amelyek hiányoztak az írből.

Az elismerés, amelyet munkája aratott, azért is figyelemre méltó, mert Patrik nem volt ír származású. Mind neki, mind az íreknek elismerés jár azért, hogy ennek ellenére el tudta végezni feladatát. A feléje megnyilvánuló ellenérzés időnkénti kitöréseit indulat nélkül vette tudomásul. Még amikor életére törtek, akkor sem fordult el gyűlölettel. Patriknak az a képe, amely saját írásaiból rajzolódik elénk, egyszerűbb azoknál a képeknél, amelyeket a későbbi hagyomány alakított ki róla, de világosabban viseli a történeti és személyes valóság jegyeit is. A halál színe előtt írt **Confessiója** a világirodalom nagy önéletrajzai közé tartozik.

Írországnak a korai középkorban az egész keresztény Nyugat-Európa életében játszott nagy szerepe ellenére Szent Patrik tisztelete Írországon kívül szinte alig terjedt el. Az Írország anyagi és szellemi javai között feszülő aránytalanság Patrik népszerűségének terjedésében is nyomot hagyott. És ez figyelemre méltó példája annak, hogy a hit győzelme nem mérhető a világ mértékeivel.

Ünnepéről az 5. század óta tudunk. A római naptárba 1631-ben vették föl, március 17-re.

*

Miután Patrik több éves írországi fogsága után hazaérkezett britanniai otthonába, egy éjjel megjelent neki álmában egy ember, akit ruhája alapján írnek ismert föl. Több levél volt nála, s közülük egyet átadott Patriknak. A levél felirata ez volt: „Az írek hangja.” Amikor el akarta olvasni a levelet, Írország partjai felől ezt a kiáltást hallotta: „Jöjj, szent ifjú, jöjj hozzánk, és légy ismét köztünk!” Erre fölébredt, és az álmodot annak jeléül fogta föl, hogy Isten a szomszédos ország megtérítésére választotta ki őt.

Később, amikor Patrik missziós útjait járta Írországon, egyszer egy forrás mellett töltötte az éjszakát. Reggel társaival együtt énekelve végezte a reggeli imát. Akkor odajött egy törzsfő két leánya fürödni. Elcsodálkozva azon, hogy fehér ruhás férfiakat látnak ott kezükben könyvekkel, megkérdezték, hogy a földről vagy az égből jöttek-e? Patrik Istenről kezdett nekik beszélni. A lányok érdeklődtek, hogy ez az Isten hol van, a hegyekben vagy a völgyekben, a tengerben vagy a folyóban? Akkor Patrik Krisztusról és az evangélium üzenetéről beszélt nekik. A két nővér olyan készségesen fogadta, hogy kérték, keresztelje meg őket rögtön ott a forrásnál.

Egy alkalommal Patrik egy király előtt állt és Jézus szenvedéseiről beszélt neki. Közben a szent véletlenül a király lábára tette botját és úgy ránehezedett, hogy a bot hegye átjárta a király lábfejét. Mivel a törzsfő azt vélte, hogy szándékosan sebzi meg a misszionárius, mert csak akkor veheti föl a keresztény hitet, ha fájdalmakat szenved el Krisztusért, ezért csendben maradt türelmesen. Amikor Patrik észrevette, hogy mit tett, nagyon megijedt, és imádságával tüstént meggyógyította a királyt.

Sok hálás megtért akarta elhalmozni őt földi javaiból ajándékaival. Patrik azonban a haszonlesés legcsekélyebb látszatát is kerülni iparkodott, nehogy rossz hírbe keveredjék szent hivatala. A sok embertől, akiket megkeresztelt, a legkisebb ajándékot sem fogadta el. Ha valaki ajándékot hozott neki vagy az oltárra, inkább vállalta, hogy az adományozót megbántsa a visszautasítással, mintsem hogy bárkinek alkalmat adjon a megszólásra. Ő maga annál bőkezűbb volt bárkivel szemben, ha akadt ajándékoznivalója.

Különösnek hat a legenda, amely arról beszél, hogyan mutatta meg Patrik az embereknek a tisztítótűzet. Úgy foghatjuk föl, mint a kereszttség, a bűnbánat vagy a halál képét:

Egy bizonyos vidéken már hosszabb ideje prédikált a szent, és csak keveseket tudott megtéríteni. Akkor olyan jelet kért Istentől, amely az embereket hitre tudja indítani. Isten egy helyet mutatott neki, és felszólította, hogy botjával rajzoljon keresztet oda. És íme, a föld köralakban megnyílt, és egy mélységesen mély szakadék tárult föl. Egy hang megmagyarázta, hogy az a tisztítótűz bejárata, és aki önként leszáll oda, megszentelődik,

meggyógyul, és bűneiért semmi más vezeklést nem kell elszenvednie. Nem mindenki fog azonnal visszajönni. Ezt Patrik megmondta a népnek, és igen sokan leszálltak a mélybe. Nagy részük már másnap reggel visszatért.

A Szent Patrik emlékezetére tartott Lough Derg-i kemény bűnbánati zarándoklathoz ma is hozzátartozik, hogy a jámbor zarándokok egész éjszakákat imádságban töltenek. Nem alhatnak, hanem egész éjjel szakadatlanul imádkoznak a bazilikában, akár közösségben, akár egyedül, és ha úrrá akarnak lenni a fáradtságon, körüljárják a bazilikát. Így aztán reggel mintegy az üdvösség jeleként üdvözlik a napot, amikor a tengeren túl fölkel. Csak a második éjszakán alhatnak egy keveset.

*

**Istenünk,
ki Szent Patrik püspököt arra rendelted,
hogy az írek körében hirdesse dicsőségedet,
érdemeiért és közbenjárására add meg kérünk,
hogy akik kereszténynek vallhatjuk magunkat,
hirdessük csodálatos tetteidet az emberek előtt!**

18. Jeruzsálemi Szent Cirill

*Jeruzsálem, 313 körül

†Jeruzsálem, 387.

A régi zsidó Jeruzsálem helyén a rómaiak új várost alapítottak: Aelia Capitolina volt a neve. A templom helyét a Capitolium foglalta el, amely három római istennek volt szentelve: Jupiternek, Junónak és Minervának. Maradványai ma is láthatók. Ott, ahol a keresztények Jézus keresztre feszítésének és eltemetésének helyét tudták, Vénusz temploma emelkedett. A keresztények azonban – nem törődve e változásokkal – továbbra is összegyűltek Aelia templomában, ott, ahol az Úr az utolsó vacsorát ünnepelte. Cézarei Euszébiosz püspök Palesztina vértanúi című írásában leírja azokat a megpróbáltatásokat, melyeket e közösségnek, különösen a diocletianusi üldözések alatt, el kellett szenvednie.

A helyzet azonban 313-ban a milánói rendelet következtében megváltozott. Valószínűleg ebben az évben született Cirill Jeruzsálemben. Családja, neveltetése és tanulmányai felől csak keveset tudunk. Csiszolt beszéd-művészetéből azonban arra következtethetünk, hogy kitűnő iskolai képésben részesült.

Cirillt Jeruzsálemben pappá szentelték, s ékesszólásának hamarosan híre támadt. Egyszerű pap létére böjti időben ő helyettesítette a püspököt a hitújoncok keresztelési előkészítésében. Katekézisei, amelyek szerencsés módon ránk maradtak, igazolják hírét. 350 táján, Maximosz püspök halála után a metropolita hozzájárulásával jeruzsálemi püspökké választották.

Nemsokára azonban viszálykodások kezdődtek Cirill és metropolitája, a cézarei Akakiosz között. Minden jel arra mutat, hogy a rang kérdése volt a tét. Ezt a niceai zsinat homályosan határozta meg, s úgy látszik, nem is akarta igazán eldönteni. Ha hihetünk Szozomenosz történetírónak, Cirill nem volt kellemes alárendelt. Püspöki székének apostoli eredetére hivatkozott, amikor kivonta magát Akakiosz tekintélye alól. Ez viszont azt vetette Cirill szemére, hogy az éhínség idején egyházi javakat adott el, hogy árából a híveket segítse. Láttak ugyanis a színházban egy színésznőt, akinek ruhája abból az anyagból készült, amelyet annak idején Konstantin császár ajándékozott Makariosznak, Cirill elődjének. De ez csak koholt vád volt, és végeredményben Cirill becsületét szolgálta.

A viszály valódi oka az volt, hogy Akakiosz egy követ fűjt az ariánusokkal, az udvarnál jól állt a szénája, s e helyzetét arra használta föl, hogy összehozzon egy zsinatot, amely Cirillt le is tette. Cirill azonban nem olyan ember volt, aki szó nélkül elfogadta volna ezt. Tiltakozott az intézkedés ellen, amelyet jogtalannak tekintett és fellebbezett. Erre Akakiosz egy csapat katonával jelent meg, elűzte a püspököt a székéből, és katonai védelem alatt ariánus püspököt ültetett a helyébe (357). Cirillt száműzetésbe küldték.

Az elűzött jeruzsálemi püspök először Antiochiába menekült, aztán Tarzuszba. Püspöktársa, Silvanus, bár vonzódott az ariánusokhoz, barátságosan fogadta, sőt azt is megengedte, hogy gyakorolja püspöki tisztségét és prédikáljon. Beszédeit hamarosan megkedvelték Tarzuszban. Egy szeleukiai zsinat rehabilitálta Cirillt, de a nem sokkal utána, Akakiosz elnökletével tartott konstantinápolyi zsinat újból letettnek nyilvánította. Julianus császár uralkodásának kezdetén Cirill kihasználta a fordulatot arra, hogy Atanázhoz hasonlóan visszatérjen püspöki városába. Szenvedései azonban ezzel még nem értek véget. Valens császársága alatt ismét elűzték, ami nyilván mutatja, hogy az arianizmus esküdt ellenségének számított. Csak 378-ban foglalhatta el véglegesen püspöki székét. A 381. évi konstantinápolyi zsinat, amelyen részt vett, minden formában elismerte jog szerint való püspöknek. Cirill a hitért vállalt üldöztetést derekasan kiállta.

Hazatérése után a püspöknek elsőként azokat a visszasságokat kellett fölszámolnia, amelyek a szakadások és pártoskodások következtében támadtak. Nisszai Szent Gergely szerfölött sötét leírást ad ezen évek Jeruzsáleméről. „Nincs itt – írja 378-ban – egyetlen olyan gonosz bűn, amely nagy orcátlanul föl ne ütötte volna a fejét: perverziók, házasságtörés, rablás, bálványimádás, mérgezés, rágalmazás és gyilkosság, egyszóval a bűntettek minden fajtája elterjedt itt, és tartja magát nagy makacssággal.” A város ezenkívül két táborra szakadt az ariánusok és ellenfeleik között. Cirill maga is a harcok tűzében állt. Szemrehányásokkal illették a fél-ariánusokhoz fűződő kapcsolata miatt. Pedig a konstantinápolyi zsinat kifejezetten a „nagyon tiszteletreméltó és jámbor Cirill” személyéről megállapította, hogy „sokat harcolt az ariánusok ellen”. Kétségtelen tény, hogy Cirill mértéktartó és másokat mérsékletre vezető szellem volt, s hogy az ortodoxia szeretete sohasem feledtette vele a keresztény szeretet törvényét és az egységre törekvést.

Élete utolsó éveit arra fordította, hogy helyreállítsa a békét és gyógyítsa a harc fájdalmas esztendeinek sebeit. Állandó gondja volt az egység a hitben. „A tévedés – szeretete mondani – sokarcú, de az igazságnak csak egy arca van.”

Cirill 387-ben halt meg. Püspökségének 38 évéből tizenhatot száműzetésben töltött. XIII. Leó 1893-ban egyháztanítónak nyilvánította.

Jeruzsálem püspöke erősen belefolyt az ariánusok elleni harcba. Inkább a külső körülmények, mint személyes vérmérséklete tették őt harciássá. Az Akakiosszal folyó küzdelem heves reakciókat váltott ki belőle, és a békeszerető embert keménnyé és olykor sértővé tette. Ez a keménység azonban inkább abból a szándékból származik, hogy a hitet megvédje, mintsem a maga igazának kereséséből. Jelleme mégis inkább merevnek, mint simulékonynak, inkább nyersnek, mint gyöngédnek látszik. Ezek a tulajdonságok megmutatkoznak prédikációiban is.

Cirill leginkább mint katekéta vált ismertté huszonnégy katekézise révén, melyekben a hitigazságokról és a három beavató szentségről, a keresztségről, a bérmlásról és az Eucharisztiairól tanít. Utasításai értékes tájékoztatást adnak a kor jeruzsálemi liturgiájáról.

Erőtéljes, konkrét és mindig a Szentíráson alapuló oktatást adott. Katekézisének a belső kiegyensúlyozottság jellemzi. Nem esik korának oly gyakori túlzásaiba, amellyekkel a házasság vagy a test ellen támadtak. Nem gyalázza a testet, hanem a teremtés csodáját látja benne. Egész tanításából derűlátás sugárzik, költői szárnyalásba kezd, amikor a virágokról vagy a tavaszról beszél.

A jeruzsálemi püspök a Szentírásból táplálkozott, amelyet önkéntes magányának virrasztásai alatt alaposan végigelmélkedett, amint erre alkalomadtán maga is céloz. Emellett a bibliai idézetek teljes természetességgel és mintegy maguktól jönnek ajkára. „Mit kell hát tenni? Mik a töredelem gyümölcsei? Az, hogy akinek két köntöse van, adja az egyiket annak, akinek egy sincs.”

Sajnálatos, hogy semmi sem maradt ránk Cirillnek a Jeruzsálembe való végleges visszatérése után folytatott prédikációs munkásságából. Bizonyosan rajta hagyták nyomaikat az évek. Bőségesen volt alkalma, hogy megvallja azt a hitet, amelyet máskor hitjelölteknek fejtegetett, és amelyért üldözéseket szenvedett. Hite megszilárdult, szelleme hajlékonyabb lett. A tapasztalat megtanította rá, hogy az igazság szeretet nélkül félig vak.

Amint maga fogalmazta, Isten megtisztította „minden szennyezőtől”. Túlságosan sokat szenvedett ahhoz, hogy ne tudjon más szenvedővel együttérezni. A megpróbáltatás ugyanis elkésérsíti a gyengét, de megacélozza az erőset. Jeruzsálembe, Jézus városába visszatérve megtanulta, hogy a föltámadás helye milyen közel esik a Kálvária hegyéhez.

Ünnepét Jeruzsálemben már az 5. században megülték, március 18-án. A római naptárba 1882-ben vették át.

A nagy püspököt és a 4. század kitűnő katekétáját saját szavai jellemzik a legjobban. Világos, közvetlen és erőteljes beszédstílusa volt, gyakran alkalmazott képeket és hasonlatokat.

„Ne várd meg, hogy megvakulj, mielőtt orvoshoz mégy.”

„Lelkedet ki kell kovácsolni. A hitetlenség merevségét kalapáccsal kell verni, hogy a salak lehulljon, és megmaradjon, ami tiszta; hogy a rozsda lepattogjon és csak a tiszta acél maradjon.”

„Befogadlak, bár nem jószándékkal jöttél. Nekem mégis az a jó reményem, hogy megmenekülsz. Talán nem tudtad, hová kerültél, és milyen háló fogott meg. Az Egyház hálójába estél. Engedd, hogy élve kifogjon, és ne menekülj. Jézus tart a hálóban, nem azért, hogy megöljön, hanem hogy megadja neked az életet, miután engedte, hogy meghalj. Az ő műve, hogy meghalj és újra föltámadj. Hallottad, hogyan mondta az Apostol:

»Meghalva a bűnnek, de élve az igazságnak.« Halj meg tehát bűneidnek, és élj az igazságnak; mégpedig a mai naptól kezdve.”

*

**Istenünk,
ki Jeruzsálemi Szent Cirill püspököd által
csodálatosan elvezetted Egyházadat
az üdvösség misztériumának mélyebb megértésére,
kérünk, add meg az ő közbenjárására,
hogy egyre jobban megismerjük Fiadat,
és így életünk mind gazdagabb legyen!**

19. Szent József

Józsefről hosszabban csak a két gyermekségtörténet beszél (Mt 1–2 és Lk 1–2; 3,23). Máshol csak futólag említik, mikor Jézusról a nép véleményét idézik az evangélisták: „Nem József fia ez?” (Jn 6,42; Lk 4,22; Jn 1,45) Az evangéliumok egyébként hallgatnak róla. Jézust így nevezték meg: „József fia Názáretből”, s ez megfelelt az általános zsidó szokásoknak. Názáretben tehát úgy ismerték Józsefet, mint Jézus atyját. Azon sem lehet csodálkozni, hogy János kétszer is megemlíti József nevét, hiszen Mária hosszabb ideig élt szülei házában (Szaloménál), s biztos, hogy Józsefről nemegyszer beszélgettek. Az általános elnevezés a nép körében mégis csak annyi volt Jézusról, hogy „a Názáreti Jézus”. József nem játszott szerepet Jézus nyilvános működésében, ebből arra következtethetünk, hogy még mielőtt Jézus tanítani kezdett volna, József már meghalt.

Nézzük csak, mit mondanak el a gyermekségtörténetek Józsefről. Názáretben lakott, de „Dávid házából és nemzetségéből származott” (Lk 2,4). Ez a kifejezés valószínűleg azt jelenti, hogy a dávidi család jelentősebb ágához tartozott. Jegyességre lépett a fiatal, dávidi származású Máriával, az akkori szokások szerint 18–24 éves kora között. Még mielőtt a házasságkötésük megtörtént volna, Máriát áldott állapotban találta. Megrendült, aztán egy álomban felszólítást kapott, hogy vegye csak feleségül Máriát, és vállalja a születendő gyermeket. Atyai szerepe abban nyilvánult meg, hogy a Jézus nevet ő adta a gyermeknek.

Mindkét gyermekségtörténet úgy mutatja be Józsefet, mint aki az apa helyén áll Jézus életében. Lukács többször nevezi őt Jézus atyjának: „Atyja és anyja elsodálkozott”, „szülei”, „atyád és én” (2,33.41.48). Jogilag József Mária férje volt, de Jézushoz való kapcsolata nem ilyen egyszerű. Nem volt apa a biológiai értelemben, de Mária a nyilvánosság előtt nem tudott más apát megnevezni gyermeke számára, mint Józsefet, részben mert az apaság a biológiai származáson kívül az adopcións kapcsolatot is felölelte, részben, mert egyszerűen nem volt megfelelő kifejezés arra a kapcsolatra, ami József és Jézus között volt. Hogy az emberek egyszerűen József természetes fiának tartották Jézust, ezt sem Mária, sem József nem tudta megakadályozni. Mi azonban szeretnénk, ha lehet, a József és Jézus közötti kapcsolatról valami többet, pontosabban tudni.

Józsefet Jézus nevelőapjának nevezzük. Amit ez a kifejezés tartalomként hordoz, igaz, de túlságosan keveset mond ebben az esetben. Talán többet tudunk meg a gyermekségtörténetek családfáiból (Mt 1., Lk 3. f.). Ábrahámától Dávidig megegyezik a két családfa, a továbbiakban azonban csak két név: Szalatiel és Zorobábel egyezik. A névjegyzék szerint még József közvetlen ősei is különböznek. Sajnos nem lehet a problémákat azzal megoldani, hogy Máté József családfáját, Lukács meg Máriáét közli. Lukács is Józseffel fejezi be a családfáját, és nincs lehetőség arra, hogy Máriáéval kapcsoljuk, bármennyire biztos, hogy Mária családjában is megvolt a családfa. Valószínű, hogy Lukács József családfáját úgy adja vissza, ahogyan forrásaiban megtalálta. Ebben a változatban is fordultak elő adopcións kapcsolatok, ahogyan Szalatielnél és Zorobábelnél látjuk. Hasonlóképpen magyarázható, hogyan lehet Máténál Jákob, Lukácsnál Héli a közvetlen elődje Józsefnek. Valószínűleg Héli volt József vér szerinti apja; a gyermektelen Jákobnak, hogy családja továbbszármazhassék, fiává kellett fogadnia valakit, s ez éppen a dávidi családból származó József volt. Erről az örökségről azonban néhány dolgot el kell mondanunk.

A Máténál olvasható családfa, amelyben majdnem negyvenszer ismétlődik a nemzette”, a mi fülünkben meglehetősen unalmasnak és monotonnak hat. Nem így azoknak, akik egy kicsit jobban ismerik a zsidó gondolkodást és jártasak a zsidó történelemben. Nekik föltűnik, hogy a „nemzette” nem ugyanazt jelenti mindenütt. Néhol közvetlen leszármazást, másutt közvetett származást jelöl generációk kihagyásával, ismét másutt adopcións kapcsolatot. Ezen utóbbi esetben azonban a dávidi családban törvényszerű volt, hogy a gyermekké fogadott

szintén dávidi családból származzék, legalábbis, ha a királyság örökléséről volt szó. Hiszen isteni ígéretre alapuló trónjogosultsága volt ennek a családnak: „Így szól az Úr: Nem fogy el Dávid házából az utód, aki Izrael házának trónján üljön” (Jer 33,17). Ha nem volt test szerinti leszármazott, örökbe fogadtak egy fiút, aki az öröklésben semmiben sem különbözött a természetes gyermektől.

Ilyen örökbefogadásokat a Máté által leírt családfában föl lehet fedezni. Jekoniás királyt azzal büntette Isten, hogy saját fiát kizárták a trónöröklésből (Jer 22,30). „Jekoniás nemzette Szalatielt”, tehát azt jelenti, hogy Jekoniás gyermekévé fogadta őt, hogy mégis legyen trónörökös. Szalatiel ismét „nemzette Zorobábelt”. A Biblia királynemzetség-tábláiból viszont tudjuk, hogy Zorobábel Jekoniás vér szerinti unokája volt, valamelyik fiának gyermeke és nem Szalatiel. Szalatiel ezzel az adopciónal újra visszaszármaztatta a trónöröklés jogát Jekoniás utódaira. Mindez bepillantást ad arra, mennyire komolyan vette a dávidi család a trónöröklést. Évszázadokon át őrizték, és Máté föl tudta dolgozni József családfájában.

Máté a családfa közepén (2,6–11) azoknak a nevéhez hozza, akik Dávid és Salamon után Izraelben örökölték a királyságot. A babiloni fogsággal Dávid háza elveszítette hatalmát, de tagjai jog szerint továbbra is a trón örökösének tekintették magukat. Máté a harmadik részben azok nevéhez sorolja föl, akikre a jog szerint szállt volna a trón. Ez a trónigény jelentette a dávidi örökség egyik oldalát. A családfa első részében (2,2–6) ellenben azok szerepelnek, akik Dávidot Ábrahámmal kötik össze. Ez adja a dávidi örökség másik oldalát.

E másik oldal nem az Izrael fölötti uralomra vonatkozik. Ábrahámtól származik Izrael, de neki nem volt királyi trónja. Az ő öröksége az az isteni ígéret volt, hogy rajta keresztül áldatik meg a föld minden nemzetsége, azaz megkapta a Megváltó ígését, még ha nagyon sokáig tartott is, amíg ezt világosan fölismerték. Máté a névjegyzék első harmadában azokat a személyeket sorolja föl, akik az Ábrahámnak tett ígéretet örökölték. Ez az ősi és szentebb örökség később összekapcsolódott az Izrael fölötti tényleges, vagy legalább jog szerinti uralkodás örökségével. Az Ábrahámtól származó örökség alapján az örökség hordozói a Megváltó ősei lettek, a Dávidtól eredő örökség alapján pedig a trón várományosai. Az egész sor Jézusban fejeződik be, „akit Krisztusnak (Felkentnek, Messiásnak) neveztek”.

Jézus közvetlen elődje az örökségi sorban József. Politikailag jelentéktelen, és szegénysége miatt törzsének gazdagabb családjai között eléggé megvetett volt. És mégis Máté genealógiája szerint József lett korának összes dávidi leszármazottai között az, akinek az előző korok szent öröksége jutott. Nemcsak a dávidi trón jogos igénye, hanem az a kiváltság is, hogy ha nem is vér szerinti apja, de elődje és nevelője legyen a Messiás-Megváltónak. Ezen örökség továbbadásánál pedig teljesen mindegy volt, hogy valaki vér szerinti apja-e a gyermeknek, vagy csak adopciónalapon nevezik apjának.

Igazában József sem egyik, sem másik nem volt. Kapcsolata Jézussal annyira egyedülálló, hogy Máté fontosnak látta, hogy erről a kapcsolatról többet is mondjon. Ezért vezeti tovább Jézus családfáját: „Jézus születése pedig így történt” (1,18). József nem édesapja Jézusnak, hiszen Jézus emberségét Isten csodával szőlította létbe. De József nem is fogadta gyermekévé Jézust. Újra csak Isten az, aki József fiává tette Jézust, amikor Mária méhében fogant, abban a Móriában, akire egyedül Józsefnek volt joga az eljegyzés címén. Az angyal álomban világosította föl arról, hogy Jézus apja lesz, és neki kell majd nevet adnia Mária fiának. József helyzetét Jézussal szemben Isten határozta meg. S bár helyzete hasonló volt az adoptív apához, mégis több volt ennél. Az adopciónalapon is, most is az örökbe fogadó akaratától függ, és nem vérségi, hanem jogi apa–fiú, vagy apa–gyermek viszonyt hoz létre. József és Jézus kapcsolata viszont egyedül Istentől származott. A hasonlóság annyiban áll fenn, hogy egy dávidi trónvárományos csak dávidi ivadékot adoptálhatott: József Dávid utóda volt, és Jézus a szintén dávidi családból való Mária fia. De hogy Jézus az ábrahám és dávidi örökség birtokosa legyen, ezt nem kaphatta Máriától; Mária nem adhatta azt, ami nem volt. Tőle

Jézus csak a vér szerinti dávidi származást kaphatta, a szent örökséget Józseftől kellett kapnia. Ez az örökségátadás automatikus volt: mikor József meghalt, Jézusra szállt át az ábrahámi és dávidi örökség.

Ebből az következik, hogy József Jézus számára sokkal több volt, mint egyszerű nevelőapa. A szó szoros értelmében nagy üdvtörténeti szerep jutott neki. Az ő közvetítésével lépett kapcsolatba üdvtörténetileg Jézus az Ószövetséggel, mivel ennek az ószövetségi üdvrendnek a lényege az ábrahámi örökség volt.

Jézus átvette Józseftől ezt az örökséget, amennyiben ő lett az ószövetségi üdvrend beteljesedése. Máté genealógiájából ez a gondolat is kitűnik, de számunkra idegen módon. Ennek kifejezésére Máté szimbolikus számokat használ. A családfa felsorolását a következő megállapítással zárja: „Ábrahámától Dávidig 14 nemzedék, Dávidtól a babiloni fogságig 14 nemzedék, s a babiloni fogságtól Jézusig 14 nemzedék” (1,17). A 14-es szám önmagában nem volt szimbolikus jelentésű, de mint a 7-es, a szent szám megduplázása, ($14 = 2 \times 7$) a számmisztikában hangsúlyt, aláhúzást jelent. Máté ezért alkalmazza a 14-es számot. Szent számok voltak a 3-as és a 7-es, nem mint számok, hanem mint szimbólumok jelentették a Szentet, a Tökéleteset, az Istenit. Nem járunk messze az igazságtól, ha a háromszor megismételt 14-es számban az abszolút tökéletesre, az Istentől szándékolt Teljességre gondolunk. Jézus az Ószövetség üdvtörténetének abszolút zárópontját, beteljesedését jelenti. Más beteljesedés nem lesz, más Messiás-Megváltót nem várhatunk.

Máté a 14-es szám alkalmazásával még egy másik módon is utal erre a beteljesedésre. A zsidóknál sokáig csak a mássalhangzókat írták le, a magánhangzókat nem, s nem voltak külön számjegyeik, hanem a mássalhangzóknak számértéke is volt. A Dávid szó mássalhangzóinak számértéke: d = 4, v = 6, d = 4, tehát $4 + 6 + 4 = 14$. A nevek számértékére érzékeny Máté bizonyára nem kerülte el ezt a lehetőséget, hogy a 14-es számmal így is kihangsúlyozza az Ószövetség zárópontjának, Jézusnak dávidi eredetét.

Ezzel még egy gondolatot kimondtunk. Jézus mint a nemzetségtábla záró tagja többé nem egyszerűen egy láncszem a sok közül egy genealógiában, aki továbbadja az Ábrahámától és Dávidtól származó örökséget, hanem Ő maga az örökség. Jézus, aki a kezdet és a vég, már nem abban az értelemben lesz „leszármazottak őse”, mint a genealógia tagjai voltak, hiszen Ő maga a megígért és várt Megváltó, aki személyesen hozza a világnak a megígért üdvösséget. Igaz, hogy Ő Dávid trónjának utolsó örököse, de messze fölötte áll minden politikai játéknak. Vallási-szellemi és egészen természetfölötti módon lesz az egész teremtés királyává, és „uralmának nem lesz vége!” Benne beteljesedett az Ábrahámnak tett ígéret: benne nyert áldást a föld minden népe.

A nyugati Egyház legtöbb naptárának tanúsága szerint a 10. század óta március 19-én ünnepelték Szent Józsefet. Róma is ezt a napot vette át, és először 1479-ben, majd 1621-ben vették föl az általános naptárba.

(József életének apokrif emlékeit lásd január 1-én, Mária Istenanyaságának ünnepén a Jakab ősevangéliumban!)

*

**Mindenható Istenünk,
ki hűséges szolgád, Szent József gondjaira bíztad a gyermek Jézust,
és oltalma alá helyezted a Megváltás művét,
kérünk, add meg Egyházadnak, ,
hogy hűségesen őrizze misztériumaidat
és szüntelen munkálkodjék a világ üdvösségéért!**

23. Mongrovejói Szent Turibiusz

*Villaquejida (Spanyolország), 1538. november 18.

†Peru, 1606. március 26.

Turibiusz, Peru apostola, abban a korban élt, amikor az új földrajzi felfedezéseket követő sok erőszakos hódítás után a spanyol király kijelentette, hogy világbirodalmában sohasem nyugszik le a nap. Turibiusz papi küldetésének feladata az volt, hogy bizonyítsa: az Egyház céljai, amikor misszionál, mások, mint a világi hódítóké.

A trienti zsinat (1545–1563) rövid idő alatt újraszervezte az egész Egyházat és átfogó reformmozgalmat indított meg az európai egyházmegegyekben. Ennek a megújulási folyamatnak fő mozgatója Borromei Szent Károly, a fáradhatatlanul munkálkodó milánói érsek volt. A néhány évtizeddel korábban felfedezett, de már nagymértékben evangelizált Amerikát csak jóval később érték el ezek a megújulási törekvések.

Dél-Amerika politikai és egyházi központja a 16. században egyre inkább Lima városa lett. 1546-tól a limai érsek volt felelős minden hívóért Panama és a Rio de la Plata között. Neki volt alárendelve Cuzco, Cartagena, Quito, Popayan, Asunción, Caracas, Bogota, Santiago, Concepción, Córdoba, Trujillo és Atequipa egyházmegyéje, e hatalmas terület északtól délig több mint 5000 kilométert tesz ki és 6 millió négyzetkilométert foglal magába.

Peru misszionálását a dominikánusok indították el, de nem sokkal később nagyszámú franciskánus jött az országba. 1555-ben követték őket a jezsuiták, akik új, erős lendületet adtak a missziós munkának. A világi papság elsősorban a székesegyházi káptalanokban és az indián falvak plébánosainak kerületeiben tömörült.

Azokat az indiánokat, akik nem tudtak kimenekülni a spanyol uralom alól, rövid időn belül úgynevezett „encomiendákba” zárták össze: minden spanyol részére meghatározott számú indián volt köteles dolgozni. Elvileg szabadok voltak és némi bért is kaptak, gyakorlatilag azonban szinte rabszolgaságban éltek. A többi indián a keleti hegyekbe menekült. Hamarosan föl lehetett ismerni egy választóvonalat a spanyol veretű kereszténység és az indiánok között, akik szenvedélyesen ellenszegültek a megtérésnek, mivel látták, hogy a misszionáriusok a hódítók kíséretében érkeztek.

II. Fülöp spanyol király elégedetlen volt a perui helyzettel. Ezért megbízta a granadai inkvizíciós tanács elnökét, egy ifjú licenciátust, hogy legyen Lima érseke és javítson a dolgokon. Az ifjú, aki fiatal kora ellenére alkalmasnak tűnt a nagy feladatra, Mongrovejói Turibiusz volt.

Turibiusz Spanyolország egyik kis falujában született. Először Valladolidban, majd Salamancában és Oviedóban tanult, 1573-ban jogi licenciátust szerzett. Mindössze két évi hivatásbeli tapasztalattal nevezték ki a granadai inkvizíciós tanács elnökévé, mely intézményt a keresztény hit tisztaságának védelmezéséért alapították. Mint világi ember, nagy komolysággal és körültekintéssel látta el hivatalát. Dicsérték jámborságát, aszkézisét, igazságérzetét és a szegények iránti szeretetét.

Mivel Turibiusz világi férfi volt és alig ismerte az amerikai egyház problémáit, elhárította II. Fülöp ajánlatát. A király azonban nem engedett és 1579. március 21-én átadta neki a kinevező okiratot. Így hát Turibiusz Sevillebe utazott, mert az volt az amerikai ügyekben illetékes hely, és ott nagy igyekezettel tanulmányozta az Atlanti-óceánon túli óriási terület problémáit. Nem sokkal később megkapta a teljes hatalmat nehéz limai hivatalához. Miután Sevilleben püspökké szentelték, 1580-ban egy Peruba induló hajóra szállt.

Turibiusz azon volt, hogy az amerikai egyházat alapjaitól kezdve megújítsa. Az új érsek mindig ökumenikus módon gondolkodott és cselekedett, böjtölt, és nem riadt vissza semmilyen áldozattól sem, körültekintően és kitartóan végezte feladatát. 1594-ben azt írta

Spanyolországba, hogy 15.000 kilométert járt be, és közben több mint 60.000 hívót bérmált meg. E szent legszembetűnőbb vonása a segítségre szoruló és jogfosztott indiánok iránti szeretete és a perui egyházért való aggodása volt. Ez arra kényszerítette, hogy eljárjon a szerzetesekkel szemben, akik féltékenyen vigyáztak előjogaikra, de a fegyelmetlen világi papságot is kordába kellett szorítania. A spanyol telepeseknek, akik megengedettnek tartották a rablást, az erőszakoskodást, a jogtalanságot, a házasságtörést és az elnyomás minden elképzelhető formáját, világos szavakkal föltárta cselekedeteik gyalázatosságát.

A püspök 42 éves volt, amikor egyházmegyéjét átvette. Rögtön kezdetben föl kellett ismernie gyöngye kezű elődje mulasztásait. A károk helyrehozásáért hosszú és fárasztó vizitációs utakra vállalkozott, hogy a helyszínen tanulmányozza és rendezze a viszonyokat. Püspöksége 25 éve

alatt négyszer utazta végig az országot. Minden útja több évig tartott, az utolsóról pedig már nem tért vissza: meghalt egy kicsiny, szegényes templomban az indiánok között, akiket mindig szeretett. Tanulságos a **Libro de la visitas (Vizitációk könyve)** c. írása, az utazásai alatt vezetett naplója. Statisztikai alapján messzire tekintő tervezőt ismerhetünk meg, és még a legkurtább följegyzései is a gyermekeit megértő atya izzó szeretetéről tanúskodnak.

1582 és 1604 között Turibiusz összesen 12 egyházmegyei zsinatot hívott össze. Ezek a gyűlések egyrészt alkalmat adtak neki egyházmegyéje reformálására, másrészt a papok kicserélhették egymás között munkájuk tapasztalatait, és Turibiusz össze tudta hangolni a kezdeményezéseket. Ezekre a gyűlésekre nem mindig Limában jöttek össze, hanem időnként kisebb plébániákon is, ahol az érsek éppen tartózkodott. Mégis mindenekelőtt azok a nagy püspökgyűlések határozták meg Latin-Amerika egyházának arculatát, amelyen Panama és a Rio de la Plata összes püspökei megjelentek. A 3. limai püspöki konferencia (1582. augusztus 15.–1583. október 18.), az „amerikai Tridentinum” Turibiusz életművén a korona.

Heves vita támadt, amikor Turibiusz misszionálási kötelességeire figyelmeztette a szerzetes papokat, akik engedély nélkül megültek a biztos plébániákon. V. Pius pápa rendeletére hivatkoztak, melyet azonban Turibiusz kérésére már 1586-ban visszavont a kúria. Ilyen módon az érsek rákényszerítette a szerzeteseket, hogy újra ellássák missziós megbízatásukat. A jezsuiták jártak elől a jó példával, és Turibiusz erős támaszai lettek.

A világi papság reformját a limai papi szeminárium alapítása vezette be. Így Latin-Amerikában főként Turibiusz kezdeményezésére felnőtt egy új papság. Tagjai világosan különböztek a spanyol kereskedőktől és katonáktól, akikkel korábban, sajnos, könnyen össze lehetett téveszteni őket.

Turibiusz legfőbb gondját az indiánok jelentették. Gyorsan megtanulta az inkák nyelvét, a quechuát, és megkövetelte, hogy minden pap, aki indiánokkal foglalkozik, tudja ezt a nyelvet. Amikor Turibiusz Limába érkezett, a „doktrinákban”, a missziós egyházközségeken minden körülmények között spanyolul akartak beszélni, úgy, amint azt az „Indiai Tanács” előírta. De már a 2. limai püspökgyűlésen alkalmatlannak ítélték azokat a lekipásztorokat, akik az indiánokat nyelvük ismerete nélkül akarták tanítani. Az 1551-ben alapított Limai Egyetemen Turibiusz quechua nyelvi tanszéket állított föl és oklevelet adott azoknak a papoknak, akik ezt a szakot eredményesen elvégezték.

A 3. limai püspökgyűlésen kidolgozott katekizmust három nyelven adták ki: quechua, almara és spanyol nyelven.

1583-ban az érseki egyházmegyéjében csak 150 plébánia volt, számuk 1598-ig a hatékony lekipásztorkodás következtében 240-re emelkedett. Hogyha az egyház később is a Mongrovejói Turibiusz által kijelölt úton haladt volna tovább, Latin-Amerikában az evangélium egyre mélyebben ivódhatott volna az emberek szívébe. Sajnos, ehelyett szinte kizárólag a már megkereszteltek ápolásába vonultak vissza vagy megelégedtek a fölületes misszionálással.

Turibiusz negyedik vizitációs útján halt meg, 1606 márciusában. Földi maradványait a következő évben Limába szállították. 1679-ben IX. Ince boldoggá avatta, XIII. Benedek pedig 1726-ban oltárra emelte. XIV. Benedek Borromei Károlyhoz hasonlította és a lelkipásztorkodás megújítójának, sőt mi több, a szeretet fáradhatatlan követének nevezte.

Ünnepét 1969-ben vették föl a Római Kalendáriumba.

*

Néhány epizód tegye világosabbá annak a képét, aki a „szeretet követe” volt az indiánoknál.

A spanyol szokásnak megfelelően az érsek az indiánokkal hordszéken vitethette volna magát kiterjedt vizitációs útjain, de ő gyalog ment, hogy „senkinek ne legyen terhére és az indiánoknak se okozzon szükségtelen munkát. Öszvéren ült, de ha a terep ezt nem engedte meg, akkor leszállt állatáról, fogta a botot, és bosszankodás nélkül gyalog ment tovább. Hogy a hegyekben jobban haladjon, különleges cipőt viselt.”

A limai alkirály és más spanyol előkelők rossz néven vették, hogy az érsek gyakran hosszú időre távol van. A kifogások Madridba, az Indiai Tanács fülébe is eljutottak. A Tanács megtiltotta az érseknek, hogy Limát elhagyja. Turibiusz azonban nem tartotta meg ezt a tilalmat, és a királynak röviden és velősen csak azt válaszolta, hogy őt Trient és a limai püspöki konferencia rendelkezései jobban kötelezik, mint a királyi törvények.

A szent haláláról a következőket jelentették: Turibiusz negyedik vizitációs útjának vége felé éppen a Pascasmayo völgyébe érkezett, amikor hirtelen rosszul lett fogta el, és kénytelen volt megállapodni Santiago de Mirafloresban egy indián katekéta házában. Utolsó kívánsága az volt, hogy az indián egyházközség kicsiny kápolnájában áldoztassák meg. Arra kérte Jeronimo atyát, az ágostonosok helybéli kolostorának priorját, hogy hárfázzon neki. Mialatt Jeronimo a „Hitemet megőriztem” és „Kezedbe ajánlom lelkemet” zsoltárokat énekelt, Turibiusz utoljára föltekintett a keresztre. Nagycsütörtök volt, amikor Lima nagy érseke és Peru apostola meghalt.

Azt a kevés holmit, amit személyes használatra magánál hordott, kísérőinek ajándékozta. Amije még ezen kívül volt, azt szétosztották a szegényeknek, akiket oly nagyon szeretett.

*

**Istenünk,
ki Szent Turibiusz püspök apostoli munkája
és igazságszeretete által megszilárdítottad Egyházadat,
kérünk, add,
hogy szent néped folytonosan gyarapodjék
a hitben és az életszentségben!**

Április

2. Paolai Szent Ferenc

*Paola (Calabria), 1426.

†Plessis-les-Tours, 1507. április 2.

Az olyan szenteket, mint Paolai Ferenc, a mai keresztények nem könnyen értik meg. Aszkézisük „öngyilkosságnak” és a világmegvetés túrhetetlen jelének látszik előttünk. Az őket körülvevő csodák és csodálatos események gyanút ébresztenek bennünk. Egész megjelenésük érthetlenné teszi előttünk, mi csodálnivalót találtak bennük a korabeli emberek. Mégis cáfolhatatlan, hogy Paolai Ferenc nemcsak a reneszánsz hatalmas pápáira és fejedelmeire, hanem korának keresztényeire is szokatlan hatást gyakorolt.

Ferenc a nápolyi királyság területén a calabriai Paolában született 1426-ban, és nem 1416-ban, ahogy rendjének életrajzírói állítják. Szüleire vonatkozóan csak kevés, de jellemző följegyzés maradt ránk. Úgy látszik, nem voltak szegények, és abban a rettegésben éltek, hogy házasságuk gyermektelen marad. Gondjukban Szent Ferenc közbenjárásáért folyamodtak, s kérésük teljesítése esetére megígérték, hogy a vágyott gyermeket az ő nevére kereszteltetik. Mikor pedig a még pólás korú gyermekük megbetegedett, ismét hozzá fordultak, és az anya megígérte: ha meggyógyul, a kis Ferenc egy éven át a ferencesek rendi ruháját fogja viselni.

Amikor Ferenc 13 éves lett, útra kelt a szomszédos városba, hogy fölvétesse magát az ottani ferences kolostorba.

Életrajza tudni véli, hogy már itt – nemcsak példás engedelmességében, hanem számos csodájában is – megmutatkozott a jövő szent. A remeteélet utáni vágya, ami ugyan Szent Ferencről sem volt idegen, valamint a reneszánsz főpapok fényűző élete fölött érzett undorodása arra készítette Ferencet, hogy már két év múlva elhagyja a kolostori testvéreket, pedig azok nyilvánvalóan megszerették.

Hogy remeteként élhessen, Ferenc a magányba menekült, és végül is magasan a tenger fölött talált egy alkalmas barlangot. Itt élt ezután állandó imádságban és szigorú önmegtágadásban. A hagyomány állítása szerint azonban a vadászok nemsokára fölfedezték és hírét vitték. Ennek az lett az eredménye, hogy rengeteg ember kereste föl, akik nemcsak lelki segítségért folyamodtak hozzá, hanem elsősorban meg akarták osztani pusztai életét. Ferenc ezért kápolnát emelt három kicsi cellával, és így megvetette a „legkisebbek” (minimi) későbbi rendjének alapját. Az újabb tanítványok özöne 1452-ben újabb lépésre kényszerítette. Visszatért Paolába, hogy ott az illetékes cosenzai érsek engedélyével megalapítsa saját közösségének első igazi kolostorát. Ferenc az építkezést a maga módján „hiteles csodáival” segítette: ha nem volt víz, forrást fakasztott, ha szikla állt az útban, csodával küldte odébb; ha elfogyott a munkások kenyere, megszorította az éppen kéznél levő élelmiszert.

De csodatevőnk nemcsak ilyen „építő csodákat” művelt, melyekhez hasonlókat más szentekről is elbeszélnek. Ahol csak tehette, csodatevő adományát inkább a szükséglet szenvedő emberek javára fordította, betegeket gyógyított és halottakat támasztott életre.

Minden csodánál nagyobb hatással volt azonban környezetére a szent személye és életmódja. A növekvő szerzet kiépítése és vezetése sok gondot okozott, Ferenc mégis a szakadatlan imádság rendíthetetlen nyugalmában élt. Önmagától és övéitől kemény önsanyargatásokat és vezeklő életet kívánt: a rend követelményeihez tartozott pl. az egész évre kiterjedő, a nagyböjtihez hasonló hústiltalom. Mégsem bocsátott ki egyetlen olyan

rendelkezést sem, amelyet ne a szeretet határozott volna meg, és ezért szabályai nem voltak elviselhetetlenek. A rá bízott testvérektől ugyanis sohasem kívánta meg azokat a szigorú gyakorlatokat, amelyeket önmagán behajtott. Minden testvérhez figyelmes, sőt gyengéd barátság fűzte, és ezzel a közösséget mint mindenki szolgája, lelkileg és emberileg ápolta.

Nem szabad elfelejtenünk, hogy a szent egyéniségét kell igazán „csodának” neveznünk, amely fölülmúlja minden csodatettét. Mégis a történetíró előtt igazi és érthetetlen „csodának” azok a jó és intenzív kapcsolatok számítanak, amelyek ezt az egyszerű remetét a reneszánsz nagy, de sajnos kétes hírű pápáihoz és fejedelmeihez fűzték. A történész mindenesetre a szemét kezdi dörzsölni, amikor a rendet megerősítő és kiváltságokkal fölruházó pápák meglehetősen hosszú névsorát olvassa. Olyan neveket találunk rajta, mint IV. Sixtus, VI. Sándor és II. Gyula – és e pápák a szentnek mind „szolgálatára” voltak! Még tovább dörzsöli a szemét, ha megtudja, hogy az éppen ravaszágáról és hűtlenségéről hírhedt francia király, XI. Lajos, aki életének utolsó éveit mint beteges embergyűlölő az erődítménnyé kiépített Plessis-les-Tours kastélyában töltötte, rá tudta venni IV. Sixtust, hogy Szent Ferencet Franciaországba küldje.

Amit az egyszerű calabriai remetének a hatalmas pápával folytatott beszélgetéséből tudunk, az világosan szentünk mellett szól. A pápa, maga is franciskánus, túlságosan szigorúnak tartja a „minimiták” böjti előírásait. Ferenc azonban megvédelmezi elgondolását, közben megnyeri a pápa unokaöccsének, della Rovere bíborosnak a támogatását, aki később mint pápa tényleg Ferenc szellemében hozott határozatot. És amikor a pápa az egyszerű remetének mindenáron föl akarja adni a kisebb és a nagyobb papi rendeket, ugyanolyan makacsul védekezik. Bőségesen elég neki, ha a pápa fölhatalmazást ad arra, hogy gyertyákat és olvasókat szentelhessen, mert azok fontos helyet foglaltak el apostolkodásában.

Nem kevésbé szenthez méltóan viselkedett Ferenc XI. Lajossal szemben. Bár a király a „csodatevőt” önző okból hívatta Franciaországba, kereken megmondta a beteg Lajosnak, hogy meg nem gyógyíthatja, de előkészítheti a keresztény halálra. Igazán csodának kell minősítenünk, hogy Lajos – bár előbb haragra lobbant – elfogadta a szent ajánlatát, és 1483. augusztus 4-én Ferenc jámbor vezetésével megtalálhatta legfőbb Urának békéjét.

Az oly önzetlen szent franciaországi útja rendje számára is nagy sikerrel járt. VIII. Károly kolostorokat ajándékozott neki: egyet Amboise-ban, egyet a római Monte Pinciön, és a híres Du Plessis-konventet a királyi kastély parkjában. Ugyancsak megkapta a rend a Sorbonne tiltakozása ellenére Nigeont, a grandmontiak egykori kolostorát. Ettől Franciaországban a „bonshommes” nevet örökölték, mert előttük a grandmonti szerzeteseket hívták így.

Tegyük még hozzá, hogy a rend Itálián és Szicílián kívül hamarosan eljutott Spanyolországba, Ausztriába és Németországba is. Ez nem utolsó sorban annak a nagy tekintélynek is köszönhető, amelyet a szegény remete az európai királyi udvarokban mint a születések csodatevő segítője élvezett, hiszen az utódlás nagy gondot jelentett a dinasztiaíknál.

Rendkívül gazdag élete végén a szent remete, a szenvedélyes emberbarát 71 éves korában halt meg francia kolostorában, Du Plessisben. Már 1519-ben a szentek közé emelték.

Nekünk pedig élete egy sereg kérdést vet föl. A legnehezebbnek a következő látszik: szentünk miért nem gondolt a legcsekélyebb mértékben sem arra, hogy hiteles istenszeretetének csodatevő erejével hatékonyan megváltoztassa korának egyházát és világát? És miért nem változtatták meg ténylegesen életüket sem a pápák, sem a fejedelmek, noha ezt a „csodatevőt” mint Isten jelét biztosan őszinte szívvel szerették, tisztelték és pártfogolták? Minden elsietett válasz azonban nyilvánvalóan eltakarja a központi titkot, amellyel a haldokló szent szerzetestestvérei szemben találták magukat. Még utolsó csodája sem tudta a mindenre képes istenszeretet hatalmát és kegyelmét olyan erővel bizonyítani előttük, hogy általa saját jövőjük felől megbizonyosodtak volna.

Ünnepét 1557-ben vették föl a római naptárba. 1568-ban eltörölték, majd 1585-ben újjáélesztették az ünneplését.

*

Paolai Ferenc csodás életét természetes mértékeinkkel alig lehet megérteni, de az egyes esetek rávilágítanak a szeretet „csodájára” és egyéniségének alázatosságára.

Ferenc főképpen a Paterno Calabro-kolostor építése alkalmával tett számtalan csodát. Itt egyetlen napon közel 200 embert gyógyított meg. Ezért hamarosan halálos ellenségei lettek a környék seborvosai. A mesterségükben fenyegetett Aesculapius-tanítványok gyorsan szövetségesre tettek szert egy tudós franciskánusban, aki egész beszédorozattal akarta a „csodatevő” üzelmeit lehetetlenné tenni. A beszédek azonban hatástalanok maradtak. Erre a tudós páter párbeszédet kezdett a remetével, aki még írni-olvasni sem tudott. A kezdetben igen barátságosan induló beszélgetés azonban nem érte el a célját, és a földühödött páter gyanúsítgatásokra ragadtatta magát. Ekkor a meggyanúsított remete a maga módján védte meg magát. Minden különösebb indulat nélkül fölkel, és a tűzhelyből pusztá kézzel kiemelt egy marék izzó parazsat – a beszélgetés ugyanis a kolostor melegedőszobájában folyt –, és a zsarátnokot a következő barátságos szavakkal nyújtotta oda indulatba jött társának: „Padre Antonio, melegedj egy kicsit a szeretet tüzénél, arra van igen nagy szükséged!”

A remete beteggyógyító adományára számítva a nagybeteg XI. Lajos francia király követet küldött a nápolyi királyhoz, hogy parancsoljon alattvalójára, és küldje el hozzá. Ferenc azonban azt válaszolta a királyi követnek, hogy ő se nem orvos, se nem varázsló. Nem akarja Istent kísérteni, és nem akar négyszáz órányit csak azért utazni, hogy egy uralkodónak a világhoz és az élethez ragaszkodását kiszolgálja. Csak akkor indult el a király betegágyához, amikor a pápa parancsolta meg neki az utazást.

Ferenc kertelés nélkül megmondta Lajosnak, hogy nem tudja meggyógyítani és Isten sem fog rajta csodát művelni. Abban azonban segítségére lehet, hogy az örökkévalóság színe előtt könnyítsen lelkiismeretén. Ez ellen a király hosszan és hevesen tiltakozott. Megpróbálta Ferencet megvesztegetni. Egy tál aranyat és drágakövet kínált neki, de ezt a választ kapta rá: „Sokkal jobb és becsületesebb volna visszaadni e javakat, melyeket erőszakkal és jogtalansággal szerezted, mint új, elviselhetetlen terhekkal sújtani megnyomorított alattvalóidat csak azért, hogy idegen jószágból ajándékot ossz és alamizsnát adj.”

Amikor Ferenc megöregedett, szerzetestestvéreit aggasztani kezdte, hogy alapítójuk halála után is tartani tudják-e az állandó hústilalom külön fogadalmát. Akkor Ferenc, látva halála közeledtét, maga köré gyűjtötte a közösséget, hogy a testvéreket még egyszer utoljára egy különös csodával megerősítse. Ismét izzó parazsat vett a markába, és megmagyarázta nekik, hogy ha Isten iránti szeretetük erős marad, ugyanolyan könnyedséggel teljesíteni tudják a rettegett böjti fogadalmat.

*

**Istenünk,
aki fölmagasztalod az alázatosakat
és Paolai Szent Ferencet is szentjeid dicsőségébe emeled,
kérünk, segíts,
hogy az ő érdemei és példája nyomán
mi is elnyerjük a jutalmat,
melyet az alázatosoknak megígértél!**

4. Sevillai Szent Izidor

*Sevilla közelében, 556 körül

†Hispala, 636. április 4.

Izidor olyan korban élt, amikor a világ újrarendeződött. A római birodalom összeomlása után fölvirradt a germán népek napja. Az Egyház keretein belül fokozta a nyugtalanságot a katolikusok és az ariánusok heves harca.

Izidor apja Athanagild gót király tekintélyes tisztje és magas beosztású tisztviselője volt. Szüleinek korai halála után Izidor nevelését bátyja, Leander vette kézbe, aki apátként egy kolostort vezetett. Keze alatt Izidor kora ifjúságától megismerte a szerzetesi jámborságot és a tudományt. Testvérének szerető, de ugyanakkor szigorú nevelése alatt átfogó képzettségre tett szert. Fiatalon magára öltötte a szerzetesruhát, és fölvetették a kolostori közösségbe. Átélt a politikai harcokat, amelyek az egyházat sem kímélték. Csodálattal tekintett föl Leanderre, akinek ebben a küzdelemben kimagasló szerep jutott. Amikor harmincéves korában bátyja utódként átvette az apáti hivatalt, e szavakkal körvonalazta föladatát: „Az apát életével legyen az engedelmesség tökéletes példaképe szerzetesei előtt, abban a meggyőződésben, hogy nem szabad olyan rendelkezést hoznia, amelyet előbb maga meg nem valósított. Mindenkit egyénileg kell lelkesítenie, s vérmérséklete és a követelmények szerint intenie.”

Mércéje a szigorú igazságosság volt, minden alárendeltjéhez ugyanazzal az atyai szeretettel közeledett. A kolostori életről írott könyve, a Regula monachorum a törvény embereként mutatja be. Ezzel a művével Izidor a kolostorbéli fegyelmezetlenségek ellen lépett föl, amelyek korának szerzetességét erősen fenyegették. A kolostori élet számos előírását rendezte és egyszerűsítette. Egész életében a rend és a világosság emberének bizonyult: számára a szerzetes életet a teljes lemondás önmagáról, a szegénység, az állhatatosság, a liturgikus ima, a lelkiolvasmány és a munka jelentette. Tőle ered a jogi értelmű mondás: „Mindazt, amit a szerzetes szerez, nem magának, hanem kolostorának szerzi.” A fegyelem szigorát azonban Izidor csak akkor tartotta értékesnek, ha nem vált öncélúvá. Szerzetestestvéreinek vétségeit atyai jósággal ítélte meg. Írásműveiben a keleti remete-irodalom kitűnő ismerőjének bizonyult. Rájuk és példájukra hivatkozva magyarázta a fő erényeket, amelyeknek a szerzetesben meg kell lenniük.

Különös szeretettel vonzódott a tudományokhoz. Páratlanul gazdag könyvtárát szinte szentélynek tekintette. Előkelő helyet foglaltak el benne a korai keresztény írók művei, elsősorban Origenészé, aki az alexandriai iskola legnagyobb tanítója volt. Jól ismerte a költőket, filozófusokat, történészeket és természettudósokat. Az ókor átfogó műveltségének birtokában volt, az antik kultúrában élt, hogy annak kincseit megőrizze, és hasznosítsa a jelen számára.

Könyvei közt a díszhelyet a Biblia foglalta el. A Biblia magyarázatában Izidor szorosan követte Jeromost. Izidor új kritikai szentíráskiadása, amely kitűnt a szöveg tisztaságával, spanyol földön mindenütt elterjedt. Mint az alexandriai iskola tisztelője, vonzódott az allegorikus értelmezéshez. Főműve a **Questiones in Vetus Testamentum (Ószövetségi kérdések)**.

600 táján bátyjának, Leandernek utódként sevillai érsek lett. Alázatosan vette magára a sokféle teendő terhét, mert „egy rejtett rendelkezés róttá rá azt”. Több mint harmincéves hivatali ideje alatt megtestesítette az igazi püspök ideálját. Egyetemes képzettsége lebilincselő ékesszólással párosult. Püspöki programjának talán leglényegesebb pontja a papság képzése volt. A sevillai iskola olyan tekintélyre emelkedett, hogy Spanyolország legjelentősebb központja lett az új generáció kiképzése terén. Azokat a klerikusokat, akik csak a jogaikkal törődtek, rávette kötelességeik teljesítésére. Itt is a rendről, fegyelemről és

egyvetértésről alkotott elképzeléseit követte. Püspöki törekvéseinek végső célja a tiszta, bensőséges életmód és a vallásos lelkesedés volt. Ő maga egyszerűen élt, s példaképe volt minden klerikusnak és hívőnek. Bölcs és messzire tekintő szervezőkészsége egyházmegyéje határain túl is olyan visszhangot keltett, hogy az egész ország egyházi kormányzására kihatott.

Az akkori gyakorlatnak megfelelően püspöki állása egyházmegyéje területén össze volt kapcsolva a legfőbb állami hivatalokkal. Ő azonban mindenekelőtt az Egyház javával törődött. Teljhatalmával biztosította a törvény sérthetlenségét, s különösen azon fáradozott, hogy a védteleneket megóvja a hatalmasok erőszakoskodásaitól.

Izidor munkálkodásában érződik hazaszeretete is. Bár a kelet-római birodalom kulturális örökségét nagyra becsülte, a bizánci császár hódító törekvéseit gyanakvó szemmel nézte. A gótokat viszont egész életén át kedvelte: egy új korszak erőtől duzzadó kezdetét látta bennük.

Az ő vezetésüktől várta Spanyolország egyesítését a kereszt zászlaja alatt. Mint fejedelmek és királyok tanácsadójának szava volt az ország politikai vezetésében. Egyházpolitikája – a konstantini korszak szellemében – arra irányult, hogy a világi és egyházi hatalom között szoros legyen a kapcsolat. Bár ezáltal a királyi udvar lett az egyházkormányzat középpontja, és fenyegetett az a veszedelem, hogy a hatalmak megengedhetetlen módon egymásba fonódnak, Izidor szorgalmazta az egységesítést. Ebből az általa támogatott törekvésből következett, hogy a királyi város, Toledo nemcsak az országnak lett fővárosa, hanem a püspöki szék rangjának emelkedésével egyházi rangja is nagyobb lett. A királynak az egyház belső ügyeibe való beleszólásának visszaszorítására vagy megszüntetésére irányuló későbbi kísérletek szükségszerűen kudarcot vallottak, mert a baj gyökerei nagyon mélyre nyúltak.

Izidor írásművei egy nagy szellem mozgékonyágáról és gazdagságáról tanúskodnak. Nála már érezhetők a skolasztikus módszer kezdetei, minden lényeges elemükkel együtt. Mint a keresztény gondolkodás kincseinek nagy áthagyományozója, Izidor utolsó egyházatyaként összefoglalta az elmúlt évszázadok tudását. A zűrzavaros kor kellős közepén alakja az igazhitűség világítótornya. A teológiai viták közben döntő módon szól hozzá a predestináció és az Eucharisztia-tan kérdéseire. Sok évi megfeszített munkával készítette el **Etymologiae** c. művét, amely az ókor egész tudományát egybefoglalta. A középkorban a Szentírás után ezt a könyvet olvasták és másolták a legtöbbet.

Nem sokkal halála előtt adta Izidor a nyugati gót Spanyolországnak a nagy **Hispan törvénygyűjteményt**, amely az Ibériai-félszigeten egészen a 12. századig érvényben volt.

Izidor életében a csúcspont a toledói általános spanyol zsinat volt 633-ban, amely az egyházi jogok megőrzését és a keresztény élet megújítását tűzte ki célul. A 62 püspök között Izidor foglalta el az első helyet. Mindenki csodálta benne az igazság bajnokát, a páratlan egyházatyát, a fegyelem őrét, s a vallásos és világi tudományok fölülmúlhatatlan ismerőjét.

Bár Izidor az aktív élet képviselője, rendkívüli szónok, reformátor és szervező volt, állandó honvágy élt benne a szerzetesi magány iránt. A toledói zsinaton aratott diadala után föl hagyott irodalmi munkásságával, majd teljesen a lekipásztori munkának élve készült a közelgő halálra. Barátian tekintett a halálra, mint egy testvérre, és a közel nyolcvan éves bűnbánó tőle várta Isten megváltó kegyelmét. Nem sokkal halála előtt a Szent Vince-templomban nyilvános bűnvallomást tett. Leander és Florentina nővére mellé temették végső nyugalomra. Szentünk kitörölhetetlenül belevésődött népe emlékezetébe: „Gazdagon osztott alamizsnát. Vendégszeretettel fölülmúlhatatlan, derűs szívű, szavaiban igaz, ítéleteiben igazságos, az igehirdetésben buzgó, intésben barátságos volt; a lelkek megnyerésében ügyes, a Szentírás magyarázatában óvatos, tanácsadásban bölcs, ruházkozásban szerény, asztalnál mértékletes, az erényért önfeláldozó és a jóságnak minden formájában kiváló.”

A római naptárba 1722-ben vették föl az ünnepét április 4-re.

Erről az erényes és tudós szentről egy kedves, nagyon jellemző történetet ismerünk fiatal korából. Amikor Leander érsek magához vette kisöccsét Sevillába a tudományok megismerésére, buzgón törődött a gyermekkel, de Izidor még nem volt hozzászokva a tanuláshoz, és hamarosan beleunt. Hirtelen elhatározással megszökött. A hosszú úttól kimerülten egy kerek kút kávéjára telepedett, hogy kipihenje magát. S akkor meglátott egy lábánál heverő követ, amelyen igen sok lyuk volt, majd észrevette, hogy a kút dobján, amelyre a húzókötel tekeredett, milyen sok vájat van. Nézte a lyukakat meg a vájatokat, és azt kérdezte magától, vajon hogyan keletkezhetek? Egyszer csak odajött egy asszony, hogy vizet merítsen, és csodálkozva látta az ott ülő, idegen, szép gyermeket. Izidor megkérdezte az asszonytól: „Meg tudod mondani, mitől vannak a lyukak a kőben és a vájatok a dobon?” Az asszony barátságosan magyarázta neki, hogy a számtalan lehulló vízcsepp idővel kivájta a követ, a bevágásokat pedig a kötel okozta a dobon. Akkor úgy tűnt a gyermeknek, hogy egy titkos hang ezt mondja neki: „Ha a követ kivájta a szüntelen csepegés, és ha a dobon a vájatok a kötéltől származnak, mennyivel inkább képes vagyok én az alapos tudást magamba szívni, ha mindennap csak egy kicsit is tanulok, de nagyon jól.”

Ez a gondolat fölbátorította, lelkileg fölfrissülten kelt föl a kúttól, és visszatért bátyjához. Kitartó szorgalommal tanult most már, és olyan nagy haladást ért el a tudományokban, hogy a későbbi években kortársai előtt kora legjelentősebb tudósának számított.

*

**Kérünk, Urunk, hallgass meg minket,
amikor Szent Izidor püspökről megemlékezve
könyörgünk Hozzád,
és közbenjárására segítsd meg Egyházadat,
hiszen azért adtad őt nekünk,
hogy megismerésedre tanítsd minket!**

5. Ferreri Szent Vince

*Valencia, 1350 körül

†Vannes (Bretagne), 1419. április 5.

Vince 1350 táján született Valenciában. 1367-ben belépett a domonkos rendbe. Leridában és Barcelonában tanult, aztán Valenciában tanított. A káptalan prépostja, Luna Péter megismerte és nagyra értékelte, később pappá is szentelte. Vincét nagyra becsülték tudománya, a betegek iránti részvéte, okos tanácsai és példás életmódja miatt. Irodalmi tevékenységet is kifejtett: prédikációkat, néhány értekezést meg egy lelkiéletéről szóló tanulmányt tulajdonítanak neki. Amikor Luna Péter 1390-ben az avignoni pápa legátusaként járt Valenciában, sikerült a római pápa ellenében VII. Kelemen pápa hívének megnyernie Vincét, ki közben már megbecsült szónok lett. A legátus kíséretében Vince közelebről megismerhette számos vidék lelkiállapotát és erkölcsi viszonyait. Lelke mélyéig átérezte, hogy mekkora szükség van az Egyház egységére és az erkölcsök javulására. Amikor Luna Péter XIII. Benedek néven avignoni pápa lett, udvarába hívta és rábízta a kúria gyóntatását. Vince vállalta a munkát, de a fölkinált egyházi méltóságokat visszautasította.

1399-ben úgy érezte Vince, hogy egy súlyos betegségéből csodálatosan gyógyult föl. Annak jelét látta ebben, hogy ezután kizárólag az igehirdetésnek kell élnie. 1399. november 22-én elhagyta Avignont. Első prédikációs útja Marseilles-en keresztül, a Riviera mentén Lombardiába vezetett, azután 1403-ban Savoyába, Genfbe, Lausanne-ba, Fribourgba és Lyonba. 1408-ban Montpellier-ben, 1409-ben Barcelonában prédikált.

Mint szónok a szó, az imádság és a példa minden eszközével igyekezett az embereket megragadni. Életmódjának szigorúsága minden vitán fölül álló tekintélyt szerzett neki. Erkölcsi követelményei tudatosan magasak voltak. A hit dolgában kérlelhetetlen volt. Mégis számos hálás híve követte hűségesen egyik helyről a másikra. Azokat a túlkapásokat és veszélyeket, amelyek az ilyen közösségekben támadni szoktak, Vince céltudatos és keménykezű vezetéssel távol tartotta.

Tartósan hatott a lelkekre az Antikrisztus és a világ vége jöveteléről szóló prédikálása. Prófétának tartották. Egyszer Valenciában Borja Alfonznak megjósolta, hogy el fogja nyerni a tiarát. A jóslat teljeseedett, amikor III. Callistus néven pápa lett belőle. Itáliában előre megmondta Sziénai Bernardin működését és szentté avatását. Nagy témája azonban a világ vége volt. Az istenfélelem, amely őt teljesen átjárta, átragadt hallgatóira. De nem a félelemkeltés volt számára a végcél: tudta, hogy a félelemnek a szeretetben kell föloldódnia és szeretetté kell válnia. Ezért Vincének nem volt kizárólagos témája a végső idők rettenetessége. Kézzeleírta prédikációiban fölvetette a kérdést, hogy mikor jön el az Antikrisztus. Nagyon józan volt a válasza: senki sem ismeri azt a napot és órát. Bűnbánó lélekkel kell tehát rá várakozni. Az a döntő, hogy megtartsuk az Úr intelmét: „Virraszatok és imádkozzatok!” Mindazonáltal kora zűrzavaros viszonyai hatására Vince hajlott arra a véleményre, hogy a végső nap közel van.

Tortosában és más spanyol városokban Vince ismételtelen föl szólalt a zsidókkal folytatott vallási párbeszédében. Olykor keresztény szempontból nem igazolható módszereket is alkalmazott: nem rettent vissza attól, hogy a világi hatóságokkal nyomást gyakoroltasson a zsidókra, s így kényszerítse őket beszédeinek meghallgatására. Akik a zsidóságból megkeresztelkedtek, tekintélyes emberek voltak, ezért megtérésük nagy hatást váltott ki a nép körében. Még mohamedánokat is sikerült az Egyházba vezetnie.

A spanyol királyságok uralkodói jó viszonyt tartottak fenn az askéta szónokkal, és támogatták fáradozásait. XIII. Benedek már 1413-ban békeközvetítőnek akarta fölhasználni. Vince fáradhatatlanul hirdette Isten igéjét. 1415-ben nyíltan legatus a latere Christinek

(Krisztus személyes követének) nevezte magát annak mintájára, ahogy a pápák „a latere” (szó szerint: „oldaluk mellől” küldött) legátusokat szoktak küldeni személyes képviselőikre. Az ibériai királyok véget akartak vetni annak az áldatlan állapotnak, amely a „nyugati egyházszakadásból” következett (a keresztények évtizedeken át két, illetve három pápa közötti szakadásban éltek), és amelyet XIII. Benedek álnoksága egyre csak tovább nyújtott. Vincét is bevonták a tárgyalásokba. Áldozatos belső elszántsággal Vince elszakadt ugyan az avignoni pápa iránti engedelmségtől, de a rómainak még nem vetette alá magát. 1416. január 6-án ő hirdette ki Perpignanban, hogy Aragónia, Kasztília és Navarra királyai megtagadják az engedelmséget XIII. Benedektől. Ezzel spanyol oldalról megnyílt az út a konstanzi zsinat egységpápája előtt. Noha biztosan nehezebbre esett Vincének az elfordulás XIII. Benedektől, az egész egyház javát előbbre helyezte, mint az avignoni pápához való ragaszkodást.

Ezek után Vince elhagyta spanyol hazáját, és észak felé indult. De nem Konstanzba ment, ahova meghívta Johannes Gerson, a nagy befolyású teológus és egyházpolitikus, hanem meglátogatta Colettát, a klarisszák bátor megreformálóját, aztán továbbvándorolt Normandiába és Bretagne-ba. Kemény talajon dolgozott, most főként mint népmisszionárius. Ezzel megkezdődött prédikációs útjainak harmadik és egyben utolsó szakasza. Most már nem nyúlt korábbi kedvelt témáihoz, az Antikrisztus közeli jöveteléhez és a világ végéhez. A vallási reform építő munkáját végezte. Franciaország akkoriban az Angliával vívott százéves háború megpróbáltatásai alatt szenvedett. Vince kevesebbet gondolt a világ, mint saját életének végére. Szigorú életmódja mellett kitartott. Amikor a toulouse-i érsek azt tanácsolta neki, hogy mérsékelje önmegtagadásait, azt válaszolta, hogy nem könnyű abbahagyni egy hosszan gyakorolt szokást.

Képes volt az embereket beszédeivel órákon át lekötöni. Fáradhatatlanul folytatta apostoli útjait, gyakran számon ülve. Valenciái nyelvét a latin nyelvű országokban mindenütt megértették. Élete utolsó éveiben a francia nyelvet is használta. Amikor megérkezett egy településbe vagy városba, ünnepélyes fogadtatást rendeztek számára.

Működése a bretagne-i Vannes-ban ért véget. 1419-ben még megtartotta a nagybőjti beszédeket. Amikor testi erejének hanyatlását érezte, elbúcsúzott a burgundi hercegnőtől, aki őt mélyesen tisztelte. Még egyszer megáldotta szeretett betegeit, nagy áhítattal fogadta a végső szentségeket, és hálásan vette az V. Márton pápa által neki küldött teljes búcsút. Fölvoltastatta az Üdvözítő szenvedésének történetét, összekulcsolta kezét és megcsókolta a fészületet, azután meghalt. Szent boldogság ömlött el arcán. 1419. április 5-e volt. Holttestét a vannes-i püspöki templomba vitték és ott temették el. 1455-ben III. Callistus pápa Ferreri Vince prédikáló testvért fölvette a szentek sorába.

Ferreri Vince mint a 15. század egyik leghatalmasabb – bűnbánatot hirdető – prédikátora vonult be az Egyház történetébe.

Ünnepét 1667-ben vették föl a római naptárba, április 5-re.

*

Erről a rendkívüli emberről, a késő középkor oly nagyhatású bűnbánati szónokáról kortársainak vallomásai megragadó, eleven képet hagytak ránk.

1399-ben Vince súlyosan megbetegedett. Gyógyulásért imádkozott, és megjelent neki az Üdvözítő Szent Domonkos és Szent Ferenc társaságában, megérintette az arcát, és megbízta, hogy menjen prédikálni és nyerjen meg sok lelket.

Az emberek lesték a szavát. Toulouse-ban az ő kedvéért három héten át szünetelt az egyetemen az előadás és minden más prédikáció. Vince keserű igazságokat mondott fejedelmeknek és prelátusoknak, parasztnak és kalmároknak egyaránt. Olyan dolgokról is szólt, amelyek egyébként érinthetetleneknek számítottak. Őszinte kritikát mondott a fennálló viszonyokról. Nagy aszkéta és vezeklő híre előtte járt. De e nélkül is elég volt egy tekintet csont-bőr alakjára, és mindenki meggyőződhetett róla, hogy ez az ember semmi olyant nem

követel mástól, amit maga már régen ne teljesített volna. Hús sohasem került asztalára, a vasárnapok kivételével negyven éven át naponta csak egyszer étkezett. Ágya szalma volt és szőlőlevél. Mint egy második Keresztelő János állt az emberek előtt.

A későbbi években számaron szokott utazni. Imádkozók és bűnbánók, szerzetesek és laikusok követték. Egészen haláláig vezetett ilyen vezeklő meneteket országszerte. Csapata előtt keresztet vittek. Kora reggel misézett, azután prédikált, gyakran három órán át. Utána harangszó hirdette, hogy elérkezett a betegek megáldásának az ideje. A betegek megáldása után evett valamit, azután gyóntatott és azokkal az emberekkel foglalkozott, akik valamilyen ügyben jöttek hozzá.

Amikor már legyengülve és ősz fejjel járta végig Bretagne-t, hatalmas hangja még mindig túlzengte a tenger harsogását. Személyiségének bűvkörében tanítványok csoportja követte, akik bűneikért korbácsolták magukat és egyéb vezeklést vállaltak. Hosszú, keresztvégű botjára támaszkodva Istenhez szólította a népet, és szavát újra meg újra a megtérés csodája követte.

*

**Istenünk,
aki Szent Vince áldozópapot
az evangélium buzgó hirdetőjévé tetted,
kérünk, add, hogy Fiad, akiről szentéd azt hirdette,
hogy Bíróként jön el újra, a boldogok közé juttasson minket
a mennyben!**

7. De La Salle Szent János

*Reims, 1651. április 30.

†Saint-Yon (Rouen), 1719. április 7.

De la Salle János XIV. Lajos, a „Napkirály” idejében élt, amikor az abszolutizmus a delelőjén volt Franciaországban. A kora társadalmának rendjei között tatóngó szakadék arra készítette a szentet, hogy a jogtalanok és kiszolgáltatottak lelki és gyakorlati megsegítésén fáradozzon.

János 1651. április 30-án Reimsben született, gazdag nemesi család tagjaként. Ő volt a legidősebb, s volt még kilenc testvére. Szüleitől alapos keresztény nevelést kapott, Reimsben tanult.

Úgy látszik, már korán a papi pályát választotta. Tizenegy éves korában fölvette a tonzúrát, és 1667-ben a székesegyházi káptalan kanonokja lett. Szülővárosában kezdte hittudományi tanulmányait, és 1670 októberétől a párizsi Saint-Sulpice szemináriumban folytatta. Szülei fiatalon meghaltak. Kénytelen volt tanulmányait megszakítani, s 1672 tavaszán visszatért Reimsbe. Bár a szülői vagyon kezelése sok gondot okozott neki, folytatni tudta a tanulást. 1678. április 9-én pappá szentelték, 1680-ban pedig teológiai doktorátust szerzett.

Akkoriban már szakított a nemesi rend egyoldalú gondolkodásával, és egyre többet törődött a tanulatlan és szegény néprétegek gyermekeivel. 1679 márciusában egy unokahúgával iskolát alapított a szegényeknek. Nemsokára egy kis csapatot gyűjtött maga mellé tanítókból. Házába fogadta őket, bár ezzel magára zúdította családja haragját. Lemondott kanonoki stallumáról, örökségét szétosztotta a szegények közt, és teljesen az új kongregációnak szentelte magát, amely a **Keresztény Iskolatestvérek** nevet vette föl. Nemsokára néhány újabb iskolát nyitottak Champagne-ban. János szabályokat fogalmazott a társulat számára, és 1684 májusában az első tizenkét társ letette az ideiglenes fogadalmat. Ugyanakkor nagy pedagógiai érzékkel tanítókat képzett a falusi iskolák számára.

A fejlődés szükségessé tette, hogy művét Párizsba is elvigye. A Saint-Sulpice plébánosának hívására János két iskolatestvérrel Párizsba utazott, hogy ott átvegye a plébánia szegényiskoláját, amely siralmas állapotban volt.

Jánosnak hamarosan komoly nehézségei támadtak: a többi iskola tanítói sok-sok bosszúságot okoztak, a Saint-Sulpice egymást követő plébánosai alig támogatták. Néhányan közülük többé-kevésbé nyíltan áskálódtak ellene. Az 1690. és 1691. év különösen nehéz volt. Egy súlyos betegség szinte a sír szélére sodorta, kevéssel később pedig meghalt legjobb munkatársa, L'Heureux testvér. A plébánia papságának közönye miatt úgy döntött, hogy a novíciátust másutt állítja föl. Vaugirard-ban sikerült erre a célra egy szerény házat bérelnie. Mivel több tagja elment, társulata ekkoriban igen meggyengült. Ennek ellenére 1691. november 21-én Vuyart és Drolin testvérekkel együtt fogadalmat tett, hogy egészen és visszavonhatatlanul művének szenteli magát.

A következő évek viszonylagos nyugalomban teltek. Némi támogatást tudott szerezni a plébániától, 1692. november 1-én pedig hat új tag lépett be a kongregációba. 1693 és 1694 éhínséges évei arra kényszerítették a testvéreket, hogy Vaugirard-t egy időre adják föl, és Párizsban keressenek menedéket. 1694. június 6-án az első tagok letették örök fogadalmukat, s János átvette az intézmény vezetését. Ügyelt rá, hogy a társaság laikus jellege megmaradjon. 1696-ban megfelelőbb helyen tudta berendezni a novíciátust.

Nem sokáig örülhetett azonban ennek, mert hamarosan új nehézségek támadtak. A dokumentumok még nem dolgozták föl annyira, hogy minden részletet tisztán lássunk, de annyi bizonyos, hogy a Saint-Sulpice plébánosának része volt a dologban: el akarta ugyanis

távolítani az alapítót, s a testvérek vezetését magának igényelte. Sikerült megtévesztenie a párizsi érseket, mire az letette Jánost, és más vezetőt nevezett ki. A testvérek azonban ellenálltak, mire a kardinális kénytelen volt Jánost visszahelyezni. Ez 1702 decemberében történt. Valamivel később a testvéreknek el kellett hagyniuk a Grand Maisont, ahol a novíciátus volt, s Faubourg Saint-Antoine-ba költöztek át. János tanítóképzőt akart alapítani, de terve egykori társa, Vuyart szégyenletes árulása következtében meghiúsult. 1706-ban még csak egyetlen kicsiny iskolája volt a testvéreknek Párizsban, 1711-ig azonban vidéken 17 iskolát sikerült alapítaniuk, Rómában pedig egyet. Ezek irányítása nem kis gonddal járt.

A gyakorlat arra készítette Jánost, hogy pedagógiai és vallásos műveket írjon a tanítóknak és a növendékeknek. 1708-ban két testvért választott maga mellé, hogy segítségére legyenek a közösségek rendszeres ellenőrzésében. Egy roueni alapítás lehetővé tette, hogy megvegye Saint-Yon kastélyát, s ott végre állandó jellegű novíciátust rendezzen be.

1712-ben ismét egy kellemetlen esemény történt. Egy bizonyos Clément nevű abbé Jánost megbízta, hogy tanítóképzőt létesítsen Saint-Denis-ben. Rágalmak alapján Jánost elítélték azon a címen, hogy megrontott egy kiskorút!

Túlterheltsége miatt elhagyta Párizs környékét, és a vezetést átadta Barthélemy testvérnek. Végiglátogatta az intézmény házeit, eljutott egészen Provence-ig, aztán hosszabb időre visszavonult. Közben Párizsban egyre rosszabbodott a helyzet, úgyhogy a testvérek kérték, sürgősen jöjjön oda. Így hát visszatért Párizsba, és elintézt néhány kellemetlen ügyet. Végül teljesen lelkivezetői feladatokra korlátozta tevékenységét. 1715-től szinte állandóan Saint-Yonban élt. Rendfőnöki hivatalát azonban csak 1717-ben tudta letenni. Szabad idejében számos vallásos munkát írt a testvérek részére, melyek nagyobb részét csak halála után nyomtatták ki. 1718 folyamán megromlott hosszú időn át ellenálló egészsége. 1719 nagypéntekén halt meg.

XIII. Leó pápa 1900-ban avatta szentté. Ünnepe 1904-ben vették föl a római naptárba, május 15-re. 1969-ben április 7-re, halála napjára helyezték át.

*

A pappá szentelését megelőző ideig szentünk pályafutása semmi rendkívülit sem mutatott föl. Egy volt az előkelő születésű prelátusok közül, akikből oly sok volt az akkori Franciaország egyházában. Egy haldokló különös végrendekezése azonban arra bírta, hogy vállalja a korlátokat áttörő ifjúsági lelkipásztorkodás munkáját hazájában. Egy Roland nevű, tüzes lelkű kanonok, aki harmincöt éves korára már fölörölte magát a szegények szolgálatában és a halálán volt, utolsó órájában Jánosra bízta egy árvaház és egy leányiskola gondjait. Az iskolát a „Szent Gyermekek Jézus” nővérei vezették. János elfogadta a feladatot, és itt, a szegények gyermekei között fedezte föl azt az égbekiáltó testi és lelki nyomorúságot, amelyet nemesi származású társai mindig és szándékosan agyonhallgattak.

Amikor János iskolájának fiatal tanítóit társulattá akarta összefogni, azzal tiltakoztak, hogy szegénységük miatt a jövőjük bizonytalan. Hiába hivatkozott előttük János az isteni gondviselésre, azt válaszolták neki, hogy könnyen beszél, hiszen nem lát hiányt semmiben, nagy és jövedelmező vagyona van, amely minden sütségtől megóvja. Jánosra ez kinyilatkoztatásszerűen hatott: ha tanítványaitól elvárja a szegénységet, akkor neki is szegénnyé kell lennie. Egy ismerős páter biztatta: „Az iskolák csak akkor fognak megmaradni, ha csakis és kizárólag az isteni gondviselésre alapulnak. Ezért nemcsak személyes vagyonáról kell lemondania, hanem egyházi javadalmáról is. Akkor majd Isten gondoskodik.” Jánosnak volt bátorsága ezt a tanácsot követni. Azonnal lemondott jövedelmező kanonoki székéről, és a következő őszön a város szegényeinek kiosztotta egész örökségét, mintegy 40.000 frankot. Most már egyenlő volt a tanítóival.

1687-ben iskolatestvéreivel együtt Párizsba hívták, hogy megmentsen a pusztulástól egy százalmas állapotban lévő szegényiskolát. A papok – az ilyen iskolát akkoriban a plébániák tartották fent – a rendet és a nevelést elhanyagolták. Az iskolának kétszáz beírt tanulója volt,

de csak kevesen kaptak oktatást, helyette inkább egy harisnyakötődében dolgoztatták őket. Házuk egy kis Babilonhoz hasonlított: szüntelen volt a jövés-menés, állandóan nyitva volt, semminek sem volt meghatározott kezdete, sem vége. A tanítás hol ekkor, hol akkor kezdődött és végződött. Az iskolai vagy a munkaidőn kívül a gyerekek az udvaron vagy az utcákon kószáltak, és alig jelentek meg istentiszteleten. Az akkori szokás szerint minden gyermek egyetlen tanteremben ült, s a tanítók egyenként foglalkoztak velük, mialatt a többieket magukra hagyták.

János fölismerte a helyzet tarthatatlanságát. Tudásuk alapján több terembe osztotta szét a tanulókat. Az egyedi foglalkozás helyébe a közös oktatás lépett. Meghatározott tantervet és órarendet vezetett be, csökkentette a kézi munkát, szaporította a tantárgyakat, és hangsúlyt adott a hitoktatásnak. Szorgalmazta, hogy a latin tanítás helyett olyan készségeket fejlesszenek ki, amelyekre a gyermekeknek szükségük van: nyomtatott vagy írott szövegek olvasását, számolást, a mértékek, pénzek és súlyok használatát, helyesírást, üzleti levelek készítését, rajzolást és éneket.

Azok az iskolák, amelyek csatlakoztak reformjához, hamarosan túlszűfoltak lettek, mert az egyszerű nép fiai megérezték, hogy valódi segítőjük támadt.

*

**Istenünk,
aki De la Salle Szent Jánost arra választottad,
hogy a keresztény ifjúságot nevelje,
kérünk, támassz Egyházadban olyan tanítókat,
akik teljes szívvel annak szentelik magukat,
hogy az ifjúságot az emberség
és a kereszténység törvényeire tanítsák.**

11. Szent Szaniszló

*Szczepanowo, 1030/1035.

†Krakkó, 1079. április 11 .

A hagyomány szerint Szent Szaniszló püspök és vértanú a krakkói egyházmegye területén fekvő Szczepanowóban született. Családja a lovagok közé tartozott, de nem voltak gazdagok. Születésének pontos dátumát nem tudjuk.

Gyermekkorát szülőföldjén töltötte, iskoláit valószínűleg a krakkói bencéseknel kezdte. Nevelői észrevették képességeit, ezért az akkori Európa egyik szellemi központjába, Liège-be küldték. Itt végezte a teológiát.

Hazatérve rövidesen kitűnt szellemi és lelki kiválósága, ezért a krakkói püspök, Lamberto Zula székesegyházi kanonokká nevezte ki. 1070-ben, amikor a püspök meghalt, a klérus, a nép, sőt maga a fejedelem, II. Bátor Boleszláv (1058–1080) is őt kívánta utódnak. II. Sándor pápa ki is nevezte Krakkó püspökévé, és 1072-ben fölszentelték. Szaniszló volt a második olyan krakkói püspök, aki nem a bencés szerzetesek közül, hanem a világi klérusból került ki. Ez pedig annak a folyamatnak volt része, amellyel a bencés szerzeteseket lassan-lassan visszaszorították a lengyel egyház kormányzásából.

Püspöksége nagyon kedvező körülmények között indult. A király támogatta, s így Szaniszló az egyházmegye térítését véghez tudta vinni. A reformszellemet, amelyet Liège-ből, azaz a nyugati egyházból hozott magával, a papság körében meg tudta szerettetni, és ennek megfelelően sikerült megújítania a klérust.

Az évek múlásával azonban a király és a püspök közötti barátság egyre inkább elhidegült, majd ellenségeskedéssé fajult, míg a király meggyűlölte a püspököt. Nemsokára nyílt összeütközésre került sor, és Szaniszló püspök kiközösítette Boleszlávot. A király válaszul megölette embereivel a Szent Mihály-templom oltáránál Szaniszlót. Sőt, nemcsak meggyilkolták, hanem meg is csonkították, miként a felségárulókat szokták, azaz levágták kezét, lábát.

A templom melletti temetőben temették el, de már 1088-ban kiemelték, és átvitték a krakkói Wavel-székesegyházba. A sírjánál azonnal megnyilvánult a hívők tisztelete, főleg a szegények részéről, akiknek atyja volt életében.

Szentté avatását 1229-ben indították el és 1253-ban zárult le. IV. Ince pápa Assisiben hirdette ki. Ünnepe május 7-i dátummal 1594-ben vették föl a Római Kalendáriumba. 1969-ben áthelyezték április 11-re, amely napon a krakkói káptalan halottaskönyve szerint vértanúságot szenvedett.

*

**Istenünk,
kinek tiszteletéért Szent Szaniszló püspököt
az üldözők kardja halálra sújtotta,
kérünk, segíts,
hogy vértanúd példája szerint
mindhalálig megvalljuk a hitünket!**

11. Galgani Szent Gemma

*Borgo Nuovo (Lucca mellett), 1878. március 12.

†Lucca, 1903. április 11.

A jámbor és jómódú szülők, Enrico Galgani gyógyszerész és Aurelia Landi házasságából öt fiú és három lány született. Gemmát, aki a negyedik volt a sorban, már a születését követő napon megkeresztelték; neve drágakövet jelent. És Gemma erényei folytán valóban családja ékessége és az Egyház drágaköve lett.

Két éves volt, amikor Luccában először vitték Emilia Vallini magániskolájába, ahol írni, olvasni, kézimunkázni tanult. Nevelőnői visszaemlékezései szerint akár becézték, akár korholták, nyugodt mosollyal fogadta. Gyorsan megtanulta kívülről a mintegy félórányi imádságokat is, és öt éves korában a Szent Szűz officiumát vagy a Halottak zsoltosmáját úgy olvasta, mint bármelyik felnőtt.

Szülei felfigyeltek gyermekük rendkívüli képességeire, s édesapja kényeztetése nem egyszer terhes volt már Gemma számára. Édesanyja viszont úgy tekintett Gemma adottságaira, hogy „aki sokat kapott, attól sokat is követelnek vissza”. Mint lánya első lelkipolitikus szigorúságával egy életre meghatározta Gemma lelki életét. A kislány tőle tanult istenismeretet, édesanyja szeretettette meg vele az első erénygyakorlatokat és a gyakori szentgyónást, együtt imádkoztak s fogalmaztak meg kisebb-nagyobb jófelmételeket. Annál fájdalmasabb volt Gemma számára a tüdővészben szenvedő anyja korai halála (1886), de a keresztény élet egyetlen feladatából, az isteni akarat elfogadásából, jól vizsgázott. Pár év múlva ugyanilyen alázattal és belenyugvással fogadta el azt a fájdalmat is, amelyet édesapja, majd legszeretettebb öccse és nővére elvesztése okozott. Úgy tűnt, Isten mindenkitől el akarja választani őt, hogy lelke egészen megtisztuljon minden földi ragaszkodástól, és alkalmassá váljék annak a Szeretetnek befogadására, amely erősebb a halálnál és ezért örökre egyesít Istennel és Benne mindenkivel, akit szeretünk.

A bérálását és anyja halálát követő évben kezdett fölébredni benne a vágy a szentáldozás után. Gyakran kérte könnyes szemekkel gyóntatóját, tanítóit: „Adjátok nekem Jézust!” Kilenc éves volt, amikor – a kor szokásaitól eltérően – 1887. június 17-én, Jézus Szentséges Szívének ünnepén első szentáldozásához járulhatott. „Vágy szállta meg lelkemet, hogy ezt az Istenemmel való egyesülést tartóssá tegyem” – emlékezett vissza Gemma arra a napra, melynek évfordulóját egész életében áhítattal megünnepelte.

Ettől kezdve nap mint nap egy célt tűzött maga elé: hogy állapotbeli kötelességeit minél lelkiismeretesebben teljesítse. 1886-tól a Szent Zitáról nevezett apácák intézetébe járt. Természete szerint élénk, heves vérmérsékletű volt, gyors és éles eszével pedig könnyen túlszárnyalhatta volna összes tanulóársait, és eminensként tündökölhette volna. Ezzel szemben ismerősei zárkózott, hallgatag, cselekedeteiben szilárd és megfontolt, rövid, szókimondó stílusa miatt néha szinte udvariatlan természetűnek vélték. Mindez tudatos önnevelésének gyümölcse volt. Jó feleletei jutalmául azt kérte, hogy a tanárnő a szent kereszt titkairól beszéljen neki. Eleinte – saját bevallása szerint – nemigen értette a hallottakat, nemsokára azonban saját életének tapasztalatai sietteték a megértést.

Szinte egész életét végigkísérték a betegségek. Először öccse, Luigino halála törte meg egészségét. Luigino papnak készült, s mély lelki rokonság fűzte össze a két testvért. Gemma az utolsó pillanatig kitartott a tüdőbeteg ápolásában, majd három hónapra ő maga is súlyosan megbetegedett. Amikor csonttuberkulózisa miatt meg kellett operálni, nem engedte elaltatni magát. Szünetei közben a Megfeszített képére tekintett: ilyenkor megnyugodott és bocsánatot kért türelmetlenségéért. Hónapokig kellett mozdulatlanul fekvődni; fején, ágyékán kelések támadtak.

Ekkor ismerte meg Possenti Szent Gábor életét, s vált az ő lelki testvérévé. Gábor passzionista szerzetes volt, 1862-ben halt meg 24 éves korában. Kitűnt a Boldogságos Szűz iránti nagy szeretetével. Tisztasága és életszentsége miatt X. Pius „korunk Szent Alajosának” nevezte. Gemma korában folyt a boldoggá avatási pere, s 1920-ban avatták szentté.

Egy este a másnapi szentáldozásra készülve a Boldogságos Szűz biztatására Gemma végképp elhatározta, hogy szerzetes lesz. Éjjel megjelent álmában Possenti Gábor és így szólt hozzá: „Gemma! Fogadd meg bátran, hogy apáca akarsz lenni, de többet ne!” – Gemma, noha nem egészen értette e szavakat, megcsókolta Possenti Gábor szerzetesi ruháját és a feléje nyújtott passzionista fakeresztet, miközben Gábor kétszer is a testvérének szólította őt.

Betegsége súlyosbodott, s mivel az orvosok lemondtak életéről, családja csodáért esedezett. Gemma kilencedet kezdett Alacoque Szent Margit tiszteletére. A novénát Possenti Gáborral imádkozta végig. Az utolsó napon – március első péntekje volt – gyónt és áldozott, két óra múlva pedig gyógyultan fölkelte betegyéből. Örvendező családja nem is sejtette, hogy azon a reggelen a szentáldozásban maga az Úr Jézus Krisztus fogadta őt leányává, és a Fájdalmas Szűzet adta édesanyjául.

Ezek után Gemma életében – miközben tizenkét éves kora óta egész családja háztartását a legnagyobb gondossággal vezette – szinte állandósultak a természetfölötti kegyelmek. Csaknem megszakítás nélkül kapcsolata volt a mennyországgal, látta Órangyalát, s tőle tanulta a tökéletesség útján oly fontos „apróságokat”: kevés beszéd, türelem, a saját vélemény kerülése, őszinte bűnvallás, tökéletes engedelmesség, a szemek fékezése, minden finomabb ruha megvetése. (Gemma egész életében egyetlen, magasan gombolódó, fekete posztókabátot viselt; ha emberek közé ment, ezt vette egyszerű kis házi ruhájára. A róla fennmaradt fényképen is ebben látható.)

1899. június 8-án, a Szent Szív ünnepének vigíliáján az Úr megajándékozta őt szent sebeinek stigmáival. Ettől kezdve minden csütörtök este nyolc órától másnap három óráig láthatók voltak testén az Úr Krisztus vérző sebei. Szemtanúk megfigyelhették testén a csontig hatoló ostorcsapások nyomait, fejét elborította a töviskoronától a vér, vállán látható volt a kereszt okozta seb. Szombatra vagy legkésőbb vasárnapra eltűntek e stigmák, sebei tökéletesen begyógyultak.

Nagy kint jelentett Gemma számára e rendkívüli kegyelmek eltitkolása. Hogy környezete kíváncsisága elől elrejtőzhessék, gyóntatója tanácsára a tizenegy gyermekes Giannini családhoz költözött, akik gyermekükként fogadták be őt nevelőanyjával együtt, akit szintén gyóntatója adott neki. Gemma az Úr parancsa szerint tökéletes engedelmisséget fogadott gyóntatójának, Germano di S. Stanislao passzionista szerzetesnek és nevelőanyjának, Cecíliának is.

Napjai munkával és imádsággal teltek. Reggel két szentmisét hallgatott, naponta áldozott, este egyórás szentségimádást tartott. Napközben mindenféle szolgai munkát megtalált magának. Idegenek részéről sok megszólás, megnemértés, bántás, gúny érte: mindezeket csendes alázattal fogadta, s minél inkább megismerte az Úr szenvedéseit, annál lángolóbb szeretettel akart részesedni bennük. Bátran járta a kisebb-nagyobb, de folyamatos önmegtágadások útját; keveset evett (az Úr saját kérésére megfosztotta őt az ízek érzékelésének képességétől), általában lesütött szemmel járt, s noha szép hangja volt, csak a templomban énekelt. Ennek a lelkületnek köszönhette, hogy extázisai közepette a templomban nem keltett feltűnést; még sóhaj vagy hangos fohász sem hagyta el ajkait. Nevelőanyja kézmozdulata szerint térdelt vagy ült le a szentáldozás után, majd vele távozott a templomból. Gyóntatója sok más módon is próbára tette alázatát: nemcsak a kemény testi vezeklésektől (ostorozás) tiltotta el, hanem arra is felszólította, legyen tartózkodóbb a természetfölötti kegyelmek iránt. Az Úr azt is megengedte, hogy amikor stigmái megvizsgálására az egyházi hatóságoktól kiküldött orvos letörölte a vért a kezéről, a seb eltűnt, nem jelentkezett új friss vér, s ezzel stigmáinak és életszentségének hitelessége erősen

kétséssé vált. Amikor a hír hallatára többen szemfényvesztőnek és hisztérikus tévelygőnek tartották, Gemma nem tiltakozott és nem védekezett. Mindent Istenre bízott, akitől mindent alázattal akart elfogadni.

Amint gyóntatója parancsára írt beszámolóiból tudjuk, nagy lelki szárazságai és kísértései voltak. Egyik súlyos tisztaság ellenes kísértésekor jéghideg vízbe vetette magát. A sátán többször megkörnyékezte a kétségbeeséssel is.

A legsúlyosabb elviselnie azonban az volt számára, hogy mindhalálig sikertelenül próbálkozott szerzetbe lépni. A szaléziánusok egészségi állapota miatt nem fogadták be. Az Úr sugallatára nagyon sokat fáradozott azért, hogy Luccában passzionista zárdát alapítsanak. Ez azonban csak a halála után következett be. Úgy tűnik, épp az ő élete volt az az áldozat, amit az Úr elfogadott és felhasznált arra, hogy e szent akarata teljesüljön. Gemma pedig – a zárda alapításáért fáradozva – visszaemlékezett Possenti Gábor szavaira, és most megértette, hogy ebben a kérdésben is a legteljesebb Istenre-hagyatkozást várja tőle az ég, a minden feltétel nélküli szent vágyat, melyet nem fékez és nem befolyásolhat az sem, hogy lesz-e földi beteljesedése vagy sem.

Az Úr valóban színarannyá égette a lelkét. Vágyai egy pontra zsugorodtak össze: „Jézusom! – kérte –, tégy magadhoz egészen hasonlóvá! Te vagy a fájdalom férfija, add, hogy én a fájdalom leánya legyek!” Az Úr pedig a misztikus eljegyzés kegyelmével felelt imájára. Ahogy közelgett élete vége, úgy lettek áldozatai mindinkább misztikus jellegűek: istenkáromló beszéd hallatára vér borította el testét és sokszor sírt véres könnyeket a bűnösökért.

1902 pünkösdjén kezdődött meg az a keresztút, mely a következő év nagyszombatján elvitte őt élete egyetlen Céljába, az Isteni Lényegbe. Betegsége alatt szinte semmiféle eledelt nem tudott magához venni. Nagy testi és lelki kínjai közepette állandó röpméje volt: „Jézusom, irgalom!” A halál beállta előtt mély elragadtatásba esett, karjai ki voltak feszítve, mintha a kereszten haldokolna. Utolsó szavai ezek voltak: „Most már való igaz, hogy többet nem bírok el. Jézus! Neked ajánlom szegény lelkemet! Jézus!”

Passzionista szerzetesi ruhában temették el. Amikor a temetés után két héttel exhumálták, szíve teljesen ép volt, telve friss vérrel, mint életében.

1907. július 31-én Luccában megnyílt a passzionista zárda, amiért Gemma annyit fáradozott és imádkozott. Égi segítségét számos csodás imameghallgatás bizonyította és bizonyítja ma is. Életrajzát lelkivezetője írta meg. 1933-ban boldoggá, 1938-ban szentté avatták.

13. Szent I. Márton pápa

†Cherson (Krím), 655. szept. 16.

Márton, akit az Egyház vértanúnak tisztel, 649–653 között volt pápa. Az umbriai Todiból származott. Mielőtt megválasztották, a pápa követe volt a konstantinápolyi császári udvarban. Pápai feladataihoz és sorsának további alakulásához jó iskola volt ez. Ismerte a császárváros életét, az udvar politikai légkörét és az ott uralkodó teológiát.

A bizánci teológusokat akkoriban az a kérdés foglalkoztatta, hogy vajon a megtestesült Fiúistennek egy vagy két akaratot kell-e tulajdonítani? A vitatott kérdés része volt annak a véget nem érő vitaáradatnak, amelyet a kalcedoni zsinat váltott ki Jézus két természetéről szóló tanításával. A bizánci császárok a kalcedoni tanítás ellenzőinek ismételten egységesítő formulákat kínáltak föl, azzal a céllal, hogy helyreállítsák az Egyház egységét, s egyben megszilárdítsák az ugyancsak veszélyeztetett békét. Hérakleiosz császár (610–641) is közzétett egy ilyen formulát 638-ban, mely azonban kétértelműen fogalmazott, s ezért nem érthette el célját, sőt új árkokat szántott és további szakadáshoz vezetett. A tudós bizánci szerzetes, Maximosz lett a hamisítatlan kalcedoni hitvallás elnyomhatatlan hangú védelmezője, és ezért a „Hitvalló” nevet kapta.

II. Konstans császár (641–668) hatalmi szóval akart véget vetni a teológiai vitáknak. 645-ben császári rendelettel érvénytelenítette elődje rendelkezését, és így határozott: „Parancsként adjuk minden alattvalónknak, hogy a mai naptól fogva tilos a Krisztusban lévő egy vagy két akaratról még vitázni is. Aki ezt a parancsolatot megszegi, először is a mindenható Isten rettenetes ítéletét vonja magára, másodsor a császár büntetését is: hivatalból való elmozdítást, ha püspök az illető, vagyonelkobzást ha előkelő, korbácsolást és száműzetést ha egyszerű állampolgár.”

Ez a császári döntés a szabad teológiai vitatkozás végét és az állami üldöztetés kockázatát jelentette minden bátor hittudósnak. Ilyen körülmények közt választották Mártont 649-ben Róma püspökévé. Fölszenteltette magát, mielőtt megkapta volna a választáshoz a császári jóváhagyást. Ez olyan esemény volt, amely nem csökkentette a helyzet feszültségét. Nem sokkal hivatalának elfoglalása után zsinatot hívott össze Rómába. Az itáliai püspökök meglehetősen szép számban össze is jöttek, a teológiai tanácskozások tulajdonképpeni kezdeményezői és irányítói azonban azok a görög szerzetesek voltak, akik hazájukból Rómába menekültek. Hitvalló Maximosz közöttük volt. Ez már meg is szabta a zsinat irányát. A zsinat, amelynek eredeti okmányai ránk maradtak, visszautasította a császár parancsát, és a kalcedoni hitvallás ellenzőit kiközösítéssel sújtotta.

Konstans császár semmiképpen sem volt hajlandó az ügyet elnézni vagy akaratából engedni. Olympiosz exarchát kettős megbízatással Itáliába küldte: gondoskodjék róla, hogy a római egyház területén elfogadják a császári rendeletet, és tartóztassa le Mártont. Erre a hatalmi föllépésre azonban nem került sor, mert Olympiosz föllázadt a császár ellen. Itália önálló uralkodójává tette magát, és az is maradt három éven át, míg 652-ben el nem esett Sziciliában az arabok ellen vívott harcban. Márton ez idő alatt háborítatlanul láthatta el hivatalát. Más kérdés, hogy milyen mértékben pártolta Olympioszt. Az biztos, hogy semmi oka sem volt arra, hogy szembehelyezkedjék vele: Olympiosz volt Itália ura, a császár messze volt – és eretnek volt.

Olympiosz halála után azonban új exarcha jött Itáliába, aki könyörtelenül teljesítette császári megbízatását. Róma püspökét, az egyház fejét letartóztatták, és betegen Konstantinápolyba hurcolták. Három hónapon át megalázó és szigorú fogságban tartották. Azután lefolytatták ellene a pert, amelyet eleve kirakatperként rendeztek meg. A hittel kapcsolatos kérdéseket, melyekre Márton az eljárás folyamán rá akart térni, elutasították: „Ne

jöjj most elő dogmatikai kérdésekkel. Egyes-egyedül felségsértéssel vádolunk. Mi is rómaiak vagyunk, keresztények és igazhitűek.” Tanúk léptek föl, akik egy Olympiosszal való összeesküvést akartak rábizonyítani: „Egy gyékényen árult Olympiosszal, halálos ellensége a császárnak és minden római műveltségnek.” Márton egyedüli azzal védekezett, hogy tehetetlen volt Olympiosz katonai hatalmával szemben, és föltette a kérdést: „Hát én tettem Olympioszt exarchává?” E reménytelen helyzetben Róma püspöke így fejezte be védőbeszédét: „Tegyétek csak meg velem azt, amit akartok és már régen elhatározotok. Csak egyre kérlek Isten nevében: hamar tegyétek. Tudja az Isten, hogy a halál akármelyik fajtájával a legnagyobb szolgálatot teszitek nekem.”

A per fölségsértés címén kimondott halálos ítélettel végződött, Újabb bebörtönzéssel, zaklatásokkal és fenyegetésekkel akarták a halálraíteltet engedékennyé tenni. Rá akarták kényszeríteni, hogy vegye föl az egyházi közösséget a konstantinápolyi pátriárkával. Márton állhatatos maradt: „Még ha darabokra szabdaltok, akkor sem fogok a konstantinápolyi egyházzal közösséget vállalni.” Ismét eltelt közel három hónapi fogság, s akkor a halálos ítéletet száműzetésre változtatták. A beteg püspököt a Krím-félszigetre, Chersonba szállították.

Ebből a száműzetésből Márton néhány levelet írt hű barátainak. Beszámolt a nyomorúságról, amelyet a száműzetésben el kellett szenvednie, soraiból kicseng az idő ember keserősége, aki elhagyatva és segítség nélkül érzi magát. A rómaiak már az előző évben új püspököt választottak I. Jenő személyében. Ezt a hírt is a tehetetlenségre kárhoztatott ember lemondásával vette tudomásul. A Krím-félszigeten halt meg 655. szeptember 16-án.

Nyomasztó szomorúság árnyékolja be ennek a római püspöknek a hivatali idejét és szerencsétlen életét. Egy kis baráti kör kitarzott ugyan mellette; egyik barátjának köszönhetjük a konstantinápolyi perről szóló híreket. De ez a beszámoló irodalmi értelmezés és alakítás nyomait hordja magán. Régebbi vértanútörténeteket, sőt magának Jézusnak a szenvedéstörténetét is szeme előtt tartotta az író, és ezzel megvetette az alapját annak, hogy később vértanúnak tiszteljék a püspököt.

Görög életrajza a halála napját április 13-ra teszi, a bizánci rítusban mindig ezen a napon ünnepelték. Egy 9. századi martirológium november 12-én hozza a napját, s Rómában a 11. század óta ekkor ünnepelték. 1969-ben áthelyezték ünnepét a halála napjára, április 13-ra.

*

Néhány részlet a hitvalló pápa leveleiből hitelesen bizonyítja, milyen szenvedéseket kellett hűségéért elviselnie.

Még mielőtt a császári bíróság elé állították Mártont, a „keresztény” Konstantinápolyban megalázó börtönt kellett elviselnie. Márton így ír erről: „Már 47 napja nem kapok vizet mosakodásra. Megdermedek a hidegtől és végtelenül gyenge vagyok. Szüntelen vérhasban szenvedek, nem tudok fölegyenesedni. Az étel, amit adnak, utálatos és undorító. Remélem, Isten hamarosan elvisz ebből a világból, és üldözőimet bűnbánó érzületre indítja.”

Krími száműzetésének idején ezt írja a szenvedő pápa hű barátainak: „A kenyérnek itt csak a nevét ismerik. – Csodálkoztam, és most is csodálkozom azoknak a közömbösségén és irgalmatlanságán, akik valamikor hozzám tartoztak, barátaim és felebarátaim voltak, hogy szerencsétlenségemre teljesen elfelejtettek, és amint velem, már arra sem kíváncsiak, hogy élek-e még vagy sem.”

Keserűen érinthette, hogy közben Rómában új pápát választottak, de nem tagadja meg tőlük imáit: „Azok ott Itáliában elfelejtettek, mintha már nem is volnék a világon, én azonban nem hagyom abba, hogy kérjem Istent, Szent Péter közbenjárására őrizze és tartsa meg őket rendületlenül a katolikus hitben.”

*

**Mindenható Istenünk,
ki Szent Márton pápát megsegítetted,
hogy sem a fenyegetések, sem a kínzások meg ne törjék,
kérünk, segíts,
hogy erődre támaszkodva
mi is állhatatosan viseljük a világ zaklatásait!**

16. Soubirous Szent Bernadett

*Lourdes, 1844. február 17.

†Nevers, 1879. április 16.

Soubirous Marie-Bernard, vagy ahogy otthon hívták kiskorától kezdve, Bernadett, a hat testvér között a legidősebb. Szülei molnárok voltak és a legnagyobb szegénységben éltek. Bernadett beteges gyermek volt. A korábban börtönként használt nedves, hideg lakás nem használt gyenge egészségének, sőt, minden jel arra mutat, hogy haláláig tartó asztmáját is ennek köszönhette. 1854-ben a kolerajárvány idején is megbetegedett, és sokáig tartott, amíg ismét erőre kapott.

Bernadettnek 1858. február 11. és július 16. között a Lourdes melletti Massabielle-barlangban tizennyolc látomása volt. Elragadtatásba esett, s egy ismeretlen „Hölgy” ezeket mondta a tizennégy éves kislánynak: „Imádkozz a bűnösökért!” – „Bűnbánat, bűnbánat, bűnbánat!” – „Mondd meg a papoknak, azt akarom, hogy itt kápolnát építsenek nekem.” – „Körmenetben jöjjetek ide.” – „Menj, igyál a forrásból, és mosd meg a vízében!” Ez utóbbi felszólításra a kis látnok kezével kaparni kezdett a barlang alján, és fölfakadt egy forrás, amely ma is ontja magából a vizet.

A barlangnál történt jelenések és a forrásnál egymást követő gyógyulások a hívő és a hitetlen világot egyaránt megmozgatták. A papság eleinte határozottan elutasította, hogy foglalkozzék az üggyel, sőt, egyenesen ellenségesen fogadták a híreket. A „Hölgy” nem jelent meg mindig, amikor Bernadett várta, de amikor megjelent, elragadtatásában természetfeletti megszépült a kislány, tisztaság és megilletődöttség sugárzott belőle, annyira, hogy a szemlélők között még a legkeményebb szívűek szemébe is könnyek szöktek. A látomások idején a Bernadett köré gyűlt tömegben semmi nyoma nem volt a hisztériának vagy más szokásos zűrzavarnak. Az 1858. július 16-i jelenés után Bernadett nem látta többé a Szűzanyát, aki megígérte neki, hogy boldoggá teszi, de nem itt a földön.

A jelenések utáni években Bernadettnek sokat kellett szenvednie. Sokan úgy vélték, kötelességük kivallatni a látnokot, hogy leleplezzék a hazugságot. Volt, akit ellenséges szándék vezetett, volt, akit a puszta kíváncsiság. Kérdezték, vádolták, csapdákat állítottak eléje, Bernadett pedig mindig ugyanazzal a nyílt egyszerűséggel és őszinteséggel válaszolt. Nem díszítette, nem bővítette elbeszélését. Menekült mindentől, ami fölhívhatta rá a figyelmet, és soha senkitől egy fillért sem fogadott el, még családja javára sem, pedig ugyancsak szükségük lett volna rá. Soha nem vesztette el a türelmét, jóllehet gyötrelme volt számára mindig készen állni a látogatók fogadására és napjában hússzor is megszakítani mindennapi munkáját. Türellemmel fogadott mindenkit, és válaszolt az őszinte érdeklődők és gonosz kíváncsiskodók kérdéseire egyaránt.

Legnagyobb vágya az volt, hogy eltűnhessen a világ szeme elől. Végre 1868-ban fölvételt nyert a nevers-i Iskola- és Szeretet-Nővérek közé. Belépését egy ideig betegsége késleltette. Novícia idejét Isten iskolájaként járta végig. A kolostorban ugyanis szembetalálta magát egy olyan novíciamesternővel, aki ismét sok szenvedést okozott neki. Bernadett nem illett bele a lelki élet megszokott sémái egyikébe sem, nem csoda tehát, hogy mindenütt értetlenkedéssel találkozott. A mesternő és a főnöknő egyaránt attól félt, hogy Bernadettet kevély és beképzeltté teszik a jelenések. Ezért úgy gondolták, minden alkalmat meg kell ragadniuk, hogy megalázzák – mintha Isten nem gondoskodott volna választottja alázatának gyarapításáról a belső megvilágosodások révén.

E belső, isteni világosságnál ismerte föl Bernadett az igazságot, mely teljesen áthatotta: az ember semmi, semmire nem képes, semmije nincs, ami ne Isten ajándéka volna és nem a kegyelem műve lenne az emberben. Ezért készséggel fogadott minden megalázást, s

mindenben és minden mögött Isten akaratát látta. Figyelmeztetésként jegyezhetette föl magának: „Ha erősödik a vihar, emlékezni akarok Urunk szavára: »Ne félj, Én vagyok!« Ha előljáróim vagy társaim megaláznak, nyomban hálát akarok adni érte az Úrnak, és szívesen veszem a bántó szót, hogy egy lépéssel közelebb kerülhessek Istenhez.”

Az egyik napon megmutatták neki annak a barlangnak a mását, „amely az ő mennyországa volt”, ahol a Hölgyet láthatta, „aki oly szép, hogy az ember szívesen meghalna, hogy ismét láthassa”. Egy nővértársa szent irigységgel figyelte. Bernadett hirtelen odafordult hozzá, és megkérdezte: Mit csinál az ember a söprűvel? – Micsoda kérdés! Az ember fogja seprűt, és seper vele. – És aztán? – Aztán visszateszi a helyére. – Hol van a helye? – Hát az ajtó mögött, a sarokban! – Látod, ez az én sorsom – mondta az egykori látnok. – A Szent Szűz dolgozott velem, aztán a sarokba állított. Ott az én helyem, és boldog vagyok, ha ott maradhatok.”

Bernadett a kolostorban is sokat betegeskedett. Ha nem volt ágyhoz kötve, akkor a betegszobában szolgálta testvéreit. A házi orvos – higgadt, békés természete és jóságos lelkülete miatt – a legjobb véleménnyel volt róla. Légszomja haláláig kísérte. Tüdővérzések és egyéb komplikációk léptek föl, s különösen nagy kínokat okozott jobb térdének gyulladása.

1879. április 16-án halt meg Nevers-ben. Utolsó szavai ezek voltak: „Szentséges Szűz Mária, Isten Anyja, imádkozz értem, szegény bűnösért!”. A teste nem látott romlást, ma is épen őrzik. 1925-ben boldoggá, 1933-ban szentté avatták.

*

Magyarul is olvasható René Laurentin: **Bernadett élete** (ford. Sinkó Ferenc. Szent István Társulat, 1983) c. könyve, melyben teljes tárgyilagossággal állítja elének a szerző a szent életének írásban dokumentált eseményeit. Egy kis részlet a könyvből:

A tizenhetedik jelenés (1858. április 7.):

Április 6-án, húsvét keddjén Bernadett újból érzi a vonzódást a barlang felé. Vesperás után belép a gyóntatószékbe. A segédsekrestyésnő meglátja. Megsejt valamit, és titoktartás terhe alatt megsúgja néhány barátnőjének. A hír futótűzként terjed el. Bernadett barátai nyugtalanoknak. Az ügyész az elmúlt héten négy órán át faggatta őt, és megtiltotta neki, hogy visszamenjen a barlanghoz. A vesperás előtt Bernadett átment a barlangnál meggyógyult Blazyhoz, Adé régi polgármesteréhez, aki látni akarta őt. A Blazy-fiú följajánlja neki, hogy homokfutójában hazaviszi. Ez a látogatás egy gondviselészerű bizonyítékot eredményez.

Másnap reggel, húsvét szerdáján virradat előtt a barlangnál van. Több száz ember várakozik már. Hamarosan ezren lesznek.

Bernadett már elragadtatásban van, lenyűgöző csend veszi körül. De mi az a zaj a tömeg szélén? Nehéz léptek, parancsoló hang, egyre közelebb a helyhez, ahová mindenki áhítozik: „Adjanak utat!”. Dozous doktor az. Már régóta szerette volna megvizsgálni az extázist. Az orvos egyúttal a tűzoltók parancsnoka is, megbízza tehát egy „emberét”, Martin Tarbést, hogy menjen előtte. Utat tör a tömegben, amelyből tiltakozó megjegyzések csattannak föl, annál is inkább, mert a kalapját, a barlangnál kialakult tisztelet szabályai ellenére a fején hagyja. Meggyőződése ellenére teszi: „Nem ellenségként jövök, hanem a tudomány nevében. Szaladtam (egy pillanatra fölfedi verejtékcseppekkel harmatozó, csupasz koponyáját, amely megcsillan a gyertyalángok fényében), és nem tehetem ki magam a huzatnak. Én vagyok az egyetlen, aki megállapíthatom, valóban vallási jelenség-e az, ami itt végbemegy, engedjék, hogy tanulmányozhassam.”

Törölgeti magát, nyugtalan, hogy a huzat megárt neki. Figyelmét azonban máris leköti a szokatlan jelenség, és minden másról megfeledkezik. Bernadett ezen a napon egy földre támasztott, hosszú gyertyát tart, melyet előző napi vendéglátója, Blazy adott neki. Hogy védje a lángot a széltől, két kezét fölcsúsztatja végig a gyertyaszálon, amelyet két tenyerével

szorongat. És a lángoló kanócot úgy veszi körül két keze feje, mintha egy kagyló két héja volna. Félig nyitott ujjai között a láng megvilágítja behajlított tenyereit.

„De hiszen megégeti magát!” – kiabálnak a tömegben. „Hagyják!” – kiált vissza Dozous. Nem hisz a szemének. Az elragadtatás végeztével megvizsgálja a látó lány két kezét, aki sehogyan sem érti, mit keres rajta a doktor.

„Semmi nyoma sincs rajta!” – jelenti ki az orvos. A hit egy csapásra meghódítja őt. Robbanékony szertelenségével, amely jellemző vonása, hirdeti a csodát a kávéházban, az egész városban és még a rendőrbiztos előtt is, aki lopva jegyzi föl noteszébe lelkendező megnyilatkozásait: „Az én szememben természetfölötti tény, látni Bernadettet térdelni a barlang előtt, extázisban, amint egy égő gyertyát tart, és két kezével védi a lángot, és semmi jelét sem látni, hogy érezné: kezei érintik a lángot. Megvizsgáltam a kezeit. A legkisebb nyoma sincs rajtuk az égésnek!”

*

**Urunk és Istenünk,
alázatosak kedvelője, védelmezője és megdicsőítője,
aki Szent Bernadettet megajándékoztad
a türelem és a szeretet csodálatos kegyelmével,
kérünk, engedd,
hogy az ő imádságára és példája szerint
egyszerűségben járjuk a hit útjait,
és szemlélhessünk téged a mennyek országában!**

21. Canterbury Szent Anzelm

*Aosta, 1033.

†Canterbury, 1109. április 21.

Anzelm 1033-ban a felső-itáliai Aosta városában született. Anyja, Ermenburga a Savoyai nemességből származott, apja, Gundolf lombard volt. Szülővárosában nevelkedett, ahol mintegy 1056-ig töltötte fiatalságát. Elég korán hajlamot mutatott a szerzetesi életre. Miután meghalt édesanyja, akit nagyon szeretett, összeveszett apjával, és egyszer s mindenkorra elhagyta Aostát. A következő három évben nyughatatlan vándoréletet élt Franciaországban, ennek részleteit azonban nem ismerjük. Lanfranc beci prior és későbbi canterburyi érsek tudományos tekintélye a normandiai Bec kolostorába vonzotta, valószínűleg 1059-ben. Vezetése alatt rendkívüli szorgalommal mélyedt el a tanulmányokban. Egy ideig bizonytalankodott hivatása felől, azután 1060-ban szerzetes lett Becben. Lanfranc utódként 1063-ban átvette a priori hivatalát, 1078-ban pedig apát lett.

Legkorábbi írásai: első ránk maradt levelei, legtöbb imádsága és elmélkedése az 1070–1078 közötti évekből származnak. Irodalmi munkássága ebben az időben az Isten lényegéről és létezéséről írott két értekezésében érte el tetőpontját: a **Monologionban** és a **Proszlogionban**. E művek Anzelm teljesen érett filozófiáját tartalmazzák, egyebek mellett az ún. ontológiai istenérv első megfogalmazását, kissé eltérő formában attól, amint később Descartes által ismertté vált. Azután sorban olyan művek következtek, amelyekben Anzelm az igazság, az igazságosság és a szabadság közötti viszonyt kutatta, továbbá egy logikai bevezetés, amely erősen Arisztotelész filozófiájára hagyatkozik.

Mindezekben a művekben Anzelm gondosan kerülte, hogy a vitatott kérdésekben állást foglaljon. Teológiai bizonyításmódja kihívta Lanfranc bírálatát, tudniillik nem idézte az egyházatyákat, sem az elismert tanítókat. A Proszlogion érvelését Gaunilo marmoutiers-i szerzetes udvariasan, de határozottan megcáfolta. 1090-ben Anzelmet belekeverték abba a vitába, amely egy Roscelin nevű compiegne-i kanonok körül támadt. Roscelin azt állította, hogy Lanfranc és Anzelm támogatta a Szentháromságról vallott (eretnek) nézeteit. Anzelm egy, a beauvais-i püspökhöz intézett levélben védekezett, s nekilátott, hogy részletesen kifejtse hitét. Ezt sok késedelmeskedés után csak 1094-ben fejezte be, és **De incarnatione Verbi (Az Ige megtestesülése)** címen II. Orbán pápának ajánlotta.

Lanfranc 1089-ben bekövetkezett halála óta a canterburyi püspöki szék üres volt. 1093-ban Anzelmet hívták meg Canterburybe érseknek. Ezután az Anglia királyaival vívott kemény harcok évei következtek. II. Vilmos Anzelm minden reformtörekvését gáncsolta, és vonakodott II. Orbán pápa elismerésétől. Magatartása már 1097-ben arra kényszerítette Anzelmet, hogy Rómába utazzon. Ekkor következett első száműzetése: csak 1100-ban térhetett vissza Angliába. Amikor érvényesíteni akarta a pápai rendeletet a hűbéri eskü és a laikus investitúra ügyében, összeütközésbe került az új uralkodóval, I. Henrikkel. 1103-ban újból száműzték. Anzelm számkivetettsége és küzdelmei csak akkor értek véget, amikor II. Paszkál pápa és I. Henrik király megegyezésre jutott. Az egyezés érvényben tartotta a laikus investitúra tilalmát, de megengedte, hogy az egyháziak továbbra is hűbéresküt tegyenek laikusok kezébe. Anzelm, aki a pápai tekintély előtt készségesen meghajolt, ezekben a harcokban az alapvető elvi kérdésekben rendíthetetlen szilárdságot tanúsított, a gyakorlati részletekben azonban hajlékony volt.

Néhány jelentős teológiai munkája e harcok zajában született. A legjelentősebb köztük a **Cur Deus homo (Miért lett emberré az Isten?)**. 1098 októberében a bári zsinaton nagy figyelmet keltett **De processione Spiritus Sancti (A Szentlélek eredése)** c. beszéde. Utolsó három évét nyugalomban és békében töltötte Angliában, s 1109-ben halt meg.

Kortársaira igen nagy hatást gyakorolt leveleivel, imádságaival és beszélgetéseivel, amelyeket életrajzírója, Eadmer jegyzett föl. Anzelm imádságai misztikus bensőségükkel és mélységükkel jól érzékeltetik a szakítást a karoling kor józan és visszafogott imaformáival, és már a késő középkor személyes és hangsúlyozottan érzelmi jámborságára utalnak. Levelei szintén jellemének szenvedélyes és érzelmes oldaláról árulkodnak, s ez éles ellentétben áll teológiai spekulációinak értelmi élességével. Különösen korai levelei mutatják készségét a természetfölöttiekkel való bensőséges barátságra, amely a 12. századi monasztikus lelkiesség egyik jellemző vonása. Sohasem volt boldogabb, mint beci prior korában, ahol hasonló gondolkodású tanítványok csapatát gyűjthette maga köré, és velük lelki és hittudományi kérdésekről vitatkozhatott. Sok minden bizonyítja ezeknek a beszélgetéseknek szívélyességét és eredetiségét, s egyúttal Anzelm képességét arra, hogy szellemi igazságokat képszerű hasonlatokkal fejezzen ki.

Anzelmet gyakran a skolasztika atyjaként emlegetik. Ez a megnevezés azonban csak szűk korlátok között illik rá. Először is nem a világi iskolák és egyetemek világában élt, holott ezek jelentették a skolasztikus teológia bölcsőjét. Anzelm legtöbb munkáját szerzetes barátainak írta, hogy választ adjon konkrét kérdéseikre. Gyakran alkalmazta a dialógus-formát. Minden egyes értekezésének csak egyetlen fontos kérdés volt a tárgya; nem állt szándékában, hogy az egész hittudományt rendszeresen földolgozza. Nagyon fontos a módszere: feltűnő ellentétben a késő középkori teológusok módszerével szinte teljesen lemond a tekintélyek idézéséről. Mégis mindezen különbségek ellenére Anzelm gondolkodásmódja sokban érintkezik a skolasztikus teológia szellemével: bátran hozzányúl az alapvető problémákhoz; meg van győződve, hogy a dogmatikai igazságokat értelemmel meg lehet érteni; kész hagyományos megoldási kísérleteket elvetni, és régi igazságokat új, nemegyszer meghökkentő nyelven kifejezni; módszer és célkitűzés szempontjából minden munkája egységes. Ezek a vonások inkább a skolasztika hittudósai közé sorolják őt.

Az is igaz, hogy fő gondolatai a halálát követő első két évszázadban nem találtak általános elismerésre. Duns Scotus előtt alig volt jelentős híve istenérvének. Éppen így nem fogadták el jellemző érvelését arról sem, hogy Isten megtestesülése szükségszerű volt, jóllehet nagy hatással volt e téma későbbi megvitatására. Anzelm, a hittudós és lelki író megbecsülése csak a 14. században vált általánossá.

A harc, amelyet Anzelmnek mint érseknek kellett megvívni az angol egyház szabadságáért, azzal a következménnyel járt, hogy a jellemére és életszentségére vonatkozó vélemények nagyon eltértek egymástól – még Canterbury szerzetesei között is. Az egyik párt, amelyet barátja és későbbi életrajzírója Eadmer vezetett, szilárdan meg volt győződve szentségéről, s ennek bizonyítására csodákat sorolt föl. A másik tábor azon a véleményen volt, hogy Anzelm elmulasztotta a canterburyi egyház jogainak megvédését, és csodatévő erejét kétségbe vonta. Lassan, ám biztosan növekedett szentségének elismerése. 1163-ban Becket Tamás érsek megkezdte a szentté avatási eljárás előkészítő vizsgálatait. Amikor azonban Becket száműzetésbe kényszerült, az ügy feledésbe merült. 1494-ben kudarccal járt egy másik kísérlet is. Végül 1720-ban Anzelmet egyháztanítóvá emelték, anélkül, hogy – tudomásunk szerint – szentté avatták volna.

Bár Anzelm sohasem volt népszerű szent, kortársait megragadta – és még most is hat azokra, akik műveit olvassák – teológiai látásának szépségével és világosságával, imádságainak hatásos ékesszólásával és vonzó jellemével. Nem alaptalanul mondta róla egyik tanítványa, hogy ő volt „korának legszeretreméltóbb embere az egész földön”.

Ünnepét a római naptárba 1688-ban vették föl, április 21-re.

*

Anzelm személyiségének sugárzó erejéről a következőket beszélnek:

Miután Canterbury érseke lett, a királlyal folytatott viták miatt szükségesnek látta, hogy a pápát fölkeresse. A hosszas utazás nem volt veszélytelen. Így Anzelmen rajtaütött egy

rablólovag, aki lovascsapatával megleste és ki akarta fosztani. De az érsek alakja és tekintete olyan hatással volt rá, hogy elfelejtett bármit is követelni tőle, sőt letérdelt és áldását kérte. Azután cinkosaihoz fordult, és ezt mondta nekik: „Nem tehettem mást. Úgy éreztem magam, mintha nem emberrel, hanem angyallal álltam volna szemtől-szemben.”

Anzelmnak pusztá megpillantása tisztelettel töltötte el az embereket. Pedig utazás közben ritkán fedte föl kilétét.

A király ellenséges viselkedése kényszerítette a lyoni száműzetésre. Akkor történt, hogy egyik útitársa Vasas Szent Péter ünnepének vigíliáján (Vasas Szent Pétert augusztus 1-én ünnepelték) álmot látott. Barátságos tekintetű ifjú állt előtte, és azt mondta neki: „Akarsz újságot hallani?” A pap azt válaszolta: „Nagyon szívesen.” „Nos, halljad hát: a harc Anzelm és Vilmos király közt véget ért.” A következő éjszaka egy másik papnak egy láthatatlan kéz papírdarabkát nyomott a markába, miközben zsoldozott. Rátekintett és azt olvasta: Vilmos király halott. A következő napon megérkezett a hír: Vilmos királyt halálos baleset érte vadászaton a hampshire-i erdőben. Egy ismeretlen kéz által kilőtt nyíl szíven találta. A püspök ellensége elnyerte ítéletét. Anzelm pedig a hír hallatára keservesen sírt.

*

**Istenünk,
aki Szent Anzelmnak megengeded,
hogy kutassa és hirdesse bölcsességed mélységeit,
kérünk, küldd a hitet értelmünk segítségére,
hogy amit hinnünk parancsolsz,
annak szívünk érezze édességét!**

23. Szent Adalbert

*Libice (Kelet-Csehország), 956 körül

†Tentikken (Danzig közelében), 997. április 23.

Adalbert kora a német-római szent birodalom fölemelkedésével és a keletnémet területek evangelizálásának kezdetével esik egybe. A germánok és a szlávok, a kereszténység és a pogányság közötti egyre gyakoribb összeütközések kora ez, bizonyos tekintetben a későbbi közép-európai feszültségeknek, a kelet-nyugat ellentétének előrevetett árnyéka és előíze.

Adalbert származásában is megjelenik ez a polaritás. Ereiben apja, a cseh Szlavnik fejedelem részéről szláv, anyja, Adilburg részéről pedig szász, tehát germán vér folyt. A jó megjelenésű kis Vojtechet (így hívták) már származása miatt is kitűnő világi pályára szánták, de szellemi adottságai is jóval az átlag fölé emelték. Isten azonban áthúzta az emberi számításokat, mert nagyobb dolgot akart vele és képességeivel megvalósítani: magasztos apostoli hivatásra választotta ki. Súlyos betegséggel látogatta meg tehát a fiút, s a szülők fölismerték a jelet: a gyermeket Isten lefoglalta magának, az ő szent szolgálatára kell tehát adni.

Így került a fölgyógyult fiú 972-ben a magdeburgi dóm jónevű iskolájába, hogy itt készüljön a papi hivatásra. Vallásosságával és okosságával kitűnt társai közül. Bérmláskor vette föl az Adalbert nevet pártfogója, a magdeburgi érsek iránti tiszteletből. Az érsek halála után, 981-ben visszatért Prágába, ahol az első prágai püspök, Dietmar szentelte pappá. 983-ban, Dietmar halála után a püspökség alapítója, II. Boleszláv fejedelem, a papság és a nép egy akarattal Adalbertet választotta püspökévé. Daliás alakja, főnemesi származása, cseh nemzetisége, a társadalmi érintkezésben való jártassága, szelídsége és képzettsége mind-mind jó ajánlólevél volt számukra. II. Ottó császár is jóváhagyta a választást. Adalbert családi kapcsolatait (anyja I. Henrik rokona volt) és német műveltségét tekintve ez érthető is. Különben sem akart ellentmondani az általános óhajnak, hogy ti. a püspökségnek hazai gazdája legyen. Így a veronai birodalmi gyűlésen 983. február 22-én beiktatták őt. A mainzi érsek, Willigis szentelte püspökké még ugyanazon esztendő június 29-én.

Az otthoni fogadtatás örömmámorával szöges ellentétben állt a pásztor és a nyája között csakhamar megszülető feszültség. Adalbert befelé forduló természete, kolostor csendjére vágyódó lelke nem volt fölkészülve arra a küzdelemre és keménységre, melyet e félig civilizált és megtért nép vezetése, a sok pogány maradvány kiirtása (soknejűség, rabszolgatartás, varázslás, papok nőülése stb.) igényelt. Az állandó sikertelenségek, a hol innen, hol onnan fölbukkanó ellenállás megérlelték benne az elhatározást: 988-ban Rómába ment a pápához, s kérte, engedje őt zarándokként Jeruzsálembe, hogy ott szegényen és magányosan szolgálja az Urat. A montecassinói apát tanácsára változtatta meg a tervét, s lett bencés szerzetes 990-ben a Rómában fekvő aventinói görög kolostorban.

A csehek azonban a mainzi érsekkel szövetkezve ismét megostromolták kéréseikkel. A pápa és az apátja iránti engedelmességből Adalbert ismét Prágába készült. A római kolostorból magával vitte 12 társát, s megalapította velük a brewnovi apátságot. Ez az apátság idővel igazi szellemi-lelki középponttá lett: sok püspököt, apátot, szerzetest adott Cseh-, Morva-, Lengyel- és Magyarországnak, számos misszionáriust küldött Oroszországba. Évszázadokon keresztül a keresztény vallás és kultúra sugárzó központja volt a nyugati szlávok számára. Adalbert már ezzel az egyetlen alapításával is kitörölhetetlenül beírta nevét Európa civilizációjának és hitterjesztésének történetébe.

Az otthoni állapotok azonban nemigen javultak. A sok ünnepélyes ígéretből nem lett semmi. Alig törődtek az egyházi előírásokkal (pl. menedékjoggal) és a lelkipásztorok erőfeszítéseivel. Adalbert akarva, nem akarva belekeveredett a szlavnikidák (saját családja)

és a premyslidák közt dúló harcba. A békére és kiengesztelődésre törekvő püspök ismét föladata az egyenlőtlen harcot, s részben önként, részben kényszerítve, ismét elhagyta Prágát.

994–995-ben Magyarországon térített. Ő keresztelte és bérmálta meg többek között Szent Istvánt. Máig is ő az esztergomi egyházmegye védőszentje. 996-ban megint visszatért római kolostorába. Ez év májusában koronázták császárrá III. Ottót, akire mély benyomást tett Adalbert őszinte és komoly vallásossága, jámborsága. Barátok lettek.

Ismét kiragadták szerzetesi magányából: a pápa, a császár, az érsek erélyesen sürgette, hogy folytassa prágai tevékenységét. A bencés szerzetes számára szent volt az engedelmesség. Hazafelé menet elkísérte III. Ottót Németországba, és hosszabb ideig nála maradt Mainzban. Jelentős része volt a császár vallásos és politikai gondolkodásának formálásában; megnyerte őt a keleti misszió ügyének is. Útközben kapta a hírt, hogy legközelebbi rokonait Csehország hercege, II. Boleszláv kegyetlenül meggyilkoltatta. Látva, hogy a családja nyújtotta támogatás semmivé lett, s nemzetségének esküdt ellensége került hatalomra, az eredményes munkát teljesen reménytelennek tartotta. Úgy látta, hogy a Prágába vezető út lezárult előtte. Prága helyett tehát Lengyelországba ment, és megalapította Meseritz kolostorát. Chrobry Boleszláv fejedelem támogatta, hogy továbbutazhassék az északon élő balti törzsekhez (Pruzzi, Prussen, később Preussen = poroszok), akik még nem kerültek érintkezésbe a civilizált világgal, s pogányság, erkölcsi elvadultság uralkodott közöttük. Adalbert 996/997 telén térített közöttük, de munkájának olyan leküzdhetetlen akadályai voltak, hogy úgy döntött, társaival együtt elhagyja a terméketlen ugart, és a litvánokhoz megy misszionálni. De mielőtt még elindulhatott volna, a pogányok egy lándzsával megölték: 997. április 23-án halt vértanúhalált Krisztusért a Nagat és az elbingi Weichsel közti Tentikkennél. Itt nyerte el ez a valóban szent élet a koronáját, a nagy célt, amely után ő is, mint minden tökéletességre törekvő keresztény, annyira vágyott.

A lengyel herceg kiváltotta testét a gyilkosoktól, és Gnieznóban temette el. Már 999-ben a szentek sorába iktatta őt Szilveszter pápa. Sokan elzarándokoltak csodatévő sírjához, többek között barátja, III. Ottó császár is (1000). A császár, élve az alkalommal, Gnieznót a szent iránti tiszteletből érsekséggé avatta. És ami életében nem adatott meg Adalbertnek, hogy Prágában otthont és békés nyugalmat találjon, azt megadta az utókor a földi maradványainak, melyeket 1030-ban vittek a csehek Prágába. Adalbert tisztelete azóta nőttön nő, s a prágaiak hazájuk védőszentjét tisztelik benne.

*

**Mindenható, örökkévaló Isten,
ki a mai napon Szent Adalbert püspököt, a te vértanúdat
szenvetésének érdeméért szentjeid közé emeled,
kérünk, add meg nekünk,
hogy az ő példája nyomán
mi is eljuthassunk az örök hazába!**

24. Szent György²

†4. század

Amikor Györgyöt történelmi személyként fogadjuk el és méltatjuk, a Lydda Dioszpolisban (Palesztina) régtől meglévő kultuszának bizonyosságaira hivatkozva tesszük ezt. Ugyanakkor világosan elhatároljuk magunkat legendás szenvedéstörténetétől, amelynek eredete visszanyúlik az 5. század elejéig, és különféle változataival megtéveszti az utókor ítéletét.

Annyi történelmileg biztosnak tekinthető, hogy György a konstantini fordulat beköszöntése előtt halt vértanúhalált Krisztusért Lyddában. Tiszteletének rendkívüli elterjedtségével magyarázható, hogy vértanúsága körülményeit oly sok legendás elemmel tarkították.

A legeredetibbnek látszó passió-változatot állítólag a szent szolgálja, Paszkratész mint szemtanú írta meg. Eszerint Dadianosz perzsa király volt az, aki szentünket üldözte. György Kappadókiából származó katonatiszt volt. Anyja hatására keresztény hitre tért, és a pogányságot támada, ahol csak tudta. Dadianosz börtönében borzalmas kínzatosokat kellett elviselnie. A fogolynak maga Krisztus adta tudtára egy látomásban, hogy szenvedései 7 évig fognak tartani, és ezalatt háromszor meghal és föltámad. Egyéb halálos kínzatosokon kívül el kellett viselnie Györgynek, hogy egyszerre 60 szöveget verjenek a fejébe! Az elbeszélőnek nem az események történelmi visszaadása volt a szándéka, hanem annak épületes és vigasztaló bemutatása, hogy az Isten által óvott emberi életnek nem lehet ártani.

A tudósításoknak egy másik típusában Diocletianus császár játssza a szinte mitológiai Dadianosz szerepét. György itt is számos kínt szenved el, de csak egyszer hal meg ebben az elbeszélésben. Ez a változat nyugaton terjedt el. Germán és szláv nyelveken is hamarosan kivirult a György-legenda, miközben számos csoda elbeszélését fogadta magába.

A kutatók néhány feltevést dolgoztak ki, hogy megmagyarázzák a legendát. A „mitológiai” magyarázat olyasféle alakokkal azonosította Györgyöt, mint Mithrasz, Perszeusz, Hórusz vagy Tammuz. A sárkányölő motívum, mely elsősorban a költészetet és az ikonográfiát ihlette meg, csak később született a György-legenda nyugati hagyományában. A legrégebbi változatokból hiányzik, és olyan szent-életrajzi klisének kell tartanunk, amelyet legalább harminc más szentnél megtalálunk. Egy másik értelmezés („történelmi”) úgy véli, hogy György alakjában a fél-ariánus kappadókiai György püspököt kell fölismernünk. Ez azonban ellentétben áll a György-tisztelet történetével, amely kimutathatóan Lydda-Dioszpolisból ered. Amint sok ókori zarándok tudósít róla, már a korai időkben megmutatták itt György sírját.

Lydda neve nemsokára Georgiopoliszra változott, s volt egy Györgynek szentelt bazilikája. Szíriában a 4. századtól találunk György-templomokat, Egyiptomban mintegy 40 templom és kolostor, Ciprus szigetén pedig még hatvannál is több szentély viseli a nevét. Konstantinápolyban maga Konstantin építtetett templomot a szentnek.

A görög egyházban György Demeterrel, Prokópiossal és Theodorossal együtt a nagy katonaszentek közé tartozik, kiket gyakran a „nagyvértanúk” névvel illetnek, és teljes katonai díszben ábrázolnak. György volt a zászlótartó, és ebben a minőségben kiemelkedő helye van köztük.

Rómában már az 5. századtól volt saját temploma, Itália többi részében körülbelül egy évszázaddal későbbi tiszteletét lehet igazolni. Tours-i Szent Gergely azt állítja, hogy Galliában még ereklyéit is tisztelték, és a Merovingok ősatyjuknak tekintették. Mainzban

---

² Ünnepe a világegyházban április 23.

Sidonius püspök építtetett a szentnek egy bazilikát, amelyre Venantius Fortunatus készített föliratot. Angliában és Skóciában már az angolszász időkben meglehetősen nagy tekintélye volt szentünknek. Meg kell azonban azt is állapítanunk, hogy György tisztelete Európában a középkorban volt a legerősebb: mint általában a lovagok oltalmazója és a zarándokok meg a német lovagrend védőszentje kiemelkedő helyen állt. Rövid ideig a Dardanellák is az ő nevét viselték.

Különösképpen nagy volt György tekintélye a középkori Angliában. Oroszlánszívű Richárdnak személyes védőszentje volt, és III. Henrik idejében az 1222. évi oxfordi nemzeti zsinaton az angol királyság oltalmazójává nyilvánították. A szigetországnak több mint 160 templomát szentelték Györgynek, s ünnepét kötelezővé tették. III. Eduárdtól ered az angol hadsereg csatakiáltása: „Szent Györggyel Angliáért!” Ő alapította a Szent György- vagy térdzalag-rendet (1348). A szent lovag tisztelete V. Henrik idejében érte el a csúcspontját, amikor a canterburyi érsek rendelkezése szerint Szent György ünnepe ugyanazt a liturgiai rangot kapta, mint a karácsony. A reformáció ellenére az anglikán egyház is megőrizte György iránti szeretetét. E tényt szemlélve nem jelentéktelen dolog, hogy századunk elején XIV. Benedek pápa Szent Györgyöt újból Anglia védőszentjének nyilvánította.

Szent György azonban a középkorban sem kizárólag a lovagi és nemesi rend szentje, hanem egyúttal az egész népé is mint segítőszent. Amennyivel csökkent a lovagi párviadalok megszűntével a népszerűsége, ugyanannyival növekedett is a sárkányölő motívumra épülő misztériumjátékok születésével. Egyszerre volt védőszentje a parasztnak, lovaiknak és állatállományuknak. A naptárban elfoglalt helye adta neki azt a feladatkört, hogy a tavaszkezdet számos ősi népszokását „megkeresztelje”. György pártfogását keresték továbbá a zsoldoskatonák és fegyverszállítók, a puskaművesek és a páncélkovácsok is. Mint olyan szentnek, aki oltalmába fogadott lovagokat, katonákat és parasztokat egyaránt, el kellett tűrnie, hogy nemcsak a harcok hit – vagy amit annak tartottak – veszedelmeiben kérték közbenjárását és segítségét, hanem olyan emberi bajokban is, amilyen a szifilisz, a kigyómarás, a pestis és a lepra.

Ünnepét Rómában 683 óta ülik április 23-án.

*

Noha a sárkányviadal motívuma csak a későbbi évszázadokban épült a György-legendába, kifejezi a keresztény meggyőződést, hogy a hit megszünteti a démonok uralmát, és a gonoszt minden alakjában legyőzi. Ilyen szemlélettel olvassunk el egy Szent Györgyről szóló részletet a Legenda aureából:

„Silena városa közelében volt egy tó, s abban lakott egy mérges sárkány. Már többször megfutamította a népet, amikor fegyveresen ellene vonult. Így hát a polgárok naponta két juhot adtak neki. Amikor a juhok megfogyatkoztak, megegyeztek, hogy naponta egy embert áldoznak a szörnynek. Sorsot vetettek, mely alól senki sem vonhatta ki magát. Amikor már a városnak szinte minden ifja és leánya áldozatul esett, történt, hogy a sors a király leányára esett. A király jajveszékelt és megkísérelte, hogy leányát megóvja a nyomorúságos haláltól. A nép pedig rettegett, hogy mindnyájukat megöli a sárkány.

Könnyezve ment a leány a tóhoz. És akkor Szent György arra jött lóháton. Megkérdezte, mi baja van. A lány így válaszolt: »Jó ifjú, szállj gyorsan lovadra, és sietve fuss el innen!« – és elbeszélte neki mindent. Ő pedig ezt mondta: »Ne félj, segíteni fogok rajtad Krisztus nevében.« Még beszéltek, amikor a sárkány kiemelte fejét a tóból. A leány reszketett a félelemtől, György azonban lovára pattant, keresztet vetett magára, és szembe lovagolt a sárkánnyal, amely rárontott. György nagy erővel megforgatta lándzsáját, Istennek ajánlotta magát, és olyan súlyos csapást mért a sárkányra, hogy az a földre zuhant. Akkor megparancsolta a leánynak, hogy a sárkány övét kösse a nyakára és vezesse be a városba. Az megtette és a sárkány úgy ment utána, mint egy szelíd kutya. A városban a nép rettenetesen megijedt, de György így szólt hozzájuk: »Ne rettegjétek, mert az Úristen küldött hozzátok,

hogy megszabadítsalak benneteket ettől a sárkánytól. Ezért higgyetek Krisztusban, és keresztelkedjete meg, akkor megölöm ezt a sárkányt.« Így hát a király és a nép megkeresztelkedett, György pedig kihúzta kardját, és megölte a sárkányt. Ugyanazon a helyen szép templomot építettek, és az oltárnál élő forrás fakadt, amely meggyógyított minden beteget, aki csak ivott belőle.”

*

**Istenünk,
hatalmadat magasztaljuk,
és alázattal kérünk, add,
hogy Szent György olyan készséggel
támogasson minket gyöngeségeinkben,
amilyen készséges szívvel Fiadat követte szenvedése útján!**

24. Sigmaringeni Szent Fidél

*Sigmaringen, 1578.

†Seewies, 1622. április 24.

Sigmaringeni Fidél nyugtalan és zavaros korban élt. A reformáció következtében kialakult a két hitvallási frontvonal „Unió” és „Liga” néven. Az Egyház helyzete Németországban reménytelennek látszott. A lakosság kétharmada az új hitet vallotta, s csak idő kérdése volt, hogy a maradék mikor követi.

„Hűségesen kitartani!” – így hangzott a katolikusok jelszava. Kitartásra buzdította 1612-ben a kapucinusok tartományfőnöke is a testvéreket: „A fenyegetésekkel és erőszakosságokkal nem törődve teljesítsük továbbra is kötelességünket prédikációval és keresztény tanítással. Szorgalmazzuk állhatatosan és szünet nélkül az igaz Egyház kebelébe való visszatérést. Adná Isten, hogy olyan maradéktalan örömmel működne, mint svájci testvéreink, akik (nem sokkal előbb) a ragály idején Krisztusért meghaltak.”

Ismerni kell a korabeli körülményeket, hogy értékelni tudjuk az ilyen magatartást. A leggonoszabb felekezeti csatározások kora volt ez; legfőbb színterük a szószék volt. Ugyanakkor a végsőkig elszántakat a korviszonyok arra készítették, hogy vértanúságért imádkozzanak.

A megosztott kereszténység ügye vezette Roy Márkus doktort – ahogyan Fidél atyát családi nevének hívták – a kapucinus rendbe. Elhatározása pillanatában még teljesen a kapucinus testvérek hősiességének a bűvöletében élt, amelyet az alig fél éve tombolt pestis idején tanúsítottak. Közülük sokan bátran fölálodtak magukat a betegek szolgálatában.

Abból az 1612-es esztendőből, amelyben Fidél pappá szenteltette magát és belépett a rendbe, följegyzések maradtak ránk tollából **Szeráfi áhítatgyakorlatok** címen. Ezek az imádságok tanúsítják, hogy Fidélt mennyire eltöltötte az újraegyesülés iránti elkötelezettség: „Könyörülj, irgalom jóságos Atyja – fohászkodik – ezen a világon, és vezesd vissza a hittől elvadult népeket az igazság ismeretére. Ne engedd, hogy Fiad vére haszontalan és gyümölcstelen maradjon. Uram, előtted siratom ezeket a tőled távol álló testvéreimet; mennyire szeretnék mindnyájuk lelkével Benned hinni, mindnyájuk akaratával Téged szeretni, és mindnyájuk erejével szüntelenül Neked szolgálni!” Olyan korban, amikor a gyűlölet ördögi hatalmai uralkodtak, már csak a hősiesség szeretet hozhatott szabadulást. Ezért kérte Fidél ezt az erényt: „Ő édességes és jóságos Jézus, óvj meg attól, hogy akár csak egyetlen embert is megvessek, lenézzek, semmirevalónak tartsak, megalázzak vagy kerüljek, bármennyire is gyűlöl és üldöz engem. Ne törd, hogy valaha is gyűlölet vagy csak keserű érzés is támadjon bennem ellene. És ne hagyd, hogy kételkedjem javulásában, amíg él.”

A hitszakadás átka nem véletlenül sújtotta a kereszténységet. Nagy mértékben bűnösök benne az Egyház fölszentelt szolgálói az Isten szolgálatában tanúsított hanyagságuk és bűnös életmódjuk révén. Csak az evangéliumi élet komoly vállalása háríthatta el a szerencsétlenséget.

Sigmaringeni Fidél imádságos és vezeklő lelkületét úgy kell látnunk, mint engesztelést a szakadásban való bűnrészességért, s váltságdíjat a jövődjéért újraegyesülésért. Egyik szerzetestestvére, János atya, aki a szentté avatási perben tanúskodott, így vall Fidél imaéletéről: „Az élet minden helyzetében Istenhez szállt imája, hőségben és hidegben, éhezve és szomjazva, veszedelmekben és küzdelmekben, akár a kolostorban tartózkodott, akár azon kívül.” A rendben szokásos imaidők nem voltak számára elegendők. A matutinumhoz, amely az elmélkedéssel együtt éjfél-től két óráig tartott, még egy órányi imát csatolt. Reggel öt órakor mégis ő volt az első a karban. Nagyon komolyan készült a prédikálásra, az eredményt azonban teljesen a kegyelemtől várta. Ezért minden prédikációja előtt és után egy-

egy órát könyörgő imában töltött. És ezzel együtt meg volt győződve, hogy tartozik a kegyelemnek azzal, hogy erejét a végsőig az apostoli tevékenységnek szentelje.

Apostoli életének és vértanúságának legbensőbb forrása az Eucharisztia titka volt. Ismerte az Úr szavát, hogy a búzaszemnek meg kell hálnia, ha termést akar hozni. Ezért a legnagyobb kegyelemnek tartotta, ha Isten arra méltatja, hogy vértanúsággal része legyen az Úr szenvedésében. Nem múlt el nap anélkül, hogy meg ne emlékezett volna az Úr áldozati haláláról, és ne kérte volna magának ezt a kegyelmet. Amikor tehát elindult a graubündeni misszióra, ezt mondta: „Kész vagyok meghalni az igaz hitért, amelynek hirdetésére most elindulok. És bár méltatlannak kell tartanom magamat a vértanúság koronájára, mégis bizonyosan tudom, hogy az Úr már elkészítette azt nekem.”

Halála előtt néhány nappal ezt kérdezte tőle kísérője, János atya: „Mit csináljunk, ha ránk támadnak a parasztok?” Fidél így válaszolt: „Semmi mást, mint amit a többi vértanúk tettek: készséges és vidám szívvel elfogadjuk a halált.”

1622. április 23-án Graubündenben a seewiesi református parasztok küldöttsége jelent meg előtte, a Hitterjesztési Kongregáció által kirendelt misszió feje előtt, és meghívta, hogy prédikáljon nekik. Fidél átlátta szándékukat és így szólt kísérőjéhez: „Elmegyek, bár biztos vagyok benne, hogy rosszat forralnak ellenem.” Másnap alig kezdte meg Fidél páter prédikációját, a templom előtti térről lövöldözés zavarta meg. A lövések leterítették a kis létszámú osztrák őrséget, de a szónoknak szánt lövés célt tévesztett. Fidél, mielőtt elhagyta a templomot, az oltár lépcsőjén Isten oltalmába ajánlotta magát. Alig ért ki a szabadba, máris körülvette egy csapat, mintegy húsz férfi: „Beszélj, elfogadod-e a hitünket vagy nem?” Így válaszolt: „Én azért jöttem ide, hogy küzdjek a hamis hit ellen, és nem azért, hogy elfogadjam.” Amikor a tömeg ezt hallotta, nekiesett a védtelen embernek, és megölte.

A vértanúság kegyelméért végzett sok évi könyörgés tehát meghallgatásra talált. Néhány nappal korábban Fidél arról beszélt a kísérőjével, hogy naponta azért a kegyelemért imádkozik: ne bántsa meg Istent súlyos bűnnel, és a hit tanújaként halhasson meg.

Fidél 1746-ban avatták szentté, ünnepét 1771-ben vették föl a római naptárba, április 24-i dátummal.

*

Azt állítják Fidélről, hogy diák korában jól forgatta a kardot a vívópáston. Ügyvédként az egyszerű emberek igazáért vívott; kapucinus páterként pedig a szószéken és a szó fegyverével harcolt az evangélium szerint való igaz hitért, nem ritkán olyan energiával, hogy a lábainál a parasztok és a polgárok behúzták nyakukat, mintha zivatar verné őket.

Amikor Fidél egy prédikáció után az altdorfi plébánián tartózkodott, a bíró belépett az ajtón, és így kiáltott: „Páter, ha zsíros levest akar itt enni, akkor prédikáljon egy kicsit szelídebben!” Akkor Fidél, a derék sváb ember, nevetve így válaszolt: „Pár évvel ezelőtt történt. Ügyvéd voltam akkoriban az elzászi Ensisheimben. Akkor is beszélt nekem valaki zsíros levesről. Húzzam el a pört minél hosszabban, tanácsolták, akkor majd zsíros és kiadós lesz a levesem. Én akkor sem törődtem a leves zsírosságával, és ma sem törődöm. Te azonban, bíró, jobban tennéd, ha egy kicsit többet törődnél a magad lelkével, mint az én levesemmel!”

Páter Fidél prédikálása Graubündenben sok férfit és nőt térített vissza a katolikus hitre. Ezen fölindulva egy tekintélyes kálvinista, Gugelbergi Rudolf odament Fidélhez, és kihívta nyilvános vitára. Remélte, hogy meg tudja cáfolni. Fidél elfogadta a kihívást. Több órán át nagyszámú nép előtt támadták és védték az egymással ellenkező hittételeket. Rudolf végül annyira kifogyott fegyvereiből, hogy már nem tudott tisztességes választ adni. Még éjszaka elsietett egy kálvinista prédikátorhoz, elmondta neki a vita lefolyását, és megkérdezte, tudna-e új érveket, amikkel a kapucinust meg lehetne cáfolni. A prédikátor azonban csak üres szavakat, végül pedig csak szitkokat tudott a katolikus hit ellen fölhozni. Mivel Rudolf értelmes ember volt, a prédikátor fecsegése rávezette, mi is az igazság a hit dolgában.

Restelkedve eddigi magatartásán másnap fölkereste Fidélt, nyilvánosan bocsánatot kért a kihívásért, és a katolikus hitre tért.

*

**Istenünk,
aki Szent Fidélt arra méltattad,
hogy szeretetedben lánggra gyúlva
a hit terjesztéséért elnyerje a vértanúság pálmáját,
kérünk,
az ő közbenjárására engedd,
hogy a szeretetben gyökeret verjünk,
és mi is megismerhessük Krisztus föltámadásának erejét!**

25. Szent Márk evangélista

†Alexandria, 100 körül

Márk gyermek volt, amikor Keresztelő János föllépett és Jeruzsálemben az Úr Krisztus meghalt és föltámadt. A hagyomány úgy tudja, hogy a tanítványok közé tartozott. Az Apostolok Cselekedeteiből tudjuk róla a következőket:

Péter, miután csodálatosan kiszabadult Heródes börtönéből, „elment Máriának, a Márknak nevezett János anyjának házába, ahol sokan együtt voltak és imádkoztak”. Márk anyja özvegy lehetett, mert a férjéről soha nincs szó. Házát az első jeruzsálemi keresztények rendelkezésére bocsátotta. Pétert a háznép is jól ismerte, mert az ajtónálló szolgáló, Rodé a hangjáról ráismert (ApCsel 12,11–17).

Vannak tudósok, akik valószínűnek tartják, hogy ugyanebben a házban volt az utolsó vacsora, és itt készültek az Apostolok a Pünkösöd ünnepére is. A Getszemáni-kert is Márk anyjáié lehetett, így alhatott Márk az Úr elfogatásának éjjelén ebben a kertben. Amikor ugyanis az Urat elfogták, és minden tanítványa elmenekült, „egy ifjú követte, meztelen testét csak egy gyolcslepel fedte. Amikor meg akarták fogni, otthagyta a gyolcsleplet, és meztelenül elfutott” (Mk 14,51–52). Ez a részlet magára a szerzőre, Márkra vall.

Ezek után érthető, hogy a föltámadás után Márk anyjának háza lett Péter szállása, s hogy az ifjú Márk az elsőik között lehetett, akik Jeruzsálemben megkeresztelkedtek. Péter ezért mondhatja őt a fiának (1Pét 5,13).

Az Apostolok Cselekedeteiben három néven is találkozunk Márkkal: előfordult mint „Márknak nevezett János” (12,12.25), mint „János” (13,5.13) vagy egyszerűen mint „Márk” (15,39). Fölmerült emiatt a gyanú, hogy vajon nem két tanítványról van-e szó. E föltételezés szerint Márk Péter tanítványa, az evangélista, János pedig Pál tanítványa lett volna. A pontosabb vizsgálatok azonban kiderítették, hogy ugyanarról a személyről van szó mindhárom név esetében, s ugyanolyan kettős névvel állunk szemben, mint Saul-Pál és Simon-Péter nevénel. János a zsidó, Márk a görög neve annak a tanítványnak, aki három apostolnak is – Barnabásnak, Pálnak és Péternek – segítőtársa volt.

Kr. u. 44-ben, amikor Júdeában éhínség volt, az antiochiai egyház a jeruzsálemiek segítségére sietett, s Pál és Barnabás hozta az adományt. Nyilvánvalóan Márk anyjának házában szálltak meg, mert Barnabás Márk nagybátyja volt, talán épp édesanyjának a testvére. Amikor visszaindultak Antiochiába, magukkal vitték Márkot, akit immár elég érettnek tartottak arra, hogy segítségükre legyen az apostoli munkában.

Egy évvel később Pál és Barnabás Ciprus szigetére indult, és magukkal vitték Márkot is. Befejezván ciprusi küldetésüket, Pál vezetésével Asia tartománya felé vették útjukat és Pergében kötöttek ki. Mikor azonban Pál úgy határozott, hogy elindulnak a tartomány fővárosa, a piszídiiai Antiochia felé, Márk megriadt a nehézségektől és visszatért Jeruzsálembe.

Ennek az első apostoli útnak a végén, 49-ben Pált és Barnabást a szíriai Antiochiából Jeruzsálembe küldték, hogy tisztázzák a zsidók által fölvetett kérdéseket. Ezek ugyanis azt tanították, hogy csak Mózes tanítványai lehetnek Krisztus követői, ezért mindenkit körül akartak metéltetni a keresztség előtt. Pál és Barnabás Jeruzsálemben a többi apostollal, Jakabbal és Péterrel zsinaton tisztázták a dolgot. Bizonyára ismét Márk anyjának házában szálltak meg, és Márk hallhatta apostoli útjuk elbeszéléseit. Amikor pedig a két apostol visszatért Antiochiába, ismét csatlakozott hozzájuk.

Hamarosan elindultak a második apostoli útra, és Barnabás magával akarta vinni Márkot is. Pál azonban nem helyeselte, s emiatt nézeteltérés támadt a két apostol között, melynek

végeredményeként elváltak egymástól: Pál Szilással Asia felé, Barnabás Márkkal Ciprus felé indult.

A következő tíz évből (50 és 60 között) Márkról nincs adatunk. 60 körül Szent Péter mellett Rómában (1Pét 5,13), 61-ben Pállal van. Ezt onnan tudjuk, hogy Pál a Kolosszeieknek és a Filemonnak írt levelében mint mellette lévő munkatársról emlékezik meg róla. Ezek után Rómából keletre ment, mert Pál második fogságában, röviddel a halála előtt, arra kéri Timóteust, hogy siessen hozzá, és hozza magával Márkot is, mert „jó szolgálatot tenne nekem”. Ha Timóteus és Márk időben megérkezett, Márk jelen lehetett Pál vértanúságánál.

A legszorosabb kapcsolat Péterhez fűzte, annyira, hogy a hagyomány úgy beszél Márkról, mint „Péter tolmácsáról”. Ezzel függ össze evangéliuma is. A rómaiak ugyanis, látván, hogy Péter megöregedett, kérték Márkot, foglalja írásba az evangéliumot, amelyet Péter hirdetett nekik. Márk ezt meg is tette (50–60 között), és Szent Péter prédikációiból összeállította az evangéliumot.

Ha Szent Márk evangéliumát olvassuk, nem nehéz meghallani Péter szavát, aki a résztvevő szemtanú elevenségével mondja el a Keresztelő Szent János keresztségétől a mennybemenetelig történt dolgokat. Ezért találhatunk apró részleteket Márknál – és csak nála! – amelyek csak szemtanútól származhatnak. Pl. hogy Kafarnaumban az egész város ott tolongott az ajtó előtt (Mk 1,33), vagy hogy Jézus a hajó végében egy párnán aludt (4,38).

Ha ezt az evangéliumot a másik hárommal összehasonlítjuk, Máté logikusabb rendszert alkotott, Lukács pontosabb időrendet követ, János pedig mintha ki akarná egészíteni az előtte készült három művet. Máté ugyanis 40 körül, Márk 50–60 között, Lukács 62 körül, János pedig a század végén, 90–100 között írt.

A hagyomány Márkot mint az alexandriai egyház alapítóját és vértanúját tiszteli. Ő volt a város első püspöke, és valószínűleg Traianus császár idejében (98–117) szenvedett vértanúságot. Velencei kereskedők 828-ban megszerezték ereklyéit, és az arabok pusztítása elől Velencébe vitték. Ettől kezdve Szent Márk Velence védőszentje. Ünnepe a keleti egyház kezdettől fogva, Róma a 11. századtól, április 25-én üli meg.

*

Egy 8. századi legendagyűjtemény, Beda martirológiuma a következőket beszéli el Szent Márk evangélistáról:

Márk először Líbiában és Egyiptomban hirdette az evangéliumot és az Úr Krisztus második eljövételét. Azon a területen babonákba, varázslásokba és bálványimádásba merült nép lakott. Márk Pentapoliszba érve tanítani kezdett, gyógyított, leprásokat tisztított meg, és gonosz lelkeket űzött ki. Mikor az emberek ezt látták, kidobálták a bálványait, és megkeresztelkedtek az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevében.

Akkor a Szentlélek közölte Márkkal, hogy Alexandriába kell mennie. A testvérektől búcsút vett, azok pedig így köszöntek el tőle a kikötőben: „Az Úr tegye szerencsésé utadat!” Harmadnap meg is érkezett Alexandriába. Amikor azonban beért a városba, elszakadt a saruja. Ő ezt intő jelnek vette, hogy vándorlása véget ért, de azért keresett egy cipészt, hogy megcsináltassa a sarut. Az, amikor munkába fogta a lábbelít, megsebesítette a kezét. Márk nyállal sarat csinált, rákenete a sebre és meggyógyította az embert. Az megkérdezte, honnan van csodatévő ereje? Márk akkor tanítani kezdett Krisztusról, és a cipész egész házanépével megtért. Ő lett az első hívó Alexandriában, Anianusnak hívták.

A hívók száma pedig egyre nőtt, mert egyre többen hallgatták a Galileából jött embert. Ezért a pogányok üldözni kezdték. Márk akkor Anianust püspökké, Meliust, Sabinust és Kerdont pappá, hét férfit diákonussá szentelt, tizenegy más férfit egyéb szolgálatokkal bízott meg, maga pedig visszament Pentapoliszba.

Pentapoliszban örömmel látta a hívók életét, s bejárva a környéket mindenütt püspököket, papokat és diákonusokat szentelt. Két év elmúltával azonban ismét visszatért Alexandriába.

Megérkezve örömmel látta, hogy az egyház él, sőt a várostól keletre, a sziklák között fekvő kis faluban, Bucoliban templomot is építettek. Márk jelenléte tovább erősítette az alexandriai egyházat, ezért a pogányok elhatározták, hogy megölik.

Elérkezett a húsvét napja, a mi naptárunk szerint április 25-e. Márkot a liturgia közben az oltárnál támadták meg és fogták el. Kötelet kötöttek a nyakára, és úgy vonszolták a sziklás ösvényeken maguk után. Vére megfestette a sziklákat. De nem halt meg, ezért bedobták egy börtönbe, hogy megtanácskozzák, másnap miképp végezzenek vele.

Éjfélkor azonban földrengés támadt, megjelent az Úr angyala, és így szólt hozzá: „Márk, Isten szolgálója, aki az Egyiptomba rendelt szent hírnökök fejedelme vagy, íme, a neved fölvetetett az élet mennyei könyvébe, és emlékezeted nem halványul el soha. Mert társa lettél az égi erőnek, amely lelkedet az égbe vezérli, és részed lesz az örök világosságban.” E látomás vigasztalásával a szívében Márk égre tárt karokkal így imádkozott: „Uram, Jézus, hálát adok neked, mert nem hagytál magamra, hanem szentjeid közé számláltál engem. Kérlek, Uram, Jézusom, békességben vedd magadhoz a lelkemet, és ne engedd, hogy kegyelmedtől elszakadjak!” Amikor ezt kimondta, megjelent neki az Úr, úgy, ahogy tanítványai között járt szenvedése előtt, és így szólt hozzá: „Békesség veled, Márk, mi evangélistánk!” Ő pedig így válaszolt: „Uram, Jézus Krisztusom!” – azzal az Úr elment tőle.

Másnap reggel összegyűlt a város népe. Kihozták a börtönből, ismét kötelet kötöttek a nyakára, s közben gúnyolódtak: „Vezessétek a marhát Bucoliba!” Márk, miközben a földön vonszolták, így fohászzkodott: „Uram, a kezedbe ajánlom a lelkemet!” – és kilehelte lelkét.

A pogányok nagy máglyát raktak, s el akarták égetni, de hirtelen fergeteges szélvész és felhőszakadás támadt, úgyhogy az áradó víz elől menekülniük kellett. Akkor jöttek a keresztények, és eltemették.

A legenda a temetéssel kapcsolatban még személyleírást is ad a vértanú evangélistáról: „Az orra hosszú, szemöldöke fölfelé áll, a szeme szép, a homloka felett kopasz. Hosszú szakállú, gyors mozgású, termetre formás, középkorú, őszes, érzelmeiben tartózkodó, Isten kegyelmével teljes férfi volt. Miután imádkoztak, eltemették, ahogy abban a városban szokás. Sziklába vágott sírba fektették, és dicsőséggel őrizték az emlékezetét, örvendezvén, hogy elsőként érdemelte ki Alexandriában az igazi trónust.”

*

**Istenünk,
ki Szent Márkot arra választottad,
hogy megírja Evangéliumodat,
kérünk, segíts, hogy közbenjárására,
híven járjunk Krisztus nyomában!**

28. Chanel Szent Péter

*Potière, 1803. július 12.

†Futuna (Óceánia), 1841. április 28.

A francia forradalomban, amely 1789. július 14-én a Bastille ostromával kezdődött, s hamarosan az egész országra kiterjedt, nemcsak a királyi trón dőlt össze. A szabadság bódulatában az emberek minden köteléktől szabadulni akartak, és Istent is le akarták taszítani az oltárról. A forradalom végén a városokban és falvakban sok-sok üszkös rom, az emberi szívekben pedig hitetlenség maradt vissza. Nagyon sokan távolodtak el Istentől, Jézus Krisztustól és az Egyháztól. Az üdvösségükért való aggodalom néhány életben maradt papot arra késztetett, hogy társakat gyűjtsenek maguk köré, és közösségben kezdjék az újratérítés fáradságos munkáját.

Ilyen pap volt Jean-Claude Colin, aki 1816-ban egy nővér-kongregációt hozott létre; 1824-ben pedig papokból alapított egy kongregációt, s mindkettőt Marista Kongregációnak nevezte el. Célja az volt, hogy Franciaország lelki nyomorúságán enyhítsenek.

A vallási megújulás időszakában a missziók iránti érdeklődés is megnőtt Franciaországban. Ugyanebben az időben XVI. Gergely pápa, aki bíborosként a Hitterjesztési Kongregáció vezetője volt, állandóan új misszionáriusokat keresett. Amikor Colin atya benyújtotta kérelmét, hogy a pápa hagyja jóvá az új papi kongregációt, a jóváhagyással együtt megbízást is adott nekik arra, hogy misszióba menjenek a föld egy olyan részére, ahol még soha nem jártak missziósok: a Csendes-Óceán szigetvilágába.

Az első marista missziósok között, akik Pompallier püspökkel 1836 karácsonyán indultak útnak, ott volt a harminchárom éves Chanel Péter is.

A missziós csoport Le Havre kikötőjéből indult, és Tahiti szigetén kötött ki. Itt azonban evangélikus igehirdetőket találtak, akik néhány évvel korábban érkeztek a szigetre, és elkergették a maristákat azzal, hogy keressenek maguknak más területet. Ugyanígy jártak Tonga szigetén is, míg végre Tahititől háromezer kilométernyire nyugatra a Wallis- és Futuna-szigeten megállapodhattak.

A szigetlakókkal való hosszas tárgyalás után a törzsfőnök, Niuliki úgy határozott, hogy Chanel Pétert és egy laikus testvérét befogadja Futuna szigetére. A többi missziós továbbhajózott a Wallis-szigetre, a püspök pedig továbbment Új-Zélandra.

Péter atya számára nagyon nehéz időszak következett. Nem ismerte a futunaiaknak sem nyelvét, sem szokásait. Minden segédeszköz nélkül, teljesen magára hagyatva kellett elkezdenie tanulni a nyelvet, hogy az evangéliumot hirdethesse. 1839-ben, másfél éves vesződség után így jelentette a helyzetét: „Hús keresztelés – négy felnőtt, a többi gyermek, és mindegyik közvetlen a halála előtt – ez az egész aratás, amit tizennyolc hónap után felmutathatok.” De nem esett kétségbe. Jámbersága, a betegek körüli fáradhatatlan szolgálata és jósága megnyerte a szigetlakók szívét. Úgy nevezték: „a jószívű ember”, és közeledtek hozzá.

Amilyen mértékben hatott a hit világosságával az emberekre, olyan mértékben támadtak körülötte ellenségek. A törzsfőnököt körülvevő vének tanácsa féltetni kezdte tekintélyét, és a misszionáriust veszedelmesnek nyilvánította, mert elvonja az embereket az ősök hitétől és szokásaitól. Ezért azokat, akik Péter felé vonzódtak és őt követték, gúnyolták, bántalmazták és üldözni kezdték. Nem egynek felgyújtották a kunyhóját, Pétertől pedig megvonták a megélhetést. Maga Niuliki is egyre hűvösebb lett Péterrel, s amikor rájött, hogy egyik fiát is megtérítette, ellenségévé lett. Most már nemcsak gonosz tanácsadóira hallgatott, hanem benne is működni kezdett a bosszúálló harag.

Egy alkalommal ki is mondta, hogy a misszionáriust legszívesebben halottként látná. Ez a kívánság embereinek parancs volt, s mindjárt másnap, 1841. április 28-án reggel Niuliki „minisztere”, Musumusu és két másik férfi Péter kunyhójához ment. Az egyik beteget színlelve gyógyszert kért, mikor azonban Péter lehajolt, hogy megkeresse az orvosságot, lesújtottak rá. Ő pedig a legkisebb ellenállást sem fejtette ki, hanem csak azt sóhajtott: „Ez nekem jó!”. Még élt, amikor osztozni kezdett a két ember a kunyhóban talált holmin. Musumusu viszont dühében, hogy nem tudták azonnal megölni a misszionáriust, megragadta Péter baltáját és széthasította a fejét.

Amikor a hír eljutott Tahitire, a francia tengerészeti támaszpont parancsnoka készülődni kezdett, hogy megtorolja a gyilkosságot. Pompallier püspök azonban tiltakozott ez ellen, s csak annyit kért, hogy adják ki Futunáról Péter holttestét és használati tárgyait.

Ez a nagylelkűség megtörte a szigetlakók ellenállását a hittel szemben. Papot kértek, aki „a szent vizet” rájuk önti, azaz megkereszteli őket. Kívánságuk egy esztendő múlva teljesült. Maga a püspök vitt két marista atyát Futunára, s ez alkalommal hétszáztizennégyen keresztelkedtek meg. Néhány év múlva Futuna- és Wallis-sziget egész lakossága katolikus lett.

A két szigetről nevezték el a környékbeli szigeteket magába foglaló apostoli vikariátust 1935-ben. 1966-ban egyházmegyei rangra emelték, és ma Wallis és Futuna-i püspökségnek hívják. Niuliki utóda, a futunai király egész birodalmát Krisztus Királynak szentelte. Chanel Péter vértanúsága ilyen termést hozott.

Pétert 1889-ben boldoggá, 1954-ben szentté avatták, XII. Pius pápa a déltengeri szigetvilág patrónusává tette. 1969-ben mint missziós szentet az egyetemes naptárba is fölvtették.

*

**Istenünk,
ki Chanel Szent Pétert,
Óceánia apostolát vértanúsággal koronáztad,
kérünk, add, hogy e húsvéti szent időben
úgy ünnepeljük az értünk meghalt és föltámadt Krisztust,
hogy tanúi lehessünk az élet megújulásának!**

29. Sziénai Szent Katalin

*Sziéna, 1347. március 25.

†Róma, 1380. április 29.

A 14. században az egyetemes Egyházat két nagy baj gyötörte és csúfította. A római pápa hetven éven át idegenben, a franciaországi Avignonban élt, s mivel egymás után hétszer francia pápát választottak, a pápaságot politikai érdekeknek szolgáltatták ki. A másik nagy baj az egyre fenyegetőbb török veszedelem volt, amely Palesztinában már a szent helyek pusztulásához vezetett, és világosan látszott, hogy a török terjeszkedésnek csak fegyverrel lehet útját állni. Ezekhez járult még Itáliában a városállamok harca a pápai állam, a császár és egymás ellen.

Ebben a zűrzavaros században született egy leány, aki férfiakat megszégyenítő elszántsággal és erővel imádkozott, vezekelt és harcolt Krisztus édes Menyasszonyáért és a földi Krisztusért, ahogy ő az Egyházat és a pápát szokta nevezni.

Amikor róla beszélünk, rendkívül szerencsés helyzetben vagyunk, mert nem későbbi századok történészeire vagy legendáira kell hagyatkoznunk, hanem kortárs tanúk szólnak meg. Sziénai Szent Katalin életrajzát ugyanis az írta meg, aki legbensőbb titkait is ismerte: Capuai Boldog Rajmund domonkos szerzetes, később általános rendi magiszter. Hat éven át állt mellette mint gyóntató és lelkivezető, mégpedig Katalin életének utolsó hat évében. Az életrajzot a szentté avatás érdekében, 1385–1395 között írta.

A kritikus olvasóban persze fölmerülhet a gondolat: vajon hitelesnek tekinthető-e Rajmund tanúságtétele? Vajon nem inkább egy elfogult, jámbor, öreg szerzetesről van szó csupán, aki már a rend szempontjai miatt is mindent elkövetett lelki gyermeke életszentségének bizonyítása érdekében? – Ha csak maga Rajmund tanúskodnék, talán jogos lehetne ez a föltételezés. Ő azonban fejezetről fejezetre – mert ismerte az embert – megnevezi azokat a tanúkat, akiktől a leírt anyagot hallotta, és gondosan megjelöli a tényeket, melyeket ő maga látott, elkülönítve azoktól, melyeket Katalin beszélt el neki vagy más szemtanúktól hallott. Ez utóbbiakat mindig név szerint említi, kezdve az édesanyján, Lapa asszonyon, és befejezve a sort a tanítványok után egy római asszonnyal.

Ettől az igen nagy körültekintéssel dolgozó „krónikástól” tudjuk a következőket:

A sziénai Benincasa Jakab kelmefestő mester és felesége, Lapa asszony házassága rendkívül termékeny volt: huszonöt gyermekük született. Utolsó előtti gyermekeik ikrek voltak, két kislány. Egyikük, akit Giovannának kereszteltek, születése után hamarosan meghalt. A másik kislány Katalin volt, akit Lapa asszony jobban szeretett a többiekénél (talán mert a legkisebb gyermek lévén sokáig tudta szoptatni).

Katalin egész kicsi korában a nagy család és a széles rokonság kedvence lett. De már három éves korában mutatkozott, hogy Istennek különleges tervei vannak e gyermekkel, aki a jámborság szokatlan jeleit kezdte adni. Ilyen pici korában szokása volt például, hogy a lépcsőt járva minden egyes lépcsőfok előtt elmondott egy Üdvözlégyet. Hat éves volt, amikor az első látomásban részesült: a domonkosok temploma felett – ez a templom a házuk közelében állt, és Katalin nagyon szerette – megjelent neki Krisztus főpapi ruhában. A kíséretében Katalin fölismerte Szent Pétert, Szent Pált és Szent János evangélistát. Az Úr Krisztus jóságosan rámosolygott, majd megáldotta.

Ettől a látomástól Katalin megváltozott. Felnöttesen komoly lett, imádságos élete elmélyült, és minden emberi segítség nélkül, csak a Szentlélek irányításával kezdte gyakorolni a régi remetek vezeklését, böjtjét, imádságait. Lelke oly gyorsasággal érett, hogy hét éves korában szüzességi fogadalmat tett. És az imádság, amelybe fogadalmát foglalta,

mutatja, hogy részéről ez nem meggondolatlan gyermekjáték volt, hanem a leendő szent komoly megnyilatkozása.

A család mindezt – ha egyáltalán látott belőle valamit – nem vette komolyan, s amikor Katalin elérte a tizenkettedik évét, kezdték fölkészíteni a házasságra. Katalin tiltakozott, de nem lázadt föl, hanem Jegyeséhez menekült. A család – látván hajthatatlanságát – zaklatni kezdte, remélve, hogy kiverik fejéből jámbor „rögeszméit”: egész nap dolgoztatták, a legalantasabb szolgálatokat végeztették vele, s összeesküdtek, hogy sohasem hagyják, hogy egyedül legyen. Ő türelemmel viselt mindent, de amikor tizenhat éves lett, felnőttként közölte övével, hogy inkább elmegy otthonról, de szándékát, fogadalmát nem másítja meg. Ekkor, az édesapa hatására, a család elfogadta szándékát.

Katalin alázatból nem akart kolostorba lépni és nem is lett soha apáca. A Sziénában élő domonkos harmadrendi nővérek (mantelláták) között akarta szolgálni Isten dicsőségét és felebarátai üdvösségét. A nővérek azonban elutasították a kérelmét azzal, hogy ők csak özvegyeket vesznek föl, a fiatal lányoktól félnek, mert botrányt hozhatnak rájuk. Katalin ennek ellenére – hiszen egy látomásban Szent Domonkostól ígéretet kapott, hogy magára öltheti a Bűnbánó Nővérek ruháját – változatlanul kitartott kérése mellett, s végül a nővérek befogadták.

Ez 1363-ban történt. Katalin ekkor visszavonult házuk egy pincyszerű zugába, amit a cellájának nevezett. Csak a templomba ment ki, a gyóntatóján kívül senkivel sem beszélt; egyébként a cellájában vezekelt, imádkozott, böjtölt és virrasztott. Ágya nem volt, a feje alatt egy kő volt a párna. Elhagyta a húst, aztán fokozatosan a többi eledeleket is, s csak kenyeret és zöldségfélét evett; élete végén pedig csak az Eucharisziából élt, semmi más nem táplálta.

Három éve tartott már ez a teljes magány, sok-sok imádsággal és az erényért vívott harccal, amikor Krisztus megjelent Katalinnak: gyűrűt húzott az ujjára (melyet mások nem láttak, csak Katalin látta állandóan), és eljegyezte magával. E misztikus eljegyzést követően pedig az Úr kiszólitotta őt magányából és elküldte az emberek közé, a béke és az igazság angyalának.

Ebben az időben egyik unokabátyja, Della Fonte Tamás volt a gyóntatója, aki a házuknál nevelkedett mint árva gyermek, majd domonkos lett. Lassanként azonban híre kelt, hogy Katalin rendkívül jó tanácsadó, Isten dolgairól sokkal többet tud, mint a tudósok, és csodatevő ereje van! Kezdték keresni az emberek, érdeklődők, tanácstalanok, tanulni vágyók. Kialakult körülötte egy tanítványi kör, melynek tagjait ő maga a „családom” névvel illette. Természetesen ellenségei is támadtak, ezért a domonkos rend 1374. évi általános káptalanja elé idézték Firenzébe, hogy kivizsgálják a tanítását és életét. Minthogy a vizsgálat során kifogástalannak találták, engedélyezték további tevékenységét, s gyóntatónak és lelki vezetőnek Capuai Rajmundot rendelték mellé.

Rajmund ettől kezdve, leszámítva Katalin életének utolsó öt hónapját, állandóan mellette volt. Amikor visszatértek Sziénába, pestis tört ki a városban, s akkor megmutatkozott, hogy Katalin életét is kockára téve szolgál a felebarátainak. Ápolta, bátorította, olykor csodával gyógyította a betegeket. S közben már levelezni kezdett a béke és a keresztes háború ügyében városokkal és egyes emberekkel, tanította a közelben és távolban lévő gyermekeit és tanítványait.

1375-ben meghívták Pízába. Itt kapta meg az Úrtól küldetésének és életének pecsétjét: április elsején, a Szent Krisztina-templomban Krisztus megajándékozta stigmáival, melyek Katalin kérésére láthatatlanok maradtak. Ebben az évben írta első levelét a pápának, XI. Gergelynek.

Júniusban tért haza Sziénába, ahol megtérítette Niccolo Tuldót, akit mint kémét halálra ítélték. Ez a szerencsétlen perugiai fiatalember politikai gyanakvások áldozata lett. Katalin lecsillapította tomboló dühét és kétségbeesését: szavai hatására az ifjú meggyónt,

megáldozott, és olyan békével fogadta a halált, mint egy szent. Csak annyit kért, hogy Katalin legyen mellette a vesztőhelyen.

A következő években fölsorolhatatlan a csodálatos megtérések, kibékülések, gyógyulások száma, miközben Katalin fáradhatatlanul harcolt a pápa Rómába való visszatéréseért és a keresztes háború megszervezéseért. A helyzetet azonban nagyon súlyossá tette az észak-itáliai városok lázadása a pápai legátusok ellen. Firenze egy olyan város-szövetséget akart létrehozni, amely fegyverrel támadt volna a pápai államra. Katalin minden erejét latba vetve próbálta megakadályozni, hogy Lucca, Píza és Sziéna csatlakozzék a szövetséghez. 1376-ban XI. Gergely interdiktum alá vetette Firenzét megátalkodottsága miatt. A megriadt vezetőség akkor megkérte Katalint, menjen el Avignonba és közvetítsen békét a pápa és a város között. Katalin tanítványai egy részével útra is kelt, s június 18. és szeptember 14. között három hónapot töltött Avignonban a pápával tárgyalva és levelezve. Meg kellett azonban tapasztalnia, hogy az firenzeiek küldöttsége, mely közben szintén Avignonba érkezett, nem a megegyezésük szerint kezdett tárgyalni a pápával, sőt a segítségét is mellőzték, s a kibékülés ügye meghiúsult.

Ekkor kapta Katalin a pápától a hordozható oltár kiváltságát, hogy vándorútjain is minden nap részesülhessen a szentmise és a szentáldozás kegyelmeiben. Ezen kívül a kíséretéhez tartozott három állandó gyóntató, annak érdekében, hogy a hozzá sereglő bűnbánók mindjárt meg is gyónhassanak.

Sok biztatása és imádsága végre eredményt hozott: a pápa szinte megszökött Avignonból, és 1376. szeptember 13-án elindult a tenger felé, hogy hajón utazzék Rómába. Katalin Genováig elkísérte, s ennek köszönhető, hogy a genovai partraszállás után – látva az ottani zűrzavaros helyzetet – a pápa nem fordult mindjárt vissza. Katalin öntött belé erőt, s mikor a pápa ismét tengerre szállt és dél felé hajózott, ő visszatért Sziénába. XI. Gergely 1377. január 17-én vonult be Rómába. Katalin ekkor a Sziéna közelében lévő Orcia-völgybe indult, hogy békét teremtsen a családi háborúkban.

A pápa március végén meghalt, utóda VI. Orbán lett. Ő ismét tárgyalni kezdett a firenzeiekkel, s a béke érdekében Katalin is elment Firenzébe. A városban zendülést szítottak ellene: a vendéglátója házát fölgyújtották, őt magát halálra keresték, mert benne látták céljaik akadályát. Katalin a városon kívül egy kertben tartózkodott a tanítványaival, amikor néhány martalóc rátámadt. Nem akart menekülni, hanem ellenkezőleg, amikor megkérdezték, melyikük a Sziénából való Katalin, a kérdező elé lépett, letérdelt és az ég felé tárt karokkal, sugárzó arccal mondta: „Én vagyok, íme, engem ölj meg!” – Csak annyit kért, hogy övét engedjék bántatlanul elmenni. A gyilkolásra emelt kezek lehanyatlottak, s Katalin később sokat siratta, hogy nem lehetett vértanú Egyházáért. A tárgyalások azonban eredményre vezettek, és július 18-án végre Firenze békét kötött a pápával.

Akkor Katalin hazatért, s ezután kezdte diktálni – legtöbbször misztikus elragadtatásban – az isteni gondviselésről szóló könyvét, a Dialógust. Azért diktált, mert ő maga sokáig (amíg az írás és olvasás képességét misztikus módon meg nem kapta az Úrtól) nem tudott sem írni, sem olvasni. Állandóan több „titkár” és „titkárnö” volt mellette, kiknek leveleit diktálta – gyakran egyszerre többet is – a legkülönbözőbb címzettek részére: világiaknak és szerzeteseknek, királyoknak és a pápának, katonáknak és kereskedőknek... Levelei és a Dialógus lenyűgözik az olvasót, aki elfogulatlanul fogadja tanítását. Aki nem tudja, hogy ki az írója e könyveknek, inkább az egyháziatyák közül gyanakszik valakire, mint egy „műveletlen” szíenai polgárlányra. Csakhogy ez a leány annak a Krisztusnak lett a menyasszonya, aki a gyengékben mutatja meg a maga isteni erejét és bölcsességét.

VI. Orbán szerencsétlen kézzel nyúlt a kormánykerékhez. Reformot szeretett volna, s a szükségnek megfelelően elsőként a klérust akarta megújítani, de szigorát nem viselték el. Legsúlykebb környezete is ellenállást tanúsított, amelynek a vége az lett, hogy a francia bíborosok elhagyták Rómát, és Fondi várában ellenpápát választottak Genfi Róbert

személyében, aki a VII. Kelemen nevet vette föl. Mindezt Katalin előre megjövendölte. Szüntelenül buzdította gyermekeit az imádságra és a virrasztásra, hogy e szörnyű bajt elháríthassák. Ez volt a nyugati egyházszakadás, amely negyven évre elmondhatatlan bajokat hozott az Egyházra.

Katalin 1378 októberében fejezte be a Dialógust. Ekkor levelet kapott a pápától, aki arra kérte, hogy jöjjön Rómába és legyen segítségére. Lelki gyermekeivel együtt útra kelt tehát, és a következő ádvent első vasárnapján megérkeztek Rómába. Katalin ettől kezdve haláláig teljes erejével VI. Orbán érvényes pápaságának elismertetéséért és az elszakadtak visszatérítéséért küzdött.

Egészsége egyre gyengült, de azért minden reggel gyalog ment el a S. Maria sopra Minerva-templom melletti szállásáról a vatikáni Szent Péter-bazilikába, hogy ott szentmisét hallgasson, és hosszú imádsággal „fáradozzék” az Egyházért. December közepén a pápa Franciaországba küldte Rajmundot, hogy nyerje meg számára a királyt. Katalin ekkor végső búcsút vett lelkiatyjától: elkísérte a kikötőig, és anyai áldásával bocsátotta útra.

Az 1379-es év levelezéssel, tárgyalásokkal, sok-sok vezekléssel és imádsággal telt a pápa közelében. 1380 nagyböjtjére Katalin fekvő beteg lett. Tanítványai tanúsága szerint iszonyatos kísértéseket szenvedett, az ördögök valósággal tomboltak körülötte, míg végül április 29-én a tercia idején eltávozott égi Völegényéhez. Halála előtt még elrendezte gyermekei sorsát, mindegyiket anyai bölcsességgel irányította egyik vagy másik szerzetbe.

A szentté avatást II. Pius pápa 1461. június 29-én végezte. Szent Katalint 1939-ben – Assisi Szent Ferencsel együtt – Itália védőszentjévé nyilvánították. 1970-ben pedig Avilai Szent Terézszel együtt megkapta az egyházdoktor megtisztelő címét.

Tanításának sajátossága, hogy amit Aquinói Szent Tamás elvont, cizellált rendszerben fogalmazott meg az Egyház tanításából, ugyanazt Katalin – a mindennapi élet konkrét problémáit Istenben elfogadva és megoldva – „egzisztenciálisan” közli tanítványaival. Mint a szentek mindannyian, először ő maga szemlélte és élte meg tanítását, azután adta tovább a legkülönbözőbb rendű és rangú embereknek. Ezért tanítása gazdag forrás ma is, s anyai és égi bölcsességgel neveli mindazokat, akik a tanítvány hívó alázatával közelítenek hozzá.

Ünnepét 1597-ben vették föl a római naptárba, április 29-re, amely napon addig a domonkos Veronai Szent Pétert ünnepelték. 1628-ban áthelyezték április 30-ra. 1969-ben, tekintettel arra, hogy az egyetemes naptárban Veronai Szent Péter nem szerepel, visszakerült az ünnepe április 29-re.

*

Katalin hét éves fejjel a következőképpen tett szüzességi fogadalmat:

„Az egyik nap, kiválasztva egy olyan rejtekhelyet, ahol senki sem zavarhatta és nem is hallhatta meg, hangosan kimondta fogadalmát. Térdre hullva, nagy áhítattal így imádkozott a Boldogságos Szűzhöz: Ó, Boldogságos és Szentséges Szűz, aki az összes asszonyok között elsőnek szentelted magad Istennek azzal, hogy örök szüzességet fogadtál neki, és Ő annyira kedvelt téged, hogy Fiának Anyjává tett; határtalan jószágodhoz folyamodom, és kérve kérlek, ne érdemeimet nézd, és ne gyöngeségemre tekints, hanem légy hozzám annyi kegyelemmel, hogy jegyesemül adod nekem Őt, kire szívem-lelkem minden erejével vágyakozom, a te szentséges Fiadat, a mi egyetlen Urunkat, Jézus Krisztust. És én megígérem Neki és Neked, hogy soha más jegyest nem engedek magam közelébe, hanem szüzességemet a magam gyöngeségében sértetlenül megőrzöm neki mindörökké!”

Egy beteg ápolása során hősies önuralomról és türelemről tett tanúságot. Ezt követően éjszaka megjelent Krisztus, és két koronát kínált neki: egy tövisből fontat és egy ékes aranykoronát, s megkérdezte, melyiket akarja választani erre az életre. A másikat ugyanis az égben fogja viselni. Katalin akkor az izzó szeretet hevében kikapta az Úr kezéből a töviskoronát, és a fejébe húzta. A tövisek fájdalmát – mint mondta – hosszú időn át érezte a fején.

Amikor 1375. április 1-én Pízában megkapta a stigmákat, szemtanúi is voltak a történésnek. Később Katalin maga mondta el, hogy a Megfeszített Krisztus sebeiből vérvörös fénysugarak indultak ki és tartottak keze, oldala és lába felé. Akkor ő – hogy a feltűnés kísértéseit elkerülhesse – azt kérte, hogy a sebeket kívülről ne lehessen látni. És az Úr meghallgatta, mert a vérvörös sugarak fehérré váltak, és úgy fűródtak a testébe. Attól kezdve a sebek gyötrelmét Katalin haláláig szenvedte.

Csodatételei nagyon emberközeli történetek, a napi segítségnyújtás közben. Így nem is egyszer kenyeret szaporított éhes „családjának”; egy alkalommal például Rómában, amikor a gondatlan hetesnővér elfelejtett kenyeret szerezni. Atyja házanépét egyszer hónapokig itatta egy kicsi hordóból borral, sőt a szegényeknek is adott belőle rendszeresen, és a hordó nem apadt ki!

E fizikai csodáknál sokkal jelentősebbek voltak a lelkiekkel kapcsolatos csodái: olvasott a lelkekben, megrögzött bűnösök tértek meg, régi-régi ellenségeskedések szűntek meg a szavára. Elmondhatatlan bűz érzéséről panaszkodott, amikor bűnöket rejtegető, elegáns arisztokraták közt volt.

Amikor Avignonban a pápa előtt beszélt, a pápa csodálkozva hallotta a kúria hibáinak és bűneinek lajstromát. Megkérdezte a környezetét, hogy mióta él a közelben ez a leány, s akkor Katalin megmondta, hogy ő Sziénából jobban látta a pápa környezetének minden bűnét, mint a helybeliek.

A legnagyobb csoda azonban saját lelkének bontakozása, érlelődése és szentsége volt. Hihetetlen gyorsasággal és biztonsággal járt a tökéletesség útján, helyesebben: ráhagyatkozva Szent Domonkos rendjének és a szenteknek karjaira, engedte magát vezetni és röpíteni a tökéletes egyesülés felé. Egész kicsi kora óta nagyon szerette az Eucharisziát, ezért is kapta meg azt a rendkívüli jelet, hogy – mint már mondtuk – élete utolsó hét esztendejében ez volt egyedüli tápláléka.

Rajmund így fejezi be a Legendát: „A vértanúk közül sokan rövid szenvedéssel adták oda életüket. Katalin tizenhárom héten át gyötrődött úgy, hogy közben napról-napra nőttek a kínjai, s ő mindig vidám lélekkel viselte azokat. Mindenért hálát adott, és könnyű lélekkel ajánlotta föl életét Krisztusnak, hogy kiengesztelje Őt a népért, és megmentse az Egyházat a botrányoktól. Sem az ok, sem a szenvedés nem hiányzott ahhoz, hogy tökéletes vértanú legyen. Ebből pedig arra következtethetünk, hogy az égben nemcsak a vértanúság vágya miatt ünneplik őt, hanem a tényleges vértanúság koronáját is elnyerte. Ezen az alapon értelmes embernek be kell látnia, hogy Katalin szentté avatási perében gyorsabban lehet eljárni, ugyanúgy, mint a vértanúk esetében szokta tenni az Egyház.”

Ezért olykor a hármaskoronával ábrázolják Szent Katalint: a szüzesség, a bölcsesség és a vértanúság égi koronájával.

*

**Istenünk,
aki Szent Katalinban fölgyújtottad a szeretet lángját,
melynek erejével átélte az Úr szenvedését
és Egyházadat szolgálta;
az ő közbenjárására kérünk, engedd,
hogy néped, amely részese lett Krisztus szenvedésének,
dicsősége megnyilvánulásának is ujjongva örvendhessen!**

30. Szent V. Pius pápa

*Bosco, 1504. január 27.

†Róma, 1572. május 1.

A trienti zsinat (1545–1563) az egyháztörténelem legjelentősebb egyházi gyűlései közé tartozik. A reformáció következtében támadt áldatlan hitszakadást nem tudta ugyan megszüntetni, de számos dogmatikus döntésével és gyakorlati reform-rendelkezéseivel megalapozta a már régen szükségessé vált belső egyházi megújulást.

Igen nagy jelentősége volt annak, hogy az egyes pápák milyen álláspontot foglaltak el a zsinat által fölvezetett megújulással kapcsolatban. IV. Pius összehívta és gyors befejezésre ösztönözte a zsinat harmadik ülészetét, s azonnal nagy buzgósággal látott hozzá, hogy a határozatokat a gyakorlatba átültesse. Természetesen abban a két évben, amely pápaságából még rendelkezésére állt, alig jutott túl az első lépéseken.

Ebben a döntő órában az egyház V. Pius személyében olyan pápát kapott, aki határozottan és céltudatosan fogott a trienti reform megvalósításához, és nem engedte, hogy bármilyen akadály vagy nehézség eltérítse tervétől.

Ghislieri Mihály szegény szülők gyermekeként 1504-ben született egy piemonti kisvárosban, Boscóban. Tizennégy éves korában belépett Szent Domonkos rendjébe. Teológiai tanulmányainak befejeztével Bolognában 1528-ban pappá szentelték. Utána Mihály páter mint tanár és novíciusmester működött Padovában, majd prior volt Vigevanóban és Albában. Lombardiai tartományfőnökségének idején rettenthetetlen és kérlelhetetlen inkvizítornak mutatkozott a comói és bergamói egyházmegyékben. Ezek a püspökségek közvetlen szomszédai voltak Németországnak és Svájcnak, így különösen fenyegette őket az állandóan terjeszkedő hitújítás. Nem ritkán megesett, hogy a fölháborodott tömeg kődobálással fogadta vagy búcsúztatta. Elöljárói fölfigyeltek rá, és 1550-ben Rómába rendelték a római inkvizíció általános biztosának. A főinkvizítor a szigorú Caraffa bíboros volt, akinek vezetése alatt minden erejét a hit és az erkölcs tisztaságának szolgálatára szentelte. Egy év múlva, 1565-ben Caraffa bíboros IV. Pál néven pápa lett, s munkatársát, Ghislierit előbb Nepi-Sutri püspökévé, majd bíborossá, végül főinkvizítorrá nevezte ki.

A főinkvizítor a következő pápa, IV. Pius szemében kegyvesztett lett, melynek jeleként a pápa eltávolította Rómából, és Mondovi püspökévé tette. A mellőzés éveiben mint püspök a trienti zsinat rendelkezéseinek megvalósításán fáradozott. 1566. január 7-én azonban a bíborosi testület őt választotta pápának. Az V. Pius nevet választotta.

Kezdetől fogva nyilvánvaló volt, hogy az új pápa mennyire különbözik a korábbi reneszánsz és a humanista pápáktól. Megtestesítette az új reform ideálját. Pontifex Maximusként is úgy élt, mint egy szegény és igénytelen dominikánus. Még a pápai ruházat alatt is a rend szörkámzsáját viselte. Ugyanazt a szigorúságot és lemondást, amelyet magától megkövetelt, elvárta munkatársaitól, sőt az egész Egyháztól is. Nem maradt előtte ismeretlen, hogy megválasztásának híre mekkora rémületet váltott ki a nép között. Pedig egyáltalán nem könyörtelen uralkodóként akart megjelenni az Egyház élén, hanem sokkal inkább minden hívő alázatos szolgája akart lenni. Még a vaskezü törvényhozóban is egy szerető ember szíve rejtőzött, akinek mindenben, amit csak tett, egyes-egyedül a rábízott lelkek örök üdvössége számított. Ez az aggódó szeretet cseng ki szavából, amit röviddel a konklávé után mondott: „Isten segítségével remélem, hogy halálom alkalmával nagyobb lesz a szomorúság, mint most, megválasztásomkor.”

V. Piusszal kezdődik a 16. század nagy reformpápaínak sora. Fő célja az egyházi és vallási élet lehető legteljesebb megújítása volt. E cél elérésére nem ritkán kicsinyesnek és gyakran bizonyon kívül ható rendelkezéseket és törvényeket is hozott. Időnként

tényleg az a látszat, hogy a pápa a világegyházat összetévesztette a nagy tökéletességre törekvő szerzetesek kolostorával, akik még a legjelentéktelenebb dolgokban is készségesen engedelmeskednek előljáróiknak.

A pápa véleménye szerint minden sikeres egyházi reformnak a saját házánál, vagyis a pápai udvarnál, a római kúriánál és nem utolsó sorban a római papságnál kell kezdődnie. Először a pápai háztartást egyszerűsítette és a pápai udvartartás létszámát csökkentette. Biztos érzékkel csak arra érdemes, rászolgáló férfiakat hívott meg bíborosként legszorosabb munkatársai körébe. A penitenciária gyakran botrányt okozott a lelki dolgokkal való üzleteléseivel. Most alapjaitól kezdve újjászervezték. Igazi szenvedélyességgel küzdött a pápa a simónia minden formája ellen, amely főleg a kúriai hivatalok vásárlásánál volt szokás. Már pár nappal hivatalba lépése után bíborosi bizottságot hozott létre, hogy alkalmas intézkedéseket tegyen a római papság megjavítására. Különösen szívén viselte a római lakosság valláserkölcsi színvonalának emelését. Természetesen nem minden rendelkezése volt a legalkalmasabb ennek a célnak az elérésére; elgondolkodtató például a házasságtörésre kirótt olyan büntetés, mint a megkorbácsolás, a bebörtönzés vagy a száműzetés.

Szigorúan megkövetelte a püspököktől, hogy a trienti zsinat által újból hangsúlyozott rendelkezés szerint tartózkodjanak a székhelyükön. Ennek megtartásában látta a rendszeres lelkipásztorkodás nélkülözhetetlen föltételét. Egész Itáliában egyházmegyei és tartományi zsinatokat tartottak, rendszeres vizitációval fölmérték az Egyház helyzetét, és megfelelő intézkedéseket hoztak a visszaélések megszüntetésére. Nagyon sürgette, hogy állítsák föl azokat a papnevelő intézeteket, amelyeket a zsinat előírt. Szorgalmazta a cölibátust, amelyet eddig meglehetősen könnyen vettek, és ellenőrizte a szerzetesrendekben a klauzúra megtartását.

Az általánosan elhanyagolt hitoktatás újraélesztésére 1566-ban megjelentette a Római Katekizmust, először a plébánosok kézikönyveként latinul. Ezt hamarosan fordítások is követték. Gondos előkészítés után 1568-ban közreadta a Római Breviáriumot, 1570-ben pedig a Római Miskönyvet, s kötelezően előírta az egész világon minden templom és minden pap részére. Csak azokon a helyeken tett kivételt, ahol kétszáz évesnél idősebb liturgikus könyvekre tudtak hivatkozni. Megmutatkozik ebben az a másutt is érvényesülő törekvése, hogy az egyházi intézményeket egységesítse és a római központi hatóságoknak alárendelje. Egyes bizottságokban tovább dolgoztak a latin és a görög Szentírás (Vulgata és Szeptuaginta) kritikai kiadásán. Ezt a munkát már elődei elindították.

Csak a megújított és megszilárdított vallási élet talaján lehetett hatékony erővel föllépni az igaz hit fejlesztésének és erősítésének reményével. Korábbi inkvizítori tevékenységének irányvonalában maradt a pápa, amikor nagy érdeklődést mutatott a tévedés és a megtévesztés leküzdése iránt, de ugyanakkor a tévedők megnyeréséért is mindent megtett. Az inkvizíciós kongregációt még alaposabban és célszerűbben megszervezték, mint IV. Pál alatt. A vallási megoszlás korában a pápa az eretnekeket gonosztevőknek tartotta, akikkel szemben jogosnak látszik a legkeményebb büntetés, még a halálbüntetés is. Különös gonddal ügyeltetett arra, hogy a reformáció ne gyökerezhessen meg Itáliában. Rómában a pápa bizottságot alapított a hitetlenek visszatérítésére. Ebből lett később a Hitterjesztés Kongregációja.

V. Pius élete és működése komoly és mély vallásosságában gyökerezett. Csak Istennel szemben érezte magát kicsinek és felelősnek. Számára mindenféle politikai meggondolás szükségszerűen idegen maradt. Felfogása szerint az Egyháznak nincs szüksége védőbástyákra, ágyúkra és katonákra. Egyetlen fegyvere az imádság, a böjt, a sírás és a Biblia legyen. Minden megfontolás nélkül megújította, sőt élesebbre fogalmazta a Coena Domini bullát, amely a pápának hatalmi elsőbbséget igényelt a világi uralkodókkal szemben. Ez bizony végzetes visszalépést jelentett a középkorba. Így történhetett, hogy 1569-ben I. Erzsébetre, a protestáns angol királynőre kimondta a kiközösítést, és elrendelte trónfosztását. Nem látta előre, hogy egy ilyen lépés csak fokozza az angolok pápaellenességét és növeli az

angol katolikusok üldözésének veszélyét. Ez volt az utolsó alkalom, amikor egy pápa trónfosztó ítéletet hozott egy kormányzó fejedelemmel szemben. Készséggel támogatta a Ridolfi-összeesküvést Stuart Mária érdekében, bár a politikai orgyilkosságot határozottan elutasította.

Egyre növekedett a kereszténység ellensége, a török oldaláról fenyegető veszedelem. Pius a kereszténység fönmaradásáért vívott harcban is az imát és az áldozatot tartotta a legjobb fegyvernek. Mélyen meggyőződve, hogy Isten csak a tiszta erkölcsű papok imáját hallgatja meg, kérte a császárt és a velencei dogét, hogy erejéhez képest támogassa a papság megújulását. A török veszedelem bírta arra a belátásra, hogy a szerencsétlen, hitszakadások által megosztott keresztényeknek abba kell hagyniok vallási viszályaikat. Ezért így kérte a protestáns fejedelmeket: „Úgy keresünk titeket, mint a jó pásztor keresi eltévedt bárányait, hogy visszavigye őket az akolba.” Amikor a pápa, Velence és Spanyolország között létrejött a Szent Liga, és nehéz küzdelem után megszületett a török felett a győzelem a lepantói csatában (1571), a pápa mintegy látomásban látta az ütközet szerencsés kimenetelét, és könnyekre fakadt. Az ég iránti hálából október 7-re bevezette a Győzelmes Miasszonyunk ünnepét, és a lorettói litániába bevette a Keresztények segítsége megszólítást. 1574 óta az Egyház ezen a napon a Rózsafüzér királynéját (Olvasós Boldogasszonyt) ünnepli.

Természetesen az ilyen ízig-vérig vallásos érületű pápa a tudományt is a vallás és az Egyház szolgálatába akarta állítani. Az ún. magdeburgi centuriátorok az egyháztörténet átfogó földolgozásán munkálkodtak, hogy a protestáns tanítást a történelem oldaláról is megtámogassák. Azt akarták bizonyítani, hogy a római egyház eltért hivatásától, és az évszázadok folyamán a Krisztustól adott alapelveket semmibe vette és megváltoztatta. A pápa maga is érezte, hogy szembe kell szállnia ezzel. A válasz elkészítésével Canisius Pétert bízták meg, aki azonban sok és fontos elfoglaltsága miatt csak néhány értekezést tudott megírni. Az igazi nagy művet, amely átfogóan és nagyszerűen ábrázolta az Egyház és a papaság munkáját, húsz évvel később a tudós oratoriánus, Baronius Cézár alkotta meg.

Mint a tiszta tanítás őrzője, V. Pius Michael Bajus művéből 79 tételt eretneknek ítélt, anélkül azonban, hogy akár a művet, akár a szerzőjét megnevezte volna.

Aquinói Szent Tamást, a középkor egyik legnagyobb hittudósát egyháztanítóvá avatta; írásait Szent Bonaventura írásaival együtt kiadatta. A Summa Theologiae a teológiai fakultásokon tankönyvként írta elő.

Amikor 1572. május 1-én elterjedt a pápa halálhíre, nagyobb volt a gyász, mint amikor megválasztották. Hétéves pápasága alatt megismerhették, hogy minden szigorúsága és hajthatatlansága ellenére az Egyház iránti igaz szeretet töltötte el.

V. Piust születésének századik évfordulóján X. Kelemen pápa boldoggá, negyven évre rá XI. Kelemen szentté avatta. Sírja a római Santa Maria Maggiore-bazilika egyik jobboldali mellékkápolnijában található. Ünnepét 1713-ban vették föl a római naptárba, május 5-re. 1969-ben április 30-ra helyezték át.

*

Erről az energikus reformpápáról, aki szigorúsággal és a hit iránti nagy buzgósággal hét mozgalmas éven át ült Péter székében, az egyháztörténet ékesszólóan beszél. Mindössze néhány apróság, pár szó felidézéséből megtudhatjuk róla, hogy nem tartotta magát a művészetek mecénásának, sem diplomatának vagy világi uralkodónak, hanem csak az Egyház emberének és a hit szolgájának.

Amikor V. Pius elfoglalta a pápai trónt, nem csináltatott magának új ruhákat, hanem meghalt elődeinek használt öltözeteit viselte. A koronázás napján szokásos pompás ünnepi lakomát is elhagyta. A megtakarított összeget a rászoruló kórházaknak adta.

Amikor egyik rokonát ajánlották valami hivatalra, Pius ezt válaszolta: „Becsületes ember ugyan, de sohasem mond nekem ellent. Ezért alkalmatlannak találom.”

Egy másik rokonát irgalmatlanul letette hivatalából, mert egy elkövetett törvényteleniséget nem vallott be, sőt hazugsággal akarta leplezni.

Gyűlölt mindenféle hízelkedést. Azt mondják, környezetéből senki se mert sem tréfából, sem komolyan valami hízelgőt mondani neki.

Pius szigorúan ragaszkodott az igazsághoz, és semmilyen hamis dologra vagy ígéretre nem lehetett rávenni. Még azt sem engedte meg, hogy csellel kíséreljék meg egy ravasz rablóvezér elfogatását, mert nem tartotta becsületes és keresztényhez illő dolognak.

A környezetében lévő szegényekre annyira gondolt, hogy egy könyvbe gyűjtötte a nevüket, nehogy egyről is megfélemedjenek, amikor támogatást ad.

Vallásos buzgósága annyira közismert volt, hogy Szulejmán török szultán Szeged ostromakor azt mondta, hogy a keresztények csapataitól és fegyvereitől nem fél, annál inkább papájuk imádságától.

*

**Istenünk,
ki Szent Pius pápát a hit védelmére
és a liturgia megújítására választottad,
kérünk, add meg az ő közbenjárására,
hogy eleven hittel
és tevékeny szeretettel vegyünk részt misztériumaidban!**

Május

2. Alexandriai Szent Atanáz

*Alexandria, 295 körül

†Alexandria, 373. május 2.

Atanáz 295 körül Alexandriában született keresztény szülőktől. Gyermekként még megélte Diocletianus borzalmas keresztényüldözését. Ez adta jellemének azt a hajthatatlanságot és szilárdságot, amelyet később ellenfelei föl szoktak hánytorgatni.

Semmi közelebbit sem tudunk kiképzéséről, tanítóiáról és tanulmányairól. Nazianzi Szent Gergely írja: „Csak kevés időt fordított tanulmányokra, de éppen eleget ahhoz, hogy ne legyen tudatlan.” Atanáz maga beszél arról, hogy tanítói közül néhányan az üldözés áldozatai lettek; tehát keresztényeknek kellett lenniük.

Diákonusként elkísérte püspökét, Sándort a niceai zsinatra, az Egyház első egyetemes zsinatára, és látta az igaz hit győzelmét Arius tanítása fölött. Lehetséges, hogy a kulisszák mögött szerepe volt a zsinaton fölmerült kérdések megoldásában. Mindenképpen Nicea emberének számított, aki egyértelműen azonosította magát az igaz hit ügyével. Ez azután a konfliktusok bonyolódásához és kiéleződéséhez járult hozzá.

328-ban meghalt Sándor püspök, és nem hagyott kétséget afelől, hogy Atanáz szeretné utódjául. Megválasztása nem történt ellenállás nélkül. Ifjúsága, jelleme, az ariánusokkal vívott harcban tanúsított nyílt állásfoglalása – mindez nem volt jó előjel. Egész további életében, negyvenöt éven át neki kellett vezetnie ezt a harcot. Kezdetben a világi felsőbbség támogatásával, amikor azonban az elárulta az igaz hitet, annak ellenére. Még az ötszörös száműzetés sem tudta megtörni erejét és megingatni ellenállását.

Az új püspök azzal kezdte működését, hogy a niceai hitet megszilárdította hívei szívében. Végiglátogatta egész egyházmegyéjét. Ezt az alkalmat használta föl, hogy találkozzék Pakhomiosszal, a koinobita szerzetesség atyjával. Pakhomiosz rendkívüli módon becsülte Atanáz, és „a Krisztusba vetett igaz hit atyjának” nevezte.

A harc 330-ban kezdődött. A püspök először keményen összetűzött Meletiosz követőivel, akik szakadást okoztak Alexandriában és környékén. Nem nagy szeretettel bánt velük. Egész életében nehéz feladat volt számára, hogy különbséget tegyen az emberek és az általuk képviselt vélemények között. Valamivel később Konstantin császár – központosító törekvései szellemében – fontosnak tartotta, hogy a pártok kibéküljenek. Kész volt Ariust újra kegyébe fogadni, ha új hitvallást tesz. Császári leirattal úgy rendelkezett, hogy Ariusnak újra meg kell engedni hivatali tevékenysége folytatását. Atanáz ezt kereken visszautasította. A császárnak küldött válaszlevelében így foglalt állást: „Nem lehetséges újra fölvenni az Egyházba olyan embereket, akik ellene mondanak az igazságnak, tévtanítást terjesztenek, és akikre az egyetemes zsinat kimondta a kiközösítést.” Ezután Alexandriában újra kezdődtek az áskálódások Atanáz ellen, méghozzá olyan mértékben, hogy a püspök jobbnak látta, ha elhagyja a várost, és eltűnik egy felső-egyiptomi kolostorban.

335-ben a császár Jeruzsálembé zárandokolt. Atanáz püspök ellenfelei ezt az alkalmat fölhasználták, hogy összehozzanak egy zsinatot Tíruszban, abban a városban, melyet a császár érintett útja során. Az volt a céljuk, hogy fölszámolják a nézeteltéréseket. Alexandria püspökét fölszólították, hogy jelenjen meg a zsinat színe előtt. Atanáz kelleetlenül indult el, és közel ötven egyiptomi püspököt vitt magával. Ezeket azonban meg sem hallgatták, mivel nem voltak meghíva. A helyzet komoly volt, mert a jelenlevő püspökök jó része nem

szívelhette Atanáz. Hatalmaskodó és törvényellenes intézkedésekkel vádolták. Amikor fölismerte a dolgok kedvezőtlen állását, elmenekült, még mielőtt letételét kimondották volna.

A rettenthetetlen püspök később Konstantinápolyban bukkant föl, meglepve a császárt a főváros egyik utcáján. Megmagyarázta helyzetét, mire Konstantin hívatta a tíruszi zsinaton részt vett püspököket. Ezek azonban nemcsak megismételték vádjait, hanem most már azzal is vádolták Atanáz, hogy – a létfontosságú szállítások leállíttatásával fenyegetőzván – beleavatkozik az egyiptomi gabona fölvasárlásába és kivitelébe. A császár emlékezett más hasonló esetekre is, földühödött, és az alexandriai püspököt Trierbe küldte. Atanáz öt száműzetése közül ez volt az első.

Atanáz egy kicsit több hajlékonysággal alapelvei föláladozása nélkül hozzájárulhatott volna a helyzet enyhüléséhez. Így azonban maga adott ellenfelei kezébe bizonyítékokat, amelyekkel nyakas bajkeverőnek tüntethették föl őt a császár szemében, aki addig jóindulattal viseltetett irányában. Később Atanáz is békésebb természetű lett. Ekkor azonban a fiatal püspök még vad elszántsággal vetette magát a harcba.

A püspök távolléte alatt Alexandria zürzavaros időket élt át. A híres remete, Antal közbenjárt érte a császárnál. Ez azonban azt válaszolta neki, nem hiszi, hogy egy olyan nagy gyülekezet, mint a tíruszi, tévedhetne abban, hogy Atanáz „elbizakodott, kevély és összeférhetetlen ember”. Így a püspöknek Konstantin haláláig (337) kellett várnia, hogy visszatérhessen püspöki városába.

Nagy balszerencséjére az új császár jóindulatúnak és kegyesnek mutatkozott az arianizmussal szemben. Így egy Antiochiában tartott zsinat (339) ismét letette Atanáz, aki I. Gyula pápához menekült Rómába. Miután a pápa rehabilitálta, itáliai tartózkodását arra használta föl, hogy ott is harcoljon az igaz hitért. Csak 346-ban térhetett haza püspöki városába. Diadalmenettel fogadták, és hitvallóként ünnepelték. Ezúttal tíz évig maradhatott Alexandriában. Ezek voltak püspökségének legszebb és legtermékenyebb esztendei.

Atanáz megújította egyházmegyéjében Nicea szellemét. A keresztény élet elmélyítésén munkálkodott, és testvéri jó viszonyban volt a szerzetesekkel. Emellett Etiópia és Arábia térítésén fáradozott. E viszonylag nyugodt időszakban írta legjelentősebb műveit.

356-ban azonban ismét menekülnie kellett. Az ariánusok megnyerték ügyüknek Constantius császárt, aki eljárást kezdett Atanáz ellen. Ekkor az egyiptomi remeték közt talált menedéket. Julianus császár uralkodásának kezdetén térhetett haza. Közben a helyébe ültetett György püspököt az alexandriai nép megölte.

Nemsokára Julianus alatt is száműzetésbe küldték (362–363). Ez alkalommal közelebbről megismerkedett a szerzetesség szellemével és intézményével. Találkozott Antallal, a remeték atyjával. Megírta életrajzát, azzal a célzattal, hogy példaképül szolgáljon a vallásos és keresztény életre. Atanáz megértette annak a vallásos életnek a lelkületét, amely egész Egyiptomot magával ragadta és az üldözések korának vallásos benső világát átültette a puszták magányába. Szerzetesi cellájából vigyázott egyházmegyéjére, megőrizte a niceai hitet, és „Egyiptom láthatatlan pátriárkája” maradt.

Valens császár uralkodásának idején, 366-ban Atanáz újabb négyhónapos – de immár utolsó – száműzetésbe kényszerült. Ekkor szülei síremlékében húzódott meg. Ezután véglegesen hazatérhetett városába, és békében kormányozhatta egyházmegyéjét, amely haláláig hű maradt hozzá. Püspökségének 46 évéből húszat száműzetésben töltött. Amikor ez a rettenthetetlen harcos meghalt, az igaz hit még nem mindenütt élt, néhány év múlva azonban az új császár, Teodosius a niceai hitet minden alattvalójának kötelezővé tette.

Ez lett a megkoronázása annak a harcnak, amelyet a nagy püspök tevékenységével és írásaival vezetett.

Kortársai csodálták tetteinek szilárdságáért és határozottságáért. Tevékenységében sem visszavágások, sem balsikerek nem tudták meggátolni. Ezért Atanáz a történelem „az Egyház oszlopaként” ünnepelte. Nagy érdeme, hogy fölismerte a konstantini béke

jelentőségét és következményeit. De teljes egészében fölismerte azokat a veszélyeket is, amelyeket az államvallás a lélek szabadsága és a vallás számára magában rejt. A császárral és a politizáló teológusokkal szemben védelmezte azt a szilárd vallási alapvetést, amelyet Niceában meghirdettek. És harcolt azért, hogy az Egyház hű maradjon sajátos küldetéséhez, az evangélium hirdetéséhez.

Nehéz dolog ma igazságos ítéletet alkotni Atanázról és koráról. Epifanius ezt mondta Atanázról: „Rábeszélte, intett, erőszakot alkalmazott. Ha megtámadták, védekezett. Ha ő volt az erősebb, ellenfele nehéz órákat élt át. A félelmet nem ismerőknek az a gyengéjük, hogy nem tudják erejüket fölmérni, és ezért olykor elvetik a helyes mértéket. Atanázból hiányzott a szelídség és a gyöngédség. Az állandó harctól harciassá vált. Azáltal, hogy mindig újra megtámadták, hajlamos lett a maga védelmére. Mivel állandóan ütésekert kapott, végül maga is ütésekert osztogatott, mégpedig keményeket.”

Alexandria püspöke gyakran állt egyedül az ariánusokkal szemben. Nem biztos tehát, hogy meg lehet róni azért, hogy azonosította magát az igaz hittel, azaz amikor az „elveit” támadták, úgy érezte, őt magát támadják. Igazának szilárd tudatában minden eszközt megragadott, hogy a győzelmet megszerezze. Nagy jártassággal vezette a csatát, és közben megkérdőjelezhető eszközöket is alkalmazott. Julianus ármánykodással is vádolta. Meg kell hagynunk, hogy meglehetősen kellemetlen alattvalója volt a császárnak.

Ez a kemény harcos közel állt népéhez. Nem volt arisztokrata, mint Vazul. Tribunus volt és tipikus püspök. A legvégsőig elment lelkipásztori feladatának teljesítésében és hívei testi-lelki gyarapodásának előmozdításában. Számára a hit nem művelt körök és csoportok számára fönntartott terület volt, hanem a nép ügye. Értelmi finomságokhoz nem volt érzéke. Teológiája nem elmélet volt, hanem a tan szilárdsága, inkább állítás, mint fontolgtatás. Az ékesszólást a cselekvés egyik formájának tartotta.

Alexandria püspöke nagy gondot fordított rá, hogy népével megkedveltesse az aszkézist és a szüzességet. **Az ariánusok történetében** elmondja, hogyan „maradtak Krisztus kedvéért szüzek olyan nők, akik házasságra készültek, hogyan választották a szerzetesi életet a példán fellelkesült ifjak, hogyan vették rá egymást apák és gyermekek az aszkézis gyakorlására. Az özvegyeket és az árvákat, akiknek korábban nem volt élelmük és ruhájuk, fölruházta és éllemezte a nép tevékeny szeretete.”

Atanáz ellentétes érzéseket váltott ki környezetében: csodálatot és barátságot az egyik oldalról, ellenkezést és elutasítást a másiktól. A nép és a szerzetesség megértette, hogy az ő oldalán áll az igazság és szavai igazak. Nem személyiségének varázsával hatott, hanem szenvedélyével. Meggyőzött, mert bizalmat tudott kelteni: ez volt ellenállhatatlan ékesszólásának a titka.

Hatalmával kímélet nélkül élt, energikus volt az erőszakosságig. Viharos férfiasságával az Isten országát védelmezte. Nem elégedett meg azzal, hogy keményen, de nagylelkűen harcoljon az igaz hitért. Önmagát egybeolvasztotta Isten ügyével, olyannyira, hogy érte mindent fölálldozott, mindent elszenvedett. A megpróbáltatások viszont megtisztították és megtanították csendben tűrni. Atanáz az életével fizetett hibáiért: egész élete egyetlen hitvallás volt.

373. május 2-án halt meg Alexandriában. A római naptárba 1550-ben vették föl ünnepét.

*

Erről a nagy egyháztanítóról, a katolikus hit hajthatatlan védelmezőjéről saját művei és kortársainak elbeszélései adnak eleven képet. Már életében ezt ajánlja szerzeteseinek egy Kozmasz nevű kolostorfönök: „Ha hozzájutsz Atanáz valamelyik könyvéhez, és nincsen papírod, akkor másold le a ruhádra!” Nazianzi Szent Gergely pedig így jellemzi emlékbeszédében az alexandriai püspököt: „Azoknak, akik ütötték, olyan volt, mint a gyémánt, az elszakadtak számára azonban mint a mágnes, amelynek titkos ereje magához

rántja a kemény vasat.” Illusztrálja most néhány epizód e „halhatatlan” (névének ez a jelentése) ember életét:

356 tele volt. Császári jegyzők érkeztek Alexandriába, hogy a püspököt csellel csalják ki a városból. Nyomukban jött Szürian hadseregparancsnok csapatokkal, hogy erőszakkal támogassa őket. Mivel az utcákon tartani kellett a császár elleni népharag kitörésétől, Szürian óvintézkedéseket tett. Eljött február 8-a éjszakája.

Atanáz a vigíliát ünnepelte a Szent Tamás-templomban. Akkor hirtelen megjelent Szürian a csapatával. Kivont karddal nyomultak előre, elreteszelték az ajtókat, és az imádkozó tömegre rontottak. A püspök tudta, hogy egy kapitány sem hagyja el süllyedő hajóját, amíg mindenkit meg nem mentenek. Nyugodtan elkezdte a diákonussal a 136. zsoltárt, amelyre a tömegnek ezt kellett válaszolnia: „Mert az Ő irgalma örökkévaló!” Azután megparancsolta, hogy mindenki menjen haza. Már az oltár előterébe is benyomultak a katonák, amikor néhány pap megragadta főpásztorát és kimentette onnan. Csak az erőszak és többszörös szószegés tudta eltávolítani püspöki városából a rettenthetetlen jó pásztort. Atanáz merész szavakkal harcolt korának hatalmasságai ellen. Akkor sem ismert félelmet, amikor száműzetésben volt. Suttogva adták tovább az oázisokban: „Heródesnek nevezte a császárt!” Máskor a száműzött püspök egyik könyve járt körben a sivatag kolostoraiban: azoknak szólt, „akik bárhol szerzetesi életet élnek, akik a hitben erősen, Krisztusban megszentelődve azt mondják: Íme, mi mindent elhagytunk és követtünk téged”. Az egyik szerzetes ruhájának redőibe rejtve vitte a könyvet testvérének cellájához, ezzel a megjegyzéssel: „Hamarosan küldd vissza, ne add oda senki emberfiának. Olvasd, olvasd el többször is, de ne másold le; nem a jövőnek való.” **Az ariánusok története** szerzetesek számára készült, megmutatván, miféle lelkületű emberek azok, akik a püspöküket elűzik. Főműve, a **Három beszéd az ariánusok ellen** szintén kézzől kézre járt. Ezek a beszédek nem nyugodt értekezések, hanem szenvedélyes hitvallások, amelyeknek az a feladata, hogy lángot lobbantsanak a szívekben, és így győzelemre vigyék az igaz hit ügyét.

Julianus császár fölismerete, hogy amikor egy-egy püspöknek megkegyelmezett, megerősítette az Egyház egységét, és nem sikerült szétzúznia a kereszténységet, amint remélte. Akkor pribékeket küldött Atanáz ellen, hogy megöljék, s a püspöknek ismét mentenie kellett az életét. Kis vitorlás hajón menekült a Níluson fölfelé, amikor a távolban egy római gálya tűnt föl mögöttük. A püspök kísérői megrémültek és azt gondolták, hogy elvesztek. Atanáz azonban gyors elhatározással parancsot adott, hogy forduljanak meg, és vitorlázzanak lefelé a folyón. Hamarosan elhaladtak a római gálya mellett. A rómaiak természetesen azt gondolták, hogy a pátriárka az ellenkező irányba menekül. Átkiáltottak a vitorlášhajóra: „Hé! Nem láttátok Atanázot?” Maga a pátriárka válaszolt: „Dehogynem, láttuk!” „Messze van innét?” „Nincs. Itt van egész közel!” – válaszolta a száműzött az igazságnak megfelelően. „Csak evezetek gyorsan!” Azok újból gyors ütemben evezni kezdtek, s a gálya hamarosan eltűnt a távolban. Atanáz akkor irányt változtatva ismét a sivatag felé hajózott.

Később ismét visszatérhetett püspöki városába, néhány év múlva azonban újból elűzték. Akkor történt a következő eset: Egy fiatal diákonus sietett végig a sötét éjszakában a város utcáin a temető felé, kezében halvány lámpa világított. Sokáig ment még a sírok között, aztán egy magas síremlék előtt megállt, és leereszkedett a kibontott kriptába. A föld alatti teret csak halványan világította meg egy olajmécses. Szegényes bútorzat között ott ült Alexandria püspöke. Amikor a diákonus belépett, fölnézett asztaláról. Föllélegezve tette le kezéből a tollat, és fölemelte a lapot, amelyre éppen írt: „Fogd és vidd el testvéreinkhez. Készítsenek róla sok másolatot, és terjesszék mindenfelé a városban. Ez az én hitvallásom, mindnyájunk közös hite a niceai atyák tanítása szerint.”

A diákonus úgy vette kezébe a papiruszlapot, mint valami drága szent ereklyét. Megfordult, hogy induljon. A pátriárka az ajtónál még megállította, és azt mondta: „Nos,

fiam, úgy jön ez a hitvallás, mint egy üzenet a sírból. Mivel a húsvéti öröm a sírból emelkedett ki, úgy kell lennie, hogy Krisztus igazsága újra meg újra a sírokból jöjjön elő. Így van ez ma, így volt a katakombák idejében. Sírjainkból ered az élet. És ez a hitvallás, amelyet kezdedben tartasz, élni fog, és életet ad akkor is, amikor már csak a neve lesz meg az ariánusoknak, akik most azt gondolják, hogy övék a földkerekség.”

*

**Mindenható, örökkévaló Isten,
ki Szent Atanáz püspököt arra választottad,
hogy a Fiad istenségéről szóló tanítás kiváló védelmezője legyen,
kérünk, engedd,
hogy tanításának és pártfogásának örvendezve
egyre jobban megismerjünk,
s mert ismerünk, egyre tüzebben szeressünk Téged!**

3. Szent Fülöp és Szent Jakab apostolok

Mint a többi apostol esetében, az evangéliumok és az Apostolok Cselekedetei csak szűkösen beszélnek Fülöpről és Jakabról is. Mind a négy apostolnévsor (Mk 3,18; Mt 10,3; Lk 6,14; ApCsel 1,13) megnevezi mindkettőjüket, Fülöpöt az ötödik, Jakabot, Alfeus fiát a kilencedik helyen.

Szent János evangéliuma szerint (1,44; 12,21) Fülöp a két apostoltestvérhez, Andráshoz és Péterhez hasonlóan a Galileai-tó mellől, Betszaidából származott. A meghívás elbeszélésén kívül Szent János még három alkalommal emlékezik meg róla: a kenyérszaporításnál (6,5 sk.), Jeruzsálemben, amikor a pogányok látni akarták Jézust (12,21), és az utolsó vacsora történetében (14,8).

Későbbi hagyomány szerint Fülöp három, prófétai tehetséggel megáldott lányával együtt a kisázsiai Hierapoliszban élt, ott is halt meg. Az Apostolok Cselekedeteinek elbeszélése szerint Pál Cézareában vendége volt Fülöp evangelizáló diakonusnak, akinek volt négy prófétáló leánya. Ha ez a hír megbízható, akkor Fülöp apostolt korán összetévesztették a hasonló nevű diakonussal. Az apostol egyébként a posztó és kalapkészítők védőszentje. Erekllyei Konstantinápolyon át Rómába kerültek. A Tizenkét apostol bazilikájában tisztelik.

Jakabot, Alfeus fiát az apostolok névsorán kívül sehol sem említi meg az Újszövetség. Kérdéses, hogy azonosítható-e a „kisebb Jakabbal”, akinek anyját Márk Jézus kereszthalálának tanúi között megnevezi (15,40). Az újabb katolikus szentírástudomány nincs meggyőződve arról, hogy azonos az Újszövetségben többször (Mk 6,3; ApCsel 1,14 stb.) említett Jakabbal, az „Úr testvérével”.

Ünnepnapjuk a római Tizenkét Apostol-templom fölszenteléséhez kapcsolódik. Ezt a templomot 570-ben, május 1-én szentelték föl, s ekkor ünnepelték a két apostolt, akinek erekllyei ide kerültek. Mivel 1955-ben május elseje Szent József ünnepnapja lett, a legközelebbi szabad napra, május 11-re helyezték ünnepüket. 1969-ben ugyanilyen megfontolásból május 3-ra kerültek.

*

Mivel a Biblia mindkét apostolról nagyon keveset mond, Jakabbal kapcsolatban pedig a végsőkig tartózkodó, vessen rájuk némi fényt a szüksézáv evangéliumi tudósítást kiegészítő elbeszélő képzelet.

Fülöp, ez a betszaidai halász jószágos és vidám ember volt. Akinek dolga akadt vele, jól érezte magát a közelében. Semmi sem tudta kizökkenteni nyugalmából. A legvadabb viharban is valami nótát fütyürészett. Szívesen tréfált az asszonyokkal, amikor halat vettek tőle. És amikor gyermekek lesték, hogyan foltozza hálóját, egész tengerészhistóriákat kerekített nekik.

Amikor az Úr követői sorába hívta, Fülöp lelkesen követte őt. Már az első napon azon volt, hogy toborozzon a nagy mesternek. A vonakodó Natánaelt kézen fogva vezette Krisztushoz: „Jöjj és lásd!” Az Úr őhöz fordult annak a napnak estéjén, amikor a hegyen a népnek beszélt. Valószínűleg Fülöp jószágos tekintetéből kiolvashatta csendes töprengését: hogyan lehetne jóltartani ezt a sokezres hallgatóságot? „Fülöp, honnan vegyünk kenyeret, hogy ehessenek?” – kérdi az Úr. Fülöp rögtön válaszolt: „Kétszáz dénár árú kenyér sem elég ahhoz, hogy mindenkinek csak egy kevés is jusson!”

Jó Fülöp! Dénárral tudsz számolni, de nem Mestered mindenhatóságával és jószágával. Mélységes csodálkozás ragadta meg szívét, amikor tanúja lett a kenyérszaporításnak. Csendesen így fohászkozhatott magában: „Mindig másképpen kell számítanom. Úgy látszik, hogy az Úr esetében nem érvényes az egyszerűség.”

A szeretetreméltó Fülöpnek adják elő a görög ünnepi zarándokok szerény kérésüket: „Uram, szeretnénk Jézust látni.” Fülöp bizonytalan, hiszen a Jézust keresők nem zsidók.

Először barátjával, Andrással együtt megfontolja a dolgot. Aztán együtt mennek Jézushoz. És ő örül a legjobban, hogy az Úr nem tagadta meg a kérést.

Nem könnyű az Urat igazán megismerni. Fülöpnek újból meg kellett ezt tapasztalnia, amikor azt kérte: „Uram, mutasd meg nekünk az Atyát, s az elég lesz nekünk.” Jézus ezt válaszolta: „Már oly régóta veletek vagyok, és nem ismeresz, Fülöp? Aki engem lát, az Atyát is látta!”

Jakab, aki hajójával ugyanazt a tavat járta, más volt: csendes, befelé forduló ember. Már ifjú korában letette a nazireus-fogadalmat, amely megtiltotta a bor és a hús élvezetét. Alfeus fia csöndesen, hallgatagon járt Krisztus kíséretében. A komoly férfinak gyakran különösnek tetszhetett Mestere. A szigorú vezeklőnek minden bizonnyal el kellett gondolkoznia, amikor az Úr a többiekkel együtt a kánai menyegzős házba vitte, s az ünneplőket jó néhány korsó borral meg is ajándékozta. De engedte magát vezetni, és az Úr a komoly férfi akaratát nagy feladatok felé tudta irányítani.

Mindezt természetesen a liturgiában ünnepelt Jakabról mondtuk. A liturgia ugyanis a hagyomány nyomán Alfeus fiát „ifjabb Jakabnak” nevezte, és tévesen az Úr (unoka)testvérével azonosította. Jakab pedig, a szent a maga mennyei távlataival bizonyosan jószágon mosolyog azon, hogy mi nem igazodunk el nevének sok viselője között, s az egyik szent cselekedeteit összetévesztjük a másikéval.

*

**Istenünk, aki minden évben megadod nekünk Szent Fülöp
és Szent Jakab apostol ünnepének örömét,
kérünk, segíts, hogy Egyszülötted szenvedésében
és feltámadásában részesülve eljussunk szent színed látására!**

4. Szent Flórián

†Lorch (Felső-Ausztria), 304. május 4.

Magas rangú katonatiszti családból származott, s maga is a császári hadsereg tisztje lett. A 3. sz. második felében szolgált, s mint sok más katona, ő is keresztény lett. A század utolsó évtizedei aránylag nyugodalmassok voltak az Egyház számára, így Flórián kitöltvén a szolgálat éveit, békességben vehetett búcsút a hadseregtől, s mint kiszolgált katona Noricum tartományban, Mantemben (Krems mellett) telepedett le.

Diocletianus császár alatt, 303-ban ismét kitört az egyházüldözés. Amikor Flórián megtudta, hogy az Enns-parti Laureacumban (ma: Lorch) elfogtak negyven keresztényt, útra kelt, hogy amiben csak tud, segítségére legyen a foglyoknak. Mielőtt még beért volna a városba, önként föltárta keresztény voltát. Elfogták és Aquilinus bíró elé vitték, aki megbotoztatta, és arra ítélte, hogy nyakában kövel vessék a folyóba. Az ítéletet 304. május 4-én hajtották végre: az Enns hídjáról taszították le Flóriánt.

Holttestét egy Valéria nevű özvegy kiemelte a vízből és eltemette. A sír fölé később templomot építettek, mely a bencések, majd a lateráni kanonokok gondozásába került. Körülötte épült ki a mai híres kegyhely, St. Florian (Linz-től délre). Tisztelete főként Bajorországban, Ausztriában és Magyarországon terjedt el. Árvizek és tűzvészek ellen védő szent.

*

A 17. sz. óta alig van olyan magyar helység, ahol Szent Flórián képét vagy szobrát meg ne találnánk templomokban, házakon, utak mentén. Katonaruhában, égő házzal ábrázolják, melyre dézsából vizet önt. Erre az ábrázolásmódra legendája két magyarázatot is kínál. Az egyik szerint Flórián még gyermek volt, amikor imádságára csodálatos módon kialudtak egy égő ház lángjai. A másik magyarázat szerint egyszer egy szénégető nagy máglyát rakott, melyet annak rendje-módja szerint portakaróval fedett be. Amikor a farakás belseje már izzott, egy nagy szélvihar megbontotta a portakarót, és az egész lángba borult. A szénégető próbálta újra befödni a máglyát, de eközben ő maga is a lángok közé esett. Nagy veszedelmében így fohászkodott: „Szent Flórián, aki vízben lettél vértanú, küldj vizet segítségemre, és mentsd meg az életemet!” Azonnal víz öntötte el a máglyát, és a szénégető megmenekült.

Legendája szerint amikor Lorchba indult, a keresztények után kutató katonákkal találkozott. Így szólt hozzájuk: „Ne fáradjatok tovább a keresztények kutatásával, hiszen én magam is keresztény vagyok. Forduljatok meg, és jelentsétek a parancsnoknak.”

Aquilinus először nyájasan beszélt az elébe állított Flóriánhoz: „Jöjj velem, és bajtársaiddal együtt áldozz az isteneknek, s velük együtt ismét élvezni fogod a császár kegyelmét”. Flórián ezt megtagadta, s mikor Aquilinus kópáddal fenyegette, így imádkozott: „Uram Istenem, tebenned reméltem, tehát soha meg nem tagadhatlak. Kész vagyok érted szenvedni, és fölládozni életemet, csak adj erőt a szenvedésre, és végy föl választottaid sorába, kik előttem megvallották szent nevedet.”

Aquilinus ennek hallatára rákiáltott: „Micsoda badarságot beszélsz, hogy dacolni akarsz a császár parancsával!” Mire Flórián: „Míg földi fegyvert hordtam, titkon szolgáltam Istenemet, és a sátán soha nem bírt elidegeníteni tőle. Most a testem ugyan hatalmadban van, de a lelkemnek nem árthatsz, mert az egyedül Istené. Engedelmeskedem parancsaidnak, amennyiben mint katona ezzel tartozom, de arra senki nem kényszeríthet, hogy bálványokat imádjak!” Miközben botozták, ezt mondta: „Tudd meg, semmiféle kínzástól nem félek. Gyűjtass máglyát, és én Jézus Krisztus nevében örömmel lépek rá. Íme, most áldozatot mutatok be Uramnak Istenemnek, aki megerősített, s ezen megtiszteltetésre méltatott engem.”

Egykori katonatársai vitték a kivégzésre. Megkötözték, követ kötöttek a nyakába, és fölállították a híd korlátjára, de egyikük se mert a vízbe taszítani. Hosszú idő után jött egy fiatal katona, aki nem ismerte Flóriánt, ő odaugrott és belelökte a folyóba. Amikor azonban kíváncsian utána tekintett, hogy lássa elmerülését, megvakult.

*

**Kérünk, Urunk,
Szent Flórián érdemeiért és könyörgésére
oltalmaz bennünket minden lelki és testi veszedelem,
főként a tűz pusztításai
és gonosz vágyaink lelket emésztőlángjai ellen!**

7. Boldog Gizella

*980 körül

†Passau, 1059.

A magyarok első koronás uralkodónője, Gizella bajor hercegnő Henrik bajor herceg és Gizella burgundiai hercegnő leánya volt. 980 körül született, és Szent Wolfgang bencés szerzetes gondos nevelésében részesült. Születésének évét többen 985-re teszik. 996-ban eskették azonban össze Istvánnal Scheyernben (Bajorország), s több forrás szerint ekkor már fejlett hajadon volt. Regensburgban az Aite Kapelle nevű, volt hercegi udvartemplom egy falfestménye ezt az eljegyzést ábrázolja; Gizella leendő férjénél csaknem egy fejjel magasabb. Eredetileg kolostorba akart lépni: szemlélődő hajlamú, vallásos lélek volt.

Amikor Géza fejedelem fia számára megkérte kezét, mégis beleegyezett a házasságba. Erre elsősorban Szent Adalbert püspök bírta rá. Értésére adta, hogy jobban tetszik Istennek, ha közreműködik egy nép megtérésében, mint ha kolostori elvonultságban él. Így Gizella lemondott a szemlélődő életéről, és erős hitű hittérítő lett. A tervezett házasságot leghatározottabban nagynénje, Gerberga apácafőnöknő ellenezte. Helytelenítette, hogy törekeny unokahúgát politikai okok miatt veszélynek tegyék ki a „barbár herceg” oldalán. Hiába utaltak arra, hogy István már jó keresztény, és ígéretet tett egész népe megtérésére. Végül Henrik – hogy megismerjék – meghívta Istvánt Bajorországba, aki már az első találkozásnál lefegyverezte az apátnőt előkelő, udvarias és őszinte viselkedésével. De Gerberga – a krónikás szerint – még egy utolsó próba elé állította őt. Hosszú ideig halogatta a találkozást István és Gizella között. Azután úgy rendezte a dolgot, hogy István a kolostorkertben lássa meg először Gizellát, aki éppen térden állva imádkozott egy szobor előtt. Fölvívta rá István figyelmét, és kíváncsi volt, hogyan viselkedik a „barbár”. István félretette fegyverét, észrevétlenül Gizella mögé lopózott, meghajolt a szobor előtt, és mozdulatlan maradt, míg Gizella be nem fejezte ájtatosságát. Önuralmával Gerberga utolsó ellenállását is megtörte.

Új hazájában Gizella azoknak a nagy európai nőknek a nyomdokába lépett, akik előmozdították a nyugat kereszténnyé tételét. Városa Veszprém volt. A veszprémi püspök ettől kezdve a mindenkori magyar királyné gyóntatóatyja, és a koronázás alkalmával koronázó főpapja is volt. István a pápától kapta a koronát, a királynénak a magyarok készítettek. Gizella elsősorban városát igyekezett megszépíteni. Fölépítette a székesegyházat és alapított egy apácazárdát. Az esztergomi és somlyóvásárhelyi zárda alapításában is közreműködött.

Neki kellett az ország templomait egyházi felszerelésekkel ellátnia, Gizella nagyon szépen varrt és hímzett. Már a Koppány elleni csatához is készített két zászlót Istvánnak, Szent György és Szent Márton képeivel; a magyar koronázó palást is az ő keze munkája. István törvénye szerint a templomok liturgikus könyveit és kelyheit a püspököknek kellett beszerezniük, de a miseruhákat és más fölszerelési tárgyakat a királyi udvar volt köteles rendelkezésükre bocsátani. Ennek gondját bízta a király Gizellára. A királynő valóságos „paramentumgyárat” alapított városában, Veszprémben. Munkatársnői magyar és bajor udvarhölgyei, valamint a veszprémi zárda apácái voltak. Maga is részt vett a munkában. Ha egy-egy templomnak az öt liturgikus színben csak egy-egy rend öltözetet juttatott is, az már 1500–2000 miseruhát jelentett. Nagyobb templomok azonban jóval többet is kaptak. Akkoriban minden varrást, kötést, hímzést, horgolást kézzel végeztek. Negyven éven át milyen óriási munkát végzett a királyné munkatársaival együtt! Utódainak is nyomdokába kellett lépniük. A magyar királynénak, annak bizonyítékául, hogy háziasszonyi erényekkel

rendelkeznek, a koronázási szertartás alatt néhány varró és hímző öltést kellett a koronázó paláston végezniök.

Gizella példás feleség volt. Kölcsönös nagyrabecsülés, gyengéd megértés és finom tapintat jellemezte a házastársak egymáshoz való viszonyát. Sokszor elkísérte férjét nehéz ellenőrző útjaira is az országban. Fáradhatatlan volt a jótettek gyakorlásában. Megnyitotta szívét és kezét a szegények előtt, segítő kezet nyújtott minden szűkséget szenvedőnek, aki útjába került. Természetesen vallásgyakorlat terén is példaadó volt. A krónikás magasztalja ártatlanságát, vallásosságát, szelídségét, bőkezűségét, jótékonyágát és vendégszeretetét. Fiának, Imrének halála után mindinkább visszavonult, István halála után pedig már csakis Istennek élt. Anyai és hitvestársi fájalmát hőiesen viselte.

Egyes későbbi krónikások és ezekre támaszkodva néhány újabb magyar történész is Gizella szemére vetik, hogy fia halála után részt vett a trón körüli cselszövésekben, sőt Vazul megvakíttatásában is. Ez a vád azonban tévedésen alapszik. Amit ebből az időből név említése nélkül „a királynőről” állítanak, nem szabad mind Bajor Gizellára vonatkoztatni. István udvarában tartózkodott ugyanis a későbbi király, Péter anyja is, aki mindent megmozgatott, hogy fia király legyen, s akit még István életében királynénak neveztek hívei. Egyes történészek szerint őt ugyancsak Gizellának hívták, csak pogány néven (Gesia = Géza leánya; a keresztségben az Ilona nevet kapta). Így még jobban érthető a tévedés.

A szentek rendkívüli jellemének kialakulásában nagy szerepet játszanak a szenvedések. A szent királynénak bőven volt része bennük. Kezdetben az új hazában honvágy gyötörhette, később gyermekei halálába kellett belenyugodnia. Férje halála után pedig utódaitól sok méltánytalanságot viselt el. A szomorúság és üldöztetés évei következtek. Péter is, Aba Sámuel is méltatlan és igazságtalan bánásmódban részesítette a királyi özvegyet. Nemcsak bevételeit csökkentették lényegesen, hanem fogságba is vetették. Mint később Erzsébettől, tőle is beszámíthatatlanság ürügyével vették el javait. Özvegysége alatt ugyanis még pazarlóbban gyakorolta a jótékonyágot, mint azelőtt. Ezért gondnokság alá helyezték. (Ez is bizonyítja, hogy Gizella nem segítette elő Péter trónra jutását.) Péter fogságából azok a magyar rendek szabadították ki, akik Pétert elűzték, Aba Sámueléből pedig azok a bajor lovagok, akik Pétert másodszer trónra segítették. Gizella türelmesen viselte a sérelmeket. Végül 48 év múltán visszatért hazájába a bajor lovagokkal. Itt megvalósította fiatalkori tervét: Passauban belépett a bencés nővérek kolostorába, amelyet bátyja, a megboldogult Szent Henrik alapított. Két év múlva apátnő lett.

Egyes magyar történészek azt a fölfogást képviselik, hogy Gizella haláláig Magyarországon maradt, és még 1050 előtt, Veszprémben halt meg. Ezek kétségbe vonják passauai sírjának valóságát is. A történészek nagy része azonban, főleg a németek, elfogadják, hogy élete végén a passauai kolostorban élt és ott is halt meg. Sírfelirata 1095-öt jelöli meg halála éveként. A kőlapot csak néhány évszázaddal később teheték sírjára, és a kőfaragó nyilván összezeserélte a két utolsó számát. Annál is inkább, mert 1083-ban avatták szentté férjét és fiát. Ha még életben van, elképzelhetetlen, hogy ne vett volna részt ezen, ha másképpen nem, képviselő által. Napjainkban egy müncheni egyetemi tanár anatómiailag megvizsgálta földi maradványait, és megállapította, hogy a csontváz 75 év körüli magas termetű nőé lehetett.

Szerzetesnői életéről alig maradt följegyzés. De még a gyér források is kiemelik, milyen részvételt volt mindenki iránt, aki bajba jutott. A zárda vezetésében szerény volt, nővértársait minden fennhéjzás nélkül, szeretettel kormányozta. Nehézséget, szomorúságot türelemmel viselt, s idős kora ellenére komoly önmegtartóztatásban és böjtölésben élt. A rendi iskolában gondoskodott több előkelő bajor lány hívő neveléséről, s nővértársait is szeretettel oktatta szóval és főleg példával.

Passauban a niedernburgi templomban helyezték örök nyugalomra. Hamvai még ma is itt nyugszanak. Halálától kezdve sokan övezték személyét tisztelettel. Sajnos, a liturgia sajátos

magyar részébe, a magyar propriumba ünnepe még nem került be. 1975 áprilisában a passzai püspökség beadványban kérte a Szentszéket, hogy ünnepére engedélyezzék saját könyörgés használatát. Ez meg is történt. A válaszban a rítuskongregáció elnöke „Sancta Gisela” néven említi. Kívánatos lenne, hogy hivatalos szentté nyilvánítása érdekében lépések történjenek. 200 évvel ezelőtt Firmianus passzai püspök hajlandó lett volna veszprémi kollégájának a királyné hamvait teljesen átengedni, de a kedvezőtlen politikai események s a két püspök halála megakadályozták a terv keresztülvitelét. Talán még ma sem késő. Ideje, hogy a magyar nép első, szent életű királynékat sajátjának tekintse. Hiszen negyvenkét éven át élt közöttünk, s a magyar történelemnek egyetlen nőalakja sem tett annyit népünkért, mint ő.

*

**Istenünk,
ki első királynőnkül adtad Boldog Gizellát,
és ő önfeláldozó buzgósággal fáradozott népünk megtéréséért,
kérünk, add meg az ő közbenjárására,
hogy e nép, mint egykor, az igaz hitben eggyé váljon!**

12. Szent Pongrác

†304. (?)

Pongrác története egy fiú hősiességének himnusza. A 6. században keletkezett szenvedéstörténete szerint szüleit korán elvesztette, s a tizennégy éves fiú nagybátyjával, Dénessel frígiai hazájából Rómába költözött. Épp abban az utcában, ahol megszálltak, lakott Kornél pápa és vele számos keresztény, akik hamarosan megszerették az élénk fiút, és főpásztoruk elé vezették. Kornél pápa fölismerte a fiú tiszta lelkületét, és megkeresztelte.

Dénes, az öreg barát meghalt, Pongrác azonban ekkor már tudta, hogy nem maradt árván. Részt vett a közösség imáin és áldozati ünnepein, amíg egy napon katonák el nem fogták, s a császár elé nem vezették. A császár megsimogatta arcát, és barátságos szóval kérte, hagyjon föl „babonaságával”. Pongrác félelem nélkül a szeme közé nézett, és ezt mondta: „Éveim szerint ugyan gyermek vagyok, mégis az enyém az én Uramnak, Jézus Krisztusnak az igazsága és ereje. Ezért a te intelmed nekem annyi, mintha az a festett kép beszélne ott a falon. Az istenek, akiknek imádását nekem parancsolod, csalók voltak. Nővéreiket meggyalázták és szüleiket sem kímélték. Ha ma egy hivatalnokod ilyen tetteket követne el, azon nyomban megöletnéd. És te nem röstelled, hogy ilyen isteneket imádsz?” – Diocletianus elnémult. Intett az őrségnek. A katonák elvitték a fiút, és lefejezték a Via Aurelián.

*

Pongrác sorsa minden korban élénk részvétre indította a hívőket. Tiszteletére az 5. századtól van bizonyíték. Symmachus pápa (498–514) bazilikát emeltetett a Via Aurelián lévő sírja fölé. Rómában fehérvasárnap az újonnan megkereszteltek ünnepi körmenetben a bazilikájához vonultak, ott levetették keresztelési ruhájukat és megújították hitvallásukat. Hitüket az ártatlan gyermek oltalma alá helyezték szeretetük és bizalmuk jelékként. E bizalom eskük megerősítéseként is szolgált bírói tárgyalásokon: a peres felek Pongrác sírjánál esküdtek meg arra, hogy igaz a vallomásuk. A késő középkor óta Pongrácot a tizennégy segítőszent közé sorolják.

*

**Istenünk,
kérünk, hallgasd meg
Szent Pongrác közbenjárásában bizakodó Egyházadat,
és add, hogy vértanúd könyörgésére
mindig biztonságban éljünk, és odaadó szívvel szolgáljunk Téged!**

12. Szent Nereus és Szent Achilleus

†304. (?)

Nereus és Achilleus régi római vértanú-pár, május 12-i ünneplésük az 5. század óta mutatható ki. A tisztelet nyomai még régebbre mutatnak, hiszen már Damasus pápa sírfeliratot költött a két vértanúnak. Annak töredékesen megmaradt szövege szerint Nereus és Achilleus római katonák voltak. Eltaláltak az igaz hithez, és bátor hitvallásukért megölték őket. Haláluk ideje nincs följegyezve. Általában a diocletianusi üldözés éveit szokták emlegetni. Ünneplésük helye a sírjuk lehetett, amelyet Petronellának, Szent Péter lányának sírja közelében kell keresnünk, a Domitilla-katakomba kiterjedt temetőrendszerében.

Tiszteletük helye gazdag lehetőséget kínált a legendák születésének. Az 5. és 6. században írtak egy csodálatosan díszes szenvedéstörténetet Nereusról és Achilleusról. Ebben a két vértanút testvérpárnak tekintették, kiket maga Péter apostol keresztelt meg. Mint eunuchok a császár unokahúgának, Titus Flavius Clemens feleségének – a későbbi keresztény vértanúasszonynak –, Domitillának a szolgálatában álltak. Úrnőjükkel együtt a campaniai tengerpart előtt levő Pontia szigetre száműzték, Terracinában borzalmasan megkínózták, végül lefejezték őket. Domitillával együtt a Via Ardeatina melletti katakombában temették el őket.

*

Nereusról és Achilleusról elbeszélik, hogy keresztényekként Domitillával, úrnőjükkel együtt a sivár, izzóan forró Pontia szigetére száműzték őket. A két kiszolgált katona vezette annak idején Domitillát Kelemen pápához. A pápa megkeresztelte az előkelő asszonyt. Ezért elvesztették hazájukat, birtokukat és legalapvetőbb emberi jogaikat. Nereus és Achilleus leszámolt életével, szemrebbenés nélkül fogadta az ítéletet. Annál inkább aggódtak úrnőjük életéért és egészségéért. Flavia Domitilla azonban már rég nem volt nagyvilági dáma: ott térdelt a katakombák komor homályában keresztény rabszolgák és a szegény népből jött hívők között, velük együtt rettegve attól, hogy a katonák fölfedezik rejtekhelyüket. A száműzetésben az élet nehéz volt, de ők fenntartották a kenyértörés közösségét, mintha mi sem történt volna. Zsoltározásukhoz a tenger harsogása adott kíséretet.

Néhány évig tartott ez a sokféle szükséglet szenvedő, de nyugodt élet. Amikor azonban Minutius Rufus konzul megjelent Pontián, véres üldözés kezdődött. Nereust és Achilleust elkülönítették Domitillától. A konzul vesszővel, izzó parázzsal és kínzóeszközökkel igyekezett a két veteránt rávenni, hogy áldozatot mutasson be a császár fölségének, de hiába. Állhatatosak maradtak, és a hóhér bárdja végzett velük.

*

**Mindenható Istenünk,
kérünk, add, hogy akik dicsőséges vértanúidnak,
Szent Néreusznak és Szent Achilleusnak
bátor hitvallását megismertük,
közbenjáró jóságukat is tapasztalhassuk!**

16. Nepomuki Szent János

*Pomuk, 1350.

†Prága, 1393. május 16.

Közép-Európában sok hídon látható az a többnyire barokk kiképzésű szobor, amely egy papot ábrázol, mutatóujját ajkára téve, mintegy csendre intve magát és másokat. A hidak szentje s a gyónási titok vértanúja ő: Nepomuki János. Közép-Európa legismertebb szentjei közé tartozik.

A legenda elmondja, hogy Wolfflin János a kicsiny Pomuk (ma Napomuk) helységben született, Dél-Csehországban. Jogi tanulmányainak befejezése után – annak ellenére, hogy szegény szülőktől származott – gyorsan haladt fölfelé az egyházi ranglétrán. Mint egyházi méltóságot és jelentős szónokot egész Prága ismerte és szerette. IV. Vencel király felesége őt választotta gyóntatójául. A király kezdetben igazságos és jóakarátú uralkodó volt, de egy sikertelen mérgezési kísérlet után bizalmatlanná és agresszívvé vált. Meg akarta tudni, mit gyónt a felesége. Mivel azonban János nem volt hajlandó megmondani, megkínóztatta és a Moldva folyóba dobatta. Egy csodás fényjelenség jelezte a királynénak, hol keressék a holttestet. Egy másik változat szerint a Moldva leapadt annyira, hogy megtalálhassák. Halálának éve 1383. A prágai Szent Vid-székesegyházban temették el.

A legenda elbeszéli még, hogy kénytelenek voltak sírját ráccsal elkeríteni, mert aki tisztességtelen szándékkal lépett síremlékéhez, azt Isten súlyos büntetése érte. Szenttéavatási eljárását már a 16. században elkezdték, de csak 1729-ben fejezték be, miután az ereklyék tisztelete a huszita mozgalom és a harmincéves háború ellenére is egyre nőtt. Nem sokkal a szentté avatás után megtalálták a vatikáni levéltárban az akkori érseknek, Jentzenstein (vagy Jenstein) Jánosnak egy iratát, aki 1381–1396 között ült Prága érseki trónján. Panaszirat ez Vencel király ellen. Felsorolja részben az Egyház jogait, részben az érsek birtokát és személyét illető túlkapásait. Felrója neki ezenkívül, hogy 1393-ban megkínóztatta és a Moldvába fojtatta általános helynökét, Nepomuki Jánost. A gyilkosság oka egyházi jogokkal kapcsolatos nézeteltérés volt. Az általános helynök az érsek megbízásából, a király kifejezett akarata ellenére, jóváhagyta Kladrub kolostorában egy új apát megválasztását.

Nepomuki Jánost, az egyházjog doktorát és később az érsek általános helynökét 1372 óta számos prágai forrás emlegeti. Kínzását és halálát, amelyet a király haragja okozott (aki állítólag még kínzásában is részt vett), nemcsak Jentzenstein levele említi. Megtalálható más forrásokban is, amelyek hamarosan az események után keletkeztek. Itt sehol sincs szó arról, hogy a szerencsétlen prelátus a királyné gyóntatója lett volna. E források szerint inkább az Egyház jogaiért halt vértanúhalált. Ám az említett panaszos irat az érseket minden aszkézise és személyes jámborsága mellett olyan embernek jellemzi, akit nagyon, sőt túlságosan foglalkoztatott az Egyház anyagi jóléte és saját tulajdona. Attól sem riadt vissza, hogy a földi érdekek megvédésére minden fontolgtatás nélkül alkalmazza az egyházi átkot. Innen nézve Nepomuki János megöletése fölháborító ugyan, de nem föltétlenül az Isten dicsőségét szolgáló vértanúság. 19. és 20. századi történészek, akik megkísérelték az ügyet földeríteni, attól sem riadtak vissza, hogy jámbor csalásról beszéljenek.

Nem valószínű az a föltételezés, hogy egyszerre két hasonló nevű ember élt volna Prágában, s hogy közülük az egyiket mint a királyné gyóntatóját 1383-ban, a másikat pedig mint az érsek helynökét éppen tíz év múlva megölték. Ráadásul úgy, hogy mindkettőt a megkínzás után Vencel király parancsára a Moldvába fojtották. 1383-ból semmiféle híradás sincs Vencel efféle büntetéről, viszont négy forrás is említi az általános helynök 1393. évi halálát. És nyilvánvaló az is, hogy mindig csak egyetlen sír volt a Vid-székesegyházban. A

sírfelirat, amely az ott eltemetett Nepomuki János halálát 1383-ra teszi, csak a 16. század közepéről való, ezért nincs bizonyíték-értéke.

Ezért ma általában abból a föltevésből indulnak ki, hogy csak egyetlen Nepomuki János volt, aki a prágai érsek helynökeként ismételten összeütközésbe került Vencel királlyal és tanácsosaival. Végül az említett viszály miatt megölték. Nincs azonban magyarázat arra, hogyan lett a helynökből a királyné gyóntatója. A legendának ezt a lényeges részét sokan egyszerűen figyelmen kívül hagyják.

A történelmi kutatásnak ez a legújabb állásfoglalása azonban mellőz egy fontos utalást, amely a legenda keletkezését sokkal közelebb viszi a történelmi tényekhez, mint azt először vélték. Thomas Ebendorfer von Haselbach többször volt a bécsi egyetem rektora, és az első humanisták közt tartják számon. Ez a tudós így ír Császárkronikájában: „Vencel a felesége gyóntatóját, Jánost, a teológia magiszterét is a Moldvába fojtatta. Egyrészt azért, mert János kijelentette, hogy csak az méltó a király névre, aki jól kormányoz, másrészt azért, mert állítólag nem akarta megszegni a gyónási titkot.” Ebendorfer bizonyíthatóan hosszabb időt töltött Prágában 1433-ban, mindössze negyven évvel a történetek után. Ebben az időben is tudták tehát, hogy Nepomuki a király haragját vonta magára, mert szemrehányást tett neki kormányzása miatt. De ezenkívül élt a gyanú, hogy a királyné gyóntatójaként nem akarta megsérteni a gyónási titkot. A „jámbor csalás” ezek szerint közvetlenül az események megtörténte után kezdődött, úgyhogy csodálkozni lehet, miért nem leplezte le valaki már akkor. Vencel szinte gyermekfővel, tizenkilenc évesen kötött házasságot a nála néhány évvel idősebb Wittelsbachi Johannával. A legenda szerint ő Nepomuki lelki gyermeke volt. Mivel 1386-ban meghalt, a vértanúságot ez elé kell helyezni. Vencel azonban 1390-ben ismét nőül vett egy Wittelsbachi leányt, a több mint húsz évvel fiatalabb Zsófiát, akinek szépségét minden krónikás dicsőíti. Talán híresztelések keringtek Prágában arról, hogy Vencel féltékeny szép feleségére, és esetleg tényleg érdekelte, hogy mit gyónt? Honnan eredt Vencel különös gyűlölete Nepomuki ellen? A székeskáptalan többi, vele együtt letartóztatott tagja túlélte a fogságot és a kínzást!

Az a vallásos mozgalom, amely Husz János föllépése óta terjedt cseh földön, szintén hozzájárulhatott Nepomuki Szent János tiszteletének kialakulásához. Mert Vencel és második felesége, Zsófia, támogatta az újító Huszt. Ezért többen azt állítják, hogy Nepomuki tiszteletét és szentté avatását úgy kell tekintenünk, mint tudatos támadást a huszitizmus ellen.

A tudósok vitatkozása ellenére Nepomuki János szobra még mindig ott áll a prágai Károly-hídon és sok egyéb helyen. Ujját ajkára illesztve megőrzi saját titkát is.

*

A messi földön tisztelt szentnek, a „gyónási titok vértanújának” papi egyéniségére szolgáljon illusztrálásul életáldozatának elbeszélő kedvvel földízített előadása:

Vencel király udvari társaságával a Hradzsínban lakománál ült. Hirtelen mindnyájan megdermedtek, mert uruk dühödten tört ki magából, és a szakácsért kiáltott. Úgy látta, rosszul van megsütve a kappan, amit fogyasztani akart. Dühösen megparancsolta, hogy magát a szakácsot húzzák tüstént nyársra, és süssék meg, jobban, mint ő a kappant. Rémületében senki sem merészkedett ellentmondani a szeszélyes királynak.

Akkor fölállt János kanonok, a királyné szónoka és gyóntatója, a király lába elé esett, és nyomatékosan kérte, hogy vonja vissza parancsát: „Uram, királyom, üzend meg a hóhérnak, hogy csak tréfáltál!”

Vencel haragja újra föllobbant, és megparancsolta az őrségnek, hogy vessék a papot sötét börtönbe. János sokáig ült a rabságban. A király meg akarta törni, mert már többször merészelt neki ellentmondani, és visszautasítani a királyi kívánságokat. Most itt volt a várt alkalom.

Néhány nap múlva hívatta a király. János nagy csodálkozására barátságosan fogadta. „Kedves barátom – mosolygott a király –, sajnálom, hogy olyan gorombán bántam veled. De

hát mi ütött beléd, hogy az összegyűlt udvari nép előtt ellentmondj nekem? Nos, hagyjuk a dolgot. Egyébként azért hívattalak, hogy megmondjam: püspöki széket szánok neked vagy a visehrádi prépostságot. Tudod, hogy ezzel a hivatallal együtt jár az örökös királyi kancellári cím és évi százezer arany jövedelem.”

„Meglepsz, főséges uram – mondta a kanonok –, de...” „Nem, ne ellenkezz, Nepomuki János! Meg tudom én jutalmazni az érdemet. Egyébként jelentették nekem, hogy a feleségem gyakran gyón nálad, és csak hosszú idő után távozik onnan. Aggódok érte!” – Egy darabig hallgatott a király, majd folytatta: „Talán tudsz nekem valami fölvilágosítást adni, hogy miről van szó az ilyen hosszú gyónások alkalmával?”

„Mindenben engedelmeskedem neked, ahol az bűn nélkül lehetséges – válaszolta a pap –, de a gyónási titok peccsétjének megőrzése rám nézve kötelező, és nem tűri a legkisebb sérelmet sem.”

„Tudd meg, János úr – jött indulatba Vencel –, hogy az én országomban csak egy olyan peccsét van, amellyel törődöm: az enyém. Ki vele hát, mit tudsz? Titoktartásom felől biztos lehetsz.”

„Egy papnak erre csak egyetlen felelete van: Nem, és ezerszer is nem!” – tiltakozott a kanonok fölháborodva. „De ha a király parancsolja!” – sziszegte Vencel, és a harag pírja öntötte el arcát. „Isten akkor is tiltja!”

Jánost ismét visszavitték a börtönbe. Kimondhatatlan kínokat kellett a hú hitvallónak kiállnia a torony mélyén. A király még egyszer rátámadt. Ígéreteket tett, fenyegetett, ütött, sőt a megkínzott testét maga sütögette égő fáklyával. Végül a király dühöngve így kiáltott: „Reszkess, te pap! Ha nem mondasz el rögtön mindent, amit a királyné meggyónt, Istenemre mondom, hogy vizet kell nyelned!” János válasza változatlan maradt: „A pap, akinek Isten zárta be a száját, örökké hallgatni fog.”

Az érseknek a pápához intézett hiteles jelentése e szavakkal végződik: „Helynökömnek az oldalát oly súlyosan összeégették, hogy erőszakos halál nélkül is bele kellett volna hálnia. Azután a tiszteletreméltó János doktort teljes nyilvánosság mellett a város útjain és utcáin át a Moldvához vonszolták. Ott kezét hátrakötötték, a fejét karikában a lábához erősítették, és száját egy fapöcckel szétfeszítették, majd a prágai hídról letaszították, és így vízbe fulladt.”

*

**Istenünk,
ki Nepomuki Szent Jánost a gyónási titok megtartásáért
a vértanúság koronájával ékesítetted,
kérünk, közbenjárására add meg,
hogy példája szerint élvezhessük azok boldogságát,
akik szavukkal soha nem vétettek!**

18. Szent I. János pápa

†Ravenna, 526. május 18.

Római hagyomány szerint János Toszkánából származott és 523. augusztus 13-án lett Hormisdas pápa utóda. Hároméves pápasága (523–526) nem állt kedvező csillagzat jegyében. Itáliában a keleti gótok voltak az urak Nagy Theodorich alatt (471–526), Konstantinápolyban Jusztinosz császár uralkodott (518–527). János sorsát csak a kor Kelet- és Nyugat-Róma között fennálló egyházi és politikai feszültségének ismeretében lehet megérteni. Theodorichot 498-ban elismerték Itália uralkodójának, és mint a kelet-római császár helytartója uralkodott Ravennában. Ravenna műemlékei mindmáig tanúskodnak uralkodói öntudataról és a klasszikus műveltségnek az ő uralma alatt bekövetkezett jelentős utóvirágzásáról. A nagy műveltségű Cassiodorus segítette a királyt a régi római örökség megőrzésében.

A római püspök és egyháza iránt Theodorich jóindulatú és nagyvonalú volt. Ariánus keleti góttjai és a bennszülött katolikus lakosság között igyekezett fenntartani a békét és az egyetértést. A római egyháznak a politikai támogatásra szüksége volt, mert a kelet-római egyháztól gyűlölködő szakadás választotta el. A kalcedoni zsinat (451) teológiai döntése a bizánci egyházban elkeseredett viszálykodást támasztott. Ismételten kísérletet tettek a harcoló pártok békítésére. Teológiai kompromisszum-formulákat tettek az asztalra, de azok nem feleltek meg sem a zsinat szándékának, sem az ellenfeleknek. Zénó császár 482-ben Akakiosz pátriárka beleegyezésével kihirdetett egy ilyen egységesítő formulát – ez az ún. Henotikon. Róma azonban tiltakozott, és ez a két egyház szétszakadását eredményezte (akakioszi szakadás). Róma szemében a bizánci egyház és császár eretneknek számított.

A Bizánccal való teológiai nézeteltérés jó irányban hatott Theodorichra a római egyházhoz fűződő viszonyában. Rómának ugyanis Theodorich hatalma biztosította, hogy a bizánci hitvallást ne lehessen rákényszeríteni. Amikor azonban Hormisdas pápa alatt 519-ben megszűnhetett a szakadás, és a két egyház újra egyesült az egy hitben, Itáliában döntően megváltozott a helyzet. A római hagyománynak megfelelően inkább kedvelték a kelet-római császárt, mint a keleti gót Theodorichot. Theodorich nagyra törő terveket szőtt egy nyugat-római-germán állam alapításáról. Ennek állt volna útjában és megghiúsulását jelentette volna, ha sikerül kiterjeszteni a kelet-római befolyást más germán államokra, pl. Sigismund király Burgundiájára vagy az észak-afrikai vandálokra. Ilyen körülmények között a Kelet-Római Birodalommal való rokonszenv vagy barátság felségárulás számba ment. A király hosszú éveken át legbizalmasabb embere, a politikus és filozófus Boëthius ennek a gyanúnak esett áldozatául 524-ben.

A császári politika zordságát hamarosan megérezte I. János római püspök is. Theodorich a gótok szószólójának tartotta magát bizánci területen is, ahol Jusztinosz császár fölújította a régi római eretnek-törvényt, és 524-ben az ariánus gótok ellen fordult. Ez kényszer-megtérésekhez vezetett. Az ariánusoktól elvették templomaikat, és katolikus istentiszteleti célokra használták őket. Féltő volt, hogy a császár és Theodorich versengése vallásháborúba csap át. Ebben a feszült helyzetben Theodorich Róma püspökét tette meg a bizánci udvarba menesztett egyik küldöttség vezetőjének. A katolikus főpásztornak kellett az ariánus gótok érdekében közbenjárnia és a császárt kártérítésre fölszólítania. Elutazása előtt János Ravennában ezt mondta a királynak: „Tedd hamarosan, amit tenni akarsz. Szilárdan állok előtted. Nem ígérem neked, hogy megteszem, amit kívánsz. Nem fogok a császárnak ilyet mondani.”

Jánost a keleti útra politikai parancs kényszerítette, amely szinte lehetetlent kívánt tőle. Ez volt az első pápai utazás a bizánci udvarba. Két évszázadon át kényszerültek ezután római pápák – többnyire kritikus helyzetekben és megalázó körülmények között – erre a tengeri

útra. Most azonban Jánost teljes tisztelettel fogadták Konstantinápolyban. 526 húsvétján a bizánci szertartások értelmében ő tehetette a császár fejére a koronát. Küldetésében, amelyet maga sem tudott egész szívvel vállalni, természetesen nem érhetett el teljes sikert. A keleti-gót országban a katolikusok ellen kilátásba helyezett megtorlások tanácsossá tették, hogy a császár megígérje az ariánus templomok visszaadását. A kényszer-megtérések visszavonását azonban nem biztosították. Biztos, hogy a pápa nem is erőltette Theodorich e követelését. Theodorich számára tehát üres kézzel tért vissza a pápa Itáliába. A felségárulás gyanúja igen kézenfekvő volt. A pápát a ravennai udvarban fogva tartották, s néhány nap múlva, 526. május 18-án meg is halt ott. Holttestét Rómába szállították, és a Szent Péter-bazilika előcsarnokában temették el.

Az utókor vértanúnak tekintette a pápát. Ravennai kényszertartózkodását hosszú rabságnak tekintették, hirtelen halálát a börtönben elszenvedett nélkülözésekkel magyarázták. Sírfelirata is küldetésének és halálának ilyen értelmezését tükrözi: „Krisztus vágóáldozata.” A hagyomány további fejlődésében megerősödött a meggyőződés János pápa vértanúságáról. Theodorich képe közben komor és ellenséges lett. Dühöngő katolikus-üldözővé lett, akire sokat átruháztak abból, amit a régi egyház az üldözőkről elbeszél. Nagy Szent Gergely elmondja egy remete látomását, amelyben János pápa és a Theodorich által megöletett római Symmachus a gót királyt egy vulkán kráterébe taszította (Dialogus IV, 30). Az így értelmezett történetben a pápa egyoldalúan az egyházi szabadság állhatatos védelmezője lett, aki azonban elbukik a világi hatalom túlerejével szemben. A szentek tiszteletében János így típusa lett az egyházi férfinak, aki csak szenvedve tud győzni.

Ünnepét a 12. században vették föl a római naptárba, május 27-re, amikor a Szent Péter-bazilikában történt temetésére emlékeztek. 1969-ben áthelyezték halála napjára.

*

A szent pápáról, akit a későbbi egyház „Krisztus vágóáldozata” névvel tisztelt meg, nem sok személyes és egyéniségére jellemző esetet ismerünk, inkább csak történeti eseményeket. Egy legendásan kibővített elbeszélés elmondja, hogyan érkezett meg a Boszporusz-melléki császárvárosba.

Amikor elterjedt Konstantinápolyban a pápa és küldöttsége érkezésének a híre, az ünnepi ruhába öltözött nép több órányi járásra elébe ment. Ünnepléses körmenetben, kereszttel, lobogókkal és égő gyertyákkal fogadták Róma püspökét. Nyilvános ünnep és általános öröm kísérte érkezését. Mindenki a magas vendég áldását várta. A császár maga is kiment elébe udvarával együtt, leborult előtte, és rendkívüli tiszteletadásban részesítette.

János az úgynevezett Aranykapun vonult be a városba. A kapu ívei alatt egy vak borult le előtte. Arra kérte, hogy Krisztus helytartójaként segítse szeme világához, ahogyan Krisztus is megtette ezt. János megérintette a vak szemét, keresztet vetett rá, és az rögtön látott.

*

**Istenünk,
hívó lelkek oltalmazója,
ki ezt a napot Szent János pápa vértanúságával szentelted meg,
kérünk, hallgasd meg néped könyörgését,
és engedd, hogy akik tiszteljük őt,
hitének állhatatosságában követhessük!**

20. Sziénai Szent Bernardin

*Massa (Sziéna mellett), 1380.

†Aquila, 1444. május 20.

Bernardin Massa Marittimában, Sziéna közelében született ugyanabban az évben, amelyben Sziénai Szent Katalin meghalt. Családja gazdag volt, atyja egy bányát vezetett, de Bernardin még nem volt egészen négy éves, amikor szüleit elvesztette. Az árván maradt egyetlen gyermeket sziénai rokonok vették magukhoz, s így lett e város Bernardin hazája.

A sziénai egyetemen tanult. Barátságos természetéért és apjától örökölt birtoka nagyvonalú kezeléséért igen kedvelték. Amikor húsz éves lett, kitört Sziénában a pestis. A gazdagok vidéki birtokaikra menekültek; Bernardin azonban ott maradt a városban. Ő maga nem írt jelentést a pestisről, a város levéltára azonban megörökítette akkori tetteit. Eközben a pestis őt is megfertőzte. Halálos betegen olyan ismeretekre tett szert a lélek dolgairól, amelyeket csak érett emberek szoktak elnyerni sok fáradozás és csalódás árán. Ám Bernardin visszanyerte egészségét. Vagyonát szétosztotta a szegények között, és 1402-ben fölvételét kérte egy minorita kolostorba. A pestises betegek szolgálata és betegsége indította arra, hogy Krisztus követésének e formáját válassza Szent Ferenc fiai között. Kevéssel utóbb az obszervánsokhoz, a franciskánus rend legszigorúbb ágához csatlakozott. 1404-ben pappá szentelték. Utána hosszú ideig egy magányos kolostorban élt, fenn a hegyek között. Egy véletlen esemény emelte ki a csendből a nyilvánosság fényébe. Egy hitszónokuk hirtelen megbetegedett, és Bernardinnak kellett kiségeitnie. Ez a beszéde olyan mély benyomást keltett, hogy a nép viharosan követelte milánói nagyböjti szónoknak.

Attól fogva (1417) diadalmenetben járta be Itáliát. Isten üzenetének hirdetője erősebb volt, mint a herceg a maga sok katonájával, erősebb, mint Velence vagy Bologna magisztrátusa. A jogtudósoknak és a „jogtekerőknek” ez a városa („ahol megtanulják, hogyan kell a jogot kijátszani, és a jogtalanságból jogot csinálni”) lett az a harcmező, ahol Bernardin bátran kimondta az igazságot. Ugyanígy tett a velencei doge előtt is, hiszen nem élvezte annak sem hűbéradományát, sem pártfogását, sem támogatását. Bernardin csak Isten előtt érezte magát felelősnek. A keresztes hadjáratok nyomán kibontakozó korai kapitalizmus nemcsak pénzt hozott Itáliába, hanem nyomorúságot is. Bernardin – születésénél fogva gazdagon, de saját akaratából szegényen – az assisibeli Szegény fiaként élvezte a szegények és a jogfosztottak bizalmát, de képes volt a hatalmasokat is megindítani.

Foglyokat szabadított ki, súlyos adósságok elengedését sikerült elérnie. Szükség esetén magát ajánlotta föl váltságdíjúl. De ami még többet jelent: Istenhez tudta vezetni az embereket. Házasságtörők új életet kezdtek, nyilvános bűnösök visszatértek az Egyházba, szegények és árvák fölvételt nyertek ispotályokba, háborúk és viszálykodások szűntek meg, rend és nyugalom vonult a falvakba és a városokba. „Olyan volt, mintha tavasz köszöntött volna a világra” – jelentik a krónikák.

Áldásos működése közben Bernardinnak óriási csalódást kellett megélnie. Rágalmazók följelentették Rómában. V. Márton pápa maga elé idézte és eltiltotta a további prédikálástól. „Hogy mit szenvedett a pápai kegyvesztés és a szószéktől való eltiltás idején, arról egy szó sem jutott ki cellájából. Bernardin, aki nagyszerűen beszélt, most még nagyszerűbben hallgatott. Nem dacos hallgatás volt ez. Látták az emberek, hogy nyugodtan misézik. A zsoltárokból gyakorta előforduló iniquitas (igazságtalanság) szó keserűség nélkül hagyta el ajkát, jóllehet a megalázott és megbántott ártatlanság, a szószék utáni vágy végtelenül kínozza. Cellája hallatlan harcok színtere lett, míg a hiúság maradéka is kihalt belőle, és Bernardin ismét oly boldogan tudott mosolyogni, mint egy gyermek.”

Nehéz helyzetében barátot talált Kapisztrán Szent János személyében. Az ő segítségével tisztázta magát 1427 és 1431 között. A pápa elismerte Bernardin ártatlanságát, és följánlotta neki a sziénai püspökséget, Bernardin azonban elhárította.

Nem sokkal utóbb V. Márton meghalt és IV. Jenő lett a pápa. Akkor újabb csapás érte Bernardint. Prédikáció közben – a teljes nyilvánosság előtt – másodszor is letartóztatták. Menthette volna a becsületét, hiszen egész Itáliában nem volt hozzá fogható jelentőségű szónok. Befolyása volt a császárnál, a hercegeknél és a pénzembereknél. A nép körülrajongta, hősként ünnepeztethette volna magát. Bernardinnak azonban meggyőződése volt, hogy vallási dolgokban a lázadáson nincs áldás, sőt átok az, ha az Egyház szavát nem fogadjuk engedelmesen.

Bernardin tehát engedelmeskedett. Amikor tisztázta magát és hősiezen viselt hallgatás után ismét szószékre lépett, szavai utat találtak az elkeseredett emberekhez is. Amit a tulajdonnal bírók szociális kötelességeiről mondott, azt addig senki sem ismerte föl s mondta ki oly világosan. Gyakran újszerű magatartásra bírta rávenni az embereket.

Bernardin állt pápák előtt, tisztelettudóan, de szabadon és ügyében biztosan. Állt a császár előtt is. Zsigmond király 1432-ben hónapokon át Sziénában tartózkodott. Naponta ott volt Bernardin miséjén, hallgatta prédikációit. Bernardin elkísérte őt Rómába a császárkoronázásra.

Tényleg úgy látszott, hogy Bernardin híd a békíthetetlennek tűnő ellentétek között: gazdag és szegény, pápa és császár, ég és föld között. Amint az óbor a hosszú érés által finomabbá és tüzesebbé válik, úgy lett Bernardin az öregkor küszöbén még hatalmasabb, de még jóságosabb is. És akkor elérte, amire oly régóta vágyott: Nápolyba hívták. A hit ott „megkövesült, mint a Vezúv lánvája, az erkölcsök szenvedélyektől izzottak és lezüllöttek”. Am a nápolyi úton megbetegedett, s 1444. május 20-án, áldozócsütörtök vigiliáján meghalt. V. Miklós pápa már hat év múlva szentté avatta. Ünnepe 1657-ben vették föl a római naptárba, május 20-ra.

*

A „sziénai harsoná”-ról, a szeretetreméltó és nagy erejű népszónokról, a reneszánsz Itália vallási megújítójáról és szociális jótevőjéről sok esetet idéznek. Mielőtt Bernardin a nyilvánosság elé lépett volna, a spanyol prédikátor, Ferreri Szent Vince az országot járva egyszer ezt a prófétai kijelentést tette: „Van köztetek egy minorita testvér, hála Istennek, aki egész Itáliában úgy fogja hirdetni Isten igéjét, ahogyan még nem hallottátok.”

Azután Bernardin megkezdte prédikációit, amelyek csodás erővel fogták meg a szíveket. Olykor oly szelíden hangoztak szavai, mint egy anyáé, máskor úgy csaptak le a szószékről, mint metsző szélvihar. Gyakran a szabadban kellett fölállítani a szószéket, mert a dómok és a templomok nem voltak képesek befogadni a hallgatók tömegét. Mennydörgő és villámló szavaiból azonban megéreztek mélységes jóságát. Komoly, prófétai beszédei közben hallgatói alig mertek lélegzetet venni. Aztán hirtelen egy vidám példát mesélt el nekik, vagy valami tréfát csinált, amin szívből nevettek. Sok nő elvörösödve hajtotta le a fejét, amikor hajfestésről, borotvált szemöldökről vagy magas sarkú cipőkről mennydörgött. Sok kereskedő a mellét verte, amikor Bernardin az uzsorát és a meg nem engedett kamatot ostorozta. Számos nemesembernek megszólalt a lelkiismerete, amikor az utcai harcokat, az ököljogot és a családok közötti háborúskodásokat mint az ördög műveit bélyegezte meg. Korának erkölcstelenségei ellen nemcsak a pokolról és az ítéletről szóló beszédekkel harcolt, hiszen nagyon is kedélyes olasz volt, aki szerette hazáját és magasztalta szépségeit. Firenze lakóinak egyszer ezt mondta: „Költőitek, Dante, Petrarca és Colluccio csodálatos műveket alkottak. Igen, a mi Itáliánk a világ legműveltebb országa!” Prédikációit mindig ugyanúgy zárta.

Egy táblát vagy zászlót vitetett maga előtt. Rajta tizenkét napsugár koszorújában kék alapon három arany betű állt: IHS. Jézus nevének a címere ez (a latin Iesus Hominum

Salvator első betűiből). Olyan korban, amikor Itália fejedelmei és csapatvezérei nevükkel büszkélkedtek, Bernardin Jézus nevének jelvényét mutatta föl, amelyben egyedül lehet megtalálni az üdvösséget, a békét és a diadalt. Előfordult, hogy hallgatói összetörték saját jelvényeiket, és Jézusét tették föl házukra. És a prédikációk után gyakran gyúltak kis máglyák, mert az emberek a hallottak nyomán elszórták és a lángokba vetették kártyáikat, díszruháikat, rossz könyveiket és képeiket.

Egy napon Visconti milánói herceg, akinek a szószékről kemény szavakkal szemére hányta kevélységét és kegyetlenségét, egy kelyhet ajándékozott Bernardinnak, színültig telve aranypénzzel. Az ajándékkal akarta elhallgattatni a kellemetlen leckéztetőt. Ő elfogadta a pénzt, nagyszámú szerencsétlen foglyot kiváltott rajta, és másnap ismét a herceg ellen szónokolt. Visconti tombolva utasította ki a városból, de Bernardin hamarosan visszatért.

Crema kis helység Milánó közelében. Lakosainak egy részét elűzték otthonukból, mivel eladósodtak. Házaikat azonnal kifosztották kapzsi szomszédai. Bernardin odament, prédikált és tanácskozást hívott össze. Minden házáért, minden emberért külön harcolt. És sikerrel. Az elűzöttek visszamehettek, az uzorakamatot, ami az eladósodás oka volt, visszavonták. És az elűzöttek ellenségei minden eltulajdonított holmit visszavittek: az ágyakat és székeket, szerszámokat és ezüstneműket. A megsegített parasztok alig tudták fölfogni váratlan szerencséjüket.

Bernardin semmire sem becsülte a méltóságokat és megtiszteléseket. De szívesen mulatott azon, ha testvéreit tréfásan próba elé állította. Egyszer kolostorának a kertészét is kényelmetlen helyzetbe hozta:

A kolostor zöldséges kertjében találkozik a testvérral, és azt mondja neki: „Ó, Angeluccio testvér, püspökké akarnak tenni engem.” Erre a testvér: „Atyám, húzd szorosabbra magadon a kordát, és ne egyezz bele.” Rövid hallgatás után: „Angeluccio testvér, érsekké akarnak tenni engem.” A kertész testvér fölegyenesedik: „Mit akar ez jelenteni? Aki kertész, az kertész, aki pedig prédikátor, az prédikátor!” Bernardin aggódalmasan fölneéz: „Még nem mondtam meg mindent: pátriárkává akarnak tenni.” A kertész össze-vissza csapkod kapójával, mintha azt akarná mondani: „Nem, nem, nem!” Bernardin folytatja: „Bíborossá akarnak tenni.” A jó barát ismét fölegyenesedik, végignéz Bernardinon tetőtől talpig: „Ha így van, dobd el a kordát!” „Bolond – szakítja meg őt Bernardin –, te bolondos Angeluccio, engeded, hogy a bíbor vöröse megkísértsen, pedig az a pokol tüzének vöröse. Tudd meg, ha e nélkül a sűrke csuha nélkül látsz engem, nyugodtan mondhatod, hogy az már nem én vagyok.”

*

**Istenünk,
ki Szent Bernardin áldozópapot
Jézus Szent Nevének különleges szeretetével tüntetted ki,
az ő érdemeiért és könyörgésére engedd,
hogyan szeretted Lelke gyűjtson lánggra minket!**

22. Casciai Szent Rita

*Roccaporena, 1381 körül

†Cascia, 1447. május 22.

Ritát idős szülei hosszú várakozás, reménykedés és sok imádság után kapták Istentől ajándékba. Cascia környékén, a hegyek között elterülő kis birtokukon egyszerűségben és istenfélelemben nevelték. Rita gyermek- és ifjúkorát a szülei iránti teljes engedelmesség, akaratának állandó föláldozása és a fáradtságos napi munka jellemezte. Közben azonban szívében fölgyulladt az istenszeretet, és apáca akart lenni, hogy teljesen eggyé válhasson isteni Megváltójával, aki jelenléte édességének megéreztetésével mindannyiszor megajándékozta őt, valahányszor szülei engedélyével visszavonulhatott a házukban kialakított kicsiny imahelyre. Szülei – valószínűleg kényszerhelyzetben – odaigérték a kezét egy helybeli ifjúnak, aki a kortársak szerint vad és erőszakos ember volt. Ritának nagyon fiatalon férjhez kellett tehát mennie.

Férje rossz természetét hősies türelemmel viselte, soha nem panaszkodott. Mindenben engedelmeskedett hitvesének, azzal az egy föltétellel, hogy a templomba eljárhat. Szelídségével és jóságával végül is férje rossz természetét sikerült legyőznie, és lelkét Istenhez vezetnie. Megtérésének együtt örült Ritával az egész falu, Roccaporena, mert korábban a férj összeférhetetlensége miatt sokat szenvedett a pártoskodásoktól és viszálykodásoktól.

Idős szülei halála után újabb gyász érte Ritát: előbb meghalt a férje, aki most már tisztelte és szerette őt (egy régi ellensége ölte meg bosszúból). Majd egy évre rá meghalt Rita két kicsi fia, akikért úgy imádkozott, hogy az Úr vegye őket magához, mielőtt még az atyjuk halála miatti bosszú beszennyezné lelküket.

Miután sok fájdalom árán eloldódtak e földi kötelékek, Rita hozzáfoghatott régi vágyának beteljesítéséhez: kolostorba léphetett. Casciában a Mária Magdolna ágostonos kolostorba jelentkezett, ahonnan egymás után háromszor visszautasító választ kapott özvegysége miatt. Végül azonban 1407-ben csodálatos módon bejutott: Keresztelő Szent János, Szent Ágoston és Toletinói Szent Miklós vitték be éjnek idején a kolostorba.

Életének pontos dátumait, így fogadalomtételének évét sem ismerjük. Valószínű azonban, hogy még nem volt 30 éves, amikor a kolostor szokásától eltérően a karnővérek közé befogadták, s mivel olvasni nem tudott (azaz nem tudott együtt zsolozsmázni a karnővérekkel), egyéb imádságok elmondására kötelezték. A nővérek közül türelmével, engedelmisségével és jámborságával tűnt ki, mindenkinek épülésére volt.

Különös tisztelettel elmélkedett Krisztus szenvedéséről, s arra vágyott, hogy osztozhasson a megfeszített Krisztus kínjaiban. Egy napon, amikor a feszület előtt térdelt, és vágya beteljesülését kérte, érezte, hogy a töviskorona egy tövise a homlokába fúródik. Mély sebet kapott, amely később elmérgesedett, s a belőle áradó szag miatt Ritát elkülönítették a nővérektől. Csak egy római zarándoklat alkalmával mehetett emberek közé, amikor az Úr Rita könyörgésére eltüntette a zarándoklat idejére a sebet, de úgy, hogy fájdalmai megmaradtak. Betegségei, a böjtölések és a munka fölemésztették erejét, utolsó éveit ágyhoz kötötten töltötte. 1447. május 22-én hívta át Isten az örök boldogságba, átköltözését egy emberi kézzel nem érintett harang szava hirdette meg. Különleges kiváltsággként Rita testét soha nem temették el, mert csodálatos módon nem látott romlást. Sértetlenül került ki a tűzvészből is, melyben néhány évvel halála után a cédrusfából készült koporsója porrá égett. Új koporsóját a szent nagy tisztelője, Cesco Barbari casciai asztalos készítette el, aki súlyos betegségből gyógyult meg közbenjárására.

Ritát már halála előtt szentnek tartották, s halála után 10 évvel, még mielőtt az Egyház hivatalosan nyilatkozott volna, a nép szentként tisztelte. Boldoggá avatását 1626-ban, szentté avatását 1900-ban fejezték be. XIII. Leó pápa „Umbria gyöngyének” nevezte őt. Testét Casciában, az 1937–47 között épült Szent Rita-templomban őrzik. A hagyomány szerint Szent Rita az egészen kilátástalannak tűnő esetekben is képes segíteni, ezért a lehetetlenségek szentjének tartják.

*

**Istenünk,
Szent Rita érdemeiért és közbenjárására add,
hogy úgy bocsássunk meg ellenségeinknek
és úgy mélyedjünk el gyötrelmes szenvedéseidben,
hogy a szelídeknek és szomorkodóknak ígért jutalom elnyerésére méltók legyünk!**

25. Szent Béda Venerabilis

*672.

†Jarrow kolostora, 735. május 26.

Béda 672-ben a Wear torkolatának közelében született az észak-angliai Northumbria királyságban. Amikor hét éves volt, szülei oblatusként Biscop Benedekhez adták, aki négy évvel előbb kolostort alapított Wearmouth-ban. Béda egész életét kolostori környezetben élte le.

Béda életében nem történt sok külső esemény. Kolostorából sohasem távozott messzebb Yorknál vagy Lindisfarnénál és korának közéletében semmiféle módon nem vett részt: élete egy kolostori tudós élete volt. És mégis, neve és híre halála után már néhány évvel ismertté vált az egész latin egyházban. Mert Béda korának legnagyobb tanítója volt. Anglia megtérése, amelyet Canterburyi Ágoston 597-ben indított el, az ő életében ért véget, amikor Wilfried az utolsó dél-szászországi pogányt is megkeresztelte 686-ban. Béda korát egy új keresztény rend kezdetei határozták meg. És ebben Béda döntő szerepet játszott. Ő rakta le az úgynevezett Karoling-reneszánsz alapjait.

681-ben, egy évvel Béda kolostorba lépése után Ecgfrith northumbriai király a Tyne melletti Jarrow-ban újabb földterületet ajándékozott Benedek apátnak, hogy ott új kolostort alapítsanak. Ceolfrith apát vezetésével tizenhét szerzetest küldtek ki az új alapítás elfoglalására. Rövidesen Bédát is Jarrow-ba küldték, és ott töltötte egész további életét.

692-ben Bédát szokatlanul fiatalon, 17 éves korában diákonussá szentelték.

Tanulmányairól keveset tudunk. De Jarrow-nak nagyszerű könyvtára volt és neves tanítókkal is rendelkezett. Bédának korán meg kellett kezdenie tanári és írói tevékenységét. A kolostori iskolában tanított. Legkorábbi írásai tanítványai számára készültek: egy nyelvtan, valamint egy helyesírási és verselési tankönyv. Természettudományi tanulmányokat folytatott és írt földrajzi és csillagászati munkákat is. Mindenekelőtt azonban azzal foglalkozott, hogy megírja hazája megtérésének történetét, az első angol szentek, továbbá versben Szent Cuthbert és a kolostor első apátjainak életrajzát.

Bédát 703-ban szentelték pappá. Nemsokára megbízták, hogy tanítványait készítse föl a papi hivatásra. E célból kezdte írni Szentírás-kommentárját. Hírneve az egész középkor folyamán ehhez a munkához kapcsolódott. Béda kiválóan alkalmas volt e feladatra. Birtokolta a szükséges nyelvismeretet, nagy volt az olvasottsága, legfőképpen pedig rendelkezésére állt egy gazdag és jól összeválogatott könyvtár, melyet Biscop Benedek apát sokévi türelmes munkával hozott létre. Béda közel harminc éven át a Szentírás tanulmányozásának és tanításának élt. Kritikusai nem egyszer azt állították, hogy teológiai műveiből hiányzik az eredetiség. Így azonban csak az beszélhet, aki teljesen félreérti szándékát. Béda elsősorban azért írt, hogy növendékeit tanítsa és hogy nemzedékének tagjaival megismertesse a keresztény ókor tudásanyagát. E didaktikai szempontot szem előtt tartva gondosan ügyelt arra, hogy az olvasóval közölje ismereteinek forrásait. Kortársainak és a későbbi nemzedékeknek széles utat nyitott az egyházatyák tanításához. Bonifác a távoli missziós területről, Germániából levélben kért barátjától, Bédától egy-egy példányt a saját, illetve tanítványa, Egbert homíliáiból, hogy prédikációira készülvén használhassa azokat.

Béda szentírási kommentárja figyelemre méltó alkotás, de még érdekesebb munkája **Anglia egyháztörténete**, amelyet 731-ben zárt le, s a kora középkori tudományosság hatalmas emléke. Nagyrészt tőle származik mindaz, amit az angolok korai történetéről tudunk. Fölvázolja benne Anglia történetét Julius Caesar partraszállásától (Kr. e. 55.) saját koráig. Érezhető büszkeséggel számol be arról, hogyan vonult be a kereszténység az országba. Béda történelemábrázolását mai szemmel is tudományosnak minősíthetjük. A

korábbi korokból származó források megbízhatóságát gondosan megvizsgálta. Amikor szóbeli hagyományra vagy mondákra támaszkodik, mindig fölhívja rá a figyelmet. Nyelve világos és egyszerű. Az előadást átszövi azoknak a férfiaknak a vázlatos arcképe, akik Anglia megtérésében a főszerepet játszották. Ilyenek: Gergely pápa, Aidan és a szentéletű Oswald király, James diákonus és Cuthbert. Találhatók benne anekdoták Nagy Szent Gergelyről és a római angolszász rabokról; Caedmonról, a költő-pásztorról; Coifiról, a pogány papról és az Edwin király palotájában tartott gyűlésről. Ezek az angol történelem legismertebb anekdotái közé tartoznak. Joggal viseli Béda „az angol történetírás atyja” megtisztelő címet.

De ez a kolostori tudós élénk érdeklődést tanúsított Northumbria akkori egyháza iránt is. Látta, hogy sürgősen reformra volna szükség. Halála előtt egy évvel egykori tanítványának, Egbertnek, aki akkor yorki püspök volt, írt egy levelet, melyben sok mindenre kitért. Ebben intette, hogy ne hanyagolja el kötelességét a rendszeres vizitáció és prédikáció terén. Azt tanácsolta neki, hívjon össze zsinatot és készítse elő a túlságosan nagy egyházmegye fölosztását. Rámutatott arra, hogy már sok kolostor van az országban. Sok közülük csak nevében kolostor, mert gazdag emberek csak azért alapították őket, hogy elnyerjék azokat a privilégiumokat, amelyeket azok a birtokok élveztek, amelyek istentiszteleti célokat szolgáltak. Arra is fölhívta a püspök figyelmét, hogy a nép fokozódó mértékben elhanyagolja a szentségek vételét. Szorgalmazta, hogy prédikáljon a mindennapi áldozás gyakorlatáról, amint az a kontinensen és a római egyházban szokásos.

Amikor Béda ezt a levelet írta, már beteg volt. Életének utolsó napján még a János-evangélium fordításával foglalkozott. Amikor a szerzetesek könyörgő körmenetben a templomba vonultak – másnap Áldozócsütörtök vigíliája volt – Béda cellájában maradt, mert az utolsó fejezeten dolgozott. Este, mivel érezte végének közeledtét, a kolostor papjait cellájába hívta. Szétosztotta köztük csekélyke személyes holmiját: pár szem borsot, néhány kéztörölt, kevés tömjént. Azután kivitték cellája elé a folyosóra. Innen láthatta helyét a kóruson. Áldozócsütörtökön halt meg, 735-ben.

Bédát Jarrow-ban temették el. A 14. században maradványait a durhami székesegyházban Cuthbert csontjai mellé helyezték. Később Béda koporsóját a székesegyház nyugati felében lévő Galilea-kápolnába vitték. Sírja ma is itt látható.

1899-ben XIII. Leó pápa Béda ünnepét az egész Egyházra kiterjesztette, és egyháztanítónak nyilvánította őt. Igazán illő cím annak a férfinak, akiről földije, Szent Bonifác azt mondta, hogy „az Egyház fényessége, amelyet maga a Szentlélek gyújtott”.

Ünnepét 1899-ben vették föl a római naptárba, május 27-re. 1969-ben áthelyezték május 25-re.

*

Béda Venerabilisról, akit Newman „a bencés rend virágának” nevezett, legjobban saját művei vagy tanítványainak följegyzései vallanak. Mindenesetre ennek a kolostori tudósnek az életében nem a külső események voltak előtérben, sokkal inkább mindenre kiterjedő szellemének gondolatai.

Ő maga ezt írja életéről: „A kolostor birtokán születtem, és amikor hét éves voltam, családom először főtisztelendő Benedek apátra, majd később Ceolfrith apátra bízott nevelés és kiképzés céljából. Egész további életemet ebben a kolostorban töltöttem el. Teljesen a Szentírás tanulmányozásának adtam magam, miközben a regula szabályai szerint éltem és nap mint nap részt vettem a karban az officiumon. Különös örömöm mindig a tanulás, a tanítás és az írás volt.”

Béda szívébe is némi betekintést nyerünk, amikor Ethelberttel, Anglia első keresztény királyával kapcsolatban kiemeli, hogy az embereket úgy kell megnyerni az égnek, hogy közben nem szabad erőszakot alkalmazni; vagy hogy a szakadárokat meggyőzni kell és nem kényszeríteni; vagy hogy Walstan szerzetes a gyóntatószékben oly jóságos volt, hogy az

emberek Anglia minden részéből hozzá tódultak. Nem ilyennek kellett neki magának is lennie?

Az Énekek énekéhez írt magyarázatában Béda a zsinagóga vágyakozását Krisztus ifjú Egyházával állítja szembe. Olyan gondolat ez, amelyet később a gótikus székesegyházak portáljain kőfigurákban értelmeztek és ábrázoltak.

Amikor Béda az eleven történelmet írja, a múlt a jelen számára is jelentőséget nyer. Így tudósít a tiszteletreméltó krónikás arról az emlékezetes óráról, amikor Edwin, Northumberland királya, tanácsosaival a kereszténység mellett döntött:

Amikor az első hithirdetők az országba jöttek, Edwin összehívta bölcseinek gyülekezetét, és megkérdezte őket, mit tartanak az új tanításról. Akkor fölállt egy tanácsos, és ezt mondta: „Királyom, törzsfőiddel és embereiddel télidőben lakománál ülsz. Középpütt a tűzhelyen lángol a tűz és meleg a terem. Odakint azonban dühöng a szélvihar hideggel, esővel és hóval. Akkor betéved egy veréb, és beszáll a terembe. Az egyik ajtón berepül, a másikon ki. Abban a pár pillanatban, amíg bent van, nem éri a tél zordsága, de mihelyt eltűnik szemed előtt, visszatér a sötét télbe. Úgy tűnik nekem, hasonló ehhez az ember élete. Nem tudjuk, mi előzi meg, azt sem tudjuk, mi jön utána. Ha ez az új tanítás biztosat mond felőle, megérdemli, hogy kövessük.”

Béda halála, amiről tanítványa, Cuthbert számol be, elénk tárja mindazt, ami életét eltöltötte: „Tizennégy nappal húsvét előtt borzalmas légzési nehézséggel küzdött. Közben ismét meggyógyult. Igen boldog és vidám volt, és minden órát megköszönt a Mindenhatónak. Nekünk, tanítványainak, még mindig naponta tartott előadásokat. Napjának többi részében zsoltárokat énekelt. Éjszakáját, azt a rövid időt leszámítva, amelyet alvásnak szentelt, elragadtatásban és hálaimában töltötte. Amint fölébredt, dolgozott, mint máskor. Nem mulasztotta el, hogy Istennek fölemelt kézzel hálát adjon. A Szentírás sok helyét énekelte, egyes verseket angolul is, azzal a megfontolással, hogy nem lehet a halálra eléggé fölkészülni. Azután tovább fordította Szent János evangéliumát. Lábai már dagadtak, mégis derűs lélekkel diktált, és ismételten azt mondta: »Írjátok gyorsan, amit mondok, mert nem tudom, meddig tartok még ki, és Teremtőm nem hív-e hamarosan magához.« Úgy tetszett nekünk, hogy pontosan ismeri halálának idejét. Egyikünk azt mondta neki: »Kedves mesterünk, csak egy fejezet hiányzik már. Ki tudsz még addig tartani?« Ezt válaszolta: »Igen, fogjátok tollatokat, és írjátok gyorsan, siessetek.« Három órakor így szólt hozzám: »Fuss, és hívd ide papjainkat, hogy egy pár apró ajándékot adjak nekik a ládából.« Miután fölindultan megtettem, mindegyikükhöz szólt, magát nekik ajánlotta, és nyomatékosan kérte; hogy imádkozzanak és misézzenek érte. Így töltötte a napját derűsen estig, amikor a fentebb említett ifjú azt mondta neki: »Kedves mester, még egy mondatot« Így válaszolt rá: »Írjátok gyorsan!«. Nemsokára azt mondta az ifjú: »Most már be van fejezve.« Így válaszolt: »Igazat mondtál. Consummatum est (bevégeztetett). Vedd kezedbe a fejemet. Szeretném látni régi gyóntatószékemet, hogy úgy kiáltsak Atyámhoz.« És cellájának padlóján ülve énekelni kezdett: »Dicsőség az Atyának a Fiúnak és a Szentléleknek.« Alighogy kimondta »és a Szentléleknek«, kilehelte lelkét, és bement az örök mennyországba.”

*

**Istenünk,
ki Szent Béda áldozópapot arra választottad,
hogy tudományával megvilágítsa Egyházadat,
kérünk, add meg híveidnek,
hogy az ő bölcsessége az igaz útra vezessen,
érdemei pedig segítsenek minket!**

25. Szent VII. Gergely pápa

*Soana (?), 1020/25.

†Salerno, 1085. május 25.

Azokban az években, amikor Hildebrand, Toszkána gyermeke férfivá érett, az Egyház annak a megújulásnak fáradtságos, de sokat ígérő hajnalhasadását élte, amely a delelő középkor világának megadta sajátos jellegét.

Hildebrand anyja révén rokonságban állt a római Pierleone családdal. Így könnyen Rómába kerülhetett. Korán pápai szolgálatba állt, és talán az aventinusi Mária-kolostor szerzetese volt. Tanúja lehetett, hogyan takarította el az útból a romlással teli „sötét század” romjait erős kézzel III. Henrik császár. Amikor Suitger bambergi püspököt emelték a pápai székbe, aki a II. Kelemen nevet vette föl, a pápának olyan sora kezdődött, akik a reformot egyre előbbre vitték.

III. Henrik beavatkozása közvetlenül érintette Hildebrand életének alakulását is. A császár által letett egyik pápa, VI. Gergely a rokona volt. Ez a jellemes magatartású és kifogástalan, vallásos lelkületű férfi lelkes híve volt a reform-mozgalomnak, s inkább a viszonyoknak, mint saját hibájának lett az áldozata. Kölnbe száműzték, s Hildebrand vele ment. Valószínűleg ezt követően lépett a híres clunyi apátságba, amely az egyházi megújulás központja volt. Itt még megélte a nagy apátnak, Odilónak utolsó napjait. Annak utódjában, Hugóban pedig egy erős, kora történelmét meghatározó személyiséget ismert meg.

1048 végén III. Henrik az unokaöccsét emelte Péter székébe IX. Leó néven. A pápa Hildebrandot visszavitte magával Itáliába, és bevette legközelebbi munkatársainak körébe. Hildebrand római kincstárnok és bíboros lett, és ezzel megkezdődött az egyházi reformért vívott küzdelme, amely minden erejét fölszította, de föl is emésztette, s e reform életműve lett.

II. Kelemen pápasága néhány hónapja alatt csak az irányt tudta megszabni, IX. Leó viszont teljes erővel látott hozzá, hogy megszabadítsa az Egyházat a simóniától, a laikus investitúrától és a papok nősilésétől. A papi méltóságot semmibe vevő gyakorlat, a papi hivatalok megvásárlása, illetve a királyoknak az Egyház ellenállása nélkül gyakorolt joga, hogy ők töltsék be a püspöki székeket, oda vezetett, hogy alkalmatlan, sőt gyakran méltatlan emberek álltak az Egyház vezető állásaiban, és mérhetetlen károkat okoztak. Így Hildebrand Damjáni Péter bíborossal, Silva Candida Humberttel és a lüttichi archidiákonussal – a későbbi X. Istvánnal – együtt azon volt, hogy az egyházi életnek ezeket a visszaéléseit egyre inkább kiirtsa.

II. Viktor pápa legátusnak küldte Franciaországba. 1056-ban egy lyoni zsinaton hat püspököt elmozdított hivatalából, mert pénzen vették hivatalukat. Két évvel később az özvegy császárné, Ágnes udvarában ő szerezte meg X. István megerősítését. Annak korai halála után a római nemesi családok, mint egykor, erőszakos rajtaütéssel magukhoz ragadták a hatalmat Péter székének betöltésére. Minden jog ellenére maguk közül akartak pápát választani. Hildebrand azonban még kellő pillanatban visszaérkezett Németországból, hogy ügyességével és tetterejével megakadályozza ezeket a mesterkedéseket, s megmentse a jog szerinti pápa, II. Miklós ügyét.

Személyének és reformtörekvéseinek azonban éppen ezekben a napokban hatalmas szövetségese támadt: Lombardiában a nép között mozgalom indult a simónia, a laikus investitúra és a papok nősilése ellen. E „pataria”-nak nevezett mozgalom tagjai elkerülték a nő papok miséit, és fölkeltek a simóniás papság ellen. A pápa követeket küldött a pataria vezetőihez, s megbízta őket a mozgalom és a milánói érsek között támadt viszály elsimításával is. Köztük volt Hildebrand is, aki 1059 óta a római egyház archidiákonusának

tisztjét viselte. Tárgyalásaik során teljes sikerre vitték a reform eszméjét. Nemsokára meghalt II. Miklós. Utódjának Anzelm luccai püspököt, a pataria egyik alapítóját választották meg, aki a II. Sándor nevet vette föl (1061). Megválasztásában döntő része volt Hildebrandnak. Egy hadsereg élén még hadba is vonult, amikor császári csapatok a német királyi udvar ellenjelöltjét, Cadalust Rómába vezették, és ezzel három évig tartó vizályt erőszakoltak ki.

II. Sándor 1073. április 21-én meghalt. A római egyház archidiákonusaként Hildebrand háromnapos böjtöt és könyörgő istentiszteletet rendelt el, hogy Isten segítségét kiesdjék az esedékes pápaválasztáshoz. Az események azonban meggyorsultak. Még véget sem értek a temetés ünnepei, amikor a nép magához ragadta a kezdeményezést. Hildebrandot pápának kiáltották ki, és minden tiltakozása ellenére erőszakkal a S. Pietro in Vincoli-templomba hurcolták, s miután a bíborosok beleegyezésüket adták, a pápai trónra emelték.

Az új pápa a Gergely nevet vette föl. E névválasztás éppen úgy szolgálhatta Nagy Szent Gergely fonséges alakjának tiszteletét, mint ahogy emlékeztethetett hatodik viselőjére, akinek sorsában fiatalemberként maga is osztozott.

A reform sürgető feladata mellett hamarosan eltöltötte a pápát az 1054 óta elszakadt keleti Egyházzal való egyesülésnek és a jeruzsálemi Szentsír visszaszerzésének gondolata.

Fenyegetően ekkor kezdett azonban kibontakozni a Gergely életét és halálát beárnyékoló összeütközés IV. Henrikkel. 1074 böjti zsinatján szigorúan megtiltotta, hogy laikusok állítsanak püspököket. A királyok emberemlékezet óta a birodalmi érdek szerint nevezték ki a püspököket, akik a birodalmi alkotmány támaszai lettek. Az pedig kétségtelen, hogy a püspöki tisztség benső lényegét sérti, ha elsősorban földi érdekek szolgálatába állítják. Gergely még bizakodott abban, hogy békésen rendezni lehet a vizályt. Kész volt maga is bizonyos engedményekre, Henrik azonban mit sem törődve a pápa által kinevezett Attóval, maga iktatott be egy érseket Milánó számára, és önkényesen így járt el más püspökségekkel és apátságokkal is. Akkor Gergely, még mindig kiegyezésre készen, komoly és sürgető levelet írt neki. A levél átadójának – hajthatatlansága esetén – a kiközösítést kellett volna kilátásba helyezni a király számára. A wormszi birodalmi gyűlésen 1076. január 24-én válaszolt Henrik „Hildebrandnak, aki már nem pápa, hanem ravasz barát”. Ezzel az elbizakodott fölhívással fejezte be válaszát: „Te, minden püspökünk és a magunk ítélete alapján elátkozott, szállj le, hagyd el a bitorolt apostoli széket! Mi, Henrik, minden püspökünkkel együtt mondjuk neked: szállj le, szállj le, és légy örökké átkozott!”

Rómában éppen ülésezett a böjti zsinat. Amikor Henrik követe, Pármai Roland a gyülekezet előtt fölolvasta ezt a választ, óriási fölháborodás tört ki a király ellen. A követet csak Gergely közbelépése mentette meg az erőszaktól. A következő nap azonban megtörtént a király elítélése. A pápa mélységesen sértve érezte magát, hiszen eltöltötte magas hivatásának tudata és annak a méltóságnak átérzése, hogy ő az apostolfejedelem utóda. A Henrik fölött hozott ítéletét Szent Péterhez intézett imádság formájába öltöztette: „A beléd vetett bizalomra támaszkodva, Egyházad tiszteletére és védelmére, a mindenható Isten nevében, a te hatalmaddal és erőddel megfosztom az egész birodalom fölötti uralmától Henrik királyt, aki hallatlan kevélységgel föllázadt Egyházad ellen.”

A király kiközösítése rendkívüli esemény volt. Politikai következményei Canossába kényszerítették Henriket. Itt Gergely három napon át súlyos harcot vívott önmagával. Mint pap nem tagadhatta meg a fölloldozást a bűnbánó kereszténytől, ezért minden politikai megfontolás ellenére fölloldozta a királyt az átok alól.

Henrik azzal hálálta ezt meg neki, hogy a következő három évben „a hitegetés, a színlelés és a vesztegetés minden eszközével szabályszerűen az orránál fogva vezette” a pápát.

Gergely kénytelen volt Henrik viselkedését a pápai méltóság és hatalom türhetetlen semmibe vételének tekinteni. Bekövetkezett a második kiközösítés és vele együtt a háború. A pápa gyorsan kibékült dél-itáliai ellenfeleivel, és így hátulról nem fenyegette veszély. Ennek ellenére egyik balsiker a másik után érte. 1081 májusának végén Henrik hadseregével Róma

előtt állt, és 1084-ben teljesen meghódította azt. Gergely csak ügyel-bajjal tartotta magát az Angyalvárban. Amikor a római nép és papság nagy része hűtlen lett hozzá és elismerte a Henrik által állított ellenpápát, veresége meg volt pecsételve. Végül a normannok jöttek segítségére, de mértéktelen fosztogatásukkal úgy elkésérítették Róma lakosságát, hogy nem maradhattak a városban, s velük együtt Gergely sem. Így hát megmentőivel Salernóba vonult. Az utolsó évek harcai és szenvedései megtörték testét. Egyedül, magára maradva ott halt meg 1085. május 25-én.

Gergely életének vége mégsem katasztrófa. Az Egyház megújulásáért és megszentelődéséért folytatott küzdelemnek évszázadokra kiható irányt és lendületet adott. Ezzel együtt éppen külső vereségében mutatkozott meg szándékának zavartalan tisztasága. Igaz, Gergely – amint maga mondja – izzón és szenvedélyesen tudta gyűlölni a gonoszságot. Nem volt megnyerő, szeretetreméltó egyéniség, sőt, nem ritkán „goromba volt, mint az északi szél”: valószínűleg lényének e vonásában gyökerezett az a ridegség, amellyel hivatalának hatalmi igényeit védelmezte, melyeket mai fogalmaink szerint túlzottaknak tartunk. Ez akadályozta meg abban is, hogy megértésre jusson a királlyal, ami pedig megkímélte volna őt és Róma városát az 1083/84-es évek szerencsétlenségétől.

Nagymértékben birtokolta viszont az ellenségszeretet erejét, az igazi Krisztus-követés csalhatatlan ismertetőjelét. Gergely szentsége éppen abban áll, hogy mindenestül hivatala követelményeinek élve kiüresítette önmagát: elfeledte Hildebrandot, hogy Gergely legyen. Így tudta magát a végsőkig odaadni, minden nagyszerű adottságával szolgálva és önmagát fölemésztve. A cél, amelyre nem lankadó szenvedéllyel tört, az Egyház szabadsága és tisztasága volt.

V. Pál pápa a hozzá sok vonásban hasonló Gergelyt 1606-ban avatta szentté, amikor az abszolutizmus hatalmi igényei ugyanúgy fenyegették az Egyházat, mint egykor.

Ünnepét 1728-ban vették föl a római naptárba, május 25-re.

*

E a nagy pápát, akinek lelkiereje és harcias természete szembetűnő, mindig kétféleképpen ítélték meg. Korának harcos irodalma az utánozhatatlan szent vagy a megtestesült ördög képét festette róla; lelkes odaadással vagy izzó gyűlölettel fogadták.

Kortársa és kritikus barátja, Damjáni Szent Péter egyik levelében megismerteti velünk Gergely dinamikus jellemét: „Az alapján, amilyen módon és formában Ön közölte velem ezt a megbízatást, nagy ellentétet látok Önben. Miközben egyrésztől az atyai kegy jóindulatával kedveskedik nekem, másrésztől borzasztó perpatvarral fenyeget. Míg egyrészt melengető fényvel sugárzik rám, mint a nap, másrészt úgy támad rám, mint a goromba északi szél.”

Damjáni nem tudta megmondani, hogy szerette-e inkább, vagy félt tőle: „Mint valami zsarnok, mint egy Néró, mint oroszlán kényszerített mindenre, ami helyes. Úgy uralkodott rajtam, mint egy szent sátán.”

Vitathatatlan, hogy VII. Gergelyt teljesen átítatta szent küldetése és felelőssége. Főpásztori hivataláról így ír: „Isten a pápát örnek állította minden egyes ember és az egyetemes Egyház fölé. Az utolsó ítélet napján számot kell adnia róluk. Ezért nem hallgathat, amikor az lenne a kényelmesebb. Vállalnia kell inkább még a halált is. Ha mindenki siketnémává lesz is, neki föl kell emelnie hangját: »Magas hegy tetejére állítottál, hogy kikiáltsam és pellengérré állítsam Isten népének gonosztetteit és az egyház gyermekeinek bűneit!«”

Szívesen idézte a próféták mondásait: „Ha a gonosznak nem beszélsz gonoszságról, lelkét a te kezedből kérem számon” (Ez 3,18), és: „Legyen átkozott, aki kardját kíméli a vértől” (Jer 48,10).

Gergely nem kerülte azt a fényűzést, amelyet kora elvárt a pápától, jóllehet nem ragaszkodott hozzá, és az egyházi funkciókon kívül egyszerű szerzetesi öltözetet hordott. Amilyen pontosan különbséget tudott tenni magával kapcsolatban a személy és a hivatal közt,

ugyanolyan jól megkülönböztette mások esetében is a személyt és annak ügyét: „Hivatali kötelességem, hogy szeressem az embereket, miközben elutasítom hibáikat; hogy gyűlöljem istenellenességüket, de sohasem személyüket.”

Hogy Gergely az ellenséghez is igazságossággal és szelídséggel közeledett, bizonyítja a németeknek 1076. szeptember 9-én írt levele, amelyben ezt írja Henrikről: „Kérlek titeket, hogy vele szemben ne csak az igazságosságot érvényesítsétek, amely eltiltja őt a kormányzástól, hanem az irgalmasságot is, amely sok bűnt megsemmisít.”

A 11. század e pápájánál senki sem keresne toleranciát; pedig VII. Gergely birtokában volt ennek a tulajdonságnak is. Egy levélben, amelyet Ennasszernak, Afrika mohamedán uralkodójának írt, megköszöni baráti gesztusát, majd így folytatja: „Istennek, aki minden embert meg akar menteni, és nem akarja, hogy egy is elveszen, semmi sem kedvesebb, mint hogy az ember rajta kívül embertársát szeresse, hogy senki másnak ne tegyen olyant, amit magának nem kívánna mások részéről. A szeretetnek ilyen megnyilatkozásaira mi keresztények és mohamedánok sokkal inkább kötelesek vagyunk egymás iránt, mint más népek. Hiszen mi, ha különböző módon is, ugyanabban az egy Istenben hiszünk, és naponta tiszteljük őt. Isten a tanúm, hogy az ő dicsőségére téged szeretünk, és őszintén kívánjuk földi és örök üdvödet. Hosszú és boldog kormányzás után vezessen téged a Mindenható Ábrahám kebelébe az örök boldogság élvezésére!”

Hogy mennyire nem volt fanatikus Gergely, mutatja a viselkedése Tours-i Berengárral szemben, akit azzal vádoltak be, hogy tévtanokat hirdet az Eucharisziáról. Nem követte a heveskedőket, akik erélyes intézkedést követeltek az eretnekkel szemben. Azt akarta, hogy biztosítva legyen a tér a teológiai gondolkodásnak – s vele együtt a tévedésnek is. Menlevelet adott a bevádoltnak, hogy hazatérhessen, és mindenkinek megtiltotta, hogy Berengárt mint eretneket üldözzék.

Gergely pápaságának minden bizonnyal legmegindítóbb eseményei közé tartozott IV. Henrik megjelenése Canossa előtt. Gergely éppen úton volt Augsburg felé, ahol a német püspökökkel és fejedelmekkel dönteni kellett volna Henrik sorsáról. A kiközösített király azonban – aki kereste a kibékülést az Egyházzal, hogy uralmát megtarthassa – Felső-Itáliában elébe ment. Gergely épp Matild toszkánai örgrófnő sziklavárában keresett menedéket.

Amit kérései nem tudtak elérni, azt most a legszigorúbb vezeklés nyilvános vállalásától remélte Henrik. Így a király a kegyetlen januári hidegben mezítláb és vezeklő ingben jelent meg Canossa várkapuja előtt. Három napig állt ott, könnyek között siránkozva, a kapu azonban zárva maradt. Micsoda megrázó dráma, hogy egy fiatal, kevély király ilyen mély megalázkodást vállalt! Dráma játszódott le azonban a váron belül is. Harc tombolt a pápa szívében: a politikus küzdött a pappal. Amit ebben a helyzetben az államférfiúi bölcsesség kívánt tőle, éppen az ellenkezőjének látszott, mint amit a keresztény irgalmasság ajánlott.

A harmadik napon végre engedett a pápa. Egy papírt tétetett aláírásra a király elé. Ebben rögzítették, hogy minden vitás kérdést egy későbbi időpontban fognak rendezni. Aztán megnyílt a vár kapuja. A király sírva vetette magát földre a pápa előtt, Gergely szeme sem maradt száraz. Meghallgatta Henrik bűnvallását, és fölloldozta a kiközösítés alól. Azután fölemelte, a vártemplomba vezette, békecsókot adott neki és megáldoztatta. Gergely, a pap győzött Hildebrand, az ember fölött.

Gergely élete dél-itáliai száműzetésben végződött. Salernóból segítséget kért az egész világtól: „Semmi más oka nem volt, hogy istentelen kezűket gonosz összeesküvésre emeljék ellenem, mint hogy az Egyházat fenyegető veszedelem láttán nem hallgattam, és ellenálltam azoknak, akik Isten jegyesét rabságba vetni nem szégyellték. Kiáltok, kiáltok, és újra csak kiáltok, és tudtotokra adom: a keresztény jámborság és az igaz hit a világi visszaélések révén lehanyatlott, és gúny tárgya lett. Siessetek atyátok és anyátok segítségére!”

A pápa testi ereje gyorsan hanyatlott, lelke azonban töretlen maradt. Halálának napját és óráját előre megmondta, de nem akart ágyban maradni. A templomba vitette magát, és megtartotta utolsó prédikációját. Azt mondják, Gergely utolsó szava a 44. zsoltár nyolcadik versének keserű variációja volt: „Szerettem az igazságot, és gyűlöltem az igazságtalanságot, azért halok meg száműzetésben.” A haldokló körül állók így válaszoltak vigasztalva: „Nem, Szentatyánk! Hogyan gondolhatod, hogy száműzetésben halsz meg, amikor munkád gyümölcseként az egész világ a te egyházmegyéd lett.”

*

**Kérünk, Istenünk,
add meg Egyháznak az erősség lelkét
és az igazság szenvedélyes szeretetét,
hogy Szent Gergely pápa példája szerint
az igazságtalanságot elutasítsuk,
és a szeretet szabadságával gyakoroljuk mindazt,
ami az igazság szerint való.**

25. Pazzi Szent Mária Magdolna

*Firenze, 1566. április 2.

†Firenze, 1607. május 25.

Pazzi Katalin (a keresztségben Sziénai Szent Katalint kapta védőszentül) mind apai, mind anyai ágon nemes firenzei ősöktől származott. Nagyon korán kitűnt gyermektársai közül jámborságával és rendkívüli szellemi képességeivel. Egész különös vonzást gyakorolt rá a Szentháromság és az Eucharisztia misztériuma. Szerette az imádságot, és nem hagyta el akkor sem, ha nem talált benne érezhető vigasztalást. Kilenc éves volt, amikor egy jezsuita atyától kapott egy elmélkedési könyvet, amely Jézus Krisztus kinszenvedéséről szólt. Ezt a könyvet naponta forgatta.

Tíz éves korában járulhatott először szentáldozáshoz. Két hétre rá, 1578. április 9-én, annak jeléül, hogy egészen Istennek szenteli magát, titokban szüzességi fogadalmat tett. Nyaranként, amikor a család kiköltözött vidéki villájába, összegyűjtötte a parasztyerekeket, és katekizmusra oktatta őket. Ahogyan csak tudta, már ebben az időben vezekelt, és önmegtágadásokat gyakorolt, hogy kimutassa az Úr Jézus iránti szeretetét. Miközben azonban ő egyre bensőségesebben szerette Krisztust, a család házassági terveit szötte felőle. Amikor tizenhat éves lett, közölték vele, hogy férjhez kell mennie. Katalin pedig teljes elszántsággal harcolni kezdett égi Vőlegényéért, és kijelentette, hogy inkább vérpadra megy, és lefejezteti magát, de másé nem lesz, csak Krisztusé. Mikor látták, hogy semmiképpen nem tudják meghajlítani akaratát, beleegyeztek, hogy kolostorba vonuljon.

Pazzi Katalin 1582. december 2-án lépett be a firenzei Santa Maria degli Angeli kármelita kolostorba. Azért esett erre a választása, mert itt a nővérek rendkívüli módon naponta áldozhattak. Az első perctől fogva otthon érezte magát. Sem a szegénység, sem az engedelmesség, sem a közösségi élet nem esett neheze, s amikor két hónappal később, január 30-án magára ölthette a kármelita apácák szegényes ruháját, és megkapta új nevét, melyen ettől fogva Mária Magdolnának szólították, boldog volt.

Mint novícia az erényes élet tükre lett. Ám még mielőtt letelt volna a novíciátus két éve, titokzatos betegség lepte meg, amelyen senki nem tudott segíteni: magas láz kínozta és szünet nélkül köhögött. Emiatt sem aludni, sem étkezni nem tudott, úgyhogy bizonyos idő után az életéért kezdtek aggódni. Ezért a szokásosnál hamarabb bocsátották fogadalomtételre, hogy apácaként halhasson meg. Az oltár elé felállított ágyban tett fogadalmat 1584. május 24-én.

Tizenkét éves volt, amikor először esett elragadtatásba. Följegyezte ő maga, hogy a fogadalomtétel előestéjén eljött hozzá Jézus, megnyitotta neki az oldalát, és ő tökéletes békességet és nyugalmat talált benne. Másnap pedig, a fogadalom napján, amely Szentháromság vasárnapja volt, „miután letette a fogadalmat, érezte, hogy teljesen elveszíti érzékeit, és egészen fölolvad abban az egységben, amelyre a fogadalomtételkor lépett Istennel”. Ettől kezdve belső életének állandó megnyilvánulása volt az elragadtatás.

Júliusban csodálatosan meggyógyult. Előljáróinak köszönhető, hogy misztikus tapasztalatairól az utókor és a kolostoron kívüli hívők is tudomást szerezhettek. Elrendelték, hogy amennyiben képes rá, foglalja írásba az elragadtatások közben átélt tapasztalatokat; emellett a nővértársaknak is utasítást adtak, hogy írják, amit elragadtatása közben mond. Gyakran megtörtént ugyanis, hogy elragadtatásba esett, de járt-kelt, lángolt a szeretettől, és beszélt. Ilyen alkalmakkor megvilágosodásokat kapott a hit igazságairól, vagy a lelki élet kérdéseiről.

Annyira lobogott benne az istenszeretet, hogy szerette volna bejárni az egész világot, és minden teremtményt meghívni Isten szeretetére. „Nem szeretik a Szeretetet” – ezt fájjalta leginkább, és ez a motívum 1585 tavaszától egyre erősebbé vált elragadtatásaiban. Május 12-

én Isten mutatott neki egy kertet, amelyet teljesen ellepett a tövis és a bogáncs, és fölpanaszolta neki, hogy ilyen az Egyház. Erre Magdolna így válaszolt: „Ó, Szentháromság, Atya, Fiú és Szentlélek! Csak valami keveset juttass nekik világosságodból, hogy fölismerhessék rossziaságukat. Nekem pedig add a kegyelmet, hogy elégtételt nyújthassak értük, ha akarod, akár életem föláladozásával is!”

Egy másik alkalommal megismételte engesztelő fölajánlását, és hozzátette: „Ha az én gyengeségem nem elegendő, hogy vakságuktól megszabadítsa őket, engeddd, hogy annyiszor szenvedjem el a halált, s kezdjem újra az életet, ahányszor csak szükséges, hogy igazságosságod kielégíttessék!” – És a fölajánlást az Úr elfogadta, mert megparancsolta neki, hogy vezeklésül a vasárnapokat kivéve vízen és kenyéren böjtöljön, naponta csak öt órát aludjon kemény deszkán, ne viseljen a lábán sarut, és télen-nyáron ugyanabban a ruhában járjon.

Június 8-án az Úr tudomására hozta, hogy néhány nap múlva megajándékozza azzal a boldogsággal, hogy Isten gazdagságából részesülve egyesülni fog a Szentlélekkel, utána azonban öt szenvedéssel teli esztendő következik. Magdolna arra kapott ígéretet, hogy Isten megvonja tőle a kegyelemnek minden érezhető vigasztalását; a próbatét arra szolgál, hogy megismerje a saját semmiségét, és még fogékonyabbá váljék Isten sugallatai iránt; mindez nem marad rejtve az ördögök előtt, de Isten megvalósítja a maga terveit.

Az előre megmondott szenvedés valóban megkezdődött, és félelmetes volt. Magdolna fizikailag érezte az ördögök közelségét, akik gyötörték őt. Kétségei támadtak a hit felől, káromló gondolatok, tisztátalanságok, kétségbeesés, gög kísértette, ám ő mindezen kísértések közepette egyre inkább megalázta magát. Az igazi gyötrelmet azonban szörnyű belső szárazsága okozta, amely lehetetlenné tette, hogy a lelkét fölemelje Istenhez. Elmondta előljárójának, hogy egyetlen támasza az a csekély jóakarát volt, amit a szívében tudott, hogy nem akarja megbántani Istent.

Amikor nővértársai látták szenvedését és elhagyatottságát, kételkedni kezdtek a korábbi kegyelmek hitelességében. És bizalmatlanságukat még tovább fokozta, hogy 1586-ban elragadtatások közben leveleket kezdett diktálni. Külön figyelmet érdemel, hogy elragadtatásai minden belső elhagyottság ellenére tovább folytatódtak. Csak ahogy ő maga írja, semmi örömet nem talált bennük, mert úgy élte át elragadtatásait ebben az időszakban, mintha nem ő lett volna.

E levelekben lángoló szavakkal fordult ő, a kis kármelita apáca nagy egyházi méltóságokhoz: a pápához, a bíborosok kollégiumához, a jezsuita generálishoz, a firenzei érsekhez, és Isten nevében sürgette őket, hogy Krisztus vééréért tegyenek meg mindent, ami szükséges az Egyház megújulásához (ti. a trienti zsinat határozatainak végrehajtásához). Nem nehéz elképzelni, hogy ez a hang mennyire megrémítette az apácákat. E levelek mind megtalálhatók a kolostor levéltárában – ugyanis soha nem küldték el őket! Vajon tartalmuk eljutott-e a címzettekhez? Nem tudjuk, annyi azonban bizonyos, hogy választ sehonnan nem kapott rá.

1590 pünkösdjén ért véget ez az ötéves próbatét. A matutinum végén, amikor a Te Deumot énekelték, Magdolna nővér úgy elmerült Istenben, hogy egész nap elragadtatásban maradt. Visszakapta a kegyelem vigasztalásának érzését, és ígéretet kapott, hogy ezután bármit tesz, mindennapos munkája közben is Istennel egyesülten fog élni.

A firenzei Santa Maria degli Angeli-kolostor nem tartozott a kármeliták sarutlan reformágához, de amit Magdolna nővér megélt, az teljesen megegyezik azzal, amit Avilai Szent Teréz és Keresztes Szent János a lelki élet legmagasabb fokairól tanít. S föltűnő, hogy – annak ellenére, hogy a neki szóló leveleket nem küldték el – V. Sixtus pápa bullái és rendeletei 1585–1590 között szinte szóról szóra választ adnak azokra a követelésekre, amelyeket Magdolna isteni parancsra megfogalmazott.

Elragadtatásai során az Úr olyan szerzetesi ideállal ismertette meg Magdolna nővért, amely nagyon eltért az akkori kolostorok általános gyakorlatától. Amikor a novíciamesternő asszisztense (1595), majd novíciamesternő (1598) lett, lehetősége nyílt, hogy a kapott eszményeket másoknak is átadja. Növendékeit arra nevelte, hogy maradéktalanul tartsák meg a szerzetesi fogadalmakat, mert csak így juthatnak el a szabadság legmagasabb fokára, amely föltételezi, hogy a lélek mindenről lemond, ami nem Isten. Céltudatos következetességét Istenért égő buzgósága teszi érthetővé. Mindamellet nem volt kegyetlen, mert szigoránál csak anyai szeretete volt nagyobb, amellyel fiatal nővértársait szerette, s mint „gyermekeinek” éjjel és nappal szolgálatára volt. A szellem, amelyet meghonosított a novíciák között, természetesen a kolostor egészére is hatott, és áldásait még nemzedékekkel később is érezték.

Tevékenysége azonban nem korlátozódott csak a novíciákra. Szeretetét mindenki felé árasztotta, s mióta megtapasztalta saját emberi gyengeségét, mindenki felé megértő és jóságos lett. A laikus nővérek mellé odaállt, és segített nehéz munkájukban, a beteget vigasztalta és gyógyította, a szomorúakat megvidámította, olvasott a lelkekben, előre mondta a jövődőt és csodákat művelt.

1595-ben azt kérte Urától, hogy vonjon meg tőle minden örömet, és engedje, hogy a „puszta szenvedést” élhesse, mert úgy érezte, hogy az önmegtagadás és a vezeklés számára semmi nehézséget nem okoz. Egyetlen féltett kincsének azt érezte, hogy Isten viszonzza a szeretetét, épp ezért ezt akarta följánlani. És az Úr elfogadta: magára hagyta azt a lelket, akit annyiszor látogatott meg boldogító elragadtatásokban. Most megvont tőle minden vigasztalást, és ez az állapot egészen a haláláig tartott.

Magdolna nővér 1602-től súlyos beteg lett: heves lázrohamok lepték meg és vért kezdett köpni. Ágynak dőlt, s amikor 1604-ben megválasztották szubprierának, hivatalát már nem gyakorolhatta, mert nemcsak felkelni nem tudott, hanem már fölülni sem volt képes az ágyban. Tagjait mintha kőpadra vonták volna, a bőre kisebesedett... arcán azonban állandóan a mélységes béke nyugalma uralkodott, és szentáldozás után olyan volt, mintha már megdicsőült volna.

Az orvosok számára érthetetlen módon három évig tartott ez a haldoklás. Ő maga azt mondta: „A Paradicsomban nem szenvedhetek Isten iránti szeretetből, ezért nem szeretnék még meghalni.” „Szenvedni, nem meghalni” – ezzel jellemzik lelkiségét, pedig ezt ő így soha nem mondta, de élte. 1607. május 25-én költözött el égi Völegényéhez.

Életében sok jele volt szentségének, a halála után is sok csodát tett. Egy év múltával a holttestét teljes romlatlanságban emelték ki a sírjából. 1626-ban VIII. Orbán pápa boldoggá, 1669-ben IX. Kelemen pápa szentté avatta.

Ünnepét már a következő esztendőben, 1670-ben fölvették a római kalendáriumba, május 25-re. 1728-ban azonban erre a napra tették Szent VII. Gergely ünnepét, ezért Magdolnát áthelyezték május 27-re. 1899-ben erre a napra került Beda Venerabilis, ezért Magdolnát tovább helyezték 29-re. 1969-ben – bár így egy napra három szent ünnepe is esik – visszakerült égi születésnapjára, május 25-re.

*

Pazzi Szent Mária Magdolna a 16. század nagy misztikusai közé tartozik. A külvilág szeme elől rejtetten, látszólag minden eredmény nélkül élt, de a kegyelem a nagy kármelita reformátorok és védőszentje, Sziénai Szent Katalin lelki testvérévé tette őt. Misztikus élményei leginkább ez utóbbival mutatnak rokonságot.

Pontos följegyzések maradtak a következőkről: 1585. március 24-én, Gyümölcsoltó Boldogasszony vigíliáján Szent Ágoston megjelent neki, és a szívébe írta e szavakat: „Verbum caro factum est!” Április 15-én lelkébe kapta a stigmákat, 28-án misztikus eljegyzése volt: Krisztus gyűrűt húzott az ujjára; május 21-én kapta a parancsot, hogy böjtöljön, és csak öt órát aludjon naponta.

Június 8-án egy nyolc napig tartó elragadtatás-sorozat kezdődött. Minden nap a tercia idején eljött hozzá a Szentlélek tűz, víz, galamb vagy oszlop alakjában. 16-án, Szentháromság vasárnapján kezdődött az ötéves próbatét, amelyet Magdolna „az oroszlánok barlangjának” nevezett. 1590 húsvétján az Úr arra kérte, nyújtsa meg a nagybőjtöt pünkösdig, s ennek végeztével kapta vissza az érzékelhető vigasztalásokat.

Az Egyház iránti szeretet volt számára a Krisztus iránti misztikus szerelem földi kifejezési formája. A megváltó Vért, amelyet Krisztus egész testéből ontott az Egyházért, ajánlja föl Magdolna is, hogy megújuljon az Egyház: hogy a papok ismét a világ világossága legyenek, hogy a nővérek ne az ostoba szüzek közé tartozzanak, hogy a hitetlenek térjenek meg az egy akolba, s hogy a hívőket egészen átíthassa a megváltó vér.

*

**Istenünk, szüzesség kedvelője,
ki égi ajándékokkal ékesítetted Pazzi Szent Mária Magdolnát,
mert szíve égett az irántad való szeretettől,
kérünk, add, hogy akinek ünnepét ma üljük,
annak tisztaságát kövessük a szeretetben!**

26. Néri Szent Fülöp

*Firenze, 1515. július 21.

†Róma, 1595. május 26.

Fülöp édesapja kis jegyző és alkimista volt Firenzében. Amikor Fülöp öt éves volt, meghalt az édesanyja, de nevelőanyja is nagyon szerette. A kis „Pippo buono” mindenki kedvence volt. Közvetlenség, dús fantázia, nagy lelkesedni tudás jellemezte. Rendkívüli érzéke volt a vidám, népies tréfákhoz. Alakján valami sugárzó tisztaság ömlött el.

Első képzését szülővárosának Szent Márk-konventjében, a dominikánusoktól kapta. Ami jó van benne – vallotta később –, azt nekik köszönheti. Ők ültették szívébe a mély szeretetet és tiszteletet „vértanújuk”, Savonarola iránt. Az ő írásaiból tanulta meg, hogy a szükséges egyházi reform csak a lelkek – azaz a papság és a laikusok keresztény életének – megújulásából születhet meg; hogy a Szentlélek működésében hinni kell, hiszen a Szentlélek az Egyházban él ma is, mint a kezdeti időkben; s végül, hogy semmi sem tesz oly boldoggá és vidámmá, mint a Szentírás fölötti elmélkedés.

Apja 1533-ban a Montecassino közelében lévő San Germanóba küldte. Itt élt nagybátyja, egy gazdag kereskedő. Fülöp állítólag három könyvet vitt magával: az egyik volt a Laude, a „jámbor bolond”, Jacopone da Todi (†1306) nyers és faragatlan, de misztikus bensőséggel telített dalai; a másik Boldog Combini (†1367) életrajza a humanista Belcaritól; a harmadik a sokat utazó falusi plébános, Arlotto vidám elbeszéléskötete. Ő volt az, aki sírkövére ezt íratta: „Saját magának és mindenkinek, aki ide kívánczik.”

Fülöp legfeljebb három évig maradt San Germanóban. Úgy látszik, többet időzött Szent Benedek iskolájában, mint nagybátyja üzletében. Egy későbbi montecassinói apát tanúsítja, hogy Fülöp „három egymást követő éven át megvetette az alapokat a magas tökéletességhez, különösen az ottani kiváló szerzetes, Evoli Özséb tanítása révén...” Itt kedvelte meg Cassianust és a régi egyiptomi remete-szerzetesek lelki tapasztalatait. Életmódjukat a gaetai kikötő fölött lévő híres hegy Albaneta-kápolnájában próbálgatta. Lehetséges, hogy már akkor megélte első pünkösdi csodáját.

1536-ban Rómában találjuk. Krisztust követve teljes szegénységben élt. A firenzei vámhivatal vezetőjénél talált szállást és igen szegényes étkezést mint fiainak nevelője. Teológiai előadásokat hallgatott az ágostonosoknál és a Sapienza egyetemen, ahol 1537 óta két jezsuita is tanított. Nemsokára megismerkedett magával Ignáccal is, és megtanulta tőle a „belső imádságot”. Vele és rendtársaival együtt segítette 1538/39 ínséges telén a római éhezőket. Látogatta a betegeket a Szent Jakab-ispotályban, és megismerkedett alapítójával is, aki a híres laikus testvérülethez, az „Isteni Szeretet Oratóriumához” tartozott. „Sola caritas – csak a szeretet számít!”, lett később saját oratóriumának a jeligeje is.

Tanév közben, egész hirtelen elhatározta, hogy abbahagyja tanulmányait. A Szentíráson és Szent Tamás Summáján kívül eladta könyveit, és árukat a szegényeknek adta. „Sohasem tanultam sokat, mert el voltam foglalva az imádsággal és egyéb lelki gyakorlatokkal” – szokta később mondogatni. És mégis azt mondja róla másvalaki, hogy fölfedezte: Fülöp tudása éppen olyan nagy, mint a jámborsága. Akkoriban azonban erre a radikális elhatározásra jutott a Megfeszített előtt: „Aki Krisztuson kívül akar valamit, nem tudja, mit akar; aki Krisztuson kívül vágyik valamire, nem tudja, mire vágyik; aki Krisztuson kívül másvalakiért dolgozik, nem tudja, mit csinál.”

Napjai ettől fogva az utcai apostolkodással teltek. Bizalmat keltő modorának senki sem tudott ellenállni. Éjjel azonban Istené volt.

Valami kiűzte Róma kapui elé a Campagna éjszakai magányába, a San Sebastiano-katakomba föld alatti vértanúsírhajhoz. Gyakran fölkeresett egy-egy templomot, ott

imádkozott, és néhány órát aludt az előcsarnokban. Belső élete Isten és az ő titka maradt. Talán akkor tapasztalta meg azoknak az imádságoknak az erejét, amelyeket később ifjú barátainak ajánlott. Köztük voltak a régi sivatagi atyák röpimái. Más imádságok teljesen órávallanak.

Ilyen órákban költeményeket is írt. Sajnos, csak egyetlen szonett maradt ránk, amely így végződik:

„Mily börtön rabja a lélek a földön?
Miért nem tud kitörni idelentről,
hogyan lába végre csillagokon járjon,
Istennek éljen, s magának meghaljon?”

Rendkívüli látomásokban és kegyelmekben is részesült. Az a leghíresebb, amelyet 1544-ben a katakombákban kapott. Úgy látta, hogy tüzes golyó hatol be a száján, és leszáll a szívébe. Egy másik látomásban Keresztelő Szent János, Firenze védőszentje kiszólította remeteéletéből az apostoli munkába: „Isten akarata szerint a világba kell menned, és Rómában kell élned, de úgy, mint a sivatagban!” –hallotta egy benső hang szavát.

Végül harminchat éves fejjel 1551 májusában gyóntatóatyja, Persiano Rosa rábeszélésére fölvette a papi rendet. Beköltözött a „San Girolamo della Carità” testvérület házába. Itt bontakozott ki sokféle megpróbáltatás után tulajdonképpeni alkotása: az oratórium. Mint egy sztarec vagy a régi sivatagi remete-szerzetesség „lelki atyja” körül, lelki gyermekeinek egyre növekvő tábora alakult ki körülötte. Legtöbbjüket a gyóntatószékben ismerte meg. Délutánonként összejöttek kicsiny cellájában, s kezdődött a lelki beszélgetés. Jánost, Pált, Ágostont, Cassianust, Tamást, Gersont és Colombinit olvasták, vagy kirándultak, és este még sokáig térdeltek a San Girolamo-templomban. Egyénisége mind önállóbban és világosabban átjárta apostoli munkáját. A reneszánsz és a kezdődő újkor emberének kevélysége arra készítette, hogy „Istennek, a Hasonlíthatatlannak szeretetéből bohócruhát öltözzön, és minden emberit a feje tetejére állítson”. Micsoda titokzatos ember az, aki valódi gyönyörűségét leli abban, hogy bolondnak tartsák! Teszi ezt részben vidám természetéből, részben azért, hogy elrejtse azt az izzást, amellyel ő az Istené. A világot „semmibe venni, önmagammat semmibe vétetni” – az istenibe menthetetlenül beléveszett embernek ezt a végső bölcsességét senki úgy meg nem élte, mint ez a „Pippo buono”, aki kacagásával takarta el a Mérhetetlent, amely meg akarta semmisíteni” (H. Rahner).

Cellája hamarosan szűknek bizonyult. A templom szomszédságában volt egy raktáráépület, azt építették át oratóriummá. A fiatal közösség ettől kapta a nevét (1554).

Itt ismerkedtek naponta a Szentírással. De nemcsak a szent könyvekben leírt isteni igével ismerkedtek, hanem az Úrnak az Egyház és a szentek életében megtestesült szavával is. Közösen az imádsággal válaszoltak Isten szavára, egyénileg pedig ki-ki a szeretet tetteivel a város kórházaiban és utcáin. Az új kör első „hódításai” közé tartozott Tarugi, a későbbi bíboros, valamint Baronius, az **Egyháztörténeti annales** szerzője. Ezek az oratórium látogatóinak 1559-ben tartott konferenciák anyagából álltak össze.

Vállalkozásaik egyre bővültek: „oratóriumokat” tartottak vasárnap reggelenként a mise előtt, délután és esténként népnyelvű énekléssel és imádsággal; körmeneteket rendeztek, héttemplom-búcsújárásokat, amelyeken a római kúria legfelsőbb körei is részt vettek. Ezeknek köszönhetően Fülöp kétszer összeütközésbe került az inkvizícióval: először a félelmetes IV. Pál pápa alatt, majd még egyszer V. Pius idejében. Teljes alázatosságával és kedvességével mindkét alkalommal lefegyverezte bírját. Nemcsak baj nélkül került ki az ügyből, hanem megnyerte a nevezett pápák különleges jóindulatát is. Egyébként befolyásos szövetségese volt Borromei Károly.

1564-ben művének újabb állomása kezdődött. Mivel a pápa közbelépésére át kellett vennie a firenzeiek római templomának és egyházközségének vezetését, három fiatal barátját és segítőjét: Tarugit, Bordinit és Baroniust pappá szenteltette. Ezzel először kezdett világi papok kis csoportja közös életet. Fülöp érdeklődése továbbra is az „Isten-alapította” nagy, plébániák fölött álló oratórium-körnek szólt, amely még mindig a San Girolamóban gyülekezett. Egy résztvevő szerint ez az oratórium „Róma egész vallási életének a középpontját” jelentette.

A Fülöp és XIII. Gergely (1572–1582) között kialakult baráti kapcsolat újból biztosította neki és művének a Szentszék támogatását. Így hamarosan teljesen függetleníteni tudta magát a firenzei kolóniától, és a pápától kapott Vallicella-templomban újjászervezte oratóriumát. Amikor ez 1578-ban helyet adott a Nouva Chiesának, az Újtemplomnak, a város minden rendjéből és rétegéből ezrek találkoztak itt az oratóriumban. Az oratoriánus papok és testvérek itt élő nagy csapatából alakult meg az „Oratórium Kongregációja”, amely 1575. július 15-én pápai jóváhagyást kapott. 1583-ban a pápa parancsára Fülöpnek is oda kellett költöznie. Közben teljesen megvilágosodott előtte hivatása és föladata: a klérus azoknak a világi keresztényeknek a példáján épüljön, akik a világban helyzetüknek megfelelően élik a tökéletesség életét. A népet azután a belsőleg megújult papság fogja elvezetni a keresztény életre. Ebbe a klérusba tartoznak az ő fiai, akik világi papok fogadalom nélküli közösségében együtt élnek.

Így lett Néri Fülöp, a firenzei „Róma második apostolává”. Többszöri betegeskedés után 1593-ban elérte, hogy megválhasson előljárói hivatalától. 1595. május 12-én Baroniust, a gyóntatóatyja föladta neki a szent kenetet. Azután Frederigo Borromeo kardinális megáldoztatta. Az „Uram, nem vagyok méltó”-nál könnyek között vádolta még egyszer magát: „Soha semmi jót sem tettem, semmit, egyáltalán semmit; egyáltalán nem vagyok méltó!” Azután: „Ha meggyógyulok, megváltoztatom életemet.” Rövid ideig újra tudott misézni. A szentmise bemutatása közben évek óta órákat elragadtatásban töltött. Hasonlóképpen utolsó napjáig gyóntatott. 1595. május 25-én reggel még bemutatta a szentmisét „örömtől ujjongva és énekelve”. Rajta kívül senki sem gondolt közeli halálára. Este, mint mindig, hozzá jöttek a testvérek mindnyájan, megkapták áldását, s másnap reggel három órakor Fülöp meghalt. Szentté avatási eljárása már halála után két hónappal megkezdődött. 1622-ben Loyolai Ignáccal, Xavéri Ferencsel és Avilai Terézszel együtt avatták szentté.

Ünnepét 1625-ben vették föl a római kalendáriumba, május 26-ra.

*

Egész sereg jellemző esemény híre maradt ránk Néri Fülöpnek, Róma szeretetreméltó második apostolának életéből. Még Goethe is csodálta őt, és „humoros szentnek” nevezte.

Alighogy Rómában megtelepedett, napjait az utca-apostolkodásnak szentelte. Nem tartott az embereknek dorgáló beszédeket. Jobban szeretett vidám beszélgetést kezdeményezni az utcán csavargó ifjakkal, a firenzei kereskedőkkel, az apró üzletek tulajdonosaival és a szegény művészekkel. Szellemesen és népies szókimondással kezdte, hogy azután – megnyílt szívük láttán – hirtelen megkérdezze: „Mikor szedjük össze végre bátorságunkat, hogy elkezdjük valami jót tenni? Nem késlekedhetünk vele, mert a halál sem késlekedik!”

Egyszer egy fiatal barátja sikeres tanulmányairól beszélt neki. Fülöp akkor így szólt hozzá: „Szerencsés ember, most tanulsz. Pár év múlva doktor leszel, és kezdesz pénzt keresni. Ügyvéd leszel és prelátus, és sok egyéb tisztséged is lesz. Boldog leszel, és már nem is fogsz mást kívánni.” A diák már azt hitte, hogy Fülöp komolyan beszél. De akkor magához vonta, és ezt suttogta fülébe: „És aztán?” Ez a súlyos kérdés új irányt adott az ifjú jóbarát életének.

Fülöp rendkívüli látomásai közül az a legnevezetesebb, amelyben egy pünkösdi napon a katakombákban részesült. Bensőséges imába mélyedve azt látta, hogy valami nagy fényesség,

egy tűzgolyó közeledik feléje, és ajkait perzselve szívéig hatol. A földre zuhant, és föl kellett tépnie a ruhát a mellén a tűz heve miatt. Közben ezt dadogta: „Hagyd abba, Uram, túl sok ez!” Egész teste reszketett, és amikor kezét a szívére tette, ökölnyi dudorodást érzett, amely többé nem múlt el. Ettől kezdve a legkisebb Istenre irányuló gondolat olyan szívdobogást váltott ki Fülöpben, hogy a körülötte lévők is hallották. Halála után a mindenre kiterjedő orvosi vizsgálat jegyzőkönyvben rögzítette, hogy szíve erősen megnagyobbodott, fölötte két bordája eltörött, s kifelé domborodott.

Hogy ez a jó pásztor milyen szeretetreméltóan tudta báránykáját kisebb hibáiktól is megszabadítani, mutassa két jelenet: Egy divatos dáma, aki magas sarkú cipőt viselt, megkérdezte tőle, hogy nem bűn-e ilyen magas sarkon jönni-menni. Csak ennyit szólt: „Óvd magad a megbicsaklástól, nehogy eless.”

Egy piperkőc ifjúnak nagy volt a fodros gallérja. Fülöp szelíden megsimogatta a nyakát e szavakkal: „Többször is megsimogatnálak, ha ez a gallér nem bökné az ujjamat.”

Szívesen volt együtt pajkos fiatalokkal az utcán vagy kinn a szabadban. Gyakran egész csapat töltötte meg a szobáját. Mivel játék közben hangoskodtak, ennyit mondott nevetve: „Ha nem követnek el bűnt, tőlem akár fát is hasogathatnak a hátamon!”

Sokan „csodatevőnek” tekintették Fülöpöt, ő maga azonban nem sokat törődött vele. Egyszer fölkiáltott: „Azt akarják, tegyek csodát. Én pedig nem akarok csodát tenni!”

Egy napon Fülöp a pápát megszabadította fájdalmaiktól. Egy bíboros akkor azt mondta neki: „A pápa annyira megörült a látásának, hogy elfelejtette fájdalmaiktól.” Ám Fülöp határozottan kiigazította: „Nem. A fájdalmaiktól valóban én vettem el. Olyan embereknél, akiknek fontos ügyeket kell intézniük, a betegség sok kárt okozhat. Ezért meg kell gyógyítani őket.”

Egy leányt különleges viselkedése miatt megszállottnak tartottak. Fülöp egész józanul ezt mondta vele kapcsolatban: „Adjátok férjhez, akkor majd meggyógyul.”

Róma közelében az egyik kolostorban volt egy apáca, aki nagy föltűnést keltett, mert állítólag természetfölötti látomásai és elragadtatásai voltak. A pápai hatóság Fülöpöt bízta meg, hogy járjon utána a dolognak. Fülöp rossz időben gyalog ment ki oda. Hívták az apácát, Fülöp pedig anélkül, hogy köszöntötte volna, odanyújtotta neki sáros csizmáit, hogy húzza le. Az apáca visszahőkölt, és heves szavakkal tiltakozott a számára fölháborító kérés ellen. Akkor Fülöp nyugodtan fölállt: „Már nem is fontos lehúzni! Elvégeztem a feladatomat” – mondta, s azonnal visszatért megbízóihoz. „Az a nő nem szent – tájékoztatta őket –, és nem is tesz csodát, mert hiányzik belőle a legfontosabb, az aláztatosság.”

Hogy csökkentse azt a nagy tiszteletet, amellyel hozzá közeledtek az emberek, s hogy magát megalázza, Fülöp nem egyszer megjátszotta a csodabogarat, sőt egyenesen a bolondot. Nem ritkán megtörtént, hogy az emberek letérdeltek előtte, és ruháját akarták megérinteni. Ilyenkor odaszózott nekik, és heves szavak kíséretében elkergette őket. Ha asszonyok fogták körül, vette a szemüvegét, és sorban mindnek az orrára rakta. Ismerősöknek és ismeretleneknek állába, hajába vagy fülébe kapaszkodott.

Időnként fordítva vette föl ruháját, máskor azt látták, hogy egy köteg bogáncsot tart a kezében, és meg-megállva bolondos élvezettel szagolgatja. Nyilvános tereken táncolt, s bort ivott egy üvegből a házról házra járva kéregető Félix kapucinus testvérral. Arcának csak egyik feléről vétette le a szakállat és félig borotváltan ugrándozva, táncolva járt az emberek közt.

1583. november 22-e reggelén érdekes menetet láttak a nevető rómaiak az utcákon vonulni. Elöl zászlóként lobogtatott valaki egy lepedőt. Utána jöttek a többiek házi holmikkal: az egyik egy székkal, a következő egy seprővel, a harmadik a tűzgyújtó szerszámmal és így tovább. Az első oratorianusok költöztek új házukba. Csak Fülöp öreg macskáját hagyták ott, amely a templom raktárában az egereket fogdosta.

1595 úrnapijának estéjén azt mondta mosolyogva lakótársainak: „Most meg kell halnom.” Azután lefeküdt. „Nem félsz?” – kérdezte az egyik testvér. Fülöp megrázta fejét, és derűsen azt mondta: „Nem, nem félek. Isten jó. Majd egy kis elnézéssel lesz az ő ostoba és haszontalan Fülöpjével szemben.”

*

**Istenünk,
ki hűséges szolgálodat szentjeid közé fölmagasztalod,
kérünk, add,
hogy a Szentlélek minket is gyújtson lángra
a szeretetnek azzal a tüzével,
amely Néri Szent Fülöp szívét oly csodálatosan izzóvá tette!**

27. Canterbury Szent Ágoston

†604(?) május 26.

Nagy Szent Gergely pápa 596-ban a római szerzetest, Ágostont küldte el negyven társával, hogy hirdessék az evangéliumot Délkelet-Angliában a kenti népnek. Kent királyságát abban az időben Ethelbert kormányozta, akit Dél-Anglia többi királya elismert fölöttesének. Ethelbert néhány évvel korábban feleségül vette Berta frank hercegnőt, Párizsi Charibert király leányát. Berta magával hozott Kentbe egy Liudhard nevű frank püspököt, aki Canterburyn kívül egy római templomot magánkápolnaként használt. Arról azonban nincs tudomásunk, hogy akár a püspök, akár a királyné megkísérelte volna Ethelbertnek vagy népének megtérítését.

Róma angliai missziójának kezdetei homályba vesznek. Béda **Anglia egyháztörténete** című műve az egyetlen forrásunk. Ebben elbeszéli, hogy Gergely Rómában angol rabszolgákat látott, és ettől fogva dédelgette azt a vágyat, hogy Angliában is hirdessék az evangéliumot. De semmi sem történt ebben az irányban mindaddig, amíg 590-ben ő maga nem lett a pápa. Világos, hogy a kezdeményezés Gergelytől eredt, és a vezető, akit ehhez a vállalkozáshoz kiválasztott, saját kolostorának a priorja volt.

596 tavaszán Ágoston társaival tengeri úton indult Galliába. Mivel a vállalkozást túl veszélyesnek látták, a partraszállás után társai vissza akartak fordulni, s erről levelet is küldtek a pápának. Gergely azonban nem engedett kérésüknek. Buzdította őket, hogy az egyszer már megkezdett vállalkozást ne adják föl, és megparancsolta nekik, hogy engedelmeskedjenek Ágostonnak, akit apátjukká tett. Ezenkívül levelet írt Gallia püspökeinek, Austrasia és Burgundia uralkodóinak, és kérte őket, hogy legyenek a misszionáriusok segítségére, adjanak melléjük papokat tolmácsul. Ágoston erősen kézben tartotta a vezetést. Még franciaországi útjuk közben püspökké szentelték. 597 kezdetén társaival partra szállt Thanet szigetén, Kent keleti partja előtt.

Ethelbert Thanet szigetén fogadta a misszionáriusokat. Az első találkozás kedvezően sikerült. Ágoston beszéde jó benyomást tett a királyra: engedélyt adott a térítőknek, hogy tanítsanak. Canterburyben maga jelölt ki számukra szállást, és megígérte, hogy gondoskodik ellátásukról. Hamarosan megtörténtek az első megtérések. Még 597 pünkösdjé előtt maga a király is megkeresztelkedett, de nem akarta, amint Béda mondja, alattvalóit kényszeríteni, hogy példáját kövessék, mert megtanulta, hogy a keresztény hitet szabadon kell elfogadni. Megtérése és Ágoston apát meggyőző ereje mégis elérte, hogy karácsonykor tízezer megtérőt keresztelhetek meg.

Ágoston két társát, Lőrincet és Pétert Rómába küldte, hogy tájékoztassák a pápát a misszió sikeréről, egyben tanácsot kért különféle problémákkal kapcsolatban.

A követek csak 601-ben tértek vissza, egy csapat újabb misszionárius kíséretében, s meghozták Ágoston számára az érseki palliumot.

Hoztak ezenkívül istentiszteleti edényeket, eszközöket és ruhákat, templomfelszereléshez szükséges egyéb tárgyakat, apostol- és vértanú-ereklyéket és számos könyvet. És alapos választ hoztak Ágoston kérdéseire, aki azt a megbízatást kapta, hogy papjaival és klerikusaival éljen közös életet, szerzetesei számára azonban alapítson külön kolostort. Továbbá a gall és a római egyház szokásai alapján saját liturgiát kellett összeállítania, úgy, ahogyan a legcélszerűbbnek látja. Azzal is megbízta a pápa, hogy szükség szerint még tizenkét püspököt szenteljen, egy püspököt pedig küldjön Yorkba, a Northumbria-királyságba, aki engedélyt kapott, hogy a maga részéről is további tizenkét püspököt szenteljen.

A pápának ezek az átfogó tervei természetesen teljesen távol jártak a realitástól. Azt mutatják, hogy a pápának nem volt áttekintése az angliai helyzetről. Az első misszionáriusok csak egy generációval Ágoston halála után léphettek Northumbria földjére. A következő évek folyamán Ágoston Rochesterben állított föl püspökséget és Justust tette püspökévé, aztán egy harmadikat Londonban, ennek Mellitus lett a püspöke. Számára Ethelbert király templomot építtetett Szent Pál apostol tiszteletére. Canterbury mellett emeltetett Ágoston egy Szent Péter és Pál tiszteletére szentelt kolostort. A városban saját székesegyháza mellett iskolát alapított jövődő papságának kiképzésére.

Ezekben az években szenvedte el egyetlen súlyos kudarcát. A pápa egész Angliára kiterjesztette Ágoston joghatóságát, ugyanakkor megbízta, hogy ennek megfelelően vegye gondjaiba a római időkből maradt brit keresztényeket. Ezek az angolok, szászok és jütök inváziója óta az egyház többi részétől elkülönülve éltek a nyugati országrészekben. Ágoston őket is meg akarta nyerni a missziós munkára. Ethelbert király segítségével konferenciát szervezett a brit püspökök és tanult emberek egy csoportjával, és előadta nekik elgondolásait. Gondolkodási időt kértek. A legközelebbi összejövétel alkalmával azonban nem fogadták el Ágoston indítványát, hogy vegyék át a húsvét idejének római számításmódját és a keresztelésnek az egész egyházban használatos rítusát. Azt is visszautasították, hogy bármi módon részt vegyenek Anglia misszionálásában. Ezzel kitűnő alkalom maradt kihasználatlanul. A brit egyház tovább élt a maga elszigeteltségében. Ennek oka nyilvánvalóan a büszkeségük volt. Emellett a brit keresztények bizalmatlanok is voltak Ágostonnal szemben, hiszen ellenségeik, hódítóik között tevékenykedett.

Ez az eset, amelyet Béda közléséből ismerünk, számos angol történész ítéletalkotását meghatározta. Kevés kivétellel csak jelentéktelen érdemet tulajdonítanak Ágostonnak Anglia megtérítésében. Pedig, ha közelebről megvizsgáljuk, figyelemre méltó teljesítmény volt, amit végbevitt. Mire meghalt – valószínűleg 604-ben –, megtérítette Kent királyát és népéből több ezer embert, alapított három püspökséget és legalább egy kolostort. Létesített egy iskolát, amely néhány éven belül bennszülött püspököket és papokat képzett az új egyháznak. Természetesen helyes az az állítás, hogy Ágoston nem térítette meg Angliát. Ahhoz ugyanis legalább egy évszázad munkája kellett. Az ő missziója Kent udvarára és királyságára terjedt ki, ahol tartós sikereket mondhat magáénak. Béda egyháztörténetében van egy jellemző hely, amelyben arról tudósít, hogy milyen volt az egyház helyzete Canterburyben az Ágoston halálát követő években. Béda leírja, hogy Lőrinc, Ágoston utóda, amikor Canterburybe jött, látta, hogy ennek az egyháznak az alapjai a legjobb állapotban vannak”. Pál apostolhoz hasonlóan Ágoston ültetett ott, ahol másoknak kellett aratniuk. Az ő feladata az volt, hogy lerakja az Egyház alapjait Angliában. Béda szavai tanúsítják: valóban méltó arra, hogy az angol nép apostolának nevezzük.

8. századi kéziratok tanúsága szerint 604. vagy 605. május 26-án temették el. Ünnepe 1882-ben vették föl a római naptárba, május 28-ra, 1969-ben áthelyezték május 27-re.

*

Béda elmondja, milyen esemény adta az alkalmat a római bencések missziójának elindulásához:

Gergely, még mielőtt pápa lett, a római piacon szőke, kék szemű rabszolgákat látott. Kérdésére megtudta, hogy angolok. Erre, a nevükre célozva, kijelentette: „Igazán? Angyalokká kell lenniük!”

Amikor Ágoston kísérőivel Kent földjére lépett, találkozót kért a királlyal és a törzsfőnökökkel. Attól félve, hogy az idegenek varázslattal elbűvölhetik őket, Ethelbert nyílt erdei tisztást jelölt ki találkozóhelyül. Kísérete tagjai között állva fogadta a szerzeteseket, akik körmenetben, litániát énekelve foglalták el helyüket. Ágoston megtartotta első beszédét, és annak hatása nem maradt el.

Később is, amikor Ágoston már érseke volt az óriási, csak félig-meddig megtért egyházmegyének, egész természetességgel magára vállalta a misszionáriusok fáradozásait. Gyalog vándorolt vidékről vidékre, minden nap más hallgatóságot gyűjtve maga mellé. Éjszakánként gyakran csak az erdők fái alatt talált menedéket. Beszédével nem mindig volt képes a kardhoz szokott férfiakat Krisztus követésére megnyerni.

Nagy reményekkel várta azt a napot, amikor papok s püspökök jöttek Walesből. A brit törzsektől jöttek, amelyek már évszázadok óta keresztények voltak, a bevándorolt angolszászok azonban legyőzték és visszaszorították őket. Ágoston szerette volna megnyerni őket. Egy hatalmas tölgy alatt gyűltek össze, amelyet még sokkal később is Ágoston tölgyének hívtak. Nyomatékosan kérte hittestvéreit, hagyjanak föl különleges szokásaikkal és lépjenek vele szövetségre az evangélium hirdetésére. De ők bizalmatlanok maradtak, és elutasították az ajánlatot. Még amikor Ágoston csodát tett előttük – egy vaknak visszaadta látását –, abban sem ismerték föl Isten hívását. Az angolszászok elleni gyűlöletük erősebbnek bizonyult, mint a hitük.

*

**Istenünk,
ki Szent Ágoston püspököd igehirdetése révén
vezetted Britannia népét az evangélium világosságára,
kérünk, add,
hogy apostoli munkájának gyümölcsei
maradandók legyenek Egyházadban!**

30. Szent Johanna – Jeanne D’arc

*Domrèmy, 1413 körül

†Rouen, 1431. május 30.

Jeanne d’Arc valószínűleg 1413 vízkeresztjének napján született a Maas folyó menti kis faluban, Domrèmyben. Szülei Champagne-ból bevándorolt, nem éppen szegény parasztok voltak. Apja, Jacques d’Arc községi előljáró volt. Édesanyját Isabelle-nek vagy Zabillet-nek hívták, de volt egy mellékneve is: Romée. Így nevezték azokat, akik megjárták Rómát, vagy más távoli kegyhelyre zarándokoltak. A jámbor szülők házasságából öt gyermek született, két lány és három fiú. Jeanne a negyedik volt a sorban. Keresztelésekor az Úr legkedvesebb, szűz apostolának (Szent Jánosnak) mennyei pártfogására bízták, kit a korabeli hívek különösképpen tiszteltek. És Jeanne életével bizonyosságot tett arról, hogy méltóvá vált égi pártfogójához, amikor erkölcsi-politikai tisztátalanságba süllyedt korában a testi-lelki tisztaság tanúja lett.

A francia történelem egyik legsötétebb korszakában, a százéves háború idején élt. Az angol királyok a francia trón örökösödési jogát akarták megszerezni. 1420. május 20-án Troyes-ban az elborult elméjű VI. (Őrült) Károly (†1420) francia király nevében Izabella királynő és Jó Fülöp burgundiai herceg egyezményt kötött V. Henrik angol királlyal, mely szerint Henrik feleségül veszi VI. Károly leányát, Katalint, és a király halála után örökli a francia koronát. Ez az egyezmény – állítólagos törvénytelen származása miatt – kizárta a trónöröklésből VI. Károly fiát, Károly trónörökösét, a dauphint. Jó Fülöp, Burgundia és Flandria hercege, a francia birodalom hatalmas hűbéres fejedelme bosszúból csatlakozott a szerződéshez, mivel a trónörökös hívei meggyilkolták apját. A háború így a Loire-ig terjedt, s hullámai Jeanne hazáját is érintették. A kislány gyermekkorra folytonos rablások, vérengzések és rettegések közepette telt. A trónviszályokat kihasználó kisebb-nagyobb hűbérurak szabadon hódolhattak harácsolási szenvedélyüknek. A nagyobb haszon kedvéért hol az egyik, hol a másik fél oldalára álltak. Sokszor véres intrikákkal, politikai gyilkosságokkal tetézett köpönyegforgatásaikat leginkább a falvak népe és a városi polgárság szenvedte meg. A parasztok földjeit tönkretették, állataikat elhajtották. Nem egyszer túsokat szedtek, s kegyetlenül legyilkolták őket, ha a nincstelen hozzátartozók képtelenek voltak kifizetni a váltságdíjat. A városok legnagyobb veszedelme a katonák beszállásolása volt, s a polgárok hamar megtanulták, hogy mindkét párt fegyvereseitől ugyanazt várhatják.

A városok tanácsainak egyetlen célja csak az lehetett, hogy ügyes diplomáciával, homályos szerződésekkel – hol az egyik, hol a másik félnek tett engedményekkel – mentsék a lakosság életét és vagyonát. Ilyen légkörben élte át Jeanne a látomásait, amelyekben az egyszerű pásztorlány küldetésül kapta, hogy a trónörökösöt tegye fölszentelt királlyá és tisztítsa meg az országot az angoloktól.

Tizenkét éves volt, amikor először részesült azokban a rendkívüli ajándékokban, melyek egész életét meghatározták, ellátták természetfölötti tanácsokkal és bátorították külső és belső harcaiban. Az Úr különleges figyelmességgel a korabeli Franciaország három legkedveltebb szentjét adta Jeanne mellé vezetőnek: Szent Mihály arkangyalt, Alexandriai Szent Katalin és Antiochiai Szent Margit vértanút, valamint élete néhány válságos pillanatában Gábriel arkangyalt. De többször nyújtotta ki feléje karját a mennyből és fogadta lányává a Szűzanya is.

A látomások előtt Jeanne teljesen egyszerű falusi lány volt, egy a falu jámbor leányai közül, élénk természetű, szeretett táncolni. Az első jelenés után megváltozott: nem játszott, nem sétált többé, s nem táncolt, legfeljebb a kicsinyekkel, hogy megugráltassa őket. Visszahúzódott a mezei munkától és a pásztorokodástól, s kivételes buzgósággal kezdte

gyakorolni hitét: gyakran gyónt, naponta hallgatott szentmisét, rendkívüli áhítattal járult a szentáldozáshoz. A nap bármely percében megtalálhatták a templomban, amint arccal a padlóra borulva vagy térdelve imádkozott, máskor szemét Krisztus Urunk vagy a Szűzanya képmására szegezte.

Látomásaiban a szentek Isten leányának szólították, s buzdították, hogy legyen jó. Majd miután lelki élete kellőképp elmélyült, tudatták vele konkrét feladatát, mely minden látszat ellenére korántsem politikai jellegű volt. Amint maga Jeanne hangoztatta, ő Franciaország igazi királyáért, Jézus Krisztusért indult harcba: VII. Károly, akit meg kellett koronázni, az országot csak kommandába (letétbe) kapja, s csupán képviselője az ország igazi Urának, Krisztusnak.

Hogy Jeanne az isteni hívásnak engedelmeskedhessen, kérlelhetetlenül szembe kellett szegülnie környezetével. Apja megfenyegette, hogy saját kezével fojtja vízbe, a faluban gúnyolták, zavarodottnak, ördögösnek tartották. Isten leánya egykedvűen fogadta mindezt, s állhatatosan követte a „hangok” legkisebb utasítását is.

Fölkereste Baudricourt lovagot, a közeli Vaucouleurs várának parancsnokát, aki eleinte természetesen szóba sem állt vele. Végül azonban sikerült rábírnia, hogy adjon mellé egy kis csapatot, melynek kíséretében a trónörökshöz mehet. Férfiruhát öltött – hogyan is forgolódhatott volna másképp tartósan a férfínép között? –, s így lovagolt az ellenség megszállta területen keresztül minden baj nélkül Chinonba a dauphinhez.

Károly, aki könnyen befolyásolható, ingatag ember volt, környezete sugallatára bizalmatlanul fogadta őt. Letette királyi ruháját, s nemesi öltözetben elvegyült a főurak közt, hogy a „boszorkány” ne ismerje föl.

Boszorkány helyett azonban szerény, egyszerű külsejű pásztorlány lépett a terembe. Egyenesen az álruhás királyhoz lépett, akit még sohasem látott, de azonnal fölismert. Térdre borult előtte és átkarolta lábait. A király fölkiáltott: „Nem én vagyok a király, hanem ez itt!” – és rámutatott egy úrra, akit a királyi színekbe öltöztettek. A lány azonban nem tágitott, hanem ünnepélyesen mondta: „Nemes trónörökös uram, az egek Királya általam üzeni, hogy Reimsben királlyá kenik és megkoronázzák Önt.” Amikor a király ezt követően magánkihallgatáson fogadta, megnyugtatta őt törvényes születését illetően, s föltárta előtte a maga küldetését is.

Károly mélyen vallásos volt, naponta gyónt és háromszor hallgatott szentmisét mindvégig térden állva, s minden ünnepen szentáldozáshoz járult. Jeanne hivatásának elbírálását az egyház tekintélyére és tapasztalatára bízta, s fölkerésére Poitiers-ben hat hétig vizsgálták Jeanne szavahihetőségét. A próbák között szerepelt többek között ez is: egy áldozás alkalmával a papnál két ostya volt, egyik konszokrált, a másik nem. A pap az utóbbit nyújtotta a szűznek, aki ezt mondta: „Ez nem ami Urunk Megváltónk Teste. Ő a másik ostyában van.” – Abban ugyanis, amelyet a pap elrejtett.

A doktorok arra a véleményre jutottak, hogy Jeanne alázatos, istenfélő, becsületes, egyszerű és mindenestől jó, s mivel azt állítja, hogy Isten Orléans alatt fogja őt jellel igazolni, igenis oda kell küldeni, nehogy az elutasítás a Szentlélek kegyelmének elutasítása legyen. Így aztán Károly egy kis csapat élére rendelte őt, melynek feladata az volt, hogy fedezze az élelmiszer eljuttatását az ostromlott Orléans-ba. És a szállítmány eljutott a városba. Jeanne megjelenése – akit most már mindenki csak „a szűz”-nek (la Pucelle) hívott – lángra lobbantotta a hitet a város csüggedt lakóiban, fölrazta a fáradt és félénkké vált katonákat. És háromnapos harc után, 1429. május 8-án Orléans megszabadult az angoloktól.

Ez az első eredmény megszerezte az ismert pénzember, Coeur anyagi támogatását a rendkívül nehéz loire-i hadjáratához. 1429. június 18-án a patay-i csatában az angolokat Loire menti állásaik föladására és elhagyására kényszerítették, parancsnokuk, Talbot elesett. A francia sereg ekkor az angolok háta mögött Reimsbe indult, ahol 1429. július 27-én a trónörökös királlyá kenték. A szertartáson jelen volt Jeanne, kezében tartva mindvégig –

mint ő maga mondta – a szeretet zászlaját, s Károlyt azzal a szent olajjal kenték királlyá, amelyet egykor a Szentlélek hozott galamb képében Szent Remigius (†533) reimsi püspöknek a frank Klodvig keresztelésére és koronázására. Ezzel VII. Károly visszanyerte az angol királyságot, VI. Henriktől a törvényes uralkodói jogot. Jeanne-t azzal jutalmazta meg, hogy egész családját örökös nemesi rangra emelte (a címet maga Jeanne sohasem viselte), és szülőhelyének adómentességet biztosított.

Jeanne – jóllehet kortársai egybehangzó véleménye szerint kitűnően ülte meg a lovat és forgatta a fegyvert – győzelmeit egyedül Isten kegyelmére hagyatkozva vívta ki. A hadi siker titkát a katonák lelkének kegyelmi állapotában találta meg. Szigorúan megtiltott közöttük mindenféle káromkodást, paráznaságot, elűzte a táborból a bűnös nőket, kiket lélekbelátó képességével azonnal fölismert. És a katonáélet durvaságaihoz szokott sereg elfogadta parancsait és meghajolt Isten leánya előtt, aki egyik győzelemről a másikra vezette őket. Jeanne a polgárháború következtében hajléktalanná vált szerzeteseket és apácákat összegyűjtötte külön zászló alatt, hogy ezzel biztosítsa számukra a közös imádság lehetőségét, a katonáinak pedig a szentmishallgatást.

Csata közben mindig a legveszélyesebb helyzetekben lehetett látni. Gyakran mondogatta, hogy mivel valamennyien gyóntak a csata előtt, semmiféle veszedelem nem fenyegeti őket. Ugyanakkor minden bátorsága ellenére is állandóan vallotta, hogy igazi küldetése nem a harc, hanem a béke és a segítség kieszközlése a szenvedőknek.

Minden fontos csata előtt több ízben is – személyesen – fölajánlotta az ellenfélnek a békekötést, kitéve magát ezzel azok ocsmány szidalmainak és káromlásainak. Súlyos vállsebesülése után (amit előre megjövendölt) csak annyit kért, hogy ott helyben gyónhasson és társai kötözzék be, azután azonnal visszatért a csatatérre. Legádázabb ellenségeinek elestét megsiratta és hosszasan imádkozott, vezekelt értük. A patay-i csatában egy haldokló angol katonát halála pillanatáig bűnbánatra biztatott és vigasztalt. Csekély pihenő idejében, ha csak tehette, imádságba vonult. Úgy tűnt, észre sem veszi a rajongást, mely körülvette, s természetes egyszerűséggel utasított vissza minden – csak az ő lényének szóló – csodálatot.

A koronázás után addig akarta folytatni a harcot, amíg – küldetésének megfelelően – az angolokat teljesen ki nem űzik az országból. Az ingatag jellemű VII. Károly azonban tanácsadói hatására – akik féltékenyek voltak Jeanne-ra a királyra gyakorolt befolyása miatt – lassanként elfordult egyetlen igaz támaszától. Kezdte hátráltatni Jeanne terveit, lassította csapatai előrevonulását. Elbocsátotta a költséges koronázási sereget, és titkos tárgyalásba kezdett leghatalmasabb hűbéresével, az angolok oldalán harcoló burgundi herceggel. Így aztán Jeanne Párizs felszabadítására irányuló támadása szeptember nyolcadikán támogatás híján sikertelen maradt. A hadsereg a király parancsa szerint visszatért a Loire-hoz. Tél végén Jeanne a hosszú tétlenséget megunva, saját felelősségére megindult a burgundoktól ostromlott Champiegne védelmére.

1430. május 23-án délután a várból kirohanást intéztek az ostromlók ellen. A visszatérést Jeanne néhány emberével hátrvédtként fedezte. Mire azonban a várhídhöz ért, a várbeliek azt már fölvtették, és ő néhányadmagával az ellenség kezébe került. Véletlen volt? Vagy árulás? Nem tudni. Jeanne-nak már jó ideje megmondták a szentjei, hogy fogságba fog esni. A luxemburgi herceg foglya lett, s hiába követelte kiadatását a párizsi egyetem, hiába könyörgött érte a herceg felesége ura előtt térden állva, a herceg 10.000 frankért – akkor óriási összeg! – átadta az angoloknak.

A hírre, hogy angol fogságba kerül, a szűz hirtelen megingásában és halálfélelmében kivetette magát a vártoronyból, ahol fogva tartották. E tettét később egész hátralévő – rövid – életében siratta, de tudta, hogy Isten megbocsátott neki, hiszen őszinte bűnbánattal gyónta meg. A szentség erejébe és az Úr irgalmába vetett rendíthetetlen hitét és bizalmát későbbi bírái arcátlan kevelységnek kiáltották ki.

Az angolok diadalmenetben vitték Rouen városába, ahol mint boszorkányt vádolták be az egyházi hatóságnál. Céljuk az volt, hogy aláássák ezzel a reimsi koronázás érvényességét. A perben mozgósították a domonkos inkvizíciót és a párizsi teológiai fakultást, mely akkor, a bázeli zsinat előestéjén szinte második egyházkormányzat szerepét töltötte be (a zsinat célja az volt, hogy a pápa tekintélyét a zsinaténak vesse alá). A dolgok ilyen állása mellett szinte magától értetődik, hogy Jeanne hiába fellebbezett az ítélet kihirdetése előtt a pápához, hiszen a bírák jórészt azonosak voltak a zsinat vezetőivel, önmagukat az egyház kormányzójának tekintették, s úgy vélték, hogy a pápát kellően képviseli a domonkos inkvizítor.

A per Rouenban folyt le a párizsi egyetem 53 doktora, valamint a domonkos inkvizítor előtt. 1431 márciusától májusig tartott. Az elnök Couchon, a beauvais-i püspök volt, egyben az üresedésben lévő érsekség helynöke. Kétségtelenül az angolok nyomása alatt állt, s a per lefolytatásában több szabálytalanságot is elkövetett, ami 25 évvel később alkalmat adott a rehabilitálásra.

Hozzá tartozik az igazsághoz, hogy az egyházi bírák mindent megtettek annak érdekében, hogy Jeanne-t beismerő vallomásra bírják, s ezzel az angolok várakozásának (a koronázás érvénytelenítése) halálbüntetés nélkül is eleget tegyenek. Fáradoztak azon is, hogy a jogi kifogások élet legalább jegyzőkönyvileg elvegyék.

Amint a per megmaradt okmányai mutatják, a kilenc hónapi nehéz fogságban kimerült Jeanne az egész eljárás alatt csodálatos válaszokat adott a teológiai szempontból magasan fölülte álló bíráinak. Csak kettőt idézünk a fennmaradt iratokból:

- Ha egyszer a hangjaid azt mondták, hogy Isten megszabadítja Franciaországot, minek kellenek még katonák?
- A katonák harcolnak, de Isten adja a győzelmet.
- Azt tartod-e, hogy a kegyelem állapotában vagy?
- Ha abban vagyok, bárcsak megmaradnék benne! Ha nem, bárcsak Isten visszavezérelne kegyelmébe!

Röviddel az ítélet meghozatala előtt azonban halálfélelemtől meggyötörve, megadta a kívánt visszavonást, azaz „beismerte”, hogy képzelgések áldozata lett, „hangjai” a sátán praktikái voltak. Az egyházi hatóság erre – máglya helyett – kenyéren és vízen töltendő, életfogytiglani börtönre ítélte, s kötelezte, hogy vesse le férfiruháit.

Kifejezetten megígérték neki, hogy „vallomása” fejében az angolok börtönéből átviszik az egyházi börtönbe, de ezt nem tették meg. Megtagadták tőle a szentségeket is. Látomásaiban árulással vádolták a szentjei, az angol őrség egy katonája pedig molesztálni kezdte, mire Jeanne újra felöltötte férfiruháit. Meg kell jegyezni, hogy férfiruháit – nyilvánvalóan provokatív szándékkal – nem távolították el, hanem ott tartották a cella egyik sarkába félredobva. Minden bizonnyal számítottak arra, hogy a katonák zaklatása ellen védekezve a szűz előbb-utóbb újra felölti azokat. Tettét notórius visszaesésnek minősítették.

Miután egy utolsó szentáldozást – minden kísérő szertartás nélkül – még engedélyeztek neki, 1431. május 30-án reggel az egyházi bíróság mint visszaeső eretneket kizárta az egyházból. Az angolok, akiket csöppet sem elégített ki az életfogytiglani ítélet, s mindenképp a „boszorkány” halálát akarták, már nem is pazarolták az időt a világi bíróság ítélethozatalára (amely persze ugyanúgy határozott volna). Azonnal átadták Jeanne-t a hóhérnak.

Kopaszra nyírt fejére papírsüveget húztak e felirattal: „Eretnek, szakadár, visszaeső bűnös, hitehagyó, bálványimádó.” Kordóját nyolcszáz (!) angol katona kísérte. Jeanne az egész úton áhítattal imádkozott. A korabeli följegyzések leírják, hogy mindenki sírt körülötte. Mielőtt a kordé a vesztőhelyre ért volna, odarohant egy pap, és rimánkodva könyörgött a szűz bocsánatáért: ő volt a per egyik hamis tanúja, Jeanne sorsának megpecsételője.

Amikor Rouen régi piacterére értek, az elítélt letérdelt, mindenkitől bocsánatot kért, bírától és elítélőtől is, és hangosan ajánlotta lelkét Istennek, a Szent Szűznek, Szent

Mihálynak, Szent Katalinnak és Margitnak. Feszületet kért. Egy angol katona két gallyat kötött össze feszület gyanánt, amit Jeanne a keblébe rejtett, s az végig vele volt.

Amikor a máglyát meggyújtották, nagy szóval fölkiáltott: „Jézus! Jézus!” – Ez volt az utolsó szó is, amit hallani lehetett ajkairól: „Jézus!”

A hóhér rendesen sűrű, fojtó füstöt szokott támasztani, mielőtt a láng elérte a máglya tetejét, hogy ezzel megrövidítse az elítélt szenvedését. Ez Jeanne esetében nem történt meg. A roueni hóhért ugyanis megzavarta a sok csoda, amit Jeanne-ról, a boszorkányról és a szentről beszéltek, és nem is férhetett eléggé a máglyához, mert túl magasra építették. S bár a hóhér igazán nem könnyen indulhatott részvétre, azt vallotta, hogy a szűznek túlságosan keserves halállal kellett meghalnia. A tömeg fölslásakor az angol katonák között is elhangzottak ilyen megjegyzések: „Az Úr vértanúja volt, szentet égettek el!”

Hamvait a Szajnába szórták, nehogy valaki boszorkányságra vagy más gonosz célra használja. Huszonöt évnek kellett eltelnie, míg az angolok végleges kiűzése után VII. Károly francia király Jeanne családjának kérésére jóvátételi eljárást indított meg. Sokan életben voltak az egykori tanúk közül, és nem egy elítélője ismerte el, hogy Jeanne cselekedeteit Isten Lelkének sugallatai vezették.

1909. április 11-én boldoggá, 1920. május 16-án szentté avatták. 1944. május 13-án XII. Pius Franciaország második patrónájának nyilvánította.

Élete a 20. század dráma-, zene- és filmművészetének érzékeny témája lett. Megpróbálták politikai céllal földolgozni, máskor történelmi jelentőségét csökkenteni. Pedig Jeanne nem akart sem politikát csinálni, sem jelentős történelmi tettet végbevinni. Egyszerűen csak szent volt, Isten igaz leánya, és ezt századunk, úgy tűnik, alig képes fölfogni.

Alakját a mélyen katolikus Paul Claudel formálta meg a leghűségesebben, s műve Honegger oratóriumának szövegkönyve lett. Benne ezek Jeanne utolsó szavai:

Nincs más, csak az ének, és nincs nála erősebb,
Nincs más, csak az öröm, és nincs nála erősebb,
Nincs más, csak az Isten, és nincs nála erősebb!

És a nép (kórus) válasza: Senkinek sincs nagyobb szeretete annál, aki életét adta a felebarátaiért.

Június

1. Szent Jusztin

* Flavia Neapolisz (Szichem, ma Nablusz), 2. század eleje
†Róma, 166.

Jusztin, a filozófus-vértanú a 2. század kereszténységében egy egészen új embertípust testesített meg. Nevezték már „keresztény intellektuelnek” is, de ezt semmiképpen sem szabad úgy értenünk, mintha a szellemi tevékenység önmagában lett volna életének célja és tartalma. Személyében sokkal inkább olyan emberrel találkozunk, aki becsületesen és kitartóan kereste az igazságot, és fáradozásai közben rátalált a hitre: ezáltal megtalálta önmagát is és egyéniséggé érett, de élete hitbéli ismereteinek továbbadása során teljesedett be. A görög filozófus gondolkodásmódjáról és életstílusáról keresztényként sem mondott le, hanem inkább fölhasználta azt a hit hirdetésében.

Jusztin hazája Szamaria tartománya volt Palesztinában. Szichemi polgári családból származott, apját Priscusnak, nagyapját Bacchiusnak hívták, s e nevek azt az elképzelést erősítik, hogy Jusztin családja római eredetű volt, vagy legalábbis vonzódott a rómaiakhoz. A római szellemiségnek felelt meg az a nyilvánvalóan nagyvonalú neveltetés, amelyet Jusztin ifjúságában élvezett. Saját elbeszélése szerint semmiféle provinciális nézet vagy szokás nem akadályozta, mint filozófus, a bölcsesség szerelmese maga kereste magának az utat személyes életformájához.

Jusztin maga írja le, hogyan kereste fiatalemberként a tudást. Egymás után kopogtatott kora tudósainak ajtaján, hogy elmélyedjen náluk az igazságba, de egyiküknél sem találta meg, amit keresett.

Végülis egy egészen másfajta találkozás hozta meg a fordulatot Jusztin életében. Egy napon a tenger partján sétált, és beszélgetésbe kezdett egy tiszteletreméltó idős emberrel, aki rányitotta szemét az isteni bölcsességre. Az idős ember atyai módon az éppen megfelelő szavakat tudta neki mondani. Jusztin készségesen fogadta az oktatást, mely rámutatott Izrael népének prófétáira, akik üzeneteikkel egyenesen az egyetlen valóságos Istenhez vezetnek, és előkészítik a hit útját Isten Fiához, Jézus Krisztushoz.

Jusztin már platonikus tanítvány korában megcsodálta a keresztény vértanúk rettenthetetlenségét. Meggyőződött róla, hogy Krisztus tanítása, amelyet akkor hallott először, „az egyetlen megbízható és hasznos filozófia”. Megkeresztelkedett és attól fogva életét az evangélium hirdetésének szentelte. A filozófusok köpenyében mint vándorprédikátor járt mindenfelé. A városok terein beszédbe elegyedett mindenféle rendű és rangú emberrel, hogy megnyerje őket Jézus Krisztus hitének. Efezusban egyszer két napon át vitatkozott egy tudós zsidóval és tanítványaival a villák mögötti sétányon. A vita tárgya az volt, hogy milyen szerepet játszott Izrael népe Isten üdvözítő tervében, s hogy a megígért Messiás Jézus-e vagy sem. Erre a vitára visszaemlékezve írta Jusztin húsz évvel később a **Párbeszéd a zsidó Triphonnal** című művét. A Szentírásból bizonyítja Jézus istenségét és a pogányok meghívását a kereszténységre. Jusztin, a fáradhatatlan prédikátor és misszionárius végül hosszú vándorlás után elérkezett a fővárosba, Rómába, ahol – minden filozófus és hithirdető gyülekezőhelyén – végre megtelepedett. Saját iskolát alapított, amely nagy látogatottságnak örvendett. Tanítványai közt volt a későbbi hitvédő, Tatianus.

Jusztin azonban nem érte már be a szóbeli tanítással. Filozófiai értekezéseket tett közzé, amelyekben krisztushitét szembesítette a filozófiával. Sajnos, ezek az írások elvesztek. Címüket és tartalmukat csak Cézarei Euszébiosz **Egyháztörténetéből** ismerjük.

Ezzel szemben ma is megvan az a két **Apológiája**, amelyekben Jusztin nemcsak általánosságban, a vallásosság mindenkori problémáiról szólt, hanem az üldözött keresztények érdekében közvetlenül is föllépett, fölvilágosító és útmutató módon: az újra és újra föllángoló üldözésekre való tekintettel Jusztin mindkét kérő és védő írásában személyesen a császárhoz és a római szenátushoz folyamodott segítségért. Közben azon fáradozott, hogy megcáfolja a keresztények ellen emelt vádat, amely szerint istentelenek és ellenségei az államnak. Antonius Pius (és talán Marcus Aurelius) császár filozófusi lelkiismeretéhez és megértéséhez fellebbezett, főleg annak kimutatásával, hogy a pogány filozófusok legjobbjai alapján már magukban hordták a kereszténység csíráját. Ebben az összefüggésben alakította ki Jusztin híressé vált kifejezését, a „csíraszerű logosz”-t. Eszerint Isten már korábban, a Jézus Krisztus előtt élt filozófusok ajka által közölte magát az emberiséggel, és általuk is előkészítette az üdvösség ismeretét. Jusztin fölfogása szerint mindazok, akik ennek a logosznak megfelelően éltek, alapján véve már Krisztushoz tartoztak. „Ilyen volt például a görögöknél Szokratész és sok más hozzá hasonló”; vagy a nem görögöknél például Izrael prófétái. Ezek a megállapítások még ma is értékesek, mert egy őskeresztény világi apostol valójában ökumenikus gondolkodásáról tesznek tanúságot.

De ez a művelt laikus a keresztény istentiszteletről adott közléseivel is nagy érdemeket szerzett az egyházi élet fejlődésében egészen a jelen korig. A keresztények szertartásairól hamis híresztelések terjedtek el. Ezek cáfolására Jusztin rövid összefoglalásban leírja a keresztelés, az Eucharisztia és a vasárnap megünneplésének rítusát. Az őskeresztény liturgiának ezzel a megbízható, legrégebb leírásával az Egyház olyan okmányt tart a kezében, amelynek segítségével állandóan fölülvizsgálhatja és rendezheti legfontosabb kultikus szokásait. Jusztin ezen írásaiban világos tanúságot tesz arról a hitről, hogy Krisztus valóságosan jelen van az eucharisztikus adományokban. A Párbeszéd a zsidó Triphonnal c. művében kifejti, hogy az Eucharisztia a pogány filozófusok óta vágyott – lelki – áldozati adomány, amelyben a megtestesült Logosz önmagát adja egyetlen elfogadható áldozatul, amikor imával és hálaadással megülik szenvedésének emlékezetét. A lelki áldozati adománynak ez a fogalma, amely meghalad és fölülmúl minden pusztán anyagi áldozatot, a szentmise római kánonjába is belekerült.

Jusztin írásai maradandó értékűek. Bár józan, nemegyszer szinte gyámoltalannak tűnő stílusban vannak megírva, mégis kitűnnek csodálatos teológiai világosságukkal. A hellénista és zsidó világban Jusztin előtt nem lehetett ilyen nyílt beszédet hallani keresztény szájából. Modern egyháztörténészek ezért joggal mutatnak rá arra, hogy Jusztinban a korabeli Egyház életereje öltött testet. A 2. század többi nagy embere arra szorítkozott, hogy az érintetlen hitletémenyt megőrizze és továbbadja. Jusztin új lehetőségeket keresett, hogy a Krisztusba, az egész emberiség Üdvözítőjébe vetett hitet közelebb vigye zsidó és pogány kortársaihoz.

Egy olyan ember azonban, aki annyira őszintén állt szemben a többi vallással, nem maradhatott támadások nélkül. Római működése alatt heves ellenfelei támadtak. Közülük a legelszántabb Crescentius volt, a cinikus filozófus. Végül is az ő följelentése alapján fogták el, és állították Rusticus prefektus elé tanítványaival, Charitonnal és Charitóval (aki nő volt), Euelpisztossal, Hieraxszal, Paionnal és Liberianusszal együtt.

Ma is megvannak az akták, amelyek hüen leírják a bírósági eljárást. Jusztin rövid vonásokban ismertette a keresztény hitvallás tartalmát. Társaival együtt tanúságot tett erről a hitről és a mennyei dicsőség reményéről. Utoljára fölszólították őket, hogy áldozzanak az isteneknek, de visszautasították. Így a bírói ítélet csak a halál lehetett.

A tiszteletreméltó régi tudósítás ezekkel a mondatokkal végződik: „A szent vértanúk magasztalták Istent, és rögtön a veszthelyre indultak. Ott lefejezték őket. Így végezték be vértanúságukat Üdvözítőnk megvallásával.

Egyes hívők titokban magukhoz vették a holttesteket, és méltó helyen eltemették Urunk Jézus Krisztus kegyelmének a segítségével. Legyen nekik tisztelet mindörökkön örökké. Amen.”

Szent Jusztin ünnepét 1882-ben vették fel a római naptárba, április 14-re. Mivel e nap legtöbbször Húsvét közelébe esik, 1969-ben június 1-re tették át, amely napon a bizánci rítusban a 9. század óta ünneplik.

*

A **Párbeszéd a zsidó Triphonnal** című írásában Jusztin elbeszéli, hogy fiatalemberként – tudásszomjtól ösztönözve és az igazságot kutatva – hogyan kereste föl egymás után a különböző filozófusok iskoláit.

Először egy sztoikustól kért oktatást. „De miután meglehetősen hosszú időn át jártam hozzá – így beszéli el –, nem gazdagította istenismeretemet, hiszen nincs is neki, és nem tartja szükségesnek. Ekkor elfordultam tőle, és egy másik emberhez mentem, egy úgynevezett peripatetikushoz (azaz Arisztotelész tanítványához), aki szellemileg képzettnek tartotta magát. Neki csak az első napokban volt türelme hozzám. Aztán már azt követelte, állapodjunk meg a fizetségben, hogy együttlétünk haszontalan ne legyen, emiatt azután el is hagytam. Véleményem szerint egyáltalán nem volt filozófus.”

Azután egy híres pitagóreushoz ment, „olyan emberhez, aki sokat képzelt a maga bölcsessége felől”. Ez azonban fölszólította, hogy rögtön mondjon le a zenéről, a csillagászatról és a mértanról, hogy ezáltal – szellemét elvonva az érzékiektől – fölkészüljön az Isten, az abszolút jó és szép szemléletére. Mivel Jusztin kénytelen volt bevallani, hogy ehhez nincsenek előismeretei, ez a tanító is elküldte őt, aki pedig azt hitte, „ért valamihez”. „Tanácstalan helyzetemben – így folytatja tovább beszámolóját – elhatároztam, hogy fölkeresem a platonikusokat is, hiszen nekik is jó hírük volt. Mivel egy ideje éppen városunkban tartózkodott egy tudós, aki nagy tekintélynek örvendett a platonikusok között, oly sokszor fölkerestem, amint csak lehetséges volt. Jól haladtam előre, s nap mint nap tökéletesedtem, annyira jól mentek a dolgok. A testetlen létezők szellemi valósága nagyon érdekelt, és az ideák szemlélete szárnyakat adott gondolkodásomnak. Úgy gondoltam, rövid időn belül bölcs leszek. Korlátoltságomban abba a reménybe ringattam magam, hogy közvetlenül látni fogom Istent.”

Egy napon azonban sétálás közben a tengerparton találkozott egy tiszteletreméltó idős emberrel. Ez meggyőzte őt, hogy Platon filozófiája számos problémát megoldatlanul hagy. Egyenesen a szemébe mondta az ifjú bölcsességkeresőnek: „Te szereted ugyan a jó beszédet, de semmiképpen sem vagy barátja a cselekvésnek és a valóságnak.” Ez a komoly intés jó talajba hullott, és kérlelte az aggot, hogy fejtse ki előtte Krisztus üzenetét.

Jellemző Jusztinra, hogy micsoda hatással volt rá a kereszténység! „Amikor még teljes szívvel platonikus voltam, hallottam a keresztények ellen fölhozott vádakat. Amikor azonban láttam, hogy a halál és mindenféle kigondolható kín előtt mennyire félelem nélkül állnak, arra a belátásra jutottam: lehetetlen, hogy ezek idáig bűnben és vétékben éltek volna.”

Egy közvetlenül a közelében lejátszódott fölháborító esemény arra bírta, hogy – amint már egyszer megtette – a római jogérzékhez fellebbezzon. A városprefektus ismét kivégeztetett három keresztényt, pusztán csak azért, mert keresztények voltak. Ekkor Jusztin egy bátor levéllel közvetlenül a császárhoz folyamodott. Fölfedte az üldözések alapjait, kimutatta a kereszténység isteni felsőbbbőségét, és végül nyomatékos szavakkal kérte, hogy az igazság és az igazságosság nevében ne hagyják figyelmen kívül figyelmeztetését. Jusztin tudta, hogy nyílt beszédével a saját életét kockáztatja. E szavakkal zárja ugyanis: „Én is

várom most már, hogy az említett besúgók valamelyike álnokul följelent, és a keresztre kerülök.”

Szentünknek és társainak hivatalos vértanú-jegyzőkönyve érzékletes képet rajzol arról a merev római törvényszéki eljárásról, amely külsőleg szétmorzsolta ugyan a védtelen áldozatokat, bensőjüket azonban nem tudta legyőzni.

A kihallgatás elején Jusztin alkalmat kapott arra, hogy beszéljen hitéről. Így szólt: „Nem lehet megbélyegezni vagy rosszallani, hogy Üdvözítőnk Jézus Krisztus parancsait követjük. Azon fáradoztam, hogy megismerjek minden tanítást. Mégis a keresztények igaz tanítása mellett döntöttem, annak ellenére, hogy nem tetszenek azoknak, akik tévedésben élnek.” Akkor a prefektus félbeszakította: „Ide hallgass te, akit a szó emberének mondanak, s aki azt hiszed, hogy tiéd az igazi bölcsesség! Ha most megkorbácsolunk és kivégzünk, azt hiszed, hogy fölmégy az égbe?” Jusztin ezt válaszolta: „Szilárdan bízom benne, hogy ott fogok lakni, ha mindezt elviselem.” Rusticusnak be kellett látnia, hogy hiábavaló az ijesztgetés. Ezért röviden parancsot adott: „Térjünk a tárgyra! Lépjetek elő és áldozatok az isteneknek!” Jusztin így válaszolt: „Aki helyesen gondolkodik, nem eshet vissza az istenfélelemből az istentelenségbe. Mi vágyva vágyunk arra, hogy Urunkért, Jézus Krisztusért szenvedjünk, és így meneküljünk meg.” Jusztin tanítványai is egyhangúan kijelentették: „Tégy, amit akarsz! Mi keresztények vagyunk és nem áldozunk bálványszobroknak!” Erre Rusticus kihirdette az ítéletet: „Mivel ezek nem akarnak az isteneknek áldozni és a császár parancsainak engedelmeskedni, korbácsolják meg és vezessék őket a vesztőhelyre a törvény értelmében.”

*

**Istenünk,
ki Szent Jusztin vértanút a kereszt oktalansága által
csodálatosan megtanítottad Jézus Krisztus fölséges ismeretére,
kérünk, az ő közbenjárására engedd,
hogy a bennünket megkörményező tévedéseket elűzve
a hit szilárdságára törekedjünk!**

2. Szent Marcellin és Szent Péter

†303. (?)

A két vértanú, Marcellin és Péter neve szerepel a szentmise ősi, római kánonjában. Megbízható hagyomány e vértanú-párról természetesen ugyanúgy alig áll rendelkezésünkre, mint Ágnes, Nereus és Achilles vagy Pongrác vértanúságáról. Föltehetően 500 táján készült szenvedéstörténetük jóltájékozottnak és beszédesnek mutatkozik. Formája szerint épületes, dicsőítő irat a vértanú-tisztelet szolgálatában. Történeti hitelességét azonban már nincs módunk megítélni. A két vértanú – az írás szerint – római klerikus volt: Marcellin áldozópap, Péter pedig exorcista (ördögűző). Diocletianus császár üldözésének idején szenvedhettek vértanúhalált.

Damasus pápa azt állítja a két római vértanú sírfeliratában, hogy haláluk és temetésük történetét a kivégző hóhértól hallotta: „amikor még gyermek voltam”. Helyi tiszteletüket Rómában ki lehet mutatni, sírjukat a Via Labicanán lévő temetőben tisztelték. Konstantin császár bazilikát építtetett oda, melyhez hozzáépíttette anyjának, Ilonának a mauzóleumát. A két szent ereklyéi 827-ben a Majna menti Seligenstadtba kerültek.

*

A két római vértanú életéből a legendás szenvedéstörténet épületes részleteket beszél el:

Amikor Pétert bebörtönözték, megnyerte fogolytársai és őrei bizalmát. Arthemius felügyelő is elpanaszolta gondját: van egy lánya, akit megszállva tart a gonosz lélek. Péter ajánlkozott, hogy Krisztus nevében meggyógyítja. Arthemius azonban nem akarta elhinni, hiszen ha Péter Istene olyan erős volna, akkor először nyilván saját szolgáit szabadította volna ki a bilincsekből. De Péter bátorította őt, hogy higgyen Isten erejében. Akkor a börtönfelügyelő kettős láncot hozott, és a szentre zárta: „Ha Istened kiszabadít ebből a kötelékből, és meggyógyítja a lányomat, hinni fogok Krisztusban.”

A következő éjszaka Péter szabadon, kereszttel a kezében lépett a kételkedő elé, kinek a lánya is teljesen meggyógyult. Arthemius egész házanépével rögtön kérte a keresztséget, és szabadon engedte a keresztény foglyokat, azokkal együtt, akik meg akartak keresztelkedni. Marcellinus, aki papként ugyanabban a börtönben volt, mindnyájukat megkeresztelte.

Amikor a bíró megtudta, hogy Marcellin és Péter megkeresztelte a felügyelőt és más foglyokat, és mindnyájan szabadok, sietve újra elfogatta és egy szigorúbb börtönbe záratta őket. Jöttek a kínzók: Marcellint üvegcserépekre fektették, Pétert kalodába zárták. Az Úr anyala azonban éjjel kiszabadította őket a börtönükből, és megparancsolta nekik, hogy továbbra is erősítsék a keresztény népet szóval és tettel. Mindenekelőtt Arthemius bátorítására siettek, akinek szintén meg kellett ízlelnie a bíró haragját: családjával együtt megkövezték. Végül Marcellint és Pétert egy sötét erdőbe hurcolták, és ott lefejezték.

A legenda még arról is tud, hogy a hóhér látta, amint lelküket angyalok kísérték az égbe. Akkor ő is eljutott a hitre.

*

**Istenünk,
aki Szent Marcellin és Szent Péter vértanúid
dicsőséges hitvallásának emlékezetét
erősítéd bennünk és oltalmunkra fordítod,
kérünk, segíts,
hogy követésük előbbre vigyen,
és közbenjárásuk támogasson minket!**

3. Ugandai vértanúk: Lwanga Szent Károly és társai

†1885. november 17. és 1887. január 27. között

A francia misszionárius fehér atyák első csoportja 1879-ben érkezett Ugandába. Szívesen fogadták őket, de az arab kereskedők Mtesa királyt ellenük fordították, ezért három év múlva el kellett hagyniuk az országot. Mtesa utóda, a fiatal Mwangwa király 1884-ben visszahívta az atyákat.

A királyi udvarban voltak már keresztények, sőt egyik másik igen magas hivatalt viselt. Ilyen volt Mkasa József udvarmester és Kagwa András, a királyi testőrség parancsnoka, a király jó barátja. Ők ketten fölfedeztek egy összeesküvést, amelynek élén a legmagasabb hivatalt viselő Katikiro állt. A király tudomásul vette a vádat, de a bűnös halálbüntetését elengedte, sőt, meghagyta hivatalában. Ő pedig bosszút forralt „árulói” ellen.

Mkasa József példás keresztény életet élt, s már 1882-ben fölvette a keresztséget. Minden héten kiváltott a saját jövedelméből legalább egy rabszolgát, emellett hitoktatói munkát is végzett. Katikiro azonban egyre inkább a keresztények ellen hangolta a királyt, és elérte, hogy 1885. október 30-án királyi parancsra megöljék Hannington anglikán püspököt és vele együtt sok más keresztényt. Kémkedéssel vádolták őket. Ugyanezzel rágalmazta meg Mkasa Józsefet is a király előtt, aki hitt neki és szabad kezet adott felette.

Katikiro azonnal cselekedni kezdett, nehogy a király meggondolhassa magát. Éjnek idején elfogatta Józsefet. Épp csak annyit engedett számára, hogy megáldozhasson, s még hajnal előtt lefejeztette, majd elégette a holttestet. Mikor a hóhér meg akarta kötözni, József azt mondta: „Miért? A hitemért halok meg, csak nem fogok elfutni? Egy keresztény, aki Istenért adja az életét, nem fél a haláltól!”

Subuggwao Dénest, a tizenhét éves apródot rajtakapták, hogy hitoktatást tart. Mivel nem tudták eltéríteni a hitétől, maga a király döfött lándzsát a torkába. Egész éjszakán át hagyták a vérében feküdni, majd másnap, 1885. május 25-én reggel lefejezték.

Ugyanennek a napnak az estéjén a király kihirdette elhatározását: mindazokat, aki imádkoznak, megöleti. Számára az imádkozás olvasást jelentett, mert a keresztények könyvből imádkoztak. Így az „olvasók” azonosak voltak a keresztényekkel. Lwanga Károly, az apródok vezetője azonnal fölismerte a helyzet komolyságát, és maga köré gyűjtötte imádságos virrasztásra azokat, akik hűségesek voltak a hitükhöz. Készültek a vértanúságra. A közöttük lévő négy katechument levizsgáztatták és azonnal megkeresztelték.

Másnap reggel a király nagy bíróságot hívott össze; s az apródoknak sorban, egyenként jelentkezniük kellett. A király kihirdette: „Mindazok, akik nem imádkoznak, foglaljanak helyet itt mellettem, akik pedig imádkoznak, álljanak oda a fal mellé!” Károly volt az első, aki kilépett a sorból, és odaállt a nádból font falhoz. Tizenöt társa követte. A király ordított haragjában:

- Ti valóban imádkoztok?
- Igen, Uram, mi valóban imádkozunk.
- Továbbra is akartok imádkozni?
- Igen, Uram, egészen a halálig!

Akkor a király ítéletet hirdetett:

- Öljétek meg őket!

A hóhérok megkötözték és elvezették mindnyájukat. A börtönben kellett várakozniuk, míg útnak indították őket a hatvan kilométer távolságban kijelölt vesztőhelyre.

A következő napon Katikiro megint a király elé járult, és bevádolta előtte a király barátját, Kagwa Andrást, hogy ő a pártütő keresztények vezére. Így bősztette a királyt: „Te kész volnál arra, hogy saját gyermekeidet föláldozd, ezeknek a nyomorultaknak pedig

megkegyelmeznél? Add nekem ezt a Kagwát, hadd végezzek vele!” És a király kiszolgáltatta neki a barátját. Andrászt azonnal halálra ítélték, lefejezték és elégették.

Másnap a következő magas rangú keresztény került sorra: Murumba Mátyás. Atyja, mielőtt meghalt, a következőket jövendölte neki: „Fiam, te olyan dolgokat fogsz látni, amiket én nem láthattam. Messziről jönnek majd fehér emberek, és egy új vallást fognak hirdetni. Ha látod majd őket, csatlakozz hozzájuk, és hallgasd a tanításukat.” Egy évvel később mohamedán kereskedők jöttek, és Murumba azt hitte, ők a jövendölt fehér emberek. El is fogadta mohamedán hitüket. Nem sokkal később protestáns hithirdetők jöttek. Azokhoz is elment és tetszett neki a tanításuk. Már azon volt, hogy megkeresztelkedik náluk, amikor katolikus misszionáriusok érkeztek. Ez a kereső lélek később elmondta: „Amikor benneteket távolról meglátalak, egész különös megilletődöttség fogott el. Az a gondolat támadt bennem, hogy bennetek kell bíznom. Figyeltem minden lépésedet. Megfigyeltem, hogyan imádkoztok, miként beszéltek az emberekkel és ápoljátok a betegeket. Akkor ellenállhatatlan vágyat éreztem arra, hogy elmenjek hiteteket tanulni. Eljöttem, és Isten megadta nekem a kegyelmet, hogy belássam: ti tanítjátok az igazságot, és ti vagytok azok a fehér emberek, akikről atyám nekem jövendölt.” Miután megkeresztelkedett, maga András kezdte tanítani a katechumeneket. Többé nem érdekelte a rangja, hanem szívesen vállalt bármiféle munkát. Amikor mások csodálkoztak ezen, csak annyit kérdezett: „Hát nem vagyok Jézus Krisztus rabszolgája?” És most elérkezett tanúságtételének nagy órája: Murumba Mátyás állhatatosnak bizonyult. Halálra ítélték és kegyetlen módon végeztek vele. Az ugandai vértanúk aktája úgy emlékezik meg róla, mint a vértanúk koszorújában a legszebb virágról.

Eközben az apródokat kétnapos erőltetett meneteléssel a kivégzés helyére hajtották. Néhányat már útközben megöltek. Miután megérkeztek, további hat napot várakoztatták őket, mert nem készült el a vesztőhely. A hóhérok parancsnoka megkísérelte az apródok között lévő fiát megmenteni a haláltól. Így bízta: „Mondd, hogy többet nem imádkozol, és megmenekülsz!” A fiú így válaszolt: „Nem, apám, ezt én nem mondom, mert imádkozni fogok, mindig fogok imádkozni!” „Akkor legalább szökjél meg, én elrejtelek a házamban” – könyörgött neki az apja. „Nem, én nem fogok elfutni, én a barátaimmal együtt akarok meghalni!” – hangzott a válasz. Bár tiltakozott ellene, levették róla a bilincseket, és elvitték társai közül. Azok pedig buzgón imádkoztak érte, hogy meg ne inogjon a hitében. Kis idő elteltével vissza is jött a fiú, és elfoglalta közöttük a helyét.

Június 3-án reggel végre kihozták a kunyhóból a foglyokat, és megkötözve sorba állították őket. Elsőként vezetőjüket, Lwanga Károlyt égették el elevenen. Abban bíztak, hogy a többi majd csak megretten. Hogy még jobban gyötörjék őket, találomra hármat kiválasztottak, és megkegyelmezték nekik. Nagyon szomorúan fogadták, hogy nem lehetnek vértanúk, de később ők beszélték el társaik hősi küzdelmét. A többieket most egymáshoz kötötték, és egy hatalmas máglyára állították őket. A hóhérok parancsnoka azonban még mindig nem adta ki a halált jelentő parancsot. Kiemeltette közülük a fiát, és feloldatta a kötelékeit. A fiú erre sírni kezdett: „A király megparancsolta neked, hogy ölj meg. Hát oltsd ki az életemet! Én meg akarok halni Krisztusért!” Erre apja átadta egy másik hóhérnak, hogy ölje meg, majd holtan vettette a máglyára a fiút, s akkor megparancsolta, hogy gyújtsák meg a máglyát.

Jamari János-Mária nem sokkal később követte őket a vértanúságba. Őt 1885 Mindenszentek napján keresztelték meg. Minden idejét és vagyonát a felebaráti szeretet gyakorlására áldozta. Elfogták, és 1887. január 27-én egy tóba fojtották.

A huszonkét ugandai vértanút XV. Benedek pápa 1920-ban boldoggá avatta. XI. Pius pápa 1934-ben Lwanga Károlyt az Actio Catholica és az afrikai ifjúság védőszentjévé nyilvánította. VI. Pál pápa 1964. október 18-án, a II. Vatikáni Zsinat harmadik ülészakán avatta szentté a vértanúkat.

*

**Istenünk,
ki úgy rendelted,
hogy a mártírok véréből sarjadjon a kereszténység vetése,
engedd kegyesen,
hogy Egyházad szántóföldje,
amelyet Szent Károly és társainak vére öntözött,
aratásodra bőséges termést hozzon!**

5. Szent Bonifác

* Wessex (Anglia), 672/73.

†Dokkum (ma Hollandia), 754. június 5.

A kora középkori Németországban működő hithirdetők közül Szent Bonifác alakja él a legmélyebben a köztudatban. Jelentős életműve nyomán hajlamosak vagyunk imponáló, hatalmas személyiségnek látni őt. Pedig ránk maradt leveleiben a bátor misszionárius nem titkolja lelkének meglehetősen érzékenységét, alázatosságát és egyszerűségét.

A Winfried névre keresztelték az 672/675 közötti években, Exeter közelében, Wessex királyságának nyugati részében. Életének első negyven évéről nem sokat tudunk. „Életrajzát” az angolszász Willibald pap a hithirdető halála után tíz évvel írta Mainzban. De ebből is csak élete általános körvonalait tudjuk kivenni.

Az Exeter és Nursling bencés kolostoraiban nevelkedő Winfried belenőtt hazája műveltségi viszonyaiba. Itt néhány évtizede indult virágzásnak a Rómához hűséges helyi egyház. A képzést, amelyben Winfried részesült, meghatározta a szerzetesség fegyelme és bölcsessége, a szilárd egyházi jogrend, a Róma iránti hűség és a Szentírás alapos ismerete. Harminc éves lehetett, amikor pappá szentelték. Winfriedet nyilvánvalóan különösen lelkesíthette környezetének irodalomba ágyazott tanítói buzgósága. Maga is tanár lett Nurslingben, és írt egy grammatikát meg néhány költeményt. Ugyanakkor szónokként is működött a lelkipásztorkodásban, és alkalmyszerűen egyházi missziókat is bízta rá.

Negyven éves volt már, amikor vágya arra ösztönözte, hogy a misszióba menjen a szárazföldön élő rokon germán törzsek közé. Aszketikus céllal kereste a hontalanságot: „Isten iránti szeretetből”, „az Úrért”, „az örök hazába jutásért”, „a lelkek megmentéséért” – ezek voltak az ír, skót és angolszász szerzetesek indítékai, amikor elhagyták szeretett hazájukat. Ez a szellem lelkesítette Winfriedet is, amikor 716 kora tavaszán a frízek országába indult. Jóllehet Radbod fríz király előretörése éppen akkor zúzta szét ott Willibrord missziós művét, a missziós munka kemény valósága nem szegte kedvét. Amikor még ugyanannak az évnek az őszén ott kellett hagynia a frízeket, fontos tapasztalatokkal gazdagon tért vissza Nurslingbe, balsikere a későbbi próbálkozások hasznára vált.

Nem akart apátként Nurslingben maradni, noha 717-ben megválasztották. Ezért 718-ban másodszor is elhagyta hazáját, immár mindörökre. A tapasztalt Willibrord példája szerint Winfried először a termékeny missziós munka előfeltételeit akarta biztosítani: meg akarta szerezni a világi kormányzat és a pápai hatalom hozzájárulását. Ezért útnak indult az apostolfejedelem, Péter egyházához. II. Gergely pápa 719. május 15-én az angolszászoknak teljes fölhatalmazást adott a „pogányok missziójához”. Ugyanakkor Winfried a római egyházzal való szoros kapcsolatának kifejezésül fölvette Római Szent Bonifác nevét, akinek előtte való nap ülték meg az ünnepét. Bonifác később igen lelkiismeretesen eleget tett annak a kívánságnak, hogy nehézségeiről tájékoztassa a pápát.

Először Willibrord előkészítő munkáját próbálta folytatni Tübingiában, majd Willibrord társa lett a frízek országában. Itt 719-ben, Radbod halála után a missziók számára kedvező helyzet alakult. Willibrord segédpüspökévé és utódjává akarta választani Bonifácot, ő azonban két év múlva elhagyta Willibrordot és a frank frízek földjét, ahol már győzött a kereszténység. Önálló, nagyobb területet átfogó munkára vágyott.

721-ben Hessenbe ment. Missziós tevékenysége mellett kis lépésenként nagy szervező munkát is végzett. Megreformálta az erősen elvilágiasodott egyházközségeket, Amöneburgban megalapította első kolostorát. 722-ben Rómában püspökké szentelték, és Martell Károly frank királytól oltalomlevelet kapott, így kettős fölhatalmazással folytathatta Hessen misszionálását. Amióta Geismar mellett kidöntette Donar istenség tölgyfáját, és

fájából megépíttette Fritzlár mellett a Szent Péter-templomot, a régi istenekben való hit megingott. 725 után mind jobban az Egyház megszilárdításán, vallási megújításán és a keresztény hit elmélyítésén fáradozott. Nem kevesebről volt szó, mint a hesseni-tübingiai egyház újraalapításáról.

A messzire tekintő III. Gergely pápa 732-ben megerősítette az angolszász misszió tekintélyét, amikor Bonifácot kinevezte érsekké, s felhatalmazást és jogot adott neki, hogy a Rajna jobb partján elterülő missziók számára püspököket szenteljen. De épp az ütközött a legerősebb ellenállásba, hogy érseki tartományt alakítson ki alárendelt püspökökkel. Bonifác tíz éven át nem tudta teljesíteni ezt a pápai megbízatást. Ahhoz az államhatalom tevékenyebb segítsége és beavatkozása lett volna szükséges.

Erre azonban az angolszász missziós nem számíthatott Martell Károly és környezete részéről. Ezenkívül a hazai, nagyon elvilágiasodott papság egyre nyitabb ellenállást, sőt ellenséges viszonyt tanúsított az „idegenekkel” szemben. Annál elevebb volt Bonifác összekötése a hazájával. A szigetről érkező levelek nemcsak imádságos segítséget ígértek neki, baráti adományokat is küldtek. És mindenekelőtt nagy számban jöttek át segítők, akiket megragadott a „szent zarándokság” eszménye. Név szerint, sajnos, csak keveset ismerünk közülük.

Ahogy növekedett a munkatársak száma, úgy szaporodtak sorban a kolostorok. Az amöneburgi és a fritzlari templomokat kolostorrá alakították. Ez utóbbi – Fulda alapításáig – Wigbert apát vezetése alatt, a legjelentősebb szerzetes település és utánpótlást képző iskola volt. Átmenetileg Wigbert vezette a Bonifác alapította Ohrdurf kolostort is a Tübingiai Erdő északi nyúlványán. A női kolostorok közül meg kell említeni Tauberbischofsheimet. Ezt Lioba, Bonifác egészen közeli rokona vezette. Lioba valószínűleg főapátnője volt egy egész sor más kolostornak, amelyeket Tauberbischofsheimből kiindulva alapítottak. Kitzingen és Ochsenfurt kolostorait Bonifác Theklára bízta.

737/738-as harmadik római utazása alkalmával Bonifác új munkatársakat talált Wunibald, Lullus és több más honfitársa személyében. A pápa megbízta, hogy Németország apostoli legátusaként adjon kánoni rendet az Egyháznak Bajorországban, Alemanniában, Hessenben és Tübingiában. A következő bajor és tübingiai püspökségek alapítása az ő nevéhez fűződik: Passau, Salzburg, Freising, Regensburg, Eichstätt, Würzburg, Buraburg és Erfurt. 741-ben Martell Károly halála megnyitotta az utat a frank egyház reformjához, amelyet most már Karimann és Pipin is támogatott. Ők –Martell Károssal ellentétben – érvényesíteni tudták hatalmukat a frank nemességgel szemben.

Bonifác a rá bízott egyháztartományban a zsinati rendet is be tudta vezetni. Az úgynevezett „germán zsinat” (743), az estinnes-i (744) és a soissons-i (744) zsinatok az ősz hithirdető életének csúcspontját, a reformellenes erők feletti győzelmét jelentették. A frank körök ellenállása mégis fokozódott vele szemben. Bonifác nem kapta meg Kölni austrásiai érseki székhelynek, hanem csak Mainz püspökségét személyére szóló érsekséggel. Sok egyéb rendelkezését sem valósították meg.

Annál fontosabb lett számára az a 742 óta dédelgetett szándéka, hogy Sturmiusszal szerzeteskolostort alapítson a régi missziós területen. A 744-ben alapított Fulda Bonifác új hazája lett. Azt a világot keltette életre, amelyben felnőtt. A kolostor pedig teljesítette azt, amit Bonifác elvárt tőle: Fulda a missziós munka támasza lett, és hozzásegített, hogy a kereszténység és a műveltség átjárja az országot.

Bonifáccal szemben tovább erősödött az ellenállás Karlmann lemondása után (747-ben kolostorba vonult). Pipin annyira engedett az „idegen angolszászok” ellen föllépő frank körök nyomásának, hogy a Rómával való kapcsolat fenntartására hazai erőket vett igénybe. Jobb nem beszélni azokról az intrikákról, amelyeket a frank papság méltatlan képviselői a „reformáló” ellen szöttek. A fríz Liudger később így tudósít ezekről: „Kezdték ellene

beszélni, gyalázták, ahogyan csak tudták, és azt állították, hogy nem méltó a püspökségre, mert idegen.”

Bonifác személyes „veresége” azonban egyáltalán nem azonos művének kudarcával. Bár Bonifácot úgyszólván teljesen mellőzték – Pipin a frank egyház reformpártjával tartott, és a Rómával (már 746-ban) létesített közvetlen kapcsolatot nem engedte szétszakítani. 748-tól a hazai főnemességből két férfi lépett előtérbe, Chrodegang metzi püspök és Fulrad, St. Denis apátja, akik a frankok államában az Egyház és az állam új szövetségét testesítették meg. Fulrad Bonifác tanítványával, a würzburgi Burkharddal 750-ben Zakariás pápához utazott Rómába azzal a kérdéssel, hogy Pipin nem lehetne-e király, hiszen ténylegesen ő gyakorolja a hatalmat. A helyzet ismeretében igen kétséges, hogy Pipin királlyá avató egyházi fölkenését Bonifác végezte volna. Mindenesetre az ő működése teremtette meg a föltételeket ehhez a korszakalkotó eseményhez, amely a királyi papságnak, a középkor keresztény rendjében a birodalom és az Egyház szövetségének jelképekben gazdag kifejezése lett. Bonifác és a frank reformbarátok működése hozta létre azt a légkört, amelyben II. István pápa Franciaországba utazhatott, és ezzel megtörténhetett a pápaság történetének a bizánciból a frank korszakba való átlépése. Ide tartozik az is, hogy a pápa Pipint St. Denis-ben királlyá kente.

Mialatt Bonifác műve történelmet alakított, személyes sorsa továbbra is tragikusan alakult. Amikor a pápa Franciaországban tartózkodott, ő a frizek országában volt. Lullust utódjául Mainzba hívta, megtette Fulda részére a még szükséges intézkedéseket, s aztán ismét a frizek országa felé fordult. Willibrord halála után Karlmann Utrechtet Bonifác felügyelete alá helyezte. Mint amikor egy öreg ember háza felől rendelkezik, Bonifác elbúcsúzott Mainzban Lullustól, és rábízta Liobát is. Fulda ügyét biztosnak tudta. Eobannak kellett az utrechti püspökséget vezetnie. Indulása előtt szemfedőt tétetett könyves ládájába.

Bonifác, miután a telet Utrechtben töltötte, Eobánnal és mintegy ötven kísérelőjével Frízország északi részében prédikált és keresztelt egészen a tengerpartig. 754. június 5-én, pünkösd hétfőjén, az újonnan megkeresztelt nagy csapatát hívta Dokkumba, hogy megbérmálja őket. A jelzett nap reggelén azonban megjelent egy sereg pogány. Ez a vértanúságot jelentette Bonifácnak és övéinek. A hithirdetőt, miközben kísérőit a véres halál elviselésére buzdította, egy kard halálosan megsebesítette. A vértanú holttestét diadalmenetben kísérték Utrechtben és Mainzon át Fuldába. Ott akart nyugodni kedvenc alapításában, szerzetesei között. A vértanúság helyén hamarosan templom állt.

Bonifác kulcsszerepet játszott annál a történelmileg jelentős átrendeződésnél, melyben – a latin-görög-antik világ elmúltával – lerakták a középkor latin-germán világának alapjait. Ő kezdte megvalósítani a karoling nagybirodalom Rómához kötődő egyháziságát. Nem mintha Winfried-Bonifác zseniális előrelátással át akarta volna állítani a váltókat. Talán maga sem sejtette, hogy az óra hívására figyelő jó szándékával mennyire megérezte korának történelmi igényét, amelyet azután megragadott és célja felé vezetett.

Bonifácban a legmagasabb fokon élt a hűség, az odaadás, a bátorság és a hősiesség erénye. Kész volt a legvégsőkre is, ahogyan írta: „Haljunk meg atyáink szent törvényeiért. Ne legyünk néma ebek, hallgató kémek, sem fizetett szolgák, akik megfutnak a farkas elől, hanem legyünk hű pásztorok, akik éberén virrasztanak, hogy Isten szándékait hirdessék mindenkinek, uraknak és szolgáknak, gazdagoknak és szegényeknek, minden rendű és korú embernek, akár alkalmatlan, akár alkalmas, amíg Isten erőt ad hozzá nekünk.” Másrészt a germánok apostola egyházszervező és vértanú alakját „nem szabad elválasztani a római hivatalos Egyház tekintélytisztelő, látszólag lendület nélküli, kínosan kicsinyes, önállóan képviselőjétől”. Az idő túlhaladt rajta, bármily szívósan küzdött is régi terveinek megvalósításáért.

Látszólag sokszor kudarcot vallott, mégis önzetlen szolgálatának erejével minden téren szentül előkészítette a Megfeszített és Föltámadott útját a jövő számára. Vértanúsága után

azonnal tisztelettel vették körül, és június 5-én emlékeztek meg róla. A római kalendáriumba 1874-ben vették föl ünnepét.

*

Az Angliából jött bencés misszionárius küldetése teljesítése közben fölládozta magát a germán népekért, és ezért a németek apostola nevet viseli. Életéről saját levelei, munkatársainak leírásai és a hívő nép körében élő különféle hagyományok tájékoztatnak.

721-ben Tübingiából fríz földre utazott. Erről az útról egy kis hangulatkép maradt ránk. Bonifác a Trier melletti Pfalzel apátságban szállt meg. Éppen a kolostorban tartózkodott az apátnő unokája, a mintegy tizennégy éves Gergely. Elénk fiú volt, és az asztalnál csengő hangon olvasott föl a Szentírásból, természetesen latinul.

„Akkor olvasol jól, fiam – mondta Bonifác –, ha megérted, amit olvasol.” – „Igen, megértem” – mondta a fiú, és kezdte újra előadni a latin szöveget. „Ne így – szakította félbe a vendég –, mondd anyanyelveden, amit olvastál.” – S amikor a fiú bevallotta, hogy úgy nem tudja, Bonifác maga kezdte a Szentírás szövegét kifejtteni asztaltársainak. Gergely pedig annyira vonzódott a misszionáriushoz, hogy nagyanyjától engedélyért könyörgött, hadd kísérje el Bonifácot. – Később az utrechti Szent Márton-kolostor apátja lett.

Amikor Bonifác tekintélye megnövekedett, és eléggé kiismerte a hesseniek és tübingiaiak gondolkodásmódját, megkockáztathatta, hogy úgynevezett istenítélet elé állítsa őket. A Geismar melletti Gundensbergen állt egy hatalmas Donar-tölgy, az istenekbe vetett hit jelképe. Annak a kidöntésével akarta megmutatni a mitikus istenek tehetetlenségét. Erről a döntő pillanatról így ír Willibald:

„Amikor nagy merészen nekifogott, hogy kidöntesse a fát, az odasereglett pogányok nagy tömege szívében elátkozta őt, mint istenei ellenségét. Azonban alig érte néhány csapás a törzset, a tölgy hatalmas tömegét valami magasabb isteni fuvallat mozgásba hozta, és a földre zuhant. Miután az ágak leváltak róla, egy magasabb akarat erejénél fogva a törzs négy darabra hasadt, és anélkül, hogy az ott álló testvérek bármit is tettek volna vele, négy azonos hosszúságú, óriási hasáb feküdt a szemük előtt. Amikor ezt látták az előbb még átkozódó pogányok, abba hagyták gyalázkodásukat, és hívő módra az Istent dicsérték. Akkor a szent püspök, miután a testvérekkel tanácskozott róla, ennek a fának az anyagából kápolnát építtetett, és Szent Péter tiszteletére szentelte.”

Angol barátaival folytatott levelezésében Bonifác rendkívül szeretetreméltó, emberi oldaláról mutatkozik be. Testvéri tanácsot kér és ad, gondjaikat és reményeiket, a barátság ajándékait cserélik egymás között. Angliából elsősorban könyvek, liturgikus eszközök és ruhák érkeztek. Bonifác viszont a német kézügyesség termékeit küldte. Így például Daniel wichesteri püspöknek „egy takarót, nem selyemből, hanem kecskeszörből szöve. Jó bolyhos, be lehet vele takarni kegyességed lábát.” Sőt Ekbert yorki érseknek egyszer „csók helyett két hordócska bort” küldött, azzal a kéréssel, hogy „a köztünk fennálló barátság szellemében csináljon testvéreivel egy vidám napot.”

A szent püspöknek és kísérőinek vértanúságáról a következőket mondják:

Ismét megérkezett az országba a tavasz. A misszionáriusok Dokkum mellett a tengerparton ütötték föl sátraikat. Pünkösd hétfőjén reggel kellett az újonnan megkeresztelteknek bérálásra megjeleniük. Az előtte való éjszakát Bonifác álmatlanul töltötte. Pirkadatkor fölkelt. Egy nehéz, bőrbe kötött könyvet vett a kezébe, szorgalmas szerzetesek ajándékát. Találomra fölnyitotta. „A halál jótéteményeiről – Szent Ágostontól” – olvasta könnyedén elmosolyodva. Különös olvasmány erre a boldog napra!

Nem tudta, meddig olvasott, amikor hirtelen fölriadt. Lárma verte föl a reggel csöndjét, lódobogás és hangos kiáltozás. A kereszteltek azok, akik bérálásra jöttek? Csodálkozva lépett ki Bonifác a sátrából, még kezében a könyvvel. Istenes énekek és dicsérek helyett vad fegyvercsörgést és durva lármát hallott. Karddal és dárdával törtek a lovasok a szerzetesekre. Elsőnek a hűségese szakácstestvért terítették le, aki szembefordult a támadókkal. Egyes

szerzetesek fegyvert ragadtak, de az ősz püspök rájuk kiáltott: „El a fegyverekkel! Nem azért jöttünk ide, hogy harcot hozzunk, hanem a békét! Isten megmenti lelkünket. Legyetek bátrak és hősök, jöjjetek velem a halálba!” Ekkor azonnal egy fríz rontott Bonifácra. A könyvet önkéntelenül is feje fölé tartotta oltalmul. Akkor lesújtott egy kardcsapás, és kettéhasította a könyvet Isten hű szolgájának fejével együtt.

Amikor a holtakat biztonságba helyezték és nyughelyükre átvitték, nem feledkeztek meg Bonifác kettévágott könyvéről sem. Drága kincs gyanánt megőrizték, és még ma is a nagy hithirdető végső odaadásáról beszél.

*

**Kérünk, Istenünk, engedd,
hogy Szent Bonifác vértanúd legyen a közbenjárónk,
hogy a hitet, amelyet hirdetett és vére ontásával is tanúsított,
hűségesen megőrizzük és tetteinkkel bátran tanúsítsuk!**

6. Magdeburgi Szent Norbert

* Gennepe (ma Hollandia), 1080/85.

†Magdeburg, 1134. június 6.

Norbert 1080 és 1085 közt született, valószínűleg a Xanten melletti Gennepeben, nemesi családból.

Szülei korán a papi rendbe szánták. Életrajza szerint ez egy látomás alapján történt, amelyben édesanyjának megjövendölték fia későbbi nagyságát. De föltehetően az is lehetett az ok, hogy apja utódjaként nem jöhetett számításba, hiszen volt egy bátyja, akit atyjához hasonlóan Heribertnek hívtak.

Így hát egyházi javadalmat kerestek az ifjú Norbertnek, és már nagyon korán el is helyezték a xanteni Szent Viktor-káptalanban. Megkapta a kisebb rendeket, szubdiákonus lett, de nyilvánvalóan nem volt szándékában a nagyobb rendeket is fölvenni. Ily módon ugyanis az egyházi rendbe tartozhatott valaki és élvezhette az egyházi jövedelmeket, anélkül, hogy vállalta volna a papi hivatal kötelezettségeit. Abban a korban a nemesi családok másodszületői nem ritkán így éltek. Ezért hát Norbert is helyzetének megfelelő életet élt. Gazdag volt és pompakedvelő, kifejezett rendi öntudata alakult ki, tüzes kedélyű volt és igen hajlott a szélsőségekre. Ezenkívül természetes adottságainál és származásánál fogva szívesen látták I. Frigyes kölni érsek és V. Henrik császár udvarában. Az udvari élet igen tetszett neki, és otthonosan mozgott ebben a környezetben. Életét még inkább a földi örömekre rendezte be, mint fiatal paptársai. A különböző források alapján gyanítani lehet, hogy Norbertet az élet gazdag és gondtalan élvezőjének tartották, bár ifjúságát súlyosabb ballépés nem terhelte.

1110–11-ben patrónusával, a kölni érsekkel együtt elkísérte Rómába V. Henrik császárt. Norbert akkoriban még kétségtelenül a császár pártján állt, aki azért vonult Rómába, hogy kikövetelje a maga számára az egyházi hivatalokba való beiktatás (az investitúra) jogát. Így aztán minden gondolkodás nélkül rabságba vetette a pápát, amikor a tárgyalások nem az ő kedve szerint haladtak. Már ez az esemény is választásra készítette Norbertet a császár és a pápa között, de még évek múltak el, amíg életét megváltoztatta.

Azt állítják, hogy 1113-ban V. Henrik följánlotta Norbertnek Cambrai püspökségét. Egy-egy püspöki szék nem ritkán az udvari káplán jutalma volt a hű szolgálat éveiért. Norbert azonban nem fogadta el a püspöki széket. A források azzal magyarázzák, hogy elég gazdag volt, nem kellett neki a püspökség jövedelme. Belejátszhattak azonban más okok is. Így például az a veszély, hogy összeütközésbe kerül az Egyházzal, ha a császár kezéből fogad el püspökséget. Akkor talán már nem is volt teljesen a császár híve.

1115-ben történt igazi megtérése. Visszavonult Siegburg kolostorába, és kapcsolatba került néhány reformra törekvő személlyel, így Kunó apáttal, Luitolf remetével és Rolduci Richer apáttal. Élete ekkor egészen új irányba fordult. Frigyes kölni érsek elé járult, és kérte, hogy egy nap szentelje diákonussá és pappá. Bár az érvényes egyházjog tiltotta, végül mégis megkapta, amit kért.

Azonnal hevesen szembefordult a xanteni káptalan életstílusával, pedig oda tartozott ő is. Lemondott javadalmairól és birtokairól. Pénzét szétosztotta a szegények közt, és vándorprédikátorként járta az országot. A források egybehangzóan tanúsítják, hogy rendkívül jól tudott prédikálni. Beszédeivel kezdetben elsősorban viszályok rendezésére és békítésre törekedett. Később kísérletet tett arra is, hogy izzó hangú beszédekben követőket toborozzon az általa alapított új életformához. Minden gondja továbbra is a szegénységre és az apostoli életre irányult. Hamarosan csodatévő híre támadt. Ehhez nem kevéssel járult hozzá megjelenése: mezítláb járt és vezeklő ruhában. Nagyon fontosnak tartotta föladatát. Úgy érezte, hogy az Isten küldte és a Szentlélek világosította meg.

Akkoriban gyakran tűntek föl vándorprédikátorok, akiknek tanítása nem egyezett az Egyházzal, így fennállt a veszély, hogy Norbertet is ilyennek tekintik. Ezért elment a reimsi zsinatra, hogy II. Kallixtusz pápával megújíttassa prédikációs engedélyét. Bertalan laoni püspök, aki szintén részt vett a zsinaton, Norbert segítségével szeretne volna megreformálni egyházmegyéjét, és sikerült a pápát megnyernie tervének. Amikor Norbert megkapta a laoni káptalan vezetését, olyan szigorú követelményeket állított föl, hogy a kanonokok vonakodtak szabályait elfogadni.

Ekkor Bertalan megmutatta neki egyházmegyéjének különböző helyeit, és följajánlotta egy kolostort alapítását. Végül Norbert Prémontre völgye mellett döntött, mintegy húsz kilométerre Laontól. Erről a helyről kapta nevét az új közösség. Társait az ágostonos regula megtartására és közös életre kötelezte. A premontreieknek a kolostori elmélyedést, tanulmányokat és lelki életet társítaniok kellett a világban folytatott munkával, hogy keresztények és nem keresztények között legyenek az evangélium tanúi. Norbert maga azonban továbbra is vándorszónok akart maradni, anélkül, hogy egyetlen apátsághoz kötné magát.

Az életmód nagyon gyorsan elterjedt. Egymást követték az alapítások, és gyakran már fennálló közösségek is átvették a premontrei reformot. Norbert maga 1126 tavaszán Rómába ment, és ott megkapta a pápától rendjének jóváhagyását.

Ennek az évnek a júniusában vagy júliusában magdeburgi érsekké választották Speyerben. Ez volt a második fordulópontra Norbert életében. Ettől kezdve jelentős szerepet kellett játszania korának történetében. III. Lothárral együtt többször végigjárta a birodalmat. Abban a korban ugyanis püspöki feladat volt a császár kísérete utazásain tanácsadóként, valamint a részvétel udvari és birodalmi gyűléseken.

Magdeburgban számos nehézségbe ütközött Norbert, amikor a rá jellemző buzgósággal alapjaitól meg akarta újítani egyházmegyéjét. Ellenségeket szerzett magának, amikor visszakövetelt egyházi birtokokat, és egyházmegyéjének káptalanját rendtársainak akarta adni. 1129-ben még fölkelés is támadt, ami majdnem az életébe került. Sikerült azonban embereit a Boldogasszony-kolostorba menekíteni. Később e közösség lett az a központ, ahonnan az Elbától keletre lakó törzsek misszionálása kiindult.

A II. Ince és II. Anaklét közt támadt egyházszakadás idején Norbert az elsők között állt Ince pártjára. A császárral 1132-ben és 1133-ban Rómában járt, hogy a pápát ismét visszahelyezzék jogaiba. Ezen az utazáson Norbert néhány hónapon át Itália főkancellárjának tisztségét viselte, és a pártok tárgyalásában jelentős szerepet játszott. Lehetséges, hogy Rómában szerezte azt a fertőzést, amely halálát okozta. Nagyon legyengülten érkezett vissza püspöki városába, s 1134. június 6-án meghalt. Korai halála miatt szándékai és tervei, amelyek életének második szakaszában foglalkoztatták, nem egészen világosak előttünk. Egyetlen írást sem lehet biztonsággal neki tulajdonítani.

A szent ránk maradt képei nem történeti hitelességű portrék. Többnyire monstranciával ábrázolják, ami pedig anakronizmus. Különösen az ellenreformáció korától az Eucharisztia szentjének tekintik Norbertet. Kortársai szemében lelkes és hatásos szónoknak, egy új rend alapítójának, később hatalmas birodalmi fejedelemlennek számított, aki Lothar császár kegyét élvezte és erős kézzel vezette egyházmegyéjét.

1582-ben XIII. Gergely avatta szentté. Ünnepe 1620-ban vették föl a római kalendáriumba.

*

A szent rendalapító és érsek életéről különféle források tájékoztatnak minket.

Mint xanteni kanonok – még nem volt tehát pap és nem ellenezte az udvari élet kellemes vonásait – Norbert egy olyan eseményt élt át, amely állítólag igazi megtéréséhez vezetett. Az egyik napon egy apród kíséretében látogatóba lovagolt a szomszédságba. Közben heves zivatar kerekedett, oly hirtelen, hogy nem volt ideje tető alá menekülni. S akkor közvetlen

közelében lecsapott a villám. Lova megrémült és levetette őt, úgyhogy Norbert öntudatlanul terült el. Kísérője hiába igyekezett magához téríteni. Amikor végre sikerült, mintha a villám fényétől járta volna át szívét a fölismerés. Állítólag fölkiáltott, mint egykor Saul Damaszkusz előtt: „Uram, mit akarsz, mit tegyek?” És az Úr a belső hang útján válaszolt neki: „Kerüld a rosszat, tedd a jót, keresd a békét, és menekülj irgalmasságomhoz.”

Valamivel később Norbert pappá szentelését kérte; Kölnben szentelték fel. Szándékosan korábbi pompás udvari ruhájában jelent meg, majd mindenki szeme láttára levetette, és birkabőrből készült egyszerű ruhát öltött, amelyet vezeklő övvel kötött át. Így nyilvánosan megtagadta korábbi életét.

Amikor Norbertet kinevezték magdeburgi érsekké, akkor sem változtatott életvitelének szigorúságán. Mezteláb és a legegyszerűbb ruhában vonult be Magdeburgba, úgy, ahogyan az Alpokban is járt. Az érseki palota ajtónállója azt hitte, koldus áll előtte, és vonakodott beengedni a porlepte szerzetest. Amikor kísérői megértették vele, hogy új ura az, aki bebocsátást kér, ijedtében elfutott. Norbert azonban barátságosan visszahívta, és azt mondta: „Ne félj, jó testvér, jobban ítélsz, mint azok, akik választásukkal arra kényszerítettek, hogy ebbe a palotába jöjjenek, mert nem vagyok rá méltó.”

Norbert átfogó reformszándéka a lelkileg szerfölött elhanyagolt Magdeburgban többekben ellenséges indulatot keltett. Egy napon elfogtak egy fiatalembert, aki azzal az ürüggyel, hogy gyónni akar az érseknél, merényletet kísérelt meg ellene. Máskor meg egy orgyilkos véletlenül egy szerzetest szúrt le Norbert helyett, aki az érsek előtt lépett be a dómba. Később rágalmazók azzal lázították föl a népet, hogy elhíresztelték: az érsek feltörette a dóm oltárait és a tisztelt ereklyékkel el akarja hagyni a várost. Így Norbertet imaórája alatt elfogták a dómban és egy toronyba zárták. Közben ellenségei bőven osztották a bort és a méhsört az embereknek, hogy tettelegességre bírják őket. Amikor megrohanták a tornyot, Norbert halálra készen lépett a fegyveres tömeg elé. Egy kardcsapás a vállán érte, de lesiklott róla. Attól kezdve nem emeltek kezét ellene.

Ellenkezése dacára barátai kivitték a városból az ágostonos kanonokok petersbergi kolostorába. Az érsek, aki hasztalan intette a lázadókat, innen helyezte a várost interdiktum alá. Hat héttel később küldöttség jelent meg Magdeburgból a kolostorban, és alázatosan bocsánatot kért Norberttől. Az érsek olyan jósággal fogadta őket, hogy a küldöttek, akik kemény szemrehányásra számítottak, egészen megrendültek. Norbert ekkor másodszer is bevonult a városba. Többé senkinek sem sikerült a pásztor és a nyáj közti egyetértést megzavarnia.

*

**Istenünk,
ki Szent Norbert püspököt arra választottad,
hogy imádságos lelkületével és lelkipásztori buzgalmával
példát mutasson Egyházad szolgálóinak,
kérünk, közbenjárására add meg,
hogy hívő néped mindig szíved szerinti pásztorokat
és üdvösséges táplálékot találjon!**

8. Prágai Boldog Ágnes

* Prága, 1205.

†Prága, 1282. március 2.

Apja I. Ottokár cseh király, anyja Konstancia, III. Béla királyunk leánya volt. Hatalomra törő apja, aki minden eszközt megengedettnek tartott arra, hogy a német birodalomtól minél függetlenebbé tegye országát, a kis Ágnes afféle sakkfiguraként ide-oda mozgatta jellemtelen politikai játékainak sakkjáráján. Először eljegyezte a gyermeket a sziléziai herceg, Henrik egyik fiával. Nagy szerencse és kegyelem volt ez Ágnes számára, mert így elkerülhetett a prágai udvarból. Ágneset jövőd férje édesanyjának, a későbbi Szent Hedvignek gondjaira bízta, aki a trebnitzi cisztercita nővérek kolostorában helyezte el őt. Ez a kolostor volt Hedvig legkedvesebb alapítása, s az a három év, amit Ágnes ezeknél a magasan művelt nővéreknél töltött, döntő hatással volt egész életére.

Amikor Ágnes jegyese egy vadászon szerencsétlenül járt, a kislányt hazavitték Prágába, és egy időre a premontrei nővérekre bízta Doksonyban. Közben a becsvágyó apa új, politikailag még előnyösebb kapcsolatot keresett. Elígerte Ágneset II. Frigyes császár trónörökösének, a későbbi VII. Henrik királynak, és nevelésének befejezésére Ausztriába küldte a Babenberg udvarába. Hamarosan azonban ürügyet keresett és talált ennek az eljegyzésnek a fölbontására is, hiszen lányáért most már a hatalmas angol király, III. Henrik, valamint maga – az időközben megözvegyült – II. Frigyes császár versengett. Mit sem törődve immár felnőtt leánya ellenkezésével, aki mindenáron szerzetesnő akart lenni, eljegyezte őt a császárral. Mielőtt azonban az esküvőre sor kerülhetett volna, 1230-ban váratlanul meghalt Ágnes apja, Ottokár, s ekkor a pápa, IX. Gergely segítségével Ágnesnek sikerült rávennie Frigyeset, hogy adja vissza szabadságát.

A huszonöt éves hercegnő egy pillanatot sem késlekedett: királyi öltözetét durva darócra cserélte föl, s Prága város peremén, a nyomornegyedben keresett magának egy kis házat. Bizonyára Boldog Hedvig példája nyitotta föl szemét az elkényeztetett királyi gyermeknek, hogy már korán észrevette azt a minden képzeletet fölülmúló társadalmi igazságtalanságot, ami a különböző osztályokat elválasztotta egymástól, s ami arra készítette Assisi Szent Ferencet és Klárát is, hogy elhagyják szüleik előkelő városi otthonát. Őket követte a cseh hercegnő is.

Atyja halála után hamarosan minoriták érkeztek Prágába. Ágnes rávette testvérét, Vencel királyt, hogy építtessen nekik kolostort (és Szent Jakab tiszteletére templomot) közvetlenül a kis ház közelében, ahol lakott. A minorita testvérek között két német is volt. Az egyik Wormsból származott, nevét nem tudjuk, a másik Kuttenbergi Theoderick volt. Ők tanították Ágneset, és beajánlották Szent Klárának, aki csakhamar olyan szívélyes viszonyba került vele, hogy a „lelke felének” mondta. Négy, szeretettől sugárzó levél maradt ránk, melyeket Ágneshez intézett. Egy klarissza kolostor alapításáról és megerősítéséről van bennük szó. Szent Jakab temploma mellett létesült a kolostor, s Klára öt nővért küldött közvetlenül maga mellől. 1234-ben Ágnes átvette a kolostor irányítását.

A kolostor körül csakhamar kórházak és árvaházak, menhelyek és lepratelepek egész koszorúja létesült. A gazdagok közül is sok harmadrendi csatlakozott hozzájuk vagyonukkal és munkajükkel. Különleges jelentőségű lett egy kórház-alapítása, melyben az ápolói munkát volt keresztes vitézek vették át. Ezek „Keresztes Lovagok a Vörös Kereszttel” néven szervezetbe tömörültek, s Ágnes gazdag alapítvánnyal látta el őket. A hercegnő szerény otthonából hamarosan egész városnegyed lett, melyben Ágnes három templomot is építtetett: Szent Ferenc, Mária Magdolna és Borbála tiszteletére.

Ágnes kolostora olyan vonzerőt jelentett, hogy II. Ottokár legidősebb leánya, valamint a legelőkelőbb nemesi családokból 12 leány kérte a föl vételét. Hamarosan újabb és újabb kolostorokat tudtak alapítani. Ezekben a kolostorokban úgy tartották a szegénységet, mint az Assisi melletti San Damianóban Szent Klára körül. A nővérek, akik gyermekkorukat többnyire fényűzésben és bőségben töltötték, új életet kezdtek: kemény vezeklésben és a legteljesebb szegénységben táplálták, ápolták és gondozták a szegényeket, Krisztus legdrágább testvéreit.

Ágnes a családja iránt is megőrizte nagy szeretetét. Ha a szükség úgy kívánta, erélyesen és okosan közbe tudott lépni ügyeiket támogatva. Halála előtt nem sokkal békét szerzett Vencel király és lázadó fia, Ottokár között.

Hetvenhét éves korában, 1282. március 2-án halt meg. 1930-ban a régi Jakab-templomban megtalálták a sírját. Boldoggáavatási perét 1936-ban újakezdték, miután XI. Pius még könyvtáros korában a milánói Ambrosiana könyvtárban megtalálta az ügyre vonatkozó legfontosabb okmányokat. De mint egykor a huszita háborúk, most a II. világháború akadályozta meg az eljárás befejezését. Ágnes kolostorai egészen 1782-ig, II. József szekularizációs rendeletéig megmaradtak.

*

Az alábbiakban Szent Klára Ágneshez írt négy levele közül az elsőt és a negyediket közöljük. (*Acta Sanctorum* I. kötet, 506., ill. 508. o.)

Méltóságos és tisztelendő Ágnes szűznek, Csehország hatalmas és mindig legyőzhetetlen királya leányának, Klára, Jézus Krisztus méltatlan szolgálóleánya és az Istennek szentelt szűzek szolgálója a San Damiano kolostorban, aki lélekben meghajlik előtted, és alázatos tisztelettel kívánja örök boldogságodat.

Szent magaviseleted és feddhetetlen életed dicsőséges hírét hallván, mely nemcsak hozzánk jutott el, hanem szinte az egész világon közismert, nagyon örvendek és ujjongok az Úrban, és nemcsak én, hanem mindazok, akik teszik és tenni akarják Jézus Krisztus akaratát, és engedelmeskedni akarnak neki. Közismert ugyanis, hogy mennyire élhettél volna e világ dicsőségével és hírnevével, s miként fölségedhez illenék, még a fölséges császárhoz is feleségül mehettél volna, te pedig szíved egész érzületével és bensőséges vágyával inkább a szent szegénységet és a test megtagadását választottad, mert az Úr Jézus Krisztust tekintetted mindenkinél nemesebb jegyessednek. Őt, aki a te romlatlan és érintetlen szüzességedet örökre megőrzi szeplőtelenül; akinek szeretete megtisztít téged, akinek érintése egyre tisztábbá tesz, akivel ha egyesülsz, szűz maradsz. Az ő hatalma minden hatalomnál erősebb, kegyelme mindennél kedvesebb, tekintete mindennél szebb, szerelme páratlan, minden gyönyörűségnél édesebb. E Jegyes ölelésére választattál ki, aki csodálatos drágakövekből nyakláncot és fülbevalót adott neked, krizolitba öltöztetett, s megkoronázott arany koronával, melyen a szentség fénye ragyog. Ezért, drága nővérem, sőt tiszteletreméltó úrnóm, hiszen az én Uramnak, Jézus Krisztusnak nővére és menyasszonya vagy, kit dicsőséggel ékesít a szüzesség és a szent szegénység zászlaja, erősödj meg a szent szolgálatban, melyet a szegény és megfeszített Jézus példájától lánggra lobbanva megkezdted. Ő minden kegyetlen kint elviselt értünk a kereszten, kiragadott minket a sötétség Fejedelmének hatalmából – aki az összülők bűne miatt fogságban tartott bennünket –, és kiengesztelt minket az Atya Istennel. Ó, boldog szegénység! Ki örök javakkal ajándékozod meg azokat, akik téged szeretnek, s kedvesen magukhoz ölelnek! Ó, szent szegénység, kit ha valaki birtokol, ígéretként övé a mennyek országának örök dicsősége, s minden kétség nélkül ajándékba kapja a boldog életet! Ó, szeretetreméltó szegénység, kit az Úr Jézus Krisztus, ki a mennyet és a földet kormányozza és vezérli, aki szólt, és mindenek lettek, páratlanul magához ölelt! Mert ő maga mondja: A rókáknak van barlangjuk, az ég madarainak fészük, az Emberfiának azonban, azaz Krisztusnak nincs hova lehajtania a fejét, ezért a kereszten lehelte ki lelkét, ott hajtva le

a fejét. Ez a hatalmas és gazdag Úr a tisztaságos Szűz méhébe költözvén ínségesen és szegényen akart e világra jönni, hogy az emberek, kik a mennyei ételben szücséget szenvedtek és koldusok voltak, benne gazdagok legyenek, és uralkodjanak a mennyek országában. Örülj tehát és ujjongj nagyon, és töltsön el a lelki öröm! Mivel ugyanis inkább a világ megvetését, mint a hírnevet, inkább a szegénységet, mint a mulandó gazdagságot, és inkább a mennyei kincseket, mint a földieket választottad, méltó lettél arra, hogy a magasságos Isten és a dicsőséges Szűz Mária Fiának nővére, jegyese és anyja légy. Bizonyos vagyok abban, hogy szilárd hittel hiszed és tudod, hogy a mennyek országát csak a szegényeknek ígérték, és az Úr másoknak nem adja, csak a szegényeknek. Ha ugyanis e világ dolgait szereti valaki, elveszíti a szeretet gyümölcsét. Nem szolgálhatunk Istennek és a Mammonnak: mert vagy az egyiket szeretjük és a másikat gyűlöljük, vagy az egyiknek szolgálunk, és a másikat megvetjük. Azt is tudod, hogy a ruhátlan nem egyesülhet azzal, aki föl van öltözve, és a gazdagon öltözött nem harcolhat a ruhátlannal, mert ruhájánál fogva megragadható, s így azonnal földre teperik. Fényűzően élni ebben a világban, és a másokban Krisztussal uralkodni, nehéz dolog: könnyebb ugyanis átmenni a tevének a tú fokán, mint a gazdagnak bemenni a mennyek országába. Azért dobtad el magadtól a ruhákat, azaz a világ gazdagságát, hogy megharcolván hamisságaival, erővel győzzél, és a keskeny ösvényen át beléphess a mennyek országába. Bizony boldog és minden dicséretre méltó csere örök kincsekért elhagyni a földieket, evilági dolgokkal kiérdemelni a mennyieket, százat kapni egy helyett és vég nélkül birtokolni a boldog életet. Ezért elhatároztam, hogy méltóságodat és szentségedet alázatos könyörgéseimmal Jézus Krisztusnak ajánlom, hogy megerősödjél az ő szent szolgálatában, és növekedjél mindig, jóból a jobbra és erényről erényre, hogy Ő, kinek szíved egész érzületével szolgálsz, igen gazdagon ékesítsen föl kegyelmével. Téged is kérlek az Úrban, amennyire képes vagyok rá, hogy engem, a te szolgálódat, ki igen méltatlan vagyok, és a többi nővéreket, akik velem vannak a kolostorban, szent imádságaidban ajánld az Úrnak, hogy könyörgéseidtől támogatva irgalmasságot nyerhessünk Jézus Krisztustól, és veled együtt méltók legyünk az örök látás élvezetére. Élj boldogan az Úrban, és imádkozz értem. Alleluja.

*

Lelkem felének, kit szívből, egyedülálló módon szeretek, a nagy méltóságú Ágnes királynőnek, szerelmes anyámnak és mindenkinél jobban szeretett leányomnak, Klára, Krisztus méltatlan szolgálója és az ő szolgálóinak, kik a San Damiano kolostorban vannak, haszontalan szolgálóleánya, üdvözlétemet küldöm, és kívánom, hogy a többi szent szüzekkel Isten és a Bárány trónusa előtt énekeljük az új éneket, és kövessük a Bárányt, bárhová megy. Ó, anyám és leányom, a századok Királyának menyasszonya, ne csodálkozz rajta, hogy nem írok neked oly gyakran, mint azt az én lelkem, és a tiéd is kívánná, és ne gondold, hogy a szeretet, mely irántad bennem ég, a legcsekélyebb módon is megfogyatkozott volna, mert miként anyád szíve szeretett, úgy szeretlek én téged. Egy dolog jött közbe: kevés a hírvivők száma, és nagy veszélyek vannak az utakon. Most azonban, hogy lehetőség nyílik szeretetreméltóságodnak írnom, együtt ujjongok, és a Szentlélek örömeiben együtt örvendezem veled, ó Krisztus menyasszonya, mert miként az az első Ágnes egyesült a szeplőtelen Bárányval, aki elveszi a világ bűneit, ugyanúgy neked is, ó boldog lélek!, megadatott, hogy élvezd a mennyei egyesülést Azzal, akit ámulva csodálnak az égi seregek: kinek vágya mindeneget magához ragad, emlékezete teljesen betölt, jósága minden édességgel jóllakat, és illata holtakat támaszt föl; kinek dicsőséges látása boldogítja a mennyei Jeruzsálem polgárait, ki a dicsőség ragyogása, az örök világosság fényessége és makula nélkül való tükör. E tükörbe tekintés naponta, ó királynő és Jézus Krisztus menyasszonya, és benne szemléld gyakran arcodat, hogy kívül és belül így ékesítsd magad az erények virágaival, és olyan ruhát öltö magadra, mely a legnagyobb király leányához és menyasszonyához illó. Ó kedvesem, ha e tükörbe nézel, az isteni kegyelem fog

gyönyörködtetni. Járulj hozzá, és lásd először e tükörben a jászolban fekvő Jézust nagy szegénységében és hitvány pólyákkal bepólyáltan. Ó csodálatos alázatosság, ó ámulatra méltó szegénység! Az angyalok Királya, a menny és föld Ura jászolba helyeztetett! E tükör közepében lásd meg a szent alázat boldog szegénységét, melynek kedvéért az emberi nem megváltására annyi kényelmetlenséget viselt! A tükör végén pedig lásd meg a kimondhatatlan szeretetet mellyel szenvedni és becstelen halállal meghalni akart a kereszten. Ez a tükör, amikor a fára volt szögezve, intette az általmenőket, mondván: „Ó ti mind, kik általmentek az úton, nézzétek és lássátok, van-e oly fájdalom, mint az én fájdalom”. Válaszoljunk Neki, aki hív és utánunk sóhajt, egy szóval és lélekkel: „Emlékezvén megemlékezem rólad, és elemésztődik az én lelkem.” A szeretetnek e tüze gyújtson lángra, ó királynő, s ugyanakkor emlékezzél a mennyei király kimondhatatlan gyönyörúségére, gazdagságára és örök dicsőségére, és sóhajtozva a nagy vágytól és szívbeli szerelemtől kiálts: Vonj magadhoz, mennyei Jegyesem, és én futok keneteid illata után! Futok és meg nem állok, míg be nem vezetsz a borospincébe, míg bal karod nem lesz a fejem alatt, s jobbod boldogítón át nem ölel engem. Csókolj meg engem szádnak csókjával!

Miközben ezen szemlélődsz, emlékezzél meg szegény anyádról, és tudd meg, hogy én kitörölhetetlenül szívem táblájára írtam boldog emlékezeted, mert mindenkinél kedvesebb vagy nekem. És mi több: hallgasson el a nyelv szeretetedről, és szólaljon meg, ó áldott leányom, a lélek nyelve, mert a szeretetet, mellyel irántad vagyok, a test nyelve ki nem fejezheti. Éppen ezért, amiket gyarló módon írtam, jóakarattal és szívesen fogadd, s legalább az anyai szeretetet vedd észre benne, mely irántad és leányaid iránt mindennap bennem ég. Méltóságos nővérünk, Ágnes, szorgosan ajánld leányaimat a te leányaidnak az Úrban. Éljd boldogan, kedvesem, leányaiddal együtt, míg a nagy Isten dicsőségének trónusához nem érsz, és értünk is imádkozzál. A hírvivőket, szeretett testvéreinket, Amatus testvért, ki kedves Isten és az emberek előtt, és Bonagura testvért, amennyire csak tudom, szeretetedbe ajánlom.

*

**Urunk és Istenünk,
ki Boldog Prágai Ágnesnek megadtad,
hogy lemondva a királyi pompáról,
alázattal vállalja a keresztet,
kérünk, példájával taníts minket arra,
hogy megtegyük akaratodat,
és az ajándékoknál jobban szeressük ajándékozó Jóságodat!**

9. Szír Szent Efrém

* Niszibisz, 306.

†Edessza, 373. június 9.

Efrém korának Egyháza hatalmas ellenfelekkel állt szemben: az antik pogányság hanyatlóban volt, de még egyáltalán nem tűnt el, sőt Hitehagyó Julianus császár idejében még egyszer megmutatta hatalmát. A Mezopotámiában ősidőktől fogva otthonos asztrológia a keresztényekre is hatással volt. A gnózis számos híve élt, különösen Edessza környékén, ahol már egy századdal előbb eredményes toborzást végzett számára Bardazian és fia, Harmoniosz. Az Egyházon belül pedig színre lépett az arianizmus. Igaz ugyan, hogy a távoli Egyiptomban keletkezett és a niceai zsinat (325) elítélte, de ezzel még nem adta meg magát. Ezekon kívül buzgó misszionáriusok igen hatásosan terjesztették a manicheizmust, mely a szomszédos Perzsiában alakult ki. Mani többnyire szír nyelven írt könyveit Efrém honfitársai minden nehézség nélkül megértették. Ugyanabban az időben évtizedeken át elkeseredett határháborúk folytak Róma és a perzsa birodalom közt, főleg azóta, hogy II. Snapur – Efrém kortársa, Róma engesztelhetetlen ellensége, a keresztényüldöző – vette át a kormányzást. E háborúk folyamán Efrém hazája, Niszibisz több ostromot is elszenvedett, s végül 363-ban, Julianus veresége után, a perzsák kezébe került. Ez Efrém életében is fordulatot hozott.

Efrém 306-ban a mezopotámiai Niszibiszben (ma Nusabín Délkelet-Törökországban) született, mely akkoriban a Római birodalom erős és fontos határerődítménye volt. Szülei keresztények voltak és a keresztény hitben nevelték, de csak tizennyolc éves korában keresztelték meg. Efrém akkoriban az ismert niszbiszi Jakab püspök mellett élt, de nagy hatással volt rá Vologezesz püspök is. Hamarosan a niszbiszi iskola ünnepelet tanára lett. Itt elsősorban a Szentírás tanulmányozása folyt. Természetesen a kor nem volt alkalmas a nyugodt szellemi munkához. A perzsák háromszor ostrom alá vették Niszibiszt, eredménytelenül. Efrém **Cantica Nisibena (Niszibiszi énekek)** c. művében számol be ezekről. Tanítói munkája mellett gazdag írói tevékenységet fejtett ki. Ekkor keletkeztek **Hitről szóló beszédei**. Csak amikor Jovianus császár idejében (363) Niszibisz a perzsáké lett, vonult vissza a nyugatra eső Edesszába (ma Urfa Délkelet-Törökországban). E városnak ősi keresztény múltja volt. Az ottani arám dialektusban alakult ki a szír irodalom, amelynek alapítója és legjelentősebb képviselője Efrém volt.

Edesszában eleinte remeteként egy távoli sziklabarlangban élt, de nemsokára tanítani kezdett az edesszai iskolában. Itt írta aszketikus műveinek nagy részét. Annak ellenére, hogy visszavonultan élt, és csak diákonusi rangja volt, tevékenyen kivette részét Edessza egyházi életéből. Nagyra becsülték jámborságáért és tudományáért, de leginkább költői tehetségéért. Egyiptomba tett utazása legendák tárgya lett, melyek hamarosan körülfonták e rendkívüli férfi alakját. 372 telén ismét nyilvános szerepben látjuk őt Edesszában. A pusztító éhínség idején élelmiszerosztást vállalt a szegények között. Úgy látszik, hogy e megfeszített tevékenység kimerítette erőit, mert egy hónappal azután, hogy visszatért barlangjába, meghalt.

Efrém elsőrendű feladatának a Szentírás kutatását tartotta mind tanítói, mind irodalmi tevékenységében, amelyhez különös tehetsége volt. Afrahát, a perzsa bölcs után nemcsak az egyik legrégebb szír író, hanem a szír irodalom legjelentősebb alakja is. Irodalmi hagyatéka terjedelménél fogva is tiszteletre méltó – még akkor is, ha nem minden neki tulajdonított mű származik tőle –, különösen, ha figyelembe vesszük, milyen nyugtalan időkben alkotta életművét. Művei részben szír eredetiben maradtak ránk, részben régi örmény, latin és görög fordításokban. Ezek között rejtőzhetnek nem eredeti darabok is.

Efrém mindenekelőtt a Szentírás magyarázatával foglalkozott. Az evangélium-harmóniákhoz fűzött fontos magyarázatai hosszú időn át csak örmény fordításban voltak ismeretesek, nemrégiben azonban napfényre kerültek a szír eredeti töredékei is.

Az igaz hitet a Szentírásra támaszkodva mutatja be. Számos költeményben és prózai írásban harcol korának tévtanai ellen, idézve és megmutatva azok tévedéseit. Ügyesen átvette ellenfelei harcmodorát: az ismert gnosztikusok, Bardazian (†222) és Harmoniosz sok követőt szereztek azzal, hogy a gnosztikus gondolatvilágot népszerű, könnyen énekelhető dalokban terjesztették. Efrém átvette a misszionálásnak ezt a módját, sőt hamarosan túl is szárnyalta ellenfeleit költői lendületével. Az egyszerű nép igen megkedvelte dalait. A szűkebb és igényesebb körök számára írt, mélyebben szántó cáfolatait prózában adta közre. Nem fáradt bele, hogy az asztrológia befolyása ellen rámutasson a csillaghit és egyéb babonák értelmetlenségére. Ugyanígy szállt szembe a manicheizmussal is. Világosan állást foglalt a mozgalmas kor minden fontos vallásos kérdésében. S nem elégedett meg a pusztá, végeredményben haszontalan polémiával, hanem szembeállította a tévtanokkal az igaz hit tanítását, a gnosztikusok, asztrológusok és manicheusok gyakorlatával a keresztény aszkéták ideálját.

Sok költeménye azonban nemcsak a hitvédelmet szolgálta, hanem az igazhitűek oktatását és az istentisztelet ékességét is. Számos éneke ma is megtalálható a szír liturgiában. Költői szépségük és teológiai tartalmuk miatt igen nagy a tekintélyük. Elsősorban ezekkel érdemelte ki Efrém a szír keresztényektől a „Szentlélek hárfája” megtisztelő nevet.

Efrém a szír irodalom legnagyobb alakja abban az időben, amikor a szír egyház még nem vált le az egyetemes Egyház egészéről. Később ugyanis a nyugati országrészek a monofizita, a keleti részek a nesztoriánus egyházba kapcsolódtak. Efrémet az ortodox és a katolikus Egyház egyaránt a magáénak vallja. Ő az egyetlen szír nyelvű szent, akit a katolikus Egyház 1920-ban egyháztanítói méltóságra emelt.

Halálának napját az 540-ből származó Edesszai Krónikából tudjuk. A római kalendáriumba 1920-ban vették föl az ünnepét, június 18-ra. 1969-ben halála napjára, június 9-re helyezték át.

*

A szír egyházatyát, tudós író a megtisztelő „Szírek Napja” és „Szentlélek hárfája” névvel illetik. Életéről saját művei és különféle életrajzok beszélnek.

Miután Efrém átköltözött Edesszába és remeteként a hegyek közt élt, hamarosan sok ember özönlött hozzá. Csöndre és a magányra vágyott, ezért ki akart térni előlük és még jobban el akart rejtőzni. Már útnak eredt, amikor, mint mondják, egy angyal állt elébe, és így szólt: „Hová menekülsz, Efrém?” „A világtól menekülök – válaszolta –, mert méltatlan és tehetetlen vagyok.” Az angyal azonban visszafordította e szavakkal: „Senki sem gyűjt azért világosságot, hogy véka alá rejtse, hanem hogy tartóra helyezze és mindenki lássa.” Akkor fölismerte, hogy Isten világosságul rendelte, hogy sokaknak utat mutasson az égbe. Vissza is tért Edesszába.

Efrém egyszerű költői adottságát arra fordította, hogy a hit titkait és mindazt, ami szívét megmozgatta, megragadó költeményekbe vagy dallamos versekbe foglalja. Szülővárosának lerombolása után például ezt a siratót írta: „Gyermekeimet megölték, leányvárosaimnak falai leomlottak, gyermekeik szétszóródtak. Templomaikat lerombolták... A madarászok kikergették galambjaimat tornyaikból, elhagyták fészkeket, a mélybe buktak, és hálóikba estek.”

Vallásos énekeivel Efrém közel jutott az emberekhez, a szívükbe talált. Lánykart alakított, megtanította őket dalaira, és bevonult velük az edesszai templomba. A nép elbűvölten hallgatta az új dallamokat, amikor vasárnaponként vagy egyházi ünnepeken fölsendültek a kórusai.

Hitehagyó Julián császár – akinek a hagyomány szerint ezek voltak az utolsó szavai: „Mégis te győztél, Galileai!” – haláláról így emlékezett meg: „Lám, most az örök Király kerekai dübörögnek. Angyalvonta szekeréből villámlik és mennydörög. A Galileai szétzúzza nyájadat, és a pusztá farkasainak adja. A keresztény nép pedig megerősödik, és betölti a világot.”

Efrém nagyon profán és nagyon emberi eseteknek is tudott lelki fordulatot adni. Erről beszél például a következő történet: Egyszer, amikor a városban járt, megszólította egy hetéra, s félreérthetetlenül közölte, mit akar. Efrém hagyta, hogy vele menjen. Amikor a piactérre értek, azt mondta: „Itt akarom megtenni, amit kívánsz.” A nő riadtan védekezett, és azt mondta, hogy olyan sok ember előtt szégyellné magát. Efrém ezt válaszolta: „Ha szégyenlesz az emberek jelenlétében vétkezni, mennyivel inkább kell szégyenkezned az Isten jelenlétében, aki a legmélyebb rejtekbe is beelát, és mindenkinek tette szerint fog megfizetni.” E szavak oly mély hatást tettek a nőre, hogy keresztény életet kezdett.

Különös esemény történt Efrém életének utolsó évében. Valens császár, a katolikusok nagy ellensége, bevonult Edesszába. Nem kevesebbet követelt, mint hogy válasszanak az arianizmus elfogadása vagy a halál között. A megrémült hívők Szent Tamás templomába menekültek, és püspökükkel együtt imádkozva készültek a halálra. Már ki is adták a kegyetlen parancsot a gyilkolásra, amikor egy asszony rohant végig az utcákon két gyermekével. Egy tiszt föltartóztatta, és megkérdezte, mi baja. Azt válaszolta: „A templomba viszem kicsinyeimet, hogy Krisztusnak, a Királyok Királyának áldozatul mutassam be őket.” Amikor Valens hallotta a bátor asszonyt, visszavonta borzalmas parancsát, és békét hagyott a városnak. Akkor így énekelt Efrém:

„Edessza elhagyta házait. Pásztorával kivonult, a halálba sietve. Edessza inkább meg akart halni, mint hogy hitétől elszakadjon. Adjátok a császárnak a várost, a falakat, a palotákat! Adjuk neki vagyionunkat és vérünket! De hitünket mi sohasem hagyjuk el – ó, áldja meg gyermekeit Krisztus!”

*

**Istenünk,
Szent Efrém diákonus a Szentlélek erejével eltelve,
ujjongó szívvel énekelt misztériumaidról,
és csak neked szolgált.
Kérünk, áraszd szívünkbe Szentlelkedet,
hogy új éneket énekelve
mutathassuk be neked életünk áldozatát!**

11. Szent Barnabás apostol

Mennybemenetele előtt Jézus megígérte apostolainak a Szentlelket, aki fölkészítette őket a tanúságtételre „Jeruzsálemtől egészen a föld végső határáig” (ApCsel 1,8; vö. Lk 24,48). Akik Jézus kísérői voltak földi életében, azoknak szólt a fölszólítás: „Ti tanúi vagytok ezeknek” (Lk 24,48). De csak ők? Nem! Akit Jézus Lelke az ő szolgálatára kiválaszt, az mind tanúja és apostola Jézus Krisztusnak! Így az a férfi is, akit az Apostolok Cselekedetei nevével és származásával együtt mutat be: „József, a ciprusi származású levita, akit az apostolok Barnabásnak neveztek el, ami azt jelenti, hogy a vigasztalás fia” (ApCsel 4,36). Más helyen pedig azt mondja róla, hogy „derék ember volt, telve Szentlélekkel és hittel” (ApCsel 11,24).

Ez a Barnabás valószínűleg a legjelentősebb misszionárius Pál előtt és mellett. Nagy üdvösségtörténeti jelentősége abban áll, hogy föllendítette a pogányok misszionálását, mégpedig elsősorban azzal, hogy a rettegett üldözött, Saul megtérése után elvitte a jeruzsálemi egyház vezető férfiainhoz, és ezzel „Jézus Krisztusnak, az Isten Fiának evangéliuma” (Mk 1,1) legnagyobb hirdetőjét segítette munkája megkezdéséhez. Az, hogy Barnabás a pogányok között misszionált, nem jelentett kevesebbet, mint a pogányoknak az Egyház teljes jogú tagjaiként való elismerését, mely abból a hitből indult ki, hogy a megváltás az egész világra kiterjed, és nem lehet feltételekhez kötni. Mindez megérteti velünk, hogy a ciprusi József joggal kapta „a vigasztalás fia” nevet.

De mit tudunk ennek az embernek az életéről? Az Újszövetség – főleg az Apostolok Cselekedetei – felületes olvasásából kitűnik, hogy aránylag sok szó esik róla. És mégis, „életéről” tulajdonképpen nem sokat tudunk meg, mert mindig csak az ifjú Egyházban végzett munkájáról esik szó.

Az első, amit Barnabásról hallunk, a szeretet cselekedete: szántóföldjét eladta, és annak árát az apostolokhoz vitte az egyházközség szegényeinek szánt adományaként (ApCsel 4,37). Annak a szeretetnek a jele ez, amely mindenkiel egyesít Krisztusban.

Éppen ilyen segítőkészséggel közeledett Pálhoz, az egykori keresztényüldözőhöz, akitől a jeruzsálemi tanítványok félték. „Barnabás maga mellé vette, és elvitte az apostolokhoz” (ApCsel 9,27), s megértést kért tőlük az új tanítvány számára. Ezekből a napokból ered a két férfi szoros kapcsolata.

Nemsokára tágas munkatér nyílt Barnabás számára Jeruzsálemen kívül is. Üldözött, szétszóródott tanítványok eljutottak a szíriai Antiochiáig, és ott egyházközséget alkottak. Nemsokára pogányok csatlakoztak hozzájuk (talán Lukács evangélista is). Amikor a jeruzsálemi egyház tudomást szerzett róluk, Antiochiába küldte Barnabást. Ő felvirágzóban lévő egyházközségbe érkezett, és a pogányok megtérésében fölismerte Isten kegyelmének művét. Örömeiben elhozta magával Tarzusból Pált munkatársnak. Tevékenységük sikere mutatkozott meg abban a figyelmet érdemlő tényben, hogy itt Antiochiában kapták először Jézus követői a keresztény (krisztuskövető) nevet (ApCsel 11,26). Barnabásnak nyilván sikerült híveit fölleskesítenie, hogy a számukra ismeretlen jeruzsálemi közösséget megsegítsék. Ő maga és Pál utazott Jeruzsálembe, hogy az adományt elvigye (ApCsel 11,30). Visszatérve magukkal vitték Antiochiába Márkot – a második evangélistát –, Barnabás unokaöccsét.

Az ottani egyházban működő „próféták és tanítók” (13,1) közül kettőt különleges misszióra választottak ki. A jeruzsálemi apostolokhoz hasonlóan ők is imával és böjtöléssel készültek föl a Szentlélektől kapott küldetésre. A Lélek megparancsolta: „Rendeljétek nekem Barnabást és Sault arra a munkára, amelyet szántam nekik.” (13,2) Azonnal engedelmeskedtek mindnyájan, böjtöltek, imádkoztak, és a munkára rendeltek fejére tették kezüket.

„A Szentlélektől küldetve” (13,4) elindult tehát Barnabás és Pál az első missziós útra Márkkal. Először Ciprusra mentek, Barnabás hazájába, azután Kisázsziába – de mindig pogánylakta vidékre. A „munka”, amelyre a Lélek hívta őket, az első rendszeres pogánymisszió volt. Pál és Barnabás fölvette az Egyházba a pogányokat, anélkül, hogy rájuk kényszerítette volna kötelező teherként az ószövetségi törvény számos rituális és kultikus előírását, mert fölismerték: a pogányok Krisztushoz térhetnek közvetlenül, a körülmetélés nélkül is.

A két misszionárius – Márk közben elvált tőlük – több városból kénytelen volt elmenekülni a zsidók ellenséges magatartása miatt. Lisztra lakói a két prédikátort mint Zeusz és Hermészt akarták megtisztelni áldozatokkal. Ottani tartózkodásuk mégis rossz véget ért: Pált megkövezték. Pál és Barnabás ennek ellenére rendületlenül folytatta útját a következő városba. Sőt visszaútban meglátogatták az újonnan alapított egyházközségeket. Mindenütt úgy hagyták ott a hívőket, hogy „eltöltötte őket az öröm és a Szentlélek” (13,52). Ők pedig Antiochiában „elbeszéltek, mi mindent tett az Isten általuk, s hogy a pogányok előtt kitérta a hit kapuját” (14,27).

De éppen a pogányok miatt viszály támadt Antiochiában. Pálnak és Barnabásnak védekeznie kellett a túlbuzgók ellen, akik rá akarták kényszeríteni a megtért pogányokra a mózesi törvényt a körülmetéléssel. A két misszionárius ügyük megvédésére Jeruzsálembe ment. Útközben „elbeszéltek a pogányok megtérését. Ezzel nagy örömet szereztek minden testvérnek” (15,3). Jeruzsálemben az apostoloknak és az egyháznak „beszámoltak arról, mi mindent tett közreműködésükkel az Isten” (15,4), hiszen nem saját akaratukból támadt a pogánymisszió gondolata, hanem Isten maga hívta meg őket erre a feladatra a Szentlélek által. Pál és Barnabás a keresztények elismeréséért harcolt, s Pétert és Jakabot meg is nyerték ügyüknek. A gyűlés a „szeretett Pált és Barnabást”, valamint a jeruzsálemi egyház két tagját kedvező döntéssel küldte vissza Antiochiába. Ott „örömmel olvasták a vigasztaló sorokat” (15,31).

Nem sokkal később nézeteltérés támadt Pál és Barnabás között. Pál ugyanis a kedvelt Barnabást meghívta második apostoli útjára, de unokaöccsét, Márkot nem. A két barát elvált. Pál más kísérelőkkel előbb Szíriába indult, Barnabás pedig Márkkal Ciprusra. Ettől kezdve nem áll rendelkezésünkre pontos hagyomány Barnabásról. Föltehető, hogy a pogánymisszió két úttörője között nem volt tartós szakadás. Talán még egyszer közösen működtek (1Kor 9,6), majd szentünk nyomtalanul elvész a szemünk elől.

E Lélektől hajtott férfinak a tanúsága azonban eleven maradt. Minden keresztény nemzedéknek megmutatta az igazi keresztény példáját, aki készségesen válaszol Isten hívására, engedi magát ismeretlen utakra vezetni, a helyesnek megismert véleményt bátran védi, és örömmel viszi el idegeneknek a Krisztusban való örömet és vigasztalást.

Szent Barnabás apostol ünnepét a bizánci és a szír egyház június 11-én üli. Róma a 11. században fogadta be az ünnepét.

*

Az az arckép, amelyet az Apostolok Cselekedetei erről a „hittel eltelt derék férfiról” és a „vigasztalás fiáról” rajzol, eleven és megragadó erejű. Életéből egy jelenetet részletesebben szeretnénk elbeszélni:

Barnabás és Pál közös apostoli útján megérkezett Lisztra városába. Az ige hirdetésben a kis termetű Pálé volt a nagyobb szerep, míg a magas termetű és megnyerő külsejű Barnabás a hallgatók szemében a kis küldöttség fejének tetszett. Amikor pedig szemük láttára meggyógyult a béna, a félve-örvendve ott álló likaóniaiak előtt összeállt a kép: istenek jelentek meg itt emberi alakban, amint a mítoszok mondják! A magas Barnabást Zeusznek tartották, az élénk Pált pedig Hermésznek, az istenek követének. A jámbor embereken erőt vett a hódolat. A Zeusz-templom papja bikákat és virágkoszorúkat hozatott a városkapuhoz, ahol áldozatot akart bemutatni a néppel együtt a szent jövevények tiszteletére. Amikor

Barnabás és Pál ezt észrevette, indulatukban megszaggatták felsőruhájukat, a nép közé futottak és így kiáltottak: „Emberek, mit csináltok! Mi is emberek vagyunk, akárcsak ti, és éppen azt hirdetjük nektek, hogy ezektől a bálványoktól forduljatok az élő Istenhez!” (ApCsel 14,15) Csak nagy nehezen tudták visszatartani a tömeget attól, hogy istenekként tisztelje őket.

A későbbi legenda tudni véli, hogy Barnabás azután Cipruson munkálkodott, főként mint a Máté-evangélium hirdetője. Ott újra találkozott Elimász varázslóval, aki már az első apostoli út alkalmával szembeszállt az apostolokkal, és ezért egy időre vakság sújtotta. Elimász most hatalmas fölkelést szított Barnabás ellen, úgyhogy a nekikeseredett zsidók Szalamiszban elfogták és a bíró elé hurcolták. Meg sem várták az ítéletet, hanem városuk kapuja előtt megkövezték a hithirdetőt.

Sírja hosszú időn át ismeretlen volt. Akkor azonban az egyik helyen érthetetlen csodák történtek. Szent Barnabás magam mondta el álmában a szalamiszi püspöknek, hogy ott van a sírhelye. A sírt megtalálták és fölnyitották. Azt állítják, hogy a szent mellén egy pergamen feküdt Máté evangéliumával, amelyet Barnabás egykor saját kezével írt le.

*

**Istenünk,
ki úgy akartad,
hogy Barnabás, ez a hittel és Szentlélekkel eltelt férfiú
a pogányok között terjessze a hitet,
kérünk, add meg az ő közbenjárására,
hogy Krisztus evangéliumát
Egyházad mindenütt eredményesen hirdesse!**

13. Padovai Szent Antal

* Lisszabon, 1195. augusztus 15. (?)

† Arcella (Padova mellett), 1231. június 13.

A 13. század, annak ellenére, hogy oly sok híres szentet adott, mint Szent Domonkos, Aquinói Szent Tamás, Assisi Szent Ferenc, Szent Bonaventura, Assisi Szent Klára és Árpádházi Szent Erzsébet, sok bajjal küszködött. Felső-Itáliában és Dél-Franciaországban már a 12. században támadtak olyan vallásos mozgalmak, amelyek legfőbb célul Krisztus és az apostolok életmódjának szigorú követését tűzték ki. Jézus és apostolai vándor, tanító életét utánozva, új életet akartak vinni koruk megkövült kereszténységébe. Ezzel – az apostoli szegénység és vándorprédikálás követelményével – azonban áttörték az Egyház fennálló rendjét: akkoriban ugyanis a prédikálás a fölszentelt papság, a szegénység vállalása pedig a kolostorok feladata volt. Az Egyház vezető emberei tehát e mozgalomban csak veszélyt láttak, amelyet el kellett nyomni. A szegénységi mozgalom, ez az önmagában jó kezdeményezés pedig rossz véghez vezetett. Fölvetették ugyanis, hogy tényleg csak a szerzetesség-e az egyetlen apostoli életforma; hogy az egyháznak jogában áll-e minden más formát megtiltania, és nincs-e minden keresztény Istentől arra hívva, hogy Krisztus és az apostolok példája szerint rendezze be életét? Azt is megkérdezték, hogy vajon a papság-e az egyetlen és egyedül elégséges fölhatalmazás a prédikáláshoz, s hogy egyáltalán lehet-e pap az, akit fölszenteltek ugyan, de nem él az apostolok példája szerint? És hogy egy laikus, aki vándor apostolként él, nem jogosultabb-e a papságra, mint az a fölszentelt pap, aki világiasan él?

Mivel az Egyház szembe fordult az ilyen jelenségekkel, ezek az emberek szektákba tömörültek, és hamarosan tévtanok áldozatai lettek. Közösségeikben laikusok tanítottak, gyóntattak és az Egyház szentmiseáldozatát utánozták. A legszigorúbb intézkedések – köztük az eretnek-égetések – éppen úgy nem segítettek, mint a dörge delmes prédikációk. Még Clairvaux-i Bernát is eredménytelenül prédikált, és hiába ébresztgette az egyházi és világi nagyságok lelkiismeretét. Mindezek a védekező intézkedések végül is véres keresztes háborút eredményeztek Franciaországban. Ez a végeredményben hatástalan és nem keresztény eszköz pedig oda vezetett, hogy sok vidéken többen látogatták e mozgalom összejöveteleit, mint a templomokat. A szentségek vétele oly ijesztően csökkent, hogy az 1215. évi lateráni zsinat kiadta a negyedik és ötödik egyházi parancsot, amely minden keresztény hívőnek kötelességévé tette az évenként egyszeri gyónást és a húsvéti szentáldozást.

III. Ince pápa azonban eléggé messze tekintő volt ahhoz, hogy fölismerje és megkülönböztesse a tévedésektől azt, ami jó volt ebben az új mozgalomban. Ezért kettős célként kitűzte, hogy az új eszméket és erőket hasznosítani kell a vallásos életben, s az elidegenülteket vissza kell vezetni az Egyházba. Ezzel szabaddá tette az utat többek között Assisi Szent Ferenc előtt, aki önmaga és első társai számára a szegénység és vándor apostolkodás jóváhagyását kérve katolikus szegénységi mozgalmat teremtett, amely nemcsak hű maradt az Egyházhoz, hanem sok eltévelyedettet is visszavezetett.

Padovai Antal 1195-ben előkelő és vallásos szülők gyermekeként született Lisszabonban. Fernando (Ferdinánd) névre keresztelték. Szüleitől mély vallásosságot és egyeneslelkűséget örökölt. Tizenöt éves korában belépett szülővárosának Sao Vincente de Fora nevű ágostonos kanonokrendi kolostorába. Szilárdan elhatározta, hogy meghal a világnak, és csak Istennek él. Amikor azonban kolostora belesodródott a II. Alfonz portugál király és a portói püspök közti viszályba, s kortársai sokat zaklatták politikai terveikkel, már két év után elhagyta szülővárosát, és áttelepült a coimbrai Santa Cruz kanonoki kolostorba, ahol zavartalan békességet keresett a teológiai tanulmányokhoz és a papságra való fölkészüléshez. Ez a

kolostor azonban mint a portugál királyok udvari kolostora nagyon gazdag volt. Priorja 1220-ban belevitte kolostorát az Alfonz király és III. Honorius pápa közt támadt konfliktusba. Ezzel szakadást idézett elő a rendi közösségben, amelynek tagjai közül sokan aggodalommal figyelték előljárójuk politikai nagyravágását.

Fernando életének két esemény adott útkeresésében végleges fordulatot. Az egyik: épp a Santa Cruz konventbe hozták az első ferences vértanúk holttestét, akik Marokkóban lelték halálukat. A másik: találkozott azokkal a közeli – Santo Antonio dos Olivais nevű – kicsiny rendházból való testvérekkel, akik a kolostor ajtajánál alamizsnát koldultak. Megszületett benne a vágy, hogy a szegények közösségében éljen.

Fernando még 1220 nyarán csatlakozott hozzájuk. Fölvette szegény ruhájukat, keresztnevét templomuk védőszentje, Remete Szent Antal nevére cserélte. Telve a vértanúság vágyával, engedélyt kért, hogy misszionáriusként Marokkóban hirdethesse az evangéliumot. Szerencsésen el is jutott oda, Isten azonban más feladatot szánt neki. Marokkóban súlyosan megbetegedett, és 1221 tavaszán kénytelen volt visszatérni. Egy heves vihar azonban hazája helyett Szicília partjaira sodorta. Onnan a szicíliai testvérekkel az Assisi melletti Porciunkulába ment rendje egyetemes káptalanjára. Az összegyűlt háromezer franciskánus előtt ismeretlen volt, senki sem tudott származásáról és képzettségéről. Ezért amikor a testvéreket az egyes rendtartományokba sorolták, ő ott maradt egyedül. Megkérte tehát Észak-Itália tartományfőnökét, hogy vigye magával, és oktassa a rendi életre, a provinciális pedig Montepaolo remetésébe küldte, hogy ott szemlélődő életet éljen, és legyen a testvérek segítségére.

Így jött el 1222 nyara, amikor a mécesest, amely addig rejtekben volt, maga Isten emelte lámpatartóra, hogy másoknak is világítson. Történt ugyanis, hogy tartományfőnöke néhány társával együtt Forliba küldte, hogy pappá szenteljék őket. Ott az ünnep alkalmából valakinek beszédet kellett volna mondania váratlanul, mivel megbetegedett az, akinek ez lett volna a dolga. Készületlenül senki sem merte vállalni, s akkor megparancsolták Antalnak, hogy beszéljen.

A csendes, mindaddig rejtettségben élő és figyelemre alig méltatott Antal megmondta, hogy gyakorlottabb a konyhai edények mosogatásában, mint Isten igéjének hirdetésében. A püspök azonban maga bátorította, így végül mégis beszélni kezdett egészen egyszerűen. Minél tovább beszélt azonban, szavai annál élénkebbek és melegebbek lettek, láthatóan teljesen eltöltötte a Szentlélek tüze. Hallgatói lélegzetüket visszafojtva figyelték. Nem tudós értekezést hallottak a papság mivoltáról, hanem a legszebb hasonlatokat és a legtalálóbb szentírási idézeteket, valamint a mélységes megtapasztalások szavait a szív bőségéből. Amikor befejezte, társai örömmel vették körül, Grácián testvér pedig áldotta a napot, amikor ez a vándor, rongyos barát segélykérően a köpenyébe kapaszkodott.

Minthogy előljárói nem kis meglepetéssel szereztek tudomást rendkívüli felkészültségéről, nem is sejtett Szentírás-ismeretéről, Felső-Itáliába küldték, hogy a tévtanítók ellen prédikáljon. Ez szerencsés lépésnek bizonyult.

Mint „Szent Ferenc hűséges fia” és az assisibeli Szegény szegény tanítványa Antal először önmaga vállalta az Úr és apostolai életkörülményeit, másoknak csak ezután kezdett beszélni a szegénység türelmes elviseléséről és vallási értékéről. Amikor szegény vándorpredikátorként faluról falura, városról városra járt és a katolikus tanítást hirdette a szegénységről és a birtoklásról, szavait a saját élete hitelesítette hallgatói előtt: „A szabadon vállalt szegénység erőt ad az embernek, a gazdagság viszont elgyöngíti. Mert az ember hamarosan vagyónának szolgája lesz, ahelyett hogy uralkodna rajta. Ha ugyanis valakit veszteség ér, és emiatt szomorkodik, ez megmutatja, hogy rabja lett annak, amit előbb, a szerencséje idején birtokolt.” Antal még ágostonos kanonok korában Lisszabonban és Coimbrában fáradhatatlan buzgalommal egészen rendkívüli jártasságot szerzett a Szentírásban. A magányban és az elmélkedő imádság csöndes óráiban ezt a gazdagságot

annyira kiművelte magában, hogy mindenkit bámulatba ejtett. IX. Gergely pápa – csodálattal eltelve Antal egyik beszéde után – „a Szentírás szekrényének” nevezte. Mert amikor Antal a tömeghez beszélt, gyakran megesett, hogy a Szentírás szavai jöttek ajkára: hallgatói nem emberi szavakat hallottak, hanem az Írás örök érvényű igéit. A beszédnek ez a módja mély meggyőző erőt kölcsönzött neki. Az emberek, még a tévhitben élők is, csodálták mélységes vallásosságát.

Isten szeretete mely egykor a misszióba vitte, és eltöltötte a vértanúság vágyával, most a kereső és tévelygő emberekhez vezette. Ezt vallotta: „A prédikálónak le kell szállnia az emberekhez, majd ismét föl kell emelkednie, hogy az elesett embereket magával emelje.” Ez a szerető vágyakozás Isten után prédikációs vándorútjai végén mindig visszavitte a magányba és a szemlélődő életbe. Az emberek iránti szeretete azonban hamarosan ismét kiragadta a csendből, „mert a jó szónok nem időzhet sokáig a szemlélődő életben, ha másokban is gyümölcsöt akar érlelni”.

Előjárói megbízatásából Antal először Felső-Itáliában fáradozott az Egyháztól eltávolodottak megnyerésén. A lelkek iránti buzgósága arra ösztönözte, hogy bemerészkedjék fellegvárakba, Riminibe is. Megszámlálhatatlan tömeget nyert meg prédikációval és vitával. Köztük volt Bonillo is, aki harminc éven át az egyik szekta főnöke volt. Érthető, hogy rendtársai, mielőtt hozzáfogott e tevékenységéhez, azt kérték, képezze ki őket is erre a munkára. Kérésüket egyenesen Szent Ferenc elé terjesztették, s Antal megbízatást kapott a tanításra. „Azt akarom – írta Ferenc Antalnak –, hogy a testvéreknek tanítsd a szent teológiát, de úgy, hogy sem benned, sem bennük ki ne aludjék az imádság szelleme, azoknak a szabályoknak megfelelően, amelyeket adunk.” Megbízatásával Antal megalapította rendjének első tanulmányi házáat Bolognában, ahol ő lett a teológia első tanára.

1224-ben a felső-itáliai munkát rendtársaira bízhatta. Dél-Franciaországba ment, először Montpellier-be, az eretnekháborúban ez volt a katolikusok főhadiszállása. Antal azonban nem sokra becsülte a csapatokat és a fegyvereket. Az ő fegyverzete Isten ígéje és a megtévesztettek iránti szeretete volt. Eljutott a mozgalom középpontjába, Toulouse-ba is, ahol akkor Domonkos teljes erővel küzdött. Amint Montpellier-ben, Antal itt is oly sikerrel folytatta munkáját a teológia tanáraként és szónokként, hogy elnevezték az „eretnekek pörölyének”. Prédikációs följegyzéseiben azonban egyetlen bántó vagy támadó szó sem található a tévhitellen. Ezért ezt a nevet prédikálásának eredményességére kell vonatkoztatni, nem pedig előadásának módjára vagy stílusára. Rendjének ama kolostorai folytatták munkáját, amelyeket itt alapított.

1227-ben ismét visszatért Felső-Itáliába, hogy megkezdje utolsó megbízatását: a hívők erősítését és megszilárdítását. Különösen az 1231-ben Padovában tartott böjti beszédei jelentettek páratlan eseményt. Az emberek már az éjszaka folyamán özönlöttek, úgyhogy nem akadt megfelelő méretű templom, ezért Antal a szabadban prédikált. A beszéd után gyónáshoz tódultak az emberek. Padova városa és környéke szemmel láthatóan megváltozott: halálos ellenségek békültek ki, adósokat engedtek szabadon, uzsorakamatokat és jogtalanul szerzett javakat adtak vissza, rossz nők, tolvajok és más gonosztevők bűnbánatot tartottak. Szavainak hatékonyságáról máig tanúságot tesz az 1231. március 15-én hozott adó törvény, amely szerint ezentúl az adós csak vagyonával, és nem személyével vagy szabadságával kezeskedik.

Ez az óriási munka azonban teljesen felőrölte egyébként is gyenge egészségét, úgyhogy ugyanabban az évben június 13-án, alig harminchat éves korában meghalt.

A sírjánál történt számos imameghallgatás, gyógyulás és csoda következményeként IX. Gergely pápa alig tíz hónappal halála után szentté avatta. Csodatevő híre a hívő nép tudatában háttérbe szorította az evangélium hirdetőjének és a segítő szeretet apostolának alakját, jóllehet későbbi legendája szívesen foglalkozott ezzel a tevékenységével.

XII. Pius pápa 1946. január 16-án egyháztanítóvá nyilvánította. Ezzel iránymutató tanítóul rendelte számunkra is, akik az evangélium szellemében minden keresztény egységére törekszünk. Ünnepe kezdettől június 13-án ülték meg, s tisztelete gyorsan általánossá vált.

*

Ennek az oly népszerű, de sokszor hamisan ábrázolt ferences szentnek az életéről szerzetestársai, valamint a legendák beszélnek.

Egyszer, amikor a föllekesült emberek már messzi földről tódultak a vándorprédikátorhoz, egy huszonkét útonállóból álló banda tért be a templomba Antalhoz. Kíváncsiságból meg akarták hallgatni a szónokot, akiről oly sokat beszéltek, s talán szerettek volna ebből az alkalomból ismét „nyélbe ütni valamit”. A szent szavai azonban nem várt hatást váltottak ki bennük: kérték Antalt, hallgassa meg gyónásukat és szabjon ki rájuk kemény vezeklést. Akik gyilkosokként tértek be Isten házába, új emberekként váltak el Antaltól. Csodatévő híre – mely igen gyorsan terjedt – ezekből a rendkívüli megtérésekből született.

Antal nem riadt vissza attól, hogy – ahol szükségesnek látta – kendőzetlenül kimondja az igazságot. Egy temetés alkalmával fölkérték, hogy mondjon beszédet egy gazdag emberről, akinek kapzsiságát és fősვნყségét mindenki ismerte. Ellentétben azokkal a könnyelmű szónokokkal, akik az elhunytak olyan erényeit szokták dicsérni, melyekkel az nem rendelkezett, Antal a Szentírás e helyéről beszélt: „Ahol a kincsöd, ott van a szíved.” Befejezésül pedig ezt mondta: „Hogy pedig lássátok, hová juttatja az embert kapzsisága, tudjátok meg, hogy ez a halott a pokol tüzébe került, szívét pedig pénzes ládjában lehet megtalálni!” Mint mondják, a rokonok kinyitották a ládát, és abban a pénz alatt egy meleg, dobogó szívet találtak.

Olyan békétlen korban, amikor „nem volt biztonságban a vendég vendéglátójától, testvér a testvérétől” (Padovai Krónika), Antal áldott békeszerző volt. Különösen híressé lett bátor föllépése Ezzelino veronai zsarnok előtt. Ez a fejedelem buzgó és erőszakos párthíve volt az utolsó hohenstaufi császárnak, II. Frigyesnek. Politikai agyrémei szolgálatában borzalmas kegyetlenségeket követett el és százakat gyilkolt le. Akkor Antal Veronába utazott, és követelte, hogy vezessék a fejedelem elé.

Ezzelino a trónján ült. Kardforgatásban jártas testőrei vették körül. A szegény barát úgy állt eléje, mint akinek hatalma van, a trónon ülő pedig nem lenne más, mint egy bevádolt gonosztevő: emelt fővel sorolta föl bűneit – a sok ártatlanul kiontott vért, az istentelenségeket, rablóhadjáratait –, és az ég bosszújáról beszélt, amely hamarosan be fog következni. A katonák csak uruk intését várták, hogy darabokra vágják a szerzetest –, a hatalmas úr azonban elsápadt, reszketni kezdett, leszállt trónjáról és Antal lába elé esett. Bűnbánata jeléül övét a nyaka köré tekerte, és könnyek között megesküdt a szentnek, hogy Isten bocsánatát kéri.

A legenda Szent Antal alakját sokféle történettel fonta körül: a gyermek Jézust a karján hordozta, a tengeri halaknak prédikált, mint valamikor Ferenc a madaraknak. Egyszer egészen rendkívüli csoda történt általa: egy eretnek, aki tagadta Krisztus jelenlétét az Oltáriszentségben, azt mondta, hogy nem hisz addig az Eucharisztikus Istenben, amíg öszvére le nem térdel az Oltáriszentség előtt. Néhány nappal később Antal egy beteghez vitte az Oltáriszentséget, és találkozott a gúnyolódóval. És akkor annak öszvére hirtelen két első lábára ereszkedett, és meghajtotta fejét a Szentség előtt.

*

**Mindenható, örökkévaló Isten,
ki Padovai Szent Antalban
népednek hathatós közbenjárót adtál,**

**kérünk, engedd,
hogy az ő segítségével törvényeid szerint éljünk,
és mindenben érezzük jóságos oltalmadat!**

15. Árpádházi Boldog Jolán

* 1235. v. 1239.

†Gnieznó, 1298. június 11.

Árpádházi Boldog Jolán királyi és szent család sarja. Apja IV. Béla, anyja a konstantinápolyi császári családból való Laszkarisz Mária. Nagynénje Árpádházi Szent Erzsébet és Prágai Boldog Ágnes, nővére Boldog Kinga, húga Szent Margit, unokatestvére Boldog Gertrúd és Boldog Szalóme.

A szülői házban mindössze öt évet tölthetett, amely öt évbe beleesik a tatárjárás is. Szülei ekkor Krakóba vitték, és nővére, Kinga, Boleszláv lengyel király felesége gondjaira bízta. Szent életű nővérében Jolán megtalálta példaképét és a keresztény nő eszményét.

1256-ban felesége lett a kaliszi és gnieznói hercegnek, Boleszlávnak, akit a nép a Jámbor névvel illetett. A krakkói székesegyházban tartott esküvői szertartás után a fiatal pár a férj hazájába, Nyugat-Lengyelországba költözött.

Jolán 23 évet élt példás keresztény házasságban. Nemcsak származása, hanem erényei szerint is királyi lélek volt, ezért nem esett nehezére, hogy úgy engedelmeskedjék férjének, akárcsak az Úrnak, tudván, hogy „a férfi éppúgy feje az asszonynak, mint Krisztus az Egyháznak” (Ef 5,22). Véleményét, akaratát soha nem akarta ráerőszakolni urára. Nem vitatkozott és nem védekezett akkor sem, amikor a rossz tanácsadók férjét ellene és az Egyház ellen hangolták. Imádkozott, túrt és várt. Isten pedig – aki csak azért engedte meg egy időre férje elhidegülését, hogy próbára tegye és megtisztítsa szeretetét – amikor a hamis tanácsadók gonoszságára fény derült, kétszeresen visszaadott neki mindent: ura szeretetét, tiszteletét, elismerését.

Jolán napjai a három gyermek (Hedvig, Anna, Erzsébet) nevelése mellett állandó imádságban, vezeklésben és jó cselekedetekben teltek. Segített a templomokban, kórházakban, saját kezűleg gondozta a betegeket, árvákat, szegényeket nagynénje, Árpádházi Szent Erzsébet példája szerint.

Abban a nyughatatlan korban a lengyel fejedelem sokszor volt kénytelen harcba indulni hol a németek, hol a litvánok ellen. Jolán ilyenkor megsokszorozta imádságait; férje-ura testi és lelki épségéért egyaránt könyörgött. Nemcsak azt kérte Istentől, hogy hozza haza hitvesét és gyermekei atyját, hanem azt is, hogy a csatában is őrizze meg férje szívét a kegyetlenkedés és a bosszú indulatától, hogy csak hazája java vezesse. S amikor Boleszláv az egyik csatából halálos sebbel tért vissza, Jolán – éjjel és nappal el nem távozva a betegágytól – egyszerre tartotta önmagában is, és férjében is a reményt, s készítette hitvesét az elköltözésre, arra „a kis időre” amíg nem látják egymást (Jn 16,16).

1279-ben halt meg Boleszláv. Jolán ekkor fölosztotta vagyonát az Egyház és a rokonai között, s visszatért a krakkói udvarba, Kingához. Hamarosan azonban Kinga is özvegy lett, s ekkor a két nővér az ószandeci klarissza kolostorba vonult, ahol 12 évet töltöttek egészen Istennek szentelt életben. Kinga halála után, 1292-ben Jolán átment a gnieznói kolostorba, melyet férje alapított. Apátnővé választották, de úgy élt, mint mindenki szolgálója. Alázata, rejtetten viselt szenvedései tökéletesen egyesítették a megfeszített Krisztussal, aki gyakran megjelent neki és kinyilatkoztatásokban részesítette. Így halála napját is előre megmondta.

Árpádházi Boldog Jolánt a gnieznói klarissza kolostor kápolnájában temették el. Tisztelete a halála után azonnal megindult, sírját zarándokok látogatták, és sokan nyertek rendkívüli kegyelmeket. Boldoggá avatását 1631-ben indították el. XII. Leó 1827. szeptember 22-én engedélyezte ünnepét a konventuális minoriták és a klarisszák számára. XIII. Leó kiterjesztette egész Lengyelországra.

*

**Mindenható, örök Isten,
ki Boldog Jolánt irgalmasan megóvtad attól,
hogy foglyul ejtse a világ és a gazdagság,
és megszeretteted vele Fiad keresztjét
és az önmegtagadást,
kérünk, érdemeiért és közbenjárására add meg,
hogy merjük elveszíteni a földieket,
és őszinte szívvel keressük a mennyek országát!**

19. Szent Romuáld

* Ravenna, 951/52.

†Val di Castro, 1027. június 19.

Romuáld 951-ben Ravennában egy Sergius nevű nemes fiaként született. Amikor húsz éves lehetett, viszály támadt atyja és néhány rokona közt, amit fegyverrel döntöttek el, s Romuáld apja megölte egyik ellenfelét. Mikor pedig vonakodott a vezekléstől, apja helyett Romuáld vonult negyven napra a S. Apollinare in Classe-kolostorba, hogy elégtételt adjon Istennek. Egy éjszaka virrasztása közben megjelent neki Szent Apollinaris, s Romuáld ekkor elhatározta, hogy szerzetes lesz. 972-ben ebben a kolostorban tette le a szerzetesi fogadalmat, miután Honestus ravennai érsek rábeszélésére apja beleegyezését adta. Később Sergius is belépett a S. Severo ravennai kolostorba, és szentség hírében halt meg.

Romuáld három évig maradt a S. Apollinarében. A kolostorban uralkodó laza fegyelmet azonban oly nyíltan helytelenítette, hogy szerzetestársai meggyűlöltek. Egy halálos merényletet éppen hogy megúszott. 975-ben apátja engedélyezte, hogy remeteéletet élhessen. A velencei síkságra távozott, és ott egy Marinus nevű remete vezetésére akarta bízni magát, aki azonban úgy találta, hogy Romuáld nincs fölkészülve a szerzetesi életre. Ezért hozzáfogott, hogy megtanítsa a latin zsoltároskönyv olvasására.

Romuáld és Marinus körülbelül három éven át tartózkodott velencei területen. Kapcsolatba kerültek Pietro Orseolo dózsával, aki 978-ban tanácsot kért tőlük, mert hatalomra jutásának körülményei miatt lelkiismeretfurdalása volt. A Pireneusokban lévő cuxai Szent Mihály-kolostor apátja, Guarino már korábban megkísérelte rábeszélni: mondjon le és legyen szerzetes. Romuáld és Marinus is ugyanezt a tanácsolta neki, mire velük és Grandenicus nevű barátjával, valamint Guarino apáttal titokban elhagyta a várost és Cuxába távozott, ahol 987-ben halt meg.

988-ban Cuxa hűbérura, Oliba gróf ugyancsak lelki tanácsot kért Romuáldtól. Ő is engedett a rábeszélésnek, hogy legyen szerzetes. Mivel vazallusainak ellenállásától tartottak, Oliba, Guarino, Grandenicus, Marinus és Romuáld Montecassinóba mentek. Oliba itt szerzetesi fogadalmat tett, de már két év múlva meghalt. Grandenicus még harminc éven át élt remeteként a kolostor közelében, Guarino Jeruzsálembé zarándokolt. Marinus Dél-Itáliába indult, de hamarosan megölték a fosztogató szaracénok.

Így Romuáld 989-től több évre magára maradt. Mélységesen megérlelte az a tizenhárom éves képzés, amelyben Marinustól részesült. Éveken át kereste helyét Lombardiában és az Appennineken, miközben szigorú aszkézisben élt.

Végül Pereumban, a Ravennától tizenöt kilométerre északnyugatra lévő mocsaras vidéken telepedett le. Életében először komoly egyházi ügyekbe kellett beavatkoznia.

Megismerkedett a fiatal német császárral, III. Ottóval, aki felkérte a S. Apollinare apátjának. Nehezen egyezett bele, s egy év múlva lemondott, mert nem érezte magát alkalmasnak a hivatalra. Montecassinóba ment, hogy meglátogassa Grandenicust, akit már tizenegy éve nem látott. Súlyos betegsége egy éven át ott tartotta, s így megismerte Beneventói Benedeket, barátjának egyik tanítványát. Vele Rómába ment, ahol két másik tanítványt talált: Querfurti Brunót, Ottó császár rokonát, a S. Alessio szerzetesét, és Tamás német nemest, a császár barátját. 1001-ben, amikor fölkelés tört ki Rómában, Romuáld visszatért Pereumba. Remeteséget alapított, ahová újabb tanítványok jöttek, köztük I. Boleszláv lengyel király egyik fia.

Beneventói Benedek 1003-ban vértanúságot szenvedett Lengyelországban, Querfurti Bruno pedig hét éven át missziós munkát végzett Közép- és Kelet-Európa népei közt.

1004-ben Romuáld remeteséget alapított Pioggo közelében, Val di Castróban. Az évek folyamán további közösségeket és egy apácakonventet csatolt hozzá. Amikor öt évvel később eljutott hozzá korábbi tanítványa, Querfurti Bruno halálhíre, elhatározta, hogy ő is megszerzi a vértanúság koronáját. Húsz kísérővel útra kelt Kelet-Európa felé, de kora és gyenge egészsége hamarosan vállalkozása feladására kényszerítette, és vissza kellett térnie Itáliába. Újabb vándorévek után Fonte Avellana közelében telepedett meg. Hét évig maradt ott, és zsoldár-kommentárokat írt. Nem sokkal 1023 után Romuáld kis remeteséget alapított Camaldoliban, Arezzo közelében. Később ez lett a kamalduli szerzet anyakolostora. Annak a legendának, amely ezt az alapítást egy Maldolus nevű nemesnek tulajdonítja, nincs történelmi magva.

Amikor Romuáld halálának közeledtét érezte, visszatért Val di Castróba. Cellát és oratóriumot épített magának, s ott halt meg 1027 június 19-én. Öt évvel később még romlatlan állapotban találták tetemét, s Róma engedélyezte szentként való tiszteletét. 1481-ben átszállították ereklyéit Fabrianóba, és 1595-ben VIII. Kelemen pápa az átszállítás napját, február 7-ét az egész egyház ünnepévé tette. Az új naptár halála napján üli meg ünnepét. A Romuáld utasításai szerint élő remetéket később a kamalduli rendben egyesítették.

*

Romuáldból vonzó lelkierő áradt, ezért püspöke figyelmeztette, hogy ne zárkózzék be remeteségébe, hanem menjen oda, ahol a legtöbb lelket tudja megnyerni: „Ne úgy égj el, mint a hamu alatt elhamvadó parázs. Lámpatartóra való világosság vagy, és Isten házában mindenkinek világoskodnod kell!” A szerzetes követte a fölszólítást, és az emberek közé ment, hogy a maga módján segítsen rajtuk. Ezért sohasem maradt sokáig ugyanazon a helyen, hanem újra és újra fölkerekedett, hogy másutt szolgáljon Istennek és az embereknek.

Egyszer egy Rainer nevű gróf közelében telepedett le. Ez a lovag egy olyan embernek a feleségével élt együtt, akit párbajban megölt. A gróf félt Romuáld ítéletétől. Úgy akarta leszerelni, hogy nagy ajándékot kínált föl Isten szent emberének. Romuáld határozottan elutasította az ajánlatot, mert nem akarta szavát áruba bocsátani, inkább vezeklésre szólította föl a nagyurat. A gróf pedig engedelmeskedett, vallomása szerint: „Sem a császár, sem egyetlen más ember nem ébresztett bennem akkora tiszteletet, mint Romuáld tekintete. Jelenlétében nem ismertem többé semmi mentséget, és szorongás fogott el a bűneim miatt.”

Romuáld mély alázattal fogadott mindent, és megvolt az a készsége, hogy a jogtalanságot is nyugodtan eltűrje. Azt mondják, egyik kolostorában élt egyszer egy nemesi származású szerzetes, aki nem tudott leszokni féktelenségeiről. Romuáld megintette őt, és följajánlotta neki segítségét. A bűnös erre elkezdte rágalmozni előljáróját, és az övéhez hasonló bűnnel vádolta a nyilvánosság előtt. Meggondolatlan szerzetestársai hitelt adtak neki, és kemény vezeklést szabtak ki Romuáldra: megtiltották neki, hogy misézzen. Romuáld szó nélkül elfogadta a meg nem szolgált büntetést. Fél év múlva belső megvilágosítás nyomán újra oltárhoz lépett. Hosszú elragadtatásba esett, és a mennyei dicsőséget szemlélte. Egyúttal megbízatást kapott, hogy könyvet írjon a zsoldárokról.

Amikor III. Ottó császár megismerte a szentet, így kiáltott föl: „Bárcsak a te testedben lehetne az én lelkem!”

*

**Istenünk,
ki Szent Romuáldot arra választottad,
hogy Egyházadban újra fölvirágoztassa a remeteéletet,
kérünk, engedd,
hogy magunkat megtagadva és Krisztus nyomában járva,
eljuthassunk a mennyek országába!**

21. Gonzaga Szent Alajos

* Castiglione, 1568. március 9.

†Róma, 1591. június 21.

A Gonzaga család nevének abban az időben jó csengése volt. Egyik elődjük a brandenburgi választófejedelem leányát vette feleségül. A terület, amelyen a Gonzagák uralkodtak, kicsi volt. Ezért vagy a császár szolgálatába szegődtek, és vakmerő katona, esetleg kíméletlen zsoldosvezér lett belőlük, vagy az Egyház szolgálatába álltak, s ott tűntek ki. A Gonzagákat nem ritkán két bíboros is képviselte a szent kollégiumban. Kétségkívül tetterős, becsvágyó és életrevaló nemzetség volt a Gonzaga család.

Alajos 1568. március 9-én született Castiglione örgrófja, Ferrante Gonzaga elsőszülöttjeként, s őt még hét testvére követte. Születése – mint trónörökösnek – előre meghatározta várható életútját. Alig volt tíz éves, amikor a toszkán nagyherceg udvarába került apródnak. Ott megtanulhatott mindent, ami akkoriban társadalmi rangjához szükséges volt: udvari viselkedést és fellépést, a klasszikus és élő nyelveket. A fejedelmi fiúk és lányok között, akikkel együtt élt, ott volt a későbbi francia királyné, Medici Mária is. Megtartottak minden egyházi előírást, de az udvar valójában távol állt a keresztény lelkesítéstől. A gyilkosságtól sem visszariadó kegyetlenség és a féktelen, léha viselkedés mindennapos volt. A fejedelmi családok úgy érezték, fölötte állnak a köznépnek, sőt a jognak és a törvényeknek is. Ebben a légkörben Alajos elhatározta, hogy megőrzi függetlenségét, és nem engedi, hogy környezete magával ragadja. Kora szerint még gyermek volt, de már tudta, mit kell tennie. A firenzei Angyali Üdvözlő-templomban fogadalmat tett: nem alkalmazkodik környezetének szelleméhez, hogy szabad maradjon Isten számára.

Firenzéből 1579-ben a mantovai herceg udvarába ment. A herceg volt az egész Gonzagaház feje. Ott állítólag már kifejezésre is juttatta meggyőződését: „Istennek szolgálni jobb, mint az egész világon uralkodni.” Életmódjának merőben eltérő formája állandó tiltakozás volt az udvari körökben uralkodó visszaélésekkel és bűnökkel szemben. Mivel ezek száma nem volt csekély, nem lehet csodálkozni, hogy az ő másfélesége föltűnt, sőt kihívásként hatott.

1581-ben Alajost apródként Máriának, V. Károly legidősebb leányának, II. Miksa feleségének udvarába rendelték, aki spanyol hazájába készült visszatérni. Alajos szülei és testvérei vele együtt hajóztak a tengeren. Az apa játékszenvedélye miatt kényelmetlen pénzügyi helyzetbe sodródott Spanyolországban, s a tizennégy éves Alajosnak kellett levélben közbenjárnia a rokonságnál. Úgy látszik, apja nagyon bízott elsőszülöttének diplomáciai képességeiben. Amikor II. Fülöp király 1583-ban több évi portugáliai tartózkodás után visszatért Madridba, Alajost választották ki a latin üdvözlő szónoklat elmondására. Ez a beszéd ugyan a kor szokványos iskolai feladata volt, mégis elárul valamit az ifjú szónok tehetségéből. Ott Spanyolországban lett egészen világos a trónörökös előtt jövő életútja. Be akart lépni a jezsuita rendbe, és ezzel hosszú küzdelem kezdődött apjával, aki abba még csak beleegyezett volna, hogy fia egyházi szolgálatot vállaljon, amelyet a bíborosi méltóság koronázhatott volna meg, a szerzetességet azonban kevésnek találta elsőszülötté számára.

1584 nyarán a család visszatért hazájába, csak egyik nővére maradt a madridi udvarban. Odahaza az édesapa még egyszer megkísérelt mindent, hogy fiát a szerzetesi hivatástól eltérítse. De ezúttal is alábecsülte fia határozottságát és bátorságát. 1585. november 2-án a trónörökös ünnepélyesen – minden formaság betartásával – lemondott összes jogáról, és a trónöröklést Rudolf öccsére ruházta. Nem volt véletlen, hogy halottak napját választotta

alkalmul, mert valóban meghalt ennek a világnak. Két nap múlva Alajos már úton volt Róma felé, hogy ott megkezdje próbaévet. Néhány hónappal később apja haláláról értesült.

Tanulmányi éveit súlyos családi bajok zavarták meg, szükség volt a legidősebb testvér tanácsára és segítségére. Rudolf öccse, akinek átadta az örgrófságot, sok gondot okozott. A családi tanács által elhatározott házassági ajánlatot semmibe véve megszőktetett egy polgári származású leányt, és titokban feleségül vette. Alajos alig bírta rávenni, hogy vállalja, azaz hozza nyilvánosságra a megkötött és érvényes házasságot, és ezzel szüntesse meg a törvénytelen együttélés botrányát. Eközben Rudolf a mantovai herceggel Solferino birtoklásáért pörlekedett. Alajos először csak egy sornyi – anyjának írt – levéllel avatkozott az ügybe. Anyja egyébként a területi viták ügyében még Prágába is elment a császári udvarba. A vizályt azonban nem sikerült rendezni. Ekkor a mantovai herceg anyja azt javasolta, hogy Alajos legyen a döntőbíró. A rend általános főnöke elfogadta az ajánlatot, és megengedte, hogy Alajos hazatérjen, s ott a helyszínen oldja meg a vitás kérdéseket. Az, hogy az alig húsz éves fiatalembert bízták meg ezzel a feladattal, világosan mutatja, mekkora tekintélyt élvezett a családi körben. A közvetítés sikere tényleg nem maradt el, és helyreállt a béke. (Alig három évvel később azonban Rudolf erőszakos halállal meghalt, és egyik öccse lépett a helyébe.)

Alajos így szerencsésen megoldotta mindkét nehéz feladatát, amelyek miatt Lombardiába jött. Most visszahívták Rómába, hogy ott a Római Kollégiumban, a rend központi tanulmányi intézetében folytassa teológiai tanulmányait.

Egy alkalommal Rómát „igazi hazájának” mondta, s az is lett földi útjának utolsó állomása. 1590/91 tele éhínséget hozott Itáliára, s vele pestist, amellyel szemben akkoriban szinte tehetetlenül álltak.

A Római Kollégium növendékei is beálltak az önkéntes ápolók sorába, s életének utolsó heteiben Alajos több más bátor emberrel együtt a római „fekete halál” ellen harcolt. Az egyik napon az utcán összeesve talált egy beteget, akin a pestis minden jele látható volt. Késlekedés nélkül a vállára vette és a kórházba vitte. A huszonhárom éves ifjú ekkor kapta el a halál csíráját. Fájdalmas betegeskedés következett. Rögtön fölvette a betegek szentségét, de a betegség elhúzódott.

1591. június 21-én halt meg a Római Kollégiumban. Tizennégy évvel később boldoggá, 1726. december 31-én szentté avatták. Ünnepe 1842-ben vették föl a római kalendáriumba.

*

Az „ifjúság példaképeként” gyakran túlzottan lágy és színtelen egyéniségként rajzolták meg alakját, az életéből ránk maradt források azonban nemes jellemének és életszentségének határozott körvonalait tárják elénk.

Már ifjú udvaronc korában megmutatkozott egyenes lelkülete. Egyszer terített asztalnál azzal szórakozott egy hetvenes éveiben járó úr, hogy a fiatal nemesurak tetszését keresve mocskos tréfákat mesélt. Alajos e szavakkal fordult hozzá: „Nem szégyenli Ön, hogy a maga korában és rangjával így beszéljen fiatalemberek előtt? Nem tudja, hogy a rossz beszéd megrontja a jó erkölcsöt?”

Alajos kemény és határozott harcot vívott apjával, aki szenvedélyesen szembeszállt fiának azzal a szándékával, hogy a jezsuita rendbe lépjen. Sem harag, sem ígéretés nem tudta az elszánt fiút szándékától eltéríteni. Amikor egyszer apja veréssel fenyegette, Alajos azt válaszolta: „Boldognak fogom tartani magamat, hogy ilyesmit szenvedhetek Istenért.” Amikor apja azt kérdezte, hogy miért éppen a jezsuitákhoz akar menni, ezt felelte: „Éppen azért választottam a jezsuita rendet, mert abban senki sem vállalhat kitüntető tisztséget. Ha ilyesmire törekednék, a világban maradnék, ahol mint elsőszülött megkapnám az örgrófságot.”

Öccse, aki Alajos helyett örgróf lett, mint már mondtuk, titokban megszőktetett és feleségül vett egy polgárleányt. De rendje gondolkodásában megrekedve nem volt elég ereje,

hogy nyíltan bejelentse ezt a „ragon aluli” házasságot. Így látszatra törvénytelenül éltek együtt. Alajos sürgette öccsét, hogy szüntesse meg a botrányt, és hozza nyilvánosságra házasságkötését. Ezért határozott hangú, szinte a szeretet határait átlépő levelet írt neki: „Ha ezt nem érem el nálad, nem ismerlek el többé édestestvéremnek, és egyáltalán nem akarlak többé ismerni. Magam több mint négy év óta a család számára halottnak számítok. Igazán szégyenlenem kellene magamat magam előtt, ha most, miután Krisztus szeretetért mindent, még magamat is elhagytam, emberi vonzalom miatt Krisztust elárulnám, és a neki okozott sértést semmibe venném... Tizenkét napig maradok itt, addig várok a válaszra. Ne késlekedj abban, ami kötelességed, ne késlekedj, és még egyszer: ne késlekedj! Jól jegyezd meg, hogy háromszor ismétetem ezeket a szavakat! Mert biztosan meg fogod bánni, ha megtagadod kérésemet.” És Alajos végül elérte, amiért öccsét annyira ostromolta: a titokban tartott házasságkötést nyilvánosságra hozták, elviselve a nemesség megrökönyödését.

Betegségében is bizonyosságot tett arról a nemes lelkű viselkedésről és bátorságról, amely egész életét jellemezte. Anyjához írt egyik levelében ezt mondja: „Egy hónappal ezelőtt már közel álltam hozzá, hogy megkapjam Istentől az elnyerhető legnagyobb kegyelmet, vagyis hogy az ő kegyelmében meghaljak. De úgy tetszett Istennek, hogy a halált elodázza, és helyette állandó lázt küldjön rám. Most is ettől szenvedek. Az orvosok, akik nem tudják, mi lesz a dolog vége, mindent megkísérelnek a test egészségéért. Nekem azonban fontosabb arra gondolnom, hogy Isten, a mi Urunk adjon nekem jobb egészséget, jobbat, mint amit az orvosok adni képesek. És tulajdonképpen boldog vagyok, mert remélem, hogy Isten, a mi Urunk néhány hónapon belül a holtak országából az élők birodalmába fog hívni.”

Erős hitével fölkészítette anyját arra a pillanatra, mikor majd halálhírét veszi. Fennmaradt egy 1591. június 10-én írt levele: „Mindezeket azért írtam, hogy teljesedjék egy különleges kívánságom: Fölséged az egész családdal együtt drága ajándékként fogadja halálom hírét. Adja rám anyai áldását, és álljon mellettem hazamenetelem alkalmával. És ezeket a sorokat azért írtam különösen szívesen, mert semmi másom sincs, amivel szeretetemet és gyermeki tiszteletemet kifejezhetném. Azzal fejezem be soraimat, hogy még egyszer alázatosan kérem áldását.”

Amikor közölték vele, hogy hamarosan meg fog halni, lázban égő szemei fölragyogtak az örömtől. „Örömmel megyek, nagy örömmel!” Ezt ismételte. Egyik társát, aki meglátogatta, ezzel fogadta: „Jó hírt kaptam: nyolc napon belül meghalok. Énekeld velem a Te Deumot!”

*

**Istenünk, égi ajándékok szerzője,
ki Szent Alajosban az ártatlanságot
csodálatosan egyesítetted a bűnbánó lelkülettel,
az ő érdemeiért és közbenjárására add meg,
hogy akik az ártatlanságban nem követtük,
bűnbánatáról példát vegyünk!**

22. Nolai Szent Paulinus

* Bordeaux közelében, 353/54.

†Nola, 431. június 22.

Szent Paulinus püspök (teljes nevén Pontius Meropius Anicius Apulinus Paulinus) pogány családban született. Apja magas rangú császári hivatalnok volt, ősei egy nemes római család tagjai voltak, akik hatalmas vagyont gyűjtöttek össze. Így a családnak Gallián kívül kiterjedt birtokai voltak Hispániában és Dél-Itáliában. Életrajzot nem írtak a kortársak Paulinusról, ő maga azonban művelt íróember volt, ezért a levelezéséből és egyéb munkáiból tudunk néhány részletet az életéről.

Szent Ágoston kortársa volt: születésük és haláluk éve szinte azonos. Paulinus Gallia leghíresebb iskolájába járt Bordeaux-ban, a híres rétor és költő, Ausonius tanítványa volt. A pogány Ausonius és a tanítvány, s feltehetően a két család között is, bensőséges barátság alakult ki. Ausonius fiaként szerette Paulinust, ő pedig atyját és nevelőjét tisztelte tanítójában. E barátság meghatározó szerepet játszott Paulinus pályáján. Ausonius ugyanis 365–367-ben a császár, I. Valentinianus fiának, Gratianusnak a nevelője, majd Itália, Illyria és Afrika prétori prefektusa lett. Érthető, hogy mindent elkövetett kedves tanítványa érdekében, aki szintén hivatalnoki pályára készült. Ennek tudható be, hogy Paulinus hamarosan szenátor, 381-ben pedig Campania kormányzója lett.

Campania népe sokkal jobban befogadta a kereszténységet, mint a Paulinus által ismert Gallia. Különösen meghatotta az az áhítat, amellyel Szent Félix vértanú sírját vették körül január 14-én, amikor nagy tömeg gyűlt össze a vértanú ünneplésére. Paulinus már ekkor, pogányként Szent Félixnek ajánlotta életét. Hivatalát nem sokáig viselte, mert 384-ben lemondott, és feleségével, Teréziával együtt hispániai birtokára indult. Itt végre született egy gyermekük, akit Celsusnak neveztek el, de nagy fájdalomukra a fiú nyolc napos korában meghalt.

Ezt követően elhagyták Hispániát, és aquitániai birtokukra vonultak vissza, hogy felejték gyászukat, s távol a közügyektől és háborúskodásoktól a költészet és a filozófia szépségeit élvezhessék. Társaságukban volt Ausonius mester, egy fiatal, még pogány ügyvéd, Sulpicius Severus, a filozófus Jovius és a dúsgazdag Gastidius. Valószínű, hogy ebben az időszakban Paulinus megfordult Milánóban is, és találkozott Szent Ambrussal, akitől – mint később rá emlékezve mondja – hitet merített.

E csendes esztendő alatt megérlelődött elhatározása, hogy megkeresztelkedik. A katechumenátust egy Amandus nevű papnál végezte, s a bordeaux-i püspök 389-ben megkeresztelte. Paulinus túl volt már harmincötödik évén, amikor kérte a keresztséget, de ez akkoriban szokás volt. Szent Jeromos és Szent Ágoston is felnőtt férfi volt már, amikor megkeresztelkedett.

A keresztség napja Paulinusnak a megtérés napja volt. Szakított pogányságával és a pogány kultúrával. Korábban sűrűn váltott levelet Ausoniusszal, most válasz nélkül hagyta leveleit, mert maga mögött hagyta a Krisztust nem ismerő antik világot. Feleségével együtt ismét Hispániába utazott, s ott kezdte valóra váltani az evangéliumban hallott igéket. 393-ban eladta hispániai birtokát, és árát szétosztotta a rászorulóknak, majd megkezdte „szerzetesi” életét.

A nyugati egyházban ezekben az évtizedekben még nem volt kolostor és szerzetesi regula. Voltak viszont remetéik, s kisebb, világtól elvonult közösségek alakultak, melyek tagjai az evangéliumi tanácsok szerint az imádságnak és szellemi munkának szentelték magukat. Szent Márton, Szent Jeromos, Szent Ágoston, Vercelli Szent Özséb körül is ilyen közösségek születtek. Paulinus is úgy határozott, hogy elvonul a világtól, és az

evangéliumból tanult szegénység és alázatosság követője lesz. De ugyanúgy járt, mint Ágoston, akit szintén a nép kívánságára szenteltek pappá. Barcelona népe Paulinust akarta papjaként látni. Ő azonban csak azzal a feltétellel vetette alá magát a nép akaratának, hogy nem köti magát a barcelonai egyházhoz, mert távolabbi terve szerint Nolában akart megtelepedni. 394 karácsonyán Lampius püspök pappá szentelte, Paulinus pedig mindjárt a következő évben útra kelt Nola felé. Vele tartott Terézia, aki ettől kezdve csak lelki társa volt, továbbá néhány barátjuk. Köztük egy másik házaspár: Turcius Apronianus és Avita, valamint a gyermekeik, Eunomia, Asterius, Alfia és Emilius.

Nolába érkezve nem a városban telepedtek meg, hanem Szent Félix sírja közelében, a városon kívüli barlangokban. A szerzetesi közösség – külön laktak a férfiak és külön a nők – lélekben és hitben egy volt. Imádságaikat a vértanú sírja körül végezték. Egyszerű ételüket közös asztalnál fogyasztották, és mindig vendégül látták a zarándokokat. Paulinus, aki ismerte a verselés művészetét, minden esztendőben dicsőítő verset írt Szent Félixről a szerzetesi közösség külön örömeire. Életük a szegénység és az alázatosság szeretete volt, és ez különös fényt adott lelkületüknek más hasonló közösségek között.

Teréziáról 408 után Paulinus soha nem tesz említést, ebből arra lehet következtetni, hogy még abban az évben meghalt.

409 körül megválasztották Paulinust Nola püspökévé. Fölszentelésének évét csak Szent Ágoston leveleiből tudjuk kikövetkeztetni, aki 408-ban még csak Paulinusnak, 410-ben már Paulinus püspöknek írt.

A következő húsz évről nincsenek adatok. Annyit tudunk, hogy a Szent Ágoston, illetve Pelagius és követői közötti kegyelemtani vitába Ágoston oldalán avatkozott be. Föltételezzük, hogy minden energiáját lekötötte a püspökség, a Szent Félix-zarándokhely és a város gondja, mert előbb a gótok, majd a vandálok vonultak át a vidéken.

A püspök haláláról egy Uranius nevű pap hagyott ránk följegyzést. Eszerint az utolsó napon Paulinust meglátogatta két szomszédos püspök, Symmachus és Acundinus. Velük még szentmisét koncelebrált, majd a házába hívta őket, és buzdító szavakat intézve hozzájuk a halálára készült. Másnap, 431. június 22-én reggel halt meg.

Abban a templomban temették el, amelyet ő maga építtetett Szent Félix tiszteletére. Nem sokkal később, 455-ben a vandálok földúlták a szentélyt, és tisztelete feledésbe merült. Szent maradványait a 11. században vitték Rómába, ahol ettől kezdve tisztelték. Az ereklyéket a Szent Bertalan-templomban helyezték el a Tiberis szigetén. Ezt a templomot III. Ottó császár építtette a prágai vértanú püspök, Szent Adalbert tiszteletére, nevét azonban Bertalan apostoltól veszi, mert maradványait ide hozták. X. Pius pápa 1908-ban elrendelte, hogy Paulinus ereklyéit vigyék vissza Nolába. A szent püspök ünnepét ő terjesztette ki az egész Egyházra.

*

Sulpicius Severus úgy tudja, hogy aquitániai tartózkodása idején Paulinus szembajt kapott és majdnem megvakult. Betegségéből Szent Márton püspök gyógyította meg csodálatosan.

Megtérése után Paulinus a birtokait pénzzé tette és az Egyház karitatív céljainak szolgálatára átadta Galliában és Hispániában is. Nem így Nolában. Már korábban állt egy kis templom Szent Félix sírja felett. Amikor társaival együtt e sír közelében megtelepedett, itáliai birtokai árán templomot emeltetett a sír fölé. A templomhoz csatlakozott három oratórium, egy keresztelőkápolna, egy szállás a zarándokoknak és azok cellák, amiket maguk használtak. Saját celláját a templom oldalában, az első emeletre helyeztette el, és a falon nyílást vágatott, hogy bármikor láthassa Szent Félix sírját.

E templomot Paulinus igen gazdagon díszítette. Különlegessége, hogy figyelmen kívül hagyva a kilencven évvel korábbi elvirai zsinat képeket tiltó határozatát, a templom falaira bibliai jeleneteket festetett, és feliratokkal látta el.

Egy legendás elbeszélés szerint amikor a vandálok megtámadták Nolát, foglyul ejtettek egy ifjút, és túszként magukkal akarták vinni. Az ifjú egy özvegyasszony egyetlen fia volt, ezért Paulinus kiváltotta, és maga ment túszként fogságba. A vandál király palotájába került, ahol kertészként dolgozott mindaddig, míg társaival együtt ki nem váltották. A történészek szerint ez az eset egy későbbi Paulinusszal történt, kétségtelen azonban, hogy az evangéliumot megvalósító szerzetespüspök képéhez is illik ez a legenda.

*

**Istenünk,
ki úgy akartad,
hogy Szent Paulinus püspök a szegénység szeretetével
és a lelkipásztori buzgósággal
tündököljön szentjeid között,
kérünk, engedd,
hogy akinek érdemeit ünnepeljük,
annak példáját is kövessük a szeretetben!**

22. Fisher Szent János

* Beverly (Yorkshire), 1479 körül

†London, 1535. június 22.

Tizennégy éves volt, amikor már Cambridge-be került, ahol előbb bakkalaureátust, majd doktori fokozatot szerzett teológiából. Huszonöt éves korában pappá szentelték.

Nemcsak lekipásztor volt, hanem tudós és humanista is. Hamarosan protektorrá, később az egyetem kancellárjává nevezték ki. Amikor a király édesanyja őt választotta gyóntatójává, és minden ügyben tanácsát kérte, rávette, hogy alapítson két teológiai tanszéket, egyet Cambridge-ben, egyet Oxfordban.

1504-ben, mindössze harmincöt évesen, Jánost Rochester püspökévé nevezték ki. Továbbra is igénytelenül és szerényen élt, járta a betegeket és a szegényeket, gyakran személyesen adta fel a betegek szentségeit. Órákon át tartózkodott olyan nyomortanyákon, ahol szolgálja sem tudott megmaradni.

Személyes szokásai szigorúak voltak, mint egy szerzeteséi. Így például naponta csak négy órát aludt. Egyetlen szenvedélye volt: a könyvek. Azzal a szándékkal, hogy könyvtárát egykor majd a cambridge-i egyetem örökli, olyan gyűjteményt hozott össze, amely hamarosan Európa legkiválóbb állományai közé tartozott.

Püspök korában is megtartotta a cambridge-i egyetem vezetését. Cambridge az előző években mélyre süllyedt. Könyvtára mindössze 300 kötetre zsugorodott. Nem rendelkezett görög és héber tanszékkal. János püspök mindkettőt fölállította. Negyvennyolc éves korában még elkezdett görögül tanulni, ötvenegy éves fejjel pedig héberül. A híres humanistát, Rotterdami Erazmust meghívta professzornak Cambridge-be.

Az általános fanatizmus korában János püspök mindig megőrizte józanságát. „A tévedést gyűlölni, a tévedőt szeretni”: ez lehetett volna jelmondata. Írt ugyan egy négykötetes könyvet Luther ellen, de nem hunyt szemet az Egyház körein belül uralkodó visszaélések fölött sem.

Amikor VIII. Henrik király 1522-ben beleszeretett Boleyn Anna udvarhölgybe, és minden eszközt fölhasznált, hogy a spanyol Aragóniai Katalinnal főnnálló házasságát fölbontassa, azt gondolta, hogy támaszt talál a rochesteri püspökben, aki iránt többször kimutatta jóindulatát. Ebben csalódnia kellett. Pápai legátus érkezett Londonba, hogy kivizsgálja a felbontandó házasság ügyét. Egy ideig úgy látszott, sikerül a király terve, de egyszer csak János, a rochesteri püspök kijelentette, hogy egy házasságot, amely immár húsz éve fennáll, „sem isteni, sem emberi hatalom nem bonthat föl; ennek a meggyőződésének hangsúlyozására kész saját életét is föláldozni”. Befejezésül Keresztelő Szent Jánosra utalt, aki a házasság fölbonthatatlanságának védelmezőjeként elszenvedte a halált.

Ekkor valóságos hajtóvadászat kezdődött a püspök ellen. Kétszer bebörtönözték, egyszer meg akarták mérgezni, egy másik alkalommal puszkagolyó csapódott be könyvtárának ablakán, de célt tévesztett. Azután megpróbálták – épp úgy, mint Morus Tamást – belekeverni a „kenti szent nő” porébe. Ez a látnoknő ugyanis – állítólag az Üdvözítő közvetlen parancsára – föllépett a király új házasságkötése ellen. De mindezeknél fájdalmasabban érintette Jánost püspöktársainak tanácsa, akik kompromisszumot terjesztettek eléje. „A várat azok árulják el, akiknek védeniök kellene” – jegyezte meg keserűen.

Végül VIII. Henrik esküt követelt alattvalóitól, amely a Boleyn Annával kötött házasságát érvényesnek ismerte el, és a királyra ruházta a legfőbb egyházi hatalmat. Ekkor végképp eldőlt János püspök sorsa.

Börtönbe vetették, és ott tíz hónapon át szenvedett. A pápa eközben kinevezte bíborossá. Henrik király dühöngött: „Csak küldjön neki bíbor sapkát a pápa – kiabálta –, majd gondoskodom róla, hogy ne legyen feje, amelyre föltehesse!”

1535. június 22-én hajnali öt órakor fölébresztették Fisher bíborost. „Ma délelőtt ki fogják végezni” – mondták neki, mire ő ezt mondta: „De még túlságosan korán van, hagyjon még, kérem, egy kicsit aludni.” Aztán még két órán át oly mélyen aludt, mint egy gyermek.

A hosszú raboskodás annyira elgyengítette az idős férfit, hogy székben kellett a vesztőhelyre vinni. De amikor a vérpadon állt, hangja erősen zengett. Kijelentette, hogy a szent, katolikus Egyházért hal meg, és kérte az embereket, imádkozzanak érte, hogy a végsőkig állhatatos maradjon.

Azután elimádkozta a Te Deumot és a zsoltárt: „Te benned bízom, Uram...” Megbocsátott hóhérjának, és fejét a tőkére hajtotta.

Testét egy napig ott hagyták heverni, aztán valami gödörbe vetették. Fejét póznára tűzve a londoni hídra állították, és ott hagyták tizennégy napig. Azt mondják, olyan volt, mintha élne: orcái enyhén pirosak voltak, és arcvonásain a mélységes béke kifejezése ült. Két hét után nagy barátja, Morus Tamás feje került a helyére.

Mindkettőjüket haláluk után négyszáz évvel, 1935-ben avatta szentté XI. Pius pápa. Életük felett elmélkedve így kiáltott föl a pápa: „Tales ambio defensores! – Ilyen védőket kívánok hitünknek!”

*

Erről a kiváló angol egyházi férfiúról dicsekedve mondta a királya –amikor a király még egységben volt Róma püspökeivel –, hogy egyetlen más országnak sincs olyan püspöke, mint Fisher.

A híres humanista, Rotterdami Erazmus, akit a szent püspök meg tudott nyerni a cambridge-i egyetemre, azt mondta róla: „Nincs nála bölcsebb emberünk és szentebb püspökünk.”

Fisher János négykötetes munkát írt Luther ellen. Amikor azonban valaki gratulált neki ehhez, azt válaszolta: „Talán jobb lett volna, ha helyette inkább imádkozom.”

Hogy Fisher püspök az általános vallási fanatizmus korában mennyire világosan ítélte, mennyire jól látta és néven nevezte a katolikus Egyházban fennálló visszaéléseket is, mutatja egy idézet Luther-könyvéből: „Szeretném, ha a római pápák megreformálnák püspökeik erkölceit, amennyiben a nagyravágyást, mohóságot és fényűző életet számúznék belőlük. Ez az egyetlen eszköz azoknak elhallgattatására, akik a pápát gyalázkodásokkal halmozzák el. Ha ezt halogatja, hamarosan Isten büntető ítéletétől kell tartanunk.”

*

**Istenünk,
ki Fisher János életében
az igaz hitet a vértanúságban teljesítetted be,
kérünk, engedd,
hogy szentjeid közbenjárásától megerősödvé,
a hitet, amit szavunkkal vallunk,
életünk tanúságával is bizonyítsuk.**

22. Morus Szent Tamás

* London, 1478. február 7.

†London, 1535. július 6.

Morus Tamás kétségtelenül a legrokonszenvesebb szentek közé tartozik. Apja bíró volt Londonban, s fiát igen korán iskolába küldte. A tehetséges fiú tizenhárom éves korában egy érsek udvarába került apródnak, aki hamarosan az oxfordi egyetemre küldte. Két év múlva apja visszahívta Londonba, és ott fejezte be tanulmányait. Huszonhárom éves korában Tamás már ügyvéd volt. Három évvel később kezdte politikai pályafutását, és tagja lett a parlamentnek. Lelkes humanista volt, és szoros barátság fűzte a nagy humanistához, Rotterdami Erazmushoz. Angol és latin költeményeket írt, és előadásokat tartott Szent Ágoston Civitas Dei című művéről. Mindenütt kedvelték, és hivatásbeli sikerei a legszebb reményekre jogosították föl. Ennek ellenére Tamás nem volt egészen biztos abban, hogy a helyes utat választotta-e? Hosszú időn át arra gondolt, hogy pap lesz. Különösen a karthauziakhoz vonzódott. Érett megfontolás után belátta azonban, hogy nincs hivatása az egyházi rendre és megházasodott. Jane Colttal kötött házassága igen boldog volt. Négy gyermekük, három lány és egy fiú született.

Családi életük ideális volt. Abban a korban, amikor a nőket még másodrendű teremtményeknek tekintették, Tamás gondolt rá, hogy leányainak megfelelő képzést adjon. Többek között latint, görögöt és csillagászatot tanultak. Ezért a családi beszélgetéseik abban a korban szokatlanul intellektuális szinten mozogtak. A ház barátai és gyakori vendégei közé tartoztak a kor legjelentősebb emberei, mindenekelőtt Rotterdami Erazmus, a festő Hans Holbein, Fisher rochesteri püspök és sokan mások is.

De ugyanúgy ápolták a vallásos életet is. Minden este közös imára gyűlt össze a család és az egész személyzet. Étkezések alkalmával pedig először mindig egy szakaszt olvasott a Szentírásból valamelyik gyermek.

Személyes szokásaiban Sir Thomas rendkívül szerény, étkezésben teljesen igénytelen volt. Minden nap szentmisére ment, és elmondta Mária kis zsoltosmáját. Gyakran járt London szegénynegyedében, hogy támogassa a különösen rászorulókat. Egyetlen szegény sem kért tőle hiába étkezést vagy éjjeli szállást.

Politikai munkája mellett mint író is tevékenykedett. Sok dalát ma népdalként éneklük, **Utópia** című könyve világhírű lett. Benne a korai kapitalista Angliában található visszaéléseket bírálja. Ez az „igazán arany és nem kevésbé üdvös mint értékes könyv a legjobb állami alkotmányról, az újonnan fölfedezett Seholsincs szigetről” 1516-ban Löwenben jelent meg, és sok nyelvre lefordították. A korai polgári utópisztikus szocializmus első okmányának és sok utána következő szociális utópia példaképének számít. Morus Tamás ugyanis olyan gondolatokat fejtett ki benne, amelyek messze túlmutatnak saját korán.

1511-ben, hatévi házasság után, meghalt a felesége, Jane, és négy kisgyermekkel hagyta magára. Néhány héten belül újra megházasodott. Sokan ezt rossz néven vették tőle, de hát mihez kezdett volna ez a fiatal, elfoglalt politikus és tudós négy kicsi gyermekkel? Második felesége özvegy volt, és hét évvel idősebb nála. Hogy férje művészet-szeretetének kedvében járjon, hárfán, lanton és fuvolán muzsikálni tanult, és gyermekeinek is jószágos anyja lett.

Ezekben az években Sir Thomas jelentősen előrehaladt hivatásában. A család hamarosan egy szép házba költözhetett London előkelő városrészében, Chelsea-ben. Tamás anyagiaktól való függetlenségét mutatja egy levele, amelyet csüreik leégése után írt a feleségének: „Bizonyos, hogy kár ennyi jó gabona elvesztése. De ha Isten jónak látta, hogy ezt a megpróbáltatást küldje ránk, akkor legyünk békességben, sőt örüljünk, hogy meglátogatott minket.”

Mind sűrűbben kapott fontos jogászi, politikai és diplomáciai megbízásokat. Legnagyobb sikere egy franciaországi diplomáciai küldetés volt. Ez döntően hozzájárult, hogy létrejöjjön a cambriai béke, amely véget vetett I. Ferenc francia király és V. Károly császár szűnni nem akaró viszálykodásainak.

1509-ben VIII. Henrik lépett az angol trónra. Kezdetben úgy látszott, hogy kitűnő uralkodó és az Egyház hű fia. Luther ellen készített írása kiérdemelte részére a pápától a Defensor Fidei, a hit védője címet, amelyet az angol királyok mindmáig megtartottak.

1522-ben azonban a király beleszeretett Boleyn Anna udvarhölgybe. Megkísérelte Rómában érvényteleníteni a spanyol hercegnővel, Aragóniai Katalinnal több éve fennálló házasságát. Amikor ez nem sikerült, elhatározta, hogy a német fejedelmi családok példájára elszakad Rómától. Hogy ezt a néppel elfogadtassa, szüksége volt egy politikusra, aki a diplomáciában jártas, és mind a világi, mind az egyházi hatóságok előtt egyaránt népszerű. Választása Morus Tamásra esett. 1529-ben kinevezte kancellárjává.

Henrik király jóindulattal volt kancellárja iránt. Diplomáciai tehetségét ugyanúgy értékelte, mint sziporkázó szellemességét. Sir Thomas azonban nem ringatta magát ábrándokba. „Nem számíthatok barátságára” – vallotta meg vejének és későbbi életrajzírójának, William Ropernek, „mert ha a fejem megszerezhetné neki valamelyik franciaországi kastélyt, lefejeztetne.”

A király azt remélte, hogy Sir Thomas személyében szövetségesre lel terveihez, de hamarosan belátta, hogy csalódott. Eleinte sikerült a kancellárnak távol tartania magát a király első házasságának érvényességéről folyó vitától. „Nem vagyok sem egyházjogász, sem erkölcstan-tudós – szokta mondani, amikor a király vagy más valaki a véleménye felől kérdezte –, ezekben a dolgokban nem vagyok illetékes.”

A király azonban lépésről lépésre haladt előre. Először arra kényszerítette a papságot, hogy ismerjék el az „angol egyház oltalmazójának és fejének”, de még megengedte a kiegészítést: „amennyire Krisztus törvénye megengedi”. Sir Thomas már akkor le akart mondani kancellárságáról, a király kérésére mégis maradt. A helyzet azonban nemsokára tarthatatlanná vált. Morus Tamás könyveket és tanulmányokat írt a protestánsok ellen, miközben a király egyre nagyobb mértékben utánozta azok intézkedéseit. 1532. május 16-án Sir Thomas benyújtotta lemondását, s ezúttal el is fogadták.

Ezzel elveszítette fizetését, és mivel állandóan elutasította, hogy hivatala révén meggazdagodjék, családja kezdett szükséget látni. El kellett bocsátani a cselédséget, és be kellett érní a legszükségesebbel.

Sir Thomas azonban nem veszítette el nyugalma. Derűsen mondta hozzátartozóinak: „Ha másképpen nem megy, mindnyájan koldustarisznyát fogunk, és az ajtók előtt a Salve Reginát énekeljük. Így együtt maradhatunk, és közösen boldogok lehetünk.” Sir Thomas másfél éven át egészen visszavonultan, csak irodalmi munkáinak élt. Közben a király feleségül vette Boleyn Annát. Koronázására Sir Thomas nem ment el, pedig meghívták.

A király tombolt a sérelem miatt, az udvaroncok pedig végleg el akarták gáncsolni a volt kancellárt. Belerántották egy pörbe, amelyet egy látnoknő ellen folytattak, aki a király második házasságát – állítása szerint – isteni parancsra támadta, és ezért halálra ítélték. Sir Thomas a szokott ügyességgel védte magát, és a király kénytelen volt az eljárást leállíttatni.

De hamarosan nyílt törésre került a sor. A pápa a király második házasságát érvénytelennek nyilvánította, és kimondta a kiközösítést. Henrik király azzal válaszolt, hogy a parlamenttel az angol egyház egyetlen fejévé nyilvánította magát, és magának követelte mindazt a hatalmat és méltóságot, amely addig a pápa kiváltsága volt. Minden alattvalónak esküt kellett tennie az új törvényre. Sok katolikus, még püspök és pap is, úgy segített magán, hogy csendben hozzátette: „amennyiben ezzel nem szegem meg Isten parancsát”. Sir Thomas azonban nem élt ilyen fogással. Megtagadta az eskü letételét, ezért a hírhedt londoni Towerbe zárták.

Nemde karthauzi akart lenni valamikor? Fogságában istenadta alkalmat látott a szemlélődő életre. Ebben a szellemben túrt éhséget és hideget. Kezdetben gyakran meglátogathatta a családja, különösen kedvenc leánya, Margit. Azt remélték, hogy az aggódó családtagok szelíd nyomása el fogja érni azt, amit a fenyegetések és kínzások nem tudtak elérni. Félrevezetésül azt mondták neki, hogy bebörtönzött barátja, Fisher bíboros már letette az esküt. Amikor mindez nem járt eredménnyel, megszigorították a fogságot, és megtiltották a látogatásokat. A levelek, amelyeket fogságából Margit leányának írt, legfontosabb lelki írásai közé tartoznak.

„Engem még nem akar a jó Isten”, sóhajtott Sir Thomas, amikor vérpadra vittek három karthauzi szerzetest – őket később még tizenöt követte. Belsőleg készen állt a vértanúságra, de vakmerőségnek tekintette, hogy arra törekedjék.

1535. június 22-én lefejezték Fisher bíborost. Kilenc nappal később Sir Thomast is bíróság elé állították. Ezúttal nem segített rajta jogászai ügyessége; az ítélet előre eldöntött dolog volt. Most nyíltan kifejtette, hogy világi uralkodó nem igényelhet magának vallási jogokat.

Július 6-án vezették a vesztőhelyre. Nyugodt és derűs volt, mint mindig. A vejét arra kérte, hogy adjon egy aranyat a hóhérnak.

Morus Tamást barátjával és sorstársával, Fisher János bíborossal együtt 1886-ban boldoggá, 1935-ben, halálának négyévszázados évfordulóján pedig szentté avatták. Ünnepeket 1969-ben tették általánossá az Egyházban.

*

Az újkor küszöbén élt szellemes és szeretetreméltó hitvallónak, akinek derűs természete a vérpadon sem tört meg, életéről bőségesen maradt ránk hiteles beszámoló mind a saját, mind a kortársai tollából. Már ifjúkorának irányítója, Morton canterburyi érsek azt mondta vendégei előtt, amikor Tamás őt szolgálta: „Ebből az ifjúból egyszer majd rendkívüli ember lesz. Aki megéri, látni fogja.”

Tamás igen szerény körülmények között élt, mert apja egy pennyt is alig adott neki. Diákéveiről ezt írja: „Így aztán a bortól és az élvezetektől távol maradtam, óráimat nem tékoztam el, a bujaságot és a kicsapongást sohasem tanultam meg, és sohasem értettem ahhoz, hogy a pénzt rosszul használjam föl.”

Morus Tamás huszonöt éves volt, amikor bevásztották az alsóházba. Akkoriban azon vitáztak, hogy megszavazzák-e Margit hercegnőnek a 40.000 font sterlinges hozományát. Az alsóház többsége ellenezte a követelést. A királyi úrnak azonban senki sem merészelt ellentmondani. Csak Tamásnak volt bátorsága az egyébként is nyomasztóan megterhelt nép jogait megvédeni. Noha ő volt a parlament legfiatalabb tagja, szólásra emelkedett, és olyan erővel beszélt az önkényes adókvetés ellen, hogy a nép képviselői fölcúdtak félelmükből, és elutasították a király javaslatát. A miniszter ezt jelentette az uralkodónak: „Egy tejfölösszájú okvetetlenkedő meghiúsította az ön tervét.”

Morus ügyvédként szerfölött sikeresen működött. VIII. Henrik hamarosan szolgálatába fogadta, mert véleménye szerint tovább már nem mondhatott le „egy ennyire kitűnő ember” képességeiről. Akkoriban Tamás ezt írta barátjának, Fisher rochesteri püspöknek: „Nem szívesen jöttem az udvarba, ezt tudja mindenki. Maga a király is tréfásan szemrehányást tett érte. Azért olyan bizonytalanul érzem magam itt az udvarban, mint egy lovas, aki rosszul ül a nyeregben. De mindezek ellenére a király oly leereszkedő és jóságos, hogy mindenki azt képzelem magáról, Ófenségének ő a kedvence. Valahogy úgy áll velük a dolog, mint a londoni öreg hölgyekkel, akik azt hiszik, ha a Tower Istenanya-képe előtt elég áhítatosan imádkoznak, az Istenanya mindig csak rájuk mosolyog.”

A király kegyeinek ellenére Tamás becsületesebb ember maradt. Érveit mindig szabadon és félelem nélkül adta elő, és közben sohasem veszítette el humorát. Egyszer azt akarta a kancellár, egy bíboros, hogy a királyi tanácsban adjanak neki új tisztséget. Morus elbuktatta

az ügyet, mire az ingerült kancellár így támadt a fiatal tanácsosra, Tamásra: „Nem szégyelli magát, noha korban és rangban az utolsó, mégis így lép föl a legnemesebb és legbölcsebb emberek ellen. Ezzel kimutatja ostobaságát.” „Akkor adjunk hálát az Istennek – válaszolt Tamás nevetve –, hogy a királyi tanácsban csak egy tökfej van.”

Morus kancellár-elődjei alatt napirenden voltak a megvesztegetések ajándékok és hálaszolgálatok formájában. A kancellária tagjainak gazdag bevételek forrása volt ez! Tamás második veje – hivatalnok apósánál – szívesen folytatta volna ezt a gyakorlatot. Egy nap félig mérgelődve, félig tréfásan azt mondta Tamásnak: „A bíboros legutolsó ajtónállójának ujjai is be voltak aranyozva, mert senkit sem engedtek előre, aki nem adott gazdagon borraivalót. Amióta elvettem az ön leányát, egyetlen egy ajándékot sem kaptam. Lehet, hogy önnek ez becsület dolga, de én alig tűrhetem”. Nevetve válaszolta Tamás: „Az biztos, hogy nehéz egy kissé a helyzeted, de vigasztalásodra csak azt tudom mondani: Ahol jog és igazságosság forog kockán, ott nem számít sem tekintély, sem személy. Ha az apám, akit igazán szeretek, egy pörben szembekerülne az ördöggel, akit mindennél jobban gyűlölök, bizony az ördög javára ítélnék, ha neki volna igaza.”

Morus Tamás aggodalommal látta, hogyan bontakozik ki konfliktusa a királlyal. Akkoriban egyszer a Themze partján sétált a vejével. Többek között ezt mondta neki: „Ha három dolog jól elrendeződne az Egyházban, fiam, Roper, szívesen engedném, hogy zsákba varrva a Themzébe dobjanak. Az első az általános béke a keresztény fejedelmek között. A második a tökéletes hitegység a keresztény Egyházban. És a harmadik? Bárcsak rendeződne a király házasságának ügye Isten dicsőségére és az érdekeltek megnyugvására. Ez a kérdés még sok bajt fog okozni a kereszténységnek.”

Amikor már megfosztották hivatalától és vád alá helyezték, Tamás egy napon vidáman tért haza, és a fiával beszélgetett. A fiú már azt hitte, hogy elejtették apjával szemben a vádat. Tamás megmagyarázta neki: „A vád alól mentesülni? Arra egyáltalán nem is gondoltam. Akarod tudni, miért voltam olyan vidám? Hitemre! Azért örültem, mert az ördögöt megréfáltam. Ennél az úrnál én már odáig mentem, hogy gyalázat nélkül nem vonulhatok vissza.”

Amikor Tamást bezárárták a Tower börtönébe, azt mondta barátságosan a kapitánynak: „Uram, megígérem Önnek, hogy nem fogok panaszkodni ellátásra, lakásra és elhelyezésre. Ha mégis megszegném ígéretemet, vagy bármiben is terhére lennék önnek, akkor megengedem, hogy kíméletlenül tegye ki a szűrömet.”

Az egyik napon a börtönbe jött az államügyész, és elkobozta a könyveit és írószerszámaikat. Erre Tamás odalépett a ráccsal elzárt ablaknyíláshoz, és bezárta a súlyos fatáblákat. A megrökönyödött felügyelőnek szokott szívélyességével ezt mondta: „Ha egy kézművestől elveszik az anyagot és a szerszámot, nem marad más hátra, mint hogy bezárja a boltot.”

Miután meghozták a halálos ítéletet, közölték Tamással, hogy a király a felnégyelést kimondó ítéletet különleges kegyként a lefejezés enyhébb nemére változtatta. „Köszönöm a király jóságát” – mondta Tamás, és nevetve hozzáfűzte: „Kérem Istent, hogy minden barátomat őrizze meg a kegy efféle megnyilatkozásaitól.”

A hosszú börtön elgyöngítette. Úgy kellett a vérpadra fölsegíteni. „Lefelé már magam is lejövök” – mondta tréfálkozva. Azután elkomolyodott. Nyílt tekintettel végignézett a lélegzet-visszafojtva álló tömegben. A bíró meg akarta ugyan akadályozni, mégis hangosan ezt mondta: „Testvéreim, tanúnak hívlak titeket, hogy a szent katolikus hitben, mint Isten és a király hűségese szolgálja halok meg. Hű szolgálja vagyok a királynak, de először az Isten szolgálja vagyok. Imádkozzatok a királyért, hogy Isten vezesse és világosítsa meg Őt.” Azután letérdelt és elimádkozta az 50. zsoltárt, a Misereret.

Amikor ismét fölemelkedett, a hóhér hozzálépett, és mélyen megindultan bocsánatát kérte. Tamás megölelte őt és azt mondta: „Te ma velem a legnagyobb jótettet fogod tenni, amit halandó ember a testvérével tehet. Ne tétovázz tehát és ne félj megtenni kötelességedet.

Az én nyakam azonban meglehetősen rövid. Szedd hát össze magadat, nehogy mellé üss és árts a hírnevednek.”

Maga kötötte be a szemét, majd a tőkére hajolt. A hóhér már megragadta a bárdot, amikor Tamás jelt adott, hogy várjon még egy pillanatra. Oldalra igazította a szakállát, és ezt mondta: „Ez igazán nem követett el felségsértést.” – Aztán lecsapott a bárd.

*

**Istenünk,
ki Morus Tamás életében
az igaz hitet a vértanúságban teljesítetted be,
kérünk, engedd,
hogy szentjeid közbenjárásától megerősödve,
a hitet, amit szavunkkal vallunk,
életünk tanúságával is bizonyítsuk.**

24. Keresztelő Szent János

*Ain Karim, Kr. e. 7.

†Mahérusz vára, Kr. u. 29.

„Jézus Krisztusnak, az Isten Fiának evangéliuma kezdődik. Izajás próféta megírta: Nézd, elküldöm követemet, hogy előkészítse utadat. A pusztában kiáltónak szava: »Készítsétek az Úr útját, tegyétek egyenessé ösvényeit!« Keresztelő János a pusztában hirdette a bűnbánat keresztségét a bűnök bocsánatára.” (Mk 1,1–4). Így hangzik az evangéliumokban és az Apostolok Cselekedeteiben megőrzött régi igehirdetési formulák egybehangzó tanúságtétele: Jézus nyilvános föllépésének kezdetei Keresztelő Jánosnak a Jordán mellett indított bűnbánó mozgalmába nyúlnak vissza. Az evangélisták közül az egyetlen „történész” ennek az eseménynek páratlan üdvösségtörténeti jelentőségét egy hatos tagolású időmeghatározásban fejezi ki határozott vonásokkal (Lk 3,1 sk.): Tiberius császár uralkodásának tizenötödik éve az október 27. és szeptember 28. közötti időre utal, valószínűleg a Krisztus utáni 28/29. évben. Tulajdonképpen ez az egyetlen közvetlen évmegjelölés evangéliumainkban.

Keresztelők – és keresztelési mozgalmak – nem voltak ismeretlenek a korforduló zsidósága előtt. De közülük csak egy kapta meg már zsidó kortársaitól „a Keresztelő” nevet. János alakja és keresztsége különös, feltűnő lehetett.

Alakjában semmi sem emlékeztetett az úgynevezett álmessiasok viselkedésére, akiknek föllépéséről az újszövetségi hagyomány is beszél. Voltak, akik messiási prófétáknak adták ki magukat, s követőiknek megígérték, hogy megismétlik Izrael eszményi őskorának, a mózesi időknek csodáit. A Lk 2,30 szerint bizonyos, hogy János föllépése előtt a pusztában élt, tehát azon a helyen, amelyhez Izrael végső várakozásai fűződtek. Kumrán jámborai is a júdeai pusztában – távol a bűnös világtól és az elvilágiasodott templomtól – akartak fölkészülni akkoriban Isten végső megjelenésére. Még az is lehetséges, hogy János egy bizonyos ideig náluk tartózkodott. Az említett messiás-jelöltekkel szemben ő nem ígért semmiféle megmentő csodát, amely igazolhatta volna őt. A hagyomány egyetlen csodáját sem említi.

A János-evangélium Betániát (1,28), később a Szalim közelében lévő Ainont nevezi meg János működési helyéül. Amikor a zsidók a Jordán déli folyásának steppevidékén meglátták a Keresztelő bőrvével összefogott teveszőr ruháját és szűkös pusztai étkezését (Mk 1,6), egykori legizibb prófétájukra, Illésre kellett emlékezniük, akin „szórruha volt, a derekán pedig bőrv” (2Kir 1,8), s akinek az akkori zsidóság várakozása szerint a Vég előtt vissza kellett térnie, hogy Jahve vagy a Messiás előfutáraként fölkészítse a népet az üdvösség idejére. Jánosban a régi prófétaság szellemének megfelelő új Illés támadt. Az övénel nem kisebb bátorsággal hirdette meg a régi felszólítást: Tartsatok bűnbánatot! Térjete egész emberségekkel Istenhez és az ő eljövendő országához! (Mt 3,2). És Izrael ne ringassa magát álmokba: az Eljövendő nem fogja Isten népét elnyomóitól megszabadítani, nem fogja a világbirodalom fényébe emelni. Az ítélet végső aratását fogja elvégezni: „Szórolapátja már a kezében van. Kitakarítja szérűjét, a búzát csűrűbe gyűjti, a pelyvát pedig olthatatlan tűzbe vetve elégeti” (Mt 3,12). Vagy amint János egy másik képpel hirdeti: Az utána jövő Erősebb Szentlélekkel és tűzzel fog keresztelni, azaz Isten népének igaz tagjait megmenti, és a bűnbánattól elfordulókat megsemmisíti (Mt 3,11).

A Keresztelő a nép minden tagját és osztályát, még vezető köreit is, kivétel nélkül megtérésre szólította föl. Már ő sem becsülte semmire, ha egyesek elbizakodottan megvetettek másokat, és vélt igazvoltukkal kevélykedtek. Ezt tette némely elkülönülő csoport, mint a farizeusok és az esszénusok, arra hivatkozva, hogy ők ismerik a törvényt. És arra se hivatkozzék senki vakmerően, hogy az Isten népéhez tartozik, se arra, hogy a nagy ősatya, Ábrahám érdemei mindent eligazítanak: „Viperák fajzata! Ki tanított benneteket arra,

hogy fussatok a közelgő harag elől? Teremjétek a bűnbánat méltó gyümölcsét! Ne gondoljátok, hogy arra hivatkozhattok: Ábrahám a mi atyánk! Mondom nektek: ezekből a kövekből is tud az Isten Ábrahámnak fiaikat támasztani. A fejsze már a fák gyökerén van: Kivágnak és tűzre vetnek minden fát, amely nem terem jó gyümölcsöt!” (Mt 3,7–10). „Aki utánam jön, erősebb nálam” – hirdeti János, kinek bűnbánatra felszólító szava a meghirdetett ítélet közvetlen közelsége miatt minden más próféta szavánál súlyosabb.

Ennek a végső fölkészülésnek a kifejezésére szólítja föl az embereket a „bűnbánat keresztségére” (Mk 1,4). Ez a bűnbánati keresztség is új volt Izrael földjén és népében. Semmi köze sem volt az egyébként is csak a későbbi időkből kimutatható prozelita keresztséghez. Azt az önként vállalkozó pogányoknak és nem a zsidóknak kellett fölvenniök, hogy megtisztuljanak rituális tisztátalanságuktól. Különbözött egyes jelentéktelen zsidó közösségek megismételhető keresztségétől is. A prófétai igehirdető csak a megtérésre kész zsidóknak szolgáltatta ki egyszer, kizárólagosan és végérvényesen!

Erről a megtérést követelő keresztségről természetesen Heródes Antipász negyedes fejedelem sem akart tudni. Heródes a bűnbánatot hirdető Jánoshoz térbelileg igen közel, Jerikóban élt, melyet apja téli szállásul újra fölépíttetett. A próféta szózata alól azonban ő sem tudta kivonni magát. Mint Sámuel, Nátán vagy Illés, a Keresztelő is igaz prófétaként emelte föl szavát az Isten parancsát semmibe vevő tartományi fejedelem ellen, aki elcsábította mostohatestvére feleségét, Heródiást (Mk 6,18). Az, hogy Heródes vétkét János oly bátran megnevezte, elfogatásához vezetett. Amint a zsidó történetíró, Josephus Flavius tudósít minket, Mahérusz várába zárták, a Holt-tengertől keletre, ahol Heródesnek pompás palotája volt. Tulajdonképpen ellenfele, Heródiás csak az alkalmat várta, hogy a kellemetlen erkölcsbíró végleg félretegye az útból. Megtalálta a módját, hogy mostohalányának, Szaloménak tánca révén egy nagy ünnep boros hangulatában csapdába ejtse a kéjsóvár vénembert, és szörnyűséges ajándékot követeljen tőle: a rab János fejét (Mk 6,17–29).

A szokatlan, szinte ijesztő külső, amely Jánost a régi próféták tanítványának mutatta, kemény szigorúsága, magával ragadó prédikációja, előrelátó tekintete, amely megértette az idők jeleit – s mindez a csodálatos emlékekben oly gazdag Jordán rohanó vizei mellett –, nem maradt hatástalan. Az Újszövetség megőrizte a Keresztelő igehirdetésének megrendítő következményeit. A megtérést elutasító farizeusi jámborok meggyanúsították a Keresztelőt komor, aszketikus életmódja miatt (Mt 11,18 sk.). Jeruzsálem vezető körei hivatalosan megkérdezték a Keresztelőt, hogy ő-e a Próféta, azaz a MTörv 18,15-ben megígért üdvözítő (Jn 1,25). Sőt, amint Josephus mondja, Heródes Antipász messiási megmozdulástól, lázadástól tartott. A néptömegben sokaknak elég éber volt a lelkiismerete ahhoz, hogy fogékonyak legyenek a bűnbánat hirdetőjének szavára. Sőt, ha a Keresztelő kivégzése után rögtön elterjedt a hír, hogy föltámadt, és az ő csodatevő ereje működik Jézusban (Mk 6,14), akkor ezek az emberek nyilván meg voltak győződve a Keresztelő isteni küldetése felől.

Még jellemzőbb, szinte végzetes volt János hatása a saját tanítványaira. Hogy Jézus csak a Keresztelő fogságba vetése után kezdett-e tanításával színre lépni és tanítványokat gyűjteni, amint a szinoptikus hagyomány állítja (Mk 1,14 sk.), vagy már János mellett működött, és tanítványaival Jánoshoz hasonlóan kereszteltetett (Jn 3,22; 4,1 sk.), ez nyílt kérdés maradhat. Annyi biztos, hogy a János-evangélium Keresztelő Jánost úgy jellemzi, mint akinek előkészítő és úttörő feladata van az üdvösség idejének elérése előtt (Jn 4,27 sk.). Tanítványai azonban, legalábbis néhányan, úgy vélték, hogy halála után is hűségesnek kell maradniok mesterükhöz: azaz nem Jézusban, hanem Jánosban látták Isten végső küldöttét. Lassanként szektás közösséggé alakultak, amely a krisztushívőkkel rivalizált. Jn 3,26 szerint mesterük, János előtt is háborogtak Jézus keresztelésének nagyobb sikere miatt: „Mester, aki a Jordánon túl nálad volt, s akiről tanúságot tettél, az most szintén keresztel, és az emberek tódulnak hozzá.” Szent Pál még Efezus vidékén is talált János-tanítványokat, akik még nem is hallottak a Szentlélek keresztségéről (ApCsel 19,1–7).

Míg az újszövetségi hagyomány egy része a Keresztelőt minden előzmény nélkül lépteti föl, tehát nem ismeri előtörténetét, sem meghívásának történetét, a Lukács-evangélium elmondja születésének és névadásának csodálatos körülményeit idős szülei, Zakariás zsidó pap és Erzsébet otthonában. Ez – a 6. századtól nyomon követhető hagyomány szerint – a Jeruzsálemtől 7,5 kilométernyire nyugatra lévő Ain-Karimban történt. Még fontosabb az, amit egyetlen más prófétáról sem állítottak soha: János anyja méhétől fogva el volt telve Szentlélekkel. Ő volt tehát Jahve végső időkre szánt prófétája, aki születése, beszéde és tettei által meghozza Izrael népének az üdvösség idejét (Lk 1,15–17). Ha igaza van az újabb kutatásnak, a gyermek Keresztelő születéstörténete a Keresztelő körének hagyományára megy vissza, ahol anélkül alakult ki és származott tovább, hogy Jézus történetére gondoltak volna. Csak a keresztény hagyomány egyesítette, és hozta vonatkozásba Jézus fogantatásának és születésének történetével.

A Keresztelő tanítványai félreismerték más prófétáknál hasonlíthatatlanul nagyobb méltóságát. Ennek köszönhető, hogy az ősegyháznak egyre jobban védekeznie kellett János személyének túlértékelése ellen. A Krisztusról szóló igehirdetés kényszerítve érezte magát, hogy tisztázza a Messiás prófétai előfutárának szerepét. „A törvény és a próféták Jánosig tartottak. Azóta az Isten országának örömhíre terjed...” (Lk 16,16). Bármily nagy volt is a Keresztelő, „aki a mennyek országában a legkisebb, az nagyobb nála” (Mt 11,11). „Nem ő volt a világosság, csak tanúságot kellett tennie a világosságról” (Jn 1,8). „Nem a Messiás vagyok, hanem csak az előfutára” (Jn 3,28) – mondja maga János önmagáról. Egyszer azonban, Jézus Jordán-beli megkeresztelkedésekor föl kellett cserélődnie a szerepeknek: „Nekem van szükségem a te keresztségedre, és te jössz hozzám?” (Mt 3,14).

Az a tény, hogy a későbbi János-szekta utólag elrajzolta a bűnbánathirdető alakját, mit sem változtat a Keresztelő üdvtörténetileg páratlan jelentőségén. Nem kisebb, mint maga Jézus lett isteni küldetésének és prófétai nagyságának örök tanúja azáltal, hogy fölkereste a Jordánnál, és megkeresztelkedve vallomást tett prófétai igehirdetése és Isten népének fölkészítése mellett (Mk 1,9).

Hallgatóinak kell megvallaniok, mi vitte ki őket a Jordánhoz. Talán egy langyos szélkakas-ember vonzotta őket, aki az emberek szája íze szerint beszél? (Mt 11,7 sk.) Ők tudják, hogy egy prófétához vonultak ki. „Igen, mondom nektek, prófétánál is nagyobb... Asszonyok szülöttei közt nem született nagyobb Keresztelő Jánosnál” (Mt 11,7–11). Miért? Mert ő az utolsó próféta, aki mint közvetlen út-készítő, egészen a kezdődő Istenország küszöbéig vezet. Ezért az ősegyház joggal látta meg benne az újra eljött Illést (Mt 7,10.14). Jézus a maga isteni küldetését annyira összekapcsolja Jánoséval, hogy azoknak, akik János bűnbánati keresztségét elutasították, kijelenti, hogy ezzel vele és küldetésével szemben is döntöttek (Mk 11,27–33; Lk 7,29 sk.). Jézus nemcsak az isteni megbízatás dolgában tudja egynek magát előfutárával, hanem az elutasításban is; hiszen egyaránt félreismerik, s megvetéssel és gyanúval fogadják Jánosnak, az előfutárnak és bűnbánathirdetőnek, valamint Jézusnak, az üdvösség meghozójának életmódját: „Eljött János, nem eszik, nem iszik, s azt mondják rá, hogy ördöge van. Eljött az Emberfia, eszik is, iszik is, s azt mondják rá, lám a falánk, iszákos ember, a vámosok és a bűnösök barátja” (Mt 11,18–19).

Jézus kétségtelenül útkészítőjének nyilvánította a Keresztelőt. De vajon megfordítva, a Keresztelő is fölismerte Jézusban a megígért Messiást, és tanúságot is tett róla? Erre nem is olyan egyszerű igennel felelni, mint első tekintetre látszik. A Márkus-forrás Keresztelőről szóló híradása beszél ugyan egy eljövendő égi bíróról, de nem úgy, mint a küszöbön álló, a hamarosan elkövetkező Istenország csodatevő meghirdetőjéről. Ha a Keresztelő tanúságot tett volna a már jelenlévő Jézus Messiás-voltáról, akkor János mozgalmának utóélete érthetetlen volna. Nem lehetne mással magyarázni, mint a Jézussal és az ő közösségével való – a Keresztelő szavaira alapuló – nyílt szembefordulással. Az viszont nagyon is érthető, hogy a Krisztusra visszatekintő ősegyházi igehirdetés arra törekedett, hogy az eljövendő világbíró

profétáját már az elérkezett, jelenlevő Messiás Jézus tanújává tegye, különösképpen a János-sekctával való viták miatt. Ez a törekvés mindenekelőtt a János-evangéliumban szembetűnő. A legrégebb hagyomány szerint a Jordán-parti kinyilatkoztatás eseményei kizárólag Jézusra irányulnak (Mk 1,9–11). A negyedik evangélium viszont Jézus méltóságának különleges, Jánosnak és másoknak szóló tanúságaként értelmezi (Jn 1,30–34). Nyomatékkal mutat rá a Keresztelő a Jordánnál megjelenő Jézusra: „Íme, az Isten Báránya! Ő veszi el a világ bűneit!” (1,29), és maga küldi tanítványait Jézushoz (1,35–51). Hatásosabban és erősebben nem lehetett volna a Jézus és a Keresztelő között fennálló kinyilatkoztatás-történeti viszonyt a Keresztelő-mozgalomnak címezve ábrázolni.

A hagyomány mindenesetre megmutatja nekünk a helyes távlatokat. János igazi próféta volt, az utolsó és a legnagyobb a próféták közül. Nem elég nagyság ez? Az evangélium forrásai szerint a bebörtönzött Keresztelő tanítványai útján megkérdezi Jézust, hogy ő-e „az eljövendő”, aki a megjövendőlt Bíró lesz, vagy valaki mást várjanak. Jézus az izaiási üdvösség-prófécia szavaival felelt: a vakok látnak, a süketek hallanak, a közelgő istenországát az üdvösség tettei hirdetik. És válaszáat az éppoly komolyan intő, mint vigasztalóan ígéretes boldoggá nyilvánítással zárja: „Boldog, aki nem botránkozik rajtam” (Mt 11,2–6). Bizonyos, hogy nem esett ki egyetlen gyöngyszem sem a Keresztelő koronájából, ha a fogságban Jézus működéséről tudomást szerezve kérdést intézett hozzá. Sokáig úgy gondolták, a Keresztelő csak látszat, afféle „pedagógiai” kérdést akart fölteni, hogy maga Jézus szüntesse meg tanítványai kételkedését. Mindazonáltal amennyire alaptalan ennek föltelezése, épp oly helytelen lenne azt állítani, hogy a Keresztelőnek kétségei voltak Jézus küldetését illetően. Joggal tehetette föl az említett kérdést egyszerűen csak azért, hogy Jézus erősítse meg őt – akire küldetése végén a vértanúság vár – hitében, hogy Jézus megjelenése és cselekedetei az ő próféciáinak beteljesülései.

János semmit sem veszít nagyságából, ha úgy áll előttünk, mint az igaz világosság tanúja – mely világosság a világba jött –, de nem ő maga a világosság (vö. Jn 1,8–10). Ő még teljesen az ószövetségi próféta talaján áll. Még nem tesz különbséget a Messiás első és második eljövetele közt. A végső idők lélek-kiadását és az ítéletet együtt látja. Még nem tudta, hogy a Messiásnak először Isten kegyelmi idejét kell meghirdetnie, a szenvedésnek és bűnnek alávetett emberiség megváltójaként kell megmutatkoznia, mielőtt újra eljön ítélni, és megszüntetni a világ minden baját és jogtiprását.

Ez a valódi, a Keresztelő saját belső gyötrődéséből született kérdés volt az egyetlen és utolsó tett, amelyet az evangéliumok a haláláig hű prófétáról közölnek. És éppen ebben világosodik meg számunkra történetének sokatmondó, példaszerű jelentése. A Messiás előfutárának is – aki „asszonyok szülöttei közt a legnagyobb” volt – szembe kellett néznie a ténnyel, hogy az Eljött más, mint akire számított, üdvözítő műve másképpen kezdődik, mint bárki is várta. Az előfutárnak sincs más útja az egyéni üdvösséghez, mint a hit útja: az Isten – Názáreti Jézusban adott utolsó – kinyilatkoztatásába vetett hit útja.

*

Jánosról, aki az Isten küldötte volt (Jn 1,6), a Szentírás oly világos és fölemelő tanúságot tesz, hogy üdvösségtörténeti jelentőségét semmiféle legendás vagy elbeszélő szöveg nem emelheti. Mégis álljon itt Szent Ágoston szava az Újszövetség súlyos ajkú prófétájáról (Sermo 293,1–3):

„A megszentelt János születését ünnepli az Egyház. Nincs más az atyák között, akinek földi születésnapját ünneppel ülnénk meg, csak Jánosnak és Jézusnak a születését ünnepeljük. Ez nincs jelentőség híján. Ha talán magyarázatunk a tárgy méltóságához képest rövidnek tetszik is, tartalma mégis annál fönségesebb és termékenyebb.

János meddő öregasszonytól születik, Krisztus fiatal szűz leánytól. Apja nem hisz János születésében, ezért megnémul. Mária hisz Jézusban, és hitben fogja őt.

János olyan mint valami határvonal a két szövetség, az Ó- és az Újszövetség között. Maga az Úr állítja, hogy János valamiképpen határ. Ezt mondja ugyanis: „A próféták és a törvény Jánosig tartanak.” (Mt 11, 13) János a maga személyében az Ószövetséget ábrázolja, de már az újat hirdeti. Mivel az Ószövetség képviselője, azért öregtől születik. Mivel pedig az újat hirdeti, azért már anyja méhében profétává lesz. Még meg sem született, és Mária érkezésekor anyja ölében repesett az örömtől. Már akkor küldetést kapott, születése előtt. Még mielőtt látta volna őt, nyilvánvalóvá lett, kinek lesz előfutára. Szent összefüggések ezek, és meghaladják a törékeny emberi mértéket. Végül megszületik, megkapja nevét, és apja nyelve megoldódik. Gondold meg, mi történt, mert képszerűen az igaz valóságot jelzi.

Zakariás hallgat, és elveszíti hangját mindaddig, amíg az Úr előfutára, János meg nem születik, és vissza nem adja a hangját. Zakariás hallgatása mi más, mint rejtett, titkos és elzárt prófécia, melyet Krisztus tanítása tesz világossá? Értelme megnyílik az ő eljövetelekor, s ami rejtve volt, napvilágra jön annak megjelenésével, akiről a jövendölés szól. Az a tény, hogy Zakariás szava megjön János születésekor, ugyanazt jelenti, mint a templom függönyének szétszakadása Jézus keresztre feszítésekor. Ha János önmagát hirdette volna, Zakariás ajka nem nyílt volna meg. Megoldódik a nyelv, mert megszületik a hang. Mert János az időben hangzó hang, Krisztus azonban a kezdettől hangzó örök Ige.”

*

**Istenünk,
ki azért küldted Keresztelő Szent Jánost,
hogy a népet előkészítse Krisztus Urunk eljövetelére,
kérünk, add meg népednek a Szentlélek örömét,
és vezérelj híveid szívét az üdvösség és a béke útjára!**

27. Alexandriai Szent Cirill

*370 körül

†Alexandria, 444. június 27.

Alexandria a 4. században az igaz hitért folytatott harccal az egész Egyház figyelmét magára vonta. Szent Atanáz püspök (lásd május 2-án) utódai, miközben őrizték a katolikus hitet, püspöki székük tekintélyét is meg akarták szilárdítani. Arra törekedtek, hogy az egész keleti egyház, még a konstantinápolyi és az antiochiai patriarchátusok fölé is kiterjesszék főnhatóságukat. Ez a szándék főként Teofilosz alexandriai és Aranyszájú Szent János konstantinápolyi püspök vitájában nyilvánult meg. 403-ban, az úgynevezett tölgyes zsinaton Teofilosz letétette Aranyszájú Szent Jánost (lásd szeptember 13-án). E zsinaton Teofil kísérője unokaöccse, az ekkor már pap Cirill volt.

Cirill iskolázását Teofilosz irányította. Ezután Cirill bizonyos időt a szerzetesek közt töltött, de hamarosan kiderült, hogy életmódjuk nem neki való. Teofilosz 412-ben meghalt. Cirillt választották a helyébe, s több mint harminc éven át volt püspök.

Igazhitűsége és magánélete kifogástalan volt, de Teofiltól nemcsak egyházpolitikai ambícióit örökölte, hanem indulatait is. Így például 418-ig nem volt hajlandó fölvenni Aranyszájú Szent János nevét a püspökök névsorába, akikről a liturgiában megemlékeztek, pedig a pápa ismételten szorgalmazta. Azt válaszolta, hogy annak fölvétele egyenlő volna Júdásnak az apostoli kollégiumba való visszavételével.

Cirill egész életén át a tanulás és a kutatás embere akart maradni. Rendkívül fontosnak tartotta, hogy a lehető legnagyobb pontossággal meghatározza a Szentírás és a hagyomány tanítását. Kitartó, szorgalmas munkával arra törekedett, hogy a hit misztériumait pontosan és világosan kifejtse. Gondolatait szoros logikával építi, stílusa azonban már nem a klasszikus rétoroké, hanem a bizantinizmus jegyeit (egyhangúság, kissé dagályos bonyolultság) mutatja.

Hű maradt az alexandriai teológiai iskola hagyományaihoz, de Origenésztől elhatárolta magát, s ugyanígy az antiochiai iskolától is. Hogy személyiségét és életszentségét megérthessük, soha nem szabad megfélekednünk arról, hogy Cirill inkább lelkipásztor mint tudós, és inkább hadvezér a teológiai közdötéren mint dialogizáló békekövet.

Alig lett püspök, máris ellentéte támadt Oresztész városprefektussal, aminek véres összecsapások lettek az eredményei. Keményen szembeszállt anovatiánus eretnekekkel, a zsidókkal és a pogányokkal is. Valószínű alaptalanul gyanúsították azzal, hogy 415-ben legalábbis eszmei része volt a város prefektusával jó barátságban lévő Hüpatia, platonikus filozófusnő meggyilkolásában. Egy éjszaka a zsidók rátámadtak a keresztényekre. Amikor megvirradt, a keresztények Cirill biztatására viszonzták a támadást, majd száműzték a zsidókat a városból.

Életének legnagyobb tette Mária istenanyaságának megvédése, ami igazában a krisztológia és a szentháromságtan alaptételeinek megőrzése volt a monofizitákkal és a nesztoriánusokkal szemben. 5 éves küzdelem volt ez, csúcspontja az efezusi zsinat, mely 431-ben dogmaként mondta ki Mária istenanyai méltóságát. Sokan szemére vetették akkor is, később is merev ragaszkodását az igazsághoz és kérlelhetetlenségét ellenfeleivel szemben. De éppen ez vall életszentségéről: fölismerte, hogy amikor a kereszténység szívét és szemefényét éri támadás, akkor nem tárgyalni, hanem harcolni kell.

428-ban az egyiptomi szerzetesek egy csoportja panaszt tettek Cirill szigora miatt Konstantinápolyban Nesztoriosz pátriárkánál, aki korábban szintén szerzetes volt Antiochiában. Erkölcsileg feddhetetlen volt, de tanításában nem egyszer félreérthetően fogalmazott, különösen a Boldogságos Szűznek az akkor már elfogadott istenanyaságával, Theotokosz nevével kapcsolatban.

Cirill levelet írt Celesztin pápának, melyben Nesztoriosz tévedéseit ostromozta. Celesztin erre zsinatot hívott össze, mely elítélte Nesztorioszt, és egyúttal Cirillt bírta meg, hogy kimondja rá a kiközösítést.

Theodoziosz császár azon volt, hogy vonják vissza püspökének elítélését, hiszen kinevezését ő szorgalmazta. Ezért egyetemes zsinatot hívott össze Efezusba. A pápa helyeselte az intézkedést. A császár zsinatot hirdető dekrétuma azt írta elő, hogy minden tartományt néhány püspök képviseljen. Cirill viszont ötven püspökkel, tetemes számú pappal és szerzetessel érkezett.

431. június 21-én Cirill – 78 püspök tiltakozása ellenére – másnapra tűzte ki a zsinat megnyitását. Arra szólította föl Nesztorioszt, hogy „vádlokként” jelenjék meg a zsinat előtt, nem pedig arra, hogy foglalja el helyét a zsinaton. Távollétében született meg a döntés: Máriát valóban megilleti a Theotokosz cím, Nesztorioszt pedig megfosztják hivatalától. Cirill ezzel az címmel közölte vele: „Nesztoriosznak, az új Júdásnak”. Ennek hírére a város, amelyet Cirill egyiptomi kísérete kelően előkészített, hangos örömtüntetést rendezett. Úgy tűnt, hogy a dolognak vége, anélkül, hogy ezt a zsinatot törvényesen megnyitották volna.

Valójában a zsinat még nem fejeződött be. Amikor valamivel később megérkeztek Kelet püspökei, tájékoztatták őket a dolgok állásáról. Azok néhány más olyan püspökkel együtt, akik nem helyeselték Cirill vezetését, összesen negyvenhárman külön „zsinatocskára” gyűltek össze. Cirillt letették az efezusi püspökkel, Memnonnal együtt, katonákat küldtek érte és bebörtönözték. Ezek után érkeztek meg a pápai legátusok, akik jóváhagyták Nesztoriosz letételét. Augusztus első napjaiban végül megérkeztek a császári legátusok is Teodoziosz levelével: „Jóváhagyjuk Nesztoriosz, Cirill és Memnon letételét, amint Tisztelendőségtek értésünkre adta.” – A zűrzavar teljessé vált.

Nesztoriosz és Memnon engedelmeskedett, Cirill viszont kapcsolatot keresett az udvarral. Teodoziosz gyűlést hívott össze Kalkedonba, és az a zsinatot föloszlatottnak nyilvánította. A püspököknek engedélyezte a hazatérést, Cirillnek és Memnonnak pedig meghagyta, hogy Efezusban várják meg ügyük végét. Cirill azonban már úton volt Alexandria felé. Így végződött az efezusi zsinat.

Rossz érzésekkel telve és a dolgok folyásától némileg megtépázva Cirill belátta, hogy eljött a kompromisszumok és engedmények ideje. Annál is inkább készségesnek mutatkozott, mert Nesztoriosz visszavonult egy kolostorba. Egyezség jött létre, amelyben Cirill föladta egyéni elgondolásait, amelyeket a börtönben tizenkét elítélő tételben fogalmazott meg. Aláírta a hitvallást, amelyet János, antiochiai pátriárka küldött neki. Ezzel helyreállt a béke. Cirillnek egy híres levele örökítette meg számunkra ezt az eseményt.

433-tól Cirillről nem lehetett hallani, pedig még 11 évig volt pásztora Alexandriának, mert tudjuk, hogy 444. június 27-én halt meg.

De éppen ezek a csendes évek jelzik, hogy nem önmagáért kereste a békétlenséget és a harcot.

A kopt és a bizánci egyház június 27-én emlékezik meg Szent Cirill püspök temetéséről. A római kalendáriumba 1882-ben vették föl ünnepét, február 9-i dátummal. 1969-ben áthelyezték június 27-re.

*

**Istenünk, ki Szent Cirill püspököt
a Boldogságos Szűz Mária istenanyasága igazságának
győzhetetlen bajnokává tetted,
kérünk, engedd,
hogy akik a Szűzanyát valóban Isten Anyjának hisszük,
Fiad megtestesülése titkában üdvösséget találjunk!**

27. Szent László király

*Lengyelország, 1046 körül

†1095. július 29.

„Amikor a magyarok meghallották – olvassuk a gesztaíronál –, hogy Magnus (Géza) király meghalt, egész sokaságuk öccséhez, Lászlóhoz gyűlt, és egy értelemmel, közös szóval és egyetértő akaratral őt választották az ország kormányzására, vagyis helyesebben buzgó és állhatatos kéréssel rákényszerítették. Mindnyájan tudták ugyanis, hogy föl van ruházva a tökéletes virtusokkal, hite szerint katolikus, kiváltképpen kegyes, bőkezű adakozó, szeretettel teljes. Úgy ragyogott föl, mint köd közepette a hajnali csillag, mely elúzi a homályt; és miképpen a telihold világol a maga napjaiban, vagy amiképpen a nap ragyog: fény lett népének közepette.”

Valóban az isteni gondviselés különös intézkedését kell látnunk abban, hogy őt adta a magyar nemzetnek az első szent király halálát követő négy évtizedes vizsály után. Uralkodása sorsdöntő volt népe történelmében. Kiváló uralkodói képességével, vitézségével és éltszentségével kivezette a magyarságot a belső veszedelmek örvényéből, és megmentette a külső ellenségek halált és pusztulást hozó támadásaitól.

A belső vizsály és egyenetlenség hozta magával, hogy nem magyar földön, hanem Lengyelországban látta meg a napvilágot. Születésének éve a körülményeket egybevetve 1046-ra tehető. Atyja I. (Bajnok) Béla magyar király (1060–1063) volt, anyja Richéza, II. Miciszláv lengyel király leánya, nőágon II. Ottó császár dédunokája. Két fiú és több leánytestvére volt. Bátyja, Géza 1074–1077 között uralkodott. A leányok közül Zsófia Weimar Ulrik örgrófhhoz ment feleségül, Ilona pedig Zvonimir horvát király felesége lett. László kétszer házasodott. Első felesége, akinek nevét nem ismerjük, valószínűleg magyar főúri leány volt. Ebből a házasságból született leányát Jarosláv orosz herceg vette feleségül. Majd özvegységre jutva Rheinfeldi Rudolf német ellenkirály leánya, Adelheid lett a felesége, akitől Iréne nevű leánya született; ezt János görög császár vette el feleségül. Ilyenformán szinte az összes szomszédos uralkodóházzal rokonságba került, beleszámítva a két leghatalmasabbat: a görög és német császári dinasztiaát is. Salamon király (1063–1074), László unokatestvére ugyanis Judit német császárlányt kapta feleségül. László egész életét sok küzdelem és megpróbáltatás jellemzi.

Mikoron méglen gyermeked volnál,
Kihoza Béla király jó Magyarországba,
Hogy dicsekednél te két országban,
Magyarországban és mennyországban.
Letelepedél Bihar-Váradon...

– írja kedvesen a Szent László királyról szóló ének, a régi magyar irodalom e gyöngyszeme.

Vallásos lelkületét anyjától, a vitézséget atyjától örökölte, aki mielőtt a lengyel királyleányt megkapta, párviadalban legyőzte az egyik pamerán vezért. László még jóformán fel sem serdült, máris viszontagságos időket kellett átélnie: a testvérharcot András király és apja, Béla herceg, majd az évekig húzódó vizsályt Salamon király és Géza bátyja között. Így korán megedződött az élet iskolájában, s korán előkészült sok harcot magában rejtő uralkodói éveire. Az ő feladata lett ugyanis az ország „megállapítása”, mint Hóman Bálint megjegyzi, vagyis a belső rend megszilárdítása és a külső határok biztosítása.

Az ország védelmében még mint fiatal herceg ismételten kitüntette magát. Talán 22 éves lehetett, amikor az úzok (fekete kunok) betörték az ország keleti részébe Salamon királykodása idejében (1068). A Kerlés melletti ütközetben döntő szerepet játszott a győzelem kivívásában. Ő volt a csata főhőse, különösen azért, hogy az egyik menekülő kun vezért, aki egy magyar leányt vitt magával, üldözőbe vette, legyőzte, és a leányt kiszabadította, jóllehet előzőleg már súlyos sebet kapott a csatában. E hőstette valóságos legendával fonta körül alakját, s a következő századokban számtalan magyar templom falán megfestették. Ugyancsak döntő szerepet játszott mint vitéz katona a Salamon király és Géza bátyja közötti testvérharcban: a mogyoródi csatában (1074) bátyját győzelemre segítette, s uralmát biztosította.

1077-et írtak, amikor Lászlónak a nép akaratából, jóllehet Salamon még életben volt, át kellett vennie az ország kormányzását. Lelkületére jellemző, hogy nem koronáztatta meg magát, „mert csak békességet kívánt – mint a krónikás írja –, hogy visszaadhassa Salamonnak az országot, és magának a hercegséget tartsa meg”. Erre azonban nem került sor, mert az egész ország népe egy emberként állt mögötte. „Hírneves és fönséges volt”, mivel „Magyarországot meggyarapította.” Nevéhez fűződik Horvátország és Szlavónia meghódítása. De erre nézve is megjegyzi a krónikás: „Ezt a király nem kapzsiságból cselekedte, hanem azért, mert a királyi törvény szerint őt illette az örökség”, lévén a megözvegyült királyné a magyar király testvére.

László idejében különösen a Délkeleti-Kárpátokon túl lakó kunok jelentettek állandó veszélyt a magyar népre. Először 1085-ben Kutesk fejedelem indított támadást Salamon izgatására, aki nem tudott belenyugodni országának elvesztésébe. Hatalmas sereggel tört be, de László rájuk rontott, s a kunok úgy menekültek, „mint tépett tollú vadkacsák a keselyűk csőrétől”. Sokkal nagyobb veszélyt jelentett az 1091. évi betörés, mert a király akkor éppen Horvátországban tartózkodott. Az ellenség végigpusztította az ország keleti részét, rengeteg rabot és zsákmányt hurcolva magával. Hallván az ország veszedelmét, László sietett vissza népe védelmére. Még idejében sikerült a kunokat utolérnie. Egy ember kivételével az egész sereget megsemmisítette vagy fogságba ejtette. Ekkor történt, hogy a csata hevében egyszer csak fölkiáltott: „Atyámfiak! Ne öljük meg ezeket az embereket, hanem csak ejtsük foglyul őket; hadd éljenek, ha megtérnek!”

A többi hadjáratban, Oroszországban, Lengyelországban vagy a nyugati végeken, mindig arra törekedett, hogy azt a részt támogassa, ahol az igazságot vélte. VII. Gergely és IV. Henrik küzdelmében a pápa oldalán állt. A sok háborúság, amit kényszerűségből kellett vállalnia, váltotta ki belőle a montecassinói apáthoz 1091-ben írt levelében a következő vallomást: „Bűnös ember vagyok, mivel nincs lehetőség a földi hatalomban sáfárkodni igen súlyos bűnök nélkül.

Az úz, kun és besenyő betörések tapasztalatai arra bírták Lászlót, hogy a végeket megerősítse. Az elnéptelenedett területekre új telepéseket hozott, kiépítette e keleti részeken a közigazgatási szervezetet, ily módon politikai egységgé formálva a későbbi Magyarországot. Ezt a munkát az északnyugati részeken is ő kezdte meg, de Kálmán király fejezte be. Ők ketten építették ki a 72 vármegyéből álló vármegyei rendszert.

A politikai szervezés munkájával párhuzamosan haladt az egyházi élet megújítása, intézményeinek újjászervezése, továbbfejlesztése. A meglévő székesegyházakat, káptalanokat és kolostorokat nagy birtokokkal gazdagította, a megkezdett templomépítéseket befejezte, új egyházak és kolostorok egész sorát alapította. Szentjobban, a Tolna megyei Bátán és a nyitrai Koloson bencés kolostorokat létesített. Somogyvárott francia bencéseknek építtetett monostort; ide még száz év múlva is csak francia szerzeteseket vettek föl. Ugyanígy bőkezűséggel gondoskodott a püspökségekről is. A váci székesegyházat befejezte. Újakat építtet Váradon („Templomot rakatál szíz Máriának, Kiben most nyugoszol minden tisztességgel”) és Gyulafehérvárott. A kalocsai érseki egyházmegyét átszervezte,

Bácsra helyezte át a székhelyét, ahol 1091-ben új püspökséget alapított Szent István tiszteletére, de a kalocsai érseknek rendelte alá.

Igen fontos szerepet töltött be uralkodásában az igazságszolgáltatás újjárendezése. Az évtizedes testvérharcban és az egyéb belső küzdelmekben erősen megrendült a törvények kötelező ereje. Különösen elhatalmasodott a tolvajlás, és meglazultak az erkölcsi életet szabályozó törvények. Ezt nem tűrhette az a László, akiről a krónikás ilyen jellemzést ad: „Minden ítéletében Isten félelmét tartotta szeme előtt.” Ezért uralkodása második évében, 1078-ban Pannonhalmán a papság és előkelők jelenlétében szigorú törvényeket hoztak a megrendült vagyonsbiztonság megerősítésére. Nem kímélték az előkelő és gazdag embereket sem. Aki egy tyúk értékénél többet lopott vagy elorzott, fölakasztották. Az emberölést sem torolták meg ilyen szigorúan. Az 1085 táján hozott újabb törvénykönyvből az tűnik ki, hogy a szigorú rendszabályok hatásosak voltak, s egyiket-másikat enyhíteni lehetett.

A kor szelleme, másrészt László nagy tekintélye és egyházas gondolkodása hozta magával, hogy az egyháziak életviszonyainak szabályozásába is belenyúlt. Az 1092-ben Szabolcsba összehívott zsinaton intézkedtek a papok házassága ügyében, tilalmazták az egyházi javak elidegenítését, s rendezték az ünnepek és böjtek megtartását. Ugyanez a zsinat büntetéssel sújtja a pogány szokásoknak hódolókat, és szabályokat léptet életbe az erkölcsi élet védelmére, mind a házasságon belül, mind azon kívül.

Közismert volt László vendégszeretete. Nem egy királyi vagy fejedelmi sarj talált nála menedékre. Udvarában neveltette fivére, Géza két fiát, Kálmánt és Álmost, valamint András király Dávid nevű fiát, s egy ideig Salamont is udvarában tartotta, mindennel ellátva őt rangjához mérten, amíg csak önként el nem távozott az országból.

A magyar nemzet és az Egyház szolgálata nyilvánult meg abban is, amikor István, Imre és Gellért ereklyéit 1083-ban fölemeltette, az egyházi és világi nagyok, valamint hatalmas néptömeg jelenlétében. Ezzel a magyar népnek a saját nemzetéből adott szent példaképeket.

„Szinte állandóan a tenyerén hordja, kardja élén hordja az életét: minden pillanatban kész odadobni azt Egyháznak, hazának, egyeseknek – mindennek és mindenkinek, akikben, amiben azt a két szentséget látja testet ölteni, amelyért élt: a magyar ügyet és az Isten ügyét” – írja róla Sík Sándor. Egész élete, eljárásai, intézkedései a szentség jegyét viselik magukon. Már a krónikás is úgy jellemzi, mint aki „mindenkor rugalmas volt és szelíd. Vigasztalta a bajtól sújtottakat, fölemelte az elnyomottakat, az árvák kegyes atyja volt. Az ország minden lakosa csak kegyes király néven emlegette. „Egyik legszebb jellemvonása a megbocsátás volt. Salamont nem büntette meg a kor szokása szerint, csak fogságra vetette egy időre, s „ő maga folyvást imádkozott Salamonért, hogy térjen meg Isten törvényéhez.” Az ének László külsejét sem győzi dicsérni:

„Te arcul tellyes, szép piros valál,
Tekéntettedben embereknél kedvesb,
Beszédedben ékes, karodban erős,
Lám, mentent te ejtesz, ki teveled küzdik.

Tagodban ékes, termetedben díszes,
Válladtul fogva mendeneknél magasb;
Csak szépséges császárságra méltó,
Hogy szent korona téged méltán illet.”

Épp így kitűnt lelkével. „Testedben tiszta, lelkedben fényes, szívedben bátor, miként vad oroszlán.” Amikor tehette, szeretett félrevonulni és imádkozni. Imáinak hatásossága nyilvánul meg az alakját körülfonó legendákban is: az üldöző ellenség előtt a szikla meghasad, éhező katonái táplálására szarvascsordák jelennek meg, imájára víz fakad a

sziklából, az ellenség elé dobott pénzei kövé változnak... Ugyanígy lesz „Szent László füve” gyógyír a betegség ellen.

Nem csoda, hogy híre a határon túl is elterjedt, benne látták a kor egyik legszebb lovageszményét, s kiszemelték a keresztes hadak vezérének. Erre azonban nem kerülhetett sor, mert 1095. július 29-én az örökkévalóságba költözött. Egy ideig a somogyvári monostorban nyugodott „boldog teste” (Arany János), később Váradon helyezték végső nyugalomra.

Kultusza halála után hamarosan kifejlődött. Tulajdonképpen maga a nép avatta szentté, mielőtt az Egyház hivatalosan megtette volna. Seregestől keresték föl sírját, nemcsak a gyógyulást, vigasztalást óhajtók, hanem a vitában álló peres felek is. A csodás gyógyulások híre gyorsan terjedt. A szent király ereklyéibe vetett bizalom egyre növekedett; szokássá vált, hogy itt döntsenek el nagy fontosságú pereket, és László oltára előtt tegyenek esküt. Itt tartották az 1134. évi nemzeti zsinatot, s itt döntötték el egy alkalommal a zágrábi püspök perét is. Ezek után az Egyház hivatalos lépése sem váratott soká magára. III. Béla király sürgetésére III. Celesztin pápa 1192-ben László királyt a szentek sorába iktatta.

A szent lovagkirály hatása népe körében az idők folyamán csak növekedett, egyesek szerint még Szent Istvánét is felülmúlta. A nagyváradi székesegyház előtt állították föl híres lovasszobrát, a Kolozsvári-testvérek alkotását, amely – az ének szerint – „fénylik, mint a nap, ragyog, mint az arany: Nem elégszik senki tereád nézni.” Állítólag ennek mása a győri székesegyház hermája, amely fenséget, erőt, s egyúttal nyájasságot is sugároz; ez volna a szent király igazi arca. A mindig győzelmes „Bátor László” lett a katonák védőszentje, nevének oltalma alatt vonultak a csatába, s ez volt a csatakiáltásuk: „Szent László, segíts!” 1684-ben, a törökök elleni főszebadi háború idején egy külföldi fültanú elbeszélése nyomán följegyezték, hogy a katonák a tábortűznél „fél óráig zenéltek és magyar víg dalokat mondtak Szent László tiszteletére, kinek épp aznap ünnepe volt”, tehát tisztelete még akkor is elevenen élt!

Vajon miben volt a varázsereje? Talán Prohászka Ottokár fogalmazta meg legkifejezöbben: „A magyar eszmény Lászlóban lett kereszténnyé és szentté... A kereszténység ezentúl már nemzeti életté, a keresztény király a nemzet hőségé lett.” Ilyennek érezte és tudta az énekszerző is:

Idvezlég kegyelmes Szent László kerály!
Magyarországnak édes oltalma,
Szent kerályok közt drágalátus gyöngy,
Csillagok között fényességes csillag!

Szentháromságnak vagy te szolgája,
Jézus Krisztusnak nyomdoka követi;
Te szent léleknek tiszta edénye,
Szűz Máriának választott vitéze.

*

**Istenünk,
aki Szent László királyunkat, a te hitvallódat
csodálatos könyörületességeddel
a vétkekből a bocsánatba,
s mert igaz volt, a dicsőségbe vitted föl,
kérünk, add,
hogy aki kormányzónk volt a földön,
pártfogónk legyen a mennyben!**

28. Szent Iréneusz

*Szmirna, 115–150 között

†Lyon, 202/203. február 28. (?)

Iréneusz az volt, amit görög neve jelent: a békesség embere. A béke a keresztények számára kezdettől fogva annak az üdvösségnek a foglalata, amit Krisztus hozott. Iréneusz egész élete folyamán a béke helyreállítása és megerősítése érdekében dolgozott, ennek szentelte minden erejét. A békesség szeretete és a békítés képessége nyilvánvalóan egészen személyes karizmája volt. Az Egyház békéjéért és egységéért folytatott szüntelen küzdelem tette életét gazdaggá, s állított neki örökké áldott emléket. Ez azonban nem jelenti azt, hogy Iréneusz gyöngé, „minden áron való békességet” akart. Ellenkezőleg! Férfias harcot folytatott mindazokkal szemben, akik az Egyház békéjét veszélyeztették vagy megrendítették. A béke szolgálatában cáfolta korának tévedéseit, és igazi teremőti tett gyanánt elsőként hagyott ránk egységes keresztény tanítást. Ezzel a keresztény teológia elismert megalapítója, és „a katolikus dogmatika atyja” lett.

Iréneusz azon kisázsiai keresztény közösségek egyikéből származott, amelyekben az apostolok munkájának emléke különös elevenséggel élt, és hűségesen ápolták is azt. Születésénél fogva görög volt és keresztény. Ifjúságától kezdve széles körű szellemi képzésben részesült. Ennek köszönhető a Szentírás és az őskeresztény irodalom ismeretén kívül bámulatos olvasottságát a kortárs filozófiában és irodalomban. Ezenkívül abban a szerencsében volt része, hogy mint serdülő fiatalember az apostol-tanítvány, Polikárp püspök lábainál ülhetett, s szívébe fogadhatta tanítását, amint később erről maga tanúskodott. Polikárp személyisége oly mély benyomást gyakorolt Iréneuszra, hogy még idős korában is emlékezett e tiszteletreméltó püspök föllépésének és tevékenységének minden mozzanatára. Szó szerint idézni tudta Polikárp szavait János apostolról és a Jézus környezetébe tartozó más férfiakkal való találkozásairól.

Férfikorában Dél-Galliában, Lugdunum (Lyon) városában találjuk Iréneuszt. Presbitere volt egy kisázsiai kivándorlókból álló egyházközségnek, akik azért telepedtek ott le, hogy továbbépítsék a római birodalom keleti és nyugati tartományai között már régen fennálló kereskedelmi kapcsolatokat. Lyon akkoriban fejlődött Gallia legnépesebb városává, melyben a keresztények Potheinosz püspökük vezetésével meglehetősen elszigetelten éltek. A bevándorlóknak Iréneusz az ő testvéri közösségükben készített maradandó működési teret. Hamarosan ki kellett állnia papi munkájának tűzpróbáját is. 177-ben ugyanis Lyon bennszülött lakossága szenvedélyes gyűlölettel üldözni kezdte a keresztényeket. Potheinosz püspököt és közösségének több tagját bebörtönözték és szörnyű módon megkínózták.

Iréneuszra hárult a törődés a foglyokkal és annak biztosítása, hogy kapcsolatot tarthassanak egyházközségükkel. Hogy mekkora bizalmat élvezett, kivehetjük a következőkből: Egy napon Potheinosz püspök a többi fogolytársával egyetértésben Eleutherius pápához küldte őt követségbe. Az volt a feladata, hogy Krisztus vértanújelölt hitvallóinak nevében szelídebb eljárásra bírja a pápát a kisázsiai montanistákkal szemben, akiknek hibája tulajdonképpen csak szenvedélyes fanatizmusuk volt. Küldetését Iréneusz sikerrel fejezte be.

Római küldetésének köszönhető, hogy Iréneusz nem osztozott püspökének és többi bebörtönzött lyoni testvéreinek és nővéreinek sorsában, kik az ő távolléte alatt mindannyian vértanúhalált szenvedtek. A nyolcvan éves Potheinosz püspököt nyilvános kihallgatása alkalmával oly súlyosan bántalmazták, hogy két nappal később meghalt. A tekintélyes Vettius Epagathus (aki a keresztények védelmére jelentkezett, s azonnal letartóztatták), Vienne-i Sanctus diákonus, az éppen megkeresztelt Maturus, Alexander orvos, a hős

Blandina rabszolganő, a tizenöt éves bátor Ponticus, Pergamoni Attalus („aki mindig oszlopa és támasza volt a testvéreknek”) és a lyoni egyházközség más tagjai, összesen negyvennyolcan, iszonyú kínzások után az amfiteátrumban haltak meg egy népünnepély alkalmával.

Amikor Iréneusz visszatért Rómából, elárvult és megfogyatkozott egyházközséget talált, amely most őt, „Krisztus szövetségének” általánosan tisztelt és szeretett, buzgó apostolát választotta püspökévé. Az üldözési hullám közben némileg alábbhagyott, ezért Iréneusz felelősségteljes hivatalát bizonyos mértékig akadálytalanul láthatta el. A következő években mégis állandó kísérője volt a gond és az aggodalom, hogy váratlanul ismét kitörhet egy letartóztatási hullám.

Püspöki tevékenységéről kevés hírünk van. Minden jel arra mutat, hogy nem elégedett meg egyházközségének vezetésével, hanem buzgón fáradozott Gallia további misszionálásán, s hithirdetőket küldött az ország különböző részeibe. Addig Dél-Gallia nehezen hajlott a megtérésre, most egymás után keresztény közösségek támadtak Tours-ban, Chálons-ban és Autunban, és valószínűleg Besançonban, Dijonban és Langres-ban is virágozni kezdett a keresztény élet. A lyoni vértanúk vére nyilvánvalóan nem hullott hiába. Szent magvetés gyanánt ezerszeres termést hozott a gall kereszténységben, amely Iréneusz püspöksége alatt pompásan felvirágzott.

Mintegy tizennégy évvel az Eleutherius pápához történt küldetése után Iréneusz még egyszer békekövetként lépett föl a pápa és a kisázsiai egyházközségek közt. Victor pápa ugyanis a húsvét ideje fölött támadt vitában ki akarta zárni a kisázsiai püspököket az egyetemes Egyházból, mivel „eretnek módon eltérnek a közösségtől és az Egyháztól”. Ekkor Iréneusz „a kormányzása alatt álló gall testvérek nevében” írást intézett Victor pápához, melyben tisztelettel és nyomatékosan kérte, hogy „ne zárja ki Isten egyházait, amelyek az ősi, áthagyományozott szokásokhoz ragaszkodnak”, hanem „lépjen föl a béke, az egység és a szeretet érdekében”. Euszébiosz ezzel kapcsolatban megjegyzi Egyháztörténetében (V. 24), hogy Iréneusz ezúttal igazi békeszerzőként viselkedett, méltón a nevéhez. A közvetítő fáradozásait ezúttal is siker koronázta: a vitakozó felek véglegesen kibékültek.

A püspök – felelőssége tudatában – új feladatra vállalkozott, amikor gall egyházmegyéjében is megjelentek és nagy károkat okoztak a terjeszkedő gnosztikus tévtanok. Egy barátja tájékoztatást kért ezekről az úgynevezett gnosztikusokról. Ez adott alkalmat Iréneusznak, hogy terjedelmes művet írjon **A hamis gnózis leleplezése és cáfolata (Adversus haereses)** címmel. Megcáfolta azt a téves tanítást, hogy az anyag rossz, és az emberek csak megfelelő megvilágosodás és tudás segítségével nyerhetik el az üdvösséget. Az üdvösség nem a tanultság következménye, hanem Krisztus követéséből születik.

A szeretet tette Iréneuszt az Egyház egységének és békéjének szószólójává. A püspökök egysége – akik tanításukban egyöntetűen az apostolokra és Krisztusra visszamenő hagyományra támaszkodnak – az igehirdetés megbízhatóságának csillogó jele volt számára. Szinte ujjongva mutat rá, hogy az Egyház ezt az összhangot „nagy gondossággal őrzi, mintha egyetlen házban lakna, és mintha csak **egy** szíve, **egy** lelke és **egy** szája volna”.

Iréneusz a keresztény hit egységének benső okát is világosan fölismerte Krisztusban, aki „önmagában mindenkit és mindent egybefoglal”. Krisztus, akiért az egész teremtés van, velünk „jár az egész üdvösségtörténeten át”, köztünk és bennünk van, hogy megváltottainak közösségét egyre jobban egybefűzze.

Minden, amit Iréneusz írt, kizárólagosan a keresztény hit oktatásának szolgálatában állt. Jellemző rá, hogy nem akart mesteri szónoknak föltűnni, mert semmi mással nem törődött, csak a rábízott lelkek üdvösségével. Sajnos egyéb írásaiból csak egyetlen egy maradt ránk: az apostoli igehirdetés kifejtése, melyben a keresztény jóhír igazságát az ószövetségi ígéretekkel való belső összefüggésből mutatja ki.

Írásait már életében is mindenfelé olvasták és terjesztették. Az egyházatyák és régi írók elhalmozták dicséretekkel, s „Nyugat fényességének” nevezték. Mivel tökéletes igazságszeretetében sohasem mondott többet, mint amit megbízható forrásokból merített, állításai a mi kritikus korunkban is megállják a helyüket, és megőrizték időszerűségüket azok számára, akik hitbéli ismereteiket el akarják mélyíteni.

Sajnos semmi pontosat nem tudunk arról, hogyan végezte életét a béke és egység eme előharcosa. Egy tiszteletreméltó régi hagyomány szerint vértanúként halt meg egyházközségével együtt Septimius Severus császár idejében: egy nap császári parancsra katonák zárták körül a várost, minden keresztényt elfogtak és megölték. Súlyos bántalmazások után Iréneuszt is meggyilkolták. Úgy látszik, hogy már Jeromos is tudott erről, mert kifejezetten vértanúnak mondja a szent püspököt. Tényszerű adatokat Tours-i Szent Gergely közöl Iréneusz püspök vértanúhaláláról. Erre a hagyományra alapozva az Egyház vértanúnak tiszteli és ünnepli Iréneuszt.

A Jeromos-féle martirológium a 202. évben június 28-ra teszi Szent Iréneusz vértanúságát. A római kalendáriumba 1920-ban vették fel az ünnepét, június 28-ra, de 1960-ban Szent Péter és Pál vigíliája miatt áttették július 3-ra. 1969-ben, mivel a vigília megszűnt, visszakerült június 28-ra.

*

Néhány, főleg a gondolkodására utaló vonást fel tudunk idézni ennek a 2. században élt teológusnak és békeszerzőnek az életéből, aki megkapta a „katolikus dogmatika atyja” és a „nyugati egyház fényessége” megtisztelő címet.

Egy ránk maradt levélrészletben Iréneusz visszaemlékezik ifjúságára, és ezt írja egyik barátjának: „Láttalak téged, amikor még gyermek voltam, Polikárpnál. Jobban emlékszem az akkori időkre, mint arra, ami csak az imént történt. Mert amit az ember ifjúságában tapasztalt, lelkével növekszik, és megmarad vele egyesülnen.

A Szent Polikárppal való találkozás egész életére rányomta bélyegét. Ezt írja: „Szavait az Istentől kapott kegyelem révén akkoriban nagy buzgósággal fogadtam; nem papírra, hanem a szívembe írtam be azokat.”

Adversus haereses című munkája elején ezt írja a finom lelkű és igen tanult Iréneusz: „Nem szoktam hozzá ugyan az íráshoz, és nincs gyakorlatom az írásművészetben – a szeretet mégis hajt engem.”

Azután kifejti, hogy Krisztus megváltó műve nem a tudomány közvetítésében áll, amely senkit sem tud boldogítani, hanem kizárólagosan az Üdvözítő önzetlen, szerető tettében, haláláig menő önfeláldozásában. Iréneusz hangsúlyozza, hogy az Urat ebben kell követnünk, és hogy „jobb és hasznosabb dolog őszinte egyszerűségben keveset tudni és a szeretetben Istenhez közeledni, mint fölhalmozott tudásunkkal magunkat tanultaknak tartva istenkáromlásban és Isten ellenségeiként élni.”

Istenre és az Egyházra vonatkozó kijelentései olyan élők, szívből jövőek, hogy még ma is megragadják az embert. Úgy tartotta, gyakran nevetni kellene az eretnekek ötletein, „a valóságban azonban sírni kell, ha látjuk, mennyire visszaélnék az igazság szentségével és nagyságával, ezzel a kimondhatatlan hatalommal.”

Iréneusz írta le az első pápanévsort Pétertől kezdve, s a maga korában koronatanúja a római püspök primátusának. Így hangzik a klasszikus megfogalmazás: „A római egyházzal, sajátos rangja révén, minden egyháznak összhangban kell lennie.” És mégis abban a vitában, amely a húsvét ünneplésének időpontja miatt föllángolt a római püspök és a keleti egyházak között, Iréneusz nem állt egyértelműen a pápa mellé. Keleten húsvétot az első tavaszi holdtölte napján – ezért gyakran hétköznap – ünnepelték, s a hagyományra hivatkoztak. Rómában (ugyanúgy, mint ma) az ünnepet az első tavaszi holdtöltét követő vasárnap tartották meg, és Viktor pápa is a hagyományra hivatkozott. Mivel a keleti egyházak nem akarták

átvenni a római gyakorlatot, a pápa kizárta őket az Egyház közösségéből. Ekkor lépett színre Iréneusz.

Levelet írt Viktor pápának, és nyomatékosan kérte, hogy ne járjon el túlságosan szigorúan. Inkább hagyja, hogy a különbözőség megmaradjon, mint hogy az egyháznak egy része elszakadjon az egésztől. A pápa visszavonta a kiközösítést, és a keleti egyházak a 3. században önként átvették a húsvét római időpontját.

Egy régi kézirat elbeszéli, hogyan nevezte meg Iréneusz nem sokkal vértanúsága előtt utódjaként Zakariás papot. Mindketten végigimádkoztak egy éjszakát. Akkor megjelent az Úr angyala, és felszólította Iréneuszt: gondoskodjék róla, hogy Zakariás az üldözők elől elrejtőzzék, mert neki kell a jövőben az ő munkáját folytatnia, számára pedig hamarosan elérkezik a beteljesedés órája. Akkor a szent püspökké szentelte Zakariást, és meghagyta, hogy rejtőzzék el. Miután Iréneusz áldozata beteljesült, Zakariás első püspöki tette az volt, hogy eltemette a szent holttestét.

*

**Istenünk,
ki Szent Iréneusz püspöknek megadtad,
hogy erősíthette az igaz tanítást és a békét Egyházadban,
kérünk, engedd az ő közbenjárására,
hogy a hitben és a szeretetben megújuljunk,
és őrizhessük magunkban a te igazságodat és békédet!**

29. Szent Péter apostol

*Betszaida

†Róma, 67 körül

Az apostolok közül Pálon kívül csak Péterről kapunk igazán plasztikus képet az újszövetségi forrásokból. Ez annál figyelemre méltóbb, mivel az újszövetségi könyvekben Péter maga távolról sem jut oly bőségesen szóhoz, mint nagy apostoltársa a leveleiben.

Péter nem rendelkezett ugyan az egykori rabbi írástudó képzettségével (mint Pál), mégsem volt kevésbé heves, lelkesedő, odaadó és szolgálatkész. Ezenkívül olyan ember volt, aki szívét az ajkán hordta, és ezért természetesen olykor áldozata lehetett saját meggondolatlanságának és ingatagságának. Péter alakja így, kendőzetlenül áll előttünk az újszövetségi történekek keretében.

Őszinte, emberi módon mondott „nem”-et az Üdvözítőnek, amikor az egy napon a tanítványok körében kijelentette, hogy szenvedés lesz a sorsa. Hogy Jézus Jeruzsálemben nem nyeri el Dávid trónját, ellenkezőleg, megvetésre és elutasításra talál, nem, ezt a gondolatot Péter nem tudta elfogadni arról, akibe minden reményét helyezte. Gyanútlan és hirtelen kifakadásáért – „Uram, ilyesmi nem történhet veled!” – inkább elviselte Jézus rosszállását (Mt 16,21 sk.), jóllehet a „te Sátán” több volt Jézus szájából, mint bármely köznapi kemény szó.

Pétert miért ne fogta volna el az őszinte düh, hogy kardjával odavágjon, amikor Mesterének elfogatásától kellett félnie (Jn 18,10; vö. Mk 14,17)? Még ezen az éjszakán sem hiányzott belőle a ragaszkodás és a hűség. Módját ejtette, hogy bejusson a főpapi hivatali épület belső udvarába. Jézus közelében kellett maradnia, látnia kellett, mi történik. De nyilvánvalóan igen meggondolatlanul, jóval többre vállalkozott, mint amennyi a megpróbáltatás és saját veszedelmének órájában tőle telt (Mk 14,29–31.66–72). Vagy talán mégis rá tudta magát szánni az utolsó pillanatban a férfias megvállásra, amikor egy szolgálólány árulkodó galileai tájszólására célozott? „Erre átkozódni és esküdni kezdett: Nem ismerem azt az embert, akiről beszéltek!” (Mk 14,71). Nem, természeténél és jelleménél fogva nem volt szikla! És mégis éppen ez a tanítvány, ez az ember, „Simeon”, ahogyan születésétől fogva nevezték – vagy „Simon”, ahogyan neve görögösen hangzik az Újszövetségben –, ez az, akit Jézus alkalmasnak talált az Egyház legfőbb hivatalára, a „Kéfa”, a „Szikla” feladatára. Ez teszi ezt az apostolt emberileg is oly szeretetre méltóvá és elragadóvá.

Életének története páratlan üdvösségtörténeti jelentőségre emelkedett, mert ennek a Simonnak, Krisztus főapostolának a története Kéfásnak – görögül Petrosznak, latinul Petrusnak, magyarul Péternek – a történetévé lett. Lényegét nem nehéz fölismernünk.

Simon, egy bizonyos Jona (Johannesz) fia Betszaidából, a Genezáreti tó partján lévő halászfaluból származott. Házasságkötésekor átköltözött Kafarnaumba, anyósa házába, akit – az evangélium szerint – Jézus csodája gyógyított meg (Mk 1,29–31). Vajon Jézus parancsoló szava volt az, amely rávette Simont és testvérét, Andrást, akik együtt dolgoztak a két Zebedeus-fíúval (Lk 5,10), hogy hálóikat otthagyják a Genezáreti-tó partján (Mk 1,16–18)? Vagy azért szánta rá magát Simon Jézus követésére, mert megtapasztalta, milyen siker koronázza Jézus egyetlen szavát, amint az első tanítványok meghívásának története Lukácsnál (5,1–11) ezt elbeszéli? Mindkettő, Jézus szava is és tettének hatalma is hozzájárulhatott sorsfordító döntéséhez. A későbbi hagyomány joggal tekintette gondviselészerűnek, hogy Simon foglalkozása szerint épp halász volt, amint ez az első testvérpár meghívásának történetéből Lukácsnál kiderül. Ez az elbeszélés teljesen Pétert helyezi a meghívástörténet középpontjába. Tanítványá váló meghívásában már ott cseng a

későbbi meghívás, az emberhalászok között az első, a mindenkiért felelős emberhalász meghívása, melyben a Föltámadott részesítette: „Ezentúl emberhalász leszel” (Lk 5,10). A hivatalos vezetők előtt ez a genezáreti halász természetesen csak egy volt a „vidéki emberek” közül, akik a Törvényt nem ismerték, s ezért csak megvetésre voltak méltók. A közelgő istenország hatalmas hirdetője azonban nem szorult rá azok elismerésére, akik magukat igazaknak és tökéleteseknek tartották. Péter ugyan nem mutatkozott a legmegbízhatóbbnak Jézus követői között, mégis az Úr három legbizalmasabb embere közé számított. És Jézus már földi működésének idején megadta neki társai szószólójának szerepét. A többi tanítvány nevében Simon cselekedett (Mk 8,32).

A Jézus-hagyomány irodalmi és teológiai sajátága következtében jelentéktelen dolog, hogy máig nem lehet biztosan megállapítani, Jézus milyen alkalommal ígérte Simonnak a „Kéfás” nevet, megmagyarázván sokat vitatott primátus-ígéretével: „Te Szikla vagy, és én erre a sziklára építem egyházamat, s az alvilág kapui (a halál hatalma) sem vesznek erőt rajta.” A döntő az, hogy a különböző összefüggésekben rögzített hagyomány szerint (Mt 16,18; Mk 3,16; Jn 1,42) Jézus maga jelölte meg Simon halászt a „Kéfás” névvel. Az arámul beszélő zsidók előtt azonban ez a szó csak egyszerű megjelölésnek számított, és semmiképpen sem vonatkozott Simon személyes mivoltára. Ezért Jézusnak külön meg kellett magyaráznia a név jelképes értelmét. Neki kellett Simon előtt föltárnia, miért, milyen értelemben nevezte őt sziklának. Abban az egyházépítő ígéletben, amelyet Máté összekapcsolt a Messiás-vallomással (Mt 16,18 sk.), ez meg is történik. Ez az ígélet teljhatalmat és felelősséget foglal magában. Simonnak – mint a Messiás Jézus által építendő hívó közösség szilárd alapjának – kell az Egyház fennállása és egysége biztosítékának lennie. S mint ilyennek üdvösségközvetítő teljhatalommal kell rendelkeznie. Ezt bizonyítja a hozzáfűzött képes beszéd a mennyek országa kulcsainak, az oldás és kötés hatalmának átadásáról (Mt 16,19). Se teljhatalom átadását erősíti meg a második nagy meghívás a maga pásztorképével (Jn 21,15–17: Legeltesd bárányaimat...).

Az 1Kor 15,5, Lk 24,34, Mk 17,7 és Jn 21. fejezetének egyöntetű tanúsága egy rendkívül figyelemreméltó tényt bizonyít: az Úr Simont részesítette abban a kitüntetésben, hogy neki jelenjék meg elsőnek. A tanítványokkal elköltött étkezés után kezdődő, ünnepélyes párbeszédet a Föltámadott kizárólag csak Simonnal folytatta. Simon külön megbízatását a lukácsi meghívástörténet az emberhalász képével elővételezte. Ezt most a Föltámadott egy másik képpel mondja ki, amelynek jelentős előtörténete van az ószövetségi üdvösségvársban és magában Jézus igehirdetésében is: „Legeltesd juhaimat... Legeltesd bárányaimat.” A Föltámadott kiemelt értelemben tette meg Simont nyája pásztorává, tehát első pásztorrá, nyája főpásztorává. Micsoda felelősségteljes vezetést, odaadó és önzetlen gondviselést foglal magában ez a keleti és bibliai kép a pásztorról, még inkább az ószövetségi ígélet a végső idők pásztoráról! Erre kell gondolni, hogy fölmérhessük e megbízó szónak teljes, eleven tartalmát, és szembeszállhassunk az ellenvetéssel, hogy Krisztus az örök üdvösség közvetítését semmiképpen sem szolgáltathatta ki emberi rendelkezésnek és önkénynek.

A Szentlélek elküldésével jött el a pillanat, hogy a Fölmagasztalt a Lélek erejével építeni kezdje Egyházát Péterre, a Sziklára. Természetesen naiv anakronizmus hibájába esne az ember, ha Péter hivatalának a későbbi évszázadokban bekövetkezett teológiai, alkotmányjogi és adminisztratív fejlődését tenné meg a Főapostol helyzetének, Péter primátusának mértékévé. A kezdeti idők egyedülálló viszonyai ékesszóló nyelven beszélnek itt. Még tevékenyek a föltámadott Úr által meghívott apostolok. Az Egyház még jól áttekinthető, szinte családi viszonyok között él. Az emberi fáradozást a Léleknek és a kegyelmi ajándékoknak rendkívüli hatásai támogatják és egészítik ki. Az Egyház ápolja az eleven reményt, hogy az Úr hamarosan visszatér, és megkezdődik Istennek az idők végét jelentő uralma. Ezek a körülmények nem engedték meg, hogy illetékességi kérdések és egyházszerkezési problémák oly mértékben fölmerüljenek, amilyen mértékben azt a

következő évszázadok megkívánták. Arról sem szabad megfeledkeznünk, milyen korlátozott mértékben állnak rendelkezésünkre a szűkszavú források. Az Újszövetség egyes darabjai kimondottan alkalomszerűen és ígehirdető cézzal készültek. Szerzőiknek nem volt szándékában, hogy megírják a fiatal Egyháznak, misszióinak, életének, vezető személyiségeinek, tanításának és alkotmányának aprólékos, kimerítő történetét.

Annál figyelemreméltóbb, hogy mindezek ellenére a legrégebb forrásainkból kitűnik Péter elsőrangú szerepe a legkülönbözőbb esetekben. Biztos, hogy Péter nem volt olyan teológus, mint az egykori rabbi, Pál, vagy a zsidóknak írt levél szentírásismerő szerzője. Sem az alkalomszerű Péter-beszédek az Apostolok Cselekedeteiben, sem az első Péter-levél, amelyet Silvanus írt le, nem jogosít föl arra, hogy Péter-féle teológiáról beszélhessünk. Mégis kezdettől fogva ő a vezető ember az ősegyházban. A második generáció idejében készült Apostolok Cselekedeteiben számos csodatétel erősíti meg küldetését és Krisztusról tett tanúságát, sokkal több, mint a pogányok apostolának missziós működését. A Tizenkettő közül egyedül Péter beszél az Apostolok Cselekedeteiben. Úgy jelenik meg, mint az ősegyház felelőssége tudatában lévő, a Lélek hatalmát bíró vezetője, mint az evangélium sikeres hirdetője és végül mint a pogány-misszió úttörője, akinek éppen ezért számot kell adnia a „körülmetéltségből származó testvérek” előtt (ApCsel 11,1 sk.).

Pál 37 körül azért megy föl Jeruzsálembe, hogy megismerje Pétert (Gal 1,18). Az apostoli zsinatról (48/49) szóló beszámolójában a törvényhez hű Jakabot Kéfás előtt említi azok közt a „tekintélyesek” közt, akik helyeselték, hogy nem követeli meg a szertartási törvények megtartását (Gal 2,1–10).

Természetesen föl lehet tenni a kérdést, miért vonult vissza Péter az antiochiai egyházközségben az ottani pogány származásúak asztalközösségétől, „amikor egyes emberek Jakab környezetéből” odajöttek (Gal 2,11 sk.). Aligha pusztán emberi félelemből, inkább talán attól félt, hogy újabb veszély származik az egyházra a törvénytisztelők fanatizmusából. Óvakodni kell, nehogy ezt az ún. „antiochiai nézeteltérést” úgy értelmezzük, hogy Pál nem ismerte el Péter legfőbb tekintélyét. Éppen mert Péter volt az az ember, aki a pogányok egyházában is számított, érthető, hogy Pál később Antiochiában éppen „Kéfást”, és csak őt a teljes nyilvánosság elé állította, hogy szemére hányja az ellentmondást az asztalközösség kérdésében tanúsított magatartásért.

Az I. Heródes Agrippa alatt (44 körül) támadt, az Apostolok Cselekedeteiben is elbeszélte egyházüldözéssel mozgalmas időszak kezdődött Péter életében. Elhagyta Palesztinát, bár egyelőre csak a birodalom keleti részébe ment. Hogy Korintusban is járt volna, arra semmiképpen sem lehet abból következtetni, hogy ott létezett egy Kéfás-párt (1Kor 1,12), a lehetősége azonban mindenképpen megmarad. Az 1Kor 9,5 megjegyzése, amely külön említi Kéfást mind a „többi apostoloktól”, mind az „Úr testvéreitől”, apostoli vándoréletet tételez föl. Az apostoli zsinat utáni időben (49 táján) mindenesetre Antiochiában találjuk. A kisázsiai egyházközségeknek szánt első Péter-levél nagy bizonyossággal az apostol kisázsiai tevékenységét tételezi föl. Ugyanez a helyzet római tartózkodásával kapcsolatban is (5,13), amelyet természetesen a Római levél megírása utánra kell helyeznünk.

Bármily kevés konkrét adatot tartalmaznak forrásaink Péter utazásairól és tevékenységéről életének második periódusában, két jelentős tény meg lehet állapítani belőlük.

Először is Péter az egyetlen az apostolok és más jeruzsálemi tekintélyek sorából, akit az ApCsel 12,17 által jelzett időpont után Palesztinán kívül, tehát kimondottan pogány területen lehet találni, mégpedig életének kései szakaszában, amikor az „ősegyházközség” már nem reprezentálta az egész egyházat, mint kezdetben. Már ezt is nehezen lehet összeegyeztetni azzal a különben is bizonyítatlan föltevessel, hogy Péter hamarosan lemondott az Egyház vezetéséről, és kizárólag a zsidók misszionálásának élt, mégpedig teljes függőségben Jakabtól, az Egyház új fejétől.

A másik körülmény sem kevésbé figyelemreméltó. Bár az apostol úton van, nincs semmi látható kapcsolata a helyi egyházközségekhez, amint csupán missziós tevékenység esetében várnunk kellene. Ebben is a főapostolnak, Simonnak az egész Egyházra szóló jelentősége nyilatkozik meg. Ebből magyarázható, hogy az egykori betszaidai halász miért jutott el Rómáig, amit vértanúságának tanúságtevői egyértelműen igazolnak a kilencvenes évek közepétől kezdve. Üdvösségtörténeti feladata a Szentföldön kezdődött, Jeruzsálemben, a szent városban, isteni Urának és Mesterének szövetséget és Egyházat alapító halála helyén. De megbízatása kivezette a főapostolt a hellénisztikus világba, egészen az akkori világbirodalom fővárosába, minthogy az Egyház már pár év után átlépte a zsidóság határait, és döntő lépéseket tett a népek egyháza és a világegyház felé. Megszületik a vértanúk egyháza. A főapostol erőszakos halála azonban nem akadályozhatta Krisztus üdvözítő közösségének állandó épülését és fennmaradását: „Te Szikla vagy, és én erre a sziklára építem egyházamat, s az alvilág kapui nem vesznek erőt rajta.”

Emberi képesség, világi hatalmi eszközök használata, diplomáciai ügyesség, nagy tanítók bölcsessége avagy éppen erős és szent egyéniségek kisugárzó ereje volt az, ami az Egyháznak ezt a folytonos épülését és fennmaradását biztosította? Péter története más választ ad erre a kérdésre. Nem véletlenül őrizte meg az ősegyház szenvedés-hagyománya Péter tagadásának történetét. A hűség és a gyöngeség közti küzdelmet úgy fogta föl az ősegyház, mint minden hívőnek szóló óvást a csalfa önbizalomtól, s mint az Úr megbocsátó szeretetének vigasztaló ígérését. De e tagadás tanulságához más is társult: egy másik különleges megbízatás, amelyet Jézus legközelebbi tanítványainak kudarcá kapcsán adott Péternek. Előre látta ugyanis tanítványai megbotránkozását és kiábrándultságát szenvedése és halála miatt, ezért így intette és biztatta Pétert: „Simon, Simon, a sátán hatalmat kért magának fölötted, hogy megrostáljon benneteket, mint a búzát. De imádkoztam érted, nehogy meginogj a hitben. Amikor megtérsz, te erősíted majd meg testvéreidet” (Lk 22,31–32). Nem saját erejével őrizte meg tehát Simon legbensőbb hitének szikráját. Jézus, az elközelgett istenország teljhatalmú hirdetője maga imádkozta ki a kegyelmet a személyében elbukó Simonnak, hogy mennybemenetele után saját különleges feladatának tekintse testvérei megerősítését a hitben. A mennybe ment Krisztus volt és marad az Egyház tulajdonképpeni építője, nyájának gazdája és pásztora.

*

Péter a legyőzhetetlen „Szikla”, amelyre Jézus Krisztus Egyházát építette, a kiválasztott pásztor, akinek az Úr átadta „a mennyek országának kulcsait”. Az Egyházban élő keresztények jól ismerik azt az erős vonásokkal rajzolt kifejező képet, amelyet újszövetségi iratok adnak róla. Így hát a következőkben csak egy inkább elbeszélő jellegű ábrázolásnak adunk helyet.

„Uram, te egyszer megtanítottál a hullámokon járni, vezess most biztos lábbal át ezen a kőtengeren, amely felé közeledem” – így imádkozott az apostol, amikor az ostiai kikötő felől vezető úton a főváros felé vándorolt. Nemsokára átlépte Péter a hatalmas kaput, amely mögött Róma lármája zúgott. Pazar pompájú hófehér márványpaloták emelkedtek előtte. Pár utcával odébb azonban a nyomor lakott fojtogató, szűk utcákban. Mindenütt a szorgos nyüzsgés. Az emberek arcába tekintve meglátta bennük a rohanást a boldogság és a haszon után, de a munkának és a gyakran reménytelen életnek a nyomasztó terhét is. Hogyan fogjon hozzá ebben a városban a keresztéről szóló tanítás hirdetéséhez?

A zsidó negyedben kezdett prédikálni. Sokakban kihalt már a lelki dolgok iránti érzék, ők csak lenézően mosolyogtak különös honfitársukra. Mások azonban fölfigyeltek a galileai halász szavára, mert vigasztalóan és boldogítóan érintette lelküket. Péter betért a viskókba, és betért a sokemeletes bérházakba is. Beszélgetett rabszolgákkal, akik hajókat rakodtak a Tiberis partján, s csak pillanatnyi nyugalomuk volt. Itt is, ott is föllobbant egy-egy szikra.

Hónapok teltek el. Róma első keresztényei kezdtek gyülekezni. És íme, bizonyos napokon virradat előtt különös csapatot lehetett látni, az egyik szenátor házába igyekeztek: asszonyok és boltosok a zsidó negyedből, előkelő hölgyek és patríciusok, plebejusok és rabszolgák mellett. Mindnyájuknak Péter volt az atyjuk, aki megkeresztelte, tanította őket, és a szent Kenyeret nyújtotta nekik.

Amikor a hivatalos Róma megérezte, hogy az új vallás veszélyes lehet, mivel az emberek egyenlőségét hirdeti és éli, azonkívül a császárt nem tiszteli istenként, a keresztények arra kényszerültek, hogy összejöveteleiket a katakombák föld alatti sírkamráiban tartsák. Az éjszakai órákban a mécses gyér fényénél Isten pásztora – aki egykor megtagadta az Urat a szolgáló előtt – átadta gyermekeinek a benne izzó erőt. Azután eltemették néhány testvérüket és nővérüket, akik Néró kertjében eleven fáklyaként égtek el vagy vadállatok prédájává lettek.

Eljött az a nap, amikor a császár kopói Pétert is elfogták, és a Mamertinusi börtön sötétjébe vetették. Péter azonban a börtönben is a fény, a szabadság és az élet üzenetét hirdette. Csendes éjszakákon, amikor szenvedésének társai tompa álomba merültek, az Úrhoz imádkozott. Maga előtt látta Mesterét, és hallotta, hogy e szavakat mondja: „Amikor fiatal voltál, felövezted magad, s oda mentél, ahová akartál. De ha majd megöregszel, kiterjeszted karod, s más fog felövezni, és oda visz, ahová nem akarod.” „Uram, te mindent tudsz, azt is tudod, hogy szeretlek!” – suttogta ismételten maga elé. És súlyos napjai telve voltak mély békességgel.

Hetek múlva a bíró elé hurcolták Pétert, aki halálra ítélte. Halálra? Nem! Életre, a Mesteréhez való boldog hazatérésre. Úgy tetszett neki, hogy meg kell köszönnie a bírónak ezt az ítéletet. Nem sokkal később korbácsütések csattogtak, és szétroncsolták húsát. Majd fölrángatták, kihurcolták egy dombra, kemény, éles szegélyű keresztre dobták, amely a földön hevert. Már rángatták durva fogásokkal tagjait a négy gerendavég felé, amikor kérő mozdulatot tett az apostol: „Barátaim, tegyétek meg nekem azt a kedvességet, hogy fejjel lefelé feszíttek keresztre!” Különös kérés! De miért ne? Ez egyszer valami más, új lesz! Legyen meg az akarata. Úgy szögezték a keresztre, ahogy kívánta, mert alázatosságában nem tartotta magát méltónak ugyanarra a halálra, mint amelyet a Mester viselt el.

Órákon át tartott a szenvedés.

Akkor jöttek a hóhérok és doronggal összezúzták a megfeszített lábszárait, amint a római büntető törvény előírta.

Simon, Jónás fia meghalt, Péter azonban nem halt meg. Utódjában, Linusban Krisztus helyettese ismét ott állt a katakombákban, és hirdette Urának boldogító üzenetét.

*

**Istenünk,
ki a mai napon
Szent Péter és Szent Pál apostol
ünnepével ajándékoztál meg minket,
kérünk, segítsd Egyházadat,
hogy mindenben kövesse azok tanítását,
akik ott álltak kereszténységünk kezdeténél!**

29. Szent Pál apostol

*Tarzus (Kilikia)

†Róma, 67.

A világot, amelyben Pál munkálkodott, a keleti-hellénisztikus szinkretizmus, azaz a nyugati és a keleti kultúrák óriási, állandó keveredése jellemzi. A legkülönbözőbb vallások találkoznak egymással. Új vallási közösségek jönnek létre, melyek mind-mind számos követőre találnak a sors hatalma alól megváltást keresők, isteni oltalmat és életet remélők között. Keletkezőfélben van a gnózis, az a filozófiai-vallási mozgalom, amely a 2. században majd halálos fenyegetést jelent a kereszténységnek. A sztoikus filozófia a világpolgárságot hirdeti. A római birodalom a Földközi-tenger térségének népeit egyesíti saját uralma és közigazgatása alatt. Egységes lesz a jog, a pénz, a mérték, a súly stb. Római utak kötik össze egymással a legtávolibb tartományokat. A kereskedés és a közlekedés virágkorát éli. Egységes nyelv támad, az úgynevezett koiné-görög. Mindezeknek a tényezőknek döntő jelentőségük van Pál életművében, mely az Egyház történelmi jelentőségű fordulatót jelzi.

Pál akkor tért meg és lett az ősegyház tagja, amikor az kezdett elszakadni a választott néptől, s hozzálátott a birodalom pogány népeinek misszionálásához. Az Ószövetséghez ragaszkodó kereszténység jelentéktelen szektává válik: a küzdelmek idején még megvan, de végül a harcok áldozata lesz. Pál a Törvénytől függetlenné vált új irányzat teológusa és előharcosa lett.

Életéről kevés információnk van. Egyetlen dátumot sem lehet pontosan meghatározni. Egyes adatokat – mindenekelőtt életének utolsó és mindenképpen legjelentősebb évtizedéről – leveleiből és az Apostolok Cselekedeteiből tudhatunk. Maguk a levelei azonban az apostol egyéniségének, hitének és gondolkodásának megragadó képét nyújtják.

Pál a világ felé nyitott diaszpóra-zsidóságból származott. (Mintegy ötmillió zsidó élt akkoriban Palesztinán kívül.) A kilikiai Tarzusban született, a Szíriát és Kisáziát összekötő út mentén, a szinkretizmus központjában. Gyaníthatóan a középső társadalmi szinthez tartozott. Atyjától városi és római polgárjogot örökölt. Jellemző a diaszpóra-zsidóságra és Pál családjára is a zsidó hagyományokhoz való ragaszkodás (vö. Fil 3,5; Róm 11,1; 2Kor 11,22). A család Benjamin törzsének tagja volt. Lehetséges, hogy a galileai Giskala volt ősi otthonuk. Pált tulajdonképpen Saulnak hívták, mint a Benjamin törzséből való első királyt; de már születésekor megkapta a római Pál (Paulus) nevet is.

Személyiségének megértésében döntő az a tény, hogy tudatosan a zsidóság szigorú irányzatához, a farizeizmushoz csatlakozott, és sok kortársánál buzgóbban ragaszkodott hozzá (Fil 3,5; Gal 1,14). Lehetséges, hogy Jeruzsálemben az idősebb Gamalielnél tanult (ApCsel 22,3).

Származásával összhangban áll mozgékony szelleme. Jól beszélt görögül, ismerte a hellén műveltséget. Úgy látszik, bizonyos mértékig megértette a sztoikus fogalmakat, ismerte a pogány kultúrákat és a kezdődő gnózist. Gondolkodásának súlypontja azonban kétségtelenül a zsidó hagyományban volt. Bizonyításmódja és Szentírás-értelmezése teljesen rabbinisztikus jellegű. Mindazonáltal a rabbinizmus nem volt teológiai gondolkodásának egyetlen tényezője. Ahogyan fölfogja a törvényt és a történelmet, az az apokaliptika hatásáról árulkodik. Gondolkodásának történeti beállítottsága és abszolút Isten-felfogása tipikus zsidónak mutatja.

Így helyzete Jézus minden tanítványánál alkalmasabbá tette, hogy a legkülönbözőbb fölfogású és képzettségű emberek nyelvére lefordítsa az evangéliumot. Zsidó volt a zsidóknak, görög a görögöknek. Mindenkinek mindene lett – így fogalmazta meg egyszer később az igehirdetés máig érvényes programját (vö. 1Kor 9,20–23). Tökéletes szinten

birtokolta a teológiai érvelés képességét (2Kor 12,1 sk.). Úgy beszélt, mint környezetének vándor tanítói, himnikus nyelven magasztalta Isten nagy tetteit (Róm 8,31 sk.) de a korintusi kikötőmunkások nyelvét is ismerte. Leveleiben vannak bensőséges helyek az egyházközség megnyerésére (2Kor 6,11; 7,2). Van bennük szeretetreméltó kedvesség, amikor ott kér, ahol követelhetne, hogy egy szökött rabszolga részére lehetővé tegye a büntetlen visszatérést (Filem). Rideg szarkazmust mutatnak írásai, amikor a körülmetélés galáciai híveinek azt ajánlja, hogy inkább kasztráltassák magukat (Gal 5,12).

Levelei azt is elárulják, hogy küszködött az új megismeréssel és fogalmakkal. Elég gyakran előfordul, hogy abba hagy megkezdett mondatokat, mert nem sikerült az először gondoltakat szavakba foglalnia (vö. Róm 5,12 sk.).

Gondolkodásmódjára jellemző a világosság (2Kor 2,17; 4,2 sk.) és a kérdésfeltevés radikalizmusa. Ismételten megkísérelte, hogy Isten cselekvéseinek azt a mindent meghaladó megtapasztalását, amely a Názáreti Jézusban megnyilvánult, megfelelően kifejezze, és az utolsó következményekig végiggondolja.

Megtérése (34 körül) megadta élete értelmét. A Törvényért és az atyai hagyományokért égő buzgólkodása a keresztények üldözőjévé tette. Hogy mikor és hogyan találkozott velük először, már nem lehet megállapítani. Az Egyházzal való összeütközése azonban nyilvánvalóan összefüggésben állt azzal a válsággal, amely Jeruzsálemben István megkövezéséhez, a jeruzsálemi keresztény közösség hellénisztikus csoportjának üldözéséhez és elűzéséhez, továbbá a damaszkuszi egyházközség alapításához vezetett. Úgy látszik, ez az egyházközség – a jeruzsálemi egyház törzsrészével ellenkezően – teljesen elszakadt a Törvénytől. Pál – amint a Gal 1,13 sk. és a Fil 3,5 sk. mutatja – a szigorú zsidó törvénytiszteletet védelmezte a Törvénytől való szabadsággal szemben. Nemcsak egy keresztire feszített Messiás „botrányáról” volt szó, hanem arról a kérdéstről, hogy a Törvény érvényes útja-e az üdvözülésnek. A Törvény vagy Jézus Krisztus? – ez lett életének döntő kérdése.

És ez időben történt megtérése. Úgy értelmezte mint Isten tettét, és Jézusnak ezt a megjelenését egy sorba állította a Föltámadott megjelenéseivel (Gal 1,15; 1Kor 9,1; 15,8). A megtérést nem lehet lélektani, vallási vagy erkölcsi válságból levezetni, amint egyesek megkísérelték a Római levél 7. fejezetére hivatkozva. Pál kényszerítve érezte magát, hogy föladja az üdvösség útjának, az addig helyeselt jámborságnak értelmezését. Később igehirdetésében minden embertől megkívánta ezt a megmérettetést: amit nyereségnek tartott – a választott néphez, a Törvényhez való tartozást – most jelentéktelen dolog lett. „Amit előnynek tartottam, azt Krisztusért hátránynak tekintem... Érte mindent elvettem, sőt szemétnak tekintettem, csak hogy Krisztust elnyerhessem, és hozzá tartozzam. Hiszen nem a Törvény útján váltam igazzá, hanem a Jézus Krisztusba vetett hit révén” (Fil 3,7 sk.). A megfeszített Messiás volt ténylegesen Isten új és végleges üdvözítő tette. Ez jelentette a fordulatot; Isten jövője kezdődött meg vele. A Törvénynek, a Törvényhez való hűségnek és a cselekedetekből való megigazulásnak az útja érvényét veszítette. Új út nyílt. Az ember az üdvösségét csak Istenben találja meg, akinek tökéletes bizalommal ki kell szolgáltatnia magát. Krisztusnak ez a kinyilatkoztatása Pál számára azt is magában foglalja, hogy Isten mint a zsidók és a (Törvény nélküli) pogány népek Istene mutatkozik be. A pogányok is hivatalosak a hit útjára.

Meghívásával együtt Pál fölismerte, hogy az evangéliumnak a pogányok közötti hirdetése az ő feladata. Ez a tudat szinte kényszerként nehezedett rá (vö. Gal 1,16; 1Kor 9,16). A hit útja lett életének témája. A rá jellemző radikalizmussal járta ezt az utat. Emiatt gyanússá vált saját keresztény testvérei előtt, s magára vette népének gyűlöletét, pedig a végsőig szerette ezt a népet, és megmentéséért a saját üdvét is odaadta volna (Róm 9,1 sk.).

Megtérése után „azonnal” (Gal 1,16) megkezdte a missziót, először Arábia területén (Damaszkustól délkeletre). Ez a tevékenysége nem sok eredménnyel járt. Egyházközség-

alapításokról nincs szó. Pál visszatért Damaszkuszba, és kénytelen volt onnan is menekülni egy ellene támadt üldözés elől (2Kor 11,26; vö. ApCsel 9,23 sk.). Csodálatos módon Jeruzsálemmel csak később – „három év után” – és akkor is csak futólagosan vette föl a kapcsolatot (Gal 1,18–20). Ez mutatja apostolságának önállóságát és Jeruzsálemtől való függetlenségét, de konkrét nehézségekre is következtethetünk belőle. Mivel Pál kezdettől fogva a Törvény nélküli keresztény irányzathoz csatlakozott, ahhoz az irányzathoz tehát, amelyet Jeruzsálemből elűztek, hosszabb és hivatalosabb jeruzsálemi tartózkodása kompromittálta volna az ottani egyházat a zsidó hatóságok előtt. Több éven át működött Pál Szíriában és hazájában, Kilikiában (Gal 1,21). Lehetséges, hogy az ApCsel 13. és 14. fejezetében elbeszél missziós utazás erre az időre esett. Barnabás Tarzusból Antiochiába hozta, ahol már megalakult egy Törvény nélküli pogány-keresztény egyházközség (ApCsel 11,19 skk.). E közösség küldötteként vett részt Pál és Barnabás az ún. apostoli zsinaton (kb. 48/49). Az események menete nagyon nehezen rekonstruálható (vö. Gal 2,1 sk.; ApCsel 15,1 skk.).

Kétségtelenül a Törvény nélküli missziózás ügyéről volt szó, amelynek jeruzsálemi jóváhagyása (talán a zsidó hatóságok hatására) veszélyben forgott. Pálnak sikerült evangéliumát Jeruzsálemben érvényre juttatnia, és elérte a zsidó Törvénytől való szabadság elvi elismerését. A missziós gyakorlat számára kompromisszum született. Inkább taktikai mérlegelésből – hogy elkerüljék a jeruzsálemi egyház összeütközését a zsidó hatóságokkal – különbséget tettek Pálnak a pogányok közt végzett Törvény nélküli missziója és Péternek a zsidók körében, a zsidó gyakorlatot megtartó missziója között. Az evangélium és az Egyház egysége mellett szilárdan kitartottak. Ennek jelei voltak a jeruzsálemi szegények javára végzett gyűjtések, amelyeket Pál önként magára vállalt (Gal 2,10). Ezzel elismerték Jeruzsálemet az Egyház történelmi születési helyének, a pogány-keresztény közösségeket pedig megvédték attól, hogy a görög kultuszközösségek módjára egy sereg különálló egyházra szakadozzanak.

A megegyezésben azért maradt éppen elég alap a konfliktusokhoz. A egyesesen zsidó-, illetve pogány-keresztény egyházközségek eltérő gyakorlata az egységet veszélyeztette. Pál maga beszéli el a Péterrel és Barnabással Antiochiában támadt összeütközését (Gal 2,11 skk.). Teológiailag megvédte ugyan álláspontját, de a gyakorlatban gyaníthatóan nem tudta érvényesíteni. Törésre került a sor Barnabással és az antiochiai egyházzal. Talán e tapasztalatok szolgálták alkalmul arra, hogy Pál ezentúl a kimondottan pogány vidékeken munkálkodjék.

Most kezdődött az ő igazi missziója. Nagyvonalúan megtervezett útvonalán végigjárta Kisázsia, Makedóniát és Acháját. Ekkor keletkeztek a galáciai, a filippibeli, a tesszalonikai és a korintusi egyházak (kb. 48 és 52 között). Korintust nem számítva, ahol másfél évig tartózkodott, nem sokáig maradt egy helyen. Az egyház megszervezését rábízta az újonnan megnyert keresztényekre és munkatársaira. Ő maga ritkán keresztelt (vö. 1Kor 1,14–17). Valami tovább üzte őt, mert az igehirdetést érezte küldetésének. Mint minden nép apostola a birodalom egész területét a maga missziós területének tartotta (vö. Róm 1,14; 15,16). A nagyvárosokat választotta ki az egyes tájak középpontjaként, és remélte, hogy maguk a megtértek viszik tovább az evangéliumot. Ez a nagy igyekezet csak abból az eszkatologikus várakozásból érthető teljesen, amely a korai kereszténységet eltöltötte. Mint a jövődő Kyriosz hírnöke minden népet el akart érni.

Ezt a nagy célt nem tudta rögtön megvalósítani. Palesztinába és Szíriába visszatérve, a kisázsiai missziót folytatta. Először két éven át Efezusban, a misztériumvallások városában tartózkodott. Erre az időre esik rövid korintusi látogatása az ottani egyházban támadt válság ügyében. Letartóztatása és pörbe fogása, amelyről a Fil 1,12 skk. beszél, Efezusban is megismétlődött. Az efezusi tartózkodás kapcsán még egyszer fölkereste Makedóniát és

Görögországot. Korintusból indult körülbelül 55/56-ban Jeruzsálembé a gyűjtött adományokkal, azzal a céllal, hogy onnan Róma felé veszi útját (Róm 15,28 skk.).

Leveleiből és az Apostolok Cselekedeteiből kivehetjük, hányféle megterhelésnek volt kitéve Pál tevékenysége közben. Először is ott voltak azok a veszedelmek és fáradozások, amelyek az antik világban az ilyen hosszú szárazföldi (többnyire gyalogos) és tengeri utazásokkal jártak. Pál keze munkájával maga kereste meg a megélhetését. Csak a filippibeliektől fogadott el támogatást (vö. Fil 4,10 skk.).

Az egyházközségekről nem szabad valami nagyot elképzelnünk. Általában kis csoportok voltak, többnyire az alacsony szociális szintekről jött tagokkal (rabszolgák, kikötői munkások stb.; vö. 1Kor 1,26 skk.).

Ha Pál azt írja az apostolokról, hogy „mindenek salakjaivá” lettek (1Kor 4,13), az illik a valós helyzetre. A kívülálló számára Pál elkeveredett az antik vándorprédikátorok seregében. Újra és újra bizonyítania kellett igaz voltát és a többiektől való különbözőségét. Hol és hogyan találhatott a városokban alkalmat az igehirdetésre? Hiszen megjelenése nem volt imponáló, és szónoki képességével sem tudta az embereket elbűvölni (2Kor 10,10; 1Kor 2,1). Amivel ügyéért harcba tudott vonulni, az egyedül meggyőződésének őszintesége és szolgálatának önzetlensége volt. Missziós útját kezdettől fogva összeütközések, bebörtönzések, igen kemény büntetések (megvesszőzés, korbácsolás, megkövezés) jellemezték – így hordozta magán „Jézus jegyeit” (Gal 6,17; vö. 1Tesz, 2,2; Fil 1,12 skk.; 2,17; 1Kor 4,9 skk.; 15,30 skk.; 2Kor 1,4 skk.; 4,8 skk.; 11,23 skk.; Filem 13).

És mindezt beteg emberként teljesítette (Gal 4,14; 2Kor 12,7–10)! Betegségének mibenlétét nem lehet már megállapítani, de nyilván nagyon megviselte. Úgy vállalta, mint a többi veszélyt, mert fölismerte, hogy Isten ereje az erőtlenségben érvényesül tökéletesen. Korlátainak ismeretében tanulta meg, hogy az Istenbe vetett bizalomból éljen (1Kor 1,9 skk.; 4,7).

Életműve számára a legveszélyesebb fenyegetések magukból a keresztény egyházközségekből jöttek. Galáciai, filippibeli és korintusi ellenfeleinek vallástörténeti besorolása nagyon nehéz, csak a levelekben lévő utalásokból lehet rájuk következtetni. Nincs kizárva, hogy idővel Pál is megértette őket. Valószínűleg mindnyájan gnosztikus szektákhoz tartoztak. Jellemző volt ezekre a csoportokra a világtól elforduló lélek-kultusz, amely a jelenben birtokolni vélte az üdvösség tökéletességét, s a szentségeket mágikus módon értelmezte. A keresztény élet történetiségét nem látták. Számukra az üdvösség a léleknek egy bizonyos égi lét számára való fölszabadulását jelentette, nem pedig az egész embernek és a világnak a megváltását.

A kereszténység Törvény alá hajtásának veszélye ellen alig felülmúlható élességgel védelmezte Pál evangéliumát a galatáknak írott levelében. Visszanyúl a zsidó ellenfeleivel kapcsolatos korábbi tapasztalataira. Számára magától értetődik, hogy a hitnek meg kell valósulnia egy szeretettől meghatározott életben (Gal 5,6; 6,13 skk.). Ott azonban, ahol az Isten előtti megigazulás alapjául az emberi teljesítményt teszik meg, Krisztushoz való hűtlenséget látott (Gal 5,2–4). Az ember nemcsak akkor fordul el Istentől, ha bűnt követ el, hanem akkor is, ha jámbor tettekkel akarja helyzetét Isten előtt biztosítani. Akkor még a látszólag jámbor is „testi módon” él, azaz önközpontúan és evilági módon, Istentől elzárkózva. Hinni annyi, mint radikálisan komolyan venni azt, hogy az élet értelmét csak Isten tudja megadni, és Jézusban végérvényesen meg is adta. A Törvény teljesítése nem képes életet adni. A Törvény azért jött, hogy Krisztushoz vezessen mint pedagógus (Gal 3,19–28; Róm 5,20). A keresztény Istennek kiskorú fia, kiskorú leánya, és ezért a Törvény minden szolgátságától szabad (Gal 4,4–7; 5,1). Pál szerint az Egyházban megvalósult a szabadság alapformája (Gal 4,21–31).

A kereszténység gnosztikus félreértésével szemben Pál hangsúlyozta, különösképp a filippieknek és a korintusiaknak írott levelében, a kereszténység történelmi vonatkozásait. Pál

is súlyt helyezett arra, hogy hangoztassa az üdvösség jelenvalóságát, Istennek a világhoz fordulását, de a „már” mellé odaállította a „még nem”-et, a megváltás jövőbeliségét. A keresztény lét paradoxonának így találta meg a feloldását: megváltás a veszélyeztetettségben, szabadság a megkötöttségben, élet a halálban és Isten a történelemben. A keresztény minden remény ellenére él a reményben (Róm 4,18). Még nem tökéletes, még úton van, de feledve, ami mögötte maradt, és nekifeszül annak, ami előtte áll (vö. Fil 3,13).

A megkeresztelt nem mentesül a helytállástól, ellenkezőleg, a történelmi döntés lehetősége épp most adott számára (vö. Róm 6). Tevékenysége nem esik a világon kívül. Testben élni annyit jelent, mint párbeszédben lenni a világgal és megfelelni kihívásaira. „A test az Úrért van, az Úr pedig a testért” (1Kor 6,13). A pneumatikus képzelgésekkel szemben Pál a szeretetet tette meg minden kegyelmi adomány teljesülésének. A keresztény élet másokra irányul, józan szolgálat a világ hétköznapjaiban. Megköveteli, hogy tőrjünk a feszültségeket, és vállaljuk saját helyzetünket. Ezekben valósítja meg a keresztény a hivatását. Pál próbálja ellenfeleit megérteni és meggyőzni. Nem mindig sikerül neki. Miközben a velük folytatott vitákban az „ő” evangéliumát újra átgondolja, egy új korszak számára teszi érthetővé Jézus evangéliumát.

Korintusból írta Pál legjelentősebb levelét a római egyházközséghez. Fordulópontot rögzít: Pál a birodalom keleti felében lezártnak tekinti a missziót, Rómán keresztül tovább akar menni, hogy Hispániát térítse. A levél mindent összefoglal, ami a két évtizedben teológiailag kiért benne. Kiegyensúlyozottan kifejti evangéliumát: a megigazulás egyedül csak a hitből van, a Törvény, a bűn és a halál alól való szabadság Isten műve Jézus Krisztusban. Hitének középpontja Isten szeretete, amitől semmi sem szakíthat el (Róm 8,38 sk.). A „választott nép” sorsa felől fölített kérdés az evangéliumnak megfelelő választ kap: „Isten minden embert az engedetlenségben fogott össze, hogy mindenkin könyörüljön” (Róm 11,32).

A Rómaiakhoz írott levél teológiai végrendelete lett. Az Apostolok Cselekedetei szerint Pál mint a római állam foglya érkezett Rómába. Mi lett missziós terveiből, nem tudjuk. Halálának idejére vonatkozóan is meg kell elégednünk a találgatásokkal. Régi hagyomány szerint 67-ben, de talán már 66-ban végezték ki Néro idejében.

Pál egyházközségei nem vitték tovább evangéliumát. A 2. században legtöbbjük a gnózisba tévedt. A nagy Egyház is alig tudta gondolkodásának feszültségét és dinamikáját elviselni. A gyöngeségről adott tanítás itt ismét igazolta magát. Ha bárhol az egyháztörténelem folyamán fölfedezték evangéliumát, megmutatkozott üzenetének ereje, a hit mindig új indításokat kapott és kap belőle. Az általa hirdetett evangélium igazsága ítéletté válik az emberek rendszerei és törekvései fölött, amelyek erőt akarnak venni Isten bölcsességén és tettein.

*

A népek szent apostolának életéről, aki „Isten kiválasztott eszközeként” szóval és tettel utat tört az evangéliumnak a világban, megrendítő tájékoztatást adnak levelei és az Apostolok Cselekedetei. Kövessük ennek a Krisztus követésében magát fölemésztő életnek a nyomát.

Az átváltozás órájáról, amikor Saulból Pál lett, drámai leírást ad Szent Lukács: Amikor Saulnak kimerítő lovaglás után kevéssel dél előtt a távolban feltűntek Damaszkusz tornyai, „az égből egyszerre nagy fényesség vette körül. Földre hullott, és hallotta, hogy egy hang így szól hozzá: »Saul, Saul, miért üldözöl?« Pál megkérdezte: »Ki vagy, Uram?« Az folytatta: »Jézus vagyok, akit üldözöl. De állj föl, és menj a városba, ott majd megmondják neked, mit kell tenned.« Útitársainak elakadt a szavuk, mert hallották a hangot, de látni nem láttak semmit sem. Saul fölkelt a földről, kinyitotta szemét, de nem látott. Úgy vezették be Damaszkuszba kézen fogva.” Itt három napig imádkozott és töprengett. Akkor az Úr elküldte hozzá Ananiást, és szíve elnyerte a hit ismeretét. Ezután megnyíltak szemei és látott.

A következő szombaton határtalan volt a csodálkozás a damaszkuszi zsinagógában, amikor Saul fölállt, és a farizeus biztos szentírásismeretével bizonyította az elnémult hallgatóság előtt, hogy a Názáreti Jézus valóban a megígért Messiás. Azt is elbeszélte nekik, amit maga átélt, és hogy ő már a Krisztusé. Akkor kitört a fölháborodás vihara, Pálnak menekülnie kellett. Amikor három év múlva ugyanott áll, életre és halálra megy a dolog. A megrökönyödött zsidók meg akarják kövezni az „árulót”. A keresztények elrejtik, de a város kapuinál örök állnak, hogy elfogják. Akkor barátai éjjel kosárban eresztik le a város falának egyik oldalán. Így kezdi Pál rögös útját, amely az Egyháznak a népekhez vezető útja lesz.

Pál fölemészti magát „az ige terjesztésében”. A gyenge és beteges ember mintegy hatezer, fáradságosan megjárta kilométer után végigtekint az Úr keresztútjának követésében eltelt életén, és így könnyít szíve terhén:

„Isten nekünk, apostoloknak az utolsó helyet jelölte ki, mint olyanoknak, akiket halálra szántak, hogy látványul szolgáljunk a világnak, az angyaloknak és az embereknek is. Mindmáig éhezünk és szomjazunk, nincs ruhánk, és verést szenvedünk. Nincs otthonunk, és kezünk munkájával keressük kenyerünket. Ha átkoznak minket, áldást mondunk, ha üldöznek, türelemmel viseljük, ha szidalmaznak, szelíden szólunk. Szinte salakja lettünk a világnak, mindenkinek söpredéke mostanáig. – Krisztus szolgálói (mások)? Én még inkább. Hiszen többet fáradtam, többször voltam börtönben. Módfelett sok verésben volt részem, sokszor forogtam életveszélyben. A zsidóktól öt ízben kaptam egy híján negyvenet, háromszor megbotoztak, egyszer megköveztek. Háromszor szenvedtem hajótörést, egy nap és egy éjjel a nyílt tengeren hanyódtam. Sokszor voltam vándorúton. Veszélyben forogtam a folyóvizeken, veszélyben a pogányok között; veszélyben városokban, veszélyben a pusztaságban; veszélyben a tengeren, veszélyben az áltestvérek közt. Fáradtam, gyötrődtem, sokat virrasztottam, éheztem és szomjaztam, sőt koplaltam, fagyoskodtam, és nem volt mit fölvennem.”

Amikor az apostol harmadik apostoli útján Palesztinába visszatérőben megérkezett Cézáréába, egy Agabusz nevű tanítvány megragadta derék-kötelét, összekötözte vele kezét és lábát, és így szólt: „Azt az embert, akié ez az öv, a zsidók megbilincselik, és átadják a pogányoknak.” Így is lett. Jeruzsálemben az apostolok örömmel fogadták az érkezőt. De arra kérték, mutassa meg a zsidó néphez való tartozását, és ezért kísérjen föl a templomba négy férfit, akik ott fogadalmi áldozatot akarnak bemutatni. Pál velük ment. Ekkor azonban ellenfelei elhíresztelték, hogy pogányt vitt magával a szentélybe, és így a templomot megszenteltségtelenítette. Ezért halál volt a büntetés. A templom kapuit bezárták, és a följajdult tömeg meg akarta Pált kövezni. Az utolsó pillanatban megjelent a római parancsnok és leállította őket. Pált hivatalosan letartóztatta, és elküldte Cézáréába a helytartóhoz, hogy ítéljen fölötte. Akkor Pál kijelentette: „Római polgár vagyok. A császárhoz föllebbezek!” Rómába vitték. Nem tudjuk, mikor végezték ki ott, de ismerjük a helyet, ahol lefejezték: a Rómából Ostiába vezető út harmadik mérföldköve mellett.

Egy régi legenda szól arról, hogy azon a helyen, ahol szent feje a földre hullt, három forrás fakadt. Mély értelmű jelképe ez annak az élet-folyamnak, amely Pálon át a világba áradt.

*

**Istenünk,
ki a mai napon Szent Péter és Szent Pál apostol
ünnepével ajándékoztál meg minket,
kérünk, segítsd Egyházadat,
hogy mindenben kövesse azok tanítását,
akik ott álltak kereszténységünk kezdeténél!**

30. Róma első vértanúi

†64.

Róma városának vértanúi a város égését (64. július 17–23.) követően haltak meg, csak azért, mert Krisztus hívei voltak. Nevüket nem ismerjük, valamennyien Szent Péter és Szent Pál tanítványai voltak. Valószínűleg az ő szenvedésükre utal Szent Péter, amikor első levelében ezt írja az Asia tartományában élő keresztényeknek: „Szeretteim, ne lepődjete meg azokon az égő fájdalmon, amelyek megpróbáltatásul érnek titeket, mintha valami hallatlan dolog esett volna veletek. Ehelyett inkább örüljete, hogy részetek lehet Krisztus szenvedéseiben, hogy dicsősége megnyilvánulásának napján majd ujjongva örülhesetek” (1Pét 4,12–13).

Magáról az eseményről Tacitus római történész (54–120) ad egészen pontos tudósítást:

Egy általános megbotráncozást keltő orgia után „következik a csapás (a tűzvész), véletlenül-e, vagy a princeps alattomoságából, megállapíthatatlan, de súlyosabb és szörnyűbb mindannál, ami csak ezzel a várossal tűzvészek során megesett. A cirkusznak azon a részén lobbant föl a tűz, amely a Palatinus és a Caelius hegygel érintkezik: a bódék sorában, amelyekben lángot tápláló áru volt fölhalmozva. Egyszerre több ponton kezdődött, és azonnal erőre kapva s a szélről szítva a cirkuszt egész hosszában magával sodorta, mert sem tűzfalakkal körülvett paloták, sem falakkal övezett templomok, vagy egyéb akadályok nem voltak a közben. Rohamával a tűzvész először a sík területeket száguldotta végig, majd magasra fölcsapott, és a baj, ismét az alacsonyabban fekvő részeket pusztítva, gyorsaságával megelőzte az orvoslást, mivel a város szűk, ide-oda kanyargó utcáival és házsoraival ki volt neki szolgáltatva – már amilyen a régi Róma volt... némelyek elvesztvén minden vagyonukat, egy napra való eleségüket is, mások szeretteik miatt, akiket kimenteni nem tudtak, még ha nyitva állott is a menekülés útja, a halált választották. De gátat sem mertek vetni a tűznek, mert sok ember sűrűn fenyegetőzve az oltást tiltotta, mások meg nyíltan csóvákat hajigáltak, s hangoztatták: »Van, aki ezt parancsolta!« – akár, hogy annál szabadabban rabolhassanak, akár valóban parancsra...

Néro vigasztalásul a kizavart és menekülő népnek megnyitatta a Marsmezőt és Agrippa épületeit, sőt még a maga kertjeit is, és sebtében épületeket huzatott a nélkülöző sokaság befogadására; Ostiából és a közeli községekből közszükségleti cikkeket szállíttatott föl, s a gabona árát mérőnként három sestertiusra csökkentette. Bármennyire népszerű, mégis hiábavaló intézkedések voltak ezek, mert híre terjedt, hogy miközben a Város lángokban állott, ő házi színpadán lépett föl, és Trója pusztulását énekelte, a csapást a hajdani szerencsétlenség párjaként tüntetve föl.

Végül a hatodik napon (július 17-től számítva) az Esquilinus alján véget vetettek a tűznek... Ez a tűz több mendemondára adott alkalmat, mivel Tigellinus aemilianai birtokain tört ki, s az volt a látszat, hogy Néro új és önmagáról elnevezendő város alapításának dicsőségére pályázik. Mert Róma tizennégy kerületre oszlik; ezek közül négy maradt épen, három a föld színéig lerombolódott, a többi hétben is kevés épület maradt fenn, csonkán és félig leégetten.

Az elpusztult paloták, háztömbök és templomok számát nem volna könnyű meghatározni; de az az ősök óta tisztelt szentély, amelyet Servius Tullius Lucinának, és a nagy oltár s a templom, melyet az ott megjelenő Herculesnek az arcadiai Euander szentelt, s a Iuppiter Sator-szentély, Romulus fogadalma s Numa királyi háza és Vesta szentélye a római nép házi isteneivel együtt – mind elégett. Azután az oly sok győzelemmel szerzett kincsek és a görög művészet remekei; továbbá nagy írók műveinek régi és hiteles példányai, melyeket – bár az

újjászülető város annyi szépsége közepette az idősebbek sok mindenre emlékeztek – pótolni nem lehetett...

Néró egyébként hasznót húzott hazája romlásából, s olyan palotát építtetett, amelyben nem annyira a gyöngyöt és az aranyat lehetett csodálni, e rég megszokott és a fényűzés következtében közönségessé vált dolgokat, mint inkább a tavakat, mezőket és – mint magányos vidékeken – erdőket, nyílt térségeket és kilátóhelyeket. Severus és Celer kezdeményezte és tervezte az egészet, akikben volt annyi tehetség és merészség, hogy művészetükkel még azt is megkíséreljék, amit a természet megtagadott: azt is megígérték, hogy az Avernus tótól a terméketlen tengerpart mentén vagy az útba eső hegyeken keresztül hajózható csatornát fognak ásatni a Tiberis torkolatáig...

Egyébként a várost nem összevissza építették föl, hanem kimérték a házsorokat, széles utcákat vágtak, s korlátozták az épületek magasságát, továbbá szabadon hagytak udvarokat és hozzájuk csarnokokat, hogy a háztömbök homlokzatát védjék. Ezeket a csarnokokat a maga pénzéből fogja fölépíttetni, s a telkeket megtisztogatva fogja tulajdonosaiknak átadni – ígérte Néró. Megtoldotta ezt jutalmakkal, kinek-kinek rendje és vagyoni állapota szerint, s megszabta, mennyi időn belül nyerik el jutalmukat – ha befejezik a palotákat vagy a háztömböket. A törmelék befogadására az ostiai mocsarakat rendelte, s hogy a hajók, amelyek gabonát szállítottak föl a Tiberisen, ilyen törmelékkel megrakodva menjenek vissza; valamint, hogy maguk az épületek bizonyos magasságig ne gerendákból, hanem Gabiiból vagy az albai hegyről való sziklakőből készüljenek, mivel ezt a követ a tűz nem járta át...

De sem az emberi szó, sem a princeps ajándékai, sem az istenek engesztelése nem volt képes fölszámolni azt a gyalázatos hiedelmet, hogy parancsra tört ki a tűzvész. Ezért a híresztelés elhallgattatása végett Néró másokat tett meg bűnösnek, és a legválogatottabb büntetésekkel sújtotta azokat, akiket a sokaság bűneik miatt gyűlölt, és Christianusoknak nevezett. Christust, akitől ez a név származik, Tiberius uralkodása alatt Pontius Pilatus prokurátor kivégeztette, de az egyelőre elfojtott vészes babonaság újból előtört, nemcsak Júdeában, e métely szülőházában, hanem a Városban is, ahová mindenünnen minden szörnyű és szégyenletes dolog összefolyik, s hívekre talál.

Így hát először azokat fogdosták össze, akik ezt a vallást vallották, majd az ő vallomásuk alapján hatalmas sokaságra nem is annyira a gyűjtogatás vádját, mint inkább az emberi nem gyűlöletét bizonyították rá. És kivégzésüket még csúfsággal is tetézték, hogy vadállatok bőrébe burkoltan kutyák marcangolásától pusztuljanak, vagy keresztre feszítve és amikor bealkonyodott, meggyújtva éjszakai világításul lángoljanak. Néró a kertjeit ajánlotta föl e látványosság céljára, és cirkuszi játékokat rendezett, amelyen kocsisruhában a nép közé vegyült, vagy kocsira szállott. Ebből – bár bűnösök voltak és a legsúlyosabb büntetést is megérdemelték – száanalom támadt, mivel nem a közjó érdekében, hanem egy ember kegyetlensége miatt kellett elpusztulniuk.” (Tacitus összes művei II. 398–403. ford. Borzsák István. Magyar Helikon, 1970)

Római Szent Kelemen levele szerint a zsidók féltékenységének és irigységének is része volt abban, hogy a császár és a nép a keresztények ellen fordult.

Vértanúságuk helye a Vatikán dombjának déli lejtője volt. A római egyház, mivel e vértanúk az Apostol-fejedelmek tanítványai voltak, Szent Péter és Szent Pál ünnepe körül emlékezett meg róluk: a 12–13. században június 22-én, a 16. század végén június 24-én. Az újabb időkben, 1900 óta a Vatikánban, a Camposanto Teutonico, a német temető templomában ünnepelték különös fénnel e vértanúkat. 1969-ben június 30-ra tették a napjukat.

**Istenünk,
ki a római egyház gazdag vetését
vértanúk sokaságának vérével tetted termékennyé,
kérünk, engedd,
hogy szenvedésükből erőt merítsünk,
és hősi győzelmüknek mindenkor örvendhessünk!**

Július

3. Szent Tamás apostol

Mint az első idők sok szentjéről, Tamásról is csak néhány vonást őrzött meg számunkra a hagyomány. Alakja úgy áll előttünk, mintha valami régi festmény volna: ha a festő nem írta volna fölé a nevét, vagy nem festett volna rá egy szalagot, amiről leolvasható a kiléte, nem tudnánk megállapítani, kit ábrázol, annyira általánosak a vonások. Bizonyos mértékig így van ez minden szent esetében, aminek az az oka, hogy nem annyira a személyük a fontos, mint inkább az, amit az életük mutat nekünk, s amit az Egyház a szentté avatásukkal és az ünnepükkel élénk akar állítani.

Tomásról nem tudunk sokat. Egyike volt azoknak, akik akkor is hűségesen kitartottak Mesterük mellett, amikor a nagy tömegek már kezdtek visszahúzódní, mert a nép vezetőinek ellenséges magatartása egyre nyilvánvalóbbá vált, s ebből következtetni lehetett arra, mi lesz Jézus sorsa. Jézus meghívta apostolnak, így Jézus legszorosabb baráti köréhez tartozott – egyike volt a tizenkettőnek, akiket Jézus arra szemelt ki, hogy Izrael tizenkét törzsét képviseljék, s akik már Istennek új népe, a jövendő Egyház voltak. Az apostolok listájában Tamás neve Alfeus fia, Jakab (Mk 3,18), Máté (Mt 10,3; Lk 6,15), illetőleg Fülöp (ApCsel 1,13) mellett szerepel. Az első három evangélistánál tehát, akik egyébként nem is akartak a tanítványokról beszámolni, nincs állandó helye az apostolok listájában.

Jóval nagyobb szerepe van Tamás alakjának János evangéliumában. Szent János megörökítette azokat a vonásokat, amelyek ezt az apostolt minden nemzedék számára, akiknek nem volt módja a Krisztussal való személyes találkozásra, annyira rokonszenvesé, szimpatikussá teszik: Tamás a nem egykönnyen hívő, a töprengő, a kételkedő ember.

Tomás azokkal a szavaival, amelyekkel felszólította a többi apostolt: „Menjünk mi is, haljunk meg vele együtt!” – bár a küszöbön álló események miatt egy kissé lemondóan –, megjelölte a maga útját és egyáltalán a tanítvány útját: a keresztre feszített Krisztus követését. Innen érthető, hogy egy apokrif irat, a Tamás-akták – amely arról tudósít, hogy csodálatos eredményeket ért el az evangélium hirdetésében, egészen a távoli Indiáig – Jézus rokonát látja benne, aki külsőre is, sorsában is a legjobban hasonlít hozzá.

Szinte azt hihetjük, hogy János Tamással mindnyájunk „ösmintáját” iktatta az evangéliumba. Neki köszönhetjük Krisztusnak azokat a szavait, amelyeket nem szívesen nélkülöznénk; azokat a szavakat, amelyek közvetlenül neki s nekünk is szólnak. És miként ő, mi sem válhatunk úgy szentté, hogy legyőzzük – mi magunk! – a hitetlenségünket, hanem csak úgy, hogy Krisztus az ő mindenható szavával és kegyelmével úrrá válik hitetlenségünkön: „Higgyetek Istenben, és bennem is higgyetek. Atyám házában sok hely van, ha nem így volna, megmondtam volna nektek. Azért megyek el, hogy helyet készítsek nektek. Ha aztán elmegyek, és helyet készítek nektek, újra eljövök és magammal viszlek benneteket, hogy ti is ott legyetek, ahol én vagyok. Hisz ismeritek oda az utat, ahova megyek” (Jn 14,1–4). Így beszélt az Úr a tanítványaihoz. És Tamás vajon nem mindnyájunk nevében beszélt, amikor bátorságot vett, és megfogalmazta kételyeinket, és feltárta szívünk sötétségét? Ahogy neki, úgy nekünk is ezt mondja feleletül Krisztus: „Én vagyok az út, az igazság és az élet!” (Jn 14,6). Tamás azáltal vált szentté, hogy hittel fogadta Krisztus szavát.

János evangéliuma végén még egyszer szerepelteti Tamást. Egy egész perikópát szentel neki, amely az eredetileg 20 fejezetből álló evangéliumnak mintegy a csúcspontja és a záróakkordja volt: „A tizenkettő közül az egyik, Tamás, vagy melléknevén Didimus, nem volt velük, amikor megjelent nekik Jézus. A tanítványok elmondták: »Láttuk az Urat!« De ő

kételkedett: »Hacsak nem látom kezén a szegek nyomát, és oldalába nem teszem a kezem, nem hiszem!« Nyolc nap múlva ismét együtt voltak a tanítványok, és Tamás is ott volt velük. Ekkor újra megjelent Jézus, bár az ajtó zárva volt. Belépett, és köszöntötte őket: »Békesség nektek!« Aztán Tamáshoz fordult: »Nyújtsd ki a kezedet, és tedd oldalamba. S ne légy hitetlen, hanem hívő.« Tamás felkiáltott: »Én Uram, én Istenem!« Jézus csak annyit mondott: »Hittél, mert láttál. Boldogok, akik nem látnak, mégis hisznek!« (Jn 20,24–29).

Tamás ismét kételkedik: „Ha csak nem látom!” És újra azt mondja neki az Úr, hogy higgyen. És most ünnepélyes hitvallást tesz: „Én Uram, én Istenem!” Ennek ellenére nem marad el Jézus szemrehányása: „Hittél, mert láttál.” Igen, az Újszövetség nem szépíti a dolgokat: Péter tagadása, a tanítványok gyáva megfutamodása a szenvedés éjszakáján és Tamás kétkedése – ez mind benne van. Mégpedig a mi számunkra, a mi okulásunkra van benne, ahogy a szenteket is azért emeli oltárra az Egyház, hogy nekünk mutasson velük példát. A Tamásnak tett szemrehányás nekünk is szól: Hittél, mert láttál. De mit kezdjenek azok, akik majd ezután élnek, így eleve nem láthatnak, csak arra lesznek utalva, amiről ti, a tanítványok tanúságot tesztek? Nem, te nem azért vagy boldog Tamás, mert láttál. Azért vagy boldog, azért vagy szent, mert hittél! Mert boldogok, akik nem látnak, mégis hisznek.

A Jeromos-féle martirológium július 3-án emlékezik meg Tamás testének Edesszába való átviteléről. Rómában a 9. században december 21-re tették az ünnepét. 1969-ben annak érdekében, hogy a decemberi ünneplés ne törje meg Ádvent utolsó hetét, visszahelyezték július 3-ra.

*

A 2. századból való apokrif irat, a **Tamás-akták** arról tudósít, hogy az apostol Indiában hirdette az evangéliumot. Előadásmódjában sok a legendás elem és az allegória. Az mégis hitelt érdemlően kirajzolódik belőle, hogy Tamás különösen hű volt az Úrtól kapott küldetés teljesítésében: „Hirdessétek az evangéliumot egészen a föld végső határáig!”

Tamásnak Cézareában látomása volt, így tudta meg, merre kell indulnia. Ezt mondta neki az Úr: „India királya, Gundaphar elküldte követét, hogy keresse meg neki a legjobb építésszt, aki számára palotát építsen. Ezért kelj föl, téged küldelek neki.” Az indiai követ rátalált Tamásra, és felismerte benne a világ legjobb építőmesterét. Hajóra szálltak tehát, és átkeltek a tengeren. Amikor megérkeztek a királyhoz, Tamás pompás palotát tervezett neki. Gundaphar tömördek aranyat bízott rá azzal, hogy a palotát – a tervnek megfelelően – építse is fel, és elment messze idegenbe. Tamás az aranyat szétosztotta a szegények között, prédikált, és rengeteg embert elvezetett Krisztushoz.

Amikor húsz esztendő elteltével a király hazatért, sem a palotának, sem a Tamásra bízott aranyak nem találta nyomát, ezért Tamást a börtön mélységes fenekére vetette, és meg akarta büntetni. De meghalt a király testvére. Néhány nap múlva azonban – élve – a király elé járult, és ezt mondta neki: „Tudd meg, hogy az az ember, akit te meg akarsz kínozni és el akarsz égetni, Isten barátja. Az angyalok elvezettek a Paradicsomba, és ott mutattak nekem egy pompás palotát. »Ezt a palotát építette Tamás a testvérednek – mondták –, de méltatlanná vált rá, hogy benne lakjon!«” Gundaphar tüstént szaladt a börtönbe, és arra kérte Szent Tamást, bocsásson meg neki, és fogadjon el tőle ajándékot. Azt is megkérdezte Tamástól, miként lehetne az övé az égi palota. Tamás elmondta neki: „Nagyon sok palota áll az égben készen, hittel és alamizsnával lehet őket megszerezni. Hagyd hát, hogy megkereszteljelek, a kincseid pedig használd fel helyesen. Engedd, hogy előttem menjenek mennyei otthonodba.”

Másutt, India északi részén is hirdette Tamás az evangéliumot. Főleg az istenfélő asszonyok hallgatták szívesen. Nagy hatással volt rájuk Tamás képekben gazdag beszéde, mert sok mindenhez hasonlította az Isten szavát: olyan, mint valami szemkenőcs, amitől lelkünk szeme látóvá válik; olyan, mint az orvosság, amelytől akaratumk megtisztul a bűnös vágyaktól; olyan, mint a sebtapas, amelytől begyógyulnak bűneink okozta sebeink; olyan, mint az étel, mert isteni szeretettel táplál bennünket.

A férfiak megharagudtak hitük miatt az asszonyokra, akik közt egy királynő is volt, és a király elé hurcolták az apostolt, s különféle kínzásoknak vetettek alá. Szent Tamásnak azonban nem lett semmi baja az izzó vaslemezen, mert Isten hús forrást fakasztott; a tüzes kemencében is hús szellő lengedezett, amikor belevetették. Végül arra akarták Tamást kényszeríteni, hogy egy ércbálvány előtt mutasson be áldozatot. Ő letérdelt, és ezt mondta: „Imádlak, Jézus Krisztus!” Ebben a pillanatban elolvadt a bálvány, mintha csak viaszból lett volna. A szentély papja azt gondolta, hogy bosszút kell állnia istene nevében, ezért kardjával átszúrta az apostolt.

A hívők – a hagyomány szerint azoknak a Tamás-keresztényeknek az ősei, akik Indiában még ma is élnek – eltemették Tamás holttestét. Később a szír keresztények engedélyt kértek rá, hogy ereklyéit a maguk városába, Edesszába vihessék, azzal az indoklással, hogy nekik levelük van Krisztustól, amelyben az olvasható, hogy ők Szent Tamás különös oltalma alatt állnak. Valahányszor Edesszát ellenség fenyegette, lakói a város kapuja elé állítottak egy gyermeket, hogy olvassa fel ezt a levelet. Erre az ellenség minden alkalommal elvonult.

*

**Mindenható Istenünk,
kérünk, add,
hogy örömmel üljük meg Szent Tamás apostol ünnepét,
és benne közbenjáróra találva,
a hit által életünk legyen Fiadban, Jézus Krisztusban,
akit ő Urának vallott.**

4. Portugáliai Szent Erzsébet

*1277.

†Estremoz, 1336. július 4.

Erzsébet II. Endre magyar király dédunokája, Árpádházi Szent Erzsébet másodfokú unokahúga. Apja III. Péter aragóniai király, anyja Konstanza, Manfréd szicíliai király leánya. A keresztségben a harmincöt évvel korábban szentté avatott nagynénjéről, Erzsébetről kapta a nevét.

Tizenkét éves volt, amikor férjhez adták Déneshez, Portugália királyához. Két gyermekük született: Alfonz, aki trónörökös lett, és Konstanza, akit később IV. Ferdinánd, Kasztília királya vett feleségül.

A házasság politikai megfontolások alapján jött létre, és Erzsébetet nem tette boldoggá. Dénes király, a férje kicsapongó életet élt, több gyermeke is született a házasságán kívül. Erzsébet azonban mindent türelemmel viselt, és úgy imádkozott és vezekelt férje megtéréseért, mintha szerzetesnő lett volna. Önmagáról teljesen megfeledkezve csak férje bűneit siratta, melyekkel Istent bántja. Jóságában odáig elment, hogy férje törvénytelen gyermekeit is anyai szeretettel nevelte.

Mikor utódlásra került a sor, Alfonz föllázadt, mert atyja egyik törvénytelen fiát helyezte előtérbe vele szemben. Erzsébet ekkor a béke angyala lett a viszálykodó apa és fia között. A férje megneheztelt emiatt, sőt azzal vádolta, hogy Alfonz pártjára állt, ezért száműzte egy faluba. Csak később látta be tévedését, és hívta vissza maga mellé Erzsébetet. Dénes súlyos betegsége idején Erzsébet végig mellette volt, és a legnagyobb szeretettel ápolta. Nem engedte át másnak a férje halálos ágya melletti szolgálatot. És elérte, hogy a férje 1325-ben megtérve, szentként halt meg.

Özvegyen maradvány Erzsébet teljesen az irgalmasság cselekedeteinek szentelte életét. Vagyonát és ékszereit eladta, és az árát szétosztotta a szegények és a kolostorok között. Magára öltötte a ferences harmadrendiek ruháját, és zarándoklatokra indult. Gyalog ment el Szent Jakab sírjához, Compostellába, majd visszavonult Coimbrába, az általa alapított klarissza kolostorba. Fogadalmat csak a halálos ágyán tett, hogy a jótékonyágban ne akadályozza a szegénységi fogadalom.

A kolostort utoljára akkor hagyta el, amikor békét közvetíteni ment a fia, IV. Alfonz és a veje, kasztíliai Ferdinánd között. Az út és a testvérháború miatt érzett fájdalom felőrölte maradék erejét. Estremozba érve magas láza lett, és itt érte a halál 1336. július 4-én, lánya és menyje karjai között. Holttestét Coimbrába vitték, és sírja hamarosan zarándokhelyé vált, mert ereklyéi körül csodák történtek. Szentté avatását 1576-ban indították el. 1612-ben nyitották fel a sírt, és épségben találták a testét! VIII. Orbán pápa 1626-ban avatta szentté. Ünnepe még ebben az évben felvették a római naptárba, július 4-re. 1694-ben áthelyezték július 8-ra, hogy kivegyék Szent Péter és Pál ünnepének oktavájából. Mivel az oktava megszűnt, 1969-ben visszahelyezték július 4-re.

*

A hagyomány úgy tudja, hogy Dénes király megtéréseben jelentős szerepe volt a következő esetnek:

Erzsébetet az irgalmasság gyakorlása közben egy apród szokta kísérni, aki szükség esetén a segítségére volt. A király meggyanúsította azzal, hogy bűnös viszonya van a királynővel, ezért halálra ítélte. Elküldte mézségezők ellenőrzésére az apródot, a kemencénél dolgozóknak pedig megüzente, hogy egy meghatározott órában érkezik majd egy apród, azt fogják meg, és vessék a kemencébe.

Az apród el is indult a királyi megbízatással, de útja közben betért egy templomba, misére. Ez a késedelem mentette meg az életét. A király ugyanis majdnem vele egy időben útnak indított egy másik udvari embert, hogy nézze meg, végrehajtották-e ítéletét. Ám a kemencéhez az előre jelzett órában csak az ellenőr érkezett meg, akit a munkások megragadtak, s abban a hiszemben, hogy ő a kiszemelt áldozat, bevetették a tüzes kemencébe. A király megértette a jelet, amellyel Isten megmentette az ártatlan apródot, és bűnbánatot tartva megtért.

*

**Istenünk,
ki a béke forrása és a szeretet kedvelője vagy,
és Szent Erzsébetet a viszálykodók megbékítésének
csodálatos kegyelmével ékesítetted,
add meg nekünk az ő közbenjárására,
hogy békét teremtsünk magunk körül,
s ezért Isten fiainak hívhassanak minket.**

5. Zaccaria Szent Antal Mária

*Cremona, 1502.

†Cremona, 1539. július 5.

Amikor Borromei Szent Károly 1565-ben Milánó érseke lett, már előkészített talajt talált a trienti zsinat által előírt reformok megvalósításához, annak ellenére, hogy elődei nem annyira a rájuk bízott nyájnak voltak a pásztorai, mint inkább hadakoztak és diplomataként tevékenykedtek.

Előtte ugyanis néhány évtizeden át a barnabiták (vagy másképpen Szent Pál áldozópapjai) működtek itt, akiket Zaccaria Szent Antal Mária alapított 1530-ban. Az alapító pap volt Cremonában, s mintegy előfutára a belső megújulás szolgálatában Borromei Szent Károlynak. A beszédeit és imáit átható belső tűz, a következetes szegénység, a vezeklés nyilvános és rejtett gyakorlása, valamint az evilági dolgok teljes megvetése terén mutatott példája, a lelkek szolgálatában tanúsított buzgalma, a Megfeszített hirdetése és szeretete, az eucharisztikus áldozat bemutatásában megnyilvánuló áhítata, az a szentpáli lelkület, amellyel a hittérítő munkát végezte, végül lendületessége és a benne feszülő tömérdek szellemi energia – mindez előkészítette az utat Milánó új apostola számára.

Antal 1502-ben született, valószínűleg decemberben, Cremonában. Apja, Lazzaro egy genovai patricius családnak volt a sarja. Anyja, Antonietta Pescaroli már tizennyolc éves korában özvegyen maradt, s nem ment újra férjhez, hogy egészen fia nevelésének szentelhesse magát.

Antal Mária még egész fiatal volt, amikor szüzességi fogadalmat tett. Leginkább a könyörületesség, a szeretet és az anyagi javakról való lemondani tudás jellemezte: minden gondolkodás nélkül odaajándékozta értékes köpenyét egy koldusnak; 1520-ban közjegyző előtt visszavonhatatlanul lemondott apai örökségéről, s még ebben az évben beiratkozott a páduai egyetemre, az orvostudományi karra. 1524-ben doktorrá avatták és visszatért szülővárosába, szilárd hittel, erkölcsileg feddhetetlenül, élettapasztalatokban gazdagon.

Szellemi képességein kívül vállalkozókedvével is kitért mint apostoli lelkületű modern világi keresztény: érzekelte kora kívánalmait, s meghallotta a hívó szót. Teljesen alárendelte magát Marcello domonkosrendi szerzetesnek és Battista da Cremának, akit „isteni atyjá”-nak nevezett. Ezek bevezették a teológia tudományába, a Szentírás ismeretébe, az apostoli és Krisztus-központú lelkiségbe. Így az Egyházban az Ige szolgálatára szentelte magát: a Szent Vitál-templomban hittanórákat, előadásokat, konferencia-beszédeket tartott. Témája főként a Szentírás, mindenekelőtt pedig Szent Pál leveleinek megismertetése volt.

1528-ban pappá szentelték. Lelkesen folytatta apostoli munkáját, egyszersmind nagy előrelátásról is tanúságot tett: a város előkelő rétege felé fordult, és jámbor társulatokba szervezte őket.

A honfitársai által „földre szállt angyal”-ként és „a haza atyja”-ként tisztelt fiatal pap reformeszméitől teljesen áthatva minden javadalomról lemondott, nem kívánt „egyházi karriert” befutni, megvetette az irodalmat és a művészetet, a szépnek azt a kultuszát, amely X. Leo és Ludovico Ariosto korát jellemezte, csak hogy feddhetetlennek bizonyuljon, és erejét maradéktalanul latba vethesse a szeretet minden téren való érvényesüléséért. Nem sokkal később Milánóban Giastalla grófnő kíséretében találjuk, akinek később a káplánja lett.

A lombard fővárosban Antal kapcsolatba került az „Örök Bölcsesség” oratóriummal, amely az európai biblikus mozgalom szellemében működött, és egyike volt a trienti zsinat előtti, Giovanni Antonio Belotti által szorgalmazott milánói szellemiségű központoknak.

Ebben az aszkéta életet élő közösségben, amelynek számos jelentős ember a tagja volt – köztük két későbbi pápa, IV. Pius és V. Pius is –, Antal megismerkedett két milánói

nemessel, Giacomo Antonio Morigiával és Bartolomeo Ferrarival, akik barátok voltak. Csakhamar ő lett a vezetője a konfraternitásnak. Ebből nőtt ki a barnabiták kongregációja, amely nevét Szent Barnabás templomáról vette, amely első otthonuk volt. A kongregációt 1533. február 18-án VII. Kelemen pápa hagyta jóvá Szent Pál áldozópapjai néven.

A kongregációnak az volt a fő törekvése, hogy elsősorban tagjai példája révén segítse a klérus és a nép erkölcsi fölemelkedését. Minden rendű és rangú hívőt felszólítottak, hogy csatlakozzék hozzájuk, és segítsen „elvezetni az embertársát az élő Lélekhez és a megvetett Krisztushoz, a megfeszítetthez” (1537. május 26-án kelt levél). Működésük során a „devotio moderna” és a keresztény humanizmus programját valósították meg, összhangban azzal, amit Erazmus hirdetett: „A vallásból több élet fakad, mint a tudományos vitákból”.

A reform-papoknak ez a csoportja Szent Pál nevét vette fel, az ő lelkiségét is magáévá téve: a nemzetek apostola lett a patrónusuk, tanítómesterük, vezetőjük és példaképük az életükben és az apostolkodásban egyaránt. Az új szerzetesi család Szent Pál zászlaja alatt kívánt küzdeni azért, „hogy a keresztény szellem megújulásának szántófeldje és oszlopa legyen” (1538. november 3-án kelt levél).

Egy olyan korban, amikor a háború réme fenyegetett, és a teljes kizsákmányolás eredményeképpen nagy volt a szegénység és az erkölcsi hanyatlás, Antal társaival együtt meg volt róla győződve, hogy a hit és erkölcs megszilárdítása csak energikus fellépésnek és olyan módszereknek lehet az eredménye, amelyekre a nép felfigyel, és amelyek magukkal ragadnak.

Ennek jegyében a barnabiták a tereken prédikáltak, nyilvános vezeklést vállaltak, és szembetűnő módon alázták meg magukat: keresztet vettek a vállukra, kötél volt a nyakukon, mezítláb jártak – maga az alapító is így járta Milánó utcáit.

Nem feltűnni akartak, s nem is a népszerűséget hajszolták, ahogy azt a pápaság történetének egyik ismert bűvara gondolta, hanem tudatosan arra törekedtek, hogy – magukat és az emberi tekinteteket megvetve – „a lélek más nagy hibáival egyetemben ne csak kiirtsák, hanem le is győzzék a megfeszített Krisztus legnagyobb és igen veszedelmes ellenségét: a lustaságot, amely a modern korban úgy elhatalmasodott” (1537. május 26-án kelt levél). De mint ez oly gyakran előfordul, akadtak ellenlábasaik, kivált a kléruson belül, akik ahol érték, üldözték, fenyegették, nyíltan támadták és eretnekséggel vádolták őket.

Két alkalommal, 1534-ben és 1537-ben az inkvizíció törvényszéke, Milánó érseke és szenátusa elé állították Antalt, de fölmentést kapott. Ez az igazolás fokozta apostoli buzgalmát és elérte, hogy sok hívő figyelme a kereszténység központi misztériumai felé forduljon.

Igen nagy szolgálatot tett számos „új” eszme megvalósításával, amelyek zömükben még ma is gyakorlatban vannak az Egyházban. Így pl. az Oltáriszentség 40 órás nyilvános és ünnepélyes imádása, amelyet sorra átvettek az egyházmegyék (1537); a harangozás bevezetése pénteken délután 3 órakor Krisztus kereszthalálának emlékére; a papság és a műveltebb világi hívők szellemi irányítása és továbbképzése konferenciák révén; a gyakoribb szentáldozás; a kolostorok reformjának előmozdítása missziós beszédekkel; a népmisszió, a házaspárok összefogása a családok megújulása érdekében.

Odaadó és nyitott lélekkel fáradozott Antal az Angelikák rendjének megalapításán és képzésén is. Ez volt az első olyan női rend, amelynek megengedték, hogy az apostoli munka érdekében elhagyják a klauzúrát. A rendet III. Pál hagyta jóvá 1535-ben. Az alapításban Guastalla grófnő volt a társa, bár maga nem öltözött be.

Egy levélben, amelyet lelki leányaihoz intézett, olyan programot fogalmazott meg, amely a maga korában úttörő jelentőségű lehetett: „Bontsátok ki zászlótokat, amelyet a Megfeszített küld majd nektek, hogy hirdessétek mindenütt a Lélek elevenséget és az eleven Lelket” (1537. május 26-án kelt levél).

A barnabíták és az angelikák, akik a Szent Pál szellemétől áthatott, lánglelkű apostol buzgalmának örökösei lettek, nem maradhattak sokáig alapítójuk keze alatt: Antal 1539. július 5-én, harminchét éves korában eltávozott övéi köréből. Amikor kezdte érezni, hogy erői fogyatkoznak, megkérte, vigyék haza szülővárosába. Ott halt meg édesanyja karjai közt, leghűségesebb tanítványai körében. Nagy vigaszára volt, hogy látomásban megjelent neki Pál apostol.

Milánóban temették el, de maradványairól sokáig nem lehetett tudni, hol vannak. Csak 1891-ben találták meg őket újra, akkor kerültek a Szent Barnabás-templom kriptájába, ahol ma is nyugszanak.

A barnabíták alapítójának nem maradt rá ideje, hogy tanítását összefoglalja és pontos szabályzatot állítson össze a rendje számára. Egy tucatnyi levél, hat beszéd, amelyek a parancsokról szólnak, és egy rendi szabályzat vázlata őrizte meg egyénisége vonásait, ezek jelentik szellemi hagyatékát. A barnabítáknak Borromei Szent Károly lett második atyjuk és védelmezőjük, aki folytatta és betetőzte az elkezdett reformot is.

Antal Máriát VIII. Urbán 1634-ben boldoggá avatta, XIII. Leó 1890-ben ezt megújította, majd 1897-ben a szentek sorába iktatta.

Ünnepét még szentté avatása évében, 1897-ben felvették a római naptárba, július 5-re.

*

E szent reform-pap életéről – aki olyan korban élt, amikor közszájon forgott: „Ha valaki el akar kárhozni, annak elég, ha pap lesz” – saját levelezése és a kortársak véleménye ad képeket.

Azt, hogy a vallási megújulás érdekében készen áll minden erejének latba vetésére, Antal egy 1531-ben kelt levelében fogalmazta meg, lelkes felhívás formájában: „Fel, fel, testvérek! Ha eddig volt is körünkben némi bizonytalankodás, most szakítsunk vele, ugyanúgy a hanyagsággal is, és mint a bolondok rohanjunk nemcsak az Istenhez, hanem embertársunkhoz is!”

A Zaccaria Szent Antal Mária köré gyűlt férfiak és nők különös látványt nyújtottak a milánóiaknak: egy orvos, egy jogász, egy ismert gavallér és egy grófnő hirtelen lemondtak mindenfajta státuszszimbólumról, hogy új módon hirdessék az evangéliumot. S amikor a szószékről „a városban pusztító pestis”-ként beszéltek róluk, a felizgatott tömeg pedig fel akarta gyűjtani a házukat, Antal Szent Pál szavaival biztatta társait: „Esztelenek vagyunk Krisztusban.”

A barnabíták munkájáról ezt jegyezte föl az életrajzíró: „Látni őket a templomokban, amint Isten vigasztalásáért könyörögnek, látni őket szegényes öltözékben adományokat gyűjtve. Némelyek rendet tartanak a székesegyházban, mások a kórházakat látogatják. Ismét mások egészen szerény szolgálatokat vállalnak, elmennek házi szolgának vagy halárusnak. Mindegyikük talál valami módot a maga megalázására, hogy ösztönözze a népet, és segítsen neki élete megváltoztatásában.”

Szokatlan megjelenésük, az utcákon rögtönzött prédikációik és elszánt vezekléseik oly mértékben érintették a hivatalos Egyházat, hogy Antal ügye az inkvizíció elé került. Ám Crivelli inkvizítor nem tehetett egyebet, mint hogy megállapítsa: „Egyszerű, egyenes ember”, III. Pál pápa pedig védelmébe vette a közösséget: „Pontosan ilyen emberekre van az Egyháznak szüksége. Tudósok és diplomaták vannak elegenden.”

*

**Istenünk,
kérünk, add meg,
hogy Szent Pál apostol szeretetével törekedjünk
Jézus Krisztus mindent felülmúló ismeretére,**

**amint Zaccaria Szent Antal is e megismerés birtokában
hirdette Egyházadban fáradhatatlanul az üdvösség igéjét.**

6. Goretti Szent Mária

*Corinaldo (Ancona), 1890. október 16.

†Nettuno, 1902. július 6.

Goretti Mária szüleinek volt néhány hold földjük Corinaldóban, de ebből a család nem tudott megélni. Elköltöztek hát, és Nettunótól 11 kilométerre, Ferriere di Concában egy özvegy emberrel, Serenellivel és ennek fiával közösen béreltek egy kisebb birtokot. A vidék azonban mocsaras volt, és alig telt el egy év, Mária édesapját elvitte a malária. A hatgyermekes özvegy nem tehetett egyebet, ott maradt, és továbbra is fenntartotta a bérletet. Mária volt a testvérek közül a legidősebb, ő segített neki a legtöbbet. Ellátta a háztartást, és vigyázott a kicsikre, amikor édesanyja a nagyobbakkal kinn dolgozott a mezőn. A részeges Serenellinek és a fiának is ő volt kénytelen főzni.

Ez a fiú, akit Alessandrónak hívtak, először szép szóval próbálta megnyerni magának Máriát. Amikor ez nem sikerült, kétszer is megkísérelte, hogy erőszakhoz folyamodjon, de Mária ereje végső megfeszítésével kiszabadította magát a keze közül. A következő hét szorongásban és félelemben telt Mária számára. Kérte édesanyját, ne hagyja soha magára, de az nem vette komolyan a dolgot, és megszigta érte. Mária nem tudta, hogyan magyarázza el a helyzetet az édesanyjának, mert Alessandro megesküdtött, hogy ha csak egyetlen szóval is elárulja, megöli. Serenelli és Mária édesanyja közt amúgy is feszült volt a viszony, s Mária nem akarta édesanyja helyzetét tovább nehezíteni. Hallgatott hát, de annál többet imádkozott – mennyei Édesanyja segítségét kérve. Már nem volt gyermek, tudta, miről van szó.

Így érkezett el 1902. július ötödike. Szombat volt. Az idő dél felé járt, és Mária egyedül volt otthon. Alessandro megtámadta. Amikor nem akart vele bemenni a hálószobába, a fiú megragadta, szájára tapasztotta a kezét, és bevonszolta a maga hálófülkéjébe. Mária kapálódzott, és egyre ismételte: „Nem, nem, az bűn, Alessandro, elkárhozol érte!” Amikor Alessandro látta, hogy nem bír vele, fölkapott egy éles, hegyes kést és szúrni kezdte. Tizennégy mély sebet ejtett Márián. Végül felfigyeltek a szomszédok, és odasiettek.

Ez csak a kiteljesedése, a koronája volt Mária fiatal életének. Hogy azt tudta gyilkosa keze közt mondani: inkább meghal, semmint súlyos bünt kövessen el, nem volt előzmény nélkül. Nem sokkal előbb így beszélt: „Mama, inkább öljenek meg, mint úgy beszéljek” (tudniillik ahogy előzőleg a kútnál az egyik szomszéd lányt hallotta beszélni). Épp öt héttel korábban volt Mária elsőáldozó. S aznap reggel, amikor Alessandro megtámadta, még örömmel újságolta barátnőjének, Teréznek: „Holnap megyünk Campomortóba – alig várom a szentáldozást!” Az édesanyja pedig azt mondhatta róla: „Mária mindig, mindig, mindig engedelmeskedett nekem!”

Alessandro Serenelli később maga is tanúsította, hogy esős napokon vagy amikor kevesebb volt a munka, s akadt egy-egy szabad órája, mindig a rózsafüzért látta Mária kezében. Barátnője, Teréz pedig így nyilatkozott: „Lehetett látni, hogy olyan lány volt, aki különösképpen vonzódott a Megváltóhoz”.

A szentáldozás és az utolsó hetekben átélt sok szorongás kiteljesítették kegyelmi életét, és megérlelték a vértanúságra. Hogy miként gondolkodott, és a szíve mélyén mi rejlett, azt megmutatta életének utolsó huszonnégy órája:

Amilyen gyorsan csak lehetett, beszállították a nettunói kórházba, és kétórás műtéttel próbálták megmenteni. Mária mindvégig öntudatánál volt, s egyre csak Jézust és Máriát szölongatta. Amikor kérdezték, megbocsát-e gyilkosának, ezt válaszolta: „Megbocsátok, és az égben imádkozni fogok a megtéréséért. Jézus kedvéért, aki a kereszten megbocsátott a bűnbánó latornak, azt akarom, hogy ő is ott legyen a közelemben a paradicsomban.” Seblázában újra meg újra átélte az Alessandróval vívott küzdelmet. Lelkülete egészen

feltárult, a szavai tudatalattija mélységeiből törtek fel. Egyre csak azt kiabálta: „Ne tedd Alessandro, mert bűn és elkárhozol miatta!”

Másnap, 1902. július 6-án, vasárnap Mária meghalt. A szocialista városi tanács csináltatott neki koporsót.

Alessandro Serenellit 30 évi kényszermunkára ítélték. Az első éveket megkeményedett szívvel töltötte el, a bánatnak semmi jelét nem adta. Aztán egy éjszaka megjelent neki álmában Mária. Virágot szedett és odanyújtotta neki. Ettől teljesen megváltozott – fogolytársai példát vehettek róla. 26 év börtön után 1928 karácsonyán hazaengedték. Első útja Mária édesanyjához vezetett, mert bocsánatot akart kérni. Ennek jegyében karácsony este bekopogott Corinaldóban a plébániára, ahol Mária édesanyja házvezetőnő volt. Ezt a választ kapta: „Ha isten megbocsátott neked, én hogyan bocsátanék meg?” És a karácsonyi misén együtt vették magukhoz az Úr szent Testét, aki mindenkinek mindent megbocsát.

Huszonkét évvel később, 1950. június 24-én XII. Pius pápa szentté avatta Máriát. Először fordult elő az Egyház történetében, hogy az ünnepre félmilliónál is több ember gyűlt össze meg a Szent Péter téren. S az is először fordult elő, hogy egy édesanya megérte és jelen lehetett gyermeke szentté avatásán.

*

1950. június 24-én este a Szent Péter téren hatalmas tömeg várta Goretti Mária szentté avatását. A néma csendben egyszer csak felhangzott a hangszórókban a pápa hangja:

„Ennek a ragyogó nyári napnak az estéjén a népnek egy egyszerű, szerény gyermeke az Egyház részéről olyan megtiszteltetésben részesül, amilyennél nagyobb megtiszteltetés nem is érhet senkit; mégpedig olyan különlegesen ünnepélyes keretek között, amilyenre az Egyház történetében még nem volt példa; itt, a Szent Péter-templom előtt, ezen a roppant téren, amely szinte árasztja a fenséget, akkora hívő tömeg jelenlétében, amekkorát még egyetlen szentté avatás alkalmából nem jegyeztek fel.

Miért lesz könnyűl fátyolos a szemetek, amikor azt olvassátok vagy halljátok, hogy ez a leány csak néhány évet élt? Ez az élet még a váratlan és erőszakos halál ellenére is oly egyszerű és oly tiszta, annyira a szemünk előtt áll, hogy csak az evangéliumi történetek közül lehet valamelyikkel összehasonlítani. Mivel hódította meg Goretti Mária ily gyorsan a szíveteiket, hogy szinte máris kedvenc szentetek lett?”

A pápa kérdésére Goretti Mária élete és halála egyértelmű választ ad. Ez a bátor leány, aki egészen szegény körülmények között élt és sem írni, sem olvasni nem tudott, századunk elején azt volt hívatva tanúsítani, hogy a tisztaság lehetséges, és olyan érték, amely minden áldozatot megér.

Amikor az édesapát elragadta a halál, és az édesanya nem tudta, ha mégoly keményen dolgozott is, képes-e a hat gyermeket felnevelni, az akkor 10 esztendő Mária így vigasztalta: „Ne félj, mama, hiszen már nagyok vagyunk, s a jó Isten majd ad nekünk egészséget, gondot visel ránk és megsegít bennünket. Megélünk!”

Mária vértanúhalála után az édesanyja tanúsította: „Akarattal soha nem okozott nekem szomorúságot. Ha mégis előfordult, hogy valamilyen akaratlan mulasztásért, ha nem szolgált is rá, megszidtam, nem sértődött meg, nem kellett kiengesztelni, hanem nyugodt maradt, továbbra is figyelmes volt, egyetlen arcizma sem rándult.”

De a legszebb bizonyítványt mégis gyilkosa, Alessandro Serenelli állította ki róla, amikor később így nyilatkozott: „Csak jónak láttam, aki mindig engedelmeskedett a szüleinek. Istenfélő volt, komoly, nem olyan könnyelmű és szeszélyes, mint a többi lányok. Az utcán mindig szerényen viselkedett, és csak arra volt gondja, amivel megbízták. Bármi ruhadarabbal beérte, amit az édesanyja csinált, vagy valakitől ajándékba kapott. Szülei példája szerint istenfélő volt, megtartotta az Isten parancsait, nem mondhatom, hogy valaha is rajtakaptam volna vétken. Soha nem hallottam hazudni. Kerülte a rossz társaságot, úgy, ahogy az édesanyja meghagyta neki.”

*

**Istenünk,
ki az ártatlanság szerzője és a szüzesség kedvelője vagy,
és szolgálódnak, Goretti Szent Máriának
egész fiatalon megadtad a vértanúság kegyelmét,
kérünk, az ő közbenjárására add meg,
hogy állhatatosak legyünk parancsaid megtartásában.**

11. Nursiai Szent Benedek

*Nursia, 480 körül

†Monte Cassino, 547. március 21.

A szerzetesség eszménye, amely ilyen vagy olyan változatban minden nagy vallásban megtalálható, a keresztény Európa számára Benedekben olyan formát öltött, amely másfél évezreden át hatott az egész történelemre. A Benedictus nevet már Nagy Szent Gergely pápa (†604) eredeti jelentésében említi: Istennek ez az embere áldott, akár a nevét, akár az osztályrészéül jutott kegyelmet nézzük. Benedek jóval több mint amire „az utolsó római” vagy „a Nyugat atyja” elnevezés utal. Ezek a címek olyan béklyók, amelyeket minden évszázadban újra széttört. Benedek „Istentől áldott”, számtalan szerzetesnek pátriárkája a föld minden részén; miként Ábrahám, ő is sok népnek lett atyja.

Benedek életrajzi adatai Nagy Szent Gergely pápától származnak. Természetesen a pápa – kora irodalmi igényeit szem előtt tartva – nem mai értelemben vett életrajzot írt Benedekről. Építő jellegű írásaiban inkább Benedek szellemiségét vázolta, s a szerzetesség profétai adományokkal megáldott atyja életszentségének rendkívüli vonásait emelte ki. De azért életének főbb eseményeit és szentté válásának útját is nyomon követhetjük a nagy pápa által írt „életrajz” alapján.

Benedek 480 táján született a szabin hegyvidék kis püspöki székhelyén, Nursiában (ma Norcia). A szülők viszonylag jómódúak és elég széles látókörűek voltak ahhoz, hogy fiukat egész fiatalon Rómába küldjék tanulni. Így Benedek abba a városba került, amely még az antik kultúra fényét mutatta, de már apostolok és vértanúk sírja is ékesítette. Már másfél százada állt a lateráni, a Szent Péter-, a Szent Pál- és a nagy Mária-bazilika.

De a kereszténység győzelmének ezek a jelei nem terelték el a fiatalember figyelmét arról, hogy Róma hanyatlásnak indult. Azzal, hogy a császárság székhelye átkerült Konstantinápolyba, Róma szinte vidéki várossá fejlődött vissza. Ezenkívül az 5. századtól állandóan rettegni kellett a barbár germánoktól, de a keleti-gót Theodorich és széles látókörű minisztere, Cassiodorus 526-ig békét biztosított. Ugyanakkor az egyházi helyzet csúszást okozhatott, kivált a kléruson belüli bajok és a 498. évi pápaválasztással kapcsolatos viszályok miatt. Baj volt politikai, egyházi, gazdasági, művelődési és erkölcsi szempontból is.

Az „örök” város, az általános élvhajhászás és tanulótársainak lődörgése nem vonzotta Benedeket, ellenkezőleg. Otthagytta hát a várost a tanulmányaival egyetemben – ez a diákélet nem az Isten szerinti életnek volt az iskolája. Az istenkereső fiatalember Nolai Szent Paulinus (†431) tanácsát követte: „Ha az ember nem akar Isten országáról lemondani, akkor menekülnie kell Rómából.” Hogy egyedül Isten keresésének élhessen, mindentől szabaddá vált.

Benedek fokozatosan szakított környezetével, és megismerkedett a monasztikus élet különféle formáival, de Monte Cassino szentjéig még hosszú volt az út. Az első idők csodálatos eseményei tanúsítják – Nagy Szent Gergely szerint –, hogy a fiatal Benedek hivatása kegyelmével már az első lépéseket is milyen tökéletesen tette meg. Rövid ideig Enfide (Affile) templomának aszkéta életet élő közösségébe tartozott, de csakhamar megvált tőlük. Lehetséges, hogy a keleti szerzetesek szigorú életmódja hatott rá. Mindenesetre Subiaco mellett teljes magányba vonult, és a tökéletes lemondást kereste. Így átélhette a szerzetesség és a lelki fejlődés minden fokozatát. Három esztendeig tarthatott ez az előkészületi idő. Ekkor belső fejlődése fordulóponthoz érkezett: Isten kivezette barlangja sötétjéből a remetét, és „odaállította az emberek elé példának, hogy mint a mécses a lámpatartón világítson mindenkinek, aki az Isten házában van”. Nagy Szent Gergely leírta, miként vált meg Benedek a remeteélettől és lett atyja azoknak a nőtlen férfiaknak, akik

közösségben kívánták keresni Istent. Nagy Szent Vazul (†379) regulájából Benedek megtanulta, hogy a kolostori közösség kicsiben maga az Egyház, mert a tagok egy testként élnek és a fő: Krisztus. A különféle kísértéseket legyőzve megérett arra, hogy a lelki élet tanítómestere legyen.

De e téren is tapasztalatokra volt szüksége. Vicovaro mellett egy szerzetesi közösség élén megkísérelte kolostori fegyelemre nevelni a maguk útján járókat. Ekkor megtanulta, mekkora veszélyei vannak a szerzetesi életnek, ha nincsenek a szabályai rögzítve. Visszatért hát Subiacóba. De a szerzetesek – meglehetősen sokan voltak! – ismét arra kérték, legyen szellemi atyjuk. Erre szétosztotta őket tizenkét kolostorba, egy-egy „atya” keze alá rendelte őket, maga pedig a legfőbb irányítást vette át. „Az Úr szolgálatának ebben az iskolájában” a jeruzsálemi ősegyház szelleme élt; főleg a monasztikus erényeket (engedelmesség, imádság, munka) gyakorolva élték az apostoli életet. A szerzetesi közösség felépítésén fáradozva Benedek megtapasztalta, mennyi törődést kíván a regulához igazodó élet lehetőségeinek megteremtése.

Subiacóból Istennek benne lakó Lelke Monte Cassinóra vezette, arra a hegyre, amely szimbólum lett a történelemben, „Isten hegyre épített városa”. Tanítványaival nekilátott az új feladatnak. Míg Subiaco a világtól való elfordulás helye volt Benedek számára, addig Monte Cassinón az „építő ember” (W. Nigg) teljesedett ki benne. Megszerezte az önmaga fölötti uralmat, és tanítómestere lett az istenkereső embereknek. Egy régi erődnek és egy hajdani szentélynek a romjaiból kolostort épített, és benne egységes alkotmányhoz igazodó közösséget hozott létre. Ezt is, azt is világos terv szerint monasztikus alapelvekhez igazodva vitte végbe, s közben mindig nyitott maradt kora, az emberek és a feladatok számára. Mindnyájan a közös „szent szabály” szerint éltek, amely épp Monte Cassinón kapta meg végleges formáját. Pontosán meg volt határozva az imádság, az olvasás és a munka, az étkezés és az alvás ideje. Benedek aszketikus elképzelései, amelyeket évek hosszú során át próbált ki, ebben a formában öltöttek testet. Mindnyájan a szeretet közösségében éltek az apát vezetése alatt, és imádkozva, dolgozva törekedtek minden nap újra „tökéletes szerzetessé” válni. Az európai ember természetének megfelelően összekapcsolták a szemlélődő és a tevékeny életet.

Nagy Szent Gergely szerint Benedek mindezekén túl az ígét is hirdette, hogy elvezesse a népet a hitre és az Isten házába. Benedek, aki a neve szerint is, a kapott kegyelem alapján is „áldott” volt, kiváló „építő ember”-nek, jó vezetőnek bizonyult. Megvolt benne az emberi szív ismeretének adománya. Ennek birtokában nevelte a szerzeteseit, akiknek, az „istenszolgálat iskolájában” egy olyan testvéri közösséggé kellett formálódniuk, amely készen áll Jézus Krisztusnak, az igaz Királynak szolgálatában a harcra, s háborúra. A Regulából látható, milyennek képzelte el Benedek a szentet. A szerzetes a szeretetből erőt merítve, a mindenütt jelenlévő szent Istentől ösztönözve, az alázat és az engedelmesség szellemében az imádságnak és a munkának él a közösségben. Az apát az Atyát és a Jó Pásztort testesíti meg. S mindent áthat a mértékletesség erénye és a megkülönböztetés készsége.

Benedek regulája annyi életbölcsestről, Istennel való töltekezésről és Krisztusnak olyan nagy szeretetéről tanúskodik, hogy 1400 esztendő folyamán – a szerzeteseken kívül is – megszámlálhatatlanul sok keresztényt magával ragadott. Ugyanakkor tudjuk: Benedek nagysága és regulájának jelentősége nem az „eredetiség”-ben rejlik. Benedek maga is megfogalmazta, hogy reguláját „a szerzetességben végbemenő változás” kezdetének tekinti (73. fejezet), még nem jelenti a kiteljesedést, nem akar mindent felölelni. Az utolsó fejezetben túl is mutat saját magán és a regulán. A regula e nyitottsága révén vonult be oly könnyen a történelembé. A történelemből kiolvashatjuk: milyen lehetőségeket foglal magában a szabályzat.

Történeti értelemben nem volna helyes Benedeket rendalapítónak nevezni, először is azért, mert az akkori aszkéták és közösségek olyan szerzeteseknek nevezték magukat, akik „a szent atyák, különösen Szent N. N. szabályai szerint élnek”. Az apát szabta meg az életrendet, s rendszerint nem egy, hanem több szabályzathól merített. Innen érthető módon a „szabályzatkeverékek” időszakáról is szokás beszélni. 600 körül pl. Galliában mintegy húsz, egymással kevert szerzetesi szabályzat volt használatban. Benedek maga egyértelműen utal rá, milyen elképzelései voltak. Nem akarta, hogy szabályzatát abszolútnak és egyedül érvényesnek tekintsék; csak „kezdet”-nek ajánlja; s „ha valaki a tökéletes szerzetessé válásban gyorsabban halad, annak ott vannak a szent atyák szabályai” (73. fejezet). Benedek tehát épít Pakhomioszra, Cassianusra, Vazulra és a többi atyára, s nem akarja őket sem mellőzni, sem fölöslegessé tenni. Mégis, Benedek szabályzata hamarosan általános lett, az európai kolostori élet regulájává vált.

547. március 21-én véget ért a szerzetesség Monte Cassino-i pátriárkájának földi élete. Nagy Szent Gergely szerint „a templomba vitette magát, és gyengeségében a tanítványaira támaszkodva állt ott – kezét az ég felé emelte, így lehelte ki imádsággal a lelkét.”

A 9. századtól március 21-én, a temetése napján ünnepelték Szent Benedek apátot. A galliai liturgikus könyvekben azonban már a 8. század végén megjelenik július 11., mint „Szent Benedek születésnapja”, de az ünnep eredetéről idáig semmi nem derült ki. Mivel azonban a nagyböjt állandóan akadályozta az ünneplést, 1969-ben mégis áttették július 11-re.

*

A szerzetesek atyjának, az „építő ember”-nek, Isten Egyháza „legkiválóbb nevelője”-nek életéből Nagy Szent Gergely hagyott ránk Dialógusaiban egy csokorra való történetet. Nem lehet mindig egyértelműen szétválasztani, mennyi a történeti és mennyi a legendás elem, de így is elénk rajzolódik Benedek csodálatos nagysága és jósága.

Gyermek- és ifjúkorában – írja a szent pápa – gondos dajkája, Cyrilla állt mellette. Akkor is elkísérte, amikor elhagyta Rómát, és Enfidébe ment. Egy nap Benedek keserves könnyek között találta Cyrillát. Egy cserépedény, amelyet kenyérsütéshez adott neki kölcsön egy asszony, véletlenül kettétört. Benedek fogta a széttört edényt, bement a kis templomba, bizalommal imádkozott, s lám, rövidesen Cyrilla épen adhatta vissza. Ennek híre gyorsan elterjedt, úgyhogy Benedek veszélyeztetve látta alázatát, ezért elment onnét.

Amikor a magányt kereste, egy elhagyatott vadonban rátalált Romanus remetére. Ez mutatott neki egy nehezen megközelíthető barlangot, majd állatbőrökből készített számára ruhát. Benedek ebbe a barlangba vonult vissza, hogy Istennek éljen és megvívja a belső harcokat, amelyeket senki nem kerülhet el, aki tökéletességre törekszik. Romanus „böjti maradék”-ából élt, amelyet a vendégszerető remete időről időre kötélén engedett le neki a fölötte lévő barlangból. Benedeket egy kis harang figyelmeztette az élelemre, de egy nap ez is megrepedt. Gergely szerint az ördög megharagudott Benedekre, hozzávágott egy követ a haranghoz, attól repedt szét.

Benedekre egyszerre rátört egy fiatal római nő emléke, akivel diákkorában találkozott. Ez az emlék teljesen megzavarta, és annyira vonzódott egykori ismerőséhez, hogy már-már elhagyta a magányt. Végül, hogy vágyát elhallgattassa, ruhátlanul egy tüskés bokorba vetette magát. (Egy legenda szerint hétszáz esztendővel később Assisi Szent Ferenc mélyen megrendülve állt meg ezen a helyen, és a szúrós bokor helyébe két rózsatövet ültetett.) Három esztendő elteltével vadászok tévedtek a barlang közelébe. Ijedtükben megálltak, mert azt hitték, hogy egy nagy vad rejtőzik a bozót mögött. Óvatosan előre kúsztak, s nagyon meglepődtek, amikor vad helyett egy emberre találtak, aki úgy beszélt nekik az isteni titkokról, ahogy még soha nem hallották senkitől. Amikor hazatértek, sok embernek megmutatták a barlang felé vezető utat.

A szomszédos Vicovaróban a kolostor a hanyatlás jeleit mutatta. Amikor az apát meghalt, a szerzetesek Benedekhez fordultak, hogy legyen az előljárójuk. A szent remete vonakodott.

Arra hivatkozott, hogy életmódjuk annyira eltér egymástól, hogy úgyse tudnának sokáig barátságban élni. Végül mégis teljesítette kérésüket. De hamarosan beteljesedett, amit előre megmondott. Az elkényelmesedett szerzetesek elviselhetetlennek érezték szigorú követeléseit, buzgalmát és csendes lényét, amely állandó szemrehányást jelentett számukra. Voltak, akik elhatározták, hogy elteszik láb alól. Mérget kevertek a poharába, de amikor az apát szokása szerint keresztet vetett rá, kettéhasadt. Benedek ebből megértette, hogy mi volt a szerzetesek szándéka. Nyugodt maradt és komoly: „Legyen hozzátok, kedves testvérek, irgalmas a Mindenható Isten – mondta. Miért akartok rosszat tenni nekem. Nem megmondtam előre, hogy nem vagyunk egymáshoz valók? Menjetek, keressetek magatoknak olyan előljárót, aki nektek való, nekem nem lehetek tovább a szerzeteseim.” Ezzel visszatért a barlangba.

Nem sokkal később kialakult egy szerzetes település, amelynek kis kolostoraiban őszinte istenkeresők éltek. Csakhogy nem messze tőlük élt egy különös pap, Florentinus, aki csupa harag és irigység volt, amikor látta, hogy a szent milyen példamutató életet él, s küldött neki egy mérgezett eulogiumot – azt a kenyeret hívták így, amelyet az akkori szokás szerint a misében áldottak meg, és a barátság jeléül adtak ajándékba. De nem sikerült a terve. Benedeknek volt egy barátja, egy holló. Ez minden étkezéskor odarepült, és csipegetett Benedek kenyeréből. Ezúttal azonban csak a csőrét tátotta ki, és a szárnyával csapkodva körülugrálta a kenyeret, mintha csak ezt mondta volna: „Vigyázz, a kenyér nem nekünk való!” A szent megértette, és nem evett belőle. Florentinus, miután terve balul ütött ki, Rómában felfogadott néhány utcalányt, és elküldte őket, hogy csábítsák el a testvéreket. Benedek, látva, hogy a szerencsétlen papot a gyűlölet fűti személye ellen, néhány társával elhagyta a vidéket. Florentinus kiállt a háza elé, és kárörvendve nézett az elvonulók után. De az egyik támfal megingott, és maga alá temette a szerencsétlent. Benedek visszamaradt tanítványai sietve jelentették mesterüknek, hogy visszatérhet, mert ellensége halott. De ő könnyezett a hír hallatán, és továbbvonult dél felé.

Monte Cassino Benedek nagyszerű regulája nyomán (Imádkozzál és dolgozzál!) csakhamar az istenszolgálat iskolája lett. Nemcsak szerzetesek vagy a szerzetesi életre készülők mentek fel a szenthez. Bárki segítségre talált itt, ha valamiben szükségét látott. Még ha a kolostornak nélkülöznie kellett is, a szent apát inkább odaadta a tartalékát, semmint hogy valakinek, aki rászorult, ne teljesítette volna a kérését. Egy alkalommal a pincemester titokban eldugott egy korsó olajat, az utolsót, ahelyett hogy odaajándékozta volna egy szegény diákonusnak. Benedek nagyon megharagudott, és semmiképp nem akarta, hogy ilyen módon a kolostoré maradjon a korsó olaj. Meghagyta hát, hogy dobják ki az ablakon. De a korsó nem tört össze és az olaj nem folyt ki. Erre Benedek elküldte a diákonusnak.

Egy napon – írja Gergely – Benedek ott ült a kolostor előtt egy kőpadon, és olvasott. Egy ariánus gót lovagolt fel a hegyre, és átkozva, ütlegelve egy megköötözött embert hajszolt maga előtt. A gót, név szerint Zella, azt kívánta a paraszttól, hogy adja neki oda elrejtett javait. A szegény ember nem tudott magán másként segíteni, hát arra hivatkozott, hogy mindenét Cassino apátjára bízta. A gót harcos ezért arra kényszerítette, hogy mutassa meg neki az utat Benedekhez. Amikor Zella megpillantotta a szentet, azt gondolta, hogy – amint az történni szokott – már a megjelenésével, a hangjával meg fogja rémíteni. Egyenesen odalovagolt hozzá, és követelte tőle a paraszt javait. Benedek mint mindig, most is nyugodt maradt. Lassan fölemelte tekintetét, ránézett először a harcosra, aztán a megköötözött parasztra. A gót megrendülten a földre rogyott. Benedek odaszólította néhány társát, megvendégelte Zellát a kolostorban, és csak búcsúzóul figyelmeztette: óvakodjék attól, hogy védtelen embereket szorongasson.

Megint kőpadján ült Benedek, amikor egy hírnök érkezett, és jelentette, hogy a gótok fejedelme, Totila érkezik. Nem sokkal később fényes menet ért a kolostor kapujához, az élén királyi öltözetű és viselkedésű férfi. De Benedek, ahelyett hogy üdvözölte volna az előkelő

vendéget, ezt mondta neki: „Tedd le, fiam, amit viselsz, mert nem a tiéd!” Igaza volt, mert nem a király érkezett, hanem csak a fegyverhordozója, Riggo. Totila ugyanis ki akarta próbálni, vajon csakugyan látnok-e a szent apát, ahogy híre mondta. De néhány nap múlva csakugyan felkereste Benedeket maga is. Amint a győzhetetlen hadvezér messziről megpillantotta a szentet, tisztelete jeléül leborult, és csak akkor kelt fel, amikor Benedek szeretettel fölsegítette. „Sok rosszat teszel – mondta a szerzetesség atyja szemrehányóan Itália ariánus urának –, és már eddig is sok rosszat tettél. Hagyj fel végre az igazságtalansággal. Bevonulsz Rómába, átkelsz a tengeren, kilenc esztendeig uralmon leszel, de a tizedikben meghalsz.” Ez a jövendölés mindenestül beteljesedett volna, de Totila a szent imáiba ajánlotta magát, és mostantól kíméletesebben bánt a legyőzöttekkel.

Egyszer az egyik szerzetes könnyek közt találta az apátot. Sokáig nem szólalt meg, csak állt – nem akarta Benedeket zavarni bánatában. Végül mégis megkérdezte, mi az oka, hogy ennyire bánkódik. „Ó – felelte Benedek –, ez az egész kolostor, amelyet építettem, és minden, amit testvéreim számára előteremttem, a Mindenható akaratából az ellenség kezére kerül. Alig tudtam kiimádkozni, hogy legalább a testvérek életben maradjanak.” S valóban, egy fél évszázad múlva a longobárdok alapjaiig feldúlták a kolostort Monte Cassinón.

*

**Istenünk,
ki Szent Benedek apátot
a szerzetesség kiváló mesterévé titted,
kérünk, add,
hogy téged mindennél jobban szeressünk,
és nagylelkű szeretettel siessünk feléd parancsaid útján.**

13. Szent II. Henrik

*Abbach (Regensburg mellett?), 973. május 6.

†Grona (Göttingen mellett), 1024. július 13.

Szent Henrik császár, akit a német császárok közül egyedül avattak szentté, Szent István feleségének, Gizellának volt a testvére. Mint Civakodó Henrik bajor herceg legidősebb fia aligha számíthatott arra, hogy egyszer a birodalom császára lesz. Az Ottó császár és atyja, Henrik közötti ellentétek miatt ugyanis hosszú időn át még az is kérdéses volt, hogy megkaphatja-e a családi örökséget jelentő hercegséget, mivel atyjától a császár elvette.

A bajor herceget a hildesheimi katedrális iskolájában tanították, és – nyilvánvalóan II. Ottó császár utasítására – a papságra készítették fel. Csak akkor került vissza hazájába, amikor a császár visszaadta atyjának a hercegséget. Tanulmányait Regensburgi Szent Wolfgang püspök irányítása alatt fejezte be. 995-ben, Civakodó Henrik halála után átvette a hercegség vezetését.

Legsürgősebb feladatának azt tekintette, hogy a lehanyagolt kolostori életet a bencés regula szigorú szellemében megújítsa, és ezt – az érintett kolostorok és a bajor püspökök gyakori tiltakozása ellenére – végre is hajtotta. Császársága idején is nagy gondja volt az egész birodalom kolostoraira. Támogatása nélkül a clunyi reform nem terjedhetett volna el oly gyorsan és oly nagy területen a birodalomban.

Huszonkilenc éves volt Henrik herceg, amikor 1002-ben III. Ottó császár halálhírért hozták, akinek hívására éppen úton volt Itália felé, hogy seregével segítséget vigyen neki. Az utód személye körül viták támadtak. Henriknek azonban sikerült egymás után megnyernie a választó hercegeket, úgyhogy megválasztották és meg is koronázták. Ellenfelei nem hajtottak előtte fejtes harc nélkül, de ő oly ügyesen nyerte meg egyiket a másik után, hogy néhány hónap leforgása alatt az egész birodalom elfogadta császáranak. III. Ottó ábrándos külpolitikája után az ő higgadt, tárgyilagos politikája biztosítani tudta, hogy megmaradjon a birodalom egysége.

Hosszú éveken át a legégetőbb kérdés volt a keleti határon Chrobry Boleszláv lengyel herceg fegyveres terjeszkedésének megakadályozása. Határozott fellépéssel attól sem riadt vissza, hogy az akkor még pogány liutizekkel és redarokkal szövetséget kössön. Ezt a szövetséget a kortársak, főleg a papság élesen ellenezte, ugyanis egyik pontja szerint Henriknek le kellett mondania a szövetségesek területén történő katolikus misszionálásról. Ebben az esetben azonban nem volt más választása, hisz az egész ország érdekét szolgálta az egyháziak rosszallása ellenére is. De tudta, hogy kárpoztást kell adnia, ezért több nagy alapítást tett.

A szívós célratörés volt egyik legjellemzőbb vonása. Ez mutatkozott meg nyugat felé vezetett hadjárataiban is, melyekkel a birodalom határait megerősítette, illetve kiterjesztette. Örökösödési szerződést kötött a gyermektelen II. Rudolf burgundi királlyal, s ezzel Burgundia várományosa lett és megteremtette a feltételt ahhoz, hogy Burgundia később, II. Konrád uralma alatt végleg a birodalom része legyen. Hatalmát kiterjesztette Bázela is, s a várost és annak főtemplomát gazdag ajándékokkal látta el. Itáliában három hadjáratot vezetett: 1004-ben, 1014-ben és 1021-ben. VIII. Benedek pápa 1014-ben Rómában császárrá koronázta.

Bármilyen áldásos volt is II. Henrik császár uralkodása a birodalom gyarapodását tekintve, az Egyház nem emiatt tiszteli a szentek sorában. Szentként azért tiszteljük, mert uralkodói hatalmával teljesen tiszteletben tartotta az Egyház jogait, és feltűnő volt személyes jámborsága és készsége a bűnbánatra. A templomokat és kolostorokat gazdagon megajándékozta. Különösen két nagy alapítás őrzi a nevét: a 981-ben feloszlott merseburgi

püspökség újjáalapítása és a bambergi püspökség megalapítása. Amellett, hogy az uralkodó nagyon reális politikus volt és a birodalom érdekeit állandóan szem előtt tartotta, egyházi alapításai mélyeséges hitében és egyházhűségében, valamint annak a feladatnak a felismerésében gyökereztek, amelyet szerinte az Egyháznak a világban be kell töltenie.

A merseburgi püspökség 1004-ben történt újjáalapítása megnyitotta az utat a szlávok misszionálása előtt. Nemcsak a korábban egyházi tulajdonban lévő birtokokat adta vissza a püspökségnek, hanem saját javaiból is gazdagon megajándékozta.

Legkedvesebb alapítása, a bambergi püspökség is missziós rendeltetésű volt. A terület ugyanis névlegesen már régen keresztény volt, azonban a püspöki székhely túl messze volt ahhoz, hogy a püspök igazán törődhessen a hívekkel. Henriknek hosszú tárgyalások során sikerült rávennie a würzburgi püspököt, hogy mondjon le a területről, és ezzel tegye lehetővé egy új püspökség alapítását. 1007. november 1-én végre sor kerülhetett a regnitzai püspökség megalapítására, melynek székhelye Bamberg lett. Henrik már három évvel korábban, 1004-ben megkezdte a katedrális építését Bambergben, amely valóban méltó volt arra, hogy püspöki templom legyen. A székesegyházat 1012. május 6-án szentelték fel a Boldogságos Szűz Mária, Szent Péter és Pál apostolfejedelmek, valamint Szent György és Szent Kilián tiszteletére. Sem előtte, sem utána nem volt püspökség, amely alapításakor olyan ajándékokat kapott volna, mint Bamberg. A birtokok, amelyek tulajdonába kerültek, olyan biztos alapokat jelentettek, hogy Bamberg a középkorban végig kiemelkedő szerepet játszott a német püspökségek között.

Bambergben két kolostor is Henriknek köszönheti a létrejöttét. A Szent István vértanú-templom fölszentelésekor, 1020-ban a császár személyesen fogadhatta Bambergben VIII. Benedek pápát, és a húsvétot a pápával együtt ünnepelhette a dómban. Ez volt Henrik uralkodásának egyik csúcspontja. Utolsó alapítólevelében, amellyel a fuldai kolostort alapította, ezt írta: „Kötelességünk, hogy az Istentől kapott javakat elsősorban Isten házáinak felszerelésére fordítsuk.”

Mindezen uralkodói tevékenységét gyenge egészségű, törekeny emberi testben hajtotta végre Henrik. A források közelebbről nem nevezik meg a betegségét. Luxemburgi Kunigundával kötött házassága gyermektelen maradt. Az a későbbi korok jámbor elképzelése volt, hogy szándékosan és tudatosan vállalt József-házasságban éltek, és ezért igen nagy tisztelettel magasztalták őket. A történészek inkább arra hajlanak, hogy gyermektelensége a betegségével függ össze. Ez azonban életszentségét egyáltalán nem zavarja. Alázattal és belenyugvással hajolt meg Isten akarata előtt, és feleségével egyetértésben minden vagyónát az Egyházra hagyta, mert „Krisztust választotta örökösének”, ahogy a bambergi alapítólevelében írja.

Henrik 1024. július 13-án halt meg a Göttingen melletti gronai császári palotában, hosszú betegség után. Holttestét Bambergbe vitték, és a dómban temették el. Felesége, Kunigunda később mellette kapott nyugvóhelyet. A 15. század elején Tilman Riemenschneider faragta a császári szarkofágot, életéből vett jelenetekkel díszítve a sírt. És a szent császár sírjához még ma is zarándokolnak, nemcsak a németek, hanem a franciák is. III. Jenő pápa 1146. március 12-én szentté avatta, miután a nép már hosszú ideje tisztelte. Szent II. Henrik az egyetlen szent német uralkodó. A szentté avatással az Egyház elismerését is kifejezte azért, hogy Henrik minden erejével gyarapította birodalmát, ugyanakkor védelmezte és támogatta az Egyházat, s ezáltal személyében megvalósította a „szent birodalmat”.

Ünnepét 1631-ben vették fel a római naptárba, de nem önálló ünnepként, hanem csak megemlékezésként Szent Anaklét mellett. Önálló ünneppé 1668-ban lett, július 15-i dátummal. 1969-ben áthelyezték halála napjára, július 13-ra.

**Istenünk,
ki Szent Henriket elhalmoztad kegyelmeddel,
és megadtad neki, hogy a földi királyság gondjai közepette
az odafönt valókat keresse,
kérünk, közbenjárására add meg,
hogy kötelességeinket teljesítve siessünk országod felé!**

14. Lellisi Szent Kamill

*Bucchianico, 1550. május 25.

†Róma, 1614. július 14.

Kamilló egy abruzzói katonatisztnek és a nála öt esztendővel idősebb feleségének volt a – későn született – fia. „Nehéz” gyermeknek számított. Édesapja ritkán volt otthon, édesanyját pedig korán, tizenkét éves korában elvesztette.

Édesapja iskolába küldte, de Kamillónak nem fűlött a foga a tanuláshoz. Inkább csavargott, kockázott és kártyázott. Ezért az édesapja arra gondolt, hogy katonának adja. Ebben az időben szinte csak zsoldos csapatok voltak, amelyek különféle kalandos vállalkozások céljára verbuválódtak; ha nem kellett harcolniok, valahol elszállásolták őket, s játékkal, verekedéssel üthették el az idejüket.

Az apa is, a fiú is ahhoz a sereghez állt be, amelyiknek a törökkel való hadakozás volt a feladata. Ancona felé tartva, ahol hajóra kellett volna szállniuk, Lellisi hadnagy meghalt. Kamilló is megbetegedett, lázas volt. A jobb bokáját is felhorzsolta, és a seb, mivel nem vetett rá ügyet, begyulladt és kezdett gennyedni. Egy szál magában a világon, pénz nélkül, betegen – Kamilló megfogadta, hogy ferences lesz. De amikor állapota jobbra fordult, elfelejtette az egészet.

Mielőbb vissza akart kerülni a sereghez, amely Lepantónál ragyogó győzelmet aratott. De a seb a lábán ezt nem tette lehetővé. Így Rómába ment, hogy a Szent Jakab-kórházban kezeltesse magát. Ez nem a mai értelemben vett kórház volt. A betegápolók az öregek otthonaiban, az árvaházakban és a hajléktalanok menhelyein is dolgoztak, és teljesen képzetlenek voltak; a legtöbbször maga is beteg volt, csak éppen nem fekvő, és így akartak némi hasznot hajtani; vagy olyan emberek voltak, akik semmi más munkára nem voltak alkalmasak, sőt nemegyszer betörők, akik itt húzták meg magukat. A kezelés idejére Kamilló is beállt betegápolónak, de mert összeférhetetlennek, fegyelmezetlennek bizonyult, és szenvedélye volt a szerencsejáték, hamarosan elbocsátották.

A velencei sereghez szegődött, és Cattaro előtt harcolt a törökök ellen. Utána a spanyolokhoz állt be, akik Afrika ellen indítottak hadat. Az átkeléskor nagy vihar támadt. Kamillónak eszébe jutott a fogadalma, és megismételte, de megint nem tartotta meg, ehelyett egész zsoldját, sőt még a kabátját és az ingét is elkockázta.

Azt remélte, hogy Manfredoniában újra a velenceiek szolgálatába állhat, de csalódott, így koldulásra kényszerült. Végül egy ember, látva, hogy erős, jól megtermett fiatal ember, szerzett neki munkát: a kapucinus kolostor építésében kellett segítenie. Eleinte nem ízlett neki a munka, de lassan kezdte magát jól érezni ebben a környezetben. Majd egy szomszédos kolostor meglátogatásakor igazi megtérést élt át. Annyira feltűnő volt a megváltozása, hogy a kapucinusok fölvevették posztulánsnak. A bűnbánat jegyében és az alázat szellemében folytatta az építést. De mégis el kellett küldeni, mert a lábán kiújult a seb.

Ismét Rómába ment, a Szent Jakab-kórházba. Több mint három esztendőbe telt, míg lábán a seb végre összeforrt. Kamilló úgy élte végig ezt a három évet, mintha novícius lett volna a kapucinusoknál. Ám amikor végre visszatérhetett a kolostorba, a seb ismét felnyílt, így nem engedték meg neki, hogy belépjen. Visszatért a Szent Jakab-kórházba, de most már végérvényesen. Örömmel fogadták, majdnem megválasztották a ház vezetőjévé. Nagy szeretettel ápolta a beteget és fájt neki, hogy a többi ápoló szeretetlenül bánt velük.

Embereket kellene találni – jutott újra meg újra eszébe –, akik készek volnának embertársaikban Krisztust látni és szolgálni. S valóban, nem sokkal később talált öt embert, négy világit és egy papot, akik hasonlóképpen gondolkodtak és szívesen lettek volna tagjai egy közösségnek. Csakhogy a kórházban nem nézték a dolgot jó szemmel. Ellenkezőleg,

Kamillónak szemére vetették, hogy széthúzást szít, és hatalomra törekszik. Gyóntatója, Néri Szent Fülöp gögnek minősítette, hogy világi létére közösséget akar vezetni. Kamilló tehát harminckét évesen beült az iskolapadba, és elkezdett latint tanulni. Két év múlva pappá szentelték. A gyóntatója azonban továbbra is kitartott amellett, hogy Kamillónak nincs küldetése arra, hogy közösséget alapítson. Ugyanakkor egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy az Egyházban igenis szükség van ilyen társaságra (a női betegápoló közösségek ebben az időben még nem léteztek).

A Szent Jakab-kolostorban is mindent elkövettek, hogy akadályokat gördítsenek elé. Kamilló végül társaival elment onnan, így „a betegeket szolgálók társasága”, ahogy magukat nevezték, legalább szabaddá vált, és módja nyílt rá, hogy más kórházakban vagy magánházaknál a betegek és a haldoklók szolgálatára szentelje magát.

Eleinte a társaságnak csak két helyisége volt a Tiberis mellett, az is nedves; utána került egy több szobás lakás, végül a Mária Magdolna-templomnál otthonra találtak. Emellett ugyanis volt egy elhanyagolt épület, amely valamikor kórház volt. Ezt helyreállíthatták maguknak.

Hogy fel lehessen ismerni a betegeket szolgálók társaságát, Kamilló egy vörös keresztet tett a ruhájukra. (Amikor Henri Dunant 300 évvel később megalapította a Nemzetközi Vöröskeresztet, ezt a jelet vette át.) Rómában hamarosan felfigyeltek a közösség tagjaira és önzetlenségükre. Kivált Kamillóra, aki elől járt a jó példával: semmilyen munka nem volt számára lealacsonyító vagy taszító, ha arról volt szó, hogy könnyíthet a betegek szenvedésein.

1591-ben XIV. Gergely pápa jóváhagyását adta a betegeket szolgáló kongregációhoz; Kamillót egyhangúlag megválasztották generálisnak. Csakhamar másutt is szívesen látott vendégek lettek a betegeket szolgáló közösségének tagjai – Nápolyban, Genovában, Milánóban, aztán lassanként Itália minden nagyobb városában. Sok fiatal, aki látta munka közben Kamillót és társait, vonzódott hozzájuk, és a betegápolást választotta hivatásul. Különös adományuk volt a betegeket szolgálóknak a haldoklók előkészítéséhez. Innen érthető, hogy a nép a „jó halál testvérei”-nek nevezte őket.

Sokan szolgálatuk ellátásába haltak bele: Nolában öten elkapták az általuk ápolott betegektől a pestist, amikor pedig Nápolyban tífuszjárvány tört ki, negyvenheten lettek tífuszosok, s közülük tizenöten bele is haltak.

Még súlyosabb próbatételt jelentett, hogy Campagnában éhínség támadt, és a teljesen lesóványodott, összeaszott emberek, akikben már alig-alig volt élet, ezrével tódultak Rómába. A túlnépesedett városban kiütéses tífusz (fleck-tífusz) tört ki, s a megbetegedettek ápolása közben a betegápoló testvéreknek mintegy a fele életét veszítette.

1598 telén Rómában nagy árvíz volt, s Kamilló hat társával kétszáz betegnek mentette az életét: ahogy a víz egyre magasabbra emelkedett, ők hordták őket a meredek csigalépcsőn egy emelettel mindig följebb.

A sok új alapítvány miatt Kamillónak egyre többet kellett utaznia. Az utakat többnyire gyalog vagy lóháton tette meg – ez emberfelettien nagy megerőltetést jelentett a beteg embernek: a lábán a seb még mindig gennyedt, és nagy fájdalmakat okozott neki, ehhez járult egy súlyos csonttörés, továbbá vese és gyomorbántalmai.

A sok külső és belső gond élete vége felé még tetéződött. Kamillónak az volt az álláspontja, hogy közössége tagjainak mindenféle munkára készen kell állniuk a betegek körül. Ezzel a kórházak eléggé visszaéltek, így előfordult, hogy papok súrolták a padlót és mosták a szennyest. Ez ellenkezést váltott ki a közösségen belül. De elégedetlenkedés támadt amiatt is, hogy Kamilló egyre újabb kórházak átvételével tetemes adósságot csinált.

1607-ben lemondott a generálisi tisztségről, az utazásokkal és a betegápolással azonban nem hagyott fel. Még ha teljesen kimerült volt is, odavonszolta magát az általa annyira szeretett betegekhez. S ha a társai arra kérték, mondjon nekik valamit, akkor újra meg újra ezt

mondta: „Szeretet, szeretet! A legszívesebben meghalnék, amikor mindig csak azt mondom nektek: »Szeretet, szeretet!« De nem tehetek róla, nem tudok mást mondani.”

1614. július 14-én Kamilló meghalt. A virágzó közösségeket, amelyeket hátrahagyott, a következő századokban újra meg újra megtizedelték a járványok. Tizenhárom tartományban még ma is mintegy kétezer tagja van ennek a kongregációnak.

Lellisi Kamillót 1746-ban avatták szentté, s 1886-ban lett a kórházak, a betegek és a haldoklók védőszentje; neve ott szerepel azokban az imákban, melyeket az Egyház a haldoklókért mond; 1929-ben XI. Pius az ő oltalma alá helyezte a betegápolói hivatást.

Ünnepét 1762-ben vették fel a római naptárba, július 18-i dátummal. 1969-ben áthelyezték július 14-re.

*

Állítólag mielőtt Kamilló megszületett volna, az édesanyjának álma volt. Látott egy nagy csapat fiú élén valakit, aki messze kiemelkedett a többi közül, s az összes fiúnak piros kereszt volt a mellén. Így azt remélte, hogy fia fog születni, akiből egyszer majd híres keresztes vitéz vagy szerzetes, sőt szent lesz. Jóllehet eleinte nem sok remény volt rá, az álom mégis valóra vált: 1595-ben lehetett először vörös keresztet látni a törökök elleni hadjárat alkalmával az egyik csatatéren, mégpedig nem a harcra buzdítás, hanem az életmentés szolgálatában. Kamilló nyolc társa is hadba vonult, és mindkét tábor sebesültjeit ápolták.

Egy alkalommal a pápa meglátogatta a Szentlélek-kórházat, ahol Kamilló a legszívesebben dolgozott. Amikor megérkezett, szemrehányást tettek Kamillónak, amiért abban a köpenyben fogadta, amelyben a betegeket is ápolta. Erre ő így válaszolt: „Hogyan? Amikor magával Krisztussal vagyok elfoglalva (a betegeire gondolt!), akkor miért öltöznék át a helytartója tiszteletére?”

Kamilló szeretete és áldozatkészsége nem ismert határokat: egyaránt gondja volt a bűnözőkre, a csavargókra, a szegényekre és a társadalom legkülönbözőbb kitagadottjaira. Buzgalmában tette ezt a számunkra furcsán hangzó kijelentést: „Ha nem volnának szegények, ki kellene ásni a közepéig a földet, hogy találjunk néhányat!” Egy nap úgy déltájban megjelent a szakács, és közölte, hogy nem tud főzni, mert a házban nincs semmi ehető. „Azért csak csengess ebédre – mondta Kamilló –, majd segít az Isten.” Alighogy kiejtette ezeket a szavakat, megállt a kapu előtt egy szekér, tele finom liszttel – egy jótévőjük küldte. Gyorsan nekiálltak sütni, és – ha kicsit késve is – asztalhoz ülhettek.

*

**Istenünk,
ki Szent Kamill áldozópapodat
a betegek rendkívüli szeretetének kegyelmével ékesítetted,
kérünk,
érdemeiért áraszd szívünkbe szereteted lelkét,
hogy testvéreinkben neked szolgáljunk,
és halálunk óráján biztonsággal költözhessünk Hozzád!**

15. Szent Bonaventura

*Bagnoregio, 1217/18.

†Lyon, 1274. július 15.

Szülővárosa, Civita akkoriban püspöki székhely volt, ma Bagnoregio egyik kerülete. Atyja, Giovanni di Fidanza híres orvos volt, édesanyját Maria di Ritellónak hívták. Születésének évét a források pontosan nem közlik, de olyan adatokat tudunk, hogy 53 éves korában halt meg, vagy – és ez látszik a legpontosabbnak – hogy harmincöt éves volt, amikor 1253-ban Párizsban teológiai doktor lett. Ez utóbbi adat alapján visszafelé számolva jutunk az 1217/18-as születési évhez. A keresztségben a János nevet kapta.

Saját visszaemlékezéseiből tudjuk, hogy kisgyermek korában súlyos betegségbe esett. Édesanyja akkor fogadalmat tett: ha meggyógyul, a ferencesek kolostorába adja nevelésre. A hagyomány szerint Assisi Szent Ferenc a városban járt, ölébe vette a gyermeket, és ezt mondta róla: „Buona ventura!”, azaz „szép jövő”, és meggyógyította. A fogadalom értelmében a kis János valóban a ferencesek kolostorában nevelkedett. 1236/38 táján a párizsi egyetemre ment, ahol filozófiai tanulmányait 1242/43-ban fejezte be.

Huszonöt évesen, érett megfontolással lépett a ferences rendbe, ahol a Bonaventura nevet kapta. 1243–48 között végezte a teológiát a rend híres párizsi főiskoláján Halesi Alexander irányítása mellett, akit „tanárom és atyám”-nak nevezett. 1248-tól az akkori tanulmányi rendnek megfelelően tanítani kezdett, és 1253-ban nyerte el a doktori fokozatot, mely után négy évig a rendi főiskola tanára volt. Éppen ezekben az években folyt a vita Párizsban, hogy a kolduló rendek tagjai taníthatnak-e az egyetemen, vagy sem. Mire a vitának IV. Sándor pápa véget vetett (1257. augusztus 2.), Bonaventura már nem volt Párizsban: február 2-án Rómában a rendi káptalan megválasztotta a ferences rend általános főnökének, generális miniszternek.

Tizenhat éven át viselte ezt a tisztséget a rend történetének nehéz időszakában. A második ferences nemzedékben ugyanis nagyon élesen felmerült a kérdés: szó szerint kell-e venni Szent Ferenc reguláját, s egyáltalán megvalósítható-e a teljesen szegény, apostoli életforma? A renden belül és kívül sokan voltak, akik azt mondták, hogy akiben nincs meg Szent Ferenc karizmatikus lelkülete, márpedig a második nemzedékben már nincsen, az nem élhet úgy, mint a rendalapító, tehát a bencés vagy ágostonos kolostorok mintájára át kell szervezni a rendet. Mások ellenben eretnekségig menő szélsőséggel hirdették, hogy az igazi Egyház az eredeti szentferenci életformában él, s aki azt feladja, a kereszténységet árulja el.

Bonaventurának nem annyira szervező- és kormányzókézségével, mint bölcsességével és szelíd életszentségével sikerült úrrá lennie a széthúzó erők felett. Egységben tudta tartani az akkoriban mintegy harmincezer főt számláló hatalmas, túl hirtelen felduzzadt szerzetet. A legtöbbet nem szavával, hanem példájával érte el: szegénységben és tudásban, józanságban és tökéletes engedelmességben élte szerzetesi életét.

Rendfőnöki székhelye Párizsban volt, de szükség szerint sokat utazott. Bejárta Itáliát, Galliát, 1258-ban és 1265-ben Britanniában járt, 1259-ben Flandriát, 1264-ben a német birodalmat és Hispániát kereste föl. Ahol megfordult, mindenütt prédikált a népnek, de beszélt királyok és pápák előtt is. Ugyanakkor figyelemmel kísérte a párizsi egyetem életét. 1267 és 1268 nagybőjtjén maga is tanított. 1273 húsvétja után tartotta híres előadásait a teremtéstörténetről (Hexaëmeron).

1265-ben a pápa felkínálta neki a yorki püspökséget, de Bonaventura nem fogadta el. Más rendek főnökeivel együtt dolgozott a II. lyoni zsinat előkészítésén, miközben 1273. május 28-án a pápa kinevezte bíborossá és a Róma közelében lévő Albano püspökévé. A kinevezés hallatára Bonaventura a pápához indult, akivel Firenze közelében találkozott, majd vele

együtt Lyonba ment. A zsinatot előkészítő bizottság elnöke volt. Az üléseket 1274. május 7-től július 17-ig tartották. Közben a pünkösdi vigíliáján megtartott rendi káptalan fölmentette a rendfőnökség alól. A zsinaton két híres beszédet mondott, és sok fáradozása gyümölcseként július 6-án megszületett az unió a görögökkel.

Bonaventurára egyaránt jellemző a valóságérzék és a lélek mélyére látás, a teljesítőképeség és a szolgálatkészség, a szervezni tudás és a melegszívűség. Tanítója, Halesi Alexander mondta róla, hogy olyan, mintha benne Ádám nem vétkezett volna. Némelyek hiányolják nála a rendkívüli önsanyargatásokat. Bonaventura aszkézise ugyanis átlagos volt és emberi. Az általa olyannyira tisztelt rendalapítót nem igyekezett a szigorú vezeklésben követni. Neki nem az elemi erő kitörését kellett állandósítania; az ő történelmi feladata az volt, hogy a lelkekbe vigye át ezt az erőt.

Szíve minden rezdülését, a Világ Urának minden dicséretét, és az Örök Atya minden segítségül hívását rendszerint – szüntelenül forgó – agyának munkája kísérte. És ugyanígy vagy még inkább: nem volt olyan gondolata, amelyet át ne járt volna a szív melege; értelmi munkája az imádságban gyökerezett. Utak Istenhez című munkája élén a következőket olvashatjuk: „Azzal kezdem, hogy segítségül hívom az örök Atyát, az Őskezdetet, akitől a megvilágosítások alászállnak, a Világosság Atyját, akitől minden jó adomány és minden ajándék származik (Jak 1,17); a Fia, Urunk, Jézus Krisztus által hívom segítségül, hogy nyissa meg a szememet, és lábunkat igazítsa a béke útjára.”

Tudás és hit Bonaventuránál nem zárja ki, ellenkezőleg: kölcsönösen föltételezi egymást: a hit adja értelmünknek azt a tisztaságot és azt az irányt, amely képessé tesz minket arra, hogy Istenről és az emberekről helyesen gondolkodjunk. Nézete szerint veszélyes dolog a filozófiai gondolkodást a hitigazságoktól és a teológiától elszakítani, mert nem az értelmünk, hanem a hitünk ad választ lelkünk legmélyebb kérdéseire, a létünket, utunkat és célunkat illető kérdésekre. Ha a hitnek ezekre nem volna válasza, vagy mondhatjuk: ha Krisztus nem adna választ, akkor az ember nagyon könnyen eltévelyedne, és a végén kételyei támadnának afelől is, hogy egyáltalán birtokába kerülhet-e valaha az igazságnak. Értelmünket az ősbűn elhomályosította, így Istent, valamint a lét és az élet értelmét csak mintegy törött tükörben látjuk. A hitből erőt merítve és a hit világosságánál azonban meglátjuk Istent a bennünket körülvevő világban, a saját lelkünkben, és mindenben, ami fölöttünk van.

Bonaventura előtt a világ kinyílik, mint egy könyv, és úgy tud benne olvasni, hogy mindenütt Isten nyomait fedezi fel.

„Akiben a teremtett dolgok nem gyűjtanak világosságot, az vak; aki hangos szavukra nem ébred fel, az süket, aki a teremtett dolgokért nem áldja az Istent, az néma; aki ezek tanúságát figyelmen kívül hagyja és nem ismeri el az Őskezdetet, az örült. Nyisd hát ki a szemed, füled, ajkaid mozduljanak és legyen egészséges a szíved, hogy minden teremtményben Istenedet láthasd és dicsőítsd, szeresd, tiszteld és áldjad.” (**Itinerarum**)

Az örök Atyának Jézus Krisztus, a megtestesült Ige a tiszta képmása. Ő a központja életünknek, tárgya szeretetünknek és megismerésünknek. Bonaventura kedvenc gondolata az őskeresztény igazság, hogy ti. Krisztus által és Krisztusban úton vagyunk az örök Atya felé: „Ezen a központon (Krisztuson!) át térünk vissza, és kapjuk – az élet forrásánál – az életet” (Hexaëmeron).

Aki azonban Krisztust meg akarja ismerni, annak ahhoz a forráshoz kell nyúlnia, amelyet az Egyház évszázadokon át hűségesen megőrzött, a Szentíráshoz. A Biblia Bonaventura számára Isten megismerésének kimeríthetetlen forrása. A tiszta víz folyamának nevezi, amely átszeli a történelmet; máskor kertnek mondja, ahol életet tápláló eledel terem; vagy Isten szívének, szájának, nyelvének, palavesszőjének. Minden, amit Bonaventura ír vagy mond, azt nemcsak áthatja a Szentírás, hanem sokszor úgy is fogalmaz, ahogy a Szentírásban találja. A Szentírásban fölleli azt, amit a filozófiában nem talál: a tudást, amely nemcsak az értelmet gazdagítja, hanem egész létünket újjáalakítja és megeleveníti. Ezért Bonaventura nemcsak a

filozófiai műveket nézi bizalmatlanul, hanem a teológiaiakat is: soha nem tartalmazzák a teljes és tiszta igazságot. A Szentírás tiszta borába nem volna szabad – mondta egyszer – túl sok filozófiai vizet keverni, nem volna szabad a benne foglalt életet az értelemmel túlságosan felvizezni: „Rossz csoda volna, ha a bor vízzé válna.”

Így Bonaventura a világból, a megtapasztaltakból és a Szentírásból létrát épít, amelyen felér az Istenhez. Az istenismeret legfelső lépcsőfoka azonban, amelyre földön az ember egyáltalán fölléphet, átvezet mindeneken túl a kifürkészhetetlenbe, Isten sötétségébe. Bonaventurát sem mint teológust, sem mint embert nem ismernénk, ha nem vennénk tekintetbe személyiségének ezt a misztikus magvát, szívének sajátos szenvedélyét, amely végül a gondolkodásnak és a tudománynak egész fegyverzetét elveti. „Ha azt kérdezed, hogyan lehet az istenismeretnek erre a legmagasabb fokára eljutni, akkor ne a tudományt kérdezd, hanem a kegyelemtől várj választ.” És: „A léleknek sokféle képessége van arra, hogy valamit elsajátítson: az érzékelés, a képzelőerő, az ítéletalkotás és a megértés képessége. Ezekre mind kell támaszkodni. A csúcson azonban a szeretet teremt egységet, amely mindent felülmúl.”

Bonaventura nem szánt sok időt teológiai gondolatainak rendszerezésére és írásba foglalására. Ereje zömét lekötötték az egyházi teendők és a rend nagy felelősséggel járó vezetése. Ennek ellenére a modern latin kiadásban kilenc nagy kötetet tesznek ki művei.

Bonaventura, akit az utókor a Doctor Seraphicus, 'Szeráfi doktor' címmel tisztelt meg, a görögökkel létrejött megegyezés másnapján megbetegedett, és egy héttel később, 1274. július 15-én, vasárnap hajnalban meghalt. Temetésén a pápa az egész zsinattal együtt jelen volt. Sírja a lyoni Szent Ferenc-templomban van. 1482-ben avatták szentté, 1533-tól tiszteljük mint egyháztanítót. Ünnepe a szentté avatáskor felvették a római naptárba, július második vasárnapjára. 1568-ban áthelyezték július 14-re, 1969-ben pedig a halála napjára, július 15-re.

*

A rend második alapítójáról, a szeráfi doktorról mindenekelőtt saját írásai és a rendi hagyományok alapján alkothatunk képet.

A fiatal teológusról a párizsi egyetem híres kancellárja, Johannes Gerson így vélekedett: „A tanítása mélyenszántó, biztos, jámbor, igaz, áhítatos. Felgyújtja a szívet és az akaratot. Jobb volna, ha leírná műveit, mintsem hogy tovább folytassa őket. Mert ez a tanítás elég.”

Aquinói Szent Tamás, aki Bonaventurának professzortársa volt, egy alkalommal meglátogatta kollégáját. A szobájában nem látott mást, mint egy íróasztalt, rajta néhány felütött könyvet, mellette egy vastag fóliánsokkal tele könyvespolcot, amelynek tetején egy koponya állt, a könyvek mellett pedig egy függönyt. Ahogy a könyveket szemügyre vette, nem talált köztük semmi különösét. Azt gondolta, talán a függöny mögött őrizi barátja azokat a kincseit, amelyekből tanítását meríti, amelyek tanításának mélységet és izzást kölcsönöznek. Szent Tamás kérésére Bonaventura elhúzta a függönyt, és látogatója – nem kis ámulatára – nem látott ott egyebet, mint egy keresztet. Bonaventura mosolyogva mutatott rá: „Ez az én könyvtáram!”

Egy másik alkalommal tudományos vitája volt a két nagy teológusnak. Bonaventura a Megfeszítetre való hivatkozással oldotta meg a nehézségeket, aki minden rejtélynek a kulcsa. Tamás látta, hogy barátja feje fölött megjelenik a kereszt, sugarak törtek elő belőle és beragyogták Bonaventura száját. Ettől kezdve Tamás „Krisztus iránti tiszteletből” nem szállt vitába Bonaventurával.

Tamástól származik az a szép mondás is, hogy „Hagyjuk, hadd dolgozzék a szent a szentért!” Arról értesült ugyanis, hogy Bonaventura Assisi Szent Ferencről ír.

Bonaventura lényének legszembetűnőbb vonása a jóság volt. Egy szép példa: amikor mint rendfőnök Assisi felé tartott a káptalanra, betért a folignói kolostorba. Mindenki szeretett volna beszélni vele, tanácsot kérni, vigaszt kapni. Csak egy testvérrre nem került sor – túlságosan rövid volt az idő. Ez előresietett az úton, és egy olyan helyen várakozott, ahol

Bonaventurának és kísérőinek el kellett haladniuk. Minden elfogódottság nélkül, bátran megszólította előljáróját: „Atyám, lelkem vigasztalására beszélnem kell veled. Kérlek, ne utasítsd el alattvalódat!” A szent azonnal kivált kísérői közül, leült az útszélre, és türelmesen hallgatta. A dolog sokáig tartott, mert a barátoknak sok minden nyomta a szívét. A kísérői már türelmetlenek voltak, de Bonaventura hagyta, hadd beszéljen, aztán szeretettel vigasztalta, úgyhogy az boldogan tért vissza a kolostorba. Kísérői szemrehányást tettek neki, hogy úgy megvárakoztatta őket, s hogy egy egyszerű barát kedvéért leült az útszélre. Bonaventura ezt válaszolta: „Nem tehettem másképp. Én a szolga vagyok, ő az úr. Gyakran gondolok a szabályra: Az előljáróknak jóságosan és szeretettel kell a testvéreket fogadniuk, és bizalmat kell bennük ébreszteniük, hogy úgy viselkedhessenek és úgy beszélhessenek velem, mint úr a szolgálival.”

Bonaventura egy alkalommal ellátogatott a perugiai kolostorba Szent Ferenc ismert kísérőjével, Egyed testvérrel. Az mindjárt rákezdte: „Ti sok kegyelmet kaptok Istentől, atyám! De mi szegény, műveletlen barátok ugyan mit tehetnénk lelkünk megmentésére?” Bonaventura így válaszolt: „Ha Isten ad kegyelmet szeretni, akkor az elég.” A barát: „De hát szerethet-e úgy egy műveletlen, mint egy művelt?” Bonaventura: „Egy öreg anyóka jobban szeretheti Istent mint a teológia professzora.” Erre Egyed Isten szeretetétől lángra gyúlva a városba rohant, és az emberek nem kis meglepődésére túláradó örömmel egyre csak azt kiabálta: „Te szegény, együgyű anyóka örülj, mert még Bonaventura testvért is felülmúlhatod!”

Bonaventura alázatos testvér maradt akkor is, amikor tekintélye elérte tetőfokát. Amikor kinevezték kardinálisnak és úton volt Róma felé, Bosco a Fratiban pihenőt tartott, s szokása szerint segített mosogatni. Épp ekkor érkeztek meg a pápai követek, akik a bíborosi kalapot hozták. Bonaventura egy fára akasztotta a kalapot és befejezte a mosogatást. Azután fogta a kalapot, s elindulásakor így szólt: „Az egy testvérnek volt a munkája, most a kardinálisé következik. Az üdvös volt, és örömet szerzett, ez a mostani terhes és veszélyes.”

Bonaventura az írásaiban használt képekkel, stílusával nem mindennapos költőiségről tett tanúságot. A hagyomány szerint Itinerariuma Dantét is megihlette, az Isteni színjáték ugyanis hasonló gondolatokat tartalmaz, csak versben.

Az Istenhez vezető útról minden időre érvényesen így foglalta össze tapasztalatait: „Titokzatos és mélyen elrejtett, és senki nem ismeri, aki nem élte át, aki nem vágyik rá, és senki nem vágyik rá, akit a Szentlélek tüze egészen föl nem gyújt. A kereséstől kevés függ, a fölkenéstől sok; a nyelvünk szerepe kicsi, a belső öröme nagyon nagy.”

*

**Istenünk,
ki Szent Bonaventura hitvallódat és püspöködet
csodálatra méltó tanítóként adtad Egyházadnak,
engedd kegyesen,
hogy bölcsessége gazdagítson,
irántad való szeretete pedig gyújtson lángra minket!**

17. Szent András és Szent Benedek

*Lengyelország, 10. század

†Szkalka, 1010 körül

A fehér kámzsás pálosok Czestochowájába vasúton utazó magyar zarándok többnyire a Vág folyó völgyének veszi az útját. A vonat ablakán kitekintve Lipótvár (Leopoldov) vasúti csomópontjától kezdve egyik várról a másikat éri. Ezek sorában a folyó jobb partján Trencséntől nem messze a Fehér-Kárpátok hegyvonulatában található a szkalkai klostromrom és a hajdani bencés apátságának ma is használatban levő, kéttornyú temploma. Július 17-én, majd különösen az ezt követő vasárnapon közeli és távolabbi zarándokok lepik el e búcsújáró helyet.

András és Benedek életét Boldog Mór pécsi püspök írta meg. Eszerint Szent István királyunk uralma idején jöttek lengyel hazájukból Magyarországra. Zoerardus (Szvorad, magyarosan: Szórád) lengyel hagyomány szerint már odahaza is remeteként élt a Dunajec folyó mellett, ami nem valószínűtlen adat, ha figyelembe vesszük, hogy Ottó császár Boleszláv lengyel fejedelem kérésére Szent Romuáldnak, a kamalduliak későbbi rendalapítójának egyik Ravenna környéki szigetmonostorából küldött hithirdető szerzeteseket. Magyarországon előbb a Szent István alapította zoborhegyi bencés apátság tagjai lettek, Nyitra vára közelében. Ott adta Fülöp apát Zoerardusnak az András nevet. Ugy látszik azonban szíve itt is a korábban megszokott remeteélet felé vonzotta, mert Fülöp apát engedélyével remeteségbe vonult a Trencsénnel átellenben emelkedő Szkalka (= kis szikla) barlangjába. Az ilyen remeteséget nem úgy kell elgondolnunk, hogy a kolostori közösséggel minden kapcsolat megszakadt. András időnként megjelent Zoborhegyen, hogy részt vegyen a közös ünnepi zsolozsmán és konventmisén, de avégett is, hogy Fülöp apát kezéből átvegye a kopott helyett az új rendi ruhát, vagy a nagybőjt 40 napjára való 40 darab kókuszdiót. Másrészt a szerzetestársai is meg-meglátogatták őt szkalkai magányában. A nem messze fakadó hőforrás vize is odavonzhatta azokat, akiknek köszvényére vagy más ízületi bajára hasznos volt ez a kénes hévíz. (Ma kiváló fürdőhely Trencsénteplic, szlovák nevén Trencianske Teplice.) Különösen barátja és tanítványa, Benedek volt gyakori vendége.

András nemcsak ételben s italban tartott szigorú mértéket. A testének szükséges alvást is minden módon megkurtította. Pihenőhelye egy tölgy laposra faragott törzse volt. Ezt azonban sövényvel fonta körül, a sövényt pedig teletűzdelte kihegyezett nádszálakkal, hogy fölébredjen, ha elszundítva oldalt dől és a sövényhez ér. A feje fölé fából faragott korongot helyezett, s négy nagy követ függesztett föl rá, hogy a feje ezekbe ütközzék, ha előredől vagy hátrahanyatlík szunyókálás közben. Az önfegyelmzésnek ezen eszközeivel szokták őt később ábrázolni.

Bizonyára a favágás is a hazájából és korábbi földműves életmódjából magával hozott készsége volt. Ezt szkalkai magányában is kiadósan gyakorolhatta, hiszen akkoriban az a terület még a gyepük (korabeli országhatár) előtti őserdő volt. András szerette ezt a munkát, de a sok bőjtölés miatt hiányzott hozzá a testi ereje, s ezért nemegyszer elájult munkája közben. Mindez csakhamar felőrölte életerejét, úgyhogy egy alkalommal a tisztelői holtan találtak rá barlangjában. Tüstént értesítették a zoborhegyi bencéseket, akik a holttestét Nyitrára szállították, s ott a Szent Emmerám tiszteletére épült székesegyházban temették el.

A történetek után Benedek vonult el a szkalkai magányba... De csak 3 évvel élte túl mesterét. Rablók támadtak rá kincseket keresve rejtekében. Mikor rájöttek, hogy csalódtak számításukban, agyonütötték, holttestét lehurcolták a Vág partjára, és a sebes folyóba vetették. Később a hívek megtalálták, Nyitrára szállították, s az ottani székesegyházban mestere, Szent András mellé temették.

Az említett szkalkai bencés apátságot Jakab nyitrai püspök alapította 1224-ben. A két remete koporsója azonban a nyitrai székesegyházban van, a keresztlevétel oltára mögötti kápolnában, s ide, valamint a zoborhegyi kolostor romjaihoz kegyelettel zárandokolnak a város és környéke szlovák és magyar katolikusai. Személyük és működésük így három közép-európai ország helyi egyházának összekötő hídja.

*

Boldog Mór püspök így ír a szent remetéről legendájukban (Vargha Damján fordításában):

„Egyszer a vadonban tanyázó rablók egy erdőben összekaptak, és a hosszas verekedésben egyikük súlyosan megsebesült. Az összecsapás után, minthogy a sebesültet társai nem akarták az erdőben elhagyni; meghányták-vetették a dolgot, és úgy határoztak, hogy a fentebb említett András (ez volt Zoerard szerzetesi neve) barlangjába viszik, akinek híre ekkor már a környéken mindenfelé elterjedt. Minthogy azonban a helye még jó messze volt, a rabló útközben kiszenvedett. A holttestet mindazonáltal elcipelték a barlanghoz, és ott letették. Mikor azután úgy éjféltajt a hullát el akarták földelni, a lélek visszatért a halottba, és kezdett fölemelkedni. Erre a jelenlevők szörnyen megrémültek, és ijedtükben futásnak eredtek. De az újra életre ébredt visszahívta őket, mondván: Barátaim, ne féljete, ne fussatok el, engem Szent Zoerard támasztott föl életre a halálból. Azok pedig örömben sírva fakadtak, és kérték, hogy menjen velük. Ő azonban kijelentette, hogy ebből a barlangból sohasem távozik el, hanem mindvégig ott szolgál Istennek és Szent Zoerardnak. Úgy is cselekedett, ahogy megfogadta, és egész haláláig ott maradt.”

*

**Urunk és Istenünk,
ki megörvendeztetsz minket
Szent András remete és Szent Benedek vértanú ünnepével,
kérünk, segíts,
hogy az örök boldogságban velük együtt dicsőíthessünk Téged!**

18. Boldog Hedvig

*1373. december vége és 1374. február közepe között

†Krakkó, 1399. július 17.

Boldog Hedvig lengyel királynő, Nagy Lajos magyar és lengyel király, valamint Erzsébet boszniai hercegnő harmadik gyermeke volt. Egy szerződés értelmében, melyet atyja, Lajos király Lipót ausztriai herceggel kötött, Lipót fia, Vilmos hitvesének szánták. A házasságkötés szertartását a négy éves Hedvig és a nyolc éves Vilmos között 1378. június 15-én Haimburgban Demeter bíboros, ostrzyhomiai érsek végezte. A két gyermeket ezután együtt nevelték Bécsben.

Amikor Hedvig 6 éves lett, hazahozták Magyarországra, hogy itt készüljön föl a tényleges házasságkötésre. Atyja, Nagy Lajos Vilmostal együtt a magyar trónra szánta, de a király halála után az özvegy Erzsébet királyné és a nemesek az idősebb leányt, Máriát ültették a magyar trónra, Hedviget pedig a lengyel trónra rendelték. Hedvig 1384 őszen érkezett Krakkóba, és október 15-én, védőszentjének, Sziléziai Szent Hedvignek ünnepén koronázta meg Bodzanta gnieźnoi érsek. A lengyelek azonban, akik Hedviget királynőjüké választották, Vilmost nem akarták a trónon látni. Ezért amikor Jagelló László követeket küldött, hogy megkérje Hedvig kezét, szívesen fogadták, meghallgatták kérését, főként mert ígéretet tett arra, hogy vele együtt az egész litván nép megkeresztelkedik és egyesül Lengyelországgal.

A Habsburgok azzal válaszoltak a lengyel tervre, hogy Krakkóba küldték Vilmost, aki be akart törni Wawel várába. A Haimburgban megkötött házasság ugyanis nem kívánt újabb házasságkötést, csupán meg kellett volna a jegyeseknek erősíteniük a korábban kötött házassági szerződést. A lengyelek azonban fölfedezték a tervet, és Vilmost kiűzték az országból.

Hedvig, aki gyermekkorától kezdve nagyon hűséges volt a kegyelemhez, bár teste-lelke tiltakozott az új házasság ellen, mégis beleegyezését adta, mert Isten akaratát látta benne. László 1386. február 12-én érkezett Krakkóba, s három nap múlva testvéreivel és kíséretével együtt megkeresztelkedett. Február 18-án megtartották az esküvőt. A Habsburgok, kiknek reményei ezzel szertefoszlottak, hamis híreket kezdtek terjeszteni Vilmos és Hedvig korábbi együttéléséről. Hedvig a Wawel katedrálisában a papság és Bodzanta érsek jelenlétében nyilvánosan visszavonta a gyermekkorában tett házassági ígéretét. VI. Orbán pápa személyesen vizsgálta ki az ügyet, nemcsak a lengyelektől kapott jelentés alapján, hanem legátusa, Maffiolo Lampugnano érsek által is, akit csak ezért küldött 1386-ban Lengyelországba. Később Bonaventura padovai bíboros is vizsgálatot folytatott. A pápa, meggyőződve Vilmos vádjainak alaptalanságáról (miután Vilmos meg se jelent Rómában a kánoni tárgyaláson, melyet ő kezdeményezett), 1388. április 18-án bullát intézett Jagelló Lászlóhoz. Ebben dicséri megtérését és szól a házasságáról, melynek érvényességéhez nem fér kétség. VI. Orbán szívélyes kapcsolatot tartott fenn később is a királyi párral, utóda, IX. Bonifác pedig elfogadta, hogy keresztapja legyen születendő gyermeküknek. Mindez elképzelhetetlen lett volna, ha a házasság érvényessége felől bármi kétség maradt volna fenn.

Hedvig tevékenyen részt vett az állam életében, s mindent megtett az ország nagyságának és hatalmának biztosítása érdekében. Tevékenysége nem korlátozódott a szokásos királynői tevékenységre: egyszerű és tiszta életvitele (melyet nem könnyen rendelt alá a kor szokásainak és eszméinek), vele született értelmessége és széles körű műveltsége révén sok emlékezetes dolgot művelt rövid élete folyamán. Mindenekelőtt elérte azt, amit sem törvény, sem fegyver nem tudott elérni: a pogány Litvániát a kereszthez vezette. Mint Litvánia Istentől vezetett apostola gondoskodott megfelelő személyek kiműveléséről, kik értették a

megkeresztelt nép nyelvét, lelkületét, adottságait és jellemét: Prágában 1397-ben kollégiumot alapított litván teológusok számára.

Sokat fáradozott az elszakadt Ruténia megtérítéséért is. Tudván, hogy a ruténok ragaszkodnak a keleti nyelvhez, fölismerte, hogy csak akkor nyerheti meg őket az Egyháznak, ha meghagyják nyelvüket és gazdag szertartásaik használatát. Ezért a szláv bencésekhez fordult és kérte, nyissanak Krakkóban novíciátust. Rómában elérte, hogy a pápa engedélyezze a krakkói egyetemen a teológiai fakultás megnyitását. IX. Bonifác 1399. január 11-én adta meg az engedélyt.

Hedvig szíven viselte a betegek, árvák, szegények, elesettek sorsát. Gyakran látogatta a kórházakat, és ápolta betegeiket. Sokat próbálkozott a parasztság nyomorának enyhítésével.

Szentség hírében halt meg. Nem a Wawel-katedrális kriptájába temették el, mint a többi királyokat, hanem a főoltár alá, azzal a meggyőződéssel, hogy csak kis ideig marad ott, addig, míg föl nem emelik az oltár dicsőségébe. Már 1426-ban megalakította Wojciech Jastrzembić gnieźnói érsek az első bizottságot, melynek feladata Hedvig életszentségének kivizsgálása volt. Föltételezhető, hogy az eljárás akkor szakadt félbe, amikor Jagelló Kázmér 1454-ben feleségül vette Habsburg Albrecht leányát, Erzsébetet, akinek nagyatyja Vilmos herceg testvére volt. Erzsébettel és kíséretével a Wawelben otthont kapott a Hedvig iránti ellenszenv is.

A boldoggáavatási eljárás több évszázadig tartó megszakadása ellenére is a nép szívében elevenen élt Hedvig tisztelete és emlékezete. Bizonyítja ezt az ikonográfia, hiszen a lengyel szentek és boldogok között őt is ábrázolták. Pótolhatatlan veszteséget jelent e szempontból a waweli Szent Kereszt-szárnyasoltár pusztulása, melynek képeit csak egy 1670-es leírásból ismerjük. Az oltárszekrény külső oldalán négy alak volt látható: Sziléziai Hedvig, Boldog Kinga, Szent Brigitta és Boldog Hedvig a következő aláírással: „Boldog Hedvig királynő, Jagelló László hitvese, meghalt 1399-ben”. A képen Hedvig a feszület előtt térdelt királyi ruhában, feje körül glóriával.

A lengyel püspöki kar 1933. szeptember 29-én Czestochowában tartott ülésén egyhangúlag elhatározta, hogy ismét kéri Hedvig – vagy ahogy a lengyelek mondják: Jadwiga – boldoggá avatását. Az eljárást 1950-ben fölújították.

21. Brindisi Szent Lőrinc

*Brindisi, 1559. július 22.

†Lisszabon, 1619. július 22.

XXIII. János pápa egyháztanítóvá avatta Brindisi Szent Lőrincet. Apostoli Tanító megtisztelő címe apostoli életmódjára, és arra a missziós tevékenységre utal, amelyet egész Európában kifejtett. A szent alakja ragyogó fényességgel tűnik elénk, szemben ellenfele, fra Paolo Sarpi homályos személyével. Sarpi, aki éppen úgy szerzetes volt, mint Lőrinc, zseniális tehetség volt, és még ma is világhíresség lenne, ha a természettudományos kutatás területén maradt volna.

Mindkét szerzetest nagy feladatokra hívta meg Isten, de kettőjük közül csak az egyik érte el az életszentséget, a másik mint az egyháztörténelem tragikus alakja, kiközösítve és kiengesztelődés nélkül halt meg. Életük több esztendőn át párhuzamosan haladt. Velencében sokszor találkoztak, mindkettőjükben égett a szerzetesi élet eszménye, és fiatalos lelkesedéssel vágtak neki az osztatlan istenszolgálatnak. A túlzott vezeklés Lőrinc egészségét úgy megviselte, hogy később szinte lehetetlennek látszott, hogy missziós munkát végezhesen. Sarpi, aki szervita volt, szintén kemény aszkézisben élt. Már középkorban lemondott a húsról és a borról. Mindketten engesztelő áldozattá akartak válni az emberekért, akiknek tobzódó élete a szemük előtt zsibongott.

Felismerve, hogy Velencében otthonra találtak a szabadgondolkodók, illetve a közeli Pádua egyetemének vonzását érezve mindketten nagyon buzgón tanultak. Sarpit egészen magával ragadta és lebilincselte a világi szellemű humanista képzés. A fiatal kapucinust, Lőrincet ezzel szemben egy könyv kerítette hatalmába: a Szentírás. Úgy olvasta a Bibliát, mintha tegnap, egészen frissen írták volna. És úgy szerette, mintha a menyasszonyát szeretne volna benne. Úgy megtanult héberül, hogy prédikálni tudott a zsidóknak! S nemcsak olvasta, hanem megmaradt benne az olvasott szöveg annyira, hogy saját bevallása szerint szóról szóra le tudta volna írni a héber szöveget, ha valamilyen szerencsétlenség folytán minden héber szentírási szöveg megsemmisült volna.

Emellett Lőrinc született szónok volt. Életszentségének és csodatételeinek híre messze megelőzte. Ha valahova készült, a templomot már órákkal előbb zsúfolásig megtöltötték az emberek, hogy hallhassák és láthassák. Azokban az években, amikor „a szent tábornok” gyalog járta végig Európa országait és mindenütt prédikált, az emberek úgy érezték: egy új apostol jelent meg a földön. Seregestül vonultak ki a fogadására, virágokkal és lombos ágakkal borították be az utat, amerre elhaladt. Prédikációit tíz fólió kötet őrzi. Szentírásmagyarázatai minden idők tudósait lenyűgözik szakszerűségükkel. Egyszerű, pátosz nélküli stílusa rendkívül modernnek hat ma is.

Mindkét szerzetes előtt nyitva állt a lehetőség, hogy egyik a szervita, másik a kapucinus renden belül fontosnál fontosabb tisztségek sorát töltsse be. Sarpi generális prokurátor lett, ami rendjében a második legmagasabb hivatal volt, Lőrincet pedig a Székesfehérvár melletti győzelem után (1601) generálissá választották, később még négy alkalommal viselte a generális definitör tisztségét. Mindezek ellenére Lőrinc alázatos szerzetes maradt. Ha szükség volt rá, szívesen segített a konyhán, a mosogatásban is. És minden külső tevékenysége mellett állandóan misztikus szemlélődésben élt!

Koruk veszedelmes körülményei mindkettőjükre diplomáciai feladatokat is róttak. Sarpi göggyének beteljesülését az a perc hozta meg, amelyben Velence meghívta a köztársaság teológusának. A pápa elleni gyűlölet úgy elvakította, hogy szövetségbe akarta tömöríteni a pápa ellen az összes protestáns fejedelmet, és attól a gondolattól sem riadt vissza, hogy általános háborút robbantson ki. Lőrinc a másik táborhoz tartozott. A pápa, a császár,

hercegek és városi tanácsok bíztak rá nagyon kényes diplomáciai feladatokat. És Lőrinc nem bújt ki e megbízatások elől. Számára ez is elsősorban apostolkodás volt, beavatkozási lehetőség az általa annyira szeretett Egyház javára. Szolgálatait egész Európa érdekében végezte, miként ezt a Székesfehérvár melletti ütközetben félreérthetetlenül megmutatta. Amikor Miksa bajor herceg, aki Lőrinc barátja volt, elismerését fejezte ki szolgálatai miatt, melyek lehetővé tették a Katolikus Liga létrejöttét, ezt mondta: „Egész Németország, sőt, az egész kereszténység örök hálára van kötelezve Lőrinc atya iránt!”

A pápaság körüli viták következtében Lőrincnek összeütközésbe kellett kerülnie Sarpival, aki nagyon szenvedélyesen vitázott. „A 17. században ő volt a pápaság legveszedelmesebb irodalmi ellenfele” – mondja H. Jedin egyháztörténész. Utolsó csepp erejét is a pápaság elleni gyűlölet kifejezésére használta. Öreg korában, amikor már kitört a harmincéves háború, még kiadott egy támadó művet a pápaság ellen A trienti zsinat története címmel. E vitában Lőrinc is szerepet kapott. De nem támadta meg nyíltan Sarpit, ahogy ezt várhatnánk. A Velence és Róma között folyó elkeseredett vitában Lőrinc a higgadt békeközvetítő szerepét vitte. Amikor Velencében tartózkodott, szegény szerzetesi cellájában a legmagasabb rangú vezetők keresték fel, hogy tanácsot kérjenek tőle. Mikor azonban Layser, a drezdai udvari prédikátor megtámadta Lőrincet prágai beszédei után, ő is tollat ragadott, hogy a nyilvános támadásra megfeleljen. Két év alatt készült el a válasszal amelyet két főlíó kötetben írt meg, s benne pontos szentírási érveléssel Luther egész tanítását megcáfolja. Kiadása mégis elmaradt, mert az ellenfél, akinek szólt a válasz, meghalt.

Egy mondata különösen is rávilágít, milyen lélek élt Lőrincben. Mikor egy missziós útja alkalmával Miksa herceg testőrököt akart melléje adni, Lőrinc ezt mondta: „Nem ilyen fegyverekkel kell megvédeni a hitünket, hanem a tanítók és prédikálók szent életével és az üldözések türelmes elviselésével. Nem a kard, hanem a meggyőzés nyeri meg a szíveket.” Azokban a hónapokban, amikor Lőrinc hosszasan prédikált német földön, az óra nem vitát, hanem békítést követelt. Ezt a lelkületet már évekkorábban kialakította magában, amikor Rómában a zsidók között végzett missziós munkát. Kísérője mondta: „Mivel nagyon szeretett testvéreinek hívta a zsidókat, sikerült megnyitnia és fogékonyra tennie a szíveket.”

Békeszeretete tette alkalmassá arra, hogy békét közvetítsen. Hadakozó felek többször fordultak hozzá, hogy segítségével békét kössenek. Ilyen volt Párma és Mantua háborúja, vagy a Savoyai-ház és Milánó közötti ellenségeskedés. Utoljára III. Fülöp spanyol király előtt jelent meg, és apostoli bátorsággal ítélte el a nápolyi alkirály zsarnokságát.

Lőrinc Lisszabonban halt meg 1619. július 22-én. 1881-ben avatta szentté XIII. Leó pápa. A római kalendáriumba 1959-ben vették fel az ünnepét, július 21-i dátummal.

*

**Istenünk,
ki neved dicsőségére és a lelkek üdvösségére
Szent Lőrinc áldozópapot
a legnehezebb ügyekben is megajándékozta
a jótanács és az erősség lelkével,
kérünk, segíts minket,
hogy ugyanattól a Lélektől vezérelve
teendőinket felismerjük, és meg is tegyük!**

22. Szent Mária Magdolna

Nagy Szent Gergely kora elmúltával a latin egyház hagyományában a liturgiában, a legendákban, a művészetben és a népi ájtatosságokban Mária Magdolna alakja egybeolvadt Betániai Máriáéval, Márta és Lázár húgáéval, valamint a névtelen „rossz hírű nő”-ével (Lk 7,36). S bár az újszövetségi kutatások már elég régen igazolták a keleti egyházat, ahol megkülönböztetik a három nőt, és Betániai Máriát, valamint Mária Magdolnát külön-külön tisztelik, ezt misekönyveink még mindig nem tükrözik. Vajon meddig tartható fenn ez a téves azonosítás? Nem volna-e helyénvaló, hogy amint az idők folyamán bemázolt régi, értékes képeket megszabadítjuk a rákerült festékrétegtől, úgy Mária Magdolnát is megszabadítsuk a hozzátapadt két másik újszövetségi nőalaktól?

Mária Magdolna hiteles alakját a róla kialakult népies kép eléggé eltorzította, de talán nem annyira, hogy meg ne kísérelhetnénk újra megrajzolni. Kettős neve igazában annyi jelent: Magdalai Mária. Magdala szózott haláról híres halászlati központ volt a Genezáreti tó nyugati partján.

Nem tudjuk, hogy Jézus, aki az északi parton, kedves városában, Kafarnaumban szeretett tartózkodni, járt-e valamikor Mária városában, Magdalában. Az evangéliumok az ördögűzések és gyógyítások leírása során nem tudósítanak róla, hogy ez a nehéz sorsú magdalai asszony miként találkozott a Názáreti Jézussal. Csak Lukács egy rövid utalásából (8,2 skk.) és Márk egy megjegyzéséből (16,9) tudjuk, hogy Jézus „hét ördögöt” űzött ki belőle. A Biblia nyelvében a hét (vö. Lk 11,26; Mt 12,45) meghatározatlan, de mindenképp nagy számra utal, s legtöbbször a teljességet, a totalitást érzékelteti. Mária Magdolna tehát – ez a rövid utalásnak a „hírértéke” – egészen „megszállott” volt, mindenestül a „démonok” hatalmában állt, teljesen eluralkodott rajta a gonoszság, a sötétség. De Jézus tanítása szerint a gonoszságért és a sötétségért nem lehet egyszerűen csak a Sátánt felelőssé tenni: „A szívből törnek elő a gonosz gondolatok, a gyilkosság, a házasságtörés, a kicsapongás, a lopás, a hamis tanúság, a káromlás” (Mt 15,19). Az ember felelősséggel tartozik tetteiért, bűneiért, nem teheti meg csak a Sátánt bűnbaknak. Önmagának kell felelnie bűnül, hogy a Sátán hatalmába esett, és a házát a gonosz szellemek számára söpörte ki és díszítette fel (Lk 11,25; Mt 12,44).

Mária Magdolna tehát egészen „kézzelfogható” módon tapasztalhatta (mekkora vigasztalás ez számunkra!), hogy Isten a szívünkben Fia, Jézus Krisztus által megtöri a gonosz hatalmát. Jézus kiszabadította őt a gonosz hatalmából, s miután mindenható szavával széttörte a bilincset, amivel a gonosz szellem fogva tartotta, és feloldotta az önző vágyak és szenvedélyek köteléke alól, meghívta, hogy szegődjön a nyomába, legyen a követője és szolgálja: „Ezután bejárta a városokat és falvakat, tanított, és hirdette az Isten országát. Vele volt a tizenkettő és néhány asszony, akiket a gonosz lelkektől és a különféle betegségektől megszabadított: Mária, melléknevén Magdalai, akiből hét ördög ment ki, Johanna, Heródes intézőjének, Kuzának a felesége, Zsuzsanna és még sokan mások, akik vagyonukból gondoskodtak róla” (Lk 8,1–3).

Mária Magdolna tehát az asszonyok között volt, akik közvetlenül szolgálták az Urat, akik elkísérhették Jézust, amikor tanítványaival járta a városokat és falvakat, hirdette az Isten országát, s gondoskodhattak a kis csapatról, amelynek se nyugta, se otthona nem volt, és magáról az Emberfiáról is, akinek nem volt „hova fejét lehajtania” (Mt 8,20; Lk 9,58). Más szóval Mária Magdolna egy volt azok közül az asszonyok közül, akiket a Mester arra méltatott, hogy közelről hallgassák tanítását, és a Golgotára is elkísérik, amikor a tanítványok – János kivételével – elfutottak. Ezek az asszonyok haláláig hűek maradtak Mesterükhöz, aki őket – nem törődve az akkori felfogással, amely a nőket szellemileg és erkölcsileg egyaránt alacsonyabbrendűnek tekintette – emberszámba vette és becsülte,

„befogadta”. Sőt hűségük a halálon túl is töretlen maradt. S ahányszor csak említik nevüket az evangéliumok, Mária Magdolna mindig az első helyen szerepel (Lk 8,2; Mk 15,40; 15,47; 16,1; Mt 27,56; 27,61; 28,1; Lk 24,10). Ez minden bizonnyal hozzájárult ahhoz, hogy már az Újszövetség keletkezése idején legenda szövődjék Mária Magdolna alakja köré.

Márk evangéliumában olvassuk a szenvedéstörténetben, a Jézus haláláról és a százados hitvallásáról szóló rész után: „Asszonyok is álltak ott, és messziről nézték, mi történik. Köztük volt Mária Magdolna, Mária, az ifjabb Jakab és József anyja és Szalóme. Ezek már Galileában is vele tartottak, és a szolgálatára voltak. Rajtuk kívül még többen is jelen voltak, akik vele együtt mentek fel Jeruzsálembe” (Mk 15,40 skk.). A két Mária mindvégig kitartott Jézus mellett, egész estig ott maradtak keresztre közelében, s jelen voltak akkor is, amikor Arimateai József levette Jézus holttestét a keresztről, gyorsba göngyölte, és sziklába vájt sírboltba helyezte: „Mária Magdolna és Mária, József anyja megfigyelték, hogy hova temette” (Mk 15,47).

Amikor a szombat elmúlt, „a hét első napján, kora reggel” (Mk 16,8) kimentek a sírhoz, mégpedig azzal a céllal, hogy a drága holttestet bebalzsamozzák. Kedves halottuk miatti szomorúságuk érthetővé teszi, hogy az üres sír megzavarta az asszonyokat, s bár az angyal bátorította őket, és a feltámadást adta nekik tudtul, „félelem és szorongás” vett rajtuk erőt (Mk 16,8). Jézus elsőként Péternek, az Egyház sziklaalapjának jelent meg (1Kor 15,5). De az ősegyházban az asszonyok kezekedtek róla, hogy az Úr valóban feltámadt, mégpedig test szerint, s ez a hittel tanúsított esemény azóta is minden idők kritikáját kiállta.

Szent János szerint Mária Magdolna külön is tanúja volt a feltámadásnak. A történet, amelynek köszönhetően Mária Magdolna alakja oly kedvessé vált a keresztények számára, ez: „Mária ott állt a sír előtt és sírt. Amint így sírdogált, egyszer csak benézett a sírba. Láta, hogy ott, ahol Jézus teste volt, két fehér ruhába öltözött angyal ül, az egyik fejtől, a másik lábtól. Megszólították: »Asszony, miért sírsz?« – »Mert elvitték Uramat, s nem tudom, hová tették.« E szavakkal hátrafordult, s látta Jézust, de nem tudta róla, hogy Ő az. Jézus megkérdezte: »Asszony, miért sírsz? Kit keresel?« Abban a hiszemben, hogy a kertész áll mögötte, így felelt neki: »Uram, ha te vitted el, mondd meg, hová tetted, hogy elvihessem magammal.« Jézus most nevéen szólította: »Mária!« Erre megfordult, s csak ennyit mondott: »Rabboni!«, ami annyit jelent: »Mester!«. Jézus ezt mondta neki: »Engedj! Még nem mentem föl az én Atyámhoz. Inkább menj a testvéreimhez, és vidd nekik hírl: Fölmegek az én Atyámhoz és a ti Atyátokhoz, az én Istenemhez és a ti Istenetekhez.« Mária Magdolna ment, és hírl adta a tanítványoknak: »Láttam az Urat, s ezt mondta nekem!«” (Jn 20,11–18).

Igen, az asszony megy és hírl viszi az apostoloknak: „Láttam az Urat!” János evangéliumában Mária Magdolnát, akit kiszabadított a gonosz hatalmából, az Úr arra választotta ki, hogy megvigye az apostoloknak a feltámadás örömhírét, az apostoloknak, akik még mindig nem akarták érteni az Írásokat (Jn 20,9). Ezért kapta Magdolna az apostolok apostola nevet.

Vajon az Egyház történetében nem ismétlődik-e meg újra és újra, hogy nőknek kell Jézus örömhírét megvinniük? Vajon nem állnak-e napjainkban is nők az Evangélium szolgálatában? Mária Magdolna épp az ő szentjük!

Ünnepét a 8–9. században Keleten általában július 22-én ülték, a nyugati egyházban azonban csak a 12. sz. után terjedt el a tisztelete. Ma már a liturgiában nem emlékezünk meg sem a betániai Máriáról, sem a névtelen bűnös asszonyról, akiről Lk 7,36–50 szól, hanem csak Mária Magdolnáról.

*

A legenda szerint az Úr mennybemenetele után Mária Magdolna Krisztus iránti szeretetében nem akart többé embert látni. Ezért elment Aix-les-Bains környékére (ma Dél-Franciaország), és itt élt egy barlangban 30 esztendeig, ismeretlenül, vezekelve. Az imádság minden órájában angyalok emelték az égbe – ilyenkor arca ragyogott, mint a nap. Egyszer

csak rábukkant egy pap és elvitte a templomba. Ott megáldozott és karját kitarva elszenderedett az oltár mellett.

A legendák, kivált a középkoriak, sok csodát említenek. Például: Burgundia hercege, Gerhard kolostort alapított Verolay-ben. S hogy művét betetőzze, elküldött Aix-be egy barátot, hogy hozza el onnan Mária Magdolna ereklyéit. Az meg is találta a sírt – csodálatos módon rá volt vésve a szent története. Hanem amikor hazatérőben már csak egy fél mérföldnyire volt a kolostortól, egy lépést sem tudott tovább menni a szent ereklyékkal. Csak amikor üzent az apátnak, s az a többi baráttal ünnepélyes körmenetben elé jött, akkor tudták az ereklyetartót elmozdítani és tovább vinni.

Egy lovag, aki minden esztendőben elzarándokolt Mária Magdolna sírjához, egy összetűzés alkalmával életét vesztette. Amikor ravatalon feküdt, a barátai panaszkodtak, hogy Mária Magdolna ezt a hű lovagot hagyta bűnbánat és gyónás nélkül meghalni. Erre a halott mindnyájuk rémületére felült, papot kért, meggyónt, magához vette a szent Útravalót, aztán újra lefeküdt és meghalt.

Egy hajón, amely veszedelemben forgott, volt egy várandós asszony. Segítségül hívta Mária Magdolnát, és megfogadta, ha megmenekül és fia születik, kolostorba küldi. Erre megjelent egy ragyogó női alak, kivezette a partra, a többiek pedig mind odavesztek.

Egyszer egy férfi felírta bűneit egy cédulára, és Mária Magdolna oltárára tette, a terítő alá, s kérte a szentet, esdje ki számára bűnei bocsánatát. Amikor visszavette a cédulát, nem volt rajta semmi, teljesen tiszta volt.

*

**Irgalmas Istenünk,
kinek feltámadott Fia, a mi Urunk, Jézus Krisztus
Mária Magdolnát az apostolok apostolává tette,
kérünk, add meg nekünk az ő közbenjárására,
hogy mi is az élő Krisztust hirdessük,
és megláthassuk dicsőségben Őt,
aki veled és a Szentlélekkel egységben él
és uralkodik mindörökkön örökké!**

23. Svéd Szent Brigitta

*Finstad 1302/03.

†Róma, 1373. július 23.

Brigitta oly szorosan hozzátartozik a svéd történelemhez, mint Jeanne d'Arc Franciaország vagy Assisi Szent Klára Itália történetéhez. Ő azonban magányosabb, mint más országok női szentjei. Délen alig találkozunk az egyháztörténelemben olyan női szenttel, akit ne támogatott volna egy kortárs férfi szent: Benedek és Skolasztika, Ferenc és Klára... Brigitta környezetében voltak ugyan szent életű férfiak és tudós papok, de közülük egyik sem lett kanonizált szent.

Brigitta édesapja legman, azaz 'törvénykezési joggal fölruházott földesúr', ill. 'törvényszéki bíró' volt, s mint ilyen az egyik tartományban a ting, azaz 'legfőbb bíróság' élén állt. Anyja rokonságban állt Svédország egymást váltó királyi családjaival. Brigitta gyermekkorára sötét árnyként borult édesanyja halála: 11 esztendő volt, amikor édesanyját elvesztette. Míg férjhez nem ment, az egyik nagynénjénél élt, elszakítva édesapjától és testvéreitől. Ebben a nehéz időben talált rá először Krisztusra, aki „tudta, mi a szenvedés”. Brigitta hamar fölfogta az összefüggést az emberi bűn és a megalázódás, valamint a Krisztusban elnyert kiengesztelődés és a kegyelem között.

Tizenhárom éves korában férjhez adták, jóllehet kolostori életre vágyott. Házassága első két évében önként vállalt megtartóztatásban élt – ami részben fiatal korával, részben korai istenélményeivel magyarázható – majd nyolc gyermeket adott férjének, Ulf Gudmarssonnak, aki szintén legmannak volt a fia, és később maga is legman lett. A háztartást és a gazdaságot (meglehetősen nagy birtokuk volt) maga Brigitta vezette, s közben nemcsak azt tanulta meg, mit jelent a ház asszonyának és családanyának lenni, hanem azt is, hogyan kell mindeközben a maga akaratáról egészen lemondani. Katalin (Karin) nevű leányuk Brigitta nyomdokaiba lépett, és azt a kolostori életmódot választotta, amelyet Brigitta megálmodott.

Férje halála után Brigitta leköltözött Rómába. Háza a Piazza Farnesén éveken át nyitva állt az északról érkező zarándokok előtt, kiknek lehetőséget teremtett arra is, hogy anyanyelvükön gyónhassanak és kapjanak feloldozást. Mindamellet szívében a kolostori élet eszménye, a Krisztussal és Máriával való közösség foglalta el a legfőbb helyet. Sokat fáradozott, hogy Európa uralkodóit kibékítse egymással, a pápát pedig rábírja, hogy térjen vissza Avignonból Rómába. De annak érdekében is sokat tett, hogy a püspökök és papok változtassanak életmódjukon. Miután 1372-ben elzarándokolt Jeruzsálembe, a kinyilatkoztatások – amelyeket a **Revelation** c. könyv 7 kötetében írt le – elérték tetőpontjukat.

Jézus szenvedéseinek leírásakor Brigitta azonosult Máriával. Nem érte be azzal, hogy honfítársait elvezesse Isten Anyjához, hanem maga is mintegy anyja lett Svédországban a kereszténységnek. E téren egy olyan belső valóságról volt szó, amely a lelki életnek már-már megfoghatatlan misztikus rétegét érintette.

Gyóntatója és a lánya, Katalin mellette volt, amikor meghalt. Holttestét oly nagy kegyelettel szállították haza Svédországba, hogy az már a szentet megillető tisztelet jelének volt tekinthető.

S mivel egy rendalapító munkája nem fejeződik be a halálával, hanem továbbfolytatódik az általa alapított renden belül, amikor Brigitta holttestét Vadstenában örök nyugalomra helyezték, ez megadta az utolsó indítást ahhoz, hogy itt kolostor létesüljön. Katalin elhozta az 1370-ben kelt bullát, amelyben V. Orbán pápa meghagyta Liszköping püspökének, hogy Vadstenában építsen két kolostort, egyet a nővéreknek, egyet pedig a paptestvéreknek. Az építkezést 1371-ben kezdték meg, azon a területen, amelyet még Brigitta ajándékozott

birtokaiból a kettős kolostor számára. 1375-ben Katalin visszament Rómába, hogy hazája kívánságának megfelelően kérje édesanyja szentté avatását és a szabályzat jóváhagyását.

A szabályzatot az alvastrai ciszterci kolostorban dolgozták ki, azután Rómába került, ahol V. Orbán pápa hagyta jóvá meglehetősen sok módosítással. Az átdolgozott szabályzat teljesen megfelelt az egyházi hagyományoknak, de eltért attól az iránytól, amelyet az alvastrai ciszterek Brigitta látomásainak feldolgozása során rögzítettek. V. Orbán például ki akarta iktatni belőle Brigittának a szegénységre vonatkozó alapelvét, s ezt egy pontosan kidolgozott szervezeti szabállyal kívánta helyettesíteni, amelynek értelmében a két konvent zavartalanul együttműködhetett volna. Az alvastrai atyák viszont abban az irányban próbálták Brigitta szabályzatát módosítani, hogy a papok konventje ne élvezhessen annyi önállóságot mint az apácáké – így akarták elejét venni, hogy a kettős kolostor szóbeszéd tárgya legyen.

Brigitta megkívánta, hogy mindenki, aki belép, hozzon magával valami kevés vagyont, ami az illető halála után szálljon rá a következő belépőre. Időközben viszont meglehetősen sok birtokot adományoztak a kolostornak. Kérdéssé vált tehát, vajon továbbra is meg kell-e kívánni a belépőktől a hozományt. Ezzel a gazdagok előnyösebb helyzetbe kerültek volna, a szegényeket pedig gyakorlatilag kizárták, s így egyfajta simónia kapott volna lábra. Így kiiktatták Brigittának a hozományra vonatkozó kívánalmát, de egyszersmind azt a tilalmát is, amely szerint nem lett volna szabad adományokat elfogadni.

Brigitta azt akarta, hogy abból, ami a kolostorok birtokain terem, a fölösleget minden évben november 1-én adják oda a szegényeknek. Ezt úgy módosították, hogy csak azt kell a szegényeknek ezen a napon odaadni, ami a jövő biztosítása után marad fölöslegnek. Más szóval megengedték, hogy minden esztendőben több maradjon meg, mint amennyire szükségük van. Ezzel pedig feladták a szegénységet, amelyet Brigitta oly szigorúan előírt. Ebben a változatban vált a brigitták rendjében a szabályzat kötelezővé. Az egyes tagok szegénységére vonatkozó szabály ugyan érvényben maradt, de a kolostor egészének szegénysége nem valósult meg. És még több más vonatkozásban is kiforgatták, illetőleg elsekélyesítették Brigitta gondolatait.

Brigittát teljesen magával ragadta a gondolat, hogy egy még csaknem pogány népet megnyerjen az Evangéliumnak, és elvezessen a szentségre. Az ő kolostori eszménye mélyén szembefordulás rejlik az Istentől kapott küldetésének megfelelni nem tudó, elvilágiasodott Egyházzal szemben éppúgy, mint azzal a magabiztossággal, amellyel kora világi társadalma a saját a jogaira támaszkodott. Egyetlen rendalapító sem akadályozhatja meg, hogy rendje tévútra ne térjen, és az emberi lét terhe alatt össze ne roppanjon. Brigitta sem lehetett kivétel. Mindazonáltal ha a háttérét is nézzük annak, ami Vadstenában végül mégis létrejött, föl kell ismernünk, hogy Brigittának a Szentlélek sugallta a kolostoralapítás gondolatát.

A régi kolostorból csak részek maradtak fenn. De a templom a régi fényében áll, és tanúskodik építtetőjének, Brigittának elgondolásairól. Itt nyugszanak Brigitta hamvai is. Körülötte gyertyák égnek, és a virág sem hiányzik mellőle soha. Mert Brigitta még ma is nagyon népszerű egész Svédországban. Minden évben megülik ünnepnapját. „Számptalan kórház, otthon és menhely viseli a nevét. S egy protestáns Societas St. Brigittae ápolja a kultuszát és gondozza az örökségét. »Svédország legnagyobb asszonya«, aki egyike hazája legkedveltebb leányainak, s azzal dicsekedhet, hogy egy protestáns népnek a nemzeti szentje” (K. Adalsten).

Brigittát 1391. október 7-én avatták szentté. Ünnepe 1623-ban vették fel a római naptárba, október 7-re. 1628-ban Szent Márk pápa miatt október 8-ra, 1969-ben pedig a halála napjára, július 23-ra helyezték át.

*

Svédországnak ez a kiemelkedő alakja három, időben egymástól elég távol eső típust egyesít magában: az ősi germán szágák hősnőjét, a középkor szent asszonyát és az itáliai

reneszánsz előkelő úrnőjét. A fennmaradt forrásokban tükröződik személyiségének színessége, sokoldalúsága.

Édesanyja korai halála után Brigitta szigorú nagynénje felügyelete alá került, aki az egyik éjjel azon kapta, hogy ott térdel a feszület előtt. Kemény télen, dermesztő hidegben éjfélkor fölkelni csupán imádkozni! – ez nem fért a fejébe, és Brigitta egzaltáltságának jeleként értelmezte, amire oda kell figyelnie. Így aztán jól elverte, és több házimunkát adott neki, hogy kijózanodjon és a jövőben kerülje az effélet.

Brigitta mindössze kilencesztendő volt, amikor már mély vallásos élményei voltak. Egy alkalommal annyira hatással volt rá egy prédikáció, amely Jézus szenvedéseiről szólt, hogy amikor egy feszület előtt imádkozott, hallotta a hangot: „Nézz ide, mennyi sebet ejtettek rajtam!” A kislány egészen kétségbeesve fölkiáltott: „Ó Uram, ki tette ezt veled?” És kapta a választ: „Azok, akik megvetnek, és megfélemlenek arról, hogy szeressenek.”

Tizenhárom éves korában adták férjhez. Maga az Úr Krisztus nyugtatta meg állapotának szent volta felől: „Egy alázatos és jámbor asszony kedvesebb nekem, mint egy gőgös szűz, s egy istenfélő életet élő asszony ugyanúgy szolgálhat engem, mint egy tiszta és alázatos szűz. Ha két lélek a szeretetben eggyé lesz – és Isten dicsőségére gyermekeket hoznak világra és nevelnek föl – a lelki templomban, amelyet szeretetük épített nekem, én ott vagyok harmadikként.”

A jótékonykodásban ezt az elvet követte: „Minden, ami több, mint amire az embernek szüksége van, fölösleg, amit meg kell osztani.” Érthető módon vendégszeretete nem ismert határokat; főleg olyanokat fogadott, akik részéről nem számíthatott viszonzásra. Naponta tizenkét szegény evett az asztalánál. Támogatott kórházakat – s ezekben maga is ápolta a betegeket –, templomokat és kolostorokat. Egy alkalommal az intézője szemére vetette bőkezűségét, kijelentve, hogy így nem mehet tovább. Brigitta ezt válaszolta: „Addig kell adnunk, amíg van miből, hiszen a mi Urunk is nagylelkű adakozó. Pártolom a szegényeket, hiszen nincs más vigaszunk.”

Harminckét éves korában Brigittát Stockholmba hívták főudvarmesternőnek. Nem volt kedvére az udvari élet, de fölismerte feladatát: a lelkére kell beszélnie a gyenge jellemű II. Magnus királynak, aki könnyelmű, kicsapongó életet folytatott, uralkodói kötelességeit pedig elhanyagolta. Brigitta „nyúl szív”-nek és „megkoronázott szamár”-nak hívta. Amikor Dániával szemben a király eladósodott, s ezért súlyos adót akart kiróni, Brigitta két fiával, Karllal és Birgerrel elébe járult és így beszélt: „Uram, ne tedd. Inkább itt a két fiam, ajánld fel őket túzul, míg meg nem tudod fizetni, amivel tartozol, és ne sértsd az Istent alattvalóidban!”

Csakhamar látnia kellett azonban, hogy az udvarnál tehetetlen, hazatért tehát. Akkor egy nap elragadtatásban hangot hallott: „Asszony, hallgass rám, én vagyok az Úr, a te Istened. Tudd meg, hogy nem csupán miattad beszélek, hanem az egész kereszténység javára. Te leszel a szócsövem. Menj vissza az udvarhoz, de nem mint udvarhölgy, hanem mint Isten prófétája!”

Brigitta kopott vezeklő öltözetben jelent meg az udvarban. Csodálkoztak rajta és gúnyolták, ő viszont ostorozta az uralmon lévők visszaéléseit, és apokaliptikus fenyegetésekkel fordult a király, a nemesség és a klérus ellen. Elítélte a rablólovagokat, felszólalt az ellen, hogy robotot követelve megszenteltlenítik a vasárnapot, és minden más módon sértik az emberi méltóságot. A királynak szemére vetette, hogy amikor a parasztokra súlyos adót vet ki, úgy tesz, mint egy útonálló, aki kifosztja a vándorokat, „és elnézi, hogy országa partjainál a hajótöröttektől még megmaradt holmijukat is elrabolják”.

Szent felháborodásában a méltatlan papság ellen is fölemelte a szavát: „Egyetlen pap sem teszi életében azt, amit hirdet, ezért a szavának nincs fogamatja. A szentségeket úgy szolgáltatják ki, hogy az gúnyszamba megy. Ennek a kornak a papjai fogták a tíz parancsot, és egyetlen parancsá zsugorították össze: Adj pénzt!”

Amikor Magnus király háborút akart indítani Oroszország ellen, abban a reményben, hogy így kilábal a bajokból, arra kérte a prófétaasszonyt, hogy vesse latba a tekintélyét és lelkesítse a népet. Amikor Brigitta ezt fölháborodottan visszautasította, a királyi udvar még inkább ellene fordult. Egyik reggel a király e szavakkal fogadta: „Hadd hallom, ma éjszaka mit álmódott rólunk az én kis unokahúgom?”. Erre az udvaroncok nagy hahotával válaszoltak. Mások bolondnak, bűbájosnak, boszorkánynak nevezték. Egy nemesember, amikor arra ment az utcán, háza ablakából a nyakába zúdított egy tál szennyes vizet. Brigitta azonban a sok megaláztatás után is világosan megmondta az Oroszországban megsemmisítő vereséget szenvedett királynak: „A katonáid azért vesztek oda, mert hódító céllal küldted őket a csatába.”

Nem sokkal azután, hogy kolostoralapítási tervei megszülettek, Isten újra szólt Brigittához: „A virágok kinyíltak. A gyümölcs is beérik, ha eljön az ideje. Most menj Rómába, és maradj ott, míg nem látod a pápát és a császárt, és nem közlöd velük, amit majd mondok neked.”

Róma, mivel a pápa Avignonban székelt, elég siralmas látvány nyújtott. Brigitta Isten büntetésére hivatkozva itt is nyíltan ostorozta a bűnöket. A fejedelmeket gyilkosoknak nevezte, a prelátusokat állatoknak. Egy kardinálist majomhoz hasonlított, egy püspököt pedig iszapba süppedt teknősbékához. Az egyik apátról így beszélt: „A szerzetesek tükrének kellene lennie, és a szajhák feje.”

Nem csoda, hogy Brigitta bizonyos körökben ellenszenvet váltott ki. Elterjesztették, hogy boszorkány, akit el kellene égetni. A felbőszített emberek a palota elé tódultak, amelyet bérelt, és bevették az ablakokat, majd a kaput is betörték, és szobáról szobára haladva keresték. Már a máglyát is megrakták neki! Alig sikerült egérutat nyernie. Hanem a kardinális, aki otthont adott neki, veszedelmesnek látta a közelségét, ezért felmondta a lakást.

Lángoló szavaival Brigitta elérte, hogy V. Orbán pápa elhagyta Avignont, és visszatért Rómába. Nem sokkal később azonban a pápa úgy érezte, nem tud azokkal a nehézségekkel megküzdeni, amelyekkel Péter városában szembetalálta magát, és visszafordult. „Fáradt vagyok a harchoz!” Akkor a látnok asszony ezt mondta neki: „Azt hiszi, Szentséges Atya, hogy az én szívemet nem sebzí a honvágy az északi táj után, ahol a tavak kristálytisza vizében ősrengetegek és hullámzó gabonaföldek tükröződnek? De nem a vágyainknak kell megszabniuk, milyen úton járjunk, hanem Isten akaratának. S ha mégis visszatér Avignonba, tudja meg, csak azért teszi, hogy ott meghaljon.” – Orbán néhány héttel azután, hogy Avignonba érkezett, meg is halt.

*

**Urunk és Istenünk,
ki Szent Brigittának,
amikor Fiad kínszenvedésén elmélkedett,
mennyei titkokat nyilatkoztattál ki,
kérünk, add meg szolgálóidnak,
hogy dicsőséged megnyilvánulásakor
ujjongva örvendhessenek.**

24. Árpádházi Boldog Kinga

*Magyarország, 1224.

†Stary Sacz (Ószandec), Lengyelország, 1292. július 24.

Kinga is láncszeme annak a több évszázadra terjedő kapcsolatnak, amely a Krisztus hitére tért lengyel és magyar nép között szövődött. Pedig élete folyása eleinte egyáltalán nem irányult Lengyelország felé.

IV. Béla magyar király és Laszkarisz Mária bizánci császári hercegnő elsőszülött gyermekeként látta meg a napvilágot. Testvére volt Árpádházi Szent Margitnak. Szülei és atyai nagynénje, a Tübingiába szakadt Erzsébet, valamint nagybátyja, Kálmán herceg és felesége, Szalóme példás hitéletének hatására maga is mélyen vallásos volt gyermekkorától fogva. Főleg Szalóme hatása félreismerhetetlen életének későbbi alakulásában. De megérinthette fogékony lelkét a 13. század nagy egyházi mozgalma, a kolduló rendek alakulása is. IV. Béla udvarában mind a domonkosok, mind a ferencesek szívesen látott lelkivezetők és tanácsadók voltak. Így juthatott Kinga egész fiatalon arra az elhatározásra, hogy szüzességi fogadalommal életét teljesen Istennek szenteli.

Nem is sejtette, hogy életéről mások már tárgyaltak – nélküle. A lengyel származású Szalóme vetette föl a Boleszláv krakkói és szandomiri herceggel való házasság gondolatát az öt éves Kinga szüleinek. Ők azonban akkor még hallani sem akartak róla: előkelőbb, nagyobb tekintélyű férfit szántak leányuknak. Midőn azonban a tatár hordák vészfelhői tornyosultak az ország egére, többé nem a dinasztikus tervek, hanem a gyorsan és közvetlenül kapható katonai segítség lett a döntő szempont. Így azután 1239-ben igent mondtak a szomszédos lengyel fejedelem leánykérő küldöttségének, és leányuk pár napos vívódás után beleegyezett akarataikba. Talán éppen Kálmán herceg és Szalóme józsefházassága lebegett a szeme előtt, s bízott benne, hogy ha Isten sugallta neki szüzessége fogadalmát, lehetővé teszi majd annak teljesítését az új életformában is. Krakóba vezető útja az akkori Észak-Magyarországon és Szandecen keresztül valóságos diadalmenet volt, mert életszentségének és szépségének híre ezrek kíváncsiságát ébresztette föl.

Az országra szóló esküvő és lakodalom után nem egykönnyen sikerült királyi férjét rávennie, hogy tartsa tiszteletben szüzességi fogadalmát, sőt, maga is tegyen ilyen fogadalmat. Mindkettejük buzgósága segítette elő 1253-ban Szent Szaniszló, Krakó hajdani vértanú-püspöke (†1079) szentté avatását. A tatárok a muhi csata évében Lengyelországon is végigszántottak. A királyi pár előbb a szepességi Podolinba menekült, majd a Dunajec bal partján épült Csorsztin sziklavárában húzta meg magát. Kinga a tatárok elvonulása után hazalátogatott Magyarországra, s az apjától kapott bányászok segítségével 1251-ben megnyitatta a híres bochniai sóbányákat (Wieliczka).

Férje hosszabb betegeskedés után, 1279-ben meghalt. Temetésén Kinga már a ferences apácák (klarisszák) ruhájában vett részt, így is jelezve élete özvegyi szakaszának irányát és tartalmát. Jolán húga társaságában – aki fél évvel előbb szintén megözvegyült – abba az ószandeci klarissza zárdába lépett, amelyet annak idején a férjével együtt építtetett és látott el javadalmakkal. Jótékonykodással és önmehtagadó imaéletben teltek napjai. A nővérek 1284-ben főnöknőjükké választották. 1287-ben egy tatár betörés elől ismét Csorsztin sziklavárába menekült, nővértársaival együtt. Az ostromlókat Baksa Simonfia György vitéz és maroknyi magyar csapata futamította meg egy éjjeli rajtaütés alkalmával. A szandeci kolostort a tatárok földúlták, és Kingának 63 évesen az újjáépítés munkáját kellett irányítania...

E sok viszontagság bizonyára szintén hozzájárult életerejének felörlődéséhez. 1291 őszen betegeskedni kezdett, és 10 hónapi betegség után 1292 júliusában állapota válságosra fordult. Maga kért papot, hogy szentségekkel megerősítse, majd július 24-én, Szent Jakab apostol

vigíliáján befejezte áldásos földi pályáját. Még holtában is ellenséges betörés zavarta a kolostor életét: cseh csapatok garázdálkodtak a környéken. Tőlük való félelmükben a nővérek 3 napig titkolták főnöknőjük halálának hírét... 1690-ben VIII. Sándor pápa avatta Kingát boldoggá. Öt évvel utóbb pedig XII. Ince Lengyelország egyik védőszentjévé tette.

*

„Ne félj, Mária, könyörgésed meghallgatásra talált az Úr előtt. Íme, olyan gyermeket szülsz, aki néked és a népnek mondhatatlanul sok örömet fog szerezni. Mert az Úr ezen gyermek életével, példájával és érdemével szándékozik megvilágosítani és megsegíteni egy veletek szomszédos nemzetet.” (Kinga édesanyja látomásban hallotta e szavakat, kevéssel a szülés előtt.)

Amikor a tatárjárás után hazalátogatott, édesapja kíséretében eljutott a máramarosi sóbányákba is. A kíváncsiság levitte őket az egyik aknaszlatinai tárnába is, amelyet később róla neveztek el Kunigunda-tárnának. Kinga gyönyörködve nézte a csillogó, hófehér sötömböket. De mindjárt eszébe jutottak lengyel alattvalói, akik csak sós forrásokból párologtatott, ún. főtt sóval kénytelenek beérni. Felhasználva az alkalmat így szólt atyjához: „Atyám, add nekem ezt a sóaknát, és engedd meg, hogy innen egyenesen Lengyelországba vihessék a sötömböket.” A király tüstént teljesítette leánya kérését. Kinga pedig lehúzta ujjáról a jegygyűrűjét, és az akna birtokbavételének jeléül a mély aknába dobta. Amikor később megnyitották a wieliczikai sóbányát, az első kitermelt sötömbben megtalálták a királyné gyűrűjét.

*

**Istenünk,
ki Boldog Kingát elhalmoztad édességed áldásával,
és szüzességét a házasságban is megőrizted,
kérünk, közbenjárására add meg,
hogy tiszta életünkkel mindig a tieid lehessünk!**

24. Szent Kristóf

†250 táján

Kristóf azon szentek sorába tartozik, akiknek a létezését történetileg nem lehet egyértelműen igazolni, mégis oly nagy tiszteletnek örvend, hogy e téren igen sok történetileg bizonyíthatóan létezett szentnek fölötte áll.

A hagyomány szerint Kristóf a 3. század derekán Szamóban (Lükia) adta életét Krisztusért. Az útonjárók patrónusáról, akinek képét ma is sok autós és motoros magával hordja, a *Legenda Aurea* szerzője rajzolta a legszínesebb képet:

Az óriás Kristófot az a vágy fűtötte, hogy szolgálatait a leghatalmasabb úrnak ajánlja fel. Először egy király szolgálatába állt, de mert ez félt az ördögtől, ott hagyta, és az ördög szolgálatába szegődött. Csakhogy az ördög is félt a kereszt jelétől – így jutott el Kristóf végül Krisztushoz.

Amikor Krisztust kereste, egy remete azt a tanácsot adta neki, hogy ha Krisztussal akar találkozni, keresztelkedjék meg és legyen a felebarátai szolgálatára. Kristóf megfogadta a tanácsot.

Volt ott egy hatalmas folyó, melyen a zarándokok mindig csak nagy félelemmel tudtak átkelni. A remete azt ajánlotta Kristófnak, hogy hatalmas erejét itt állítsa az emberek szolgálatába, azaz ha a folyóhoz érkezik valaki és fél a víz sodrától, segítsen az átkelésben. Kristóf megfogadta a tanácsot. Készített magának egy kunyhót a folyó partján, abban élt, s egy nagy botra támaszkodva sorra átvitte a folyón az utasokat.

Egy éjjel úgy hallotta, mintha a nevéen szólították volna. Egy szegényes külsejű gyermek állt kunyhója előtt, és a segítségét kérte. Kristóf szívesen teljesítette kérését, már csak azért is, mert a kicsi könnyű tehernek ígérkezett hatalmas vállalai számára. Amint azonban a folyó közepe felé tartott, a teher mind nehezebb lett, mintha ólmot cipelt volna. Csaknem a víz alá merült a súlya alatt, s minden erejét össze kellett szednie, hogy átérjen a túlsó partra.

Ott azután a kisfiú elmagyarázta Kristófnak a keresztség misztériumát, és azt mondta: „Ami a válladat nyomta, több volt, mint az egész világ. A Teremtőd volt az, akit áthoztál, én ugyanis az a Krisztus vagyok, aki a leghatalmasabb és akinek szolgálni akartál.”

És az isteni Gyermek jutalmul megajándékozta őt a vértanúság koszorújával.

Mert Kristóf ezután fáradhatatlanul térítette az embereket Szamóban. Jó szolgálatot tett neki a botja, amely a földbe szúrva menten kizöldült. Nemcsak azok a katonák tértek meg szavára és csodáira, akiket az elfogatására küldtek, hanem az a két szolgálólány is bátran vállalta a vértanúhalált, akiknek a börtönben el kellett volna őt csábítani.

Miután Kristófnak sem a máglya tüze, sem az izzó sisak nem ártott, kirendeltek négyszáz katonát, hogy nyilakkal célba vegyék, de a nyilak egy kivételével megálltak a levegőben. Az az egy a bíró szemébe repült. Végül lefejezték Kristófot, de még a vérében is erő volt: meggyógyult tőle a bíró szeme.

25. Szent Jakab apostol, az idősebb

†Jeruzsálem, 42 körül

Betszaidában született. Az Egyház hagyományában az „idősebb” nevet kapta, hogy megkülönböztessék a Szent Fülöppel együtt május 11-én ünnepelt „fiatalabb” Jakabtól, az „Úr testvérétől”. Zebedeus és Szalóme fia, Szent János evangélista bátyja volt.

Apjától örökölte a mesterségét, a halászatból élt. A 28. év tavaszán vagy nyarán látta meg őt Jézus, amikor a Genezáreti tó partján járva kezdte egyenként meghívni apostolait. Miután meghívta Pétert és Andrást, „folytatva útját megpillantotta Zebedeus fiát, Jakabot és testvérét, Jánost. Éppen hálójukat javították a bárkában apjukkal, Zebedeussal. Őket is hívta. Rögtön ott hagyták a bárkát apjukkal együtt és nyomába szegődtek” (Mt 4,21).

Simon Péter és János mellett Jakab a harmadik, akinek az Úr különleges feladatot szánt: Simon a szikla, aki az apostolkollégium feje, az Egyház sziklaalapja lesz; János a szeretett tanítvány, aki legközelebb állt az Úrhoz; Jakab pedig az első vértanú az apostolok közül. Ezért kiváltságos helyzetekben – a színeváltozáskor, Jairus leányának föltámasztásakor és a Getszemáni-kertben – csak hármukat vette maga mellé Jézus.

Jakab egyébként robbanékony természetű volt. Szent Lukácstól tudjuk a következő esetet, amely mutatja, hogy Jakab tisztában volt vele, hogy Jézus mennyire más mester, mint a farizeus írástudók. Amikor úton Jeruzsálem felé a szamariaiak az egyik faluban nem voltak hajlandók szállást adni Jézusnak, Jakab az öccsével együtt felháborodva mondta: „Uram, ha akarod, lehívjuk az égből az Isten nyilát, hadd pusztítsa el őket!” Ezért nevezte el Jézus e két tanítványát Boanergesznek, ami annyit jelent: a mennydörgés fiai.

Az Evangéliumból azt is tudjuk, hogy Jakab milyen odaadással várta Isten országát. Szalóme asszony a fiaival együtt odament Jézushoz és leborult előtte, hogy kérjen tőle valamit. Jézus megkérdezte: „Mit akarsz?” „Intézd úgy – felelte –, hogy két fiam közül az egyik jobboldon, a másik baloldon üljön országodban.” Jézus így válaszolt: „Nem tudjátok, mit kértek. Tudtok-e inni abból a kehelyből, amelyet majd én iszom?” „Tudunk!” – felelték. Jézus így folytatta: „A kelyhemből fogtok ugyan inni, de a jobboldalra és a baloldalra ülést nem az én dolgom adni. Az azokat illeti, akiknek Atyám szánta.” A többi tíz ennek hallatára megneheztelt a két testvérre. Jézus azonban odahívta őket magához és így szólt: „Tudjátok, hogy akiket a világ urainak tartanak, zsarnokoskodnak a népeken, a hatalmasok meg a hatalmukat éreztetik velük. Köztetek nem így lesz. Hanem aki nagyobb akar lenni közületek, a szolgátok lesz, és aki első akar lenni, a rabszolgátok lesz. Az Emberfia sem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy Ő szolgáljon és odaadja életét váltságul sokakért.”

Jakabban jó talajba hullottak az Úr e szavai. Mestere halála után ő lett a jeruzsálemi egyház püspöke, s mint ilyen valóban ivott az Úr kelyhéből. Szent Pál tanúskodik arról, hogy megtérése után tizennégy évvel úgy ismerte meg őt, mint Péter és János mellett az Egyház „oszlopát” (Gal 2,1–10). Amikor Heródes Agrippa király 41–42-ben az Egyházra támadt, elsőként Jakabot ölette meg karddal. Ő lett az első vértanú az apostolok között.

A középkor egyik leghíresebb búcsújáró helye Szent Jakab sírja volt a spanyolországi Compostellában. A 8. századtól él az a hagyomány az Egyházban, hogy Jakab a mai Spanyolországig jutott el missziós útján. Egy későbbi, 13–14. századi leírás még azt is tudja, hogy igehirdetésének nem volt sok foganatja, el is vesztette Jakab a kedvét, sakkor megjelent neki Zaragozában a Szűzanya és megvigasztalta. E hagyomány a breviáriumba is belekerült: „Jézus Krisztus mennybemenetele után Jakab Júdeában és Szamariában hirdette Jézus istenségét és sokakat elvezetett a keresztény hitre. Ezután Hispániába ment, ahol néhány embert Krisztushoz térített, akik közül később hetet Péter apostol püspökké szentelt és Hispániába rendelt.”

Jakab hispániai jelenléte ereklyéi átvitelének köszönhető. Nem tudjuk, melyik évben vitték Jakab földi maradványait Jeruzsálemből Hispániába, valószínűleg az arabok pusztítása elől menekítették el őket a 7. század elején. A 9. századtól a hagyomány egyöntetűen vallja, hogy Jakab sírja Hispániában van. A legenda szerint a feledésbe ment sír helyét éjszaka csodálatos fény jelölte meg, s a megtalált sírt 800 óta egyre növekvő tisztelet vette körül. Először egy kis kápolnát építettek föléje, amit 899-ben III. Alfonz király kibővített. Az arabok 997-ben lerombolták, magát a sírt azonban megkímélték. 1075–1128 között épült az a bazilika, mely lényegében ma is áll. Szent Jakabot „Isten után a legjóságosabb és legerősebb pártfogónak” tisztelték. Érthető, hogy egész Európából zarándokoltak a sírjához.

*

**Mindenható, örök Isten,
aki az apostolok közül először Szent Jakabnak adtad meg,
hogy feláldozhassa érted az életét,
kérünk, add meg Egyházadnak,
hogy apostolod vérrel megpecsételt hitvallása erőforrásunk,
pártfogása pedig a segítségünk legyen!**

26. Szent Anna és Szent Joachim

Az újszövetségi szent könyvek semmit nem mondanak a Boldogságos Szűz Mária szüleiről. Néhány névvel találkozunk a rokonságból: Erzsébet és Zakariás, Szalóme és Zebedeus, de e két szülő nevét nem tudjuk. Egy 2. századi apokrif könyv mondja, hogy Mária édesanyját Annának, apját Joachimnak hívták, és a két név jelentése figyelmet érdemel, mert Anna annyit jelent: kegyelemmel áldott, Joachim pedig: Isten megvigasztal.

Az ünnep a 13–14. században terjedt el Európában, annak az érdeklődésnek következményeként, amellyel Krisztus emberi természete és emberi valósága felé fordultak a hívők. Ez az érdeklődés a keresztes háborúkból visszatért lovagok elbeszélései nyomán éledt föl, és kiterjedt Jézus szülőföldjére és rokonságára is. Érhető, hogy az Üdvözítő nagyszülei iránti tisztelet is felélénkült.

Az ünnep dátuma egy templom fölszentelésének évfordulójából adódott. A régi hagyomány ugyanis úgy tartotta, hogy Mária Jeruzsálemben született, és szülőháza, Anna asszony háza a Bethesda-tó közelében állt. Az 5–6. században e föltételezett születési hely fölé bazilikát építettek, s ennek fölszentelési napja volt július 26.

Szent Anna tiszteletéről Bálint Sándor a következőket írja: „A hazai Szent Anna-tisztelet gazdagságát és színes változatosságát a kultusz sokrétúsége mutatja. Kiváltságos patrónajaként tisztelte sok ügyében-bajában az asszony nép, de tisztelték azok is, akiknek foglalkozása valamiképpen a gazdaasszonysággal, asszonyi gondoskodással függ össze: a szövömkások, csipkeverők, seprűkötők.

Céhpatrónaként tisztelték az asztalosok azért, mert hajdanában az oltárszekrény elkészítése a mesteremberek feladatai közé tartozott, márpedig Anna volt méltó arra, hogy az élő tabernákulumot, Máriát a méhében hordozza... a kádárok is tisztelték, nyilván abból a megfontolásból, hogy Jessze törzséből, Anna és Mária méhéből sarjadt a Szőlőtő: belőle termett a megváltás bora, (a megváltó Vér)... Védőszentje volt a bányászoknak is, nyilvánvalóan azért, mert ünnepének evangéliuma a szántóföldön elrejtett kincsről, a drágagyöngyöt kereső kalmárról szólt, és e hasonlatokat Szent Annára is lehetett vonatkoztatni. A barokk korban Szent Anna külön tisztelt patrónája volt a haldoklóknak.”

A bizánci rítusban július 25-én ülik Szent Anna asszony halála napját, amely napon Konstantinápolyban 550 körül templomot szenteltek a tiszteletére. Nyugaton a 12. századtól terjedt el a július 26-i ünnep. V. Pius pápa 1568-ban eltörölte, de 1583-ben ismét felvették a római naptárba, július 26-ra. Szent Joachimot 1584-től március 20-án, 1738-tól a Nagyboldogasszony oktávája utáni vasárnapon, 1913-tól augusztus 16-án ünnepelték. 1969-ben egy napra tették Szent Annával.

*

A legenda elbeszélése szerint Szent Anna szüleit Stolanusnak és Emerenciának hívták, és Betlehemben éltek. Anna a Názáretben élő Joachimnak lett a felesége, s mindketten Júda nemzetségéből és Dávid házából származtak. Húsz évig éltek már együtt, de nem volt gyermekük. A vagyonukat három részre osztották: egy részt maguknak tartottak meg, a másik részt a templomnak és a papoknak adták, a harmadik részt pedig szétosztották a szegények között.

Gyermektelenségük fájdalmát tovább fokozta egy eset: a templomszentelés ünnepére fölmentek Jeruzsálembé, és Joachim áldozati ajándékot akart felajánlani, de egy Iszakár nevű pap visszautasította az ajándékot azzal a megokolással, hogy bűnös kézből nem fogadja el. Joachim házasságának terméketlenségét ugyanis bűnössége nyilvánvaló jelének látta.

Joachimot ez a megszegyenítés olyan érzékenyen érintette, hogy hazatérve elhatározta: nem marad többé a városban, hanem elbujdosik az erdőkbe és a mezőre a pásztorok közé. És így is tett. Nem sokkal később azonban megjelent neki Isten angyala és megvigasztalta.

Megígérte neki, hogy imádságaiért és alamizsnáiért Anna gyermeket szül, mégpedig egy leányt, akit majd Máriának kell nevezniük. Az angyal azt is megmondta, hogy a gyermek fogantatásától fogva telve lesz Szentlélekkel. Szava igazsága mellé jelül azt adta, hogy Joachim menjen föl Jeruzsálembe hálát adni Istennek, és a templomban, az Aranykapunál találkozni fog a feleségével, akit ugyanígy angyali jelenés indít arra, hogy a templomba menjen. Úgy is történt. Joachim és Anna az Aranykapunál találkoztak, boldogan elmondták egymásnak a látomásukat, majd hálát adván Istennek, visszatértek otthonukba, Názáretbe.

Anna az ígéret szerint fogant és megszülte a kislányt, akit Máriának neveztek el. Joachim ezután hamarosan meghalt. Anna másodszor is férjhez ment egy Kleofás nevű férfihoz, kitől ismét lánya született, és azt is Máriának nevezték. Kleofás halála után Anna harmadszor is férjhez ment egy Salamon nevű férfihoz, akitől újra leánygyermeket szült, és e harmadik lányt is Máriának nevezték el.

A legenda – az apokrif szerzőktől vett értesülések alapján – így részletezi Jézus rokonságát: az a Mária, aki Anna második házasságából született, később Alfeus felesége lett, és négy fiút szült: a fiatalabb Jakabot, Júdás Tádét és a Zelóta Simont, akik Jézus apostolai lettek, valamint a Justusnak nevezett Józsefet, aki Jézus tanítványa volt. A harmadik Mária, akit atyja után Szalóménak is hívtak, Zebedeus felesége, Jakab és János apostol anyja lett.

Ezek az adatok természetesen nem fedik a történeti valóságot, de azt a hívő és szeretettel teljes gondoskodást jelzik, ahogy a hagyomány próbálta értelmezni az evangéliumokban is előforduló „Úr rokonai” kifejezést.

A legenda azt is tudja, hogy Anna még élt, amikor a Szentcsalád Nagy Heródes halála után visszatért Egyiptomból, és megláthatta a kicsi Jézust. Lelkét angyalok vitték Ábrahám kebelére, s mikor az Úr Jézus fölment a mennybe, őt is a mennyországba vitték.

Illyés Andrásnál olvasható Szent Anna legendája végén: „Amiképpen a víz annyival tisztább, amennyivel a szép forráshoz közelebb merítetik, úgy Szent Anna annyival nagyobb tisztasággal részesült a jóságos cselekedetekben, amennyivel közelebb volt a minden jóságos cselekedeteknek kútfejéhez, a Jézus Krisztushoz.

Ily kedves lévén azért Szent Anna asszony az Isten előtt, kérjük őt, legyen szószólónk ő Szent Fölségénél, és minékünk nyerjen végig megmaradó szent malasztot, hogy holtunk után mindörökké örvendezvén, dicsérhessük az Uristent a mennyei boldogságban.”

*

**Istenünk,
ki Szent Joachimot és Szent Anna asszonyt arra választottad,
hogy tőlük szülessék Egyszülött Fiad édesanyja,
az ő közbenjárásukra kérünk, add meg,
hogy elnyerhessük az üdvösséget,
melyet minden nép számára ígértél.**

29. Szent Márta

Szent János evangélistától tudjuk, hogy Jézus szerette Mártát, Máriát és Lázárt, akik Betániában laktak. Nem tartoztak azok közé, akik vándorútjain tanítványként követték az Urat, s az asszonyok közé sem, akik vagyonukból gondoskodtak Jézusról. De nagyon közel álltak az Úrhoz, s valószínű, hogy ha Jézus Jeruzsálemben volt, náluk szállt meg, hiszen Betánia egészen közel van, az Olajfák hegyének keleti lejtőjén. A liturgiában csak Márta neve szerepel, azonban elválaszthatatlan testvéreitől, Máriától és Lázártól, ezért az evangéliumokból közös történetüket emeljük ki.

Három alkalommal beszélnek az evangélisták Márta házáról és a testvérekről. Már az önmagában különös, hogy nem Lázár családjáról beszélnek. Valószínűnek látszik, hogy Lázár gyermektelen házasság után megözvegyült, és a szintén özvegy Márta befogadta. Mária talán nem is volt férjnél. Sőt, a hagyomány – legalábbis a nyugati egyházban Nagy Szent Gergely óta – úgy tudja, hogy Mária azonos Mária Magdolnával. Azaz Mária fiatal korában elhagyta a szülői házat, és Magdalába költözött, melyről a zsidók hagyománya azt mondja, hogy paráznsága miatt pusztult el. Mária, miután megtért, szintén Márta házában élt.

Az első találkozás, amikor Jézus Márta házában járt, Szent Lukács szerint így történt: Jézus tanítványai kíséretében úton volt. „Útjuk közben betértek egy faluba (Betániába). Egy Márta nevű asszony befogadta a házába. Mártának volt egy húga, Mária. Ez odaült az Úr lábához, és hallgatta szavait. Márta meg sürgött-forgott, és végezte a háziasszonyi teendőket.” – Volt mit tennie, hiszen legalább tizennégy fáradt férfi vacsorájáról és elszállásolásáról kellett gondoskodnia. – „Egyszer csak megállt, és így méltatlankodott: »Uram, nem törődöl vele, hogy a húgom elnézi, hogy egyedül szolgáljak? Szólj neki, hogy segítsen nekem!« Az Úr azonban így válaszolt: »Márta, Márta, sok mindenre van gondod, és sok minden nyugtalanít, de csak egy a szükséges. Mária a jobbik részt választotta, nem is veszti el soha«” (10,38–42).

A két nővérben az Egyház a lelki élet két alaptípusát látja: Márta a jótékonyásban tevékeny, aktív, Mária a szemlélődésben elmerülő, kontemplatív életforma típusa. Krisztus szava rávilágít: mindkettő jó, de Mária magatartása jobb, mert amit választott – az élet igéjének hallgatása, a jelenlévő Úr csendes szeretettel való szemlélése – maradandó. S akiben ilyen éhség él, azt az élet kenyere úgy táplálja, hogy jóllakik, és mégis vágyódik a további töltekezésre, de jóllakottságában nincs undor, s éhségében nincs kínzó hiányérzet. Az az éhség ellenben, amelyet a Márta-féle tevékenység elégít ki, szenvedést okoz.

A második alkalom, amikor Mártával találkozunk az evangéliumban, Jézus legnagyobb csodája: Lázár feltámasztása. Az Úr Jézus nyilvános működésének vége felé közeledett. Közel volt már a Húsvét, melyen meg kellett halnia Jeruzsálemben. Azokban a napokban tanítványaival együtt a Jordán keleti partján tartózkodott, ott, ahol János először keresztelt. A történeteket Szent János mondja el: „Betániában, Máriának és nővérének, Mártának a falujában volt egy beteg, Lázár. Ez a Mária kente meg az Urat olajjal, és törölte meg a lábát a hajával. Az ő testvére, Lázár volt a beteg. A nővérek megüzenték Jézusnak: »Uram, akit szeretsz, beteg!« Ennek hallatára Jézus azt mondta: »Ez a betegség nem okozza halálát, hanem Isten dicsőségére lesz, hogy megdicsőüljön általa az Isten fia.«

Jézus szerette Mártát, a nővérét, Máriát és Lázárt. Amikor meghallotta, hogy Lázár beteg, két napig még ott maradt, ahol volt, és akkor így szólt a tanítványoknak: »Menjünk ismét Júdeába!« »Mester – felelték a tanítványok –, most akartak megkövezni a zsidók, és újra odamész?« Jézus így válaszolt: »Nemde tizenkét órája van a napnak? Aki nappal jár, nem botlik meg, mert látja a világ világosságát. Aki azonban éjszaka jár, megbotlik, mert nincs világossága.« Azután így folytatta: »Barátunk, Lázár elaludt, de megyek és fölébresztem.«

»Uram, ha alszik, akkor meggyógyult!« – mondták a tanítványok. Akkor Jézus világosan megmondta nekik: »Lázár meghalt. Miattatok örülök, hogy nem voltam ott, hogy higgyetek. De most menjünk el hozzá!« Tamás, akit melléknevén Didimusznak hívtak, így szólt a többi tanítványhoz: »Menjünk mi is, és haljunk meg vele együtt!«

Amikor Jézus megérkezett, Lázár már négy napja sírban volt. Betánia Jeruzsálem közelében feküdt, mintegy tizenöt stádiumnyira (kb. 2,5 km), ezért a zsidók közül sokan elmentek Mártához és Máriához, hogy testvérük miatt vigasztalják őket. Amikor Márta meghallotta, hogy Jézus közeledik, elébe sietett, Mária pedig otthon maradt. Márta így szólt Jézushoz: »Uram, ha itt lettél volna, nem halt volna meg a testvérem. De most is tudom, hogy bármit kérsz az Istentől, megadja neked.« – Figyeljünk fel rá, mekkora hit él Mártában! Bizalommal néz Jézusra egy olyan helyzetben, amikor emberileg teljesen reménytelen minden, hisz a halál visszavonhatatlan. De ő bíz az Úrban, és olyan hitvallást tesz, mint előtte senki, csak Péter. „Jézus megnyugtatta: »Feltámad a testvéred.« Márta erre azt mondta: »Tudom hogy feltámad, majd a feltámadáskor, az utolsó napon.« Jézus így folytatta: »Én vagyok a feltámadás és az élet. Aki hisz bennem, még ha meghal is, élni fog. Aki úgy él, hogy hisz bennem, nem hal meg örökre. Hiszed ezt?« Márta így felelt: »Igen, Uram, én hiszem, hogy te vagy a Messiás, az Isten Fia, aki a világba jön.« – Ilyen vallomást Krisztusról csak Péter tett, és állítanunk kell, hogy Mártának éppúgy nem „a test és a vér nyilatkoztatta ki ezt”, azaz nem érzi tapasztalatai és éles elméje következtében született meg a felismerés, hanem a mennyei Atyától kapta ezt a hitet, mint Péter.

„E szavak után Márta ment, és hívta a nővérét, Máriát. Halkan szólt neki: »Itt a Mester, és hív téged.« Ennek hallatára Mária gyorsan fölkelt, és odasietett Jézushoz. Mert Jézus még nem ért be a faluba, hanem ott volt, ahol Márta találkozott vele. Amikor a zsidók, akik ott maradtak Máriával a házban és vigasztalták, látták, hogy gyorsan fölkel és elsiet, utána mentek. Azt gondolták hogy a sírhoz megy, sírni.

Amikor Mária odaért, ahol Jézus volt, és meglátta, e szavakkal borult a lába elé: »Uram, ha itt lettél volna, nem halt volna meg a testvérem!« Amikor Jézus látta, hogy sír, és a vele jött zsidók is sírnak, lelke mélyéig megrendült. Megindultan kérdezte: »Hová tettétek?« Azt felelték: »Jöjj Uram és nézd meg!« Akkor Jézus könnyekre fakadt. A zsidók megjegyezték: »Nézzétek, mennyire szerette!« Némelyek így vélekedtek: »Ő, aki a vaknak vissza tudta adni a szeme világát, nem tudta volna megakadályozni, hogy ez meghaljon?«

Jézus a szíve mélyéig megrendült, és odament a sírhoz, mely egy kővel elzárt barlang volt. Jézus így szólt: »Hengerítsétek el a követ!« De Márta, az elhunyt nővére tiltakozott: »Uram, már szaga van, hiszen negyednapos!« Jézus így felelt: »Nemde azt mondtam: ha hiszel, meglátod Isten dicsőségét?« Erre elhengerítették a követ. Jézus pedig égre emelte a tekintetét, és így imádkozott: »Atyám, hálát adok neked, hogy meghallgattál. Én tudom, hogy mindig meghallgatsz, csak a körülöttem álló nép miatt mondtam, hogy higgyék, hogy te küldöttél engem.« E szavak után hangosan beszólt a sírba: »Lázár, jöjj ki!« És a halott kijött” (11. fejezet).

Ezt az utolsó, legnagyobb jelet, amely mindenki számára kézzelfoghatóan bizonyította Jézus küldetését és Messiás voltát, leginkább Márta és Mária értette, akik hittel tekintettek az Úrra.

A harmadik alkalommal szintén Betániában találkozunk Mártával, Máriával és Lázárral, közvetlen Húsvét előtt. Ismét János evangélista mondja el a következőket:

„Hat nappal Húsvét előtt Jézus Betániába ment, ahol Lázár lakott, akit feltámasztott a halálból. Ott vacsorát rendeztek a tiszteletére.” Ez a vacsora azonban nem Márta, hanem a leprás Simon házában zajlott le. A három testvér is hivatalos volt: „Márta felszolgált, és Lázár is a vendégek között volt. Mária pedig vett egy font valódi nárduszból készült olajat, megkenete vele Jézus lábát, és megtörölte a hajával. A ház betelt a kenet illatával. Az egyik tanítvány, Karióti Júdás, aki elárulta, méltatlankodott miatta: »Miért nem adták el inkább az

olajat 300 dénárért, s miért nem osztották szét a szegények között?« De ezt nem azért mondta, mintha a szegényekre lett volna gondja, hanem mert tolvaj volt: ő kezelte a pénzt, és eltulajdonította, amit rábíztak. Jézus rászólt: »Hagyd békén! Hadd tegye, hiszen a temetésem napjára teszi.«” Máté evangéliumában Jézus így folytatja: „Bizony mondom nektek, ahol a világon csak hirdetni fogják az evangéliumot, mindenütt megemlékeznek majd arról is, amit ez az asszony tett.” (Jn 12,1–8; Mt 26,6–13).

Sajnos a liturgikus megemlékezés Máriára – épp azért, mert alakja egybemosódott Mária Magdolnával – nem terjed ki. Mártát a ferencesek kezdték ünnepelni 1262-ben, július 29-én. A 13. század végén a római naptárba is áttették.

*

Szent Jánosnál még az is olvasható, hogy mi lett Lázár feltámasztásának következménye a három testvérré nézve: „Amikor a zsidók megtudták, hogy Jézus Betániában tartózkodik, sokan elmentek. Nemcsak Jézus kedvéért, hanem hogy Lázárt is lássák, akit feltámasztott a halálból. Erre a főpapok elhatározták, hogy Lázárt is megölik, mert miatta sok zsidó elment oda, és hitt Jézusban” (Jn 12,9–11).

Ezt a gyilkos tervet mégsem hajtották végre, Mártáéknak azonban érezniük kellett a hitetlen zsidók részéről a gyűlöletet. Hiszen ők minden Jeruzsálembé zarándoklónak tanúságot tehettek a Feltámasztásról. A hagyomány tudja a család későbbi sorsát, és a legendákban írottan is ránk maradt. Eszerint az ősegyház elleni üldözésben (40 körül) az egész keresztény közösséget, melynek Márta háza adott otthont, elfogták. Nagyobb csoportról volt szó, ezért nem merték megölni őket, hanem a tengerpartra hurcolták, és ott egy evező, vitorla és kormánylapát nélküli hajóra rakták, és a tengerre bocsátották őket. A kivégzésnek ez nagyon gonosz módja volt, hisz az áldozatokat a viharos tengerbe akarták fojtani. Ám a hajó nem süllyedt el, hanem Gallia partjainál szárazföldet ért. Kikötöttek, és hirdetni kezdték az evangéliumot! A legenda szerint Lázár püspök lett Aix városában, Márta a város betegeit és szegényeit gondozta, Mária pedig remeteként élt még harminc esztendeig.

*

**Mindenható, örökkévaló Isten,
kinek megtestesült Igéje arra méltatta Szent Mártát,
hogy betért a házába, és elfogadta gondoskodását,
kérünk, add meg az ő közbenjárására,
hogy testvéreinkben hűségesen szolgáljuk Fiadat,
és a mennyben otthonra leljünk nálad!**

30. Aranyszavú Szent Péter

*Imola, 400 körül

†Ravenna, 450 körül

Aranyszavú Szent Péter születésének nem tudjuk a pontos idejét. Valószínű, hogy kevéssel 400 előtt látta meg a napvilágot, Forum Corneliiben (Imola). A város püspöke, Cornelius vezette el jó atyaként a papságra. Még 430 előtt Ravenna püspöke lett.

Ez a város az 5. század elejéig nem játszott jelentős szerepet, de ekkor virágzásnak indult. A nyugat-római császárok a 4. század közepétől főleg Milánóban székeltek. Amint megkezdődött a népvándorlás, a császári udvar nem volt ott biztonságban. A gótok betörték a római birodalomba, ezért az akkori császár, Honorius (395–423) miniszterének és fővezérének, Stilichónak tanácsára úgy határozott, hogy székhelyét áthelyezi Ravennába. 404-től tehát itt élt a császár, mert a várost a szárazföld felől mocsár vette körül, így könnyen meg lehetett védeni.

Ezzel Aranyszavú Szent Péter a birodalom nyugati fővárosának lett a püspöke. Ennek messzemenő következményei lettek. Míg Ravenna 430 körül fővárosi rangra nem emelkedett, egyszerű püspöki székhely volt, amelynek létét a 2. századtól lehet kimutatni. De azáltal, hogy császárváros lett, amint ez ötven évvel korábban Konstantinápolyban is történt, a ravennai püspök rangját is emelni kellett. Ennek jegyében Ravenna püspökének joga lett, hogy a szomszédos egyházmegyék (Faenza, Forlì, Bologna, Modena, Voghenza) püspökeit, akik eddig Milánóhoz tartoztak, fölszentelje. Ugyanakkor maga Ravenna továbbra is Róma kötelékében maradt, ez azt jelentette, hogy a ravennai püspököt csak a pápa szentelhetette föl.

431-ben Kürrhosz püspöke, Teodoretosz, az antiochiai teológiai iskola vezetője levelében Róma, Milánó, Aquileia és Ravenna püspökéhez fordult, mert nem volt megelégedve azzal, hogy az efezusi zsinaton (431) Máriát „Istenszülő”-nek nevezték; ő úgy gondolta, hogy Máriát legfeljebb „Krisztus-szülő”-nek lehet mondani. Ez már annak volt a jele, hogy Ravenna rangja emelkedett.

Péter püspök olyan magatartást tanúsított a császári ház iránt, mint 60 évvel azelőtt Ambrus püspök Milánóban vagy a kortárs konstantinápolyi püspökök. Püspöksége idején az elszánt Galla Placidia, Nagy Theodosius császár lánya és a névleg uralkodó III. Valentinianus császár anyja volt a kulcsszemélyiség Ravennában. Valójában ő uralkodott. 427-től folyamatosan Ravennában élt, és hamarosan megváltoztatta a város arculatát. Amikor Konstantinápolyból Ravenna felé hajózott (427), hogy a nyugat-római birodalom fölött az uralmat átvegye, a tengeren veszélybe került, fiával, Valentinianusszal és ennek menyasszonyával, II. Theodosius császár lányával együtt. Ebben a helyzetben fogadalmat tett, hogy ha megmenekülnek, templomot épít Ravennában és Szent János oltalma alá helyezi. Ezt a templomot, amely ma is áll, Péter püspök szentelte fel; valószínű, hogy az apszisban eredetileg ott volt a képe is.

Más templomok is épültek Péter püspöksége idején. Biztosan tudjuk, hogy ő helyezte el a Galla Placidia-mauzóleum melletti San Vitale-templom alapkövét; ugyanígy azt is, hogy Ravenna elővárosában és kikötőjében (Classis) plébániatemplomot építtetett (ez nem azonos az ismert Szent Apollinaris-templommal!), anélkül, hogy ennek az önálló városnak külön püspököt szentelt volna. De az érseki palota szép kápolnája nem az ő nevéhez fűződik, hanem egy másik Péter püspökéhez. Mindamellet nem egészen egyértelmű, hogy a ravennai egyházi építkezések miként kapcsolódtak egy-egy püspökhöz, mert a 9. századból való Agnellus-féle Püspöki könyv számít fő forrásnak, de ennek adatai nem mindig megbízhatók. Annyi azonban tény, hogy 751-ben, amikor a frankok elfoglalták, Ravennának több mint hatvan temploma volt.

Egyébként Péternek Agnellus adta a Chrysologus, 'Aranyszavú' nevet, követve az antiochiai példát, ahol János papot, a későbbi konstantinápolyi püspököt ékesszólása miatt Chrysostomus, 'Aranyszájú'-nak nevezték.

Péter egy másik alkalommal is belebonyolódott a keleti egyházban a kérdés körül folyó teológiai vitába, hogy Jézus Krisztusban az istenség és az emberség milyen viszonyban van egymással. Konstantinápolyban Eutüchész archimandrita (főapát) az alexandriai véleményt képviselte, amely szerint a megtestesülés után Jézus Krisztus egy új „istenemberi” természetnek lett a birtokosa. 449-ben Róma és Ravenna püspökeihez fordult a kérdés eldöntéséért. Péter azt válaszolta, hogy az ilyen nehéz és fontos kérdésekben Róma az illetékes, mert ott székel Péter, akire Jézus Krisztus Egyházát építette. Róma püspöke, Nagy Szent Leó (440–461) egyértelműen elvetette Eutüchész álláspontját.

Aranyszavú Péternek mintegy 180 beszéde maradt fenn. Stílusa tömör volt és megfelelt az ókori szónoklás szabályainak. Nem beszélt tovább, mint egy negyedóraig. Forró nyári napokon nem beszélt. Nagypénteken pedig azért hallgatott, „mert eltemették a Szót”. Beszédei, mivel arra törekedett hogy a nép megértse, szemléletesek voltak. A korabeli ízlésnek megfelelően sok görög szót használt. A hit és erkölcs tanítása terén kifejtett tevékenységéért Aranyszavú Pétert 1729-ben az egyháztanítók sorába emelték. Halálának pontos idejét nem tudjuk. Utolsó beszédeiben háborús veszedelemre, járványra, hadifoglyok tömegeire utal. Lehetséges, hogy a hunok betöréséről (450) beszélt.

A ravennai egyház 9. századi Püspökök könyve szerint Szent Péter Ravenna mellett nem december 2-án, hanem július 31-én halt meg. Ünnepe 1729-ben vették fel a római naptárba, december 4-re. 1969-ben áthelyezték július 30-ra.

*

Aranyszavú Szent Péterről saját szavai és a későbbi följegyzések alapján alkothatunk képet. A hagyomány megőrizte, milyen sajátos módon látta el püspöki feladatait.

Amikor Ravenna püspöke meghalt, utódot választottak, majd útra kelt Rómába egy küldöttség, hogy a jóváhagyást megszerezze és kérje a fölszentelést. Ezekben a napokban épp ott volt Rómában Imola püspöke diakonusával, Péterrel. Sixtus pápa pedig álmában látta Szent Pétert és tanítványát, Apollinarist, Ravenna első püspökét. Egy fiatalembert mutatott neki azzal, hogy Isten őt akarja ravennai püspöknek. Másnap megjelent a császárváros küldöttsége, de a pápa nem hagyta jóvá a választásukat, mert a jelölt nem hasonlított arra, akit álmában látott. Az egész küldöttséget szemügyre vette, de nem volt senki, akinek arca hasonlóságot mutatott volna. Erre Imola püspökét is maga elé rendelte a kíséretével. Alighogy meglátta Pétert, örömmel felkiáltott: „Ő az! Őt rendelte a Gondviselés Ravennába püspöknek!” Péter megijedt, a küldöttség csodálkozott, de amikor a pápa elmondta álmát, elfogadták döntését.

A karizmatikus szónok csakhamar megnyerte hallgatói szívét; sokakkal megesett, ami Ágostonnal Ambrus szószéke közelében: a szavak behatoltak a lélekbe, és a hallottakat nem lehetett semmibe venni, akarva-akaratlan hatottak: irigységgel telt udvaroncok vetélytársaikat előnyben részesítették; zsuporiak és fősvények szétszórták gyűjtött javaikat a szegények között. Vége szakadt az erkölcstelen játékoknak és táncoknak, a halódó antik világ e kísérőjelenségeinek. Tévtanok hívei megtértek és felvételüket kérték az Egyházba. Egy nap – amint olvashatjuk – a szószéken elhagyta a hangja: a túlzott erőfeszítéstől megbénultak a hangszalagjai. A nép hangosan feljajdult a templomban, és nem akart lecsillapodni. Sokan a nyolc hónap alatt, míg nem hallhatták, annyira szomorúak voltak, mintha személyes gyász érte volna őket.

Néhány részlet Aranyszavú Szent Péter beszédeiből:

A hazatért tékozló fiúval ezt mondatta: „Mindent elveszítettem, amit csak egy fiú elveszíthet, de az Atya abból, ami őt Atyává teszi, semmit nem veszített el.”

Az évvégi népünnepélyek túlkapásai ellen így emelt szót: „Aki az ördöggel mulat, az nem ünnepelhet Jézus Krisztussal.”

Szentelése évfordulóján elmondta, hogy szerinte milyenek kell lennie a püspöknek: „Jól együtt kell működnie az állam vezetőivel, az öregek iránt tisztelettel kell viseltetnie, a fiatalokat jósággal és szeretettel kell megnyernie, a paptestvéreket és a gyerekeket pedig szeretnie kell; mindenben Krisztus szabad szolgájának kell bizonyulnia.”

A Miatyánkról ezt mondta egyik beszédében: „Krisztus azért tanított meg röviden imádkozni, mert gyorsan meg akarja adni, amit kérünk... Menjünk hát, gyermekeim, ahova az irgalom szólít, a szeretet vonz, a vágy hív! Istent, az Atyát érezze a szív, mondja a nyelv, szólítsa a lélek és minden, ami bennünk van, legyen nyitva kegyelmének, s ne a félelemnek, mert a bíró Atyává változott, s nem azt akarja, hogy féljük, hanem hogy szeressük.”

*

**Istenünk,
ki Aranyszavú Szent Péter püspöködet
a megtestesült Ige apostolává titted,
közbenjárására kérünk, engedd,
hogy üdvösséged misztériumait a szívünkben szüntelenül szemléljük,
és tetteinkkel tanúságot tegyünk róluk!**

31. Loyolai Szent Ignác

*Loyola, 1491.

†Róma, 1556. július 31.

1521 pünkösd vasárnapján a francia tüzérség Navarrában tűz alá vette Pamplona citadelláját, és egy ágyúgolyó súlyosan megsebesítette az egyik baszk nemesembert, Inigo Lopez de Loyolát, aki a spanyol király szolgálatában állott. Ez az esemény Franciaország és a Habsburg-ház harcában, amely az egész korszakra rányomta a bélyegét, alig számított valamit, mégis történelmi jelentőségű: ez a kő ágyúgolyó szolgált indítékul ahhoz, hogy Inigo de Lopez a spanyol király szolgálatát fölcserélje Krisztusnak, az ég és föld Urának szolgálatával, és így Inigo lovagból Szent Ignác váljon.

Ignác Guipuzcoas tartomány egyik baszk nemesi családjának sarja, amely ősidők óta ezen a titokzatos tájon, a birtokain gazdálkodva élt. A napvilágot 1491-ben látta meg, közelebről nem tudjuk, mikor; a tizenkét testvér közül ő volt az utolsó. Mint egy spanyol nagyúr apródja, s később mint fiatal tiszt, dicső jövőről álmodozott. Később maga is megvallotta: „Örömét találta abban, hogy gyakorolja a fegyverforgatást, és azt a hiú vágyat melengette a szívében, hogy dicsőséget szerez magának”. És amint későbbi bizalmasai utalnak rá, bátor volt „a játékban, a nők körüli forgolódásban, a verekedésben és a hadakozásban. Megkísértette a test, és le is győzte.”

A sebesülés azonban véget vetett a becsvágyó nemes érvényesülésének. Sebesült lába, hiába tettek meg mindent az orvosok, rövidebb lett. Hosszú ideig kellett fekélnie otthon, Loyolában a kastélyukban. Olvasnivalót kért, de csak **Jézus élete** volt kéznél egy karthauzi szerzőtől, Szász Rudolftól és egy **Szentek élete**. A sebesült először kedvetlenül lapozgatta őket, de aztán egyre jobban elámult, s végül egészen e művek hatása alá került. Maga adott később számot erről a sorsfordulót jelentő új, nagy élményről: „Amikor evilági gondolatokat forgatott magában, ezek nagy örömeire voltak. De amint elfáradt, és elterelődött róluk a figyelme, kedvetlen lett, és úgy érezte, mintha teljesen kiszáradt volna. Hanem amikor arra gondolt, hogy mezítláb elzarándokol Jeruzsálembe, és vad salátaféléken fog élni, vagy egyéb önmegtágadásokat vállal, ahogy a szenteknél olvasta, nemcsak addig talált vigaszt, míg ezeknél a gondolatoknál időzött, hanem később is megelégedett és vidám maradt, amikor már nem forogtak effélék a fejében. És megtanulta, mi a különbség a Sátán lelke és az Isten Lelke között. És ez volt az első elmékedése az isteni dolgokról.”

Innen azonban még hosszú volt az út, amíg Ignác világosan felismerte, mit akar tőle az Isten. Amikor félig-meddig már felépült, először egy karthauzi kolostor magányára gondolt. Aztán – még mielőtt tisztába jött volna magával – elzarándokolt a Szűzanya kegyhelyeire, Aranzazuba és Montserratba. Ez utóbbi közelében fekszik Manréza, ahol először csak rövid ideig akart maradni, de aztán majdnem egy egész esztendő eltöltött. Ez egyrészt a vigasztalások ideje volt, másrészt pedig a már-már kétségekig fokozódó lelki gyötrődés, illetőleg a misztikus átalakulás. Ignác maga később így jellemezte ezt az időszakot: „Manrézában Isten úgy bánt velem, mint egy tanítómester a gyerekekkel, és megsérteném Isten fölségét, ha kételkednék benne, hogy Isten bánt így velem.” Itt élte át élete legnagyobb kegyelmét, amelyről harminc esztendővel később így számolt be: „Miután ment egy darabot az úton, leült a Cardoner-folyóval szemben. Ekkor kezdett a szeme megnyílni. Nem mintha valami arcot látott volna, hanem sok mindent felfogott és megértett, a lelki életet, a hitet és a teológiát illetően. Ezt olyan nagy világosság követte, ami mindent más fényben mutatott. Képtelenség részleteiben számot adni arról, amit akkor meglátott. Csak úgy lehet összefoglalni, hogy értelmében nagy világosság támadt. Ha egybeveszi azt a kegyelmi segítséget, amelyet több mint 62 éves koráig élete egész folyamán Istentől kapott, és ehhez

hozzáadja, amit valaha is tudott, akkor se tartja ezt annyinak, mint amennyit ekkor egyetlen alkalommal kapott. Az élmény annyira hatott rá, hogy lelkében a fény nem aludt ki. És úgy érezte, mintha más emberré vált volna.” Itt, Manrézában született a **Lelki gyakorlatok** című könyve, amely segítségére volt abban, hogy átformálja a világot.

Ignác először koldusként Rómán és Velencén át a Szentföldre zarándokolt. Az volt a szándéka, hogy ott marad, és hirdeti a hitetleneknek az Evangéliumot, de ez lehetetlennek bizonyult. Más kellett határoznia, amit később visszatekintve így írt le: „Miután a zarándok felismerte, hogy nem az az Isten akarata, hogy hosszabb ideig Jeruzsálemben maradjon, állandóan azon töprengett, hogy mit kell tennie. Végül arra a meggyőződésre jutott, hogy egy ideig tanulnia kell, ha segíteni akar a lelkeknek.” Ebből következően visszatért és több mint tíz évet szentelt a tanulásnak Barcelonában, Alcalában, Salamancában és Párizsban. A gyerekekkel be kellett ülnie az iskolapadba, hogy latinból az elemi ismereteket elsajátítsa; végül a magister artium fokozatig jutott el. Közben azonban az embereknek is nagy figyelmet szentelt: egyenként odaadta nekik a Lelki gyakorlatokat, és ezzel hozzásegítette őket életük megváltoztatásához.

Ez a világi apostolkodás újszerűségénél fogva felkeltette a hivatalos egyházi körökben a gyanakvást. Igaz vallásosságát és azt a személyes lelki gondozást, amit folytatott, újra meg újra megvizsgálta az inkvizíció. Hosszú kihallgatásoknak vetették alá, s két ízben be is börtönözték. Minden alkalommal fölmentették. Mégis az a tény, hogy a vizsgálatot megismételték, arra vallott, hogy szembekerült a hagyományos formákkal és nézetekkel, vagyis, hogy újító az Egyházban. Ám az egyházi tekintéllyel való összeütközései nem ingatták meg Ignácot abban a meggyőződésben, hogy helyes úton jár, de ugyanígy az Egyházhoz való hűségét sem csorbították. Minden esetben ugyanazt a magatartást tanúsította: egyfelől alárendelte magát az Egyház hierarchiájának, amelynek tekintélyét magától értetődően elismerte, másfelől viszont törekedett rá, hogy az ügy érdekében védje jogait és jó hírét. Más szóval: az egyházi tekintéllyel szemben Ignác nem tanúsított felforgató magatartást, de megalkuvó sem volt soha.

Már Barcelonában „fölbredt benne a vágy, hogy néhány embert közösségbe gyűjtsön, akikből aztán Jézus Krisztus harsonái lehetnek volna”, de az első kísérletei nem jártak eredménnyel. Csak Párizsban sikerült neki közösséget összekovácsolnia az első társakból, név szerint ezekből: Xavéri Ferenc, Petrus Faber, Diego Lainez, Simon Rodrigues, Nicolas Bobadilla, Alfonso Salmeron. Mind elvégezték Ignácnál a lelki gyakorlatot, és arra a következtetésre jutottak, hogy – amint Lainez megfogalmazta – „teljesen szakítanak a világgal, és a szegénység és a kereszt útjára lépnek”. 1534. augusztus 15-én közös fogadalommal pecsételték meg szövetségüket Párizsban, a mártírok kápolnijában: teljes szegénységben és szüzességben Istennek szolgálnak, segítenek a lelkeknek, és elmennek a Szentföldre; ha azonban egy éven belül nem sikerül oda eljutniuk, vagy ha nem maradhatnak tartósan Palesztinában, akkor Rómában felajánlják szolgálataikat a pápának, „hogy Krisztus a helytartója által mutassa meg nekik szolgálatának útját”.

Elhatározták, hogy véget vetnek Párizsban tanulmányaiknak, s 1537 tavaszán Velencében találkoznak, hogy innen induljanak a Szentföldre. Míg az időpont elérkeztére vártak, június 24-én Ignácot és társait pappá szentelték; de első szentmiséjét Ignác Betlehemben akarta bemutatni. Megtudták, hogy bár harmincnyolc esztendeje nem volt rá példa, abban az évben nem indul zarándoklat a Szentföldre, mert küszöbön áll a háború a törökökkel. Így a fogadalom második része lépett érvénybe: a pápa rendelkezésére bocsátják magukat.

Róma felé tartva, az utolsó pihenőhelyen Ignác belépett La Storta félig-meddig dűledező kis templomába, és itt egy látomásban megkapta útjára a jóváhagyást: nem Jeruzsálem a cél, hanem Róma. Rómába érve társaival együtt felajánlotta szolgálatait III. Pál pápának, és első szentmiséjét is itt mutatta be 1538 karácsonyán a Santa Maria Maggiore-bazilikában, a Jászol oltáránál. Itt latolgatták jövőjüket a párizsi magiszterek, akiket a nép „zarándok papok”-nak

vagy „reform-papok”-nak nevezett el. S hosszas tanácskozás után elhatározták, hogy közösségüket fenntartják, és szerzetesrenddé alakítják át, amelynek „Jézus Társasága” lesz a neve. 1540. szeptember 27-én elkészült a **Regimini Militantis Ecclesiae** című ünnepélyes dokumentum, amellyel III. Pál pápa jóváhagyta az új alapítást. Miként várható volt, társai egyhangúlag Ignácot választották meg első generálisuknak. Igaz, ő megkísérelte, hogy kitérjen előle, de meg kellett magát adnia, és vállalnia kellett a társaság terhét az elkövetkező tizenöt esztendőre, egészen haláláig. A társaság tagjai „könnyes szemmel adtak hálát Istennek, amiért jóságában idáig vezette őket, és a különféle nemzetek fiait egyetlen testté forrasztotta össze, nekik pedig megengedte, hogy ezt a napot megérjék”.

Tízévi munka után az alapító szilárd szervezeti keretet adott a társaságnak a Konstitúcióval, melynek megalkotása közben így járt el: „minden nap misézett, és közben Isten elé terjesztette azt a pontot, amivel épp foglalkozott. Utána imádságba merülve gondolkodott rajta. És az imádságot is és a misét is mindig könnyek közt fejezte be.” A szabályokat alapos megfontolás után alakította ki, megfogalmazásukhoz természetesen figyelembe vette tapasztalatait, társai véleményét és tanulmányozta más rendek történetét is.

Miközben alapítása belső megszervezésén és kiépítésén fáradozott, Ignácra nehezedett a számban egyre gyarapodó és mind messzebbre kiterjedő Jézus Társasága összes gondja. A társaság csakhamar elterjedt egész Európában; Indiában és Távols-Keleten az első jezsuiták elkezdték a missziós munkát. A generális magas követelményeket támasztott fiaival szemben. Maga és társai számára irányt szabott ezekkel a szavaival: „Ennek a világnak a dolgait megvetni nem nagy dolog, ellenben az Isten dolgaiban gondatlanul eljárni, az egyszerűen tűrhetetlen.” Létrejöttek és az egyházi megújulás központjaivá váltak az első jezsuita kollégiumok. Ebben a Collegium Romanum, a Római Kollégium járt elől, amely a Társaságon belül minden teológiai képzés mintájául szolgált, valamint a Római Német Kollégium, a későbbi és mindmáig működő Collegium Germanicum-Hungaricum.

Ignác, bár folytonosan betegeskedett, fáradhatatlan volt. Egyszer maga is megállapította: „Harminc esztendő alatt akár esett, akár fűjt, semmi nem tartott vissza attól, hogy az Isten szolgálatára tervbe vett munkát órára pontosan el ne kezdjem.” Ehhez hozzá lehet fűzni: és hogy be is fejezze.

1556. július 31-én véget ért Ignác földi élete. Egy titkár azt írta, hogy úgy halt meg, mint bárki más. De műve, a Jézus Társasága, az öntudatra ébredő és megújuló Egyháznak ez a fontos bázisa szilárdan állt. Kb. ezer tagja volt. Jelentősége azonban messze felülmúlta a tagok számát.

Egy bizalmas barátja azt a szellemet, amely Ignácot áthatotta, és amelyet a **Lelki gyakorlatokkal** és a **Konstitúcióval** a Társaságnak is átadott, ezekkel a szavakkal jellemezte: „Ignác atyánkban nagyszerű természet és átfogó szellem párosult. Ezeknek az adottságoknak a birtokában, és Urunk kegyelmével minden erejét latba vetette, hogy nagy dolgokat vigyen végbe, és minden tette csupa tűz volt. Akár a Társaságot nézi az ember, amelyet alapított, akár a **Lelki gyakorlatokat**, úgy találja, hogy csupa életet árasztó szeretet, csupa lobogás, soha nem nyugvó buzgalom, állandó felhívás és ösztönzés a lelkek tette kész megsegítésére. Nem látjátok, hogy háborúban állunk, hogy a csatatéren vagyunk? Isten szolgája nem lehet lusta!” Szent Ignácra semmi sem lehet jellemzőbb, mint életének, a Lelki gyakorlatok egész szellemének és a rendi szabályok fő irányvonalának rövid, de találó foglalata: *Omnia ad maiorem Dei gloriam* – Mindent Isten nagyobb dicsőségére!.

Ignácot 1622-ben avatták szentté, s ünnepét a következő évben felvették a római naptárba.

*

A szent tűz emberének – így fordíthatnánk le a nevét – az életéből, aki mindent Isten dicsőségére tett, saját írásai és társainak, valamint a kortársaknak a följegyzései szolgálnak – megindító – dokumentumokat.

Életének „szélsőségessége” mindjárt szembetűnik, ha ifjúkora a följegyzésekből megelevenedik előttünk: „A Loyola család egyike volt a haza legvégzetesebb sorsú családjainak... Inigo életvidám és elegáns ifjú volt, kedvelte a pompát az öltözködésben, és szeretett nagy lábon élni, büszke volt divatos, szőke hajára, és nagy gondot fordított a körmeire... Hozzá volt szokva, hogy páncélban járjon, vállig érő hosszú haját, két színű, felhasított öltözéket és tarka baretet hordott.” – Az egyik akta beszámol a huszonnégy éves Inigo „éjszakai kilengéseiről és súlyos visszaéléseiről, amelyeket tudatosan követett el, az álnokságtól sem riadva vissza. Kemény és hajthatatlan akarata csak a betegágyon mutatkozott meg. Az ágyúgolyó által szétroncsolt csont rosszul forrt össze. De ő nem akart nyomorék maradni, ezért műtétet kért az orvosoktól. Anélkül, hogy elkábították volna, újra eltörték a csontját. Egyetlen jaj sem hagyta el ajkát, csupán összeszorított öklei árulták el, mennyit szenvedett. Amikor a sebek begyógyultak, kiderült, hogy a jobb lába rövidebb a balnál, és hogy egy csontdarab a térde alatt kiáll. Hogy tovább viselhesse elegáns tiszti csizmáját, amely úgy állt rajta, mintha ráöntötték volna, lefűrészeltette a kiálló csontot, a rövidebb lábát pedig nyújtatta – heteken át mozdulatlanul feküdt a vas szerkezetben – hogy újra tudjon táncolni, lovagolni és vívni.

Öszvérháton ment fel Montserratra, amelynek tetején egykor a grál lovagok vára állt, most pedig zarándokhely a „Fekete Madonna” tiszteletére. Itt fordult el Ignác a világtól, úgy, ahogy azt a lovagregényekben olvasta: életgyónást végzett, a kolostornak ajándékozta az öszvért, a ruháját odaadta egy koldusnak, a Madonnának pedig felajánlotta a fegyverét, és egy egész éjszakát ott töltött előtte állva. Másnap a korai mise után elindult a Szentföldre, de csak Manrézáig jutott el. Durva zsákvászorból varrott köntösben koldulva járta a kis utcákat. A lábán háncssarut viselt, a kezében vándorbot volt, rajta tökkulacs. A haját és a körmeit elhanyagolta, így akarta korábbi hiúságát jóvátenni. Az utcagyerekek visongtak, amikor meglátták, és így kiabáltak utána: „Zsák papa!” Egy csipkebokorral benőtt barlangban oly kegyetlenül megkínozta magát, hogy kétszer is közel került a halálhoz. De utána csodálatos világosságban lett része.

Jeruzsálemből hazatérve Ignác nekiállt a tanulásnak, de túl korai lelkipásztori buzgalma hátráltatta és sok bajba keverte. Így például Barcelonában majdnem megölték, amiért egy egész zárdát meg akart reformálni. Az apácák ugyanis addig szabadon fogadták tisztelőiket, az udvarlók pedig – szórakozásuktól megfosztva – bosszút esküdtek és felbéreltek néhány mór rabszolgát. Ezek rátámadtak Ignácra és kísérijére, és úgy összeverték őket, hogy a kísérije belehalt, Ignác pedig eszméletét veszítve maradt az utcán.

Amikor az egyetemista Ignácot nagy buzgalmaért, amely a hagyományos egyházi keretbe nem illett bele, az inkvizíció letartóztatta, segítséget ajánlottak neki, de ő elutasította: „Az, akiért idekerültem, majd kiszabadít, ha ez akarata szerint lesz.” Az egyik látogatójának, aki fölkereste a börtönben, és együttértett vele, ezt mondta: „Ezzel csak azt áruljátok el, hogy ti nem vágytok arra, hogy Krisztus szeretete egészen foglyul ejtsen benneteket. Azt hiszitek, hogy a börtön a legnagyobb rossz? Nincs annyi bilincs Salamancában, amennyinél Isten iránti szeretetből ne kívánnék még többet viselni.”

Vonzó erejének Párizsban sem tudtak ellenállni, így itt is szemére vetették, hogy a követőit – szegényeket! – teljesen megőrjítette, meg hogy eretnek és varázsló, aki a máglyára való. Egy alkalommal Ignác a barátaival nem az előadásokra, hanem templomba ment. Emiatt a rektor olyan haragra gerjedt, hogy elhatározta: az engedetlen diákokat sújtó büntetést alkalmazza. A teremben már együtt voltak a diákok, a nyilvános kizárásra várva. Akkor belépett a rektor Ignáccal, s hirtelen letérdelt előtte – így kért könnyes szemmel bocsánatot. Az egybegyűltek, akiknek Ignác megaláztatását kellett volna végignézniük, győzelmének lettek a tanúi.

Miután tanulmányait befejezte és a Szentföldön nem tudta tervét megvalósítani, a köréje gyűltek közösen elhatározták, hogy a pápa rendelkezésére bocsátják magukat. Róma felé

tartva az utolsó állomásukon, La Stortában Ignác belépett a félig-meddig összedőlt kis templomba. Amit itt átélt, közölte egyik útitársával, Lainezzel, aki így számol be róla: „Amikor Sziénából Róma felé tartottunk, történt, hogy atyánk sok lelki vigaszban részesült. Elmondta nekem, hogy olyan volt, mintha az Atyaisten ezeket a szavakat véste volna a szívébe: »Rómában részesültök kegyelmekben.« Atyánk nem tudta, mit jelentsenek ezek a szavak, azért hozzátette: »Nem tudom, mi történik velünk Rómában, lehet, hogy keresztre feszítenek bennünket.« Aztán azt mondta, az történt, mintha látta volna Krisztust a vállán a kereszttel, és mellette az Örök Atyát, aki ezt mondta: »Azt akarom, hogy ezt (ti. Ignácot) fogadd szolgálóddá!« Jézus tehát szolgálatába fogadta, s ezt mondta neki: »Azt akarom, hogy nekem szolgálj!« Ezután Jézus nevére nagy áhítat töltötte el, és ezért azt akarta, hogy a társaságát Jézus Társaságának hívják.”

A Társaságot illető eszméi teljesen „középkoriatlanok” voltak, de épp azt testesítették meg, amire az Egyháznak – a jövőt tekintve – szüksége volt. Ehhez tartozott az is, hogy a páterek közül senkinek sem volt szabad semmiféle tisztséget elfogadnia.

Ferdinánd császárnak ezt írta Ignác: „Ha elfogadnánk, magunk ásnánk meg a sírunkat... A világ olyan romlott, hogy ha csupán megfordulnának a közülünk valók valamelyik udvarban, akár a pápánál, akár a hercegeknél, vagy a kardinálisoknál, vagy pedig a nemesembereknél, már híre terjedhetne, hogy becsvágyó törekvéseink vannak.”

Ugyanígy, mivel Ignác ellene volt mindenfajta fizikai, vagy erkölcsi kényszernek, egy jezsuita sem lehetett soha tagja az inkvizíciónak.

A társaság hatását egy vád is mutatja, amelyet valaki a pápánál emelt, de akaratlanul is fején találta a szöveget: „Ezek a papok az egész világot meg akarják reformálni.”

Ignácot „világi misztikája” (K. Rahner) arra készítette, hogy ennek a világnak a dolgait is örömmel elfogadja. Amikor Lainez egy alkalommal azt bizonygatta, hogy a földet készen volna rögtön fölcserélni az éggel, Ignác ezt válaszolta neki: „Én a helyedben inkább itt maradnék lent, és dolgoznék az Isten dicsőségére.” Ugyanebben a szellemben az imádság túlbecsülésétől is óvott: „Az imádság csak az egyik módja az Isten dicséretének; minden teendőkben és munkánkban meg kell találunk Istent. Aki mindent Isten nagyobb dicsőségére tesz, annak minden imádság.” Ebben az értelemben tanácsolja Ignác: „Őrizd meg minden dologban a lélek szabadságát. Ne kacsintgass az emberek felé, hanem legyen a lelked annyira szabad, hogy mindig meg tudd tenni az ellenkezőjét is.”

Ignác szerette, ha az arcok derűsek körülötte. „Nevessetek, és erősek lesztek!” – szólt oda a testvéreinek, és az egyiknek ezt mondta: „Örülök, hogy mindig azt látom, hogy nevensz. Amíg a szabályokat megtartod, nem lehetsz soha túlságosan vidám.” Egy másikat, aki nagyon kedvetlen volt, azzal vidított fel, hogy eljárt neki egy baszk táncot. És amikor látta, mekkora étvágygal kebelezi be az egyik társa az ebédet, arra bátorította, hogy csak „folytassa, táplálkozzon jól, hogy erős legyen, és tudja szolgálni Istent és a Társaságot”.

„A kis spanyol, aki egy kicsit bicegett és oly élénkek voltak a szemei”, maga is vidám ember volt. Szerette a kertet és a virágokat. Nyári éjszakákon szívesen elidőzött szobája erkélyén, és nézte a csillagos eget „hogy mindenben megtalálja, mindenben szeresse Istent, benne pedig mindent.”

Az ellenségei iránt is szeretettől vezérelt okosságot tanúsított. Amikor a spanyol inkvizítor, Barbaren azzal fenyegetőzött, hogy minden spanyol jezsuitát máglyára küld mint eretneket, Ignác ezt üzenté neki: „Ha azt mondja, hogy a mieinket Perpignantól Sevilláig mind elégeti, akkor válaszképpen azt kívánom neki, hogy őt is, barátait és ismerőseit is, nemcsak Perpignantól Sevilláig, hanem szerte a világon, gyűjtsa lángra a Szentlélek, hogy egészen elégve mindnyájan eljussanak a tökéletességre, és egykor nagy dicsőségben legyen részük az Isteni Fölség országában.”

1555-ben Caraffa kardinális lépett IV. Piusként a pápai trónra. Amikor Ignác ezt megtudta, elsápadt, a csontjai pedig szinte remegtek, mert ezzel a kolerikus emberrel

hadilábon állt. S valóban, a pápa csakhamar megvonta a működési engedélyt a Német Kollégiumtól. Jóllehet Ignácnak nem volt pénze, és a pápa magatartását látva azok is tétováztak, akik anyagilag támogatták a kollégiumot, kijelentette: a házat magára vállalja, s inkább adják el őt magát rabszolgának, semmint hogy a németjeit cserbenhagyja.

Egyik este Ignác hívta a titkárát, aki épp néhány tengerentúli levéllel volt elfoglalva, és arra kérte, menjen el a pápához, és kérje számára és egy másik súlyosan beteg páter számára a betegeknek szóló áldást. A titkár meglepődött, s azt gondolván, hogy nem olyan sürgős még ez, elodázta a dolgot. „Jó – mondta Ignác higgadtan –, ahogy akarja. Egészen magára bízom magam.” Másnap reggel már épphogy csak lélegzett. A betegápoló testvér rohant a gyóntatóhoz, a titkár meg a pápához. De mire visszaértek, Ignác már halott volt. Szerényen „kilopakodott” a világból, nem csupán a halálos ágy körül összegyűlő gyászolókról és az alapító mindenfajta pózáról, de még a szentségekről is lemondott. Ifjúkora önzése teljes önzetlenségé alakult át – ezt mutatta a halála. Valóra váltotta tanítását: „Ha egyszer a szívünk megváltozik, nem csoda, hogy utána általunk a világ is megváltozik.”

*

**Istenünk,
ki arra rendelted Loyolai Szent Ignácot,
hogy megdicsőítse nevedet a földön,
kérünk, engedd az ő közbenjárására,
hogy akik példája nyomán küzdenek Egyházadban,
vele együtt kiérdemeljék a koronát a mennyben!**

Augusztus

1. Ligouri Szent Alfonz

*Marianella (Nápoly mellett), 1696. szeptember 27.

†Pagani (Nápoly mellett), 1787. augusztus 1.

Ligouri Alfonz Mária régi, nemes nápolyi családból származott, nyolc testvér között ő volt a legidősebb. Atyja ellentengernagy rangban szolgált a királyi hajóhadnál, az ő kívánságára Alfonz jogot tanult. Még nem volt tizenhét éves, amikor tanulmányait kiváló eredménnyel bevégezve a polgári és egyházi jog doktora lett. Kétéves gyakornokság után önálló ügyvédként kezdett működni és egymás után nyerte meg a rá bízott pereket.

Huszonhét évesen vállalta el a gravinai herceg milliós értékre menő perét a toszkánai nagyherceggel szemben – és ezt a pert elvesztette. Ettől úgy megrendült, hogy elhagyta a jogászi pályát, és elhatározta, hogy pap lesz. Először az oratoriánusok közé akart lépni, de ezt atyja konokul megakadályozta. Ezért világi pap lett. Teológiai tanulmányai végeztével felszentelték, és Nápolyban kezdett lelkipásztorkodni, nagyon modern módon. Belépett egy világi papokból álló missziós társulatba. E társulat szellemének megfelelően szorgalmazta a lelkipásztorok mellett segítő hívek kiképzését. A hagyományos kereteken kívül is hitoktatásokat tartott a tudatlan népnek, és megszervezte a szegények és betegek gondozását. Prédikációiban nagyon világosan, tárgyilagosan és egyszerűen beszélt, annyira, hogy a kor barokk cirádáihoz szokott füleknek elviselhetetlennek tűnt a stílusa. Ám épp komoly, egyszerű és tárgyilagos tanításával vonzotta maga köré a férfiakat.

Ez a sokoldalú tevékenység azonban annyira igénybe vette a szervezetét, hogy súlyos beteg lett, és hosszabb időre fel kellett hagynia a munkával. Alfonz ekkor harminchat éves volt, és most következett élete második nagy fordulata. Lábadozásának idejét egy Scala nevű kis hegyi városban töltötte, az Amalfi-öböl felett. Észrevette a hegyi pásztorok és parasztok mérhetetlen elhagyatottságát, akiket soha nem kerestek fel papok, noha a püspöki székhely mindössze két óra járásnyira volt a vidéktől. Elhatározta, hogy segíteni fog ezen a nyomorúságon. Hosszas gondolkodás és imádság után ő, aki korábban a nagyváros lelkipásztora volt, úgy határozott, hogy szerzetet alapít, amelynek rendeltetése a vidék elhagyatott népének lelki gondozása lesz. Így alakult meg 1732-ben a Redemptoristák, a Megváltóról nevezett missziós papok társulata. Csakhogy ez a korszak, amelyben a racionalizmus és az államegyháziág szelleme uralkodott, mindennek kedvezett, csak egy új rend születésének nem. Alfonz azonban állhatatosan küzdött terve megvalósulásáért. Mint jogász megtalálta a formát, mellyel a Nápolyi királyság területén megindíhatta az új társulatot. S akkor is, amikor a helyzet teljesen kilátástalan volt, mert két első társa cserbenhagyta, sőt a szószékről nyilvánosan gyalázták mint a gög példaképét és annak mintáját, hogyan alázza meg Isten a felfuvalkodottakat, ő hűséges maradt felismert küldetéséhez.

A Redemptoristák kongregációja 1749-ben nyerte el a pápai jóváhagyást, és hamarosan – különösen amikor Hofbauer Szent Kelemen az Alpoktól északra fekvő országokba is elvitte a rendet – az Egyház legnagyobb újkori férfi szerzetévé fejlődött, amely mind a mai napig tevékenykedik, főleg népmissziókban és lelkipásztorkodásban.

A nők számára Alfonz szemlélődő rendet alapított. Ezek az apácák, akik a Redemptorisszák nevet viselik, számbelileg jóval kevesebben vannak, mint a redemptoristák, de a rendjük ma is széles körben elterjedt.

A Redemptoristák alapításának lebonyolítása általánosan jellemző Alfonz cselekvésmódjára: soha nem teljesen kidolgozott tervekkel lépett elő, hanem nyitott szemmel figyelte a konkrét igényeket, és azoknak megfelelően cselekedett. A megoldásokat mindig az apróságokkal kezdte. Így például amikor kiderült, hogy a kongregációba lépő laikus testvérek gyakran teljesen műveletlenek, azonnal összeállított számukra egy számtankönyvet és egy kis olasz nyelvtant, hogy a nyelvi alapismereteket is megszerezhessék.

A mezőkön és a szőlőhegyeken gyakran hallotta a dolgozó emberek énekét. Felfigyelt rá, hogy a nép mennyire szeret énekelni, s milyen szép dallamaik vannak, de mennyire silányak, olykor erkölcstelenek szövegeik. Ezért szövegeket írt a népi dallamokhoz, sőt, maga is komponált dallamokat, melyeket a nép átvett! Így anélkül, hogy különösebb irodalmi törekvései lettek volna, helyet kapott az itáliai irodalomtörténetben mint népdalköltő, és dalai ma is élnek a nép ajkán. Az egyik dala, a **Tu scendi dalle stelle**, (A csillagok közül szállsz le) mint karácsonyi ének él a hegyi dudások között, de felhangzik nagyzenekari feldolgozásban is.

A szükség tette Alfonzot moralistává is. Úgy akarta ugyanis, hogy a kongregáció tagjai mint igazi misszionáriusok ne csupán népszerű szónokok legyenek, hanem az egyes emberek lelkipásztori gondozásában, főleg a gyóntatószékben, alapos felkészültséggel tudjanak dolgozni. Ezért nagy gondot fordított munkatársai teológiai, különösképpen pedig erkölcstani képzésére. Igen ám, de a meglévő kézikönyvek hosszadalmasak voltak és Alfonz úgy ítélte, hogy nem is elég alaposak. Ezért hozzáfogott egy erkölcstani tankönyv megírásához. Többéves munkával átdolgozta az egész erkölcstant. Munkájához nagy segítséget nyújtott jogi műveltsége, pontos fogalmazási készsége, továbbá az a sok tapasztalat, amelyre mint nagyvárosi lelkipásztor, népmisszionárius és lelkigyakorlat-vezető tett szert. Ezt a saját növendékei „házi használatára” szánt munkát az egyszerűség kedvéért nem kézzel másoltatta a hallgatókkal, hanem Velencében, Reimondinél kinyomatta. Ezzel – megint csak eredeti szándékától függetlenül – megalkotta az újkori erkölcsteológia klasszikus művét, amely magában foglalta az előző századok lelkipásztori ismereteit. Józan középutat tartott a rideg janzenizmus és a gátlástalan lazaság között, s így irányadó lett a következő századok moralistái és lelkipásztorai számára. Kétségtelen, erkölcstana kazuisztikus, azaz sok konkrét esetet tárgyal, de ez mindannyiszor elengedhetetlen, ha egy szerző az élet közelében akar maradni.

Hasonló jellegű számos kisebb lélegzetű munkája is, amelyekkel nagy hatással volt a népi jámborság alakulására. Ezekben is kora szükségleteit elégítette ki. Már ügyvéd korában tagja volt a Mária-kongregációnak, és kedves volt számára az oratoriánus, illetve jezsuita lelkiség. A kor igényeinek megfelelően válogatta ki a lelki élet fontos elemeit, és népszerű formába öltöztette azokat. Így írta egymás után sokáig keresett műveit, mint pl. **Az imádság erős fegyvere**, **A megélt Krisztus-szerelem**, **Az örökkévalóság fényében való élet**, **Mária dicsősége**, és mindenekelőtt: **Látogatás a szentségi Jézusnál és Máriánál**.

Alfonz központi gondolata az Isten megváltó szeretete iránti csodálattal telt hála. Nem véletlen, hogy alapítását is a Megváltóról nevezte el. Egyébként a ferencesekre jellemző áhítatos tisztelet a kisdud Jézus jászolánál, a Krisztus megváltó halála feletti elmélkedések, az eucharisztikus jelenlétért kifejezett hála, a Megváltó édesanyjának, Máriának szüntelen tisztelete éppen úgy ebből az alapgondolatból fakadtak, mint az a fáradhatatlan tevékenység, amellyel Alfonz – amellet, hogy kiadásra készítette elő tudományos és népszerűsítő munkáit, és irányította az egyre nagyobb méreteket öltő szerzetet – arra is talált időt, hogy népmissziókat és lelkigyakorlatokat tartson. De tett egy fogadalmat, mely szerint soha, egyetlen órát sem enged üresen elfutni, hanem minden idejét Krisztus megváltói művének szolgálatába állítja.

Végezetül még a püspökség terhe is a vállára nehezedett. Jóllehet a mi fogalmaink szerint a Santa Agata dei Goti egyházmegye, amelyet Alfonz hatvanhat éves korában vett át, nem

volt nagy, mégis utolsó erejét is kiszívta belőle, mert egyik kortársa szerint ez az egyházmegye olyan, mint „egy mindenféle vadállattal teli lepedő”, amit Szent Péter látott. Ezt kellett Alfonznak rendbe hoznia. Püspökségét tizenhárom évig viselte, de közben sokat betegeskedett. Hetvenkét éves volt, amikor a köszvény is gyötörni kezdte. Ennek következtében lett olyan, ahogy általában a művészek ábrázolják: vékony, kicsit meggörbült öregember. Betegágát könyvekkel bástyázta körül, és az ágy végébe egy órát állíttatott, hogy az figyelmeztesse: életének minden percét Isten országa javára kell szentelnie. Többször kérte a püspökség alóli felmentését, de a pápa ezt válaszolta: „Boldog vagyok, ha Ligouri püspök a betegágyból kormányozza egyházmegyéjét.” Csak hetvenkilenc évesen kapta meg az engedélyt, hogy elbúcsúzzon az egyházmegyéjétől, és visszatérjen redemptorista testvérei közé.

És ekkor még tizenkét év állt előtte! Ezeket az éveket Nápolytól délre, a Paganin mellett kolostorban töltötte, s az idő múlásával gyarapodó szenvedések egyre inkább megérlelték. Súlyos lelkiismereti kételyek gyötörték olykor. Ilyen percekben a környezet riadtan hallgatta az öregember nyöszörgő imádságát: „Istenem, ne taszíts el magadtól, hiszen a pokolban nem szerethetlek téged!”

Mások számára azonban mindvégig megmaradt a világosan látó, határozott, jó tanácsadónak. És hű maradt hozzá humora is, amely rá mindig jellemző volt. Akkor is, amikor a kolostori közösség lustálkodó hétalvói bíralták amiatt, hogy a munkától kimerült testvéreinek nyugalmat, böjtöt és gyógyteákat rendelt. Vagy amikor öreg, a plébánia ellátására már képtelen papokat, akik lemondani nem akartak, finoman úgy mozdított ki a helyükből, hogy kinevezte őket székesegyházi kanonoknak.

1787. augusztus 1-én halt meg, kilencvenegy éves korában, rendtestvérei körében, Paganiban. XVI. Gergely pápa 1839-ben szentté, IX. Pius pápa pedig 1871-ben egyházdoktorrá avatta. Ünnepe még 1839-ben bevették a római naptárba, augusztus 2-re. 1969-től augusztus 1-én ünnepeljük.

*

Azon a napon, amelyen Ligouri kapitány elsőszülött fiát – hét másik neve mellett! – Alfonz Máriának megkeresztelték, látogatóba jött a házhoz Jeromosról nevezett Ferenc, egy szent jezsuita. A boldog szülők azonnal hozták az újszülöttet, hogy áldja meg. Ferenc karjába vette a gyermeket, megáldotta, és ezt mondta az ámuló szülőknek: „Ez a gyermek magas kort ér meg, igen öreg, több mint kilencvenesztendő lesz. Püspök lesz belőle, és nagy dolgokat visz majd végbe az Üdvözítőért!” Ez a prófécia egy csöppet sem nyerte meg az apa tetszését.

Alfonz édesanyjától a jámborságot, atyjától a hevesvérűséget örökölte. Mindkettőről tanúskodik gyermekkorának egyik jelenete: a Boccia-kertben több gyermek játszott, és hívták maguk közé Alfonzot is. Ő szabadkozott, mert nem ismerte a játékot, de aztán engedett az unszolásnak, és – kockajátékról lévén szó, amelyet a gyermekek pénzben játszottak – dobásról dobásra nyert. Az egyik, akitől elnyerte a pénzét, bosszúsan a szemére vetette, hogy becsapta őket, mert lám csak, mennyire érti a játékot, nyilván azért tagadta, hogy annál jobban kifoszthassa őket. Alfonz erre fölkiáltott: „Micsoda? Hogy egy pár nyomorult fillérért Istent bántsam?” – azzal a többiek lábához csapta a pénzt, és elfutott. Este pedig a játszótársak látták, hogy egy bokor előtt, melynek ágára egy Mária-képet függesztett, térdén állva imádkozott.

Miután a fiatal ügyvéd hétéves pályafutása alatt egyetlen pert sem vesztett el, elvállalt egy birtokpert két herceg között, amelyben új tapasztalatra kellett szert tennie. Heteken át készült, és nagy önbizalommal indult a tárgyalásra. A jelenlévők mind ünnepelve fogadták, csak az ellenfél ügyvédje volt fagyos és néma. Arcán a kétség és a csodálkozás váltakozott. Amikor pedig a tárgyalás elkezdődött, a nagyherceg ügyvédje így szólt: „Uram, a dolog egész másként áll, mint ahogy ön azt véli. Az akták között van egy bizonylat, amely az ön állításának ellenkezőjét bizonyítja. Erről egy pillantással meggyőződhet.” „Mutassa nekem

azt a papírt!” – mondta Alfonz még mindig magabiztosan. A másik ügyvéd átnyújtotta neki, és valóban a papíron ott állt egy mondat, mely szerint a vitatott birtok nem az új nápolyi, hanem alongobárd alkotmány hatáskörébe tartozik. Ezt bizony Ligouri doktor elnézte! Később elmondta: „Százszor is átvizsgáltam minden iratot, de erre az egyetlen mondatra nem figyeltem.” Mikor tévedésére rájött, elfehéredett. Néhány pillanatig némán állt, majd elfogódottan, kissé reszkető hangon mondta: „Uram, igaza van, tévedtem.” Azzal megsemmisülten elhagyta a bírósági termet, és soha többé nem tette be oda a lábát.

Ezután a kétségek időszaka következett. Hogyan folytassa tovább az életét? Gyakran imádkozott a tabernákulum előtt, és szinte naponta áldozott, de nem jött világosság. Ekkor belső indítást kapott arra, hogy keressen fel egy gyógyíthatatlan beteget és legyen a szolgálatára. Alighogy belépett a házba, titokzatos fény ragyogta körül. Úgy tűnt neki, hogy a ház forogni kezd körülötte, és a szívében megszólalt egy hang: „Hagyd el a világot, és add nekem magad!” Először azt hitte, képzelődés az egész, de mikor elhagyta a házat, ugyanez megismétlődött. Ekkor a templomba sietett, és a Szűzanya képe előtt ígéretet tett arra, hogy követni fogja ezt a hangot. S mint annak idején Loyolai Szent Ignác, leoldotta oldaláról a kardját és ott hagyta Mária képe előtt az oltáron, annak jeléül, hogy búcsút mond a világnak.

Azzal a szándékkal, hogy pap akar lenni, atyja kíséretében felkereste az érseket. „Micsoda? Az ön fia akar pap lenni?” – kérdezte az érsek. Az apa így felelt: „Bárcsak ne így volna, de ha már egyszer a fejébe vette!” De atyja sokáig nem akarta tudomásul venni fia áldozatát. Ismételten megesett, hogy amikor Alfonz már pap volt és Nápolyban működött, ha apja távolról meglátta, sírva fakadt és elfordította tőle a fejét. Egy este azonban apja éppen hazafelé ment a királyi udvarból. A templomból, amelyben éppen Alfonz prédikált, kihallatszott fiának hangja. Belépett a templomba és megrendült. Fia szavai, melyek oly egyszerűen és mégis oly meggyőző erővel hangzottak, szíven találták. És amikor Alfonz este hazament, atyja elébe sietve ezzel fogadta: „Fiam, nagy hálával tartozom neked. Ma este megismertté vált Istennel. Megáldalak, ezerszer megáldalak azért, hogy ezt a szent hivatást elfogadtd!”

A buzgó lelkipásztornak egy napon egy apáca elmondta, hogy látomást látott: az Üdvözítő jelent meg előtte, jobbján Assisi Szent Ferencsel, a balján pedig Alfonzzal. És az Üdvözítő azt akarja, hogy Alfonz vegye át a Legszentebb Üdvözítőről nevezett társulat vezetését. Alfonz püspöke isteni jelet látott a dologban, mások azonban heves szemrehányásokat tettek Alfonzra, amiatt, hogy engedi, hogy egy oktalán „látnoknő” befolyásolja. Azzal vádolták, hogy bizonyára a mindenfelől tapasztalt megbecsülés a fejébe szállt. Egyik testvére azt mondta neki: „Téged nem Isten vezet, hanem egy apáca vezet félre!”

Egyszer népmiszióba ment néhány paptársával együtt, akiket sikerült megnyernie, hogy gyóntatóként kísérik el. Úgy utaztak, hogy Alfonz öszvéren lovagolt, a többiek pedig kocsiban ültek. Mikor a faluhoz közeledtek és az emberek látták őket, úgy vélték, hogy az öszvéren a többiek szolgája ül. Amidőn a szabad ég alatt ez a „szolga” prédikálni kezdett, ámulva súgtak össze a hallgatók: „Ha már a szakácsuk így tud prédikálni, hogyan fog beszélni a többi!” Prédikációi elérték, hogy az Istennel történt kiengesztelődés, a gyónás után az emberek egymással is nyilvánosan kibékültek.

Közismertté vált egy amalfi özvegy esete: Valaki megölte a fiát, és az asszony sokáig őrizte fiának véres ruháját, hogy ezzel is táplálja bosszúvágyát. Miután meghallgatta Alfonz prédikációját a kiengesztelődésről, zokogva tette le a ruhát a Megfeszített lábához, és kijelentette, hogy szívében nem őriz többé gyűlöletet.

Alfonz hatvanöt éves volt, amikor egy napon Paganiban a redemptorista kolostor kapuján a pápai nuncius küldötte zörgetett, és a kolostor előljáróját kereste. Amikor bevezették Alfonz szobájába, ezekkel a szavakkal hajolt meg előtte a küldött: „Püspöki méltóságod legengedelmesebb szolgája!” Alfonz megdöbbenve kérdezte: „Mit mond?!” Erre a küldött: „A pápa kinevezte önt Agata dei Goti püspökévé” és átadta a kinevező okmányt. Alfonz

azonnal tollat ragadott, és minden ellenérvét összefoglalta levelébe, melyet ezzel az intellemmel adott át a küldöttnek: „Soha többé a szemem elé ne kerüljön ilyen szerencsétlen hírrel! A halálotat okozná!” De a pápa változatlanul kitartott szándéka mellett, s ettől Alfonz úgy megbetegedett, hogy az utolsó kenetet is feladták neki.

Mint püspök egy percig sem kímélte magát, de sokat követelt munkatársaitól is. Titkára ezt írta egyik levelében: „Hallani akart valamit Atyánkról. Tudja meg, tőlünk, házbeliektől erényesebb életet kíván, mint amelyet ő maga él. Az embernek nincs ideje sem enni, sem aludni. Egy pillanatnyi nyugalomunk nincsen. A kezünk tele van munkával, és nem tudjuk, hogyan járhatnánk a kedvében.” Egy másik munkatárs megállapította: „Ugyancsak megalapozott erényekre van szüksége annak, aki örömét akarja lelteni a püspökkel való huzamos együttlétben!” Az egyik esperes pedig így panaszkodott: „Buzgó püspökért imádkoztunk, de ez a mostani megöli magát.”

A szent egyházdoktornak sok baja volt a királyi cenzorokkal, akik műveit a kinyomtatás előtt átvizsgálták. Amikor az egyik cenzor állandóan azzal a kifogással állt elő, hogy tudós és jámbor ember léte miatt idéz olyan kritikátlanul forrásokból, ezt válaszolta neki: „Sebaj, ha valamit az ember ki akar nyomtatni, csak arra vigyázzon, hogy a dühtől meg ne pukkadjon. Ha azt a könyvet, amelyből idéztem, én írtam volna, akkor volna miben kételkednie!”

Amikor már nagyon öreg volt, s a munka, a szenvedés és a betegség már meggörbítette, fájdalmas baleset érte a kocsijával. Akkor eltökélte, hogy püspöki udvartartásának ezt az utolsó maradványát is felszámolja, és eladja a lovakat. A testvért azonban, akinek vásárra kellett mennie a lovakkal, így intette, mielőtt elindult: „A lovak miatt, amelyeket áruba bocsátok, egy fikarcnyi aggályom sincs. Arra azonban hívd föl a figyelmet, hogy az egyiknek fáj a foga, és sem zabot, sem szénát nem tud rágni. A másik, az öregebb holdkóros, és időről időre földhöz veri magát. Ilyenkor, ha fel akarják állítani, a fülénél kell megragadni.” Ha a testvér mindezt valóban elmondta a vevőknek, aligha adott túl a lovakon.

*

**Istenünk,
ki újra meg újra megajándékozod Egyházadat a szentekkel,
akik példát mutatnak az erényes életre,
kérünk, add,
hogy Ligouri Szent Alfonz példáját követve
mi is buzgón munkálkodjunk a lelkek üdvösségéért,
és a mennyben elnyerhessük jutalmadat!**

2. Vercelli Szent Özséb

†Vercelli, 371. augusztus 1.

Özséb (Eusebius) Szardínia szigetéről származott, Rómában szentelték pappá. A 4. század közepétől az észak-itáliai vercelli egyházmegye püspöke volt. Constantius császár, miután egyeduralkodó lett a birodalomban, a nyugati részen is kedvező helyzetet akart teremteni az ariánusoknak. Miután 353-ban az arles-i zsinaton megerősítette őket, újabb zsinatot hívott össze Milánóba 355-ben, hogy hasonló határozatokat hozzanak ott is.

Liberius pápa követeket küldött Özsébhez, mert a püspök életszentség hírében állott, és a pápa tudta róla, hogy állhatatos lélek. Özséb mindvégig szembe is szegült a Szent Atanáz és a niceai hitvallás elítélésére sürgető felszólításnak. Ahelyett, hogy hajlott volna a szóra, ő vette rá a zsinaton részt vevő püspököket, hogy a niceai hitvallást írják alá. A zsinat ariánus résztvevői tiltakoztak az „erőszak” ellen, és csak császári beavatkozás segítette őket többségre. Három püspököt számkivetésbe küldtek, mert „békebontónak” ítélték őket, köztük volt Özséb is. Először a palesztinai Szkítopoliszba, majd Kappadókiába, végül Felső-Egyiptomba kellett mennie.

Amikor 361-ben Julianus Apostata lépett a császári trónra, a száműzött püspökök, Özséb is, visszatérhettek székhelyükre. Özséb lelkülete most nyilvánult meg igazán, amikor 362-ben egy alexandriai zsinaton Atanázzal együtt hajlandó volt békejobbot nyújtani az ariánusoknak, nehogy állandósuljon az Egyházon belüli széthúzás.

Visszatérve Vercellibe a papságával együtt szerzetesi fegyelemben élt 371-ben bekövetkezett haláláig. A sok szenvedés miatt, melyben a számkivetés évei alatt volt része, vértanúként tisztelték, ámbar a szó szoros értelmében nem ontotta a vérért Krisztusért. A Szent Jeromos-féle martirologium augusztus elsején emlékezik meg a temetéséről. A római naptárba 1602-ben vették fel az ünnepét, december 15-re, amely napon 345 körül püspökké szentelték. 1728-ban a Szeplőtelen Fogantatás oktávája miatt áthelyezték az ünnepet december 16-ra. 1969-től augusztus 2-án ünnepeljük.

*

Legendája szerint a székfoglalásakor történt a következő: Az új püspök elindult, hogy elfoglalja székesegyházát, amely egy Mária-templom volt Vercelliben. Ám az ariánusok megszállták, az ajtókat belülről eltorlaszolták, hogy be ne léphessen a püspök, és mindent elkövettek azért, hogy a városból is eltávolítsák. Özséb azonban bevonult a városba, a székesegyház elé ment, és térdre borulva kezdett imádkozni. Ekkor a templom ajtóit maguktól feltáruktak.

Az ariánusokat támogató császár zsinatot hívott össze Milánóba, hogy ezzel is megerősítse a tévtanítók helyzetét. Özséb nem jelent meg a zsinaton, hanem kimentette magát. A többi püspök azonban a császár parancsának engedve kénytelen volt aláírni az ariánus ízü hitvallást. E kényszer hatása alatt adta aláírását Dénes milánói püspök is, aki korábban Özséb tanítványa volt. Mikor ezt Özséb megtudta, félretéve minden félelmet, Milánóban termett. Dénes sírva borult a lába elé, és bocsánatát kérte. Özséb pedig, ellenállva a császári hízelgésnek és fenyegetéseknek, így beszélt a zsinat előtt: „Ti azt mondjátok, hogy a Fiú kisebb az Atyánál. Akkor miért raboltátok el az én fiamat és tanítványomat? (Dénes püspökre gondolt.) Hiszen a tanítvány nem nagyobb a mesterénél, sem a szolgálja az uránál!” Akkor odavitték neki a zsinat

hitvallását, melyet az atyák, akaratuk ellenére, mind aláírtak. Özséb azt mondta: „Én soha nem írom a nevemet a tanítványom után. Égessétek el ezt az okmányt, és készítsetek egy másikat, ha azt akarjátok, hogy én is aláírjam!” Elégették tehát a pergament, a rajta lévő, kikényszerített aláírásokkal együtt, és készítettek egy újat. De most már, Özséb hatására, sok

püspök megtagadta az eretnek hitvallás aláírását. Özsébnek emiatt sokáig éreznie kellett ellenségei bosszúját. Bántalmazták, s hosszú időre számkivetésbe küldték.

*

**Urunk és Istenünk,
kérünk, segíts,
hogy Fiad istenségének megvallásában
kövessük Szent Özséb püspök állhatatosságát,
és megőrizvén a hitet, amelyet tanított,
mi is az isteni élet részesévé válhassunk!**

4. Vianney Szent János

*Dardilly (Lyon mellett), 1786. május 8.

†Ars, 1859. augusztus 4.

Ritkán volt alázatos, sőt megalázott embernek ily nagy dicsőségben része: egy kicsi, tudatlan szolgálgyerekből, aki istállóban aludt, a mindenható Isten sokféle próbatét által látnokot és csodatévőt nevelt magának, és szentté tette őt.

Jean-Baptist Marie gyermekkorában a nagy francia forradalom korszakába esett. Tizenegy éves volt, amikor otthon, a szobájukban „a nagy óra alatt” először járult szentgyónáshoz egy papnál, aki megtagadta az alkotmányra teendő esküt. Utána éjnek idején járt hittanórákra, ahol a kolostorukból elűzött, civil ruhát öltött apácák tanították. Első szentáldozáshoz egy homályos pajtában járult, amely elé, hogy eltereljék a hatóságok figyelmét, egy nagy szénásszekeret húztak. Az elemi iskola óráin csak néha vehetett részt, atyjának ugyanis szüksége volt az ő munkaerejére is a mezőn. Ezért alig tudott írni és olvasni. Nem volt tehetséges, és amit tanult, azt is nagyon hamar elfelejtette.

Balley abbé, egy nagyon művelt pap, aki a párizsi Szent Genováva-apátságából került vidékre, felfigyelt Jánosra. Ez a pap Ecullyben volt plébános, ahová maga mellé vette és felkészítette a papszentelésre. De a terv, hogy Jánosból pap legyen, több akadályba is ütközött. Kezdvé azon, hogy Jánost besorozták a napóleoni hadseregbe (ahonnan megszökött) és befejezve a sort a szemináriumi tanárokkal. De hála a lyoni érseki helynök bátorságának, aki az ecullyi plébános, Balley abbé barátja volt és pártfogóan szólt János mellett, végül szentelésre bocsátották ezzel az indoklással: „Jámbor lélek, ismeri a rózsafüzért, és tiszteli a Szűzanyát. A többit a kegyelem és a szíve majd elvégzi.”

Másfél hónappal a waterlooi csata után – a fegyverszünet épp akkor lépett életbe – Grenoble-ban pappá szentelték. Első szentmiséjét 1815. augusztus 14-én mutatta be a szemináriumi kápolnában, mégpedig úgy, hogy miközben ő a főoltáron első miséjét mondta, két mellékoltárnál két osztrák katonapap misézett. Felszentelése után atyái barátja, Balley abbé káplánja lett. Ez a tiszteletreméltó, „római karakterű” pap hamarosan a gyóntatójává választotta Jánost, majd ő maga szeretettel és humorral bevezette az imádságba és a példás aszketikus életbe. De a plébános harminc hónap múlva, szentség hírében meghalt. János pedig, aki az egyszer látott dolgokat is nagyon megjegyezte, öreg korában azt mondta: „Még ma is meg tudnám festeni az arcképét.” És ő, aki mindentől megvált, a szobájában, a mosdója felett őrizte Balley abbé tükrét, „mert – mint mondta – ez tükrözte az ő arcát.”

És János, most először, egyedül maradt: társ, mester és oltalom nélkül. Plébánoshelyettesi kinevezéssel Arsba küldte a püspöke, ahová egy ködös estén érkezett meg. Ars egy kicsi, elkereszténytelenedett falu volt, nem rosszabb, mint a Lyon környékén lévő többi falvak. János itt minden apostoli buzgósága ellenére nagyon egyedül volt. De a magányt nagyon szerette. Később vágyakozással telt szívvel emlékezett ezekre az időkre: „Hat vagy hét esztendőn át azt csináltam, amit akartam.” De éppen ez a néhány év volt életében a legkeményebb vezeklés ideje. Alig evett valamit. Éjszakánként fogta a lámpását, átment a templomba, bezárkózott, és ott virrasztott az Oltáriszentségnél.

Megérkezése után két évvel súlyos lelki válságon ment át, aminek részben oka volt kegyetlen vezeklése is. Lehet, hogy külön kérte Istentől, hogy „megismerhesse saját nyomorult szegénységét”. Teljes reményvesztettségben kérte a lyoni érsektől, hogy elhagyhassa Arsot. Az érsek megértette nehézségeit és áthelyezte Salles-ba. Csakhogy a Saone folyó éppen áradásban volt, néhány megtért hívője pedig tiltakozott a távozása ellen. Nem tudott elutazni. Erre feladta távozási tervét, és másodszor is „eljegyezte magát” a faluval. Belevetette magát a munkába: felújította öreg templomát, és a környékbéli falvakban

részt vett a hitélet fellendítésére akkoriban mindenfelé tartott népmissziókban. Csakhogy prédikálni sehova nem hívták, többnyire csak az egyik sarokban gyóntathatott.

Miközben a többi pap között – saját szava szerint – olyan volt, mint a falu bolondja, azokat a lelkeket, akik rábízták magukat, a tökéletesség útjára vezette. Ezek a lelkek aztán követték őt Arsba is. Ez volt az első megnyilvánulása annak a vonzerőnek, amely később Arsot zarándokhellyé tette. Néhány család, akiket megragadott János szava és élete, áttelepült Arsba, s lassanként maga a falu is, amelynek lakói hosszú ideig érzéketlenül nézték papjuk próbálkozásait, kezdett megváltozni. De hamarosan jelentkezett a sátáni válasz. Az ürügyet egy leány bukása szolgáltatta, aki gyermeket szült. A plébánia falát telemázolták gyalázó megjegyzésekkel, és a környékbeli városkák kávéházaiban mindenütt az arsi pap „esetét” tárgyalták. János már várta, mikor jön a püspöke, hogy furkósbottal verje ki a faluból. Ugyanebben az időben mondta el azokat a prédikációit, amelyekben „rettenetes igazságokat” hirdetett.

Nyolcvanöt prédikáció vázlatára maradt, amelyeket 1820–1839 között mondott el. E beszédek a korabeli prédikációgyűjteményekből származó, veszélyesen készített kivonatok. Az a néhány változtatás, melyeket a kis plébános meg mert tenni, arról tanúskodik, hogy a hittudomány területén bizonytalanul mozgott, és csak azért változtatott a kész anyagon, hogy „félelmet keltsen”. A hívek panaszkodni kezdtek a szomszéd plébánosoknál, akik feljelentést tettek ellene a püspöknél, és saját híveiknek megtiltották, hogy hallgassák az arsi papot.

Ezekhez az ellenségeskedésekhez még sötétebb dolgok is járultak. A sötétség fejedelme éjnek idején kereste fel, és próbálta teljes reménytelenségbe és kétségbeesésbe hajszolni. Az arsi pap többé nem aludt. Tanácstalanságában a szomszédaitól kért segítséget: több hívője puskával a vállán vonult a plébániára, hogy együtt virrasszanak vele. A félelmetes és kegyetlen jelenségek mindennapos próbatétet jelentettek számára. Mindez pedig azért történt, mert János olyan kapcsolatban volt a másik világgal, mint a szentek közül csak kevesen.

1826-ban – az arsi plébános ekkor negyven esztendősen volt – a faluban változás történt: „A kegyelem olyan erővel hatott – vallotta az egyik tanú –, hogy senki nem tudott neki ellenállni.” De a bírálatok, amelyek mindenfelől érték, nagyon meggyötörték a pásztort. A szentmise volt az egyetlen forrás, ahol felüdülést talált. Nyugtalanította ugyanis teológiai műveletlensége, és a szomszédos plébánosokkal való feszültsége egyre csak nőtt. Ekkor határozta el, hogy a Gondviselésről elnevezett arsi iskolát átalakítja a szegény és kitért kislányok otthonává. Legalább köztük meg akarta érezni annak a boldogságnak az előízét, amely a mennyek országát eltölti. Minden délután hittanórát tartott nekik, és köztük művelte az első csodát is, amikor lisztet szaporított. Ezzel az otthonnal olyan anyagi gondot vállalt magára, amely haláláig elkísérte. De mit számított ez, amikor szívének, irgalmasságának és hitének ez volt egyetlen földi menedéke. Belső elhagyatottságában másodszer is áthelyezését kérte – majd ismét lemondott róla.

1832-ben Franciaországot kolerajárvány sújtotta, Ars azonban érintetlen maradt a járványtól. És a faluban a hit lassan éledni kezdett. Idegenből is egyre többen jöttek Arsba. A környező falvakban gyorskocsi-szolgálatot szerveztek, hogy minél előbb mindenki eljuthasson az arsi paphoz, ha gyónni akart nála. Ő pedig éjjel és nappal gyóntatott, és kiderült, hogy ismeri a szívek titkait. Azt a kevés időt, ami a gyóntatáson felül naponta szabadon maradt – miközben az ördög még mindig különböző kísértésekkel gyötörte –, imádkozásra és önostorozásra használta fel.

1843-ban a lelkipásztori munkától és belső, titkos harcától úgy kimerült, hogy súlyosan megbetegedett. Közel került a halálhoz, a betegek szentségét is felvette, és a környezete már búcsút vett tőle. Egyszer csak talpra állt, de felgyógyulása után ismét el akart menekülni falujából, és ezúttal sikerült is. Az emberek azonban utána mentek, s mikor megtalálták, erőszakkal vitték vissza magukkal.

Tudatlanságának terhétől nyomasztva és a munkától túlterhelve segítőtársat kért egy megfelelően képzett pap személyében. Kapott is valakit, de a segítőtárs hamarosan zsarnokoskodni kezdett felette. Ez az állapot hét évig tartott. János abbé teljesen visszahúzódott, csak mentegette paptársa erőszakosságát, és szenvedett. Közben minden nyomorúsága ellenére megadatott neki a szó, amellyel szíveket tudott megnyitni, és – anélkül, hogy észrevette volna – csodákat művelt. Az évenként Arsba zarándokló emberek száma pedig a százezer felé közeledett.

Amikor püspöke – a hívek jogos és egyre növekvő felháborodásának leszerelése érdekében – elhelyezte a káplánt, János abbé attól félt, hogy ismét egyedül marad. Ezért az öreg plébános alaposan végiggondolta, hogyan fog immár véglegesen megszökni. Mikor terve meghiúsult, tömören csak ennyit állapított meg: „Gyerekesen viselkedtem.” A püspök azonban nem hagyta magára, hanem új káplánt küldött melléje, aki úgy szerette, mintha atyja lett volna. János azonban ekkor már halála felé közeledett.

Mindenét szétoztotta a szegények között, s amije volt, az ő javukra eladta. A bűnös emberek úgy sereglettek köréje, hogy azt mondta: „A bűnösök a végén meg fogják ölni a szegény bűnöst.” De ekkor a faluban már mindenki keresztény életet élt. A plébánosnak is csak a fizikai ereje fogyott el, szeretete és türelme nem. Ám mindazt, amit tett, semminek tartotta. A tisztelet megnyilvánulásai ellenére – püspöke tiszteletbeli kanonokká, a kormányzat pedig 1855-ben lovaggá tette – meg volt győződve „semmiségéről”. Ismételten mondta: „Ha tudtam volna, mit jelent papnak lenni, gyorsan trappista kolostorba vonultam volna a szeminárium helyett!”

Bár sokan voltak körülötte, az arsi plébános olyan magányosan halt meg a kimerültségtől, amilyen magányosan élt. Akik látták a holttestét, egyhangúlag tanúsították, hogy az erőnek utolsó cseppje is eltávozott belőle. X. Pius pápa 1905-ben boldoggá, XI. Pius pápa 1925. május 31-én szentté avatta, 1929-ben pedig a plébánosok patrónusává nyilvánította. Az Egyház ezzel emlékezteti minden idők papjait arra, hogy Isten ereje a gyengékben válik tökéletessé. Ünnepe 1928-ban vették fel a római naptárba, augusztus 9-re. 1960-ban Szent Lőrinc vigíliája miatt augusztus 8-ra, majd 1969-ben halála napjára, augusztus 4-re tették át.

*

A szent arsi plébános életéből, aki a tudományokkal ugyan zátonyra futott, rendkívül gazdag kegyelmi ajándékaival azonban számtalan embert vezetett Istenhez, egyházi dokumentumok, saját prédikációi, s mindenekelőtt hívei és gyónói mondanak el megindító részleteket.

János édesanyja észrevette fiának szíve vágyát, hogy mennyire szeretne pap lenni. Ezért egy nap útra kelt, átment a szomszédos faluba, Ecullybe, ahol a plébános néhány fiút a papságra készített fel, és meg akarta kérni, hogy fogadja be növendékei közé az ő fiát is. De szomorúan tért haza, mert még útközben is fülébe csengett az elutasító szó: „Nem tehetem!” Nem sokkal később újra elindult, de ezúttal Jánost is magával vitte. Balley abbé hosszasan nézte Jánost, azzal a szándékkal, hogy véglegesen visszautasítja, hiszen az akkor már tizenkilenc éves fiú szinte teljesen tudatlan volt. De amikor beszélgetni kezdett vele, minden ellenkezése elpárolgott. Félhangosan mondta magának: „Ó, nézd csak, ezt a gyermeket én felveszem!”, majd édesanyjához fordulva mondta: „Legyen teljesen nyugodt, ha kell az életemet adom oda érte!”

János számára a tanulás a kínok kínja volt. Egyik társa, a tizenkét éves Loras egy nap elvesztette a türelmét. A hozzá képest hatalmas Jánosnak, aki megint csak hihetetlen ostobaságot tanúsított, a többi tanuló jelenlétében néhány csattanós pofont adott. János felugrott – és a gyerek lábához vetette magát, úgy kért tőle bocsánatot, hogy ostobaságával ennyire felingerelte.

Alkalmatlansága miatt Jánost elbocsátották a szemináriumból, és a vizsgán, amelyre Balley abbé nagy keservesen felkészítette, megbukott. De a jó abbé azonnal Lyonba sietett, és

megkérte az érseki titkárt, hadd ismétlje meg János a vizsgát. E kérés hatására egy napon János vizsgáztatására a plébániára érkezett a szeminárium rektor és a püspök egyik megbízottja. És ebben a nyugodt környezetben János tudott úgy felelni, hogy a megbízottak azzal tértek haza Lyonba, hogy szentelhető. Amikor a helynök aláírta a szentelési okmányt, megjegyezte: „Az Egyháznak nemcsak tudós, hanem jámbor papokra is szüksége van, és ez az ember az!”

De az újmisé János nem gyóntathatott, mert a püspöki hivatal túl hézagossá találta teológiai műveltségét ahhoz, hogy a gyóntatói joghatóságot megadják neki. Ez volt a későbbi nagy gyóntató utolsó megaláztatása. Mikor aztán végre az engedély megérkezett, Balley abbé térdelt elébe elsőnek, és kérte tőle a feloldozást.

1818-ban egy februári napon kelt útra a fiatal pap arsi plébániája elfoglalására. A faluban mindössze hatvan család lakott, kocsma pedig volt három! Gyalog érkezett, maga mögött húzva egy kis kézikocsit, rajta néhány bútordarab, melyekkel egy szobát is alig lehetett berendezni. Az új plébános eltökélte magában, hogy a háztartását maga fogja vezetni, ami abból állt, hogy krumplit főzött, és egy hétig azt ette. Amikor odaért a plébánia határához, letérdelt az út porába, és imádkozott a helység őrangyalához, ahol az életét akarta áldozni az emberekért.

Az arsi emberek lassan ráébredtek, hogy egy szent érkezett hozzájuk. Nem szavai bárdolatlanságára figyeltek fel, hanem az ígére, ami e szavakban zengett. Először persze felhorkantak, aztán hagyták magukat vezetni, végül már nem akartak lemaradni a plébánosuk mögött. Amikor valaki szóvá tette az egyik arsi parasztembernek, hogy miként lehetséges, hogy a faluban nem hallani egyetlen káromkodást sem, azt válaszolta: „Mi sem vagyunk jobbak a többiekénél, de nagyon szégyellhetnénk magunkat, ha egy szent mellett ilyen bűnöket követnénk el!” Egy másik, amikor megkérdezték tőle, hogy mit csinál olyan sokáig a templomban, azt felelte: „Én nézem a Jóistent, és a Jóisten néz engem.” Amikor később új temetőt nyitottak, és a sírok kezdtek egymás mellett sorakozni, a szent plébános megjegyezte: „Ez igazában egy ereklyekápolna”, mert szerinte azok közül, akiket oda temettek, senki sem veszett el.

Később közelebről és távolról özönlöttek hozzá az emberek. A legtöbb azzal az elhatározással jött, hogy csak akkor távozik, ha meg tudott gyónni, ám ehhez néha napokon át kellett várakozni. A templom állandóan nyitva állt, és szüntelenül – éjjel kettőkor éppúgy mint délben – tele volt emberekkel. Hosszú sorban álltak a plébános gyóntatószéke előtt, és vártak. János abbé pedig tíz, tizenkét, sőt olykor tizennyolc órán át egyhuzamban gyóntatott. A zarándokok a levegőtlenesség miatt alig bírták ki, és néha ki kellett menniük a szabad levegőre; télen pedig kegyetlenül hideg volt a templom. A gyóntató atya pedig rendületlenül kitarzott, legfeljebb néha tett egy nedves kendőt a homlokára. Kabátja nem is volt, mert ha ajándékba kapott egyet, azonnal továbbajándékozta a szegényeknek. Egyszer csak úgy mellékesen megjegyezte, hogy Mindenszentektől Húsvétig nem érezte a lábait. És a gyóntatószék sebesre dörzsölte a hátát. Arra azonban gondosan ügyelt, hogy a várakozók tartsák a sorrendet és senki ne furakodjék mások elé.

Egyszer egy dáma, aki arra hivatkozott, hogy őt még a Vatikánban sem várakoztatták meg soha, ezt a választ kapta: „A szegény arsi plébános gyóntatószéke előtt mégis várni fog!” Csak a betegek, a nyomorékok és saját plébániájának hívei jelentettek kivételt.

Ismerte az emberi szíveket, és különös kegyelmi ajándékként olvasott bennük, anélkül, hogy az emberek megszólaltak volna. Egy férfi azzal kezdte a gyónását, hogy utoljára harminc éve gyónt. János kiigazította: „nem harminc, hanem harminchárom éve”. Mikor az ember utánaszámolt, igazat adott neki! Egy asszony elmondta, hogy János abbé olyan pontosan ismerte az ő családi viszonyait, az eseményeket és a neveket, hogy a megdöbbenéstől alig tudott megszólalni. És amikor megkérdezte, hogy honnan tudja mindezt, azt válaszolta: „Az ön őrangyala mondta nekem!”

Olykor gyóntatás közben könnyekre fakadt. Mikor valaki ezen elcsodálkozott, azt mondta neki: „Barátom, azért sírok én, mert ön nem siratja a bűneit.” Ez az ember az otthoniaknak elmondta: „Biztosíthatom önöket, ha valaki sírni látja az arsi plébánost, semmi csoda nincs abban, ha maga is sírva fakad.”

Egy napon levelet kapott az egyik szomszéd paptól, akit a paptársai bujtottak fel, s a levélben ez állt: „Ha valakinek oly kevés teológiai tudás van a fejében, mint önnek, annak nem volna szabad beülnie a gyóntatószékbe!” A levél névtelen volt, de János abbé felismerte írásáról a feladót, ezért ezt a rövid választ küldte neki: „Nagyon szeretett és igen tisztelt testvérem! Milyen sok okom van rá, hogy szeressem önt! Ön az egyetlen, aki igazat mondott nekem. És ha már volt annyira jó és szeretetre méltó, hogy szegény lelkemet a gondjaiba fogadta, kérem segítsen nekem abban, hogy elnyerhessem a rég vágyott kegyelmet: nagyon szeretnék e helyről, amelyre tudatlanságomnál fogva teljesen alkalmatlan vagyok, elmenni valahová, és egy sarokban meghúzódva csak siratni életem bűneit.”

A püspök, akihez eljutottak a plébános elleni áskálódások, megjelent Arsban. Vizsgálatot rendelt el, de semmit nem talált, ami miatt Jánost elmarasztalhatta volna. És akkor a püspök is beállt a sorba, és ugyanúgy várt sorára a gyóntatószék előtt, mint a többiek. Papságának pedig ezt kívánta: „Bárcsak egy morzsányi volna bennük az arsi plébános ostobaságából!”

A lelkek reá nehezedő terhe és a gonosz lélek által okozott kínok arra késztették, hogy egy éjszaka leple alatt elmeneküljön a faluból. Nem jutott messzire, amikor szembe jött vele a káplánja, és tartóztatta, de János nem hajlott a szóra. Akkor a káplán követte, és a sötétben tévútra akarta vezetni, hogy kacskaringós utakon visszaérkezzenek a faluba, de a plébános észrevette ezt. Csak amikor a káplán kikapta a hóna alól a breviáriumot, akkor indult el visszafelé, hogy másikat vegyen magához. Akkor megszólaltak a templom harangjai, s a nép mindenféle eszközökkel összeszaladt, mert azt hitték, tüzet kell oltani vagy rablók ellen kell védekezni. A plébános pedig, abban a hiszemben, hogy Úrangyalára harangoznak, letérdelt imádkozni. Az ima végeztével fölkel, és elindult, hogy elmegy. Közben azonban az ajtót kívülről rázárták. Felindultságában könnyek között kérte, engedjék elmenni. Mikor végre kiengedték a lakásból, bement a templomba, és leborult a tabernákulum előtt. Reggel pedig egész őszintén csak annyit mondott: „Gyerekesen viselkedtem.”

Alázatosságában a csodákat és gyógyításokat, amelyeket Isten általa művelt, Szent Filoménának tulajdonította, akit bensőségesen szeretett, s akitől volt egy kis ereklyéje. Egyszer szinte megharagudott „kedves kis szentjére”, mert nyilvános helyen és sokak szeme láttára művelt csodát. A káplánjának így beszélt el: „Egy asszony hozott oda hozzám egy gyermeket, akinek súlyos szembaja volt. Megérinttette velem a beteg szemet, és a baj eltűnt! És hogy szégyelltem magam! Ha találtam volna egy egérlyukat, eltüntem volna benne!” Egy szemtanú pedig elmondta: „Látnotok kellett volna, hogyan futott el a gyermek meggyógyításának színhelyéről! Kezébe temette az arcát, és nagy léptekkel szaladt el, mintha bottal kergetnék!”

Aztán egyik nap meglepetésszerűen megjelent a templomban az új püspök, és a teljesen elképedt plébános vállára terített egy piros selyemből készült, hermelinnel szegett körgallért, és kihirdette a jelenlevőknek, hogy a plébánost címzetes kanonokká nevezte ki. A plébános úgy állt a sekrestye ajtajában, mint egy csínytevésen rajtakapott gyermek. De alighogy a püspök eltávozott, János abbé pénzzé tette a körgallért. Huszonöt frankot kapott érte, amit mindjárt a szegények javára fordított. Mikor a kereskedő rádöbbsent, hogy túl keveset adott érte, megtoldotta az árát. Akkor a plébános örömmel felkiáltott: „Ó, ha a püspök úr még egyet ajándékozna nekem, azt is pénzzé tenném!”. Majd tollat ragadott, és így írt püspökének: „Kegyelmes Püspök Úr! A gallér, amelyet olyan jóságosan nekem ajándékozott, igen nagy örömet szerzett nekem. Egy alapítványhoz éppen ez az összeg hiányzott, amit érte kaptam: ötven frankért sikerült eladnom! Ezzel az összeggel nagyon meg vagyok elégedve!”

Ugyanígy tett, amikor megtudta, hogy kinevezték lovaggá, és csak annyit kérdezett: „Jár a lovagi kereszttel valami jövedelem? Jelent ez valami pénzt a szegényeimnek? Mert ha nem, akkor mondjátok meg a császárnak, hogy hallani sem akarok a lovagságról!”

*

**Mindenható és irgalmas Istenünk,
ki Szent János áldozópapodat
csodálatos lelkipásztori buzgósággal áldottad meg,
kérünk, segíts,
hogy közbenjárására és példája szerint
szeretetünkkel megnyerjük testvéreinket Krisztusnak,
és velük együtt mi is eljuthassunk az örök dicsőségre!**

7. Szent II. Sixtus pápa

†Róma, 258. augusztus 6.

Valerianus császár, aki 253–260 között uralkodott, 257-ben gonoszul kiesztelt módon üldözte a keresztényeket: tervszerű álnoksággal a papság ellen támadt, hogy pásztoraitól megfosztva szétzilálódják a nyáj. II. Sixtus pápa is ennek esett áldozatául 258. augusztus 6-án, pedig mindössze egy évvel korábban lépett Péter örökébe.

Pontius, Szent Ciprián püspök életrajzírója Sixtust jóságos, békeszerető, s ezért igen szent püspöknek mondja. Ezzel a pár jelzővel valószínűleg arra utal, hogy az a feszültség és vita, ami István pápa és Ciprián között alakult ki az eretnek-keresztység kérdésében, az ő idejében megoldódott. Ebből az alkalomból levelezett Sixtus az alexandriai püspökkel.

Cipriántól való az első híradás Sixtus vértanúságáról: „Azt is tudjátok, hogy Sixtust augusztus hatodikán az egyik temetőben négy diákonusával együtt kivégezték.” A pápát szentmise közben fogták el a katakombában, és azonnal le is fejezték. A pápasírok között kapott nyugvóhelyet, amíg át nem vitték maradványait a Via Latina mellett lévő Sixtus-bazilikába.

Az első pápákhoz hasonlóan Sixtust is bevették a római kánonba. Az összes vértanú pápák közül hamarosan őt övezte a legnagyobb tisztelet. Damasus pápa (366–384) róla is verses sírfeliratot készített. A későbbi korok azt is tudni vélik, hogy Sixtus művelt filozófus volt, és neki tulajdonítottak egy mondásgyűjteményt, amely a pogányok életbölcességét ültette át keresztény talajba.

Ünnepét 1969-ig Urunk színeváltozása előtt, augusztus 5-én, 1969-től két nappal később, augusztus 7-én üljük.

*

A szent vértanú pápáról, akit a hagyomány „jóságos és békeszerető püspöknek” mond, s akit Szent Lőrinc diákonus kísért a kivégzésre, a történeti források alig mondanak valamit.

Legendája annál többet tud róla. Eszerint Sixtus athéni születésű volt, és szülővárosa hírnevének megfelelően okos filozófus. Bölcsessége vezérelte előbb a pogányságból a kereszténységbe, majd az Egyházon belül a papságra, s végül a pápaságra.

Ez a legenda úgy mondja el a vértanúságát, hogy az üldözés kitörésekor elfogták és bebörtönözték. Mikor a börtönbe vitték, Lőrinc, aki a pápa diákonusa volt, utána futott és így kiáltott: „Atyám, hová mégy a fiad nélkül? Hová mégy a szolgád nélkül?” Erre a pápa így válaszolt: „Fiam, nem hagylak magadra, de rád nagyobb küzdelem vár. Három nap múlva követni fogsz. Közben azonban fogd az Egyház kincseit, és oszd szét a szegények között!”

Valerianus császár pedig parancsot adott, hogy vigyék Sixtust Mars templomához, s amennyiben nem hajlandó áldozni az isteneknek, fejezzék le.

*

**Mindenható Istenünk,
ki Szent Sixtus pápának és társainak megadtad,
hogy Jézusért és az Evangéliumért feláldozzák életüket,
kérünk, adjon nekünk erőt a Szentlélek,
hogy a hitet készséges lélekkel befogadjuk,
és bátran meg is valljuk!**

7. Thienei Szent Kajetán

*Vicenza, 1480. október

†Nápoly, 1547. augusztus 7.

Thienei Kajetán (Gaetano da Thiene) az itáliai egyház egyik legvonzóbb alakja a reneszánsz korszakban. A 15–16. század fordulóján élt, és csendesen, de szívós kitartással fáradozott azért, hogy Közép- és Észak-Itália városaiban újra meghonosítsa az evangéliumi szellemet.

Tevékenysége nagyon széles körű volt: laikusok számára szervezte meg az Isteni Szeretet Társulatát, betegek javára alapította a Gyógyíthatatlanok Kórházát, és megújította a szerzetességet azáltal, hogy különböző férfi és női társulatokat hívott létre, és megalapította az első újkori, új szellemű szerzetesrendet, a Reguláris Klerikusok, vagy más néven Theatinusok rendjét.

Kajetán 1480 októberében született a Velencei Köztársaság területén fekvő Vicenzában. Atyja, Thienei Gáspár gróf, aki jogász és katona volt, s egy háborúban hadvezérként is szerepelt, korán meghalt. Édesanyja, Portói Mária grófnő nevelte két fiát. Kajetán gyakran felkereste a Santa Corona nevű domonkos templomot, amelyben a családnak külön kápolnája volt. Innen ered Kajetán szoros kapcsolata a domonkosokkal, s ezért választotta gyóntatójául Gian Battista Carioni cremonai domonkost. Carioni a megújuló itáliai egyház egyik vezéralakja a trienti zsinat előtti korszakban. Ő tanácsolta később Kajetánnak a reguláris klerikusok rendjének alapítását, s ugyancsak ő segítette a másik rendalapítót, Zaccaria Szent Antalt a barnabiták alapításában. Ez a két rend kísérelte meg az ellanyhult vallásos buzgóság felélesztését.

Kajetán ifjúkoráról nem sokat tudunk azon kívül, hogy a páduai egyetemen tanult, és mindkét jog doktora lett. A szünidőket a család rampazzói birtokán töltötte, ahol kápolnát emelt Szent Mária Magdolna tiszteletére. Néhány év múlva Rómában találjuk, ahol a pápai kancellárián iratok szerkesztésével foglalkozott. Ezek az évek jelentették a római reneszánsz virágkorát. II. Gyula és X. Leó pápa maga köré gyűjtötte a leghíresebb művészeket: festőket, építészeket, szobrászokat, költőket, írókat. Raffaello ekkor festette az Apostoli Signatura termeiben csodálatos freskóit, s Kajetán e termekben hivatalánál fogva sokszor megfordult. Róma egész Európa kulturális életének központjává fejlődött. A jámborság és a vallásosság területén azonban már közel sem volt rózsás a helyzet. Az emberek arról beszéltek, hogy az Egyházban – a főben és tagokban egyaránt – megújulásra van szükség. Össze is gyűlt az V. lateráni zsinat (1512–1517), de határozatai csak holt betűk maradtak. Egy Rómában élő spanyol ezt az észrevételt tette: „olcsón árulják itt a tettek nélküli szavakat!” És a városnak – amelyről Kajetán azt mondta: „egykor szent város volt, most pedig maga a Babilon” – szembe kellett néznie a protestáns reformációval.

Néhány 1517–1521 között kelt levél, melyeket Kajetán egy észak-itáliai apácának, Laura Mignaninak írt, hírt ad tevékenységéről és belső világáról. Szabad idejében egy papokból és laikusokból álló egyesületbe járt, amely az Isteni Szeretet Testvérelete nevet viselte. Tagjai között volt több, a pápai kúriában dolgozó pap és püspök is, németek, spanyolok, angolszászok egyaránt. Céljuk az volt, hogy a szívekben „elültessék az isten iránti szeretet magvát, és felneveljék e magot”. Pontos szabályzatuk volt, amely bizonyos imádságokat, misehallgatást, havonkénti áldozást és beteglátogatásokat kívánt meg a tagoktól. A társulat védőszentjéül az aszkéziséről híres és bibliafordítója miatt a humanisták előtt is nagy tiszteletben álló Szent Jeromost választották.

Éppen Szent Jeromos napján szentelték pappá Kajetánt 1517-ben, amikor már elmúlt harminchét éves. A következő évben édesanyja betegsége miatt vissza kellett térnie

Vicenzába, de ott is minden erejét az említett társulat szolgálatába állította. Azt szokta mondani: „A felebarátodban mindig a keresztutat járó Jézus álljon a szemed előtt”, és maga is eszerint cselekedett. Korábban Rómában a szifiliszos betegek San Giacomo in Augusta kórházában tevékenykedett, Vicenzában is egy kórházzal kapcsolatban szervezte meg a Szent Jeromos Testvérületet. Veronában is volt egy társulat, amellyel kapcsolatban állt, s amikor édesanyja meghalt, áttelepült Velencébe, ahol 1522-ben egy új kórházat nyitott.

Kajetán ekkor életének nagyon kritikus pontjához érkezett. Szigorú vizsgálat alá vette egész addigi életét és nem tudjuk, hogy teljesen saját elgondolása alapján-e, vagy Carioni atya indítására-e, elhatározta, hogy előbbre lép a tökéletesség útján. Ahelyett, hogy további társulatokat alapított volna laikusok számára, a papság felé fordult, és olyan papokat kísérelt meg maga köré gyűjteni, akik hajlandók a példás életre és az apostoli munkát a szerzetesi élet által támogatott és táplált közösségi életformára. Olyanokra gondolt, akik leteszik a három szerzetesi fogadalmat (mert látta, hogy ezek nélkül nem lehet az evangéliumi életmódot biztosítani), de felszentelt papok, akik az Istennel egyesült életből nemcsak önmagukat, hanem lelkipásztori tevékenységük révén a híveket is táplálni tudják. Így jutott arra a gondolatra, hogy klerikus szerzetet alapít. De egyelőre még tanácstalan volt, mert ezt írta Velencéből: „Hagyom, hogy hajómat hányják-vessék a hullámok, amíg nem látok valami fényt, amely felé elindulhatok. Egyelőre nem látok mást, csak homályt és ködöt.”

1524. szeptember 14-én különös ünnepet ültek a Szent Péter-bazilikában, Rómában: Kajetán a római Isteni Szeretet Testvérelete tagjai között végre talált három társat, akik megértették szándékát, és csatlakoztak hozzá. Egyikük Gianpietro Caraffa püspök volt, aki harminc évvel később, 1555-ben IV. Pál néven pápa lett. A négy pap Szent Péter sírja fölött tette le a szegénység, a tisztaság és az engedelmesség szerzetesi fogadalmát. A fogadalomtétel napjául azért választották a Szent Kereszt felmagasztalásának ünnepét, mert az Üdvözítőt akarták követni apostoli életükkel. Ennek érdekében eltökélték, hogy lemondanak minden vagyonról, javadalomról és járandóságról, s csak a hívek önkéntes adományaira hagyatkoznak az Úr szava szerint: „Ti keressétek először az Isten országát és annak igazságát, és a többit megkapjátok hozzá” (Mt 6,34).

Az új szerzetesepapi közösség tagjai oly nagy tekintélyre tettek szert Rómában, hogy külön nevet kaptak: theatinusok. Nevük története pedig a következő: Amikor főnököt választottak, nem Kajetánt, hanem Caraffa püspököt választották meg, akit a székhelyéről Chieti püspökének is neveztek. Chieti latin neve Theates volt, innen adódott, hogy a vezetése alá tartozó papokat is theatinusoknak nevezték. Ez a név azt jelentette, hogy viselői jámbor, igazságos és szigorú emberek.

1574-ben az új rendnek mindössze két háza volt: az egyik Velencében, a másik Nápolyban. Ez utóbbinak Kajetán volt a házfőnöke. Eredeti elgondolásának megfelelően a rend csak érett és kipróbált életű embereket fogadott be, akik alkalmasak arra, hogy személyes hatásukkal is terjesszék az evangéliumot. Az egész rend arra törekedett, hogy támogassa a régi szerzetesrendek megújulását. Hatással voltak Emiliáni Szent Jeromosra (lásd február 8-án), a szomaszkaiak rendalapítójára is. Kajetán személy szerint együttműködött Maria Longóval a kapucinus apácák alapításánál, és letelepítette Nápolyban a domonkos apácákat, akiknek főnöknője Caraffa Mária lett.

Thienei Szent Kajetán hatvanhét éves korában halt meg. Halálát a kortársai úgy látták, mint önként felajánlott áldozatot Nápoly békéjéért, mert a várost éppen akkor politikai viszályok sújtották. Már hónapok óta tartott a hadiállapot, és 1547. augusztus 7-én, Kajetán halála napján érkezett meg V. Károly követe, aki békét hozott. Akik ismerték Kajetánt, tudták, hogy most, élete utolsó percében magára is vonatkoztatja a testvéreinek adott tanácsot: „Imádkozzatok, hogy viselhessétek az egész világ terhét, és ezáltal megmeneküljön a világ. Halljátok meg Isten szavát, amely haragvón fordul a keresztény nép felé, és vessétek

magatokat Isten és a nép közé, és kiáltva mondjátok: Uram, itt vagyok én, a haragod engem sújtsa!”

A ránk maradt mindössze harminc levél egyszerű, de nagyon kifejező stílusban íródott. Mindegyiket áthatja a szívbeli irgalmasság. Kajetán az egész lelki életet mint örömet határozza meg: „A lelki emberek igaz és kimeríthetetlen öröme az a vágy, hogy testestül-lelkestül Jézus Krisztushoz válhassanak hasonlónak.” Ez pedig nem mást jelentett számára, mint a megfeszített Krisztus követését. Akkoriban Itáliában a vallásos életet általában az jellemezte, hogy az emberek belefáradtak az elméletekbe és a léhaság és erkölcstelenség általános bírálatába. Ezért kiáltott így Kajetán: „Nem szentimentális, hanem igaz szeretetben tisztítsátok meg a lelkeket!” Tudta, hogyan kell összekapcsolni és összhangban tartani a vezeklést és a szeretet tüzeit. Nagyon megértő volt, de amikor a lényegről volt szó, nem ismert alkudozást. Így mindenekelőtt a birtoklási és a becsvágy ellen küzdött, amit a korabeli Egyház alapvető bajának ismert fel.

Thienei Kajetánt Dél-Európában és Dél-Amerikában a gondviselés szentjeként tisztelik, mert megvonta magától a szükséges javakat is, és bízott abban, hogy a mennyei Atya gondoskodni fog mindarról, amire szüksége van.

1671-ben avatták szentté. Ünnepe 1673-ban került be a római naptárba.

*

A rokonok elmondták, hogy édesanyja nagyon nehezen hozta világra. Hosszasan vajúdott, de a gyermek csak nem akart megszületni. Akkor valakitől azt a jámbor tanácsot kapta, hogy hagyja el fényes lakosztályát, keressen a házban egy egyszerű kamrát, ahol majd megszületik a gyermek. S valóban, egy elhagyott szobában, amely szinte istállónak hatott, minden további gyötrelem nélkül megszülte a fiát. Ezt az eseményt annak előjeleként tekintették, hogy a gyermek később elhagyja családjá gazdagságát, és önkéntes szegénységben fog élni.

Egyik levele, amelyet hamarosan a felszentelés után írt, mutatja, hogy mennyire megragadta lelkét az Eucharisztia misztériuma: „Én nyomorult féreg, én okatlan, arra merészkedtem, hogy a Paradicsom közepében Azt érintsem, aki a napot megvilágosítja és ezt a világot teremtette. Naponta veszem magamhoz őt, aki így hív: Tanulj tőlem, mert szelíd vagyok és alázatos szívű! – és én mégsem vetem le a gögömet. Magamhoz veszem a Világosságot és az Utat, de nem követem. Kezemben és számban ég az isteni Tűz, a szívem pedig mégis hideg marad!”

Azon a napon, amikor társaival együtt letette a fogadalmat, ezt írta egyik rokonának: „Látom, hogy Krisztus szegény, én meg gazdag vagyok; ő megvetett, engem megbecsülnek. Szeretnék egy lépéssel közelebb kerülni hozzá, ezért elhatároztam, hogy elhagyok mindent, amit csak magaménak mondhatok a mulandó javakból.”

Mindenki tisztelte aszkéta életmódjáért. A testét csak úgy nevezte: „a lázadó”, és úgy is bánt vele. A szemét annyira féken tartotta, hogy amikor V. Károly nagy pompával bevonult a városba, föl sem nézett, amikor előtte elvonult. S ha valakiről az ismerősei azt akarták mondani, hogy nagyon mértéktartó, így fejezték ki: „kajetános”.

A világ pompája iránti megvetését a rokonságnak is meg kellett tapasztalnia. Egy alkalommal látogatóba jöttek hozzá, és Kajetán meghallotta, hogy teljes díszben érkeznek, ahogy a reneszánsz kori Itália arisztokráciája tudott csak öltözni. Üzenetet küldött nekik, hogy ha nem Krisztus egyszerűségével jönnek, látni sem akarja őket.

Mikor velencei munkálkodásának mérlegét elkészítette, megmutatkozott, hogy mennyire reálisan látja az Egyházat, s ha kell, nem takarékoskodik a bírálattal sem: „Valóban csodálatos város, hogy ne sírna felette az ember! Nincs itt senki, aki a megfeszített Krisztust keresné. Elámultam rajta, hogy a nemesek körében nem találtam senkit, aki Krisztus szeretetét ne helyezné háttérbe saját megbecsülésével szemben. Nem tagadom, élnek itt jószándékú emberek, de szégyenkeznek, ha mások gyónni, vagy áldozni látják őket. Én nem

fogok addig nyugodni, amíg nem látom, hogy úgy sietnek a papokhoz, mint akik éhesek Krisztusra, hogy jóllakassák őket az Eucharisziával, és ne szégyenkezzenek, hanem tartsák nagy megbecsülésnek, hogy áldozhatnak!”

1527-ben szerzetestársaival együtt vészterhes napokat élt át Rómában, amikor a császár spanyol és német zsoldosai megrohanták és kifosztották az Örök Várost. A theatinusok házába betörő katonák a nagy szegénységen kívül semmit nem találtak, ezért a papokon töltötték ki a bosszújukat. Az egyik katona valamikor Kajetán családjánál szolgált, és nem hitte el, hogy az oly gazdag család fia nem rejteget valahol a házban igen sok kincset. Ezért végigkutatott minden zugot, s mikor semmit nem találtak, fogságba vetették mindnyájukat, hogy így csikarják ki tőlük az elrejtett kincseket; vagy ha tőlük semmit nem kapnak, legalább mások adjanak értük váltságdíjat.

A szabadságukat azonban nem váltságdíj fejében, hanem a zsolozsma imádkozásáért nyerték vissza. Történt ugyanis, hogy a ház parancsnoka, amelyben a theatinusokat fogva tartották, meghívott ebédre egy magasrangú katonatisztet. Miközben folyt a lakoma, egyszer csak a vendég fülét különös hang ütötte meg: a szomszédos helyiségből áthallatszott a fogoly papok zsolozsmája. Megkérdezte, honnan jön ez a hang? Mikor elmondták neki a történetet, kijelentette, hogy addig egy falatot le nem nyel, amíg ezeket a papokat szabadon nem bocsátják. Ekkor a rabtartóknak nem volt mit tenniük, elbocsátották őket.

A nápolyi évekből ismerünk egy esetet, amelyből kiderül, hogy a theatinusok mennyire ráhagyatkoztak Istenre. Oppido gróf, aki a szerzeteseknek hajlékot adott, nagyon szorgalmazta, hogy Kajetán évenként fogadjon el megszabott járadékot, hogy a házukat fenn tudják tartani. A szent megmagyarázta neki, hogy a fogadalmuk ezt kizárja, s az isteni Gondviselés majd gondoskodik a házról a maga idejében. Arra hivatkozott, hogy Velencében sokszor tapasztalták, még az ínséges időkben is, hogy soha nem jutottak végső nyomorba. A gróf azzal tiltakozott, hogy „ami megtörtént Velencében, nem fog megtörténni Nápolyban!” Kajetán csak annyit válaszolt neki: „Már megbocsásson, Isten Velencében ugyanaz, mint Nápolyban!”

*

**Istenünk,
ki Szent Kajetán áldozópapnak megadtad,
hogy úgy éljen, mint az apostolok,
kérünk, engedd az ő közbenjárására,
hogy csak Tebenned bízunk,
és szüntelenül keressük a mennyek országát!**

8. Szent Domonkos

*Caleruega, 1170 körül

†Bologna, 1221. augusztus 6.

Az Ó-Kasztíliát átszelő Duero folyó völgyében, néhány órányira a püspöki székhelytől, Osmától fekszik Caleruega városa. A Guzman családnak nagy kiterjedésű birtokai voltak e vidéken. Domonkos itt született 1170 körül. Szülei egész kicsi korában az egyik nagybácsihoz, a közeli Gumiel de Izan esperes-plébánosához küldték, hogy ott kapja meg az alapvető iskolázást és a nagybácsi vezesse be őt a templomi szolgálatba.

1190-ben került Domonkos a palenciai székesegyház iskolájába, s ekkor már világossá vált, hogy pap akar lenni. Tankönyveinek lapszéli jegyzetei és a felebarátai iránt megnyilvánuló szeretete már előre jelezték, hogy mi lesz belőle, ha felnő. Kasztíliában éhínség volt, Domonkos pedig pénzzé tette könyveit, és árát a szegények között osztotta szét. Azt mondta: „Mit tanulmányozzam én ezeket a holt pergameneket, miközben odakinn az utcán éhségtől esnek össze az emberek?!” – Ez az első mondat, amit Domonkostól feljegyeztek, de már ez is mutatja segítőkész emberszeretét.

Kisap korában tisztelettel néztek föl rá, és példáját növendéktársai és tanárai egyaránt követték. Tanulmányai befejeztével Diego de Azevedo, aki az osmai kanonokreform egyik követője volt, 1198-ban meghívta Domonkost a székesegyház szolgálatára. Itt szentelte pappá Martin Bazán püspök, és felvette a szerzetesi fegyelemben élő kanonokok sorába. Nem sokkal később Domonkos szubprior lett a kanonokok között.

Diego, aki Domonkos atyai jóbarátja volt, 1202-ben püspök lett Osmában. Négy évvel később Domonkossal együtt Rómába ment, és azt kérte a pápától, hogy adjon mindkettőjüknek felhatalmazást a kunok közötti misszionálásra. A pápa megörült apostoli buzgóságuknak, de nem keletre, a kunokhoz, hanem Dél-Franciaországba küldte őket, ahol ebben az időben a katarok és az albigensek eretneksége pusztította az Egyházat. Ide küldte őket, hogy reformálják meg a papságot, és vezessék vissza a katolikus hitre az eretnekeket. Erre a területre korábban is küldött már a pápa misszionáriusokat, de ezek mint pápai követek túl nagy hatalommal léptek fel, és az emberek meg sem hallgatták őket. Diego püspök és Domonkos ezzel szemben teljes szegénységben és alázattal járták a vidéket. Prédikáltak a hívőknek, keresték a találkozási lehetőségeket a tévtanítókkal, vallási vitákat folytattak, és próbálták meggyőzni az igazságról az embereket. A pápának tetszett a módszer, és jóvá is hagyta. Ez az eljárás azért is volt olyan hatásos, mert ez a két eretnekség éppen azt hányt a papság és az Egyház szemére, hogy elhagyták az apostolok életformáját, meggazdagodtak és elárulták az evangéliumot. Domonkosék prédikációja és magatartása eleven cáfolat volt ezekre a vádakra.

A püspök hazautazott Osmába, hogy további munkatársakat gyűjtsön maga köré, de még mielőtt visszatérhetett volna a misszióba, 1207-ben meghalt. Domonkos pedig ott maradt egyedül a nagy küldetéssel; mégpedig teljesen egyedül, mert meghalt egy nagyon buzgó pápai küldött, Raoul is, más pedig nem volt, aki komolyan foglalkozott volna a katarok és az albigensek térítésével.

Ekkor Domonkos először Prouille-be ment, ahol Diego püspök korábban már elindította a missziót. A város Montréal és Fajnaeux között van. Az albigens asszonyok „kiképzőközpontokat” állítottak fel, ahol eretnek tanításuk szellemében nevelték a leányokat. Domonkos erre felfigyelve első lépésként a központok ellensúlyozására alapított egy házat a katolikus leányok nevelése céljából. Utána Claret Vilmostal együtt, a használatukra átengedett templom mellett berendezték a saját otthonukat. A leányok számára nyitott házból

hamarosan zárda, az első domonkos apácakolostor lett, mert Domonkos igen fontosnak látta, hogy az apácák imádságai támogassák az ő missziós munkájukat.

Prouille-ben egyedül viselte a misszió egész terhét. Innen járta be a környéket és tanított, prédikált, vitatkozott fáradhatatlanul az eretnekségtől veszélyeztetett vidéken. Minden útja előtt hosszasan imádkozott, és vezekléssel készült a térítésre. Sem gúnyolódások, sem ellenségeskedés, sem sikertelenség nem tudta feltartóztatni a lelkek üdvösségéért végzett fáradozásban. De sok-sok fáradság után alig mutatkozott valami gyümölcs. És éppen azon a területen, ahol működött, miután 1208-ban megölték Castelnai Péter pápai legátust, kitört az albigensek elleni háború. A vallási ellentétek mellett ebbe a háborúba belezott az ország északi és déli része közötti ellentét is. Montforti Simon 1213. szeptember 14-én aratta végső győzelmét Toulouse-i Rajmund és szövetségesei fölött. Amikor Carcassone város püspöke egy időre Észak-Franciaországba ment, Domonkost tette meg általános helynökévé. Domonkos pedig a misszió kemény és áldozatokkal teljes iskolájában megtanulta, hogy milyen értéke van a lelkeknek és a kegyelemnek, amely egyedül ad erőt a prédikáló szónak. Megtapasztalta, hogy csak a kegyelem képes megnyitni és átalakítani a szíveket.

Közben egyre több társ csatlakozott Domonkoshoz. 1215. március 25-én Fulco toulouse-i püspök Domonkost és társait kinevezte egyházmegyei prédikátoroknak, kiknek feladatául adta az eretnekség kiirtását, a nép tanítását és a hívő lelkek vezetését. Domonkos előtt ennél átfogóbb tervek álltak: az egyházmegyei prédikátortársulaton túl egy világméretű szerzetesrendről álmodott, amely kizárólag az igehirdetésnek szenteli magát.

Amikor Fulco püspök elindult a IV. lateráni zsinatra, Domonkost vitte magával kísérőnek. A zsinat határozatot hozott, hogy fokozni kell a prédikációs tevékenységet és a papság szellemi felkészítését, de azt is kijelentette, hogy újabb szerzetet nem szabad alapítani. Új kolostor csak úgy alapítható, ha a már meglévő szerzetek regulái közül valamelyiket magukévá teszik a szerzetesek. Domonkos felajánlotta magát és a prédikátorok rendjét, amelyet alapítani készült, a pápa szolgálatára. Az új rend apostoli alap gondolatát a pápa is, a zsinat is szívesen fogadta, de nem tartották megfelelőnek, hogy csak a prédikálásra külön rendet alapítsanak. Ince pápa azt tanácsolta Domonkosnak, hogy válasszon ki egyet a meglévő szerzetesi regulák közül, a püspöktől pedig kérjen egy templomot, s ebben az esetben megkapják a pápai jóváhagyást. De még mielőtt e jóváhagyásra sor kerülhetett volna, Ince pápa meghalt.

Domonkos visszatért Toulouse-ba és megtanácskozta társaival, hogy az ágostonos regulát tekintik életük alapszabályának, és azt egészítik ki sajátos céljuknak megfelelően. 1216-ban megkapták a Szent Romanus-templomot, és megkezdték a szerzetesi életet. A templom mellé lakószárnyat építettek, majd III. Honorius pápától megérkezett a jóváhagyás is. Ezzel a rendalapítás megtörtént.

1217. augusztus 15-én Domonkos misszióba küldte a testvéreit: négyet Spanyolországba, hetet Párizsba, négyet Prouille-be, a többiek pedig ott maradtak Toulouse-ban. Maga Domonkos Észak-Itáliába ment, és úgy gondolta, hogy az egyetemi városban, Bolognában, illetve Rómában fogja terjeszteni a rendet. 1218 februárjában a pápa ajánlólevelet bocsátott ki az egyházi előjárókhöz, amelyben figyelmükbe és oltalmukba ajánlotta a prédikátor testvéreket, márciusban pedig az alapítást jóváhagyó bullát küldte el Prouille-ba. A nyár folyamán Domonkos hazalátogatott szülőföldjére, és konventokat alapított Madridban és Segoviában, majd Párizson keresztül visszatért Itáliába. Állandó székhelye Bologna volt. Innen kereste fel háromszor a pápát, és három nagy utat tett Észak-Itália területén. Reginald testvért, aki kimagasló eredménnyel prédikált Bolognában, 1220-ban elküldte Párizsba. Rómában két kolostort alapított: a San Sístót az apácáknak, a Santa Sabinát pedig a férfi szerzeteseknek.

1220-ban és 1221-ben a domonkosok általános káptalant tartottak Bolognában, melyen elhatározták, hogy a rend tagjai mint közösség is lemondanak a földbirtokról, és ingatlan

vagyonuk csak a konvent épülete és annak kertje lehet. Tevékenységük saját templomaikban az igehirdetés, a liturgia és a lelkek gondozása, s ebben nyújtanak segítséget a világi papságnak. Négy provinciát állítottak fel, és az általános káptalan a rend legfelső vezető szervének nyilvánították. Ezzel lett a domonkosok, vagy más néven a Prédikátorok rendje kolduló renddé.

Ebben a rendben az volt az újdonság, hogy felszentelt papok szerzetesi fogadalom szerint élnek, és teljesen a tanulásnak, a prédikálásnak és a lelkek mentésének szentelik magukat. Elvileg szigorú kolostori fegyelemben élnek, de ha ez a tanulást vagy a lelkek érdekében végzendő munkát gátolja, felmentést kapnak a kolostori élet egyes gyakorlatai alól.

Az 1221. évi általános káptalan után Domonkos felkereste Velencét, Trevisót és Veronát. Amikor visszaérkezett Bolognába, már beteg volt. Gyomorbántalmak kínozták, de ő minden zokszó nélkül viselte a fájdalmakat. Mielőtt meghalt, biztosította övéit, hogy halála után sokkal többet tesz értük, mint amikor még köztük volt. A haldoklók szentségeinek felvétele után 1221. augusztus 6-án halt meg. A következő szombaton temették el a bolognai Szent Miklós-templom szentélyébe.

A temetésen részt vett Hugolino bíboros is, aki, miután IX. Gergely néven pápa lett, 1234. július 3-án szentté avatta. Ünnepe azonnal felvették a római naptárba, augusztus 5-re. Havas Boldogasszony napjának bevezetésekor, 1568-ban augusztus 4-re helyezték. 1969-től augusztus 8-án ünnepeljük.

*

Az életrajzi források és a hagyomány figyelemreméltó részleteket elevenítenek fel a szent életéből.

Elbeszéli, hogy Domonkos édesanyja – mint ez sok más szent édesanyjával megtörtént – fia születése előtt álmot látott, és az álom prófécia volt a gyermek jövőjéről. Látott egy kicsi, tarka kutyát, amely a szájában fáklyát vitt, körbefutotta és lángba borította az egész földet. Ebben a domonkosok később magukra ismertek, amikor fekete-fehér ruhájukban és lángoló szavukkal, mint a nemes vadászkutyák – Nagy Szent Gergely hasonlította az igehirdetőket a kutyákhoz – elkergették a rókákat, amelyek az Úr szőlőjét pusztították.

Domonkos fiatal kanonok volt, amikor először megtérített egy lelket: Diego püspökkel úton voltak és Toulouse-ban megszálltak egy fogadóban. Egyszer csak kiderült, hogy a fogadós a katar eretnekek közé tartozik, s ő volt az első katar, akit Domonkos életében látott. Apostoli buzgósága azonnal cselekvésre indította: miközben a többiek éjszakai álmukat aludták, ő a fogadóssal beszélgetett, és végigvitatkozták vallási kérdésekről az éjszakát. Mikor pirkadni kezdett, a fogadós meghajolt az igazság előtt és megtért.

A katarok és a katolikusok közötti vitában gyakori volt az az eljárás, hogy mindkét fél pergamenre írta fel a maga tételét és annak bizonyítékait, majd döntőbírákra bízta: ítéljék meg, melyik oldalon áll az igazság. Domonkos Montréalban szerkesztett egy ilyen iratot és átadta a bírónak. Mikor este a bírák kandallónál ültek, egyiküknek az az ötlete támadt, hogy vessék tűzbe Domonkos pergamenjét, s ha sértetlen marad, akkor nyilvánvalóan nem a katarok, hanem a katolikusok oldalán áll az igazság. A javaslatot elfogadták, és bedobták a tűzbe a pergament, ám egy váratlan széllelés kivetette a kandallóból. Ugyanez történt másodszer, sőt harmadszor is: a pergamen sértetlen maradt. Akkor a bírák megegyeztek abban, hogy erről nem tudhat senki. Csakhogy az egyik bíró nem bírta tartani a száját, és híre ment a „csodának”.

Domonkos nagyon szeretett Carcassonében misszionálni. Amikor megkérdezték tőle, hogy mi ennek a magyarázata, azt válaszolta: „az, hogy itt az egész világ ellenség”.

Hiába jeleztek neki előre veszedelmeket, soha nem változtatta meg útirányát, sőt, minden veszedelem ellenére nyugodtan aludt az útszéleken. „Nem félsz a haláltól? – kérdezték tőle ámulva a katarok. – Mit tettél volna, ha elfogunk?” „Arra kértelek volna titeket – válaszolta –,

hogy ne egy csapással öljetek meg, hanem lassan tépjétek szét a testemet, hogy így részese lehessen a mennyei koronának.”

Még ma is megvan az útmenti kereszt Prouille mellett azon a helyen, ahol a következő történt: Domonkos jámbor énekeket énekelve ment, és beleütközött két rablóba, akik lesben álltak, hogy megöljék. Gondtalansága és nyugalma annyira lenyűgözte őket, hogy bénultan eresztették le a fegyverüket és kereket oldottak.

Egyik missziós útján előkelő asszonyok fogadták be a házukba, akik maguk is hajlottak az albigensek tanítása felé. Mikor látták, hogy eledelül csak kenyeret fogad el, csak vizet iszik és éjszaka a puszta földön alszik, apostoli egyszerűségén úgy megrendültek, hogy megszilárdultak katolikus hitükben.

Amikor Domonkos első társait maga köré gyűjtötte, a toulouse-i székesegyházi iskola magiszterének, a híres Stavensbynek volt egy álma. Reggel, még a tanítás megkezdése előtt a szobájában váratlanul elnyomta az álom az írópultnál. A város egész vidékét látta, teljes éjszakai sötétségben. Hirtelen feltűnt hét csillag, melyek gyorsan íveltek fölfelé az égen, majd egyre több csillag követte őket, s végül az egész táj kivilágosodott. Erre felriadt, összekapkodta a könyveit és sietett az órára, hogy el ne késsen. Mikor belépett a terembe, ott állt előtte Domonkos hat társával. Azzal a kéréssel fordultak hozzá, hogy ők egészen friss igehirdetők, de szeretnék elmélyíteni hitbeli tudásukat, ezért a mester engedje meg, hogy hallgassák őt. A mester úgy fogadta őket, mint az ég küldötteit.

Megrendítő ereje van azoknak a feljegyzéseknek, amelyek Domonkos későbbi imádságos életéről maradtak ránk. Ezek szerint amikor a többi testvér nyugovóra tért, Domonkos megkezdte a maga lelki örködését a templomban. Körbejárta a templomot: minden oltár és szentkép előtt megállt, mélyen meghajolt, letérdelt, majd leborult a földre úgy, hogy homlokával érintette a kövezetet. Ezt nagyon sokszor elismételte, s ha a szent hév elfogta, kitárt karral imádkozott a templom közepén. Az egész teste – mondta az egyik testvér – olyan volt, „mint egy lángoló nyíl, amely az Isten által megfeszített íjról száll az ég felé”. Majd visszavonult a templom egyik sarkába, és ostorozni kezdte a vállát és a hátát. Közben kérő imádságokat mondott, olykor annyira hangosan, hogy felhallatszott a testvérek cellájába, s egyik-másik fel is ébredt rá. Ezután az oltár lépcsőjére térdelt, és ott folytatta imádságát. A testvérek többször látták elragadtatásban a föld felett lebegni.

Mindössze két vagy három órát aludt, köpenyébe burkolózva a templom kövezetén vagy az egyik padban. Nem is volt cellája és ágya. Reggel a kórusban ő volt az első. Naponta misézett és az átváltoztatástól az áldozásig hullottak a könnyei. Hosszasan elmerült a Szentírás tanulmányozásában, térdén tartva a hatalmas könyvet, ahogy Fra Angelico is megfestette. Ötvenegy éves volt, amikor egyik nagyon kimerítő apostoli útjáról, Velencéből visszatért Bolognába. Lázás volt, és nagyon fáj a gyomra. A beteget, hogy kínjain könnyítsenek, egy városon kívüli kolostorba vitték, ahol a nyári forróságot nem lehetett annyira érezni. A testvérek összegyűltek köréje, és így kezdett beszélni hozzájuk: „Hármas örökséget hagyok rátok: a szeretetet, az alázatosságot és a szegénységet. Ha valaki ezt az örökséget tőlem átveszi, társam lesz a mennyek országának öröklésében. Ne szomorkodjatok amiatt, hogy eltávozom közületek, mert ahová most megyek, ott sokkal inkább a javatokra leszek, mint itt a földön.” Ezután kérte a haldokló szentségeit.

Akkor feltárult a templom ajtaja, és néhány testvér jött lábujjhegyen, de haragos sietséggel. „A plébános – háborogtak – azt mondja, hogy aki a templomában hal meg, azt ott is kell eltemetni!” Erre a haldokló Domonkos felemelkedett fektéből: „Soha! Én testvéreim lába alatt akarok nyugodni! Vigyetek ki innét, hogy az utcán halhassak meg, és jogom legyen ahhoz, hogy a saját templomunkban temessetek el!” Akkor a testvérek hordágyat készítettek, óvatosan ráfektették, és elvitték magukkal a Szent Miklós-templomba. Moneta testvér cellájában készítettek neki helyet, hiszen saját cellája nem volt.

Mikor egészen közelinek érezte a halált, csendesen felsóhajtott: „Készüljtek! Kezdjétek!” Elkezdtek mondani a haldoklók imádságát. Mikor ezekhez a szavakhoz értek: „Jöjjetek segítségül, Isten szentjei! Jöjjetek, Urunk angyalai! Vigyétek az ő lelkét a Fölséges színe elé!” Domonkos az ég felé emelte karjait, s mintha két erős kéz ragadná meg és emelné magához, kilehelte lelkét.

*

**Istenünk,
ki Egyházadat arra méltattad,
hogy Szent Domonkos életével és tanításával megvilágosítottad,
kérünk engedd az ő közbenjárására,
hogy földi dolgainkban oltalmat találjunk nálad,
lélekben pedig egyre gyarapodjunk Benned!**

10. Szent Lőrinc

†Róma, 258.

Szent Lőrinc vértanú diakonus a legnagyobb tisztelettel körülvevett szentek közé tartozik. A szentmise római kánonjában is helyet kapott, s a régi római naptárban kiemelt ünnep volt vértanúságának napja. Életéről azonban semmi, haláláról is csak néhány megbízható történeti adat maradt ránk.

Szent Ciprián karthagói püspök a nyolcvanadik levelében beszél Sixtus pápa és négy diakonusának vértanúságáról, de Lőrincről nem mond semmit. A későbbi hagyomány a pápa fődiakonusát látja benne, aki néhány nappal Sixtus pápa után csodálatos győzelmet aratott az üldözők felett. E későbbi hagyomány legnevesebb tanúja Szent Ambrus, aki ezeket mondja: „Amikor Lőrinc látta, hogy a püspökét halálba viszik, sírni kezdett. Nem azért, mintha sajnálta vagy féltette volna, hanem mert ő nem kísérhette a vértanúságba. Ezért így szólt hozzá: »Atyám, hová mégy a fiad nélkül? Szent püspököm, hová sietsz a diakonusod nélkül? Az áldozatot soha nem mutattad be nélkülem! Valami kivetnivalót találsz bennem? Méltatlannak tartasz arra, hogy magaddal vigyél? Vizsgálj csak meg, hogy mindig hűségesen szolgáltalak! Szolgádra rábíztad Krisztus vérért, és most meg akarod tagadni tőle, hogy a te véredben is része legyen? Vigyázz, nehogy szó érje a bátorságodat, hiszen elutasítottad tanítványodat, s ez a mesternek nem válik dicsőségére! A nagy férfiak tanítványaik harcában legalább úgy győztek, mint a sajátjukéban. Így ajánlotta fel a fiát áldozatul Ábrahám, s így bocsátotta maga előtt a vértanúságba Péter Istvánt...« – Akkor Sixtus pápa így válaszolt: »Nem, fiam, nem mellőzlek, és nem is hagylak magadra. Előtted keményebb küzdelem áll. Én, az öreg, a könnyebb harc útját járom, reád azonban, aki fiatalabb vagy, dicsőbb győzelem vár a zsarnok felett. Hamarosan jössz majd utánam, hagyd abba a sírást! Három nap múlva követni fogsz. Ez az idő méltányos a pap és a diakonus között. Nem illik, hogy a mester oldalán harcolj, mintha segítségre szorulnál. Miért akarsz az én testi halálomban részesedni? Rád hagyom teljes örökségemet. Miért vágyódsz testi jelenlétem után? A gyenge tanítványok megelőzik mesterüket, az erősek a nyomában járnak. Mesterük nélkül győznek már, mert nincs többé szükségük a tanításra. Ezért hagyta maga után Illés Elizeust. Most rád hagyom, hogy kövess engem a férfias erényekben...«» (De officiis I. 41.)

Szent Ambrus ezt nem maga költötte, hanem az átvett hagyományt öntötte formába. Lőrinc pedig ebben a hagyományban a rómaiak által annyira becsült férfias erények megtestesítője lett, aki az erőszakos haláltól sem riadt vissza, és erősebbnek bizonyult a halálnál. Ez mutatkozik meg Lőrinc halálában, ahogyan Ambrus elbeszéli: rostélyon égették meg, és a lángok között így szólt a hóhérhoz: „Ez az oldalam már megsült, fordíts meg és egyél belőlem!”

A forrást azonban, amelyből Ambrus ezt a hagyományt merítette, nem ismerjük. S mindaz, ami ezen kívül mint épületes történet kialakult a szent vértanúról, már jámbor hozzáadás a történeti maghoz. Annyi azonban kétségtelen, hogy Lőrinc diakonus kapcsolatban állt Sixtus pápával, és vértanúságuk közvetlen egymás után történt. Az is beleillik a történeti összefüggésbe, hogy Lőrinctől az Egyház kincseinek kiadását követelik, hiszen Valerianus és pénzügyminisztere szemet vetett az Egyház vagyonára.

Szent Lőrinc életrajzához a 4. század vége után újabb elemek adódtak. Így például tudni vélük, hogy Lőrinc Hispániából származott, és Sixtus pápa akkor ismerte meg, amikor egy toledói zsinaton részt véve Hispániában járt. Ő vitte magával Rómába. Ezzel az adattal az a nehézség, hogy az első toledói zsinat 589-ben volt. De ennek ellenére a legenda állítása nagyban hozzájárult ahhoz, hogy Lőrinc tisztelete elterjedjen Hispániában.

Egy másik hagyomány ezzel szemben nagyon fontos történeti adatokat őriz. Egészen a 4. század elejéig követni lehet visszafelé azt, hogy Rómában Lőrinc ünnepét augusztus 10-én ülték meg, és vértanúsága helyét a Via Tiburtina mellett tisztelték. E helyen már Nagy Konstantin bazilikát építtetett, és a templom hamarosan keresett zarándokhellyé vált. Ma is a hét római főtemplom közé számolják. S ezt a két adatot – halála dátumát és a vértanúság helyét – mint megbízható történeti adatot kell elfogadnunk. A részleteket közlő, párbeszédekkel gazdagított legenda pedig azt a szeretetteljes tiszteletet fejezi ki, amellyel a római egyház egykori diákonusát vette körül.

Tagadhatatlan, hogy Lőrinc hosszú időn át a leginkább tisztelt szentek közé tartozott. Amikor I. Ottó császár 955-ben Augsburg mellett Lech mezején győzelmet aratott a kalandozó magyarok felett, éppen augusztus 10-e, azaz Szent Lőrinc ünnepe volt, ezért tisztelete nagyon fellendült német földön. Spanyolországban pedig, hivatkozva állítólagos hispániai származására, valóságos nemzeti szentnek tekintik. Erre a tiszteletre az is hatással volt, hogy a művészek nagyon gyakran ábrázolták együtt a két vértanú diákonust: Lőrincet és Vincét (lásd január 22-én). Amikor II. Fülöp 1563–1584 között az Escorialt, királyi palotáját építtette, az épület tervében is kifejezésre juttatta Lőrinc iránti tiszteletét. A palotával engesztelést akart nyújtani egy elpusztult Lőrinc-templomért, és az 1557. augusztus 10-én aratott győzelmét szintén Lőrincnek tulajdonította. Ezért az egész palotaegyüttes alaprajza a vértanú diákonus rostélyát mintázza.

*

Lőrinc mint diákonus különösen gondot viselt a szegényekre és a betegekre. Mivel fődiákonus volt, másik hat társának munkáját is ő irányította. Maga is mosta a szegények lábát, és rendszeresen osztott közöttük alamizsnát. Legendája elmondja, hogy sok beteget gyógyított meg csodálatos módon, és vakok szeme világát is visszaadta.

Mikor letartóztatták, a bíró első kérdése az Egyház kincseire vonatkozott. Szerinte ugyanis az Egyház mérhetetlenül gazdag volt, és nyilvánvalóan Lőrinc a kincstárnok. Hallották ugyanis és jelentették a bírónak is, hogy a pápa, mikor elhurcolták, odakiáltotta neki, hogy ossza szét az Egyház kincseit. Lőrinc kért a bírótól három napot, s megígérte, hogy elhozza az Egyház kincseit. Mikor a kiszabott három nap eltelt, megjelent egy sereg koldussal, bénával és beteggel, és azt mondta a bírónak: „Íme, itt vannak az Egyház kincsei!” A bíró úgy vélte, hogy gúnyolódik vele, ezért azonnal átadta Lőrincet a hóhérnak.

Mint sok más vértanúnak, a kivégzés előtt még egy lehetőséget adtak a haláltól való menekülésre, és felszólították Lőrincet: „Áldozz az isteneknek, vagy egész éjszaka kínozni fogunk!” A győztes válasza így hangzott: „Az én éjszakám nem ismer sötétséget, és minden ragyogó fényben úszik!” Akkor hozták a rostélyt, rábilincselték, és a tűz fölé tették. – A hívő nép pedig később az augusztus 10-e körül látható hullócsillagokat így nevezte el: „Lőrinc könnyei”.

*

**Istenünk,
ki Szent Lőrinc diákonust
az irántad való szeretettel képessé tetted arra,
hogy hűségesen szolgáljon neked és elszenvedje a vértanúságot,
kérünk, taníts meg minket is hozzá hasonlóan szeretni,
és segíts, hogy amit tőle megtanultunk, azt tettekre is váltsuk!**

11. Assisi Szent Klára

*Assisi, 1193/94. január 20. vagy július 16.

†San Damiano-kolostor, 1253. augusztus 11.

Favarone lovag és Hortulana asszony elsőszülött leánya volt Klára. Családi palotájuk Assisi központjában, a San Rufinóról elnevezett székesegyház terének egyik oldalán állt. Klára még kisgyermek volt, amikor a városban összetűzések kezdődtek a nemesség és a polgárok között. Családja, amely az ősi és gazdag Offreducci-Favarone nemzetséghez tartozott, természetesen az összecsapások középpontjába került. A polgárok egyre türelmetlenebbül követelték jogaikat, s végül, 1198-ban megostromolták, bevették és le is rombolták a város felett épült Rocca Maggiorét, amely az arisztokrácia hatalmának szimbóluma volt. 1202-ben háború tört ki Assisi és Perugia között, s Klára családjának egy időre el kellett menekülnie Perugiába, mert nem voltak biztonságban a kereskedőktől és a polgároktól.

Különös, hogy ezekben az összetűzésekben az ellenség, a polgárok soraiban küzdött egy ifjú, aki később olyan meghatározó szerepet játszott Klára életében: a gazdag posztókereskedő, Pietro Bernardone fia, Ferenc. Klárának két húga volt: Ágnes és Beatrice. Édesanyjuk, Hortulana asszony mindhármukat őszinte jámborságra nevelte, és megtanította őket mindarra, amit akkoriban egy előkelő leánynak későbbi házassága érdekében tudnia kellett. Klára későbbi írásaiból kitűnik, hogy választékos latinsággal tudott fogalmazni, de a háztartással kapcsolatos munkák és a hímzés is ismerős volt számára. Hosszú betegsége napjaiban, amikor már kolostorban élt, nagyon szép oltárterítőket és liturgikus ruhákat hímzett. Így nőtt fel, mit sem sejtve abból, hogy Isten milyen életet szánt neki.

A maga idejében ifjak tűntek fel Klára életében, köztük Bernardo di Ranieri, aki nagyon komolyan pályázott Klára kezére. Nem is csoda, hiszen Klára egész lénye megnyerően bájos volt, jóságot és kedvességet sugárzott. A rokonság biztosra vette, hogy a szokásos pályát fogja befutni: egy fényes házassággal tovább gyarapítja a család vagyonát, és öregbíteni fogja hírnevüket is. Klára azonban nem hajlott arra, hogy mások kedvéért fogadjon el megszokott formákat, s attól még inkább idegenkedett, hogy megfontolás nélkül alávesse magát a nemzetségfő, Monaldo nagybácsi terveinek.

Természetesen ő is hallott mindenről, ami Ferenc körül történt. Tudta, hogy a városból többen is csatlakoztak Ferenchez, sőt, két unokaöccse, Silvestro és Rufino is követője lett a szegénység útján. Az is tudomására jutott, hogy III. Ince pápa szóban jóváhagyta Ferencék életmódját. És 1210-ben Klára meghallotta Ferencet, amint a dóm mellett prédikált. Szavai, melyekkel a megfeszített Krisztus radikális követéséről beszélt, megindították Klárát. Csak éppen az nem volt világos Klára számára, hogy mit tehet? Ekkor Ferenchez fordult tanácsért, aki által Isten hívő szava eljutott hozzá. A régebbi legenda elmondja: „Szent Ferenc atyánk a világ elhagyására buzdította. Élénk érveléssel mutatta meg neki, hogy milyen ostoba a világ reménysége, milyen álnok a világi dicsőség, és arra tanította, hogy a szüzesség drágagyöngyét őrizze meg annak a csodálatos Vőlegénynek, aki az emberek iránti szeretetéből lett emberré.”

Mindezekből egyértelműen következett, hogy Klárának el kell szakadnia a gazdagságtól, csak az nem volt világos, hogy utána hogyan kell élnie. Egyelőre azonban Istenre bízták a dolgot, aki meghívta, hogy Ő majd megmutatja a folytatás útját is. Ferenc azt tanácsolta Klárának, hogy Virágvasárnap – 1211. március 18-án – ünnepi öltözékben menjen a székesegyházba misére. A püspököt értesítették Klára tervéről, ezért, miután megszentelte a palmaágakat a körmenet előtt, lejött a szentély lépcsőjén, és egy ágat a lépcső aljában álló Klára kezébe adott, jelezvén ezzel, hogy a maga részéről hozzájárul kolostorba vonulásához.

Klára tudta, hogy a családja minden erejével ellenezni fogja kolostorba lépését, ezért a következő éjszaka egy barátnője kíséretében megszökött szülei házából. Maguk mögött hagyták a várost, és lefelé ereszkedtek a síkságon levő erdő felé, amelyben a Porciunkula nevű Szűzanya-kápolna állt. E kápolnában Klára letette minden ékességét, és Szent Ferenc kezéből magára öltötte a bűnbánók szürke ruháját, fátylát, és derekára kötötte a bűnbánat kötelét.

Ami ezen az éjszakán történt, az egy végsőkig elszánt lélek bátor tette volt. A rokonok teljesen elképedtek, amikor másnap kiderült, hogy mit tett Klára, aki akkor már a Bastia melletti Szent Pál bencés apácakolostorban volt, ahova az éjszaka folyamán Ferenc elvitte őket. A rokonok minden módon, szépszerével és erőszakkal vissza akarták vinni Klárát a városba, de nem tudták eltántorítani szándékától. Mikor már sokáig húzódott a meddő vita, Klára az egyik kezével megragadta az oltárterítőt ezzel a régi szokás szerint menedékjogot kért a templomtól –, másik kezével pedig lekapta fejről a kendőt, s a rokonok meglátták lenyírt fejét. Ebből megtudhatták, hogy Klára visszavonhatatlanul Istennek szentelte magát.

Mikor a rokonok elmentek, az apácák úgy határoztak, hogy a várható zaklatások miatt jobb lesz, ha Klára és barátnője elhagyják a kolostort, és máshova mennek. Ezért mentek át a Panso melletti San Angelo-kolostorba. Itt egyszer csak bezörgetett a húga, Ágnes, hogy ő is apáca akar lenni. Ettől aztán a családfő, Monaldo nagybácsi elvesztette a türelmét. Elküldött egy csoport férfit, hogy erőszakkal hozzák vissza Ágnest. Ők meg is jelentek a kolostorban, de Klára imádsága erősebbnek bizonyult náluk, így Ágnes is hamarosan magára öltötte Szent Ferenc kezéből a bűnbánó nővérek ruháját. Az apácák azonban itt is féltek a további következményektől, ezért április végén útjukra bocsátották a „szökevényeket”. Ferenc ekkor úgy határozott, hogy véglegesen az Assisi melletti San Damiano-kápolna mellett telepíti le őket. Itt alakult meg a ferences apácák első kolostora.

Klára haláláig a kolostor lelki anyja volt. Sokan határozták el, hogy csatlakoznak hozzá. Nemcsak a legkisebb húga, Beatrice, hanem édesanyja, Hortulana asszony is, amikor megözvegyült, felvételét kérte a kolostorba. De a San Damianóban csak az tudott megmaradni, aki szerette a szegénységet, mert ezeknek a nővéreknek a szegénység nem valami ábrándos kényelem, hanem kegyetlen valóság volt. Klára tett ugyan csodákat, s amikor az üres olajoskorsót áldásával megtöltötte, vagy kenyeret szaporított, örömmel adtak hálát, mindazonáltal a kolostorban igazán szegénység uralkodott. És Klára mégis ujjong Prágai Szent Ágneshez írt levelében: „Ó, boldog Szegénység! Örök gazdagságot rejt magában azok számára, akik szeretettel ölelik magukhoz! Ó, szent Szegénység! Isten a mennyek országát ígéri és a boldog élet hervadhatatlan koszorúját adja annak, aki birtokolja a szegénységet és törekszik utána. Ó, Szegénység, mennyire tetszel Istennek! Az Úr Jézus Krisztus, ki a mennyet és a földet kormányozza és vezérli, aki szólt, és mindenek lettek, páratlanul magához ölelt!”

De ezért a szegénységért Klárának hosszasan meg kellett küzdenie. Az Egyház ugyanis a IV. lateráni zsinaton, 1215-ben úgy rendelkezett, hogy az új szerzetesi közösségnek a már meglévő regulák közül kell megválasztaniuk életszabályukat. Klaráék számára legkézenfekvőbb a bencés apácák regulája lett volna, de ez a regula azt a szegénységet, amelyet Klára Ferencről megismert, nem biztosította. A régi rendeknél ugyanis általános volt, hogy a szerzetesek és apácák személy szerint lemondtak minden vagyonról, a rendnek azonban, s az egyes kolostoroknak is volt ingatlan vagyona, amiből a szerzetesi közösségek ellátását tervszerűen biztosíthatták. Ferenc pedig olyan regulát adott testvéreinek és nővéreinek is, amely szerint nemcsak egyenként, hanem közösségben sem birtokolhatnak semmit, és megélhetésükért koldulniuk kell. Ahhoz pedig, hogy törvényesen élhessenek ebben a formában, Klárának meg kellett szereznie a pápai jóváhagyást. Ezért harcolt a szó szoros értelmében mindhalálig. Nem türelmetlenkedett, nem lázadozott, de harcolt, nagyon következetesen.

Először azt sikerült elérnie, hogy III. Ince pápa megadta a klarissza apácáknak a szegénység privilégiumát, ami annyit jelentett, hogy a ferences apácákat senki nem kényszeríthette arra, hogy vagyont fogadjanak el. Ehhez azonban a pápai kancelláriának nem volt kész formulája, mert ilyen még nem fordult elő a joggyakorlatban. Ezért maga a pápa fogalmazta meg ezt a különös jogszabályt. A regula jóváhagyását IV. Ince adta meg 1253. augusztus 9-én, Klára a halála napján vette kézhez. Életének ez volt a legnagyobb öröme. Amikor 1253. augusztus 12-én eltemették, e bulla egy példányát a kezébe tették, és úgy helyezték sírba.

Nagy elszántsággal kezdte kolostori életét, és nagyon sokat követelt önmagától, annyira, hogy Szent Ferencnek kellett közbeszólnia, és a vezeklésnek korlátot szabnia. Nővéreitől azonban nem kívánta meg ezt a szigort, sőt, állandóan mérsékletre és józanságra intette őket a vezeklésben.

1244-től kezdve szinte egyhuzamban ágyban fekvő beteg volt, a nővéreit mégis anyai gondoskodással irányította. Minden nehézségen csodálatos energiával lett úrrá.

IV. Ince pápa két alkalommal is felkereste. Megrendítő találkozások voltak ezek a pápa és a szegény, ágyban fekvő apáca között. Az egész pápai udvarból leginkább Hugolino bíboros fogta fel a szent jelentőségét, az a Hugolino, aki később IX. Gergely pápa lett. Így írt Klárának: „Rád bízom a lelkemet, és úgy ajánlom a gondjaidba, ahogyan Krisztus a kereszten Atyjának ajánlotta a lelkét. Az ítélet napján majd számot adsz róla, ha nem fogsz gondoskodón törődni a lelkemmel. Én ugyanis bizonyos vagyok abban, hogy eléred a legfőbb Bírónál azt, amit állhatatos önátadásoddal és számtalan könnyeddel kérsz.”

A bíboros ezzel kifejezte azt, amit Klára is világosan tudott, sőt ebben látta a szerzetesi élet legmélyebb jelentését az Egyházban: másokért állni az Úr színe előtt. Prágai Ágnesnek ezt írta egy alkalommal: „Hogy az Apostol szavaival éljek, Isten segítőtársnőjének tekintelek, és támasz vagy az ő titokzatos teste törekeny tagjai számára.” E szavakkal Klára a saját korát messze túlhaladó megértésről tanúskodik. Ő ugyanis a kolostor csendjében, kiszakítva a világ forgatagából, abból a felismerésből formálta meg az életet, hogy a szerzetesek az egész titokzatos test minden tagjáért felelősek, életük összefügg az összes keresztény életével, és sokaknak segítségére vannak. Ezzel elzárt szegénységük apostoli távlatokat nyert.

Amikor Klára 1253. augusztus 11-én meghalt, a pápa bíborosaival együtt eljött Perugiából a temetésére. 1255. augusztus 15-én avatták szentté. Ünnepe azonnal felvették a római naptárba, augusztus 12-re. 1969-től augusztus 11-én ünnepeljük.

*

Szent Kláráról, aki volt annyira bátor, hogy Szent Ferenc szavára teljesen megtérjen a szegény Krisztus követésére, majd egy új női rend alapítója lett, amelyet róla később a klarisszák rendjének neveztek, a saját levelei és Szent Ferenc életrajzírói tudósítanak.

Amikor nyilvánvaló lett, hogy Klára megszökött az atyai házból – tizennyolc éves volt, és jelentősegteljesen a ház kiskapuján távozott, amelyen át a halottakat szokták kivinni –, a felháborodott rokonok a kolostorába siettek, hogy hazavigyék. Amikor sem szép szóra, sem fenyegetésekre nem változtatta meg a szándékát, már csak azon sopánkodtak, hogyan tudott ilyen nyomorúságos sorsot választani magának. De amikor hat nappal később Ágnes nevű húga is követte, a rokonság magán kívül volt a haragtól. Tizenkét erős férfi kelt útra, hogy ők majd hazahozzák ezt a bolond leányt. Megjelentek a kolostor előtt, és kiadását kérték. Mikor ez nem történt meg, egyikük berontott, és a hajánál fogva kifelé vonszolta Ágnest, a többiek pedig ütötték és rugdosták. Ágnes kétségbeesetten kiáltott Klarához segítségért. S akkor hirtelen – mondja a legenda – Ágnes teste olyan nehéz lett, hogy meg sem tudták mozdítani. Mind a tizenkét férfi nekifeszült, hogy kimozdítsák a helyéből, de sikertelenül. Végül Klára megeskette őket, hogy felhagynak zaklatásaikkal, és békében hagyják hűgát. Akkor megszegyenülten és dolguk végezetlenül tértek haza.

Amikor évekkel korábban Ferenc helyreállította az összedülőfélben lévő San Damiano-templomocskát, így hívta segítségül a környéken dolgozó parasztokat: „Gyertek és segítsétek felépíteni a San Damianót, mert itt egykor apácák fognak élni, akiknek szent élete öröme szolgál majd a mennyei Atyának és a szent Egyháznak egyaránt.” Ide hozta a két nővért, és hamarosan több Istennek szentelt szűz is csatlakozott hozzájuk. A nép pedig, találón, Damianói Szegény Nővéreknek nevezte el őket.

A Klára körül élő nővérek szegénysége olykor olyan méreteket öltött, hogy napokon át nem volt mit enniük, és nyilvánvaló csoda mentette meg őket az éhenhalástól. Egy alkalommal – ez akkor történt, amikor a vidéken egy szűk esztendő rossz aratása miatt éhínség támadt – a nővéreknek mindössze egy kenyere volt. Klára pedig, Istenbe vetett bizalma jeleként, kezébe vette, megáldotta és osztotta a nővéreknek mindaddig, amíg valamennyien ettek és jóllaktak. Máskor meg egy korsót töltött meg olajjal az áldásával. A laikus testvér, aki jött, hogy elinduljon a városba olajat koldulni a nővérek számára, és a csodáról mit sem tudott, félig ámulva, félig bosszankodva mondta: „Ezek a nővérek bolonddák akartak tenni, hiszen a korsó tele van olajjal!”

Amikor évekkel később a pápa mégis rá akarta beszélni, hogy a tulajdonjogot valahogyan vegye bele a regulába – így akarta megóvni a nővéreket a végső szükségtől –, Klára első megdöbbenésében szóhoz sem jutott. Aztán nagy elszántsággal így szólt: „Szentatyám, én soha nem egyezem bele abba, hogy feloldozzál engem Krisztus követése alól!”

E szegénység szellemében válaszolt Klára nagyon talpraesetten akkor is, amikor a ferencesek főnöke visszahívta a nővérek lelki gondozását végző ferences papot, mondván, hogy egy apácakolostorban semmi keresnivalója nincs egy papnak. A nővérek nehezen viselték az intézkedés következményeit, Klára pedig rövid úton elbocsátotta azt a két laikus testvért, akiket a rend azért állított melléjük, hogy számukra kolduljanak, és ne kelljen elhagyniuk a klauzúrát. Ezt mondta: „Üzenem a miniszter generálisnak, hogy nincs szükségünk a testi kenyerünkről gondoskodó emberekre, ha megvonják tőlünk a lelki táplálékot.” Ez a szó Rómáig elhatott, és a pápa elrendelte, hogy a kolostor kapja vissza a papját.

Abban az időben, amikor Ferenc még gyakran megfordult a San Damianóban, hogy lelki beszélgetéseket folytasson a nővérekkel, Klára ismételten kérte, engedje meg, hogy még egyszer lemehessen a Porciunkula-kápolnába, és imádkozhassék ott, ahol megkezdte a szerzetesi életét. Ferenc a kérését következetesen elutasította mindaddig, amíg a többi testvér szemére nem vetette keményszívűségét. Akkor engedett a kérésnek és meghívta Klárát a Porciunkulába. Parancsára a testvérek a puszta földre terítettek asztalt abban a házikóban, amelyet a kápolna mellé építettek. Mikor pedig imádság után asztalhoz telepedtek, Ferenc beszélni kezdett. Oly szépen beszélt Istenről, hogy teljesen megfeledeztek az étkezésről, és valamennyien elragadtatásba estek, a környék lakói pedig úgy látták, hogy a kápolna lángokban áll. Sietve jöttek, hogy oltsák a tüzet, de látták, hogy valamennyien sértetlenek, és elragadtatásban az Úrnál vannak.

Amikor Szent Ferenc a halálán volt, egy testvért felküldött a San Damianóba ezzel az üzenettel: „Menj föl, és mondd meg Klára nővérnak, hogy tegyenek félre minden bánatot és fájdalmat amiatt, hogy többé nem látnak engem. Legyenek nyugodtak, mert fognak még látni, és megvigasztalom őket.” És valóban: a temetési menet, amely a Porciunkulából vitte fel a városba a szent testét, kitérőt tett és érintette a San Damiano-kolostort is. „Az ablak elől, amelyen át a nővérek az Úr szent testét szokták magukhoz venni, eltávolították a vasrácsot. A testvérek leemelték a hordágyról Ferenc testét, karjukra vették és hosszasan ott tartották az ablak előtt, hogy Klára anya és leányai láthassák. S jóllehet siratták és fájlalták elvesztését, nagy vigasztalásban volt részük, hiszen Isten után Ferenc volt a vigasztuk ebben a világban.”

Egy másik történet mutatja, hogy mennyire becsülte Klára a tudományt és az alázatosságot. Egyszer egy teológiai doktor jött a kolostorba, és prédikált. A prédikáció

közepén egyszer csak Egyed testvér fölkiáltott: „Hallgass, most én akarok prédikálni!” A szónok azonnal elhallgatott, és Egyed testvér ajkáról áradt a kegyelem elragadtatott igéje. Bizonyos idő múltán, befejezve a szólást, mondta a tudós teológusnak: „Most pedig, testvér, fejezd be a prédikációd!” – és a magiszter be is fejezte. Emiatt Klára igen örült és azt mondta: „Ma beteljesedett Ferenc atyánk szívének vágya, aki egyszer azt mondta nekem: »Azt szeretném, ha összes paptestvéreim olyan alázatosak lennének, hogy még a teológiai doktor is félbeszakítaná a beszédét, ha egy laikus testvér szólni akar.« Mondom nektek, testvérek – zárta le a dolgot Klára –, ez a tudós jobban épülésemre szolgált, mint ha a szemem láttára egy halottat támasztott volna fel.”

1240-ben, amikor II. Frigyes szaracén katonái átvonultak Umbrián, veszedelem fenyegette a kolostort is. A katonák úgy vélték, könnyű zsákmány lesz a város falai előtt védtelenül álló kis kolostor. Mikor feltűntek a környéken, az apácák megrémültek, csak Klára anya nem veszítette el a bátorságát. Imádságban így könyörgött: „Uram, óvd meg a te szolgálóidat, akik magukat nem tudják megvédeni ebben a veszedelemben!” Akkor egy fiú hangja szólalt meg: „Mindig megőrizlek titeket!” Klára megparancsolta a nővéreknek, hogy tovább már ne féljenek. Betegágyát a kolostor kapujához vitette, és megkérte a kolostor papját, hogy hozza ki az Oltáriszentséget a támadók ellen. A szaracénok pedig, akik már fenn voltak a falakon, ebben a pillanatban rémülten meghátráltak. Néhány évvel később, amikor Aversai Vitalis állt seregével Assisi előtt, ugyancsak Klára imádsága fordította el a veszedelmet.

Röviddel a halála előtt igen heves fájdalmak lepték meg, és Rainald testvér türelemre akarta inteni. Ő így válaszolt: „Kedves testvér, amióta Isten szolgája, Ferenc közvetítésével megismertem az Úr Jézus kegyelmét, semmiféle fájdalom nem teher, semmi vezeklés nem nehéz, és semmiféle betegség nem elviselhetetlen számomra.” És ő vigasztalta síró nővéreit. Majd így szólt magához: „Most indulj bátran, hiszen jó vezetőd van!” És az egyik nővér a könnyein keresztül látta, hogy odalép az ágyhoz egy ragyogó női alak, kíséretével együtt, átöleli Klárát, s az egyik kísérője ékes köpenyt borít a vállára.

*

**Istenünk,
ki Szent Klárát irgalmasan megtanítottad
a szegénység szeretetére,
kérünk, az ő közbenjárására engedd,
hogy a szegénység szellemében követhessük Krisztust,
és így eljuthassunk szent színed látására!**

13. Szent Pontianus pápa és Szent Hippolitus pap

†Szardínia szigete, 235.

Nyolc évvel Callistus pápa vértanúsága után I. Orbán pápát követte a római püspöki székből Pontianus. Öt évig volt pápa (230–235). Maximus Thrax császár (235–238) – elődjének kereszténybarát politikájától eltérően – törvényekkel fordult a keresztények ellen, és elsősorban a papokat, a püspököket és a pápát vette célba. Ennek az üldözésnek lett áldozata Pontianus pápa is.

Nem végezték ki, hanem Szardínia szigetére száműzték. Ő, annak érdekében, hogy a nyáj pásztor nélkül ne maradjon, 235. szeptember 28-án lemondott a pápaságról. Így lehetőség nyílt az utód megválasztására. Ez a pápaság történetében az első olyan esemény, amelyet krónikások nap szerinti dátummal rögzítettek.

A szigeten a száműzötteket bányában dolgoztatták. A bánásmód kegyetlenségére utal az is, hogy akkoriban csak a Halál szigetének hívták. Pontianus pápa holttestét Fábíán pápa idejében (236–250) Rómába vitték, és a Callistus-katakombában temették el.

A római naptár Pontianusszal együtt említi Hippolitust is, aki pap volt, és a pápával együtt a számkivetésben halt meg. A történészek számára azonban nem könnyű feladat tisztázni, hogy ki is ez a Hippolitus.

Általában arra gondolnak, hogy az a római teológus, aki Callistus pápával szemben lépett föl. Egy fontos írása ránk maradt, amelyben szembeszáll a korabeli eretnokségekkel. Kezdetben csak teológiai és lelkipásztori kérdésekben volt más véleményen mint a pápa, később azonban a szembenállás odáig fajult, hogy ellenpápa lett, és szembenállását még Pontianus idejében is folytatta. Csak a számkivetésben tért meg és nyújtotta kezét kiengesztelődesre.

A római martirológium ezzel szemben másnak tudja Hippolitust: Valerianus császár idejében fogták el Rómában. A dajkájával együtt hittagadásra akarták kényszeríteni. Mikor kitarítottak keresztény voltuk mellett, kegyetlen kínzás után ló farkára kötötték, és addig vágattak vele, amíg meg nem halt. (A Hippolitus név görögül Hippolytosz, s annyit jelent: 'aki betöri a lovat'.)

Prudentius, a hispániai költő (†405 után) a két történetet ötvözte, és drámai hőskölteményt írt Hippolitusról, aki előbb szakadár, majd hős vértanú lett.

Pontianus pápa ünnepét a 12. században vették fel a római naptárba, november 19-re. 1969 óta mindkettőjüket augusztus 13-án ünnepeljük, azon a napon, amelyen a Depositio Martyrum (354-ben) átvitelükről emlékezik meg.

*

A szent pápa életéről oly kevés adat maradt fenn, hogy még a legendák sem tudnak róla jóformán semmit. Az egyik legenda úgy tudja, hogy botokkal verték halálra; egy másik szerint a gyilkos éghajlat és a malária ölte meg hosszú, kínos szenvedés után.

Szent Hippolitus Pontianus pápa társa lett a szenvedésben és a halálban. Úgy ölték meg, hogy kezét-lábát összekötve egy vízzel teli gödörbe dobták.

Ha a római vértanú történetét hallgatjuk a legendából, akkor megtudjuk, hogy katonatiszt volt, annak a börtönnek a parancsnoka, amelyben Lőrinc diákonust tartották fogva. Lőrinc megtérítette és megkeresztelte. Hippolitus temette el a vértanú testének maradványait. Amikor kiderült, hogy Hippolitus keresztény, bíróság elé állították. Megfosztották ruháitól, és különféle kínzásokkal arra akarták kényszeríteni, hogy áldozzon a bálványoknak. Dajkája, Concordia, akit a háznép többi tagjával együtt elfogtak, így válaszolt a bírónak: „Inkább akarunk urunkkal együtt tisztességben meghalni, mint becstelenségben élni!” A bíró így

dühögött: „Ezt a szolganépet nem lehet másként jobb belátásra bírni, csak durva büntetéssel”, és ólmos ostorokkal verette meg Conconiát. Hippolitus pedig így biztatta övéit: „Testvérek, ne féljete! Van nekünk egy nagyon jó Urunk!” Erre a bíró egész házanépet a szeme láttára lefejeztette, Hippolitust pedig egy ló farkára köttette, majd tövises bozótban addig nyargaltak vele, amíg ki nem lehelte lelkét.

*

**Istenünk,
kinek szemében drága a szentek szenvedése,
kérünk, Szent Pontianus és Hippolitus vértanúid érdemeiért
a szeretetet gyarapítsd,
a hitet pedig tedd egyre erősebbé a szívünkben!**

13. Boldog XI. Ince pápa

*Como, 1611. május 19.

†Róma, 1689. augusztus 12.

A Comóból származó Odeschalchi Benedek nagyon gyors és sikerekben gazdag egyházi pályát futott be. Kezdetben katonatiszt akart lenni, Nápolyban jogi doktorátust szerzett, majd elhatározta, hogy pap lesz. 1645-ben, mindössze harmincnégy esztendősen bíboros lett. Közismert volt példás élete: tisztasága, egyszerűsége, fáradhatatlan jótékonyága. A harmincéves háború utolsó éveiben Ferrarában volt pápai követ. Miközben a mindenfajta népből való csapatok átvonultak a velencei köztársaság területén és nyomorgatták az egyébként is éhező népet, Benedek „a szegények atyja” nevet vívta ki magának. XIV. Lajos királlyal és udvarával szemben mindvégig a pápa oldalán állt, amit a király nem felejtett el neki. 1670-ben ugyanis, mikor a pápaválasztáson Odeschalchi kapta a legtöbb szavazatot, vétőt jelentett be és megakadályozta megválasztását. Hat évvel később, mikor ismét konklávét tartottak, a választás újra Odeschalchira esett. Két hónapig tartottak a tárgyalások, míg XIV. Lajos hozzájárult a koronázáshoz. XI. Ince ilyen körülmények között foglalta el Szent Péter székét.

A pápa Versailles erkölcstelen légkörével szemben az élő lelkiismeret volt. Isten törvényeit képviselte, és útvjáról sem hízélgéssel, sem fenyegetésekkel nem tudták letéríteni. Védte az Egyház szabadságát a király önkényével és az állam mindenhatóságával szemben. Kitért minden diplomáciai fogás elől, és egyetlen felség, a felséges Isten előtt hajolt meg. A korabeli laza erkölcsi fölfogást, melyet teológusok és erkölcstan-professzorok is védelmeztek, hatvanöt tételben foglalta össze és ítélte el. A keresztényektől erőik teljes megfeszítését kívánta a törvény megtartása és üdvösségük érdekében. Ilyen tételekről volt szó: „Isten nélkülünk akar működni bennünk, ezért minden egyéni cselekedet rossz, amit valaki magától végez. A lelki élet abban áll, hogy elhagyva mindent, Istenre hagyatkozik az ember, mellőzve a bűnbánatot, a szentek tiszteletét, az imádságot; még a kísértésekkel sem kell törődni.” A pápa ilyen kérdésekben nem volt elnéző a híres római lelkivezetővel, de még a pápai szenátus tagjával sem: a spanyol Molinát bebörtönöztette, Petrucci bíborosnak pedig vissza kellett vonnia tanítását.

Legnagyobb összecsapása a francia királlyal, XIV. Lajossal volt. A harc nem az Egyház hatalmi vagy területi követelése, hanem szabadsága körül folyt. Amikor két francia püspök – akiket a király elmozdított hivatalukból, mert nem ismerték el beavatkozási jogát – Rómába föllebezett, Ince úgy látta, lépnie kell, hogy megakadályozza Franciaország fokozatos elszakadását Rómától. Három hivatalos levelet küldött a királynak, mondván: szeretné megőrizni őt az ég haragjától, de semmi áron sem hajlandó álláspontján változtatni, s inkább hajlandó az igazságért mindent elviselni. A király válasza az volt, hogy összehívta a francia papságot, s a gyűlésen megfogalmazták az úgynevezett Gallikán Artikulusokat, melyekben leszögezték a francia egyház függetlenségét a pápával szemben. Kinyilvánították, hogy a király világi dolgokban teljesen független az egyházi hatalomtól, s a pápának nincs joga a király letételére.

A pápa hatalmát az egyetemes zsinatok és a gall egyház szokásai korlátozzák, s tanítás dolgában is, ha dönteni akar, szüksége van az egész Egyház beleegyezésére. A pápa így kezdte válaszelevelét: „Anyám fiai ismét reám támadtak”, és teljes határozottsággal elutasította a törvénycikkeket. A pápai tiltakozás rendkívüli hatást váltott ki a hívő francia nép körében. A nép zöme ugyanis nem állt az udvar által kinevezett püspökök oldalára, de a király hatalmi kormányzásával szemben nem merték nyíltan megvallani fölfogásukat. A király a püspökjelölteket meg akarta esketni a négy törvénycikkre, a pápa ellenben

megtagadta a kinevezéshez való hozzájárulást, így nem kevesebb mint harmincöt püspöki szék maradt hamarosan betöltetlen. Amikor a francia küldöttek egyre követelőzőbben léptek föl Rómában, a pápa kiközösítéssel válaszolt, s közölte a királlyal, hogy rá is vonatkozik az egyházi büntetés. XIV. Lajos végül is engedett, de csak két évvel Ince halála után.

Ha a pápa föltétel nélkül engedett volna a királynak, s főként támogatta volna I. Lipót császár elleni támadásait, talán megnyerhette volna a Napkirály segítségét saját nagy célja szolgálatára. A pápa életének nagy célja ugyanis, melyért halála pillanatáig küzdött, az volt, hogy megszabadítsa a török veszedelemtől a Nyugatot. Ez nemcsak az egykori fiatalember romantikus terve volt, aki szívesen szállt volna hadba a török ellen, hanem mint pápa, ebben látta az egyetlen ellenszerét annak a veszedelemnek, amely Isztambul felől leselkedett a kereszténységre. Ince megválasztásával majdnem egyidőben ugyanis új nagyvezír került az oszmán haderők élére, Kara Musztafa, kinek terveiről szörnyűségeket regéltek. Meg akarta hódítani Pozsonyt, Bécsset, Prágát, majd Németországon keresztül el akarta érni a Rajnát, hogy leszámoljon XIV. Lajossal, majd Itáliába vonulva legyőzze Rómát, és szultáni istállóvá alakítsa a Szent Péter-templomot. 1683 tavaszán mintegy 160.000 fős török sereg indult el, hogy Thököly csapatai segítségével megdöntse a Habsburgok birodalmát, s utána diadalmas hadjáratokat folytasson nyugat és dél felé.

A pápa tudott erről a veszedelemről. Többéves tárgyalással sikerült I. Lipót és Sobieski János lengyel király között létrehozni a szövetséget, melyhez később Velence és Olaszország is csatlakozott. Franciaországtól csak szép szavakat és a tervei meghiúsítására folytatott titkos aknamunkát kapott. Lajos király fölbujtotta a törököket Ausztria ellen; megpróbálta minden áron távol tartani a lengyel királyt a szövetségből, s a maga oldalára állítani a legerősebb német választófejedelmeket, pl. Brandenburg és Bajorország fejedelmét. Közben a pápa fáradságot nem ismerve dolgozott a keresztény erők összefogásáért, és minden módon próbálta megteremteni a hadviselés anyagi feltételeit.

XI. Ince pápa személyes odaadása, melyet a papság általános lelkesedése kísért, az egész világot fölrázó intelmek s a szüntelen imádság végül nem maradt eredménytelen. A török sereg július 12-én elérte és ostrom alá vette Bécsset. A császár, a lengyel király és a birodalmi rendek, valamint a királyi Magyarország egyesült serege, mely a Bécs melletti Kahlenbergen táborozott, két hónap múlva fölszabadította a várost. A törökök teljesen fölbomlott hadrendben menekültek, s kb. tízezer embert veszítettek.

A győzelem alkalmából veretett éremre a pápa ezt íratta: „A te jobbod, Uram, lesújtott az ellenségre”. Örök időkre elrendelte, hogy hálaünnepként szeptember 12-én Mária nevét ünnepeljék a keresztények a Nyugat megszabadulása emlékére. Néhány ütközet erejéig próbáltak a törökök ellenállni, de a győztes hadjárat folytatódott, s egymás után szabadult föl Esztergom, Buda, Belgrád. A pápa keresztes hadjárata a törökök ellen így teljes sikert aratott.

Ince pápa 1689. augusztus 2-án halt meg. A 18. század végén indították el boldoggáavatási eljárását, melyet a franciák tiltakozása miatt félbe kellett szakítani, így a boldoggá avatásra csak 1956. október 7-én kerülhetett sor.

*

**Istenünk,
ki Boldog XI. Ince pápát megerősítetted,
hogy biztosítsa Egyházad szabadságát,
győzelmet arasson a hit ellensége fölött,
s a hívekben megújítsa az erényes életet,
közbenjárására, kérünk, engedd,
hogy mi is erős hittel diadalmaskodjunk a gonosz lélek cselvetésein,
és elnyerjük Tőled az örök élet jutalmát!**

14. Kolbe Szent Maximilián

*Zdunska Wola, 1894. január 8.

†Auschwitz, 1941. augusztus 14.

Maximilian Kolbe egy lengyelországi kisvárosban, Zdunska Wolában született 1894. január 8-án. A keresztségben a Rajmund nevet kapta. Szülei, Julius Kolbe és Maria Dabrowska, szegény takácsok voltak, kiknek hamarosan föl kellett adniuk önálló mesterségüket. Előbb Lódzba, majd 1897-ben még távolabb, Pabianicébe költöztek, ahol az apa gyári munkás lett, az anya pedig kis üzletet vezetett, s mellette bábaasszonyként tevékenykedett.

A család annyira szegény volt, hogy a gyermekek iskoláztatása (az öt közül csak három érte meg a felnőttkort) eleinte nem állt módjukban, az elemi ismereteket a családban szerezték meg. 1906-ban nyílt rá lehetőség, hogy a két idősebb fiú a helybeli kereskedelmi iskolában tanulni kezdjen.

1907-ben ferences atyák tartottak hosszabb missziót Pabianice plébániatemplomában. Hatásukra a két idősebb fiú, Ferenc és Rajmund elhatározta, hogy belépnek a ferencesek közé, amit meg is tettek. Nemsokára a harmadik testvér, József is követte őket.

Rajmund a küsszemináriumot (középiskolát) a lembergi ferenceseknél végezte – a város akkor osztrák kormányzás alatt állt –, s ugyancsak ott kezdte meg 1910. szeptember 4-én a novíciátust is. A rendben a Maximilián nevet kapta. 1912 őszétől filozófiát tanult Krakkóban. Elöljárói hamar fölfigyeltek tehetségére és szorgalmára, ezért további tanulmányok céljából Rómába küldték, ahol 1912–15-ig a Gregoriána Egyetemen filozófiát, 1915–19-ig a Nemzetközi Ferences Kollégiumban, a Seraphicumban teológiát tanult. Mindkét szakon doktorátust szerzett.

1914. november 1-én letette ünnepélyes szerzetesi fogadalmát, s a Maximilián mellé a Mária nevet választotta. Négy évvel később, 1918. április 28-án szentelte pappá Basilius Pompili bíboros Rómában. 1919 júliusában visszatért hazájába.

A fiatal Maximilián páttert a rend Krakkóba küldte, hogy a ferences szemináriumban filozófiát és egyháztörténelmet tanítson. Hamarosan azonban félbe kellett szakítania a munkát másfél évre, mert tüdőbajt kapott. Gyógyulása után elhatározta, hogy vallásos folyóiratot indít Rycerz Niepokalanej, A Szeplőtelen Szűz Lovagja címmel. Néhány hónap múlva kis vállalatát áthelyezte a grodnói kolostorba, ahol nemsokára saját nyomdát indított. A kolostor épülete azonban nem felelt meg a nyomda és a kiadó céljainak, ezért Maximilián páter 1927 őszén új kolostor építésébe fogott Varsótól 40 km-re, a Drucki-Lubecki János hercegtől ajándékba kapott telken. Az új kolostort Niepokalanownak nevezte el. Az épületek deszkából és csupasz téglafalakból álltak, s igazi ferences szellemet – egyszerűséget, szegénységet és egészen különleges Mária-tiszteletet – sugároztak. Az első guardián, Maximilián vezetésével húszan kezdték meg a kolostori életet: 2 páter és 18 fráter. Két évvel később már 108 testvér élt és dolgozott a két páter mellett. A Szeplőtelen Szűz Lovagja pedig, melynek főszerkesztője a legifjabb Kolbe fiú, Alfonz lett, továbbra is folyamatosan megjelent.

Páter Maximilián az egész világot meg akarta nyerni Krisztusnak és a Boldogságos Szűz Máriának: 1929-ben tehát missziós küsszemináriumot alapított. Egy évvel később négy testvérral Távol-Keletre indult, hogy ott új missziókat alapítson. Gyenge fizikuma miatt azonban csak egy állomás alapítását tudta befejezni, Nagasakiban. Itt a papnevelő szemináriumban filozófiai előadásokat kezdett, és a helybeli papokkal együtt szerkesztette a japán Lovagot, amelynek első száma – Seibo no Kishi címmel – egy hónappal a megérkezése után, 1930 májusában már meg is jelent. Egy év múlva Nagasaki egyik elővárosában már új

ferences kolostor állt, melynek Maximilián atya a Mugenzai no Sono, A Szeplőtelen Szűz kertje nevet adta. Az épület nagyon egyszerű volt, de nyomda működött benne, amely 1930-ban tízezer, 1934-ben pedig hetvenezer példányban ontotta az említett folyóiratot.

1936-ban egy másik küsszemináriumot nyitott japán gyermekek részére. Közben kétszer járt hazájában, Lengyelországban, egyszer Indiában, ahol szintén kolostort akart alapítani. Ugyanezen célból levelezésben állt a kínai Sanghaj városával. 1936-ban hazatért, s három évig viselte a niepokalanowi guardián tisztségét. Közben 1937-ben Rómában járt, néhány testvért Belgiumba küldött, s 1939-ben maga ment a már német megszállás alatt lévő Lettországra, de itt semmiféle tevékenységre nem talált lehetőséget.

A háború kitörése után hamarosan letartóztatták negyven társával együtt, december 8-án azonban szabadon bocsátották. 1941. február 17-én másodszer is letartóztatta a Gestapo. Május 20-ig a hírhedt varsói Pawiak börtönben volt, majd Auschwitzba szállították. Itt a 16.670-es rabszámot kapta.

Július végén a 14-es blokkból, ahol Páter Maximilián is élt, egy fogolynak sikerült megszöknie. Megtorlásul a tábor parancsnoka, Karl Fritsch a blokkból tíz foglyot éhhalálra ítélt. Amikor fölolvasták a tíz nevet, egyikük, Franciszek Gajowniczek felzokogott: ha meghal, felesége és két gyermeke teljesen egyedül marad. Amikor ezt Maximilián páter meghallotta, jelentkezett a táborparancsnoknál azzal a kéréssel, hogy magára vállalhassa a családapa helyett a halált. A parancsnok teljesítette kérését.

A tíz halálraítéltet a 13-as blokk sötétzárkájába vezették. A zárkából mindvégig imádság és ének hallatszott, amelyet Maximilián vezetett. Bensőséges imádsággal búcsúztatott minden halottat, akiket naponta a zárkából elszállítottak. Nagyboldogasszony vigíliájának estjén a tábortól hódolva ölte meg egy fenol-injekcióval. Testét, miként a többiekét, elégették. Harminc évvel később, 1971. október 18-án VI. Pál pápa boldoggá, II. János Pál pápa 1982. október 17-én szentté avatta.

Páter Maximilián hősiességét és rendkívüliségét nem szabad csak a halálában, abban az egy tettben látnunk, amellyel szeretetből életét adta felebarátjéért. E tett egyenes következménye volt életének, mely teljes egészében az Isten és az emberek szolgálatában állt.

Egészsége nagyon törekeny volt, sokat betegeskedett. Ifjú éveiben idegességgel, aggályossággal, a gög kísértésével és más nehézségekkel harcolt. De rendszeres aszkézissel, gyóntatója iránti tökéletes engedelmességgel, a csend és az alázat gyakorlásával úrrá lett mindezekben. Megtanulta összeegyeztetni a szemlélődést az intenzív tevékenységgel. 1920-ból való följegyzései között áll ez a mondat: „Egyre szentebbé kell lennem!” És ezt a legnehezebb körülmények között is tartotta.

Egész életét a missziós buzgóság és a Szűzanya iránti igen nagy szeretet hatotta át. Bámulatra méltó volt, hogy gyöngé egészsége ellenére mennyit dolgozott. Még római klerikus korában alapított egy vallásos egyesületet, melynek tagjai áldozataikat és imáikat a bűnösökért és nemhívókért ajánlották föl. Niepokalanowban a kor lehetőségeihez mérten nagy kiadót rendezett be: havi-, negyedévi, (1935-től) napilapot jelentetett meg (Maly Dziennik, Kis Napilap).

Életének legjellegzetesebb vonása az érett és következetes hit volt. Gyakran hosszasan imádkozott a tabernákulum előtt. A vértanúság gondolata nem volt idegen tőle, egyik közismert mondása volt: „Szeretném, ha a Szeplőtelen Szűzért porrá örölnének!”

Értett ahhoz, hogy a régiből újat hozzon elő, össze tudta kapcsolni a hagyományos ferences lelkületet a társadalom aktuális problémáira való reagálással. Minden cselekedetében ez vezérelte: „Amit teszel, jól tedd!”

*

Achtelik Ivó Mária testvér, aki Niepokalanowban együtt volt Kolbe atyával, egy interjúban a következőket mondta róla:

„Amikor Rajmund kilenc éves volt, elmondta édesanyjának, hogy álmot látott. Megjelent neki a Szűzanya és két koronát tartott a kezében: egy fehérét és egy bíbor színűt. Megkérdezte Rajmundtól, melyiket választja: a tisztaság fehér, vagy a vértanúság bíbor színű koronáját? Rajmund minden töprengés nélkül felelte, hogy mindkettőt kéri. – E jelenéstől kezdve a gyermek megváltozott: csendes, elgondolkodó lett. Későbbi élete és halála bizonyította a látomás hitelességét.

A család szegénysége miatt csak a legidősebb fiú járhatott iskolába, ezért Rajmund megkísérelte, hogy otthon mindent megtanuljon, amit Ferenc hazahozott az iskolából. Egyszer édesanyja gyógyszerért küldte, s a gyógyszerész ámulva vette észre, milyen biztonsággal igazodik el a latin szavak között. Hosszasan elbeszélgetett vele és fölismerte tehetségét. Felajánlotta, hogy latinórákat ad neki hetente. Rajmund majd kiugrott a bőréből örömeiben. És csakhamar túlszárnyalta testvérét a tudásban.”

Egyik társa a lebergi szemináriumból így nyilatkozott róla: „Rajmund volt valamennyiünk között a legtehetségesebb. Ha nem lép be a kolostorba, nagy hadvezér vagy zseniális föltaláló lehetett volna”.

A következő epizód Rómában történt, nem sokkal a filozófiai doktorátus megszerzése után. Rajmund és társai séta közben a hitről és a Szeplőtelen fogantatásról beszélgettek, amikor egy úr belefolyt a beszélgetésbe és indulatosan vitatkozni kezdett Rajmunddal. A vitát azzal akarta lezárni, hogy leereszkedő hangon közölte: „Nézze, fiatal barátom, ezt csak jobban tudom önnél, én a filozófia doktora vagyok!” Mire a huszonegy éves Maximilián nevetve válaszolta: „Ez cseppet sem meggyőző érv, mert én is az vagyok!” A másikat ez igen elgondolkoztatta.

Már növendék korában egy missziós folyóiratról álmodott. Amint krakkói tanár lett, kérvényt nyújtott be feletteseihez, hogy kiadhasson egy újságot. Az engedélyt megkapta azzal a föltétellel, hogy a költségeket magának kell előteremtenie. Maximilián ajtóról ajtóra járva kéregetett, és egy év múlva a nyomda állt. A kolostorban azonban rossz szemmel nézték tevékenységét, és munkatársaival együtt áthelyezték a félig romos grodnói kolostorba. Mint indokolták: „Nem felel meg alapítónk szándékának, hogy újságot szerkesszünk és terjesszünk. A mi dolgunk az imádság és a gyóntatás. Feladatunk a lelkipásztorkodás, a misszió és a prédikálás”. Kolbe atya így válaszolt: „Éppen ezért kell nekem így dolgoznom, hiszen a 20. és nem a 13. században élünk.”

Ivó testvér így tudósít a niepokalanowi alapításról: „1927-ben Varsó mellett egy nagy telket kínáltak eladásra. Tulajdonosa Drucki-Lubecki herceg volt. Kolbe atya tudomást szerzett a dolgról, ám a provinciális a vételárat túl magasnak találta, ezért nem utalta ki. A páter ekkor útra kelt Varsó felé, kölesönként csizmában, foltozott csuhában, vállán hátizsákkal, de telve a reménnyel, hogy sikerül majd rávennie a herceget: adja olcsóbban a telket. Isten pedig azt is megadta neki, amit kérni sem mert, a hercegre ugyanis oly mély hatást gyakorolt hosszú beszélgetésük, hogy végül a telket nem olcsóbban, hanem ingyen adta oda.

Néhány nap múlva a testvérek első csoportja elindult Grodnóból, hogy fölépítse az új kolostort. A környékbeli parasztok, akik addig meg voltak róla győződve, hogy a barátok csak imádkozni tudnak, elámultak a csodálkozástól: a testvérek föltűzve ruhájukat, egyikük facipőben, másikuk mezítláb, hajnaltól estig vidáman dolgoztak. És már a második napon enni-innivalót kaptak a „kedves szegény testvérek” a környékbeliektől, akik maguk is beálltak segíteni.

A missziós buzgóság négy testvérrel együtt Japánba vitte a pátert, anélkül, hogy ismerte volna a nyelvet, lett volna pénze, vagy bárki is várta volna ott őket. Ezt írta onnan: „A hó beesik a hálónkba. Az eső a fazekainkba csorog. Kínlódunk, hogy megtanuljuk a japán írásjeleket. Testem tele van kiütésekkel, nem bírom a japán konyhát. Jaj, testvéreim, milyen

nehéz dolog a honvágy!” De egy hónappal később niepokalanowi társai ámulva olvasták a következő táviratot: „Ma szétküldtem az első számot, ami tízezer példányban jelent meg”.

Ivó testvér lelkesen mesélt házfőnöke széleslátókörűségéről: „Kolbe atya eszméivel messze megelőzte korát. 1917-ben például a mozi egyes egyházi vezetők csak a kísértés eszközének tekintették, ő pedig áldásos találmánynak tartotta.

Minden technikai találmányt nyomon követett. Maga is tervezett egy igen gyors repülőmotort. A háború kitörése előtt azt a tervet forgatta fejében, hogy repülőteret épít és szerez négy repülőgépet. A rádiót is fölhasználta munkájához. Állandóan önálló munkára készítetett minket. Semmit nem utált úgy, mint az ostobaságot. Volt egy külön levélszekrényünk, ahová a találmányainkat dobtuk. Niepokalanowban számos szabadalom született”.

Első (amnitzi) fogságának idejéből mesélte egyik fogolytársa: „A priccsem közvetlen az övé mellett volt. Egyik éjjel arra ébredtem, hogy valaki betakarja a lábamat. A páter volt. Olyan jó volt hozzám, mint az édesanyám. Azt is láttam, hogy teljes adagját odaadta másoknak.”

Másodszori letartóztatása után a Pawiak börtönbeli közös cellájukba egyszer belépett a parancsnok és észrevette a csuhás embert. Megragadván a rózsafüzérét, egészen közel húzta magához, és arcába üvöltötte: „Igazán hiszel ebben?!” Majd a válaszra – Igen! – addig ütötte-verte a szerzetest, míg az vérrel borítva el nem terült a cella padlóján.

Auschwitzban Maximilián a vérszomjas Krott parancsnoksága alá került. Krott gyűlölt minden politikai foglyot, de mindenkinél jobban gyűlölte a lengyeleket és papjaikat. A rabokat abban a lágerben súlyos fatörzsek cipelésére használták. Krott, valahányszor elhaladt előtte Maximilián páter, mindig végigvert rajta. Egyik délben kikeresett egy különösen nehéz fatörzset a számára: Kolbe atya végső erőfeszítéssel vette magára, és ingadozó léptekkel indult meg vele. „Futólépés!” – ordította a parancsnok, Kolbe atya azonban erejét veszítve összerogyott. Krott odalépett hozzá, és csizmájával az arcába tiporva ordította: „Majd megmutatom neked, te naplopó, mi a munka!” A „naplopót” deresre fektették, és ötven botütést mértek rá. Amikor kínzója megtörölte izzadt homlokát, a páter nem mozdult többé. Csizmájukkal rugdosták le a véres testet a pocsolyába. Krott hanyagul néhány gallyat vetett a halottnak vélt fogolyra. Később rabtársai vitték be a betegszobába. – És Kolbe atya egy hónap múlva önként odaadta az életét az éhségbunkerban.

Egyik fogolytársa mondta el: „A páter haláláról az egész táborban beszéltek. Ő nemcsak egy embert mentett meg az életnek: tettével sokakban fölébresztette a bátorságot ahhoz, hogy túléljék a tábort. Fel tudta ébreszteni bennünk az emberi jóságba vetett hitet.”

*

**Istenünk,
aki Szent Maximilián vértanúdat
a Szeplőtelen Szűz iránti
különleges szeretettel ajándékoztad meg,
és eltöltötted apostoli buzgósággal
és hősi felebaráti szeretettel,
kérünk, add meg az ő közbenjárására,
hogy dicsőségedre nagylelkűek legyünk felebarátaink szolgálatában,
és haláláig hasonlók a te Szent Fiadhoz!**

15. Nagyboldogasszony (Boldogságos Szűz Mária mennybevétele)

Egy szűz Dávid házából

Mária a zsidóság egyik nagy tiszteletben álló nemesi családjának leánya volt. Lk 1,27.32-ből következik, hogy Dávid király törzséből származott. A szöveg így hangzik: Isten elküldte Gábor angyalt Názáretbe „egy szűzhöz, aki egy József nevű férfi jegyese volt, Dávid házából, s a szűzet Máriának hívták”. A kijelentés kétségtelenül Máriára vonatkozik. De ki származik Dávid házából: Mária vagy József? A szöveg fogalmazása –ahogyan ránk maradt – nem szerencsés, mert e kérdés nyitva maradt. Ez azért feltűnő, mert a gyermekségtörténetet (Lk 1,5–2,52) nagyon egyszerűen és világosan fogalmazták, s a néhány homályos helyet későbbi adatok alapján ki lehet deríteni. A gyermekségtörténet ugyanis már korábban írásba lett foglalva, és Lukács röviddel közzététele előtt felvette evangéliumába.

Ehhez járul még, hogy eredetileg héber nyelven írták, s a görög fordításban néhány toldást kapott. Ilyen betoldás a József-re vonatkozó megjegyzés is. Ha kiemeljük a szövegből ezt a részt: „aki egy József nevű férfi jegyese volt”, előttünk áll a minden valószínűség szerint eredeti, világos, félreérthetetlen szöveg: „egy szűzhöz, Dávid házából, s a szűzet Máriának hívták”.

Ez a gondolat van a Lk 1,32 háttérben is: „Az Úr Isten neki adja atyjának, Dávidnak trónját.” Mivel Gábel szüzi fogantatásról beszél, csak Mária lehetett, aki anyaságán keresztül a Dávidtól való származást biztosította. Ő maga volt Dávid leánya, ahogy akkoriban Dávid női leszármazottait nevezték, általa lett Jézus Dávid fia. Ez a Dávidtól való testi származás elengedhetetlenül szükséges volt Jézus számára, hiszen Dávid jogutódjaként kellett annak trónjára ülnie s uralkodnia „Jákob házában”. Ezt a jogigényt azonban Mária nem adhatta fiának, hiszen ő maga sem rendelkezett vele, s e jogot csak férfiágon lehetett örökölni: ez volt a feladata Józsefnek, aki mint Mária jog szerinti férje jogilag Jézus atyjának számított. Mária a dávidi leszármazással csak az alapot teremtette meg ahhoz, hogy Jézus Dávid trónörököse legyen. Lk 2,4-ből és Jézus családfájából (Mt 1,1–17) tudjuk, hogy József is Dávid családjából származott.

E leszármazás révén volt Mária és József házassága társadalmilag is lehetséges, s ez volt az oka annak, hogy a szülők mindkét részről egymásnak szánták őket. Ebből újra látható, hogy akkoriban a házasságkötések alkalmával meglehetősen szemmel tartották a dávidi leszármazást, jóllehet e család politikai téren semmi szerepet sem játszott.

Nagy Heródes, aki akkor Palesztina felett uralkodott, a maga módján nagyon érdekelt volt ezzel kapcsolatban. Úgy látszik, hogy Heródes egy alkalommal valóban összeütközött Dávid utódaival, név szerint Ezekiással, aki számon tartván a leszármazását, arra gondolt, hogy erőszak útján szerzi meg az őt megillető politikai hatalmat. A fiatal Heródes, röviddel azelőtt, hogy király lett, megtámadott egy nagy rablóbandát, amely a szíriai Ezekiás vezetése alatt Galileában lépett föl. Heródes győzött és Ezekiást sok társával együtt halálra íteltette. Ez Kr. e. 47-ben volt. Heródes uralkodása alatt (37–4) aránylag nyugalom volt. Halála után azonban föllépett Ezekiás fia, Júdás, akit Galileai Júdás néven ismertek, és felkelést robbantott ki Galileában, „mivel királyságra tört”. De nem volt szerencséje. A római hadvezér, Varus szétverte csapatait, és kétezer „rablót” keresztre feszítettett. Rablóknak hívták őket a hatalmon lévők, mivel megtámadták a karavánokat, és gyűlöltek mindenkit, aki a rómaiakkal lepaktált.

E külső sikertelenség ellenére a nép körében Júdás eszméje – mely szerint egyedül Isten a Király és az Úr, s a császárnak nem szabad adót fizetni – egyre népszerűbb lett. A rómaiak Júdás követőit mint lázadókat keresztre feszítették. (Így került Jézus keresztre később két

rabló közé, s úgy kellett közöttük meghalnia, mintha ő lenne a vezérük.) Kr. u. 6-ban Júdás egy újabb heves felkelést robbantott ki, amit a rómaiak épp úgy elnyomtak, mint az elsőt, de Júdásnak ez alkalommal is sikerült kicsúsznia a kezükből. 47-ben viszont mindkét fiát, Jakabot és Simont elfogta és keresztre szegeztette Tiberius Alexander, Pilátus utóda. Végül 66-ban a galileai Júdás legfiatalabb fia, Menachen lépett fel a rómaiak ellen. Elődeinél kevesebb körültekintéssel azonnal Júda királyaként kezdett intézkedni, annyira kegyetlenül, hogy saját emberei gyilkolták meg.

Ezekiás családja egy századon keresztül ontott vért a királyságért, de útjuk nem Isten útja volt. Jézus, az Istentől küldött Messiás és Megváltó nem mások, hanem a saját vérét áldozta föl az ember üdvösségéért.

Nehéz elképzelni, hogy Mária ne hallott volna Ezekiás családjának törekvéseiről. Ha versengés lett volna Ezekiás és Mária rokonsága között, úgy Mária felettébb örült volna, mikor az anygától megtudta, hogy a Dávidtól leszármazott családok összes asszonyai között ő lett kiválasztva arra, hogy a Messiás édesanyja legyen. Mária azonban egészen másképp reagált. Először megbizonyosodott arról, hogy a számára fölkinált méltóság összeegyeztethető-e azzal, amit erkölcsi szempontból tökéletesnek ismert: „Hogyan történik ez, hiszen férfit nem ismerek”, azután szíve egyszerűségével és feltétlen önátadásával beleegyezését adta: „Íme, az Úr szolgáló leánya. Legyen nekem a te igéd szerint.” Ebben a válaszban semmi nyoma a királyi vér büszkeségének.

Mária szoros kapcsolatban állt azzal a rokonsággal, amely nem vállalt közösséget Ezekiás családjával. Közéjük tartozott Szalóme, akinek Zebedeus volt a férje, és két fia volt, Jakab és János, Jézus későbbi apostolai. Szent János evangéliumában Mária „nővérenek” nevezi Szalómét (19,25). Itt azonban a keletiesen gondolkodó János beszél. A nővér abban az időben Keleten nem ugyanazt jelenti, mint nálunk. A keletiek ha nőtestvért akarnak mondani, aki ugyanattól az anyától és apától származik, hozzáteszik: „nővérem, apám leánya”. A „nővér” egyébként nőrokont jelent, s hogy milyen fokon, ez az összefüggésből derül ki. A mi esetünkben is ez a helyzet; Szalóme Mária rokona volt, de nem húga vagy nővére.

Szalóme Kafarnaumban élt. Mikor Jézus elhagyta Názáretet, Kafarnaumot választotta lakóhelyéül (Mt 4,13; Jn 2,12). Az átköltözéskor magával kellett vinnie édesanyját, mert később ott találjuk Máriát is Kafarnaumban. Márk úgy beszél róla, mint aki ott él (3,21.31). Kézfenkvő, hogy Jézus Zebedeus és Szalóme házában helyezte el Máriát, amiből arra is következtetünk, hogy József ekkor már nem élt, különben ő gondoskodott volna Máriáról.

Talán még közelebről is meg lehet határozni Mária és Szalóme rokonságát. Mária Jézus nyilvános fellépésének idején valamivel 50 év felett lehetett. Szalóménak, a dolgok rendes menetét feltételezve, sokkal fiatalabbnak kellett lennie, mert fiai, Jakab és János minden valószínűség szerint éppen ekkor nőttek ki a gyermekorból, tehát 13–15 évesek lehettek. Föltételezve, hogy ők voltak Szalóme első gyermekei, Szalóme ekkor 28–29 éves lehetett. Ebből a korkülönbségből következtetjük, hogy Máriának unokahúga és nem édestestvére lehetett. Jézus temetésénél ott találjuk Szalómét is a tanítványok között (Mt 27,56; Mk 15,40). Hű követője volt Jézusnak, s nyilvánvalóan Máriával is nagyon jól megértették egymást. Mikor Jézus hozzá vitte édesanyját, Mária szerető megértést talált nála.

Az Újszövetségben ismételtlen találkozunk a Jézus „testvérei” kifejezéssel. Márk Jézus „nővéreiről” is beszél (6,3). Sajnálatos, hogy egyes protestánsok ezekből a helyekből azt olvassák ki, hogy Máriának Jézus után még több gyermeke is született. A Jézus „testvérei” kifejezésre ugyanazt érvényes, mint az előbb említett „nővérek” szóra. Ha a szövegösszefüggésből nem egyértelműen következik, vagy nem áll mellette a megjegyzés: „testvérem, atyám (vagy anyám) fia”, a testvér nem öccsöt vagy bátyát, húgot vagy nővért, hanem ezek kivételével az összes elképzelhető rokont jelenti. A közelebbi meghatározás azonban minden helyen hiányzik, ahol Jézus testvéreit említi a Szentírás, és soha nem beszél arról, hogy hozzájuk Máriának is volna köze. Egyébként, ha Jézusnak tényleg lett volna

testvére, akkor nem Zebedeus családjára bízta volna édesanyját, mert ez a gondoskodás az akkori családjog szerint a testvér feladata volt. A keleti beszédmód teljes félreismerésén alapul az a 2. századra visszamenő felfogás, hogy Jézus testvérei és nővérei mostohatestvéreket jelentenek. Az apokrif Jakab ősevangélium (január 1-én olvasható!) még azt is tudni véli, hogy mit mondott József Mária eljegyzésén: „Nekem már vannak fiaim, s én magam öreg ember vagyok, ő pedig fiatal lány”, ennek ellenére másodszor is megházasodott. Ez a tévedés évszázadokon át élt, s még ma is érvényesül, mikor a művészetben Józsefet szakállas öregnek ábrázolják. Valójában Jézus „testvérei” a távoli rokonai voltak, nem mostohatestvérei, s Mária nem egy öreg özvegyemberhez ment férjhez, hanem a korban hozzáillő, fiatal Józsefhez.

Hátra van még, hogy Mária és Erzsébet rokonságának fokát meghatározzuk. A Szentírás egyszerűen rokonnak említi őket (Lk 1,36). Erzsébet és Zakariás házasságáról azonban megtudunk néhány jellegzetes adatot. Zakariás Áron családjából származott, akitől a papi törzs eredt. Mindaz, aki ebbe a leszármazási vonalba tartozott, a leszármazás és nem felszentelés révén pap volt. Zakariás pontosabban Abia papi osztályához tartozott. Ez a 24 papi osztály között először a 17. helyen állt, majd később a 8. helyre került, ami már előkelő szintet jelentett. Ennek Zakariás szülei nyilván tudatában voltak, és kényesen örködtek azon, hogy a papi vért tisztán megőrizték. Elvileg bárki feddhetetlen, zsidó származású lányt választhattak volna Zakariás feleségének, aki bizonyítani tudta, hogy öt nemzedéken keresztül tiszta zsidó családból származik. Ehelyett a szülők papi családból választottak feleséget, Erzsébetet, aki „Áron leányai közül való” volt. Az ő családja semmivel sem volt kevésbé öntudatos osztálya rangjára, mint Zakariásé. Ebből világos számunkra, hogy a dávidi Mária és az ároni Erzsébet között csak közvetett rokonság lehetett.

A Zakariás és Erzsébet családjában uralkodó szellemet figyelembe véve valószínűtlen, hogy a dávidi család leányai közül valaki beházasodhatott volna hozzájuk. Sokkal valószínűbb, hogy az ároni család leányai közül vett feleséget egy dávidi származású férfi. S ez nem történhetett túl régen. Hiszen amit Gábrriel Máriával közölt, asszonyi dolog volt, s arra volt szánva, hogy érdeklődésre találjon. Minél közelebb állt vérségileg Erzsébethez az az asszony, aki összekötő kapocs lett Mária és Erzsébet között, annál jobban meg tudta érteni Erzsébet keserves helyzetét, és osztani tudta fájdalmát. Ez pedig Mária édesanyja lehetett, aki így a dávidi és az ároni család között összekötővé vált.

Ahogy Szalóme és Mária rokonsági fokánál tettük, ugyanúgy próbáljuk meg most is meghatározni, hogy milyen közeli rokonságban lehetett Erzsébet és Mária édesanyja. Erzsébetről úgy beszél a Szentírás, mint aki már régen túl van a termékenység időszakán, tehát kb. 60 éves lehetett. Mennyi idős lehetett Mária édesanyja? Ha feltételezzük, hogy Mária korának szokásai szerint megy férjhez, s hogy Mária volt szülei első gyermeke, édesanyja 28 éves lehetett. Ha már előzőleg több gyermeke is volt, életkora ennek megfelelően 35–40 közé teendő. Természetesen ezek átlagértékek, de arra megfelelőek, hogy a két asszony korkülönbségét érzékeltessék. Ez oly nagy korkülönbség, amely valószínűtlenné teszi, hogy Erzsébet és Mária édesanyja édestestvérek legyenek, viszont megfelelő ahhoz, hogy Erzsébet Mária anyjának nagynénje legyen, azaz neki Mária a másodfokú unokahúga volt.

A forrásokból ennyit tudunk meg Mária rokonságáról. Szülei nevét a Szentírás sajnos nem említi. A Joachim és Anna nevek a 2. századi Jakab ősevangéliumban tűnnek föl először. Mikor a liturgiában tiszteljük őket, főleg neveik szimbolikus jelentését kell néznünk: Joachim = Isten megvigasztal; Anna = kegyelemmel áldott.

Mária gyermekkor

Mária gyermekkoráról az evangéliumok semmit sem hagytak ránk. Amit az apokrifok Máriáról elmesélnek, a jámbor fantázia szüleményei. A korabeli kultúra és élet ismerete némi lehetőséget nyújt arra, hogy legalább nagy vonásokkal meg tudjuk rajzolni Mária gyermekkorát.

A kiindulási pontot az az áldozat nyújtja, amit Mária tisztulásakor mutatott be József a templomban. Ez az áldozat a törvény szerint egy egyéves bárányból és egy galambból állt, de a törvény hozzáfűzte: „Ha nem áll módjában bárányt vinni, vigyen (a fiatal asszony) két galambot vagy két gerlicét” (Lev 12,6–8). Ez az engedmény a szegényeknek szólt. Mária és József két galambot vittek a tisztulási áldozatra, tehát nem tartoztak a jómódú emberek közé. E szegénység lehetett az oka annak, hogy bár a család Dávid nemzetségéből származott, nem Betlehemben, Dávid városában éltek családi birtokukon, hanem megélhetés után nézve Názáretben telepedtek le. A család szegénysége adja azt a hátteret, amelyben a gyermek Mária életét látnunk kell.

A zsidó családok kizárólagosan azért nevelték a lányokat, hogy minél előbb férjhez adják őket. A kislányok életkoruknak megfelelően részt vettek a házi munkában, s ha a családnak földje volt, dolgoztak a mezőn. Mária mindennapi kötelességei közé tartozott, amint elég erős volt hozzá, hogy gondoskodjék a család mindennapi vízszükségletéről a falu forrásából. A vizet ő is, mint mindenki más, évezredek szokásai szerint, korszóban hordta a fején. Arról szó sem volt, hogy írni vagy olvasni megtanuljon: erre a lányoknak nem volt idejük, de értelme sem lett volna, hogy egy nő magasabb képzést kapjon. Az ókori zsidóság életében az iskola egyes-egyedül arra szolgált, hogy fiúkat képezzen ki a törvény későbbi mestereivé. Ezek az iskolák a lányok előtt zárva voltak. Nem volt tehát szégyen, hogy Mária mint szegény szülők gyermeke és falusi kislány írástudatlan volt; az írástudás nem tette volna kedvessé Isten előtt. A Magnificat azonban azt bizonyítja, hogy Mária ismerte a zsoltárokat, a prófétákat és más ószövetségi könyveket is. Mindazonáltal a Magnificat nem idézetgyűjtemény, hanem ószövetségi kifejezések szövődése, amelyet Mária a saját lelkéből spontán teremtett, részben bizonyára úgy, hogy nem volt tudatában annak, hogy szentírási kifejezéseket használ. A Magnificat tehát nem igényelt iskolás képzést; amennyi szentírási tájékozottságot bizonyít, azt Mária más úton szerezte meg. E tudás egy része biztosan a zsinagógai istentiszteletek folyamán jutott birtokába. Bármilyen kicsi is volt Názáret, zsinagógája volt, hiszen az evangélium is említi (Lk 4,16–30). Mivel áldozatot csak az egy jeruzsálemi templomban mutattak be, a zsinagógában áldozatbemutatás természetesen nem történt. Viszont szentírási szövegeket: Mózes könyvét, prófétákat, történeti könyveket rendszeresen olvastak. A szentírási szöveget sok-sok idézettel magyarázták. A gyülekezet vezetője imákat és áldásformákat is mondott a nép felett. Mária gyermekkorában itt elég sok imádságot és áldásformát megtanulhatott.

Az apokrif jámborság azt tartja, hogy Máriát 3 éves korában elvitték a templomba, és átadták, hogy ott neveljék. A képzőművészet kedvelt témája, amint Mária fölset a templom lépcsőin, s fenn a főpap várja (pl. Tizian). E hagyomány szerint Mária 12 éves koráig a templomban élt. Sajnos azonban azokkal a kortörténeti adatokkal, amelyek ma birtokunkban vannak, ez semmiképpen sem egyeztethető össze. A templomban senkinek sem volt lakása, eltekintve a templomőrségtől. Egészen kizárt dolog, hogy kislányok vagy asszonyok a templomban lakhattak volna. A sok kis szoba a felső emeleten mind raktár volt, ahol a templomi szolgálat sok-sok kellékét őrizték. Ahogy a Szentírásból látszik csak nagy erkölcsi mélypontok idején laktak nők a templomban, de ők kizárólag prostituáltak voltak, mint a pogány templomokban. Joziásról mondja a Szentírás: „Az Úr templomában lévő parázna nők lakásait is leromboltatta” (2Kir 23,7).

A szír Antiokhosz Epifanesz pogány király idején a templom meggyalázásakor költöztek újra ilyen nők a szentélybe (2Mak 6,4). Mária korában más alkalmat egyszerűen nem lehetett találni arra, hogy nők a templomban lakjanak.

Ez a jámbor elképzelés – függetlenül a történeti hitelességtől – azt fejezi ki, hogy Mária egészen kicsi korától a maga gyermeki módján is Isten felé fordultan élt, neki szolgált, ahogy csak tudott. Ezt egészen biztosan onnan tudjuk, ahogyan az angyal által hozott üzenetre reagált. Nyugodtan nézett szembe Istennel és az ő akaratával, és igent mondott, amint az angyal megmagyarázta neki, hogy semmiképpen sem ellenkezik Isten akaratával, ha a Messiás édesanyja lesz. Ebből következtetjük, hogy állandó jelleggel Isten szolgálatában állt. A templomba való felvitele semmi más, mint ennek a gondolatnak képszerű kifejezése.

Fiatal korába még egy kép illik bele, a zsinagóga látogatásán kívül: Mária a forrásnál. A forrás volt a faluban az a hely, ahol a hasonló korú lányokkal és fiatal asszonyokkal találkozhatott.

Egy József nevű férfinak volt a jegyese

Máriát eljegyezte József, aztán később feleségül vette. Azaz Mária végigjárta azt az utat, amit korának minden leánya megtett. Két pontra kell fölfigyelnünk: az eljegyzett leány életkorára és a jegyesség szó jelentésére a korabeli zsidóságban, tekintettel arra, hogy nálunk ezekben a dolgokban más szokások vannak.

Az ókori zsidó szokás a következő korosztályokba sorolta a leányokat: 11 év alatt kiskorú, 11–12 év között középkorú, a 12. évtől nagykorú. A nagykorúság elérése jelentette a házasságra való érettséget is. Általában 12–12 és fél éves kor között mentek férjhez a lányok. Egy rabbi szavaként hagyományozódott ránk a következő mondás: „Amint házasságra érett a leányod, még a rabszolgádat is szabadítsd föl és add férjhez”, azaz amilyen gyorsan csak tudod, házasítsd meg. Akiba rabbi szerint (†Kr. u. 135) egy házasságra érett lány férjhez adásával várni egyértelmű volt a meggyalázásával és prostituálttá tételével. Nem is csoda! Olvassuk csak el Sirák fiának erre vonatkozó mondatait:

„A lány atyjának titkos gondja,
ez a gond elviszi az apa álmát;
ifjúságában: hogy el ne virágozzék,
férjhezmentében: hogy gyűlöletessé ne váljék férje előtt; leánykorában: hogy el ne csábítsák,
és teherbe ne essen atyja házában,
férjénél: hogy magtalan ne legyen...” (42,9 sk.)

A melegebb klíma következtében a lányok korábban érnek, s ez korábban hoz magával veszedelmeket. Ezek a veszélyek elsősorban az apa számára okoztak gondot, mert ő volt a lányért felelős mindaddig, míg az férje házába nem költözött. Hitünk hagyománya tanítja, hogy Mária eredeti bűn nélkül lépett az életbe, s ennek következtében szabad volt minden rossz ösztönösségtől. Szülei azonban nem tudták ezt, s valószínűleg ő maga sem volt ennek tudatában. Föl kell tehát tételeznünk, hogy szülei az ő esetében is keresték a mielőbbi házasságkötés lehetőségét. De egy másik nagy különbség is elválaszt minket e kortól: a vőlegény és menyasszony kiválasztása minden romantikától mentesen – ugyanúgy, mint Keleten ma is – a szülők dolga volt. Ők állapodtak meg abban, hogy kihez megy a lány, és kit vesz feleségül a fiú.

(E sorok írója maga találkozott Indiában egy jó családból származó leánnyal, aki házasság előtt állt, s még csak futólag találkozott vőlegényével. Katolikus családról van szó, s a vőlegényt a szülők választották meg. A kérdést, hogy nem fél-e attól, hogy egy ismeretlen

emberrel köti össze az életét, a legnagyobb csodálkozással fogadta – hogyan lehet ilyen egyáltalán kérdezni? –, majd így válaszolt: „Nem félek. Bízom abban, hogy szüleim a legjobb vőlegényt választották nekem.” S bár 18 éves volt, egészen természetesnek tartotta, hogy szülei döntöttek helyette.)

A szülők a házastárs megválasztásánál – amennyire lehetett – a család érdekeit tartották szem előtt, nyilván ez történt Mária jegyesének megválasztásakor is. Éppen nála látszik ez nagyon világosan. Hiszen „Dávid lánya” „Dávid fiához” megy feleségül, ami azt jelenti, hogy a szülők mindkét oldalon családi szempontokat tartottak szem előtt. Amint eldőlt, hogy a választás Józsefre esik, Máriát megkérdezték, beleegyezik-e, s ő mint engedelmes kislány, igent mondott. Miután József ezt mondta Máriának: „Légy a feleségem!”, – a dolog intézése Máriáról apjára hárult, aki a gondviselője volt. Neki kellett a részleteket – természetesen József családjával egyetértésben – megbeszélni Józseffel: Mária hozományát és kelengyéjét, míg József megnevezte azt az összeget, amit felesége válás, vagy az ő korai halála esetén kapna. Ezzel Mária eljegyzése megtörtént.

A jegyesség időszaka 12 hónapig tartott, úgyhogy az eljegyzés egyúttal az esküvő napját is meghatározta. Az esküvőt „hazavezetésnek” hívták, mivel ezen a napon vitte át a szülői házból saját otthonába a férj új feleségét. Kritikus pont volt a menyasszony szüzessége. Ősi szokás volt, hogy az eljegyzett lány egészen hazavezetése napjáig szűz marad. Ezért azt kívánta a jó ízlés, hogy a vőlegény és menyasszony soha ne maradjanak egyedül. Júdeában a római helytartók hatalmaskodása miatt kivételeket kellett tenni, de Galileában háborítatlanul őrizték a régi szokást. A menyasszony szüzessége azonban népszokás volt, és nem törvény. A törvény előtt a jegyesség egyenértékű volt a házassággal, mert az eljegyzéssel a vőlegény birtokába került a menyasszony: már „férjnek” és „feleségnek” nevezték őket, s ha a férj netán meggondolta magát és mégsem akart házasságkötést, válólevelet kellett adnia. A törvény előtt tehát a menyasszony szüzessége nem volt lényeges kérdés. Mindazonáltal az általános erkölcsi felfogás megkövetelte, hogy a lány érintetlenül őrizze meg magát egész a hazavezetés napjáig. Ennek megfelelően a menyasszony e napig atyja házában, atyja védelme alatt élt, s amit dolgozott, az atyjáé volt. Mindez döntő szerepet játszik Mária kérdésének – „Miképpen történik ez, hiszen férfit nem ismerek?” (Lk 1,34) – megértésében.

Egy régi arab mese szerint egy fiatalember fülig szerelmes volt egy lányba, és feleségül akarta venni. Mikor a lány megkérdezte tőle, hogy nős-e már, ezt felelte: „Nem ismerek asszonyt.” A meghatározatlan forma ellenére ez azt jelentette, hogy nincs felesége, de nem azt, hogy nem akar megnősülni. Ugyanígy kell érteni Mária válaszát is. Tekintet nélkül a pontosabb meghatározás nélküli formára, konkrét helyzetéről mondja, amit mond. Az angyal félreérthetetlenül értésére adta, hogy a jelen állapotában lesz a Megváltó édesanyja. Hogy szavaiból hiányzik az időmegjelölés, ez jelentéktelen. Mária jól megértette, s az angyal a 35. versben nem helyesbítette értelmezését, ezért el kell fogadnunk, hogy az angyal arról tudósította a Szüzet, ami éppen történt. Mária viszont eljegyzettsége ellenére megengedhetetlennek tartja, hogy Józseffel testi kapcsolatra lépjen. Számára ez volt Isten akarata – mit számított ehhez képest az angyali megbízás? Kérdése nemcsak Istenből lélegző életét tárja fel, hanem tisztaságát is.

Egy széles körben elterjedt vélemény szerint Mária örök szüzességet fogadott. Ezt feltételezve Mária megkockáztatta volna, hogy az angyal által hozott isteni akarattal szembeállítsa saját akarátát? Továbbá szülei arra szánták, hogy házasságot kössön Józseffel, s utódai legyenek József családjának. Hogyan mondhatott volna erre Mária igent, ha az utódok születésének természetes feltételét eleve kizárta volna egy fogadalommal? További kérdés, hogy fogadalmát közölte-e Józseffel és mindkét szülőpárral? Ha nem, aligha lehet felmenteni a többszörös hazugság vádjá alól. Ha viszont közölte velük, megmagyarázhatatlan, hogy miért akarták mégis a szülők ezt a házasságot, hiszen tudhatták, hogy egy fiatal, gyermektelen házaspár mekkora szégyen nemcsak a fiataloknak, hanem a szülőknek is. A

környezet ugyanis azonnal föltette volna a kérdést: „Ki vétkezett? Mária, vagy a szülei, hogy nem született gyermeke?” Akkoriban még senki sem gondolt a férj terméketlenségére, de azért Józsefnek is lett volna mit eltűrnie terméketlenség látszó felesége miatt. Mária Erzsébethez teljesen hasonló helyzetbe került volna ezzel a fogadalommal. Figyelembe veendő az is, hogy Mária apjának jogilag hatalmában állt lányának a tervezett házassággal ellentétes fogadalmát érvényteleníteni. Ezek megfontolásával a Lk 1,34-ből nem lehet Mária szüzességi fogadalmára következtetni.

Mária látogatása Erzsébetnél

Úgy látszik, Mária senkinek soha nem beszélt arról, hogyan történt az, amit az evangélista így ír le: A Szentlélek szállott reá, és a Magasságbeli ereje árnyékozta be (Lk 1,35). Vajon „elragadtatott a harmadik éjig”, ahogy Szent Pál mondja magáról? – nem tudjuk. Ezt Mária megőrizte szíve legszemélyesebb titkának. Azt azonban nem tudta elrejtetni, hogy édesanya lett.

Próbáljuk csak elképzelni a helyzetét: Isten műve volt, hogy élet fogant a szíve alatt, miközben jegyese volt már, akinek az akkori erkölcsi felfogás szerint meg kellett őriznie szüzi tisztaságát. Milyen következményekkel kellett számolnia, mikor kiderült, hogy ez idő alatt édesanya lett? Mivel a törvény előtt mint jegyese már a „felesége” volt Józsefnek, az pedig az ő „ura” volt, fenyegette, hogy házasságtörés vádjával följelentik. S ha ez el is maradt volna, a megvetéssel és gúnyos pletykákkal föltétlenül számolnia kellett volna. Nem kétséges, hogy Mária tökéletesen ráhagyatkozott Istenre, de ez még nem mentesítette szívét e félelmektől. Tudta, hogy Isten néha nagyon súlyos dolgokat enged megtörténni, s néha súlyos áldozatokat is megkíván éppen azoktól, akik szeretik őt. Ezért, ahogy múltak a napok, a jövő egyre nyomasztóbb súllyal nehezedhetett rá.

Ezzel a gonddal együtt járt az a nagyon természetes igény, hogy valakinek kibeszélhesse magát, nemcsak azért, hogy titkának terhén könnyítsen, hanem hogy szükség esetén attól, aki hitelt ad szavának és megérti őt, tanácsot és segítséget kérhessen. Végül is Gábrriel látogatása és Istentől való foganása után, akárhogy is élte át ezt, az esemény emlékeivel magára maradt. Mint azt a misztikus élményeket átélők ismételten tapasztalják, bizonyára Máriát is kétségek szállták meg afelől, hogy álmodott-e, vagy ébren volt, valóság-e, amit átélt, vagy képzelődés csupán. Mindaddig, amíg terhességének félreérthetetlen jeleit nem tapasztalta, ezekkel a kétségekkel szembe kellett néznie. Isten e kétségek ellen erősítette meg, amikor az angyal közölte Máriával a nagy újságot: „Rokonod, Erzsébet is fiút fogant öregségében, és már a hatodik hónapban van, pedig magtalannak mondták az emberek” (Lk 1,36).

Erzsébet mindezideig visszahúzódott a nyilvánosság elől, senkinek sem beszélt terhességéről. Talán nem volt egészen biztos a csodában, és félt, hogy újból csak gúnyolódásban lesz része, ha szívének leghőbb vágya most sem teljesül. Mikor azonban semmi kétség sem lehetett afelől, hogy terhes, újra megjelent az emberek előtt, s mint minden keleti asszony, ő is telve volt büszkeséggel leendő anyasága miatt. Erzsébet terhességének híre ekkor még nem érkezhett meg Názáretbe, hiszen Názáret jelentéktelen helység volt háromnapi járóföldre Erzsébet lakhelyétől, s postája természetesen nem volt. Az angyal által közölt tény tehát újság volt Mária számára, de egyszersmind meghívás is rejtőzött benne, hogy Mária látogassa meg Erzsébetet. Mikor ez a látogatás valóra vált, Mária megbizonyosodott az angyali szó és saját élményének hitelességéről is.

De ez a látogatás több volt ennél. Ami Erzsébettel történt, az képessé tette őt arra, hogy szükség esetén tanúsítsa Mária védelmében: ami rokonával történt, az az Isten műve, aki vele is csodát művelt. S még ez sem volt minden.

Mikor Erzsébet meghallotta Mária köszöntését, és érezte, hogy a magzat megmozdul méhében, az örömtől olyan szavakra fakadt, amelyeknek tartalma nem kizárólag tőle

származott: „Áldott vagy te az asszonyok között, és áldott a te méhednek gyümölcse. De honnan ez nekem, hogy az én Uramnak anyja eljön hozzám?” (Lk 1,42–43) – így szólt, pedig Mária még éppen csak köszönt neki. Mária joggal következtethetett arra, hogy a Szentlélek erejéből beszél így. Az „Uramnak anyja” megjelöléssel Erzsébet a Messiás, az Úr és Király anyjának mondja Máriát, aki messze Izrael összes asszonya fölött áll. Mária már ebben a mondatban megkapta mindannak igazolását, amit az angyaltól hallott és amit Isten benne végbevitt. A Szentlélektől sugalmazott felkiáltás után Mária elbeszélte Erzsébetnek mindazt, ami vele történt. Erzsébet következő mondata már erre reflektált: „Boldog aki hitt, mert beteljesedik mindaz, amit az Úr mondott neki!”

Mária számára az Erzsébetnél tett látogatás mindezt jelentette. Nyitva maradt azonban az a kérdés, hogy mit kellett Máriának elviselnie azért, hogy eljusson Erzsébethez. Naiv dolog lenne azt képzelni, hogy egyszerűen bejelentette szüleinek: „elutazom”, aztán elment Júdeába Erzsébethez. A Mária korában lévő lányok számára egész rendkívülinek számított, ha csak rövid időre is elhagyták a szülői házat. Nemcsak ez az általános szabály volt érvényben: az asszony a házban tartózkodjék, hanem a hajadon lányok apjuk különleges védelme alatt álltak, s csak az ő engedélyével hagyhatták el lakóhelyüket. Ehhez az utazáshoz Máriának pénzre is volt szüksége, amit csak atyjától kaphatott meg. De ennél is fontosabb volt a társaság, amelyben utazott. Tanácsos volt az esetleges támadások miatt férfiak védelme alatt utazni. Az irgalmas szamaritánus példabeszéde is egy magányos utazóról szól, akit kifosztottak útközben. S annak az útvonalnak egy szakaszát, amelyen Máriának végig kellett haladnia, még ma is a rablók völgyének nevezik. Mindezt egybevetve a zsidók erkölcsi érzéke megkövetelte, hogy ilyen esetekben több asszony utazzék együtt. Ilyen körülmények között az utazásra egyetlen lehetőség kínálkozott: Mária csatlakozzék egy Jeruzsálembe tartó galileai zarándokcsoporthoz.

Hogyan kapta meg Mária szülei engedélyét ehhez az utazáshoz? Alig képzelhető el, hogy édesapjával közölte volna a titkot, hogy a Szentlélek által édesanyává lett. Akárhogy magyarázta volna, apja részéről aligha várhatott mást, mint hitetlenkedő fejcsóválást. Csak édesanyján keresztül remélhetett valamit. Ez egyike annak a két esetnek, amelyek elbeszélésekor az evangéliumban Mária édesanyjának körvonalai sejlenek föl. Hogy Anna szerepének föltételezésével jó úton járunk, az az angyalnak Erzsébetről tett kijelentéséből következik. Ez a közlés teljesen az asszonyok világát érinti. Mária édesapja valószínűleg minden különösebb meghökkenés nélkül tudomásul vette az idős Erzsébettel történt csodálatos eseményt. Anna viszont, aki maga is édesanya volt, sokkal mélyebb együttérzéssel reagált. Annának ebben az együttérzésében kereshetjük annak magyarázatát, hogy miért éppen a ránk maradt formában ismerjük az angyal közlését. Anna őszinte együttérzéssel figyelte a gyermektelen Erzsébet sorsát, ezért szól így az angyal: „...akit magtalannak mondanak”. Mária szavainak, amikor elbeszélte édesanyjának az angyaltól hallottakat, Annában élénk érdeklődést kellett kelteniük.

Még érthetőbbé válik, hogy Mária föltárta titkát édesanyja előtt, ha számításba vesszük azt, amiről a gyermekségtörténetek nem beszélnek: az angyal megjelenése és a gyermek fogantatása után Mária arca és magatartása, még ha alig észrevehető módon is, megváltozott. Édesanyja szemét nem kerülte el a Máriában beállt változás, s így adódhatott, hogy Mária először neki mondta el azt, amit átélt. Mária egész lénye ebben a megváltozott formában biztosítékot adott szavának, és édesanyja társa lett titkának őrzésében. Így kézenfekvő, hogy Mária az utazáshoz szükséges beleegyezést édesanyja közvetítésével kapta meg. Anna megértette, hogy Erzsébet gyermeket vár; a férjének pedig az volt érthető, hogy feleségének sokat jelent ez, ezért beleegyezett, hogy a leánya elutazzék Erzsébethez. Az édesapa, miután beleegyezését adta hozzá, nyilván gondosan előkészítette lánya útját. Szerencsés körülmények adódhattak, hiszen Mária „azokban a napokban”, azaz néhány nappal az angyali üdvözlés után útra kelhetett.

Mikor Mária megérkezett Zakariás házába, „köszöntötte Erzsébetet” (Lk 1,40). Mária szavai nem maradtak ránk, minden bizonnyal a korában szokásos formával köszönt: „Béke veled, Erzsébet!” A továbbiakban sem tudunk meg semmit abból, amit Mária Erzsébettel beszélgetett, csak a 45. vers tétélezi fel, hogy Mária mindent elmondott neki. A 45. vers után következik Lukács evangéliumában a Magnificat (1,46–55), Mária hálaéneke.

Majd végül az elbeszélés ezt mondja: „Mária ott maradt mintegy három hónapig, aztán visszatért otthonába” (Lk 1,56). Mária Erzsébet szülését megvárta, mert számára sem volt közömbös, hogy milyen gyermek születik: fiú-e vagy lány. Az angyal fiúról beszélt, s a zsidóknál – éppen úgy, mint a többi keleti népnél – a lány csak másodrangúnak számított. Egy Kr. u. 2. századi rabbi azt mondja: „Jaj annak az embernek, akinek csak lányai vannak”, s egy másik: „Ha fiú születik, örvendjenek; ha lány, szomorkodjanak”. Ha tehát Isten igazán el akarta venni Erzsébet szégyenét, akkor fiúgyermekkel kellett megajándékoznia. Ezért volt fontos Máriának, hogy megvíhesse édesanyjának a hírt arról, hogy Erzsébet fiút szült.

Még mindig megoldatlan maradt azonban egy kérdés: Mária a szülés után nagyon hamar elhagyta idős rokonát és hazatért. Miért nem időzött nála tovább, nála, akivel legszemélyesebb titkait közölte, s akit a kegyelem révén szorosabban magához tartozónak érezhetett, mint saját édesanyját? E sürgős visszatérés Názáretbe sem Erzsébetnek, sem Máriának nem állhatott érdekében. Csak valami olyan kényszerítő tényező játszhatott itt szerepet, ami Mária szüleit is befolyásolta a visszatérés idejének meghatározásában. Hiszen mindketten, elsősorban Mária édesanyja tudhatta, hogy Erzsébet helyzete azt kívánja, hogy Mária nála maradjon, amilyen hosszan csak tud. Ez a valamennyiüket sürgető külső tényező nem lehet más, mint Mária menyegzőjének napja. Ezt a napot az eljegyzés dátuma határozta meg: az eljegyzéstől számított egy év elteltével kellett a menyegzőnek történnie. Sem előbb, sem később nem lehetett. Ha a vőlegény ezen a napon nem akarta magához venni menyasszonyát válólevelet kellett adnia, vagy meg kellett egyeznie a menyasszony apjával arról, hogy lánya továbbra is otthon maradjon. Ezenkívül az egész falu várta a menyegző napját, hiszen a közösség számára is örömmünepet jelentett. Máriának ezért kellett hamarosan búcsút vennie Erzsébettől, hogy hazaérkezzen menyegzője napjára.

Mária menyegzője

A kor szokásai szerint tizenkét hónappal az eljegyzés után következett el a nap, amikor a vőlegény saját házába vezette a menyasszonyt és elkezdődött közös életük. Csak veszély idején szegték meg ezt a szabályt, pl. a zsidók második felkelésének idejében (132–135), amikor a rómaiak az első éjszaka jogát követelték. Mária korában azonban az országban rend és nyugalom volt.

Amikor Mária háromhónapos távollét után visszatért Erzsébettől, látta, hogy József előtt fel kell tárnia helyzetét. Máté gyermekségtörténete éppen ezt a helyzetet tartotta szem előtt: „Krisztus születése így történt: Anyja, Mária, József jegyese, még mielőtt egybekeltek volna, úgy találtatott, hogy méhében fogant a Szentlélektől. Férje, József, igaz ember volt...” (Mt 1,18). Ez a tapintatos fogalmazás jelzi, hogy nem József volt az, aki fölfedezte Mária titkát, valahonnan mástól tudta meg, mi történt menyasszonyával. A hír, amit hallott, ezekben a rövid szavakban fejeződik ki: „Gyermekeket fogant a Szentlélektől.” A későbbi tépelődéseiből az látszik, hogy Józsefnek csak az a két tény jutott tudomására, hogy Mária gyermeket vár, és hogy a gyermek a Szentlélektől van. S nem Máriától tudta meg, különben nem lehettek volna kétségei. Ugyanakkor, akitől megtudta mindezt, tekintély lehetett előtte, mert nem utasította el hírét, mint badarságot. Itt van a második hely, ahol – igaz, megint csak halvány körvonalakban – Mária édesanyjának alakját láthatjuk. Ő tudott lánya titkáról, meg volt győződve ennek igazságáról, és volt elég tekintélye József előtt arra, hogy rövid közlését ez komolyan vegye.

Bármennyire homályos volt is József előtt az egész, annyira mérlegelte a helyzetet, hogy eleve eltekintett attól, hogy Máriát mint házasságtörőt bíróság elé állíttassa. Mivel igaz ember volt, kötelességének kellett volna tartania, hogy a törvényt ebben a pontban is betartsa. De a „Szentlélektől” való fogadás fölfoghatatlan volt számára. Mert ha ez igaz, akkor Mária büntelen, ugyanakkor fölmérte, hogy ilyen körülmények között el kell válnia Máriától. Ezért döntött úgy, hogy csendben bocsájtja el őt. Erre azonban válólevelet kellett kiállítania. Hogy milyen volt egy ilyen válólevél, pontosan tudjuk. Nem tartalmazta a válás okát, de három tanúnak alá kellett írnia, s ezzel lett hivatalos okmány, amely szabaddá nyilvánította a volt feleséget. E válólevéllel igazolta egy másik házassága előtt a nő, hogy szabad állapotú. Hasonló megoldásra gondolt József a Máriával történt titokzatos dolog miatt. Tervét azonban nem hajtotta végre, mert ezzel a megoldással nem tudta volna elkerülni azt, amit viszont el akart kerülni, hogy Máriát szóbeszéd tárgyává tegye. Az ugyanis föltétlenül felizgatta volna a názáretieket, ha híre megy, hogy a vőlegény a kellő napon nem viszi házába menyasszonyát.

„Miközben ezen gondolkodott, álmában megjelent az Úr angyala, és így szólt: József, Dávid fia, ne félj attól, hogy feleségül vedd Máriát, hiszen a Szentlélektől van áldott állapotban. Fiút fog szülni, akit te Jézusnak nevezel, mert ő váltja meg népét bűneitől” (Mt 1,20–21). Mária nem tudta, hogy Józseffel mi történt. Csak annyit tudott, hogy állapotáról tudomást szerzett, s el tudta képzelni, mekkora csalódást jelentett ez neki. Nem tudhatta, hogy ezek után mi fog következni, de nem az ő feladata volt ezt a helyzetet megoldani.

A tíz szűz példabeszédéből (Mt 25,1–13) tudjuk, hogy maga a hazavezetés, a menyegző hogyan történt. Csak azt kell számba vennünk, hogy a példabeszéd egy városi menyegzőt vesz alapul, míg a mi esetünkben egy kis faluról van szó; de főbb vonásaiban egyformán történtek a dolgok. Barátnői Máriát fölöltöztették és felékesítették menyasszonyi díszbe, aztán tréfálkozva, nevetgélve várták a vőlegényt. De József nem menyasszonyához ment, hanem az apához, akivel még néhány részletkérdést megtárgyaltak, és megkötötték a házasságra vonatkozó végső egyezséget. Ezután újra elhagyta a menyasszonyi házat, és örömkialtozások és ének kísérete mellett elindult hazafelé, miközben Mária barátnőivel körülvéve követte őt. Mivel ekkor már sötétedett, a lányok lámpásokat vittek magukkal, valószínűleg a férfitársaságban is voltak fáklyák, amivel legalább némileg megvilágították az utat. Amint hazaérkeztek, József barátaival leült a lakomához, ettek, ittak, énekeltek, Mária pedig barátnőivel eltűnt a nyilvánosság elől. Az ilyen menyegző nem a mi ízlésünk szerint való. Hiszen mint az eljegyzésnél, a hazavezetésnél is hiányzott minden romantika. Még ma sem szokás Keleten, hogy a menyasszony és a vőlegény, a férj és feleség mások jelenlétében megcsókolják egymást.

A későbbiek miatt fontos, hogy mikor történt József és Mária házasságkötése. Önmagában bármikor lehetett, de amíg az ellenkezőjéről meg nem bizonyosodunk, azt kell föltételeznünk, hogy József követte a helyi szokásokat. Eszerint pedig a házasságkötés ősszel történt. Akkor is, ma is a palesztinai araboknál az őszi időszak a legkedvezőbb a lagzik tartásához; megtörtént már az aratás s a szüret is. A föld kiszáradt, egyelőre megmunkálhatatlan, tehát szabad ideje is van a földműveseknek, és fedezete is van a lagzinak. A november végén érkező esőzés előtt a földhöz nem lehet hozzányúlni. A jó hangulat és a teli éléskamrák bőkezűvé tették az embereket, ami a menyegzőnél fontos mozzanat volt. Senki nem mehetett üres kézzel, s rendszerint természetbeni ajándékokat vittek. Ebből adhatta a lakodalmas ház a vacsorát, amelyet a vendégek nemek szerint szétválva fogyasztottak el. A kánai menyegző nagyszerű ellenpélda: húsvét közelében járt az idő, a borospincék ekkorra már eléggé megcsappantak, s közel sem állt rendelkezésre annyi bor, mint közvetlen a szüret után (Jn 2,12–13).

Betlehemben

Többnyire így képzeljük el a történeteket: Józsefnek egy napon el kellett mennie Betlehembe, mert a római császár azt kívánta, hogy felvétesse magát a népszámlálási jegyzékbe. Amint elintézte volna ezt az ügyet, azonnal vissza akart térni Názáretbe. Csakhogy Máriát is magával vitte, aki amint megérkeztek Betlehembe, egy istállóban megszülte gyermekét. Aztán jöttek a bölcsek keletről, tudatták Józseffel, hogyan áll a dolog Heródeussal, és sürgették, hogy Máriával és a gyermekkel együtt meneküljön Egyiptomba.

Ha azonban pontosabban utánanézzünk, az események sora másként áll előttünk. Először a korabeli Palesztina útviszonyaival találkozunk. Ezeket az utakat részben és helyenként még ma is látni lehet. Nem voltak kikövezve és gondozva. Kerécsapástól felvagdalt, hepehupás, többnyire éles kövekkel teli ösvények voltak inkább, mint rendes utak. S rendszerint toronyiránt közelítették meg céljukat, hegyre föl, völgybe le, nem sok tekintettel az emelkedőkre. Egy ilyen úton végigmenni, vagy számárháton ülve utazni is nagyon fárasztó dolog volt. Ha figyelembe vesszük, hogy Mária nem sokkal Betlehembe érkezése után szült, a háromnapos fárasztó utat terhességének utolsó szakaszában kellett volna megtennie. Máriának és Józsefnek tényleg nem lett volna otthona?

A válasz aránylag egyszerű. A gyermekségtörténetben ugyanis nem azt olvassuk, hogy „Történt, mikor megérkeztek”, hanem ezt: „Történt, hogy miközben ott tartózkodtak..” (Lk 2,6). Amennyire jelentéktelennek tűnik ez a különbség, annyira fontos számunkra. Ez ugyanis kizárja azt, hogy Mária azonnal megérkezésük után szült volna, tehát azt is, hogy közvetlen előtte utazott volna Názáretből Betlehembe. A szöveg sokkal inkább azt sugallja, hogy Mária és József már hosszabb ideje Betlehemben tartózkodott, mikor Jézus megszületett. Hogy milyen hosszú lehetett ez az idő, az idézett szövegből nem derül ki. Hónapok lehettek.

A bibliai elbeszélésre a népszámlálás oldaláról is vetődik fény. Lk 2,1–6 mondja el a népszámlálást. Egyiptom homokjából az ásatások folyamán tucatjával kerültek elő dokumentumok, amelyeket az ilyen népszámlálásnál jegyzékbe vett személyek számára állítottak ki. Ezekből kitűnik, hogy kb. 300 éven át minden 14. évben volt egy olyan népszámlálás, amelyet Lukács említ. S valószínű, hogy az, amelyik Józsefet és Máriát Betlehembe szólította, az első volt. A dátummal ellátott dokumentumokból világosan látszik, hogy a népszámlálás időszaka is az aratás után volt. S ha ez Egyiptomban évszázadokon át így volt, a közeli Palesztinában sem lehetett másként. Csak Palesztina éghajlata hűvösebb, mint Egyiptomé, így az aratás két hónappal később van: Egyiptomban július-augusztusban, Palesztinában pedig szeptember-októberben.

József éppen annyira nem örült ennek a római kényszerből fakadó utazásnak, mint zsidó honfitársai. „Mindenki fölkerekedett, hogy összeírassa magát.” De biztos, hogy nem mindenki egyszerre indult útnak. Mindenkinek személyesen kellett megjelennie, hogy a hatóságok az egész lakosságot számba tudják venni. Készült mindenki számára egy személyleírás is, ami a mi útlevelünkhöz hasonlított. Valószínűleg ez volt az egyik oka annak, hogy Mária elkísérte Józsefet. Józsefnek azonban ez a kényszerű utazás annál nyomasztóbb volt, mert azt jelentette, hogy át kellett telepednie Betlehembe. Amint ez a későbbi 14 éves ciklikus népszámlálások dekrétumaiból kitűnik, az állami szervek ekkor találtak alkalmat arra, hogy a városba özönlést csökkentsék, és gondoskodjanak a műveletlenül maradt földek megmunkálóiért. Lukács kiemeli, hogy József szülővárosa volt Betlehem, mivel „Dávid házából és családjából származott”. Valószínűleg telke és némi földbirtoka is volt itt. Sok nem lehetett, különben nem vándorolt volna el Názáretbe. Áttelepüléséhez azonban nem kért hatósági engedélyt. Ezért neki is, mint a többi elvándoroltaknak, vissza kellett térnie születési helyére, és újra művelés alá kellett fognia birtokát. Ezért költözött feleségével, Máriával és egész mozgatható vagyonával Betlehembe.

Ahogy a népszámlálás ideje és a házasságkötés napja közeledett, József előtt egyre inkább megvilágosodott az isteni gondviselés rendelkezése, mely szerint nekik Betlehembe kell költözniük. Mária a házasságuk megkötésekor terhességének negyedik hónapjának vége felé járt. Nem tarthatott már sokáig és nyilvánosságra kerül a tény, hogy terhes, azaz, hogy tiltott időben lett anyává. A Betlehembe való átköltözés váratlanul és előre ki nem számítottan megmentette Máriát barátnőinek rosszindulatú pletykáitól. Betlehem ugyanis nem sokat törődött ezzel a szegény, Galileából bevándorló házaspárral: Mária itt nyugodtan megszülhette gyermekét, anélkül, hogy bárkinek szemet szúrt volna. Az áldozat, amelyet Józsefnek a császári rendelet miatt meg kellett tennie, ára lett annak, hogy megőrizze felesége becsületét.

A Szentírás közvetlenül a népszámlálás és a Betlehembe költözés után ezt mondja: „Mária megszülte elsőszülött fiát, pólyába takarta, és jászolba fektette, mivel nem volt számukra hely a szálláson” (Lk 2,7). Az akkori szólásmód szerint az „elsőszülött” nem azt a gyermeket jelölte, akit a többiek követnek, hanem jogi kifejezés volt. Azt a gyermeket jelölte, „aki megnyitja anyja méhét”. Ezt a gyermeket meg kellett váltani, mert minden elsőszülött az Uré az egyiptomi kivonulás óta.

Itt viszont az események eddigi módon történő rekonstruálása fehér folthoz érkezik, amit nem tudunk biztonsággal kitölteni. Hogyan kell értenünk a szállást és a barlangot? Egy olyan kicsi helyen, mint Betlehem, amely ráadásul a Jeruzsálem–Hebron főútvonaltól távol fekszik, nem volt karavánszeráj, amit az irgalmas samaritánusról szóló példabeszéd feltételez, tehát nem volt sokak számára szállás és fogadó. Inkább, hasonlóan a mai kis palesztinai arab helységekhez, a falu szélén egy egytermes épületről lehet szó, amelyben a helység férfiai szoktak találkozni. Ha egy kereskedő éppen arra járt, a ház rendelkezésére állt, állatai számára pedig a közeli barlangok egyikében talált berendezett istállót. A jászol nem fából volt, mert ezt a téli időszakban biztosan fölhasználták volna tüzifának. Inkább falazott vályú lehetett, amelyet az állatok abrakolására és itatására lehetett használni. Mivel ezt az istállót senki sem gondozta, s egy átutazó kereskedőnek sem jutott eszébe, hogy kitisztítsa, valószínűleg egész Betlehem legpiszkosabb helye lehetett.

Ha Mária és József már bizonyos ideje Betlehemben tartózkodott, amikor Jézus született, hogyan magyarázható, hogy ez alatt az idő alatt nem találtak más helyet, s hogy ebben a barlangban kellett menedéket keresniük? Itt pusztán találgatásokra vagyunk utalva. Könnyen elképzelhető, hogy megérkezésük után először a szállást keresték föl, ami a betlehemi származású József előtt ismerős volt. Valószínűleg az volt a szándékuk, hogy itt maradnak addig, amíg Józsefnek nem sikerül valami rendes lakóhelyet teremtenie. Ha nem is házat, hát legalább egy barlanglakást, amit még manapság is találni Palesztinában. Lehet, hogy túl hamar érkezett meg az esős időszak, s éppen, amikor érkezett Mária szülésének ideje, egy utazó vette igénybe a szállást. Mindenesetre „nem volt számukra hely a szálláson”, s a szükségétől űzve az istállóban kellett Máriának meghúznia magát. Ez egy lehetséges magyarázat arra, hogy miért kellett Jézusnak ezen a helyen születnie, annak ellenére, hogy József és Mária már előbb Betlehemben voltak.

Nem nehéz elképzelnünk, hogy mit csinált József Betlehembe érkezésük után. Nyilvánvalóan az volt a szándéka, hogy saját otthont teremtsen, s munkát keres a saját szakmájában. Mt 13,55 és Mk 6,3 szerint „tekton” volt, amit általában ácsnak fordítanak. Ez azonban nem egészen helyes. A tekton inkább egy olyan embert jelent, aki a falvakban szokásos egy-két helyiséges házak építésével foglalkozik, tehát általános építőmester. Ezeket a házakat úgy építették, hogy a rendszerint kőből felrakott oldalfalakra bárdolatlan gerendázatot fektettek, erre ágakat raktak keresztbe, és agyaggal tapasztották a tetőt. Betlehemben egészen a legújabb időkig a sajátos helyi foglalkozás a kőfaragás volt. Jézus követte József foglalkozását, és beszédeiben gyakran utal rá, de soha nem ácsmunkára

hivatkozik, hanem házépítésre, alapokra, szegletköre, tehát az általa is űzött „tekton” mesterség elemeire.

József Betlehembe érkezésekor, s talán még utána is hosszabb ideig aránylag kis felszereléssel rendelkező munkás volt, akinek gondoskodnia kellett fiatal feleségéről. Vajon ott állt-e ő is a piacon azok között, akik arra vártak, hogy valaki megfogadja őket? Vagy azonnal mesterként kezdhették dolgozni?

Nem a születés elbeszéléséből, hanem a pásztorok történetéből tudjuk, hogy Jézus éjszaka született. Ezek a pásztorok nyájaikat éjszakára összerelték egy akolba, amely Betlehem közelében, talán a völgy túlsó oldalán volt. Egyikük őrködött, míg a többi aludt vagy valamivel szórakozott. Ezeket a pásztorokat általában jóságos, egyszerű, kicsit naiv embereknek képzeljük el. Ha viszont összegyűjtjük azokat az adatokat, amelyekről a hagyomány megfélekedett, egy elképzeléseinktől nagyon eltérő kép áll előttünk. Edzett férfiak voltak, akik egész évben, esőben és viharban egyaránt a szabadban voltak, s éjszaka is nagyon keveset és kényelmetlen körülmények között pihentek. Tavasszal minden zöldellt, de ahogy múlt az idő, úgy kellett egyre többet vándorolniuk legelőt keresve a folyóvölgyek és források vidékére, ahol azonban sok veszély leselkedett rájuk. Dávid meséli Saulnak, hogy pásztor korában, ha medve vagy oroszlán támadt a nyájra, utánuk ment és megölte őket. Jézus a nyájra támadó farkasokat említi. Ezekkel mind számolniuk kellett a pásztoroknak.

Ennek a kemény életnek megvoltak a maga kísértései is. A pásztorok nem a saját nyájaikat őrizték, hanem gazdag parasztokét vagy egy gazdag városi emberét. Nem tartották lopásnak, ha egy-egy bárányt a saját hasznukra megöltek. Ha az évi számadásnál ez kiderült, kimagyarázták a dolgot. Ezért általában tolvajoknak és megbízhatatlan embereknek tartották őket. Megtiltották, hogy bíróság előtt tanúskodjanak, és egy sorba állították őket a rablókkal és gonoszokkal. Éppen ezért keveset érintkeztek a városi emberekkel, és helyzetüknél fogva bizalmatlanok voltak velük szemben.

A pásztoréletet egészen kicsi korukban kezdték, s ez lehetetlenné tette, hogy tanuljanak és művelődjenek. Ez vallási életükre is érvényes volt. Zsinagógát aligha láttak belülről, s csak nagyon ritkán vetődtek el a jeruzsálemi templomba. Sem idejük, sem pénzük nem volt arra, hogy a mózesi Törvény minden előírását megtartsák, nem is beszélve a rabbik egyre gyarapodó apró szabályairól. Népük hitének alapvető tényeit vallották: hitték Istent, tisztelték a templomot, és mindenekelőtt vártak egy szociális és politikai fordulatot hozó Messiást. Valószínűleg állandóan készen álltak arra, hogy egy ilyen Messiásért harcba szálljanak.

Jézus szeretettel nyilatkozott a pásztorokról és a pásztoréletről. Annál is inkább megtette ezt, mert az Ószövetségben Jahve maga is pásztornak nevezte önmagát. Mikor egy angyal a Messiás születését hírül adta a pásztoroknak, ez örömhírt jelentett számukra, s a „mennyei seregben”, amely megjelent mellettük, valószínűleg már a hadsereget látták, amelyet Isten a Messiás rendelkezésére fog bocsátani. Hogy a Messiás Betlehemben születik, ez megegyezett elképzeléseikkel és várakozásukkal. Számukra az sem jelentett különösebb nehézséget, hogy a leendő Messiást egy újszülött gyermekben ismerjék föl, jöllehet mások meg voltak győződve róla, hogy a Messiás felnőttként fog megjelenni.

Abban sem láttak semmi problémát, hogy elhiggyék: az Istentől küldött Messiás jászolban fekszik. Úgy látszik, hogy a közelben ez egyértelmű helymeghatározás volt: azonnal tudták, hova kell menniük. Nyilván csak a már említett barlangban volt épített jászol. És „sietve elmentek Betlehembe”. Egyiküknek, természetesen a legfiatalabbnak, ott kellett maradnia a nyájnál.

A népi képzelet úgy tudja, hogy a pásztorok ajándékokat vittek Jézusnak, s ebben kétségtelenül igaza van. Akkoriban senki sem léphetett egy nála hatalmasabb elé anélkül, hogy valami ajándékot ne vitt volna neki, és a lába elé ne tette volna. A napkeleti bölcsek is ajándékot hoztak a zsidók újszülött királyának. Amikor viszont Saul királlyá lett, „néhány

semmirekellő ember azt mondta: Mit tud ez rajtunk segíteni? És nem hoztak neki ajándékot” (1Sám 10,27), azaz nem hódoltak előtte.

Mikor Mária a pásztorok elbeszélését hallotta, nem kerülhette el a figyelmét, hogy Isten éppen a szegénységüket választotta ismertetőjelül: a pásztorok az istállóban lévő jászolról ismerhették föl a gyermeket.

A szentírási elbeszélésből tudjuk, hogy a pásztorok másoknak is elmondták azt, ami velük történt. Kiknek és hányszor, azt nem tudjuk, de „mindenki, aki hallotta, csodálkozott”. Úgy látszik azonban, hogy a pásztoroknak nem nagyon hittek, hiszen általában nem bíztak meg bennük az emberek. Amit szavuk igazolására föl tudtak hozni, az az angyali jelenés volt – amit a többiek könnyen minősíthettek képzelgésnek –, s az angyal szavának teljeseése a jászolban fekvő gyermek megtalálásakor. De hogy a Messiás egy piszkos istállóban szülessen és a jászolban feküdjék, az túl nagy képtelenségnek tűnt ahhoz, hogy mások személyesen is utánanézzenek. A szöveg sejteti ezt az általános hitetlenkedést, amikor hozzáfűzi: „Mária azonban szívében őrizte ezeket az eseményeket, és el-eligondolkodott rajtuk.”

A többi emberrel szemben ezek az események sok mindent megértettek velem, és elmélyítették a hitét. Majdnem kilenc hónap elmúlt már azóta, hogy Erzsébet részéről az angyali üdvözlés természetfölötti eseménye és a foganás meglepő igazolást kapott. Ezután azonban mint fiatalasszonynak sok gonddal kellett küzdenie: az átköltözés Betlehembe, az új helyen az első hónapok gondjai, végül az istállóban való szülés. A pásztorok látogatása hirtelen fényt gyújtott az elmúlt időszak sötétségében.

Annak egyébként, hogy a pásztorok szava nem talált hitelt az embereknél, megvolt a jó oldala is. Ha ekkor fölfigyeltek volna Jézusra és nyilvánossá válik a Messiás születése, biztosan Heródesnek is fülébe jutott volna a hír. Besúgóí voltak a nép között, bizonyára Betlehemben is, hiszen ez volt a régi királyi család fészke. Ha hittek volna az emberek a pásztoroknak, a Szent Család helyzete nagyon súlyossá válhatott volna.

A Napkeleti Bölcsék

Mária életének egyéb fejezeteit csak nagyon vázlatosan ismerjük. A napkeleti bölcsék látogatása után a Szent Család Egyiptomba menekült, majd visszatért Názáretbe – így mondja el Máté. Lk 2,39 szerint viszont azt gondolhatnánk, hogy a Szent Család azonnal Jézus templombeli bemutatása után visszatért Názáretbe. A lukácsi gyermekségtörténet szerzőjének azonban az volt a célja, hogy bemutassa: a kicsi Jézusban „mindaz, amit az Úr törvényében megírtak, beteljesedett”. Sem a keleti bölcsék, sem az egyiptomi menekülés nem tartozott a törvény megtartásának körébe. Ezért elhagyta a Szent Család további betlehemi tartózkodását és az egyiptomi menekülést, és írói szándékának megfelelően lezárta a történetet a 2,39 rövid megjegyzésével.

Valójában József és Mária a templomban történt bemutatás után is Betlehemben maradt, ahová át kellett települniük. Elmúlt egy év, vagy még hosszabb idő is anélkül, hogy rendkívüli esemény történt volna, míg egy éjszaka a napkeleti bölcsék fölkeltek a Szent Családot. E látogatás történetét, ahogy Máté a 2,1–12-ben leírja, többen legendának vagy a csodára éhes fantázia szüleményének tartják. Ha azonban veszi valaki a fáradságot, hogy a népi fantázia kiegészítéseitől elkülönítse azt, amit a szöveg valóban mond, kiderül, hogy e föltevés jogtalan.

A szöveg mágusokról, bölcséről, Zarathusztra vallásának szolgáiról beszél, akik Mezopotámiában telepedtek le, és ott elsajátították a babiloni csillagjósolást és a csillagászatot. Előzetes számításaiknak megfelelően megfigyeltek egy csillagot, amelyet a Nap jó ideig elfödött nappali fényével, egyszer csak azonban az éjszakában újra látható lett. Ez ennek a csillagnak a Napot megelőző (héliakus) fölkelése volt. Ehhez a tisztán csillagászati jelenséghez a bölcsék csillagjós értelmezést csatoltak, miszerint az égbolton tapasztalt

változásoknak megvan a megfelelő eseménye a földön is, amelyet helyes értelmezéssel meg is lehet találni. Föltételezések és különböző meggondolások alapján, amelyek számunkra alig ismertek, arra a meggyőződésre jutottak, hogy nyugaton egy királyi gyermek született, aki számukra és az összes ember számára is nagy vallási jelentőséggel fog bírni. Mezopotámiától nyugatra akkoriban egyetlen királyság volt, Heródes királysága Palesztinában, amit a csillag közvetlenül nem árult el, ahogyan Jeruzsálemről sem beszélt nekik. Ezek ismeretét útközben, kérdezősködéssel kellett megszerezniük. A szöveg világosan kizárja azt, hogy a csillag vezette volna őket keletről Jeruzsálembe; hiszen ők a csillagot csak felkelni látták. S nem kis idő telt el a csillag megfigyelése és Jeruzsálembe érkezésük között. A csillag megfigyelése és kiértékelése, a kapcsolatfelvétel egymás között, az elhatározás megszületése, hogy személyesen is fölkeresik az újszülött királyt, az utazás előkészítése, a kedvező évszak kiválasztása, amely lehetővé tette a szíriai sivatagon való biztonságos átkelést – mindez érthetővé teszi, hogy Heródes később miért a kétévesnél fiatalabb gyermekeket ölette meg. Jézus ugyanis a bölcsek látogatásakor egyéves, vagy valamivel idősebb volt.

Jeruzsálembe érve a bölcsek nem csináltak titkot a dologból. Azt azonban hamarosan megtudták, hogy a királyi házban nincs újszülött. Kérdezősködésük a jeruzsálemi emberekben kétségtelenül azt a benyomást kelthette, hogy ezek a mágusok politikai dolgokban végtelenül naivak, ami a tudomány embereinél nem szokatlan jelenség. Közben azonban a király füléhez is eljutott a hír, hogy kik ezek a bölcsek és mi járatban vannak. A király ekkor már – uralkodásának vége felé – rendkívül gyanakvóvá vált, érthető, hogy a hír megzavarta. De Jeruzsálem vezető körei is nyugtalanná váltak: vajon e hír következtében kire fog lesújtani a király vak gyűlölete és hatalomféltése? Hamarosan kiderült, hogy maga Heródes vette kézbe a dolgot. Megtudakolta illetékes zsidó helyekről, hogy hol kell a Messiásnak születnie. Amint meghallotta, hogy Betlehembe várják, azonnal titkos követet küldött, aki érintkezésbe lépett a király ottani bizalmas emberével. Betlehem mindössze hét-nyolc kilométerre fekszik Jeruzsálemtől délre, így Heródes egy fél napon belül megtudhatta, hogy Betlehemben semmiféle messiási mozgolódást sem lehet tapasztalni.

Ezzel a király számára két lehetőség adódott: vagy semmi sem igaz abból, amit a bölcsek megfigyeltek, tehát nincs új trónkövetelő; vagy annyira titokban tartják a születését, hogy egyelőre senki sem tud róla. A biztosabb utat választotta, s ezen utóbbi lehetőséggel számolva, titokban hívatta a bölcseket, azaz minden külsőség nélkül, még egyszer kikérdezett tőlük minden körülményt – hogyan látták a csillagot, miért értelmezték éppen az ő országában születő királyi gyermekre – s még aznap este saját követeiként küldte őket Betlehembe, hogy keressék meg a gyermeket és hozzanak hírt róla. A bölcseket meglepte, hogy a király nem megy velük, de ekkor még nem sejtették az igazi okot. Ha a király velük ment volna, ami szükségszerűen kíséretet is jelentett volna, illetve emberei közül adott volna a bölcsek mellé valakiket, úgy senki sem nyilatkozott volna a gyermekről. Hiszen ők is legalább annyira bizalmatlanok voltak Heródeshez, mint ő a néphez. Így aztán miután a bölcseket pontosan eligazították Betlehem fekvéséről és az oda vezető útról, ők útra keltek a csillagos éjszakában. A király parancsára megnyitották a város egyik kapuját, amelyen át a bölcsek szinte észrevétlenül elhagyhatták a várost.

Miután elindultak a Betlehembe vezető úton, fenn az égen újra megpillantották azt a csillagot, amelyet héliakus felkelésében már láttak. Jeruzsálemben nem figyeltek rá, és a város hideg szellemi atmoszférája után a csillag megpillantása nagy örömet jelentett számukra. „A csillag vezette őket, míg meg nem állt a hely fölött, ahol a gyermek volt.” – Most viszont nagyon kell vigyáznunk arra, hogy bele ne olvassunk a szövegbe olyasmit, ami nincs benne. Az elbeszélés ugyanis itt különösen szűkszavú és nem beszél oksági kapcsolatokról; csupán a nyilvánvaló dolgokat mondja el. A bölcsek útja nem tarthatott annyi ideig, hogy a csillag az égen észrevehető helyváltoztatást végezhetett volna. Állandóan a bölcsek előtt volt, mert útjuk dél felé vezetett.

Mikor a sötét helységbe megérkeztek, meg kellett állniuk, hogy tisztázzák, hogyan is folytassák a keresést. Bizonyára nem volt kellemes alvó embereket fölvernük és egy olyan újszülött után érdeklődniük, akinek még a nevét sem tudták. Bizonyára nem egy helyen gorombán utasították el őket. Miközben megálltak, a csillag is mozdulatlaná vált szemükben. S nem azért álltak meg, mert a csillag megállt, hanem a csillag azért látszott mozdulatlanak, mert ők maguk álltak meg; a szöveg nem állítja ennek ellenkezőjét! Zavarukban fölnéztek a csillagra, hogy melyik ház fölött áll, anélkül, hogy előre tudták volna, hogy a csillag tényleg a jó helyre vezette-e őket. A fordulat: „míg meg nem állt a hely fölött, ahol a gyermek volt”, visszatekintés arra, ami tényleg történt. A csillag pedig itt is megmarad természetes szerepében. Hogy a csillag égen elfoglalt helye a Betlehemben keresett hely megtalálását eldöntötte, ez nem csoda, és a szöveg nem is így beszél róla.

Beléptek a házba, amelyet a csillag mutatott meg nekik, és „megtalálták a gyermeket és anyját” és természetesen Józsefet. A Máté evangélium gyermekségtörténete soha nem nevezi Józsefet Jézus atyjának, mint Lukács 2. fejezete.

Nagyon értékes tudásanyag volna számunkra, ha tudhatnánk, hogy a Szent Család és a bölcsek közötti ismerkedés hogyan történt. A szűkszavú leírás azonban erről semmit sem mond, mert amiről nem volt biztos tudása, arról nem beszélt. A bölcsek jövetelének egyrészt szimbolikus jelentése volt, amennyiben arra utalt, hogy Jézus a pogány világ Üdvözítője is, másrészt megvilágította Mária előtt, hogy mit is jelenthet Simeon szava: „világosság a pogányok megvilágosítására”.

A bölcsek a keleti szokás szerint tiszteletből térdre borultak a gyermek Jézus előtt. Letérdeltek, és homlokukkal érintették a földet annak kifejezésére, hogy egészen szolgálatára állanak. A hagyományos görög szöveget ezen a ponton gyakran „imádásnak” fordítják, de ez a jelentés nem illik bele a szövegösszefüggésbe. Ugyanis semmi alapunk nincs arra, hogy a bölcsek Jézusban az Isten Fiát is felismerték volna.

Mint a pásztorok, a bölcsek is ajándékot hoztak. A három ajándékból joggal következett arra, hogy három bölcs érkezhett. Hamarosan kiderül, hogyan fogadhatta József ezeket az ajándékokat. Úgy látszik, hogy a bölcsek a maguk keletarámi nyelvvel könnyen megértették magukat Józseffel, aki nyugatarámi nyelvet beszélt. Elbeszélhettek neki mindent, ami aztán József közvetítésével az általunk is ismert elbeszélésbe is bekerült. József figyelemmel hallgatta, milyen érdeklődést tanúsított Heródes a gyermek iránt. József és Mária arcán valószínűleg világosan kifejeződött annak felismerése, hogy mindez csak rosszat jelenthet. Mikor a bölcsek ezt látták, maguk is megrémültek. Most fogták föl a király gyilkos szándékát, ami miatt nem tartott velük, hanem követként előreküldte őket. Ha megteszik, amit a király kért tőlük, a kezére játszanak és halálos veszedelembé sodorják Jézust. „Álmukban intést kaptak, hogy vissza ne térjenek Heródeshez”, azaz Isten úgy irányította őket belülről, hogy nem tértek vissza Heródeshez. Természetesen még azon az éjszakán menekülve kellett távozniuk, hogy életüket meg tudják menteni.

A bölcsek látogatása volt az oka annak, hogy a Szent Családnak Egyiptomba kellett menekülnie, és hogy a betlehemi gyermekeknek meg kellett halniuk. Az egyiptomi menekülésről nagyon keveset tudunk. Egyiptom a maga bálványimádásával Mária és József számára a borzalom helye lehetett. Mindketten fölszabadultak, amikor visszatérve újra „Izrael földjére” léphettek. József Júdeaába akart visszatérni, nyilvánvalóan Betlehembe, ahol a menekülés előtt letelepedett. De Heródes utóda, Archelaus éppoly kegyetlennek mutatkozott, mint atyja. Bár valószínűtlennek tűnt, hogy Jézus születéséről és további sorsáról valamit is tudhatott volna Archelaus, mégis biztosabbnak látszott elkerülni őt. József, hogy Jézust megóvja ettől a veszedelemtől, régi lakóhelye, Názáret felé fordult, amely Heródes Antipász hatalma alá esett. Igaz, hogy ő is Heródes fia volt, de nem volt annyira zsarnok. Jézus ekkor négy éves lehetett. Ezzel elkezdődött a Szent Család számára az az időszak, amelyet a rejtett

názáreti éveknek nevezünk. Minden valószínűség szerint ebbe a periódusba esik József halála is.

Mária halála és mennybevétele

Jóllehet Mária halálának időpontját föltétlen bizonyossággal nem tudjuk megmondani, bizonyos valószínűséggel a kérdés megközelíthető.

Nem szabad elfeledkeznünk arról, hogy Jézus halálakor még semmiféle mariológia nem létezett. Nem is létezhetett, hiszen az ősegyház először Jézus személyének teológiáját dolgozta ki, s csak azután vált lehetségessé, hogy Máriának Jézushoz és híveihez fűződő viszonyát is részletesen kibontsák és fokozatosan ismertté tegyék. Arra azonban gondolnunk kell, hogy legalább azon asszonyok kis körében, akik Jézus kíséretében voltak, Máriát tiszteletteljes megbecsülés övezte. A gyermekségtörténet, amely nagyrészt tőle származik, bizonyosságot ad erről (Lk 1–2).

Egészen félrevezető az a vélemény, hogy Mária egyáltalán nem halt meg. Kétségtelen, hogy Mária szeplőtelenül, tehát az eredeti bűn nélkül fogantatott, s biztos, hogy a halál a bűn következménye. De Jézusra még inkább áll, hogy mentes volt a büntől, és Ő is meghalt. A földön a szenvedés is a bűn következménye, ennek ellenére nemcsak Jézus viselte a szenvedéseket, hanem édesanyjának is jócskán kijutott belőlük. Egyáltalán nincs megfelelő alap annak feltételezésére, hogy Mária nem halt meg. Végül is a halál, amit az ember önként elfogad Isten kezéből, a legnagyobb áldozat, amit ember Istennek adhat, még akkor is, ha ezt a halált úgy fogadja az ember, mint az Istennel való végső egyesülésre vezető utat. Miért tennénk kétségessé Mária esetében ezt az életet betetőző végső áldozatot? Éppen ezért magától értetődőnek tartjuk, hogy Mária meghalt.

Órá is érvényes: „Nem nagyobb a tanítvány mesterénél, sem a szolga uránál” (Mt 10,24). Mária Jézus hűséges tanítványa és szolgálója volt, nemcsak annak vallotta magát, hanem tényleg az volt. Követte Mesterét, Urát és Fiát útjának végéig, a haláláig.

Gyakran Jézus feltámadása és az Egyház születése után úgy képzeljük el magunknak Máriát, mint a hívők jóságos édesanyját és az apostolok tanítóját, akiknek mélyeséges bölcsességgel és látással ad tanácsokat és jövendöléseket. Egyértelműen ezt sem lehet igazolni.

Jézus halála és mennybemenetele után Mária egyetlen egyszer szerepel. Lukács mondja az Apostolok Cselekedeteiben: „Mindezek (ti. az apostolok) az asszonyokkal, Máriával, Jézus anyjával és testvéreivel együtt egy szívvel-lélekkel állhatatosan imádkoztak” (1,14). Az „asszonyok” nem lehettek mások, mint akikről a szenvedéstörténetek is megemlékeznek. Jézus testvéreiről már korábban megemlékeztünk. Ez a vers a mennybemenetel és a pünkösöd közé eső időről beszél. A forrás, amelyet Lukács használt, és maga Lukács is fontosnak tartotta megemlíteni, hogy Mária is ott volt az imádkozók között, ha nem is vezető helyzetben. Mindenesetre ez bizonyosság amellet, hogy Máriát megbecsülték. Bizonyos, hogy ez a megbecsülés nem csökkent Mária életében, ezért föl lehet tenni a kérdést, hogy miért nem beszélnek róla a későbbi újszövetségi iratok? János a kilencvenes években beszéli el Máriáról a kánai menyegző eseményét, de ez még Jézus életében történt. Mária életének további szakaszáról semmit sem tudunk a szent iratokból.

Lukács e följegyzéséből látszik, hogy Mária ahhoz a kis csoporthoz tartozott, akik hittek Jézus Messiás-voltában, vallották őt, de egyelőre még elvegyültek a templomban imádkozók között. Hogy Mária előtt említi az asszonyokat, erre később magyarázatot fogunk kapni. Hogy Jézus „testvérei” előtt említi őt Lukács, ennek valószínűleg az a magyarázata, hogy szoros kapcsolatot tartott velük. Jézus haláláig ezek a „testvérek” nem csatlakoztak hozzá (vö. Jn 7,3–8). Jézus halála azonban láthatóan annyira megrázta őket, hogy Mária hatására csatlakoztak Jézus követőihez.

De miért nem említik Máriát az ezt követő időben? A hallgatásra az egyik magyarázat az lehet, hogy Mária hamarosan eltávozott az életből. Az Apostolok Cselekedetei még két, az előzőhöz hasonló helyzetet ír le, amelyek a Pünkösdhöz közel eső időről számolnak be (2,42 és 4,32–33). Lett volna tehát alkalom arra, hogy Máriáról még szó essék. De nem beszélhettek róla, ha már nem volt az élő hívek sorában.

A források azonban még egy helyen hallgatnak. Máté, Márk és Lukács fontosnak tartják megnevezni azokat az asszonyokat, akik ott voltak Jézus halálánál és temetésénél, de nem említik meg Máriát. Felsorolják elsőnek Mária Magdolnát, aztán Máriát, a fiatalabb Jakab anyját és Szalómét, Zebedeus fiainak anyját. Ők azok, akik „távolról figyelték a történeteket”, majd anélkül, hogy részt vettek volna a temetésben, megfigyelték, hova temetik el Jézust.

Ha már egyszer jelen voltak a történetknél, fölöslegesnek tűnhet az a megjegyzés, hogy „szemlélték” a történeteket. De ezzel a megjegyzéssel a szerzők azt akarták hangsúlyozni, hogy ezek az asszonyok tanúi a történeteknek, mégpedig szemtanúi. Igaz, hogy az akkori felfogás szerint asszony nem alkalmas tanúskodásra, de ez csak a bírói eljárásokra vonatkozott, és ott is ismertek kivételt. S nem véletlen, hogy három asszonyt neveznek meg, hiszen minden tanúskodáshoz legalább két vagy három tanú kellett.

Miért hiányzik Mária e tanúk közül? Különválasztva kell vizsgálnunk a temetést és Krisztus halálát. A temetéskor nemcsak Mária, hanem Szalóme neve is hiányzik. Ennek magyarázata pedig a következő lehet: amikor Jézus meghalt, sem Szalóménak, sem a többi jelenlevőnek nem volt sejtelve arról, hogy ezek után mi következik. Maga Arimateai József sem tudhatta előre, hogy megkapja-e az engedélyt a temetésre Pilátustól, hogy legalább a végtisztességet megadhassák a holttestnek. Nem várhattak másra, mint ami általában a kivégzett gonosztevőkkel történni szokott, és a két latorral meg is történt: még a kereszten eltörték alsó lábszárcsontjukat, hogy ne tudjanak elmenekülni esetleg barátaik segítségével, aztán levették a keresztről és megölték őket. Holttestüket egy kordéra dobták és közös sírba helyezték. Senki sem kísérhette, még siratni sem volt szabad őket. Jézus lábszárát nem törték el, mert mire erre került volna a sor, meghalt. De a továbbiakban Jézussal is mindennek úgy kellett volna történnie, mint a másik két megfeszítettel.

Mi értelme lett volna, hogy Mária még ezt is mind végignézze? Jézus meghalt. Mária már nem tehetett érte semmit, s nem volt szabad még a halottnak járó tiszteletet sem megadni. Szalóme, Mária unokahúga, hogy megkímélje Máriát a további gyötrelmekről, ekkor valószínűleg hazakísérte őt. Ez lehet a magyarázata annak, miért nem szerepelnek Jézus temetésének tanúi között.

Magyarázatot igényel az is, hogy a szinoptikusok miért nem említik Máriát mint a keresztnél történt események tanúját? A szenvedéstörténetek mai formájukban évtizedekkel a történetek után kerültek leírásra, de alapjukat megbízható szájhagyomány adta, amely egész szoroson kapcsolódik Jézus halálának eseményéhez. Az asszonyok elmondták élményeiket az apostoloknak, ezek pedig a kezdet kezdeté óta magyarázták a népnek, hogyan történt Jézus halála, és mi minden történt a keresztnél. A zsidók számára képtelenségnek hatott az, hogy a Messiást a rómaiak meg tudták ölni. De a szenvedéstörténet elbeszélése folyamán nemcsak az derült ki, hogy Jézus önként, ártatlanul szenvedett, és szabadon vállalta a kínokat és a halált, hanem Isten hatalma is megmutatkozott, s így a szenvedés elbeszélése ragyogó igazolása és védelme lett Jézus művének.

Ebben az elbeszélésben fontos szerepet játszott a tanúk neve. De csak akkor volt értelme e nők néven nevezésének, ha még alkalmuk volt a hallgatónak megkérdezni őket az elbeszélte dolgok hitelességéről. Később már nem lett volna értelme a nevüket megjegyezni, ha egyáltalán emlékeztek is volna rájuk. Ha Mária neve nem szerepel közöttük, ennek kézenfekvő magyarázata, hogy már nem volt elérhető, mivel földi életét már befejezte. Nem zárja ki ezt a megokolást az a föltevés sem, hogy azért nincs szó Máriáról, mert Jeruzsálemet elhagyva visszatért volna Názáretbe. Ugyanezt lehetne állítani Szalóméről, aki nyilvánvalóan

hazatért férjéhez, Zebedeushoz, és mégis szerepel a neve. Tehát ha Mária akkor, amikor a szenvedéstörténet elbeszélése kiformalódott, még életben lett volna, érthetetlen lenne, hogy róla hallgatnak. Ha viszont már meghalt, egészen természetes, hogy nem szerepel a neve.

Nem képtelenség ezek után, ha feltételezzük, hogy Mária még ugyanabban az évben meghalt, amikor Jézus, vagy egészen hamarosan utána. Ehhez a következőket gondoljuk meg: Jézus nagyon valószínű számítások szerint 30-ban halt meg. Mária ekkor 54 év körüli lehetett. Ma nem különösebben magas életkor ez, de akkor más volt a helyzet. A római múzeumokban számtalan olyan sírkövet látni, amelyeken olvasható a halott életkora. Meglepő, hogy a nők közül milyen sokan haltak meg 20 éves korban, vagy még előbb, s mennyire kevesen értek meg ötven, vagy ennél több évet. Ha ezt figyelembe vesszük, Mária a maga 54 évével öregasszonynak számított, akire már nem sok idő várt a dolgok normális menetében. Persze voltak, mint minden általános szabály alól, itt is kivételek: Erzsébet és a 84 éves Anna. De ha Mária 54 éves korában meghalt, ebben senki semmi rendkívülit nem látott.

Végül Mária lelkiállapota kétségtelenül hatással volt a sorsára. Számára Jézus volt az élet, elsősorban özvegysége napjaiban. Még az is súlyosan érintette volna, ha Fia természetes halállal hal meg (a naimi ifjú anyjának sorsára jutott volna!). De neki azt kellett átélnie, hogy Fiát ellenségei erkölcsileg is, testileg is tönkre teszik. Erkölcsileg úgy, hogy felheccelték a népet és azok az ő jótevő Fia helyett a gonosztevő Barabásra szavaztak; testileg pedig azzal, hogy a leggyalázatosabb halálnemet szánták neki, amit csak el lehetett képzelni. Az édesanyjai szív szenvedését leírni nem lehet, de bizonyára nem lépjük át a valóság határait, ha azt mondjuk, hogy belsőleg Mária a Fiával együtt meghalt. Ezek után nem sok kellett, hogy ez külső életében is bekövetkezzék és egészen kialudjék élete lángja.

Persze Jézus feltámadása és mennybemenetele Mária számára is lényeges fordulatot jelentett, de Mária ekkor már nem ebben a világban keresi az életet. Minden vágyával ott van, ahol megdicsőült Fia él. Ilyen meggondolások alapján sem lephet meg senkit, ha Mária hamarosan Jézus mennybemenetele után elment a Fia után. Ezt a föltevést még egy meggondolással megerősítjük, aminek önmagában nincs történeti bizonyító ereje, de mélyebben érthetővé teszi történeti jellegű következtetésünket: Jézus szenvedése közben az „Íme a te fiad!” szavakkal természetfeletti feladatot bízott anyjára. Ettől kezdve Máriának minden tanítvány édesanyjának kellett lennie, vagy még általánosabban, mindazok édesanyja lett, akikért Jézus meghalt. Ennek a feladatnak az volt a feltétele, hogy a Megváltó édesanyja volt, aki élők és holtak megdicsőült Urává lett. Feladata pedig az, hogy édesanyaként közbenjáró legyen Fiánál. Hogy ezt az anyai, s ezért nagyon személyes feladatot teljesíteni tudja, nemcsak a rábízottak szükségait és érdekeit kell ismernie, hanem Jézus szándékait és terveit is. Mindebben a rábízottak földi élete nagyon alárendelt szerepet játszik, hiszen a megváltás is és Mária közbenjárása is eszkatologikus természetű. Emiatt magától értetődik, hogy Mária ezt a szerepet földi életében nem tölthette be, hacsak nem tételezünk föl egy állandó, rendkívül csodás isteni beavatkozást, amellyel informálódott volna mindenről. Mint természetfeletti édesanyjának ott van a helye az égben, Fiának trónja mellett.

Ebből a szempontból nézve sem volt már maradása Máriának a földön. Egyedül az áll összhangban természetfölötti feladatával, ha minél előbb elment Fiához az égbe.

Persze a felsorolt bizonyítékok közül egynek sincs cáfolhatatlan kényszerítő ereje, de összességükben olyan alapot adnak, amely érthetővé teszi a forrásokban talált híradásokat, illetve hallgatást.

Vannak néhányan, akik azt feltételezik, hogy Mária Jézus halála után kivándorolt, és Efezusban telepedett le. Ennek lehetőségét azonban néhány történeti adat kizárja: amikor Pál apostol 54-ben Efezusban járt, nem talált még keresztényeket, tehát János apostol csak ezután jött ide. Mégpedig aránylag későn, mert először maga Pál apostol volt az efezusi egyház püspöke, később pedig Timóteus, akihez 63–64-ben leveleit írta. János apostol csak 67-ben,

Pál halála után jöhetett Efezusba, Máriának viszont ekkor már 90 év körülnek kellett volna lennie, amire semmiféle adat nem szolgáltat egyébként alapot.

Jeruzsálemben már az 5. században megemlékeztek a Boldogságos Szűz égi születésnapjáról. Az ünnepet *Dormitio sanctae Mariae*, 'a szentséges Szűz elszenderülése' névvel illették. A 6. században egész Keleten elterjedt az ünnep. Róma a 7. században vette át, s itt a 8. századtól *Assumptio beatae Mariae*, 'a Boldogságos Szűz menybevételé'-nek nevezték.

*

Szent Melitónnak, Szárdesz püspökének könyve Szűz Mária mennyekbe való átviteléről:

Melitóntól, Krisztus szolgájától, a szárdeszi egyház püspökétől Laodiceában együtt lévő, tiszteletreméltó testvéreinknek az Úrban, üdvözlés. Visszaemlékezéseimben gyakran írtam egy bizonyos közlünk való Leukioszról, ki az apostolok hatására megtért, de egészen más értelemben és meggondolatlan lélekkel tanított, az igazság útjáról eltávolodván, könyveiben az apostolok tetteiről sok mindent összeírt; azok erényeiről sokfélélt és merőben különböző dolgokat mondott, tanításukról igen sokat összehazudott azt állítván, ők voltaképpen másképpen tanítottak, és úgy tüntette föl, hogy saját istentelenségei azok mondásaiból nyernek igazolást. De nemcsak a maga szándékait támasztotta ilyenképpen alá, hanem a boldogságos mindig Szűz Istenanya, Mária mennyekbe való átvitelét éppolyan istentelen módon becsmérelte, úgyhogy Isten egyházában ezeket nemcsak hogy bűn felolvasni, hanem még hallgatni is kárhuzatos. Mi pedig, a ti kéréseiteknek engedve, mindazt amit csak János apostoltól hallottunk, most egyszerűen megírjuk néktek, bár mindezt irántatok érzett testvéri szeretetünkben már elmondottuk. Nem különféle, az eretnokségek következtében elfajzott nézeteket fogadtunk el, hanem az Atyában a Fiút, a Fiúban az Atyát, az istenségnek, az oszthatatlan lényeknek három maradandó Személyét, és hogy az emberi természet eredeténél fogva nem kettős, vagyis jó és rossz, hanem egy és jó természetet alkotott meg a jóságos Isten, mely a kígyó cselvetése folytán, a bűn által lett romlottá, és ezt állította helyre Krisztus a kegyelem által.

Mikoron tehát a mi Urunk és Üdvözítőnk, Jézus Krisztus az egész világ életéért szegekkel átverten a keresztfán függött, látta, hogy a kereszt tövében ott áll Anyja és János evangélista, akit minden más apostolánál inkább szeretett, mert ő volt az egyedüli közöttük, ki testében megőrizte a szüzességet. Meghagyta akkor néki, hogy gondja legyen Szűz Máriára, ezen szavakban: „Íme, a te Anyád”; majd odafordult Anyjához: „Íme, a te fiad”. Attól az órától fogva Istennek Szent Anyját János különös gonddal vette körül, egészen addig, amíg evilági élete véget nem ért. Amikoron az apostolok ige hirdetésük helyére szerte a világban szétszóródtak, Mária János szüleinek házába, az Olajfák hegyének tövébe költözött.

Két évvel azután, hogy Krisztus legyőzte a halált és az égbe emelkedett, az egyik napon, Krisztus utáni vágyakozásban, lakhelyének szobácskájában könnyek között sóhajtozott Mária, és íme, egy angyal nagy fényességbe öltözötten, ott állott előtte ragyogva, köszöntő szavakat mondott neki ilyenféleképpen: „Üdvözlégy, kit megáldott az Úr! Fogadd annak köszöntését, ki megparancsolta Jákobnak megáldását a próféták által. Íme – mondotta –, egy pálmaág, a paradicsomból küldötte tenéked az Úr, hogy ezt majd a koporsód előtt vitesd, mikoron három nap múltával testedből fölvétetsz a mennyekbe! Íme, vár már tereád a te Fiad, együtt a trónusokkal, angyalokkal és az összes mennyei erőkkal.

Akkor Mária így szólt az angyalhoz: „Kérlek téged, jöjjön el hozzám most az Úr Jézusnak minden apostola! Mire az angyal ezt válaszolta neki: „Íme, Uramnak, Jézus Krisztusnak erejéből minden apostol eljön ide tehozzád.” Erre azt mondta Mária: „Kérlek tégedet, add reám áldásodat, hogy a pokolnak semmiféle hatalma ne férközzön hozzám abban az órában, mikor lelkem elhagyja a testet, és ne lássam meg a sötétség fejedelmét. Az angyal

így válaszolt: „A pokol hatalma nem fog ártani neked; az áldást pediglen örökre megadta neked a te Urad és Istened, kinek én szolgája és küldötte vagyok; de ne éntőlem kérjed te azt, hogy ne lássad meg a sötétség fejedelmét, hanem attól, akit méhedben hordoztál, mivel övé a mindenek feletti hatalom mindörökkön örökké.”

Amint ezt elmondotta az angyal, nagy ragyogásban eltávozott; a pálmaág pedig nagy fénytel tündökölt. Ezek után Mária letette mindennapi ruháját és előkelőbb ruhákat öltött magára; fogta a pálmaágot, melyet az angyal kezéből kapott, elment az Olajfák-hegyére és így kezdett imádkozni:

„Uram, én nem lettem volna méltó arra, hogy magamba fogadjalak téged, ha te nem lettél volna könyörülettel énhozzám, így mégiscsak én őriztem azt a kincset, amit átadtál nékem; ezért arra kérek tégedet, Dicsőség Királya, hogy ne ártson nékem a gehenna hatalma! Ha az egek és az angyalok minden nap ott remegnek színed előtt, akkor mennyivel inkább a föld porából megalkotott ember, kinek számára nincsen más jó, mint amit a te kegyes jóvoltodból kap meg. Uram, te vagy a mindörökké áldott Isten!” Amikor ezeket elmondta, visszatért lakhelyére.

Akkor váratlanul, amikor szent János vasárnap a harmadik órában éppen prédikált, a föld erősen megremegett, felhő emelte őt fel a magasba, és eltakarta mindenki szeme elől; elvitte annak a háznak az ajtajába, ahol Mária lakott. Kopogtatott az ajtón, majd benyitott. Amint Mária megpillantotta őt, igen megörült és így szólt: „János fiam, kérek téged, emlékezzél meg Uramnak, Jézus Krisztusnak szavairól, amelyekben átadott engem tenéked. Íme, három nap múlva, mikor a testtől készülök megválni, hallottam, hogy a zsidók mit terveznek ellenem: „Várjuk azt a napot, amikor majd meghal ő, aki azt a csalót hordozta, és emésszük el tűzben a testét!”

Akkor magához intette Szent Jánost, bevezette a ruháskamrába, megmutatta neki a temetkezési öltözékét, és azt a ragyogó pálmaágot, melyet az angyaltól kapott, és figyelmeztette, hogy ott vigyék ezt a ravatala előtt, mikor a sírbolthoz vonulnak.

Mire Szent János ezt mondta neki: „Egyedül hogyan is készíthetem el tenéked a kíséretet, ha nem lesznek itt a testvéreim, akik velem együtt az Úr Jézus apostolai, hogy megadják a tiszteletet testecskédnek?” – S íme, hirtelenül, Isten rendelése folytán az összes apostol, arról a helyről, ahol éppen prédikálták Isten igéjét, felhőben fölemelkedtek és elragadtattak, majd ott álltak annak a háznak ajtajában, ahol Mária lakott. Csodálkozva köszöntötték egymást, s ilyenféleképpen szóltak: „Mi lehet az oka annak, hogy az Úr így egybegyűjtött minket?”

Akkor minden apostol együttes lélekkel, örvendezésben elmondotta az imádságát, és amint kimondották az Ament váratlanul ott termett köztük Szent János, és mindent megmagyarázott nekik. Az egybegyűlt apostolok beléptek a házba, megtalálták ott Máriát, és köszöntötték őt ilyenféleképpen: „Aldott vagy te az Úrtól, aki az eget és a földet megalkotta.” Mire ő így válaszolt nekik: „Békesség legyen veletek, szeretett testvéreim. Honnan jöttetek ide?” Azok erre elmondták neki, hogy mindegyiküket elragadta az Isten Lelke felhőben, és letette erre a helyre. Mária erre így szólott: „Mégsem hazudtolt meg engem előttetek az Isten! Íme, most rálépek az egész földkerekség útjára. Nem kételkedem abban, hogy az Úr vezetett ide most benneteket, hogy vigasztalásomra legyetek azokban a gyötrelmekben, amelyek most fognak elérkezni hozzám. Ezért kérek benneteket, hogy szünet nélkül, mindannyian egy szívvel-lélekkel virrasszunk, mindazon óráig, amelyben az Úr megérkezik, és mikor én megválok a testtől.”

Ezzel köréje gyűltek és vigasztalták őt. Három napon keresztül az Úrhoz énekeket zengtek, és íme a harmadik napon, a nap harmadik órájában mindenkire, aki csak abban a házban jelen volt, álom borult; senki sem volt képes virrasztani az apostolokon és azon a három szűzön kívül, akik ott jelen voltak. S íme, hirtelen megérkezett az Úr Jézus Krisztus, nagy angysokaság közepette. Hatalmas ragyogás ereszkedett le arra a helyre, az angyalok

hymnuszt énekeltek és dicsőítették az Urat. Akkor a Megváltó ezeket mondotta: „Jöjj hát, legbecesebb Drágagyöngy, lépj be az örök élet otthonába.”

Akkor Mária leborult a földre, imádta az Istent és így szólt: „Áldott a te dicsőséged neve, Uram Istenem, hogy kiválasztani méltóztattál engemet, szolgáló leányodat és a nagy titkodat reám bízta. Emlékezzél meg tehát rólam, dicsőség királya, mert jól tudod, hogy teljes szívemből szerettelek, és őriztem a te rám bízott kincsedet. Mindezekért fogadj el engemet, a te szolgálódat, és szabadíts ki a sötétség hatalmából, hogy a Sátánnak semmiféle támadása hozzám ne férjen, és azt a négy lelket se lássam meg, mely szembejön velem.”

Erre a Megváltó így válaszolt: „Amikor az Atya elküldött engemet, hogy a világ üdvösségéért keresztre feszítsenek, eljött hozzám a sötétség fejedelme, de amikor tetteimben semmiféle kivetnivalót nem talált, legyőzve és megtiporva távozott; ott majd te is meglátod őt, meglátod az emberekre szabott törvény következtében, miután átjutsz te is a halál végső szakaszán; ártani ugyan nem tud neked, mivel veled maradok, hogy segítségedre legyek. Bátran jöjj, az egész mennyei sereg várja már jöttödet, hogy te belépj a paradicsom örömeibe!”

Ahogy ezt elmondotta az Úr, Mária fölkel a földről, lepihent ágyára, hálát adott, majd lelkét az Istenhez küldte. Az apostolok látták, lelke olyannyira ragyogó volt, hogy senki halandónak nyelve ezt méltóképpen elmondani nem tudná: messze mögötte maradt a hó ragyogása, fényessége nagyobb minden ércnél, az ezüst csillogásánál.

Akkor a Megváltó ezeket mondotta: „Kelj föl, Péter, vedd magadhoz Mária testét, és vidd el azt a város jobb felőli oldalán keletre, és ahol egy újonnan metszett sírboltra találsz, oda helyezétek őt, de várjatok ott reám, amíg oda nem érkezem hozzátok.

Miután ezeket elmondta az Úr, Szűz Mária lelkét átadta Mihálynak, ki a paradicsom előjárója volt és a zsidó nép fejedelme, és velük ment Gábor is; a Megváltó pedig azon nyomban fölment a mennyekbe, angyalaival egyetemben.

Az a három szűz pedig, akik ott jelen voltak és virrasztottak, fogták Szűz Mária testét és megmosták a temetkezési szokásnak megfelelően. Mikor levették ruháit, a szent test akkora fényességgel ragyogott, hogy érinteni ugyan lehetett, de látni alakját a hónál tündöklőbb fényesség miatt már nem; csak az Úr tündöklése volt nagyobb. S amikor a legtisztább testet megmosták, úgy találták, hogy azt semmi sem mocskolta be.

Amikor letakarták a halotti lepellel, azonnal megszűnt a fényesség, Szűz Mária teste pedig a lilium virágaihoz lett hasonlónak, igen kellemes illatot árasztott, mihez fogható még találni sem lehet.

Akkor a szent testet ravatalra helyezték, majd így szóltak egymáshoz az apostolok: „Ki fogja vinni azt a pálmaágat a koporsó előtt?” Akkor János így szólt Péterhez: „Neked, aki az apostolságban mindannyiunkat megelőzől, neked kell ezt a pálmaágat vinned ravatala előtt!” Péter azonban ezt válaszolta neki: „Te vagy az egyetlen közülünk, ki megőrizted a szüzességet, és te vagy az Úr kiválasztottja is, ki akkora kegyelmet talált, hogy keblén nyugodhattál; és amikor ő a mi üdvösségünkért a kereszt fáján függött, saját szavával bízta Máriát tereád: ezért neked kell vinned azt a pálmaágat, mi pedig fogjuk a testet, és elvisszük a sírbolt helyére!”

Ezek után Péter a többiekhez emelte szavát: „Fogjátok meg a testet!” Majd énekelni kezdte: „Izrael kijövén Egyiptomból, Alleluja” (Zsolt 114); vele együtt vitték Szűz Mária testét a többi apostolok is. János pedig a fénylő pálmaágat vitte a koporsója előtt. A többi apostol is ugyanolyan kellemes hangon énekelte.

Akkor íme, egy újabb csoda történt. Egy oly hatalmas felhő jelent meg a koporsó felett, mint amekkora fénykoszorú szokott látszani a Hold körül; angyalok serege volt ebben a felhőben, énekeltek, és az édes dallamtól visszhangzott a föld. Erre a nép kivonult a városból, mintegy tizenötezer ember és csodálkozva mondogatták: „Mik ezek a kellemes hangzatok?”

Akkor az egyik ott levő ezt mondta nekik: „Mária elhagyta testét, Jézus tanítványai pedig dicséretet mondanak körülötte!” Akkor odatekintettek, és látták a nagy dicsőséggel megkoronázott testet meg a fennhangon énekelő apostolokat.

És íme, valaki közülük, aki a maga osztályában a papok előjárója volt, gyűlölettel telt el, és haragjában így szólt az ott állókhoz: „Íme, annak a sátra ez, aki közöttünk meg az egész nemzetben zavart keltett, és ekkora dicsőségben részesül?” Odament, föl akarta borítani a koporsót, a testet pedig a földre hányni, de azonnal elszáradt a keze egészen a könyökéig, és odatapadt a koporsóhoz. Ahogyan az apostolok fölemelték a koporsót, az egyik keze ott lógott rajta, a másik meg a ravatalhoz tapadt, és buzgó könnyörgésekben kérlelte a lépdelő és zsolttározó apostolokat; a felhőben levő angyalok pedig vaksággal sújtották a népet.

Akkor az előjáró így kiáltott fel: „Szent Péter, téged kérlek, ne vess el engem, ki ily nagy szükségben könyörög hozzád, mert igen nagy fájdalomtól gyöttrődöm. Emlékezzél csak arra, amikor a praetoriumban az ajtónálló szolgáló felismert téged, és mondta a többieknek, hogy zavarjanak el onnan, akkor én szoltam az érdekedben!” Akkor ezt válaszolta neki Péter: „Nekem nincs erőm arra, hogy valami rendkívülit adjak teneked, de ha teljes szívedből hiszel az Úr Jézus Krisztusban, akit ő méhében hordozott, és szülése után is megmaradt szüzességében az Úr kegyelméből, mely nagy jóvoltában a méltatlanokat is megszabadítja, megadja néked is a gyógyulást.”

Erre ő így válaszolt: „Vajon ki maradhatna meg továbbra is hitetlennek? De hát mit tegyünk? Az emberi nem ellensége elvakította szívünket, zavart keltett a szemünk előtt, hogy ne tegyünk tanúbizonyságot Isten nagy tettei mellett, főként akkor, amikor Krisztus ellen kiáltozva így káromoltuk: Az Ő vére rajtunk és fiainkon!” Erre Péter így válaszolt: „Ez a káromlás annak ártott, aki továbbra is hitetlen marad Vele szemben, aki pedig az Istenhez fordul, attól ő nem tagadja meg irgalmasságát!” Mire ő így szólt: „Mindazt hiszem, amit mondasz, inkább arra kérlek, legyél könyörülettel irántam, nehogy elérjen a halál.”

Akkor Péter megállította a ravatalt és így szólott: „Ha teljes szívedből hiszel az Úr Jézus Krisztusban, kezéd megszabadul a koporsótól!” Ahogy ezt kimondta, rögtön elvált annak keze a koporsó oldaláról, és lábra tudott állni, de a karja továbbra is száraz maradt, így nem szűnt meg tovább könyörögni.

Akkor Péter így szólt hozzá: „Borulj oda a testéhez, csókold meg a ravatalt és mondjad: Hiszek az Istenben, az Isten Fiában, Jézus Krisztusban, akit ő hordozott, és hiszem mindazt, amit nekem Péter, Isten apostola mondott!” Akkor odament, megsókolta a ravatalt, és azon nyomban megszűnt minden fájdalma, és mind a két keze ismét egészséges lett. Erre már nagy buzgalommal áldotta Istent, Mózes könyveinek tanúságával dicsőítette Krisztust, úgy, hogy még az apostolok is elcsodálkoztak rajta. Sírás fogta el őket az örömtől, és dicsőítették az Úr nevét.

Ezek után Péter így szólt hozzá: „Vedd át ezt a pálmaágot János testvérünk kezéből, menj be a városba, ott majd egy vakság-sújtotta nagy sokaságot fogsz találni. Hirdesd nekik Isten nagy tetteit, és mindazoknak, akik csak hinni fognak az Úr Jézus Krisztusban, tedd a szemére a pálmaágot, és visszanyerik látásukat; de azok, akik nem hisznek, megmaradnak vakságukban.”

Mindent ennek megfelelően tett, rátalálván a vaksággal sújtott hatalmas tömegre, akik így siránkoztak: „Jaj nekünk, mert olyanokká lettünk, mint a vaksággal megvert szodomabeliek. Nincs más hátra számunkra, mint a pusztulás.” Amikor meghallgatták az előjáró szavait, aki visszanyerte egészségét, hittek Jézus Krisztusban, ő meg a szemükhöz érintette a pálmaágot és visszanyerték látásukat; akik pedig megmaradtak keményszívűségükben, halálra jutottak.

Mindezek után visszatért a papok előjárója az apostolokhoz, visszaadta nekik a pálmaágot és elmondott mindent, ami csak történt vele. A Máriát vivő apostolok pedig eljutottak Jozafát völgyébe, oda, ahová az Úr mutatott, és ott egy új sírboltban helyezték el őt, majd lezárták a sírt. Leültek a sírbolt ajtajában, miként ezt az Úr meghagyta nekik. És íme,

váratlanul ott termett az Úr Jézus Krisztus, együtt az angyalok hatalmas tömegével, ragyogó fényességgel övezve, és így szólott az apostolokhoz: „Békesség veletek!” Ők meg így válaszoltak neki: „Legyen rajtunk az irgalmasságod Uram, miként mi benned remélünk!”

Akkor a Megváltó így szólott hozzájuk: „Mielőtt még fölmentem volna az Atyához, megígértem néktek, hogy ti, akik követőim vagytok, az újjászületés idején, amikor az Emberfia méltóságának székében helyet foglal, ti is ott fogtok majd ülni tizenkét trónszéken, és ítélkezni fogtok Izrael tizenkét törzse felett. Őt pedig Izrael nemzetségei közül választottam ki, Atyám elhatározásának megfelelően, hogy benne lakást vegyek. Mit akartok, mit tegyek vele?”

Erre Péter meg a többi apostolok így válaszoltak: „Uram, ha te már előre kiválasztottad ezt a szolgáló leányodat, hogy ő a te szeplőtelen hajlékod legyen, minket meg a te szolgálatodra, még a világ kezdete előtt, együtt Atyáddal, akivel együtt neked és a Szentléleknek azonos az istensége és a hatalma, akkor előre tudtad mindezt, ha tehát így lehetségessé vált szolgálódnak helyes látása, úgy keltsd életre Édesanyád testét és vidd el magaddal azt a mennyei boldogságba.”

Akkor így szólt a Megváltó: „Legyen a ti elgondolásotok szerint!” És megparancsolta Mihály főangyalnak, hogy hozza le Szűz Mária lelkét. És íme, Mihály főangyal elhengerítette a követ a sírbolt ajtajából, és így szólt az Úr: „Kelj fel, Kedvesem, Szépségem, ki nem vetted magadra a nemzésből eredő romlást, ki nem szenveded el sírodban a test felbomlását!”

Mária azon nyomban feltámadt sírjából, áldotta az Urat, az Úr lábaihoz borult ezen szavakkal: „Uram, én nem tudok tenéked eléggé hálát adni megszámlálhatatlan áldásodért, amit nékem, a te szolgálódnak adni méltóztattál. Mindörökre áldott legyen a te neved, világ Megváltója, Izrael Istene!”

Az Úr megcsókolván odahajolt hozzá, majd lelkét átadta az angyaloknak, hogy vigyék el a paradicsomba. Az apostoloknak pedig ezeket mondta: „Járuljatok ide hozzám!” Amikor köréje gyűltek, megcsókolta őket és így szólt: „Békesség veletek! Ahogyan mindenkor veletek voltam, veletek leszek a világ végezetéig.”

Amint ezeket elmondta az Úr, fölemelkedett a felhőben és az égbe szállt, az angyalok vele együtt mentek és elvitték Máriát az Isten paradicsomába. Az apostolokat pedig felhők takarták el, és visszatért mindegyikük a maga ígértései helyére. Elbeszélték ottan Isten nagy tetteit, dicsőítették Urunkat, Jézus Krisztust, aki él és uralkodik az Atyával és a Szentlélekkel tökéletes egységben, az Istenség egy lényegében. Amen.

*

Nagyboldogasszony prefációja

**Valóban méltó és igazságos, illő és üdvös,
hogy mindig és mindenütt hálát adjunk Néked,
szentséges Úr, mindenható Atyánk, örök Isten:
mert a Boldogságos Szűz Máriát
ma testestől fölvetted a mennybe.**

**Ezzel Ő lett az Egyház megdicsőülésének
kezdeté és példaképe,
zarándok népednek pedig vigasztalása és reménye.
Méltán kímélted meg Őt a sír enyészététől,
hiszen szeplőtelen szüzességében
ő hozta világra emberré lett Fiadat,
a mi Urunkat, Jézus Krisztust.**

**Fölségedet általa dicsóítik az Angyalok
imádják az uralkodó Szellemeket, félik a Hatalmasságokat;
boldog ujjongással Téged ünnepelnek
az összes égi Szellemekek és a boldog Szeráfok.
Fogadd el, kérünk, az övékkel együtt a mi szavunkat is,
midőn alázatos dicsóítással énekeljük:
Szent vagy, szent vagy, szent vagy...**

16. Szent Rókus

*Montpellier, 1345 körül

†Angera, 1376 körül

A halála után hatvan évvel keletkezett életrajza a következőket mondja el:

Montpellier nagy és híres város volt Franciaországban. A város ura egy nemes lovag, János, a király rokona volt. Nemes volt származása, de még inkább erényei miatt. Felesége, Libera szintén nemes és szép asszony volt. Imádságaikkal és jó cselekedeteikkel mindketten Isten kedvében jártak, de gyermekük nem született. Ezért fogadalmat tettek, hogy ha Isten gyermekáldásban részesíti őket, gyermeküket Krisztus szolgálatára szentelik. Egy napon, amikor Libera imádságba merülten Krisztust és az ő Boldogságos Anyját erre kérlelte, angyali hangot hallott: „Libera, Isten meghallgatta imádságodat, kegyelmet nyersz az Úrtól.”

Libera fiút szült, akit a keresztségben Rókusnak neveztek. Mellkasának bal oldalán kereszt látszott, mely már ekkor Krisztus előtt kedvesnek mutatta. A szülők nagyon csodálkoztak a dolgon és áldották érte az Urat, s épp emiatt anyja nem bízta dajkára, ahogy akkoriban szokás volt, hanem ő maga szoptatta és dajkálta. Libera asszony hetenként kétszer böjtölt, ugyanakkor a kis Rókus is tartózkodott a tejtől, s csak egyszer szoptott. Feltűnő volt azonban, hogy ezeken a napokon a gyermek elevenebb és vidámabb volt, mint máskor.

Rókus öt éves korában már engedelmes és erényes gyermek volt, oldalán a kereszt megmaradt és vele együtt növekedett. Amikor iskolába kezdett járni, kitűnt tudásával; közben böjtölt, imádkozott és jótékonykodott. Amikor 12 éves lett, megkezdte vezeklési gyakorlatait.

Ebben az időben atyja halálos beteg lett. Közel érezve a halált, magához hívta a fiát és így beszélt hozzá: „Rókus, egyetlen örökösöm, látod, én hamarosan bevégezem életemet. Végrendeletemben az örökséggel együtt négy dolgot bízok rád. Először: miként tanultad, szüntelenül Jézus Krisztusnak szolgálj. Másodszor: ne feledkezz meg a szegényekről, az özvegyekről és az árvákról. Harmadszor: rád bízom vagyonomat, hogy jó célra használd. Negyedszer: adj otthont a nyomorultaknak és a szegényeknek.”

Rókus mindezt készséggel megígérte, s ezután atyjának, Jánosnak, halhatatlan lelke elhagyta a halandó testet. Amikor Rókus tizenöt éves lett, édesanyját is eltemette, és hozzáfogott, hogy atyja végrendeletét maradéktalanul végrehajtsa. A szent helyek mellett fölkereste a szegények házait, s a nyomorultakat, elnyomottakat és betegeket a szükséges javakkal és jó szóval támogatta; az özvegyeket és árvákat vigasztalta, a szegény leányokat férjhez adta. Ily módon szétosztotta a szegények között atyja vagyonát.

Ezután elhatározta, hogy elhagyja hazáját és fölkeresi a kereszténység nagy zarándokhelyeit. Zarándokruhát öltött, s bűnbánó lélekkel útra kelt Róma felé. Amikor Piacenzába érkezett, látta, hogy igaz, amit útközben hallott: a városban súlyos járvány aratott. Az egyik kórház gondnokát, Vincét kérlelte, engedje meg, hogy ápolja a betegeket. Az eleinte tiltakozott, mert féltette az egészséges fiatalembert a betegségtől. Végül azonban engedélyt adott.

Rókus a betegek között szokása szerint előbb mindent és mindenkit megáldott Jézus Krisztus nevében, és utána látott munkához. Félelem nélkül gondozta a betegeket, akik szentként fogadták, mert tapasztalták, hogy gyógyulást hoz nekik. Amikor a kórházban elvégezte a napi munkáját, megkereste a betegeket a városban is. Megjelölte őket a szent a kereszt jelével, majd megemlékezvén Jézus Krisztus szenvedéséről érintésével meggyógyította őket.

Piacenzától búcsút véve Cesenába vitte útja. Itt szintén járvány tombolt, s mint előbb, rövid idő alatt ezt a várost is megszabadította a bajtól. Rómába érve látnia kellett, hogy a járvány elborította az egész várost. Élt abban az időben Rómában egy bíboros, aki szintén

megbetegedett. Amikor Rókus a házába lépett, csodálatos vigasztalás és remény költözött a bíboros lelkébe, mert azonnal megérezte, hogy Rókus Isten nagyon kedves embere. Ezért segítségét kérte, s íme, Rókus az ujjával keresztet rajzolt a homlokára. A kereszt látható lett és maradt a bíboros homlokán, és a beteg meggyógyult. Amikor azonban arra kérte Rókust, hogy vegye le homlokáról a kereszt jelét, mert nem akar látványosságul szolgálni, Rókus buzdította, hogy az Úr szenvedésére emlékezve viselje csak teljes tisztelettel a keresztet a homlokán, hiszen az szabadította meg a pestistől.

A bíboros elvitte Rókust a pápához, aki Rókus homlokán mennyei fényességet látott ragyogni. Rókus teljes búcsút nyert a pápától. Amikor azonban a bíboros hazája és családja felől érdeklődött, mivel Rókus semmi mulandó dicsőséget nem keresett, eltitkolta származását. A pápa megáldotta, hazatértek és Rókus három évig a bíborosnál lakott. Gondozta a szegényeket és a járványtól sújtottakat.

Három év múlva a bíboros, aki már nagyon öreg volt, meghalt. Rókus ekkor elhagyta Rómát és Riminibe ment, majd Novarába, s mindkét várost, mint a korábbiakat, megszabadította a pestistől. Novarából Piacenza felé vette útját, mert hallotta, hogy ott a járvány erősebben dühöng, mint másutt. Mindig arra törekedett ugyanis, hogy Jézus Krisztus nevében és szenvedésének erejéből segítséget nyújtson a járvány ellen. Mindenütt először a szegények házeit és kórházait kereste meg, hiszen ott nagyobb szükség volt a segítségre.

Amikor már hosszú időt töltött a piacenzai kórházban, s szinte minden beteget meggyógyított, az egyik éjszaka álmában angyali szót hallott: „Rókus, Krisztus híve, kelj föl, mert a pestis most benned van, keress gyógyulást!” Ő azonnal érezte testében a betegség mérgezett nyilát és hálát adott Istennek. Olyan fájdalom fogta el, hogy jajgatására a körülötte alvók mind fölébredtek. Ezért elhagyta a hálótermet és a küszöbön várta a hajnalt. Reggel a polgárok az ajtó előtt találták. Szemrehányást tettek a kórház igazgatójának, aki mentegetőzött, hogy nem ő tette ki Rókust. Amikor azonban a polgárok fölismerték, hogy Rókus beteg, kiűzték a városból, nehogy megkapják tőle a bajt.

A pestis okozta fájdalmak ellenére mindent türelemmel viselt és mindenért áldotta Istent. Egy közeli völgy erdejébe húzódott vissza, ahol itt egy kicsi kunyhót csinált magának. Majd megemlékezve Jézus nevére, így imádkozott: „Hálát adok neked, üdvözítő Jézus, hogy most, amikor a betegség kínoz, ezen az elhagyatott helyen kegyelmeddel felüdítesz engem!” Alig fejezte be imádságát, egy kis felhő szállt le az égből, s a kunyhója mellett a földre ereszkedve forrást fakasztott, mely oltani kezdte Rókus szomját. A forrás mind a mai napig megvan.

Volt a közelben egy falu. Ott élt egy Gotthárd nevű istenfélő ember, kinek nagy birtoka és nagy családja volt. Vadászkutyái közül az egyiket különösen kedvelte, s ennek megengedte, hogy az asztról egyen kenyeret. Amikor Rókus éhezett, ez a kutya vitt neki kenyeret. Egyik nap, amikor különlegesen finom kenyér került az asztrra, s a kutya szokása szerint elindult vele, Gotthárd a kutya után indult és rátalált Rókusra. Amikor látta, hogy a kutya neki adja a kenyeret, szent félelemmel köszöntötte és leült melléje. Rókus azonban figyelmeztette: „Barátom, menj el innen, mert betegségem nagyon veszedelmes.”

Gotthárd hazatérve így gondolkodott magában: Ez a szegény ember, akit ott hagytam az erdőben, biztosan Isten embere, mert a kutyám, az értelmetlen állat kenyeret vitt neki. Mennyivel inkább kell ugyanezt tennem neked, aki értelmes ember és keresztény vagyok! Ezen gondolatokkal visszatért hozzá, és azt mondta: „Segíteni akarok neked, szent zarándok, s többé nem akarlak magadra hagyni.”

Rókus hálát adott Istennek és kezdte Gotthárdot Krisztus törvényére oktatni. Egy ilyen együttlét alkalmával, mivel a kutya már nem hozott kenyeret, Gotthárd kezdett élelemről gondolkodni, s mivel egyre éhesebb lett, segítséget kért a szenttől. Ő az Úr szava szerint („Arcod veritékével eszed a kenyeret”) buzdította: térjen vissza a faluba, mondjon le mindenéről, kövesse Jézus Krisztus útját és az Ő nevében kolduljon. Gotthárd azonban – mert közismert és gazdag ember volt – azt mondta, hogy ő ezt szégyenli. Később azonban, miután

Rókustól sok tanítást hallott, bement Piacenzába, ahol szintén sokan ismerték és koldulni kezdett. Bezörgetett egyik ismerőse ajtaján és alamizsnát kért. Az keményen megszidta, amiért nevetségessé teszi magát azzal, hogy okos és gazdag létére koldul, s haragosan elűzte. Gotthárd másokhoz fordult alamizsnáért, de sokan megtagadták tőle az alamizsnát. Mindezeket még aznap megtámadta a ragályos kór. Amikor visszatért az erdőbe, elbeszélte Rókusnak a történeteket, Rókus pedig megmondta, hogy a barátja hamarosan meg fog halni. Így is történt.

Jóllehet Rókust még mindig gyötörte a betegség, az erdőben hagyva Gotthárdot a járvány sújtotta városba ment. Jézus nevében megáldotta, megérintette és meggyógyította a betegeket, majd – még mindig betegen és sántán – visszatért az erdőbe. Akik hallottak róla, sokan fölkeresték, s Rókus szükségleteik szerint csodákat tett velük.

Kis idő múltán Gotthárd bement a városba, s Rókust egyedül hagyta az erdőben. Rókus imádkozni kezdett, hogy Isten szabadítsa meg a betegségtől, s ekkor álomba merült. A visszatérő Gotthárd a kunyhó közelébe érve angyali hangot hallott: „Rókus, Isten barátja, az Úr meghallgatta imádságodat, íme, meggyógyultál betegségedből. Az Úr parancsa, hogy indulj haza.” Gotthárd elámult a hang hallatára, már csak azért is, mert addig nem tudta Rókusnak a nevét.

Amikor Rókus gyógyultan ébredt az álomból, elmondta neki, amit hallott. Rókus nagyon megkérte, hogy el ne árulja a nevét, mert nem akar földi dicsőséget. Néhány nap múlva elbúcsúzott Gotthárdtól és társaitól, és zarándokként hazafelé indult. Amikor Lombardiában Angera közelében járt, a vidék urának katonái épp háborúskodtak és elfogták Rókust. Mint kémeket vitték uruk elé, az pedig anélkül, hogy kivizsgálta volna a dolgot, börtönbe vetette. Rókus Jézus nevét segítségül hívva türelemmel vállalta a börtönt, s éjjel és nappal Istennek ajánlotta magát. A börtön otthona lett, mert vezeklésként és remeteségként fogadta.

Így telt el öt év. Akkor – mivel Isten akarata az volt, hogy a szent férfiú lelke a szentek körébe kerüljön – az az ember, aki élelmet szokott vinni Rókusnak a börtönbe, látta, hogy a börtönből csodálatos fény sugárzik. Rókus térden állva imádkozott és mindent az Úr kezébe ajánlott. A dolognak híre ment, s a városból sokan a börtönhöz siettek, s mind látták a csodát. Dicsérték Istent és kárhoztatták a börtön urát kegyetlenségéért.

Amikor Rókus fölismerte, hogy Isten akaratából be fogja végezni ezt a halandó életet, szólította a börtönőrt és kérte, Isten és a Boldogságos Szűz nevében engedje meg, hogy pap jöjjön és meggyóntassa őt. Miután meggyónt, azt kérte, hogy három napra hagyják magára, hogy igazán fölkészülhessen halálára. Tudta ugyanis, hogy a város polgárai mennyire ki akarják szabadítani a börtönből. A gyóntató ezt elmondta urának, aki gondoskodott három zavartalan napról. A harmadik nap végén az Úr angyala ezzel az üzenettel jött: „Rókus, az Úr a lelkedért küldött engem. Mondd meg, mi az utolsó kívánságod?” Rókus akkor áhítatos imádságban arra kérte a mindenható Istent, hogy azok a keresztények, akik Jézus nevében áhítattal megemlékeznek róla, szabaduljanak meg a járványos betegségtől. Amikor imádságát befejezte, kilehelte lelkét.

A harmadik nap elmúltával a város ura elküldte embereit, hogy kiszabadítsa Rókust a börtönből. Ám azok már holtan találták. Az egész börtön csodálatos fényben sugárzott, amiből megérthették, hogy Isten barátja volt az, aki ott meghalt.

Rókus fejénél és lábánál egy-egy nagy gyertya égett. A feje alatt egy táblát találtak, melyen arany betűkkel írva állt: Isten meghallgatta, amit a betegek számára kért. Az írásból megtudták Rókus nevét és nemes származását. Amikor a város urának anyja meghallotta a hírt, fölismerte, hogy az unokája volt, s amikor a temetésre előkészítették, a keblén látható keresztről ráismert a rokonság is. Fájdalommal és bűnbánattal telve temették el.

Ennyit tudhatunk meg Rókusról életrajza alapján. Tisztelete 1420 körül MontPELLIER-ben kezdődött, s nagyon hamar egész Észak-Itáliában, főleg Piacenza környékén elterjedt. 1477-től sorra alapították a Szent Rókus társulatokat betegápolásra, főleg járványok idején. A 15.

század végétől a tizennégy segítő szent között járványok ellen hívták segítségül. A 16-18. században az egyik leginkább tisztelt szent volt Európában.

Magyarországon sok helyen fogadott ünnepként ülték meg napját, mert tapasztalták segítségét. Szent Rókus oltalma alatt áll az 1796-ban épített pesti járványkórház is.

18. Szent Ilona

†328/30.

Ilona az ötvenedik éve körül járhatott, amikor feltűnt a történelemben Nagy Konstantin császár édesanyjaként. Korábbi életéről a következőket tudjuk:

250 körül születhetett, valószínűleg a bithiniai Drepanum városban. Erre biztos adatunk nincs, de történészek ezzel magyarázzák, hogy Nagy Konstantin a várost Helenopolisznak, 'Ilonavárosnak' nevezte el, feltehetően azért, hogy megtisztelje anyja születési helyét.

Ilona egyszerű családból származott, Szent Ambrus úgy tudja, hogy apjának vendéglője volt, s Ilona is ott dolgozott. Itt ismerte meg és vette feleségül Constantius Clorus, aki 293-ban császár lett; a császárhoz már nem illett a vendéglős lánya, ezért elbocsátotta és új házasságot kötött Teodórával. 306-ban Ilona fia lépett a trónra, Nagy Konstantin néven. Fia maga mellé vette a császári udvarba, s megajándékozta a császárné címmel, úgyhogy Ilonát ettől kezdve Flavia Julia Helena Augustának hívták.

A császár szabad kezet adott anyjának a birodalmi kincstár felett, nevét és képét ráverette pénzekre. Ilona pedig ezt az új helyzetet jóra használta. Utazásai során mindenütt törődött a szegényekkel, sokakat kiszabadított a börtönből és a bányából, másokat visszahívatott a számkivetésből.

Nem tudjuk, mikor tért meg. Caesareai Euszébiosz szerint a fia térítette meg, ezzel szemben Szent Ambrus Konstantin megtérítését tulajdonítja anyjának. Egy bizonyos: Ilona példászerű keresztény életet élt az erények és az irgalmasság cselekedeteinek gyakorlásával. Sokszor egyszerű ruhában vegyült el a hívők között, így vett részt a liturgiában, máskor szegényeket hívott meg asztalához, és saját kezűleg szolgált föl nekik. Rendkívül okos asszony volt. Ez főleg akkor mutatkozott meg, amikor a családban egymást érték a súlyos civódások.

326-ban szentföldi zarándokútra indult. Végiglátogatta Palesztina szent helyeit, és templomokat építtetett Betlehemben az Úr születésének helye fölé és az Olajfák hegyén a Mennybemenetel helyén. A hagyomány szerint Jeruzsálemben a Golgotán megtalálta a Szent Keresztet és a szenvedés más eszközeit is. Erről Aquileiai Rufinus (345–410) a következőket írja egyháztörténetében:

„A niceai zsinat idején Ilona, Konstantin édesanyja, ez a hitével és vallásosságával egészen egyedülálló asszony isteni intések alapján Jeruzsálembé ment és az ottaniak segítségével kereste a helyet, ahol Krisztus szent testét keresztre feszítették.

A helyet azért nem volt könnyű megtalálni, mert az üldözések idején egy Vénusz-szobrot állítottak föl (a Golgotán), hogy aki Krisztus tiszteletéért odamegy, úgy tűnjék, Vénuszt tiszteli. Ezért a keresztények elkerülték a helyet, s az már majdnem feledésbe merült. Amikor Ilona égi jel alapján rátalált a helyre, eltávolíttatott onnan mindent, ami a pogány kultuszhoz tartozott, és a mélybe ásva (egy sziklaüregben) megtalálták a három keresztet.

A megtalálás örömet csak az zavarta, hogy a kereszteteket nem lehetett egymástól megkülönböztetni. Ott volt ugyan külön Krisztus keresztjének felirata is, de nem lehetett meghatározni, melyik kereszthez tartozik. Az emberi tudatlanság isteni segítségre szorult.

Történt, hogy a város egyik előkelő asszonya megbetegedett és már a halálán volt. Makariosz jeruzsálemi püspök, amikor látta, hogy Ilona és a vele lévők nem tudják eldönteni, hogy a három közül melyik Krisztus keresztje, így szólt: Hozzátok ide a talált kereszteteket és Isten mutassa meg nekünk, melyik volt az Úr! Ezután a királynéval és kíséretével együtt bement a beteghez és térdre borulva így imádkozott: »Uram, ki arra méltattál minket, hogy az emberi nem üdvösségét egyszülött Fiad a kereszt elszenvetésével hozza meg, és most szolgálód szívébe sugalltad, hogy megkeresse azt a boldog fát, amelyen üdvösségünk függött,

mutasd meg a három kereszt közül azt, amely az Úr dicsőségét szolgálta, vagy azt mutasd meg, mely kereszteken haltak meg a latrok. Mutasd meg azzal, hogy ez a félholt asszony, ha az üdvözítő keresztje érinti, térjen vissza a halálból az életre!«

Ezek után hozzáérintették az asszonyhoz az egyik keresztet, de nem történt semmi. Hozták a másikat is, de akkor sem történt meg a kért gyógyulás. Amikor azonban odahozták a harmadik keresztet is, az asszony kinyitotta a szemét, fölkel és sokkal fürgébben, mint betegsége előtt, járni kezdett. Visszanyerte egészségét és magasztalta Isten hatalmát.

A császárné e jel láttán fogadalmának megfelelően azon a helyen, ahol az Úr keresztjét megtalálta, királyi pompával ragyogó templomot építtetett. A szegeket, melyekkel az Úr testét a fára szegezték, elvitte a fiának. Ezekből az zablát és sisakot csináltatott, melyeket hadviselés közben használt.

A császárné az üdvöt hozó fa egy részét elvitte fiának, a másik részét ezüst tokba foglaltatta és ott hagyta Jeruzsálemben. Ezt ma is nagy tisztelettel őrzik. Jámborságának egy másik jelét is a városban hagyta: meghívta ebédre az Istennek szentelt szüzeket, s azt mondják, olyan tisztelettel fogadta őket, hogy szolgálóruhát öltött és maga szolgálta föl a mosdóvizet, az ételt és az italt. A földkerekség parancsoló urának édesanyja Krisztus szolgálójának szolgálója lett.”

Meg kell mondani, hogy az itt elmondottakról sem Caesareai Euszébiosz, aki jól ismerte a palesztinai történelmet, sem Jeruzsálemi Szent Cirill nem szól.

Ilona 80 éves lehetett, amikor ismeretlen helyen meghalt. Testét Rómába vitték és a Via Labicana mentén egy kör alaprajzú mauzóleumban temették el. Szent Ambrus szent emlékezetű nagyasszonynak mondja. A római zarándokok az ő sírját is fölkeresték.

19. Clairvaux-i Szent Bernát³

*Fontaines, 1090.

†Clairvaux, 1153. augusztus 20.

A citeaux-i „új kolostor”, amelyet Molesmes-i Szent Róbert és társai alapítottak, ahol a szerzetesi élet szellemét Alberich és Harding Szent István apátok határozták meg, az alapítás után néhány évtizeddel hanyatlani kezdett. A szerzetesek kemény aszkézise és végletekig menő szegénysége már nem vonzott új hivatásokat, és úgy tűnt, a kolostor ki fog halni. Egy váratlan fordulat következtében mégis sokak számára kívánatosná vált, hogy beléphessenek ebbe az erdei magányban lévő kolostorba.

1112 nagybőjtjén kérte felvételét ebbe a kolostorba az akkor huszonegy éves Bernát. 1090-ben született Fontaines várában, amely a hercegi város, Dijon előőrse volt. Nemesi családban született, első iskolája Chatillon-sur-Saine káptalani iskolája volt. Itt szerezte meg alpműveltségét és ismerkedett meg a klasszikus szerzőkkel. Életrajzírója, St-Thierry Vilmos hangsúlyozza, hogy Bernát műveltségével kiemelkedett kortársai közül. Érthető tehát, hogy a rokonság azzal próbálta eltéríteni a kolostorba lépés szándékától, hogy németországi egyházi-tudományos karriert kínáltak fel neki. De édesanyjának emlékezete, aki 1103-ban halt meg, visszatartotta attól, hogy Németországba menjen, és megerősítette korábbi szándékában, hogy belépjen a citeaux-i kolostorba. És nem is egyedül érkezett, hanem egész csapat ment vele, akiket a rokonságból és ismerősei köréből vitt magával: már házas testvérei is, sőt, öreg korában atyja is követte, mikor Bernát már Clairvaux-ban volt.

Megragadó látvány lehetett Bernát és harminc társa, amint bebocsátást és felvételt kértek a kihálófélben lévő kolostorba. Citeaux ezáltal vált egy új szerzet, a ciszterci rend bölcsőjévé, mert még ugyanebben az évben hozzá kellett fogniuk egy új kolostor építéséhez. Amikor letelt a novíciátus esztendeje, 1113. május 18-án teljes gazdagságában megindulhatott az anyakolostorban a szerzetesi élet ciszterci formája.

Egy év múlva az észak felé lévő Pontigny-ben is kolostor nyílt. Az angolszász származású István apát Citeaux-ban a szerzeteseivel, köztük természetesen Bernáttal, kidolgozta azt a szabályzatot, amely Charta Caritatis néven vált ismertté a szerzetesség történetében. E szabályzat újdonsága abban állott, hogy évenként általános káptalanon ápolták az egyébként egymástól független apátságok egységét és életmódjának azonosságát. Így Bernátot a ciszterci rend társalapítójának tekintik, mert nemcsak a rendi alkotmány megalkotásában volt jelentős szerepe, hanem a rend elterjedésében is.

1115. június 25-én a mindössze huszonöt éves, törékeny testalkatú Bernátot apátnak nevezték ki, és megbízták egy új kolostor építésével a Szajna egyik mellékfolyója, az Aube mentén. A völgyet addig a Keserűség völgyének hívták, de a szerzetesek hatására a Világosság völgye, Clairvaux lett belőle.

Ugyanebben az időben küldte a citeaux-i apát Arnoldot – aki korábban a kölni székesegyházi iskolában a tanítványa és Bernát társa volt – kelet felé, a frank királyság és a német-római császárság határvidékére azzal a feladattal, hogy a Moiremont környékén lévő remetéket gyűjtse össze, és építse be a ciszterciek szervezetébe. Közösén építették föl a Flambart-patak partján a morimondi kolostort, amelynek neve: Mori mundo azt jelenti: meghalni a világnak.

Ezzel a fiatal szerzetesrend már a német nyelvterület felé is elindult, mert később, 1123. január 31-én innen alapították az alsó-rajnavidéki Altenkamp kolostorát. Morimondot nem sokkal később Bernát mentette meg a széthullástól.

³ Ünnepe a világegyházban augusztus 20.

1127. július 25-én Bernát egy másik barátja, Ádám apát a steigerwaldi Eberbachban alapított kolostort. Innen sugárzott tovább a ciszterci rend az Alpok vidékére, amikor 1129/30-ban a stájerországi Reinben szintén kolostort alapítottak.

A citeaux-i kolostor megalapítása, amelynek kiváltó oka a clunyi ideáloktól való eltérés volt, vitákat váltott ki a clunyi és a citeaux-i bencések között. Amikor aztán megalakult az önálló ciszterci ág, a vita – néha nagyon élesen – folyt tovább. A központi kérdés pedig az volt, hogy hogyan kell élnie az igazi szerzetesnek?

Bernát még teljes hevességében látta e vitát, és részt is vett benne. Különös, hogy a két vitatkozó tábor vezetője, Bernát és a clunyi Péter apát, aki Petrus Venerabilis néven ismert az egyháztörténelemben, személyesen igen jó barátok voltak, de a vita hevében kölcsönösen nem kímélték egymást. Péter így írt a cisztercieknek: „Ti farizeusok! A fiaitok úgy vélik, hogy utolérhetetlen magasságban állnak mások felett. Így beszélnek a próféta szavával: »Hozzám ne nyúlj, mert én szent vagyok!«” Bernát nem kisebb éllel bírálta a clunyt: „Ó, én boldogtalan szerzetes! Meg kellett érnem hogy a Rend (Clunyben) ilyen mélyre süllyedt... Hát ízét veszítette a só? Akiknek példát kellene mutatniuk az élet útjáról, pompaszeretetről és iszákosságról tanúskodnak! Vakoknak vak vezetői!”

Éppen ez a tény, hogy két ilyen szent folytatta a vitát, jelzi, hogy nem oktalan, előítéletekre támaszkodó gyűlölködésről, hanem a bencés szerzetességnek két, egymáshoz nagyon közel álló, de egymást kizáró felfogásáról volt szó. De Bernát tevékenysége nem korlátozódik erre a két szerzetesrendre: prédikációi nagy hatással voltak a többi szerzetesre, a világi papságra és a laikus hívőkre egyaránt. Levelezése szélesebb körre terjedt ki, mint a kortárs pápáké, vagy császároké.

1119-ben a francia lovagok rendet alapítottak Jeruzsálemben, s mivel házuk az egykori jeruzsálemi templom területén állt, templáriusoknak, templomos lovagoknak nevezték rendjüket. Regulájukat, amelyet a troyes-i zsinat hagyott jóvá (1128), lényegében Bernát írta meg. Készített egy népszerűsítő iratot is Az új lovagság dicsérete címmel, amelyben a templomos lovagokat mint a keresztény lovagi ideált magasztalja: „A világ tele van lovagokkal és szerzetesekkel, de ami eddig soha nem volt, most megszületett: a két állapot egybekapcsolása... Így alakult ki a keresztény lovagi tanítás törvénykönyve, mely fegyveres erő a gyengék, az árvák, az özvegyek és a szent Egyház jogainak védelmére.”

Amikor 1130-ban, II. Honorius pápa halála után veszélybe került az Egyház egysége, Bernátnak és szerzeteseinek orozslánrésze volt abban, hogy a szakadás veszedelmét sikerült elhárítani. Az történt ugyanis, hogy néhány órával Honorius halála után megválasztották II. Incét. Nem sokkal később a bíborosok zöme egy második választást rendezett, amelyen II. Anaklét néven a Pierleoni nevű római bankárcsalád fiát emelték pápaságra. A római nép támogatása mellé Anaklét hamarosan megszerezte magának a normann Dél-Itália, Aquitánia és Skócia támogatását, és elűzte Incét. Ince mögé azonban felsorakoztak a szerzetesek, elsősorban a franciák. Főleg Bernát fáradozásainak gyümölcseként a többi európai ország Ince mellé állt, aki szintén Bernát hatására nem fogadta el Anaklét ajánlatát, hogy független bíróság vizsgálja meg az ügyet, és döntsön. Bernát ugyanis azon a véleményen volt, hogy a kérdés azzal el van döntve, hogy Európa nagyobb része Incét ismeri el törvényes pápának.

Annak ellenére, hogy Bernát meg volt győződve a pápaság isteni küldetéséről, nem riadt vissza a kemény bírálattól. 1145-ben III. Jenő néven Bernát egykori clairvaux-i tanítványa került a pápai székbe. Bernát neki írta A szemlélődésről c. művét. Ebben keményen ostromozza a pápai udvarban fellelhető visszaéléseket, hatalmaskodásokat, pompaszeretetet, a sok „kiváltságot” és a fellebbezési joggal való fondorlatokat. A pápa ugyanis sokszor és túlságosan beavatkozott világi peres ügyekbe, s ezek az ügyek annyira igénybe vették, hogy elfelejtette: neki elsősorban Isten emberének kell lennie. Bernát komolyan figyelmeztette a pápát: „Nem azt kívánom tőled, hogy egyszerűen szakíts ezekkel a dolgokkal, hanem azt, hogy merülj el Isten dolgaiban, és ne legyen időd arra, hogy ezekkel foglalkozzál.”

Bernát bírálatának, amelynek szándéka szerint gyakorlati célja volt, alapvető, elméleti jelentősége lett. Elismeri ugyanis, hogy a pápa egyedülálló nagyság és méltóság birtokosa, de amikor selyembe öltözik, pávatollakkal, arannyal és drágakövekkel ékeskedik, fehér lovon katonák és szolgák hadával körülvéve lovagol, akkor inkább Nagy Konstantin, mint Szent Péter utódának látszik. Hiszen a pápa hatalma nem uralkodás, hanem szolgálat, gondoskodás a Menyasszony, az Egyház körül mindaddig, amíg zarándokútját járja a Völegény, Krisztus távollétében.

De a püspökök is a Völegény barátai, akikre szintén rábízott a Menyasszony gondja. Ők is Krisztus földi helytartói, és tekintélyüket nem a pápától kölcsönzik. A pápa nem úr a püspökök felett. Bernát figyelmeztet, hogy a püspöki joghatóság megsértése és kikapcsolása a sokféle kiváltság és fellebbezés által, eltévelyedés az Isten előtt kedves rendtől, olyan, mint egy szörnyű daganat az Egyház testén. És – mondta –, még ha békaként pocsolyába kergetik is, akkor sem hagy fel azzal, hogy „brekegésével” keltegesse az alvókat. A nyájhoz tartozik, amelyre az alvó pásztoroknak jobban kellene vigyázniuk, de „ugatásával” éppen a pásztorokat akarja felverni álmukból.

Néha úgy tűnt, hogy az Egyházat érintő kritikája találkozik a kor szektás irányzataival. Nem is szégyelli, hogy olyan kifejezéseket használjon, amelyek egy-egy szekta különös jellemzői voltak, de tántoríthatatlanul az Egyház pártján áll. Engedelmes összeköttetésben maradt a hierarchiával, és mentes minden lelki egyoldalúságtól. Tudja, hogy az Egyház élete a Megtestesülés misztériumának folytatása. Látja, hogy az Egyház olyan, mint az Énekek énekében a menyasszony: fekete és szép egyszerre. Szép, mert ékességét a Völegénytől kapja, és fekete, mert a megalázott és megcsúfolt Völegény képmása.

A szektás vándorprédikátorok bírálata nemcsak a pápa és püspökök ellen irányult, hanem az Egyház ellen általában. Lelki elmélyülést hirdettek, nem is mindig felismerhető eretnecség formájában. Lausanne-i Henrik például az egyházi tekintély ellen tüzelte fel a népet. Bresciani Arnold, aki főleg Dél-Itáliában működött, a francia püspököket és papságot arra biztatta, hogy önként mondjanak le minden birtokukról. Amikor Bernát szembeszegült velük, elűzték a vidékről.

Sokkal veszedelmesebb volt ezeknél az a mozgalom, melynek tagjai tisztáknak, kataroknak nevezték magukat. Ezek apostoli szegénységet, szigorú vezeklést hirdettek, elvetették a felszentelt papságot, a hierarchiát és a szentségeket. Bernát ellenük prédikálva bejárta egész Dél-Franciaországot, s ahol a pápai küldötteket „szamárdítással és dobszó lármájával fogadták”, ott Bernátot meghallgatták. Sokakat megtérített, de végső megoldást ő sem tudott találni.

III. Jenő pápa új feladattal bízta meg: meg kellett hirdetnie a keresztes háborút. Gyűjtő hatású beszédeivel sokakat megnyert a keresztes háború eszméjének, akik kötelezték magukat arra, hogy elindulnak a Szentföld visszaszerzésére. Ugyanakkor szembeszállt Radulffal, aki szintén ciszterci szerzetes volt, és Európa-szerte a zsidók üldözésére lázított. Bernát így írt ellene: „A zsidókat nem kell üldözni, még csak kiutasítani sem kell őket. A pogányok (az arabokra gondol) támadtak ránk erőszakkal, és ezért kell erővel visszavernünk a támadásukat.”

Egész Európában viharos lelkesedést keltett a keresztes háború ügye mellett. A kereszténység legjelentősebb uralkodói indultak meg a szavára: VII. Lajos francia király és III. Konrád német császár, akit 1146 karácsonyán a speyeri dómban nyert meg az ügynek, ám bár Konrád tudta, hogy a birodalmi érdekek inkább azt kívánják, hogy Itáliában tartózkodjék.

A második keresztes hadjárat azonban teljes kudarccal végződött Palesztinában. Lisszabont sikerült visszafoglalni a móroktól, s ez megszilárdította az új Portugál királyságot. A hadjárat részvállalkozása, a szlávok közötti keresztes háború szintén csak káros következményekkel járt.

Bernátnak mindezért súlyos támadásokat kellett elszenvednie. De lelkének prófétai erejét hirdeti, hogy a súlyos szenvedés után, amit a hadjárat elvesztése jelentett, ki tudta mondani: „Áldott legyen, Uram, minden ítéleted!” Az természetesen tagadhatatlan, hogy Bernát prédikációi a keresztes hadjáratra és a Krisztus követésének feltüntetett fegyveres harc között áthidalhatatlan szakadék tátong.

Bernát azonban nemcsak kifelé harcolt a keresztény hitért, hanem akkor is a csatatérre sietett, amikor az Egyházon belül fenyegette veszély a hit tisztaságát. Sokszor vetették a szemére, hogy tudományellenes, mert felemelte szavát Gilbertus Porretanus és Abaelard ellen. S jóllehet igaz, hogy vannak olyan megnyilatkozásai, amelyekkel szemben fel lehet hozni a tudományellenesség vádját, az azonban tagadhatatlan tény, hogy jó barátságban állt korának jelentős tudósaival, Clairvaux-ban nagy könyvtárat rendezett be, művelődésre biztatta a tehetséges fiatalokat, sőt, egyes írásai az újonnan kialakuló teológiai iskola tankönyveként szerepeltek.

A szíve mélyén azonban érezte és látta, hogy a teológia tudománya – amely az istenismeretből és az önismeretből születik, és az istenszeretetet hevíti – veszélybe került az újonnan jelentkező és egyre jobban eluralkodó dialektikus módszer miatt. És nemcsak ő, hanem Szentviktori Hugó, a híres párizsi ágostonos kanonok is úgy ítélte, hogy a dialektikus módszer új tévtanítások melegágya lesz. Ezért hívták Bernátot, hogy küzdjön meg Gilbertus Porretanusszal, amikor ennek elmélete hamis végkövetkeztetésekre vezetett a Szentháromsággal kapcsolatban. Bernát rá tudta venni őt, hogy az 1148. évi reimsi zsinaton vonja vissza tanítását.

Abaelarddal már korábban sikeresen harcolt a hit tisztaságáért, amikor az a módszeres kételkedést a teológiában is az igazságra vezető útnak vallotta. Bernát hívő buzgóságát állította szembe Abaelard túlhangsúlyozott racionalizmusával. Bernát azt vallotta, hogy a legszentebb igazságok feletti vitatkozások megtörik azt a szükséges áhítatot és tiszteletet, amellyel a hitnek a kinyilatkoztatáshoz kell közelítenie. A hitet nem lehet háttérbe szorítani a filozófiával. A teológia és a lelki élet közötti különbségtétel számára még teljesen idegen, „hiszen az Atyát senki meg nem ismerheti, ha előbb tökéletesen meg nem szereti őt”. Úgy tartotta, hogy megélni és – a kegyelem misztikus látásában vagy a mindenki számára elérhető elmélkedésben – átélni a hitet minden bölcselkedő beszédnél százszorta többet jelent.

Így válik érthetővé az a kemény bíráló, amelyet Abaelard felett mondott, miután gondosan áttanulmányozta annak tanítását. És hatására a sens-i zsinaton (1141) Abaelard tizenkilenc tételét el is ítélték.

De mindezen viták és harcok közepette Bernát a szíve mélyén visszavágyott a kolostor magányába, a szemlélődés csendjébe. Jámborsága A lélek felemelkedése Istenhez c. első írásától kezdve, amelyet a Grande Chartreuse priorjának, Guigónak megbízásából írt, a húsz éven át készített Homíliák az Énekek énekéről c. műig folyamatosan a Szentírás és az egyházatyák írásaiból táplálkozott. De azoknál a jámborsági formáknál, amelyek a hagyományban éltek és Krisztus személyére koncentráltak, Bernát többre értékeli és jobban szorgalmazza a Krisztus embersége iránti bensőséges, érzelmileg is meleg tiszteletet. „Akár beszélsz, akár írsz, nem ízlik nekem a szó, ha Jézus neve nem hangzik fel közben” – írja. De ez a Krisztus embersége iránti bensőséges szeretet nem öncél, hanem arra szolgál, hogy a szív érzületét a szellemi szeretet, az agapé magasságaiba emelje. S ennek a szeretetnek a célja, hogy a lélek egyesüljön az Igével.

Bernát újra meg újra kiemeli a lélek és az Ige közötti jegyesi egyesülést. Tudja, hogy a test akadályozza és nehezíti ezt, de tapasztalja és tanítja, hogy az a megvilágosodási folyamat, amely éppen ezt az egyesülést készíti elő és belőle következik, a testre is kihat, és majd a feltámadásban válik tökéletessé.

Bernát, aki önmagát „a század agyrémének” nevezte – mert tartósan világi dolgokkal kellett foglalkoznia, pedig nem volt világi ember; és be kellett avatkoznia az Egyház

dolgaiba, pedig nem volt tagja a hierarchiának –, 1153. augusztus 20-án halt meg Clairvaux-ban. Az egész korszakot, amelynek ő volt a legnagyobb alakja, Szent Bernát korszakának nevezik az egyháztörténelemben. Ő a bizonyosság arra, hogy a legszigorúbb aszkézis sem butít el, hanem nagyon is termékennyé teszi az embert. Megvalósult benne a monasztikus életforma alapvető rendeltetése: formálni a világot a világból való elmenekülés által.

Bernátot már életében szentként tisztelték. III. Sándor pápa, aki korábban a Bernát által annyira támadott Abaelard tanítványa volt, 1174-ben avatta szentté, VIII. Pius pápa pedig 1830-ban az egyházdoktorok sorába iktatta. Ünnepe a 13. században vették fel a római naptárba augusztus 20-ra. A magyar naptárban Szent István király miatt augusztus 19-én ünnepejük.

*

Ez a szent szerzetes, aki hallatlan energiával fényesebben ragyog az Egyház emlékezetében, mint korszakának pápai és császárai, aki a hívők tudatában mint a mézajkú doktor él, s aki azt hirdette: „taníts gyengéden, bölcsen és bátran szeretni!”, cselekedeteivel és műveivel ad képet önmagáról.

Egy régi forrás arról beszél, hogy Bernát fiatal korában nagyon vonzó jelenség volt: „Egész lényéből szeretetreméltóság és vonzerő áradt, úgyhogy veszedelmesebb volt ő a világra nézve, mint a világ őrá.” Körülrajongták a nők; az egyik ismételten megpróbálta elcsábítani, mindaddig, amíg egy hirtelen fordulat után az addig körülrajongott ifjúról kénytelenek voltak ezt a megállapítást tenni: „Az anyák és a fiatal leányok réme lett; a barátok attól féltek, hogy miatta elveszítik barátaikat”, mert sorban csatlakoztak hozzá az emberek, hogy nagyon kemény, vezeklő életet éljenek.

Olykor kemény harcai voltak a tisztaságért, egyszer olyan heves kísértés lepte meg, hogy egy jéghideg tóba vetette magát, és benne maradt mindaddig, amíg a teste le nem csillapodott. A citeaux-i kolostor aszkézise is kemény iskola volt Bernát számára. Mivel fizikailag nagyon gyenge, a gyakorlati dolgokban pedig ügyetlen volt, a legegyszerűbb szolgálatokat bízták csak rá a kolostorban. Egy napon ezt már nem bírta elviselni. Aratás ideje volt, s a szerzetesek kinn dolgoztak a mezőn. Bernát is nagy elhatározással kért egy kaszát, hogy ő is aratni fog, de több volt benne a jószándék, mint az erő és az ügyesség a kaszáláshoz. Egyszerűen nem boldogult a kaszával, s a végén már maga az apát figyelmeztette, hogy hagyjon fel a próbálkozással. Teljesen kimerülten letette a kaszát és térdre borulva imádkozni kezdett. Azt kérte, hogy Isten adjon neki erőt az aratáshoz. És valóban: új erő áradt a tagjaiba, és megragadván a kaszát most már határozottan kezdte vágni a rendet, úgy, hogy a többi szerzetes elmaradt mögötte. Ő lett a kolostor első kaszája.

Már ez az eset is jelzi, hogy Bernát novícius korától kezdve mennyire egységbe tudta olvasztani a külső tevékenységet, a természettel való kapcsolatot és az Istennel való bensőséges együttlétet. Egyik barátjának később ezt írta: „Higgy nekem és a saját tapasztalatomnak. A fák és a kövek olyasmint fognak neked megtanítani, amit a tanítóktól soha meg nem hallhatsz.”

Ugyanakkor nem hagyta, hogy a külső dolgok kizökkentsék Istennel való kapcsolatából. Már egy évet töltött novíciusként a kolostorban, és még mindig nem tudta, hogy a termük mennyezete boltozatos-e, vagy gerendázott, és elámult, amikor a többiek arról beszélgettek, hogy a templom szentélyében nem egy, hanem három ablak van. Később egyszer egy egész napon át a Genfi-tó partján lovagoltak. A társai este áradoztak a táj szépségéről, ő pedig megjegyezte, hogy azt sem vette észre, hogy tó partján járnak.

Amikor az új clairvaux-i kolostor elkészült, Bernát apát egy kicsi cellát választott magának a lépcső alatt. Kegyetlen aszkézisével pedig úgy lerombolta az egészségét, hogy a többi ciszterci apát elhatározta, kúrára fogják. Vilmos, aki a halálosan kimerült beteget akkoriban látogatta, elmondja: „Meggérdeztük tőle, hogy érzi magát, és hogyan telnek a napjai? Ő a reá annyira jellemző mosollyal válaszolta: »Tökéletesen jól érzem magam.

Korábban ugyanis értelmes emberek félték tőlem, most pedig Isten méltányos ítélete szerint én félek egy esztelen embertől.« Ezzel a beképzelt orvosra utalt, akire rábízták, és azzal dicsekedett, hogy ő majd meg fogja gyógyítani.”

A trubadúrok világában Bernát a Szűzanya dalnoka volt, akit a történelem viharai felett nyugodtan tündöklő, mentő csillagként dicsőített. Egyszer betegen feküdt, és nagy fájdalmai voltak. Az egyik szerzetest elküldte a templomba, hogy imádkozzék érte. Miközben az imádkozott, a betegnek megjelent a Szűzanya, Szent Lőrinc és Szent Benedek kíséretében. A Szűzanya szelíden megérintette, meggyógyította, majd eltűnt. Egy másik képe azt a pillanatot ábrázolja, amikor a Szűzanya Bernát karjába helyezi a kicsi Jézust. Ezért írta egyik kortársa: „Ha Úrnőnk szeme fényét bántani akarod, akkor írd valamit az ő Bernátja ellen.”

Tüzes természetével – ami „ijesztő és emberfeletti tekintélyt kölcsönzött neki” – vetette bele magát kora vitáiba. Clunyben élő, lelkileg alvó szerzetestársainak ilyen szemrehányást tett: „Ha beszélgetek, soha nem a Szentírásról, vagy a lelkek megmentéséről van szó köztetek, hanem csak nevetséges dolgokról fecsegték. Étkezésnél az egyik fogást a másik után tálaljátok fel. Hogy a hústalan ételekért kárpótoljátok magatokat, egymás után kétszer is hoznak az asztalhoz kitűnő halat, és minden étkezés közben kétszer vagy háromszor hozzák a félig töltött borospoharat. Kidagadt erekkel és elnehezült fejjel keltek föl az asztaltól, s utána már nem lehet mást tenni, csak aludni... Igazán mondom, láttam egy apátot, akit több mint hatvan lovas követett. Inkább törekszünk a hívők adományaira, mint javára. Aranytól roskadozó ereklyeszekrények előtt nyílnak meg az erszények. Megmutatjuk a nagy szenteket az embereknek, és azt hisszük, hogy minél színesebbek, annál szentebbek. Mindenki odasiet, csókolgatják a szobrot, mint magát a szentet. Drágakövekkel ékes lámpákkal díszítjük a templomainkat. Ám hiúságok hiúsága! Az Egyház ragyog az épületeiben, de meghal a szegény emberek lelkében... Az Istenre kérlek titeket, hát nem szégyellitek magatokat mindezért? De legalább a kiadások miatt szégyenkeznétek!”

III. Jenő pápának a következő figyelmeztetést küldte: „Most a vincellér metszőkésére van szükség, és nem jogarra. Nem uralkodást, hanem szolgálatot bíztak ránk. Egyszerre képtelen vagy minden rosszat kijavítani, ezért légy okos, és lépésenként haladj előre. Fogd be a hazugok száját, akik igazságtalanul szólnak, és mindig készen állnak arra, hogy igazolják a hazugságaikat. Legyen gondod az özvegyek és az árvák ügyére, akik neked nem tudnak semmit viszonzni. A többi ügyet pedig nyugodtan bízd másokra. Az intrikus bajkeverőket ne hallgasd meg, hanem ragadj ostort, és verd ki őket, ahogyan Krisztus tette...”

Bernát szólt a világi rendek lelkiismeretéhez is: „Ti, mai lovagok, igazolhatatlan tévedésekben vagytok, és a kegyetlenségtek túrhetetlen! Nagy költséggel és fáradsággal háborúztok, s bűnnel és halállal fizettek érte. De háborúitoknak csak a féktelen gyűlölet, a dicsőség utáni vágy és a kincsek utáni sóvárgás az oka. Ilyen indokok alapján nem ölhetitek meg nyugodt lelkiismerettel a felebarátot!”

Amikor az arabok meghódították Edesszát, III. Jenő pápa meghirdette a keresztes háborút, és Bernátot bízta meg azzal, hogy prédikálva hirdesse meg a szent háborút Európában. Bernát teljes szívével Isten ügye mellé állt: Franciaországban kezdte, s a német birodalomban folytatta keresztes prédikációit. Bárhová érkezett: Konstanzba, Freiburgba, Strassburgba, Speyerbe, Koblenzbe, Kölnbe, Aachenba vagy Lüttichbe, mindenütt meghúzták a harangokat, és özönlenni kezdett a nép, mert mindnyájan hallani akarták Isten emberét. Néha a pillantásától betegek gyógyultak meg, s bár nem beszélt a német nyelvet, mindenki értette a prédikációit. Még mielőtt a tolmácsok lefordították volna a szavait, az emberek kiáltva kérték a keresztet, jelezvén, hogy részt akarnak venni a hadjáratban.

Frankfurtban a dóm úgy megtelt, hogy beszéde végeztével Bernát képtelen volt elhagyni a templomot. Végül a hatalmas termetű császár karjába kapta, és ő vitte ki a kis szerzetest.

E prédikációs körútjának csúcspontja a speyeri birodalmi gyűlés volt. Itt Konrád császár a nép tomboló tetszésnyilvánítása közepette magára vette a keresztet; a régóta ellenségeskedő

Staufok és Welfek kibékültek, és együtt indultak a keresztes háborúba. A kijáráshoz odavittek egy béna gyermeket. Bernát megérintette, és így szólt hozzá: „Járj!”, és a gyermek elindult. A csoda láttára a nép magán kívül volt a lelkesedéstől, Bernát pedig a császárhoz fordult, és azt mondta neki: „Miattad történt ez a csoda, hogy megtudd: Isten veletek van, és tetszésére szolgál a vállalkozástok.”

Nem sokkal ezután azonban mély belátásra jutva így írt: „Mi békét hirdettünk, és most nincs békénk. Győzelmet ígértünk, és vereséget szenvedtünk. Semmi kétség, Isten ítélete igazságos.” Mainzban véres üldözés tört ki a zsidók ellen. Jesua ben Meir később így nyilatkozott Bernátról: „Ha ez az igaz ember nincsen, egyikünk sem menekült volna meg!”

Halálának évében Bernát még egyszer megjelent a nyilvánosság előtt. Viszály támadt ugyanis Metz városa és a lotaringiai herceg között. Végző szükségében a trieri érsek Clairvaux-ba ment, és felkérte békeközvetítőnek Bernátot. A halálosan beteg apát összeszedte utolsó erőit, és a távoli csataterre indult. A csapatok már ott álltak egymással szemben, ütközetre készen a Mosel folyó két partján, Bernát pedig tárgyalni kezdett a két szembenálló sereg vezérével hol az egyik, hol a másik parton. Végül sikerült elérnie, hogy a vezérek a Mosel egyik szigetén találkozzanak, és aláírják a békeszerződést. Ennek megpecsételéséül Bernát meggyógyított egy beteg asszonyt. Ezt látva a nép és a katonák oly hevesen ünnepelték Bernátot, hogy majdnem agyontiporták. Ezért a nagy tömegből észrevétlenül eltűnt, és egy csónakon elhagyta a szigetet.

Amikor eljött utolsó órája, több püspök és számos szerzetes vette körül. Utolsó szavait lesve figyelték, s ő így szólt: „Három dolgot ajánlok nektek, amiket életem során legjobb képességeim szerint megfigyeltem: Kisebb hitelt adtam a saját véleményemnek, mint mások ítéletének. Nem lobbantam haragra a másoktól kapott bántások miatt. Senkit nem akartam haragra ingerelni, s ha mégis, amennyire tudom, kibékültünk.” Valamennyien sírtak, ő maga is könnyezett, de hamarosan derű öntötte el az arcát. Később Aquinói Szent Tamás így magasztalta: „Istentől kiválasztott ember, akinek arany szája volt, és édes borával megította az egész földkerekséget.”

*

**Istenünk, ki úgy akartad,
hogy Szent Bernát apát a házadért való buzgóságtól égve
világosságot és meleget árasszon Egyházadban,
kérünk, engedd az ő közbenjárására,
hogy ugyanannak a Léleknek tüzeiben
mi is a világosság fiaiként éljünk!**

19. Eudes Szent János

*Ri (Normandia), 1601. november 14.

†Caen, 1680. augusztus 19.

Jean Eudes 1601. november 14-én született az Argentan melletti Riben, egy szegény családban. Két testvére közül Ferenc később mint történész vált híressé. János fiatalága eseménytelenül telt, legalábbis a külső szemlélő szemével nézve. Tizennégy éves korában Caenba küldték a jezsuiták kollégiumába. Jó tanuló volt, s mint a Mária-kongregáció tagja buzgóságával tűnt ki a többiek közül. Már ekkor elhatározta, hogy pap lesz. 1620 szeptemberében kapta a tonzúrát és kezdte a teológiai tanulmányokat Caenban.

Az oratoriánusok 1622-ben nyitották meg házukat a városban. János hamarosan belépett hozzájuk, úgy, hogy maga Bérulle vette föl Párizsban az oratoriánusok közé. Nagy hatással volt rá a kongregáció előljárója, Gibieuf. Tanulmányait Caen után Marines-ban és Aubervillers-ben folytatta, majd Párizsban fejezte be.

1627 őszen, az Argentan vidékén pusztító pestis idején életét nem kímélve ápolta a betegeket. Később Caenba ment, és a város környékének misszionáriusa lett. 1631-ben itt is járvány tört ki, és János hősiessé bátorsággal maradt a betegek között.

1623-ban teljesen a népmisszióknak szentelte magát, s több mint negyven évig, egészen 1675-ig majdnem kizárólag ezzel foglalkozott. Száztizenöttnél több missziót tartott, ami az akkori gyakorlat szerint két-három hónapon át legalább napi két prédikációt jelentett egy-egy helységben. Csak a coutances-i egyházmegyében negyvenöt missziót tartott! Egyszerű, közvetlen stílusával, amellyel világos tanítást közvetített, nagy hatást váltott ki a nép körében. Közben íróvá érlelődött. 1636-ban jelent meg a **Jámborsági gyakorlatok** c. munkája. A következő évben ugyanezt a témát átdolgozta, kibővítette és ezzel a címmel adta közre: **Jézus élete és királysága a keresztény lelkekben.**

Egész lényéből a természetfeletti világ valósága sugárzott. Emiatt mindenütt tisztelettel fogadták és szerették. Különösen becsülte az a jámbor emberekből álló társaság, amely Jean de Bernières körül alakult. Az oratoriánusok körében is nagyra becsülték: 1635-ben a népmissziók vezetőjévé, 1640-ben pedig a caeni ház főnökévé tették meg.

Missziós útjain közvetlenül tapasztalta a világi papság elhanyagolt magányosságát, és szellemi-lelki műveletlenségét. Ezért arra az elhatározásra jutott, hogy szemináriumot alapít, amely kifejezetten a falusi lelkipásztorkodásra fogja jobban felkészíteni a papnövendékeket. Biztatást kapott hozzá Richelieu bíborostól és a bayeux-i püspöktől is. 1642-ben királyi jóváhagyást is nyerve Caenban megnyitotta szemináriumát, de ez összeütközést okozott közte és az oratoriánusok között. A kongregáció főnöke, Bourgoing az egész alapítást oktalannak és elhamarkodottnak ítélte, János azonban barátai biztatására ragaszkodott elképzeléséhez. Ezért a következő évben, 1643. március 19-én kiutasították az oratoriánusok között lévő lakásából. Hat nappal később mégis megalapította szemináriumára számára a Jézusról és Máriáról nevezett Társulatot, amelynek azt a feladatot szánta, hogy minden módon támogassa a falusi lelkipásztorok képzését.

Az új papi kongregáció minden gáncsoskodás dacára – főleg a janzenisták fordultak vele szembe – gyorsan terjedt. Tagjai különleges feladata a népmissziók tartása és a falusi lelkipásztorok képzése volt. A következő években újabb szemináriumokat nyithattak Coutances-ban, Lisieux-ben, Rouenban, Evreux-ben és Rennes-ben.

János abbé gondjai azonban másokra is kiterjedtek. Észrevette, hogy sok leány a szegénység miatt züllik el. Ezért 1644-ben alapított egy női társulatot, amelyre rábízta az elesett leányok megmentését; a Notre Dame de Charité de Refuge Szerzetesnői nevet adta nekik. A pápai jóváhagyást 1666-ban kapták.

Ez a két alapítás megszámlálhatatlan nehézséget zúdított János nyakába, melyeket a janzenisták ellenségeskedései csak tovább súlyosbítottak.

A népmissziók és a társulatok vezetésének tapasztalatai írásra készítették. Jelentős irodalmi munkásságot hagyott ránk, amelyben eleinte természetesen az oratoriánus lelkiség mutatkozik meg elsősorban. 1641-től azonban gondolkodása egyre egyénibbé válik, s fokozatosan kibontakozik lelkében a reá annyira jellemző Jézus Szíve és Mária Szíve iránti tisztelet. Kezdetben arra hajlott, hogy e két Szív tiszteletét összekapcsolja, később azonban – a teológiai pontosság és a pedagógiai megfontolások hatására – belátta, hogy a két Szív tiszteletét külön kell választani. 1669-ben írta meg Jézus Szent Szíve officiumát és miseszövegeit, s három évvel később az általa alapított társulat már ezzel ünnepelte Jézus Szentséges Szívét. Szent X. Pius pápa „a Jézus Szíve tisztelet szerzőjének, tanítójának és apostolának” nevezte.

Életének utolsó éveiben a Mária Szent Szíve iránti tisztelet állt életének középpontjában. De éppen ezeket az éveket gyötrő kétségek felhője árnyékolta be. 1673-ban ugyanis sikerült ellenségeinek Rómában előbányászniuk egy kérelmet, amelyet egyik társa, Louis Boniface tizenegy évvel korábban, János tudta nélkül, teljesen egyéni kezdeményezés alapján nyújtott be VII. Sándor pápához. E kérelem arra vonatkozott, hogy a pápa engedje meg, hogy János társulatának tagjai fogadalmat tehessenek: mindig, még kétes esetekben is a Szentszék oldalára állnak. Amikor a király, XIV. Lajos erről értesült, teljes erejével támogatta a János elleni támadást, s ennek eredményeként az alapítót Caenba száműzték. Sőt, olyan döntés született, hogy társulatát halálra ítélik, és az alapító halálával megszűntnek nyilvánítják. Egyik janzenista ellenfelének, Charles Dufournak, aki Aunay-ban volt plébános, nagyjából ugyanekkor másolatban sikerült megszereznie egy kéziratot János munkái közül. E kézirat alapján eretnekséggel vádolta meg Jánost, s ezzel nagy felzúdulást váltott ki ellene, jóllehet János ezt a munkáját nem is bocsátotta közre.

Végül a viharok elültek, a társulatot eltörölni akaró királyi határozatot felfüggesztették és János a halála évében kijelölhette és kinevezte a társulat főnökét. Fájdalmas betegség után, 1680. augusztus 19-én halt meg. 1909-ben boldoggá, 1925-ben szentté avatták. Ünnepeit 1928-ban vették fel a római naptárba, augusztus 19-re.

*

Mielőtt „egész Franciaország nagy lélekhalásza” megkezdte volna működését, még mint a caeni jezsuita kollégium növendéke különleges szeretete jeléül eljegyezte magát a Szűzanyával: a kollégium kápolnájában állt egy életnagyságú Mária-szobor. János aranygyűrűjét, amit addig féltve hordott az ujján, odaadása jeleként felhúzta Mária ujjára.

Első szentmiséje után szent szertelenséggel a következő formában fejezte ki a papságról vallott felfogását: „A papnak három örökkévalóságra van szüksége: az elsőre azért, hogy felkészüljön a szentmisére; a másodikra pedig azért, hogy hálát adhasson Istennek ezért a nagy kegyelemért.”

Az egyik misszió alkalmával, amelyet Coutances-ban tartott, megismerkedett egy rendkívüli lélekkel, Marie de Vallésszel. Ez a hölgy már ötvenegy éves volt, s lelki élete közel harminc éve rendkívüli, misztikus kegyelmek és az ördögtől való megszállottságnak minősített jelenségek keveréke volt. Maga Marie mély jámborsága ellenére sem volt képes ezekről a dolgokról beszélni. Akkor a püspök Jánost bízta meg a hölgy lelki vezetésével, mert meg volt róla győződve, hogy amik ezzel a lélekkel történnek, Istentől valók. Marie halála után János abbé három formában is készített életrajzi feljegyzéseket, de nem mások számára, hanem csak magánhasználatra szánta azokat. Később egyik ellensége ezeket a feljegyzéseket használta fel arra, hogy boszorkánysággal vádolja lelki gyermekét. Ez nem volt nehéz vállalkozás abban az időben, amikor a rendkívüli adottságokkal rendelkező nőkre könnyen rásütötték, hogy boszorkányok.

*

**Istenünk,
ki Szent János áldozópapot csodálatosan kiválasztottad,
hogy hirdesse Krisztus felfoghatatlan gazdagságát,
kérünk, add,
hogy példáját és tanítását követve
gyarapodjunk megismerésedben,
és mindig az evangélium tanítása szerint éljünk!**

20. Szent István király⁴

*969/970

†Esztergom, 1038. augusztus 15.

A magyar törzsek fejedelmei között Géza különleges hatalmi pozíciót vívott ki magának. Elsősorban politikai megfontolásokból nyugat felé fordult, és megnyitotta a kereszténységnek az ország kapuit. Ebben keresztény feleségének, az erdélyi Saroltának befolyása is érvényesült. Beengedte az országba Pilgrim passauai püspök követeit. A bajor papok egyike keresztelte meg őt, Mihály testvérét és 973-ban vagy 974-ben fiát, Vajkot, aki a keresztés vizében és lélekben történt szent újjászületésekor a passauai egyházmegye védőszentje után az István nevet kapta. Az országban azonban még túlsúlyban volt a pogányság, és a pogány elem keveredett a kereszténységgel. A királyi udvarban, Gézánál éppúgy, mint uralomra vágyó feleségénél, a keresztény gondolat kezdetben inkább dinasztikus és állami célokat szolgált, mintsem Krisztus szent ügyét. Géza, hogy a kereszténység felvételét és ezzel kapcsolatban a nyugati orientációt biztosítsa, s házának hatalmát megszilárdítsa, kizárta a trónöröklésből versenytársát, Koppányt, és termetre ugyan kicsiny, de jellemében, bátorságban és helytállásban messze kiemelkedő fiát, Istvánt jelölte utódjává. Prágából meghívta Adalbert püspököt, hogy a megtérést elmélyítse, és István további képzését előmozdítsa. Adalbert volt az is, aki a fejedelmi ifjút megbérmálta, és vallási szempontból előnyösen befolyásolta. Ő közvetítette 995-ben az István és Gizella között létrejött házasságot is. Amikor az ifjú trónörökös atyja halálakor, 997-ben átvette a hatalmat, a keresztény szellem és vallásos világnézet már szilárd gyökeret vert benne.

Egyelőre azonban még véres csatákat kellett vívnia az ellene fölkelt törzsfőkkel. A Veszprém melletti győzelem és Koppány halála őt legfőbb belső ellenségétől, az országot pedig a pogányságba való visszaeséstől szabadította meg. A Konstantinápolyban megkeresztelt Gyula és Ajtony leverése viszont a Bizánchoz való csatlakozás tervét hiúsította meg. Azonkívül István megszerezte magának a Tiszán és Dunán túl fekvő területeket, valamint Erdélyt, és ezáltal gyarapította országát, uralmát és birtokát.

Ezzel megteremtette messzenéző uralkodói programjának előfeltételeit, és szívós energiával, okos taktikával fogott hozzá nemzetpolitikai fő feladatához. A történelmi keresztút előtt álló országban négy nagy probléma jelentkezett: a kereszténység megkedveltetése és szívügygé tétele, közösségben az apostoli székkal és Nyugattal; az állam önállósága, vagyis nemzeti függetlenség mind a német-római, mind a bizánci császársággal szemben; erős monarchia és politikai egység fölépítése, vagyis a törzsi önállóság és hűbéri hatalom megszüntetése központi kormányhatalom alapítása által; s végül mindamellet, amennyire csak lehetséges, a magyar népi jelleg és szokások megőrzése a Nyugat-Európába való egyidejű beilleszkedés közepette.

Diplomáciai és politikai érzéke, mellyel nemegyszer a gyakorlatban egymásnak ellentmondó célokat is el tudott érni, korának, sőt mondhatni, az egész magyar történelemnek legnagyobb államférfiává avatta. Politikai, vallási és társadalmi szempontból tulajdonképpen ő teremtette meg Magyarországot, István jelölte ki és biztosította a jövőbe vezető utat népének. A magyarságnak négy különböző szomszédos kultúra – a török-mohamedán keleten, a görög-szláv a Balkánon, a latin-német nyugaton és a pogány-szláv északon – feszültséggel teli területén kellett ezek ostromló befolyásával és ellentmondásaival küzdelmet folytatnia. A változást, amelyet István hozott, jól megvilágítja egy világpolitikai jelentőségű tény: trónra lépése előtt nem egészen fél századdal a magyar lovascapatok még halálisan

⁴ Ünnepe a világegyházban augusztus 16.

fenyegették Nyugatot és a kereszténységet, egészen az Augsburg melletti Lech-mezőig hatolva előre. Az István által alkotmányában, kiterjedésében, kultúrájában és történelemformáló erejében újjáalakított Magyarország ezzel szemben a keresztény Nyugat előretolt bástyája lett az előnyomuló mongol és török veszély ellen, és évszázadokon keresztül védőfal az ázsiai hódítók barbárságával szemben.

Nagy érdemeket szerzett az ország katolikus egyháza érdekében kifejtett munkájával is. Szerzetes papokat hívott Bajorországból, Csehországból, Olaszországból, és pedig bencéseket, kiváltképpen a clunyi reform követőit, Dél-Magyarországra pedig a görög bazilita rend férfi és női tagjait. Szent Márton hegyén (Pannonhalmán) apátságot alapított. Sok kolostort létesített, amelyek missziós központjai és gyűjtőpontjai lettek a vallásos és kulturális életnek. Elrendelte a vasárnap megszentelését és minden tíz falu számára templom építését. Saját költségén emelt Esztergomban, palotája közelében egy gyönyörű székesegyházat, Veszprémben egy női apátságot, és fölépítette Budán a Szent Péter és Pál templomot a székeskáptalannal együtt. Más templomokat gazdagon megajándékozott, javaikat közvetlen védelme alá vette. Ami a keresztény vallással és keresztény törvénnyel nem volt összeegyeztethető, annak hadat üzent és büntetéssel sújtotta. Ebben ő és pogány ellenlábasai egyformán koruk gyermekei voltak. Mindazonáltal nem nyúlt a régi mondákhoz és énekekhez, amelyek a pogány őseket és hőseket dicsőítették; a pogány korból származó népszokásokat, ha az új hittel nem ellenkeztek, megőrizte vagy megtöltötte őket keresztény tartalommal. E tekintetben a bölcs alkalmazkodás módszerét követte: enyhébb, józanabb, eredményesebb volt, mint Magyarország első hithirdetői.

Az állami törvényhozásban, a kormányzásban és gazdasági vonalon sikerült szerencsésen összeolvasztania a nyugati elemeket, mindenekelőtt a frank grófság-alkotmányt a hazaiakkal. Ugyanilyen messzenéző megértéssel képviselte népe sajátosságát és érdekeit a határokon túl is. Gondolt Európa és a keresztény világ egységére. A keresztény magyar szellemet külföldön is jelenvalóvá tette: Jeruzsálemben bencés kolostort, Rómában zarándokházat, Konstantinápolyban díszes templomot építtetett.

Egyik fő munkatársa, a 993-ban Prágából érkezett Asztrik szerzetes útján II. Szilveszter pápához fordult jogai megerősítéséért és a teljhatalom kieszközléséért. Célja az volt, hogy a keresztény királyság méltóságára emelkedjék, nemkülönben, hogy már eleve kizárjon mindenféle függőséget a német birodalomtól és a szomszédos bajor egyháztól, s országa egyházát az állammal szorosabban egybekapcsolja. Asztrik valóban kieszközlte urának a koronát, az előtte hordozott keresztet és azt az apostoli kiváltságot, hogy püspökségeket alapíthasson és egyházi főméltóságokat nevezhessen ki.

Az 1000. év karácsonyán kenték föl és koronázták királlyá Istvánt Esztergomban. Ez egyenlő volt szuverén királyi méltóságra emelésével és apostoli küldetésének elismerésével. A pápától kapott előjogra támaszkodva birodalmának szilárd egyházi szervezetet adott: tíz egyházkerületet alapított (12 volt tervbe véve), köztük két érsekséget: Esztergomban és Kalocsán, valamint nyolc püspökséget.

Két fájdalmas esemény árnyékolta be élete alkonyát, mindkettő legbensejéig érintette. Imre fiát, a rendkívül erényes ifjút rendelte és készítette elő trónörökösévé. Még halála előtt meg akarta vele osztani az uralmat. Imrét azonban közvetlenül uralkodótársává koronázása előtt, 1031-ben egy vadászat alkalmával vadkan támadta meg és sebezte halálra. István másik gyermeke már korábban meghalt. Így nem maradt közvetlen örököse. Az Árpád-nemzetség egyetlen leszármazottja Vazul volt, ő azonban ifjúkori ballépéseiért börtönben ült. A súlyosan beteg király megkegyelmezett neki, kiengedte a fogságból, sőt azon gondolkodott, hogy még életében maga mellé veszi és trónra emeli. A rossz tanácsra hallgató hálátlan rokon azonban egy galád összeesküvésbe keveredett, aminek az volt a célja, hogy a királyt meggyilkolják és az országban visszaállítsák a pogányságot. Ilyen gazságot István nem hagyhatott büntetlenül, életművét nem engedhette elpusztítani. A királygyilkosság szándékáért halálbüntetés járt.

István az összeesküvés három fejének kiszúratta a szemét és levágatta a kezét: ez abban az időben a súlyos gonosztevők szokásos büntetése volt, és a megérdemelt halálbüntetés esetén, mint itt, kegyelmi aktusnak számított.

Amikor halálát közeledni érezte, magához hívatta tanácsosait, s velük egyetértésben Pétert, Velencében élő nővérenek fiát tette utódjává. Mindenkit arra intett, hogy maradjanak meg az igaz hitben, szeressék az igazságosságot, és főleg hűségesen ápolják a kereszténység zsenge vetését. Közel hetven éves korában – a 11. században ritka magas korban –, 42 évi uralkodás után halt meg Mária mennybevitelének napján, akit oly bensőségesen tisztelt s akinek tiszteletére több templomot épített. Halála előtt neki ajánlotta az országot.

Istvánt az egész nemzet gyászolta. Temetésére az egész országból sereglettek az emberek Székesfehérvárra. Ott, az általa alapított gyönyörű bazilikában – mely éppen akkor készült el, és ebből az alkalomból gyorsan fölszentelték – helyezték ünnepélyesen nyugalomra földi maradványait.

Az általános gyász igazi és szívből jövő volt. A nép érezte: István király személyében a dinasztia megalapítója, a kimagasló uralkodó és államalapító hunyt el, az erős és igazságos király, aki a szigort szelídséggel tudta párosítani. Tudott harcolni, ha a szükség úgy kívánta; mindazonáltal békeszerető volt. Támadó hadjáratot nem kezdeményezett, harcias nemzetét a gyümölcsöző béke világába vezette, és a még túlnyomóan vándorló, nomád életet élő népet a letelepedésre szoktatta. Az ország határain kívül is nagy tiszteletnek örvendett, egyrészt történelmi szerepe miatt, másrészt azért, mert menekülteknek és más sorsüldözötteknek menedéket nyújtott, a Szentföldre, Konstantinápolyba, Ravennába vagy Rómába zarándokló idegeneknek pedig vendéglátást és kedvező átvonulást biztosított.

Mint uralkodó tudatában volt Isten előtti felelősségének. Ragyogó példája volt ennek, hogy Szent István templomában hivatalát évente letette, annak jeléül, hogy csak kölcsön kapta Istentől, és annak bizonyására, hogy hatalmát Istennek áldozza. Lelki arculata abban a „fejedelemtükörben” is visszatükröződik, amelyet fiának hagyott hátra latin nyelven. Talán nem ő maga írta, de mindenesetre az ő közelében, politikai s erkölcsi elvei értelmében szerkesztették. Az akkori Magyarországon mindenképpen a legjelentősebb irodalmi alkotás. Ezekben az Intelmekben (Admonitiones) többek között a következő uralkodói szabályok találhatók: „Uralkodjál szelíden, alázattal, békésen harag és gyűlölködés nélkül! A király koronájának legszebb ékszerei a jótettek; azért illő, hogy a király igazságossággal és irgalmassággal, valamint a többi keresztény erénnyel ékeskedjék. Minden nép saját törvényei szerint él; add meg az országnak a szabadságot, hogy aszerint éljen!”

Halála után még egyszer lázadást szított a pogány visszahatás; a császári hatalom nyomása is erősödött Magyarországgal szemben. Végül azonban az itt-ott fölbukkanó zűrzavar után különösen László és Kálmán király visszavezette az országot István nyomdokaiba. Azóta István a nép szívében mindinkább legendás hőssé, népe apostolává, védelmezőjévé és Magyarország eszményévé magasztosodott föl. Benne és vele a korona, királyság és nemzet szinte misztikus egységgé olvadt össze. Sírja sokat látogatott nemzeti búcsújáró helyé vált; számos imameghallgatás és csoda történt ott. Ünnepe nemzeti ünnep lett.

László király 1083. augusztus 20-án pápai engedéllyel, a magyar püspökök, apátok és előkelők jelenlétében oltarra emeltette Istvánt, Imrével és nevelője, Gellért csanádi püspök földi maradványaival együtt. Ez akkor egyenértékű volt a szentté avatással.

István tisztelete nemsokára elterjedt az ország határain túl is. Különösen Scheyernben és Bambergben, a bajor hercegi házzal való házassági kapcsolata következtében; azután Aachenben és Kölnben, ahová egyes ereklyéi is elkerültek; Montecassinóban, főleg a bencés rendnek tett kiváltságai miatt, és a belgiumi Namurben. XI. Ince pápa 1686 novemberében – Buda visszafoglalása alkalmából – az egész Egyházra kiterjesztette szeptember 2-ára helyezett ünnepét. Ma a világegyház augusztus 16-án, a magyar egyház augusztus 20-án

(mint Magyarország fővédőszentjét) ünnepli. Május 30-án a mai napig sértetlenül fennmaradt Szent Jobb ereklyét tiszteljük.

*

**Istenünk, aki Szent István királyt, a te hitvallódat
a földön országunk koronájával ékesítetted
és szentjeid közé emelted,
kérünk, add meg,
hogy aki a hit terjesztője volt Pannóniában,
Egyházad védelmezője legyen a mennyben!**

21. Szent X. Pius pápa

*Riese, 1835. június 2.

†Róma, 1914. augusztus 20.

Giuseppe Sarto egy Treviso melletti kis faluban, Riesében született 1835-ben. Apja szegény parasztember volt, aki mellesleg a falu levélhordói tisztét is betöltötte. Szülei örömmel nevelték a kis Beppót, és a plébános is nagyon szerette, mert szívesen és gyakran ministrált neki. Tizenkét éves korától naponta a hét kilométerre lévő Castelfrancóba járt iskolába. Később a páduai szemináriumban kapott helyet, hogy befejezhesse gimnáziumi tanulmányait. Ugyanitt hallgatta a teológiát.

1858-ban szentelték pappá Castelfrancóban. Utána buzgó lelkipásztorként működött, előbb mint káplán Tombolóban, majd plébánosként Salzanóban. Később Trevisóban kanonok, szemináriumi tanár és a püspök általános helynöke lett.

Ötvenesztendős volt, amikor XIII. Leó pápa 1884-ben kinevezte mantovai püspökké. Tíz évvel később, 1894-ben velencei pátriárka és bíboros lett. Amikor a páduai püspök, Mons. Callegari a Szentszék megbízásából érdeklődött, hogy elfogadná-e a velencei pátriárkai székre szóló kinevezést, ezt táviratozta vissza: „Pontosan ez hiányzik nekem. Sarto.”

Tíz évvel később, 1903. augusztus 4-én Giuseppe Sarto velencei pátriárkát megválasztották pápának. A X. Pius nevet vette fel, „bízván abban, hogy mindazok a szent pápák imádkoznak értem, akik a Pius nevet erényes életükkel megbecsülték, és határozott szelídséggel kormányozták és védelmezték az Egyházat”.

XIII. Leó pápa (1878–1903) érdeklődése főleg az Egyház külső életére irányult, különösen az egyházi hagyomány és a modern világ közötti összhang megtalálása érdekében. Ezzel szemben az utód, X. Pius pápa minden erejével az Egyház belső megújulása felé fordult. Első enciklikájában (1903) ezt írta: „Egész pápaságunk célkitűzése, hogy mindent megújítsunk Krisztusban azért, hogy Krisztus legyen minden mindenben.”

X. Pius pápa a bensőség embere volt, ugyanakkor támogatta az intézményeket és a szervezeteket, ha úgy látta, hogy azok a belső élet kibontakozásának az eszközei. Ebben az értelemben egyik legjelentősebb műve az egyházbizománykodás kodifikációja, amelyet megválasztása után az első napon elindított. Igaz, a mű csak utóda, XV. Benedek pápa alatt fejeződött be. E kodifikáció nem csupán a túlságosan felduzzadt jogszabály-halmaz rendszerezését és egyszerűsítését jelentette, hanem sokkal inkább azt, hogy a jogot a megváltozott körülményekhez alkalmazzák, hiszen nagyon sok jogszabály már nem felelt meg az élet elvárásainak. Különösen nagy volt a zűrzavar a házasságjog területén, ezért a pápa az egész jogi anyagból kiemelte a házasságjogot, elsőként ezt vizsgálta át, és léptette érvénybe.

Első gyakorlati reformként a pápai udvar, a kúria átszervezéséhez fogott hozzá. Ősrégi hivatali szokások megszüntetésével egyszerűsítette az ügymenetet, bizonyos munkaköröket újra meghatározott, és az egész kúriát az egyszerűség felé mozdította ki évszázados mozdulatlanságából. Abból indult ki, hogy a római egyházmegyének mintaként kell szolgálnia a többi püspökség számára. Látogatásaival sikerült megszüntetnie a visszaéléseket, s lassan meg tudta honosítani a korszerű lelkipásztori módszereket.

Szívügye volt a papok megszentelődése, mert úgy látta, hogy „a papnak először saját magában kell megformálnia Krisztust, ha ugyanezt másokban végre akarja hajtani”. A belső megújulás egyre szélesebb körben kezdett hatni: az itáliai püspökök egymás után kezdték látogatni az egyházmegyéjüket, s a szemináriumokban sokkal nagyobb gondot kezdtek fordítani a tudományos képzésre és a növendékek aszketikus nevelésére.

A joghoz hasonló bizonytalanságok és áttekinthetlenség uralkodott a liturgiában is. X. Pius pápának már velencei pátriárka korában gondja volt az egyházi zene ápolására. Most az

egyházi zene célját abban határozta meg, hogy „ébressze föl a hívekben az áhítatot, és könnyítse meg az imádságot”. Különös figyelmet szentelt a gregorián éneknek. Rómában egyházi zenei főiskolát nyitott, s a liturgia kérdéseinek tisztázása érdekében újra kiadta a római misekönyvet és breviáriumot.

X. Pius pápa nem az elvont tudományok embere volt, jóllehet kimagasló szellemi képességekkel rendelkezett. A tudományos kutatás csak annyiban érdekelte, és csak annyiban támogatta, amennyire a vallásos élet számára hasznosnak és szükségesnek látta. Ezért alapította meg Rómában a Biblikus Intézetet a szentírástudomány felélesztése céljából. A bencéseket pedig megbízta a Vulgata új, kritikai kiadásának elkészítésével.

Szenvedélyesen szerette az igazságot, és harcolt is érte. Az úgynevezett „modernizmus” irányzatában különös veszedelmet észlelt. Amikor ezt az Egyház hagyományos tanításától eltérő tant megbélyegezte, határozott és hajthatatlan volt; de a tévedő emberekkel szemben állandóan érezte atyai jóságát, és nem megtörni, hanem megtéríteni akarta őket. Az már további kérdés, hogy mennyire volt szerencsés a „modernizmus” megjelölés annak a szellemi áramlatnak az elnevezésére, amely kezdetben a katolikus teológusok körében jelentkezett, majd egyre szélesebb körben elterjedt. Azt a benyomást keltette ugyanis, hogy az Egyház eleve mindennel szembeszegül, ami modern a kultúrában és a szellemi életben, s ha válaszol a világ kérdéseire, az mindig csak visszahúzó, a múlt felé irányuló lehet, nem mutathat a jövőbe.

A pápa kemény hangon beszélt a „lázadókról”, akik álnok módon hirdettek igen nagy tévedéseket, pl. a dogmafejlődés lehetőségét. Az úgynevezett reform-katolicizmus képviselői azonban – leszámítva néhány kivételt – távol álltak attól, hogy kétségbe vonják a katolikus hit alapigazságait. Igaz, voltak ellenséges szellemek is, mint a francia Loisy, az angol Tyrell és az olasz Minnocchi, akik a haladás köpenyébe burkolózva támadták a keresztény alapelveket, azáltal, hogy az isteni kinyilatkoztatás bírójává magasztalták föl az emberi értelmet.

A pápa 1907-ben **Lamentabili** kezdetű dekrétumával ötvenhat tételt ítelt el, amelyek a kinyilatkoztatás, a hit, a dogmák, a szentségek és az Egyház körébe tartozó tévedések voltak. Néhány hónappal később a **Pascendi** kezdetű enciklikában pedig gyökeresen elvetette a modernizmust.

Az általános elítélés következtében, amely kihatott az Egyház gondolkodására és teológiai tudományára is, egyre inkább megmutatkozott és egyre nagyobb befolyásra tett szert a nem kevésbé veszedelmes integralizmus. Ez a modernizmussal ellentétes irányzat szembefordult az Egyháznak minden olyan alkalmazkodásával, amely kapcsolatot akart találni a modern kultúra pozitív eredményeivel, sőt még a teljesen világi szférákba is be akart avatkozni. Ebből éles, belső egyházi vita robbant ki, amely még a jóérzésű katolikusokban is bizonytalanságot és nem egy esetben eltévelyedést okozott.

1910-ben a pápa elrendelte az antimodernista esküt, mellyel minden klerikusnak évenként meg kellett ígérnie, hogy elutasítja az eretnek módon értelmezett dogmafejlődést s általában a történetkritikai módszert, és hitet tesz a **Pascendi** enciklika és a **Lamentabili** dekrétum tételei mellett. E kötelezettség alól a német teológiaprofesszorokat nem sokkal később felmentették. A belső harc szomorú következménye az lett, hogy azok a törekvések, amelyekkel közös nevezőt akartak találni a kultúra és a vallás, a világ és az Egyház között, eredménytelenné váltak. Hosszú esztendőkre, sőt évtizedekre késedelmet szenvedett az Egyháznak az új világhoz való alkalmazkodása.

X. Pius pápa, akinek gondolkodásában a vallási élet foglalta el a központi helyet, a politikát csupán szükséges rossznak tekintette. Távol akarta tartani az Egyházat az állammal való összefonódástól, sőt a két terület minél szigorúbb szétválasztására törekedett. Röviddel megválasztása után rendeletet adott ki arról, hogy a pápaválasztásba semmiféle világi hatalom nem szólhat bele, nem emelhet tiltakozást, vétót a megválasztandó személlyel

szemben. Erre az utolsó példát a saját választása szolgáltatta, mert Ferenc József osztrák császár és magyar király Puzyna krakkói bíboros érsek által vétót jelentett be Rampolla bíborossal szemben, aki a legesélyesebb volt a megválasztásra.

XIII. Leó pápa felfogásával szemben kezdettől fogva tiltakozott az ellen, hogy a klérus, sőt általában a katolikus hívek részt vegyenek a politikai életben. Láta ugyanis, hogy az egymás után alakuló pártok és egyesületek egyre áttekinthetlenebbé teszik a közéletet. Németországban a katolikus szervezetek érdekében avatkozott be a felekezeti egyesületekkel szemben. A Borromeus enciklika (1910) negatív hatást váltott ki, mert a vegyes vállalatok szervezésének rosszállásával (ti. olyan vállalatokról volt szó, amelyet német katolikusok és protestánsok együtt akartak alapítani) sok evangélikus hívő megbotránkozását okozta, és ezzel súlyosan megterhelte a katolikus és evangélikus közösségek kapcsolatait.

Franciaországban betiltotta a katolikus szociális szervezetet, mert demokratikus szellemben működött, és szerencsétlen módon az Action Française oldalára állt, amely szélsőjobboldali politikai csoportosulás volt.

X. Pius pápa nem volt sem tudós, sem politikus, hanem szívének minden dobbanásával igazi lelkipásztor volt. Ahol csak tehetett, kereste a nép közelségét. Nagyon értett hozzá, hogyan kell az egyszerű emberek nyelvén szólnia. Ha prédikált vagy más alkalmakkor szólt az emberekhez, szava egyszerű volt és világos, s mivel a szívéből fakadt a szó, könnyen megtalálta az utat a hallgatók szívéhez. Lelkipásztori tevékenységében Vianney János volt a példaképe. A képe állandóan ott volt az íróasztalán, és 1905-ben boldoggá is avatta. Oltárra emelte Eudes Jánost és Bécs nagy lelkipásztorát, Hofbauer Kelement.

Mikor mint mantovai püspök a látogatását jelezte egy plébánosnak, ezt írta neki: „Szombaton este, éppen úgy, mint vasárnap vagy hétfőn, a rendelkezésükre állok, hogy gyóntassak. S amennyiben jónak látja, fél tizenegyor, a nagybőjti prédikáció helyett mondhatok egy rövid beszédet a népnek.” Nem is könnyű eldönteni, hogy mit csodáljunk jobban ebben a néhány szóban: a lelkipásztori buzgóságot-e vagy az alázatosságot?

Amikor a velencei pátriárka pápa lett, minden áldott vasárnap a vatikáni kertben vagy valamelyik vatikáni udvaron a világ minden részéről érkezett zarándokok számára egyszerű katekézist tartott, vagy a napi evangéliumról beszélt röviden.

Különös gondot fordított az Eucharisziára és a belső életre. A mai liturgikus élet kulcsszava, az *actuosa participatio*, 'tevékeny részvétel', tőle származik. Az volt a célja, hogy „a hívek a szentmisét imádkozzák, és ne mise közben imádkozzanak”.

Indítványozta és szorgalmazta a gyakori áldozást is: „Senkit sem szabad visszatartani az áldozástól, ha a kegyelem állapotában van, és jó szándékkal közeledik a szent asztalhoz.” Mindenekelőtt azt akarta, hogy a gyermekek az addigi gyakorlattól eltérően – általában tizennégy éves korukban járultak először szentáldozáshoz – korábban áldozzanak.

Nemes jelleme magától értetődő egyszerűségben és alázatosságban, kimeríthetetlen szeretetben, jóságban, nagylelkűségben és nem utolsó sorban finom humorban mutatkozott meg, mellyel a merev szertartásosságot is fel tudta deríteni. De ha az ügy úgy kívánta, energikus és kérlelhetetlen volt. Pápasága vége felé közeledve egyre inkább érezte a háború fenyegető veszedelmét. „Jön a háború” – szokta mondani nagyon gondterhelten. S még meg kellett érnie, hogy a háború valóban kitört.

Kifejezett kívánsága volt, hogy a testét ne balzsamozzák be, de amikor a boldoggá avatáskor felnyitották a sírt, a testét teljes épségben találták! Három évvel később, 1954. május 29-én XII. Pius pápa a szentek sorába iktatta.

Amikor 1903-ban a konkláva indult, a velencei hívek sírva búcsúztak tőle. Ő így válaszolt nekik: „Élve vagy halva, de visszajövök”. És valóban visszatért Velencébe: 1959-ben XXIII. János pápa egy napra visszavitette a holttestét és a lagunák mentén a velencei nép olyan lelkesedéssel fogadta, mintha az eleven pátriárka tért volna haza. Romlatlan teste a

Szent Péter-bazilikában, az első bal oldali mellékkápolnában nyugszik. Ünnepe 1955-ben vették fel a római naptárba, szeptember 3-ra, 1969-től Szent Bernát után, augusztus 21-én ünnepeljük.

*

A pápa végrendelete így kezdődik: „Szegénynek születtem, szegényen éltem, és biztos vagyok benne, hogy nagyon szegényen fogok meghalni.” Aki ezt írta, túlaradóan gazdag szívű lelkipásztor volt, akinek szíve minden állomáshelyén az Egyházért dobogott. Ezt bizonyítja minden életrajzi feljegyzés, emlékezés és írásos emlék.

Szülőfalujának egyik lakója így emlékezik rá: „Ha a kis Beppi iskolába ment, amint kiért a faluból, lehúzta a cipőjét, és a vállán vitte, hogy ne koptassa. Három évvel később, amikor a testvére is iskolás lett, az édesapjuk készített nekik egy kis kocsit, ami elé csacsit fogtak. Élvezet volt nézni a két gyermeket, mert nagyon elevenek voltak. Újra meg újra játékosan megbirkóztak azért, hogy ki hajtja a kocsit, és többnyire Beppi került ki győztesen. Akkor felültek a kocsira, mint a római cirkuszok nagy kocsiversenyzői, Beppi a botot fenyegetően felemelve szorosan fogta a gyeplőt, majd teli torokból felkiáltott és úgy hajtotta a csacsit, hogy időben odaérjenek az iskolába.”

Egyik iskolatársa elmondta: „Szegényesen volt öltözve, s a zsebéből kikandikált egy darab kenyér, amit ebédre hozott magával. És mégis, milyen jó volt! Valamennyien szerettük. Vidám volt, és nagyon szorgalmas. Mindig ő volt közöttünk a legjobb.”

A fiatal lelkipásztornak egymás után támadtak a jó ötletei, és meg is valósította azokat. Alapított egy kis énekkart, hogy a misén szépen menjen az ének. Mikor este a próbán a fiatalok arról panaszkodtak, hogy nem tudnak rendesen írni és olvasni, azonnal elhatározta: „Alapítunk egy esti iskolát!” És a falu tanítójával egyetértésben minden szükségeset beszerzett, és ő maga tanította a teljesen analfabétákat azzal a megindoklással, hogy „ez a legfárasztóbb”.

Plébánosként is mindenét elajándékozta, amiről látta, hogy mások hasznát vehetik. Egy alkalommal, mikor már alig volt mit felvennie, az egyik plébános meghívta prédikálni és annyi pénzt adott neki tiszteletdíjként, hogy abból ismét be tudta szerezni a legszükségesebb ruhaneműket. De mire hazaért, üres volt a keze, mert útközben mindent elosztogatott. Akkor a nővére, aki a háztartást vezette, kétségbeesve kért segítséget az egyik szomszédos plébánostól: vegye rá az öccsét, hogy legalább a fehérműjéhez szükséges vásznat vegye meg.

Az egyik évben, amikor nagyon gyenge volt a termés, egy ismerős jött a plébániára, hogy a szegények számára gyűjtsön. Adott neki húsz zsák kukoricát – de egyebe nem is volt. Mikor az a másik látta, hogy a kamrában nem maradt semmi, csak egy kevéske bab egy kosár alján, megkérdezte tőle: „És ezek után miből fog élni?“, a plébános nyugodtan felelte: „Legyen nyugodt, a Gondviselés engem még soha nem hagyott cserben!”

Isten valóban jelét adta, hogy támogatja Sarto plébános munkáját. Egyszer a falu határában lévő szőlőt valami betegség támadta meg, és olyan méreteket kezdett ölteni a baj, hogy a szüret veszélybe került. A plébános tanácsot tartott a híveivel, majd vasárnap, mise után kihirdette nekik: „Holnap reggel harangozni fogunk, és megáldom a kertjeiteket és földjeiteket. Imádkozzatok velem együtt, és legyetek nagy bizalommal.” És történt, hogy másnap a szőlőkről eltűnt a betegség!

A szomszédos plébániákról is jöttek a hívek, hogy hallgassák a prédikációit. Mikor ezen a többi plébánosok megsértődtek, s panaszt emeltek a püspöknél, ezt a választ kapták: „Csináljátok ti is ugyanúgy!”

Kanonok korában az egyik napon így szólt hozzá a trevisói püspök: „Kedves Monsignore, térdeljünk le és imádkozzunk, mert szükségünk van az imádságra egy olyan ügyben, amely mindkettőnket érint” – azzal átadta neki az okmányt, amely a püspöki kinevezést tartalmazta. Sarto kanonok nagy megdöbbenéssel olvasta, majd kezébe rejtette az arcát és keservesen sírni

kezdett. A püspök vigasztalni próbálta azzal, hogy ez az Isten akarata, de ő így felelt: „Lehetetlen! Ez a teher számomra túlságosan nehéz! Sem erőm, sem képességem nincs hozzá!” Azzal a szobájába sietett, és azonnal levelet írt Rómába. Ám azt a választ kapta, hogy minden érve ellenére csak engedelmeskedjék. Mikor néhány nap múlva édesanyja örömtől sugárzó arccal jött, hogy gratuláljon a fiának, ő sírással küszködve mondta: „Anyám, nem tudja, mit jelent püspöknek lenni. A lelkem vész el, ha nem teljesítem a kötelességemet!”

Püspökként is állandóan gondja volt a szegényekre. Nagyon jellemző erre a következő történet: Egy jómódú, idős hölgy püspökké történt kinevezése alkalmából neki ajándékozta briliánsal ékesített aranygyűrűjét. Néhány nap múlva újra felkereste a püspököt, és örömmel látta újján a gyűrűt. A püspök azonban ezt mondta: „Ó, Signora, ne nézze, mert a gyűrű ugyanaz, a briliáns azonban már nincs benne.”

Elvhűsége igen nagy szeretettel párosult. Megtapasztalta ezt az az ember is, aki egy gyalázó iratban megtámadta és megrágalmazta. Néhány pap sürgette, hogy a püspöki becsület megvédése miatt bíróságnál kellene orvoslást keresnie a sérelemre. Ő azonban így válaszolt: „Hát nem látják, hogy a szerencsétlenül az imádság segít és nem a büntetés?” Aztán az ember hamarosan elveszítette a vagyonát és nagy ínségbe került. Akkor a püspök egy asszony közvetítésével jelentős pénzüsszeget küldött neki, de azzal a meghagyással, hogy a feladót nem szabad megtudnia.

Ehhez hasonló eseményt bíboros korából is ismerünk: egy tüntetés alkalmával, amelyet az Egyház ellenségei szerveztek, az kiáltozott a lehangosabban, akivel korábban Sarto pátriárka sok jót tett. Ugyanez az ember nem sokkal később ismét segítségért folyamodott hozzá. A pátriárka behívatta magához, a szokásosnál nagyobb összeget nyomott a markába, és nevetve mondta: „Ezúttal az alamizsna nagyobb, mert te jobban elfáradtál az ellenem való ordítózásban, mint a többiek. Ezért én is többet adok neked, hogy ismét visszanyerhesd erőidet.”

1903 nyarán a bíborosok pápaválasztásra gyűltek össze Rómában. Az egyik előkészítő megbeszélés közben történt, hogy egy francia bíboros megszólította a velencei pátriárkát, aki olasz anyanyelvén kívül csak latinul tudott. A megszólításra így válaszolt: „Nem beszélek franciául.” Erre a francia bíboros: „Akkor önnek semmi esélye nincs, hogy megválasszuk, hiszen egy pápának franciául tudnia kell!” „Így van, Eminenza, hála Istennek!” – fejezte be Sarto a beszélgetést.

Amikor az egymást követő választási fordulókban egyre több szavazat esett rá, könnyes szemmel kezdte kérlelni az atyákat: „A megválasztásom az Egyházra romlást hozna! Alkalmatlan és méltatlan vagyok! Felejtsetek el engem!” Mikor pedig mégis megválasztották, felismerte Isten akaratát, de megkérte a bíborosokat: „Segítsetek nekem, kérlek titeket, segítsetek nekem!”

Az első éjszakán, amelyet a vatikáni palotában töltött, zavarta, hogy a hálósobája előtt egy svájci gárdista alabárdal járkál föl és alá. „Menj aludni – mondta az elképedt testőrnek – , neked is jobb lesz és engem is hagysz békén aludni.” A ceremóniamester helyett megelégedett a legegyszerűbb kiszolgálással, és megtiltotta, hogy a koronázási ünnepségre meghívókat küldjenek szét.

Megválasztása után a nevéből (Sarto ugyanis szabót jelent) hamarosan a következő kissé tréfás, de nagyon mély értelmű mondás született: „Itália levetköztette a pápaságot, amikor elvette világi hatalmát. A Szabó azonban majd készít neki új ruhát.”

A következő eset rávilágít Pius pápa lelkipásztor-központú gondolkodására: Egy angol mama magával vitte a kisfiát magánkihallgatásra, hogy a Szentatya áldja meg a gyermeket. „Mennyi idős?” – kérdezte a pápa. „Négy éves – válaszolta az édesanya –, és remélem, hogy két vagy három év múlva elsőáldozó lehet.” Akkor a pápa komolyan a kicsi szemébe nézett, és megkérdezte tőle: „Kit fogadsz a szívedbe, amikor áldozol?” Gyorsan jött a válasz: „Jézus Krisztust!” – „És kicsoda Jézus Krisztus?” – kérdezte újra a pápa. „Jézus Krisztus Isten” –

mondta a kisfiú. Akkor a pápa az édesanyához fordult: „Hozza el holnap reggel a gyermeket. Én magam fogom megáldoztatni.”

Mivel az emberek megéreztek, hogy a pápa milyen bensőséges kapcsolatban él Istennel, s hogy egészen Belőle táplálkozik, egyre inkább terjedt a meggyőződés, hogy szent. Egyszerűen csak „a szent pápa” névvel illették. Mikor egyszer meghallotta, hogy „pápa santo”-nak mondják, nagyon határozottan kiigazította: „Önök eltévesztik a mássalhangzókat: én pápa Sarto vagyok!”

Igen nagy terhet jelentett számára a háború közeledése. Mélységesen megdöbben, amikor megkapta a háború kitörésének hírért. Amikor az osztrák követ azt kérte tőle, hogy áldja meg a monarchia fegyvereit, azt felelte: „Én nem a fegyvereket, hanem a békét áldom meg!” A háború első napján figyelmeztető üzenetet küldött katolikus híveihez, de már késő volt. Akkor felsóhajtott: „Ó, ez a háború! Érzem, ez a háború a halálom!”

*

**Istenünk,
ki Szent Pius pápát égi bölcsességgel töltötted el,
hogy védelmezze a katolikus hitet
és mindent megújítson Krisztusban,
engedd kegyesen,
hogy tanítását és példáját követve
elnyerhessük örök jutalmadat!**

23. Limai Szent Róza

*Lima, 1586. április 20/30.

†Lima, 1617. augusztus 24.

A Szűz Máriáról nevezett Róza – ezt a nevet mint harmadrendi domonkos nővér kapta – Dél-Amerika és Peru számára olyan jelentős szent, mint Itáliának Sziénai Szent Katalin vagy Spanyolországnak Avilai Szent Teréz. Peru fővárosában, Limában született 1586. április 20-án vagy 30-án. A keresztségben az Izabella de Flores nevet kapta. A család egy indián szolgálója azonban Rózának kezdte becézni, és ez a név rajta is maradt, sőt, amikor Turibius püspök (lásd március 23-án) 1597-ben megbérmálta, ez lett a bérmaneve is.

„Amint Róza értelme kinyílt, szent félelemmel és irtózással került a bünt. Ha azt érezte, hogy valami szenvedély az értelem ellen lázad, minden nehézség nélkül üldözőbe vette, és elűzte magától.” Erre az eredményre jutott a Róza ügyét kivizsgáló orvos, Castillo doktor és páter Lorenzano. Egész életében vezekelt: hajának levágásával tiltakozott és fordult szembe családja tervével, mely szerint egy jó házból való ifjú feleségének kellett volna lennie; a kezét oltatlan mésszel csúfította el; a derekán haláláig egy súlyos lakattal lezárt láncot viselt; a fejére vasból készült töviskoronát rakott; ciliciumot hordott és ostorozta magát; az ágya kemény deszkából készült; szülei házából kiköltözött a kertbe egy saját kezűleg épített kunyhóba. E vezekléseivel is lelki anyja és mesternője, a kétszáz évvel korábban élt, s ugyancsak domonkos harmadrendi Sziénai Szent Katalin példáját követte (lásd április 30-án).

Szokatlan életmódja – ami a szentek között nagyon is ismert – a környezetét részben csodálatra, részben megütközésre indította. Ő maga azonban tudta, hogy – Szent Pál szavaival élve – hiába adná oda a testét egészen eléggő áldozatul, hiába osztaná szét mindenét a szegényeknek, ha a szeretet kettős törvényét nem teljesíti, semmit nem használ neki. Ezért minden erejével és figyelmével Isten és a felebarát iránti szeretet útján akart járni. Szerette és követte Sziénai Szent Katalin példáját; buzgón olvasta Granadai Szent Lajos és Keresztes Szent János (lásd december 14-én) írásait; csodálattal kísérte figyelemmel Solanói Szent Ferenc működését, aki 1596-tól misszionált Peruban. Iránta különös szeretettel viseltetett, és imádságával kísérte a munkáját.

1606. augusztus 10-én öltötte magára a domonkos harmadrendi nővérek ruháját. Csak azért nem lett domonkos apáca, mert Peruban akkor még a domonkos rend női ága nem telepedett le. Szerzetesi ruhája nem választotta el az emberektől, hanem mindenki számára nyilvánvalóvá tette életének lényeges célját: Krisztusnak szentelte magát.

Csodálatos életéhez az imádság szolgáltatta az alapot. Napjaiból olykor tizenkét órát is lefoglalt a szóbeli és a szemlélődő imádság. Lelki gyakorlatait kézimunkával váltogatta: font, szőtt, hímzett, művelte a kertet, és bevételeivel szüleit támogatta. Életformája lett az Úr Krisztus jelenlétében való élet és a vele való szüntelen társalgás. Éppen ez jelentette lelki életének mindennapos táplálékát.

Keresztes Szent János tanítványaként abból a felismerésből indult ki, hogy a teremtmény „semmi” önmagától, de Isten épp azért teremtette, hogy a kegyelemmel oly magasságba emelkedjék, hogy a Megtestesült Ige menyasszonya legyen.

Róza azonban nem naiv lélek, hanem világosan látó, tanítását formába is öntő mester. Sajnos írásaiból csak néhány töredék maradt ránk. Bilbaói Luis testvér állapította meg: „Róza Isten Lelkének irányítása alatt állt; betöltötte őt a bölcsesség Lelke, és különleges, beléöntött tudás birtokában volt.”

Mint a többi nagy szent, igen sokat szenvedett az Egyházért. Gyötrelmeit így vázolja: „Az életgyónás igen nagy szenvedést jelentett... Szorongás, vigasztalanság, elkeseredés, kísértés,

harc, meghazudtolás a gyóntató atyák részéről, meg nem értés emberektől, betegségek, fájdalmak és a láz.”

Életének utolsó három évét egy barátnőjének, Don Gonzalo de la Maza feleségének házában töltötte. A férj a perui alkirály pénzügyeinek intézője volt. Lelki élete, amelynek középpontjában Jézus Krisztus állt, idegen volt kortársainak népies jámborsága közepette, amelyben a korábbi népi hagyományok elemei is tovább éltek. „A szemlélődés teljes nyugalomban, mindent beragyogó fényességben álltam, telve csodálattal, és a fényesség közepén feltűnni láttam a Megváltó Keresztjét. E ragyogó fényesség legbensejében megpillantottam az én Uram, Jézus Krisztus szentséges emberségét. Éreztem, hogy Jézus Krisztus emberségéből a felség elmondhatatlan sugarai hatoltak lelkem mélyéig, úgy, hogy arra gondoltam: tökéletesen szabad vagyok, és átkerültem az örök boldogság örömébe.”

A szigorú vezeklés, a másokért való szünet nélküli fáradozás korán ágynak döntötte. 1617. augusztus 24-én halt meg, s utolsó óráiban lassan és nagyon meggondoltan mondogatta: „Jézusom, Jézusom, maradj mellettem!” Amikor holttestét átvitték a Szent Domonkos-templomba, olyan tömeg kísérte, hogy az alkirály katonáinak kellett megvédeniük.

Halála után azonnal általános tisztelettel vették körül Limától Madridig. Először a Szent Domonkos-templom főoltára közelében, majd a Sziénai Szent Katalin-kápolnában temették el. 1668. február 12-én avatta boldoggá XI. Kelemen pápa. 1669-ban Lima, 1670-ben egész Nyugat-India és a Fülöp-szigetek patrónája lett. Szentté avatása 1671. április 12-én történt. Ünnepe 1727-ben vették fel a római naptárba, augusztus 30-ra. 1969 óta augusztus 23-án ünnepeljük.

*

Szent Róza életének három jelentős gyümölcse lett: az első női kolostor alapítása, az intézményes szegénygondozás és a misszió.

Megalapította Dél Amerika első szemlélődő kolostorát. „Drága Atyám – írja egyik levelében –, az angyalok nyelvén szeretnék szólni, hogy hírt adhassak a rendkívüli kegyelemről, amellyel az én Uram, anélkül hogy ezt megszolgálhattam volna, beteljesítette szívem forró vágyát, tudniillik, hogy megalapíthassam anyám, Sziénai Szent Katalin kolostorát” (1613. május 5-én kelt, Jerónimo Bautistának szóló levele). Róza életének rendkívüli megnyilvánulásait ez teszi érthetővé: a hódítás, a fegyveres erőszak, a kíméletlen szervezeti változtatások idején nem volt más módja, hogy Istennek szentelt életét megvalósítsa, csak az, hogy teljesen egyedül, mások számára érthetetlenül gyakorolja magát az erényekben. Ha mindezt kolostorban teszi, talán fel sem tűnik; kolostort azonban nem talált, sőt, neki kellett az elsőt megteremtenie. És végre is hajtotta az alapítást. Kikereste a megfelelő helyet, megtervezte a kolostor épületét, gondoskodott a szükséges pénzről. És megjövendölte édesanyjának, hogy ő lesz az első, aki a kolostorban beöltözik apácának! Róza halála után, 1623-ban nyitotta meg kapuit a Sziénai Szent Katalin-kolostor, hogy a lelki élet tökéletességére hivatott limai nőknek otthont adjon. A cella körül, amelyben Róza élete végét töltötte, hamarosan megalakult a második domonkos női kolostor.

Életének másik nagy gyümölcse a szegények gondozásának rendszeresítése. Az élet kegyetlenségei és a szenvedéssel való mindennapos találkozása részvétet keltettek benne, és nagyon tárgyilagosan ezt tanácsolja: „Anyám, ne ügyelj arra, hogy ruhád bepiszkolódik-e a betegek sebeitől. A hóhérok sokkal gyalázatosabban mocskolták be köpéseikkel az én Megváltóm arcát!”

Harmadik nagy műve a misszió volt: „Ha nem nő volnék, tanulmányaim végeztével azonnal teljes erőmmel a missziós munkának szentelném magam. Arra törekednék, hogy a legvadabb és legelhagyatottabb vidékekre menjek, ahol még kannibálok élnek. Csak azzal törődnék, hogy az indiánok megmentésére és üdvözítésére ajánljam fel mindenemet: erőmet,

verítékemet, véretem, hogy hirdethessem nekik az evangéliumot, és taníthassam őket: Térjete meg! Térjete meg!”

Különleges lelkesedéssel kísérte Solanói Szent Ferenc apostoli működését az indiánok között. A velük kapcsolatos szörnyű hírek – Róza egyik Chilében élő testvérétől is hallott róluk – nem tudták csökkenteni az üdvösségükért égő vágyát. És ezek a hírek nem üres híresztelések voltak: az indiánok támadó szándékkal ott álltak a város kapui előtt! Mint Sziénai Szent Katalin vagy Lisieux-i Szent Teréz, felszólította a papokat, hogy legyenek hősiezen tökéletesek: „Hadd mondjam önnek, lelkiatyám, hogy minden tartozását bűnömként magamra vállalom Isten előtt, és kérem Őt, hogy amit ön megérdemelt, rajtam büntesse”.

*

**Istenünk,
ki Szent Róza szívében felgyújtottad a szeretet tüzét,
majd arra indítottad,
hogy hagyja el a világot és keményen vezekeljen a bűnökért,
kérünk, az ő közbenjárására segíts,
hogy az igaz élet útját járjuk itt a földön,
és gyönyörúséged patakjából ihassunk a mennyben!**

24. Szent Bertalan apostol

Szent Bertalan az Úr tizenkét apostolának egyike, de nagyon keveset tudunk róla. Már a neve körül is nehézségek vannak, mert a négy apostolnévsorban (Mk 3,18; Mt 10,3; Lk 6,14; ApCsel 1,13) Fülöp mellett szerepel mint Bertalan; ugyanakkor Szent János evangéliumában ugyancsak Fülöppel együtt jelenik meg, de Natánael néven (Jn 1,45–50). Valószínűnek látszik, hogy a Bertalan – ami a Bartholomeus vagy Bartalmaj, azaz Talmi fia magyarosított formája – a családi, a Natánael pedig a személyneve. Az ilyen kettős elnevezések akkoriban gyakoriak voltak (lásd Simon, Jónás fia).

Apokrif iratok tudósítása szerint Bertalan először Itáliában, majd Örményországban hirdette az evangéliumot. Itt lett Krisztus vértanúja, mégpedig úgy, hogy megnyúzták, majd lefejezték. A Sixtusi kápolnában Michelangelo úgy ábrázolja az Utolsó ítélet c. képen, hogy egyik kezében kést, a másikban a tulajdon bőrét tartja. Azt is mondják, hogy Michelangelo erre a bőrre az önarcképét festette rá.

Bertalan apostol ereklyéi a 6. században kerültek Lipari szigetére. 938-ban III. Ottó császár Beneventóból Rómába vitette az ereklyéket, ahol a Tiberis szigetén templomot épített az apostol tiszteletére. E szigeten a pogány Rómában a gyógyítás istenségének, Asclepiusnak volt a szentélye. A keresztény Rómában pedig Bertalan lett a gyógyítások égi pártfogója. Az apostol koponyáját 1238 óta a frankfurti dómban őrzik.

A középkori naptárakban a 9. század óta június 24-én vagy augusztus 25-én említik az ünnepét. 1568-ban vették fel a római naptárba, augusztus 24-re.

*

A színes történetekkel teli legenda szerint Bertalan az apostolok széteszlása után Indiába – egyes legendák szerint Örményországba is – ment. Itt talált egy templomot, amelyben egy gyógyító bálvány volt. Ez a bálvány beszélt és minden hozzá folyamodó betegnek gyógyulást ígért. Mikor Bertalan belépett a templomba, nagyon sok beteg tartózkodott ott, és áldozatot akartak bemutatni a bálvány előtt. Ám a bálvány egyszer csak felkiáltott: „Ti szegények, hagyjátok az áldozatot, és ne ajánljátok fel nekem, nehogy az én szenvedésemből is részt kapjatok, mivel Bertalan láncá megkötöz engem!”, s e szavak után ezer darabra tört. Az apostol pedig imádságával meggyógyította az összes jelenlévő beteget. Útja közben elért Polinius királyhoz is, akinek a leánya lelki beteg volt. Meggyógyította, majd hirdette a királynak az evangéliumot, úgyhogy az megtért, egész házanépével együtt megkeresztelkedett, sőt később püspöki tisztséget is viselt az Egyházban.

Meghallotta ezt Asztragesz király, Polinius testvére, és haragosan elfogatta Bertalant. Ezekkel a szavakkal támadt rá: „Te vagy az, aki megtévesztette a testvéremet?” Isten embere így válaszolt: „Én nem megtévesztettem, hanem megtérítettem!” Akkor a király esküvel fogadta, hogy kényszeríteni fogja, áldozzon Baldach bálványának. Bertalan azonban így tagadta meg a parancsot: „Én megkötöztem a te istenedet; ha te megteszed ugyanezt az én Istenemmel, akkor teljesítem parancsodat. Ha nem, akkor összetöröm Baldach képét.” Nem sokkal ezután jött egy hírnök, és jelentette, hogy Baldach képe összetörve fekszik a templomában. Erre a király megszaggatta a ruháját, Bertalant megvesszőztette, majd megparancsolta, hogy nyúzzák meg. Mikor megtörtént, keresztre feszítették, majd lefejezték. Miután meghalt, hogy végleg megszabaduljanak az apostoltól, koporsóba zárták a testét, majd négy másik vértanú koporsójával együtt a tengerre tették, hogy a víz sodorja el őket. A különös flottilla Lipari szigetén ért partot.

Később Theodor apát így beszélt az apostolokról: „Az apostolok felosztották maguk között a világot, és a királyok Királyának helytartói lettek. Bertalanra Örményország jutott. Ott látod őt, amint nyelvének ekéjével felszántja a lelkek földjét, elveti Isten igéjének magvát a szívek barázdáiba, s telepíti az Úr szőlejét és paradicsomát. Az embereknek gyógyszer

adott a betegségek ellen, kitépte a tudatlanság töviseit, kiirtotta a hitetlenség őserdőit, és a hittételek köveiből oltalmat adó házat épített nekik.”

*

**Kérünk Istenünk,
erősítsd meg bennünk azt a hitet,
amellyel Szent Bertalan apostol
őszinte szívvel ragaszkodott Fiadhoz,
és add, hogy az ő könyörgésére
Egyházad az üdvösség jele legyen minden népnek!**

25. Szent IX. Lajos király

*Poissy(?), 1219. április 25.

†Tunisz, 1270. augusztus 25.

Az uralkodók között, akiket az Egyház szentként oltárra emelt, az egyik legvonzóbb Lajos király. Részben egy durva és gátlástalan korszakban tanúsított nemeslelkősége, részben áldozatos törekvése miatt, amellyel Isten szolgálatát minden egyéb érdek elé állította.

Beauvais tartományban, Poissyben vagy La Neuville-en-Hezben született. Atyja, a francia király meghalt még mielőtt Lajos tizenkét éves lett volna, s az uralkodás a királynéra, Kasztíliai Blankára maradt. Kezdetben meg kellett küzdenie a sógorával, Philipp Hurepellel, aki egy jelentős párt élén tört a trónra, de a champagne-i Thibaut gróf segítségével Blanka meg tudta védeni özvegyi jogait.

Lajos nagyon gondos nevelésben részesült. Édesanyja mélyen beleültette a lelkébe a keresztény kötelességtudatot és a büntől való irtózást, de anyai ösztöneit követve uralkodott a fián azután is, hogy 1226. november 29-én Lajost megkoronázták. 1234. május 27-én feleségül adta Lajoshoz az akkor tizenhárom éves Provence-i Margitot. Ám az esküvő után még hat évig távol tartotta egymástól a fiatalokat, s utána is nagyon beleszólt az életükbe, úgyszólván kényszerrel tudták csak megvédeni magukat e félreértett anyai szeretet beavatkozásaival szemben. Ettől eltekintve azonban Blanka királynő nagyon jó politikus volt.

Lajos 1236-ban vette át a kormányzást, s mindjárt fegyveresen kellett szembeszállnia vazallusai ismételt lázadásával, amelyet III. Henrik, Anglia királya szított. Néhány év múlva, 1244-ben egy betegségében fogadalmat tett, hogy ha felgyógyul, keresztes háborút szervez a Szentföld visszaszerzésére, amelyet a mohamedánok éppen akkor újra hatalmukba kerítettek. A hadjárat valóra is vált. Lajos a feleségével, Margittal együtt vett benne részt, az országot pedig Blanka anyakirálynőre bízták. Mivel Szicília az akkor éppen kiközösített II. Frigyes császár birtoka volt, elkerülték hajóikkal, és Cipruson át érkeztek Egyiptomba. 1249 júniusában Lajos megostromolta és elfoglalta Damiette erődítményét, amely a Szentföld felé vezető utat nyitotta meg számukra. Néhány hónap múlva egy másik, arabok által védett erőd, Mansourah előtt vereséget szenvedett és lovagjaival együtt fogságba esett. Fogságában vérhast kapott, fel kellett adnia Damiette-et, s csak váltságdíj fejében bocsátották szabadon. Katonái nagy része ekkor cserbenhagyta és hazatért. Lajos még hosszasan, mintegy három évig a Szentföldön maradt, és megerősítette a keresztények kezében lévő birtokokat és erődöket.

Blanka királynő 1252-ben meghalt. Lajos a hír hallatára elhatározta, hogy visszatér országába. 1254. szeptember 7-én vonult be Párizsba. Ettől kezdve nagyon serényen vette kézbe országa ügyeit. A magánélete inkább szerzetesi, mint királyi volt: naponta részt vett legalább egy szentmisén és teljes egészében imádkozta a papi zsoltárait. Korábban is nagyon egyszerűen élt, a Szentföldről való visszatérés óta azonban még szigorúbb volt önmagával szemben. Lemondott a vadászat gyönyörűségéről, amit pedig nagyon kedvelt. Elutasított magától minden fényűzést az öltözködésben, és vezekelt: böjtölt, ostorozta magát, vezeklőövet viselt. Életrajzírói általában kiemelik türelmét és alázatosságát, amely korának vad és kíméletlen szellemével szemben nagyon feltűnő volt. Különösen hangsúlyozza a vonásait Joinville atya, aki mint a király és a királynő gyóntatója szemtanúként beszél róluk. Lajos még arra is képes volt, hogy zokszó nélkül elviselje szolgálói ügyetlenségét vagy egy szegény asszony szidalmait.

A király ugyanakkor nagyon jó férj és családapa volt. Margit királynő tizenegy gyermekkel ajándékozta meg, akik közül kilencen fel is nőttek. Lajos pedig nagyon

gyengéden szerette a feleségét. Fáradhatatlan volt a szegények szolgálatában és szeretetében. Saját kezével szolgált nekik, gondozta még a leprásokat is.

Keresztény gondolkodása abban a fáradozásában is kinyilvánult, amellyel javítani akart az ország életén. Az épp ekkor újra felfedezett római törvénygyűjtemény – amely Justinianus Pandektái néven vált ismertté – lehetőséget nyitott számára, hogy jelentős újításokat vezessen be a törvényhozásban, és korlátozza a vidéki urak hatalmát. Elvette tőlük az önkényes bírászkodás és ítélkezés jogát. Betiltotta a párbajt mint igazságszolgáltatási módot, s hogy a vazallusok közötti magánháborúkat korlátozza, bevezette az évenkénti negyvennapos fegyverszünetet, amelyet így neveztek: „a király negyven napja”.

Szívesen szolgáltattott maga igazságot: Vincennes-ben, ahol gyakran tartózkodott, a peres felek szabadon felkereshették. Más szempontokból azonban Lajos is korának gyermeke volt, aki kemény, olykor kegyetlen büntetéseket rótt ki az istenkáromlókra, az eretnekekre és a zsidókra. Ennek ellenére művelt és józanul gondolkodó uralkodó volt.

Uralkodása idejére olyan fordulatok esnek, amelyek a gondolkodásban, a művészetekben és az irodalomban jelentős változásokat hoztak. Nagy érdeklődéssel követte Aquinói Szent Tamás és Beauvais-i Vince működését. Támogatta Robert de Sorbont a később róla Sorbonne-nak elnevezett egyetem megalapításában. Felépítette a híressé vált Sainte-Chapelle-t, hogy méltó helye legyen a Szentföldről hozott ereklyéknek. Emellett sok karitatív intézmény alapítását köszönheti neki Franciaország, többek között a Quinze-Vingts kórházat, amely háromszáz vak gondozását tette lehetővé.

Lajos erkölcsi feddhetetlensége leginkább mégis külpolitikájában mutatkozott meg. Nagyapja, Fülöp-Ágost hódítását, amellyel az angol királyságtól területeket vett el, jogtalanak nyilvánította. Ezért 1269-ben az abbeville-i szerződéssel visszaadta III. Henrik angol királynak Périgord, Limousin, Agen, Quercy és Saintonge területét. Henrik ennek viszonzásaként lemondott minden egyéb franciaországi jogáról. A kortársak e szerződést hevesen támadták. Igazságszeretete ennek ellenére olyan megbecsülést váltott ki, hogy idegen uralkodók kérték fel békebírónak egymás közti viszályaik rendezésében. Másrészt viszont eltúrta a testvére, Anjou Károly vállalkozását, amellyel meghódította Nápolyt, jóllehet a pápa, IV. Orbán ezt Lajosnak adományozta.

IX. Lajos uralkodása alatt Franciaország a nyugalom és a béke korszakát élte. A közeli keleti fejlemények azonban továbbra is foglalkoztatták a királyt. 1261-ben jött a hír, hogy Bibarsz egyiptomi szultán elfoglalta Palesztina nagy részét. Ezért Lajos király elhatározta, hogy ismét keresztes hadjáratot szervez. Hatvanezer fős sereget készített fel az útra. Elindulásuk után az első céljuk Tunisz volt, itt akarták bevárni Anjou Károlyt. Lajos serege Tunisz városa közelében vert tábort. A tétlen várakozás közben azonban kolera ütötte fel a fejét a táborban. Meghalt a király fia, Nevers grófja is, és megbetegedett maga a király is. Mivel érezte halála közeledtét, hívatta másik fiát, Fülöpöt, megáldotta, és ellátta utolsó jó tanácsaival. Majd kérte ápolóit, hogy fektessék hamuba és így halt meg 1270. augusztus 25-én.

Lajos király nem volt sem nagy hadvezér, sem nagy politikus. De rendkívüli emberi és keresztény erényei, amelyeket az egész Nyugat szeme láttára megtestesített, a keresztény királyok eszményképévé avatták. VIII. Bonifác ezért határozta el, hogy 1297. augusztus 11-én szentté avatja. Meggyanúsították ugyan, hogy az akkor uralkodó Szép Fülöp felé akar ezzel lépést tenni, valójában azonban inkább a szent király felé általánosan megnyilvánuló vallásos tiszteletet ismerte el hivatalosan is. Ünnepe azonnal felvették a római naptárba, augusztus 25-re.

**Istenünk,
ki Szent Lajos királyt a földi uralkodás gondjaiból
a mennyek országának dicsőségébe emelled,
kérünk, az ő közbenjárására engedd,
hogy földi életünkben végzett szolgálatainkkal
mi is örökkévaló országodat keressük!**

25. Kalazanci Szent József

*Perasalta de la Sal, 1556/57.

†Róma, 1648. augusztus 25.

Kalazanci József egy tekintélyes észak-spanyolországi családból származott. Már iskolás korában „a kis szent”-nek nevezték. Atyja taníttatta, és a valenciai egyetemre küldte. Itt az egyik unokahúga beleszeretett, és addig üldözte, amíg József el nem hagyta Valenciát, s át nem ment az alcálai egyetemre.

1583-ban szentelték pappá. Néhány évig káplán volt az urgeli egyházmegyében, majd püspöke megtette az egyházmegye trempei részének helynökévé. Feladata elsősorban fizikailag volt nehéz, mert a terület plébániáit a Pireneusok úttalan hegyei és völgyei miatt nagyon nehéz volt megközelíteni. Ő azonban minden nehézség ellenére végiglátogatta a plébániákat és sok visszaélést sikerült megszüntetnie. Püspöke annyira elégedett volt a munkájával, hogy kinevezte általános helynökévé.

Úgy tűnt, hogy József pályája zavartalanul ível fölfelé, ő azonban a szíve mélyén érezte, hogy Isten másra hívta, nem az egyházkormányzati pályán való állandó emelkedésre. Ezért 1592-ben lemondott állásáról, atyjától örökölt tekintélyes vagyonát eladta, árát szétosztotta a szegények között, majd elköltözött Rómába.

Öt éven át egykori egyetemista társa, Asciano Colonna házában lakott. Naponta éjfélkor felkelt és még pirkadat előtt végigjárta a hét főtemplomot. Ahol csak tudott, segített a szegényeken és a betegeken. Az 1595. évi járvány idején Lellisi Szent Kamillal (lásd július 14-én), akihez bensőséges barátság fűzte, fáradságot nem kímélve enyhítették a nyomorúságot.

Hamarosan felfigyelt rá, milyen sok gyermek csavarog otthontalanul és magára hagyottan Róma utcáin. Szemmel láthatóan senki nem törődött velük. József ezért belépett egy hitoktató egyesületbe, melynek tagjai vasárnaponként és ünnepeken katekézist tartottak gyermekeknek és felnőtteknek, de hamarosan be kellett látnia, hogy a gyermekek alapvető problémáját ez nem oldja meg.

Az iskolázás akkoriban elég költséges volt. Józsefet pedig egyre inkább az a kérdés foglalkoztatta, hogyan lehetne ezeket a szegény gyermekeket rendszeres, mindennapos iskolázáshoz segíteni. Először a római plébánosokhoz fordult, és kérte, engedjék meg, hogy ezek a szegények is járhassanak a plébániái iskolába. A plébánosok nem zárkóztak el, csak azt kérték, hogy ennek fejében a város emelje meg az iskolák számára nyújtott támogatás összegét. Ezt pedig a városi tanács, a szenátus elutasította.

Ekkor József a szerzeteseknél zörgetett tervével. Előbb a jezsuitákat, majd a domonkosokat kereste fel, de mindkét rend azt a választ adta, hogy már túl vannak terhelve meglévő feladataikkal is, egy ilyen újabb vállalkozásban nem tudnak érdemleges segítséget nyújtani.

József ekkor belátta, hogy más választás nincs, neki magának kell megpróbálnia megoldást találni. Don Antonio Brendani, a Szent Dorottya-templom plébánosa rendelkezésére bocsátott két termet, s megígérte, hogy maga is segíteni fog a tanításban. További két pappal, tehát négy „tanerővel”, 1597 novemberében megnyílt a **Szegény Gyermekek Ingyenes Iskolája, a Schola Pia.**

Néhány hét múlva már száz gyermek szorongott a két teremben, és a számuk egyre nőtt. Így Józsefnek hamarosan több papot is segítségül kellett hívnia a tanításhoz. Két év múlva már egy egész házat béreltek. Ekkor elbúcsúzott addigi vendéglátójától, és a többi tanítóval az új épületbe költözött, ahol az ő irányítása mellett a tanító atyák közösségi életet éltek.

További két év alatt a növendékek száma hétszázra nőtt, ezért 1602-ben a termék számát ismét növelniük kellett. Mikor az iskola udvarán harangtornyot állítottak és feltették a harangot, József leesett a létráról és eltörött a lába. A törés rosszul forrt össze, ennek következtében haláláig fáj a lába és sántított. De a testi fájdalom semmi volt ahhoz képest, amit lélekben kellett elszenvednie élete második felében.

VIII. Kelemen pápa rendszeresen fedezte az iskola kiadásainak egy részét. Közben pedig annyira terjedt iskolájuk jó híre, hogy módos családok is kezdték oda járatni a fiaikat. Emiatt más iskolák vezetői féltékennyé lettek, irigykedni kezdtek a piaristákra. Az intézetet megrágalmazták a pápánál, aki váratlanul két bíborost küldött ki ellenőrzésre. A vádak alaptalansága hamarosan kiderült, s az eredmény épp az ellenkezője lett, mint szeretnék volna a rágalmozók: a pápa személyes oltalmáról biztosította az intézetet. Néhány évvel később az eset ugyanúgy megismétlődött V. Pál pápával, de akkor az eredmény úgy módosult, hogy a pápa megkettőzte az évi támogatás összegét.

1611-ben József iskolájában már ezer növendék tanult, köztük sok zsidó fiú, akiket maga József hívott meg az iskolába. Most már olyan helyzetben voltak, hogy megvásárolhattak egy nagy házat. Nem sokkal később Rómán kívül is egymás után nyíltak a piarista iskolák nemcsak Itáliában, hanem Európa más országaiban is. A társulatot a **Kegyves Iskolák Rendjének (Ordo Scholarum Piarum)**, vagy röviden **Piaristák rendjének** nevezték el, és József lett az első általános rendfőnök.

Utolsó éveiben egy nagyon kemény próbatét várt Józsefre: Felvételét kérte a rendbe egy Mario Sozzi nevű pap, akiben – mint hamarosan a felvétele után kiderült – olyan nagy hatalomvágy élt, hogy mindenáron ő akart a rendfőnök lenni. Baráti körének befolyásával és gyalázatos rágalmaival elérte, hogy Józsefet megfosztották a rendfőnöki tisztségtől. Ezzel a rend méltatlan és avatatlan kezekbe került, és Józsefnek számtalan megaláztatást és súlyos meghurcoltatást kellett kiállnia. Az ügy azzal végződött, hogy X. Ince pápa 1646-ban feloszlatta a rendet.

Mindezen lelki gyötrelmek sem tudták megháborítani a szent belső békéjét. Halálos ágyánál pedig kiderült, hogy a nép milyen tisztelettel nézett föl rá: végeláthatatlan sorokban jöttek az emberek a betegágyához, hogy még egy utolsó áldást kapjanak tőle. Miként József előre megjövendölte, az intézményt nyolc évvel a halála után ismét szerzetesrend rangjára emelték, őt magát pedig 1727-ben szentté avatták. Ünnepe 1769-ben vették fel a római naptárba, augusztus 27-re. 1969-től augusztus 25-én ünnepeljük.

*

Ezt a szent papot, aki kora nevelési hiányosságait annyira megérezte és olyan jóságosan tudott rajta segíteni, általában úgy szokták ábrázolni, mint a kereszt alatt álló öregembert, aki második Jóbként türelemmel visel minden szenvedést, amit ráért az Úr.

Mario Sozzi 1630-ban lépett be a piarista rendbe, Nápolyban. Ám hamarosan megmutatkozott, hogy egész alkata nem a szerzetesi életre való: ami benne eleinte lelkesedésnek és buzgóságnak látszott, az nem volt egyéb, mint büszkeség és érvényesülési vágy. Sozzi ismerős volt a Szent Officiumban, és szoros barátságban volt többek között egy másik becsvágyó pappal, Cherubinival, akinek ugyancsak befolyásos pártfogói voltak. Sozzi célba vette a rendfőnökséget, és elkezdte híresztelni Józsefről, hogy öreg, már képtelen munkaköre ellátására, és rágalmazta, ahol csak tudta. Hamarosan elérte, hogy őt nevezzék ki tartományfőnöknek. De ez nem volt elég, neki a rendfőnökség kellett.

Cesarini bíboros, aki a piarista rend protektora volt, segíteni akart Józsefnek, ezért lefoglalta Sozzi iratait, hogy igazolni tudja feltevését, mely szerint Sozzi minden vádaskodása merő rágalom. De Sozzi ellencsapást mért Józsefre, mivel a lefoglalt iratok között volt néhány olyan dokumentum is, amely a Szent Officiumból származott, és most bevádolta Józsefet ennél a hatóságnál, jóllehet soha semmi dolga nem volt a Szent Officiummal. Mégis

kiadták ellene a letartóztatási parancsot, és a nyolcvanhat éves öregembert, az érdemekben gazdag papot közönséges bűnözőként hurcolták végig Róma utcáin.

Ártatlansága természetesen hamarosan napvilágra került, de a vádlónak annyit sikerült elérni, hogy a rendfőnökségről leváltották, és őt nevezték ki József helyére. Kinevezték rendi vizitátorrá a jezsuita Pietrasantát, aki fejébe vette, hogy a piarista rendet eltünteti az Egyházból. És valóban, a rend minden iskolájával együtt hamarosan a sír szélére került. Az öreg, tiszteletreméltó rendalapítót szüntelenül gyalázták és bántották, ő pedig minden próbatét közepette nyugodt odaadással engedelmeskedett, hiszen rendi előljárói parancsoltak neki. Azoknak az atyáknak is, akik kitartottak mellette, állandóan az engedelmisséget ajánlotta, és azt szokta mondani: „Oktalanság elakadni a másodlagos okoknál, és nem Istenre tekinteni, aki minden történésnek az első oka, és mindent a javunkra akar.”

Amikor Sozzi meghalt, Cherubini lett az utóda. Gáncsoskodásai azonban nemsokára köztudottá váltak, és el kellett hagynia Rómát. Halála előtt kiengesztelődött Józseffel, akinek olyan sok bajt okozott. Közben Pietrasanta is meghalt, de volt még egy nagy ellenség, egy nő: Olympia, a pápa egyik rokona. Mivel piarista gyóntatóját elhelyezték Rómából egy másik városba, vad gyűlöletet táplált a rendfőnök Józseffel szemben. Mindenkivel szövetekezett a piaristák ellen, és sikerült is elérnie rokonánál, a pápánál, hogy feloszlassa a rendet.

Ekkor úgy tűnt, hogy a kilencven éves József egész életműve semmivé lett. Mikor hírért vette, csak annyit mondott: „Az Úr adta, az Úr elvette. Legyen áldott az Úr neve!” Nem csoda, ha az emberek úgy beszéltek róla, mint második Jóbról.

*

**Istenünk,
ki Szent József áldozópapot
a határtalan szeretet és türelem ajándékával tetted képessé arra,
hogy egész életét az ifjúság nevelésének és tanításának szentelje,
kérünk, engedd,
hogy akit bölcs tanítómesterként tisztelünk,
kövessük is az igazság szolgálatában!**

27. Szent Mónika

*Tagaste, 332.

†Ostia, 387.

Szent Ágoston **De Ordine** c. művének vége felé leír egy jelenetet: Néhány barátjával e munka kérdéseiről vitakoztak, amikor belépett az édesanyja, Mónika asszony, és érdeklődött a könyv alakulása felől. Ágoston akkor utasította az írnokot, hogy Mónika megjelenését és érdeklődését is jegyezzék fel a könyvbe. Mónika kiáltva tiltakozott: „Micsoda? Soha nem hallottam arról, hogy olyan írásokban, amelyeneket ti olvastok, asszonyok is szerephez jutottak volna!” Méltánytalanak érezte, hogy egy tudományos, filozófiai munkában előforduljon az ő neve. Ágoston azonban azzal nyugtatta meg, hogy a filozófia szó a bölcsesség szeretetét jelenti: „Figyelmen kívül hagytalak volna ebben a műben, ha nem szeretnéd a bölcsességet. Te pedig szereted, jobban, mint engem; azt pedig én tudom, hogy engem mennyire szeretsz. Annyira előrehaladtál a bölcsességben, hogy nem reszketsz még a halál előtt sem, ez pedig a filozófia csúcsát jelenti. Vajon nem nekem kellene-e a te tanítványoddá lennem?”

Mónika életének titka az Isteni Bölcsesség, a megtestesült Ige iránti szeretet, amelyet a szent könyvekből szívott magába. Már a szülői házban, Tagastéban szívába plántálódott az Isten iránti szeretet, nem annyira az édesanyjától, mint egy öreg szolgától, aki már Mónika apját is az ölében hordozta, és szent komolysággal, józan, gyakorlati bölcsességgel megáldott lélek volt.

Mikor eladósorba került, Mónikát a még pogány Patriciushoz adták feleségül. Sokat fáradozott azon, hogy férjét megnyerje Krisztusnak, de nem szavakkal, hanem a tettei által hagyta beszélni férjével az Urat. Férje hűtlenségeit és féktelen dühkitöréseit hallgatag türelemmel viselte, s a szeretetnek az a nyelve, amelyben a bölcsesség és a kereszt szeretete nyilvánult meg, végül meghódította a férjét. Patricius élete vége felé katechumen lett, és a halálos ágyán megkeresztelkedett.

Özvegyége éveit Mónika a tevékeny szeretetnek szentelte. Erejét az oltárból merítette: egyetlen napot nem mulasztott el szentmise nélkül, esténként is a templomba sietett az imádság órájában.

Rendíthetetlen hite és erős szeretete mégis főleg Ágostonnal kapcsolatban mutatkozott meg. Nem sokkal azután, hogy a világra hozta, kereszttel jelölte meg az újszülött homlokát és sót tett a szájába, s ezzel – a kor szokásainak megfelelően – katechumennak tekintette a fiát. Maga Ágoston is úgy emlékezett erre később, hogy már kora gyermekiségében megfogant az Egyház méhében. De e lelki fogantatás és a születés között hosszú évtizedek teltek el, melyek során Mónika sokat gyötrődött érte, s szinte másodsor is, sokkal keservesebb vajúdások közepette mint először, megszülte őt, most már az örök életre. Könnyek között könnyögött a fiáért hosszú évekig, anélkül, hogy Istenbe vetett bizalma megingott volna. Álma és egy püspök szava, aki azt mondta neki: „lehetetlen, hogy ennyi könny gyermeke elveszen”, erősítette meg állhatatosságában, mert ezeket a szavakat úgy fogadta, mintha az égből jöttek volna.

Mikor Ágoston úgy határozott, hogy elszakad édesanyjától és Rómába költözik, hogy ott tanítson, Mónika erőszakkal vele akart menni. Határozott szándéka volt, hogy vagy visszatartja az utazástól, vagy maga is vele megy. Ágostonnak azonban egyelőre elege volt a gondoskodásból, ki akart szabadulni az anyai szárnyak alól. Mónika egészen a karthagói kikötőig követte a fiát, s akkor Ágoston becsapta őt, nélküle vitorlázott el Róma felé. Mónika az egész éjszakát végigimádkozta Szent Ciprián (lásd szeptember 16-án) sírjánál, hogy Isten ne engedje elindulni a fiát, de a hajó Ágostonnal együtt kifutott a kikötőből. Reggel Mónika

felfedezte, hogy egyedül maradt, és „eszét vesztve a fájdalomtól, jajgatással és sóhajtozásokkal töltötte meg Isten fülét”. Isten az egész éjszaka ismételtetett kérést nem hallgatta meg, hogy a másikat, azt, amelyik sokkal fontosabb volt és Ágoston megtérésére vonatkozott, teljesítse.

Mindenesetre Mónika a karthagói kikötőben mérhetetlen magára hagyottságot érzett, mert mint az anyák általában, „sőt, a többi édesanyánál sokkal jobban” magánál és magának akarta tartani a fiát. Mindabból azonban, amit átszenvedett, megtanulta, hogy Isten kezére bizza a gyermekét, s végül egészen odaajándékozta Istennek.

Bizonyos idő elteltével mégis követte Ágostont, de ő akkor már Milánóban élt és Szent Ambrus tanítványa volt. Mónika egyszerre megérezte, hogy mennyire megragadta és át is formálta a fiát a szent püspök szava. Ezért úgy szerette Ambrust, mint „Isten angyalát”, és úgy csüngött az ajkán, mint szomjas ember az élő vizek forrásán. Milánóban kapta meg a választ régi-régi kérésére: 387 nagyszombat éjszakáján Ágoston, annak fia, Deodatus és barátja, Alypius együtt vette fel a keresztséget. Mónika pedig boldogan ünnepelt, és hálát adott Istennek.

A keresztség után elhagyták Milánót, és egy időre valamennyien visszavonultak Cassiacumba, majd elhatározták, hogy hazatérnek Afrikába. Mónika azonban még útközben, mielőtt tengerre szállhattak volna, a kikötővárosban, Ostiában megbetegedett és meghalt. Kívánsága szerint ott, Ostiában temették el.

Ágoston egy imádsággal fejezi be édesanyja történetét: „Nyugodjék békében a férjével együtt, aki előtt és aki után nem volt más férje, akinek szolgált, s akiben megtermette a türelem gyümölcsét, mert őt is megnyerte, Uram, neked. Add, hogy mindnyájan, akik ezt olvassák, oltárodnál megemlékezzenek Mónikáról, a te szolgálódról, és vele együtt Patriciusról is, aki egykor az ő férje volt, s kinek testéből, nem tudom hogyan, engem is erre az életre vezéreltél. A jámbor lelkek emlékezzenek meg róluk, akik az én szüleim voltak ebben a mulandó világosságban, s akik most már belőled, az Atyából és a katolikus Anyából a testvéreim, és velem együtt a mennyei Jeruzsálem polgárai, ahová a te néped, a kivonulástól kezdve egész a megérkezésig oly forrón vágyakozik.”

Az ágostonos remeték a 15. században május 5-én ünnepelték Ágoston megtérését, s az előző napot, május 4-ét választották arra, hogy megemlékezzenek Szent Mónikáról, kinek halála dátumát nem ismerjük. 1550 körül a római naptárba is felvették az ünnepet. 1969-ben Szent Ágoston ünnepnapja elé, augusztus 27-re helyezték át.

*

Ez a csodálatos feleség és édesanya „ruházata szerint asszony, a hitére nézve férfi volt; olyan biztonság volt benne, amelyet csak az öregség ad meg az embernek; olyan szeretete volt, amilyenre csak egy édesanya képes; s olyan jámborság élt a szívében, amit csak egy keresztény nő hordozhat a szívében” – mondja róla Ágoston.

A Vallomásokban elbeszél egy esetet Mónika fiatal korából, valószínűleg úgy, ahogy magától édesanyjától hallotta. Szülei Mónikát gyakran küldték le a pincébe, hogy a nagy amforákból bort hozzon az asztalra. „Ő pedig, mielőtt kisebb kancsókba szétöntötte volna a bort, pajkosságból mindig megnyalta a nagy kanna szélét, mert a bor igazában nem ízlett neki. Csakhogy a napról napra ismétlődő játék közben egyre gyakrabban nyelt is a borból, annyira, hogy egyszer csak élvezettel húzott le egy kisebb kancsónyit is. Mikor ezt az egyik öreg szolgáló meglátta, megdorgálta érte. A dorgáló szóra a leány fölényesen odavágott valamit, mire a szolgáló iszákos nőnek bélyegezte. Ettől Mónika magára eszmélt, s a szolgáló szava úgy maradt benne, mint valami nagy tövis, és kigyógyította hibájából.”

Ágoston azt is leírja, milyen volt Mónika mint feleség: „Ha a férje hűtlen volt hozzá, nyugodt maradt, soha nem volt közöttük emiatt veszekedés. Azt is tudta, ha a férje haragos, nem szállhat vele szembe sem szóval, sem tettel. Hanem amikor már lecsillapodott a mérge, ha jónak látta, számon kérte a haragjában elkövetett tettet. Sok asszony élt a környéken,

akiknek a férje közel sem volt olyan indulatos, mint Patricius, az arcukon mégis gyakran lehetett durva ütések nyomát látni. S ha barátnőjüknek arról panaszkodtak, hogy ez a férjük bűne, akkor Mónika csak annyit mondott, hogy nem, ez a te nyelved bűne. Amikor más asszonyok, akik jól ismerték a férjét, és azon csodálkoztak, miként lehetséges, hogy Mónikát nem veri meg, vagy hogy egy napig sem volt közöttük harag, – ha valóban jószándékúan kérdezték – elmondta, hogyan bánik ő a férjével.”

A legtöbb gondot és bánatot három gyermeke közül Ágoston okozta neki. Diákkorában kicsapongó életet élt és a manicheusok szektájához csatlakozott. Akkor a fájdalomában elmerült Mónika álmot látott: egy nagy útjelző oszlop előtt állt, és látta, hogy egy ragyogó ruhába öltözött ifjú közeledik feléje. Derűs mosollyal kérdezte tőle, miért sír. Mónika azt felelte, hogy siratja fiának elveszett lelkét. Az ifjú erre azzal biztatta, hogy ne keseregjen, mert a fia ugyanabban az irányban halad, mint ő. Akkor hirtelen megpillantotta Ágoston ugyanazon az ösvényen. Mónika elmesélte ezt az álmát a fiának, s az úgy értelmezte, hogy anyja meg akarja téríteni a katolikus hitre. Ennek pedig ellene mondott: „Ez nem történhet meg, mert az angyal nem azt mondta, hogy én leszek ott, ahol te vagy, hanem hogy te fogsz ugyanoda érkezni, ahova én!” Miután Ágoston megszökött előle és Rómába utazott, egyszer csak levelet kapott tőle Mónika, melyben arról értesítette, hogy megbetegedett. Azonnal útra kelt, hogy betegségében mellette lehessen. Meg volt róla győződve, hogy ezzel a lépésével Isten akaratát teljesíti. Ezért nem félt akkor sem, amikor a hajó, alighogy elhagyták a kikötőt, félelmetes viharba került. A legénység elbújt a hajó gyomrába, a kapitány pedig megkötöztette magát a fedélzeten, hogy a hullámok le ne sodorják, vagy a hánykódó hajóról bele ne csússzon a vízbe. A villámok cikázó, fehér fényében egyszer csak meglátott maga mellett egy fehér nőalakot. Mónika volt az, aki a hajón lévő összes utas és hajós között egyedül nem félt. Bátorítani akarta a kapitányt, az pedig ezt kiáltotta neki: „Ki vagy te?” Ő visszakiáltotta: „Egy anya vagyok, aki a fiához utazik, mert az sokkal nagyobb veszedelemben van, mint ez a vihar.” „Honnan van ehhez bátorságod?” – kérdezte a kapitány. „Attól, aki ezt a vihart reánk bocsátotta – hangzott a válasz –, s aki majd ismét elcsitítja a hullámokat, hogy megérkezhessünk Itáliába.” E szavakkal eltűnt a kapitány szeme elől, aki a vihar elültével nem akarta elhinni, hogy az utasok között lévő Mónika ugyanaz, mint akivel beszélt a viharban.

Édesanyja halálát Ágoston így beszéli el: „Akkor hirtelen visszanyerte öntudatát, ránk nézett, akik ott álltunk mellette, reám és a testvéremre, és azt kérdezte tőlünk: »Hol voltam?« Amikor látta, hogy a fájdalom teljesen lesújtott minket, így szólt: »Itt temessétek el anyátokat«. Én hallgattam és a sírással küszködtem. A testvérem valami olyasmit mondott, hogy ő sokkal szívesebben venné, ha hazai földben nyugodna. Anyánk rám nézett, és mondta: »Nézd csak, mit mond!«, majd mindkettőnkhez intézve szavait, folytatta: »Temessétek csak el a testet ott, ahol van, és ne legyen miatta semmi gondotok. Csak arra az egyre kérlek titeket, hogy az Úr oltáránál emlékezzetek meg rólam, bárhol lesztek.« Mikor ezt kimondta, elhallgatott, és állapota súlyosabbra fordult. Én fogtam le a szemét. Akkor mérhetetlen szomorúság áradt a szívembe, és könnyekben akartam kitörni, de akaratom visszatartotta a könnyeket, és a szemem száraz maradt... Arra is gondoltunk, nem volna illő, hogy hangos jajgatás és zokogás közepette temessük el halottunkat, úgy, ahogy a gonosz halál után az örökre megholtakat szokás siratni, hiszen az ő halála nem volt gonosz, és nem is halt meg örökre. Ennek tiszta élete volt a bizonyossága.”

*

**Istenünk,
szomorúak vigasztalója,
ki Ágoston megtérése által megmutattad,**

**hogy irgalmasan elfogadtad Szent Mónika fiáért ontott könnyeit,
közbenjárására kérünk add meg,
hogy bűneinket megsirassuk,
és kegyelmedből bocsánatot nyerjünk!**

28. Szent Ágoston püspök

*Tagaste, 354. november 13.

†Hippo, 430. augusztus 28.

Aurelius Augustinus 354. november 13-án született Észak-Afrikában, egy numídiái kisvárosban, Tagastéban (a mai Algéria keleti részén). Valószínűnek látszik, hogy a kisbirtokos család római eredetű volt, sorsuk azonban egyre rosszabbra fordult, mert a birodalom egyre súlyosabb terheket rótt rájuk is az adókkal. Ágoston ezért a tanulmányait csak egy jótevő támogatásával fejezhette be, ami önérzetében nagyon sértette.

Atyja, Patricius nem volt keresztény, egész haláláig katechumen maradt, s csak közvetlenül a halála előtt keresztelkedett meg, ami akkoriban nem volt ritkaság. Indulatos, féktelen természetével nagyon sok bánatot okozott a feleségének, Mónikának, aki talpig keresztény asszony volt.

Ágoston szellemének elevensége nagyon korán megmutatkozott. Rendkívül temperamentumos természetet örökölt, nagy volt a fogékonysága is, s ennél csak fegyelmezetlensége volt nagyobb. Diákkorában túlságosan tudatában volt annak, hogy neki a tanulás nem okoz nehézséget. Az első éveket Tagastéban töltötte, később Madaurában egy grammatikus iskoláját látogatta, hogy majdan rétor lehessen belőle. Homérosz és a görög szerzők általában nem hagytak benne mély nyomokat, Vergilius azonban elindította képzeletének szárnyalását. Úgy együtt érzett a hőseivel, hogy Dido királynő szomorú sorsát megsiratta.

Amikor tizenhat éves lett, elfogyott a pénz, és haza kellett térnie Tagastéba. A tétlenség, amelybe kényszerült, nem volt rá jó hatással: rossz baráti körbe került. 371-ben folytathatta tanulmányait: Karthagóba ment, ahol retorikai és jogi előadásokat hallgatott. Itt ismerkedett meg egy számunkra ismeretlen nővel, akivel életközösséget kezdett, és született egy fiuk, akit Deodatusnak neveztek el. Az asszony miatt Ágoston sokáig Karthagóban maradt. A tanulásban elért sikerei felfuvalkodottá tették, anyja vallásosságát „dajkamesének” tartotta. De a hitetlenségben soha nem talált nyugalmat: a szíve mélyén állandóan valami alapvető nyugtalanság élt, ez hajszolta, anélkül, hogy észrevette volna benne Isten kezének működését. Miközben Cicerót olvasta, felébredt benne a bölcsesség szeretete. Majd kezébe került a Szentírás, de ezt is, mint a többi egyházi szerzőt, köztük Jeromost, bárdolatlan nyelvezete miatt félretette.

Nem sokkal ezután a manicheus tanítás hálójába került. A manicheusok a világban tapasztalható sok rosszat azzal magyarázták, hogy két alapvető elve van mindennek: egy jó és egy rossz, és ez a két elv magyarázza az egész világot. Ez a Közép-Ázsiából származó, vallásos színezetű filozófia kétszáz évvel korábban szivárgott be a Földközi-tenger medencéjébe, és súlyos összecsapások történtek képviselői és a kereszténység között. Ágoston eleinte lelkesedett a manicheizmusért, aztán egyre inkább szabadulni próbált belőle, mert hamarosan észrevette a manicheus elméletek mágikus homályosságát és erkölcsi romlottságát. Nyugtalan szelleme sokkal igényesebb volt és az emberi létre vonatkozó kérdései sokkal inkább a lényegre irányultak, semhogy egy ilyen mitikus elgondolásban hosszasan megnyugvást lelt volna. Közben tanár lett Tagastéban, ahol tizenhárom éven át tanított. Karrierje gyorsan ívelt fölfelé: a kis provinciabeli városból előbb Karthagóba, majd Rómába, végül 384-ben a birodalom akkori fővárosába, Milánóba került. Tanítványai csodálták, ő pedig értett hozzá, hogyan bilincselheti magához a hallgatóságot. Ez természetesen nem zárta ki, hogy olykor ki ne fütyüljék a diákjai. Ágostonban semmi nem hiányzott abból a kelléktárból, ami az ifjúság vonzásához szükséges: koraérett, képzett, mesteri szónok volt, és nagyon éles elmével volt megáldva. Tanári sikerei feledtették korábbi

szegénységét, sőt, egyre büszkébb lett önmagára. Rómában már azért kilincsel, hogy valahol kormányzói hivatalt kapjon. De mindezek ellenére sem nyugalmat, sem megelégedettséget nem érzett, csak hányódott titokzatos vágyai és várakozásai, a test és a lélek között. „Két ember van bennem...”

Milánó lett Istenhez vezető útjának döntő állomása. Mónika utánajött és rávette, hogy szakítsa meg kapcsolatát Deodatus anyjával. Vajon Ágoston valóban szerette ezt az asszonyt? Vallomásaiban sehol nem ejt róla egy gyengéd szót – ámbár ez még nem bizonyít semmit. Úgy tűnik azonban, hogy a férfi és a nő kapcsolatában csak a testi oldalt látta, s ez mindvégig képtelenné tette arra, hogy a házasság teológiájával részletesen foglalkozzék, és megadja az igaz szerelemnek azt az értékelést, amelyet megérdemel. A szerelemről csak saját ifjúkorának tapasztalatai alapján tudott szólni.

Akkoriban Ambrus püspök (lásd december 7-én) Milánóban naponta prédikált. Ez a római arisztokrata, aki a kicsinyek és szegények pásztora lett, magával ragadó szónoki képességét és kiemelkedő műveltségét püspökként is megőrizte, és ezzel nagy hatással volt Ágostonra. A rétor-tanár Ágostont először a püspök nyelvezete ragadta meg, emiatt kezdte rendszeresen hallgatni. Micsoda szónok! Ám a szónok szavai által az evangélium szólt, és behatolt az ifjú afrikai szívébe. Lelki-szellemi fejlődésére végül Plotinosz olvasása volt még nagy hatással, de egyelőre a siker, a pénz és a házasság még mindig erősebben vonzotta.

Közben egyre szaporodtak a jelzések, amelyek Isten felé terelték lépéseit. Mélyen megrendítette Remete Szent Antal élete (lásd január 17-én), amelyet Szent Atanázról olvasott, és meglátta benne a szerzetesség ideálját. Egyre inkább érlelődött benne a megtérés gondolata, de az utolsó lépést Istennek kellett megtennie. Ágoston ezt soha nem felejtette el, akkor sem, amikor később püspökként a pelagiánusokkal vitatkozott.

A Vallomásokban így olvashatjuk a jelenetet: Kereste a magányt, ezért egyik milánói barátjának kertjébe húzódott vissza. Sírt, mert a szívét egymással ellentétes erők feszítették, és imádkozott, sőt kiáltozott kilátástalanságában: „Meddig még, Uram?” A szoltáros szavában újra meg újra magára ismert. És akkor váratlanul meghallott egy vékony gyermekhangot, amely ezt ismételte: „Tolle-lege, tolle-lege”, azaz „Fogjad-olvasd, fogjad-olvasd”. Kezébe vette az előtte fekvő Szentírást és ennél a helynél ütötte fel: „Vessetek véget a kicsapongásnak és a tobzódásnak, a civakodásnak és a versengésnek. Öltsetek magatokra Urunkat, Jézus Krisztust, és ne dédelgessétek a testeteket, nehogy bűnös kívánságokra gerjedjen” (Róm 13,13).

Ez Isten válasza volt a kiáltásokra és békét, megnyugvást adott Ágoston szívének: „Úgy áradt szívembe a szó, mint az erős fény, amely elűzött minden bizonytalankodást és sötétséget.” Az út, amely harminckét évig tartott, elvezette az Úrhoz. Hosszúnak tűnt, de a felfedezést, Krisztus megtalálását úgy őrizte a szívében ezek után mint a hála kiapadhatatlan forrását. Ez vallomásainak alaptémája: „Oly későn szerettelek meg Téged, te mindig új és régi Szépség, későn szerettelek meg. De hogyan történhetett ez: Te bennem voltál, és én kívül voltam saját magamon. Hívtál engem, és a kiáltásod legyőzte a süketiséget; felragyogtál, és fényességed elűzte vakságomat; illatod felhője felgomolygott és belélegeztem, és most epedek utánad; megízleltelek, és most éhezem és szomjazom Rád; megérintettél, és fellángoltam a békességért, amely Tőled való.”

Előadásait ezután még néhány hétig folytatta, aztán lemondott tanári állásáról. Édesanyjával, a fiával és néhány barátjával együtt visszavonult Cassiacumba, amely Milánótól északra fekszik mintegy harminc kilométernyire. Egyik barátjának volt ott birtoka. 387. április 23-án, húsvét vigiliáján Ambrus püspök megkeresztelte.

Édesanyja, Mónika a hazafelé vivő úton meghalt Ostiában. Maga Ágoston a következő év őszen látta meg újra a szülőföldjét. Mindenét eladta és barátaival szerzetesi életet kezdett, éppen úgy, mint Nagy Szent Vazul. Életük elmélyült imádságból, aszkézisből, filozófiai és

vallásos tárgyú beszélgetésekből állt. Ez a szakasz három évig tartott (388–391). Jelet várt Istentől, hogy hogyan folytassa tovább az életét, s olyan jelet kapott, amit nem várt.

Egy napon Hippóban (a mai Bone) a templomban volt. A város öreg püspöke, Valerius éppen arról beszélt a híveknek, hogy válasszanak ki maguk közül egy férfit, aki papként a segítőtársa legyen, főként a prédikálásban. A jelenlévők észrevették Ágostont, s egyszer csak felhangzott és egyre erősebben zengett a szó a hívek körében: „Ágoston legyen a pap!” A jelölt tiltakozott, mentegetőzött, sírt, de hiába, a szentelése eldöntött kérdés volt.

Ezzel az aszkézisnek egy olyan formája jelent meg az életében, amelyre a sokféle lehetőség között töprengve egyedül nem vágyott. Azt jelentette ugyanis a papsága, hogy fel kellett adnia kedvelt tanulmányait, a szemlélődő életet, el kellett búcsúznia a barátaitól – mindezt egy nagyon fáradtságos szolgálat kedvéért. De éppen ez a lemondás tette számára lehetővé, hogy a testvérek szolgálatában mélyebben megértse Krisztus misztériumát, Krisztusét, aki ezzel a kicsi, lármás hippói emberekből álló egyházzal is egy testet alkot.

Új feladata arra ösztökélte, hogy szemlélődését és tanulmányait a Szentírásra, a Hagyományra, teológiai és lelkipásztori kérdésekre irányítsa. Harmincöt éves volt ekkor.

Öt évvel később meghalt Valerius püspök, és Ágoston követte őt a püspökségben. Hippó akkor Észak-Afrika második legjelentősebb városa volt. Ágoston hatása pedig messze túlsugárzott a város határán: hamarosan ő lett az egész észak-afrikai püspökkollégium feje, sőt, az egész Egyház teológiai öntudata és lelkiismerete. De azért mindenekelőtt a hippói egyház szolgálatában élő püspök volt. „Nem elnökölni, hanem szolgálni” – így határozta meg többször is a püspöki hivatalát. Papjaival, diakonusaival és klerikusaival szigorú szabályzat szerint, kolostori közösségben élt. A szerzetesi élet mindvégig a szeme előtt lebegett, ez az életmód pedig bizonyos aszkézist, szegénységet és elzártságot követelt. Ezért mindazok, akik vele együtt éltek, vagyonukról lemondtak, és átadták a közösségnek.

Napról napra végezte a liturgiát és szolgáltatta ki a szentségeket. Vasárnaponként és ünnepeken prédikált, gyakran naponta kétszer is. Közel ezer ilyen beszéde maradt ránk, és valamennyi arról tanúskodik, hogy Ágoston rendkívüli módon ismerte a Szentírást. Emellett a katechumenokat fel kellett készítenie a keresztségre, gondoskodnia kellett a hippói egyház javainak kormányzásáról, igazságot is kellett szolgáltatnia peres kérdésekben, foglalkoznia kellett a szegények és árvák gondjaival, és meg kellett szerveznie a városban a karitatív tevékenységet. Gyakran emlegette, hogy „összeroskad a püspökség gondjai alatt”.

A püspöki teendők ellátása mellett nem hanyagolta el a teológiát sem. Mikor meghalt, 113 könyv és 218 levél maradt utána. Ezekben az írásokban követni lehet az egyetemes és az afrikai egyház összes korabeli vitáját. Különösen sok nyomot hagyott bennük a donatista szakadás és a pelagianizmus eretneksége. Az előbbi az afrikai egyház egységét bontotta meg, az utóbbi a kegyelemtan területén hirdetett tévtanításokat. A teológiai művek írása közben is az a cél vezette Ágostont, hogy korának és a jövőendő Egyháznak szolgálatára legyen. Igaz, saját kora teológiai problémáit oldozgatta, de mindenütt olyan szellemi-lelki tapasztalatok mutatkoznak meg műveiben, amelyek minden kor hívőjéhez szólnak.

426-ban Ágoston segédpüspököt vett maga mellé. A vandálok már három hónapja ostromolták Hippót, amikor meghalt 430. augusztus 28-án. A város eleste után holttestét először Szardínia szigetére vitték, majd Luitprand 722-ben átvitette Páviába.

Kevés olyan alakja van a keresztény ókornak, aki annyira ismerős lehetne számunkra, mint a **Vallomások** szerzője, Szent Ágoston. Ennek magyarázata az, hogy ritka a világirodalomban az olyan mű, amely annyira hűséges képet rajzol alkotójáról, mint a **Vallomások**.

Későbbi aszketikus szigorát és jámborságának néhány kevésbé érthető megnyilvánulását az a hosszú út magyarázza, amellyel rátalált az Igazságra. Ifjúkorának szerelmi kapcsolata magyarázza szinte haragos indulatát, amellyel haláláig szembefordult az érzékiséggel és a testtel. Utólérhetetlen módon írta le Istenhez vezető útját. Vázolja Istennek azt a felfedezését,

amely „abban a mélységben történik, amely mélyebb, mint minden bennem lévő mélység, és magasabb, mint minden bennem lévő magasság.”

Misztikus tapasztalatait olyan formulába foglalta össze, amely később Pascalnál visszhangzik: „Isten és a lélek! Más semmi? Igen, más semmi!”

Gondolkodásának és jámborságának végső gyökerei személyes tapasztalatába mélyednek. Isten iránti szeretete abban a finom szeretetben fejeződik ki, amellyel „Krisztusnak szolgál tagjaiban”, de e tagokat azzal a szeretettel szereti, amellyel Krisztus szerette őt. Mindeneket Istenért szeret, aki maga a szeretet. Önmagát úgy írja le, mint aki Isten sátorában áll, „magával ragadja egy belső muzsika és annak csodálatos összhangja”, amelytől a test és a vér háborgása elcsendesül, és „az Isten házába vivő útra vezérli”. Azt azonban tudja, hogy az elragadtatás csak egy pillanatig tart, ezért sóhajtozik törékeny testének terhe alatt, és mégis szárnyal a remény. Gyakran mondta: „Menj és énekelj, mert Isten áll ennek az útnak a végén!”

Ezek ennek a rendkívüli embernek a lényeges vonásai, akiről tudnunk kell, hogy lehetetlen formulákba szorítani, mert sokkal gazdagabb minden formulánál; túlságosan őszinte és lebilincselő ahhoz, hogy meg ne bocsátanánk neki korlátait és túlzásait.

Victorius Vitensis az 5. század végén tanúskodik arról, hogy Szent Ágostont Hippóban augusztus 28-án temették el. Rómában legkésőbb a 8. század óta ezen a napon ülik ünnepét.

*

A keresztény ókor kimagasló egyháztanítója különösen akkor válik vonzóvá, amikor felfedezzük, hogy milyen sokban hasonlítunk hozzá mi, mai emberek. Személyének varázsa: fáradhatatlanul kutató és töprengő elméje, boldogságvágya és az igazság utáni szomjúsága főleg a **Vallomásokban** mutatkozik meg.

Ő, aki megfogalmazta a sokszor idézett tételt: „Nyugtalan a mi szívünk, mert csak Istenben talál nyugodalmat”, a megtérése előtti időről így ír: „Mindig lázadoztam, sóhajtoztam és sírtam, indulatba jöttem, és nem találtam sem békét, sem megoldást. Megtépett, vérző szívet hordoztam a keblemben, amely nem talált nyugalmat, de még helyet sem leltem, ahol nyugodtan lehajthattam volna a fejemet. A testi gyönyör, a játékok, az ének, a feldíszített termek és lakomák, az éjszaka örömei, de még a könnyek és a versek sem tudtak megnyugtatni. Minden ijesztett, még a világosság is. Mindent, ami hamis volt, iszonyatosnak találtam. Csak a sóhajtozás és a könnyek hoztak egy kis időre enyhülést. Ó, Uram, hozzád kellett volna emelnem a lelkemet!”

A híres tanárt egyszer felkereste egyik honfitársa, a keresztény Ponticianus. Miközben beszélgettek, megakadt a szeme egy könyvön, amely ott hevert Ágoston asztalán: Szent Pál levelei voltak. Ponticianus szerencsét kívánt e levelek olvasásához, majd szemmel látható lelkesedéssel mesélte Ágostonnak, hogy két trieri barátja hogyan tért meg a kereszténységre Szent Antal életrajzának olvasásától. Ágoston lelkében felviharzott az indulat. Alighogy a látogató elhagyta a házat, megragadta barátjának, Alypiusnak a karját és azt mondta neki: „Hallottad ezt, Alypius? A tanulatlan szerzetesek a pusztában fölkelnek, és belépnek a mennyek országába, mi pedig a tudományunkkal egyetemben nyomorult szenvedélyeinkben fetrengünk!” Azzal kirohant a kertbe, levetette magát a földre egy fügefafa alatt... és ekkor hallotta meg azt a gyermekhangot, amely elindította a megtérését.

Egyszer – mondja a legenda – a tudós Ágoston a tengerparton sétált föl és alá, és azon töprengett, hogyan tudná megragadni az Isten lényegét. Egyszer csak meglátott egy kisgyermeket, aki kagylóval merte a tenger vizét a mélyedésbe, amelyet a fövénybe ázott. „Mit csinálsz?” – kérdezte Ágoston. „Kimerem a tengert” – válaszolta teljes komolysággal a gyermek, és folytatta tovább a meregetést. „És gondold, hogy sikerülni fog?” – kérdezte nevetve a szent. „Nekem ez biztosan előbb fog sikerülni, mint neked az, hogy megragadd az Isten lényegét!” – felelt a gyermek, és ezzel eltűnt.

Egy beszéde, amelyet a püspökké szentelése évfordulóján mondott, elárulja, hogy mennyi gondja volt, és mi mindent kellett tennie a pásztornak a nyájáért: „A lázítókat dorgálni, a kislelkűeket vigasztalni, a gyengéket ölbe venni, az ellenfelekkel megküzdeni, a rágalmozóktól óvakodni, a tudatlanokat tanítani, a resteket serkenteni, a vitatkozó kedvűeket fékezni, a beképzeltet kijózanítani, a kötekedőket megbékíteni, a szegényeken segíteni, az elnyomottakat kiszabadítani, a jókat bátorítani, a rosszakat elviselni, és – ó – mindenkit szeretni... Újra meg újra prédikálni, vitatkozni, inteni, építeni, mindenki számára készen állni – nagy teher, nyomasztó és fáradságos munka. Senki nem kívánhatja annyira a gondoktól és fáradságtól való szabadulást, mint én. Hiszen nincs annál szebb és kívánatosabb, mint távol minden lármától Isten titkait kutatni... Mondhatom: Mi hasznom abból, hogy untatom az embereket, és figyelmeztetem a rosszakat: ezt ne tedd, azt jól tedd, hagyd abba ezt!? Mire jó, hogy mindenkiért felelősnek érzem magam? De ez az evangélium, amely engem megrettent.”

Egyszer a püspök prédikáció közben hirtelen elvesztette a gondolatmenet fonalát, és egész más irányban folytatta beszédét, mint eredetileg tervezte. Mikor az asztalnál ez szóba került, Ágoston úgy vélte, az Úr azért engedte meg ezt az emlékezetkihagyást, hogy az előre meg nem fogalmazott mondatok valakinek különösen szóljanak a hallgatóságban. És valóban: nem sokkal később jött valaki, egy kereskedő, leborult Ágoston előtt, és megvallotta, hogy eddig ő a donatisták hitét vallotta, de az előbb elhangzott prédikáció második fele úgy meggyőzte, hogy visszatér a katolikus hitre.

Apró dolgokban is megnyilvánult, hogy milyen jó gyakorlati érzéke volt a lelkipásztorkodáshoz. Közös asztaluk lapjára ráíratta a következőt: „Ha valakinek a nyelve szívesen köszörülődik távollévők életén, az tudja meg, hogy ez az asztal nem neki való!” Amikor pedig Hippóban éhínség volt, beolvasztatta a templom arany felszerelési tárgyait, a kelyheket is, és eladva az aranyat az árával segítette a nyomorúságban lévőket, az oltárnál pedig fából készült kehellyel misézett, mondván: „az Úr vére is fán ontatott értünk!”

Ágoston kora történelmileg nyugtalan korszak volt: hanyatlása korát élte a római birodalom, az Egyházat pedig különféle tévtanítások osztották meg. Amikor Marinus hadvezér diktatúrát vezetett be Észak-Afrikában, Ágoston kihirdette, hogy az Egyház újra az üldözés állapotába került. Ő maga így írta le a helyzetet: „Akkoriban könnyen lehetett embert találni a rágalmozásra. Könnyen akadt valaki, aki bármit bizonyított, amit parancsoltak neki, ha megígérték, hogy ezzel megmentheti az életét. És egyetlen tanú vallomása alapján úgy távolítottak el embereket az útból, mintha közönséges gonosztevők lettek volna.”

Ágoston a maga igaz tanításával különösen a donatisták szemében volt szálka. Fennen hirdették a szószékeiken, hogy üssék agyon Ágostont, mint egy farkast, mert zavarja a nyáját. Néhányszor útja közben rá is támadtak, hogy megöljék, de mindannyiszor sikerült megmenekülnie. Mikor azonban a donatisták zsinatra jöttek Karthagóba, alaptételének megfelelően – gyűlöld a tévedést, de a tévedő embert szeresd! – mérsékletre intette híveit: „Betegekkel van dolgotok! Begyulladt a szemük, ezért nagyon óvatos és gondos ápolásra szorulnak. Most senki nem keresheti a vitát, még csak nem is védheti a maga hitét vitatkozással, mert abból szikra pattanhat ki. Lehet, hogy azt mondjátok: »Attól tartunk, hogy egyáltalán nem lehet segíteni ezen a bajon.« Megengeditek, hogy javasoljak valamit? Mi (a zsinati atyák) tárgyalunk értetek, ti pedig imádkozzatok értünk!”

Amikor 410-ben Alarich gót katonái elfoglalták Rómát, Észak-Afrikában is rémület tört ki. A keresztények azon keseregtek, Isten hogyan engedhette ezt megtörténni; a pogányok pedig elkeseredve mondták, hogy mindaddig, amíg Róma a maga isteneit imádtá, nagy és sebezhetetlen volt, most pedig a keresztények miatt romlásnak indult. Ezek a panaszok arra indították Ágostont, hogy megírja **De civitate Dei**, 'Az Isten városáról' című művét. De ahelyett, hogy általános panaszba kezdett volna Róma pusztulása miatt, a hódítók iránti elismerésével indítja a művet: a régi háborús szokásoktól eltérően ezek az észak felől jött

barbárok emberségesen bántak a keresztényekkel, és nem bántották azokat, akik a templomokban kerestek menedéket. De vajon a római kultúra, a római birodalom valóban olyan értékes, hogy vigasztalhatatlannak kell lenni a pusztulása miatt? A hagyomány úgy tudja, hogy Nagy Károly szívesen hallgatta, ha a **De civitate Deiból** olvastak fel neki, és a szerző iránti elismeréstől indítva egyszer elragadtatással így kiáltott: „Bárcsak volna tizenkét ilyen ember a birodalomban!” Alcuin pedig, a császár lelki tanácsadója, így válaszolt: „Felség, miért kívánsz te tizenkét ilyen embert, ha az ég és föld Ura megelégedett azzal, hogy egyetlen ilyen szentje legyen!”

*

**Kérünk, Istenünk,
újítsd meg Egyházadban azt a szellemet,
amellyel Szent Ágoston püspököt eltöltötte,
hogy mi is csak téged szomjazzunk,
aki a bölcsesség forrása vagy,
és téged keressünk, akitől az égi szeretet származik!**

Szeptember

3. Nagy Szent Gergely pápa

*Róma, 540 körül

†Róma, 604. március 12.

A 6. században a római népet szinte megszakítás nélkül járványok, éhínség és nyomor sújtották. A népvándorlás különféle hódítói irgalmatlanul pusztították az ókori emlékeket. Az emberekben általános elkeseredettség uralkodott, és boldognak mondták a holtakat, mert egyszer s mindenkorra megszabadultak e földi élet bajaitól.

A történelemben újonnan feltűnő népek kíméletlen nyers erővel keresték a helyüket ott, ahol a régebbi népek gyengébb ellenállást tanúsítottak. Így a félig pogány, félig ariánus longobárdok Pannónia felől 568-ban betörték Itáliába. Alboin királyuk vezetésével meghódították Ravenna körzetét, ahol a császári helytartónak, az exarchának csak kevés katonája volt. Hatalmukba kerítették a római hercegséget és Rómától délre is néhány területet, amelyek eredetileg bizánci fennhatóság alá tartoztak.

Ennek a nyomorúsággal teljes évszázadnak az utolsó évtizedében került Péter székébe az az ember, akit joggal neveznek így: „Az utolsó római és az első középkori pápa”; az Egyházban pedig a „Nagy” megtisztelő jelző ékesíti. Az ő személyében ragyogott fel még egyszer és utoljára a római szellem, amely antik mivoltában hanyatlóban volt, de éppen a pápa személyében egészen új formában jelent meg.

Gergely ősei régi, római arisztokraták voltak. Maga a Monte Coeliön lévő főúri palotában született. Ifjúkorában közigazgatási pályára készült, és az előkelő, szimpatikus fiatalember gyorsan haladt egyre feljebb a hivatali méltóságok fokozatain. Életének harmincadik éve körül járhatott, amikor 572–573-ban a város legmagasabb közigazgatási hivatalát viselte: Róma prefektusa lett. Ebből a pozícióból jól átláthatta a város, sőt egész Itália helyzetét is. Ekkor szerezte azokat az ismereteket, melyeknek birtokában később olyan hatásos kezdeményezései voltak nemcsak a város, hanem egész Itália javára. Ismereteinek különösen akkor látta hasznát, amikor a császári hivatali gépezet fölmondta a szolgálatot, és a zsoldoscsapatok, mivel fizetségüket nem kapták meg a császártól, átpártoltak a határvidékeken portyázó törzsekhez.

Az ifjú prefektus azonban minden külső elismerés és siker dacára sem lelte belső békéjét. Csendes magányra vágyakozott, hogy a közügyek zajától távol, csak szellemi értékekkel foglalkozhassék. Ez a vágy élete végéig kísérte, de álmain és vágyain mindig uralkodott a valóságért felelősséget érző, gyakorlati ember. A történelmi óra parancsa szólította őt, mint „Isten konzulját” (ez a sírfelirata a római Szent Péter-bazilikában): „Szívünk szerint ugyan vágyódunk a csendre, sokak java miatt azonban nélkülöznünk kell.”

Szinte észrevétlenül mondott le a prefektusi tisztségről, és visszavonult atyja palotájába, ahol három nagynénje – Trusilla, Gordiana és Aemiliana – már a világtól visszavonult, elmélyült vallásos életet élt. A Monte Coeliön lévő palotát Gergely kolostorrá alakította, és Szent András apostol oltalma alá helyezte.

Békés, szemlélődő életét I. Benedek vagy II. Pelagius pápa zavarta meg azzal, hogy kiválasztotta és fölszentelte a római egyház diakonusává. Mint diakonus Gergely a hét kerület egyikének élére került, s az egyház karitatív, illetve anyagi ügyeit intézte. Amikor a pápa látta, hogy feladatát milyen gondosan és ügyesen teljesíti, megbízta az egyik legkényesebb és legmagasabb tisztséggel: kinevezte apokrisziárnak. Az apokrisziár a pápa követe és állandó

képviselője volt a császári udvarban, Konstantinápolyban. Ő biztosította az Egyház nyugati és keleti része között a legmagasabb szintű összeköttetést. II. Pelagius pápa kinevezte és elküldte Gergelyt II. Tiberius császárhoz. Műveltsége, hivatali ügyekben való jártassága és személyének kedvessége hamarosan nagy tekintélyt szerzett a császári udvarban Gergelynek. Minden erejével azon fáradozott, hogy a sok oldalról veszélyeztetett itáliai népnek segítséget szerezzen a császártól. Minden ilyen törekvését megghiúsította azonban a ravennai helytartó, egy különben jelentéktelen ember. Gergely ezért 585/86-ban visszatért Rómába, lemondott hivataláról, és visszavonult az általa alapított Szent András-kolostorba. A pápa gyakran fölkereste, és tanácskozott vele.

589 őszen a Tiberis megáradt, s elöntötte a várost. A lakosság egy része a vízben lelte halálát, sokan pedig az áradás után föllépett járványok áldozatai lettek. Maga a pápa is e járványban halt meg.

A római nép és a klérus a pápaságra egyetlen jelöltet látott: Gergelyt. Ő eleinte vonakodott e tisztség elfogadásától, de amikor Mauritius császár, akit apokrisziár korában Gergely keresztelt meg, nyomatékosan helyeselte és elfogadta a választást. 590. szeptember 3-án szentelték püspökké, és azonnal teljesülni kezdtek a hozzá fűzött remények. Gergely a pápaságot az Egyház szolgálatának tekintette. A hízelgők által mondogatott „egyetemes pápa” címet elutasította, mint ahogy nem értett egyet a konstantinápolyi pátriárka „ökumenikus pátriárka” címével sem. Püspöktársaira való tekintettel így nevezte magát: „Isten szolgáinak szolgája”.

Először a római és az itáliai népet vette gondjába. A szegényebbeket éppen éhínség fenyegette, ezért a Patrimonium Petri – ez a római egyház Campaniában, Dél-Itáliában és Szicíliában elterülő nagy birtokainak volt az összefoglaló neve – jövedelmét az inség enyhítésére akarta fordítani. Ám a longobárdok hadjáratai, a császári hivatalnokok túlkapásai és az egyházi vagyongazdálkodók lelkiismeretlenségei miatt e birtokok alig-alig jövedelmeztek valamit. Ezért Gergely pápa jó gyakorlati érzékkel és emberismerettel új vagyongazdálkodókat választott, akik a birtokot hamarosan fölvirágoztatták. Utasította gondnokait, hogy a császári hivatalnokokkal való jó kapcsolat érdekében ne fukarkodjanak, ha ajándékot kell adniuk. Nagyon szigorúan felügyelt arra, hogy az egyházi szolgálatban a bérlők és a parasztok igazságos és emberséges bánásmódban részesüljenek. Kamatmentes kölcsönrel segítette őket az elinduláskor. Egyik gondnokának félreérthetetlenül adta a tudtára: „Hallottad, mi az akaratom, most rajtad a sor, hogy megtegyed!” Gazdaságpolitikája, amely az akkori Itáliában szokatlan volt, meglepő sikerrel járt.

A most már bőségesen befolyó jövedelmeket a templomok, a papság, a longobárdok elől elmenekült szerzetesek – csak Rómában háromezer menekült apáca élt ezekben az években! – és nem utolsósorban a római nép megsegítésére fordította. Foglyokat is váltott ki a longobárdok rabságából. Bár nem kereste, hamarosan bele kellett szólnia a nagypolitikába is. A longobárdokkal szemben tanúsított magatartását az elérhetőnek látszó eredmények határozták meg. A rosszul informált Mauritius császár heves vádaskodásai ellenére magas adókat fizetett a longobárdoknak, és ezzel könnyítette a nép sorsán. Sűrű levelezést folytatott a bajor hercegnővel, Theodelindával, aki a longobárd király, Authari felesége volt; majd ennek utódával, Agilulf királynővel is, és ezzel előkészítette az egész longobárd törzs megtérését. Eljárása akkor kapta meg végső igazolását, amikor a trónörökös, Adlevald megkeresztelkedett. Hispániában a nyugati gótok későbbi királyának, Rekkarednek az arianizmusból a katolikus hitre való megtérése szintén Gergelynek volt köszönhető. A szűk látókörű kortársak nehezményezték, hogy kapcsolatban áll a hatalmas frank királynővel, Brunhildával. Kétségtelen, Brunhilda hatalomra vágyó, gátlástalan úrnő volt, ha érdekeiről volt szó. Gergelynek azonban, ha valamit el akart érni, a tényleges helyzetből kellett kiindulnia. Feladatát nem abban látta, hogy elítélje a királynőt, hanem hogy figyelmeztesse emberi kötelességeire. El is érte, hogy szabad átvonulást, kíséretet és támogatást kapott frank

földön az a missziós csoport, amelyet Ágoston vezetésével Gergely az angolszászokhoz küldött. Az a törekvése azonban, hogy Kent tartományban emissziósok a szükséges egyházszervezetet is létrehozzák, nem ért célhoz. Emberi közepszerűség akadályozta meg, hogy a misszionálásban messzemenően figyelembe vegyék az angolszászok nemzeti sajátosságait és hagyományait. Gergely liturgikus szövegeket írt, s fölkarolta a liturgikus ének ügyét. Irodalmi hagyatékában mindenütt fölfedezhető a lelkipásztori szempont. 854 levele maradt ránk, melyek a nyáj körüli fáradhatatlan munkájáról tanúskodnak. Lelkipásztori regula c. művében olyan lényeglátással fogalmazta meg a papi méltóságot, hogy a középkor számára valóban regula volt. A Jób könyvéhez írt magyarázatai annak bizonyosságai, hogy nagyon ismerte az embert, és mély életbölcsséget birtokolt. A Dialógus c. munkája az itáliai szentek csodás életrajzainak gyűjteménye.

Gergely pápa a középkorban a legolvasottabb szerző volt. Ez magyarázza, hogy VIII. Bonifác negyedikként a nagy nyugati egyházatyák közé sorolta Szent Ambrus, Jeromos és Ágoston mellé, bár teológiailag Gergely nem volt önálló gondolkodó. Felelősségtudattól áthatott cselekedetei egyházfogalmából fakadtak. Az Egyház az ő számára Krisztus. E test tagjai között – testen elsősorban az éppen élő egyházat érti – különbség van a felelősség viselésében és a döntések meghozatalában, de az összes tagok egymás szolgálatára élnek. A diakonusok, a papok és a püspökök annak az erőnek a birtokában vannak, amely Krisztus testét építi. Nagy Szent Gergelyt 604. március 12-én temették el Rómában, s a 8. századtól ezen a napon ünnepelték. Mivel nagybőjtbe esik, napját 1969-ben szeptember 3-ra helyezték át, amely napon 590-ben püspökké szentelték.

*

A nagy szerzetespápa életéről, akit korának nyomorúságai készítettek oly sok cselekvésre, hogy „gondjával átölelte a földkerekséget egyik szélétől a másikig, és gyógyított minden sebet” (E. Hello), a levelei, életrajzai és a legendák tudósítanak. Egyik legendája mondja el a következő történetet:

Amikor Gergely még szerzetes volt és a kolostor íróműhelyében dolgozott, egy hajótörött képében angyal zörgetett az ajtón, s segítséget kért. Gergely adott neki egy ezüstöt. Nem sokkal később a hajótörött ismét visszajött további segítségért. Megint kapott egy ezüstöt. Mikor harmadszor tért vissza, Gergely egy árva tallért nem talált az egész kolostorban. Ezért fogta azt az ezüst tálat, amelyben az édesanyja főzeléket szokott neki küldeni, odaajándékozta a koldusnak, aki vidáman ment el. Később, amikor Gergely már pápa volt, gyakran meghívott az asztalához szegényeket. Az egyik nagycsütörtökön meghagyta a kancellárjának, hogy gyűjtsön össze tizenkét szegényt. Mikor asztalhoz ültek, Gergely meglepődve látta, hogy a vendégek tizenhárman vannak. Számon kérte a kancellártól a pontatlanságot, de az azzal szabadkozott, hogy ő csak tizenkét vendéget hozott, számoljon csak utána a pápa. És valóban, a tizenharmadik vendéget más nem látta, csak Gergely. Maga mellé vette tehát ezt a titokzatos vendéget az asztalnál, és érdeklődött a neve után. Akkor az idegen így válaszolt neki: „Tudd meg, hogy én vagyok az a hajótörött, akinek annak idején az ezüsttálat ajándékoztad. És azt is tudd meg, hogy az Úr azon a napon választott ki téged arra, hogy az Egyház feje légy.” Gergely csodálkozva kérdezte, honnan tudja mindezt. Az erre így válaszolt: „Én angyal vagyok, és az Úr azért küldött hozzád, hogy őrizzelek. Amit csak kérsz az Úrtól, általam kapod meg tőle.”

Egy másik legendából tudjuk, hogy első pápai cselekedete még a fölszentelése előtt egy könyörgő körmenet volt, amellyel a sokat szenvedett római népért vezekelt. Meztelűen ment a körmenetben, az emberek pedig imádkozva és énekelve vonultak vele a Lateránból a Szent Péter-bazilikába. Mikor a Tiberis felé közeledtek, csodálatos látványban volt részük: Hadrianus császár síremléke fölött megpillantották Mihály főangyalt, aki irgalmas tekintettel hüvelyébe helyezte lángoló kardját. És ezzel a várost sújtó csapások megszűntek. E jelenés emlékére áll ma is Mihály főangyal bronzszobra az Angyalvár felett.

Pápaságának kezdetén világosan látta az Egyház vigasztalan helyzetét: „Én, a méltatlan és gyenge ember átvettem egy öreg és a hullámok által hányt-vetett hajót. A hullámok mindenünnen bezúdulnak a hajóba, korhadt gerendáinak nyikorgása az állandó viharban szüntelenül a hajótörés veszélyével fenyeget.”

A szerzetes, aki szíve szerint inkább szemlélődő életet folytatott volna, de a körülmények miatt politikussá és a társadalmi bajok orvosává kellett válnia, nehéz hivataláról így ír:

„Nagyon kemény dolog, amit most mondok: Ha beszélek, magamról szólok, mert a nyelvem nem úgy nőtt, ahogy a prédikáláshoz nőnie kellett volna; s ha meg is találom a szót, az életem messze elmarad a szavak mögött... Mióta vállamra vettem a pásztori hivatal terhét, a lelkemet nem tudtam teljesen összeszedni, hogy igazán magamra figyeljek, mert sokfelé kell figyelnem. Egyszer az egész Egyház, másszor egy kolostor ügyeiről kell tárgyalnom, gyakran pedig egyes emberek életéről és teendőiről kell gondolkodnom. Olykor túrnöm kell, hogy polgárok kereskedelmi ügyeikkel rontsanak rám, máskor a barbárok háborús fenyegetéseivel kell szembenéznem, de ugyanakkor a farkasoktól is őriznem kell a nyáját. Ismét máskor anyagi javakkal kell foglalkoznom, hogy gondoskodhassam mindazokról, akik ezt joggal elvárják tőlem. Ismét máskor higgadtnak kell lennem bizonyos rablókkal szemben, és azon fáradozom, hogy a szeretetet irántuk is megőrizzem.”

Példaadó volt Gergely magatartása a nem keresztényekkel szemben is. A terracinai püspök egyszer féktelen buzgóságában elvette a zsidóktól a zsinagógájukat. Ezek a pápához fordultak oltalomért, s ő így írt a püspöknek: „Azt akarom, hogy orvosold a panaszt. Hiszen azokkal, akik nem tartoznak a keresztény valláshoz, szelíden, jóságosan kell bánnunk, és barátságosan kell velük szólnunk, hogy a keménységünk el ne űzze őket, hanem elfogadják tőlünk a meghívást az evangélium szépséges hitére.” Ugyanúgy engedélyezte a megtért angolszászoknak, hogy a nagy egyházi ünnepeken tovább ápolják egyik-másik kultikus szokásukat, mert: „ha az ember föl akar jutni a magasba, nem érkezhetsz meg egyetlen ugrással, hanem egyik lépcsőfokról a másikra kell föllépdelnie”.

*

**Istenünk,
ki népedről megbocsátó jósággal gondoskodsz
és szeretettel uralkodol rajta,
Szent Gergely pápa közbenjárására
add meg a bölcsesség lelkét azoknak,
akikre a kormányzás feladatát bízad,
hogy pásztoraid örök dicsősége legyen a szentek sokasága,
akiket elvezettek Hozzád!**

7. Szent Márk, István és Menyhért kassai vértanúk

Körösi Márk: * Krizevac (Horvátország), 1588.

Grodziecki Menyhért: * Czeszyn (Szilézia), 1584.

Pongrácz István: * Alvinc (Erdély), 1582.

Meghaltak: Kassa, 1619. szeptember 7.

Neveik sorrendje, a régebben föltételezett születési sorrendet tükrözi. Az újabb kutatások szerint azonban valószínű, hogy éppen Márk az (születési helyéről nevezték Körösinek), aki hármuk közül a legfiatalabb volt. 1611-ben, huszonhárom éves korában iratkozott be a római Collegium Germanico-Hungaricumba, s eszerint születési éve: 1588. Születési helye a horvátországi Krizevac (= Körös). Családi neve valószínűleg Stjepinac. Középiskolai tanulmányait Grazban végezte, ugyanott hallgatott bölcsészetet is. Majd a zágrábi egyházmegye papnövendékeként került Rómába, ahonnan pappá szentelve 1615-ben tért haza. Rövid körösi tevékenysége után Pázmány érsekprímás fölfigyelt rá, és meghívta előljárónak az Oláh Miklós prímás által létesített nagyszombati papnevelő intézetbe. 1618-ban már esztergomi kanonok, komáromi főesperes, valamint a káptalan Széplakon levő birtokának uradalmi igazgatója. Itt is kapcsolatban maradt nevelőinek és tanárainak szerzetesrendjével, a jezsuitákkal. Széplaki jószágigazgatósága idején részt vett 1619 júliusában azon a nyolcnapos lelkigyakorlaton, amelyet Homonnán tartottak, s amelynek végén későbbi vértanútársa, Grodecz Menyhért letette utolsó szerzetesi fogadalmát.

Menyhért, családi neve Grodziecki, a sziléziai Czeszynben (Tessin, Teschen) született – a galíciai Grodekből származó – lengyel családban, valószínűleg 1584-ben. Gimnáziumi tanulmányait Bécsben végezte, majd 1603-ban Brünnben (ma Brno) belépett a jezsuita rendbe. Teológiai tanulmányait Prágában végezte, ahol 1614-ben kinevezték a Szent Vencel-kollégium igazgatójává. 1618-ban beosztották táborigazgatóként a kassai helyőrség német és különféle szláv anyanyelvű katonái mellé.

István az ősi szentmiklósi és óvári Pongrácz-család sarja, amely család már a 13. században szerepet játszott az akkori Észak-Magyarország történetében. 1582-ben született az erdélyi Alvincen. Középfokú tanulmányait Kolozsvárott végezte a jezsuiták kollégiumában. 1602-ben lépett be a brnói jezsuita novíciátusba, ahol együtt volt Grodzieckivel. Klagenfurt, Laibach (ma Ljubljana) és Graz következett ezután. 1615-ben került Homonnára a jézustársasági kollégium tanárának és hitszónoknak. Kassára őt is 1618-ban küldték, nemcsak a helyőrség magyar ajkú katonái, hanem a csekély számú katolikus egyházközség lelképásztorának. Érkezését megelőzte a híre: homonnai működése annyira sikeres volt, hogy Alvinczi Péter, Kálvin híveinek híres kassai prédikátora fölpanaszolta, hogy „amíg ez az egy jezsuita él, addig felekezettünk nem remélhet nyugtot”. Bethlen Gábor erdélyi fejedelem támadása 1619 augusztusában Sárosban találta Pongráczot, aki késedelem nélkül Kassára sietett. Ide menekült Bethlen vezérének, Rákóczi Györgynek hadai elől Körösi Márk és Grodziecki Menyhért is.

Midőn Rákóczi hajdúi szeptember 3-án a város falai alá érkeztek, Dóczy András császári főkapitány kevés katonájával kilátástalannak látta a harcot, tekintettel a város protestáns vezetőségére. Másnap létrejött a város átadásáról szóló szerződés, melynek az volt a kikötése, hogy senkinek, se a katolikus híveknek, se a papoknak nem esik bántódása. Szeptember 5-én bevonultak a hajdúk a városba, és tüstént fölrúgták a megállapodást: Dóczyt bilincsbe verték, s elhurcolták Erdélybe. Rákóczi meghagyta, hogy a három papot tartsák szigorú házi őrizetben. Kétnapi éheztetés után megpróbálták hittagadásra bírni őket. Az első sikertelen kísérlet után 7-én, éjfél tájban ismét rájuk törtek, és válogatott kínzások után Márkot és

Menyhértet lefejezték, Istvánt pedig halottnak vélve egy közeli szennygödörbe vetették, s mellédobták a másik két vértanú testét is.

Elvonulásuk után Eperjessy István, a három pap házikápolnájának sekrestyése, István atya nyöszörgésére lett figyelmes. De nem tudott rajta segíteni, mert maga sem merte elhagyni a házat, és Hoffmann tanácsos, akihez Pongrácz atya tanácsára fordulnia kellett volna, szintén áldozatul esett a martalócok kegyetlenségének. Így húszórás kínlódás után István atya is meghalt...

Az első, akinek sikerült méltóbb helyre hozatni és eltemettetni a 3 vértanú holttestét, özvegy Gadóczy Bálintné volt. Fél év elteltével Bethlen és a királyi Magyarország képviselői ugyanabban a házban folytatták a béketárgyalásokat, ahol a három vértanút megkínozták. A befejező díszlakoma után az erdélyi fejedelem táncra kérte föl Forgách Zsigmondnak, a királyi nádornak a feleségét, Pálffy Katalint. Ő azonban csak azzal a föltétellel volt hajlandó táncolni Bethlennel, ha kiadatja neki a három pap holttestét. Ez megtörtént, és a hitéről meg nem feledkező asszony piros selyembe burkoltatta a drága ereklyéket, amelyeket előbb a birtokán levő sebesi templomba, majd a hertneki várba vitetett. 1635-ben szállíttatta innen a nagyszombati klarissza zárda templomába. E rendháznak ugyanis leánya, Forgách Mária volt a főnöknője. Miután II. József föloszlatta a klarisszákat, Batthyány primás engedélyével 1784-ben a nagyszombati Szent Orsolya-rendi apácák templomába kerültek a holttestek és fejereklyék.

Boldoggá avatásuk eljárását még 1628-ban indította el Pázmány bíboros, de az csak 1905-ben vezetett sikerre, amikor Szent X. Pius pápa január 15-én népes magyar küldöttség jelenlétében engedélyezte nyilvános tiszteletüket. II. János Pál pápa szlovákiai látogatása alkalmával 1995. júliusban szentté avatta őket.

*

Eperjessy István, a sekrestyés vallomásából tudjuk a következő részletet:

Rákóczi... először Körösit akarta megtörni... Előkelő emberekből álló küldöttséget menesztett hozzá, melynek szónoka... arra kérte, pártoljon át Bethlenhez, tagadja meg hitét, kövesse Kálvin vallását, s az esetben nemcsak szabadságát nyeri vissza, hanem megkapja a széplaki apátság birtokait is. A csábítást végig kellett hallgatnia Pongrácznak is, aki... így szólt a vesztegetőhöz: „Úgy látszik, az ördög ábrázatát viseled, mert annak feladata az embereket Krisztustól és az Anyaszentegyházról elszakítani. Távozz hazugságaiddal, te csalárd ember!” De megfelelt neki Körösi is: „Értem, mit akar Rákóczi, és mit a főrendek. De a széplaki jószág se nem az enyém, hogy valakinek elajándékozhassem, se nem az uraké, hogy tőlük elfogadhassem; annak minden jussa az esztergomi káptalannál vagyon. Ami pedig vallomását illeti, mondd meg Rákóczinak: »Inkább kívánok ezerszer meghalni, mintsem hogy ezzel az elhajlással híremet és lelkemet pokolra vessem.« Tudja meg, vannak a római eklézsiában, kik gyönyörűségnek tartják Istenért meghalni. Tudja meg, vannak az esztergomi káptalanban férfiak, akiknek szokásuk nagy dolgokat cselekedni s el is szenvedni.” Így állta ki az első próbát; utána mindhárman térdre borultak, és Te Deum-ot énekeltek.

*

**Kérünk, Istenünk,
segítsen minket szent vértanúid,
Márk, István és Menyhért könyörgése,
hogy akiknek győzelmével dicsőítünk Téged,
azoknak hitbeli állhatatosságát kövessük!**

13. Aranyszájú Szent János

*Antiochia, 344–347 között

†Komana, 407. szeptember 14.

János ugyanabban az Antiochiában született, amelyben Szent Lukács és Antiochiai Szent Ignác. Családja gazdag volt, de apja, a magas rangú császári katonatiszt korán meghalt. Jánost az édesanyja nevelte, aki húszévesen maradt özvegy, és nem ment újra férjhez. Teljesen a fiának szentelte életét. Gondoskodott róla, hogy János a világi kultúrát éppúgy elsajátítsa, mint a vallási műveltséget, megóvta a nagyvárosi élet veszedelmeitől, s fia egyébként szigorú életét egy kevés kényeztetéssel ellensúlyozta. Nagy hatással volt Jánosra, aki tizennyolc éves volt, amikor megkeresztelkedett.

Erre a nevezetes napra később visszaemlékezett egy prédikációjában, amelyet az újonnan kereszteltekhez intézett. A hitben talált utat az evangéliumhoz, és egy percig nem ingadozott Platón vagy Krisztus elfogadása között. S jóllehet a műveltsége görög volt, nagyon kritikusan szemlélt mindent. Ebből következett, hogy a keleti egyházatyák közül ő a hellénizmustól leginkább független gondolkodó. Retorikai és filozófiai tanulmányai végeztével Libaniosz mester kiváló tanítványa lett, szülővárosában telepedett meg, de hamarosan lemondott a világi karrierről, visszavonult a rétorságtól, és fölvette a kisebb rendeket. El akart vonulni a pusztába a remeték közé, de édesanyja, aki érte áldozta az életét, értett hozzá, hogyan kell visszatartania fiát e lépéstől.

A város zűrzavarából azonban mégiscsak kiment János, és a város kapujának közelében bérelt lakást, hogy ott, a csendes környezetben, aszketikus élettel a Szentírás tanulmányozásának szentelje magát. Antiochiának Szent Pálíg visszanyúló keresztény hagyománya és híres teológiai iskolája volt, melynek nagy tanáregyénisége volt Tarzuszi Diodorosz. János az ő szentírásmagyarázatait hallgatta. Az antiochiai iskola sajátja az volt az alexandriai iskolával szemben, hogy a Szentírás szó szerinti értelmét kutatta. János ezt a szellemet tette magáévá, és élesen elhatárolta magát az Alexandriában közkedvelt allegorikus magyarázatoktól éppen úgy, mint a teológiai vitáktól. Ő az evangéliumban Krisztus hívó szavát kereste. Nagyon szerette Máté evangéliumát, Szent Pál iránt pedig oly nagy csodálattal volt, hogy tizennégy naponként összes levelét végigolvasta. Bizonyára ezekből az olvasmányokból merítette azt az apostoli ösztönzést, amely végül kiszólította magányából. Egyelőre azonban édesanyja tiltakozása ellenére mégiscsak kivonult a hegyek közé, hogy ott a szerzetesekkel együtt kemény vezeklés és virrasztás közepette szolgáljon az Úrnak. E kemény aszkézis nem volt jó hatással az egészségére. A szerzetesek körében azt a belső békét és buzgóságot kereste, amely csak azokban a közösségekben lelhető föl, melyeknek tagjait Krisztus szeretete gyűjti egybe.

A papságot azonban többre tartotta a szerzetességnél. Azt mondta, hogy a kettő között oly nagy különbség van, mint „egy császár és az alattvalója között”. Miután a szerzetesi élet próbáját kiállotta, a missziós tevékenység felé fordult. Visszatért Antiochiába, ahol az öreg Meletius püspök 380/381-ben diákonussá szentelte. János ekkor harmincnégy éves lehetett. Feladatköre a prédikálás lett, ebben lehetett a leginkább segítségére a püspöknek. János tizenkét éven át prédikált, „akár alkalmas volt, akár alkalmatlan”, állandóan szem előtt tartva a célt, hogy a pogány erkölcsöktől, a cirkuszi játékok, a színház és a hagyományos pogány ünnepek szenvedélyes szeretetétől megszabadítsa az embereket. Néhány visszaélést a nevének kellett neveznie: a papság gyengeségét és hibáit, az Istennek szentelt szüzek otthoni közösségeit. A szegényeket sújtó igazságtalanságokkal is szembe kellett szállnia. Eközben szorgalmas irodalmi tevékenységet is folytatott.

János született szónok volt. Nagyon szemléletesen, képszerűen tudott beszélni, s ha kellett, marón gúnyos is volt. Értette a szójáték művészetét, ugyanakkor nyíltan és szenvedélyesen fogalmazott. Ám ez a ragyogó rétor moralista is volt, aki a szívek titkait nagy hozzáértéssel és finomsággal elemezte. Amikor beszédeiben jellemrajzokat ad, vagy bűnökről és viciumokról bírálattal szól, kérlelhetetlen tárgyilagosságról tesz bizonyosságot. Ha bárki más szájából hallották volna a hívők azt az ironikus ostorozást, amit Jánostól hallottak, megbotránkoztak volna. Az antiochiai nép azonban értette őt, aki csak azért támadt rájuk olykor kemény nyíltsággal, hogy jobb útra vezesse őket. És a nép megérezte, hogy ez a szónok a szívéből keresi őket, és őszintén a javukat akarja. Mindenekelőtt az egyszerű emberek tudták, hogy aki itt beszél, annak gondja van rájuk. Mily gyakran volt János a szegények szószólója! Hányszor emelt szót azok érdekében, akik éhen-szomjan haltak a városban! Ostorozta a szegények szemében botrányos fényűzést, ugyanakkor ő maga az egyszerű emberek életét élte, és tapasztalatból ismerte ezeknek örömét és bánatát. Híre hamarosan túlszárnyalta Antiochia határát, és eljutott a birodalom fővárosába, Konstantinápolyba is.

Emberileg nézve ez lett János fölemelkedésének, de boldogtalanságának is az oka. 397-ben meghalt Nektariosz konstantinápolyi püspök, aki a pompát nagyon szerette, de egyébként jelentéktelen főpásztor volt. Eutropiosz, Akradosz császár mindenható minisztere úgy látta, hogy János lesz a legalkalmasabb utód. Cselhez kellett viszont folyamodnia, hogy az antiochiai papot Konstantinápolyba csalja, és beleegyezését is megszerezze a püspökséghez. János mindenesetre egyik napról a másikra az egész keleti egyház legkívánatosabb állásában találta magát: a főváros püspöke, a keleti egyház első embere, a császári udvar szónoka lett. Kiválasztásánál valószínűleg az lebegett a szemek előtt, hogy János nagyszerű szónok lesz, és növelni fogja a császári udvar fényét és hírét, de hamarosan kiderült, hogy ez a szónok egyúttal kemény szerzetes és igen jó lelkipásztor is.

Kinevezésével és a székfoglalással kezdetét vette János számára a megpróbáltatások időszaka, amely végső magánnyal és számkivetéssel végződött. Megújulást akart vinni a fővárosba, és ha erről volt szó, nagyon kemény volt. Új és nagy felelőssége arra sarkallta, hogy szigorúbb és csípősebb legyen, mint addig. A megújítást azonban nem másokon, hanem önmagán kezdte. A püspöki udvartartást megszabadította attól a fényűzéstől, amelyet elődje vezetett be. Véget vetett a fényes és költséges fogadásoknak. Ám ez az új stílus egyáltalán nem felelt meg annak a szellemnek, amely akkoriban az egyházi férfiak körében uralkodott. Ők sokkal szívesebben versenyeztek a világi főurak pompájával, mint az evangéliumi egyszerűségért. János keményen tiltakozott a papság azon gyakorlata ellen is, mely szerint nem a szűk rokonságból való nőekkel éltek egy háztartásban. Gondosan felügyelt a városban kóborló szerzetesekre, és visszaparancsolta őket a kolostorukba. Mint a keleti egyház prímása – ezt a jogállást a 381. évi konstantinápolyi zsinat hagyta jóvá – joghatóságát kiterjesztette egész Kisázsiaira, s ezzel a hatalmával beavatkozott a püspöki kinevezésekbe, letette a méltatlan püspököket és megszervezte a pátriárkátust.

Mint korábban Antiochiában, most Konstantinápolyban is különös gondja volt a szegényekre és a szerencsétlenekre. Gazdag és jóságos matrónák támogatásával szociális intézményeket hozott létre. Gondja volt a vidéki nép evangelizálására, s mindent elkövetett azért, hogy az igaz hitet a falvak és tanyák lakói is megismerjék és megőrizzék. Támadta az eretnekeket, a novatiánusokat és az ariánusokat, mégpedig kérlelhetetlenül, és e küzdelmében segítségül hívta a világi hatóságot is. Jóllehet a tévedő emberekkel szemben mindig megértő maradt, a vallási tévtanításokkal szemben nem ismert kíméletet. Éppen ezek miatt nyilvánult meg vele szemben egyre nagyobb ellenállás. Ennek ellenére tiltakozott a nyilvános szórakozások, az uralkodó réteg fényűzései ellen, s ezáltal maga ellen ingerelte a császári udvarnál leginkább befolyásos köröket. Erkölcsi követelményei hatására a papság és a püspökök támadni kezdték a főváros püspöki székében ülő, „nyughatatlan szerzetest”.

A rendszeres támadást az udvarhölgyek indították meg, de támadás érte Alexandria felől is, mert a város püspöke, Theophilosz soha nem bocsátotta meg Jánosnak, hogy nem ő lett a konstantinápolyi püspök. A végső támadáshoz az adta az alkalmat, hogy János befogadott négy szerzetest, az úgynevezett Nagy Testvéreket, akiket Theophilosz üldözött. Erre az minden erejével Jánosnak támadt, számítván a harcban az elégedetlenkedő püspökökre, kiket sikerült is a maga oldalára állítania. János Konstantinápolyba idézte Theophiloszt, hogy igazolja magát, de közben elkövetett egy végzetes ballépést: Alexandria püspöke fényes kíséretében számos püspökkel nagy bevonulást rendezett a fővárosba. János, akinek politikai ügyekhez nem volt érzéke, vonakodott attól, hogy elnököljön a kérdést tárgyaló zsinaton. És ez nagy hiba volt, mert ellenfele értett hozzá, hogyan vegye kézbe a kezdeményezést. Olyan sikerrel tette, hogy egyszer csak ő, a vádlott kezdte vádolni Jánost, és bíróként ítélkezett fölötte.

Theophilosz 403-ban összehívta az úgynevezett Tölgyfa-zsinatot, amely megfosztotta hivatalától Jánost. A császár pedig volt oly gyenge és gerinctelen, hogy aláírta a zsinati határozatot, melynek értelmében a konstantinápolyi püspöknek számkivetésbe kellett mennie. Ez a próbatét azonban nem tartott sokáig, mert a nép általános fölháborodása a zsinati végzés fölülvizsgálatára kényszerítette a császárnét. János visszatért, de a békesség nem tartott sokáig. Az udvar ugyanis olyan ünnepséget rendezett a népnek, amely a kétségtelenül haragos és elkeseredett püspök szemében erkölcstelennek látszott, és hevesen kirohant az ünnep ellen. Válaszul Eudókia császárné elhatározta, hogy megszabadul az állandóan kellemetlenkedő prédikátortól. A püspököt a húsvéti liturgia végzése közben tartóztatták le a székesegyházban.

János elbúcsúzott a néptől, majd elhagyta templomát, és többé nem is látta viszont. A számkivetés gyötrelmes volt, mert az örmény határ közelében fekvő Kukuzkusz nevű mezővárosba internálták. Útközben a püspök egészségi állapota egészen leromlott, de azért elviselt minden megpróbáltatást. Amerre csak ment, mindenütt hirdette az evangéliumot az embereknek. Ettől a császári hatóságok még inkább felbőszültek ellene, és úgy határoztak, hogy távolabbra száműzik, egészen a Fekete-tenger keleti partjára. És a beteg püspöknek végig kellett mennie az úton, amely közben eső verte, nap égette, és szinte nem akart véget érni a vándorlás. Közvetlenül a halála előtt érkezett meg Komanába, ahol az emberek nagy szeretettel és jósággal fogadták, de nem maradhatott közöttük.

Alig indult azonban ismét útnak, öt kilométer megtétele után összeesett. Bevitték egy kápolnába, amely Szent Baziliosz vértanú tiszteletére volt szentelve. Ráadták halotti ingét. Még egyszer magához vette az Oltáriszentséget, amelyről oly sokszor és oly szépen prédikált, majd keresztet vetett magára, és ezek voltak az utolsó szavai: „Hála legyen Istennek mindenért. Amen.” A püspököt, akit életében annyi értetlenséggel vettek körül, a halála után általános tisztelet övezte. Holttestét nagy ünnepélyességgel vitték vissza székvárosába.

Igaz, János püspök nem volt úttörő teológus, de tagadhatatlanul páratlan lelkipásztor volt. A keleti egyházatyák közül az ő beszédei vesztettek a legkevesebbet az idők folyamán frissességükből és hatékonyságukból. Méltán illették az „Aranyszájú” jelzővel.

Ünnepét Rómában a 13. század óta január 27-én, ereklyéinek Konstantinápolyba történt átvitele napján ülték, mivel halála napján a Szent Kereszt felmagasztalásának ünnepe van. 1969-ben szeptember 13-ra tették az ünnepet.

*

A tetterős pátriárkát és istenáldotta szónokot – akit később csak Aranyszájú Szent Jánosként emlegettek – úgy szokták jellemezni, mint aki világosságával, erejével, képgazdagságával és bensőségességével a keresztény szellem és a görög forma egyesülésének mintaképe. Minderről homíliái és kortársainak följegyzései adnak számot.

János édesanyjáról, Anthuszáról a mester, Libaniosz így nyilatkozott: „Micsoda csodálatos asszonyok vannak a keresztények között!” Ez a tanító igen nagyra becsülte Jánost.

Egyszer Jánosnak egy dolgozatát, amely a császárt dicsőítő beszéd volt, fölolvasta a többiek előtt, és hozzátette: „Boldog a szónok, kinek ilyen dicséretre méltó császára van; de boldog a császár is, kinek idejében ilyen szónokot mondhat magáénak a világ!” S mikor a halálos ágyán megkérdezték Libaniosztól, ki legyen az utóda, azt mondta: „Ha a keresztények el nem szakították volna tőlem, Jánost választanám.”

Azokban az években, amikor még Antiochiában prédikált, a nép olyan lelkesedéssel hallgatta, hogy egyszer ezt mondta nekik: „Úgy csüngtök az ajkamon, mint ahogy a fecskéfiókák várnak eledelre a fészek szélén.” Beszéde gyakran két óránál is tovább tartott, s jóllehet nem mindig a hallgatóság szája íze szerint beszélt, amikor befejezte, tapssal és hangos kiáltással fejezték ki tetszésüket.

387-ben Antiochiára újabb adót vetett ki a császár. A nép erre föllázadt, s fölháborodásukban összetörték egy császárszobrot, és darabjaival a gyerekek játszadoztak az utcán. Ám hamarosan rádöbbsentek a felségsértés súlyosságára, és a népet pánikszerű félelem fogta el. Annyira féltek a császár bosszújától, hogy sokan már összeszedték a holmijukat, és arra gondoltak, hogy kiköltöznek a városból. Akkor az öreg Meletiosz püspök útra kelt, hogy megengesztelje a haragvó császárt. Beszédével, amelyet János írt meg számára, olyan hatást ért el, hogy a császár sírva fakadt. E szavakkal küldte haza a püspököt: „Vonakodhatom-e attól, hogy megbocsássak az én alattvalóimnak, aki magam is halandó ember vagyok? Menj csak, atyám, gyorsan térj vissza nyájadhoz, és a kegyelemmel vidd el nekik újra a békét és a nyugalmat!” Miközben a püspök Konstantinápolyban járt, János otthon a néppel imádkozott, és beszédeivel buzdította az embereket.

Eutropiosz miniszter keresztülvitte, hogy hívják meg Jánost a konstantinápolyi püspökségre. Azt azonban jól tudta, hogy Jánost a rang nem vonzza, s hogy az antiochiai nép mennyire ragaszkodik hozzá. Ezért cselhez folyamodott: egy szép napon császári küldöttség kopogtatott Jánosnál azzal a kéréssel, hogy mutassa meg nekik a város közelében lévő vértanúsírokat. János gyanútlanul elindult, kiment a küldöttekkel a város kapuján, és beszállt a kocsijukba. Mikor azután egyre gyorsabban kezdtek robogni rossz irányban, észrevette, hogy fegyveresek veszik körül, s ha tetszik, ha nem, bele kell nyugodnia a változtathatatlanba. Mikor megérkeztek, a miniszter ezzel fogadta: „A császár szerencséjének tartja, hogy ilyen híres szónokot és méltó papot emelhet a város pátriárkai székébe. A szenteléshez és a székfoglaláshoz már minden elő van készítve!”

Eutropiosznak azonban nemsokára észre kellett vennie, hogy a püspök nem illeszkedik az ő terveibe, ezért sokféleképpen kötekedni kezdett vele. Úgy fordult azonban a sors, hogy Tribigild, a gót csapatok parancsnoka a gonosz miniszter kiadatását követelte. A császár teljesíteni akarta a kívánságot. Eutropiosz végső kétségbeesésében a székesegyházba menekült, és ott kért menedékjogot. Röviddel korábban ő volt az, aki rávette a császárt, hogy a templomoknak ezt a jogát szüntesse meg! Meg is ragadták ellenségei, és már vonszolták az oltártól kifelé, hogy dorongokkal agyonverjék, amikor a püspök beavatkozott, és sikerült elérnie, hogy nem ölték meg ott nyomban.

Amikor János pátriárkát a császárné és az alexandriai püspök, Theophilosz ármánykodásai eredményeként száműzték, a nép az ő oldalára állt. János egy megindító beszéddel búcsúzott övéitől: „Hatalmas hullámok, félelmetes viharok támadnak, de nem félünk a pusztulástól, mert sziklán állunk. Tombolhat a tenger, hiába tajtékzik, ezt a sziklát nem tudja szétzúzni. Hánykódhat a vihar, Krisztus hajója el nem merül. És valóban, mitől félünk? A haláltól? Nekem az élet Krisztus, a halál nyereség! A száműzetéstől? Az Úr a föld és rajta minden! A vagyon elvesztésétől? Nem hoztunk e világba semmit, és nem is viszünk semmit magunkkal! Ami a világ szemében rettenetes, azt én semmibe veszem; amit göggel birtokol, azt én megvetem... „Mikor pedig az emberek beletörődtek püspökük száműzetésébe, megindultak az elemek: a következő éjszakán földrengés rázta meg Konstantinápolyt. Mindenkit halálfélelem kerített hatalmába; a császárné idő előtt szült, és

mindebben Isten büntető kezét látta, ezért visszahívatta Jánost. Amikor hírért vették hogy közeledik, az egész város fölujjongott. A hívők fáklyákkal és gyertyákkal vonultak ki elébe, s örömkialtások és himnuszok hangjai mellett vitték be a katedrálisba. A büszke Eudókia császárné gyűlölete azonban nem hunyt ki. Nemsokára elérte, hogy a császár kitiltotta templomából a püspököt. János tiltakozott: „Istentől, az én Üdvözítőmtől kaptam e templomot, azért, hogy a nép üdvösségét szolgáljam benne. Ezért nem hagyhatom el! Ha azonban mindenáron el akarsz innen távolítani, akkor erővel vitessél ki, mert tiéd a város. Akkor igazolni tudom, hogy miért nem vagyok a templomban.”

Eudókia szobrának leleplezése alkalmából olyan lármás ünnepséget rendeztek a városban, hogy az zavarta a liturgiát. Ezért János a következő szavakat szötte beszédébe (éppen Keresztelő Szent János ünnepe volt!): „Heródiás ismét tombol, ismét tajtézkik, ismét táncol, újra csak azt akarja, hogy János fejét tálcán szolgáltatassák ki neki!”

A császárné e szavakat magára értette. Ezért nagyszombaton – János püspök épp a keresztelést végezte – fegyveres csapat hatolt be a templomba, és kivont karddal kikergették a híveket. Egy katechumen úgy megsebesült, hogy vére pirosra festette a keresztvizet. A pátriárkára pedig ismét kimondták a száműzetést. Néhány órával távozása után leégett a Szófia-templom és a szenátusi palota.

Harmincegy évvel később a halott püspök diadalmasan vonult be egykori székvárosába. S akinek éjnek idején, titokban, száműzötten kellett elhagynia a várost, most győztesként tért haza. Megszámlálhatatlan fáklyás csónak ment a hajó felé, amely a szent ereklyéit hozta, majd ünnepélyes menetben vitték szarkofágját az Apostol-templomba. II. Theodóziosz császár és szent nővére, Pulcheria elébe járult, és csendes főhajtással tisztelegtek a szent püspök előtt, bocsánatot kérve tőle mindazért, amit a szüleik vétettek ellene.

*

**Istenünk, benned remélők erőssége,
kinek akaratából Aranyszájú Szent János püspök
csodálatos ékesszólással
és a zaklatások türelmes elviselésével tündökölt,
kérünk, add meg nekünk,
hogy tanításán okuljunk,
és legyőzhetetlen türelméről példát vegyünk!**

16. Szent Kornél pápa

†Centumcellae, 253. szeptember

A 3. század elején mintegy ötven esztendeig a keresztények aránylag nyugodt körülmények között élhettek, de a váratlanul kitört Decius-féle üldözés ismét nehéz időket hozott az Egyházra. Fábián pápa vértanúsága után csak egy év elteltével került sor az új pápa megválasztására: 251-et írtak, amikor Kornélt a római papság köréből megválasztották. Nehéz örökséget vett át. Ráadásul Novatianus, ez a nagyon tehetséges római pap ellenpápaként lépett föl, és minden befolyását latba vetette Kornéllal szemben. Róma város hívő népe is megoszlott. A különbséget egy gyakorlati kérdés oldása okozta kettőjük között: hogyan kell az Egyháznak viselkednie azokkal szemben, akik az üldözés idején gyengének bizonyultak, megtagadták a hitüket, de most vissza akarnak térni az Egyház közösségébe? Kornél a szelídebb véleményen volt, mely szerint a bűnbánók előtt meg kell nyitni az Egyház kapuját; Novatianus ellenben a szigorú nézetet képviselte, és elutasította e bűnbánókat. A pápa zsinatot hívott össze a kérdés tisztázására, s amikor Novatianus makacsul ragaszkodott merev álláspontjához, kiközösítették.

Kornél gyakran váltott levelet Karthago püspökével, Cipriánnal, aki igen tisztelte a pápát. A ránk maradt levelekből látható, mennyire aggódtak mindketten az Egyház egységéért. A pápának azonban nem állt sok idő a rendelkezésére: Gallus császár alatt az ismét föllángoló üldözésben elfogták, és Centumcellae-be (a mai Civitá Vecchiába) száműzték, ahol 253. szeptember 14-én vagy 15-én meghalt. A többi vértanú pápa mellé temették a Callistus-katakombába. A 4. sz. közepe óta együtt emlékeztek meg róla Rómában Ciprián püspökkel. Ünnepeket IX. Gergely pápa (1370–1378) szeptember 16-ra tette, mert 14-ét a Szent Kereszt fölmagasztalása, 15-ét Kisboldogasszony oktavája foglalta le.

*

A legenda elmondja, hogy amikor Kornél pápa már számkivetése helyén volt, az egyik vezető ember kérte, jöjjön el hozzá, és imádkozzék évek óta bénán fekvő feleségéért. A pápa követte az embert, imádkozott a beteg felett, és az meggyógyult. E csoda hatására a házaspár megtért, megkeresztelkedett, s velük együtt húsz katona is keresztény lett. Mikor a császár ezt megtudta, parancsot adott, hogy valamennyien mutassanak be áldozatot Mars templomában. Az újonnan megkereszteltek azonban ezt megtagadták, ezért Kornéllal együtt ölmos oszorokkal halálra verték őket.

*

**Istenünk,
ki Szent Kornél és Szent Ciprián személyében
igaz pásztorokat és győzhetetlen vértanúkat adtál népednek,
kérünk, közbenjárásukra engedd,
hogy a hitben és az állhatatosságban megerősödjünk,
és az Egyház egységén szüntelenül munkálkodjunk!**

16. Szent Ciprián karthagói püspök

*Karthagó, 200/210.

†Karthagó, 258. szeptember 14.

Ciprián püspök, teljes nevén Thascius Caecilius Cyprianus az ősegyház azon kevés szentje közé tartozik, akiről részletes életrajzi adatok maradtak ránk. Jelentőségét azonban nem szabad csak a külső adatok alapján értékelni. Épp ellenkezőleg! Isten nagyon nehéz időben választotta ki az észak-afrikai egyház vezetőjének. Feladatának teljesen átadva magát, nagyon viharos időszakban tartotta kézben hajójának kormányát, és higgadt reménységgel vezette nyugodtabb vizek felé, ahová ő maga ugyan nem érkezett meg, de övéi biztonsággal eljuthattak.

A 3. század első felében az üldözések egy időre szüneteltek, s a beállt nyugalomban a keresztények ellanyhultak, elveszítették a vértanúk halálmegvető bátorságát és lendületes hitét. Ciprián igaz ember volt, alkalmas arra, hogy az elgyengült nyáj mellé álljon, s az újabb üldözésben támasza és bátorítója legyen.

Előkelő karthagói családból származott, s kiváló neveltetésben volt része. Tanulmányai végeztével mint ügyvéd és a retorika tanára kezdett dolgozni szülővárosában, nagy sikerrel. Gazdagsága lehetővé tette számára, hogy az élet minden örömét megízlelje, de tapasztalta, hogy minden földi öröm közepette is a szívében valami üresség van. Volt egy Caecilius nevű pap barátja, akivel bensőséges kapcsolatot tartott. Az ő hatására hívő lett, és valószínűleg 246 húsvétján megkeresztelkedett. **Ad Donatus** című munkájában, amelyet már keresztényként írt, örvendezve beszéli el, hogy a keresztségszerteljesen szakított korábbi életével, hogy Krisztusban új életet kezdjen: „Második születésében új emberré változott”.

Megtérését Ciprián kezdettől fogva igen komoly vette. Még katechumen volt, amikor letette a tisztasági fogadalmat; vagyona jelentős részét eladta és szétosztotta az Egyház szegényei között. Ezenkívül lemondott a pogány szerzők olvasásáról, és kizárólag a Szentírás tanulmányozásának szentelte idejét. Az egykor híres rétor buzgósága nem maradt véka alá rejtett világosság: a hívők fölfigyeltek rá, és Donatus püspök hamarosan pappá szentelte. 248-ban, Donatus halála után pedig – minden tiltakozása ellenére – megválasztották a város püspökének. Mivel Karthagó akkor Észak-Afrika egyházi központja volt, Ciprián nemcsak a város püspöke, hanem a közel százötven tagot számláló afrikai püspökkollégium feje is lett.

Püspökségének tíz esztendeje szüntelen szenvedés és harc volt. Tudta, hogy a béke következtében a hívők és a papok körében egyaránt visszaélések harapóztak el. A bajokkal szemben elsősorban a saját példáját állította a többiek elé. Emellett megfontoltan szervezte a szeretet különféle szolgálatait, és józan ítélőkészséggel találta meg a középutat mindig a kegyetlen szigor és a lazaság között.

Épp hogy átvette azonban a püspökséget, amikor Decius üldözése lecsapott az Egyházra. A császár a keresztényeket a birodalom ellenségeinek tekintette, és eltökélte magában, hogy kiirtja őket. Az üldözés elsősorban a papság ellen irányult, abból a megfontolásból, hogy a pásztornélkül maradt nyáj könnyen felszámolható. 250-ben Decius rendeletet bocsátott ki, mely szerint a provinciák helytartóinak kényszeríteniük kellett a keresztényeket, hogy áldozatot mutassanak be a császári állam pogány isteneinek. Aki a megszabott határidőig ezt nem tette meg, azt bebörtönözték, és kegyetlenül megkínozták.

Ciprián úgy látta, nem szabad magára hagynia a nyájat azzal, hogy mindjárt másnap vértanú lesz, ezért elhagyta a várost, és egy éven át rejtőzött a környéken, s onnan irányította híveit. Az üldözés következtében a hívők sorai valóban megritkultak: egy részük életét adta a hitéért, mások hűséges hitvallóként állták a kínzásokat, de sokan voltak olyanok, akik megrettentek a rájuk váró szenvedésektől, és bemutatták a kötelező áldozatot. Végül olyanok

is voltak, akiknek sikerült bizonyítványt szerezniük az áldozatbemutatásról, anélkül, hogy azt valóban megtették volna, s így a börtönt és a kínzást elkerülték.

Azok száma, akik valóságosan vagy csak a kiállított bizonyítvány szerint, tehát látszólag megtagadták a hitüket, oly nagy volt, hogy visszafogadásuk később komoly kérdés elé állította az Egyházat, sőt szakadás oka is lett. Ciprián e visszatérőknek komoly vezeklést rótt ki engesztelésül és hitük erősítésére.

Vele szemben viszont egy diákonusa, Felicissimus pártot alakított azokból, akik úgy vélték, hogy a püspök nem elég szigorú, és 252-ben egy Fortunatus nevű pap személyében ellenpüspököt is állítottak a városban. E csoport egyik papja, Novatus Rómába utazott, és az ellenpápa, Novatianus pártját erősítette. Akkor a római szakadárok közül néhányan útra keltek, lementek Karthagóba, és egy újabb ellenpüspököt választottak a fanatikus Maximus pap személyében.

Így a karthágói egyháznak egyszerre három püspöke volt: a törvényes Ciprián, valamint Fortunatus és Maximus ellenpüspökök. Ciprián eleinte türelemmel és szeretettel próbálta ellenfeleit meggyőzni, de erőszakosságukkal szemben nem jutott semmire. Ekkor zsinatot hívott össze, és kiközösítette őket. Ugyanezen a zsinaton úgy határoztak, hogy a hittagadók, amennyiben újabb üldözés törne ki vagy életveszélybe kerülnek, akkor is megáldozhatnak – azaz visszatérhetnek az Egyház közösségébe –, ha addig nem telt volna le a kiszabott vezeklési idő. Ezzel Ciprián a sokat vitatott kérdést az irgalmasság útjára terelte, amely irgalmasság egyébként annyira jellemző volt egész püspökségére.

252–254 között két esztendeig pestis dúlt az egész római birodalomban, és Észak-Afrikában is sokan meghaltak e betegségben. Ciprián oly nagylelkűen és bölcsen szervezte meg a betegápolást és a nyomorba jutottak megsegítését, hogy pogány kortársai is őszinte csodálattal adóztak neki. De olyanok is voltak, akik a járványért a keresztényeket tették felelőssé, mondván: azért sújtják az istenek e csapással a birodalmat, mert ezek az istentelen keresztények megsértették őket. És levonták a következtetést: „Cipriánt az orozslánok elé kell vetni!”

Amikor Gallus császár 252-ben újabb üldöző rendeletet adott ki, Ciprián egy afrikai zsinat nevében kinyilvánította, hogy a hittagadók vezeklési ideje befejeződött. Ismét fölvehetők az eucharisztikus közösségbe, hogy „a következő harcra jól fölkészülhessenek”, és „erőt meríthessenek Krisztus testéből és véréből”. „Mert – mondta – hogyan kívánhatnánk, hogy iganak az Úr szenvedésének kelyhéből, ha megtagadnánk tőlük azt a jogot, hogy részük lehessen az Úr kelyhéből az Egyházban?” (57. levél).

Ciprián mindezekről a nehézségekről értesítette Kornél pápát. A pápa és a szent „Ciprián atya” – ahogy a rómaiak nagy tisztelettel emlegették őt – nagy egyetértést tanúsított a kérdéses ügyekben. Kornél pápa vértanúsága (252) után azonban heves véleménykülönbség támadt a birodalom két központja, Róma és Karthágó, István pápa és Ciprián között.

A vita ezúttal az eretnekségből megtértek keresztységének érvényessége körül lángolt föl. Ciprián és az összes afrikai püspök ugyanis újra megkeresztelte az eretnekségből megtérőket, mert korábbi keresztységük legtöbbször érvénytelen volt. A pápa ezt a gyakorlatot nem helyeselte. Azért nem, mert azok a szakadárok, akikkel neki Rómában volt dolga, érvényesen kereszteltek, mivel nem hitbeli, hanem fegyelmi kérdések miatt váltak külön az Egyháztól. Ciprián azt az álláspontot védte, hogy ebben a kérdésben a helyi egyházak körülményeihez kell igazodni. Végül is sikerült elérnie, hogy a pápa legalább hallgatólagosan tudomásul vette az afrikaiak újrakeresztelő gyakorlatát. Később pedig, mikor körülményeik a rómaihoz hasonlóak lettek, az afrikai püspökök is átvették a római gyakorlatot.

De unitate Ecclesiae (Az Egyház egységéről) c. értekezése mutatja, hogy a püspököt mennyire áthatotta az Egyház egységének hite és féltése. Egyéb írásaiban is a jó pásztor beszél, akinek legnagyobb gondja a nyáj egysége és belső békéje.

Ám azok az évek, amelyekben ezen a belső egységen munkálkodhatott, gyorsan elmúltak. 257-ben Valerianus császár újabb üldözési hullámot indított el. Ciprián az elsők között volt, akiket 257. augusztus 30-án Aspasius Paternus prokonzul elé állítottak, aki a püspököt száműzetésre ítélte, és egy távoli kisvárost, Curubist jelölte ki számára tartózkodási helyül.

Száműzetése helyén Ciprián töretlen erővel folytatta munkáját, mígnem egy álomból tudomására jutott, hogy Krisztus vértanújává kell lennie.

258 nyarán Valerianus ismételen kiadta a keresztényüldöző rendeletet, sőt, súlyosbított rajta. Az új prokonzul ezért Cipriánt visszavítette Karthagóba, hogy adott alkalommal ismét ítéletet tartson felette. Ciprián pedig, annak jeléül, hogy bármikor kész a halálra, nem hagyta el házát és kertjét. Minden percben várta a bíró embereit. Hamarosan le is tartóztatták. Galerius Maximus prokonzul közben megbetegedett, és a város közelében, Sextiben tartózkodott. Ide vitette maga elé a püspököt 258. szeptember 14-én.

A kihallgatást a prokonzul fölényesen kezdte: „Te vagy Thascius Cyprianus?” „Én vagyok” – hangzott a válasz. „Te voltál az atyja (latinul: pápája) ennek az istentelen társaságnak?” „Igen én.” A helytartó: „A legszentebb császár parancsolja neked, hogy mutass be áldozatot!” Ciprián így felelt: „Nem teszem.” „Ajánlom neked” – fenyegetőzött a helytartó. A püspök most így válaszolt: „Tedd, amit parancsoltak neked. Egy ennyire nyilvánvaló ügyben nincs értelme a töprengésnek!”

Akkor a helytartó tanácsot tartott ülnökeivel, majd reszketeg hangon – pár nap múlva belehalt betegségébe – kihirdette az ítéletet: „Hosszú időn át szentségtörő érzülettel gyűjtötted magad köré pártütő társaidat. Ezért elrettentő példaul kell szolgálnod azok számára, akik csatlakoztak hozzád. Véreddel fogod helyreállítani a megsértett fegyelmet. Az ítélet formuláját egy írotábláról olvasta föl: „Thascius Cyprianusnak kard által kell meghalnia.” A püspök így felelt rá: „Istennek legyen hála!”

A jelenlevő keresztények, akik végighallgatták a pert, mind fölkiáltottak: „Vele együtt akarunk meghalni!” Nagy zűrzavar támadt. Tömeg kísérté Cipriánt a vesztőhelyre, és a Sextus mezején lefejezték.

A Depositio Martyrum tanúsága szerint Cipriánt Kornél pápával együtt már a 4. század közepén ünnepelték Rómában. Napját IX. Gergely pápa helyezte át szeptember 16-ra a Szent Kereszt fölmgasztalása és Kisboldogasszony oktávája miatt.

*

A karthagói keresztényekkel együtt Ciprián is fájdalommal szemlélte, mily sokan tagadták meg a hitüket. A hatóságok meghatároztak egy napot, amelyen a város fórumán kellett jelentkezniük azoknak, akik nyilatkozatot tesznek, hogy többé nem keresztények. Ciprián szomorúan ír erről a napról: „Meg sem várták, hogy elfogják őket. Már a csata előtt vesztesek lettek, és még az összecsapás előtt elterültek a földön. Még csak azt a mentséget sem lehet fölhozni mellettük, hogy kényszerítették őket a bálványok előtti áldozásra, hiszen szabad akaratukból futottak a fórumra. Úgy siettek a lelki halálba, mintha már régóta várták volna ezt a napot, és most nem akarnák elszalasztani a várt lehetőséget. A fórumon oly sokan tolongtak, hogy az est beállta miatt sokuknak másnap újra meg kellett jelenniük, mert nem került rájuk sor.”

Ciprián ekkor rejtekében volt, s a szomorú hírek mellett azt is hallotta, hogy vannak hős hitvallók, sőt vértanúk is. Bátorító leveléből sugárzik az öröm: „Vigadozom és örvendek, és szerencsét kívánok nektek, bátor és áldott testvéreim, mert jelentették nekem hiteteket és hősiességeteket. Már az is becsületére és dicsőségére vált anyánknak, az Egyháznak, hogy a hitvallók tétovázás nélkül vállalták, hogy ítéletet üljenek felettük. De a ti hitvallástok még ragyogóbb, mert nagyobb a szenvedésetek. Ha hevesebb a harc, nagyobb a győzelem dicsősége... Ó, mily boldog a mi Egyházunk a becsület miatt, amely Isten kegyelméből a vértanúk véréből árad napjainkban! Egyházunk eddig csak fehér ruhát viselt a testvérek

jótettei miatt, de most a vértanúk vére bíborba öltözteti. És virágokkal is ékes, melyek közül nem hiányoznak sem a liliomok, sem a rózsák!”

A Valerianus-féle üldözésben Cipriánt is elfogták és Paternus prokonzul elé vitték. Ránk maradt a bírósági jegyzőkönyv, amelyben rögzítették a kihallgatást és az ítéletet. Ezt a hívők akkoriban megszerezték, és terjesztették maguk között.

A prokonzul e szavakkal nyitotta meg a kihallgatást: „A szentséges császárok, Valerianus és Gallianus levelet intéztek hozzám, amelyben megparancsolják, hogy mindazokat, akik önként nem vesznek részt az állami kultuszban, kényszeríteni kell a szertartás elvégzésére. Jelentéseket kaptam felőled. Mit válaszolsz?”

Ciprián így felelt: „Én keresztény vagyok és püspök. Semmiféle más isteneket nem ismerek, csak az egy, igaz Istent, aki az eget, a földet és a tengert, s mindazt teremtette, ami ezekben van. Ennek az Istennek szolgálunk mi, keresztények, hozzá imádkozunk éjjel és nappal minden emberért, a császár jólétéért is.”

A helytartó megkérdezte: „Kitartasz elhatározásodban?”

Ciprián: „Az Isten mellett szóló igaz döntésen nincs mit változtatni!”

A helytartó: „Kész vagy-e arra, hogy Valerianus és Gallianus parancsa értelmében számkivetésbe menj Curubisba?”

Ciprián: „Elmegyek.”

A helytartó: „A császárok levele nemcsak a püspökre, hanem a papokra is vonatkozik. Ezért hallani akarom tőled a város papjainak nevét!”

Ciprián: „Törvényetek nagyon helyesen tiltja a feljelentgetéseket. Ezért én sem árulhatom el őket. A közösségeikben megtalálhatjátok őket.”

A helytartó: „Meg is fogom őket találni!” – és hozzáfűzte: „A császárok azt is megtiltották, hogy bárhol összejöveteleket tartsatok vagy hogy látogassátok a temetőket!”

Ciprián: „Tedd, amit parancsoltak neked!”

Számkivetése helyén álmodt látott, amelyet így ír le: „Már lefeküdtem, de egészen még nem aludtam el, amikor megjelent előttem egy rendkívül magas ifjú. Úgy jött felém, mintha a bírói széken ülő helytartó elé akarna vezetni. Mikor odaértünk a bíró elé, az íróvesszővel fölírta egy táblára az ítéletemet, anélkül, hogy bármit kérdezett volna tőlem. Az ifjú, aki közben a bíró háta mögé került, beletekintett az írásba, és jellel tudtomra adta, mi áll benne: a kezét kinyújtotta, és olyan mozdulatot tett, mint amikor karddal sújtanak le valakire. Én csak néhány napot kértem, hogy dolgaimat elrendezhessem. Ekkor a bíró ismét írt valamit a táblára, és az ifjú jelezte nekem, hogy kérésem teljesült.”

Pontosan egy évvel ez álom után halt vértanúhalált Ciprián. A halála pedig így történt: Amikor megérkeztek a kijelölt helyre, Ciprián letette piros palástját és letérdelt imádkozni. Majd levetette dalmatikáját és átadta diákonusának. Vászoningben várta a hóhért. Mikor az megérkezett, a püspök megparancsolta, hogy adjanak neki huszonöt aranyat annak jutalmául, hogy a vértanúság koronájához segíti őt. Saját kezűleg kötötte be a szemét, majd odanyújtotta a kezét, hogy Julianus nevű papja és a szintén Julianus nevet viselő szubdiákonus kösse meg. A hívők egy fehér leplet terítettek a földre, hogy az fogja föl a vérét. Egy pillanat alatt meghalt.

*

**Istenünk,
ki Szent Kornél és Szent Ciprián személyében
igaz pásztorokat és győzhetetlen vértanúkat adtál népednek,
kérünk, közbenjárásukra engedd,
hogy a hitben és az állhatatosságban megerősödjünk,
és az Egyház egységén szüntelenül munkálkodjunk!**

17. Bellarmin Szent Róbert

*Montepulciano (Toszkána), 1542. október 4.

†Róma, 1621. szeptember 17.

„1542. október 4-én született. Szülei jámbor emberek voltak, különösen az édesanyja, akit Cinthiának hívtak és II. Marcellus pápa egyik nővére volt. Cinthia a jezsuita renddel páter Broët Paschasius révén ismerkedett meg. Paschasius atya a rend első tíz tagjának egyike volt, és betegsége miatt gyógyfürdő-kurára jött Montepulcianóba. Ezt az atyát Cinthia nagyon tisztelte és szerette, s általa a jezsuitákat is, olyannyira, hogy az volt a kívánsága: bárcsak mind az öt fia beléphetne a rendbe.”

Így kezdi Bellarmin Róbert bíboros rövid önéletrajzát, amelyet hetven éves korában vetett papírra. E néhány sor is érzékelteti a légkört, amelyben az öt fiú közül harmadikként fölnőtt. 1560-ban lépett be a jezsuiták közé, akiket a szülővárosában működő jezsuita kollégium növendékeként volt alkalma megismerni. Ragyogó tehetséggel megáldva a tudományos és írói munkásságban találta meg életének értelmét. „Felismerte, hogy a tudományokban való előrehaladáshoz elengedhetetlenül szükséges a szüntelen tanulás, és tanítói képességét arra kell használnia, hogy másokat is világosságához juttasson.” Nyolcvan évesen elmondhatta, hogy szerzetesi életének első napjától fogva soha nem kereste a kényelmet, és szüntelenül dolgozott.

Már pappá szentelése előtt, 1569-től tanított Löwenben, és minden vasárnap előadásokat tartott az egyetemistáknak. 1570 nagyszombatján Gentben szentelték pappá. Hat évvel később a Római Kollégium professzorának hívták meg. A Római Kollégium a jezsuita rend központi tanulmányi intézete volt, amelyet XIII. Gergely pápa idejében szerveztek meg, és a pápa iránti tiszteletből a „Gregoriana Egyetem” nevet kapta.

A teológia tantárgyai közé Bellarmin professzor emelte a kontroverzteológiát, azaz a reformáció által vitatott teológiai tanítás kérdéseinek rendszerét. Előadásait négy nagy kötetben, **Kontroverziák** címmel 1586 és 1593 között adta ki Rómában. Ez a mű volt az ellenreformáció elméleti-tudományos oldala. Szerkezetében és anyagában a kor igényeit elégítette ki. A sors iróniája, hogy éppen a minden erejével a katolikus tanítás mellett harcba szálló Bellarminnak kellett megélnie, hogy a **Kontroverziák** első kötetét V. Sixtus pápa indexre tette, mert nem tetszett neki, ahogyan a szerző a pápa evilági hatalmát tárgyalta. Néhány hónappal később azonban a következő pápa fölülvizsgálta és hatálytalanította az intézkedést.

A pápai udvarban azonban tovább folytatódott az intrika Bellarmin ellen. 1594-ben, VIII. Kelemen idejében újra kifogásokat emeltek a **Kontroverziák** ellen. Az sincs kizárva, hogy egyik rendtestvére, a spanyol Toletanus állt az egyébként áttekinthetetlen áskálódások mögött, aki bíboros létére mindenáron meg akarta akadályozni, hogy Bellarmin is a bíborosi testület tagja lehessen. S való igaz, hogy Bellarmin, aki 1592 óta a Római Kollégium rektora volt, még mielőtt lejárt volna a három évre szóló megbízatása, kétéves szolgálat után provinciálisként Nápolyba küldték, azaz eltávolították Rómából. Kétségtelen, hogy ebben az intézkedésben a rendi vezetőség csak időleges megoldást látott, amit kényszerűségből alkalmaztak. Bellarmin tanári képességei ugyanis annyira nyilvánvalóak voltak, és a kormányzat feladatához annyira nem volt sem tehetsége, sem kedve, hogy ez a munka csak átmeneti jellegű lehetett. Önéletrajzában nem bocsátkozik az eset okainak elemzésébe, de egy jelentőségteljes mondatot mégiscsak leírt: „E hivatalában (ti. mint provinciális) sem töltött teljes három esztendőt, mert Toletanus bíboros halála után, 1597 januárjában VIII. Kelemen pápa visszahívta Rómába.” Ezzel a mindenki által régóta áhított bíbornokság útjából elhárult az utolsó akadály is, és 1599 márciusában Bellarmin bíboros lett.

Még egy alkalommal részt kellett vennie teológiai küzdelemben. Az isteni kegyelem és az emberi szabad akarat viszonyáról a domonkos teológusok képviselőjében Banez, a jezsuiták képviselőjében Molina vitatkozott egymással. VIII. Kelemen a domonkosok véleménye felé hajlott. Bellarmin nagyon őszintén föltárta a pápa előtt a vita minden nehézségét, és óvta attól, hogy elhamarkodottan állást foglaljon és eldöntse a vitát.

Őszintesége jutalmaként a pápa Capua érsekévé nevezte ki, azaz ismét eltávolították Rómából. Ebben az esetben is ezt a jól bevált elvet alkalmazták: *Promoveatur, ut amoveatur*, azaz: Léptessük elő, hogy megszabaduljunk tőle.

1605. március 3-án meghalt VIII. Kelemen, és Bellarmin részt vett a konklávéban, amely XI. Leó pápát választotta meg. De mindössze négy hét után az épp hogy megkoronázott pápa meghalt, és ismét konklávéval kellett tartani. A nagyon befolyásos spanyol király három jelöltet támogatott: Baroniust, Bellarmin és Borghese bíborost. Baronius mindent megtett, hogy barátját, Bellarmint válasszák meg, de végül is hármuk közül Borghese lett a pápa, és az V. Pál nevet vette föl. Közvetlenül a választás után így írt Bellarmin egyik barátjának: „Azt, hogy Ön azt hitte, hogy megválasztanak pápának, és ezt kívánta is, jóakarata megnyilvánulásaként fogadom. Én azonban ezt a legnagyobb méltóságot nemcsak hogy soha nem kívántam, hanem mindig iszonyodtam tőle, és teljes szívemből kértem az Urat, emlékezzék meg gyengeségemről, és ne engedje, hogy valaha ilyen veszedelmes magasságba kerüljek.”

Az újonnan megválasztott pápa már nem engedte vissza a híres teológust számkivetésébe, hanem ott tartotta maga mellett teológiai tanácsadónak. Ettől fogva haláláig Bellarmin bíboros a legfontosabb kongregációkban töltött be fontos hivatalokat, és azoknak az éveknek az egyházpolitikai vitáiba súlyos védőiratokkal avatkozott be a pápa oldalán. Egyik kollégája, a bíboros kollégium dékánja mondta Bellarmin halálakor: „Megtiszteltetésként tartom számon, hogy döntéseink meghozatalában mindig követtük az ő véleményét, mert mindig ez volt a legbiztosabb és a legjobb. És nem én voltam az egyetlen, aki az ő nyomában jártam. Mi, bíborosok, majdnem valamennyien követtük őt. Nem is egyszer fordult elő, hogy a tizennégy tagot számláló kongregáció egységesen megváltoztatta véleményét, miután meghallgattuk Bellarmin. Ilyen nagy volt személyének és tudásának a súlya. Halála után az emlékezete is így hat tovább: döntéseire tudunk támaszkodni, és tanácskozásainkon továbbra is orákulumként fog szerepelni, akivel szemben nem lehet ellenvélemény.”

A leghíresebb ügy, amellyel Bellarmin azokban az években foglalkozott, a Galilei-per első szakasza volt. Mint teológus biztos volt abban, hogy a csillagász pontos megfigyelései és a Szentírás lapjain írásba fektetett kinyilatkoztatás között nem lehet ellentmondás. Csupán azt a téves következtetést vonta le ebből, hogy Galilei véleménye nem lehet igaz, mert bizonyítékait nem tekintette véglegesnek és lezártak. Az *Officium* megbízásából 1616. február 26-án Bellarmin közölte Galileivel a végzést, amely a vitatott kérdésben hallgatást parancsolt neki. Nyilvánvaló, hogy Bellarmin minden tehetsége és a matematika és a csillagászat iránti személyes érdeklődése ellenére túlságosan rabja maradt kora közfelfogásának, és nem tudott elfogulatlanul ítéletet alkotni a kérdésben. Mindenesetre hatalmas tekintélye révén lett volna rá módja, hogy a Galilei-pernek az Egyházra nézve oly szerencsétlen kimenetelét megakadályozza.

Az utolsó mű, amely a fáradhatatlan szent tollából kikerült, ezt a címet viseli: **A jó halál művészete**. Az 1620-ban megjelent könyv lelki végrendeletének tekinthető, hiszen röviddel megjelenése után saját maga is megízlelte a halált, és bizonyította annak hitelességét, amit leírt. 1621. szeptember 1-én látogatta meg a Quirinalon lévő Szent András-novíciátusban a bíborost a fél évvel korábban megválasztott XV. Gergely pápa. Szeptember 17-én halt meg Bellarmin Róbert, majdnem nyolcvan évesen.

Három évszázadnak kellett eltelnie ahhoz, hogy 1923-ban boldoggá avassák, jóllehet Rómában a halála után sokan remélték, hogy a szentté avatására is igen hamar sor kerül, s a

tisztelete is megkezdődött. A Bellarmin-ügy azonban több szempontból problémás volt. Egyházpolitikai szempontokra is tekintettel kellett lenni, mert Franciaország megneheztelt Bellarminra egy írása miatt, amelyben a pápa tekintélyét védelmezte, s a franciák találva érezték magukat. Az Egyházon belül sok ellensége volt a jezsuita rendnek is, akik úgy érezték, hogy magát a rendet rövidítik meg, ha megakadályozzák a jezsuita bíboros szentté avatását. Így érthető az ügy elhúzódása. Annál föltűnőbb volt, hogy már két évvel a boldoggá avatás után, halálának 310. évfordulója napján XI. Pius pápa szentté és egyházdoktorrá avatta.

Nem csoda, hogy Bellarmin Róbert a nép körében nem lett ismert szent. Egész élete és tevékenysége ismeretlen maradt a nép előtt. Ez azonban nem csökkenti az egész Egyházat érintő jelentőségét. Bellarmin ugyanis hosszú időn át meghatározó szerepet játszott az Egyház teológiájában – éppen ezért kapta az egyháztanító megtisztelő címét. Kimagasló tehetsége egyoldalúságot is jelentett. Az egyik római követ, aki jelentést küldött a pápaválasztás idején az egyes bíborosokról, ezt írta Bellarminról:

„Bellarmint jósága miatt nagyon kedvelik, de tudós, aki csak a könyvek között él, és nincs jártassága a gyakorlati kérdésekben. Nem volna jó pápa, mert kizárólag az Egyház érdekeit tartaná szem előtt, és nem venné számításba a világi fejedelmek érdekeit. És nagy gondot jelentene neki bármilyen ajándék elfogadása.”

Egyoldalúságának volt természetes következménye az is, hogy részese lett a teológusok közötti vitáknak, s ezzel elég sok ellenséget szerzett, akikben a teológiai véleménykülönbség személyes ellentétté is alakult. Ezért volt szükség oly hosszú időre, hogy a szent bíborossal szemben kialakult előítéletek mind elhalványuljanak.

Ünnepét 1932-ben vették föl a római naptárba, május 31-re. 1969-ben halála napjára, szeptember 17-re helyezték át.

*

**Istenünk,
ki Szent Róbert püspököt
csodálatos erővel és tudással ékesítetted,
hogy megvédje Egyházad igaz voltát,
engedd, kérünk, az ő közbenjárására,
hogy néped mindig sértetlenül őrizze a hitét!**

17. Bingeni Szent Hildegárd

*Bermersheim, 1098.

†Rupertsberg, 1179. szeptember 11.

Az egyháztörténelem viharosan mozgalmas korszaka volt a 12. század: megkezdődtek a keresztes háborúk, a pápa és a császár között viszály dúlt, Európát egyházpolitikai ellentétek osztották meg, s egy ellenpápa fellépésével a pápaságon belül is megosztás támadt.

Hildegárd 1098 nyarán látta meg a napvilágot a Rajna-vidéki Vermersheim családban, melynek neve ma is él Bermersheim falu nevében. Közismertté Bingen városáról kapott nevén vált. E város közelében évtizedeken át a rupertsbergi bencés apácakolostor apátnője volt.

Szent Hildegárd a középkor nagy női szentjei közé tartozik. Clairvaux-i Szent Bernát mellett ő is a század világossága volt, és olyan tisztelet övezte, amely egészen egyedülállóra teszi.

A korabeli szokásoknak megfelelően Hildegárd nevelése nagyon fiatalon kezdődött a bencés apácánál. Első kolostori otthona Disibodenberg volt, ahol édesanyja egy barátnője vagy esetleg rokona, Boldog Jutta (1090 k. – 1136) alapított kolostort. Hildegárd, akit jámbor szülei az apácák nevelésére bíztak, hamarosan önként Istennek ajánlotta az életét. 1112–1115 között Bambergi Szent Ottó püspök kezéből kapta meg a szerzetesi fátylat.

Amikor 1136-ban meghalt Jutta, a nővérek Hildegárdot akarata ellenére választották apátnőjükké. Gyenge és beteges alkata miatt is tiltakozott a választás ellen, betegsége még a járásban is akadályozta. De csak a teste volt gyenge, lélekben erős volt, mint a bibliai erős asszony. Később írásaiban is, tevékenységében is férfias elszántságról és tetterőről tett tanúságot.

Zseniálisan tehetséges volt. Írásai közül legjelentősebb a látomásaira épülő misztikus trilógiája: a rupertsbergi Scivias-kódex, **Az Úr utainak ismerete** (dogmatikus tartalmú), **Az érdemszerzés könyve** (erkölcstannal és erényekkel foglalkozik) és **Az isteni művek könyve** (a misztikus kozmológiát tárgyalja). A természettel és a gyógyítással foglalkozó írásai miatt az első német tudós- és orvosnőnek is szokták mondani, de hívják úgy is, hogy „a tizenkettedik század csodája” – nemcsak életszentsége, hanem tudománya miatt is.

Ám Hildegárd valójában inkább művész, mint tudós volt, akit Isten gazdag képzelettel és művészi érzékkel áldott meg. Művészi alkotóerejét a latin nyelvben is megcsillogtatta. Költeményei és dalai a középkori irodalom szakértői szerint csak a Sankt Gallen-i Boldog Notker műveihez hasonlíthatók. A muzsika is a vérében volt. Szép daljátékát, Az erények körtáncát a nővérek eljátszották a rupertsbergi kolostorban és Bingenben. Különösen a rupertsbergi kolostor építésekor mutatkozott meg, hogy mennyi szellemi energia rejlik benne. Sok cselekedete nemcsak a 12. században, hanem ma is csodálatra méltó, ha meggondoljuk, hogy egy gyenge nőről, sőt egy apácáról van szó.

Látnoki adottsága miatt „a német prófétanő” nevet kapta, ami nem annyira a jövőmondást, mint a jelen események megértését jelentette. Éppen ebből fakadt sok fájdalma, vajúdása, mert különleges látása következtében egészen más tanácsokat kellett adnia, mint amilyeneket az emberek vártak volna tőle.

Önmagáról csak így nyilatkozott: „egy nyomorult nőszemély”, „törékeny ember, akiben semmi állandóság nincs, hamu a hamuból és por a porból”. Csak azt mondta és azt írta, amit valaki más oltott beléje: „A megnyílt égből lángoló fényesség jött felém, olyan, mint a villám fénye. Áthatolt a fejemen, és lángba borította egész keblemet és szívemet, de nem égetett, csak melegített, ahogy a napfény melengeti a tárgyakat. És hirtelen megnyílt előttem a zsoltárok és az evangéliumok értelme... Mindezt láttam és hallottam és mégis vonakodtam

attól, hogy leírjam mindaddig, amíg Isten ostorával betegágyba nem hajtott engem. Amikor aztán ott írni kezdtem, visszatért az erőm és fölépültem a betegségből.”

Hildegárdot egyre többen keresték föl bonyolult, nehéz ügyekben jótanácsért: papok és püspökök küldöttei, világi nagyságok követői és egyszerű emberek. Több száz olyan levél maradt ránk, amelyeket Hildegárd a hozzá tanácsért fordulóknak vagy olyanoknak írt, akiknek Isten általa üzent. Leveleit pápák, hercegek és püspökök olvasták. Merészelte, mert tennie kellett, hogy kora legnagyobbjai lelkiismeretéhez szóljon.

1147–1148-ban Szent III. Jenő pápa Trierben tartózkodott, mert éppen zsinat ülésezett ott. A mainzi érsek beszélt neki Hildegárdról. Akkor a pápa kinevezett egy szakértőkből álló bizottságot, hogy a helyszínen tartsanak vizsgálatot. A bizottság vezetője, Albero (1080 k.–1152) püspök a következő jelentést tette: „Egy szenttől jöttünk vissza. Ez az apáca minden földi mérték fölött áll. Értelme, gondolkodása és beszéde nem ebből a világból való.” A pápa megkérdezte: „Gyakorolja a szeretet cselekedeteit?” A püspök gondolkodás nélkül válaszolta: „Úgy bánik a nyomorékokkal és koldusokkal, mintha az anyjuk lenne.” A pápának még egy kérdése volt: „Alázatos lélek?” – „Nem fukarkodtunk a próbatétekkel, hogy megpróbáljuk alázatosságát – felelte Albero –, de biztosíthatjuk Szentségedet, hogy életünkben sehol nem találkoztunk nagyobb alázatossággal. Mindazonáltal az alázatosság olyan méltósággal és fenséggel párosult benne, hogy olykor a legszívesebben térdet hajtottunk volna előtte, hogy a tiszteletünket méltó módon kifejezzük.” És akkor előlépett Clairvaux-i Szent Bernát, és fénylő szemekkel, nagyon határozottan így szólt: „Amit hallottunk, az Isten üzenete. Ezekben a nehéz időkben Isten egy szegény kolostori cellában világosságot gyújtott, hogy vigasztaljon és utat mutasson. Szentatyám, a te feladatod arról gondoskodni, hogy ez a világosság véka alatt ne maradjon!”

III. Konrád császárnak, aki tanácsért és imádságért fordult Hildegárdhoz, mert mint írta „rég nem úgy élek, ahogyan élnem kellene”, ezzel a tömör megjegyzéssel zárja válaszáát: „Javulj meg, hogy ne kelljen napjaid fölött bánkódnod.” Barbarossa Frigyes meghívta egy tárgyalásra ingelheimi palotájába, s 1163-ban kiváltságlevelet állított ki kolostora számára, Hildegárdot azonban a császár minden kedveskedése sem akadályozta meg abban, hogy világosan kifejezze rosszallását, amiért a császár megakadályozta az egyházszakadás felszámolását azáltal, hogy újabb ellenpápát állított. „Vigyázz – írta neki –, nehogy a legfőbb Király szemed vaksága miatt elvessen téged!”

Hildegárd küldetése azonban elsősorban a papsághoz szólt. A papság és a szerzetesség elvilágiasodott, sok tagja elmerült különféle evilági ügyekben. A püspökök és az apátok közül nem egy szívesebben forgatta a kardot, mint hogy a pásztorbotot tartsa a kezében. A legjobbak pedig gyakran egymás közti vitákkal fecsérelték erejüket. „Mindaddig, amíg a földi királynak szolgálunk, elhanyagoljuk a mennyei Király belső szolgálatát” – korholja az egyik püspököt, aki Barbarossa Frigyes szolgálatában serénykedett.

Egy alkalommal meghívták Kölnbe, ahol szólnia kellett a katarok ellen. Meg is tette, de utána megdöbbenő vádat emelt a papok ellen: „Istent nem ismertek, embertől nem félték. Nem olyan prédikátorok vagytok, amilyenek Isten látni akar benneteket. Részben lovagok, részben szolgák vagytok. gőg, dicsőség, szórakozás – ezek jegyében telik életetek. Az Egyház pilléreinek kellene lennetek, és romokban heverték a földön.”

Lelkiismerete szavára vagy mások kérésére háromszor vagy négyszer hosszú utakat kellett megtennie. Járt Svábsországban, Franciaországban, a Mosel folyó mentén egész Lotaringiáig, a Rajna mentén pedig egészen a Ruhr vidékéig. Híres férfi és női kolostorok káptalantermeiben állt a szerzetesek előtt Hirsauban, Maulbronnban, Kitzingenben, Werdenben és másutt. „Az élet ígét” hirdette a papságnak, a püspököknek és a népnek Würzburgban, Bambergben, Trierben, Metzben és Kölnben. Vigasztalt, bátorított, keltegette a lelkiismereteket, bűnbánatra indította a lelkeket, és békét közvetített.

A nép köréből férfiak és nők – elsősorban szomorú édesanyák – sokan keresték föl kérdéseikkel és bajaikkal. Rupertsberg kolostora távoli vidékek rászorulói számára is menedékhely lett, sőt, a szent apátnő híre az ország határain is túl terjedt. Állandóan élt a kolostorban „hét szegény matróna”, azaz hét elhagyott szegény özvegy, akik életük utolsó idejében mégiscsak kaptak valami jót a földi élettől. Különösen a betegek áradtak seregestül a kolostor felé. Tudták, hogy a kolostornak gondosan ápolt gyógynövénykertje van, s hogy a falak között kenetkből, teákból és gyógycseppekből nagyszerű gyógyszertár rejtőzik, és ami ezeknél is fontosabb: anyai kézre találnak és olyan anyára, aki saját tapasztalatából ismeri a gyengeséget és a gyógyítás tudományát.

Minden dicsőítő szónál, amellyel tudományát és tehetségeit magasztalták, többet mond az a megállapítás, amelyet életrajza már az ifjú Hildegádról elmond: „A szívében olyan szeretet lángolt, amelyből senki emberfia nem volt kizárva.” Egy másik megállapítás attól a Gembloux-i Wibert szerzetestől származik, aki Hildegárdnak utolsó éveiben titkára volt: „Szeretetből mindenki szolgálója lett, állandóan készen arra, hogy a pillanat hívását kövesse... úgyhogy elmondhatta az Apostollal: Mindenkinek mindene lettem, hogy mindeneket megnyerjek.”

Ugyancsak Wibert így írja le a rupertsbergi kolostor életét: „A nővérek és mesternőjük egy szív és egy lélek. Buzgók Isten szolgálatában, fegyelmezettek, éberek, egymás iránt figyelmesek – minden áhítatot és békét sugároz. Vasárnaponként pihennek a szövöszékek, az orsók, a tollak. A nővérek szent hallgatásban figyelik a jámbor olvasmányokat és éneklük a liturgia énekeit. Hétköznapiakon azonban serényen dolgoznak: fonnak, szőnek, varrnak pirkadattól alkonyatig. A tétlenséget nem tűrik, s nem esik egy fölösleges szó sem. A kolostor termei nagyon egyszerűek, de szépek. Csövezeték víz friss vizet minden munkaterembe. Igen sok vendég jön-megy. Szolgák sűrögnek-forognak. Az apátnő pedig teljes egyszerűségben, de méltósággal irányít. Keresi, hogy mindenkinek mindene lehessen. Soha nem tétlenkedik.”

Ám a bencés szellem, amelyben Hildegárd élt és nevelt, visszatetszést keltett a nemesi származású kisasszonyok némelyikében, akik csak neveltetés céljából tartózkodtak a kolostorban. Hildegárd így ír erről: „Haraggal néztek rám, a hátam mögött engem hibáztattak, és azt mondták, hogy a kolostori szabályzat fegyelme számukra elviselhetetlen teher.”

Ennek ellenére nem szabad úgy elképzelnünk Hildegárd kolostorát, mint valami örömtelen börtönt. Épp ellenkezőleg: derű és mértéktartó bencés aszkézis hatotta át az életüket. A szigorú vezeklésről Hildegárd ezt írta: „Az olyan föld, amit az eke össze-vissza szabdal, aligha fog rendes termést hozni. A túlságosan szigorú aszkézis megfosztja erejüktől az erényeket, és nem terem mást, csak büszkeséget. Mindent úgy kell elrendezni és szabályozni, hogy közben a szív öröme meg ne szökjék.”

Egy évvel a halála előtt Hildegárd nagyon közel került a kereszthez, ahogy ez Isten minden szolgájával megtörténik. Egy ifjú lovag, aki a mainzi érsek ellensége volt, és akit az érsek kiközösített, Hildegárd kolostorában keresett menedéket. Az apátnő és egy pap színe előtt bűnbánatot tartott, és a szentségeket felvéve halt meg. Hildegárd elrendelte, hogy a kolostor temetőjében temessék el. Akkor az érseki kancellária, ahol az ifjút mint kiközösítettet tartották számon, követelni kezdte, hogy vegyék ki a sírból holttestét és ássák el a temetőn kívül, mert nem méltó arra, hogy megszentelt földben, a hívők között nyugodjék. Hildegárd következetesen tiltakozott a halott háborgatása ellen, és saját kezével egyengette el a sírhalmot, hogy meg ne találják, hová temették. Levelet írt Mainzba, amelyben az egyházi hatósággal szemben tanúsított „engedetlenségét” azzal magyarázta, hogy viselkedésére „az igaz Világosságtól” kapott utasítást. A mainzi preláthusok azonban ezt nem fogadták el, s az „engedetlen” apátnőt nővéreivel és kolostorával együtt interdiktum alá helyezték. Egy szerzetesnek el kellett vinnie a kolostorból az Oltáriszentséget, a harangokat nem húzhatták meg, s elhallgatott a zsolozsma is. Hildegárd személyesen sietett Mainzba, majd újra tollat

ragadott, és az Itáliában tartózkodó érsekhez fordult, de hiába, az érsek hajthatatlan maradt. Hildegárd nem hagyta annyiban a dolgot. Végül ezt írta az érseknek: „Kaptam egy látomást: jobb nekem, ha emberek kezébe esem, mint ha megszegem az én Istenem parancsát.” Hosszas tárgyalásokra és befolyásos emberek közbenjárására volt szükség, hogy az érsek végül feloldja az interdiktumot.

Nem sokkal ezután Hildegárd a halálára készült. 1179. szeptember 17-én hajnalban költözött át ebből a világból az örök hazába, hogy a hosszú zarándokút fáradalmaitól végre megpihenjen. Nemcsak a rupertsbergi apácák siratták, hanem messzi vidékek népe is, mert valamennyien anyjukat veszítették el benne.

Halála után a renden belül főként az általa alapított kolostorokban tisztelték, sírjához zarándokok jártak, s a 13. századtól a hagiográfiában szentként tartják számon. A hivatalos szentté avatást többször is elindították, de a lezárásig nem jutott el. A 19. század elején a kolostorok feloszlása után Hildegárd tisztelete Eibingenben élt tovább. A bencés rend 1916. szeptember 17-én vette föl ünnepét a naptárába.

19. Szent Januarius püspök és társai

†Puteoli, 300 körül

A dél-itáliai Benevento püspöke, Januarius hatodmagával lett vértanú: Festus, Desiderius, Sossus, Procolus, Eutüchész és Acutius voltak a társai abban a dicsőséges küzdelemben, amelyben a Diocletianus-féle üldözés (284–305) alatt győztek Krisztus nevében.

A 7. századi vértanú-akta szerint – adatai meglehetősen hézagosak, de a legkorábbiak – egy harminc esztendő misenói diakonus, Sossus megtudta, hogy Pozzuoliba érkezett a beneventói püspök, Januarius a diakonusával, Festusszal és a lektorával, Desideriusszal.

Sossus többször is fölkereste őket, de mindig titokban, mert a cumanoi Szibillához zarándokló pogány tömeg veszélyes volt a keresztényekre. Sossust minden óvatossága ellenére fölfedezték, s mint keresztényt Dracontius bíró parancsára bebörtönözték. Ekkor Januarius és két kísérője elment hozzá. Amikor megvallották, hogy ők is keresztények, mindhármukat letartóztatták és a bíró elé vitték. A bíró felszólította őket, hogy áldozzanak az isteneknek, s mivel nem voltak hajlandók, kimondta az ítéletet, hogy Sossusszal együtt mind a négy keresztényt vessék medvék elé Puteoli amfiteátrumában. Ezt az ítéletet azonban megváltoztatta, és kard általi halálra ítélte őket.

Miközben a vesztőhelyre kísérték a püspököt és három társát, a puteoli egyház diakonusa, Procolus és két hívője, Eutüchész és Acutius tiltakozott az igazságtalan ítélet ellen. Erre elfogták, és velük együtt lefejezték őket is.

A történészek ma azon a véleményen vannak, hogy e vértanúk valóban éltek és vértanúk lettek, de nem egyszerre és nem egy helyen. Valamennyien a Nápoly környékén lévő egyházakhoz tartoztak: Beneventóban halt meg Januarius, Festus és Desiderius; Misénóban Sossus; Eutüchész és Acutius pedig Pozzuoliban.

1936-ban látott napvilágot egy olyan föltevés, mely szerint a Nápolyban tisztelt Januarius azonos a beneventói vértanú püspökkel, aki a szardikai zsinaton (343) védte az igaz hitet, ezért Konstans császár száműzetésbe küldte, s vértanú lett. Egyes történészek elfogadják, más hagiográfusok szerint ennek a föltevésnek semmi történeti alapja nincsen.

A szent vértanúk tiszteletét a 4. század óta őrzi a hagyomány. A Jeromos-féle Martirológium szeptember 19-én hozza Januarius temetését a Nápoly melletti Puteoliban. A római naptárba 1586-ban vették föl ünnepüket.

*

A legenda szerint Dracontius bíró megvakult, amikor kimondta az ítéletet, hogy medvék elé kell vetni a keresztényeket. Januarius meggyógyította, s ekkor változtatta az ítéletet fővesztésre. Januarius nevéhez azonban egy ennél sokkal nagyobb jelentőségű és ma is meglévő csoda kötődik: a vércsoda.

Ez a csodálatos jelenség abban áll, hogy ampullákban őrzött, összeszáradt vére időről időre folyékonyvá válik és fölbuzog. Két nagy ampullát Nápolyban őriznek: a nagyobbik ovális keresztmetszetű, köbtartalma kb. 60 cm³ a kisebbik hengeres, köbtartalma kb. 25 cm³. Általában a május első vasárnapja előtti szombaton és szeptember 19-én történik a csoda, és megmarad nyolc napon át mindkét ünnep után. Utána a megalvadott vér ismét teljesen beszárad.

Természetes módon nincs magyarázat erre a jelenségre, mert a történelem folyamán kiderült, hogy sem időponthoz, sem külső körülményekhez nincs kötve. Nemcsak a fejekre jelenlétében, nemcsak nagy sokaság körében történik meg, még csak a mondott dátumokhoz sincs kötve, mert máskor is, a fejekre távol és néhány szemlélő szeme láttára is megtörténik. Minden próbálkozás zátonyra fut, amely e jelenséget meg akarja magyarázni. A 16. század óta a legkülönbözőbb okfejtésekkel próbálkoztak kritikus elmék: a

csalástól az okkult jelenségekig mindent próbáltak fölhozni a csoda „megmagyarázása” érdekében. Azt is mondták, hogy az egész jelenségnek semmi köze sincs az emberi vérhez. Miután azonban már ismerték a vér összetételét, 1902-ben két professzor a szeptemberi csoda után megvizsgálta a folyadékot, és azt találta, hogy az rendes emberi vér, és alvadása is ugyanúgy történik, ahogy a friss vér szokott megalvadni.

Ráadásul a csoda nemcsak Nápolyban, hanem egyidejűleg Pozzuoliban is történik, abban a templomban, amely a hagyomány szerint a kivégzés helye fölé épült. Sőt, magánszemélyek birtokában is van néhány apró vérrög, amellyel ugyanúgy megtörténik a csoda, mint a főtemplom ampulláiban őrzött vérrel.

A hagyomány szerint ugyanis egy nápolyi asszony fölfogta a vértanú püspök vérének. Sokáig magánál őrizte, majd amikor már nagyon öreg lett, 389-ben átadta az ereklyét a nápolyi egyháznak. És ekkor történt először a csoda: a nápolyi hívek körmenetben vonultak ki a vér-ereklye fogadására, és magukkal vitték Januarius püspök fejereklyéjét. Amikor a két ereklye találkozott, a beszáradt vér folyékony lett.

A csoda első hiteles leírása 1389. augusztus 17-éről való. Nápoly népe a város fő patrónusaként tiszteli a vértanú püspököt, és a csoda bekövetkezését a következő hónapok kedvező vagy kedvezőtlen előjeleként értelmezik.

*

**Istenünk,
ki megengedted,
hogy Szent Januarius vértanúd emlékezetét megüljük,
add meg, kérünk,
hogy az örök boldogságban társaságának örvendhessünk!**

21. Szent Máté evangélista

Máté apostolról, akit a hívő nép nagyon tisztel, s akinek sírját Salerno városában őrzik, nem sok olyan adat maradt ránk, amely történetileg hitelesnek tekinthető. Amit a hagyomány a Szentírásban foglaltakon kívül mond (pl. hogy az apostol Etiópiában, a pártusok között vagy Perzsiában működött), tipikusan legendás természetű. Euszébiosz, a történetíró püspök azonban közöl egy fontos tény: Máté, mielőtt a pogány országokba ment volna, Palesztinában héberül hirdette az evangéliumot. Távozása előtt anyanyelvén írásba foglalta, és hátrahagyta a zsidó-keresztények számára. Euszébiosz e közlését a 2. század elején élt Pápiász presbiterre alapozza, és azonosítja Máté apostolt az első evangélium szerzőjével. Csakhogy épp a Pápiásztól ránk maradt szöveg fölött sokat vitatkoznak a szakértők, nem látván föltétlenül elfogadhatónak az apostol és az evangélista azonosítását.

Az evangélium révén elég mélyen megismerhetjük az evangélista gondolatvilágát, mert alkotása teológiai mestermű. Ezt annak ellenére állítjuk, hogy vannak, akik szerint Máté csak elindítója és gyökere annak a hagyománynak, amelynek végső írásba foglalása az evangélium, a kész mű nem az ő tollából származik, hanem valamelyik tanítványa foglalta írásba röviddel az ő halála után. Eszerint Máté szerzősége épp oly bizonytalan volna az evangéliummal kapcsolatban, mint Salamoné a Bölcsesség könyve vagy Dávidé a zsoltárok esetében.

A Máté-evangélium keletkezését úgy gondolhatjuk el, hogy Máté különös figyelemmel gyűjtötte s őrizte magában az Úr szavait és beszédeit. Miután rendezte, mint mondás- és beszédgyűjteményt adta tovább. A tudósok úgy vélik, hogy e beszédgyűjtemény és Márk evangéliuma volt a forrása annak a műnek, amelyet az Egyház hagyománya Máté evangéliumaként tart számon. Az Úr mondásait Máté úgy foglalta elbeszéléseibe, ahogy az ékszerész foglalja aranyba a drágaköveket. Egymás után fűzte a hasonló tartalmú, de eredetileg függetlenül elhangzott beszédeket, és így jött létre a hegyi beszéd (5–7. fejezet), a példabeszédek (13. fejezet), a farizeusok feletti jajkiáltások (23. fejezet) és az eszkatologikus beszéd (24–25. fejezet) gyűjteménye.

Máté az apostol-névsorok közül kettőben a hetedik (Mk 3,18; Lk 6,15), kettőben a nyolcadik (Mt 10,3; ApCsel 1,3) helyen, Tamás mellett áll. Jézus legszűkebb tanítványai köréhez tartozott tehát, azokhoz, akik nem botránkoztak meg Krisztusban, s pünkösdkor megkapták a Szentlelket és a világra szóló küldetést. A Máté név a latin Matthaeus és a görög Matthaiosz közvetítésével a héber Mattajból ered, ami a Mattanjah rövid alakja, s annyit jelent mint 'Jahve ajándéka' vagy 'a hűséges'.

A Máté-evangélium azt mondja róla, hogy vámos volt és a Lévi nevet is viselte. Márk még azt is tudja róla, hogy Alfeus fia volt. Foglalkozása alapján kissé beleérezhetünk ennek az apostolnak különleges helyzetébe az apostolok testületén belül is: „Amikor Jézus továbbment, látott egy Máté nevű embert, aki ott ült a vámnál. Szólt neki: »Kövess engem!« Az fölkel és a nyomába szegődött. Amikor később a házában vendégül látta Jézust, odajött sok vámos és bűnös, és Jézussal meg tanítványaival együtt asztalhoz telepedtek. Ezt látva a farizeusok megkérdezték a tanítványaitól: »A mesteretek miért eszik vámosokkal és bűnösökkel?« Jézus meghallotta, és így válaszolt: »Nem az egészségeseknek kell az orvos, hanem a betegeknek. Menjetek, és tanuljátok meg, mit jelent ez: Irgalmasságot akarok s nem áldozatot. Nem azért jöttem, hogy az igazakat hívjam, hanem hogy a bűnösöket.«” (Mt 9,9–13).

Lévi-Máté, a vámos Kafarnaumban dolgozott. Kafarnaum ugyanis határváros volt Heródes Antipász országa és Fülöpnek a Jordántól keletre elterülő országa között. Azt nem tudjuk, hogy a város vagy a negyedes fejedelem alkalmazottja volt-e. Mint vámos a zsidók

szemében nyilvános bűnös, kitzasztott, tisztátalan ember volt. Jézus azonban megszólítja: „Kövess engem!”, és csakhamar vendége lesz Máténak. Úgy tűnik, e meghívástól Máté helyzete nem változott, sőt! A vallási vezetők ujjal mutogatnak most már nem csupán rá, a vámosra, hanem Jézusra is, aki odáig alacsonyította magát, hogy közösséget vállal a bűnösökkel, a kitzasztottakkal. Máté pedig tudta, hogy amikor fölkel a vámasztal mellől, nem egy dúsgazdag ember társaságába került, hanem az Emberfia követője lett, akinek nemhogy elvámolnivalója, de még hajléka sincsen, ahol álomra hajthatná a fejét. Az Emberfiának azonban van hatalma a földön bűnöket megbocsátani! Ez a Jézus az irgalmasság evangéliumát hirdeti és cselekszi, és Máté azzal, hogy meghívást kapott tőle, ennek lett a részesévé!

Jézus nagyon tudatosan vállalta a közösséget a vámosokkal és a bűnösökkel. Ezzel a tetteivel igazolja azt, amit mond: azért jött, hogy a bűnösöket hívja a bűnbánatra és a bűnbocsánatra. Ezért szól mindenkinek hívó szava, mert az emberek valamennyien bűnösök, de a szó csak azoknak a szívéhez érkezik el, akik tudatában vannak nyomorúságuknak, és engedik, hogy meghívják őket, azaz fölkelnek és követik Jézust. Aki pedig őt követi, az maga is Isten irgalmasságának a tanúja lesz. Annak az irgalmasságnak a tanúja, amely Jézus Krisztusban testet öltött az emberek között. Máté esetében a meghívottból tanítvány, tanú és apostol lesz, aki maga is Isten ajándéka a világnak.

Nagyon könnyen elképzelhető, hogy Máté, aki az írás és a számolás művészetében jártas volt, a mennybemenetel után összegyűjtötte és írásba foglalta azt az anyagot, melyből később kibontakozott a teljes evangélium. Egy apró adat az ő keze nyomát őrzi: Máté evangéliumában meglepően pontosak a pénzzel kapcsolatos közlések. Sokkal többféle pénzt ismer, mint a másik három evangélista, és soha nem véti el, hogy milyen helyzetben miféle pénznemmel kell fizetni!

Ennél azonban sokkal fontosabb számunka, hogy Máténak köszönhetjük az Úr Krisztus szavainak és beszédeinek alapvető forrását. Az evangélium utolsó mondatai összefoglalják az Üdvözítő szándékát, aki a bűnösökért jött, hogy Isten irgalmát hirdesse és megmutassa az embereknek. Apostolait azért küldi szerte a világba, hogy minden népnek elmondják az irgalom evangéliumát: „Én kaptam minden hatalmat az égen és a földön. Menjetek tehát, tegyétek tanítványommá mind a népeket. Kereszteljétek meg őket az Atya és a Fiú és a Szentlélek nevében, és tanítsátok meg őket mindannak megtartására, amit parancsoltam nektek. És én veletek vagyok minden nap a világ végezetéig” (Mt 28,18–19). A Jeromos-féle martirologium szeptember 21-én hozza Szent Máté ünnepét. Rómában a 11. századtól ezen a napon emlékeztek meg róla.

*

Máté meghívásának történetét az evangéliumból ismerjük. Életének további eseményeiről csak a hagyomány közöl néhány szórványos adatot.

A legenda szerint az apostolok szétválása után Máté Etiópiába ment, ahol Kandaké királynő kincstárnoka – akit az Apostolok Cselekedetei elbeszélése szerint Fülöp diakonus keresztelt meg – fogadta és támogatta. Történt egy napon, hogy a király fia meghalt. A bennszülött varázslók mindent elkövettek, hogy életre keltsék, de hiába. Akkor a kincstárnok azt tanácsolta urának, hívja el Mátét. Ő el is ment és föltámasztotta a fiút. A király ettől olyan boldog lett, hogy örömeben egész országába hírnököket küldött, akik ezt hirdették: „Jöjjetek, és lássátok Istent, aki emberi formában megjelent közöttünk!” Az emberek össze is sereglettek, Máté pedig tanította őket, hogy kinek a nevében és erejében támasztotta föl a halott királyfit. Az emberek hittek szavának, megkeresztelkedtek, a király pedig halála jeléül egy pompás templomot építtetett.

Volt a királynak egy Efigénia nevű leánya, aki szintén megtért, és Máté fölvette az Istennek szentelt szüzek közé. Ezután Egippus király meghalt, és utóda, Hirtacus szemet vetett Efigeniára. Máténak ígérte a fele országát, ha rábeszéli a leányt, hogy legyen a

felesége. Egy alkalommal Máté a házasság szépségéről és szentségéről prédikált a szüzeknek és a népnek, és hangsúlyozta, hogy senkit nem szabad elválasztani a házastársától. A király azt hitte, hogy Máté az ő kérésének megfelelő szándékkal szól, és most beszél rá Efigéniát a vele való házasságra, ezért nagyon megdicsérte a prédikáció után. Ő azonban így válaszolt a királynak: „Úgy látom, egészen félreértettél engem, ó király, hiszen tudod, hogy Efigénia az örök Király menyasszonya, és az ő szent fátyolát viseli. Hogyan vehetnéd el annak jegyesét, aki nálad sokkal hatalmasabb?” E szavaktól Hirtacus szörnyű haragra lobbant és kirohant a templomból. Aztán elküldte a hóhért, és az, miközben Máté kitárt karral imádkozott az oltárnál, hátulról leszúrta.

Egy másik hagyomány szerint Máté máglyán halt meg. Ismét más hagyomány úgy tudja, hogy a máglya az apostol imádságára kialudt, és később Nubiában halt meg békességben.

*

**Urunk, Jézus Krisztus,
ki Szent Mátét, a vámost irgalmasan meghívtad apostolaid közé,
kérünk, segíts minket,
hogy az ő közbenjárására és példája szerint
mi is nyomodba szegődjünk,
és mindig hűségesen ragaszkodjunk Hozzád!**

24. Szent Gellért

*Velence (Itália), 980 körül

†Buda, 1046. szeptember 24.

Szentünk azoknak a sorába tartozik, akik nem hazánk földjén látták meg a napvilágot, de életük, működésük és haláluk ide kapcsolja őket. Velence volt a szülőföldje, az a lagúnák szabdalta szigetföld, amelynek első lakói a helyi hagyomány szerint Attila hunjai elől menekültek ide a szárazföld városaiból és falvaiból. Öt éves volt, amikor szülei – apját Sagredo Gellértnek hívták – áteveztek vele a Szent Márk-székesegyházzal átellenben lévő San Giorgio-szigetre. Úgy látszott ugyanis, hogy György nevű kisfiúk (Szent György napján született, ezért kapta a keresztségben ezt a nevet) nem marad életben. Fogadalmat tettek, hogy ha a gyermek a sziget bencés szerzeteseinek imájára meggyógyul, Istennek szentelik az életét, és mindjárt a monostorban hagyják. A gyermek fölgyógyult, ott maradt, és fokozatosan bevezették őt a kor szellemi és a Szent Benedek rend lelki életébe, fegyelmébe. 15 éves lehetett, amikor édesapja Jézus iránti szeretetből szentföldi zarándoklatra indult. Társaival együtt elérte Palesztina partjait, ahol rabló arabok támadták meg őket. Csatára került a sor, s bár a támadókat megfutamították, édesapja holtan maradt a csatatéren. Így teljesült az a vágya, miszerint abban a földben szeretne pihenni, amelyet a Megváltó vére öntözött... Az ő emlékére vette föl az ifjú György a Gellért nevet. Nem sokkal később az édesanyját is elvesztette, a San Giorgio monostor sírboltjába temették el.

Huszonöt éves korában rendtársai őt tették meg a monostor perjeljévé, majd Vilmos apát javaslatára, tudásának elmélyítése végett, másodmagával Bolognába küldték, hogy később elfoglalhassa a kolostori iskola egyik tanári posztját. 32 évesen tért vissza a Szent György szigeti monostorba, de nem sokáig tanított, mert Vilmos apát halála után őt választották meg szerzetestársai apátnak. Talán édesapja emléke vagy a hithirdetés vágya készítette arra, hogy 3 év múltán lemondjon apáti tisztéről és a Szentföldre induljon.

1015 február vége felé szállt hajóra két társával, hogy Zarába (ma: Zadar) jusson, s onnan továbbhajózzék Palesztina felé. De a kitört tengeri vihar miatt Isztria partjai felé sodródtak. Ott a Parenzo (ma Porec) melletti Szent András-sziget kikötőjében vetettek horgonyt, és a sziget bencés monostorában találtak menedéket. A több hétre elhúzódott kényszerpihenő közben Gellértnek nem egyszer nyílt alkalma, hogy megbeszélje útitervét az ugyancsak ott időző Razina, más nevén Gaudentius pannonhalmi apáttal, aki szerette volna őt megnyerni magyarországi kolostoralapítási és térítői tervének. Gellért azzal a nem titkolt szándékkal engedett unszolásának, hogy Magyarországon keresztül könnyebben eljuthat majd a Szentföldre. Átkelven a part menti hegylécokon, majd a Dráván, 1015. május 3-án érkeznek Pécsre, Mór püspökhöz. Vele és Asztrik pécsváradi apáttal onnan Székesfehérvárra, István királyhoz mennek. Nagyboldogasszony napján járul Gellért a király elé, és találkozásuk hatására István meghívja őt Imre fiának nevelőjéül. Nyolc éves volt ekkor Imre, és szentünk 7 évig nevelte az esztergomi királyi palotában. Tanítványának életszentsége tanúsítja, hogy nevelő, oktató munkája nem veszett kárba!

Ezután következtek a bakonybéli remeteség évei. A monostor melletti erdei kunyhóban tudott leginkább elmélkedni és dolgozni. Ekkor írta szentírásmagyarázó munkáit, többek között a Zsidókhöz írt levélhez és Szent János apostol I. leveléhez. Kár, hogy e munkái mind elvesztek. Kb. 1028-ig örülhetett a monostor csendjének és erdei magányának. Ajtony vezér legyőzése után Szent István hívatta, hogy rábízta a Maros menti egyházmegye megszervezését. Ajtony annak idején a bizánci császárság szomszédjaként görög szertartás szerint vette föl a keresztséget, s telepített Marosvárra néhány görög szerzetest. Csanád vezér ostroma után ugyan elmenekültek, de pl. Oroszlámoson még a 13. sz. elején is voltak.

Gellért az egyházszervezést azzal kezdte, hogy fölosztotta az egyházmegye területét 7 főesperességre, s ezek élére a magával hozott papok közül azokat állította, akik tudtak magyarul. Majd a papi utánpótlás biztosítására káptalani iskolát szervezett, végül templomokat építtetett, köztük a székesegyházat és a bencés monostor Boldogságos Szűz oltalmába ajánlott templomát. Tevékenységét a szent életű király bőkezűen támogatta. E tekintetben, de más, sorsdöntőbb szempontból is, végzetes fordulatot jelentett a király halála 1038-ban. Hiába volt az új király, Péter velencei, akárcsak Gellért, az uralkodáshoz és a magyarság megnyeréséhez nem értett. Idegenpártolása miatt nemzeti forradalom üzte el őt a trónról. Utóda, Aba Sámuel sem vitte sokra. Zsarnoksága miatt 1043-ban a koronát és a hűsvét megünneplését is megtagadta tőle Gellért. A fölfordulásnak ezen évei készítik elő vértanúságát is. Ha arra gondolunk, hogy a csanádi püspök e vérzivataros években hittudományos munkákat írt, rádöbbenhetünk, hogy semmiképpen sem kereste a vértanúságot, hanem inkább csak elfogadta azt.

1046 szeptemberében a lengyelországi száműzetésből hazatérő Vászoly fiak, Endre és Levente fogadására igyekezett püspöktársaival, Böddel és Benetával együtt. Mivel a hercegek még nem érkeztek meg Székesfehérvárra, továbbutazik Diósdig. Az éjjelt itt töltvén, reggel a Szent Szabina-templomban mondott miséje közben látomása volt közelgő vértanúságukról. Az ún. pesti révhöz közeledve Vatha pogány lázadói közáporral törtek rájuk. Kiráncigálták Gellértet a szekereből, hozzákötötték egy kordéhoz, és a később róla elnevezett Kelenhegy szikláiról a mélybe taszították. Holttestét ideiglenesen a pesti Boldogasszony-templomban (a mai Belvárosi Főplébániatemplomban) temették el, később átszállították Csanádra. Szentté avatása Szent László királysága idején történt.

*

Egy kis részlet Szent Gellért művéből, melyben a tüzes kemencében éneklő három ifjú himnuszát magyarázza. Az itt következő sorokban Gellért azokról beszél, akik hódoltak a bálvány előtt (Hajdu Tibor fordításában):

„Hogyan is beszélhetnénk a király tetszése ellenére? Megharagszik, indulatba jön, s mi mégis beszéljünk? Inkább színlelik a jókedvet, s vele együtt akár kacagnak, mintsem hogy ki mernék mondani Isten hathatós igéjét. Ezt pedig azért teszik, hogy se rokonaik el ne veszítsék a nekik adott hivatalokat, se őtőlük el ne vegyék a polyvát. Mikor pedig valaki emberi tekintetek, avagy földi dolgokhoz való ragaszkodás miatt fél a halandó embertől, és ilyenmű dolgok miatt kíván tetszeni annak, aki ma van, másnap reggel pedig már nyoma sincs a földön, akkor, úgy látszik, semmiben sem különbözik azoktól, akik a babiloni király bálványszobrát imádták.”

*

**Istenünk,
ki Szent Gellért püspöknek vértanúságáért
megadtad a halhatatlanság koronáját,
engedd jóságosan,
hogy akinek emlékezetét áhítattal üljük itt a földön,
annak szüntelen pártfogása védelmezzen minket a mennyben!**

26. Szent Kozma és Szent Damján

†Cirus, 303.

A keleti egyház két nagy szentjéről meglehetősen kevés történeti adat áll rendelkezésünkre. Az első hiteles tanúságot Cirus városának püspökétől, Theodorosztól kapjuk, aki az 5. század közepén úgy emlékezik meg a két szentről, mint a hit jeles bajnokairól és csodálatraméltó vértanúkról. Vértanúságuk a Diocletianus-féle üldözés idején, 303-ban történt, s első templomuk a sírjuk fölé épült.

Tiszteletük először vértanúságuk helyén, Cirus városában, majd Justinianus császár hatására, aki súlyos betegségéből való gyógyulását a szent orvosoknak köszönhette, a birodalom egész keleti felében elterjedt. Első római templomukat IV. Félix pápa (525–530) építtette a Fórumon. Ünnepük a 7. században került a liturgikus könyvekbe, valószínűleg e bazilika fölszentelésének napjára, szeptember 27-re. Páli Szent Vince ünnepe miatt 1969-ben egy nappal korábbra, szeptember 26-ra helyezték át. A római kánonban velük zárult a felsorolt szentek sora.

*

Szenvedéstörténetüket elbeszélő legendájuk szerint Arábiában születtek és ikrek voltak. Nagy érdeklődés élt bennük a tudományok, különösen az orvoslás tudománya iránt, ezért elhagyva szülőföldjüket Szíriába mentek tanulni. Mikor elvégezték a tanulmányaikat, továbbmentek Kilikiába, és ott Égé városában telepedtek meg. Mivel azonban keresztények is voltak, nemcsak orvosai, hanem apostolai is lettek a városnak. Az emberek szeretetét azzal nyerték meg, hogy soha nem fogadtak el semmi pénzt sem a gyógyításért, sem a gyógyszerekért. Nagyon sokan tértek meg jóságuk és prédikálásuk hatására. Ezért, amikor a Diocletianus-féle üldözés vihara a keleti egyházat is elérte, a helytartó, Lisias elsőként az apostol-orvosokat állította bíróság elé.

Mivel hitük megtagadására nem tudták rávenni őket, különféle módokon próbálták megölni mindkettőjüket: először megkötözve a tengerbe vetették, de a kötelek a vízben kioldódtak, és ők kiúsztak a partra. Ezután máglyát gyújtottak alájuk, de a lángok nem érték őket. Akkor oszlophoz kötötték őket és nyíllal lőtték rájuk, de a nyílvevők nem találtak soha célba. Végül karddal oltották ki az életüket.

Konstantinápolyban épített bazilikájuk zarándokhellyé vált, és az a különös szokás alakult ki, hogy a betegek a bazilikában aludtak, mert úgy tapasztalták, hogy álmukban eljön hozzájuk a két szent orvos, és vagy meggyógyítja őket, vagy néha egészen rendkívüli gyógymódot javasolnak, amelynek következtében később valóban elnyerik gyógyulásukat. Ezekről a gyógyulásokról a 6. századig visszamenő följegyzések tanúskodnak!

*

**Istenünk,
Szent Kozma és Damján vértanúid ünnepén téged magasztalunk,
mert bölcs gondviseléssel nekik örök dicsőséget,
nekünk pedig pártfogó segítséget adtál!**

27. Páli Szent Vince

*Ranquine, 1581. április 24.

†Párizs, 1660. szeptember 27.

Szülei, Jean de Paul és Bertrande de Moras szegényparasztok voltak, akik szerződéses szolgálattal keresték a kenyerüket. Ranquine-ban éltek. Ezt a Pouy melletti kis falut 1828-ban a szent iránti tiszteletből St. Vincent de Paul-nak nevezték el.

Vince gyermek- és ifjúkoráról semmi rendkívülit nem jegyeztek föl az életrajzírók, csak annyit tudunk, hogy szülei egészen kicsi korától fogva papnak szánták. Tizenöt éves lehetett, amikor a daxi kollégiumban megkezdte tanulmányait, mert itt akadt egy jótevő M. de Comet személyében, aki vállalta taníttatásának költségeit. Daxból áttelepült Toulouse-ba. A perigeux-i püspök 1600. október 12-én szentelte pappá Chateaul'Eveque-ben. Négy évvel később bakkalaureátust szerzett teológiában. Pályázott egy plébániára, s még Rómába is elment megszerzése érdekében, de valaki más kapta meg helyette a kívánt állást. Nagy szüksége lett volna valami javadalomra, mert nemcsak szegényen élt, hanem sok adóssága is volt. Ennek tulajdonítható, hogy 1605 elején két évre eltűnt, anélkül, hogy hitelezőit kielégítette volna.

M. de Cometnek 1607-ben és 1608-ban írt két leveléből tudjuk, hogy egy örökösödés kapcsán Marseille-be kellett utaznia. E két levélből kibontakozik előttünk egy fantasztikus történet, amelyet a történészek kétségbe vonnak: Tengeren indult el visszafelé, de kalózkodók támadták meg a hajót, elfogták, és Tuniszban eladták rabszolgának. Itt több gazdája is volt: először egy halász, majd egy alkimista, végül egy ferencesből mohamedánná lett úr. Ezt sikerült megtérítenie, és együtt szöktek meg egy csónakon Tuniszból. 1607-ben érkeztek meg Avignonba. Itt Vince megismerte Montario vicelegátust, akit azzal sikerült megnyernie, hogy alkimista titkokat fedett föl előtte. Rómába is elkísérte Montariót. – A szakértők azonban az egész történetet kétkedéssel fogadják.

Mindazonáltal annyi való igaz, hogy az 1605 és 1608 közötti időről nincs hiteles anyag Vincéről. Ebben az évben Párizsba ment. Minden reménye abban volt, hogy sikerül kapnia valami jövedelmező egyházi hivatalt, s végre megszabadulhat gyötrő anyagi gondjaitól. Egyéves várakozás után 1610-ben végre kapott állást: IV. Henrik király első felesége, Valois Margit házikáplánja lett. Nem sokkal később elnyerte a saintes-i egyházmegyében lévő Saint Léonard-de-Chaumes-i ciszterci apátság javadalmát. Ugyanebben az időben ismerkedett meg Bérulle-lel, aki hamarosan megalapította az oratoriánusok francia ágát. Vince lelki fejlődése ettől fogva Bérulle irányítása alatt állt.

Lassanként feladta földies céljait. Amikor lopással vádolták, hősies türelemmel viselte a megaláztatást, s ez az esemény adta az utolsó lökést teljes megtéréséhez.

1612-ben Bérulle egyik társától, Bourgoinge-től megkapta a Párizs közelében fekvő Clichy nevű plébániát. Kiváló lelkipásztornak bizonyult, apostoli buzgósággal egészen hívei szolgálatára szentelte magát. A következő év őszén azonban Bérulle kérésére nevelői állást vállalt Philippe-Emmanuel de Gondi gróf családjában, aki a királyi gályák parancsnoka volt. A Gondi család rövid idő alatt nagyon megkedvelte Vincét.

Három év múlva mégis lemondott nevelői munkaköréről, és elvállalta a lyoni egyházmegyében lévő Chatillon-les-Dombes nevű plébánia vezetését (1617). Itt alapította az első **Szeretet-Testvérületet**, amelynek feladata a szegény betegek gondozása lett. Majd ismét visszatért a Gondi családhoz, missziókat tartott, és a család birtokain lévő falvakban további **Szeretet-Testvérületeket** alapított. 1618 húsvétján kezdett el foglalkozni a gályarabokkal, és próbált könnyíteni kegyetlen sorsukon. 1619 februárjában kinevezték a gályarabok

lelkipásztorává. Az **Oltáriszentségről nevezett Társulattal** karöltve meg tudta szervezni védenői anyagi és lelki támogatását.

Egyre több francia városban kezdett mutatkozni Vince karitatív tevékenységének hatása. Itt is, ott is megalakultak az általa kezdeményezett szegény és beteggondozó Testvérületek. Ő azonban fölismerte, hogy szorosabb kötelékben működő munkatársakra van szüksége, ha azt akarja, hogy a testvérületek valóban hatékonyak legyenek. A Gondi család 1625-ben jelentős összeget bocsátott rendelkezésére e célra, Gondi gróf pedig, felesége halála után belépett az oratoriánusok közé.

Vince közben megtalálta az első társakat, akik hozzá hasonlóan hajlandónak mutatkoztak a missziós tevékenységre. Először a **Collège des Bons Enfants-ban** (A Jó Gyermek Kollégiuma), majd 1632-től a Szent Lázár priorátusban volt az otthonuk. Ez utóbbiról kapták később a **Lazaristák** elnevezést.

Az új kongregáció örvendetesen fejlődött: kezdetben csak a francia városokban, 1643-tól már külföldön is egymás után alakultak a házaik. Algírban, Tuniszban és Madagaszkárban is sikerült Vincének missziós állomásokat szerveznie.

Ugyanebben az évben alapította a **Szeretet Leányai** társulatot, amely külföldön **Irgalmas Nővérek** néven vált ismertté. Ebben az alapításban Marillac Lujza (1591–1660), egy szent özvegy volt segítségére, aki 1624-től Vince lelki vezetése alatt állt. Vele együtt először Párizsban alapította meg a Szeretet Leányainak Testvérületét. 1633-ban Marillac Lujza kezdte maga köré gyűjteni azokat a leányokat, akik szegények voltak, de készségesnek mutatkoztak arra, hogy életüket a szeretet szolgálatára szenteljék. Közös otthonban éltek, csak szolgálatuk végzése miatt jártak szerte a városban: fölkeresték és gondozták a szegényeket és a betegeket otthonaikban és a kórházakban.

A Missziós Papok Kongregációja és a Szeretet Leányai megalapításával Vince hatása igen széles körben terjedt. S a harmincéves háború számlálatlanul hozta az olyan szükséghelyzeteket, amelyekben csak a szeretet tudott segíteni. Egyik barátja, a Port-Royalból való Maignat de Bérniers segítségével jelentős mennyiségű alamizsnát gyűjtött a háború áldozatai javára. 1640-ben létrehozott egy újabb intézményt az árva gyermekek fölkarolására. Erre különösen nagy szükség volt, mert a sok hadiárva mellett Párizsban évente mintegy négyszáz gyermeket tettek ki az utcára!

Emellett Vincét foglalkoztatták a nép és a papság lelki problémái is. A Szent Lázár priorátusban szentelési lelkigyakorlatokat tartott teológusoknak; szegény fiúkat tanítottak és tanítottak, hogy pappá lehessenek. A számtalan papjelölt között a lazaristák nevelték Bossuét és Rancét is. 1633-tól keddi napokon a párizsi klérus műveltebb tagjai számára tartott előadásokat.

E vállalkozásaiban elsősorban szervező tehetsége és gyakorlati érzéke jelentett nagy előnyt. De hivatalos helyekről is kapott támogatást, különösen Ausztriai Anna királynőtől és Richelieu bíboros unokahúgától, az aiguilloni hercegnőtől. 1643-ban a királynő meghívta a „lelkiismereti tanácsadó” hivatalára, ami azt jelentette, hogy az egyházi kinevezéseknél is volt tanácsadói szerepe. E minőségében Vince sok jó püspök kinevezését tudta elérni. Szerencsétlenségére azonban összeütközésbe került a gögös Mazarin bíboros-kancellárral. A Mazarin–Fronde vitában (a „Fronde” a Mazarinnal ellenséges udvari párt neve volt) azt tanácsolta a királynőnek, hogy bocsássa el a kancellárt. Mikor azonban Mazarin néhány hónap múlva végleges győzelmet aratott, Vince tudta, hogy kegyvesztett lett. Nem is találta többé helyét az intrikákkal terhelt, csak szórakozásokat hajhászó királyi udvarban.

A buzgó hívők már életében szentként tisztelték. Szeretete és önmaga iránti szigorúsága különös erővel sugárzott belőle. Hatását tovább fokozta kiterjedt levelezése. Hallgatói pedig sokat följegyeztek az Irgalmas Nővérek és a Lazaristák számára tartott beszédeiből. Tanítása azért volt olyan hatásos, mert egyszerű, de megalapozott és mély volt.

Szüleitől örökölt, a vidéki életben megedződött, erős szervezete lassan fölmondta a szolgálatot. Hosszú ideig mocsárlázban szenvedett. 1655-től súlyos beteg volt, a végén járnai is alig tudott. 1660-ra majdnem teljesen megbénult, szellemi erői azonban az utolsó percig épek maradtak. Rövid haláltusa után 1660. szeptember 27-én halt meg. A temetés valóságos diadalmenet volt. 1729 augusztusában boldoggá, 1737-ben szentté avatták.

Ünnepét még ugyanebben az évben fölvtették a római naptárba, július 19-re. 1969-ben a halála napjára helyezték át.

*

A segítő szeretet nagy mesteréről, aki önmagáról úgy nyilatkozott, hogy „egy ilyen nyomorult emberről nem érdemes egy szót sem ejteni”, a tettei oly tanúságot tesznek, hogy egyenként is alkalmasak volnának neve halhatatlanságának megalapozására. Mert Szent Vince szentek lelki vezetője, szegények, betegek, foglyok, rabszolgák, öregek, koldusok, árvák, elmebetegek atyja, társulatok, szerzetesrendek, szemináriumok alapítója, misszionárius, a francia papság megújítója, a prédikáció mestere; a háború, a nyomorúság és az éhség leküzdője volt; s szinte litániaszerűen lehet sorolni, mi mindenben volt Isten dicsőségére és felebarátai üdvösségére.

Fiatal pap korában még távol állt a szentségtől. Eleinte egy jól jövedelmező egyházi állásra vágyott, hogy gondtalanul élhessen. Sikertelenségek sorozata után végre egyszer rámosolygott a szerencse: egy toulouse-i özvegy a végrendeletével ezerkétszáz frankot hagyott rá. Csakhogy ez az összeg egy adósnál volt, aki időközben Toulouse-ból áttelepült Marseille-be. Vince tétovázás nélkül eladta a nála kölcsönben lévő lovat, hogy a „semmirekellőnek” utána mehessen. Addig kutatta, míg megtalálta, és gondolkodás nélkül az adósok börtönébe záratta, illetve arra kényszerítette, hogy háromszáz frankot azonnal fizessen ki neki. Ami utána történt, így beszéli el ő maga:

„Az volt a szándékom, hogy elutazom, amikor egy nemesember, akivel egy szálláson voltam, rábeszél, hogy hajón menjek vele Narbonne-ig. Azért álltam rá, hogy gyorsabban odaérjek, és valamit megtakarítsak a pénzemből; helyesebben szólva, hogy soha oda ne érjek, és elveszítsek mindent. Oly kedvező szelünk volt, hogy még aznap megérkezhettünk volna, ha Isten nem engedi meg három török kalózhajónak, hogy üldözőbe vegyenek és elfogjanak minket. Útitársaim közül kettőt vagy hármat megöltek, mindenki mást megsebesítettek. Engem is ért egy nyíllövés, amely aztán életem hátralevő részében óra gyanánt szolgált. Levetkőztettek minket, s mindenki kapott egy nadrágot, egy fejfedőt. Amikor partra szálltunk, láncsal a nyakunkban vonultak velünk végig Tunison. Hosszas menetelés után a piactérre vittek, ahol a többi hasonló foglyot árulták, úgy, ahogy a lovakat meg a marhákat szokás. Kinyitották a szánkat, hogy a fogainkat vizsgálgassák, nézegették a sebeinket, lépésben, majd futásban jártattak, terhet raktak ránk és figyelték, hogyan cipeljük, s egymással is birkóznunk kellett a vevők előtt. Engem végül egy halásznak adtak el.”

Később egy mohamedánná lett ferences rabszolgájaként a mezőn dolgozott. Vince munka közben zsoltárokat énekelt, s abban talált vigasztalást. Gazdájának három felesége is volt, akik kíváncsian figyelték az idegen rabszolgát, és az egyiknek fölűnt az éneke. Megkérte Vincét, hogy részletesebben beszéljen neki a vallásáról. Az elbeszélés megragadta, és utána heves szemrehányásokat tett a férjének, hogy egy ilyen vallást hogyan tagadhatott meg. Ez a szemrehányás felébresztette a gazda lelkiismeretét: szabadon bocsátotta Vincét, sőt vele együtt Franciaországba ment.

Visszatérése után Vince újra koldusszegényen élt egy kis párizsi padlásszobában, másodmagával. Betegen feküdt a szobában, amikor váratlanul egy gyógyszerészinas orvosságot hozott neki. Miközben Vince arccal a falnak fordulva gyötrődött a láztól, az inas valami üvegfélét keresett, hogy átönthesse bele a hozott gyógyszert. Egyszer csak keresés közben észrevette a lakótárs erszényét, zsebre vágta és eltűnt. Mikor a lakótárs hazatért, keresni kezdte a pénzét, és ordítva követelte Vincétől az erszényt. Ő hiába védekezett, az

elrohant, és bíróságon emelt vádat ellene lopásért. Hat évvel később látta be, hogy alaptalanul vádaskodott, Vince számára pedig ez a meghurcoltatás alkalmat adott arra, hogy gondolatai mélyebb igazságokra irányuljanak.

Amilyen mértékben kezdett önmagáról megfélemedezni, úgy szerzett mind finomabb érzéket a mások bajai iránt. Ez mutatkozott meg lelkipásztorkodásában is. Chatillon-les-Dombes-ban egy nyári vasárnapon arról értesült, hogy az egyik közeli tanyán mindenki beteg lett: leírhatatlan nyomorúságban és teljes elhagyatottságban vannak a betegek. Prédikációjában fölshóltotta a híveit, hogy segítsenek. El is indultak asszonyok, hogy segítséget vigyenek, de annyi élelmet vittek magukkal, hogy legnagyobb része fölhasználatlanul megromlott és ki kellett dobni. Ez adta a fölismerést Vincének, hogy a szeretet tetteit okosan kell gyakorolni, különben csak kárt okozunk. Újra összehívta az asszonyokat, tanácskozott velük, s attól fogva minden nap más vitte a fazék ételt a tanyára. Így sikerült fölébresztenie híveiben a mások nyomorúsága iránti érzéket. És három hónappal később Vince megírta a Szeretet Testvérületének szabályzatát. Ezzel egy olyan fa magvát ültette el, amely nagyra nőtt és sok ágat hajtott.

Mint a gályarabok lelkipásztora hivatali jogával élve fölkereste a párizsi börtönöket, amelyekben embertelen körülmények között, összezsúfolva sínylődtek a gályarabságra ítélt foglyok. Kimeríthetetlen jósága és emberisége ezeket az elkeseredett lelkeket is megnyerte. Egy alkalommal titokban Marseille-be ment. Az egyik gályán fölfigyelt egy kétségbeesett rabra, akit feleségétől és gyermekeitől szakítottak el. Hirtelen elhatározással helyet cserélt a szerencsétlennel: föloldotta az evezőpadtól, és magát láncolta oda. Csak néhány héttel később fedezték föl tettét, amikor az egyik bárónő kerestetni kezdte. Élete vége felé megkérdezték tőle, hogy a lábán lévő sebek nem a gályáról valók-e, de ő nevetve kitért a válasz elől és másról kezdett beszélni.

Hosszas vonakodás után – az alapító harmincszor szólította föl – vette át a Szent Lázár épületcsoportot, s ezzel egy új feladatot vállalt magára: az elmebetegek lelki gondozását. „Nem kerestük – mondta –, ezt a Gondviselés bizta ránk.” Mikor pedig később máshová akarták szállítani a betegeket, Vince szabályos pert indított értük, mert meg volt róla győződve, hogy mellette vannak a legjobb helyen. A papjainak azt mondta: „A mi regulánk maga az Üdvözítő, aki azt akarta, hogy megszállottak, bolondok, örültek legyenek körülötte...” Mindenholnan hozták hozzá a betegeket, hogy gyógyítsa meg őket, és ő ezt nagy jósággal teljesítette is. „Miért vonakodnánk mi attól, hogy megkíséreljük az ő követését?” Az intézmény Vince vezetése mellett úttörő szerepet vállalt, és mai orvostörténészek is méltatják Vince pszichiátriai tevékenységét. Egyikük így nyilatkozott: „Az elmebetegek gyógyítására való törekvés, jóval az úgynevezett fölvilágosodás és humanizmus korszaka előtt, valóságos fölshabadítás volt.”

Hasonló volt Vince magatartása a más vallásúakkal szemben is. Abban a korban, amikor a vallások között a türelmetlenség, a felekezeti gyűlölet és a vallásháború dúlt, hihetetlen ökumenikus gondolkodásról tanúskodott. A hugenottákban nem ellenséget, hanem testvért látott. Megértéssel, nagyrabecsüléssel, igazságossággal és szeretettel közeledett feléjük. Kongregációja papjainak megtiltotta, hogy támadó éllel beszéljenek a szószéken vitatott kérdésekről, bizalmatlanok legyenek az evangélikus pásztorokkal szemben, vagy hogy bármimódon megsértsék a protestánsokat. Megdorgálta a türelmetlen misszionáriusokat, és hangoztatta, hogy az ő feladatuk a katolikusok hibáinak javítása, és nem az, hogy a protestánsok hibáival foglalkozzanak.

Amikor megalapította az Irgalmas Nővérek kongregációját, egy egészen új típusú, laikus nővérekből álló közösséget hozott létre. Ezek a nővérek nem fátyolt viseltek, hanem csak fejkendőt, hogy a betegek láthassák az arcukat. Nem volt idejük a vezeklésre és a szemlélődésre... Azt mondta nekik: „A szegények a ti breviáriumotok és a ti litániátok! Ez elég.” Nem éltek klauzúrában sem, hiszen állandóan úton kellett lenniük: „A ti kolostorotok a

beteg házai, cellátok a betegszobák, kápolnátok a plébániatemplom, kvadrumotok a város utcái, klauzúrátk az engedelmesség. Jól bánjatok a szegényekkel, mert uraitok ők.”

Nagyon kényes feladattal bízta meg Szent Lujzát, amikor gondjaira bízta a kitett gyermekeket. Sok nő, aki hajlandó volt a karitatív munkára, megütközött, amikor arra került a sor, hogy ezekkel a gyermekekkel kell törődni. A szent azonban lángoló hévvel harcolt ezekért a kicsinyekért, akik házasságon kívül születtek: „Párizs szégyene, hogy itt úgy bának az emberekkel, ahogy a barmokkal szokás. Ezek a kicsinyek valóban Isten gyermekei, mert nincs ember, aki atyaként teljesítené kötelességét irántuk. Számukra az édesapa és az édesanya Isten, aki gondoskodik róluk. Ő örömmel tekint az ő csacsogásukra is, szívesen figyel a kiáltásukra és sirásukra. Igen nagy tisztség Isten szeretett gyermekeit nevelni! Nagy kiválasztottság, boldogság, szent munka ez!” De ismételten csak Vince személyes beavatkozása tudta megmenteni a kezdeményezést a széthullástól. Kérlelve kiáltotta az asszonyok felé: „A gyermekek élni fognak, ha ti szeretettel gondozzátok őket; de meghalnak, ha ti eltávoztok mellőlük!”

Anekdótákat mesélnek arról a természetes egyszerűségről, amellyel Vince a királyi udvarban forgolódott, amikor Anna királynő a gyóntatójává választotta. Az egyik napon Condé herceg fölszólította, hogy mellette foglaljon helyet. Vince megjegyezte: „Köszönöm, túlságosan nagy megbecsülés ez a disznópásztor fiának!” Mazarin bíboros pedig, aki ellenségesen nézte Vincét, egy alkalommal kacagva mutogatta Vince kopott cingulumát az udvari embereknek: „Nézzék csak uraim, micsoda öltözékben jelenik meg Vince úr az udvarban!” Mikor pedig az ellenségeskedés nyílt harccá fajult, Vince bátran szembeszállt a háború okozójával. Richelieu bíboros maga kérlelte Vincét: „Uram! Adjon nekünk békét! Legyen irgalommal irántunk! Adja vissza Franciaország békéjét!”

Amit a király és hatalmas miniszterei nem tudtak vagy nem is akartak véghezvinni, azt megtette ő – nem az adó emelésével, nem törvényekkel és rendeletekkel, hanem szívének hatalmas szeretetével, amelyre a szívek százezreiben dobbant visszhang. Ez a jelentéktelen kis pap több pénzt gyűjtött össze a háborútól sújtott vidékek számára, mint amennyi Franciaország összes bankjában volt akkoriban. Gabonát és vetőmagot küldött, ekéket és szerszámokat szerzett be az elpusztult gazdaságok számára. Egész karavánokat indított útnak élelemmel és ruhával a nélkülözőknek. Párizsban megszervezte a menekültek ellátását: a Szent Lázárból menhelyet és raktárt alakított ki, népkonyhákat szervezett, melyek számára a nővérek egyre újabb recepteket találtak ki, hogy a nyomorultakat ízletes egytálételekkel táplálhassák. Röplapokat szerkesztett és nyomtatott, hogy a népet tájékoztassák a járványok elleni védekezés módjairól. A kevesebbet szenvedett tartományokba megrendítő üzeneteket küldött, hogy fölébressze az emberek adakozó jóságát. Lazarista szerzetesei és az irgalmas nővérek az utcákon és a mezőkön heverő holttesteket temették. Ezen az általános zűrzavaron teljes nyugalommal lett úrrá: felügyelt és irányított, semmi sem hozta ki a sodrából, mindig és mindenhová időben érkezett a segítség.

Reá is érvényesek másoknak mondott szavai: „Nem kell kapkodással megelőzni a Gondviselést, de amint utat nyit előttünk, az ember már nem lépkedhet, hanem futnia kell!”; „Szeressük Istent, de a két kezünk munkája és arcunk verítéke árán!”; „Én soha nem gondoltam, hogy nagy dolgokat viszek végbe, hanem egyszerűen tettem, amit tennem kellett.”

*

**Istenünk,
ki Szent Vince áldozópapot
apostoli erényekkel ruháztad föl,
hogy a szegényeket gondozza és a papokat tanítsa,**

**kérünk, segíts,
hogy ugyanazzal a buzgósággal szeressünk,
amellyel ő szeretett, és megtegyük, amire tanított!**

28. Szent Vencel

*903/905.

†Altbunzlau, 929/935. szeptember 28.

Vencel herceg a cseh Premysl uralkodóház gyermekeként született 903-ban vagy 905-ben. Atyja, Vratiszláv herceg volt a csehek második keresztény uralkodója; anyja, Drahomira hercegnő keresztény volt ugyan, de lelkületében még a pogány szellem élt. Vencel fejlődésére igen nagy hatással volt Vratiszláv édesanyja, Ludmilla, akit később szentként tisztelt az Egyház.

Vratiszláv herceg 921-ben, mindössze harminchárom esztendőskorában meghalt. Az uralkodást felesége, Drahomira vette át, mert idősebbik fiát, Vencelt még túl fiatalnak tartotta, de maga is vágyott a trónra. Ezt a hatalomvágyat, úgy tűnik, kisebbik fia, Boleszláv örökölte. Drahomira úgy vélte, anyósa, Ludmilla összeesküvést sző ellene, hogy Vencel számára szerezzék meg a trónt, ezért orgyilkosokat küldött, és tetini várában megfojtatta az öreg Ludmillát. Uralkodása azonban erőszakos volt, ezért általános elégedetlenség és zavargás támadt. Ekkor I. Henrik német király tudtával Bajor Arnulf avatkozott be, és arra kényszerítette Drahomirát, hogy adja át a trónt Vencelnek.

922-ben Vencel átvette az ország vezetését. Tizenhét vagy legfeljebb tizenkilenc éves volt, és mindössze hét évig uralkodhatott, hogy aztán vértanúként adja életét Krisztusnak.

Politikájában Nyugat felé hajlott, hogy a nyugati kultúrából minél többet át tudjon plántálni országába. Nyugatról jött papokkal és szerzetesekkel népesítette be udvarát, akik magukkal hozták a német királyság kormányzásának mesterfogásait is. A nyomor és műveletlenség enyhítésén fáradozott. Egyházalapításai a kereszténység terjesztésével együtt a műveltség terjedését is széles körben elősegítették.

Egyházpolitikájában a clunyi reform mellé állt, s szerette volna elérni, hogy a még meglévő pogányság végleg eltűnjön. Magánéletében példás keresztény volt: ítéleteiben igazságos, felebarátai iránt irgalmas, önmagával szemben szigorú. Valószínűleg nem is nősült meg. Az általa alapított templomok szentelési évfordulóját rendszerint a helyszínen ünnepelte.

Népe örömmel vette szent királya vezetését, ellenségei azonban egyre nyíltabban fejezték ki gyűlöletüket. A pogányságot még mindig ápoló és féltő párt egyre növekvő haraggal látta, hogy Vencel keze nyomán a kereszténység tért hódít és megerősödik. A fanatikus, nacionalista gondolkodású urak pedig azt rótták föl Vencelnek, hogy a német királyság felé húzó politikájával elárulja a cseh nemzetet. Mindkét párt Vencel öccsében, Boleszlávban találta meg a vezért, aki örömmel kapott a lázadók által fölkinált hatalom után, s végül oka lett testvére meggyilkolásának is.

Vencelt halála után vértanúként tisztelték nemcsak Csehországban, hanem hamarosan egész Európában is. Holttestét még I. Boleszláv uralkodása alatt vitték át Prágába, az általa alapított Szent Vitus-templomba. A csehek nemzeti patrónusként tisztelik, sőt Szent Vencel családjának tekintik magukat, és Vencel koronája a nemzet szimbóluma számukra.

Ünnepét halála napján, szeptember 28-án ülték, a római naptárba 1670-ben vették föl.

*

A középkori szokás szerint hét éves korában egyházi szertartás keretében lépett ki a kisgyermekkorból. A család jó barátja, Tuto regensburgi püspök jött el, hogy a szertartást elvégezze. Az oltár előtt megáldotta a kis Vencelt: „Uram, Jézus, áldd meg e gyermeket áldásoddal, amellyel a te igaz híveidet szoktad megáldani”, majd levágott egy tincset a gyermek hosszú hajából. Ezt követően a jelenlévő urak léptek oda a gyermekhez, és

mindegyikük egy-egy hajtincs lenyírásával jelezte, hogy többé már nem kisgyermek Vratiszláv herceg idősebbik fia, akinek egykor majd örökölnie kell atyja trónját.

A kereszténységet nagyanyjától, Szent Ludmillától sajátította el, miközben latin iskoláit Budecben végezte. Legendája szerint a latinban olyan jártas volt, mint a papok vagy a püspökök, de nem volt tőle idegen a görög nyelv sem. A zsoltárokat könyv nélkül tudta imádkozni. Ifjúkorának nagy megrázkódtatása volt nagyanyja, Ludmilla asszony halála. Később ő vitette át holttestét Prágába, a Szent György-templomba.

Mint király személyesen is gondozta a betegeket és a nyomorultakat, és éjszakánként mezítláb járta a templomokat, ahol virrasztani és zsoltározni szokott. Az Oltáriszentség iránti tiszteletét azzal is kifejezte, hogy apródaival ő maga aratta, csépelte és örölte a búzát, amiből ostyát sütöttek, és szüretelte, préselte és gondozta a bort, ami az oltárookra került. Később emiatt lett a szőlők kedvelt és tisztelt patrónusa.

929 vagy 935. szeptember 27-én az öccse, Boleszláv meghívására Vencel Altbunzlauban ünnepelte a Szent Kozma és Damján-templom dedikációs ünnepét. A templomot ő építtette a két szent tiszteletére. Az ünnep végeztével vissza akart térni Prágába, de az öccse tartóztatta és este nagy vacsorát adott a tiszteletére. A vacsora emelkedett hangulatban zajlott, és a végén Vencel áldást mondott, majd Szent Mihály arkangyal tiszteletére ürítette a poharát, és nyugovóra tért. Másnap reggel misén akart részt venni, ám a templom kapuja előtt ott várta Boleszláv és néhány embere. Boleszláv nyájasan üdvözölte Vencelt, majd hirtelen kardot rántott, és a fejére sújtott. Vencel nem vesztette el lélekjelenlétét, a csapást kivédte, és megragadván öccsét, a földre taszította, és ezt mondta: „Bocsássa meg neked az Úr, öcsém!” De nem tudott elmenekülni, mert a Boleszláv kíséretében lévő urak mind rárontottak és megölték.

*

**Istenünk,
ki Szent Vencel vértanúdat megtanítottad arra,
hogy a mennyek országát többre becsülje a földi birodalomnál,
kérünk, add meg az ő közbenjárására,
hogy magunkat megtagadva egészen a tied legyünk!**

30. Szent Jeromos

*Stridon, 347 körül

†Betlehem, 419/420. szeptember 30.

Jeromos (Hieronymus) 347-ben, a Dalmácia és Pannónia határán fekvő Stridon városában született. Szülei ugyan keresztények voltak, de őt kiskorában nem keresztelték meg. Iskoláit szülővárosában kezdte, s mindjárt az első időkben kitűnt, hogy tehetséges, de fegyelmezetlen, nehezen kezelhető, büszke lélek lakik benne. Eleven ésszel és jó gondolkodókészséggel volt megáldva, ám rendkívül érzékeny, szenvedélyes, gyanakvó és rátarti jellem volt. Egész fiatalon Milánóba, majd Rómába küldték retorikát és filozófiát tanulni. Róma, a birodalom fővárosa elbűvölte a vidéki ifjú lelkét.

Tanulta az emelkedett, művészi latin nyelvet, féktelen kíváncsisággal falta a latin klasszikusokat, akik nyelvezetére, gondolkodására is nagymértékben hatottak. Később csak azért bírálta Cicerót, mert elhatározta, hogy megszabadul a hatásától. Valójában azonban mestereitől soha nem tudott teljesen elszakadni. Róma és a klasszikus írók annyira beleivódtak emlékezetébe, hogy a latin szerzőkkel szemben nem tudta megtartani azt a derűs nyugalmat, amellyel a kappadókiai atyák tudtak bánni a klasszikus görög szerzőkkel.

A megfeszített tanulás sem akadályozta Jeromost abban, hogy kivegye részét a szórakozásokból. Úgy tűnik, e szórakozásokba is természete féktelenségével vetette bele magát: később Kalkisz pusztájában gyötrik is az emlékképek, melyeket ez időtájt szedett össze.

Mély és tartós barátságot kötött Bonosiusszal és Rufinusszal, s velük együtt látogatta a katakombákat, hiszen Róma a vértanúk városa is volt.

Jeromos lelke azonban sokkal igényesebb volt annál, semhogy a felszínes szórakozás és a világi tudomány ki tudta volna elégíteni. 366 nagyböjtjének kezdetén Bonosiusszal együtt fölvetelét kérte a katechumenok közé, és húsvétkor Liberius pápa megkeresztelte őket. Ezzel új életet kezdett.

Nem sokkal húsvét után elindult Gallia felé, de csak Trierig jutott. Itt újra tanulni kezdett, s egyszer csak fölfedezte a szerzetesi életet. Elhatározta, hogy visszatér Itáliába, mégpedig Aquilejába, és ott elmélkedő-aszketikus életet kezd: „Ott majd lesz rá idő, hogy Isten dolgaival foglalkozzam.” Bármennyire kételkedett elhatározása komolyságában a családja, barátjaival együtt Chromatius szerzetes vezetésére bízta magát.

A kis szerzetesi közösség életének középpontjában a Szentírás tanulmányozása állt. Ám ez az idilli állapot nem tartott soká, mert „kitört egy vihar” – mondja később Jeromos, és a közösség szétszóródott. Ő maga a próbatétben is állhatatos maradt, és bátorságát nem veszítette el. Útra kelt, hogy keletre menjen, ahol – mint tudta – a pusztákban virágzó szerzetesi közösségek éltek. A könyvtárát és a Rómában készített följegyzéseket azonban magával vitte. Utazása szakítást jelentett a családjával, ami a szívében mély sebet ütött. Később ezt írta Héliodorosznak: „Nekem pontosan azokat a fájdalmakat kellett átélnem, amelyektől te annyira félsz.”

Keleti tartózkodása alkalmat adott Jeromosnak arra, hogy Antiochiában tökéletesítse Szentírás-ismeretét, Tiberiásban pedig megtanuljon héberül. Ezután elvonult Kalkisz pusztájába, hogy a remetékhez csatlakozva magányban, virrasztásban, vezeklésben és munkában éljen.

Csak éppen összes természetes adottsága ellenkezett ezzel az életformával. Súlyos vívódás kerítette hatalmába, örlődött a szelleme és a lelke, azaz kulturális és vallási érdeklődése között. „Amikor Izaiás prófétát olvastam, meg kellett állapítanom: »Mily

bárdolatlan beszéd ez, és milyen hanyag stílus!« S miután virrasztva végigimádkoztam egy éjszakát, visszatértem Vergiliushoz, Ciceróhoz és Platónhoz.”

Egyszer azonban volt egy álma, amelyben azt a figyelmeztetést kapta, hogy még egyáltalán nem él keresztény életet. Ezen lelke mélyéig megdöbbsent. Különféle kísértések is próbára tették, s főleg könnyelmű római életének képei jártak vissza a képzeletébe.

És ez még nem volt minden. Az ariánus vita és az antiochiai egyházszakadás a pusztákon is végigviharzott, és fölkorbácsolta a remeték lelkét is. A szerzetesek között pártok alakultak: „Zsákba öltöztünk, és hamut szórtunk a fejünkre, de kiközösítettük a püspököket” – írja később ironikusan. Végül belefáradt a vitákba, és nem akarván többé tudni a „piszkos, műveletlen és perlekedő szerzetesekről”, visszatért Antiochiába.

Paulinus, a város püspöke pappá akarta szentelni. Ehhez Jeromos csak azzal a föltétellel adta beleegyezését, hogy hű maradhat szerzetesi hivatásához és megőrizheti mozgási szabadságát. Szentelése után hamarosan útra is kelt: 380/381-ben Konstantinápolyban tartózkodott és a város könyvtárában dolgozott. Nagy hatással volt rá Nazianzi Szent Gergely, aki „ezt az ércből való lelket” fölleskésítette Origenész iránt. Első lelkesülségében le is fordított Origenésztől huszonnyolc homíliát, de később alábbhagyott a lelkesedés, sőt, hátat is fordított neki.

Közben Damazusz pápa kieszközölte a császárnál, hogy 382-re zsinatot hívjon össze. Paulinus püspököt Jeromos kísérte el a zsinatra, melynek végeztével könyveivel és jegyzeteivel együtt Róma felé vette útját. Ekkor harmincöt éves volt, és nagy feladat várt rá: Damazusz pápa, aki maga is művelt szellem volt, bevonta legszűkebb munkatársi körébe és megtette a titkárává. Hamarosan még ennél is fontosabb feladattal bízta meg: az evangéliumok latin fordítását kellett átvizsgálnia. Ez a munka azonban nem egyszerűen szövegvizsgálat, fordításrevízió volt, hanem fordítás is; és nem korlátozódott csupán az evangéliumokra, hanem idővel kiterjedt az egész Szentíráásra, és húsz éven át foglalkoztatta Jeromost, aki ebben a munkában minden tehetségét és addig szerzett tudását az Egyház szolgálatára szentelte.

Hamarosan közismertté vált Rómában, és voltak olyanok, akik Damazusz pápa utódát látták benne. Közben azonban néhány római matróna és úrnő kérte a lelki vezetését, és ezek a nők gyermekien szomjas érdeklődéssel fordultak hozzá a Szentírással kapcsolatos kérdéseikkel is. Jeromos az Aventinuson épült luxusvillában magyarázta nekik a Szentírást. Fegyelmezett buzgósága vonzotta ezeket a lelkeket, akik éppen emiatt biztonságban érezték magukat Jeromos vezetése alatt. Közéjük tartozott Paula, Marcella és Eustochium. De minél feddhetetlenebb volt Jeromos, a városban annál több pletyka keringett róla. Amikor rosszállóan megkérdezték, miért csak nőket tanít, így válaszolt: „Kevesebbet foglalkoznék nőkkel, ha férfiak többet érdeklődtek volna nálam a Szentírással felől!”

Bizonyos római körök, főleg a lanyhább lelkületű római papság zokon vette a művelt szerzetestől, hogy belegázol addig zavartalanul üzött játékaikba, s ezenfelül még arra is kényszeríti őket, hogy az addig megszokott szentírási szövegek helyett egy új fordítás használatával vesződjenek. A pápa Jeromos iránti megbecsülése és jóakarata azonban egyelőre olyan védelmet biztosított számára, hogy végső soron mindenkinek tiszteletben kellett őt tartania.

A körülötte kialakuló ellenséges légkörben azonban Jeromos nem volt egészen ártatlan. Félreértéseivel a legjobb kezdeményezéseket is zátonyra futtatta, s lobbanékony, vitára hajló természete, csipkelődő, sőt nem egyszer gúnyos stílusa sok ellenséget szerzett.

Amikor Damazusz pápa meghalt és utóda nem biztosított már számára védelmet, Jeromos elhagyta Rómát, és testvérével együtt újra keletre ment. Néhány római hölgy is követte barátainkkal és szolgálóikkal együtt. Betlehemben telepedtek meg, ahol Jeromos két kolostort alapított: egyet a férfiak számára, ezt ő maga irányította; egyet pedig a nők számára, s annak vezetését Paulára bízta.

Ekkor egy hosszú, irodalmi téren nagyon termékeny időszak következett, amely harmincöt esztendeig tartott. A tudósnak segítségére volt nagy könyvtára és sok följegyzése, melyeket a korábbi évek utazásai során gyűjtött.

Mindenekelőtt eredeti nyelvből lefordította a Szentírásnak majd minden könyvét. Ez önmagában olyan teljesítmény, amellyel kivívta magának a kortársak bámulatát. Megteremtette azt az alapszöveget, amelyet Vulgata néven a latin egyház egészen a legutóbbi időkig hivatalos szentírási szöveggé használt.

Mikor a fordítással elkészült, hozzáfogott a szövegek magyarázatához. E magyarázatok rendkívül gazdag lelki és régészeti tudásról tanúskodnak; teológiai tartalmuk már szegényesebb, a formájuk pedig egészen laza. Ennek magyarázata az, hogy Jeromos tudományosan művelt, az átlagosnál jóval olvasottabb, de nem teológus és nem misztikus szellem. Ezért kellett szakítania Origenésszel is.

Történeti írásai, főleg a *De viris illustribus* (A kiváló férfiakról) című munkája sok érdekes adatot tartalmaz. Ránk maradt százötvenhét levele is, melyek szerint a legváltozatosabb kérdésekkel fordultak hozzá tanácsért. E levelek Jeromost úgy mutatják be, mint szigorú aszkétát, keménykezű lelki vezetőt, aki metsző iróniáját mindvégig megőrizte, ugyanakkor mélyen meg tudott rendülni és tudott forró könnyeket is sírni.

Munkával töltött magányából nemsokára teológiai harcba szólították a körülmények, nevezetesen a ciprusi Szalamisz város püspöke, Epifaiosz. A püspök összeállított egy eretnység-gyűjteményt, melynek a Mérekszékény címet adta, s ennek fiókjába helyezte el az általa ismert és eretneknek ítélt tanításokat és tételeket. E szekrény hatvannegyedik fiókjába tette Origenészt. Az ünnepelt alexandriai tanítóval szemben olyan vádakat hozott fel, amelyekkel egész Palesztinát fölháborította. E viták hullámai oly magasra csaptak, hogy Jeromos is beavatkozott, mégpedig Origenész ellenében. Ezáltal a jeruzsálemi püspökkel éppúgy szembekerült, mint korábbi barátjával, Rufinusszal. A harc elkeseredett vita formájában zajlott, s csak egyszer szakította félbe egy fegyverszünet-féle. Közben az egész Egyház, főleg Szent Ágoston, botránkozva figyelte e háborút. Jeromos olyan hévvel harcolt, hogy még Rufinus halála (411) sem tétette le vele a tollat.

Életének utolsó éveit fájdalmas szenvedések tisztítótüzeiben töltötte. Egészsége meggyengült, látása egyre inkább romlott, és egymás után elvesztette hűséges kísérőit. Ehhez járultak a nyugtalanító politikai események: a barbár gótok betörték Itáliába, s 410-ben elfoglalták és kifosztották Rómát. A Város pusztulását – a városét, amelyben a világ úrnőjét látták – a kortársak olyan fájdalommal szemlélték, mint korábban a zsidók Jeruzsálem pusztulását. Jeromos lelke mélyéig megrendült: „Rómát ostrom alá fogták. Sírás fojtogat, miközben diktálok. A várost, amely az egész világ felett uralkodott, elfoglalták!”

412 körül portyázó szaracénok veszélyeztették a betlehemi kolostorokat, s egy napon sietve menekülnie kellett. Aztán még egyszer föllángolt a pelagianizmus elleni harc, és Jeromos teljes szenvedélyességével kivette belőle a részét. Csak az eretnység legyőzése nyugtatta meg: utolsó levelében Ágostonnak gratulál a győzelemhez.

Az évek múlásával Isten lassan mindentől megfosztotta, és Jeromos kezdett eltávolodni mindentől, ami korábban oly közel állt a szívéhez: „Aki a halálra gondol, az hamarosan mindent megvet”. Kimerülten és vakon tért meg Urához 419. (vagy 420.) szeptember 30-án. Élete szakadatlan harc volt.

Önmagát úgy jellemzi, hogy „filozófus, rétor, grammatikus és dialektikus egyszerre, továbbá három nyelvnek; a hébernek, görögnek és latinnak ismerője”. Különösen ez utóbbi háromnyelvűség, a héber ilyen szintű ismerete volt akkoriban rendkívüli.

Élete végéig megőrizte a legszigorúbb aszkézis gyakorlatait, de elkísérte betegesen izgulékony és érzékeny természete is. Ha vitatkozott, bántó élel is tudott fogalmazni.

A római hölgyek kissé meg tudták szelídíteni ezt a heveskedő aszkétát azzal, hogy saját szakterületén, a Szentírás kérdéseiben szóra bírták. Tudományosságát elismerték, és néha

nem tudott ellenállni a kísértésnek, hogy ezt az elismerést személyes célja szolgálatába állítsa. S ha tanítványai felé nem is tudta képviselni az evangéliumi szelídséget, ezek a nők a maguk intuitív módján megéreztek, hogy Jeromosban minden keménység és szigor ellenére nagyon érzékeny és finom lélek lakik.

Munkáiban olykor védekezés nélkül föltárja saját gyengeségeit, s ezzel különösen is hat olvasóira. Munkabírása, a Szentírás szolgálatába állított tudásszomja, önmagával szemben tanúsított szigora föltétel nélküli tiszteletet parancsol. Az Egyház iránti szeretete és soha meg nem ingó igazhitésége mindenkire közel hozta ezt a tudós aszkétát. Utolsó éveinek szenvedései megtisztították, s Isten elvezette lelkét a tökéletességhez.

Az 5. századi források 420. szeptember 30-ra, Betlehembe teszik temetése napját. Rómában a 8. század óta ünneplik.

*

A szent egyháztanító életéről elsősorban a saját írásaiból ismerünk meg jellegzetes részleteket.

Leírja egy látomását, amely nagyon megrendítette, amikor már a szíriai pusztaságban élt, de még a klasszikus szerzők szerelmese volt: „Lélekben a Mindenható bírói széke elé ragadtattam. Olyan világosságba kerültem, hogy a szememet nem mertem fölnyitni. Kérdés hangzott felém, hogy milyen hitű vagyok. »Én keresztény vagyok« – feleltem. »Nem az igazat mondod – válaszolta az, aki a bírói széken ült –, te Cicero híve vagy, nem pedig keresztény. Ahol a kincsed, ott van a szíved is!«” Erre semmi védekezést nem tudott fölhozni, s az ostorcsapások alatt, melyeket az Örök Bíró ítélete szerint mértek rá, jajgatva fogadkozott: „Uram, ha még egyszer világi könyvet veszek a kezembe olvasásra, akkor foglak megtagadni téged!” – E látomás után természetesen még foglalkozott profán irodalommal, de már egészen a Szentírás felé fordult érdeklődése.

A pusztában igen heves kísértések érték. A római táncos multságok emlékei makacsul visszatértek képzeletébe: „Ó, amikor a pusztában éltem, abban az elhagyatottságban, ahol csak a remeték találtak otthonra, ahol perzselőn tűzött a nap, milyen sokszor képzeltem azt, hogy újra Rómában vagyok, az ottani szórakozások közepette! Táncoló lányok körében láttam magam. Arcom összeaszott a böjtöléstől, de kiaszott testemben lángok lobogtak, és a szenvedély tüze hevítette egy majdnem holt ember testét. Annyira jutottam, hogy éjjel és nappal hangosan kiáltoztam, és szünet nélkül vertem a mellemet. Félttem a cellámtól, mert az ismerte az én gonosz gondolataimat. Szomorúsággal és önmagam iránti haraggal eltelve hatoltam egyre mélyebben a sivatagba.”

Amikor már újra Rómában élt, szigorú erkölcsi prédikációi miatt néhányan megnehezteltek rá és ellenségei lettek. Mivel ellenállhatatlan vonzerővel prédikált a szüzességről, a pogányok attól kezdtek félni, hogy elnéptelenedik a város. A szigorú aszkéta keményen ostromozta az özvegyeket, akik „feltűnést keresve, pompás öltözékben sétálnak az utcákon föl és alá, mintha nem is veszítették volna el a férjüket, hanem a következőt keresnék!” Ostromozta a „finomkodó klerikusokat, akik gondosan kiöltözve illatfelhőbe burkolóznak. Kényesen ápolt hajjal és gyémántgyűrűvel az ujjukon járnak az utcákat, óvakodva cipőik beszennyezésétől, miközben mint országos hírnökök viszik a pletykákat házról házra”. Különösen azokra öntötte ki a haragját, akik a jámborság köpenyében burkolózva a legszörnyűbb gaszágokat vitték végbe.

Egy napon meghalt Blaesilla, Paula asszony leánya, aki mértéktelen buzgalommal gyakorolta az aszkézis különböző formáit. A nagy pompával megrendezett temetésen Paula nem bírta elviselni a fájdalmat és összeesett. Többen Jeromost hibáztatták a leány haláláért s az anya fájdalmáért, mire ő „könnyek és fájdalmak közepette” búcsút vett Rómától és lerázta a lábáról Babilon porát.

Betlehemben végre békés körülmények között a munkának szentelhetette minden idejét. Kolostorának szerzetesei könyvek másolásával foglalkoztak. Ő maga több írónak diktált,

olykor naponta ezer sornyi anyagot. A többiek sokszorosították a szövegeket, de az írás közben elvétett szavak miatt Jeromos elég sokszor neheztelt rájuk. Közben állandóan tovább tanult: rabbi Bar Anina tanította a kaldeus nyelvre és vezette tovább a héber nyelv ismeretében. A csendes kolostor hamarosan zarándokhely lett, s a zarándokok mind szerettek volna magukkal vinni egy levelet vagy más szöveget a híres mestertől. Olyanok is voltak, akik írnot hoztak magukkal, hogy minél hosszabb szövegeket másoltathassanak maguknak. Dürer híres metszete, a „Szent Jeromos a házában” mutatja, hogy a középkorban hogyan képzelték a szent életét.

Ebben az időben történt – mondja a legenda –, hogy egy sánta oroszlán baktatott be a kolostorba. Az összes testvér rémülten szaladt szét, Jeromos azonban elébe ment, és úgy fogadta mint kedves vendégét. Akkor az oroszlán nyögve tartotta a mancsát Jeromos elé, és látszott, hogy belelépett egy hatalmas tövisbe. Jeromos kihúzta a tövist, majd kötést tett a sebre, s ettől kezdve az oroszlán úgy ragaszkodott hozzá, mintha csak a macskája lett volna.

Hatalmas méretű irodalmi munkásságának természetesen voltak bírálói is. Sokan inkább „szép, hibátlan kéziratokat” szerettek volna tőle, mint mindig új, de olykor javításokkal zsúfolt lapokat. Ezért egyszer így panaszkodott: „Ha gyékényt fonnék, vagy pálmároszövetet szabnék, senki nem szapulna, senki nem dorgálna. Most azonban, hogy az Üdvözítő szavait magyarázom, maradandó eledelt készítek és a szent könyvek ösvényét szeretném megszabadítani a bozótól, kétfelől is verik az arcomat.”

Ezekielhez írt kommentárjában rejtőzik egy egyéni megjegyzése, amelyből megláthatunk valamit az öreg tudós szenvedéséből: „Mécsesem pislákoló fénye mellett diktálom ezt a néhány oldalt. A szent szöveg magyarázata enyhíti egy kissé lelkem szomorúságát, mert a lelkem nagyon háborog. A külső szorongatásokhoz járul még koromnál fogva meggyengült és vaksággal fenyegető látásom, valamint az a nehézség, hogy e gyér világosságnál olvassam ki a héber szöveget, amelynek írásjelei olyan kicsinyek, hogy még a teljes napvilágnál sem könnyű megfejteni őket.”

*

**Istenünk,
ki Szent Jeromos áldozópapodba
odaadó és minden áldozatra kész szeretetet oltottál a Szentírás iránt,
kérünk, add,
hogy néped is megtalálja Igédben az élet forrását,
és egyre többet merítsen belőle!**

Október

1. Lisieux-i Szent Teréz

*Alençon, 1873. január 2.

†Lisieux, 1897. szeptember 30.

Teréz 1873. január 2-án született Martin Lajos József Szaniszló és Guérin Mária Azélia kilencedik gyermekeként. Két nappal később Mária Franciska Terézia névre keresztelték. Négy éves volt, amikor meghalt az édesanyja, ezért az apa öt lányával – négy fia egészen kicsi korban meghalt – átköltözött Lisieux-be, ott élt a sógora, Guérin Izidor gyógyszerész a családjával. Mindaddig, amíg Teréz kolostorba nem lépett, a Martin család a „Les Buissonets”-villában lakott.

Teréz 1881 októberében kezdett iskolába járni a bencés apácákhoz. 1883. március 25-én súlyosan megbetegedett, de pünkösd napján a Szűzanya megjelent neki, rámosolygott és meggyógyította. 1884. május 8-án áldozott először, és kérte az Urat, hogy „vegye el a szabadságát”, hogy „egy lehessen az isteni erővel”. Annak ellenére, hogy a Szent Jakab plébániához tartoztak, édesapjával minden reggel a székesegyházba, a Mária-kápolnába mentek misére. Elsőáldozásának évfordulójától közel másfél évig súlyos lelkiismereti kétségek kínozták, melyektől 1886 októberében szabadult meg.

Szerzetesi hivatást érzett – erről már két éves korában tanúságot tett –, és a kolostori élet utáni vágyát csak fokozta két idősebb nővérének, Paulinának és Máriának a Kármelbe történt belépése.

1886 karácsonyán élte át „megtérését”. Felfogta, hogy Isten a felebaráti szeretetre hívja őt. További elmélyülését hozta a következő esztendőben az a meghívás, amelyet a Megfeszítettől kapott, aki arra hívta, hogy rajta keresztül akarja megváltó vérével kiárasztani a lelkekre. Teréz ettől kezdve többször mondogatta lelkivezetőjének, pater Pichonnak: „Nekem az a mennyország, hogy jót tehetek a földön!” Ez év májusában engedélyezte a gyóntatója, hogy hetenként négyszer áldozzon, majd egy hónappal később egy ötödik áldozás lehetőségét is megadta azzal, hogy a héten előforduló ünnep nem számított a négy áldozás közé.

Ekkor Terézia a **Krisztus követését** már kívülről tudta. Nagy hatással volt rá, hogy olvashatta Arminjon abbé előadásait: **A világ vége és az eljövendő élet titkai** (Párizs, 1882) c. könyvet. Az „Istennel való ismeretség” gondolata, tudniillik, hogy az ember urának ismeri el Istent, s ő viszont gyermekének és szolgájának ismeri el az embert, megerősítette az örök jutalomba vetett hitét és reményét.

1887 pünkösdjének napján, a vesperás után édesapja megadta a beleegyezését, hogy Teréz belépjen a Kármelbe. Ezután talált rá Teréz erre a mondatra Arminjon könyvében: „A jutalmazó Isten hív: most rajtam a sor.”

Júliusban imádkozott egy halálra ítélt gyilkos, Pranzini megtéréseért, s amikor imádsága meghallgatásra talált, „növekedett benne a vágy, hogy napról napra lelkeket mentsen”. Szinte megszállottan a lelkek utáni vágytól, mindent megtett azért, hogy haladéktalanul beléphessen a kármelita apácák kolostorába. A gyógyszerész nagybácsi eleinte hevesen ellenezte a dolgot, de később beleegyezett, hogy karácsonyra Teréz belépjen a kolostorba. Delatroette püspök azonban, aki a kármeliták felettese volt, kategorikusan megtiltotta a belépést.

Ekkor fellebbezéssel fordultak a bayeux-i püspökhöz, s mikor eredménytelen maradt a kérelem, édesapja és Céline nővére kíséretében Teréz Rómába utazott, hogy a pápától kérjen segítséget. XIII. Leó pápa az ügyet az egyházi elöljárókhöz, s végső soron Istenhez utasította.

Ennek az esztendőnek a karácsonya újabb kegyelmet hozott Teréznek, amelyben felismerte a hit próbatételét. December 28-án azonban Hugonin bayeux-i püspök végre megadta a kolostorba lépéshez szükséges engedélyt. De Teréz még mindig nem követhette szíve vágyát, mert most a kolostor priórája késleltette: meg kellett várnia a nagyobbít végét.

Végre 1888. május 9-én Teréz átléphetette a lisieux-i Kármel kapuját „minden illúzió nélkül”, azért hogy „lelkeket mentsen, és elsősorban a papokért imádkozzék”. Belépése napjának estéjén a priórának a Krisztus követéséből idézett egy sort: „Jézus Krisztust mindennél jobban kell szeretnünk.” Maria des Anges nővérrel együtt a mosókonyhába küldték, emellett egy lépcsőt és a hálótermet kellett söpörnie.

Ettől a naptól elfoglaltsága a következő volt: hat és fél óra zsolozsma és elmélkedés, öt óra munka, két óra közös foglalkozás, ugyancsak két óra egyéni foglalkozás, fél óra oktatás a novíciák mesternőjétől, összesen egy és háromnegyed óra étkezési idő és hat-hét óra éjszakai pihenés.

Az első öt esztendőben Teréz sokat szenvedett a magánytól. Annak ellenére, hogy a gyóntatója megnyugtatta: mentes a halálos büntől, sokat küszködött a lelki szárazsággal és az egyedülléttel, melyek lehetetlenné tették számára, hogy másokkal közelebbi kapcsolatot építsen ki. Teréz azonban minden szenvedést természetfeletti örömmel fogadott. Az Úr ugyanis értésére adta, hogy csak a kereszt által akar lelkeket adni neki. Így történt, hogy „a szenvedés iránti készsége olyan fokban növekedett, ahogyan gyarapodtak a szenvedései”.

A kármelitáknál általános szokás szerint 1889. január 10-én nevéhez megkapta „a Gyermek Jézusról és a Szent Arcról nevezett” rendi nevet. A szerzetesi ruhát ekkor öltötte magára. A beöltözésen édesapja is jelen volt, de mindjárt a beöltözés után kórházba kellett mennie. Mint a beöltözést, a fogadalomtételt is a kolostor papja késleltette, de beavatkozása csak arra adott alkalmat, hogy Teréz belső élete még inkább a misztika felé bontakozzék ki. Ünnepeles fogadalmá előestéjén kegyetlen kísértés lepte meg: vajon elhatározása nem rettenetes öncsalás-e? 1890. szeptember 8-án kelt, kézzel írott fogadalmi formulájában Jézustól a szív és a test vértanúságát kérte, s azt, hogy az Úr tanítsa meg rá, mit jelent az Ő menyasszonyának lenni.

A következő év hozta meg számára pater Alexis Prou felszabadító segítségét. Ugyanebben az évben meghalt a Szent Teréziáról nevezett Genovéa nővér. A kolostorban veszedelmes járvány is kitört, ami több nővér halálát okozta, s ez alkalmat adott Teréznek arra, hogy megmutassa bátor odaadását. Mindezek végeztével engedélyt kapott a mindennapi áldozásra.

1893. február 20-án megválasztották priórának a Jézusról nevezett Ágnes nővért, aki Terézt mindjárt kinevezte második újoncmesternőnek. Teréz e tevékenysége során fedezte fel, hogy a lelki gyermekség mennyire hatékony törvény a természetfeletti életben.

Még februárban kezdett verseket írni. Az év végére készült el a **Jeanne d’Arc küldetése** című drámával, amelyet a következő év januárjában a kolostorban elő is adtak a nővérek. Amikor Teréz édesapja ebben az évben meghalt, szeretett nővére, Céline is belépett a Kármelba, és a Szent Arcról nevezett Genovéa nővér nevet kapta.

1895 januárjában nővérei kérésére és a prióra parancsára elkezdte írni gyermekkora emlékeit. Október 17-én lelki testvérül kapta az egyik kispapot, Bellière-t, aki később belépett a Fehér Atyák társaságába.

Teréz 1896. január 20-án adta át feljegyzései kéziratát a priórának. Ez a munka az **Egy lélek története** c. könyv első nyolc fejezetét tartalmazza. Nagypéntek éjszakáján Teréz először köpött vért. Nem sokkal utána félelmetes kísértések támadták meg a hite és a reménye kérdéseiben, és e kísértések egészen a haláláig gyötörték.

Május 30-án, „életének legvigasztalóbb álma” után kapott egy második lelki testvért, P. Roulland missziós pap személyében. A szeptemberi lelkigyakorlat elején fedezte fel

különleges hivatását: „Az én hivatásom a szeretet!” Ebből eredően határozta meg az Egyházon belüli helyzetét: „az Egyház, az én Anyám szívében én akarok lenni a szeretet!”

1897. április 6-tól a prióra összegyűjtötte Teréz különböző mondásait. 1926-ban ez a gyűjtemény **Az utolsó szavak** címmel jelent meg. Teréz június 2-ától folytatta a visszaemlékezéseit, s ezekből állt össze az **Egy lélek történetének** kilencedik és tizedik fejezete. Július nyolcadikán költözött be a betegszobába, s a hónap végén felvette a betegek kenetét. Augusztus 19-én másodszor is megkapta a szent kenet szentségét, és szeptember 30-án ezekkel a szavakkal halt meg: „Istenem, szeretlek!”

Terézt 1923-ban boldoggá, 1925-ben szentté avatták. Ugyanebben az évben, december 14-én a missziók főpatrónájává nyilvánította a pápa, 1944-ben pedig Franciaország második patrónája lett.

*

Teréz életszentségének és teológiai tanításának jelentőségét sajnos állandóan leegyszerűsítjük a „lelki gyermekség” formulára. Ez pedig nem tükrözi tanításának teljességét, sőt, a kifejezés nem is tőle származik. Ő maga soha nem idézi Szent Máté ismert helyét (18,3), amelyet általában úgy tekintenek, mint Teréz tanításának ősforrását. Ha lényét és tanítását előítéletek nélkül szemléljük, akkor a következő vonások tűnnek elénk:

Első jellemvonása az Úr Jézus iránti szeretet, amely mindent felülmúl, és olyan fokot ér el benne, hogy úgy akarja Jézust szeretni, „ahogyan még senki nem szerette Őt”. „Egyedül Őt akarja megtalálni”, és nem akar soha semmi olyat tenni, amivel megszomorítaná; inkább meghalni akar, mint hogy a legkisebb szándékos hibát is elkövesse. Ez a szenvedélyes és kizárólagos menyasszonyi szeretet vezette rá a vértanúság és a lelkek utáni szomjúságra. Ezzel a szeretettel viselt el mindent, a próbatéteket is, amelyek szüntelenül a Végtelen felé irányuló vágyát hevítették.

Második vonása, hogy misztikusként oldotta meg az életszentség problémáját. A szeretet utáni vágyában, amely a legnagyobb tökéletesség felé ösztökélte, Teréz nemcsak a saját tehetetlenségét ismerte fel, hanem felfedezte – mégpedig az Ószövetségben – Isten anyai jóságos közeledését is. Amit önmaga számára lehetetlennek látott, az a „szegény Jézusban” elérhetővé vált, aki „lift gyanánt” isteni erejével segít az ember gyengeségein, mégpedig az embernek minden vágyát felülmúló módon, azáltal, hogy a végtelen irgalmasság magasba emeli és magába zárja a lelket.

Ebben a fölismert isteni irgalmasságban rejlik az a fundamentum – vagy ha tetszik, motívum –, amelynek jelentőségét mindmáig nem fogtuk fel. Ez formálta át Teréz kármelita hivatását olyan nagy mértékben. Ő ugyanis nem úgy áldozta fel magát, mint nővértársai, akik az isteni Igazságosság előtt akartak engesztelő áldozattá válni, hanem önátadása Isten irgalmas szeretetének szólt, és arra törekedett, hogy szabaddá tegye az utat Isten végtelenül finom szeretete számára, amely ki akar áradni az emberekre. Mindez nem zárja ki az igazságosságot, de Teréz egészen „a szeretetbe burkoltan” látja azt.

Mint az isteni Irgalomnak felajánlott égőáldozat jutott el Teréz az Egyházon belüli feladatának tökéletes megismerésére is. A Szeretet alapvető és mindent átfogó hatékonyságának megfelelően tudta, hogy épp a szeretetre szóló meghívás határozza meg az ő helyét az Egyház, az Anyaszentegyház szívében, ahol – mivel a szeretet mindenre kiterjed – ő maga is minden lehet.

Ebben válik láthatóvá Teréz misztikájának egy másik ismertetőjegye: „a tökéletes szeretet tette” – amelynek megélésére kész a szíve – teszi őt képessé arra, hogy az Úr szeretetparancsát abban a központi és mindent átfogó értelemben fogja fel, ahogy ezt a parancsot érteni kell. Tudatára ébredt, hogy a „testvéri szeretet” itt a földön minden, s hogy Istent csak abban a mértékben szerethetjük, amilyen mértékben a felebaráti szeretetet gyakoroljuk. Teréz teljesen elszánta magát arra, hogy ezután minden embertestvért úgy fog

szeretni, ahogyan Jézus szereti őket. Így fogadja a hitet támadó kísértéseket is, mondván, hogy így kerül olyan állapotba, hogy „helyet foglalhat a bűnösök asztalánál”.

A dolgok belső logikája szerint következik ezekből egy hatodik sajátosság: abban a meggyőződésben, hogy a gyengeség és a kicsiség egyáltalán nem jelent akadályt a tökéletes szentség útján – feltéve, hogy a lélek „teljes bizalommal ráhagyatkozik Jézus végtelen irgalmára” –, arra kéri az Urat, hogy „válasszon ki magának egy sereg ilyen kicsi, áldozatkész embert, akik méltók az Ő szeretetére”.

Végül Terézben mindez nem a nagy kinyilatkoztatások villámfényes világosságában élt, hanem a hit homályában, s hitének nagyon kemény próbatéteket kellett kiállnia. A léleknek ugyanis gyakran nincs egyebe, mint „a láthatatlan fény szilárd pontja, amely még a hit elől is elrejtőzik”. Az Úr pedig, aki a lelket magasba emeli, ebben az emberi erőket meghaladó próbatétben semmi mást nem nyújt, csak a hit pusztá bizonyosságát.

Teréz misztikájában a Szentlélek irányítása alatt a teológiai erények tiszta természetfeletti valósága diadalmaskodott. Alapjában a remény izzik abban a tökéletes önátadásban, amelyet állandóan megvalósít a szeretet, és mindez a hitből fakad. Erre gondol Teréz „a lelki gyermekség kis útjával”: az Egyház szíve-közepébe és az Evangélium magvába törekszik.

Ünnepét két évvel szentté avatása után, 1927-ben vették fel a római naptárba, október 3-ra, 1969-ben október 1-re, a halálához legközelebbi szabad napra helyezték át.

*

Lisieux-i Terézt a Nagynak nevezett Avilai Teréztől (lásd október 15-én) megkülönböztetésül nálunk mindenki Kis Teréznek hívja. De erről a kicsiségről mondta az Úr Jézus, hogy a mennyek országában a nagyság mércéje.

Ez a kicsi Teréz úgy akarta szeretni Jézust, „ahogy még soha nem szerették”, s úgy bízta rá magát Isten kezére, mint egy labda. Életéről nem sok külső esemény árulkodik. Amit róla tudunk, majdnem kizárólag az Egy lélek történetéből, személyes följegyzéseiből és nővértársai tanúságtételéből ismerjük.

Már három éves korában megmutatkozott, hogy nem mindennapos lélek lakik benne, mert ennyi idős volt, amikor megfogalmazta a jelégét: „Semmit meg nem tagadni Jézustól!” Volt egy rózsafüzér-szerű lánc, amelyen a kisgyermek számlálta napi kis áldozatait, és esténként édesanyja elé vitte, hogy vizsgálja felül. A szeretet megnyilvánulásai közé sorolta már ekkor, hogy nem panaszkodik, ha elvesznek tőle valamit.

Vágyát, hogy egyedül Istené legyen, már egy gyermekkori játéka jelezte. Ezt a játékot ő remetének nevezte. Azt jelentette, hogy hazafelé menet az iskolából az út egy szakaszát behunyt szemmel tette meg. Nem csoda, ha egyszer nekiment egy zöldségkereskedő paradicsomos ládájának, és kidöntötte. A kereskedő szidalmi gyorsan visszahozták a mindennapi élet valóságába a kis „remetét”.

Nővére, Paulina beöltözése után olyan mély lelki megrendülés vett erőt rajta, hogy napokon át szinte teljes bénaságban feküdt. Néha még a legközelebbi hozzátartozóit sem ismerte föl, és úgy látszott, semmi módon nem lehet rajta segíteni. Akkor az édesapja és a nővérei letérdeltek az ágyánál lévő Mária-kép elé és imádkoztak. Egyik nővére, Mária egyszer csak észrevette, hogy a beteg egészen elragadtatva figyeli a képet, majd felül az ágyban és gyógyultan leszáll róla, mintha semmi baja nem lett volna. Teréz aztán némi vonakodás után elmondta: „Kértem az én mennyei Anyámat, legyen irgalmas hozzám... Hirtelen meglevenedett a kép. Isten Anyja olyan szép volt! Közel jött hozzám, és rám mosolygott.”

Az iskola befejezése után – mint maga írja – „győzelmet győzelemre halmoztam; úgy kezdtem futni az úton, mint egy óriás”. Ebben az értelemben figyelemreméltó a pápával, XIII. Leóval való találkozása:

A francia zarándokcsoportnak külön kihallgatása volt, s a pap, aki kísérte a csoportot – a bayeux-i általános helynök – megmagyarázta a nekik, hogy tilos megszólítani a Szentatyát.

Ám alighogy a pápa színe elé kerültek, a kis Teréz már ott is térdelt a fehér reverendás pápa előtt, megcsókolta a lábát, és könnyek között mondta: „Szentatya, szeretnék egy nagy kegyelmet kérni Tőled!” A pápa lehajolt hozzá, és Teréz folytatta: „A szentévre való tekintettel adja meg nekem Szentséged azt a lehetőséget, hogy tizenöt évesen beléphessek a Kármelba!” – Erre már a helynök is odaért, és megmagyarázta a dolgot: „Szentséges Atyám, ez a gyermek be akar lépni a Kármelba, de az előjárók még megfontolás tárgyává teszik a kérést.” Leó pápa megértette az ügyet és így szólt: „Akkor hát, gyermekem, tedd azt, amit az előjárók mondanak.” De Teréz ismét kérte: „Ha Ön igent mond, akkor mindenki beleegyezését adja!” Akkor a pápa jóságos tekintetét hosszasan nyugtatta rajta, majd így szólt: „Persze, persze, ha Isten akarja, be fogsz lépni!” Teréz azonban még mindig ott maradt térdelve, annak reményében, hogy a pápa hátha kimondja az igent, de odalépett két nemesi gárdista, és a helynökkel együtt megfogták és elvitték.

Amikor végre jelöltként beléphetett a kolostorba, az első órától fogva éreznie kellett a „tövises hegyét”. Apjától éppen elbúcsúzott és megkapta tőle az atyai áldást, amikor megjelent a kolostor papja az ajtóban, és odaszólt a nővéreknek, de úgy, hogy Martin apa is hallja: „Na most, Te Deumot zenghetnek, tisztelendő anyák! A főtisztelendő püspök úr megbízásából hoztam maguknak egy tizenöt éves gyermeket, akinek a belépését maguk akarták. Kívánom, hogy reményeik meg ne hiúsuljanak, de figyelmeztetem önöket, hogy a felelősség egyedül az önök vállán nyugszik, ha valami nem a várakozásnak megfelelően történik!”

A prióra anya úgy vélte, hogy hivatali kötelessége „megölni” ezt a fiatal jelöltet, és a maga kicsinyes módján teljesítette is a kötelességét. Valahányszor elment Teréz mellett, mindig volt valami bíráló, megalázó megjegyzése. Időről időre maga elé rendelte, és közel egy órán át halmozta ellene szóló kifogásait. Teréz némán hallgatta a méltatlan szidásokat, de a szíve vérzett. Így írt erről: „Harcolnom kellett. A természetem egyáltalán nem volt hajlékony. Nem volt olyan nap, hogy meg ne sebesültem volna.” De a fogadalma napján megtalálta az imádságos szót: „Add meg nekem a vértanúságot... Senki ne kíméljen, lábbal tiporhatnak, észrevétlenül hagyhatnak, mint egy homokszemet.” És ez a határtalan odaadás ujjongásba tört ki: „Dalolok, mindig énekelni fogok, akkor is, ha rózsáimat tövises közül kell szakítanom, és az énekem annál szebb lesz, minél hosszabbak és hegyesebbek a tövises!”

Elsődleges hivatásának ismerte fel, hogy a bűnösök életéért – akiket gyermekeinek nevezett – engesztelő áldozatként harcoljon. Az egyik novíciát, akinek éppen a mosókonyhába kellett volna mennie, s helyette a kertben sétálgatott, így sürgette: „Így siet az ember, amikor a gyermekeket etetnie kell, és értük kell dolgoznia? Gyorsan, munkára, hiszen ha mi a szórakozásunkat keressük, éhen halnak a gyermekeink!”

Teréz, akinek lelke úgy bontakozott ki, mint egy bimbó, és nem akart mást, csak „kis, fehér virágként” illatozni az Üdvözítő kedvére, hamar kinyílt, és az első vérköpés után már hervadni is kezdett. Sokáig vonakodott attól, hogy a betegszobára menjen, mert nem akarta az ott lévőköt zavarni a köhögésével. Végül aztán már áldozni sem tudott, és a lelkében is sötétség támadt – ez volt a gonosz ellenség utolsó támadása. A feszületet azonban szorosan átkulcsolva tartotta, s mikor egy alkalommal rózsát hoztak neki, szíromról szíromra bontva a virágot, a szirmokat az Úr sebeire tette. „Istenem, szeretlek!” – volt az utolsó szava. Utolsó pillantását Mária képére vetette, és úgy hanyatlott vissza a párnájára, mint egy áldozati bárány.

Erről a pillanatról jövendölte: „A küldetésem csak most kezdődik. Az a küldetésem, hogy másokat megtanítsak arra, hogyan szeressék Istent..., hogy megmutassam a lelkeknek az én kis utamat. A Jóisten mindent meg fog tenni, amit akarok, hiszen én soha semmit nem tettem az Ő akarata ellenére. Igen, én rózsasőt fogok hullatni az emberekre!”

**Istenünk,
ki országodat a kicsinyeknek és alázatosaknak készíted,
kérünk, segíts,
hogy bátran járjunk Szent Teréz ösvényén,
és az ő közbenjárására előttünk is táruljon fel örök dicsőséged!**

4. Assisi Szent Ferenc

*Assisi, 1181/82.

†Porciunkula (Assisi mellett), 1226. október 3.

Egy alkalommal, amikor Ferenc visszatért az imádságból, Maseo testvér– ő mesélte így később a testvérek körében – megkérdezte tőle: „Miért neked? Miért neked? Miért neked?” Ferenc viszonzta a kérdést: „Mit mond Maseo testvér?” „Az egész világ utánad megy – hangzott a válasz –, mindenki téged akar látni, téged akar hallani, neked akar engedelmessé válni. Pedig nem vagy szép ember, nem vagy sem művelt, sem bölcs, sem előkelő. Hogy van ez, hogy a világ mégis utánad megy?”

Megtérése után eleinte bolondnak nézték Ferencet, de komoly vallásossága hamar eloszlatta ezt a véleményt, és rövidesen valóban utána ment a világ. Följegyezték: „Ha egy városba megérkezett, örült a papság, zúgtak a harangok, örvendeztek a férfiak és az asszonyok is velük együtt; a gyermekek tapsoltak örömben, gallyakat törtek a fákról, és úgy vonultak elébe.” Sokan úgy vélték, hogy Krisztus képmása jött közénk, hogy üdvösséget hozzon, ezért siettek az emberek, „hogy lássák és hallják, mintha a másvilágról jött volna valaki”.

Mindez azért történt, mert az emberek szeme előtt szinte megelevenedett az Úr Jézus földi élete. Mióta ugyanis a keresztes lovagok nagy számban megfordultak a Szentföldön, és látták Jézus földi életének helyeit, hazatérve elbeszéltek a látottakat. Ennek következtében a Krisztusról alkotott elképzelések lassan megváltoztak: az Atya jobbán trónoló Krisztus, aki még a keresztről is kormányozza az összes népet, a hívők szívében konkrét emberi alakot öltött, és áhítatos tisztelettel fordultak Krisztus valóságos embersége felé, aki a mi földünkön szegényen és szenvedések közepette élt. És akkor megjelent egy ember, aki Jézus Krisztust egészen egyedülállóan képviselte itt a földön.

De ki volt ez az ember? Ferenc olyan családból származott, amelynek érdeklődése középpontjában az anyagi jólét és gyarapodás állt. Atyja, Pietro Bernardone posztókereskedő Assisi leggazdagabb embere volt. Franciaország iránti szeretetéből, amelyben nagy része volt a provance-i származású Pica asszonynak, kisfiát, akit Jánosnak kereszteltek, Francescónak, kis franciának becézte. Bernardone nem törődött azzal, hogy Ferenc iskolába járjon, latinul és franciául ezért csak hibásan tudott beszélni, és írni is nehezen tudott, ami élete végéig nagyon bántotta. Innen érthető, hogy tékozlóan bánt a pénzzel, és barátai körében számlálatlanul szórta aranyait. Vakmerően nagylelkű volt. Így amikor Rómában járt, és megfigyelte, hogy a zarándokok csak rézgarasokat dobnak az Apostolfejedelmek sírjához, fogta és egész erszényét odaborította.

Mielőtt mások megújulásának az eszköze lett, magát kellett megújítania. A világfi Ferencet egy betegség döbentette rá arra, hogy mennyire léha életet élt addig. Perugiában volt fogságban – az assisiek ugyanis háborút viseltek Perugia ellen –, amikor „magasabbrendű dolgokról” kezdett gondolkodni. De ez csak annyit jelentett, hogy már nem kereskedő, hanem lovas akart lenni, s már nem a pénz, hanem a dicsőség és a hírnév vonzotta. A Dél-Itáliába induló hadjáratról visszafordult, és útközben egy szegény lovasnak ajándékozta pompás öltözékét.

Ettől kezdve Ferencet gyakran látták a város előtt lévő leprás-házban, ahol ellátta a legalantasabb szolgálatokat is. Később megvallotta: „Itt édessé vált a testem és a lelkem számára az, amit korábban keserűségnek tartottam.” Életmódját lényegesen megváltoztatta: a csendet kereste, hogy imádkozzék; Rómába zarándokolt, belső sugallatokhoz kezdett igazodni. Így egy szép napon ruhát cserélt Rómában egy koldussal, és odaült a Szent Péter-

bazilika kapujához kéregetni. De másnap már ismét úgy jelent meg a templomban, mint a dúsgazdag Bernardone fia.

Eljött azonban az óra, amikor nem kerülhette el a világgal, elsősorban az apjával való összeütközést. Egy nap Ferenc minden búcsúzás nélkül, egy lóval és egy vég posztóval eltűnt a házból. Atyja kerestette, s mikor nyomára bukkant, felverte az összes szomszédot, és kisebb sereggel vonult a San Damiano-kápolnához. Ferenc megneszelte a dolgot, és mint egy ijedős állat, elmenekült egy barlangba. Az édesanyját, Pica asszonyt is rémület fogta el, amikor egy hónappal később a város utcáin egy kiéhezett, ápolatlan „örültben”, akit az utcagyerekek kacagva táncoltak körül és kövekkel dobáltak, felismerte a tulajdon fiát. Az apa haraggal futott utána, megragadta, és bevonszolta a házba, megpofozta, és bezárta a pincébe. Ezután egy másik városba ment, s mikor napok múlva hazatért, látnia kellett, hogy Pica asszony és a cselédek kiszabadították és futni hagyták a fiút.

Bernardone ekkor elkeseredésében feljelentést tett „megtévedt” fia ellen, hogy visszaperelje tőle a pénzét. Először a városi tanácshoz, majd a püspökhöz fordult. A nyilvános tárgyalás meghökkentő módon zárult: Ferenc ruha nélkül állt ott, mert a püspök lába elé letette atyjától kapott ruháját, erszényét és így kiáltott: „Halljátok mindnyájan! Örömmel adom vissza atyámnak azt, ami az övé, nemcsak a pénzét, hanem a ruhákat is. Mostantól fogva nem azt akarom mondani: »atyám, Bernardone«, hanem azt mondom: »Miatyánk, ki vagy a mennyekben!«” A püspök a palástjával takarta be Ferencet.

Ferenc ekkor elhagyta a világot, hogy egyedül Istennek szolgáljon. Ez eleinte abból állott, hogy helyreállította a környék összedülőfélben lévő templomait és kápolnáit. Felcsapott vásári énekesnek, s amikor az emberek köréje gyűltek, építőkövet koldult tőlük. Bonaventura később ezt írta: „Miként Ferenc három templomot helyreállított, úgy kellett ennek a szent embernek vezetése mellett Isten Egyházának is megújulnia.”

1209. február 24-én, Szent Mátyás apostol ünnepén Ferenc a Porciunkula-kápolnában vett részt misén. Hallotta az evangéliumot, mely arról szólt, hogy Jézus elküldte a Tizenkettőt, és meghatározta életformájukat: ne vigyenek magukkal sem pénzt, sem tarisznyát; ne legyen két ruhájuk, se sarujuk, még botjuk sem (Lk 9,3–5). Úgy érezte, hogy ez személy szerint neki szól, és felkiáltott: „Ez az, amit keresek!” – és azonnal szó szerint elkezdte megvalósítani a hallottakat: mezítláb, kötéllel a derekán, szürkésbarna „ruhában” vándorolt a vidéken, és prédikált, gyógyított, halottat támasztott fel, és ördögöket űzött.

Eredetisége és hite ellenállhatatlan erővel vonzotta az embereket. Hamarosan mások is csatlakoztak hozzá, köztük elsőként Quintavellei Bernát és Canthani Péter. Ferenc azonban nem mert a saját elgondolása szerint életszabályt adni, mert „olyan nehéz dolog ez, hogy meg kell róla kérdeznünk az Úr Jézus Krisztust!” – mondta. Ezért valamennyien a Szent Miklós-templomba mentek, ahol az oltáron ki volt téve az evangéliumos könyv, hogy bárki olvashassa. Bízván abban, hogy Isten így hozza tudomásukra akaratát, Ferenc találomra felütötte a könyvet, és erre a helyre talált: „Ha tökéletes akarsz lenni, menj, add el amid van, és oszd szét a szegények között!” (Mt 19,12). Akkor felkiáltott: „Testvérek! Ez a mi életünk! Ez a mi regulánk! Menjetek hát, és tegyétek meg, amit hallottatok!” Ez 1209. április 15-én történt. Ez a nap a ferences rend születésnapja.

Az első ferencesek igen szigorú életmódot folytattak. Gyakran nélkülözték a legszükségesebb dolgokat is, s csúfolták és bántalmazták őket. Ezeket a bűnbánókat elsősorban a saját rokonsága üldözte, de ők „nem nehezteltek érte, és nem mondtak átkot azokra, akik rosszat tettek velük”.

Az „assisi bűnbánók” végtelen türelme hamarosan felkeltette az emberek figyelmét. Azt látták ugyanis, hogy soha egyetlen fillért nem fogadnak el, vidámak, és egymással szemben nagyon figyelmesek a szeretetben. Ez mindenkit megragadott. Voltak olyanok, akik megdöbbenő, nyilvános bűnvallomást tettek, majd elajándékozták a vagyonukat és

csatlakoztak Ferenchez. A testvérek száma bámulatos gyorsasággal gyarapodott: Néhány év múlva a pütkösdi káptalanra már ötezer testvér gyűlt össze.

Ferenc ekkor elérkezettnek látta az időt, hogy pápai jóváhagyást kérjen közössége számára. Akkor még nem volt kánonjogi előírás a szerzetesrendek alapításáról, ezt csak az I. lateráni zsinat rendelte el 1215-ben, Ferenc azonban érezte szívében az indítást, hogy ügyében az Egyház jóváhagyását kell kérnie.

Útnak is indult tizenkét testvérrel, és Rómába mentek. Az assisi püspök, aki akkor éppen Rómában tartózkodott, elcsodálkozott rajtuk, és félni kezdett, hogy elhagyják az ő püspöksége területét. Mikor aggodalma eloszlott, bemutatta Ferencet Colonna bíborosnak. A bíboros elvitte őt III. Ince pápához, és ezekkel a szavakkal mutatta be: „Úgy hiszem, ő az, aki által az Úr az Egyház hitét az egész világon meg akarja újítani.” A pápa barátságosan fogadta a testvéreket, de úgy vélte: „Túlságosan szigorúnak és keménynek látszik az életetek. S ha nem is kételkedünk a bennetek izzó lelkesedésben, azokra is gondolnunk kell, akik majd később fognak téged követni.” Ferenc azonban oly lángoló buzgósággal képviselte az ügyet, hogy az egyik bíboros ilyen nyilatkozatra fakadt: „Ez az ember csak azt akarja hogy engedjük az evangélium szerint élni! Ha mi most úgy határoznánk, hogy ez felülmúlja az ember képességeit, alapjában kétségbe vonnánk, hogy az evangélium követhető. Ezzel pedig magára Krisztusra hoznánk szegényt!” Akkor III. Ince átölelte Ferencet, megáldotta őt társaival együtt és engedélyt adott nekik a prédikálásra. Ferenc pedig tiszteletet és engedelmisséget fogadott a pápának, és valamennyien felvették a tonzúrát.

Abban a pillanatban, amikor a szegény Assisi Ferenc és az egész világ felett uralkodó pápa találkozott, két véglet képviselői néztek egymásra, akik azonban a szívük mélyén összetartoztak. A felülről lefelé kezdeményező és az alulról felfelé bontakozó megújulás képviselői voltak ők, és egyesültek a közös műben: az Egyház megújításában. Mind a nép köréből való Ferenc, mind a trón magasán álló pápa látták az Egyház szomorú bajait, és segíteni akartak. Csak amíg Ince pápa minden baj forrásának a klérust, a papságot és a szerzeteseket látta, addig Ferenc így beszélt: „Először az egyházfőket akarom megújítani alázatosságban és istenfélelemben”.

A Porciunkula-kápolna mellett alakult a ferences rend anyakolostora, ahová később évente általános káptalanra gyűltek össze a testvérek. A kápolna körül gallyakból építették a kunyhóikat; egy megmunkált gerenda már fényűzésnek számított. Mindenütt az igazi szegénység uralkodott. A szegénységet Ferenc annyira fontosnak tartotta, hogy úgy tekintette, mint „Krisztus menyasszonyát”. A legfontosabbat látta benne, de nem úgy, mint kora tévtanítói, akik a birtokos Egyház ellen lázadtak, vagy erényt csináltak a nyomorúságból, hanem „nincstelenül akarta követni a nincstelen Krisztust, a megfeszítettet”. Ezért figyelmeztette testvéreit, hogy „semmiképpen ne fogadjanak el pénzt” és „ne legyen tulajdonuk, hanem mint zarándokok és idegenek, akik ebben a világban szegényen és alázatosan szolgálják az Urat, járjanak alamizsna után, és ne szégyelljék magukat, hiszen az Úr maga is szegénnyé lett értünk”.

Bizonyos idő múltán a testvérek száma olyan nagy lett, hogy már nem alapozhattak pusztán az alamizsnára. Már csak azért sem, mert Ferenc szükségesnek tartotta a munkát. Végrendeletében is ezt írta: „Két kezemmel dolgoztam, és folytatni akarom, és megparancsolom a többi testvérnek is, hogy dolgozzanak, valami tisztességes mesterséget folytassanak.” És a testvérek dolgoztak is mint cselédek, kézművesek, betegápolók a leprások házaiban, vagy parasztoknak segítettek a mezei munkában. Egyed testvér például soha meg nem evett olyasmit, amit két kezével meg nem szolgált.

A legfontosabb feladatként azonban Ferenc a prédikálást bízta a testvérekre. Ebben ő maga járt elől jó példával. Teológiát soha nem tanult, ezért nem a tudós fölényével beszélt, hanem a szívéből áradt a szó. Tanítványainak a lelkére kötötte: „Először belül kell felhevülnie a prédikátornak, különben csak hidegen csengő szavakat fog kimondani.”

Beszédeivel téríteni akart: „Bándd meg a bűneidet, add vissza az idegen javakat, és engesztelődj meg felebarátaiddal!” Megtiltotta a rágalalmazást, ha kellett erős kifejezéseket is használt, és mindig bátran kimondta az igazságot. De a többi középkori vándorprédikátortól eltérően mindig tartózkodott a gyalázkodó és gyűlölködő kifejezésektől, és soha senkit nem támadott: „Mi arra hívtunk, hogy a sebesülteket gyógyítsuk!”

Feladatának tekintette, hogy testvéreivel együtt Jézus életét jelenítsék meg az emberek között, ezért szó szerint vette az evangéliumot. A ferences testvérek mindenkit Krisztus békéjével köszöntöttek: „Békesség e háznak!” (Mt 10,12). Mivel pedig az evangéliumban ez áll: „Egyétek, amit elétek tesznek” (Lk 10,8), a rendalapítók közül Ferenc elsőként engedte meg, hogy a testvérek bármilyen ételt ehetnek. Mivel ez is írva van: „Mindannak, aki kér tőled, adj” (Lk 6,30), Ferenc odaadta a köpenyét, a ruháját, sőt az evangéliumos könyvet is, ha ezzel segíteni tudott a szegényeken.

Ez az evangéliumhoz való közelség a magyarázat rendíthetetlen derűjére. Öröme újra meg újra dalban tört ki és átragadt a környezetére is. „Testvérek! Mi egyéb vagyunk mi, mint Isten dalnokai és muzikusai, akik lelki örömmel akarják megtölteni a szíveket!” De ez a vidámság nagyon fegyelmezett derű volt: Ferenc irtózott a hangos nevetéstől és a hiábavaló beszédétől. Ezzel szemben a források gyakran beszélnek arról, hogy sírt. A szíve mélyéig ható fájdalom fogta el, valahányszor Krisztus szenvedéséről elmélkedett. Közben pedig kegyetlen ördögi támadások is kínozták.

Miként Krisztus isteni szeretetébe fogadta az egész teremtett természetet, úgy Ferencet is bensőséges kapcsolat fűzte a természethez, de minden romantika nélkül. Ezért átkot mondott egy vörösbegyre, mikor az elette a gyengébb madarak elől a szemet, és nem kedvelte a hangyákat, mert azok gyűjtenek maguknak. Különösen azokat a teremtményeket szerette, amelyekben Isten vagy a ferences rend képmását látta, például a búbospacsirtát, a bárányt vagy a Napot. Baráti módon tudott szólni az állatokhoz, mintha az egész teremtés paradicsomi állapotából mutatott volna meg valamit.

Mondják Ferencről, hogy seprűt hordott magánál, s ha egy templomot piszkos állapotban talált, kitakarította. Ő, a laikus lépett közbe ott, ahol a papok hanyagok voltak, de övéit állandóan arra intette, hogy különösen tiszteljék a papságot. „A lelkek üdvössége érdekében adattunk mi a papok mellé segítségül, hogy ahol ők nem elegendők, ott mi segítsünk. Ezt azonban könnyebben megtesszük, ha békességben vagyunk velük, mint ha vitatkozunk. Ha a béke fiai lesztek, megnyeritek Istennek a papságot és a híveket egyaránt. Takarjátok el a papok hibáit, pótoljátok a fogyatékságaikat, viseljétek el számtalan tökéletlenségüket!”

A ferences szellem a nőket is magával ragadta, miután Assisi Klára, Ferenc első leánytanítványa megalapította a második rend anyakolostorát. Sőt, házasemberek is indítást kaptak arra, hogy a világban Ferenc irányítása mellett éljenek. Az ő számukra alapította Ferenc a Harmadik rendet, s megérte azt is, hogy rendjei terjedni kezdtek Itália határain túl.

Mivel Ferenc tekintélyét mindenki elismerte, békét tudott közvetíteni a sokféle háborútól gyötört világban. Így 1210-ben Assisiben az addig viszálykodó ellenfelek, Guido püspök és a város vezetői az ő hatására „örök békeszerződést” kötöttek egymással; Sziénában hallgattak egyetértésre buzdító szavára; Arezzóban megakadályozta a polgárháborút. A rendet azonban soha nem úgy akarta helyreállítani, hogy egy korábbi állapotot változatlanul visszaállít, hanem mindig valami jobb felé mozdította az ügyeket.

Így a keresztes hadjáratoknak is véget akart vetni, és az iszlámot nem karddal, hanem prédikációval akarta megtéríteni. Kétszer is tengerre szállt ennek érdekében, de félúton mindkét alkalommal vissza kellett fordulnia. 1219-ben végre sikerült eljutnia a szaracénok közé. Egyiptomban átélte a keresztes hadak vereségét a Nílus menti Damiette erődítménynél, de a veszedelmes helyzet ellenére a szultán színe elé is eljutott. A szultán megcsodálta ezt a rendkívüli embert, meghallgatta a prédikációját, de a megtérésre nem volt hajlandó.

Természetesen Ferenc sem kerülhette el az összeütközéseket, és ebben is hasonlónak vált a szenvedő Krisztushoz. A rend protektora, Hugó bíboros értesítette Ferencet: „A római kúriában sok prelátus van, akiknek a rend az útjában áll”. Ennél azonban nagyobb bajt jelentett az, hogy magán a renden belül támadtak feszültségek: a hatalmasra felduzzadt közösség pontosan megfogalmazott, írott regulát igényelt; a rend teológusai is szót kértek, és Bolognában tanulmányi házat alapították; végül olyanok is voltak, akik számára megvalósíthatatlannak tűnt Ferenc szegénysége. Ő minderről Palesztinában értesült, és gyorsan, súlyos gondok közepette visszatért Itáliába.

Az 1220. évi pünkösdi káptalanon kezdődött meg a harc a rend belső egységének megőrzéséért. Csak a kisebbség tartott Ferencel! Ekkor nagy fájdalommal eltelve így kiáltott az egybegyűltekhez: „Testvéreim! Testvéreim! Az Úr engem az egyszerűség és az alázat útjára hívott meg, és igazán ezt az utat mutatta meg nekem és mindazoknak, akik hisznek nekem és követni akarnak. Ezért én nem akarom, hogy bármilyen regulát emlegessetek, akár Szent Benedekét, Szent Ágostonét vagy Szent Bernátét vagy bárki másét azon kívül, amelyet az Úr kegyelmesen megmutatott és nekem ajándékozott. De a saját bölcsességeitek és tudományotok által Isten meg fog benneteket semmisíteni!”

Ez mindannyiukat megrendítette, mert olyan ember szavát hallották, aki nem emberi okosságra épített, hanem feltételek nélkül ráhagyatkozott Isten szavára. A többség mégsem volt képes a követésére, ezért Ferenc még ebben az évben lemondott a rend vezetéséről. Ekkor a legkegyetlenebb belső konfliktust élte át, ami csak létezhet: két parancs között feszítettetett meg. Az egyik volt Isten hangja, a másik a szent Egyház szava. És ő mindkettőt követni akarta! Ebben a helyzetben mutatkozott meg hősi nagysága, és nem hagyta el az Egyházat akkor sem, amikor látnia kellett saját ideáljának elhalványulását. Visszavonult tehát az Alverna-hegyre. Ott a Szent Kereszt felmagasztalásának napján megjelent előtte egy angyal, és utána Ferenc testén láthatóvá váltak Krisztus sebei, a stigmák. Testben megtörtén érkezett vissza Assisibe. Súlyos gyomor és májbántalmaktól szenvedett, a lábai megdagadtak, a szeme is felmondta a szolgálatot. Jöttek az orvosok, de ahelyett, hogy meggyógyították volna, csak növelték a kínjait: izzó vassal égették a halántékát, fölszúrták a fülét. Éjszaka álmatlanul feküdt sárkunyhójában, vak volt, vérzett, és láztól reszkető testén patkányok szaladgáltak. Ám a következő reggelen vidám lélekkel énekelte az Istent és a teremtést dicsérő Naphimnuszt. Mikor megtudta, hogy az orvosok véleménye szerint október elején meg fog halni, így kiáltott: „Isten hozott, halál testvér!” 1226. október 3-án megáldotta testvéreit, felolvastatta Jézus búcsúbeszédét, és még egyszer átnyújtott a jelenlévőknek egy-egy falat kenyeret. Majd megkérte őket, hogy vetkőztessék le, és fektessék le a puszta földre; azt akarta, hogy a végső szegénység legyen a halotti ruhája. Énekelve adta vissza lelkét az Úrnak.

Az Egyház és a világ együtt térdelt a ravatala mellett. 1228. július 16-án Hugó bíboros, aki közben IX. Gergely néven pápa lett, szentté avatta nagy barátját. Ünnepe azonnal felvették a római naptárba, október 4-i dátummal.

*

A szent szegénység trubadúrjáról nemcsak első társaitól, hanem a későbbi időkben is maradtak ránk színes feljegyzések, melyekből felragyog előttünk ennek a nem mindennapi szentnek az arca.

Celanói Tamás szent lelkesedéssel így ír: „A világ megöregedett, arca ráncos és bibircsókossá lett a sok bűntől; a szerzetesrendek letértek az apostolok nyomáról, a bűnök éjszakája a legsötétebb órához érkezett. És íme, hirtelen feltűnt egy új ember a földön. Életre szólított egy új társaságot, és a népek ámulatva látták, hogy visszatérnek az apostoli idők jelei, és az ősegyház már rég eltemetettnek vélt tökéletessége újjáéledt!”

Ferenc a huszadik éve körül járt, amikor Assisi és Perugia háborúja egy véres csatában a perugiaiak győzelmével végződött. Az assisi foglyokat, köztük Ferencet is Perugiába vitték, s

míg a többiek rémülettel várták a jövőt, Ferenc vidám volt. Azt mondták neki: „Elment az eszed, hogy ebben a fogságban van kedved vidámkodni? Ő azonban sejtve a jövőt, öntudatosan válaszolt: „Tudjátok, miért vagyok ilyen vidám? Mert látom a napot, amelyen az egész világ meghajlik előttem!”

Nem sokkal később lovagként kelt útra Dél-Itália felé. Útja közben álmot látott: látta atyja házát, amely olyan volt, mint egy vár fegyverraktára: tele pajzsokkal, kardokkal és hadi felszerelésekkel. Egy hang így szólt hozzá: „Ferenc, mindez a tiéd és társaidé!” Ő azt hitte, hogy ez hadvezéri jövőt jelent. Am a következő éjszakán ismét megszólalt a hang, és ezt mondta: „Ferenc! Térj haza! Ott majd megtudod, mit kell tenned, mert a látottakat másként kell értened!” Mikor megvirradt, Ferenc megfordította a lovát, és hazatért.

Otthon újra dorbézoló barátai társaságában találta magát. Egy dárídó után nótázva vonultak végig az utcán, és Ferenc is tagja volt e menetnek, „kezében bottal, amely a vezérségét volt hivatva jelezni”. Egyszer csak leszakadt a daloló csapattól, kicsit visszament az úton, és megállt az utca közepén. „A hölgyre gondol, akit feleségül akar venni!” – kiáltotta egyik cimborája, és hívta vissza a többieket köréje. „Igen – válaszolta Ferenc –, egy hölgyre gondolok, aki nemesebb, szebb és gazdagabb mindazoknál, akiket ti valaha is láttatok!” Harsány kacagás volt a felelet, mert a többiek nem is sejtették, hogy Isten mit művel majd Ferencel. „Az ő menyasszonya az Isten tiszteletéért égő élet volt, amelynek egészen át akarta adni magát, amely a szegénység által nemesebb, szebb és gazdagabb, mint bármi más.”

A fiatalúr ezután lóháton kezdte járni a vidéket. Egyszer csak a lova visszahőkölt az úton előtte fekvő emberroncsból, aki a közeli leprás-házban lakott. Ferenc már menekülni akart, amikor erőt tudott venni magán, leugrott a lóról, átölelte ezt a szerencsétlent, és megcsókolta. Ezután gyakran fölkereste a leprások házát, és szolgált a betegeknek: mosdatta őket.

Egy nap eljutott a félig összedőlt San Damiano-templomhoz. Bement imádkozni, s miközben a feszület előtt térdelt, hirtelen hangot hallott a keresztről, mely ezt mondta neki: „Ferenc, menj és építsd fel újra egyházamat, mert mint látod, majdnem összedől!” Ferenc még nem értette e szavak mélyebb értelmét, ezért úgy engedelmeskedett, ahogy jónak gondolta. Ment, eladott néhány vég posztót, eladta a lovát is, és az árát elhozta a templom papjának, hogy állíttassa helyre belőle az épületet. Ő maga is ott akart maradni a templom szolgálatára, de a pap visszautasította a pénzt. Ekkor Ferenc az erszényt betette az egyik ablakmélyedésbe – és többé nem ment haza.

A szülővárosában való koldulás azonban igen nehezebbre esett. Egyszer elindult, hogy a San Damiano-templom feszülete előtt égő örökmécshez olajat kolduljon. Belépett az egyik ház kapuján, és az udvaron ott látta egykori barátai csapatát. Erre cserbenhagyta a bátorsága, és kifordult az udvarból, hogy továbbmenjen. Aztán mégis visszafordult, odament a barátaihoz, megvallotta előttük a gyávaságát, és olajat kért – de a kérést franciául fogalmazta meg! Anyanyelve is cserben hagyta, annak jeléül, hogy micsoda küzdelmébe került ez a koldulás.

A legenda elbeszéli, hogy III. Ince pápa ebben az időben álmot látott: látta, hogy a lateráni bazilika összedőlni készül, de egy jelentéktelen kis szerzetes a templom mellé áll, s miközben ő maga egyre nagyobb lesz, a vállával megtámasztja az épületet. Néhány nappal később megjelent Ferenc a társaival a pápa előtt. Ekkor hangzott el a felismerés: „Valóban ez az a szerzetes, aki Isten Egyházát megtámasztotta, és megmentette a pusztulástól!”

Mikor a testvérek a Porciunkula-kápolna körül felépítették első kunyhóikat és elkezdték szeretetteljes közösségi életüket, az egyik jámbor léleknek látomása volt: úgy látta, hogy az egész emberiség ott áll a kápolna körül, de mindenki vak volt. Égre tárt karokkal esedeztek világosságért. Akkor a magasságból nagy fényesség ragyogott fel, betöltötte az egész vidéket és visszaadta a látást a vakoknak. Amikor később a pünkösdi káptalanon az összes testvér megjelent, e látomás beteljesülésének képét mutatták.

Spalatói Tamás így emlékezik vissza a szentre: „Amikor Bolognában tanultam, láttam Ferencet prédikálni a városháza előtti téren. Összegyűlt csaknem az egész város. Olyan jól és okosan beszélt, hogy a professzorok elámultak ennek a műveletlen embernek a bölcsességén. Közben pedig úgy tűnt, hogy nem is prédikál, hanem beszélget a tömeggel. Az öltözéke szegényes volt, a megjelenése sem volt különösebben vonzó, arca sem volt szép, Isten azonban csodálatos erőt kölcsönzött a szavainak. Az emberek olyan nagy tisztelettel voltak iránta, hogy valamennyien a közelébe akartak férkőzni, hogy legalább a ruhája szegélyét érinthessék.”

Ferenc és társai számára Krisztus követésében perdöntő fontosságú volt a szegénység, amelyet életükben nagyon következetesen meg is valósítottak. Ezt az eszmét a pápa előtt is szent hévvel védte meg Ferenc. Mikor pedig az assisi püspök, Guido jó szándékúan figyelmeztette, hogy a testvéreknek mégiscsak kellene rendelkezniük valami vagyonnal, Ferenc így válaszolt: „Uram, ha nekünk volna vagyonunk, akkor fegyverekre is szükségünk volna, hogy a tulajdonukat megvédjük. Hiszen a birtokolt javakból születnek a tulajdonviták és a pereskedések, amelyek miatt Isten és a felebaráti szeretet oly sokszor hajótörést szenved. Ezért ebben a világban mi egyáltalán semmit nem akarunk birtokolni.” E nyilatkozatával Ferenc nemcsak az Egyház egyik általános bajára tapintott rá, hanem magát a püspököt is szíven találta, akinek az egyik bencés apátsággal éppen birtokpere volt folyamatban.

Ferencel jó barátságban volt Hugó ostiai bíboros, de igen megütözt, amikor Ferenc egy napon közölte vele, hogy prédikálni szeretne III. Honorius pápa és a bíborosi testület színe előtt. Hugó, ismervén védence kendőzetlen egyenességét, „aggódott csupasz egyszerűsége miatt”. Éppen ezért megíratott és betanított vele egy beszédet, hogy elejét vegye Ferenc lelkesedése váratlan túlkapásainak. Ferenc meg is tanulta a beszédet, de amikor ott állt a pápa előtt, teljesen megfélemedezett a tanultakról és prédikálni kezdett a szívéből. Miközben a prelátusok jogtalan követeléseiről és rossz példájáról szólt, Hugó bíboros legszívesebben a padló alá bújt volna. „Ferenc azonban olyan hévvel beszélt, hogy a lelkesedéstől nem tudta magát féken tartani, s míg a szája beszélt, a lába olyan gyorsan járt, mintha táncolna.” Valamennyi hallgatója megdöbben és elcsodálkozott a prédikátor bátorságán.

A szent sok békeszerzésének egyik különleges esete ránk maradt egy legendában, a gubbioi farkas történetében: Gubbio környékén egy rendkívül vad farkas garázdálkodott – mondja a legenda, és megértéséhez tudnunk kell, hogy a farkas akkoriban a rablólovagok jelképe volt. Kegyetlenül pusztított, széttépett állatokat és embereket egyaránt, és az egész vidék rettegett tőle. Az emberek csak fegyveresen merték elhagyni a várost, és semmi módon nem tudtak a fenevadtól megszabadulni. Akkor jött Ferenc, és minden figyelmeztetés ellenére odament a vadállathoz és így beszélt hozzá: „Igen nagy bajokat okoztál, megérdemelnéd, hogy úgy bánjanak el veled mint a gonosztevőkkel, azaz kivégezzenek. Ellenségeddé tetted az egész várost. Én azonban szeretnék békét kötni közted és köztük.” Akkor a rettenetes vadállat magába szállt, követte Ferencet, és bement vele együtt a városba. Ott a piacon, az egész nép jelenlétében ünnepélyesen megkötötték a békét.

Arról is maradtak fenn történetek, hogy Ferenc mennyire szerette és milyen egyéni módon élte meg a keresztény szabadságot. Amikor IV. Ottó német császár Rivortortónál átvonult Umbrián pompás kíséretével, Ferenc nem akart a többiekkel együtt csodálkozó sorfalat állni a császárnak, sőt a többi testvérnek is megtiltotta, hogy odamenjenek básméskodni. Csak néhány testvért küldött el azzal a paranccsal, hogy lépjenek a császár elé és emlékeztessék a földi dicsőség mulandóságára.

Egy alkalommal meglátogatta Ferencet egy gazdag római hölgy, Settesoli Jacoba, akit a szent különösen kedvelt. Kíséretével együtt a kolostor elé lovagolt, amelyben Ferenc betegen feküdt, és beküldött neki egy süteményt, amiről tudta, hogy mennyire szereti. Akkor Ferenc

így kiáltott: „Nyissátok ki az ajtót – különben nők a kolostorba be nem teheték a lábukat! –, mert Jacoba testvérre az asszonyok ellen hozott törvény nem vonatkozik!”

Tapintatos felebaráti szeretete a törvény betűje felett állt. Mikor egyszer nagybőjt idején az éjszaka közepén az egyik testvér fölajdult, hogy meghal az éhségtől, Ferenc fölkel és adott neki enni. De hogy ne kelljen szegyenkeznie, ő maga is vele evett. Máskor jót akart tenni egy testvérral, ezért a szőlőben, amely mellett elhaladtak, kikeresett egy szép tőkét, amelyen különösen nagy, érett fürtök voltak, leült a tőke alá vele együtt és közösen ették a szőlőt.

De amikor az eszményről volt szó, Ferenc nagyon szigorú volt. Az egyik testvér például megfélekedezett magáról, és pénzt fogadott el – amit Ferenc csak „szamárganéjnak” tartott –, ezért a szájában tartva kellett a trágyadombra vinnie. Kezdetben ugyanis csak természetbeni adományokat fogadtak el a ferencesek, pénzt nem.

Ugyanígy Ferenc tökéletes engedelmisséget követelt. Rufinus testvér – aki korábban igen tekintélyes assisi polgár volt – csak kellenlően ment a városba prédikálni, és különböző kifogásokat keresett, hogy kibújjon a feladat alól. „Mindezek ellenére Rufinus testvér elmegy, és templomban fog prédikálni – döntött Ferenc –, mégpedig kámzsa nélkül, csak nadrágban!” De ő maga is ugyanígy nekivetkőzött és követte Rufinust, hogy a tömeg gúnyolódása őt is érje.

Az alázatosságban azonban nem lehetett túlszárnyalni. Betegségében egyszer evett egy keveset egy sült csirkéből. Gyógyulása után eljött Assisibe és a kíséretében lévő testvérek megparancsolta, hogy kössön kötelet a nyakába, annál fogva vezesse őt, és közben hangosan kiáltozza: „Nézzétek a csalót! Titokban csirkehúst evett, anélkül, hogy tudtátok volna!”

Ferenc nem volt tudós, számára sokkal fontosabb volt az evangélium szerinti élet, mint az olvasás, ezért minden tétovázás nélkül odaadta a testvérek birtokában lévő egyetlen Szentírást egy szegény asszonynak azzal a meghagyással, hogy adja el és az árán vegyen magának kenyeret. S bár ő maga nem olvasta a Szentírást, annak szellemét annyira magában hordozta, mint kevesen mások. Művelt teológusok csodálkoztak el a szentírásmagyarázatain, és egy domonkos teológus így nyilatkozott róla: „Ennek az embernek a teológiája tisztaságával és emelkedettségével a sas szárnyalásához hasonlít, amihez mérten a mi tudományunk hason csúszik a földön.”

Mivel Ferenc a tapasztalataiból és a valóságban élt, Greccióban karácsonyra felépítette a betlehemi istállót, ökröt és szamarat állított bele, pásztorokat és zenészeket hozott, mert a maga tárgyi valóságában akarta látni és láttatni a betlehemi barlangot.

Mivel a házak és a tanulmányi intézetek tulajdonjog tárgyát képezték és helyhez kötötték a rendtagokat, megparancsolta a testvéreknek, hogy hagyják el bolognai tanulmányi házukat. Mikor pedig az assisiek Ferenc távollétében a Porciunkula körüli kunyhók helyére kőházat emeltek a testvéreknek, Ferenc hazatérése után haragosan mászott fel a tetőre, leszórta a cserepeket és kezdte bontani a gerendákat. Kiabált a testvéreknek, hogy tüntessék el ezt a „szegénység elleni szörnyűséget”. És alapjáig lerombolta volna a házat, ha katonák meg nem fogják és tudomására nem hozzák, hogy a ház nem a testvéreké, hanem a város tulajdona.

Mint egy ártatlan gyermek, teljesen közvetlen és bizalmas kapcsolatban állt a természettel, és nem engedte, hogy a teremtményeket, „Isten gyermekeit” bárki is bántalmazza. Betegsége idején egyik barátjától kapott egy fácánt, és a „fácán testvért” nem volt szabad levágni. Máskor egy kis kakas menekült hozzá, és Ferenc úgy gondozta, mint anya a gyermekét. Ismét máskor egy hálóba került halat szabadított meg és bocsátott útjára.

Tiszta lelkében háborítatlan öröm lakozott. A tökéletes öröm titkáról így tanította a testvéreket, amikor egy téli reggelen úton voltak Porciunkula felé: „A testvérek jó példája, a csodatevő erő, a betegek gyógyítása és a halottak feltámasztása – nagy dolgok ezek, Leó testvér! De mindennél több a tökéletes öröm. Nem található az sem a tudományban, sem a nyelvek adományában, sem a nagy prédikálótételességben, és mégis az egész világot meg lehet

vele téríteni. S ha mi most megérkezünk a Porciunkulához, és várnunk kell a kapu előtt az esőben és a hidegben, mert a kapus megvárakoztatja a hívatlan vendégeket, és mi ezt türelemmel elviseljük – ó, Leó testvér, írjad csak –, ebben áll a tökéletes öröm! És ha a további zörgetésünkre a kapus furkósbottal kirohan, megragadja a kapucninkat, a földre ránt, és a hóban tetőtől talpig jól elver minket, ha mi ezt is türelemmel és Krisztus szenvedésére gondolva zokszó nélkül el tudnánk viselni – írjad csak, Leó testvér –, ebben áll a tökéletes öröm!”

*

**Istenünk,
ki Szent Ferencnek megadtad,
hogy a szegénységben és az alázatosságban
hasonlóvá váljék Krisztushoz,
engedd, kérünk,
hogy az ő nyomdokain haladva követhessük Fiadat,
és örvendező szeretettel egyesülhessünk Veled!**

6. Karthauzi Szent Brúnó

*Köln, 1030 körül

†S. Maria della Torre (Dél-Itália), 1101. október 6.

Brúnó családjáról csak annyit tudunk, hogy az alsó-rajnai tartomány nemességéhez tartozott. A késői hagyomány – alaptalanul – a Hartenfaust családból származtatta. Egy testvéréről biztosan tudunk, de ezenkívül a gyermekkoráról semmi adatunk nincsen. Egy 12. századi krónika annyit mond, hogy Brúnó alapos műveltségre tett szert a vallásos és a világi irodalomban.

A kölni Szent Kunibertről nevezett káptalani iskolában kezdett tanulni, majd hamarosan átkerült Reimsbe, és ott fejezte be tanulmányait. Korán elkezdett készülni a papságra. Felszentelése után a reimsi katedrális kanonokja és a káptalani iskola tanára lett. 1056-ban átvette Harimanntól az akkor már híressé vált iskola vezetését, 1075-ben pedig az érsek kancellárrá nevezte ki.

Brúnót mint tanárt nagyon szerették, sereglettek köréje a tanítványok, köztük a későbbi II. Orbán pápa is. Rendszeresen megünnepelték előadásai után. Őt azonban sem fényes állása, sem a szellemi élet örömei nem elégítették ki. Ez nyilvánult meg abban is, hogy VII. Gergely pápa oldalán harcba szállt a simónia és a papság erkölcsi romlása ellen.

Manassesz, a reimsi érsek a kifogásolható főpapok közé tartozott. Amikor megkezdte működését, mindenkit reményeket keltett, de csakhamar kimutatta a foga fehérjét: a szerzetesek és a kanonokok kárára visszaélt püspöki hatalmával. Különösen nagy botrányt okozott azzal, hogy tréfát üzött a szentmiséből és a pápából. Amikor végre hosszas huzavona után felkínálta Brúnónak a püspökséget, ő nem fogadta el.

Ennek a mélyebb magyarázata az, hogy az érsekkel folyó vita tetőpontján Brúnó fogadalmat tett, hogy elhagyja a világot, és a szegény Krisztust fogja követni. A latin egyházban a „Krisztus szegényei” elnevezés megszámlálhatatlan remete és remetecsoport megjelölésére szolgált. Ezek a remeték visszavonultak a világtól, rendszerint erdőbe, és ott magányban, vezeklésben és szegénységben éltek. Brúnó is erre készült. Először a káptalanból kísérelt meg társakat hívni magával, de mikor látta, hogy kanonoktársai nem értik, 1081-ben vagy 1082-ben egyedül indult útnak.

Először a langres-i egyházmegyében lévő Séche-Fontain-ba ment egy erdőbe. Kis remetesége, amelyet magának felépített, mindössze két mérföld távolságban volt a molesmes-i kolostortól, s ez lehetővé tette számára, hogy az apáttal, Róberttel találkozzék. Ez a Róbert apát volt a ciszterciek alapítója. Brúnó azonban a remeteségre érzett hivatást, ami lényegesen különbözik a kolostorok közösségi életétől.

1084 tavaszán továbbvándorolt, és Chartreuse erdejében úgy döntött, hogy véglegesen megtelepszik. Ekkor azonban már hat társ volt mellette: négy pap és két laikus testvér. A hely, ahol megtelepedtek, egy 1175 méter magasságban fekvő, hideg és nedves éghajlatú völgy volt, amelyet magas, zordon hegyek vesznek körül. A karthauziak – nevüket éppen Chartreuse-ről vették – hat évig éltek itt a csendes magányban, elrejtve a világ elől, anélkül, hogy regula szabályozta volna az életüket. Brúnó semmi mást nem kívánt meg a társaktól, csak a helyben maradásra vonatkozó fogadalmat. Nem is gondolt arra, hogy szerzetesrendet alapítson. Azt tekintette fontosnak, hogy a nagy szent remeték hagyományát folytassák, s jóllehet egymás közelében éltek, közös épületük, kolostoruk is volt, életmódjuk mégis lényegesen különbözött a fonte-avellanói vagy kamalduli, s még inkább a bencés kolostorok életformájától.

1090-ben azonban véget ért a remeték zavartalan élete: Brúnó egykori tanítványa, aki II. Orbán néven pápa lett, magához hívta egykori mesterét. Azt kívánta, hogy tanácsadóként

álljon mellette, Brúnó pedig késlekedés nélkül útnak indult Itáliába. Társait ott hagyta Chartreuse-ben, és a toszkánai Landuin magisztert jelölte ki vezetőül.

A remeteség szeretetét magával vitte, ezért Rómában rövidesen könyörögni kezdett a pápának, hogy engedje vissza őt Chartreuse-be, vagy legalább arra nyújtson lehetőséget, hogy Rómában remeteséget alapítson. A pápa megértette mesterének és tanácsadójának szíve vágyát, ezért rendelkezésére bocsátotta a város egy csendes területét, Diocletianus egykori termáit (ma ezen a helyen áll a Termini pályaudvar mellett a Santa Maria degli Angeli-bazilika), ahol Brúnó megkísérelte a pápa közelségében a remeteéletet. Mielőtt azonban kiderülhetett volna, hogy az Egyház központja közvetlen szomszédságában van-e lehetőség a remeteségre, a pápával együtt menekülnie kellett dél felé, mert az ellenpápa hívei az életüket veszélyeztették.

Dél-Itália akkor normann fennhatóság alatt állt. A pápa pedig abban a hiszemben, hogy ezzel kedvében jár Brúnónak, és általa meg tudja erősíteni a görög befolyás alatt álló Calabriában a latin hatást, a reggiói káptalannal megválasztatta püspököket. Brúnó ezúttal is visszautasította a püspökséget, azzal a megindoklással, hogy adottságai és hivatása nem az egyházkormányzatra, hanem a remeteségre szólnak. Ismét kérlelni kezdte a pápát, hogy engedje el a hegyek közé remetének. Most engedélyt kapott a távozásra, és a squillacei egyházmegye területén Rogerius normann gróf segítségével megépítette a Santa Maria della Torre nevű karthauzi remeteséget.

Tíz évvel később itt halt meg. 1193-ban, mikor e remeteséget feloszlatták, a nem messze lévő, s ugyancsak Brúnó által alapított Szent István-kolostor templomába szállították át a testét. Nem sok írás maradt ránk: két levele és egy zsoltármagyarázat, de e kevés írásból, s a már említett 12. századi krónikából és a kortársak tanúságaiból egyre inkább látszik, hogy korának egyik legjelentősebb személyisége és szentje volt. Ez az „igen mély szívű ember”, ahogy egy karthauzi, Guigo jellemezte, korának legmagasabb szintű műveltségének birtokában, ha kellett, tudott cselekedni, ám a szemlélődő életet mindennél többre tartotta. Ünnepe október 6-i dátummal 1623-ban vették fel a római naptárba.

*

A legenda szerint Brúnót a következő megrázó esemény indította el azon az úton, amely a karthauzi remeteségig vitte:

Reimsben meghalt az egyik híres főiskolai tanár. A dómban ravatalozták fel, s a hívők sokasága és a papság három napon át folyamatosan zarándokolt a holttesthez, hogy búcsút vegyen a híres mestertől. Brúnó is elment a tanítványaival, hogy lerója tiszteletét a kolléga előtt.

A halotti zsolozsmát énekelték, és amikor felhangzott ez a sor: „Responde mihi – válaszolj nekem”, a halott felült a ravatalon, és rémülettel kiáltott fel: „Hívnak az igazságos bíró, Isten elé!” –, majd élettelenül visszahanyatlott. A jelenlevő sokaság halálra váltan rebbent szét, és szaladt ki a templomból. A következő napon ismét imádkozták a zsolozsmát, és a mondott sornál a halott újra felült, és iszonyatos hangon kiáltotta: „Elítéltek Isten igazságos bíróságán!” A templomban lévők megint futásban kerestek menedéket. A harmadik napon ugyanez megismétlődött, de akkor a halott teljes kétségbeeséssel ordította: „Kárhözatra ítélték Isten bíróságán!”

A legenda szerint ez annyira megrendítette Brúnót, hogy elhagyta ragyogó tanári pályáját, és elindult a magányba, hogy egészen elmerülhessen Istenben.

*

**Istenünk,
ki Szent Brúnót meghívtad,
hogy a magányban szolgáljon neked,**

**kérünk, az ő közbenjárására engedd,
hogy a világ forгатagában
mindenkor nálad keressünk nyugalmat!**

8. Magyarok Nagyasszonya

Röviddel II. János Pál pápa második lengyelországi zarándokútja előtt az egyik budapesti buszmegállóban középkorú házaspárral találkoztam, térkép volt a kezükben, s meglehetősen tanácstalanul tanulmányozták... Kérdéseimre, segíthetek-e valamiben, idegenszerű kiejtéssel beszélt német nyelven adták elő tájékozódási nehézségüket. Miután elmagyaráztam nekik a helyes útirányt, a busz indulásáig maradó néhány percben beszélgetés alakult ki köztünk. Kiderült, hogy lengyelek és sietnek haza, mert lakóhelyükön, Poznanban akarnak lenni, mire a pápa odalátogat... Szóba került Czestochowa is, és egyszerre csak nekem szegezték a kérdést: – Hol van a magyarok nemzeti kegyhelye?

Zavarban voltam, de végül is kénytelen voltam megmondani, hogy hazánkban vannak Mária-kegyhelyek minden egyházmegyében, de egy országos jellegű „sanktuarium narodowe” (nemzeti kegyhely) nincsen. El lehet gondolkozni azon, miért van ez így... Bizonyára szerepet játszik benne a török hódoltság kora, amikor az egyházi szervezet és közigazgatás éppen az ország központi részén ment tönkre. Ezt a hiányt ellensúlyozza az a tisztelet, amellyel minden kor és hely katolikus magyarja hódol Szűz Mária mint Nagyasszonya előtt. Kevesen gondolnak talán arra, hogy az „asszony”, s így a „nagyasszony” szó nyelvünknek még pogány kori rétegeből való... A magyar nyelvbe az alán „achszin” szó kerülhetett át a 8. század táján, amikor szorosabb kapcsolatok lehettek az előmagyar törzsek és az alánok között. Az ő nyelvükben a jelentése ez volt: úrnő, fejedelemasszony. A Halotti Beszédben még így olvassuk: „vimagguc szen achscin mariat”. Később elhomályosult »fejedelmi« jelentése, s nyilván ezért adhatták hozzá a fokozó »nagy« jelzőt... (A m. nyelv történetim. szótára. I. k. Bp., 1967. 189. lap).

Mennyei fejedelemnének tisztelheték tehát Máriát az első Krisztus hitére tért magyarok, és megerősítette őket e hívő tiszteletükben Szent István király, amikor elmerülve a gondban, hogy kire maradjon halála után az ország, a nép s az egyház vezetése, istápolása, Szűz Mária oltalmába ajánlotta önmagát és királyságát. E természetfeletti kapcsolatot Mária és hazánk népe között a Szent István halálát követő belvillongások sem tudták elhomályosítani, és Szent László, a lovagkirály uralkodása idején új virágzásba borult. Tatárral, törökkel szemben egyaránt Jézus és Mária nevét kiáltva védte életét, hitét és övéit a középkor magyarja, mikor pedig az 1683. szeptember 12-i, a Bécs melletti Kahlenbergben lezajlott csatában visszaszorították a török szultán seregeit, megkezdődhetett a magyarországi török uralom fölszámolása.

1693-ban I. Lipót király a török alóli fölszabadulás emlékére, hálája jeléül megismételte az ország Szent István-i följánlását a Nagyasszonynak. Az egyházi élet újjászervezésében ismét nagy szerepet játszott a „mindörökké áldott Nagyasszonyunk”.

XIII. Leó pápa 1896-ban, a magyar millennium alkalmával az akkori esztergomi prímásérsek, Vaszary Kolos bíboros kérésére mint külön ünnepet engedélyezte Magyarország részére Nagyasszonyunk ünnepét. Eleinte október 2. vasárnapján ünnepelték. X. Szent Pius pápa tette át október 8-ra. A II. Vatikáni zsinat után áthelyezte a Magyar Püspöki Kar szeptember 12-re, de 1984-től ismét október 8-án üljük.

Mi magyarok elsőként, de nem egyedül tiszteljük Nagyasszonyunknak, azaz nemzeti Patrónánknak a Boldogságos Szűz Máriát. Hogy csak néhány más országot említsünk: Bajorországban 1620-ban, a fehérhegyi csata után kezdték nemzeti Patrónaként tisztelni Máriát, s 1916-tól ünneplik. Franciaországot XIII. Lajos király ajánlotta Máriának 1638-ban, és Nagyboldogasszony napján emlékeznek rá. Ausztriát III. Ferdinánd ajánlotta föl Máriának, 1647-ben; ők december 8-án ünneplik. Lengyelország Királynőjévé János Kázmér király nyilvánította a Szűzanyát 1656-ban. 1754-ben a Mexikói Alkirályságot, 1821-ben Mexikót, 1910-ben egész Latin-Amerikát a Szűzanya oltalma alá helyezték. XIII. Leó adta

jóváhagyását ahhoz, hogy a Szűzanyát Katalónia és Dél-Ázsia Patrónájaként tiszteljék, valamint, hogy az angol püspökök 1893-ban följánlják Angliát, melyet attól fogva Mária hozományának tartanak.

*

Legismertebb Mária-énekünk e szavakkal kezdődik: „Boldogasszony Anyánk, régi nagy Patrónánk!” A boldog jelző nemcsak a latin „beata” egyszerű fordítása... Már a 13. században jelentése volt e szónak a gazdag; a múlt század végén pedig az áldott, a terhes állapot jelzésére is használták. Ma nem a csatatereken dől el a magyarság jövője, hanem a szülészeti osztályokon! És azokban az otthonokban, családokban épül tovább, ahol a szülők a mindennapi kenyér mellé hitük, reményük és szeretetük bőségéből, gazdag, egyre megújuló tartalmából tudnak és akarnak adni gyermekeiknek.

„Áldott Nagyasszonyunk!... Vedd pártfogásodba a magyar apákat, hogy keményen állják a nehéz idők küzdelmeit, és állhatatosan viseljék az élet terheit. Oltalmazd és erősítsd meg hivatásuk szeretetében a magyar anyákat, hogy gyermekeikben hűséges és igaz polgárokat neveljenek az Anyaszentegyháznak és drága magyar hazánknak. Terjeszd ki anyai oltalmadat hazánk ifjúságára, hogy beváltsák azt a szép reményt, amellyel minden magyar szem feléjük tekint”. (Hozsanna, Bp., 1981. 72.)

*

**Istenünk,
ki a Szeplőtelen Szűz Mária közbenjárására
nemzetünket számtalan jótétéménnyel halmoztad el,
engedd kegyesen,
hogy akit Szent István királyunk példája szerint
Nagyasszonyunknak tisztelünk a földön,
annak örök társaságában örvendhessünk a mennyben!**

9. Párizsi Szent Dénes és társai

†Párizs, 250 után

Ha a történeti adatok alapján ismert szentről leválasztjuk azt a Szent Dénest, akit a későbbi századok féltő tisztelete formált magának, meglehetősen halvány képet kapunk.

Dénes római-gall püspök volt, aki a 3. század közepén az akkor még jelentéktelen helységben, Lutitiae Parisiorumban, a mai Párizs elődjében hirdette az evangéliumot. Mint a város első püspöke megszervezte az egyházi életet, és Decius (250–251) vagy Valerianus (258) üldözése alatt munkatársaival együtt lefejezték.

A történeti bizonyítékok szétszórva találhatók a Meroving-kori forrásokban. Így például az 520 körül keletkezett Szent Genovéa-életrajz arról tudósít, hogy Genovéa (†502 körül) bazilikát építtetett a vértanú Dénes püspök emlékezetére. A 6. század végén Venantius Fortunatus versben ünnepli Leontius bordeaux-i püspököt, mert restauráltatta az elődei által emelt bazilikát.

Ennél valamivel többet mond Tours-i Szent Gergely (594) *Historia francorum* c. művében: Dénes egyike volt a galliai egyházat alapító hét püspöknek, akik Decius császár idején Rómából Galliába jöttek. A hét püspökség, amelyeknek püspökeit Gergely leírása megnevezi, valóban a 3. század közepén keletkezett. Gergely kifejezetten állítja, hogy a párizsi püspököt karddal végezték ki, Genovéa életrajza pedig megnevezi az utcát is, ahol a kivégzés történt: „Vicus Catulliacus”.

A legrégebbi források csak az alapító püspökről, vértanúságáról és a bazilika építéséről szólnak, társairól nem. A római martirologium és néhány meroving forrás ezzel szemben azt mondja, hogy Dénes püspökkel együtt egy Eleutherius nevű papot és egy Rusticus nevű kanonokot is megöltek Krisztus nevéért. Későbbi források úgy tudják, hogy Rusticus pap, Eleutherius pedig diákonus volt. Mindezek a bizonytalanságok csak arra utalnak, hogy Dénes püspök és társai vértanúságáról kezdettől fogva csak kevés biztos adatot ismertek.

Mint már említettük, Szent Genovéa volt az, aki 475 körül bazilikát építtetett Szent Dénes sírja fölé. Genovéa életrajzírója megjegyzi, hogy a párizsi klérus nagyon tartózkodó volt az építéssel szemben, s hogy valóra vált, csak a szent kezdeményezésének és kitartásának köszönhető. Kétségtelen, hogy a párizsi egyház alapító püspökének sírja feledésbe soha nem merült, de az is természetes, hogy a bazilika építése ösztönzően hatott a tiszteletére. Aztán idők múlásával, ahogy a hívők adományokkal látták el a templomot, úgy nőtt a bazilika és papságának jelentősége.

A 6. század végén Szent Dénes bazilikája már híres és gazdag templom, mert Tours-i Gergely arról ír, hogy Sigebert katonái a Hilperich elleni háború során 574-ben kifosztották.

Nem sokkal ezután szerzetesek vették át a bazilika gondozását, majd a frank királyok gazdag ajándékai jóvoltából apátsággá szerveződhetett a szent sírja körül élő szerzetesek közössége. Ez alapozta meg azt a fejlődést, melynek során a Saint-Denis-kolostor – pápai kiváltságok révén, s mert a frank királyok temetkezési helye lett – a középkor leghíresebb kolostorává vált, sőt, frank-francia nemzeti szentéllé alakult.

Dagobert király idejében (626–636) Fulrad apát az egész kolostoregyüttes átépítése alkalmával felújította a bazilikát. 775. február 24-én, Nagy Károly jelenlétében szentelték fel a templomot.

A bazilika további kiépítése párhuzamosan haladt a vértanú szenvedéstörténetének kibontakozásával. A történet első bővítése – a 6. és 8. század között – más vértanútörténetek elemeinek átvételében állt, így akarták kiszínezni a Dénes püspökről tudott szegényes elbeszélést. Ez a passió egy évszázaddal korábbra teszi a szentet, mert azt mondja, hogy I. Kelemen pápa szentelte püspökké és küldte missziósként Párizsba.

A legendának ezt az aranyfonalát továbbszöve egy második passió már úgy beszél, ahogyan majd a végső formát fogalmazza meg Hilduin apát 835-ben. Eszerint pedig a kevésbé ismert Dénes püspök nem más, mint a műveiről híressé vált Areopagita Dénes, akit Szent Pál térített meg Athénban (ApCsel 17,34). Ezzel pedig az jár együtt, hogy a párizsi egyházmegye és a kolostor apostoli eredetű! E történeti tévedés azonban semmit nem von le a tudós apát érdeméből, mert 827-ben nagyon rövid idő alatt lefordította a Konstantinápolyból Párizsba hozott műveket, melyeket a hagyomány Areopagita Dénesnek tulajdonított, s ezzel alapvető és meghatározó forrásmunkákat adott a következő századok teológusainak kezébe. Ettől függetlenül hagiográfiai következtetései helytelenek voltak, és a későbbi kutatókat hosszú időn át téves irányba vezette.

Hilduin mesterien kiszínezett legendájával szemben már a kortársak közül is szót emeltek néhányan. Lyoni Florus, Viennei Adon és Usuard a martirologiumaikban makacsul őrzik a régi adatokat. Ebben az igazolhatta őket, hogy nem a párizsi Saint-Denis-koostorhoz, hanem más egyházakhoz és kolostorokhoz tartoztak. Később Abaelardus, aki a Saint-Denis-koostor szerzetese lett (1125), hivatkozott Béda Venerabilisnak az Apostolok Cselekedeteihez írott kommentárjára, amelyet ő gondosan áttanulmányozott, és nyíltan megtámadta a Hilduin-féle legendát. Mikor azonban az apát a többi szerzetessel együtt nagyon határozottan szembeszállt vele, bocsánatot kért és elfogadta a véleményüket.

Napjainkig a történelem folyamán többször is felkavarta a kedélyeket Franciaországban a Szent Dénes-kérdés. Ez az ügy jól példázta, hogy milyen különbségek vannak a néphit „jámbor történetei” és a „tudósok meséi” között. És Hilduin esete azt is mutatja, hogy a tudományosság nem mindig tudja biztosítani a történeti hitelességet.

Már a Jeromos-féle Martirologium október 9-én emlékezik meg Szent Dénes és társai párizsi vértanúságáról. Rómában a 11. század óta ünneplik őket.

*

Párizs első püspökének és vértanú társainak életéből csak a legendás elbeszélések alapján alkothatunk valami képet.

A pápa küldte Dénest Párizsba Eleutheriusszal és Rusticusszal együtt. Általuk a kegyelem fénye oly nyilvánvalóan ragyogott fel e vidéken, hogy a pogány papság felháborodott és lázadást szított ellenük, de mikor a felbujtott tömeg meglátta a szentet, lecsillapodott, mert Dénes hitével és szelídségével rácaffolt minden koholt vádra. Sokan a lába elé vetették magukat és megtértek.

Fescennius prefektus azonban eljárást indított a párizsi keresztények ellen, és egy prédikációja közben Dénest is letartóztatta. Társaival együtt először gúnyt űztek belőle, majd mindannyiukat megkínózták a börtönben. Dénest utána rostélyhoz bilincseltek és tűz fölé helyezték; ezután vadállatok elé dobták, végül keresztre szegezték. De sem a hitét, sem az életét nem tudták kioltani. Akkor ismét visszavitték a börtönbe, ahol sok halálra ítélt keresztény jelenlétében misézett. E mise közben megjelent neki az Úr Krisztus, kenyeret nyújtott át és azt mondta: „Fogadd ezt, kedvesem, mert igen nagy jutalom vár rád nálam.” Mise után az örök kivonszolták a börtönből és egy Merkur-bálványkép előtt lefejezték.

Amint lefejezték – mondja a legenda –, Dénes kezébe vette a tulajdon fejét, és egy angyal elvezette a vértanúság hegyéről (Mons Martyrum, a francia Montmartre) két mérföld távolságra egy helyre, ahol a sírjának kellett lennie. Itt angyali énekszó fogadta.

A bíró megparancsolta, hogy Rusticus és Eleutherius holttestét vessék a Szajnába. Egy nemes asszony azonban a férfiakat, akik teljesíteni akarták a parancsot, meghívta vacsorára, s mikor azok jóllaktak és lerészegedtek, az asszony fogta a két vértanú testét, és a saját földjén eltemette őket. Később a maradványaikat átvitték Dénes mellé.

Tours-i Szent Gergely tudósít arról, hogy milyen csodálatos erő áradt a szent püspök sírjából. 574-ben katonák kifosztották a templomát, és egyéb kincsekkel együtt magukkal vitték zsákmányként azt a drágakövekkel és aranyérmékkel ékes takarót is, amely a sírt fedte.

A sír őrei elmenekültek és hagyták, hogy kirabolják a templomot, a szent azonban megvédte magát: a katona, aki a nyakába akasztott egy aranyat, amit a takaróról tépett le, kiesett a csónakból és a Szajnába fulladt. Ettől a vezér annyira megrémült, hogy az elrabolt takarót visszavitette a sírhoz, nehogy tovább haragítsák a szentet.

A Szent Dénes és Areopagita Dénes azonossága körüli későbbi vitába beleszólt – mégpedig sajátos módon – III. Ince pápa is, akinek sem a Saint-Denis apátjától, sem a francia királytól nem kellett tartania: Párizsban abban az időben újra fellángolt a vita az említett kérdés körül. A pápa ezért 1215. január 4-én egy tiszteletteljes levelet intézett a kolostorhoz, hosszasan taglalta a vitatott kérdést, de hangsúlyozta, hogy ő személy szerint nem foglal állást a vitában. Ugyanakkor küldött a szerzeteseknek egy ajándékot, amelyet bizonyára keserű szájjal fogadtak. Elküldte nekik ugyanis azokat a csontokat, amelyeket bíboros legátusai a közelmúltban hoztak Görögországból Rómába. E csontokat a görögök úgy tisztelték mint Areopagita Dénes ereklyéit. A pápa a vitát ezzel döntötte el: „Areopagita Dénes ereklyéi valóban a kolostorokban vannak!”

*

**Istenünk,
ki Szent Dénest és társait elküldted,
hogy a pogány népek között hirdessék dicsőségedet,
és amikor szenvedniük kellett,
megajándékoztad őket az állhatatosság erényével,
kérünk, segíts, hogy példájukból erőt merítve
semmibe vegyük a világ dicsőségét,
és nehézségeitől vissza ne riadjunk!**

9. Leonardi Szent János

*Diecimo (Lucca mellett), 1541/43.

†Róma, 1608. október 8.

János a Lucca melletti Diecimóban született, Giacomo Lippi és Giovanna asszony hetedik gyermekeként. 1553–1558 között Villa Basilica plébániai iskolájába járt, majd Luccába küldték a szülei, hogy egy jámbor gyógyszerész, Antonio Parigi mellett tanulja ki a gyógyszerész mesterséget. Itt ismerkedett meg több fiatallal, akik a domonkos Bernardini atya vezetése mellett arra társultak, hogy komolyabban éljék a keresztény életet, és ahogy lehet segítségére legyenek a szegényeknek és a zarándokoknak. Ezt a laikus társulatot „Colombini”-nek nevezték. János arra gondolt, hogy belép a ferencesek közé. Kérte is felvételét, de elutasították.

Egyre inkább érlelődött az elhatározása, hogy pap lesz. Gyóntatója tanácsára huszonhat évesen felhagyott a gyógyszerészséggel, és özvegy édesanyja tiltakozása ellenére megkezdte teológiai tanulmányait. 1571. január 6-án elmondhatta első szentmiséjét.

Papi tevékenysége eleinte prédikálásból és gyóntatásból állt. Püspöke rábízta a S. Giovanni della Magione-templomot (a máltai lovagok tulajdonában volt). János hamarosan iskolát szervezett a templomban. Így akart lehetőséget teremteni arra, hogy a trienti zsinat tanítását az egyszerű emberek felé is közvetíteni tudja. A **Colombini** társaság tagjai segítségével összegyűjtötte a kerület gyermekeit, akik oly nagy számban sereglettek hozzá, hogy a püspök az egész város területére tanítói megbízást adott neki. Óráira azonban nemcsak a gyermekek, hanem a felnőttek is jöttek. 1574-ben írásba foglalta tanításának módszerét és rövid tartalmát.

Katekiziseinek híre és hatása hamarosan túllépett Lucca falain, és a környező falusi plébániákra is eljutott. S ez azért különösen jelentős, mert részben a reneszánsz szellem következtében, részben a Luccában fellépő protestáns prédikátorok hatására nagyon ellanyhult a nép vallásos élete.

János a hitoktatás folytatására és szélesebb körben való elterjesztésére fontosnak látta, hogy társakat vehessen maga mellé, ezért megalapította a **Keresztény Tanítás Társulatát** laikusokból, s előbb a püspökétől, majd 1604. december 7-én VIII. Kelemen pápától is jóváhagyást kapott. Az alapszabályt ő maga állította össze. A kongregáció hamarosan megtelepedett több itáliai városban, még Nápolyban is. Luccában pedig egyre inkább terjedt a negyvenórás szentségimádás jámbor szokása, különösen a karnevál utolsó napjaiban, valamint a gyakori szentáldozás. A mozgalom további gyarapítása érdekében 1574. szeptember 1-én papokból alakított egy testvérületet, a **Szűzanya Megreformált Papjainak Testvérületét**. Ez a testvérület később, V. Pál pápa alatt nyerte el végső formáját és nevét: **Isten Anyjának Reguláris Klerikusai** (1614). A kongregáció jellegzetessége a szegénység, az engedelmesség és a bűnbánat. Lelki vezetőik az első időkben a luccai S. Romano konvent domonkos atyái, különösen Francesco Bernardini és Benedetto Onesti voltak.

A zsinati megújulásért fáradozó kezdeményezés hamarosan ellenállásba ütközött részben a protestánsok, részben a papok és a laikus hívők oldaláról. Egész odáig fajult a dolog, hogy megfosztották őket jogos javadalmuktól és koldulniuk kellett. Ez az ellenségeskedés arra készítette Jánost és társait, hogy elhagyják első templomukat, és áttelepüljenek a mai S. Maria Nera-templomba. Az ellenséges támadások dacára 1581-ben elnyerték a püspöki jóváhagyást. Két évvel később megtarthatták az első általános káptalant, amelyen rektori szereppel általános előljáróvá választották Jánost. Ekkor útra kelt, hogy Rómában megszerezze a pápai jóváhagyást is.

Távollétében azonban fellángolt ellene a gyűlölet, és rágalmak özönével árasztották el. A városi előljáróság ítéletet ült felette, távollétében száműzték a városból mint felforgatót, aki a közjó ellensége. Az ítéletet a pápa nem fogadta el, de a luccaiak elérték, hogy bizonytalan időre távol kellett maradnia városától. János megkísérelte a fellebbezést, de eredménytelenül; továbbra is a köztársaság ellenségeként kezelték. Mindez nagyon fájdalmasan érintette, csak növelte a fájdalmát a kongregáción belüli széthúzás, amit azzal sem tudott megszüntetni, hogy egy rövid időre a tilalom ellenére visszatért Luccába.

Római tartózkodása idején a pápáknak volt alkalmuk megismerni szent életét és rendkívüli adottságait. Egymás után bíztak rá nagyon kényes ügyeket, amelyeket előtte éveken át képtelenek voltak megoldani a pápai küldöttek. János a maga szelíd bölcsességével sorban oldotta meg a nehezebbnél nehezebb diplomáciai feladatokat. Joghatósági vitákat tisztázott; széteső szerzeteket reformált meg.

1599-ben az aversai püspök kérte, hogy az egyházmegyében uralkodó viszályok elsimításában segítsen neki. Meg is tette, de a luccai helyzet csak nem változott. Igaz, hogy két évvel korábban, 1597-ben a pápa apostoli vizitátorrá nevezte ki Luccába, de az ellenségeskedés lehetetlenné tette küldetése végrehajtását. Amikor másodszer is megválasztották általános előljárónak, olyan lázadás tört ki, hogy jobbnak látta visszamondani a megbízást.

A kongregáción belül is nehézség támadt: a városi előljáróság hatására több pap eltért az eredeti szabályzattól. János ez alkalommal is nagyon szelíden járt el, senkit nem akart büntetni, de az eredeti elgondolását próbálta megőrizni.

1601-ben Benedetto Guistiniani bíboros megbízta a vallumbrózaei rend reformjának felügyeletével. Immár szokásos módján teljesítette a feladatot, amelyet hamarosan a szervitákhoz szóló küldetése követett.

Az általa alapított kongregáció 1601-ben Rómában is nyitott egy házat a S. Maria in Portico-templom mellett. Aldásos hatással volt a Városra a gyakori szentáldozás és a keresztény tanítás terjesztésével. Jelentős segítséget kaptak Baronius bíboros személyében, amikor őt nevezték ki a kongregáció protektorává. A tudós oratorianus nagy szeretettel és megértéssel kezelte a kongregáció ügyeit. Ő sürgette, hogy a luccaiak minden tiltakozása ellenére Jánost válasszák meg általános előljárónak.

János érdeklődése és apostoli buzgósága nem szorítkozott csak hazája egyházára. Miután megismerkedett a spanyol G. B. Vivesszel, vele együtt megtervezte egy olyan papi kongregáció megalapítását, amelynek tagjai a hitetlenek között terjesztik majd a keresztény tanítást. Így született meg 1603-ban az az intézmény, amelyből később a **Collegium Urbanum Propagandae Fidei** bontakozott ki, és amely a missziók római központjává lett. Egy ideig azzal a gondolattal is foglalkozott, hogy **Szűz Mária Reguláris Klerikusai** közül néhányat misszióba küld, de erről lebeszéltek.

Rómában szentekkel volt barátságban: Vives és Baronius mellett bensőséges kapcsolatban állt Néri Szent Fülöppel (lásd május 26-án) és Kalazanci Szent Józseffel (lásd augusztus 25-én), aki nagy tisztelettel volt iránta és tanúskodott is erényeinek hősiessége mellett.

Leonardi Szent János élete utolsó éveit Rómában töltötte, itt is halt meg 1609. október 8-án. Először a S. Maria in Portico-templomban temették el, majd – amikor ez a templom lett a kongregáció központja – átvitték a S. Maria in Campitelli-templomba.

XVI. Benedek elismerte János hősi erényeit, a szentté avatás azonban hosszan elhúzódott. A boldoggá avatásra 1861. november 10-én, a szentté avatásra 1938. április 17-én került sor. Ünnepe 1940-ben vették fel a római naptárba, október 9-re.

**Istenünk,
minden javak bőkezű osztogatója,
ki Szent János áldozópapod által
hirdetted a népeknek az evangéliumot,
kérünk, az ő közbenjárására engedd,
hogy az igaz hit mindig és mindenütt gyarapodjék!**

14. Szent I. Callistus pápa

†Vsz. 222.

A pápák életéről a 2. századig meglehetősen keveset tudunk. Legtöbbjüknek csak a neve maradt fenn, sőt néha az is nehezen követhető a hagyomány folyamatában. A 3. századtól azonban a pápák egyre határozottabb alakot öltenek mint az egyháztörténelem főszereplői. Közéjük tartozik Callistus pápa is.

A nevét írták Calixtus, Kallisztosz, Kalistus formában is. 217–222 között volt Róma püspöke. Fáradságos munka volt a hagyományában szétválasztani az igaz adatokat a hamisaktól, de miután megtörtént, aránylag sokat tudunk róla, mégpedig hiteles adatokat. Kortársa, a római Hippolitus pap a legfontosabb adatközlő. Egyáltalán nem nevezhető a pápa barátjának, annyira nem, hogy néhány kutató a Callistussal szemben ellenpápaként fellépett Hippolituszal azonosítja. Ha ez nem is felel meg a valóságnak, kétségtelen, hogy Hippolitus nem adott tárgyilagos képet a pápáról.

Egy épületesnek alig, sőt kifejezetten gyűlölködőnek nevezhető irat töredékeiből (Refutatio IX) a következőket tudjuk meg: Callistus felszabadított rabszolga volt, és Zephyrinus pápa idejében lett a római egyház diákonusa. Hivatala elsősorban az anyagi ügyekhez kötötte, melyekhez értett is, és ezzel nagy megbecsülést vívott ki magának a hívők körében. Az ő kezelésébe tartozott a Via Appia Antica mellett lévő katakomba is. Ezért hívják mind a mai napig Callistus-katakombának.

Zephyrinus halála után megválasztották pápának. Nagyon súlyos nehézségekkel kellett megküzdenie: az eretnek Sabellius és követői tagadták a Szentháromságot azzal, hogy túlhangsúlyozták Isten egységét. Azt hirdették, hogy az Atya, a Fiú és a Szentlélek nem három önálló személy, hanem egyetlen személynek különböző megnyilvánulási formái. Callistus ezért Sabelliust követőivel együtt kiközösítette az Egyházból.

Ennél is égetőbbek voltak a lelkipásztori kérdések: a bűnbánat, a házasság és a hittagadókkal való bánásmód kérdései. Az egyre gyarapodó egyházközségekben napról napra merültek fel ilyen kérdések: „Megbocsátható-e, ha valaki eretnekségbe téved? Visszafogadható-e az Egyházba valaki, ha az üldözés idején gyengének bizonyult, és valamilyen formában megtagadta a hitét? Vajon érvényes-e az Egyház előtt a szabad embernek rabszolgával kötött házassága, mert a római jog ezt a házasságot érvénytelennek tartotta?”

E kérdések megoldásában két irányzat állt szemben egymással: egy túlzó, szigorú és egy enyhébb, az átlagember képességeit figyelembe vevő felfogás. A pápa ehhez az utóbbihoz csatlakozott, amivel elég sok ellenséget szerzett magának. De ő úgy ítélte, hogy az Egyháznak és a pápának az irgalmasság jövőbe vezető útját kell járnia.

Erről beszélt később Szent Ágoston, amikor azt mondta, hogy az Egyház „Corpus permixtum”, azaz szentekből és bűnösökből álló, vegyes közösség.

Callistus haláláról nincsenek biztos adataink. A 354-ben keletkezett római naptár vértanúként említi. A Depositio Martyrum október 14-re teszi temetése napját.

*

A legenda elbeszéli, hogy Callistus idejében villámcsapás következtében leégett Róma egyik kerülete, és a tűzben egy Jupiter-szobor jobb karja is leolvadt. A pogány papok engesztelő áldozatot mutattak be a sérült bálvány előtt. Ekkor ismét vihar támadt, és most egy villámcsapás elpusztította az egész bálványt és oltárát is.

A történetekért a keresztényeket tették felelőssé, ezért Palmatius konzul parancsot kapott, hogy tartóztassa le Callistust a klerikusaival együtt. El is fogták őket, de miközben a bíróhoz vezették a foglyokat, a parancsnok és katonái megvakultak, a foglyok pedig elmenekülhettek.

Az egyik Vesta-szűz elragadtatásba esett és így kiáltozott: „Callistus Istene az igaz és élő Isten!” – Meghallotta ezt Palmatius, és elindult másodszer a pápához. Mikor rátalált, kérte, tanítsa a keresztény hitre, majd megkeresztelkedett. Utána sok előkelő embert vitt el Callistushoz, az egykori rabszolgához, és valamennyien megkeresztelkedtek.

Végezetül a császár olyan haragra lobbant Callistus ellen, hogy elfogatta, öt napig étlen-szomjan őriztette a börtönben, majd agyonverette, s hogy az öngyilkosság látszatát keltsék, kivetették a börtön ablakán. Utána, hogy nyomtalanul tűntessék el, kútba dobták a testét. Egy Asterius nevű pap azonban kiemelte a kútból, és tisztességgel eltemette.

*

**Istenünk,
hallgasd meg kegyesen néped imádságát,
hogy Szent Callistus pápa,
akinek szenvedése emlékezetét üljük,
érdemeivel segítsen minket!**

15. Avilai Nagy Szent Teréz

*Avila, 1515. március 28.

†Alba de Torres, 1582. október 4.

Teréz abban a történelmi korszakban élt, amikor a spanyol királyság kultúrája fénykorában és hatalma csúcsán állt. A család ősei oroslánként harcoltak a mórok ellen, és ismételtén inkább felgyújtották a várakat, mintsem átadják az ellenség kezére. Teréz szintén harcra született.

Apja Don Alonzo Sanchez de Cepeda, édesanyja Donna Beatriz de Ahumada volt. Tizenkét gyermekük közül három volt leány. Közülük kettő férjhez ment, csak Teréz határozott úgy, hogy kolostorba vonul.

E lépése egyáltalán nem volt szükségszerű, s nem is menekülést jelentett valami kilátástalan helyzetből. Tizennégy és tizennyolc éves kora között Teréz is a szépségre, a kellemre és a gazdagságra gondolt, és komolyan foglalkozott a férjhez menés gondolatával. Gyermekkorától kezdve nagyon impulzív, kívánságaiban és döntéseiben temperamentumosnak mutatkozott, de azért megfontolatlanságokat nem követett el. Nagy szeretetkészség élt benne, amely spontán módon nyilatkozott meg, arra azonban ügyelt, hogy olyan helyzetbe ne kerüljön, ami miatt adott szavát vissza kelljen vonnia. Nagy tudásvágy is égett benne, amelyet csak nehezen tudott csillapítani, ezért mindig új könyvekhez akart jutni. Személyének, szellemességének, beszédének és magatartásának varázsa már gyermekkorában sok játszópajtást vonzott köréje, és szórakoztatta, nevette társait. Ezt a művészetet, hogy „embereket megvidámítson, és nevetésre indítson”, mindhalálig megőrizte.

Amikor köztudottá vált, hogy belép a Kármelbe, mindenki megdöbben – ő maga is. Elhatározása mögött nem szerelmi csalódás, nem is természetes hajlam vagy a kolostori élet utáni vonzódás állt, nem is valami megfoghatatlan érzés, ami gyakran rejlik egy hivatás hátterében. Teréz az üdvösséget kereste, mégpedig „nagy áron”. Egyszerűen és őszintén azt látta be, hogy az ő természetével és a szeretet vonalán szerzett tapasztalataival a világban élve nem fog sikerülni az üdvössége. De a kolostorba lépése drámai, fájdalmas lépés volt: „Elhatároztam, hogy közlöm atyámmal, és ez nekem ugyanannyit jelentett, mintha beöltöztem volna, mert becsületbeli kérdés volt számomra, hogy hű maradjak a mondott szóhoz.” Apja azonban megtagadta a beleegyezését. Ettől a naptól fogva Teréz jámborsága épp annyira ingerelte, mint korábban a világiassága. Ezért Teréz, amikor tizennyolc éves lett, titokban hagyta el a szülői házat, és felvételét kérte az avilai Megtestesülés-kolostorba. Később azt mondta: „Nem hiszem, hogy a halál fájdalmasabb lesz a szívemnek, mint az a perc, amikor elhagytam a szülői házat. Úgy éreztem, hogy ízekre szakadok.”

Amibe pedig belekezdett, tudniillik hogy apáca legyen, azt nagyon komolyan tette. Annyira komolyan, hogy a megerőltetéstől egy év után fizikailag is, idegileg is összeomlott. Vérszegény lett, köszvényeszerű ízületi bántalmak támadták meg, melyek végül egy négynapos merevgörcsbe mentek át. Már elkészítették a sírját, és néhány kolostorban elimádkozták érte a halotti zsoltosmát, ám a görcs egyszer csak feloldódott, Teréz magához tért, és sajátkezűleg távolította el a szeméről a megszentelt viaszt, amivel a halottak szemét szokták lezárni. De csak Don Alonsónak, a kolostor gyóntatójának gondoskodása és sejtelve akadályozta meg, hogy Terézt elevenen el ne temessék.

Ezután következett tizennyolc hosszú esztendő, és közben nem történt Teréz életében semmi. Az átlagosnál nem rosszabb, de nem is jobb apáca volt. A Megtestesülés-kolostorban akkor százharminc-száznyolcvan között változott a nővérek száma. A kolostor nem buzdította tagjait a tökéletességre, s főleg nem nyújtott hozzá vezető kezet. Ezen a téren minden az egyéni buzgóságtól függött, de ha valaki megpróbált jobb, tökéletesebb lenni,

annak számolnia kellett a kockázattal, hogy kitűnik a többiek közül és sok kellemetlen helyzetben lesz része.

Donna Tereza Ahumada szívesen vállalkozott volna a tökéletességre való törekvés megkísérlésére, de nagyon kevesen csatlakoztak volna hozzá. Másrészt ez a középszerű kolostori élet meglehetősen kényelmes volt. Valamennyi nővér szívesen vette maga mellé társként Terézt, s mint valami látványossággal, minta-apácával vonultak vele a beszélőszobába, vagy a város palotáiba.

Önéletrajzi feljegyzései azonban ezekről az évekről is egy nagy és mély lélek arcát sejtetik: mélységes csalódást érzett, ugyanakkor hallott valami titokzatos hívást a bensőségebb életre. Kapott egy látomást a pokolról, elolvasta Szent Ágoston vallomásait – ezek elvezették a megtéréshez.

Egy alkalommal úgy érezte, hogy Isten egészen áthatja: „Lehetetlen volt abban kételkednem, hogy Ő bennem van, és én elmerülök Benne.” Ekkor Teréz negyven esztendő volt. „Az, amit addig éltem, az én életem volt. Az pedig, ami ekkor kezdődött, Isten élete bennem.”

Végleges megtérése után, amelyben belátta addigi tévedését és meglátta, hogy Isten őt „nem az emberekkel, hanem az angyalokkal való társalgásban akarja látni”, készségesnek mutatkozott a hívás követésére. Teljes erővel belevetette magát a küzdelembe, hogy a szívét „összhangba hozza” Krisztus szívével.

Belső élete ettől kezdve gyorsan és meredeken emelkedett fölfelé a misztikus magasságokba. Isten valósága olyan erővel tört rá, hogy gyakran a legnagyobb kín és gyönyörűség egyszerre kerítette hatalmába. Egyik levelében ezt írta: „Úgy támoalgok, mint egy részeg.” Ismételten látták a nővérek, hogy a templomban egy méter magasán lebeg a padló felett és az arcából különleges fény sugárzik. Neki magának e jelenségek nagyon kellemetlenek voltak, és kérte Istentől, őrizze meg a kegyelem külső megnyilvánulásaitól, s vezesse őt más utakon. Közben azonban mindig józan kritikával élt a rendkívüli jelenségekkel szemben, nehogy a képzelet játékát misztikus vízióknak lássa.

De bármilyen alázatos és tartózkodó volt a kolostori életben, az Istentől kapott kinyilatkoztatások miatt nővértársai üldözni kezdték. Azzal vádolták, hogy látomásai nem Istentől, hanem az ördögtől valók. E kínos helyzetből négy szent: Borja Szent Ferenc, Bertran Szent Lajos, Alcantarai Szent Péter és Keresztes Szent János tanúságtétele szabadította meg, mert ők igazolták Teréz misztikájának igaz voltát.

Mint minden igazi misztikus, Teréz is úgy érezte, hogy cselekednie kell, apostoli életre küldik és szeretetben kell tevékenykednie: „Cselekedeteket kell végrehajtani, mindig csak cselekedeteket”, hiszen „nem arról van szó, hogy sokat kell gondolkodni, hanem arról, hogy nagyon kell szeretni”.

Teréz mindenekelőtt „igen hűséges akart lenni a rendi regulához”, mert megtapasztalta, hogy mennyire eltávolodtak az eredeti kármelita szellemtől. Miután engedélyt kapott a pápától és az avilai püspöktől, egy árva fillér nélkül hozzájárított Avilában egy kis kolostor építéséhez. 1562-ben nyitotta meg, és elszánva magát arra, hogy a kármelita életet a maga eredeti szigorában fogja élni, lehúzta a saruját és nevet változtatott: ettől fogva Jézusról nevezett Teréz volt a neve.

Bár igen sokan szembeszegültek vele, egyik kolostoralapítását követte a másik. Sokan és nagy lelkesedéssel csatlakoztak hozzá. Jelentős támaszt kapott Keresztes Szent János és Grácián Jeromos személyében, akik mellette álltak akkor is, amikor a kármelita rend sarusa 1575-ben elkeseredett támadást indított ellene.

Az Isten dicsőségéért és a tévtanítások által meggyötört és elcsúfított Egyház megszépítéséért égő buzgósága nem hagyta nyugton. Kitarult előtte Isten titkainak kapuja, és leomlott számára az idő és az örökkévalóság közötti válaszfal. Mindezek következtében Teréz üzeneteket, parancsokat, reményeket és válaszokat közvetített.

Életének utolsó huszonkét esztendeje ebben a tevékenységben telt el, és könyveiben – önéletrajzában, amely **Az Úr irgalmasságának könyve** címet viseli, a **Tökéletesség útjában**, a **Lelki várkastélyban** és **Az alapításokban** – misztikus magasságokban járó lírával hagyta ránk mesteri tanítását.

Szinte lehetetlen jelentőségének megfelelően értékelní Nagy Szent Terézt. Megszámlálhatatlan azoknak az embereknek a serege, akik tanúként állnak életszentsége mellett: a legműveltebb teológusok, számtalan püspök, különböző szentek, királyok, egyszerű parasztok – köztük egy húsz éves ember, aki naponta hálaímeit mondott egy pohár vízért –, egy könnyűvérű madridi leány és mind, akik életet merítettek a tanításából. Mint Mózes, úgy élte át imádságaiban a trienti zsinat gondjait és kínjait, a lepantói csata napjait, hazája eseményeit és Amerika misszionálását: „Ezek az indók sokban vannak nekem” – mondta egyszer, és vigasztalhatatlanul sírt, amikor értük imádkozott. De pihenést nem ismerő tevékenysége semmi gátló hatást nem jelentett misztikus belső életére.

Életének utolsó napjáig viselte a sok utazás, az alapítások, a legkülönbözőbb tárgyalások terhét, s közben az egészsége már nagyon rossz állapotban volt. Utolsó hónapjait – főleg néhány hatalmaskodó kolostori előljárónó láttán – szenvedés, keserűség és csalódás nehezítette. Ez volt utolsó megpróbáltatása.

A „szegény, bűnbánó apáca”, ez a beteges, gyenge nő haláláig – az ellenségeskedő világban és rendszerint drámai körülmények között – tizenhét női és tizenöt férfi kolostort alapított a sarutlan kármeliták számára.

Teréz 1582. október 4-én halt meg. Utolsó láza csak az egész életét átható tűz folytatásának és beteljesedésének látszott, amely isteni türelmetlenséggel várta azt az elragadtatást, amelyet az emberi természet már nem bír elviselni. Szeretettől izzó élete jelképeként Alba de Torresban ma is épen őrzik a szívét!!!

VI. Pál pápa 1970. szeptember 27-én az egyháztanítók közé emelte. Olyan megtiszteltetés ez, amely a szent nők között rajta kívül máig csak Sziénai Szent Katalinnak (lásd április 29-én) jutott osztályrészül.

Avilában, október 4-ről 5-re virradó éjszaka halt meg, épp akkor, amikor bevezették a Gergely-féle naptárreformot, minek következtében a következő évben az évforduló már október 15-re esett. 1622-ben avatták szentté, ünnepét 1636-ban vették fel a római naptárba.

*

Nagy Szent Teréz – a nagy misztikus, az Egyház nagy megújítója, aki magáról így nyilatkozott: „Isten olyan bátorságot öntött belém, ami több, mint az asszonyi bátorság”, s akit ellenségei így tituláltak: „ország csavargója, nyughatatlan nőszemély!” – életéből saját írásai mondanak el megragadó részleteket.

Gyermekkorából tudunk egy esetről, amely már elárulja szenvedélyes természetét. Még nem volt hét esztendő, amikor meggyőzte nála négy évvel idősebb bátyját, hogy éjnek idején szökjenek meg, menjenek a mórok közé, hogy vértanúk lehessenek, mert ez az örökkévalóságba vezető legbiztosabb út. Az egyik nagybácsi csípte fülön az utcán és vitte haza a két kis szökevényt.

A szórakozásokat kedvelő fiatal lány tudatában volt szépségének. Mikor az egyik úr megjegyzést tett a lábára, Teréz azonnal visszavágott neki: „Jól nézze meg, Uram, mert most látja utoljára!”

Egy kármelita atya, aki jól ismerte Terézt, elmondta: „Valójában kicsi hibáit is nagyon kedvesen tudta megvallani. Az egyik napon ezt mondta nekem: »Tudja atyám, életemben három dicséretet kaptam. Azt mondták nekem, hogy okos vagyok, szent és szép. És én azt hittem, hogy e három dicséret közül kettőre rászolgáltam. Azt hittem, hogy okos és szép vagyok. És ez igen nagy hiúság volt!« ” Később, amikor az egyik testvér portrét festett róla, így morgolódott: „Mit képzelsz! Micsoda rút, mélyen ülő szemeket fest nekem!!

Amikor Isten birtokba vette a lelkét, a megtérése egy pillanat alatt játszódott le. Egy alkalommal ugyanis meglátott egy szobrot, amely rendkívül hűen ábrázolta az oszlophoz kötözött és megostorozott Krisztust. Ez a látvány úgy megrendítette az akkor már húsz éve kolostorban élő apácát, hogy ott helyben megtért. S közvetlenül azután, hogy Isten nem sokkal később a misztikus egyesülésben magához vonta, így vélekedett: „A tökéletesség legmagasabb foka nem az elragadtatásokban, nem is a látomásokban van, hanem abban, hogy akaratunk tökéletesen beleegyezik Isten akaratába.”

Ugyanabban az esztendőben, amikor a törökök Ciprus szigetén elpusztították az utolsó kármelita kolostorokat, amelyekben még őrizték az ősi kármelita fegyelmet, Teréz megnyitotta az első kis kolostort Avilában, a „szegény bűnbánó apácák” számára. Meg volt róla győződve, hogy „jobban teszik a szülők, ha leányaikat férjhez adják, mint ha laza fegyelmű kolostorba engedik lépni őket.”

Maga Teréz tudósít arról, hogy az első alapítás megtörténte után pár nappal néhány tanácsstag, a polgármester és a székeskáptalan tagjai gyűlést tartottak, és egyhangúan megállapították, hogy az új alapítás túrhetetlen, mert káros a közjóra nézve. A polgármester a következő heves támadásban tört ki: „Valamennyien tudunk az újításról, amely városunkban a sarutlan kármelita apácák kolostorának alapításával jelent meg. Újítást mondtam, és maga ez a szó elegendő ahhoz, hogy belássuk: az alapítás veszedelmeket hoz magával..., hiszen az újítás természetében rejlik, hogy rendbontást és lázadást szít, sérti a jó szokásokat, és megbontja a törvényes rendet. Ez általában érvényes minden újításra. Abban az ügyben, amellyel foglalkozunk, az a különleges, hogy a jobbítás és a jámborság fátyolába burkolózik. Már csak ezért is veszedelmesebb minden más újításnál!” – A jelenlévő urak már éppen elhatározták, hogy kiadják a kolostor lerombolására vonatkozó parancsot, amikor felállt az egyik városatyja és megvédte Terézt, mondván: „Nem minden újítás kárhoztatható csak azért, mert új... Maga a keresztény Egyház nem újul-e meg állandóan isteni Alapítójától? Egy dolog kétségtelen: ha mi ettől az újításnak nevezett kísérlettől megrémülünk, soha nem lesz rá mód, hogy valami új történhessék az Egyházban, bármennyire hasznos és szükséges lenne is!” – Ezek után a kolostort nem rombolták le.

Mintegy öt évig tartó háború kezdődött, amelyben a kármelita rend „mérsékelt” irányzata szembeszállt a sarutlan, szigorúbb iránnyal. Az általános káptalan mint pártütőket kiközösítéssel sújtotta az összes sarutlan rendtagot, feloszlatta az új alapításokat, Terézt pedig megfosztotta minden hatalomtól, sőt egy kolostorba száműzte. Írásait az inkvizíció elé terjesztették, és kémeket állítottak melléje. Teréz hűséges oltalmazóját, Grácián atyát is feljelentették Rómában és kiközösítették. Avilában megjelent egy pápai küldött, azzal a céllal, hogy megakadályozza Teréz priórává választását. Mindazokat az apácákat, akik Terézre szavaztak, kiközösítette. Keresztes Szent Jánost magánzárkába csukatta, és a testvérei minden nap megostorozták az ebédlőben.

Végül a spanyol király lépett közbe az üldözöttek érdekében, és az ő szavára egy pápai dekrétum szétválasztotta a két irányzatot, és a sarutlan kármelitákat önálló renddé emelte.

Teréz egyszerre volt szent és zseniális szellem. Nagy diplomáciai érzékkel tárgyalt, épületeket tervezett. Kolostorai építését maga irányította, saját kezével varrta nővérei számára a szerzetesi habitust, és érdeklődött a legapróbb dolgok után is. Nevetve állapította meg, hogy a kolostorok építése során olyan jártasságra tett szert, mintha „kofa vagy kereskedő lenne”.

Forróvérű temperamentuma ismételten elárulta magát. A gyóntatója egyszer így kiáltott fel: „Istenem! Inkább vitatkoznék a világ összes teológusával, mint ezzel a nővel!” A rendi generálissal, aki Rómából nagy haraggal jött ellene, addig tárgyalt, amíg az engedélyezte, amit Teréz kívánt. Az egyik püspök pedig, akinek jelentették, hogy Teréz új kolostor alapítását tervezi, szárazon megjegyezte: „Akkor az a kolostor már meg is van alapítva!”

Ha Teréz valami akadályba ütközött, Istenbe vetett bizalma még magasabb lánggal lobogott fel. Egyszer elkerülhetlenné vált egy templom megnagyobbítása. Teréz hívatta a

kolostor gondnokát, és megkérdezte tőle, mennyi pénz van a kasszában. „Egy fillér” – hangzott a rövid válasz. Teréz megörült a híreknek, és elrendelte, hogy azonnal fogjanak hozzá az építéshez. Aztán még hozzáfűzte: „A Jézusról nevezett Teréz és három arany dukát, az semmi. De a Jézusról nevezett Teréz, a három dukát és a Jóisten, az minden!”

Egyszer az egyik kolostort újjá kellett építeni. Megkérdezte a kőművesmestert: „Meddig fog tartani?” – „Hat hónapig” – mondta a mester. „Lehetetlen – válaszolta Teréz –, mi tizennégy nap múlva beköltözünk!” Megegyezett a munkásokkal, és két hét múlva valóban átvehették a kolostort.

Teréz harcos természet volt: „Soha nem fognak meggyőzni valamiről, ha a lelkiismeretemmel ellenkezik, még ha az egész világ vonul is fel ellenem!” Egy másik rend főnökének ezt írta: „Már régóta nem esett olyan nehezemre semmi, mint a Kegyelmed sorait olvasni. És soha nem esett olyan jól széttépnem egy levelet...”

Majdnem egész életében beteges volt, de ha a kolostorok úgy kívánták, habozás nélkül útra kelt. Olykor nyikorgó ökrösszekéren, nyári hőségben, porfelhő közepette, máskor csikorgó téli hidegben, öszvérháton ment a hegyek közé vagy árvíztól sújtott vidékekre. Néha a leghelyetlenebb helyeken kellett éjszakáznia. Sok esztendő fáradalmait ezzel a vidám megjegyzéssel összegezte: „Adjon még az Úristen sok lehetőséget, hogy szenvedjünk érte bolháktól, hazajáró lelkektől és utazások kényelmetlenségeitől”.

A derűjét semmi nem tudta beárnyékolni. Mikor az egyik nővér meghalt, a többieknek megtiltotta, hogy gyászénekeket énekeljenek. Vidám vallásos dalokat komponált, melyeket a nővérekkel énekelt a ravatal körül. Mikor hírét vette, hogy nagyon szeretett test szerinti nővére, Mária meghalt, ezt írta: „Igen nagy örömet okozott nekem halálhírének vétele.” Egy másik haláleset kapcsán pedig ezt mondta: „Nem értem hogyan sirathatjuk azt, aki az örök nyugodalmat elnyerte”.

Azt kívánta, hogy ez a vidám derű uralkodjék az összes kolostorban: „Jobban félnék egy savanyú apácától, mint egy sereg gonosz lélektől!” A környezetében nem túrt meg szomorú arcot: „Isten őrizzen a szomorú arcú szentektől!” Verte a tamburint, énekelt, verselt, és vidám kedélyével mindenkit felderített. Ha valaki emiatt szemrehányást tett neki, így válaszolt: „Erre mind szükség van, hogy elviselhessük az életet”.

Teréz jámborságából is az élet szeretete áradt. Szerette Istent, anélkül, hogy megvetette volna a földet. Amikor egy alkalommal vendégségben volt és feltálaták kedvenc ételét, az egyik apáca lekicsinylő megjegyzést tett az ingyencségről. Teréz nevetett egyet és megfelelt neki: „Dicsérd inkább ennek az úrnak udvariasságát, és jegyezd meg: ha fogoly, akkor fogoly, ha pedig vezeklés, akkor vezeklés!”

Rokonaitól szívesen fogadott el adományokat, hogy néhány vidám sorban megköszönhesse: „Kacagnom kell magamon, hogy a küldött péksüteményért nem tudok mást adni viszonzásul, csak vezeklő övet”. Öregségében is friss és fiatalosan szép maradt. Belső harmóniájának titka azokban a szavakban rejlik, melyekkel magát szokta bátorítani: „Semmitől ne félj, semmi meg ne rettentsen. Minden elmúlik. Egyedül Isten marad ugyanaz. A türelem mindent elér. Ha Isten a tiéd, semmid nem hiányzik: Isten egyedül elég!”

*

**Istenünk,
ki Szentlelked által arra indítottad Szent Terézt,
hogy az Egyháznak megmutassa a tökéletesség útját,
kérünk, add,
hogy tanítása épülésünkre szolgáljon,
és az életszentség utáni vágy a szívünkben felgyulladjon!**

16. Szent Hedvig sziléziai hercegnő

*Andechs vára (Bajorország), 1174 körül

†Trzebnica, 1243. október 14.

Amikor Andechsi IV. Berthold és felesége, Groitzschi Ágnes öt éves kislányukat, Hedviget a kitzingeni bencés apácákra bízta, nem az volt a szándékuk, hogy véglegesen ott hagyják a kolostorban apácának. Az Andechs-Meráni család, amely Barbarossa Frigyes császártól hercegi rangot kapott, messzenéző terveket szőtt gyermekei sorsáról, köztük Hedvigéről is: Ágnes nevű leányukat a francia, Gertrúd II. Endre magyar királyhoz adták férjhez, és Hedvig számára is kezdték keresni a királyi családból való vőlegényt. Addig azonban Hedvignek meg kellett szereznie a bencés apácák között a rangjához szükséges műveltséget.

A Kitzingenben töltött évek Hedvig számára mégis sokkal többet jelentettek egy puszta iskolánál. A bencés élet ritmusa, az Isten jelenlétében élő testvéri közösség megragadta a gyermek lelkét. Az 1300 körül írt legenda az általános erények felsorolása mellett feljegyzett Hedvigről két sajátos jellemvonást: szorgalmasan tanulmányozta a Szentírást, és mindenben a Szentlélek volt különleges tanítómestere. Ebből a két forrásból merítette élete végéig az erőt.

1186 körül az akkor tizenkét éves Hedviget kiragadták a békés, kolostori környezetből, mert a család meglelte a vőlegényt: Henriket, a sziléziai herceg fiát. A német főúri családok és a lengyel Piast család között addig is sok rokoni szál szövődött, Hedvig szívét mégsem derítette fel a gondolat, hogy követnie kell vőlegényét egy idegen országba.

Szilézia földjét szlávok lakták, 1163-tól önálló hercegség volt a lengyel tartományok között. A föld lakói Hedvig számára ismeretlen nyelvet beszéltek, erkölcsük és szokásaik is idegenek voltak, mert a kereszténység éppen akkor kezdett gyökeret verni a lengyel nép szívében. Henrik herceg atyja, I. Boleszláv herceg tizenhét évet töltött száműzetésben német földön, s mikor hazatért, magával vitte német barátait és lovagjait. Így Hedvignek voltak honfitársai is a hercegi udvarban.

A tizenkét éves grófnőre igen nagy feladatok vártak ebben az idegen környezetben. Első éveiről csak annyit tudunk, hogy a férjét „Istenben szerette mint erényes és népe javát kereső embert”, és hét gyermekkel ajándékozta meg.

1201-ben meghalt I. Boleszláv herceg, és Henrik lett az utóda. Heves harcokat vívott ezután a Piastokkal, melyekből győzelmesen került ki, s ennek következtében a sziléziai hercegség addig soha nem látott fénykort ért meg. Henrik óvatosan és okosan kormányozta megnövekedett országát. Uralkodói erényei közül kitűnt óvatossága és az, hogy alattvalóival szemben szelíden igazságos volt. Úgy gondolta, hogy országának gazdasági és kulturális felemelkedését szolgálja, ha német telepéseket hoz. Ennek eredményeként Sziléziában mindenféle telepés falvak és városok keletkeztek. Hedvig pedig, akinek eleinte semmi része nem volt ebben a tisztán politikai megfontolásból fakadó telepítésben, feladatának tekintette, hogy idegenbe került honfitársait vigasztalja és szükségükben mindenben segítségükre legyen. Férjét elkísérte országjáró útjaira, s ha az bírói székébe ült, Hedvig mellette foglalt helyet. Ilyenkor a legszegényebb és a legelhanyagottabb emberek is tudták, hogy kérésük eljut a herceg füléig.

Hedviget segítőkészsége és határtalan jósága miatt méltósága ellenére a szegények is megtalálták, s ő ezzel hamarosan megnyerte a lengyel nép szívét; s az emberek, szeretetük jeleként a maguk nyelvén Jadvigának nevezték el.

A hercegnő hamarosan belátta, hogy az országban nagyon hiányzik az a kovász, amely a kereszténység hatását nagy mértékben tudná segíteni: a női kolostor intézménye. Henrik elődei férfi szerzeteseket már megtelepítettek az országban, de egyetlen női kolostor se volt,

ami azt jelentette, hogy a leányok számára nem volt nevelési lehetőség, és életüket sem szentelhatték egészen Krisztusnak. Hedvig „megkérte a férjét, hogy saját vagyonukból alapítsanak egy kolostort a ciszterci apácáknak” – mondja a legenda. 1202-ben meg is történt a kolostor alapítása Trzebnicában. Ezzel valóra vált Hedvig vágya. Mivel azonban ciszterci apácák sem Cseh-, sem Lengyelország területén nem éltek, Bambergből hívták a nővéreket, élükön Petruszával, aki korábban Hedvig mesternője volt Kitzingenben.

Hedvig számára később Trzebnica volt az a hely, ahol otthonra lelt. Ő maga soha nem tett szerzetesi fogadalmat, akkor sem, amikor özvegyként beköltözött a kolostorba, melynek ekkor már egyetlen életben maradt gyermeke, Gertrúd volt az apátnője. Tudta és elfogadta, hogy az ő helye a hercegi udvarban van. A szemlélődés azonban egyre nagyobb teret foglalt el az életéből, és alapja lett minden tevékenységének. Napjait az irgalmasság lelki és testi cselekedetei töltötték ki. Bármit tett, soha nem önmagáért tette, mert tekintete állandóan Krisztusra figyelt és a hite felebarátaiban is az Urat elevenítette meg.

Két csoport különösen közel állt a szívéhez: a papok és a szegények. A papság iránti tisztelete olyan fokot ért el, hogy megnyilvánulásai előtt ma megütközve állunk: pl. a víznek, amelyben a papok mosdottak, gyógyító erőt tulajdonított. Ajándéku el kérte a trzebnicai apácáktól az ételmaradékot is. A papság iránti tisztelete az Eucharisztia és a szentmise áhítatos szeretetéből fakadt.

A papok és szerzetesek mellett különös szeretettel volt a szegények és a betegek iránt. Boroszlóban az ő kezdeményezésére nyitották meg Szilézia első ispotályát, amelyet a neumarkti leprás otthon követett. A legenda állandóan emlékeztet arra, hogy akkoriban – rendkívüli módon – Hedvig saját kezűleg szolgálta ki a szegényeket és a betegeket, maga osztotta ki az alamizsnát, s csak akkor bízta ezt másra, ha maga már nem boldogult a sok teendővel.

A szegényekben is Krisztust szolgálta. Ez abban nyilvánult meg, hogy tizenhárom szegény állandóan volt a környezetében, akikkel egy asztalnál evett. Ezek a szegények akkor is követték, ha úton volt férjével az országban, s ha megérkeztek egy várba vagy más szálláshelyre, először mindig róluk gondoskodott. Nemesyszer a neki készített finom ételeket tálalta fel nekik. Ezért az udvari emberek körében elterjedt a mondás: „Inkább vagyok koldus a hercegnő asztalánál, mint vendég a hercegnél!”

A hősiesség azonban, amellyel Hedvig a felebarátainak szolgált, csak külső burok volt, amely elrejtette Krisztushoz egyre hasonlóbbá váló belső életét. Lépésről lépésre követte az Urat a kereszt hordozásában. „Nem szégyellte, hogy áldozati báránya legyen Annak, aki túláradó szeretetéért minden emberért megfeszítettetett.” Ebből válik érthetővé az a kegyetlenségig menő szigor, ahogyan önmagával bánt. Fegyelmezettsége az étkezésben, a ruházkozásban és általános életformájában felülmúl minden elképzelést. És feltűnő, hogy mindebben semmi külső támaszt, lelki vezetést nem kapott, sőt a környezete épp az ellenkező irányba befolyásolta volna. Ahhoz azonban elég alázas volt, hogy kopott köpenyét kicserélje, amikor egy egyszerű apáca figyelmeztette: nem méltó hozzá, hogy a hercegi fogadásokon így jelenjék meg. De amikor a boroszlói főesperes szemrehányást tett neki böjtölése miatt, annak csak ennyit mondott: „Eszem annyit, amennyi nekem elég!”

Az Úr pedig kemény próbára tette a kereszt iránti szeretetét: hét gyermeke közül hat a szeme láttára halt meg, 1238-ban pedig elvesztette a férjét is itt a földön. Különösen érzékenyen érintette Henrik fiának halála, akinek követnie kellett volna atyját a hercegi trónon. 1241-ben ugyanis a tatárok nemcsak Magyarországot pusztították, hanem heves viharként végigdúlták Lengyelország déli területét is. Henrik, a fiú egy kisebb lovas sereggel vonult fel és Legnicánál megütközött velük. A csatát elvesztette, maga is holtan maradt a csataterén. A támadók azonban, látván, hogy milyen elszánt ellenállásba ütköztek, elvonultak a vidékről. Hedvig korábban megjövendölte fia halálát. Fájdalmának nagyságát csak sejteni

lehet szavaiból, melyekkel leányát és menyét vigasztalta: „Isten akarata ez, és nekünk kedvünket kell találnunk abban, amit Isten akar, s ami neki tetszik”.

Hedvig 1243. október 15-én halt meg, majdnem hetven éves korában, a trzebnicai kolostorban. A kolostor templomában temették el. Tisztelete azonnal megkezdődött és a sírja körül történt csodák hatására hamarosan megindították a szentté avatását. IV. Kelemen pápa 1267-ben iktatta a szentek sorába. Ünnepét 1680-ban vették fel a római naptárba, október 17-re. Mikor azonban ünnepelni kezdték Alacoque Szent Margitot, 1929-ben október 16-ra helyezték át.

*

A sziléziai hercegnőről, akiről saját népe tanúsította, hogy „szeretből élt”, mert „mindenkit megvigasztalt, akivel csak találkozott”, legendája, egy fiatal kortársának műve mond el apró részleteket.

Miután Hedvig Sziléziába került és a férje, Henrik átvette atyja örökségét, a krónikás szerint „a férje egyre több sikert ért el a kormányzásban, mert nemcsak támogatta felesége szent életét, hanem annak erényeit serényen követte is. S ha a törvény szerint alávettetje volt is a férjének, az erények és a jámborság útján a vezetője lett”.

Hedvig a személy szerint őt illető jövedelemből alig egy századrészt tartott meg önmaga és a családja számára, minden egyebet a szegények gyámolítására és az Egyház fenntartására fordított. A régi krónikában ez áll: „Volt egy Schawoine nevű birtoka, melynek jövedelme bőségesen fedezte szükségleteit. Egyszer a vidéken nagy ínség támadt. Akkor Krisztus szolgáló leánya kihirdette, hogy minden rászoruló jöjjön a majorba, ha Isten nevében akar kapni valamit. A szegények nagy számban sereglettek oda, ő pedig szétosztott közöttük minden gabonát. A gabona elfogytával kiosztotta a húst, amit abban a majorban tároltak. A hús után a sajtok következtek, s mikor az is elfogyott, minden fellelhető élelmiszert szétosztott a szegények között. Hűséges szolgálónak bizonyult az Úr házában, aki a maga idejében mindenkinek kiosztotta eledelét... Arra azonban gondosan ügyelt, hogy mindenki egyformán részesüljön adományából, nehogy veszekedés és féltékenység támadjon az emberek között.”

Razlaus, gnieznói kanonok igen öreg korában mondta el a következőt: „Boroszlóban én teljesen szegény, pénztelen diák voltam. Akkor hírért vettem azoknak a jótéteményeknek, amelyeket Krisztus szolgálója a szegények között nap mint nap végbevitt. Barátaimmal együtt háromszor mentünk el Röchlitzbe és Lissába, ahol a hercegi udvar éppen időzött, és mindhárom alkalommal örömmel tértünk haza, mert egy-egy ezüstpénzt kaptunk!”

Életrajzírója újra meg újra kiemeli Hedvig szokatlan emberszeretét és szociális érzékét: „Ha valaki a szolgák közül megbetegedett, orvosokat küldött hozzá, gyógyszerekről maga gondoskodott, és úgy ápolta őket, mintha a gyermekei lennének. Ha hallott egy betegről, bármilyen messze lakott is, felkereste, vagy legalább elküldött hozzá valakit ajándékokkal. Különös képessége volt az özvegyek és árvák megvigasztalására. Sok leányt, akinek sem szülei, sem rokonai nem voltak maga köré gyűjtött, és ahogyan Isten előtt jónak látta, gondoskodott róluk: az egyiket férjhez adta, a másikat kolostorba irányította... Mindig sok pénzt hordott magánál, hogy a rászorulóknak azonnal adhasson. A kíséretében lévő szegényeket senki nem merte elkergetni, ámbár a szolgák számára olykor nagyon terhesek voltak.”

A szent hercegnő elég gyakran megszegte a feudális rend szabályait: „Ha szükséghelyzetbe kerültek alattvalói, elengedte adójukat, szolgálataikat és adósságaikat. Ezért egyszer az udvari káplán, Ottó pap kifakadt: »Úrnöm, annyi adót engedsz el alattvalóidnak, hogy mi, a te szolgáid, éhen fogunk veszni!« Hedvig pedig nyugodtan csak ennyit mondott: »Légy nyugodt, Isten majd gondoskodik rólatok!«»

Amilyen bőkezű volt másokkal, olyan szigorú volt önmagával szemben. Kása, hüvelyesek, kenyér, hal, tej és sör volt az eledele. Negyven éven át nem evett húst, sem zsíros

ételt, amin a környezete meg is ütközött. De ha hivatalosan kellett megjelenie a férje oldalán, eleget tett az illem követelményeinek. 1217-ben készült pecsétje ünnepi öltözékben ábrázolja. Unokahúga, Árpádházi Szent Erzsébet akkoriban nagyon ellenezte a ruhák hosszú vendégujját, mert a hiúság megnyilvánulását látta benne. Hedvignek pedig semmi nehézséget nem okozott, hogy ezt a pecsétet használja.

Egész különös botrányozást keltett a környezetében – gondoljunk csak Hedvig méltóságára! –, hogy gyakran járt mezítláb. Így elbeszélük, hogy a gyóntatója egyszer csináltatott neki egy pár cipőt, és megparancsolta, hogy hordja. Hedvig követte is a parancsot, és hordta a cipőt – de nem alában, hanem a kezében. Mikor pár év múlva a pap észrevette, hogy a cipő használatlan, Hedvig megjegyezte: „Pedig én engedelmeskedtem és gyakran hordtam!”

Legendáírója ezzel magasztalja Hedvig vezeklését: a szent lába nyoma a hóban olyan meleget sugárzott, hogy a nyomába lépő, didergő szegények lába felmelegedett tőle!

Olykor beleszólt férje dolgaiba is. Így például egy kivégzés után keserű szemrehányást tett férjének ítélete kegyetlenségéért, s ezzel elérte, hogy a későbbiek során Henrik gyakran megkegyelmezett a halálraítélteknek. Az adósok börtönében sínylődők közül sokan Hedvig váltságdíjának köszönhatték a szabadulásukat.

Döntő módon avatkozott be abba a testvérháborúba, amely 1229 tavaszán a férje és I. Konrád mazoviai herceg között robbant ki. Henrik két csatában is legyőzte Konrádot, s miután bevette Krakkó városát, elbocsátotta a katonáit. Ám egy mise alkalmával a krakkói lovagok rajtaütöttek a hercegen, elfogták és Konrád fővárosába, Plockba hurcolták. A fogoly herceg fia, Henrik azonnal sereget gyűjtött, hogy kiszabadítsa atyját. Hedvig azonban ellenezte az újabb vérontást, s magára vállalta férje kiszabadítását. Elindult Plockba, személyesen tárgyalt Konráddal, és kiszabadította a férjét. Két unokája később Konrád fiaihoz ment férjhez, s ezzel tartós lett a családok közötti béke.

Hedvignek sokat kellett szenvednie életében. Hat gyermekét temette el; férje a gnieznói érsekkel való vitája miatt kiközösítve halt meg. Unokája, II. Boleszláv, aki „Kegyetlen Boleszláv” néven ismert a lengyel történelemben, saját testvérei, kolostorok, papok és saját népe elleni harcaival és megszámlálhatatlan erőszakos cselekményével keserítette a környezetét. Az egész vidék feljajdult, amikor Neumarktban a templomban és a temetőben nyolcszáz embert, férfiakat és nőket mészároltatott le válogatás nélkül.

A legnehezebb óra Hedvig számára mégis Henrik fia halála volt. Mikor hírt vitték, hogy elesett a csatában, „nem ontott könnyeket, a fájdalom külső jeleit egyáltalán nem mutatta, hanem leányát, a trzebnicai apátnőt és a menyét vigasztalta, aki majdnem belehalt a fájdalomba. Ő pedig így imádkozott, égre emelt tekintettel: »Köszönöm, Istenem, hogy ilyen fiút adtál nekem... vedd magadhoz a lelkét!«” Aztán kiment a csataterre, hogy megkeresse fiának holttestét.

Nem csodálkozhatunk azon, hogy a szentek, akik hasonlónak váltak a megfeszített Krisztushoz, a kereszten éltek át a vele való egyesülést. „Hedvig egy alkalommal – mondja a legendája – elmélyült imádságban térdelt a trzebnicai kolostor templomának feszülete előtt. Egyszer csak a feszület megmozdult, a Megfeszített jobb karja eloldódott a kereszttől, átölelte Hedviget, és megáldotta. Az Úr így adta tudtára, hogy meghallgatta imádságát.” – De ez a jelenet Hedvig életének legbensőbb misztériumát is jelzi, és az összes nagy misztikus rokonává teszi őt.

Röviddel a halála előtt úgy rendelkezett, hogy ne rendkívüli sírba temessék el, hanem egészen egyszerűen, a többi hívő közé, a temetőbe. Ezzel is kifejezte, hogy az egyszerű emberek testvérének tekinti magát. A halálos ágyán kérte azt a fátyolt, amelyet unokahúga, Szent Erzsébet viselt, és a fejére kötötte. Így akart megjeleni a szentek közösségében, és azonnal meg is pillantotta a szent asszonyok seregét, akik hívogatóan jöttek elébe.

*

**Mindenható Istenünk,
ki Szent Hedvig csodálatos életét
az alázatosság példajaként állítod elénk,
kérünk, engedd,
hogy közbenjárásával szerezzé meg nekünk égi segítségedet!**

16. Alacoque Szent Margit-Mária

*Lauthecour (Burgundia), 1647. július 22.

†Paray-le-Monial, 1690. október 16.

Alacoque Margit-Mária 1647. július 22-én született Charolais megyében, a Vérosvres város melletti faluban, Lauthecourban. A család paraszti eredetű volt, de sikerült felküzdenie magát: Margit atyja királyi jegyzőként működött. Margit gyermekkorában néha Corchval kastélyában keresztanyjánál, Madame de Fautrières-nél tartózkodott, aki a helyi arisztokráciához tartozott. Úgy tűnik azonban, hogy egész nyolc éves koráig semmiféle iskolázásban nem volt része.

1655-ben, amikor Margit nyolc éves volt, meghalt az édesapja, és a család meglehetősen rendezetlen anyagi körülmények között maradt. Margitot a charolles-i klarisszák kollégiumába adták, ahol hamarosan elsődíjazáshoz járulhatott. De nem maradhatott itt hosszú ideig. Csak a legegyszerűbb ismereteket sajátította el, mert tíz éves korában súlyos beteg lett: gyermekbénulás támadta meg. Betegsége négy évig tartott, s gyógyulása oly váratlan és hirtelen volt, hogy ő maga csodának tulajdonította.

Közben a lauthecouri birtok kezelését Margit anyai nagybátyja vette kézbe, akinek családja cselédként bánt Margittal és édesanyjával. Ebben a nyers és barátságtalan környezetben sokat kellett szenvednie. 1665-ben édesanyja férjhez akarta adni, hogy kiszabadítsa ebből a kegyetlen helyzetből, és Margit egy pillanatra megingott. Egész kicsi gyermekkorától ugyanis nagy jámborság és a szemlélődő imádságra való hajlam mutatkozott benne, szerette a magányt és az egyedüllétet. Mire a férjhezmenetel gondolata felmerült, imádságos élete elmélyült és misztikus vonásokat kezdett mutatni. Hosszú órákat töltött az imádságban, kemény testi vezeklést folytatott, s a szórakozottságot, amely néha meglepte, súlyos hibaként bánta és gyónta meg. Néhány rendkívüli jelenség is mutatkozott már az életében, belső hangokat kezdett hallani és látomásai voltak. Ezért 1667-ben egy magánkinyilatkoztatás hatására elhatározta, hogy szerzetbe lép.

Döntése igen nagy ellenállásba ütközött édesanyja és annak bátyja, Krizosztom részéről. Huszonkét évesen, 1669-ben kapta a bérmlás szentségét és második nevét: Máriát. Majdnem két évnyi bizonytalanság és reménység után 1671-ben végre megkapta az engedélyt a kolostorba vonuláshoz. Ez év június 20-án felvették a Paray-le-Monial vizitációs apácái közé jelöltnek. Két hónappal később beöltözhetett.

A novíciátus ideje alatt tovább folytatódta a belső életét kísérő rendkívüli jelenségek, és megszakítás nélkül Krisztus lelki látásában élt. Előjáróit nyugtalanította állandó Istenbemerültsége, a szünet nélküli félig ekstatisz állapot, ezért komoly vizsgálatoknak vetették alá. Éppen rendkívüli jelenségei miatt csak 1672. november 6-án tehetett fogadalmat. A vizsgálatok és próbatétek jelentős része megaláztatásokat jelentett. Így a fogadalomtétel előtti rekollekciós napon is kirendelték, hogy vigyázzon a kolostor szamaraira. Ő zokszó nélkül engedelmeskedett, s miközben a szamarakat őrizte, egy bokorba húzódva imádkozott, ahol rendkívüli megvilágosodást kapott Krisztus kínszenvedéseiről.

Ugyanebben az időben kapta az első magánkinyilatkoztatásokat Jézus Szent Szívéről. Az egyik látomásban megismerhette, hogy e Szívnek mennyit kellett szenvednie.

A kolostorban változatlanul folyt kíméletlen próbatétele. Amikor a betegszobára küldték ápolónak, a vezető betegápoló nővér nagyon gorombán bánt vele. Közben Krisztus egyre inkább feltárta előtte Szent Szívének titkát, s valószínűleg 1673. december 27-én kapta az első nagy kinyilatkoztatást. Hamarosan ezután a diákokthoz vezető nővére mellé küldték segítségül. A kolostor többi nővére részéről sok bántást és megnemértést kellett elszenvednie, de Margit-Mária nővér türelme kimeríthetetlen volt.

Az egyre folytatódó kinyilatkoztatások mind határozottabb és világosabb tartalmat nyertek. Sajnos Margit-Mária nővér önéletrajzi feljegyzései nem teszik lehetővé e kinyilatkoztatások időbeli sorrendjének megállapítását. Egyik legmeggrázóbb látomása az volt, amelyben Krisztus szeretettől lángoló szívét látta. Ez valószínűleg 1674 Úrnapján történt. Hogy e látomások felől ítéletet alkothasson, a főnöknő anya különböző szakértőkkel vizsgáltatta meg, akiknek véleménye nagyon kedvezőtlen volt rá nézve.

Isten azonban gondoskodott leányáról: 1675 februárjában a vizitációs apácák előljárónak kapták a paray-i jezsuiták közül Claude La Colombière atyát (1641–1682). Rövidesen ő lett Margit-Mária nővér lelkiatyja, és megnyugtatta a kapott kegyelmek valódiságáról. Margit-Mária akkor feltárta előtte a vágyát és a küldetését, mely szerint a Jézus Szíve-tiszteletet kell szélesebb körben terjesztenie. Elmondta nagy látomását, amelyben 1675. június 15-én, Úrnapja oktávján volt része, amelyben az Úr Krisztus megbízta azzal, hogy gondoskodjék Jézus Szívének ünnepéről. Erről írást is készített, amelyet átadott La Colombière atyának, aki azt később lelki írásaiban közzé is tette. Június 21-én mindketten felajánlották magukat Jézus Szent Szívének.

La Colombière atya támogatásával Margit-Mária nővér egy évig nyugodtabb körülmények között élhetett. Ebben az évben halt meg az édesanyja. 1676 szeptember végén La Colombière atyát Angliába küldték, s amint eltávozott, a nővértársak ellenségeskedései ismét fellángoltak. A tetőpontot akkor érték el, amikor 1677. november 20-án Margit-Mária nővér, engedve a belső indításnak, elmondta nővértársainak azokat a kifogásokat, amelyeket Krisztus mondott neki a kolostor ellen. Emiatt szabályos lázadás tört ki a nővérek között. Végül azonban a kolostort felkavaró félreértések elcsitultak.

1678-ban új előljárónőt kapott a kolostor Péronne Rosalie Greyfié személyében, aki Annecyből jött. Kiváló apáca volt, s jóllehet hamarosan meggyőződhetett Margit-Mária nővér életszentségéről, mégis kötelességének érezte, hogy komoly próbák elé állítsa és ismételten mélyen megalázza. Margit közben megbetegedett, s amikor a főnöknő két alkalommal is megparancsolta neki, hogy imádságban kérje a felgyógyulását, Margit engedelmeskedett, és fel is épült mind a két alkalommal!

1679 elején La Colombière atya végre visszatért Angliából. Ott néhány hétig börtönben is volt és megbetegedett. Tuberkulózist kapott, ami aztán a halálát is okozta: 1682. február 15-én halt meg Paray-ban. 1684. március 26-án látott napvilágot **Retraite spirituelle (Lelki magábaszállás)** című könyve, amely által széles körben ismertté váltak Margit-Mária nővér magánkinyilatkoztatásai is. Ez a könyv nagyban hozzájárult a Jézus Szíve-tisztelet elterjedéséhez. A korábbi ellenségeskedés dacára a könyvet a vizitációs apácák ebédlőjében is felolvasták!

1684 májusában ismét új főnöknőt kaptak a nővérek. Melin anya azonnal maga mellé vette Margit-Mária nővért asszisztensnek. Ezután két évig a novíciák mesternője volt, majd ismét asszisztensi megbízást kapott. E hivatalok lehetővé tették számára, hogy szélesebb körben is megismertesse Jézus Szent Szívének titkát, és egyre jobban felszítsa a lelkekben a Szent Szív iránti tiszteletet, amely hamarosan a többi vizitációs kolostorban is otthon talált. Margit-Mária nővér egész életében meg volt győződve arról, hogy a Jézus Szíve-tiszteletben nagyon jelentős szerepe lesz a jezsuita rendnek.

1689-ben ismerkedett meg egy fiatal jezsuita atyával, Jean Croiset-vel, aki nem sokkal később megjelentetett egy írást Lyonban a Jézus Szíve-tiszteletéről. Így Margit-Mária nővérnek megadatott az az öröm, hogy láthatta az általa kezdeményezett jámborsági forma egyre nagyobb körben való terjedését.

Közben azonban az egészsége meggyengült. 1690. október 9-én ágynak dőlt és október 16-án estére meghalt.

Nagyon értékes önéletrajzot hagyott hátra, amelyet 1685-ben írt, s csak a nővérek ügyességén múltott, hogy utolsó betegségében meg tudták menteni, ugyanis meg akarta semmisíteni.

Margit-Mária nővért 1864. április 24-én boldoggá, 1920. május 13-án szentté avatták. Ünnepe 1929-ben vették fel a római naptárba, október 17-re. 1969-ben Antiochiai Szent Ignác miatt egy nappal korábbra, 16-ra helyezték át.

*

**Kérünk, Istenünk,
áraszd reánk azt a lelkiületet,
amellyel Szent Margitot oly különlegesen gazdaggá titted,
hogy megismerjük Krisztus minden értelmet felülmúló szeretetét,
és beteljünk Isten egész teljességével!**

17. Antiochiai Szent Ignác

*Szíria, 50 körül

†Róma, 110–115 között

Ignác püspököt, akit Theophorosznak, azaz Istenhordozónak is neveztek, joggal számláljuk az apostoli atyák közé. Nem csupán azért, mert még személyesen ismerhetett több apostolt is, hanem mert kiemelkedik azok közül, akik az apostolok után következő nemzedékben folytatták az Egyház alapjainak építését. Ignác nemcsak oszlop volt az épülő Egyházban, hanem levelei által századokon át, egész a mai időkig megvilágosítja a hívők szívét. Igaz, mindössze hét levele maradt ránk, de ez a csekélynek látszó örökség cáfolhatatlanul bizonyítja Krisztus követése útjának járható voltát.

Ignác az igazi püspök példaképe volt. Benne a jó pásztort lehetett látni, aki Mestere példája szerint életét adta a juhokért. „A püspököt úgy kell tekinteni, mint magát az Urat” – mondja az efezusiaknak írt levelében (6,1). Életével és halálával adott példát arra, hogyan kell ennek az igen magas követelménynek eleget tennie egy püspöknek.

Életrajzi adataiból nem sokat ismerünk. Az 1. század közepe táján született, valószínűleg Szíriában. Vértanúsága körülményeiből arra következtethetünk, hogy rabszolga származású volt. Szent Péter és Evodiosz után harmadikként volt Antiochia városának püspöke. Antiochia a római birodalom keleti részének és a hellén kultúrának volt a központja, ugyanakkor Jeruzsálem mellett az egyik egyházi centrum is lett. Ebben a városban alakult ugyanis az első pogányokból megtért keresztény közösség. E közösség mellett, tőle meglehetősen elkülönülten, zsidó-keresztény közösség is élt a városban. Ez utóbbiak szigorúan ragaszkodtak a mózesi törvény szokásaihoz, a pogányokból megtértek pedig velük szemben már a keresztény szabadság szellemében formálták életüket. Emiatt az antiochiai egyház kormányzása nagyon kényes feladat volt (vö. ApCsel 15. fejezet).

Ignác püspöknek egész életében harcolnia kellett a gnosztikusok ellen, akik a Jeruzsálem pusztulása miatt csalódott és kiábrándult zsidók között terjesztették tévtanaikat.

Lelkipásztori gondját súlyosbította a Domitianus császár által elrendelt üldözés, amely elvileg a lázadó zsidók ellen irányult, de alig tett különbséget a zsidók és keresztények között, azzal a megindoklással, hogy a kereszténység nem önálló vallás, hanem csupán egy zsidó szekta.

Domitianus halála után egy kis ideig békekesség volt, Traianus császár alatt azonban Asia provinciában ismét üldözni kezdték a keresztényeket. A császár ugyan a bithiniai helytartó, az ifjabb Plinius kérdésére úgy válaszolt, hogy nem kell nyomoztatni a keresztények után, ugyanakkor hangsúlyozta, hogy a feljelentettekkel szemben eljárást kell indítani, s ha valakire rábizonyul a kereszténység és nem hajlandó megtagadni a hitét, azt el kell ítélni.

E császári rendelet értelmében jártak el Antiochiában is a keresztények ellen, egy pontosan meg nem határozható évben, 110–115 között. A püspököt is elfogták és felelősségre vonták. Mivel az egész városban tisztelték, letartóztatása felháborodást keltett, nemcsak a keresztények, hanem a zsidók és a pogányok, sőt az eretnek gnosztikusok körében is.

Ignácot megbilincseltek és katonai őrizet alatt hajón Rómába indították. A halálos ítéletet, mely úgy szólt, hogy vadállatok elé kell vetni, Rómában hajtották végre. Mivel azonban a hajó, számunkra ismeretlen okok miatt kitérőt tett és érintette az Asia provinciabeli kikötővárosokat, alkalom nyílt arra, hogy a keresztények felkeressék a fogoly püspököt. Szmirnában különösen hosszú ideig vesztegeltek, itt felkereste Ignácot a város püspöke, Polikárp (lásd február 23-án), de járt nála az efezusi, magnésziai és a tralleszi egyház küldöttsége is. E látogatásokra válaszolva Ignác leveleket intézett ezekhez az egyházakhoz. Figyelmüket szeretettel megköszönte és élt az alkalommal, hogy atyai intelmeket intézzen a

hívekhez, mert mint a tartományi főváros püspöke felelősnek érezte magát a többi város híveiért is.

Ugyancsak Szmirnából levelet intézett a római egyházhoz, s ebből láthatjuk, milyen kegyetlenül bántak vele útközben a katonák: „Szíriától Rómáig, szárazon és vízen, éjjel és nappal vadállatokkal küzdök, tíz leopárdhoz (azaz egy katonai osztaghoz) kötözve. A jótékonyásra ezek csak rosszabbakká válnak. Sértegetéseik közepette még inkább tanítvánnyá válok...” (5,1). Ebben a levélben Ignác felfedi szívének izzó vágyakozását, amellyel átadja magát a vértanúságnak. Ír egy titokzatos benső hangról, amely az Atyához hívja. Könnyek között kéri a rómaiakat, ne tegyenek semmit a kiszabadításáért, mert: „soha többé nem lesz ilyen lehetőségem arra, hogy Istenhez jussak”. Mert – írja Isten tanúja – „szép dolog eltávozni ebből a világból, eltűnni belőle, és Istenhez menni, hogy benne feltámadjunk”. Egyébként ez a levél az első dokumentum arról, hogy a keleti területek egyik püspöke nyilvánvalóan elismeri a római egyház elsőbbségét.

Troász kikötőjéből Ignác még három levelet írt: a filadelfiai és a szmirmi egyháznak és Polikárp püspöknek.

E hét levélnek ma is igen nagy jelentősége van (magyarul olvashatók az Ókeresztény írók sorozat 2., Apostoli atyák kötetében a 161–197. oldalon), mert világosan szemünk elé állítják a püspöki hivatal jelentőségét az Egyházban. Ignác az akkoriban mindenfelé terjedő eretnekségekkel szemben egyetlen menedéket lát: a hívő közösség szoros kapcsolatát a püspökével. Boldognak mondja azt az egyházközséget, amely olyan szoros kapcsolatban áll a püspökével, „mint az Egyház Jézus Krisztussal, és mint Jézus Krisztus az Atyával, hogy az egységben minden összhangban legyen” (Ef 5,1).

A szmirmi híveknek ezt írta: „Ahol a püspök megjelenik, ott legyen a sokaság, ahogyan ahol Krisztus van, ott van a katolikus Egyház” (8,2).

Elsőként beszél a katolikus Egyházról, és a katolikus nála egyetemest jelent, és a püspökkel közösségben lévő egyházra gondol. Nyomatékosan felhívja a figyelmet, hogy ennek a püspökkel való egységnek elsősorban a közös imádságban és az Eucharisztia közös ünneplésében kell megnyilvánulnia. Megerősíti: „Senki ne legyen tévedésben! Aki nincs az oltár kerületén belül (azaz az áldozatbemutatás helyén), az megfosztja magát Isten kenyerétől. Ha egyik vagy másik imádságnak oly nagy ereje van, mennyivel több a püspök és az egész egyház imája!” (Ef 5,2). „Arra törekedjétek, hogy Eucharisziátok egy legyen. Egy ugyanis a mi Urunk Jézus Krisztus teste, és a kehely az ő vérének egységére, egy az áldozati oltár, ahogyan egy a püspök a papsággal és a diákonusokkal, hogy Isten szerint cselekedjétek, amit cselekedtek” (Fil 4).

Nagyon jellemző a szent püspökre az alázatosság, amellyel a diákonusokat, akik hűséges segítségei voltak Rómába vivő útján is, „szolgatársak”-nak nevezi.

Mikor végre megérkeztek Rómába, sietve vitték az amfiteátrumba, mert egy ünnep alkalmával gladiátorokra volt szükség. A tömött színház szeme láttára Ignácot felfalták a vadállatok.

Ami a testéből megmaradt, azt a keresztények magukhoz vették, és eljuttatták Antiochiába. Az ereklyéket később különböző helyeken őrizték, míg végül a fiatalabb Theodóziosz császár idejében egy régi Fortuna-szentélyből kialakított keresztény bazilikában találtak nyugvóhelyet.

A római martirológium úgy tudja, hogy az ereklyéket Antiochiából átvitték Rómába és a Szent Kelemen-bazilikában helyezték el.

A latin egyház korábban a vértanúság napján, december 20-án ünnepelte Antiochiai Szent Ignácot. Később, nyilvánvalóan másolási hiba következtében általánossá vált a február elsejei megemlékezés. Az új római naptár a szír egyháztól vette át az október 17-i ünnepet.

A mintaszerű püspök, aki még az apostoli időkben építette minden erejével az Egyház alapjait, és akit lángoló hitéért „Istenhordozónak” neveztek, hét levelében képet hagyott ránk önmagáról is. De a legendája azt is elmondja róla, hogy nem csupán az egyik apostol, nevezetesen Szent János tanítványa, hanem egyenesen az evangéliumokban szereplő személy! E legenda szerint ugyanis Ignác volt az a kisgyermek, akit Jézus a tanítványok körében magához vont, és azt mondta nekik: „Ha olyanok nem leszte, mint ez a gyermek, nem mentek be a mennyek országába!”

A legenda részletes leírást ad a szent utolsó órájáról is. Mikor az ősz püspököt a hosszadalmas és keserves utazás után Traianus császár elé állították, a császár megkérdezte tőle: „Ignác! Miért térítetted az antiochiaiakat a keresztény hitre, és miért lázítod őket ellenünk?” Ignác erre így válaszolt: „Milyen szívesen megtérítenélek téged is, hogy elnyerhetnéd az örök birodalmat!” Traianus felszólította: „Áldozz isteneinknek, és megteszlek első főpapnak a papjaink között!” Erre Ignác: „Nincs szükségem tőled kapott méltóságra. Tedd, amit tenni akarsz, a hitemet nem változtatod meg.”

Akkor Ignácot az arénába vezették. Amint meghallotta az éhes vadállatok ordítását, megismételte azokat a szavakat, melyeket korábban a római egyháznak írt: „Én Isten gabonája vagyok, és a vadállatok foga örül, hogy tiszta kenyér lehessen. Ösztökéljétek a vadállatok, hogy azok legyenek a sírom, és semmit meg ne hagyjanak belőlem, nehogy bárkinek a terhére legyenek!”

Mikor a vadállatok széttépték a szentet, Traianus elismeréssel így nyilatkozott: „Nagy a keresztények bátorsága! Hol van egy görög, aki így tudna meghalni a maga isteneiért?”

Leveli némi betekintést nyújtanak a jó pásztor lelkébe, és láthatjuk hitének izzását, amely miatt a vértanúságtól sem riadt vissza. Újra meg újra felbukkan leveleiben a gondolat: „Váltságdíj vagyok értetek... engesztelő áldozat leszek helyettetek... feláldozom az életemet értetek!”

A rómaiaknak ezt írta: „Szívesebben meghalok, hogy megnyerjem Krisztust, mint hogy király legyek az egész föld felett.” A szmirnaiakat pedig biztosítja: „A kardhoz közel Istenhez vagyok közel. A vadállatok között Isten környezetében vagyok: egyedül Jézus Krisztus nevében... mindent elviselek, hogy vele együtt szenvedjek, mert Ő tesz képessé rá, aki teljesen emberré tett” (4,2).

Mindazonáltal tudatában volt gyöngeségének, és tudta, hogy a halál pillanatáig meginoghat a szenvedések előtt, ezért kérte a tralleszieket, imádkozzanak érte, hogy a próbatétben üdvösséget találjon: „Imádkozzatok értem, nehogy olyannak találtassam, aki nem állta ki a próbát. Még veszélyben vagyok. Hűséges azonban az Atya Jézus Krisztusban, hogy beteljesítse az én kérésemet és a tiéteket” (13,3).

Miközben a vértanúság felé hurcolták, a láncait „lelki gyöngyöknek” nevezte és haldokolva a vallási eltévelyedésekkel teli világba kiáltotta: „Mindazok, akik nem Jézus Krisztusról beszélnek nekem, számomra csak síremlékek és sírkövek!”

*

**Mindenható, örök Isten,
ki Egyházadat vértanúid halálával ékesíted,
kérünk, engedd,
hogy Szent Ignác ma ünnepelt szenvedése,
mely neki örök dicsőséget szerzett,
legyen számunkra szüntelen oltalom!**

18. Szent Lukács evangélista

Szent Lukácstól két terjedelmes szentírási könyv, egy Evangélium és az Apostolok Cselekedetei birtokában vagyunk, ennek ellenére jóformán semmit nem tudunk meg közvetlenül az íróról. Igazi evangélista, aki nem önmagáról, hanem a világ Üdvözítőjéről akar beszélni, hogy minden istenszerető lélek megtudhassa, mennyire igaz mindaz, amire az Egyház tanította.

A kolosszeieknek írt levél záradékából tudjuk Lukács eredeti foglalkozását, mert Szent Pál ezt írja: „Köszönt benneteket Lukács, a kedves orvos” (Kol 5,15).

Az Apostolok Cselekedeteiben olyan részletekkel találkozunk, amelyekből joggal tételezzük fel, hogy Lukács Antiochiában nőtt fel és orvosként is ott működött. Nagyon tájékozott ugyanis a városban és az antiochiai keresztények körében. Így például a diákonusok kiválasztásánál felsorolja a hét nevet, és az utolsónál hozzáteszi: „Miklós, az antiochiai prozelita.” Ugyanígy, amikor az Úr Jézusról szóló örömhír terjedését beszéli el, Antiochiánál hosszabban időzik.

Megemlíti, hogy Ciprusra és Föníciába is eljutott az Evangélium, de Antiochiáról tíz versen át beszél: Először néhány ciprusi és firenzei férfi jött Antiochiába, de velük volt a Szentlélek, és a magvetésük termékeny talajra hullott. Ekkor Jeruzsálemből Barnabást küldték el, aki látván a nagy lehetőséget, elment és megkereste Tarzuszban Pált. Ketten egy álló évig működtek Antiochiában. „Először itt nevezték a tanítványokat keresztényeknek!” Majd próféták jöttek – az egyiket Lukács név szerint is ismeri: Agabusz – és éhínségről jövendöltek, ami be is következett (11,20–30). A tizenharmadik fejezet elején ismét Antiochiáról beszél, ahol több próféta és tanító is működött. A tanítók közül Barnabáson és Pálon kívül még hármat név szerint ismer: „a Nigernek nevezett Simon, a kirenei Lucius és Manaén, aki Heródes tejtestvére volt”. És Lukács tudja azt is, hogy Antiochiából indult a pogányok misszionálása, mert itt történt, hogy a Szentlélek kiválasztotta Barnabást és Sault, és azok elindultak a pogányok közé.

Minden jel arra mutat, hogy a pogány ifjú, Lukács Barnabás és Pál tanítványaként ismerkedett meg az evangéliummal, majd a foglalkozásából, orvos mivoltából adódó pontosság- és hitelesség-igénytől hajtva, a Szentlélektől vezérelve útra kelt, hogy utánajárjon mindannak, amit Krisztusról hallott. Meg is tette, és találkozhatott még a Szűzanyával, továbbá az egykori tanítványokkal, gyógyult betegekkel, vakokkal, talán Lázárral is. A gyűjtött anyagból – valószínűleg már Szent Pál mellett működve – összeállította az evangéliumot, amelyben van néhány jellegzetesség a másik három evangéliummal szemben.

A pogány Lukácsra is (mint Mátéra) nagy hatással van az a felismerés, hogy a próféták jövendölései szerint Sionból jön a törvény, és Jeruzsálemből sugárzik szét az egész világra az üdvösség. Simeon hálaimájában felcsendül az egyetemesség gondolata – ezt az imát csak Lukács írta le az evangélisták közül: „Ez a Gyermeke világosság a pogányok megvilágosítására és dicsőség a te népednek, Izraelnek!” (2,32) – és az apostolok küldetésében válik teljessé, mert ők valóban az egész világra elvitték az evangéliumot.

Amikor az első missziós útról Pál és Barnabás visszatért Antiochiába, beszámolójuk lényege annak elbeszélésében állt, hogy „Isten általuk a pogányok előtt is kitérte a hit kapuját” (ApCsel 14,27). Ebből a beszámolóból aztán nagy vita kerekedett, mert a mózesi törvény mellett kardoskodók azt követelték, hogy a pogányokat előbb tegyék zsidóvá a körülmetéléssel, s csak utána lehetnek keresztények, mert nekik is végig kell járniuk az Ószövetség előkészítő iskoláját. A döntést e kérdésben a Jeruzsálemi Zsinat hozta meg, felmentvén a pogányokat e kötelezettség alól. A vita heve azonban Lukács leírásából ma is jól érezhető (15. fejezet).

Külön Lukács mellett szóló jel – mégpedig arról árulkodik, hogy ő a szerzője az Apostolok Cselekedetei című könyvnek, s hogy Szent Pál munkatársa volt –, hogy egyszer csak ő, aki az evangéliumot végig szemlélőként, mindig harmadik személyekről mondta el, és az Apostolok Cselekedetei első részében ugyanígy beszélt, a tizenhatodik fejezetben váratlanul többes szám első személyben szólal meg: „Troászban tengerre szálltunk, és egyenesen Szamotrákiába tartottunk...”, és hét verset mond el így, aztán mintha elszégyellné magát, gyorsan visszatér a harmadik személyben történő elbeszélésre.

Azt már Szent Pál leveleiből tudjuk, hogy fogságában ott van az apostol mellett, közvetlenül a vértanúsága előtt is: „Démász elhagyott a világ kedvéért és Tesszalónikába ment, Kreszensz Galáciába, Titusz meg Dalmáciába. Csak Lukács van velem” – írja Szent Pál Timóteusnak (2Tim 4,11).

A hagyomány úgy tudja, hogy Szent Pál vértanúsága után Achájában, Dél-Görögországban működött püspökként, majd valószínűleg Patara városában ő is vértanú lett. Maradványait 357-ben vitték Konstantinápolyba.

A közvetetten birtokunkba került történeti adatokat a hagyomány és a legenda körülvette a maga gyöngyeivel. Egyéb szentírási helyekkel is összefüggésbe hozták Szent Lukácsot, így alakult ki az az elképzelés, hogy egyike volt a hetvenkét tanítványnak – jóllehet biztos, hogy földi életében nem látta az Urat.

A másik elgondolás szerint egyike a két emmauszi tanítványnak, akik közül az egyiket, Kleopást megnevezi evangéliumában, a másik nevééről hallgat, s ez lenne ő maga.

Végül voltak olyanok is, akik azonosíthatónak vélték az Apostolok Cselekedetei idézett helyén szereplő Kyrenei Luciusszal. De mindezek csak feltételezések, amelyeket bizonyítani nem lehet.

Azt ellenben nem véletlenül mondja a hagyomány, hogy Lukács orvos létére festő is volt. Neki tulajdonítják a római Maria Maggiore-bazilikában őrzött Mária-képet. Sőt, azt mondják, hogy megfestette Jézus arcát is. Ezért a festők védőszentjeként tisztelik. Ennek annyi az alapja, hogy a Szűzanyáról a legtöbbet és a legszebben Lukács beszél, s így, ha nem is ecsettel, de képet rajzol róla.

Ünnepét az egész Egyház október 18-án üli. A római naptárban a 9. század óta szerepel.

*

Szent Lukács, aki mint orvos különös részvétellel nézte a beteg embert, mint evangélista észrevette, hogy a Megváltó maga is orvos, sőt, ő „az Orvos”, aki a beteg emberiségnek meghozta a gyógyulást a megváltás művének végrehajtásával. Úgy mutatja be evangéliumában az Emberfiát, mint a betegek gyógyítóját, a bűnöket megbocsátó Irgalmat, aki árasztja az emberek között Isten jótéteményeit és hirdeti az irgalmasság evangéliumát.

A Legenda Aurea szerint maga a Lukács-evangélium is gyógyít, mégpedig háromféleképpen: sebeket gyógyít azáltal, hogy a megtört szívűeknek hirdeti a megváltást; erősít azáltal, hogy elmondja az örömhírt; végül megőriz az újabb romlástól azáltal, hogy közli az isteni törvényeket és evangéliumi tanácsokat.

A hagyomány szerint a Szűzanya sok dolgot megőrzött a szívében és emlékezetében éppen azért, hogy később a szent evangélistáknak elmondhassa. Lukács pedig felkereste őt, és mint az Újszövetség frigyszekrényének sok kérdést tett fel az Üdvözítőről, s kérdéseire sorban választ kapott. Így írhatta meg az evangélium elején olyan részletesen Jézus gyermekségtörténetét, benne Mária imádságával, a Magnificattal és Zakariás himnuszával, a Benedictusszal.

A Maria Maggiore-bazilikában őrzött Mária-képről, amelyet a hagyomány Szent Lukács festményének tart, különös történetet mondanak el:

Nagy Szent Gergely idejében, a 6. század végén pestis pusztított Rómában. Mivel a járvány nem akart szünni, a pápa körmenetben hordozta körbe e képet a csapással sújtott városban, és a vész elmúlt.

Márton pápa, aki vitában állt Róma városának polgári vezetőivel, egy alkalommal a kép előtt misézett és áldoztatott. Nem sejtette, hogy az áldozók között van valaki, aki a ruhája alatt tört szorongat, azzal a szándékkal, hogy amikor hozzá lép a pápa, megöli. Abban a pillanatban azonban, amikor a pápa nyújtotta neki az Úr Testét, hirtelen megelevenedett a Mária-kép, ránézett a merénylőre, aki ettől a pillantástól megvakult, és a pápa megmenekült.

*

**Istenünk,
ki Szent Lukácsot arra választottad,
hogy igehirdetésével és írásaival
feltárja a szegények iránti szeretetedet,
kérünk, engedd,
hogy híveid kitartsanak a szeretetben,
és minden nép megláthassa üdvösségedet!**

19. Kanadai vértanúk: Brébeuf Szent János és társai

†Kanada, 1642–1650.

Kanadai vértanúknak nevezzük azt a nyolc francia jezsuitát, akik a kereszténység második misszióját vezették a huron indiánok között. Név szerint: Daniel Antal, Garnier Károly, Lallemand Gábor, Brébeuf János, La Landei János, Jogues Izsák, Chabanel Natalis, és Goupil Rénatus. A vértanúcsoporthoz Brébeuf Jánosról nevezték el, mert az ő életét ismerjük legrészletesebben.

A franciák 1603-ban léptek Kanada földjére. Ferences misszionáriusok 1615-ben és 1622-ben próbálták téríteni a huron indiánokat, de sikertelenül. 1625-ben jezsuiták indultak Kanadába. Négy év múlva, amikor az angolok háborút nyertek, kiutasították őket, és vissza kellett térniük Franciaországba.

1632-ben ismét útra keltek, s ezúttal külső háborítás nélkül hirdethették az evangéliumot a huronoknak. Az indiánok azonban nem akarták befogadni a hitet. Hiába adták tanújelét a jezsuiták határtalan emberszeretetüknek az 1639–40-ben kitört járvány idején, a bennszülöttek csak nem hallgattak rájuk. Lallemand Gábor atya 1642-ben ezt írta: „Családonként hirdetjük az evangéliumot kétezer vadembernek; ismerjük a nyelvüket, nekik van fülük, s mégsem akarnak megérteni semmit.”

Goupil Rénatus segítő testvér lett először vértanú 1642. szeptember 29-én. Négy évvel később, 1646. október 18-án ölték meg Jogues Izsák atyát, majd másnap La Landei Jánost. Mindhárman az irokézok áldozatai lettek Ossernenonban. Haláluk a huron indiánokat úgy megindította, hogy tömegesen tértek meg. Az egész misszió vezetője ezt jegyezte fel: „mintha nem is mi, hanem inkább az angyalok működtek volna köztük!”

Az irokézok azonban elhatározták, hogy kiirtják a huronokat. 1648-ban háborút indítottak és 1650-ben el is érték céljukat. E harcok során halt meg a másik öt jezsuita misszionárius.

Brébeuf János régi normann család sarja, melynek tagjai együtt harcoltak Hódító Vil móssal Hastings partjainál és Szent IX. Lajos királlyal Damiette-nél. Condé-sur-Vire-ben született 1593. március 25-én. Rouenban lépett be a jezsuiták közé 1617. november 8-án. Először a jezsuiták kollégiumában tanított, 1622. február 22-én Pontoise-ben pappá szentelték. Ezután még három évig tanár és gondnok volt a roueni kollégiumban, majd megbízták azzal, hogy Kanadába menjen misszióba. 1625. április 24-én két jezsuita és egy ferences társaságában szállt hajóra Dieppe kikötőjében. Két hónap múlva kötöttek ki Quebecben.

János első missziós útja nem tartott sokáig. Előbb a hegyi, majd a huron indiánok között működött. Ez utóbbiakat vadászösvényeiken messzire követte. Az angolok győzelme után a francia misszionáriusoknak el kellett hagyniuk Ouebecet. Hajóra tették és Plymouth-ba szállították őket, ahonnan Franciaországba kellett távozniuk.

Így 1629 októberében János ismét Rouenban volt. Eljárt egy előadásorozatra, amelyet a 17. század egyik legnagyobb lelki tanítója, Louis Lallemand tartott. Valószínű, hogy egy ideig gyóntatójává is választotta. Ekkor tette le utolsó fogadalmát, s 1633-ig Eu városában a jezsuita kollégium tanára volt.

Közben Anglia és Franciaország békét kötött, s ez ismét megnyitotta az utat a francia misszionáriusok előtt. Richelieu bíboros megbízta a jezsuitákat, hogy gondoskodjanak Kanada misszionálásáról. Ennek következtében János 1633 márciusának elején Dieppe-ben újra hajóra szállt, és májusban kikötött Kanadában.

Négy évig irányította a huron indiánok közötti missziót. Megalkotta a huron nyelv szótárát és nyelvtanát. Ledesma Keresztény tanítás című művét lefordította az indiánok nyelvére.

A vidéken váratlanul járványok törtek ki, melyekért a jezsuitákat tették felelőssé, ezért március 19-én Jánosnak vissza kellett húzódnia Sainte Marie-ba. Ekkor a misszió vezetését Lallemand vette át, aki János korábbi módszerét gyökeresen megváltoztatta. Népszámlálást rendelt el, amit azért tartott fontosnak, mert a háborúk és járványok miatt a népesség száma nagyon megcsappant. E népszámlálás adatai szerint a huron misszióban harminckét falu volt, amelyek öt központ köré csoportosultak. E falvakban mintegy hétszáz sátor, kétezer tűzhely volt, s mintegy tizenkétezer ember élt. Az új missziós főnök a gyarmatosítást és az apostoli munkát egyaránt a dél-amerikai redukciók mintájára szervezte meg, és a sok szétszórta szálláshely lakóit egy nagy központba szervezte. János pedig nyugodtan szemlélte, hogy korábbi módszerét mennyire semmibe veszik.

Rövid ideig együtt dolgozott Chaumonot-val, de egészségi állapotának gyengülése és a bennszülöttek ellenséges magatartása miatt vissza kellett térnie Quebecbe. Útközben eltört a kulcscontja, ami igen sok kínt okozott neki. Miközben újra a huron indiánok között misszionált, társával, Lallemand-nal együtt megtámadták az irokézek, elfogták és kegyetlenül megölték őket. Kísérőjük, Christophe Regnaut laikus testvér pontos beszámolót írt a kínzásokról és halálukról. János 1649. március 16-án adta életét Krisztusért.

Landei János a normandiai Dieppe-ben született, s a hódítók között érkezett Kanadába, melyet akkoriban úgy neveztek: Új Franciaország. Megismerkedett a jezsuita misszionáriusokkal és jelentkezett segítő testvérnek. Jouges Izsák vette maga mellé, amikor az irokézek közé indult. Vele együtt fogták el az indiánok, s ugyanúgy megkínózták, mint Izsák atyát. Vele együtt halt meg 1646. október 19-én hajnalban.

Daniel Antal szintén Dieppe-ben született 1601. május 27-én. Kétéves filozófiai és jogi tanulmányok után, 1621-ben Rouenban belépett a jezsuita rendbe. Clermont-ban és Párizsban tanulta a teológiát, s miután felszentelték, 1630-ban Eu-be küldték tanítani. 1632-ben a huron misszió tagjaként Kanadába indult.

Először a franciák lelkipásztora volt, 1633-ban Brébeuf János kísérője lett és az indiánok közé ment. Ihonitiriában telepedtek meg, s Antal főként a gyermekekkel foglalkozott. Megzenésítette nekik a Miatyánkot, az Üdvözlégyet és a Tízparancsolatot, s a gyermekek ezt énekeltek a kápolnában, de játék közben is. Annyira közel került a gyermekekhez, hogy amikor a misszió vezetősége úgy határozott, hogy Quebecben iskolát nyit a leendő rézbőrű szeminaristák számára, Antal atyát jelölték ki nevelőnek. Két évig viselte e hivatalt. 1638-ban visszatért a misszióba előbb Ossossanéba, majd egy másik faluba.

Itt érte az irokézek támadása 1648. július 4-én. Éppen befejezte a szentmisét, mikor megkezdődött a harc és az öldöklés. Az öregek, az asszonyok és a gyermekek a kápolnába menekültek. Antal atya elfutott a betegek sátrába, s ott megkeresztelte a katechumenokat, majd visszasietett a kápolnába, általános feloldozást adott, és fegyvertelenül a támadók elé ment. Azok egyetlen csapással megölték, majd az utolsó szál emberig mindenkit elpusztítottak. Antal testét a lángok közé vetették.

Lallemand Gábor előkelő párizsi családból született 1610. október 10-én. Gyenge, törékeny alkatú gyermek volt. 1630-ban lépett a jezsuita rendbe, s mindjárt misszióba akart menni. Előjárói engedélyével külön fogadalmat tett, hogy minden erejét és egész életét az indiánokért ajánlja fel. Felszentelése után Moulins-ban, majd Bourges-ban tanított. 1646-ban kapott engedélyt, hogy elinduljon a kanadai misszióba.

Szeptember 20-án érkezett Quebecbe. Nagybátyja, aki szintén jezsuita, a kanadai misszió vezetője volt, maga mellett tartotta, s csak 1648 júliusában engedte Brébeuf János társaként a huronok földjére. Nagy buzgalommal kezdte tanulni a nyelvet. 1649. március 16-án az irokézek megtámadták a falut, s előbb Brébeuf Jánost, majd Gábor atyát ölték meg.

Este hatkor kezdték a kínzást, s amit csak ki tudtak találni, mindennel gyötörték. Másnap reggel kilenc óra tájt az egyik vadember megelégette és lefejezte. De utána kivette a szívét és megette, mert a bátorságát szerette volna megszerezni.

Garnier Károly Párizsban született 1605. május 25-én. A clermont-i jezsuita kollégium növendéke volt, 1624-ben belépett a rendbe. 1635-ben szentelték pappá, s a következő évben misszionáriusként küldték Kanadába. Augusztus 3-án érte el a huronok földjét. Ihonitiriában, majd Ossossanéban telepedett meg, és hihetetlen gyorsasággal megtanulta a bennszülöttek nyelvét. Hirdetni kezdte az evangéliumot, de igen nagy nehézségeket jelentett az indián telepek szétszórtsága. Hatalmas távolságokat kellett bejárnia egyik falutól a másikig.

Az indiánok hagyományos vallásossága ellenállt. Tetézte a nehézségeket, hogy a varázslók őt tették felelőssé egy járványért. De épp a járvány idején vívta ki magának a „bárány” nevet, olyan önfeláldozóan törődött a betegekkel. A varázslók a járvány elmúltával már nem támadták annyira, 1637-től mégis állandó életveszélyben volt. 1646-ban a Farkas törzs szálláshelyén, Etbaritában és a Szarvas törzs helyén, Ekarreniondiban misszióstelepet alapított, s az elsőt Szent Jánosról, a másodikat Szent Mátyásról nevezte el. Etbaritát azonban hamarosan megtámadták az irokézek, lakóit megölték és mindent felégettek. Amikor Károlyra rontottak és megölték, éppen a keresztvizet öntötte egy haldokló indiánra. 1649. december 7-én lett vértanú. A Szent Mátyás-telepről két jezsuita csak napokkal később temette el a misszióstelep kápolnájának romjai közé.

1925-ben boldoggá, 1930-ban szentté avatták őket. Ünnepeket 1969-ben egy napra tették és felvették az egyetemes naptárba.

*

**Istenünk,
ki a kereszténység kezdetét
Kanadában Szent János és társai igehirdetésével
és vére ontásával szentelted meg,
engedd kegyesen,
hogy az ő közbenjárásukra a kereszténység vetése
mindenütt napról napra gyarapodjék!**

19. Keresztes Szent Pál

*Ovada (Genova), 1694. január 3.

†Róma, 1775. október 8.

Pál édesapja, Lucas Danei kereskedő volt a Genovai Köztársaságban lévő Ovada városban. Első felesége korán meghalt, ezért másodszor is megházasodott. Második felesége, Anna-Maria Massari tizenhat gyermekkel ajándékozta meg. Pál 1694. január 3-án született, s hamarosan utána, a következő évben jött világra János nevű öccse, aki később hűséges társa lett. 1709-ben a család Ovadából visszaköltözött az apa születési helyére, az Alessandria melletti Castellazóba.

A gyermekek közül Pált kereskedőnek szánták, és el is kezdett dolgozni apja mellett, azonban 1713-ban a helyi plébános egyik prédikációja hatására megtért. Elhatározta, hogy egész életét Krisztus szolgálatára és követésére fogja szentelni. Továbbra is dolgozott az üzletben, mellette pedig hitoktatói szerepet vállalt a plébánián. A plébános látszólag teljesen szabad kezet adott a fiatal katekétának, lényegében azonban gyanakvással nézte a tevékenységét. Mivel gyóntatója volt Pálnak, úgy érezte, kötelessége, hogy ismétlen kemény próbatétek elé állítsa lelki gyermekét. Pál állta a próbákat, és szelíd alázatosságával úrrá lett a próbatéteken és a plébános bizalmatlanságán is. Ettől a plébános kicsit elbizonytalanodott, és tökéletességre törekvő gyermekének lelki vezetését két kapucinus atyára bízta.

Ez az időszak nem tartott soká, mert a plébános sürgősen keresett egy magához hasonló gondolkodású gyóntatót Pál számára, és meg is találta Don Policarpo Cerutti személyében, aki az alessandriai székesegyház penitenciárius kanonokja volt. Mivel ez a jó kanonok eleve rettegett minden rendkívüliségtől, Pál imádságos életét a gőg megnyilvánulásának minősítette, amely ellen szigorú parancsok kíméletlen megtartásával akart küzdeni. Ennek megfelelően elrendelte, hogy Pálnak a végső dolgokról: a halálról, az ítéletről és a kárhozatról kell elmélkednie. Mindazonáltal Don Ceruttinak be kellett látnia, hogy Pál imaélete valóban nem mindennapos jelenség, mert mit tarthat egy „lelki átlagember” az olyan gyónó gyermekéről, aki naponta legalább hét órát töltött imádsággal és más lelkigyakorlatokkal?

De Istennek hála, élt Alessandriában egy püspök is, aki barnabita szerzetes létére több megértést tanúsított Pál iránt. Pál feltárta a püspök előtt: imádságai során kialakult benne a meggyőződés, hogy neki olyan szerzetesi közösségben kellene szolgálnia Istent, amelynek tagjai fekete reverendát hordanak, és a szívük fölött egy jelvényt viselnek; a jelvényben egy szív fölött kereszt áll, amely körül ez a felirat olvasható: Jesu Christi Passio, azaz Jézus Krisztus szenvedése. Magának az öltözetnek is azt kell hirdetnie, hogy viselői nagyon közelről akarják követni a szenvedő Krisztust.

A püspök, Francesco di Gattinara felismerte, hogy Pál kérése szokatlan ugyan, de nem képtelenség, mert észrevette az ifjú lelkében misztikus bensőséggel égő szeretetet Krisztus szenvedése iránt. Ezért 1720. július 22-én megáldotta és átadta Pálnak az általa megáldott ruhát, amely később a passzionisták rendi ruhája lett.

Az 1720. esztendő vége felé egy negyvennapos lelkigyakorlat gyümölcseként Pál megfogalmazta első szabályzattervezetét, amelyet alapítandó közösségének szánt. Benne – sok itáliai példát követve – a legszigorúbb vezeklést és szemlélődést a széleskörű apostoli tevékenységgel kapcsolta össze. Mivel az érvényben lévő kánonjog a rendalapításhoz pápai jóváhagyást írt elő, a püspöktől kapott engedély csak neki személy szerint szólt, s ennek értelmében egyedül ő élhetett az egyházmegye területén az általa kívánt életformában.

Távoli terve egy új szerzetesrend volt. Ezt szem előtt tartva megkezdte a remeteségből és apostolságból ötvözött életet. A püspök engedélyének birtokában remetei magányából volt segítségére a közeli falvak és városok legelhagyottabb, legszegényebb embereinek. Néhányan csatlakoztak hozzá, de öccsét, Jánost leszámítva sorban elhagyták, mert nem bírták elviselni a vezeklés szigorúságát. Amíg Pál mellett voltak, különböző helyeken működtek mint hitoktatók, s nagyra becsülték őket mint böjti szónokokat, betegápolókat és tábori papokat. Minden munkájuk után visszavonultak a remeteségükbe, ami arra vezetett, hogy Pál később akolostort is „Visszavonultság”-nak nevezte.

Addig azonban, amíg Pál megépíthette az első kolostort, húsz évnek kellett eltelnie. Csak 1724-ben kapott szóbeli jóváhagyást III. Benedek pápától, s az is csak arra szólt, hogy társakat vehet maga mellé. 1726 végén a testvérek Rómában átvették a San Gallicano-kórházat, s ekkor maga a pápa szorgalmazta, hogy a legrövidebb időn belül szenteljék őket pappá. Ez új lendületet adott missziós munkájuknak, és új területeket is megnyitott előttük. Az azonban hamarosan kiderült, hogy a betegápolásra olyan szinten, hogy egy kórházat fenn tudjanak tartani, az atyák nincsenek felkészülve.

Visszatértek hát az Orbetello közelében lévő Monte Argentario-remeteségbe, és a helyi főpásztorok engedélyével – írásos pápai megerősítés birtokában, melyet XII. Kelemen pápa 1731-ben adott nekik – missziós prédikálásba kezdtek a környék helységeiben.

Az 1733-ban kitört osztrák–spanyol–francia háború nem akadályozta lelkipásztori munkájukat, sőt – mivel rájuk bízta a katonák lelki gondozását – új lendületet adott a rendnek. Egyre újabb társak csatlakoztak Pálhoz, így a társaság megerősödött. Az új tagok között volt Pál legfiatalabb testvére, Antal is, akit már korábban (1735 végén) pappá szenteltek.

Végre a nápolyi király támogatásával Pál hozzáfoghatott az első kolostor építéséhez, amelynek diplomát sok viszontagság után 1737. szeptember 14-én szentelték fel.

Pál ekkor érkezettnek látta az időt, hogy szabályzatuk végső jóváhagyása ügyében a pápához forduljon. XII. Kelemen pápa 1738. január 22-én Pált és öccsét, Jánost apostoli misszionáriusnak nevezte ki, ami azzal a felhatalmazással járt, hogy a prédikációik végén pápai áldást adhattak.

A szabályzattervezet felülvizsgálására összehívott bizottság ellenben negatív eredményre jutott, és túlzó szigora miatt elutasították az új rend engedélyezését. E nemleges válasz következtében az orbetellói novíciusok nagy része elhagyta a társaságot.

1741. május 15-én XIV. Benedek pápa, miután a vizsgáló bizottság enyhített a szabályzat követelményein, végre jóváhagyta Pál alapítását mint új szerzetesi kongregációt. Ez a jóváhagyás azt jelentette, hogy a tagok ünnepélyes szerzetesi fogadalmat tehetnek, ami 1741. június 1-én meg is történt. Elsőként Pál tett fogadalmat, akit ettől kezdve Keresztes Pálnak neveztek, majd társai az ő kezébe tették le a fogadalmat.

A további nehézségek ellenére – 1742-ben Antal testvér is elhagyta a rendet – a fiatal szerzetesi közösség fejlődésnek indult. 1744-ben Vetrallában és Sorianóban alapíthatott Pál újabb kolostorokat. Rómában hamarosan felülvizsgálták a szabályzatot, és egy újabb pápai okmány 1746. április 28-án jóváhagyta a Passzionisták kongregációját. Egyre több novíciust vehettek föl, és 1747-ben megtarthatták az első általános káptalant, amelyen Pált megválasztották a kongregáció főnökének. Ezután számos új kolostor alapítása következett.

XIII. Kelemen pápa idején Pál azon fáradozott – sikertelenül –, hogy a fogadalmukat tekintsék a nagy rendekben tett fogadalmakkal egyenértékűnek, és kongregációból szerzetesrenddé léphessenek elő. Ennek érdekében Pál a kánonjogi előírások követelményeinek megfelelően 1761-ben önálló novíciátust szervezett Monte Argentarióban. Mikor pedig János testvér meghalt (1765. augusztus 30.), álmai beteljesedéseként Pál megszerzett egy telket kolostor céljára Rómában, a Monte Coeliön.

Annak ellenére, hogy Pál negyven éves korától fogva állandóan beteg volt és többször is a sír szélén állt, látogatta a kolostorokat, fáradhatatlanul prédikált, úgy, ahogy a növekvő igények kívánták. S jóllehet már csak mankóval tudott járni, 1771-ben jelen volt az első passzionista női kolostor megalapításánál Cornetóban.

1773. december 6-án XIV. Kelemen, aki épp előtte oszlatta fel a jezsuita rendet, a passzionistáknak ajándékozta a római San Giovanni e Paolo-bazilikát és kolostort. A kongregáció központja ma is ott van. Pál e kolostor visszavonultságában töltötte imádkozva és szenvedve élete utolsó éveit. Betegágyán meglátogatta őt XIV. Kelemen és VI. Pius pápa. Házikápolnájának sekrestyéjében fogadta két hónapon át a haldokló rendalapító a fiatal Calabresi Rózát, akiben észrevette a misztikus kegyelmeket, ezért reá bízta saját lelki életének titkait.

Megérte még azt is, hogy 1775 májusában az általános káptalan újra megválasztotta rendfőnöknek, és VI. Pius pápa az ismét átvizsgált szabályzatot bullával erősítette meg. Október 8-án a Megfeszített végleg karjába zárta a Keresztről nevezett Pál testvért.

Lelki hagyatékát, a kereszt misztikáját Pál a szabályzaton kívül lelki naplójában és több mint kétezer levelében hagyta ránk. 1853. május 1-én boldoggá, 1867. június 29-én szentté avatták. Ünnepe 1869-ben vették fel a római naptárba április 28-ra. 1969-ben október 19-re helyezték át.

*

Pál egész lelkületére jellemző módon tervezte meg a passzionisták első fogadalomtételének szertartását, amelyet a kongregáció azóta is hűségesen őriz:

A novíciusok körmenetben jönnek a kitett Oltáriszentség elé. Mindegyikük vállán kereszt, a fejükön töviskorona. Az oltár előtt valamennyien a földre borulnak. Elolvassák felettük Jézus Krisztus szenvedéstörténetét Szent János szerint. Ennek végeztével fölkelnek, és leteszik a fogadalmat: a szegénység, a szüzesség és az engedelmesség hármasságához negyedikként megfogadják, hogy különleges gondot fordítanak a szenvedő Krisztus követésére és hirdetésére.

*

**Istenünk,
szerezze meg számunkra kegyelmedet
Keresztes Szent Pál áldozópapod,
aki oly lángolóan szerette a keresztet,
és kérünk, add,
hogy példáján felbuzdulva mi is erősen átöleljük keresztünket!**

21. Szent Orsolya és társnői

†Köln, 304 körül

Kölnben, a Szent Orsolya-templomban van egy felirat a 4. vagy az 5. századból, mely szerint egy Clematius nevű ember ezen a helyen, ahol szüzek szenvedtek vértanúságot, templomot építtetett tiszteletükre egy korábban meglévő, de leégett és rommá lett szentély helyén. Szent Orsolya tiszteletének első bizonyosságai a 8–9. századból valók.

Legendájának több változata ismert. Az egyik, amely hírt ad Orsolyáról és társnőiről: Aureliáról, Corduláról, Cumeráról és Kunigundáról, elmondja, hogy Orsolya egy brit király leánya volt. Szüzességet fogadott és visszautasította egy pogány királyfi kezét. Társnőivel együtt hajón menekült el Angliából, és a kontinensre érve a Rajnán Kölnig hajóztak. Itt a pogányok, akik éppen ostromolták a várost, elfogták és megölték őket.

E legenda elterjedésére és elfogadására nagy hatással volt Schönauai Szent Erzsébet (1129–1164) „kinyilatkoztatása”. Orsolya tisztelete Kölnből kiindulva szinte egész Európában elterjedt. Hogy 11.000 társát említik, ez egy középkori olvasási hibából ered, mert a legenda csak „11 M”, azaz tizenegy mártír társáról beszél. Ezt az M-et – ami mint római szám ezret jelent – olvasták ezernek. A 16. században Merici Szent Angéla az általa alapított rendet Szent Orsolya oltalma alá helyezte, ezért orsolyitáknak nevezik őket.

23. Kapisztrán Szent János

*Capestrano, 1386. június 24.

†Újlak, 1456. október 23.

János Dél-Itáliában, Aquila közelében, Capestranóban született. Atyja „északi báró”, minden valószínűség szerint német származású, mert a család később Tedeschinek, azaz Németnek nevezte magát. Az Anjou uralkodókkal költözött délre, és végül a nápolyi király hűbérese lett. A Nápolyi Johanna körüli bajok miatt sokat szenvedett a környék, és bizakodva tekintettek a határozott idegen úrra, azt remélték tőle, hogy megvédi a népet. De hamarosan életét veszítette, s ellenségei könyörtelenek voltak. János gyermekkorának egyik szörnyű élménye: a szeme láttára égették fel atyja várát.

János rendkívüli tehetségekkel volt megáldva, ezért egész fiatalon Perugiába küldték tanulni kora leghíresebb jogi karára. Közel tíz évig tanult. Tanulmányai befejezése után Nápolyi László rövidesen kinevezte a Nápolyi Vicaria, a királyság legfőbb bírósága elnökévé. Ezt a tisztet nem sokáig töltötte be, mert egy perben igazságtalan ítélet meghozatalára kényszerítették, s ez egy ember életébe került. Ekkor lemondott tiszteről, a király pedig Perugiába küldte bíraskodni. Huszonhat éves volt. Két év múlva egy kis időre a város kormányzója is lett.

Gyors karrierje és ragyogó állása birtokában eljegyzett magának egy nápolyi grófi családból való leányt, és ekkor fordulat következett be az életében:

A Perugia és Malatesta közti háborúban elfogták és börtönbe vetették. Megkísérelte a szökést, de ismét elfogták, és ekkor változott meg a lelke úgy, hogy később a megtérését látta benne. Teljesen szakított a világgal, felbontotta az eljegyzést, s belépett a ferences rendbe, mégpedig az akkor újonnan induló obszervánsok közé.

Minden tehetségét és erejét Krisztus ügyének és a ferences rend megújításának szentelte. Ezekben az évtizedekben ugyanis komoly küzdelem folyt azért, hogy a ferences rendnek legalább egy része a Szent Ferenc által adott szigorú regula szellemében éljen, és el ne veszítse minden hitelét az Egyház és a hívők előtt. János először személy szerint élte az ősi ferences életformát, majd törvényhozója lett az obszerváns irányzatnak. IV. Jenő pápával ő alkotta meg az obszerváns szabályzatot, és mindent megtett annak érdekében, hogy egész Európában meghonosítsa. Ahol csak megfordult, megreformálta a kolostorokat vagy új konventokat alapított, amelyek aztán az obszerváns szellemben éltek. S éppen ez az obszerváns mozgalom volt az, amely a hívők körében feléledő vallásos érdeklődést újra az Egyház hatáskörébe tudta vonni.

A konstanzi zsinat (1414–1418) végre megszüntette az 1378 óta tartó nyugati egyházszakadást, melynek következtében Európa – legalábbis erkölcsi szempontból – romhalmazzá vált. Senki sem tudta, mit is kell hinnie, melyik pápának kell engedelmeskednie, hisz harminc éven át legalább két pápát tudtak maguk felett az emberek. Ebbe a zűrzavarba a Sziénai Szent Bernardin (lásd május 20-án) és Kapisztrán Szent János által újra életre hívott vándorprédikátorság hozott megoldást. Itáliában feltűntek a kolduló és prédikáló barátok, és Kapisztrán János vitte ezt az életformát az Alpokon túlra. Az ige hirdetésnek ebben a formájában szinte a semmiből, előlről kellett kezdeni mindent: a kereszténységet csak az ismerheti, aki maga hiteles formájában éli (ezért volt olyan fontos az obszervancia, a ferences ősi regula); enélkül minden teljesen hiábavaló, még a legszebb prédikáció is. Ez a felismerés és misszió volt a Kapisztrán-féle obszerváns reform lényege.

János negyven éven át prédikált, naponta legalább egyszer, s néha három óra hosszat. Ha valahol megjelent, eseményszámba ment. Városok és fejedelmek hívták meg. 1442-ben IV. Jenő megbízásából Burgundiába és Flandriába, 1451-ben Európa középső területeire ment, s

mindig tizenkét testvér kísérette (név szerint ismerjük őket!), akik részben tolmácsai voltak, hiszen János mindig latinul beszélt, részben az írrok szerepét töltötték be. Olykor röplapokat is készített a husziták ellen Csehországban. Járt Olmützben, Passauban, Augsburgban, Würzburgban, Nürnbergben, Erfurtban, Jénában, Magdeburgban, Lipcsében, Boroszlóban, Krakkóban. Beszélt birodalmi gyűléseken Regensburgban és Frankfurtban. Magyarországi szerepéről később bővebben is szó lesz. S miközben inkvizítorként a hit tisztaságáért harcolt, vitatkozott és prédikált, állandóan keresték mint szentéletű tanácsadót is. Mindemellett összeszedett imádságos életet élt, amely alapot adott roppant széles körű tevékenységéhez.

Prédikációi egy része írásban ránk maradt, részben a hallgatók feljegyzéseiben, részben tőle magától. Állandóan a keresztény dogmatika lényeges témáiról beszélt, amelyek körül annyi zűrzavar volt a lelkekben. Stílusa egyszerű, de képekben nagyon gazdag.

Csodálatra méltó, hogy vándorprédikátor élete során honnan volt ideje az íráshoz. Egy 17. században összeállított római kéziratgyűjteményben írásai tizenkilenc kötetet töltenek meg! Írt a pápa főségéről és teljhatalmáról, a házasságról; magyarázta a ferences regulát, kommentárokat írt jogi szabályokhoz. Közben levelezett is, és e levelekből hétszáz meg is maradt.

A nép nemcsak prédikációit hallgatta, hanem csodálatos gyógyító erejét is felfedezte. Nincs is olyan szent, akinek még az életében oly sok csodájáról készült volna jegyzőkönyvszerű feljegyzés, mint Kapisztrán Szent János esetében. E csodatételei barátja, Sziénai Bernardin szentté avatása után kezdődtek Észak-Itáliában. Bernardin-ereklyéket hordott magánál, és ezeket helyezte a betegekre, akik meggyógyultak. János pedig a gyógyulást mindig Bernardin javára írta! Egy párizsi kódex közel kétezer ilyen gyógyulást sorol fel hely, személy, dátum és tanúk adataival!

E sokoldalú apostoli munka mellett különböző rendkívüli megbízásoknak is eleget tett, melyeket pápák és bíborosok bízta rá. Így inkvizítorként kellett fellépnie a fraticellik ellen, akik jóhiszemű vallásos rajongók voltak, és nem vették észre, hogy a nemesség csoportjai eszközként használják fel őket hatalmi harcaikban.

János nagyon határozottan harcolt kora gazdasági életének rákfenéje, az uzorakamat ellen. Gyakori volt ugyanis, hogy a kölcsön után hatvan százalékos kamatot követeltek, ami lehetlenné tette a szegényebbek számára az életet, s falvak és városok váltak miatta polgárháború áldozatává. Mivel a plébániák alig tudták ellátni a hívők lelkipásztori gondozását, maguk a hívők alakítottak különböző testvérületeket. János a ferences harmadrendben Szeretetszövetséget és több kórházat is alapított.

Élete utolsó szakasza és hősiességének önfeláldozása Magyarországhoz kapcsolja. „A magyar rendek először 1452-ben hívták Kapisztránt Magyarországra Isten ígéjének hirdetése végett. Mikor a frankfurti birodalmi gyűlésen Magyarország megsegítéséért küzdött, ígéretet tett, hogy személyesen is eljön hozzánk. Ekkor kezdte hangoztatni felismerését, hogy Magyarország megsegítésén múlik Európa és a kereszténység jövője a török veszedelem miatt. Írt a burgundi fejedelemlennek, a pápának és a császárnak, hogy késztessek összefogásra az uralkodókat. Ő maga pedig elindult, hogy személyes jelenlétével lelkesítse a magyarokat a harcra, és megakadályozza egy magyar-török szövetség létrejöttét.”

„1455 májusában a Zala megyei Lendva közelében lépte át a határt, és július elsején érkezett Győrbe, az országgyűlésre. Itt kapta kézhez az új pápa, III. Callistus levelét, amelyben megbízta, hogy hirdesse Magyarországon a török elleni hadjáratot. A spanyol származású pápa trónra lépésekor megesküdtött arra, hogy kiűzi a törököt Európából, s ehhez Kapisztrán Jánosban és Hunyadi Jánosban megfelelő társakat talált. Július végén Kapisztrán János már egy szövetséges hadsereg tervét küldhette a pápának, amelyet Hunyadi javasolt. Ez sajnos csak terv maradt, de Kapisztrán János tovább fáradozott a minél szélesebb összefogás érdekében. Részt vett a budai országgyűlésen, majd augusztus végén Székesfehérvárra ment, innen Szegedre indult, hogy Hunyadi-ival találkozhasson. Hunyadi azonban nem várta meg,

mert ügyei Erdélybe szólították, ezért Kapisztrán utánament, s az esztendő hátralévő részét – ekkor már hetven éves! – ő is Erdélyben tölti, ahol az ortodoxok térítésén fáradozik.

Január végén a pápai követ, Carvajal bíboros Budára kérette, és február 15-én a budai vár templomában átadta neki a pápától küldött keresztet és a megbízást, melynek birtokában kereszties háborút kell hirdetni a törökök ellen.”

Márciusban összehívták az országgyűlést, de a rendek csak április folyamán mozdultak meg, amikor híre jött, hogy a szultán Nándorfehérvár felé közeledik. Az ország főurai nem értették az idők jelét, csak Hunyadi, Carvajal és Kapisztrán fogta fel a helyzet súlyosságát.

Kapisztrán csak április 15-én indult el Budáról, hogy országszerte meghirdesse a kereszties hadat. Július másodikán már huszonnézezer fős sereg gyűlt össze, majd tíz nap leforgása alatt a száma hatvanezerre nőtt. Valamennyien János gyűjtő szava és hite hatására indultak hadba. A kíséretében lévő Giovanni da Tagliacozzo megállapította: „Valóban ő volt az összes keresztiesek igazgatója, vezére, bírása, kapitánya és parancsnoka”.

Nemcsak a sereg összegyűjtésében volt fáradhatatlan, hanem a harcban is. „Szent Magdolna vigíliájának estéjén már négy órája küzd a török sereg, hogy betörjön a várba. A harc kimenetele kétséges, hol az egyik fél szorul hátra, hol a másik kénytelen a nagyobb tömeg erejének engedni. A keresztiesek önfeláldozása megzavarja a török hadrendet, kénytelenek csoportokra oszolva harcolni. De amikor a szultán pihent seregeket vet a harcba, a törököknek végre sikerül benyomulniuk a vár külső udvarába. Hunyadi katonái kétszer verik vissza őket, éjjel körül harmadszor is benyomulnak. Szilágyi Mihály már kétségbeesik, előkészületeket tesz a vár kiürítésére. Kapisztrán ekkor új keresztieseket hoz a várba, s a megerősödött magyar védők újra támadnak: kénbe mártott lángoló rőzsét és venyigét szórnak a törökökre, könnyen gyulladó anyagokat vetnek a sáncokba. A tűz a törökök ruháin rettenetes gyorsasággal terjed, rémületet kelt, zavart okoz, a török roham megáll, sőt megfordul, visszahömpölyög. Rövid időn belül elmenekül a várfalak alól az utolsó élő török is. A támadás megghiúsult, de azért Nándorfehérvár még nem szabadult fel; a török sereg nagyobbik része eddig még nem avatkozott be a harcba.

Másnap a Száva túlsó oldalán táborozó keresztieseket annyira feltűzelte az esti török támadás sikertelensége, hogy alig lehet féken tartani őket. Gúnyolni, átkozni kezdik a törököket. Sőt a délután közepe táján Kapisztrán, aki a szávai táborban tartózkodott, észrevette, hogy a keresztiesek át-átszöknek a folyón, és nyilakkal támadják a török lovasságot. Kapisztrán attól tart, hogy meggondolatlanságukkal kockára teszik a tegnapi eredményt, ezért hívja őket vissza, integet, kiabál, de hiába. Ekkor csónakba száll és utánuk megy. A keresztiesek pedig hozzáfutnak és kérik, vezesse őket harcba. Ekkor már nem lehetett tétovázni, mert csata alakult ki, és Kapisztrán határoz: »Ki a kezdetet adta, a befejezést is meg fogja adni!« – kiált fel, és most már ő buzdítja támadásra a katonákat: »Ez a győzelemnek ama nagy napja, amelyet vártunk! Menjünk ellenük!« És merészsége megszerzi a legnagyobb győzelmet a magyaroknak.

A keresztiesek legázolták a török hadállás balszárnyát, elfoglalták az ágyútelepeket. Visszaverésükre maga a szultán, Mohamed vezeti testőreit ellenük, de most már Hunyadi is a keresztiesek segítségére jön. A törökök háromszor tettek kísérletet a támadás megállítására, Kapisztrán azonban lángoló arccal siet előre, s amikor óvatosságra intik, így kiált: »Aki fél, meneküljön, én negyven évig szomjaztam, vártam és kerestem ezt az alkalmat!«

A szultán maga is harcol, de a keresztiesekkel szemben most nem tudnak ellenállni. Elesnek legkedveltebb vezérei, elhull a janicsárok színe-java, maga a szultán is sebet kap, és katonái félholtan viszik magukkal.

Mikor másnap hírül hozták Kapisztránnak, hogy a török sereg elmenekült, könnyezett, és így kiáltott fel örömeiben: »Ez az a nap, melyet az Úr adott nekünk, örvendjünk és vigadjunk rajta!«” (Az idézetek Lovass Gyula: Kapisztrán Szent János c. életrajzából valók a Hősök és szentek c. kötetből, Bp., 1941).

Amikor e győzelem híre Rómába ért, a pápa örök emlékezetül elrendelte Urunk színeváltozása ünnepét, augusztus 6-ra, és szokássá tette a déli harangszót.

Három héttel később meghalt Hunyadi, és október végén az újlaki kolostorban visszaadta lelkét Urának Kapisztrán János is. Testét itt őrizték mindaddig, míg a török hódoltság idején ismeretlen körülmények között nyoma nem veszett. 1690-ben avatták szentté. Ünnepét 1890-ben vették fel a római naptárba, március 28-ra. Mivel ez a nap legtöbbször nagybőjtbe esik, 1969-ben az ünnepet áthelyezték halála napjára, október 23-ra.

*

A megtérést jelentő fogságát ő maga beszéli el: „Mérlegeltem, milyen magas a torony. Véletlenül volt éjjeli takaróm, s mivel késem nem volt, a fogaimmal hasogattam szalagokra. E szalagokból, bár hozzáadtam doktori jelvényemet is, annyi hiányzott a földig, amekkora a régi Szent István-szobor... Kezdtém leszállni ezen a szalagkötelen, de doktori jelvényem elszakadt, és én a földre estem, miközben a lábamon lévő bilincsekkel nagy zajt csaptam, és mivel a lábam is eltört, meg sem mozdulhattam. Észrevettek, elfogtak, s ugyanannak a toronynak a fenekére vittek, ahol lábszáram közepéig ért a víz. Derekamnál fogva lánccal a falhoz kötöttek, úgyhogy mindig lábon kellett állnom. Napi ételmem egy kis darab kenyérből és egy pohár vízből állt. Ilyen állapotban a harmadik nap éjjelén a természet nem tudott több ellenállást kifejteni. Elaludtam, és álmomban nagy zajt hallottam, amely felébresztett. Láttam a nap egy sugarát, amely a torony egész belsejét megvilágosította. Felemeltem a fejemet, hogy Istennek hálát adjak, s akkor magam fölött láttam egy ferences testvért, akinek a lábai át voltak fúrva. Amikor felemeltem a karomat, hogy megragadjam, hirtelen eltűnt. Mikor lehajtottam a fejemet, kopasznak találtam, miként most is látod. Akkor rájöttem, hogy az eltűnt testvér nem volt más, mint a mi atyánk, Szent Ferenc. Megértettem Isten akaratát, hogy hagyjam el a világot, és Neki szolgáljak.”

Alighogy jelentkezett a monteripidói kolostorban felvételre, kegyetlen próbára tették. A guardián azt kívánta tőle, hogy Perugiában, ahol oly sok sikerben volt része, alázza meg magát. Ismét csak ő maga mondja el: „Perugiába visszatérve püspöksüveget tettem a fejemre, amelyre felírtam életem összes bűnét és háttal ültem fel egy szamár hátára, hogy ezt a nyomorult, csalárd világot szégyenbe hozzam. Ily módon lovagoltam végig Perugia utcáin keresztül-kasul. A gyermekek versenyt dobáltak sárral és kővel, és valamennyien bolondnak tartottak.”

A guardián nem is járt messze az igazságtól, mert később a szent így vallott magáról: „Én büszkébb vagyok a sátánnál, de mióta ferencendi testvér lettem, iparkodtam megfélemezni magamat. Büszkeségem legyőzésére, amióta Perugiában időzöm, négy hónap alatt hétszázszor korbácsoltam meg magamat. Visszaemlékszem ugyanis, hogy büszke nyakamat csak akkor tudtam megalázni, amikor napjában hétszer korbácsoltam meg magamat.”

Mint vándorprédikátor nem annyira a szónak mesterfogásaival, mint életszentsége erejével vonzotta maga köré az embereket. Följegyezték, hogy Bresciában a városi hatóság „a polgárság nagy kísérete mellett lehozta őt a Szent Apollinarisról nevezett kolostorból a térre, ahol ötven közszolga állt őrségül mellette az előkelőségek tagjaival – volt közöttük négy aransarkantyús lovag is! –, hogy a nép agyon ne nyomja. Útközben ugyanis mindenki érinteni akarta, és próbálták habitusának legalább egy csücskét levágni, mintha csak Szent Péter lett volna”.

Az obszervánsoknak szóló szabályzat utolsó fejezetében így ír: „Fel tehát, harcosaim és testvéreim! Akár a hitetlenek földjén buzgólkodtok, akár a katolikusok országaiban szolgáltok az Úrnak, megvetvén a világ gyönyöreit, szent vággyal vágyódjatok az örök dicsőség babérjai után. Krisztus keresztjét átkarolva feszítsétek meg magatokat a világnak és a világot magatoknak. Vessetek le minden terhet és körülöttünk álló bűnt, az apostollal rohanjunk át az elénk állított harcon, szemünket csak hitünk szerzőjére és beteljesítőjére, Jézusra szegezvén!”

Egy nürnbergi polgár feljegyezte a szent napirendjét: „Hajnal előtt kel. Elmondja a matutinumot, a laudest, a primát és a terciát, ezután miséznek. Ennek végeztével latinul beszédet intéz a néphez. Utána a tolmács, amennyire képes volt, lefordította a népnek, amit mondott. A beszéd végeztével visszatért rendjének kolostorába. A szexta és a nóna elvégzése után betegeket látogatott. Sokáig tartózkodott náluk, mindegyik fejére rátette a kezét, és hozzájuk érintette Szent Bernardin bíróját és vért, s könnyörögve imádkozott valamennyiért. Ezután ebédel. Végül fogadja azok látogatását, akik hozzá jönnek. Ezután elmondja a vesperást, és visszatér a betegekhez, ezekenél marad késő estig. Végül a kompletórium és más kedves imádságai elvégzése után nyugalomra tér. Nyugalma rendkívül rövid, mivel az álomra csak kevés időt szán. A Szentírás könyveinek tanulmányozására még szakít egy kis időt.”

Életrajzírói elmondják, hogy gyalog és mezítláb tette meg hosszú útjait. Ha aludt, ágya a pusztai föld, vánkosa egy kő vagy egy darab fa volt. Három-négy órát aludt mindössze. Napjában csak egyszer étkezett, s akkor is oly keveset, mint egy gyermek. Húst harminchat éven át nem vett magához. Állandóan vezeklőövet viselt, s még pápai nuncius korában is térden állva szolgálta ki testvéreit.

A zimonyi táborba gyűlt keresztésekhez a következő beszédet intézte: „Ne nyújtsátok ki kezeteket rablott jószág után, hanem szálljatok szembe Krisztus keresztjének ellenségeivel. Űzzétek el őket, ne engedjétek, hogy a kereszténységet legyűrjék. Könnyen legyőznek minket, ha csak zsákmány után járunk; levernek minket a törökök, ha zsákmányért üldözzük őket. Harcoljatok vitézül Krisztusért, és meglátjátok, hogy Isten áldása lesz rajtatok! Ha őket legyőzzük, mindaz, amit ellenünk idehordtak, a birtokunkba kerül. Legyetek bátrak a harcban, küzdjétek meg az ősi kígyóval, és megnyeritek az örök boldogságot! Gyónjátok meg bűneiteket, és a római pápa teljes bűnbocsánatot ad nektek! Ó, fiaim, ó, legkedvesebb magyarjaim, ó ti szegények! Fel a csatára a török ellen!!!”

A győzelem után, az újlaki kolostorban betegen, tudván, hogy nagy barátja és társa, Hunyadi már eltávozott az élők közül az Úrhoz, így kesergett: „Jaj nekem, mert hosszúra nyúlik zarándokságom ideje és megfosztattam minden reménytől... Miért tagadta meg tőlem Isten azt, hogy érte meghalhassak? Annyiszor voltam háborúban, a hitetlenek között kitéve a halálnak, és megmenekültem, s most tétlenül az ágyban, az ellenség kardcsapása nélkül halok meg!”

*

**Istenünk,
ki Szent János hitvallód által
híveidnek győzelmet adott a kereszt ellenségeivel szemben,
kérünk, engedd, hogy közbenjárására
a lelki ellenség minden cselvetésén győzelmet arassunk,
és az igazság koronáját Tőled elnyerhessük!**

24. Claret y Clará Szent Antal Mária

*Sallent (Katalónia), 1807. december 23.

†Fontfroide, 1870. október 24.

Claret Antal a spanyol egyház legnagyobb alakja volt a 19. században. A napóleoni idők viharai közepette született Barcelona közelében, Sallentban. Egész kicsi korától nagy buzgósággal imádkozott a papi hivatás kegyelméért: „Teljesen kilátástalan dolog számomra, de Istenem, te mindenható vagy!” Azért látszott valószínűtlennek a papsága, mert testvérével együtt apja szövömműhelyében kellett segítenie. Amikor tizenhét éves lett, apja Barcelonába küldte, hogy tovább tökéletesítse magát a takács szakmában. Antalnak pedig olyan jó gyakorlati érzéke volt, és olyan szövési módokat és mintákat talált ki, hogy huszonegy éves korában rábízták egy nagy szövőüzem technikai irányítását. Ő azonban hamarosan lemondott a csábító megbízásról, mert egészen Istennek akarta szentelni az életét.

A katalóniai Vich püspöke 1835-ben szentelte pappá. Mivel akkoriban Spanyolországban igen sok volt a pap, Antal elindult Rómába, hogy felajánlja szolgálatait a missziókat irányító Propaganda Fide vezetőinek. A római jezsuitáknál lelkigyakorlatot tartott, és felvételét kérte a rendbe. Meg is kezdte a novíciátust, de lábában olyan reumatikus fájdalmak jelentkeztek, hogy néhány hónap múlva elbocsátották a rendből.

A jezsuita generális, Roothan páter tanácsára visszatért Spanyolországba. Nem kapott plébániai beosztást, hanem missziós prédikátorként, „mint az esőfelhő, amelyet csak a Szentlélek fuvallata irányít, vitte Isten igéjének harmatát és esőjét a szomjazó lelkekhez”. Mindig gyalog járt, pénzt vagy ajándékot soha el nem fogadott, csak ennivalót adhattak neki.

Azok az évek veszedelmesek voltak Spanyolországban. Polgárháború folyt és a politikai szenvedélyek elszabadultak. Antal bárhová érkezett, mindenütt felajzott kedélyek fogadták. Mindegyik párt úgy tekintette, hogy biztosan a másik bérence, akit kémkedni küldtek. Ő ennek ellenére prédikálni kezdett (hat-nyolc óra hosszan!), majd beült a gyóntatószékbe és rendkívüli megtérések sora jelezte hatását. Szárnyra kapott a hír, hogy egy szent jött a nép közé, és seregestül kezdtek özönlenni hozzá az emberek. Mikor aztán elbúcsúzott valahonnan, kimondhatatlan szomorúság szállta meg a népet. Ezt a szomorúságot – amely éppen olyan rendszeres volt, mint az ellenséges fogadtatás, a rágalmak és életszentségének híresztelése – a Sátán kísértéseként fogadta. A rendkívüli jelek, amelyekkel Isten kísérte, bizonyosságot adtak a vele találkozó lelkeknek, hogy a kegyelem eszközeként van közöttük.

Antal egyike a legtermékenyebb spanyol lelki íróknak, és korának legolvasottabb szerzője volt. Életre hívott egy vallásos könyvek kiadásával foglalkozó társulatot, amely könyvek millióit juttatta el a néphez. Írásaival azt akarta elérni, hogy prédikációinak és alapításainak gyümölcse maradandóvá váljék. Hétéves katalóniai működése alatt az egész tartomány ismét keresztény lett.

Hasonló eredményeket ért el a Kanári-szigeteken, ahová püspöke mentette ki, amikor Spanyolországban életveszélyessé vált számára a helyzet. A forradalmak nagy esztendejében, 1848-ban távoli misszióba ment. Mindjárt az első esztendőben megszületett nagy gondolata: missziós rendet alapít, amelynek tagjai világszerte megteszik majd azt, amit ő maga csak nagyon korlátozottan tudott tenni. Amikor visszatért a szigetekről, öt pappal 1849. július 16-án Vichben megalapította a Szeplőtelen Szűz Mária Fiainak Missziós Társaságát.

Álma megvalósulásának boldogságában – mint derült égből a villámcsapás – érte a hír, hogy a Kuba szigetén lévő Santiago érsekévé nevezték ki. Teljes erejével tiltakozott, de mindazok, akikhez tanácsért fordult, azt javasolták neki, hogy fogadja csak el a kinevezést. A santiagói érsekség akkor már tizennégy éve üresen állt – ez a spanyol államegyházi

következménye volt –, a városok több milliós lakossága már évtizedek óta nem látott püspököt, s az egyházmegyének mindössze negyven plébániája volt.

Antalt püspökké szentelték és útnak indult. 1851. február 16-án kötött ki Santiagóban. Azonnal lelkigyakorlatra hívta össze a papságot. A papok pedig, ámbár hihetetlenül zilált állapotok között éltek, örömmel fogadták és remélték, hogy új életet támaszt a szigeten. Azután az érsek hamarosan megkezdte a népmissziókat.

Mindenütt, ahol főpásztori ellenőrzést tartott, először a népet misszionálta. Eredménye ugyanaz volt, mint Katalóniában. De nagyon sok ellensége is támadt: titkos szövetségek, pártok, de mindenekelőtt az a több százezer férj, akik ágyast tartottak és sem házasságot kötni, sem kapcsolatukat felszámolni nem voltak hajlandók.

Ebben az időben sokszor meg is támadták, az életére törtek. Az egyik férfi, akit az érsek szavának hatására elhagyott az ágyasa, borotvával támadt rá és az arcán megsebezte, úgy, hogy átvágta a nyálmirigy csatornáját. Az orvosok azonnal próbáltak segíteni rajta egy kínos műtéttel, de hasztalanul. Egy csoda azonban meggyógyította.

Ez a merénylet szinte vezényszó volt, amelyre elszabadult a rágalmozgás áradata. Miközben tombolt körülötte a gyűlölet, 1857 márciusában kapta meg II. Izabella királynő levelét, amellyel azonnali hatállyal visszahívta Spanyolországba, Madridba. Antal azt remélte, hogy a sok rágalom és meg nem értés hatására lemondadják az érsekségről.

Mielőtt a királynő elé járult, megjegyezte: „Ha valaki elveszi tőlem ezt a hivatalt, örömben az égig fogok ugrani!” De legnagyobb megrökönyödésére a királynő nem lemondatta, hanem gyóntatójává tette. Izabella súlyos csalódások következtében nagy vallási krízisen esett át, és most azt kívánta, hogy Antal legyen a gyóntatója, és leányának kendőzetlenül tárja fel a teljes igazságot, kerül amibe kerül. Antal elfogadta a megbízást, de feltételül szabta, hogy a politikába ne kelljen beavatkoznia, a palotában végzett dolga után visszavonulhasson és ne kelljen soha várakoznia. A királyi udvarban felajánlottak neki egy lakosztályt, de elutasította.

Hamarosan kényes feladattal kellett szembenéznie. Rá kellett vennie a királynőt kedvese elbocsátására és házasságának helyreállítására. Nagy ellenkezések után a királynő engedett, Antal vezetésével lelkigyakorlatot tartott és új életet kezdett. Ezzel a királyi udvar erkölcsi élete is megváltozott. Egy anarchista megállapítása szerint a forradalom szempontjából katasztrófa volt Antal Madridba jövelele, s különösen az, hogy távol tartotta magát a politikától.

A madridi évek alatt Antal elérte, hogy csak erényes, kifogástalan és jól képzett papokat szenteltek püspökké. Ha a királyi pár utazott valahova, velük ment és mindenütt népmissziót tartott. A rágalomhadjárat most is megindult ellene: újságokban, könyvekben, színházakban, gúnyrajzos postai levelezőlapokon s még a gyufaskatulyákon is.

Az érseknek az volt a meggyőződése, hogy „korunkban Isten akarata szerint a világban élő embereknek nagy szerepe van a lelkek megmentésében”. Ezért szerette nagyon rendje mellett (melynek 1980-ban közel háromezer tagja volt!) azokat az egyesületeket és társulatokat, melyeknek tagjai fogadalmat tettek ugyan – némelyek a cölibátust is megfogadták –, de a világban maradtak, és főleg a gyermekek nevelésével és a rászorulók gondozásával foglalkoztak.

Antal püspök számtalan prédikációjával és írásával a nép apostola és lelki tanítója lett. A lelki életet hirdette és tanította minden rendű és rangú hívőnek. Sürgette a laikusok apostolkodását és hiteles keresztény lelkületét. Fő műve, **Az egyenes út** mintegy kétmillió példányban jelent meg. Tanítása olyan egyszerű és gyakorlati, evangéliumi és apostoli, hogy mindenki számára érthető; abból indult ki, hogy bármilyen állapotban él is valaki, hivatása az életszentségre szól.

1868-ban, amikor a forradalom Spanyolországban is kitört, a királyi családdal együtt Franciaországba menekült. Mikor pedig ellenségei a száműzetésben is ártani akartak neki,

visszavonult a fontfroide-i ciszterci kolostorba. Fájdalmas betegség után itt halt meg 1870. október 24-én.

XII. Pius pápa 1950-ben avatta szentté. Ünnepe 1960-ban vették fel a római naptárba, október 23-ra. 1969-ben áttették az ünnepet halála napjára, október 24-re.

*

Abból az időből, amikor lemondott a szakmai karrieréről, és hozzátartott a tanuláshoz, hogy pap lehessen, feljegyezte: „Leginkább a Szentírás olvasása indított meg, melyet egyre jobban szerettem. Voltak olyan helyek benne, amelyek úgy szólaltak meg, mintha egyenesen nekem írták volna. S nemcsak olvastam, hanem hallottam ezeket a helyeket, mintha a fülemben mondanák.” Önéletrajzában fel is sorol ilyen helyeket.

Apostoli működését rendkívüli jelek kísérték. Ezek közül való az a képessége, amely már 1842-ben megmutatkozott: bárkiről meg tudta mondani, hogy halálos bűn állapotában van-e. „Az Úr megadta nekem a kegyelmet, hogy úgy olvassak emberek bensőjében, mint egy nyitott könyvben.” Betegeket gyógyított, és ismerte a jövőt. Kortársai sok ilyen csodát feljegyeztek róla.

Amikor Kubában az említett merénylet történt és az orvosok nem tudtak segíteni, kimondhatatlan örömet érzett: „Nem tudom elmondani azt a belső örömet és boldogságot, amely betöltötte a lelkemet amiatt, hogy elértem azt, amire annyira vágytam, tudniillik, hogy véremet onthassam Krisztusért. A Boldogságos Szűz oltalmába ajánlottam magamat, és egészen ráhagyatkoztam Isten akaratára, és úgy vártam a másnapot (az orvosok ugyanis feladták a harcot, és úgy határoztak, hogy várnak egy napot, és akkor megismétlik a műtétet). És csodálatosan meggyógyultam, úgyhogy másnap az orvosoknak már semmi dolga nem volt velem.”

Egy anarchista ezt írta róla 1861-ben: „Ha Claret páter nem lett volna, Katalónia megértette volna a forradalom üzenetét. De ez az ember elképzelhetetlen aktivitásával és több ezer prédikációjával újra kereszténnyé tette Katalóniát. Miután egész országunk vallásos arculatát megváltoztatta, ugyanezt tette a Kanári-szigeteken, majd hamarosan Kubában is, ahol pedig a vallásos élet már egészen tönkrement. De a legrosszabb nem is ez volt, hanem a madridi tartózkodása, amely valóságos katasztrófa volt a spanyol forradalmi mozgalomra nézve.

*

**Istenünk,
ki Szent Antal püspöknek csodálatos türelmet
és szeretetet adott az evangélium hirdetéséhez,
kérünk, add meg az ő közbenjárására,
hogy az odafönt valókat keresve
buzgón törekedjünk testvéreinket megnyerni Krisztusnak!**

25. Boldog Mór

*1000 körül

†1070 körül

Boldog Mór pécsi püspökről nem írtak legendát, vagy ha igen, az nem maradt ránk. Az egyéb irodalmi emlékekben szétszórva található adatokból mégis kirajzolódik előttünk szent alakja.

A hagyomány szerint magyar szülőktől született 1000 körül. Saját megjegyzése szerint – ezt Szent András és Benedek legendájában olvashatjuk – István király uralkodása elején iskolás gyermek volt Szent Márton hegyén, a mai Pannonhalmán. 1030 körül a Szent Hegy kolostorának apátja volt, s ebben az időben történhetett a király és Szent Imre nevezetes látogatása, mely után 1036-ban a király akarata kiszólította őt a kolostor csendjéből, és a pécsi püspökség élére állította.

Az 1046-ban történt lázadáskor, amely Szent Gellért és több püspök halálát is okozta, Mórnak nem esett bántódása. Egyike volt a három püspöknek, akik Endrét Székesfehérvárott megkoronázták. 1055-ben tanúként aláírta a nevezetes tihanyi alapítólevelet, mellyel I. Endre újabb bencés apátságot hívott életre. 1064 húsvétján püspöki székvárosa nevezetes esemény színhelye lett: a hercegek kibékülése után Géza személyesen helyezte a koronát Salamon fejére, Mór püspök pedig Salamonnak ajándékozta András remete ciliciumának egy darabját. Nem sokkal ezután, első magyar íróként – természetesen latinul – megírta a két szent remete, András és Benedek életét. 1070 körül halt meg, valószínűleg Pécsen.

Emberemlékezetet meghaladó, folyamatos tiszteletét a Szentszék 1848. július 22-én hivatalosan is megállapította. A jóváhagyó bullában IX. Pius pápa a következőket írta: „Életének nyilvánvaló szentsége halálától fogva méltán részesült a hívek részéről nyilvános egyházi tiszteletben: bár a régi kort sok homály fedi, bár az országot ért sok csapás folytán a régi magyar egyház emlékei csaknem mind hiányoznak, a történelemből és a hagyományokból ennyi világos. Azt pedig, hogy a tisztelete mindmáig fennállt, bizonyítja mindazoknak az íróknak egybehangzó tanúságtétele, akik Mórról úgy emlékeznek meg, mint boldogról és szentről. Hozzájárul ehhez, hogy képét nem egyszer festették meg szent fölirattal. Vannak 1499-ből való misekönyvek, melyek Mór dicséretét zengik, a martirologiumokban is szerepel a neve. Vannak tetteiről és rendkívüli életszentségéről tanúskodó kommentárok. Mindezeket mérlegelve és igazolva látván Boldog Mór emberi emlékezetet meghaladó nyilvános és egyházi tiszteletét, Pécs püspöke (akkor Scitovszky János volt) alázattal kérte, hogy ez a tisztelet annak rendje és módja szerint jóváhagyást nyerjen.”

Ez a pápai jóváhagyás vetette meg Boldog Mór újkori tiszteletének alapját. Egy év múlva a püspök körlevélben jelentette be: „IX. Pius pápa Mórnak, a 11. századi pécsi püspöknek nyilvános tiszteletét elrendelte és életbe léptette. Szent Mór hitvalló és püspök egyházi ünnepét évente az egész pécsi egyházmegyében a szerzetes templomokban is szentmisével és zsolozsmával október negyedik vasárnapján kell megülni.” Az ünnepet később, 1913-ban október 25-re rögzítették. (A két idézet Rónay György fordítása.)

*

Szent Imre legendája így beszéli el Mór kiválasztását a püspökségre:

„Egyszer, amikor Szent István király fiával együtt imádkozni jött Szent Márton egyházába, amelyet Pannónia Szent Hegyén alapított és a szerzetesek kiváló közösségével ékesített, a király, ismerve gyermeke jeles érdemeit, azt a tiszteletet adta fiának, amely őt illette. Amikor ugyanis az említett testvérek körmenetet tartva kivonultak a király köszöntésére, tiszteletből a fiát küldte előre a köszöntésre. A gyermek Imre pedig eltelve

Szentlélekkel, ahogy az isteni kinyilatkoztatás mindegyikük érdemeit megismertette vele, kinek-kinek egyenlőtlenül osztotta a csókokat. Az egyiknek ugyanis egyet, a másoknak hármat, egy harmadiknak ötöt, végül egynek hét csókot adott egymás után. Ezt – bár a többiek is észrevették – Szent István király szóltanul csodálta, a mise végén azonban bizalmas beszélgetésben gondosan megtudakolta tőle, miért osztotta egyenlőtlenül a csókokat. Szent Imre akkor mindegyikük érdemeit felsorolta atyja előtt, tudniillik, hogy ki-ki mennyi idő óta tartott ki a megtartóztatás erényében. Azt mondta, hogy ő ezen megfontolás alapján adott egyeseknek több, másoknak kevesebb csókot, és állította, hogy akit hétszeres csókkal halmozott el, az szűzi életet élt.

Ó, minden erényt felélesztő Kegyelem, ki természetünk korlátait bőségesen meghaladod, s a mély titkokat kinyilatkoztatod a kicsinyeknek! Te voltál Szent Imre mestere, te adtál neki szabad bepillantást mások rejtett dolgaiba! Ennek a belső kinyilatkoztatásnak a megléte pedig így vált ismertté:

Szent István néhány nappal azután, hogy a Szent Hegyről eltávozott, csupán két kísérőt véve maga mellé, oda visszatért, s a testvérek virrasztását és imádságait titokban kikémlelte. Miután az éjszakai zsolozsmát befejezték, a többiek nyugovóra tértek, s csak azok maradtak a templomban, akiket Szent Imre elhalmozott csókjaival. Ezek széteszlottak a templom rejtettebb szögleteibe, s Isten színe előtt a zsolotárokkal virrasztottak. A szent király azonban odament külön-külön mindegyikhez, felfedte előttük arcát, és az áldás szavaival üdvözölte őket. A királyi felséget mindegyikük a csend megtörésével köszöntötte. Végül a király egy Mór nevű testvérhez ment, akit Szent Imre hétszeres csókkal tüntetett ki, de sem szelíd üdvözléssel, sem a királyi fenyegetés szavaival nem tudott belőle választ kicsikarni. Reggel aztán, amikor a testvérek összegyűltek, a király maga is jelen volt, és hogy Mór testvér lelkét az alázatosság erényében kipróbálja, a nyilvános bűnvallomáskor igen sok olyan dolgot vetett a szemére, ami a szerzetesi étellel ellenkezik. Vádaskodása ellen Mór egyáltalán nem védekezett, hanem alázatosan állt, s reménykedve Istenhez menekült, aki az emberi lelket vizsgálja.

Ekkor aztán megismerte Szent István, hogy fiának szavai megfontoltak voltak. Miután a történeteket rendben és a valóságnak megfelelően elmondta, Mórt dicséretekkel halmozta el, és hogy egy főpapi szék díszje legyen, kevéssel ezután Pécssett a püspöki méltóságra emelte.” (Csóka J. Gáspár fordítása.)

A történet naiv kedvességén átüt a tiszta léleknek az a finom érzéke, amelyet Szent Jeromos mondott ki oly tömören János evangéliumával (21,7) kapcsolatban: „Solus virgo virginem agnoscit; csak a szűz ismeri fel a szűzet.”

*

**Kérünk, mindenható Istenünk,
engedd, hogy Boldog Mór, a te püspököd és hitvallód
érdemei segítsenek minket,
hogy imádsága és példája nyomán
tiszta és alázatos szívvel szolgálhassunk Neked!**

28. Szent Simon és Szent Júdás Tádé apostolok

Az Úr Jézus Krisztus tizenkét apostola közül Simonról és Júdás Tádéről tudjuk a legkevesebbet az újszövetségi Szentírásból.

Simon neve szerepel az apostolnévsorokban (Mk 3,18; Mt 10,4; Lk 6,15; ApCsel 1,13), de Márk és Máté azt mondja: a „Kananeus Simon”, Lukács pedig: a „Zelóta Simon”. Ebből a zelóta szóból arra következtethetünk, hogy Simon korábban a fanatikus Róma-ellenes párthoz tartozott, melynek tagjai a véres merényletektől sem riadtak vissza, ha a rómaiak irtásáról volt szó. De ez a Simon nem azonos a Mk 6,3-ban és a Mt 13,55-ben említett Simonnal, aki az Úr Jézus rokona volt és később Jeruzsálem püspöke lett.

Lukács mindkét helyen „Judas Jacobi”-t említ, és nem dönthető el, hogy Jakab fiáról, vagy testvéréről van-e szó. Márk Júdás Tádénak mondja, Máté szintén így nevezi, illetve vannak olyan Máté-kéziratok, amelyekben „Judas Lebbaeus”-ként szerepel (Mt 10,3).

Pusztán a szövegek alapján vitatható lenne, hogy azonos személyről van-e szó, de Origenész a Római levélhez írt kommentárjában azt a véleményt képviseli, hogy Judas Jacobi és Júdás Tádé vagy Judas Lebbaeus ugyanaz a személy. Az biztos, hogy Márk egy másik Júdásról beszél, amikor Jézus testvérét említi, akit szintén Júdásnak hívtak (6,3).

Szent Jánosnál azt olvassuk, hogy „Júdás, nem a karióti”, felteszi Jézusnak a kérdést: „Uram, hogy van az, hogy nekünk akarod kinyilatkoztatni magadat és nem a világnak?” (14,22). A válasz látszólag megkerüli a kérdést, de lényegében érinti a tanítványok hivatását és Jézushoz való kapcsolatát: „Aki szeret engem, az megtartja tanításomat, és Atyám is szeretni fogja. Hozzá megyünk, és benne fogunk lakni.”

Legendájuk szerint a Zelóta Simon Júdás Tádéval együtt úgy lett vértanú, hogy kettéfűrészelték őket. Ezért Simont fűrészszel szokták ábrázolni, a favágók tekintik a védőszentjüknek.

Ünnepüket a Jeromos-féle Martirológium október 28-ra teszi. Rómában a 9. századtól ünneplik őket.

*

A jámbor hagyomány a következőket beszéli el a két apostolról:

Élt Edesszában egy Abgár nevű, istenfélő király. Hallott Jézus tetteiről, és levelet intézett hozzá, melyben többek között ez állt: „Jöjj el hozzám, és segíts betegséggemen! Hallottam arról is, hogy a zsidók zúgolódnak ellened, és üldöznek. Ezért jöjj hozzám! Igaz, hogy csak egy kis város felett uralkodom, de ez a város tisztességes, és neked meg nekem elég lesz.” Jézus levélben válaszolt neki, és azt írta, hogy neki Jeruzsálemben kell teljesítenie a küldetését, de később majd egy tanítványát elküldi.

Az Úr mennybemenetele után Tamás apostol teljesítette az ígéretet azzal, hogy Júdás Tádét Edesszába küldte. Ő megjelent Abgár király előtt, bemutatkozott, hogy Jézus tanítványa, s közben mennyei fény sugárzott az arcáról. A király azonnal boldogan megvallotta hitét az Isten Fiában, az apostol pedig fogta a magával hozott kendőt, amelyen Jézus arca volt látható, betakarta vele a leprában szenvedő király arcát, és az mindjárt visszanyerte egészségét.

Ezután Júdás Mezopotámiában, Simon pedig Egyiptomban hirdette az evangéliumot, majd mindketten Perzsiába mentek.

Éppen akkor tervezett hadjáratot Baradach, a babiloni király hadvezére és hercege India ellen. Jóslatot kért isteneitől, és azt a választ kapta, hogy nagy háború következik, amelyben mindkét oldalon sokan halnak meg. Ettől a herceg megrettent, és szorult helyzetében az apostolokhoz fordult. Simon és Júdás ezt mondta: „Nem kell félned, mert velünk a béke jött országotokba. Nem lesz háború, holnap a harmadik órában követek érkeznek Indiából, hogy a békéről tárgyaljanak veled.” A pogány papok, akik az előbbi jóslatot adták, kinevették az

apostolokat, de másnap bekövetkezett, amit Simon és Júdás mondott: megérkeztek a békekövetek Indiából.

Akkor a herceg máglyára akarta vettetni a pogány papokat, mert hazudtak neki. Jézus tanítványai azonban így könyörögtek azok életéért: „Mi nem azért küldettünk, hogy élőköt megöljünk, hanem hogy holtakat életre keltsünk!” E magatartásnak a híre eljutott a király fülébe is, és elrendelte, hogy a két apostol szabadon működhessen országa területén.

Egyszer megvédték egy ifjút, akit alaptalanul azzal vádoltak, hogy elcsábított egy leányt. Ezért rátámadtak az apostolokra, hogy szolgáltassák ki nekik az igazi tettet, ők azonban így válaszoltak: „Mi arra küldettünk, hogy megmentsük az ártatlanokat, nem pedig arra, hogy elveszejtsük a bűnösöket!”

Miután bejárták már az egész országot, eljutottak egy városba, melynek népét ellenségeik feltűzelték ellenük. Elfogták és a pogány templomba hurcolták őket. Akkor megjelent nekik az Úr angyala, és mindkettőjüket választásra szólította fel: vagy azonnal meghalnak mind, akik ellenük támadtak, vagy ők lesznek vértanúk. Mindketten a vértanúságot választották, de csodajeleket kértek, hogy megtérjenek az emberek. Azt kérték, hogy csillapodjon le a tömeg dühe, és mindegyik gonosz lélek zúzza szét a saját bálványát. Mikor a bálványképek mindenki szeme láttára darabokra törtek, a pogány papok rárohantak az apostolokra, és megölték őket.

*

**Istenünk,
ki úgy akartad,
hogy Apostolaid révén ismerjük meg szent nevedet,
kérünk, Szent Simon és Júdás Tádé apostol közbenjárására add,
hogy Egyházad állandóan gyarapodjék,
és egyre több népet egyesítsen magában!**

November

3. Porres Szent Márton

*Lima, 1569. december 9.

†Lima, 1639. november 3.

Márton atyja, Juan de Porres Burgosból származó spanyol lovag volt. Előkelő család sarjaként az Alcantarai Lovagrend tagjai közé tartozott, s mint sokan mások, ő is útra kelt a nemrég fölfedezett Amerika felé, hogy gazdagságot és hírnevet szerezzen magának. Amikor a hódító harcok befejeződtek, Juan lovag Panamában telepedett le, valószínűleg egy indián falu ura lett. De nem volt megelégedve helyzetével, ezért hamarosan Peru felé vette útját és Limában próbált szerencsét. Útjára elkísérte egy néger leány, Anna Velázquez, akinek a lovag megígérte, hogy feleségül veszi. Ennél szebb álma egy színes bőrű leánynak nem is lehetett, de az álom soha nem valósult meg.

1569-ben érkeztek meg Limába, és az egyik külvárosi házban Anna december 9-én egy kisfiút hozott a világra, akit a Martinico, Márton névre kereszteltek. Édesanyja annyi gonddal nevelte Mártont és nővérét, hogy a gyermekek hamarosan a szomszédok mintaképei lettek.

Juan lovag azonban egyszer csak megjelent a nyomorúságos kis lakásban: a gyermekeiért jött. Mindkettőt adoptálta és magával vitte őket Guayaquilba, ahová az alkirály rendelte őt. Diego de Miranda házánál teljesített szolgálatot, s állandóan a nyomában volt a két kisgyermek. Egyszer csak föltek neki a kérdést: valójában miért kíséri őt állandóan ez a két kis mulatt? Ez volt az első alkalom, amikor Márton a megalázó „mulatt” szót hallotta.

Számunkra a mulatt faji megjelölés: néger és fehér bőrű szülők gyermekét jelenti. Akkoriban Közép-Amerikában ez nem faji megbélyegzést, hanem nagyon alacsony társadalmi réteghez való tartozást jelentett. A spanyol gyarmatokon ugyanis a rangsor ez volt: spanyol, indián, néger, és utoljára a mulatt. Annát emiatt nem vette feleségül és nem vitte magával a gyermekek atyja. Sőt, amikor kinevezést kapott a panamai kormányzóságra, a két gyermeket is visszaküldte Limába, az anyjukhoz.

Márton egy Mateo Pasto nevű fürdőmesternél tanulta ki a mesterséget, s melléje sebészi és gyógyszerészi képezést is szerzett, azaz a mi fogalmaink szerint orvos lett. A sebesültek és a különböző fekélyektől szenvedő betegek egyre szívesebben keresték föl a fiatal, segítőkész orvost, hogy gyógyulást találjanak nála. Márton fáradhatatlan volt a szolgálatban; s az emberek egyszer csak suttogni kezdtek, hogy csodás gyógyításokat is művel.

Reggelenként Márton a Szent Lázár-plébániatemplomban misét hallgatott, aztán késő estig a betegeket szolgálta. Rövidesen akkora híre lett és oly sokan keresték, hogy elhatározta: visszavonul ebből a népszerűségből. Édesanyja beleegyezésével egy szép reggelen elindult, hogy fölvetelét kérje a domonkosok kolostorába.

A prior az első percben világosan tudtára adta: befogadják, de számítania kell arra, hogy a bőre miatt nem lehet sem pap, sem teljes jogú segítő testvér, hanem meg kell elégednie azzal, hogy szolgaként alkalmazzák és csak a harmadrendben tehet fogadalmat. Maga a prior is tudta, hogy nem ez illetné Mártont, de az érvényben levő előírások értelmében nem tehetett mást. Márton is tudatában volt a sérelemnek, ami érte, s az ereiben csörgedező spanyol vér föl is lobbant, mikor szaktudására és korábbi népszerűségére gondolt, mégis legyőzte indulatait és elhatározta, hogy ilyen körülmények között is kéri fölvetelét.

Ezután kilenc év telt el, amíg 1603. június 2-án végre véglegesen megerősítették a fölvetelét: harmadrendi laikus testvér lett. Közben Márton a kolostorban betegápolóként

működött, és fokozott szeretettel és tapintattal ápolta a rászorulókat. Reggelenként az első szentmisén vett részt, napközben szolgált, az éjszakák jelentős részét pedig imádságban és virrasztásban töltötte. Hamarosan az egész konvent tisztelettel nézett rá, szentnek tartották. Mikor a fölvetését véglegesítették, kinevezték betegápoló testvérnek. Általános csodálatot váltott ki odaadása, amellyel szolgálatait végezte.

Limában a 16. század végén tíz kórház működött. Külön kórháza volt a férfiaknak és a nőknek – külön-külön a spanyoloknak, az indiánoknak és a négereknek –, valamint a gyermekeknek s a leprásoknak. A kórházakon belül pedig minden társadalmi rétegnek külön része volt. Márton munkássága következtében a domonkosok kolostora hamarosan inkább hasonlított kórházhoz, mint szerzetesházhoz: szinte minden cellában betegek feküdtek, minden megkülönböztetés nélkül. Amikor a prior megelégedve a dolgot kiutasította betegeit, Márton a nővére házáat alakította át kórházzá.

Sikerült ugyanis megnyernie a nővérét, hogy legyen a segítőtársa. Ugyancsak az ő hatására nyitott egykori mestere, Mateo Pasto árvaházat, a domonkosok szegénykonyhát nyitottak a konventjükben, és számtalan más karitatív intézmény nyílt szerte a városban.

Márton tevékenységi köre pedig egyre bővült: a legszegényebbek éppúgy jöttek hozzá segítségért vagy legalább jó tanácsért, mint az előkelők. Maga a perui alkirály is gyakori vendége volt, és e barátság lehetőséget adott Mártonnak arra, hogy a legnyomorultabbakon is tudjon segíteni.

Megszámlálhatatlan csodát tulajdonítottak neki, de a legnagyobb csoda alázatossága volt, amellyel szüntelen imádságban és határtalan szeretetben élt.

Vezeklései, a szünet nélküli munka, a napi két-három órai alvás fölemésztette energiáit. 1639 őszén tifuszban megbetegedett. Miközben a láz gyötörte, életszentségét végre elismerték a városbeliek és a rendje is. Az alkirály is fölkereste a haldoklót szerzetesi cellájában.

November 3-án halt meg. XVI. Gergely pápa 1837-ben boldoggá, XXIII. János pápa 1962. május 6-án szentté avatta. A Szentszék Márton oltalma alá helyezte Peru szociális ügyeit, s amikor Peru püspöki kara megszervezte a „Perui Szociális Hetek”-et, őt választották patrónussá. A világ különböző országaiban az egészségügyért dolgozók védőszentjeként tisztelik. Ünnepe november 5-én volt, 1969-ben áttették november 3-ra.

*

**Istenünk,
ki Szent Mártont az alázat útján
elvezetted a mennyei dicsőségbe,
kérünk, segíts, hogy példáját követve
mi is méltók legyünk az örök boldogságra!**

4. Borromei Szent Károly

*Arona, 1538. október 2.

†Milánó, 1584. november 3.

Borromei Károly a milánói hercegség egyik legnevezetesebb családjából származott, amelynek a Lago Maggiore mentén kastélyai és földbirtokai voltak. A család alapítója, egy bizonyos Padovából való Vitaliani, a milánói herceg tanácsosa, miután anyjától fölvette a Borromei nevet, 1445-ben Arona grófja lett. Politikai hatalmuk és tekintélyük nem utolsó sorban a nagy vagyomból fakadt, mert a Borromeiek között bankárok is voltak, és Londonban meg Barcelonában fióktintézetük volt. Ugyanakkor a családtagok a diplomáciában és a politikában is tevékenykedtek, és jól szerepeltek a franciákkal vívott háború idején.

Károly atyja a patrícius családból való Medici Margitot vette feleségül, akinek testvérei igen magas hivatalokba jutottak: egyik bátyja, Gian Angelo bíboros 1559-ben IV. Pius néven pápa lett. Ezáltal a Borromei család számára is út nyílt a magasabb hivatalok felé, különösen a két unokaöccsnek: Károlynak, aki klerikus, és Frigyesnek, aki katona volt. A házasságok révén Károly rokonságba került a Gonzaga, a német Altemps, a római Colonna családdal és az urbinói hercegekkel. Később ezeket a családi szálakat az egyházi megújulás érdekében tudta nagyon ügyesen fölhasználni.

Károly a Lago Maggiore mellett, Arona várában született, Erzsébet és Frigyes után a család harmadik gyermekeként. Egész kicsi korában elvesztette édesanyját. Mostohaanyja, Tassea dal Verme nevelte, s úgy határozott, hogy a család számára fenntartott sok egyházi javadalomra való tekintettel Károly klerikus legyen. E határozat szerencsésen egybevágott Károly elgondolásaival, ezért tizenkét évesen reverendát öltött és fölvette a tonzúrárt. Ugyanekkor – a kor szokása szerint, amit később „visszaélésnek” bélyegeztek – kommandátor apátja lett a római bencés kolostornak, melynek jövedelmét a Borromeiek már évekkel korábban megszerezték maguknak. Ez azt jelentette, hogy az apátsági jövedelem felett Károly, illetve a család rendelkezett, az apáti tisztet pedig egy szerzetes látta el a kolostorban. Károly évi jövedelme kétezer arany volt, ám ő ahelyett, hogy a család rendelkezésére bocsátotta volna, azonnal sajátjaként kezelte és szétosztotta a szegények között.

Tizenhat éves korában a páviai egyetemre küldték, ahol 1559-ben mindkét jogból doktori fokozatot szerzett. Ekkor már néhány éve ő kormányozta az egész családi birtokot, és a bíboros nagybácsi jóvoltából további két apátság javadalma is az övé volt. Ezáltal jelentősen megnőtt személyes jövedelme, de ugyanakkor a kötelezettségei és kiadásai is.

Néhány héttel Károly egyetemi tanulmányainak befejezése után választották meg IV. Piust, aki az akkor huszonegy éves Károlyt azonnal Rómába hívta. 1560. január 31-én bíborossá, nyolc napra rá, február 8-án milánói érsekké nevezte ki, azzal a kikötéssel, hogy Rómában kell maradnia, az érseki teendőket pedig helynök lássa el. Ezek mellé a pápai kúriában hivatalként kapta a szerzetesrendek felügyeletét és az Egyház politikai ügyeinek vezetését, ami azt jelentette, hogy a pápai intézkedések rajta keresztül kerültek ki a kúriából. Károly ekkor még nem is volt pappá szentelve!

Az Egyház ekkor igen mozgalmas időket élt: a pápa ismét egybehívta a trienti zsinatot, Franciaországban vallásháború dúlt, Angliában Erzsébet királynő lépett a trónra és félbeszakadt a katolikus restauráció, amely Tudor Mária alatt kezdődött; II. Fülöp király birodalmában, Flandriában súlyos vallási politikai feszültségek támadtak, Amerikában ki kellett építeni a lelkipásztori hálózatot. Károly pedig teljes hűséggel, nagy kötelességtudással, minden intrika számára elérhetetlenül és rendkívüli munkabírással hajtotta végre a pápai intézkedéseket.

Rómában kiegészítette szellemi képzettségét a katolikus reform szellemében, és fölszámolva a fejedelmi pompát addigi jogi-diplomata alapszemléletét teológiai irányba változtatta meg. Mikor a család Frigyes halála miatt azt kívánta, hogy térjen haza és vegye át a család vezetését, az Egyház iránti elkötelezettségének pecsétjeként pappá szenteltette magát. Hamarosan püspökké szentelték, most már átvehette a milánói egyházmegye tényleges kormányzását.

1565 szeptemberében vonult be Milánóba, olyan pompával, ami akkoriban egy püspököt és bíborost megilletett. Ugyanerre az időpontra hívta össze a tartományi zsinatot, amelyre Lombardia, Piemont, Liguria és Emilia püspökei voltak hivatalosak. A trienti zsinat határozatai alapján e tartományi zsinaton Károly érsek az egyházi élet minden területén: a liturgiában, a javak kezelésében, a klérus képzésében, a jótékonyág ellenőrzésében, az anyakönyvek vezetésében reformokat léptetett életbe. A tartományi zsinat határozatai és Károly intelmei a néphez a többi itáliai püspök számára is mintául szolgáltak.

E határozatok megvalósítása és a fölmerülő nehézségek leküzdése érdekében, továbbá hogy megfelelő munkatársai legyenek és számot adjon azoknak, akik kérdőre vonták, nagyon kiterjedt levelezést folytatott. A milánói Ambrosiana könyvtárban 100 kötetet töltenek meg a hozzá írott levelek!

Fennmaradt levélvázlataiból rekonstruálható munkamódszere: minden kérelmet mérlegelt, és szakértelemmel vetette össze saját véleményét másokéval. Ha egyszer döntött, azt kitartóan védte, és határozottan föllépett mindazokkal szemben, akik találva érezhették magukat, akár Rómában, akár Madridban vagy Milánóban.

Reformjai végrehajtása közben egyre több oldalról támadt ellenállás az érsekkel szemben: a világi klérus (különösen az előkelő családból származó kanonokok), a szerzetesek, a hivatalnokok (a városi helytartó, a szenátus, a spanyol udvar) felől. Amikor fölszálta a ferencesek humiliáták nevű ágát, egy barát, belopakodva az érsek kápolnájába, rálőtt. Az Egyház bírói joghatósága ügyében nyílt összeütközésbe került II. Fülöp helytartójával, s ezért kiközösítette a helytartót, tudván, hogy ezért a király el is űzheti a püspöki székéből. De ezekből a harcokból Károly győztesen került ki, amit nem annyira szerteágazó kapcsolatainak, mint életszentsége egyre inkább növekvő hírének köszönhetett.

Az érseknek nem voltak illúziói afelől, hogy rendelkezései és reformjai teljesen megszüntetik a visszaéléseket. Ezért teljes erejével a jövő számára perdöntő papnevelés ügye felé fordult, úgy, ahogy azt a trienti zsinat elrendelte. A papságra készülők számára internátust és iskolát nyitott 1565-ben; ez lett a milánói szeminárium őse. A képzésben a világi és az egyházi tudományok összekapcsolódtak, a nevelésben azonban a hangsúly a személyes életszentségre való törekvésre és a jó példára került. Két szemináriummal indult, az egyik a városi, másik a vidéki papságot nevelte. Hamarosan egy harmadikat is nyitott vidéken, majd a svájci völgyekbe küldendő papok számára, akiknek ott protestánsok között kellett működniük, megnyitotta a negyedik, helvét szemináriumot.

E szemináriumok a papság képzését, egy másik intézmény, a Castellis da Castello által 1536-ban alapított „Hittaniskola”, amit Károly érsek fölkarolt, a nép javát szolgálta. Az érsek ugyanígy támogatta az Oltáriszentség Konfraternitásokat, amelyek szentségimádással engesztelték az Eucharishtiában jelenlévő Krisztust azért a sok a hitetlenségért és káromlásért, amit a svájci reformátoroktól kellett elszenvednie.

Károly érsek a műveltebb hívők lelki képzésére is gondolt. Páviában megnyitotta a Borromeum intézetet, amely egyetemisták számára – a világi tudományok mellett – hitbeli képzést biztosított. Az intézet a Borromeo család nevét és címerét (Humilitas felírással) kapta meg, s vele együtt a család vagyonából is egy részt. IV. Pius az alapítást 1561-ben hagyta jóvá, és egyházi javadalmakból is juttatott számára, az intézet mégis csak 1581-ben nyílt meg tíz növendékkel. 1569-ben volt már Páviában is egy hasonló rendeltetésű ház, a Ghislieri diákokotthon, Milánóban egy nemesi kollégium, a Colleggio dei Nobili, ezenkívül pedig a híres

milánói Jezsuita Intézet és Gimnázium, amely a föloszlatott Humiliáták házában kapott otthont.

A szent érsek tevékenységének legfontosabb területe azonban mégsem ez volt, hanem egyházmegyéjének látogatása. Az erkölcsi és vallási megújulást leginkább ezzel érte el. Nagyon rendszeresen végezte e főpásztori látogatásokat, nemcsak azért, mert a zsinat így rendelte, hanem mert meg volt róla győződve, hogy csak személyes jelenlétével, buzdításaival és példájával tudja kiirtani a visszaéléseket, és csak így tudja a papokat és a híveket a megújulás útján elindítani és vezetni. Nagyon sok tennivalója volt: helyre kellett állítani az egyházmegyei fegyelmet, a nép körében emelni kellett az erkölcsi élet színvonalát, és föl kellett számolni sok visszaélést a liturgiában. Utazásai közben – az egyházmegyéhez tartozott Graubünden kanton három völgye is! – mindenütt tárgyalt a vezető személyiségekkel, tájékozódott a nép és a papság élete felől, megtudta, mennyire tartják meg az egyházi törvényeket, a szülők mennyire törődnek a gyermekneveléssel, milyen fényűzés folyik a papok öltözködésében, mennyire tartják meg a klauzúra törvényét a kolostorokban, s hogyan kezelik az alapítványokat. Mindezt számadásszerűen rögzítették, hozzátéve az érsek intelmeit és büntető ítéleteit is. Különös figyelmet szentelt a svájci völgyek egyházaira, ahol igen nagy visszaélések történtek: a papok nőültek, gyermekeiket a plébánián nevelték, hit dolgában nagyon sok volt a bizonytalanság; babonák, mágia és halottidézés is gyakori volt. Károly reformtevékenysége minden lehetséges lelkipásztori eszközt, de diplomáciai, politikai, sőt katonai támogatást is igénybe vett.

Lelkipásztori buzgóságát, nagylelkűségét és szervezőkészségét különösen a nagyon veszélyes időszakokban mutatta meg, pl. 1576 nyarán, amikor pestis pusztított Milánóban, s ezt később „Szent Károly pestisének” nevezték el. A járvány terjedésével egyre többen menekültek el a városból, a város vezetői mind eltűntek, különösen akkor, amikor a közrend és közellátás egyre súlyosabb kérdéssé vált. Akkor az érsek vette kezébe a gyeplőt, és részben a saját javaival, részben a gazdagok adományaival segített, ahogy csak tudott: ruhát, élelmiszert, gyógyszert adott az embereknek, menhelyeket állítottak föl, a betegeket ideiglenes kórházakba gyűjtötték össze, ahol ápolták őket, és megkapták a szükséges lelki ellátást is. A járvány tetőpontján zárlatot kellett elrendelni mindazok számára, akik saját házukban maradtak. Ezeknek az érsek ambuláns szolgálatot szervezett, főleg a betegek és haldoklók számára. Mivel a templomokat a fertőzés veszélye miatt bezárták, az utcasarkokon és útkereszteződésekben állítottak föl oltárokat, és a papok ott miséztek.

Károly érsek lelki élete, mint a katolikus megújulás valamennyi nagy szentjénél (Loyolai Szent Ignác, Néri Szent Fülöp, Keresztes Szent János), egészen Krisztus követésére irányult. Az Ő szenvedésén elmélkedett, és engesztelését tűzte ki célul. Ebből született az az elhatározása, hogy saját életében Krisztus keresztútját akarja megélni. Így érthetjük meg, hogy Károly miért szerette annyira a Novara közelében lévő Monte di Varallót, melynek oldalában oszlopok álltak, rajtuk a megváltás misztériumának képei. Élete utolsó évében itt akarta a Virágvasárnapot megülni, s itt végezte általános gyónását a jezsuita Adorno páternál. Életének minden hibáját meg akarta gyónni, böjtöléssel és kemény vezekléssel fenyítette magát.

Amikor Milánóba visszatért, az orvosok már csak azt tudták megállapítani, hogy testi ereje elfogyott. Károly teljes nyugalommal fogadta ezt, majd fölvette a betegek szentségét, és 1584. november 3-án Milánóban meghalt. V. Pál avatta szentté 1610-ben. Ünnepe 1613-ban vették föl a római naptárba november 4-re.

*

Erről az energikus egyházi férfiről, aki a trienti zsinat idejében „meg akarta újítani Rómát”, egy korabeli protestáns így nyilatkozott: „Ha minden püspök és pap olyan lett volna, mint ő, nem került volna sor a hitszakadásra.” Életéről saját írásai és életrajzírók dokumentumai vallanak.

Mikor az ifjú jogi doktor Rómába érkezett, a pápa nagybácsi – a kor szokásait követve – elhalmozta fényes pápai hivatalokkal, noha sem teológiát nem végzett, sem pappá nem volt szentelve. Akkori levelei még a főúri életet kedvelő, öntudatos ifjúról tanúskodnak. Nemességére hivatkozva százötven személyes udvart tartott. Nagyon türelmetlenül várta a családi címer megérkezését. Azon a napon, amikor bíborosi kinevezését megkapta, egyik nővérének, Camillának azt írta, hogy mától kezdve kettővel több udvarhölgyet tartson. Kiváló ízléssel gyűjtött műkincseket, labdajátékkal, sakkkal és vadászattal pihente ki magát. A német nunciushoz vadászkutyákat rendelt. Szerette a zenét, maga is játszott csellón. De szokatlanul nagy volt a munkaszeretete már ekkor is: a római kúriában addig soha nem intézték oly gyorsasággal az ügyeket, mint Károly alatt.

Rajongva szeretett bátyjának, Frigyesnek a halála hozta el a megtérés napját. Akkor ezt írta: „Ez a csapás oly szörnyű, hogy semmiféle emberi megfontolás nem tud megvigasztalni. Ez a veszteség, belátom, nagy lépéssel vitt előre engem a kegyelem útján.” Amikor pappá, majd püspökké szentelték, szolgálóinak nagy részét elbocsátotta, sok címét és hivatalát visszaadta a pápa kezébe, és engedélyt kért, hogy püspöki városába távozhasson.

A milánóiak készültek a fogadására: a püspöki palota falait földíszítették a Borromeiek és őseik képeivel és címereivel. Károly pedig, amint megérkezett, ezeket eltávolíttatta, és Szent Ambrus és más milánói püspökök képét tétette föl. Azt mondotta: „Amíg gróf Borromei Károly voltam, tiszteletreméltó elődeim nyomába törekedtem; mióta azonban a Santa Praxedes bíborosa és Milánó érseke vagyok, érsek elődeim a követendő példaképeim.”

Milánóban akkor hihetetlen viszonyok uralkodtak. A hívők nem ismerték a Miatyánkot, voltak papok, akik nem tudták a feloldozás szavait. Sok templomból, amit fölkeresett, iszonyattal fordult ki. A San Satiro-templomban éppen papok és világi urak lakomáztak és mulattak amikor belépett; a San Maurizio-templomban ugyan sok embert látott, de azok mit sem törődtek az oltárnál folyó liturgiával, csak beszélgettek és nevetgéltek egymás között. Részeg férfiak és ízléstelenül kifestett nők járultak az áldoztatórácshoz. Más templomokban táncoltak vagy gabonát tároltak; a körmenet – ha volt – inkább karneváli fölvonuláshoz hasonlított. Az egyik helyen pápai oklevelet hamisítottak és árulták. Látván ezt, így írt a pápának: „El vagyok szánva arra, hogy a trienti reformot a prelátusok között fogom kezdeni. Ez volna a legjobb út arra, hogy egyházmegyénkben az engedelmisség föléledjen. Nekünk kell elől járnunk, a hívek majd jönnek utánunk.”

Az érsek maga járt elől jó példával. Környezetében megbízott két papot, hogy ha valami hibát vesznek észre benne, kíméletlenül mondják meg, és minden megkötés nélkül figyelmeztessék a gyöngeségeire. De amikor arra figyelmeztették, hogy legyen tekintettel meggyöngült egészségére, így válaszolt: „Aki a lélek szolgálatára szánta el magát, annak legalább három lázt ki kell hordania, mielőtt ágyának dől!” – csakhogy az ágyát már régen elajándékozta, és egy szalmazsákon aludt.

Egyik vizitációs útján Svájcban egyik kísérője látta, hogy az erős fagyban a fűtetlen szobácskában az érseken nincs más, mint egy vékony, használt köntös, s kérte, hogy öltözzön fel melegebben. Károly erre azt válaszolta, hogy csak ez a köntös a személyes tulajdona, a többi ruhája a bíboroshoz tartozik, és csak szolgálat közben viselhető.

Amikor a bíboros az addigi szokás szerint messze a nagybajtbe nyúló farsangi mulatságokat a városban a hamvazószerdával betiltotta, ellenségei – főleg a spanyol helytartó – bepanaszolták a pápánál. Sok mindent felhoztak, többek között a következő történetet is:

A városba érkezése után hamarosan meglátogatta a híres dómot. Benn a templomban járva egyszer csak különös zajra lett figyelmes. Körülnézett, és látta, hogy egy lovag teljes felszerelésben lovagol át a templomon. A nyomában egy csacsifogat kocogott, majd emberek jöttek, csoportosan nevetgélve és beszélgetve, mások terheket cipeltek. Kiderült, hogy régi szokásjog alapján átjáróháznak használják a dómot: ahelyett, hogy megkerülnék, az egyik oldalajtón be, a másikon ki közlekednek. Az érsek azonnal elhatározta, hogy ennek véget vet,

nem tűri ezt a visszaélést. Kiadta a rendeletet, és másnap az emberek meghökkenve álltak a zárt oldalkapuk előtt. Panaszt emeltek a magisztrátusnál, ez továbbította az ügyet a helytartóhoz, az pedig kapott az alkalmon, hogy megmutassa, ki az úr a városban. Hivatalos levélben követelte a püspöktől a kapuk kinyitását, Károly azonban udvariasan azt válaszolta, hogy a kapu zárva marad. A herceg tombolt dühében – de hiába. Mikor aztán éjszaka erőszakkal feltörték a dóm oldalkapuit, az érsek befalaztatta a bejáratokat.

Károly megbízatást kapott a humiliáták teljesen elvilágiasodott rendjének megreformálására. Mivel első rendelkezéseit figyelmen kívül hagyták, erélyesebb eszközökhöz folyamodott. Ezért a szerzetesek között gonosz terv született: páter Farina vállalta, hogy megöli az érseket. Három rangjától megfosztott prépost sok pénzt ígért neki, és biztosították, hogy segítik elrejtőzni. Farina sok pénzt követelt, ezért az összeesküvők elloptak egy kelyhet a templomból, és eladták. Farina a kehely árával Korfuba menekült, s csak két év múlva tért vissza, hogy tervét végrehajtsa. Este lopakodott be az érseki palotába, ahol népével együtt az érsek éppen imádkozott. Pisztollyal rálőtt. Az érsek kezével a hátához nyúlt, majd folytatta az imádságot. Karingén egy fekete, a hátán pedig egy piros folt maradt a lövés nyomán, de a golyó a lábánál hevert. Csoda! – kiáltották az emberek. Az érsek megparancsolta, hogy ne üldözzék a merénylőt, de később a pápa elé került az ügy, és az összeesküvőket kivégezték.

A Santa Maria Scala-templom kanonokjai is szembeszálltak a reformokkal. Az érsek bejelentette, hogy látogatást tesz náluk, mire ők visszaüzenték: nem fogják bebocsátani. Két hónappal később az érsek ünnepélyes kísérettel jelent meg a templomuk előtt. A kanonokok kirohantak, és a menet elején haladó lovasokat erőszakkal kergették el. Maga az érsek így jegyezte föl a történeteket: „Amikor odaértem, láttam, hogy embereimet, akik a temető kapuján át vonultak be, fegyverekkel és minden erővel kituszkolják. Ezért elszántam magam, leszálltam a lóról, kezembe fogtam a keresztet, és így nagy nehezen tudtam tenni néhány lépést. Amikor azonban benn voltam már az épületben, kardokat szegeztek nekem, és nagy ordítás közben kituszkoltak, majd bezárták a kaput.” – Amikor a lázadókat a pápánál bepanaszolták, s az nyilvános bocsánatkérésre kötelezte őket, bűnbánó körmenetben a dómhoz vonultak, és térden állva kérték az érsek bocsánatát. Ő ezzel fogadta őket: „A testvéretek vagyok!”

Amikor a pestis pusztította a várost, az érsek állt a segítők élén. Rendeleteket bocsátott ki, melyekkel igyekezett a fertőzés veszélyét a legkisebbre csökkenteni. Személyes elszántságát egy szemtanú a következőképpen írta le: „A bíboros gyakran ment el a kórházba, vigasztalta a betegeket, bátorította a betegápolókat, látogatta a temetőt, a barakkokban lakókat és a házakban vesztegzár alatt levőket. Mindenkit vigasztalt, mindenkivel szóba állt, és a saját háza javait is beleszámítva mindenével segített, amije csak volt. Most viszont már nincs semmije az életén kívül, teljesen szegény lett... A városnak más vigasztalása nincs. Ő ellenben majdnem olyan, hogy a pusztta jelenlétével életre kelti az embereket.” A végén azért, hogy a szegény betegeknek takarójuk legyen, leszedette ablakairól a függönyöket és a falakról a tapétát, sőt a bíborosi köpenyét is odaadta. Mint szegény koldus ment végig a városon a bűnbánati körmenetben: gyalog, a nyakában kötéllel, a vállán kereszttel, megfosztva méltóságának minden jelvényétől.

Egy év múlva a járvány megszűnt, és a megszökött helytartó, Ayamonte visszatért. De az érsek hősiességét, amely a tulajdon gyávaságát annyira nyilvánvalóvá tette, nem bírta elviselni, ezért bevádolta a pápánál: az érsek a pestis idején nem tartotta be a városi törvényeket! A bíborost Rómába idézték, de elindulása, s főleg a visszatérése valóságos diadalmenet volt.

**Kérünk, Istenünk,
őrizd meg Egyházadban azt a lelketet,
amellyel Borromei Szent Károlyt eltöltöted,
hogy Egyházad mindig megújulhasson,
és meg tudja mutatni a világnak a te Fiadat,
a mi Urunkat, Jézus Krisztust!**

5. Szent Imre herceg

*Székesfehérvár, 1000–1007 között

†Veszprém közelében(?), 1031. szeptember 2.

Szent Istvánnak, a magyarok első királyának és feleségének, Boldog Gizellának a hagyomány szerint több gyermeke volt. Így a Képes Krónika több fiúról tesz említést. A gyermekek azonban nagyjából már kiskorukban meghaltak, nevét is csak kettőnek ismerjük. Volt egy Ottó nevű fiuk, aki valószínűleg még 1000 előtt született és korán elhunyt. A másik fiú, Imre nevét anyai nagybátyjától, II. Szent Henrik császártól vette (Henricus, Enricus, Emericus, Emreh, Imreh, Imre). Hogy melyik évben született, nem tudjuk biztosan. Általában az 1007-es évet szokták elfogadni, de a legújabb történetírás az 1000 és 1007 közötti évekre teszi születésének idejét, helyét pedig Székesfehérvárra.

Imre herceg élete folyását nem könnyű követni, mivel legnagyobb részben a krónikák és legendák gyér adataira vagyunk utalva, a legenda pedig a „liliomos herceg” alakját még jobban kiszínezte, mint Istvánét. Szüzessége miatt századokon át valami nőies, finom, nem a világból való alaknak rajzolták. „Pedig – írja joggal Sík Sándor – Szent Imre kétségtelenül erőteljes, férfias jelenség volt. Kétféle vér egyesül az ereiben: apai és anyai öröksége bár kétféle, de édestestvére egymásnak. Mindkettő a hősiességnek, a hivatásnak, a heroizmusnak hagyománya. Az apai vér Árpád vére, aki maga is folytatója volt a honfoglaló ősök hősiességének. Szent István hitvédő harcaiban átélte, átszellemiesült ez a vér, de erejéből, bizonyos értelemben még ősi vadságából, fiatalos nyersségéből is alig vesztett. Nem lehet kétséges, hogy az uralkodó, hadvezér, diplomata Szent István trónusának várományosát is uralkodónak, hadvezérnek és diplomatának nevelte. A hősi magyar hagyományban nevelte. A másik hagyományt az anyatejjel szívta magába: anyja Gizella, maga is szent életű Boldog, a regensburgi udvar szent levegőjéből jön, ahol már akkor egy császári szent-család él, és szenteli meg az uralkodás német hagyományait.” (Szent magyarság 27.)

Bizonyos, hogy a trónörökös nevelésére rendkívül nagy gondot fordítottak. A legendaíró szerint „már gyermekkorában is szorgalmas örködés alatt nevelkedve” fejlődött. Első nevelői mindenesetre a szülei voltak, akik mindketten az életszentség útján jártak, s az ő hatásuk alatt érlelődött meg a kis királyfiban az az életideál és az az út, amelyet járni megtanult. Mint a korabeli íróknál olvassuk, István szenvedélyesen szerette fiát, nevét nap nap után belefoglalta imádságos megemlékezésébe, és nem szűnt meg Krisztus kegyes pártfogásába és a mindenkor szeplőtelen Szűz anyai oltalmába ajánlani.

Gyökeres változás állott be Imre herceg nevelésében 1015-ben, amikor Gellért bencés szerzetes Velencéből jött – eredeti szándékát, hogy a Szentföldre utazzék, megváltoztatva – Pannóniába érkezett. Itt István udvarába vezették. A magyarok királya azonnal fölismerte benne a kiváltságos, nagy tudományú, szent életű szerzetest, aki elmondhatta magáról: „Nincs könyv, amelyet ne olvastam volna”, és fia nevelőjévé tette. Imre királyfi hét éven keresztül tanult kiváló mestere irányítása mellett. Elvégezte az akkori kor iskolafokozatait, a triviumot és quadriviumot, megtanult latinul, s anyjától föltehetőleg németül is. Azt mondja a legenda, hogy Imre a „grammatikai mesterségnek minden tudományával betelt”. Egy velencei krónika szerint „tudós és szent” volt. A világi tudományok mellett Gellért apát bizonyára beavatta őt a lelki élet magasabb iskolájának titkaiba is. Így érthető, hogy olyan ifjú lett belőle, „akit szeretett az Isten és tiszteltek az emberek”, mint a krónika mondja róla. Talán ebben az időben esett meg vele az a történet, amelyet a legendaíró elbeszél. Imre herceg egy szolga kíséretében egy alkalommal a veszprémi Szent György-templomban időzött, s „ottan imádságnak adván magát szívében elmélkedék, mi legyen... a legkedvesebb

áldozat, amelyet Istennek följánlhatna. Hirtelen nagy tündöklésű világosság körülfénylette az egyháznak minden helyeit... s isteni szózat hallatszik: »Felette dicséretes a szüzesség; kívánatos kívánom én, te elmédnek és testednek szüzességét, ezt ajánld nékem, eme szándékodban mindvégig megállj!« – Imre válasza: „Úr Isten, Te ki vagy mind az egész világnak gondviselője és az emberi erőtlenségnek segítője, ki elragadod a fejedelmek lelkét, aki rettenetes vagy a földnek királyai előtt, végezd el kedvedet bennem.” Imre herceg egész életében nem árulta el szívének ezt a titkát, s szolgájának is hallgatást parancsolt. Föltehető, hogy akkor még életben volt valamelyik bátyja, s így szabadon követhette szíve sugallatát. Ha eddig is teljes igyekezettel törekedett Mestere nyomdokain járni, most kétszeres buzgósággal tört a szentség magaslatai felé. Gellértnek és atyjának példája ebben bizonyára nagy segítségére volt.

Tizenöt éves korától atyja vette maga mellé, huszonhárom éves korában befejeztnak látta nevelését. Imrétől mint jövő uralkodótól elvárták, hogy rangjának megfelelő házasságot kössön, s biztosítsa a dinasztia fennmaradását utódaiban.

A hagyomány három királyi családot említ, amelyből feleséget vehetett: a lengyel, horvát és görög uralkodóházat. A lysagorai Szent Kereszt-monostor évkönyveinek följegyzése szerint Imre egyszer Lengyelországban járt mint vőlegény. Más vélemény a görög uralkodóházzal való rokonságot helyezi előtérbe (emellett foglal állást Bogyay Tamás is „Stephanus Rex” c. művében, 1976). Így pontosan nem tudjuk megállapítani feleségének kilétét, csak annyi bizonyos, hogy szüzi házasságban éltek egymással. Amint a legenda gyönyörűen mondja: ez a csodálatos ifjú „keblében hordta a lángot, de el nem perzseltetett annak égésétől”. „Lehetetlen, hogy ne érezte volna át óriási felelősségét, hogy ne látta volna atyja gondjait – írja ismét Sík Sándor. – Ha mégis vállalta fogadalma következményeit, biztosra vehetjük, hogy számolt ezzel a problémával; hogy valami nagy jót akart elérni fogadalmával, nagyobb, mint az a veszteség, amely áldozatából származott...” (I. h. 31.)

Két jelenetet őrzött meg a legenda a szent királyfi életéből.

Az egyik helyen azt olvassuk, hogy „boldog Imre megelégedvén kevés alvással, minden éjszakákon, mikor is már mindenek ágyra vetették magukat és előtte, miképpen királyi magzathoz illik, két gyertyatartó világított, ő Istennek zsoltárokat énekelve virrasztott, és mindegyik zsoltár végezetén szívének töredelmével Istennek bocsánatát kérte. Mit is, mikoron atyja eszébe vette, őt vigyázatost és titkon a falnak nyílásán át gyakorta szemlélte.”

A másik jelenet Pannonhalma szent hegyén játszódott le és Boldog Mórral való találkozásáról szól (ezt Mór életrajzában olvashatjuk).

István őt jelölte ki utódjául. Nem volt kétséges, hogy nemcsak a főpapság és István közvetlen hívei, hanem az egész hívő magyar nép egy emberként fog fia mögé sorakozni és őt királyának elismerni. Ezért a nemzete jövőjéért annyira aggódó szent király gondosan fölkészítette fiát jövő uralkodói feladataira. Mint 11. századi életrajzírójától tudjuk, gondoskodott róla „hogy a nehéz kormány terhének viselésére igazhitű férfiak tanítása által minél alkalmasabb legyen, s azok tanításait vele naponként figyelmesen hallgattatá. Atyja szerelmének buzgóságától indítatva maga is ír a számára egy könyvet az erkölcsök neveléséről (Intelmekek), melyben híven és nyájasan intőleg szól hozzá, oktatóván, hogy tartsa tiszteletben a püspökök méltóságát, szeresse az országnagyokat és vitézeket, szolgáltasson igazságot, ügyeljen minden tettében a türelemre, tanács nélkül semmit se tegyen, őseit szüntelenül szemé előtt tartsa és példa gyanánt vegye, az imádkozás kötelességét teljesítse, a kegyességet és irgalmat a többi erényekkel együtt gyakorolja.” Az „Intelmekek” könyve, amelyet István király fia számára készítettett (a megfogalmazás valószínűleg nem tőle való, de a gondolatok föltétlenül), később a magyar törvénytár élére kerül, s fölveszik a Corpus Juris Hungariciba.

Imrével kapcsolatban még meg kell említenünk II. Konrád német császárnak Magyarország elleni hadjáratát 1030-ban, amely teljes kudarccal végződött. Egyes

történetírók valószínűnek tartják, hogy a győri csatát Imre vezette. A magyar sereg előtt nyitva állt Bajorország kapuja, de a magyar királytól távol állt a hódítás szándéka. Békét ajánlott a császárnak, aki a szégyenletes kudarc után nem akart maga tárgyalásokba bocsátkozni, s a békekötést 13 éves fiára bízta. Henrik bajor herceg – a későbbi III. Henrik császár – 1031 tavaszán Esztergomba érkezett „az igazságtalanul megbántott magyar király” megkövetésére, s a Lajta és Fischa folyó köze újra visszakerült Magyarországhoz a Morvamezővel együtt. Imrének a békekötésben való részvételére – talán atyja megbízottaként – a hildesheimi évkönyvek engednek következtetni, amelyek őt Dux Ruisiorum néven említik (Ruisia, Rugia, szlávul Rakzia valószínűleg a meghódított Ausztria egy része).

István ekkor (1031-ben) hatalmának és tekintélyének tetőpontján Székesfehérvárott koronázásra készült. Egyetlen életben maradt fiát akarta megkoronáztatni, hogy trónját és országában a kereszténység zsenge vetését a jövő számára biztosítsa. Valószínűleg erre az alkalomra készült Gizella királyné keze munkájával és irányítása alatt az a miseruha, amelyet később átalakítva koronázási palástnak használtak 900 esztendőn keresztül: az egész királyi család képe rá van hímezve. Ebben az ünnepélyes hangulatban jött a szomorú hír: Imre herceget vadászat közben egy földühödött vadkan halálra sebezte, és sebeibe 1031. szeptember 2-án belehalt. A gyászír hatását a krónika így érzékelteti: „Siratta őt Szent István és egész Magyarország vigasztalhatatlanul, nagy sírással...”

Szent László király Szent Imrét atyjával, Istvánnal, és nevelőjével, Gellért püspökkel 1083-ban az ország főpapjai és világi nagyjai jelenlétében oltárra emeltette (ez felelt meg akkor a szentté avatásnak). Azóta példaképe a magyarságnak, elsősorban a magyar ifjúságnak. Nevét szívesen viselik. Halálának 900. évfordulóját nagy ünnepélyességgel tartották meg 1930-ban Budapesten a pápai követ, hat más bíboros és több száz főpap jelenlétében. Prohászka Ottokárnak igaza volt, amikor azt írta: „Szent Imre hivatása az, hogy eszményt hirdet, példája kihat századokra, s nemzetének nagyobb szolgálatot tesz, ha az erény uralmát benne biztosítja, mint ha az országot arasznyi uralmával boldogítja.”

*

Az Intelmekből:

„Uralkodjál mindnyájuknak felette békességesen, alázatosan, szelíden, haragnak, kevélynek és gyűlölségnek nélküle, mindiglen elmédben tarván, hogy mind az embereknek egy állapotjuk legyen, és hogy semmi föl nem emel, hanemha az alázatosság, és hogy semmi meg nem aláz, hanemha a kevélység és gyűlölség. Ha békességes lész, akkor királynak mondatol és király fiának, és szeretve lész mind a vitézektől. Ha haragos, kevély, gyűlölködő, békétlen lész, nyakadat az ispánoknak és fő jobbágy uraknak felébe felemeled, bizony a vitézeknek ereje a királyi méltóságoknak lankadására léssen és idegeneknek adatik a te országod. Ettől félvén, az ispánoknak életét jó erkölcsöknek rendtartásával kormányozzad, hogy is szeretetteddel felövezetten a királyság méltóságához mindiglen hívségest ragaszkodjanak, hogy országlásod mindiglen békességes legyen.

Ha bírni akarod a királyságnak tisztességét, szeressed az igaz ítéletet. Ha bírni akarod a te lelkedet, légy türelmes... mert a békességtűrő királyok uralkodnak, a türelmetlenek pedig kegyetlenkednek. Valamikor is adatik néked valamiben ítélned, mi te méltóságodhoz illő, békességes türéssel és irgalmassággal, avagy szánakodással ítéld meg, hogy dicséretes és ékes legyen a te koronád.

Azért tehát, szerelmetes fiam, én szívemnek édessége, jövőd sarjak reménysége, kérlek, parancsolom, hogy mindenütt és mindenben malasztól gyamolítatva nemcsak atyádfiaihoz és rokonaidhoz, avagy fő emberekhez vagy vezérekhez, vagy szomszédokhoz és lakosokhoz légy kegyelmes, hanemha az idegenekhez is és mindenekhez, kik te hozzád jönnek. Mert a kegyességnek míve téged mindeneknél nagyobb boldogságra vezet.”

*

**Istenünk,
ki Szent Imre herceget
viruló ifjúságában magasztaltad föl szentjeid közé,
kérünk add,
hogy ő, aki egészen neked szentelhette magát,
mindörökké segítsen minket színed előtt!**

10. Nagy Szent Leó pápa

†Róma, 461. november 10.

Szent Leó, aki az Egyházban a „Nagy” megtisztelő jelzõt kapta, már jóval pápasága elõtt jelentõs hivatalokat töltött be a római klérusban. Azok a tulajdonságok, amelyek annyira kiemelkedõvé teszik a pápák sorában, már I. Celesztin és III. Sixtus födiákonusaként kibontakoztak benne: alapos teológiai képzettség, spekulatív készség, biztos ítélõképesség, érzékenység az idõk jelei iránt, gyors reagáló képesség, s mindehhez józan tekintélytudat. Egyszóval belsõ dinamizmussal teljes jellem volt, ugyanakkor mély hivatástudat hatotta át egész személyiségét.

Johannes Cassianus egy levelében „a római szentszék és az istenszolgálat ékességének” nevezte. Alexandriai Szent Cirill pátriárka õt kereste meg levelével, hogy járjon közbe I. Celesztin pápánál, és kérjen számára védelmet Juvenalis jeruzsálemi püspök hatalmi túlkapásaival szemben. Késõbb a császári udvar küldte a födiákonust Galliába, hogy közvetítsen békét Aetius katonai fõparancsnok és Albinus szenátor között. S míg e küldetésben távol volt Rómától, megválasztották pápának.

440. szeptember 29-én, miután püspökké szentelték, foglalta el Péter katedróját. Püspökké szentelésének évfordulóján évrõl évre maga köré gyûjtötte a püspököket, papokat és híveket, és tanította õket. Gyakran beszélt a római püspök feladatáról és helyzetéről az Egyházban. Ezek a beszédek világosan kifejezik, hogy mennyire tudatában volt: mint pápa Péter hivatalát viseli. A püspökök között, akikre Krisztus, az örök Fõpap és legfõbb püspök mint pásztorokra bízta a nyáj gondját, van egy, aki kiemelkedik, mert benne Péter apostol él tovább: „Miként mindig érvényben marad az, amit Péter Krisztusról hitt, úgy az is megmaradt mindig, amit Krisztus Péterben alapított”. Szinte új idõk szavaként hangoztatja, hogy különbség van a hivatalt viselõ és a hivatal között. Szíve alázatának megnyilatkozását láthatjuk abban, hogy azt mondja: Péter utódában azt tiszteljük, „aki örökre magára vállalta az összes pásztor és a rájuk bízott nyáj minden gondját, és méltóságát egy méltatlan utód sem csorbítja”.

A többi püspökkel való kapcsolatát a pápának az egész Egyházra irányuló szeretete határozza meg: „Mindenkivel közösen viseljük a gondot, és minden egyes püspökkel együtt részesülünk a hivatalban; hiszen az egész földkerekségrõl Szent Péter székhelyére folyamodnak, és a római püspöktõl várják, hogy az egész Egyházat szeresse, ahogyan az Úr Péternek ajánlotta Egyházát.”

Az Egyház iránti lángoló szeretetében, és nem személyes tekintélyhajhászásban kell keresnünk motívumait, amikor az Egyházon belüli szervezeti kérdésekben olyan határozottnak bizonyult.

A keleti egyházzal való egység megõrzése érdekében a tesszalóniki püspököt már I. Damazusz pápa apostoli vikáriussá nevezte ki Görögország és Dácia egyházai felett. A mindenkori tesszalóniki püspöknek az lett volna a feladata, hogy a pápa megbízásából felügyeletet gyakoroljon az említett egyházak fölött. Anasztáz, az akkori vikárius, III. Sixtus halála után Leó pápához fordult és kérte, erõsítse meg apostoli vikáriusi tisztségében. Leó készségesen teljesítette a kérést, s egyidejûleg intette Illyria püspökeit, hogy egyházfegyelmi kérdésekben tanúsítsanak engedelmességet Anasztáz iránt. Mikor azonban Anasztáz túlkapásokra ragadtatta magát, és saját joghatóságát a többi püspök rovására akarta kiterjeszteni, Leó figyelmeztette hivatalának határait, „hogy az egész Egyház mindenütt összeköttetésben maradjon a Fejével”.

Arles-ban Leó hivatalba lépésekor Hilarius volt az apostoli vikárius. Nagyon határozottan törekedett arra, hogy püspöki székét, hasonlóan az aquilejai patriarkátushoz, független patriarkátussá fejlessze. Egy vizitációs útja alkalmával az egyik püspököt minden vizsgálat

nélkül elmozdította; egy másik beteg helyére még annak életében utódot állított. A panaszosok Róma felé fordultak, és Leó elnökletével zsinat gyűlt össze, ahová Hilariust is meghívták és kötelezték, hogy vonja vissza elhamarkodott intézkedéseit. Sőt, megfosztották vikáriusi hivatalától is. Ez a Leó-féle zsinat különös jelentőséget nyert azáltal, hogy ezzel kapcsolatban III. Valentinianus császár rendeletet adott ki, amely szerint „amit az Apostoli Szentszék meghatározott, vagy a jövőben határoz meg, mindenki számára törvényerővel bír!” Ezzel elismerést nyert állami oldalról a pápa jurisdictió elsőbbsége.

Leó pápa úgy látta, hogy az Egyház szervezeti egysége fontos biztosíték a hitbeli egység mellett, amelyet akkoriban több szekta is nagyon veszélyeztetett: a manicheusok Rómában és Itáliában, a priszcellianusok Hispániában, a monofiziták Egyiptomban.

Pápaságának első teendői között természetesen Róma gondja állt, azé a városé, amelyben Péter „ugyanabban a testben, amelyben főpásztorunk volt, a szent halál álmába merült”. Rómában igen erős befolyásra tettek szert az Észak-Afrikából beszivárgott manicheusok, akik mindent rossznak tartottak, ami a testtel kapcsolatos. Amikor a császár rendeletet bocsátott ki, hogy azok a manicheusok, akik nem tartanak bűnbánatot, elveszítik polgári jogukat, Leó üdvözölte, mert az állam kötelességének tartotta, hogy a veszedelmes tévtanítókkal szemben büntetést alkalmazzon. Magatartását azért is megérthetjük, mert a manicheusok üzelmei minden erkölcsi törvényt figyelmen kívül hagytak. Leó arról tudósít, hogy „bizonyítékok vannak rá, hogy ebben a szektában a tisztességnek, a szeméremnek és a szegényérzetnek semmi nyoma nincs, ezeknek törvénye a hazugság, vallásuk az ördög, áldozatuk a gyalázat”.

Egy évvel a manicheusok Rómából történt kiűzése után a hispániai Astorga püspöke, Turibius segítséget kért a pápától a priszcellianusokkal szemben, akik megjelentek Hispániában. Válaszában Leó tizenhat fejezetben pontról pontra cáfolta a priszcellianusok tanítását, amely megítélése szerint pogány csillagászatból és gnosztikus-keresztény elemekből álló eretnokség, és megfelelő büntetéseket helyezett kilátásba számukra.

A legnagyobb küzdelmet azonban a monofizita Eutükhésszel kellett megvívnia, aki szerint Krisztusban csak egy természet van, az isteni, tehát Krisztus szerinte nem volt igazán ember. Ez a tanítás Krisztus egész megváltó művét kérdőjelezte meg, és fölkavarta a keleti egyházat. Külön kiélezte a monofizitizmus veszélyét az a körülmény, hogy Eutükhész, aki kolostori előljáró volt, az intrikus természetű kamarás, Krüszaphiosz révén jelentős befolyással bírt a császár, II. Theodosius udvarában.

A szabályos időközökben tartott konstantinápolyi pátriárkai zsinaton Flavianus pátriárka 448 novemberében Eutükhész tanítását mint eretnokséget elítélte, a szerzőt magát pedig letették hivatalából. Eutükhész egyszerre föllebezett a pápához és a császárhoz. Leó pápa 449. június 13-án kelt, híressé vált dogmatikus levelével válaszolt Flavianusnak. Mesteri pontossággal fejt ki a Szentírásra és a keresztelési hitvallásra támaszkodva a Krisztus egy személyére és két össze nem keveredett természetére vonatkozó tanítást, mely szerint mindkét természet, az isteni is, az emberi is, a másikkal összekapcsoltan végzi sajátos tevékenységeit.

Eutükhész és barátja, Dioszkurosz alexandriai pátriárka válasza nem sokáig váratott magára. A császár segítségével Dioszkurosz zsinatot hirdetett 449-ben Efezusba, amelyen nem engedték fölolvadni a pápa levelét, és igazolni akarták Eutükhészt. Leó tiltakozását jelentette be a császárnál az általa „rablózsinat”-nak nevezett gyülekezeten elhangzottak miatt.

Am egy szerencsétlenség következtében II. Theodosius császár 450. július 28-án meghalt. Nővére, Pulcheria a hadsereg támogatásával maga mellé császárrá emelte Markiánosz tábornokot, akihez feleségül ment. Az új császár a birodalom egységének biztosítását látta abban, ha a hitegység szilárd. Ezért föltárta Leó előtt azt a tervét, hogy Niceába új zsinatot akar összehívni. Leó, akinek korábban szintén az volt a szándéka, hogy zsinatot hirdet, de a

körülmények kedvező alakulása után elállt tervétől, csak nehezen adta beleegyezését a zsinathoz.

Végül mégiscsak összehívták, és az első ülést 451. október 8-án tartották Kalkedonban. Leó pápát egy küldöttség képviselte: Paschasius lilybeumi püspök, továbbá Lucentius és Julianus püspökök, valamint két pap, Bonifacius és Basilius. A császári biztosok kemény kézzel gondoskodtak a zsinat lefolyásáról. Amikor Eutükhész és Dioszkurosz ügyére került a sor, e hivatalnokok teremtettek rendet a hangosan kiabálók között.

Leó életének csúcspontja 451. október 10-én következett el. Miután a zsinat előtt fölolvasták dogmatikus levelét, a résztvevők egyöntetű lelkesedéssel kiáltották: „Ez az Atyák hite, és az Apostolok hite! Péter szól Leó által! Valamennyien ezt hisszük!”

A továbbiakban azonban nem mindenben a pápa kedve szerint folytatta munkáját a zsinat. Huszonnyolc résztvevő ugyanis megszavazta, hogy Anatoliosz konstantinápolyi pátriárkának az Egyházban a római püspök után különleges rangja legyen. A pápai küldöttek azonnal tiltakozást jelentettek be, Leó pedig ezt írta a császárnak: „Személyes bűnömnek tartanám, ha az Atyák rendelkezéseit az én hozzájárulásommal sértenék meg, és ha egy testvér kívánsága többet jelentene számomra, mint az Úr egész házának java.”

Anatoliosz pátriárka azonban elég okos volt ahhoz, hogy elálljon a kéréstől, amikor Leó megszakította vele a kapcsolatot. Talán egy császári intelem is segített, Leó ugyanis egy nuncius révén közvetlen kapcsolatban állt a császári udvarral.

451–460 között újabb veszedelmek tűntek föl. Palesztinában szabályos lázadás tört ki a monofizita szerzetesek körében, akik továbbra is a kiközösített Eutükhész és Dioszkurosz hívei voltak. Egyiptomban, közelebbről Alexandriában mindaddig nem állt helyre a nyugalom, amíg Aelurus Timoteust, Dioszkurosz egyik barátját, aki elfoglalta a pátriárkai széket, véglegesen ki nem utasították. Csak a pápa ismételt felszólítására volt hajlandó a császár rendőri erővel oltalmába venni az igaz hívőket és helyreállítani a város rendjét.

452-ben Leó a hunoktól mentette meg Rómát és lakosságát azzal, hogy bátran Attila elé vonult, és visszafordulásra bírta. De 455-ben már nem tudta megakadályozni, hogy Geiserich vandáljai be ne törjenek a városba, csak annyit sikerült elérni, hogy az emberek életét megkímélték, és nem gyújtották föl az épületeket.

Minden sikeres politikai tevékenysége ellenére Leó igazi nagysága abban rejlik, ahogyan Péter utódjának, a pápának hivatalát a többi püspökkel tartott kapcsolatában, az Egyház belső szervezetének kérdéseiben, a tévtanítások elhárításában és az evangélium hirdetésében napról napra betöltötte.

Levelezése úgy mutatja őt, mint az Egyház harcosát, aki hivatalának erejénél fogva az igaz hitet és a keresztény életet akarta megvédeni az egész Egyházban. Prédikációiból megismerhetjük a püspököt, aki buzgón törekszik arra, hogy hívő népét tanítsa. Nyelvezete tele van olyan találó fordulatokkal, amelyek illettek hallgatóságához; ugyanakkor mesteri módon él az antik retorika eszköztárával is. Tanításában a teológiát a legalapvetőbb tételeiben ragadta meg. XIV. Benedek pápa joggal iktatta őt az egyháztanítók sorába, s ezzel megadta a kellő tiszteletet ennek a szent pápának, aki hivatásának megfelelően mindenkinek mindene volt.

A régi liturgikus források 461. november 10-re teszik Nagy Szent Leó pápa temetését. Rómában június 28-án, Péter-Pál vigíliáján ünnepelték, mert I. Sergius pápa (687–701) ezen a napon vitette át ereklyéit a Vatikáni bazilikába. Később a galliai egyház április 11-i dátumát követték, 1969-ben az ünnepet a szent pápa halála napjára helyezték át.

*

A Newman kardinális által „Fenséges Leó”-nak nevezett pápa életéből, aki a pápaságot mint az Egyház egységének biztosítékát szilárdította meg, és bizonyosságát adta annak, hogy az Egyház mennyire javára szolgál a világnak, a hagyomány sokat elmond az utókornak.

440-ben Placidia császárnő Leó fődiákonust Galliába küldte, hogy nagy tekintélyével és diplomáciai érzékével teremtse békét. Miközben úton volt, meghalt III. Sixtus. Leót távollétében megválasztották, s azonnal küldöttség indult utána, hogy megvigyék a hírt, és amilyen gyorsan csak lehet, térjen vissza.

Amikor Leó hivatalába lépett, így prédikált: „Reszketnem kell a felelősség miatt, de a hitem vigasztal a kegyelem ajándékával, mert az Úr, aki e hivatal terhét rám rőtta, segít majd viselni is. Ha a hivatal nagyságát és a saját gyengeségemet nézem, megrettenek; de nem hátrálok meg, mert nem magamban bízom, hanem abban, aki bennem működik! Minden, amit hivatalomban helyesen teszek, Krisztus műve!”

452 tavaszán a réműlettől falfehér hírnök érkezett és jelentette a pápának: Attila, akit mindenki csak „Isten ostora”-ként emleget, hunjaival betört Itáliába, és úton van Róma felé. Valentinianus császár félelmében Ravenna falai mögé menekült. Van még idő, hogy a pápa is kövesse őt! – Amikor a követ elhallgatott, a pápa egy csodálatosan megmunkált arany karperecet emelt föl az asztról, ami egy ritka formájú állatot ábrázolt, amelyet Rómában még soha nem láttak. „Látod ezt? – kérdezte a hírhozótól, és odatartotta eléje az ékszer. Ez a hunok munkája. Egy nép, amelyik ilyen műalkotásokra képes, hajlandó lesz az Élet igéjének befogadására is. Lehet, hogy Isten színe előtt máris bűnösök vagyunk, mert még nem tettünk kísérletet arra, hogy Krisztus keresztyét e nomádok sátrai közt is fölállítsuk. Eddig mi azon a véleményen voltunk, hogy csak a mi birodalmunk létezik és semmi más a világon, most pedig félünk. Nem, én nem menekülök; megvédem Rómát, és elmegyek a hunok táborába!”

Útra is kelt észak felé, és Mantova közelében találkozott a félelmetes lovasok királyával, akitől egész Itália reszketett. Valóban sikerült Attilát rávennie a visszafordulásra, aki arra is ígéretet tett, hogy békét köt a birodalommal. Kétségtelen, a körülmények is Leó javára fordultak – a hunok seregében járvány tört ki, e sztyeppei lovasok nem voltak hozzászokva a hegyvidékekhez, és Markianosz császár fölmentő hadműveleteket kezdett a hunok saját területén –, mindazonáltal a pápa bátor föllépésének volt köszönhető, hogy a hun támadás így végződött.

A legenda szerint maga Attila így mondta el a találkozást: „Leó mellett láttam egy másik valakit, aki papi ruhába volt öltözve, tekintélyes öreg volt, és az arca tiszteletet parancsolt (ez Szent Péter volt), és kivont karddal szörnyű fenyegetések közepette a halált helyezte nekem kilátásba, ha nem teljesítem kívánságát.” Raffaello egyik híres képe a vatikáni stanzákban ezt a pillanatot ábrázolja: Péter a levegőben szállva jelenik meg Attilának Leó feje fölött, és Attila halálra rémül.

Egy másik alkalommal is megmutatkozott, hogy abban a zűrzavaros időben csak a pápaság volt képes magára vállalni az emberek védelmét. Amikor a nyugatrómai császár, Valentinianus esztelen dühében törrel leszúrta Aetius hadvezért, és maga is hamarosan meghalt, Geiserich, a vandálok királya, aki ekkor már egész Észak-Afrikát a kezében tartotta, elérkezettnek látta a percet, hogy Róma ellen vonuljon. Flottája Ostiában kötött ki. Aki csak tudott, menekült, annál is inkább, mert az új császárt, Petroniust megölték a katonái. Ismét csak Leó állt egy küldöttség élére, és szembenézett a hódítóval. Az azonnali elvonulást nem tudta elérni, de a vandálok megígérték, hogy nem égetik föl Rómát, és nem ölik le a lakosságot. Amikor a zsákmánnyal megrakott vandál hajók kifutottak az ostiai kikötőből, a rómaiak tudták, hogy életüket Leó pápának köszönhetik.

*

**Istenünk, ki soha nem engeded,
 hogy sziklára épült Egyházadon
 a pokol kapui erőt vegyenek,
 kérünk, segíts minket,**

**hogy Nagy Szent Leó pápa közbenjárására
igazságodban szüntelenül megmaradjunk,
és híveid szerte a földön békességben éljenek!**

11. Tours-i Szent Márton

*Sabaria (Pannónia), 316/317.

†Candes, 397. november 8.

Szent Márton, Gallia nemzeti szentje nagy szellemi és egyháztörténeti átalakulás idejében született. Amikor Pannóniában, Sabariában 316/17-ben meglátta a világot, éppen három éve múlt annak, hogy a „Milánói ediktum”-mal Nagy Konstantin és Licinius teljes szabadságot és elismerést biztosított az Egyháznak, és hívei számára megadta a többi polgárokkal való egyenjogúságot. Ekkor az Egyház számára a gyors terjeszkedés időszaka kezdődött, nemcsak hívei számát, hanem a befolyása alá tartozó területet illetően is. Az egyházi törvények birodalmi törvényekké emelkedtek, s ha valakit egyházi büntetés ért, annak állami büntetőjogi következményei is lettek. A vértanúk és katakombák üldözött és sokáig az élet peremén meghúzódó közösségéből néhány évtized leforgása alatt mindent meghatározó birodalmi egyház és államvallás lett, amellyel természetesen együtt járt mindaz a negatív következmény, ami az állam és Egyház szoros összefonódásából mindig adódik.

Amikor Márton megszületett, mindez még csak a kezdetekben élt. Szülei pogányok voltak, atyja a császári hadsereg tribunusa volt. Márton egészen kicsi volt még, amikor szülei Sabariából átköltöztek az itáliai Páviába, az ókori Ticiniumba, ahol még a zömében pogány környezetben cseperedett föl. Tizenkét évesen, szülei akarata ellenére jelentkezett katechumennek. Ekkor kapta az első nevelést a keresztény életre. A keresztséget hat évvel később vette föl, s ez még az akkori időkben is hosszúra nyúlott előkészületet jelentett.

Tizenöt éves volt, amikor Severus és Probus császárok parancsának megfelelően mint veterán apa fiát besorozták a császári seregbe, és lovas testőrtiszt lett. Már ebben az időben kitűnt katonatársai közül, és általános elismerést váltott ki az egyszerűsége, életének tisztasága, önfelédte felebaráti szeretete. 334-ben Amiens-ben történt, hogy télvíz idején tisztí köpenyének felét odaadta egy ruhátlan koldusnak. Hamarosan megkeresztelkedett, s amint mód nyílt rá, elhagyta a hadsereget, és a poitiers-i püspökhöz, Szent Hilariushoz csatlakozott, aki exorcistává szentelte.

Nem sokkal ezután Márton Poitiers-ből hazalátogatott a szüleihez, s édesanyját meg tudta téríteni. Otthon megvalósította régi vágyát: először Milánó közelében, majd a Genova előtti Gallinaria-szigeten remetéskedni kezdett. Elhatározásához a körülmények is hozzásegítették, mert épp ezekben az években nagyon heves viták dúltak az ariánusok és a katolikusok között, s őt magát is bántalmazták és kiutasították ariánus püspökök.

Hilarius püspököt – éppen az ariánusok – elűzték Poitiers-ből, sőt az egyházmegyéjéből is, de császári engedéllyel hamarosan visszatérhetett. Ekkor Márton is elhagyta szigeti remetését, és visszament Hilarius mellé. A városon kívül épített magának egy remetelakot, hogy visszavonulhasson a magányba. Hamarosan tanítványok gyűltek köréje, s először a cella körül bontakozott ki a ligugéi kolostor, majd 375-ben Tours közelében megalapította Marmoutier kolostorát. Ezzel megindította a gall-frank szerzetesség fejlődését, és megteremtette annak központját, amely századokon át elevenítő erőt sugárzott az Alpoktól északra fekvő egyházakba azáltal is, hogy sok püspök került ki e kolostorokból. 371-ben, amikor a tours-i püspök meghalt, a nép, a papság és a többi püspökök mind Mártont kívánták püspöknek. Igaz, voltak akiknek nem tetszett Márton aszkéta-szerzetesi alakja és élete, de ez nem tudta a nagy többség akaratát megakadályozni.

Fölszentelése napjától Márton mint jó pásztor látogatta nyáját, prédikált, s a csodatevés ajándékát is megkapván, nagy erőt öntött a hívekbe és a papokba egyaránt. A nép atyjaként szerette őt, aki úgy élt közöttük, mint a legszegényebbek, s csak segíteni és békességet

teremteni akart mindenütt. Az egész ország gyógyításairól, ördögűzéseiről és halottfeltámasztásairól beszélt.

Élettörténetét számos csoda elbeszélése veszi körül, amelyekben ma sem lehet kételkedni. Ahol azonban szükség volt rá, Márton tudott nagyon keménykezű is lenni: ha a hit tisztasága került veszélybe; ha a hívők babonás tisztelettel vetek körül egy helyet vagy egy vélt szentet, illetve ha pogány szokások és elképzelések akadályozták az evangélium terjedését. Ilyen esetekben nem vonakodott életének kockáztatásától sem, teljes elszántsággal és keményen harcolt a hitért.

Fölfogásának és életvitelének az a szigorú, aszketikus vonása, amely már a megválasztásakor ellenkezést váltott ki némelyekben, haláláig megmaradt, és mindvégig tüske volt még néhány püspöktársa szemében is. Az Egyház ugyanis a kapott szabadságban kezdett berendezkedni, és egyre inkább berendezkedett a világba. Kezdték kialakulni az egyházi birtokok, mert a császár példája szerint, aki nagyon gazdag adományokkal látta el az Egyházat, fejedelmek és főúri családok szintén kezdték adományokkal megvetni egy-egy kolostor vagy templom életének alapját. Ennek következtében a klérus a dolgok természetes rendje szerint hamarosan hozzászokott az anyagi biztonsághoz, a fényes ruhákhoz, dús asztalhoz. Érthetően megütközést váltott ki, hogy miként lehet megválasztani püspökké olyat, aki vezeklésben és szegénységben él, aki a remeteséget kedveli; aki a liturgiában használatos fényes trónust elutasítva, egyszerű széket használt, ami főúri házaknál csak a cselédeké volt; s aki a vele élő szerzetes testvéreinek megtiltotta, hogy csak egyetlen ezüstöt is elfogadjanak azért, hogy új ruhát csináltassanak maguknak.

Alázattal viselte, nem kérte számon és nem büntette, hogy papságából és a kisebb klerikusok közül morgolódtak ellene, és néha meg is bántották; ha azonban nem az ő személyéről, hanem az Egyházzal volt szó, határozottan lépett föl.

Minden tevékenységében apostoli céljai irányították: a rábízottak üdvössége és az igaz tanítás megőrzése. A veszélyben lévők és az üldözöttek megvédésének gondja és a hit tisztaságáért égő buzgóság miatt ragadtatta magát olykor olyan lépésekre, amelyek miatt később szemrehányást tett magának, és e lépései valóban csak úgy érthetők meg, mint a jogtalansággal szemben alkalmazott végső védekezés tettei.

A szokatlan és új szabadság léghőre, amelyben most a kereszténység teljes egészének része volt, mind a tanításban, mind az erkölcsökben vadhajtásokat és gyomokat is termelt. Az igaz hit és a tévtanok képviselői keményen és kitartóan küzdöttek egymással.

Hispániában egy gazdag, de nagyon aszketikus életet élő Priscillianus nevű laikus állított össze a montanizmushoz közel álló tanítást, amelyre elsősorban nagyon szigorú erkölcstana volt jellemző. Priscillianus sok követőt szerzett, akik megválasztották Avila püspökévé. A császári udvarban nagyon erős ellentábor szerveződött Ithacus püspök vezetésével, aki az ellenségeskedést odáig tudta élezni, hogy Maximus császár 385-ben halálra ítélte Priscillianust. Az egyháztörténelemben ekkor hoztak először halálos ítéletet eretnekekkel szemben. Márton 384-ben Bordeaux-ban először püspöktársaival együtt elítélte Priscillianust, de utána azonnal útnak indult és Trierbe utazott a császárhoz, hogy közbenjárjon az eretnek érdekében, és személyes szabadságát biztosítsa. Mikor úgy érezte, hogy Ithacus pártja, melynek oroszlánrésze volt a halálos ítélet meghozatalában, az udvarban túlságosan nagy befolyással bír, és fönnáll a veszély, hogy további vérontás is következik, nehéz szívvel elhatározta magát, hogy fölveszi a közösséget azokkal, akiket kegyetlenségük és igazságtalan eljárásuk miatt került, mert csak így tudta megmenteni Narses gróf és Leucadius prézes életét. Ezzel a lépéssel elérte a célját – a császár ugyanis Tours püspöke engedékenysége fölötti örömeiben mindent megígért neki –, emiatt azonban élete végéig vádolta magát.

Mártont a nép ezért nem hibáztatta; úgy fogadták emlékezetükbe, mint az irgalmas szamaritanust, aki a koldusnak utolsó ruhadarabját is odaadta, s mint a jó pásztor ragyogó példáját, aki a legszorongatóbb helyzetekben is a felebaráti és az Isten iránti szeretetet tette

életének vezérlő elvévé. Halála után hamarosan szentként kezdték tisztelni, elsőként a nem vértanú szentek között. Ezrekre rúg azoknak a hegyeknek, templomoknak, váraknak és kolostoroknak száma, amelyek Márton nevét viselik. A sírja Tours-ban híres zarándokhely volt az egész középkor folyamán.

A Jeromos-féle Martirológium november 11-re teszi Szent Márton temetését. Rómában a 6. század óta ünneplik.

*

Amikor Márton még római katonatiszt és katechumen volt – beszéli el legendája a sokszor ábrázolt jelenetet –, lovon közeledett Amiens kapujához. A lova egyszer csak visszahőkölt az úton, mert megmozdult a hó, és egy koldus tápázkodott föl, akinek a vállán csak szakadozott rongyok lógtak. Éhezve és vacogva nyújtotta a kezét a tiszt felé, és alamizsnát kért. Márton azonban katonatársaival épp az imént játszott el minden pénzt, s így kiáltott: „Akár hiszed, akár nem, egy árva rézpénz nincs a zsebemben, de azért várj csak, valahogy segítek rajtad!” Azzal fogta széles köpenyét, lekanyarította a válláról, majd a kardjával szelvében kettéhasította, és a felét odaadta a koldusnak: „Fogjad, barátom – mondta neki, és ráterítette a meleg anyagot –, és a lovamnak köszönd meg, mert a köpenynek ez a része őt takarta!”

Azon az éjszakán Mártonnak különös álma volt: Jézust látta, amint fényes sereg veszi körül. A vállán azonban a köpenynek azt a darabját viselte, amit a koldus kapott, és odafordulván az angyalokhoz, mondta: „A katechumen Márton öltöztetett föl engem ezzel a ruhával!” Amikor ezt az álmot egy papnak elbeszélte, az csodálkozva ránézett, és azt mondta: „Az Úr megmondta: Amit egynek a legkisebb testvéreim közül tesztek, nekem tettétek. De úgy vélem, hogy az Úr is készített neked egy ruhát, amelybe föl akar öltöztetni.”

A későbbi évekből elbeszélnek egy hasonló esetet, amely akkor történt, amikor Márton már régen meg volt keresztelve, sőt már püspök is volt, de ekkor már nem elégedett meg a félmegoldással:

A katedrális felé sietett szentmisére, amikor ismét egy alig betakart koldussal találkozott. A kíséretében lévő klerikust előreküldte, hogy hozzon gyorsan valami ruhát ennek a koldusnak. Alighogy az elment, Márton levetette saját meleg ruháit, és felöltöztette a koldust úgy, hogy rajta csak egy vékony ing maradt. Amikor az elküldött klerikus visszajött, a koldust nem látta sehol, figyelmeztette Mártont, hogy a misét mindjárt kezdenie kell. Márton magára öltötte a koldusnak szánt ruhát, ami egy zsákszövetből készült gyatra zubbony volt, és így vonult be megrökönyödött papsága szeme láttára a templomba.

A tanítványa, Sulpicius Severus elbeszéli, hogy a bátor püspök sokáig nem volt hajlandó elfogadni a császári udvar asztalához szóló meghívást – éles ellentétben azokkal a püspökökkel és klerikusokkal, akikkel tele volt az udvar, s akik inkább az uralkodó kegyét, mint az Egyház javát keresték ott. Márton elutasította a meghívást, mert meg volt róla győződve, hogy az erőszakos Maximus jogtalanul jutott a császári hatalomhoz. Csak akkor vett részt egy lakomán, amikor a császár biztosította felőle, hogy nem jószántából, hanem katonái akaratából lett császár. Az asztalnál Maximus mellett ült, s mint megtisztelt vendégnek az első serleg bort neki kínálták. Miután ivott belőle, a császárnak kellett volna adnia a poharat, ő azonban nem neki nyújtotta, hanem a kíséretében lévő papnak, „mert úgy tartotta, hogy lelkiismerete nem engedi, hogy bárkit papok elé helyezzen méltóságban”. Ez a félreérthetetlen magatartás természetesen nem nagy megértésre talált az udvaroncok körében.

Egy másik alkalommal – mondja tovább a legenda – koldus képében maga az ördög állt Márton elé, és alamizsnát kért tőle. Márton gazdagon megajándékozta, de akkor a gonosz lélek levetette álarcát, és gúnyosan kinevette, hogy micsoda ostoba. Márton azonban nyugodtan így felelt neki: „Mit számít az, hogy egy szegény ördöggel tettem jót! Hiszen csak Krisztus szeretetéért történt!”

Máskor egy pap jött a szent püspökhöz, és engedélyt kért, hogy körmenetet vezethessen az egyik közeli síremlékhez, amely a néphit szerint egy vértanú sírja felett állt. „Milyen vértanú nyugszik az oltár alatt – kérdezte –, és mikor halt meg a hitnek e harcosa?” „Azt ma már nem tudja senki” – válaszolta a pap. „Én ellenben tudom, ki van ott eltemetve – folytatta Márton –, egy útonálló rabló, aki akasztófán fejezte be, és semmi köze sincs a vértanúsághoz!” A meghökkent papnak le kellett mondani a körmenetről, mert megtudta, hogy a szent püspöknek a rejtett dolgokról is van tudomása.

Egyszer fiatal novíciusokkal sétált a kolostor környékén, és látta, hogy egy juhász éppen birkát nyír. Márton derűsen állapította meg: „Nézzétek ott azt a bárányt, nézzétek csak, milyen türelemmel hagyja magát nyírni! Megszívlelte a Keresztelő tanácsát, aki azt mondta, hogyha van valakinek két ruhája, ossza meg azzal, akinek egy sincs.”

Máskor látta, hogy egy játszadozó gyermekre támad egy kígyó, de parancsára engedelmeskedett és elkúszott. Akkor szomorúan mondta a szent: „A kutyák és a kígyók hallgatnak rám, de az emberek nem.”

*

**Istenünk,
ki Szent Márton püspöknek megadtad,
hogy életével is, halálával is megdicsőítsen téged,
kérünk, vidd végbe a mi szívünkben is kegyelmed csodáit,
hogy sem élet, sem halál el ne szakíthasson minket
a te szeretetedtől!**

12. Polocki Szent Jozafát

*Vlagyimir, 1580 körül

†Vityebszk, 1623. november 12.

Szent Jozafát 1580 körül született a volhiniai Vlagyimirban. A terület ma Ukrajnához tartozik, akkoriban lengyel fennhatóság alatt állt. Családja a fehér ruténok közül származott. Atyja, Kuncevicz Gavriol városi tanácsos volt, édesanyját Marinának hívták. A szülők ortodox vallásúak voltak, s gyermeküket Jánosnak keresztelték.

Amikor János elemi iskoláit befejezte, kereskedőinas lett Vlnában. 1596-ban Breszt-Litovszkban több rutén ortodox püspök unióra lépett a római egyházzal, megtartva keleti rítusukat. János is ezekben az években találta meg az utat a katolikus Egyházhoz – úgy tűnik saját kezdeményezésére. 1604-ben engedélyt kért a kijevi metropolitától, Hipatiu Pociajtól, hogy beléphessen a majdnem teljesen elnéptelenedett vilnai Szentháromság-kolostorba. Szerzetesként vette föl a Jozafát nevet.

1607-ben megnyerte egyik barátját, a nagyon képzett Rutszkij Józsefet, és az is belépett a kolostorba. Később arhimandrita és metropolita lett. Nem sokkal ezután Jozafátot diákonussá szentelték. 1613-ban Bitenben kolostori előljáró, higumen, de már a következő évben visszahívták Vlnába, és a Szentháromság-kolostor arhimandritája lett. 1618-ban az időközben metropolitává lett barátja, Rutszkij segédpüspökké nevezte ki, s Jozafát hamarosan a kilencven éves korában elhunyt polocki érsek, Gedeon utódja lett.

Érsekségének első három évében sok lelket nyert meg az uniónak, sokan tértek vissza az ortodox Egyházból a katolikus Egyház közösségébe. 1621-ben azonban megzavarták működését: a jeruzsálemi ortodox pátriárka, III. Theofanész, minden egyházi és világi hatósági hozzájárulás nélkül, az összes katolikus püspöki székhelyre ortodox ellenpüspököt állított. Polock számára Meletij Szmotritszkij szerzetest szentelte püspökké, akinek megbízottak révén sikerült a nép nagy részét elhódítania Jozafáttól. Azzal rágalmozta, hogy el akarja latinosítani a liturgiát, s csak álnokságból és átmenetileg használja a szláv és a görög nyelvet. A keleti szertartásokat féltő embereket ezzel sikerült a püspök ellen lázítani.

Az ellenségeskedés egyre nagyobb méreteket öltött Jozafát körül. Ő világosan látta, hogy életébe fog kerülni a pápához való hűsége, de nem tántorodott meg. 1623. november 12-én a saját házában gyilkolták meg.

VIII. Orbán pápa, amikor hírül vette vértanúságát, azonnal megindította a szentté avatási eljárást. Húsz évvel a halála után, 1643-ben boldoggá is avatta Jozafát püspököt. A szentté avatást IX. Pius pápa végezte 1867-ben. XXIII. János és VI. Pál pápa a II. vatikáni zsinattal kapcsolatban új lendületet adott az egység vértanúja tiszteletének.

Ünnepét 1882-ben vették föl a római naptárba, november 14-re. 1969-ben november 12-re, a halála napjára helyezték át.

*

A 16. század végén mind a katolikus, mind az ortodox Egyház híveinek élete meglehetősen feszült légkörben zajlott. A katolikusok körében az ellenreformáció hatása volt nagy, az ortodoxok között pedig egyre inkább érezték a megújulás szükségességét. A lengyel fennhatóság alá eső területeken ez a reform az esetek többségében a római egyházzal való unióba torkollott, amelynek aztán politikai színezetű ellenhatása támadt. Tagadhatatlan, hogy az egység szorgalmazói között voltak olyanok, akiket nem tisztán vallási indítékok, hanem politikai és szociális célok is vezettek. Ilyen időszakokban a papságban is, a gazdagabb rétegekben is könnyen erkölcsi lazaság lépett föl. A vidék egyszerű, csendesén élő népe pedig a maga jámborságát őrizve várta a jobb időket. Úgy tűnik, a Kuncevicz család az utóbbiak

közé tartozott, akik hűségesen őrizték atyáik ortodox örökségét. János életéből részleteket csak attól kedve ismerünk, amikor már kereskedőinas volt Vilnában.

A boldoggá avatás során kortársai személyes tapasztalataik alapján vallották, hogy János már gyermekkorában föltűnően vallásos és Isten közelében élő lélek volt. Nem lehet természetes magyarázatot találni, hogy mi indíthatta arra, hogy a gazdagon fölszerelt vilnai ortodox templom helyett a majdnem teljesen elhagyatott Szentháromság-kolostor templomába kezdett járni. E kolostor arhimandritája színleg katolikus, de szíve szerint ortodox volt, ráadásul egyáltalán nem volt mintaszerzetes. A kolostornak valójában ő volt az egyedüli lakója. János pedig minden ellenszolgáltatás nélkül ellátta a liturgia körüli szolgálatot: énekelt, olvasott, akkor is, amikor mindössze ketten voltak hétköznaponként a templomban, vagy amikor csak húsz-harminc hívő jött az ünnepi liturgiára.

Munkaadója, a gazdag, de gyermektelen Popovics Jácint örökösévé akarta tenni Jánost. Ő pedig húsz éves korában, látva már minden nehézséget, metropolitai engedéllyel belépett a majdnem elpusztult Szentháromság-kolostorba. Két eszme vezérelte: először meg volt győződve arról, hogy Isten szerzetesnek hívja, hogy egészen az Ő szolgálatára szentelje magát. Másik fölismerése az volt, hogy az üdvösség legbiztosabb útja a római pápával közösségben élő katolikus Egyházban van. E két eszméért áldozta föl életét.

Nagy elszántsággal fogott a szerzetesi élethez. Mivel mestere nem volt, akitől tanulhatta volna, a szentek írásaihoz fordult. Sokat olvasott a régi, nagy szerzetesektől, s követni kezdte őket. Élete végéig vezeklővet és ciliciumot viselt, böjtölt, virrasztott és ostorozta magát.

Amikor diákonussá szentelték, buzgósága megsokszorozódott. Nagyon fontosnak tartotta a gyakori gyónást. Az utcán és a piacokon is megszólította az embereket, és gyónásra buzdította őket. Amikor pappá, majd püspökké szentelték, maga is sokat és szívesen gyónatott. Érsekként engedélyezte papjainak, hogy azokat, akik nem tudnak templomba menni, háznál is meggyónthassák. Azokat a papokat, akiről megtudta, hogy évente sem akarnak gyónni, súlyos büntetéssel fenyegette meg.

Még kereskedőként dolgozott, amikor naponta részt vett a zsolozsmán, s ezt haláláig megtartotta. Papjait arra buzdította, hogy a liturgiát akkor is végezzék, ha senki sem jön a hívek közül a templomba. Erősen szorgalmazta, hogy a keleti egyházjog és a zsinatok határozatait pontosan tartsák meg.

Élete végéig meg volt győződve arról, hogy méltatlan és alkalmatlan a tisztségek viselésére, amellyel az Egyház megbízta. Amikor korábbi barátja, Rutzskij polocki érsekké akarta tenni, Jozafát teljes erejével tiltakozott. Barátait megeskette arra, hogy lebeszéljék Rutzskijt a szándékáról. Végül megígérte, hogy minden erejével a püspökség szolgálatára lesz, csak neki magának ne kelljen püspökké lennie. Rutzskij metropolita azonban jól ismerte Jozafátot, nem engedett, s végül fölszentelték.

Püspökként nagy gondja volt a nép oktatására. Írt egy katekizmust, amely világos, egyszerű módon közölte a katolikus hit igazságait. Amikor kiderült, hogy nem tudja kinyomtatni, elrendelte, hogy minden plébánia másolja le magának kézírással, és vasárnapokon ebből oktassák a híveket.

Mindvégig hű maradt a katolikus Egyház terjesztésének eszméjéhez, s adott alkalommal – úgy, ahogy az atyák írásaiban olvasta – igénybe vette a világi hatalom segítségét is.

Abban a három évben, amikor zavartalanul működhetett, soha nem élt vissza püspöki hatalmával. Amikor pedig az ellenpüspök szinte teljesen megfosztotta híveitől, magára hagyottan, két éven át őrizte meggyőződését és végezte minden püspöki teendőjét. Sokszor fenyegették azzal, hogy megölik. A vértanúsága előtti napon is kapott ilyen figyelmeztetéseket, mégis elment Vityebszkbe.

Kora reggel részt vett a hajnali zsolozsmán a székesegyházban. Közben már behallatszott, hogy emberek gyülekeznek a templom körül, és az egyre növekvő lármából sejteni lehetett, hogy nem békés szándékkal jönnek. Jozafát érsek a zsolozsma végeztével átment a püspöki

házba, hogy fölkészüljön a liturgiára. A tömeg betörte az ajtót és berontott a házba. A személyzet tagjai próbálták elállni útjukat, de egymás után megölték őket.

Amikor a püspök meghallotta a zajt, a támadók elé sietett és az egyik szemtanú szerint így kiáltott a betörőkre: „Miért ölitek a szolgálóimat? Mit ártottak nektek? Ha engem kerestek, itt vagyok!” – Máris kardok és török sebeztek halálra, majd dühükben letépték róla a ruhát, mert fölbujtóik azt mondták nekik, hogy a püspök háza tele van kincsekkel, maga a püspök selyembe és bársonyba öltözködik. De amikor letépték egyszerű vászonruháját, meglátták testén az ostorozások nyomát, és kezükben ott volt a selyem helyett a vezeklőing.

*

**Istenünk,
ki Szent Jozafát püspököt képessé tette arra,
hogy jó pásztorként életét adja juhaiért,
kérünk,
áraszd Egyházadra Szentlelkedet,
és vértanúd közbenjárására erősíts meg minket,
hogy készek legyünk életünket adni testvéreinkért!**

13. Szent Asztrik Anasztáz Radla

†vsz. Kalocsa, 1036 vagy 1039.

Radla cseh vagy horvát származású volt. 972-ben Magdeburgban együtt tanult Szent Adalberttal. Szerzetes lett, és az Anasztáz nevet vette föl, melynek egyik változata az Asztrik. Miután 992–995-ig brewnowi apát volt, 996-ban Adalberttal együtt Magyarországra jött. A Szent Márton hegyén épített első magyar bencés kolostor apátja lett. A térítő munkában oly nagy lelkesedéssel és eredménnyel vett részt, s oly nagy tekintélye volt, hogy 999-ben István király őt küldte Rómába, hogy II. Szilveszter pápával tárgyaljon. Valószínűleg ekkor kapta meg püspöki kinevezését. Érdemeiért a Márton hegyi kolostor megkapta ugyanazokat a kiváltságokat, amelyekkel Montecassino rendelkezett. Halálának éve 1036 vagy 1039. A bencés martirológiumban november 12-én ezt olvasták: „Esztergomban, Magyarországon Szent Anasztáz püspök és hitvalló, nagy életszentségű férfi temetése.”

*

Életéről így ír Hevenesi Gábor a 17. század végén:

Asztrik Szent Adalberttel együtt Itáliából először Csehországba ment, ahol a brewnowi bencés apátság apátja, de inkább atyja, mint előljárója lett. Innen Szent István, aki később Magyarország első királya volt – s azt kívánta, hogy szent életű és kiemelkedő műveltségű férfiak könnyítsék meg népének a katolikus hitben való gyarapodását –, Magyarországra hívta. Asztrik néhány szerzetestársával engedelmeskedett a hívásnak. A király, aki nagyon szerette a szerzeteseket, barátságosan és a legnagyobb tisztelettel fogadta őket, s kedvére volt jámborságuk. Nagyon kérte őket, hogy alattvalói üdvösségének és lelki gyarapodásának szenteljék magukat; és ennek érdekében királyi bőkezűséggel a Vashegy lábánál kolostort épített számukra. Asztrikot, aki a többieknek szóban és példában a mestere volt, apáttá tette, majd kis idő múltán szent élete és a tudományban való kiválósága miatt a kalocsai püspökségre emelte. Asztrik pedig szent életének példájával szüntelenül a lelkek üdvösségéért fáradozott. A püspökségből önmagának sem tiszteletet, sem hasznot nem akart szerezni, hanem boldogságát Isten dicsőségében és a bányák javában kereste. Az ország nagyon súlyos ügyeivel Rómába küldték, és Szilveszter pápánál oly sikerrel végezte küldetését, hogy a pápa angyali intéstől indítva, arany koronát, apostoli királyi címet és apostoli keresztet küldött, miként Szent István kérte tőle. Ettől kezdve a kereszt került az ország címerén a sas helyébe. Amikor Sebestyén, az első esztergomi érsek elvesztette szeme világát, három esztendőre Asztrik lett a helyettese. Az árváknak atyja, a szorongatottaknak menedéke volt, mígnem az Úr 1034. esztendejében, november 12-én, 70 éves korában el nem szólította, hogy megkapja az égben fáradalmai jutalmát. Méltó, hogy halála után tiszteljék azok, akiket az égre érdemes életre tanított a földön. Sok csodája közé tartozik egy halott föltámasztása is.

13. Boldog Bánfi Buzád

*13. század eleje

†1243. december 8.

Életéről így ír Hevenesi Gábor a 17. század végén:

Buzád az egész Magyarországon leghatalmasabb Bánfi családból származott. Már felnőtt volt, amikor a mulandó gazdagságot és hírnevet megvetve fiaira hagyta rangját, és 1233 körül nagy buzgósággal a domonkos rendben kezdett szerzetesi életet. Mivel a világi tudományokban már korábban jártasságot szerzett, hamarosan Isten igéjének fáradhatatlan hirdetője lett. Mikor a tatárok Magyarországra törtek, s különös kegyetlenséggel pusztították Isten szolgálóit, a prior megparancsolta szerzeteseinek, hogy meneküljenek, de Buzád nem törődve az életveszéllyel, kérte, hogy maradjon és vigasztalassa a keresztény népet. Oly állhatatosan kérte, hogy végül engedélyt kapott a maradásra. Miután társai már biztonságban voltak, Buzád elindult, hogy meghaljon Krisztusért, s ugyanerre buzdította a népet is. Mikor a tatárok csapata már a közelben volt, a maroknyi nyáját üdvös intelmekkel a Krisztusért elviselt dicsőséges halálra lelkesítette. Ő maga a templomban, mintha feszületen lenne, kitárt karokkal imádkozott az oltár előtt. Így ajánlotta föl magát egészen eléggő áldozatul, s így ölték meg a 1243. december 8-án. A barbárok elvonulása után visszatérő testvérek lefejezve és lándzsákkal átszúrva találták, és nagyon bánkódtak miatta.

Az egyik testvér már három napja étlen és szomjan siratta Buzádot, amikor elragadtatásba esett, s hallotta, amint a siratott vértanú mondja neki: „Nemde szenvednie kellett Krisztusnak, és így bemennie dicsőségébe? A jelen idő szenvedései nem arányosak az eljövendő dicsőséggel”. Erre a testvér többet már nem siratta, hanem örvendezett.

13. Boldog Bátori László

†Budalőrinc, 1484 körül

Gyermek- és ifjúkoráról keveset tudunk. A hagyomány szerint a Szent István korabeli Gutkeled nemzetségből eredő főrangú család, újabb kutatók szerint egy nyírbátori polgárcsalád sarja volt. Föltehetően Itáliában és Franciaországban tanult. 1435-ben Somló birtokosa volt. Valószínűleg részt vett katonáival Hunyadi János oldalán a török elleni harcokban. Emellett a korabeli főurak életét élte. Mikor azonban látta, hogy V. László udvara Hunyadi János árvái ellen fordul, a világból kiábrándulva belépett a pálos rendbe.

Szerzetesi életének java részét a rend anyaházában, Buda mellett, a hatalmas és népes Szent Lőrinc-kolostorban élte le. Buzgóságával csakhamar példaképe lett társainak. Mátyás király is többször fölkereste a kolostort. Talán e látogatások elől is menekülve László engedélyt kért, hogy kiköltözhessen a közeli nagyhárshegyi barlangba. A kolostorral továbbra is kapcsolatot tartott, napjait azonban a remeték életrendje szerint osztotta be: imádság, elmélkedés, kétféle munka.

Munkájának legbecsesebb gyümölcse a jóformán teljes első magyar bibliafordítás volt. Mátyás király saját könyvtárában adott helyet a műnek, mely később sok más Corvinával együtt eltűnt. Nem maradt ránk az a Szentek élete sem, melyet valószínűleg latinból fordított.

Élete utolsó szakaszát ismét a kolostorban töltötte. Halála napján még misézett. A kolostor templomában, a Szent István-oltár előtt temették el. Sírja a kolostorral és a templommal együtt elpusztult a török időkben. Egykori barlangját 1911-ben mint Bátoribarlangot ünnepélyesen megnyitották. 1929-ben oltárt is építettek benne. Ünnepe a pálosoknál: február 27.

13. Szent Beszteréd

†Buda v. Pest 1045. szeptember 27.

Beszteréd (latinul: Bistridus, Bestridus, Beztertus) Nyitra vértanú püspöke volt. Szent Gellért legendájában olvasható: „Gellért teste aznap ott feküdt, ahol a vértanúságot elszenvedte. Bödi püspököt is megkövezték, s így ment át a dicsőségbe. Beszteréd püspök pedig halálos sebet kapott, és harmadnap költözött el e világból.” A hagyomány nyitrai püspöknek tartja, 1034 körül kaphatta kinevezését. A 20. századig a nyitrai püspökség saját naptárába fölvelt ünnepéről ma már nem emlékeznek meg. A hívők körében azonban él az emlékezete.

*

A 17. század végén így emlékeznek rá Hevenesi Gábor:

Beztertust erényességéért és a tudományban való jártasság érdeméért – melyet Szent István apostoli király egyedül mérlegelendőnek tartott az egyházi hivatalok osztásánál – a nyitrai egyház püspökségére választották ki. Bárányait a hit tanításával, a jó erkölcsök törvényeivel, de mindenekelőtt példás életével óvta a rossztól és buzdította minden jóra. Fáradozásainak gyümölcseivel táplálta és vigasztalta őket mindaddig, míg Szent István halála után ki nem tört a katolikusokat támadó vihar. Akkor ugyanis azok, akik még a pogányságot tartották, Andrást és Leventét azzal a föltétellel nevezték királyuknak, hogy a katolikus hitet teljesen eltörlik, és visszaállítják az országban az ősi pogány szokásokat. Ők nem is vonakodtak e föltétel elfogadásától; mert a hatalomvágy mit nem tud kicsiholni azokból, akik uralkodni akarnak? Miután tehát hatalmat kaptak ezek a pogányok, büntetlenül rátámadtak a katolikusokra. Minden katolikust gyűlöltek, de főként a püspököket.

Drága nyája iránti könyörületből Beztertus – miután tanácskozott a többi püspökkel – elhatározta, hogy a királyokhoz megy a katolikusok megmentése érdekében. Mielőtt azonban velük találkozott volna, a pogányok kezébe került, akik, miközben ő Budáról a Dunán keresztül Pest felé igyekezett, elfogták és sokszorosan megsebesítették. Beztertus lélekben egyáltalán nem sérült, és örvendett azon, hogy Jézus nevéért gyalázatot, bántalmazást és halált szenvedett. Arca mindvégig vidám volt, míg a következő napon, azaz 1047. szeptember 25-én bátran és dicsőségesen meghalt. Halála nem érte váratlanul, mert Szent Gellért előző napi jövendölése nyomán fölkészülhetett.

13. Szent Bonifác

†1007 körül

Életéről így ír Hevenesi Gábor a 17. század végén:

Bonifác előbb a csehországi Brewnowban, majd Magyarország szent hegyén a Szent Márton apátságban volt Asztrik tanítványa. Mikor Asztrik kalocsai érsek lett, Bonifác utóda lett az apátságban. De nem tölthetett sok időt a kolostor békéjében, mert Szent István, aki egész országát meg akarta téríteni, 1004 körül Alsó-Pannóniába rendelte (ahol még nem volt mindenki keresztény). Apostoli feladatát oly komolyan vette, hogy nem csupán Krisztus nyáját gyarapította Isten igéjének hirdetésével, hanem a pogányoknak is hirdette az evangéliumot. Mikor ugyanis tudomására jutott, hogy Szent Adalbert, ki nem oly rég még társa volt Magyarországon a térítésben, a poroszoknál elnyerte a vértanúság koronáját, fölgulladt benne a vágy, hogy ő is hasonló koronát nyerjen, s elhatározta, hogy késlekedés nélkül a küzdőtérre siet, mert abban bízott, hogy ő is elnyeri a vértanúságot. Isten meghallgatta kívánságát, a pogányok ugyanis megelégték, hogy közülük oly sokat Krisztus hitére térített. Egy prédikációja közben csúfolni kezdték, s mivel nem hagyta abba a beszédet, karddal súlyos sebet ejtettek rajta. Bár nem halt meg azonnal, mégis vértanúnak kell tartanunk, miként halála után a hívők tisztelték. Az Úr 1007. esztendeje körül halt meg.

13. Szent Buldus

†Buda, 1045. szeptember 24.

Életéről így ír Hevenesi Gábor a 17. század végén:

Buldust érdemeiért választotta Szent István egri püspöknek, s a püspök mint jó pásztor életét adta egyháza védelméért. Mikor ugyanis Szent István halála után a pogányság sötétsége ismét eltakarta Magyarországot, és a kegyetlen üldözés vihara teljes erővel tombolt a katolikus hit ellen, Buldus önmagával és javaival mitsem törődve – hogy a rábízott nyáját erői szerint védelmezze – közvetíteni akart András és Levente királyságért folyó vitájában. Az isteni gondviselés azonban másként határozott: miközben övéinek javát kereste, a katolikus hittől elpártolt martalócok kezébe került, akik Budán először megkövezték, majd látván, hogy még él, karddal és lándzsával átdöfték. Buldus pedig – miután segítségül hívta Jézus, az Isten Fiának nevét, átköltözött az égbe.

Isten nem hagyta sokáig büntetlenül e gaztettet, mert Leventét is (kinek hatalomvágya a katolikusok elleni düh fölszítója volt), és a gaztett többi végrehajtóját is gyors halál emésztette el. Örök figyelmeztetés lett az utódoknak: Isten nem hagyja büntetlenül a neki szentelt emberek bántalmazását, mert miként ők szüntelenül Isten dicsőségéért fáradoznak, úgy ő mindig éberren virraszt ártatlanságuk védelmében. Andrást bánat fogta el a kegyetlenség láttán, s amiatt, hogy a zűrzavarban nem támogatta a katolikus hitet úgy, amint kellett volna, azért élete hátralévő részében szüntelenül bánkódott, és bocsánatért esedezett, s kétségtelen, hogy ő is a nyomorultan kimúlók sorát gyarapította volna, ha észre nem tér mások vesztén.

13. Boldog Csák Móric

*Ugod, 1270 körül

†Győr, 1336. március 20.

Csák Demeter fia volt, gazdag és nemes családból származott. (A hagyomány tévesen sorolta őt a Csáki családba.) 1301 körül feleségül vette Aba Amádé nádor leányát, Katalint. Háromévi házasság után a házastársak közös megegyezéssel bevonultak a domonkosok Nyulak szigetén lévő férfi, illetve női kolostorába. Aba nádor azonban Móricot kiragadta akolostorból, mert azt akarta, hogy hatalmas örökségét kormányozza. Látván, hogy Móric erre nem hajlandó, Budán bebörtönözte. Mintegy hat hónap múlva, kiszabadulván a börtönből, Móric visszatért a domonkosok közé, ők azonban félték a nádor és a Csák család haragjától, ezért nem tartották a szigeten, hanem Bolognába küldték. Így Móric neveltetését és képzését Itáliában nyerte el, s csak fölszentelése után tért vissza Magyarországra.

Harminc évet töltött különböző domonkos konventokban. A győri konventben halt meg, és ott is temették el. 1494-től március 20-án boldogként tisztelték.

*

Életéről így ír Hevenesi Gábor a 17. század végén:

Móricról, aki a magyarok között nagyon tekintélyes Csák családból származott, Isten Anyja jelenésben jövendölte meg terhes édesanyjának, hogy a gyermek kedves lesz Isten és az emberek előtt. Kisgyermek kora után a tanulásban annyira előrehaladt, hogy a többieknek mindig példaképe volt jámborságban és a többi erényben is. A tanuláson kívüli időt imádságban vagy szerzetesekkel folytatott jámbor beszélgetésben töltötte. Nagyon kedvelte a szerzeteseket. Az egyik domonkos testvért, aki atyai várakban tartózkodott, térden állva kérlelte, hogy beszéljen neki a szentek életéről. Az elbeszélést hallgatva könnyekre fakadt, és szívében megszületett a vágy, hogy amint teheti, ő is szerzetes lesz. Mikor nagykorú lett, meg is akarta valósítani vágyát, atyja azonban megtiltotta, és akarata ellenére feleségül adta hozzá Amádé nádor leányát. Ez azonban csak késleltette, de meg nem változtatta Mór szándékát. Három évig ugyanis a legszentebb módon éltek együtt, majd kölcsönösen megegyeztek abban, hogy Móric belép a domonkosokhoz, felesége pedig kolostorba vonul. Már mindketten elkészültek az útra, mikor a dolog Amádé nádor tudomására jutott, s mivel Móricot nem tudta más belátásra bírni, börtönbe zárta. Elvette tőle a szabadságát, de nem a szándékát. Másfél évig tartották börtönben, s mivel hajlíthatatlan maradt, végül megengedték, hogy szerzetbe lépjen.

A rendben harminc kerek esztendeig soha nem evett húst. Éjjel és nappal ciliciumot viselt, hogy lelke megfékezze a testét. Vácott éjszaka zárt ajtókon át ment be a templomba, s míg szokatlan fény ragyogta körül, az egész éjszakát imádságban töltötte. Végül Győrött 1336. március 20-án szentként fejezte be életét. Életében és halála után csodákat tett.

13. Tiszteletreméltó Csepelényi György

*Biccse (Torontál megye), 1626.

†Szőke (Heves megye), 1674.

György magyar nemesi családból származott. Gyermekkorában édesanyját elkísérte szegény- és beteglátogató útjaira. Alig múlt 16 éves, amikor belépett a pálosok közé. Már a novíciátusban kítűnt életszentségével, szigorú életmódjával és Mária-tiszteletével. Bölcséleti és hittudományi tanulmányai végeztével a pápai, majd a máriavölgyi rendházba helyezték hitszónoknak. Mély hitből fakadó beszédei hatására számos rendkívüli megtérés történt. 1660-ban a máriavölgyi kolostor alperjele, s egyben a rend újoncmestere lett.

Kiemelkedő szerepet játszott a protestánsok visszatérítésében. Módszerei azonban – békés, alázatos természetéből adódóan – eltértek a „harcos” hitvitázókétól. Mindezek alapján X. Kelemen pápa kinevezte őt a magyarországi missziók főnökének, s tevékenységi körének középpontjává a Mezőkövesd-Eger-Füzér vidéket jelölte meg. Több pálos társával együtt rövid idő alatt „hét kálvinista falut pápista pogányságra térített”, ahogy a protestánsok mondták.

1674. március 26-án, húsvét másnapján a protestánsok egy csoportja behatolt a füzéri plébániára, s rabszíjra fűzve magával hurcolta a szemükben oly gyűlöletes Csepelényit. Fogsága hatvan napig tartott, ez idő alatt állandó bántalmaknak volt kitéve. Napokon keresztül ruhátlanul kellett járnia, megostorozták, leköpdösték, bíborköpenyt húztak rá, hatalmas csomagokat kötöttek vállaira, majd egyikük a hátára ült, és sarkantyúját mélyen az oldalába vágva, futásra kényszerítette. György mindezt alázatosan tűrte és imádkozott a kínzóíért. Közülük az egyik megsajnálta, és szent embernek nevezte, ezért társai agyonverték, Györgyöt pedig erős kíséret mellett a Mezőkövesd melletti Szőke községbe vitték. Ott miután a hóhér nem volt képes lefejezni – többször fölemelte a bárdot, de keze erőtlenül lehanyatlott –, karddal megölték. Ahol ez történt, a monda szerint forrás fakadt.

Teste napokig hevert temetetlenül, az oszlás minden jele nélkül. Az egri pasa személyesen intézkedett, hogy „Isten szent emberét” tisztességesen eltemessék. Az egerfarmosi templomban a mártírok miséjét imádkozták érte. 1689-ben a sátoraljaújhelyi pálos templomba szállították a testét, és a Szent Kereszt-oltár alatt helyezték örök nyugalomra. Életszentségét csodák igazolták. Még ugyanabban az évben Fenessy György egri püspök megindította a szenttéavatási eljárást. A Római Szentszék megengedte tiszteletét, de szentté avatása különböző okok miatt elmaradt. Maguk a pálosok sem szorgalmazták rendjük puritán szabályai miatt, melyek szerint a rend tagjai nem avathatók szentté. Temét 1974. május 24-én, halálának 300. évfordulója alkalmából az egri egyházmegye által ajándékozott ezüstös koporsóba helyezték. Életét és mártíromságát elsőként a mezőkövesdi plébános, Nagy János (aki az egerfarmosi templomban a temetési szertartást is végezte) írta meg. Emléke és tisztelete leginkább Mezőkövesd környékének hívei között él.

*

Életéről így ír Hevenesi Gábor a 17. század végén:

Iskoláit befejezve, hogy lelkének inkább gondját viselje, a Remete Szent Pál törvénye szerinti életre adta magát. Aki csak találkozott vele, észrevette életszentségét és szüzi tisztaságát, melyet a sír megőrzött. A szentbeszédben kiváló szónoknak bizonyult. Kétszer volt szubprior a konventokban, majd a lázadásokkal teljes időkben a hívek üdvösségének gondozását bízták rá. Feladatát György dicséretesen látta el... Fáradozásának nem is maradt el gyümölcse: sokakat megerősített a katolikus igazságban, és a nem katolikusok is tanúsítják, hogy hét falut visszatérített a katolikus hitre. A lelkek között végzett aratása miatt a nem katolikusok börtönbe vetették... Minden áron rá akarták venni a katolikus hit megtagadására,

de ennek épp ellenkezője történt, mert kegyetlen kínjai közepette csak megerősödött az erényben. Annyira nem tudták a gyötrelmekkel megfélemlíteni, hogy kérte, még inkább kínozzák, hogy meghalhasson a hitéért.

13. Szent I. Dávid király

*1084.

†Carlisle, 1153. május 24.

Dávid Skóciai Szent Margit és Kanmore Malcolm király utolsó gyermeke volt. 1093-ban, szülei halála után biztonsági okokból a testvéreivel együtt Angliába küldték, valószínűleg Ramsey-be. Itt élt egy nagynénjük, Krisztina, aki apáca volt. Hét évvel később, mikor egyik nővére, Matild I. Henrik angol király felesége lett, Dávidot is magával vitte a tudós király udvarába, ahol nagyon jó képzést kapott. 1107-ben meghalt a bátyja, Edgard, aki Malcolmot követte a trónon, és végakarata szerint az országot megosztották Dávid és a bátyja, Sándor között. Dávidnak Cumbria, Skócia délnyugati része jutott.

1113-ban feleségül vette Matildot, aki a szász northumbriai gróf, Waltheof leánya és örököse volt. Házassága révén az angol arisztokrácia tagja lett. 1124-ben meghalt a testvére, Sándor, s így ő lett egész Skócia királya. Egy barátja följegyezte, hogy csak nagy vonakodással fogadta el a koronát. 1127-ben, amikor I. Henrik meghalt, Dávid mint angol báró hűséget esküdött saját unokahúgának, Matildnak, aki az angol trón törvényes örököse lett. 1135-ben egy trónkövetelő elűzte Matildot, ezért Dávid harcba indult a védelmében, de eredménytelenül.

1138-ban saját országában vívott háborút, és győzött. Szent Aelredus szemére vetette Dávidnak, hogy nem tart elég fegyelmet a hadseregben, ezért a katonák gyakran fosztogatnak. Dávid híre ennek ellenére egyre nőtt, s országlását Skócia történelmének legjelentősebb szakaszai között tartják számon.

Egyházszervezet terén úgy is mint umbriai herceg, úgy is mint egész Skócia királya, önálló hierarchiát szervezett. Helyreállította a glasgow-i püspökséget, s visszaadta összes javait, és mint skót király megalapította Brechin, Dunblane, Caithness Ross és Aberdeen püspökségét. Ugyanebben az időben számtalan kolostort is alapított Cluny bencéseknek, cisztercieknek és az ágostonos kanonokoknak, s ezáltal az egész ország mezőgazdasági és szellemi kultúráját fölemelte. Szemére is vetették, hogy alapításaival elszegényítette a koronát.

Szent Aelredus, mikor Dávidról ír, hangsúlyozza a szűkölködők felé megnyilvánuló szeretetét és igazságérzetét, valamint áhítatát, alázatosságát és erkölcsi feddhetetlenségét. Egyetlen fia még az ő életében 1152. június 12-én meghalt.

Maga Dávid 1153. május 24-én Carlisle-ban halt meg szentként, és a dunfermline-i apátság királykriptájában, szülei mellé temették el. Bár formálisan nem avatták szentté, népe szentként tisztelte (január 11-én vagy május 24-én), s mint nemzeti hőst a „jó király” és a „szent” névvel illette.

*

Életéről így ír Hevenesi Gábor a 17. század végén:

Dávid annak a Margitnak volt nyolcadik és utolsó fia, aki... magyar anyától származott, és Malcolm skót királynak lett a hitvese. Dávidot szent anyja nagyon jámborul nevelte, s oly szent és Isten előtt annyira kedves lett, hogy sok csodájáért a szentek társaságába és sorába került. Egyéb jámbor jótéteményei mellett, melyekkel utánozni próbálta édesanyja szegények iránti szeretetét, a püspöki székhelyet Northlaktól Aberdeenbe helyezte át, s birtokokkal és egyéb javadalmakkal látta el. Egyetlen lehetőséget sem mulasztott el, amikor jámborságát vagy jótékonyosságát gyakorolhatta. Testvére, Sándor halála után meghívták a királyi trónra. Az udvart úgy irányította, hogy többé semmi tisztátalanság nem fordult ott elő: nem engedte meg az ivászatokat, és veszekedő embert nem tűrt meg a környezetében. Uralkodása alatt háborút nem viselt, csupán egy kisebb lázadás tört ki, egyébként 29 éven át kormányozta

békében Skóciát. Hitvese, Matild, aki Voldiosus northumbriai gróf leánya és örököse volt, élete virágjában meghalt. Ettől fogva több mint 20 éven át Dávid nőtlenül, a jámborság és igazságosság cselekedeteiben élt, míg a halál el nem vágta élete fonalát, hogy elnyerje jámbor cselekedeteinek jutalmát, a hervadhatatlan koszorút a mennyben. 1153-ban halt meg. Tiszteletének napját Camerarius január 11-re, Dempsterus Ferrarius írásai alapján május 14-re teszi, amely napon a Bollandus ötödik, májusi kötete is megemlékezik róla.

13. Boldog D'este Beatrix

*1214.

†1239. július 11. vagy 23.

Beatrix I. Aldobrandino d'Este gróf leánya volt. Még nem volt egészen húsz éves, amikor 1234-ben II. András magyar király felesége lett. A király oly gazdagon megajándékozta az esküvő alkalmával ifjú hitvesét, mintha csak érezte volna, hogy hamarosan magára hagyja. András ugyanis 1235. március 7-én meghalt. Halála után Beatrix visszavonult, mert a férje első házasságából való gyermekek nem kedvelték őt. Nagybátyja, Azzo udvarába költözött, és ott hozta világra fiát, az úgynevezett Utószülött Istvánt. Fia nevelése mellett Beatrix egészen a vallásos életnek szentelte magát. Gyakran látogatta a gemmolai kolostort, melyet 1226-ban elhunyt nagynénje – kit szintén Beatrixnak hívtak – alapított. Nagy alázatosságban élt, s nagylelkűnek mutatkozott minden rászorulóval szemben. Huszonöt éves korában halt meg, apáca nagynénje mellé temették el.

*

Életéről így ír Hevenesi Gábor a 17. század végén:

Beatrix a hatalmas Aldobrandino d'Este fejedelem leánya volt. Az erényeknek oly gazdagsága ragyogott benne, hogy Magyarország királya, II. András, amikor a keresztes hadjárat során Jeruzsálemben járt, megszerette és feleségül kérte. A királynői trónuson sem lett fennhéjázó, hanem a szépség és a szemérmesség példaképe volt, egyszerű ruhákban járt, és szívesen társalgott az alacsonyabb sorsúakkal. A szentek drága ereklyéit, melyeket hitvese a Szentföldről magával hozott, saját kezűleg ékesítette és készítette elő, hogy a nevezetesebb magyar templomokban tiszteletre kihelyeztessenek. Férje halála után, mivel ő maga is királyi lélek volt és nem akart más felesége lenni, a Királyok Királyának szerelmére vágott, s búcsút mondván a földi királyi pompának, Gemmulában, a Keresztelő Szent János kolostorban fogadalmat tett. A kolostor apátnője, akit szintén Beatrixnak hívtak, a rokona volt, és csodálatos életszentséggel tündökölt.

Beatrix elhagyva minden földi gondot, teljesen az égieknek szentelte magát, és feledvén királynői méltóságát, mindenkinél kevesebbre tartotta magát. A nagylelkű alázatosság példaképe és az életszentség tükre volt. Életét Krisztus 1239. esztendejében július 23-án szentként fejezte be. Méltónak találtatott arra, hogy a legszebb gyöngy legyen annak a kolostornak gyöngyei között, amely boldog volt, mert a két Beatrixet nemcsak vér szerinti, hanem az erények után való törekvéseikben is testvérként tisztelhetette.

13. Boldog Dominici János

*Firenze, 1355/56.

†Buda, 1419. június 10.

Bianchini Domenico selyemkereskedő és Zorzi Paola gyermeke volt. Atyja meghalt, mielőtt ő megszületett. Anyja, Paola asszony ekkor mindössze húsz esztendő volt. Mikor János 14 éves lett, a domonkos rendbe akart lépni, édesanyja azonban, hogy késleltesse, s hogy próbára tegye hivatását, egy kereskedővel Velencébe küldte a nagyszüleihez. Két év múlva visszatért Firenzébe, s anélkül, hogy édesanyjának erről szólt volna, beöltözött a domonkosoknál a S. Maria Novella-kolostorban. Fölvételénél nehézséget jelentett a beszédhibája.

Firenzében, majd 1376-tól Pízában, végül 1377–80-ig Párizsban tanult. Egyik édesanyjának írt levelében írja, hogy Firenzében és Pízában megismerkedett Sziénai Katalinnal, és teljesen a hatása alá került. Firenzében – írta – nagyon sokszor látta Katalint, aki 1374-ben, 1376-ban és 1377-ben hosszabb időt töltött ott. Pízában viszont csak néha látta őt az 1376/77-es iskolaév folyamán.

1381 körül Sziénában, miközben Katalin (†1380) képe előtt imádkozott, meggyógyult a dadogása. 1381 júliusában a S. Maria Novella-kolostor szubpriorja, 1385 júliusától 1387 augusztusáig priorja volt. 1388. április 20-án Capuai Boldog Rajmund, a rend generálisa tanárrá nevezte ki a velencei SS. Giovanni e Paolo konventba, s még ebben az évben a helyettesévé tette.

A domonkos rend reformját, melyet Szent Katalin annyira támogatott, s melyre oly nagy szükség volt az erkölcsi hanyatlás és az 1348-as fekete pestis okozta veszteségek miatt, Capuai Boldog Rajmund valósította meg, aki János testvérben a legjobb segítő társra talált.

1390 márciusában Velencében a Castellói Szent Domonkos konventben Rajmund általános helynökké tette Jánost, azzal a megbízással, hogy készítse elő a reformot. 1392. július 15-én kapta János a meghívást, hogy reformálja meg a chioggai konventet. 1303-ban itt prior lett. Ebben az évben Rajmund az összes reformált itáliai konvent helynökévé tette, s ezzel megindította a római provincia megújulását.

Velencében létrehívta a Processione Dei Bianchi nevű bűnbánó társulatot, de szembekerült a velencei kormánnyal, ezért 1399. november 21-én öt évre száműzték a köztársaság területéről. 1400. március 4-én IX. Bonifác visszavonta az előző évi kinevezést, s ezáltal János újra egyszerű barát lett. A reform iránti odaadása azonban nem csökkent, sőt hogy a megkezdett művet megerősítse, egy teljesen új konvent alapítására gondolt, melyet a megújított fegyelem példájának akart állítani. Így keletkezett Fiesole mellett a Szent Domonkos-kolostor. A telket a fiesolei püspök, Altoviti Jacopo adományozta. Az első csoport, melynek tagjai a novíciátust már Cortonában töltötték, 1406 pünkösdjén érkezett meg. Köztük volt a későbbi híres firenzei érsek, Pierozzi Szent Antonin. János szívéhez mindvégig nagyon közel állt ez a kis konvent, ahová az Egyház egységéért vívott későbbi harcok során szívesen tért vissza pihenni. Fiai pedig, akik hűségesek maradtak hozzá, később inkább Cortonába menekültek, mint hogy engedelmessékedjenek a Pízában tartózkodó ellenpápnak.

1399 végén János elhagyta Velencét, ismét Firenzébe ment, s teljesen a prédikálásnak szentelte magát. Buzgóságával és ékesszólásával hihetetlen lelkesedést váltott ki. 1401 késő tavaszán a Szentföldre zarándokolt. Visszatérve súlyosan megbetegedett, és kénytelen volt hosszabban Firenzében maradni. A város vezetősége tudott rendkívüli képességeiről, tudományáról és életszentségéről, ezért fölkérték, hogy fogadja el a firenzei iskola biblikus

tanári állását. János azonban csak a rendfőnök és a pápa, VII. Ince parancsára foglalta el a katedrát.

Diplomáciai tevékenysége 1405-ben kezdődött, amikor a firenzeiek Rómába küldték, hogy képviselje őket a pápai udvarban. VII. Ince halála után minden erejével a nyugati egyházszakadás megszüntetéséért kezdett dolgozni. A konklávében egybegyűlt bíborosokhoz kétszer is beszélt az egységre buzdítva őket. Amikor a firenzei köztársaság fölmentette a követi megbízatás alól, az új pápa, XII. Gergely, mivel ismerte már a nagy domonkost, maga mellett tartotta, s 1407. július 20-án Ragusa érsekévé nevezte ki. Különleges legátusként Velencébe, illetve Genovába küldte, hogy az egységről tárgyaljon, majd 1408. április 23-án bíborossá kreálta. E diplomáciai küldetések azonban sok keserűséget hoztak Jánosnak. Törtetéssel és képmutatással vádolták, azt hitték, ő sugalmazza XII. Gergelynek a zsinatokkal és a különféle küldöttekkel szembeni bizalmatlanságot. Azt is híresztelték róla, hogy a sátánnal levelez, s kézről-kézre adtak egy állítólag a sátántól eredő levelet. Firenzében, ahol korábban annyira megbecsülték, többé egy jó szó el nem hangzott róla.

1409. január 8-án a pápa legátusként Zsigmond magyar és László lengyel királyhoz küldte. Jelen volt azon a zsinaton, melyet XII. Gergely – a harmadik pápát, V. Sándort megválasztó pizai zsinat ellensúlyozására – Friuliba hívott össze, és kulcsszerepe volt a konstanzi zsinaton, melyet Zsigmond császár 1413. október 30-án rendelt el. János XII. Gergely legátusaként 1415. július 4-én érvényesítette a zsinatot, melyen fölolvasták XII. Gergely lemondó nyilatkozatát, és lemondatták XXIII. Jánost. Ezután a zsinat Dominici János elnöklése alatt folytatta munkáját. A bíborosok 1417. november 11-én megválasztották V. Mártont. Az új pápa 1418. július 10-én ismét legátussá nevezte ki Jánost, Zsigmond császár és Vencel cseh király mellé a husziták térítése érdekében.

A halál Budán érte őt 1419. június 10-én. Végakarata ellenére ünnepélyes temetése volt, és a Szent Pál templomban temették el, Szent Antonin tanúsága szerint nagy tisztelettel. Sírját, melynél csodák történtek, a törökök Buda bevétele után elpusztították. Tiszteletét XVI. Gergely 1832-ben hagyta jóvá.

*

Hevenes Gábor így ír róla a 17. században:

Dominici János, hazáját tekintve firenzei, fogadalma szerint Szent Domonkos rendi szerzetes, méltóságát tekintve a raguzai egyház püspöke és a római Anyaszentegyház bíborosa, életének nagy részét Magyarországon töltötte. XII. Gergely ugyanis kétszer küldte legátusként Zsigmond magyar királyhoz, ki egyedülálló volt a katolikus hit oltalmazásában, nagylelkűségben és harci dicsőségben. János az Egyház ügyeinek intézésében a legnagyobb sikerrel fáradozott. A király annyira tisztelte és hallgatott rá, hogy titkait is megosztotta vele, és legbensőbb ügyeiben mindig tanácsot kért tőle. Nemkülönben becsülték az ország nagyjai: mind úgy tisztelték mint üdvösségük pártfogóját. Ezért, ha törvényt akartak alkotni vagy a törvény értelmét kellett tisztázni, ha vitákat vagy viszályokat akartak elsimítani, vagy a hit gyarapodására üdvös intézkedésekről tanácskoztak, János volt a legelmébb és a leggondosabb. A király emiatt kérte a pápát, meg ne fossza őt e nagy ajándéktól, hanem engedje, hogy az újonnan föltűnt eretnekséggel szemben az ország apostola lehessen. János pedig, hogy megtartsa az országot az igaz hitben, a fővárosba költözött, mert tudta, hogy ha a haza szíve egészséges, a tagok könnyebben őrzik épségüket. Ezért mind a szívet, mind a tagokat nagy serényen ápolta, mígnem életének végét érezvén, félretéve a közgondokat, egészen az imádságnak és a virrasztásnak szentelte magát. 1418. december 7-én nagy lázban, az ország könnyező nagyjaitól körülveve, s a polgárok általános bánkódása közepette, mintha csak édes álomba merülne, Istennek adta a lelkét. Testét a tekintélyes férfinak kijáró tisztelettel és nagy szeretettel temették el, Isten pedig sok csodával dicsőítette meg.

*

**Istenünk,
mennyei szeretet és jó tanács ajándékozója,
ki Boldog János püspököt az Egyház egységének
és a szerzetesi élet fegyelmének megőrzésére erőssé titted,
kérünk, közbenjárására engedd,
hogy mindig arra törekedjünk,
ami az egység és a béke javát szolgálja!**

13. Boldog Erzsébet özvegy

†1320 körül

V. István Árpád-házi magyar király és Erzsébet királynő leánya, Anjou Sánta Károly nápolyi király feleségének, Máriának a testvére. A Nyulak szigetén a domonkos apácák kolostorában nevelték. Születésének évét nem ismerjük, de azt tudjuk, hogy 1287-ben feleségül adták Rosenberg Zavia morva nemeshez. Férje halála után Nápolyba költözött, és nővére, Mária környezetében nagy visszavonultságban élt. 1320 körül halt meg szentség hírében.

*

Életéről így ír Hevenesi Gábor a 17. század végén:

Erzsébet, ki olyan nevet visel, melyen több magyar szentet is tisztelünk, V. István magyar király és Kun Erzsébet leánya volt. Kisgyermek korától kezdve Isten félelmére és szeretetére tanították. Négy éves korában belépett a domonkos apácák kolostorába, melyet Buda közelében, a Nyulak szigetén atyai nagyapja épített, s teljesen Isten tiszteletének és a mennyei dolgok szemlélésének szentelte magát. Nagynénjének, Szent Margitnak példáját követve élt mindaddig, míg a pápa akaratából el nem hagyta Magyarországot. Milánóban a Szent Péter-kolostorban élt, melyet nővére, Mária, a szicíliai Károly király hitvese alapított, és látott el gazdag adományokkal. Új otthonában Istentől kapott megvilágosítások közepette minden erény birtokosaként élt, de leginkább az alázatosságra törekvésben tűnt ki. Örömet lelte olyan házi munkákban, melyek a legkisebb szolgálóleány feladatai voltak: hamuzta a tűzhelyeket, takarította a cellákat, tüzet rakott. Minél inkább megalázta magát, annál kedvesebb volt mennyei Jegyese előtt. Földi korona helyett mennyei koronára lett méltó, és hogy övé legyen, 1285. március 6-án lelke fölszállt az égbe. Halála után szentségének híre mindenütt elterjedt.

13. Boldog Erzsébet szűz

*1292/94.

†Töss (Svájc), 1336/38. október 31. vagy május 6.

Erzsébet atyja az utolsó Árpád-házi király, III. András (1290–1301), anyja a lengyel Kujáviai Fenenna hercegnő volt. Nagynénjei között találjuk Szent Erzsébetet, Szent Margitot, Boldog Kingát, Boldog Jolánt.

Édesanyja fiatalon, második gyermeke szülésében halt meg. III. András egy évre rá újraházasodott, és a Habsburg-házban keresve szövetségest, Habsburg Albert leányát vette feleségül. Gyermekek nem született, így kézenfekvő volt, hogy Ágnes királyné a magyar trón egyetlen örökösét, a kis Erzsébetet vegye anyai gondjaiba. A kislányt Bécsben neveltette, s egy Habsburg érdekeket szolgáló tervnek megfelelően – ami a cseh és magyar koronát egyaránt a Habsburgoknak biztosította volna – 1298. február 12-én eljegyeztette II. Vencel cseh király fiával, IV. Béla egyik kései leszármazottjával, Vencellel.

1301. január 11-én gyászba borult az ország: meghalt András, az utolsó Árpád-házi király. A temetésen Erzsébet is részt vett. A hagyomány szerint amikor a király koporsóján befelé fordították az Árpádok címerét, a kislány ájultan esett össze. Fölfogta vajon, mit jelentett édesapja halála neki és az országnak? Megsejtette, hogy Európában ő lett most az egyik legfontosabb személy: aki őt megnyeri, joggal nyúlhat a magyar koronáért?

Az özvegy Ágnes királyné kincsekkel megrakodva elhagyta az országot, s magával vitte a kis Erzsébetet, a Habsburgok politikai terveinek legfontosabb eszközét.

E tervek azonban egymás után hiúsultak meg. Több szereplő eltűnt a saktábláról, gyakran maguk a királyi bábuk is cserélődtek, s velük együtt a szempontok és érdekek is. Erzsébet egyszer csak teljesen egyedül találta magát, sőt már útjában volt a Habsburgok újabb terveinek. Megelégtelvé ezt, most már maga akarta kezébe venni sorsát. Két nagynénje, Szent Erzsébet és Szent Margit nyomdokait akarta követni: az evangéliumi szegénység, tisztaság, engedelmesség, a közösségben élt testvéri szeretet, a rejtett ima és áldozat útját választotta. Bár mostohaanyja, Habsburg Ágnes szinte bekényszerítette a kolostorba, a döntő szót mégis a fiatal Árpád-házi királylány mondta ki. És e döntésétől kezdve többé nem hagyta magát érzéketlen bábuként kezelni. Isten, mint Szent Margitnak, neki is megadta az alkalmat, hogy mostoha nagybátyja, Habsburg Henrik házassági ostromait visszautasítva, ország-világ előtt bizonyítsa: önként, a maga akaratából választotta jegyeséül a Királyok Királyát, kinek koronáját viselve nem uralkodóként, hanem önkéntes áldozatként akarja szolgálni hazáját.

Döntése legapróbb következményeit is vállalta, semmit sem tartott meg magának: haláláig nem találkozott többé rokonaival, hazájabeliekkel. A svájci Töss domonkos kolostora lett – ha nem is hazája, de – lelki otthona. Emlékezetében elhalványultak a gyermekkor meleg képei, édesapja szelíd, édesanyja sugárzó arca, a budai vár pompás termei, az őt meglövegoltató vitézek biztató mosolya. Szívében elhalkultak a magyar dallamok, ajkáról lekopott a magyar szó.

A maga választotta szigorú vezeklő életmódot Jegyese, a Királyok Királya súlyos betegségekkel, külső és belső megpróbáltatásokkal tetézte. A kolostorban töltött 28 év alatt szinte állandóan beteg volt, élete utolsó négy évében pedig fokozatosan teljesen megbénult. Teljes kiszolgáltatottságában, embertelen fájdalmai közepette hasonlóná lett a kereszten szenvedő Krisztushoz.

Halálos ágyán, az égi haza küszöbén földi hazája felé sóhajtott. Nővértársai ekkor sejtették meg, hogy a köztük élő és elégő magyar királylány legnagyobb szenvedése – külső és belső megpróbáltatásain túl – maga a számkivetés volt.

A tössi kolostor lakói nagyon szerették és tisztelték. Szent élete és a közbenjárására történt csodák miatt biztosak voltak abban, hogy Isten gazdagon megjutalmazta, azaz megadta neki az Élet koronáját, melyet egy látomásban megígért mindhalálig hű szolgálóleányának.

A halálhír hosszú hónapok múlva jutott el Magyarországra. Itt akkor már évtizedek óta Anjou Károly Róbert uralkodott, s nevelte utódát, a fiatal Lajost. Már csak a legidősebbek emlékeztek a közel négy évtizede elhunyt III. András király száműzetésbe került leányára. Néhányan azt is tudni vélték, hogy dömés apáca lett, és Margit módjára vezekelt hazájáért. De azután ezek az utolsó emlékezők is meghaltak, és Erzsébetre, legalábbis hazájában – néhány történészen és hagiográfuson kívül – senki sem gondolt.

Legendája szerint Boldog Erzsébetet a templom kórusa közelében temették el. Amikor „harminc hét” után áthelyezték a „királyi méltóságához és szentségéhez illő” új sírba, testét teljesen épnek találták. Sírját a protestánsok pusztították el a virágzó kolostorral együtt. Erzsébet sírjának fedőlapját ma a zürichi Landesmuseumban őrzik.

A domonkos rendben boldogként tisztelik május 6-án, de az Egyház hivatalos eljárást még nem folytatott. Az alábbiakban Árpádházi Boldog Erzsébet – a tössi apácák szóbeli és írásos hagyományaira épülő – legendájából következnek részletek.

*

Isten kegyelme megőrizte nekünk ezt a tiszteletreméltó kincset, amiért állandóan dicsérnünk kell Őt és hálát adnunk a mindenható Istennek; ő ugyanis világosan megmutatta csodái által, hogy őt (Erzsébetet) a maga dicsőségére és nem a világ örömeiért teremtette. Most tehát Annak dicsőségére és tiszteletére beszéljük el életét, aki a földön az erények tanítója volt, most pedig az égben megjutalmazója, hogy ily módon mindenki, aki csak hall róla, jobba legyen.

Ugyanúgy, amint az Úr Magyarország földjét és különösképpen a prédikáló rendet a szent és tiszteletreméltó, ugyanebből a nemzetségből való Szent Margit asszonnyal díszítette, éppúgy megtisztelte ezzel a nemes fejedelemnővel ezt a földet és ugyanazt a rendet, különösképpen a tössi kolostort. Dicsérjük ezért szünet nélkül Isten végtelen jóságát, aki királyi személyének értékes ajándékát nekünk méltóztatott adni, és elvezette őt e kolostor lelki közösségébe. Csodálni való az, hogy a Szentlélek tanácsára és az isteni gondviselés akaratából abból a távoli országból ebbe a kolostorba jött, de mindebben Annak művét is kell látnunk, aki egyesíti a hatalmat, a bölcsességet és az akaratot: kegyelmének erejében ő maga akarta ezt a művet beteljesíteni az általa meghatározott időben.

A nemes hercegnő a tizenharmadik évében volt, amikor kolostorunkba adták, és a Rend szabályai szerint az engedelmesség igájába hajtották. Alázatosan megígérte, hogy önként aláveti magát mindannak, amit Isten és a Rend követel. Ez a nemes hercegnő volt az első leány, akit az új alapítás szentségi oltára előtt fogadtak a Rendbe. Az oltárt azután fölszentelték Miasszonyunk angyali üdvözlétének és Szent Erzsébetnek tiszteletére, aki szintén magyar királynő volt, Tübingia és Hessen örgrófnője és Erzsébet rokona.

Amikor az erényes hercegnő már tizenöt hete élte a szerzetesi életet, mostohaanyja megparancsolta, hogy idő előtt adják rá a fátyolt, és tegye le az engedelmesség fogadalmát. Ő alázatosan meghajolt. Mostohaanyja elhozott a friburgi Szent Katalin-kolostorból egy Bussnang nevű asszonyt, Rudolf császár nővérének a lányát, akit udvarhölgyként és gondviselőként állított mellé. Durva és kemény asszony volt, aki oly sok szenvedést okozott neki, hogy mi nem kételkedünk abban, hogy Erzsébetnek a kegyetlenségek miatt vértanúságot kellett elszenvednie.

Történt egyszer, hogy Ausztriai Henrik herceg jött ebbe az országba keresésére. Erzsébet már fölvette a fátyolt, így már lemondhatott róla. De Henrik nem akart lemondani róla, és követelte, hogy vezessék elé. Amikor látta, hogy Erzsébet fölvette már a fátyolt, annyira fölbőszült, hogy lerántotta a fátyolt a fejről, a földre dobta és rátaposott, mivel nagyon

tetszett neki szeretetreméltó személye, és nagyon szerette volna feleségül venni: szép volt, arca nemes vonású, teste igen arányos, a nő minden kelleme megmutatkozott rajta. Ezért állhatatosan kérte, utazzék vele Ausztriába. Nem akarta tudomásul venni, hogy ő már szerzetesnő lett és fogadalmat tett. Erzsébet azt válaszolta, gondolkozni akar. A kórusba ment, térdre hullt a Legszentebb előtt, és Istenhez könyörgött, mutassa meg neki, hogyan ismerheti meg drága akarátát, és hogyan kell helyesen tennie. Először az a gondolata támadt, hogy engedhetne, hiszen a magyar királyságnak ő az egyetlen és törvényes örököse; de abban a pillanatban Isten megértette vele, hogy az ő akarata ez: maradjon a kolostorban, szegényen, száműzötten az ő szerelméért, mint ahogy ő is szegény és száműzött volt az iránta és az emberi nem iránti szerelemből. Ekkor teljesen alárendelte magát Isten akarátának, de olyan fájdalmat érzett, hogy ájultan elterült, szájából és orrából vér folyt. Amikor magához tért, elutasította Henrik urat: nem megy vele, itt folytat szegény életet Isten akarata szerint. A mennyei Atya tehát ugyanazt a hozományt adta neki, mint egyszülött Fiának: száműzetést, szenvedést és szegénységet. Így élt huszonnyolc évet általában az egész közösség és különösképpen több személy épülésére, mivel lelki élete annyira kegyelemmel ékes volt, hogy a nővérek megszentelődtek és megvigasztalódtak általa.

Szavaiban és tetteiben mindig igen alázatos és szelíd magatartást tanúsított az egész közösséggel szemben. Mindent szívesen megtett, amit csak kértek tőle, jóllehet nagy nemessége, fiatalsága és természetes adottságai miatt szíve oly érzékeny volt, hogy a legkisebb dolgok is nagy belső fájdalmat okoztak neki. Egész életét tökéletes tisztaságban töltötte; Urunk Jézus Krisztusért, a tiszta és alázatos szívűek mennyei Jegyeséért megvetette a világot és annak minden vonzását. Nagy szegénységben is élt, és megfosztotta magát a mulandó javaktól.

Történt egyszer, hogy mostohaanyja eljött meglátogatni. (Erzsébet) oly szegény volt, hogy csak az az egyetlen javított és foltozott ruhája volt, amit viselt. (Ágnes) térdre esett előtte, és ezt mondta: „Nővér, nem szégyelled magad, hogy bár Magyarország királyának leánya és törvényes örököse vagy, ilyen rossz ruhát hordasz?” Mindössze harminc schilling évi jövedelme volt. Később az ausztriai ház az Öningennek nevezett majort ajándékozta neki, ami évente negyven mérő gabonát jövedelmezett.

Ez a magas származású, igen nemes hercegnő és nővér Isten kegyelméből gyakran és igen alaposan gyónt, közben bőven omlottak könnyei, és mindig föltárta a gyóntató előtt mindazt, ami szívét szorongatta. Történt egy napon, hogy egy ünnepre igen goromba gyóntatót küldtek. És minthogy az egész közösség meggyónt, ő is elment, és alázatosan bevallotta a hibáit és mindazon szenvedéseit, melyeket a megpróbáltatások és a számkivetés okozott neki. A gyóntató nem ismerte nemes személyét, ezért durván megkérdezte a nevét. Ő alázattal válaszolta: „Erzsébet nővér Budáról”. A kérdésre, hogy ott is született-e, így felelt: „Igen.” A gyóntató erre: „Nyomorult, szegény teremtmény lehetsz, hogy olyan messze földről ide jöttél száműzetésbe.” Erzsébet pedig nem fedte föl, kicsoda. A kórusba ment, és az oltár előtt átadta magát Annak, aki minden szív vigasztalója és segítője, reá bízta minden gondját. A gyóntató, miután Erzsébet eltávozott, megérdeklődte kilétét. Megmondták, hogy méltóságos királyi hercegnő, András király leánya. A gyóntató rendkívüli módon megrémült, és azonnal kérte, vezessék Erzsébethez. Amikor előtte állt, leborult a lábaihoz, és alázattal kérte, hogy Isten szerelméért bocsásson meg neki.

Erzsébet alázattal és szeretettel szolgálta a közösséget az asztalnál; és ezt oly buzgalommal tette, hogy megsértették volna, ha nem engedik meg... Annyira szorgoskodott, hogy maga hordta a tálakat, és amikor észrevette, hogy nem akarnak neki gondot okozni, őszintén sírt, és megvetette azt a megtiszteltetést, amit így akartak neki adni... Szeretetreméltó volt minden asztaltársa, öreg és fiatal iránt. Az a nővér is, aki huszonnégy éven át a konyhában szolgált, azt mondta, hogy bármilyen ételt adott neki, soha nem panaszkodott, akár egészséges volt, akár beteg, mindent úgy fogadott, ahogy az Úr küldte.

Jó és hasznos azt is tudni, hogy buzgósággal adta magát az áhítatos vezeklő imára. Szokása volt, hogy bármi jót tett is, imádkozott vagy jót cselekedett, azon igyekezett, hogy senki se beszéljen róla. Mégsem tudta egészen elrejtetni; mi láttuk őt imádkozni elmélkedésében elmerülten, és bár teste tántorgott, olyan kemény imára kényszerítette magát, hogy csodálkozva kérdeztük, miképpen tudja elviselni. Különösen nagypénteken mutatott nagy áhítatot és ájtatosságot. Azon a napon Urunk szenvedésének tiszteletére négyszáz véniát tett, egész nap semmit sem ivott, ami pedig olyan szenvedést okozott neki, hogy utána hosszú ideig elgyengült maradt. Néhányszor a kóruson találtuk az ima alatt annyira elaléltnak, hogy úgy kellett onnan elvinni.

Ugyancsak bensőséges áhítattal viseltetett Miasszonyunk iránt. Erről sok alkalommal tanúskodott, mivel buzgósággal szolgálta Miasszonyunkat. De különösen nagy áhítattal ülte meg azt az ünnepet, amikor az Angyal tudomására hozta Miasszonyunknak, hogy Isten Anyja lesz. Lelkének egész buzgóságával emlékezett arra az öröme és dicsőségre, amelyben akkor része volt, és ezen öröm tiszteletére ezer Ave Mariát mondott ugyanennyi véniával. Ugyanígy Miasszonyunk minden ünnepén ezer Ave Mariát mondott ezer véniával.

A nemes hercegnőben megvolt az együttérzés erénye mindazok iránt, akiknek fájdalmuk volt vagy szenvedtek. Amikor egy ember fájdalmat okozott neki, és azután hozzá ment elpanaszolni bánatát, tanácsot, segítséget kért tőle, oly nagy jósággal fogadta, mintha az az ember sohasem okozott volna neki fájdalmat.

Biztosan tudjuk, hogy az isteni Gondviselés rendezte el életét. Sok hitelt érdemlő személy megállapította, hogy Urunk nagy életszentségre és jutalomra teremtette és választotta ki... Ennek különösen is bizonyosságát adta egy szegény asszony, kinek negyven éve béna volt a keze. Történt egy éjszaka, hogy egy hangot hallott: „Menj Magyarország királynőjéhez, kérd, hogy érintse meg a karodat, és meggyógyulsz”. Az asszony azt gondolta, hogy képzelődik, és nem törődött vele, de a következő éjszaka ismét beszélt a hang, és ugyanazokat a szavakat ismételte. Az asszony azt gondolta, hogy Magyarországra kell mennie, s minthogy ezt sohasem tudta volna megtenni, nem volt benne semmi bizalom. De a harmadik éjjel is szólt a hang, és ezt mondta: „A tössi kolostorba kell menned, ott van Magyarország királyának leánya. Kérd őt, hogy érintse meg a kezedet, és egészséges leszel.” Az asszony tehát eljött és elmesélte, hogyan szólt hozzá háromszor a hang, és nagy állhatatossággal és bizalommal könyörgött a nemes hercegnő segítségéért, akit Urunk jelölt meg neki. A nővérek elmentek Erzsébethez, és elmondták ezeket a szavakat. Ő megrémült, mivel még fiatal volt, és alázatosan azt válaszolta, hogy nem illendő az ilyen tett, és nagyon nem szívesen tenné. A nővérek azonban addig unszolták, mígnem beleegyezett. A szegény asszonyhoz ment, megfogta a kezét, és könyörgött Urunkhoz, jutalmazza meg (az asszony) hitét, és segítse meg. Urunk meghallgatta ezt az imát, és teljesen meggyógyította a szegény asszony negyven éve béna kezét. Ugyanez az asszony később különböző dolgokat hozott, amelyeket meggyógyult kezével készített, hogy tanúskodjék a csodáról, melyet Urunk ezen irgalmas hercegnő igaz szeretetének megjutalmazásáért és nagyobb vigaszáért tett.

Urunk szemmel láthatóan fölékesítette őt kegyelmével, hiszen nemes volt születésére nézve, de még nemesebb volt erényeire nézve, amelyekkel Istent és az embereket szerette; de különösképpen azért volt nemes, mivel haláláig kegyetlenül szenvedve, Teremtője nyomdokaiba lépett. Ezáltal mutatta meg nagy türelmét, bár gyakran jóval erején felül szenvedett. És mivel Isten nagy szentségre választotta és teremtette, Ő határozta meg tehát azokat az utakat, amelyeken elő akarta készíteni az igazi és véget nem érő javak befogadására... Elborította tehát már ifjúságát mindenféle betegséggel, hosszú és kegyetlen szenvedésekkel; nem is tudunk mindent elmondani, de azért mégis látni lehet, hogy Isten csak egy egészen rövid időt hagyott neki különleges testi vagy lelki szenvedés nélkül.

A sokféle gyötrelmes szenvedést úgy viselte, hogy soha egyetlen türelmetlen szó sem hagyta el ajkát... Elveszítette a hallását, olykor a látását is; de ezeket a bajokat olyan

türelemmel viselte, hogy csak csodálni lehetett és épülni rajta. Egy alkalommal annyira kimerült volt, és hirtelen oly fájdalom lepte meg, hogy azt hittük, ütött az elválás órája. Egy bizonyos idő múltán, amikor a nővérek már aggódtak, vajon idejében érkeznek-e a szentségek, magához tért, s látta, hogy az egyik nővér keservesen sír. Jóságosan így szólt hozzá: „Bátorság, Isten senkinek sem ad nagyobb szenvedést, mint amit el tud viselni”.

Mielőtt azonban beteljesedett volna az az idő, amelyet Urunk számára ezen a földön kijelölt, még sokféle szenvedést és rendkívüli betegséget bocsátott rá a halálát megelőző négy évben. Először heves váltóláza volt, ami rettenetesen meggyötörte. Amikor már egy ideje viselte ezt a bajt, olyan fájdalmat okozott neki, hogy rendkívüli módon szenvedett tagjaiban. Azután halálos betegségbe esett, ami miatt olyan gyötrelmeket és szükségét szenvedett, mint azelőtt soha. Teste egészen összezsugorodott. Oly közel jutott a halálhoz, hogy kiszolgáltatták neki a szentségeket, és minden percben a halálát vártuk. Az orvos, aki betegségét már régóta ismerte, ezt mondta: „Háromféle történhet: vagy meghal, vagy béna marad, vagy betegsége még súlyosabbra fordul.” És íme ez történt, ezt szenvedte el teljes nyomorúságában.

Ettől kezdve állandóan feküdt, soha többé nem tett egyetlen lépést sem, úgy kellett fölemelni és lefektetni. Először a lábai bénultak meg, majd a keze. Halála előtt két évvel olyan tehetetlen volt, hogy mások segítségével nélkül nem tudott megfordulni az ágyban. Ez a rendkívüli szenvedés állandóan súlyosbodott és újabb gyötrelmeket okozott, mivel testének különböző részein különféle sebek keletkeztek. Ez minden erőt meghaladó vértanúság volt.

Ezek a fekélyek elterjedtek az egész testén, amelyen legalább tíz nyitott seb volt. A rettenetes gyötrelemben szívbeli buzgósággal mondta: „Uram, dicsőítlek téged, és hálát adok azért, hogy tagjaimban és egész testemben béna vagyok a te szerelmedért, hiszen a kereszten te is tehetetlen akartál lenni tagjaidban és egész testedben az irántam való szerelmedben”.

Úgy kellett a szájába tenni az ennivalót, mint egy gyermeknek; mindent alázatosan fogadott a legutolsó konyhalánytól is.... a betegség szünet nélkül tépte a testét, helye sem maradt benne az életnek. Ezt oly jól megértette, hogy maga mondta: „Elérkeztem odáig, hogy kívánom azt, amitől minden ember visszariad a természete szerint: a halált.”

Elérkezvén a pillanat, amikor Isten magához akarta emelni az élet száműzetéséből, kérte, nyissák ki az ágya melletti ablakot; az égre tekintett, és buzgón Istenhez fohászkodva, így szólt: „Uram, Istenem, Teremtőm, Megváltóm és örök Oltalmazóm! Tekints ma rám végtelen irgalmasságodban. Fogadj be az örök hazába, távol e világ száműzetésétől, kínszenvedésed és fájdalmas halálad érdeme által. Vedd tekintetbe, hogy annyira távol éltem a világtól, hogy családomból soha többé nem láttam senkit, mióta elhagytam hazámat.”

Nemcsak a Rend és a közösség iránti hálájáról tett tanúságot, amelynek utolsó órájáig köszönte a neki nyújtott tiszteletet és minden kapott jót, hanem kinyilvánította Isten iránti lángoló szerelmét is: szívének egész bizalmával hívta Istent, irgalmas jóságának és atyai vigaszának segítségét kérve tőle.

Ebben az összeszedettségben szállt el értékes lelke a meggyötört testből. Elhagyta e tünékeny világ nagy nyomorát az igaz gazdagságért, a könnyek völgyét az örök öröméért, a halandó élet törekenységét a teljes egészségért, e mulékony lét száműzetését a mennyei királyság örök otthonáért, ahol birtokába vette, hogy örökké élvezze, az idők kezdetétől neki készített örökséget.

Történt aztán, hogy amikor a kegyelmekkel ékes hercegnő már hosszú ideig a földben pihent, faragott sírhelyet akartak neki készíteni. A köveket úgy rendezték el, hogy értékes maradványai a föld felett nyugodjanak, amint ez királyi méltóságához és szentségéhez illett. Amikor a sír elkészült, kiemelték a testét arról a helyről, ahol már harminc hete nyugodott; a nővérek nagyon kívánták őt újra látni, mivel nagyon szerették őt, de senki sem merte ezt nekik tanácsolni, attól való félelemben, hogy a test már teljesen enyészetnek indult, hosszú, fájdalmas betegsége miatt. Titokban mégis fölnyitották a koporsót, és a testet és a tagokat oly

tökéletes állapotban találták, hogy még a bőr sem változott el, bár ruházata már szétfoslott. Ekkor kezénél és lábánál óvatosan megfogták, és átemelték a fakoporsóból a kőkoporsóba; sem a feje, sem a tagjai nem sérültek meg, szét sem hullottak. Isten csodája valóban, hogy az a test, amely életében elviselhetetlen fájdalmakat tűrt, hosszú ideig kár nélkül szenvedte el a föld nedvességét.

Íme ez a sírjának fölirata:

Anno Domini MCCC XXXVI pridie kalendas nouembris obiit soror Elisabeth filia illustrissimi principis domini Andree quondam regis Ungarorum, soror ordinis nostri, ducens laudabilem vitam in isto conventu Thõs XVIII annis, hic sepulta juxta mayus altare.

(Az Úr 1336. évében, november első napjának előestéjén meghalt Erzsébet nővér, a kiváló herceg úr, András, a magyarok egykori királyának leánya, rendünk nővére; huszonnyolc évig dicséretes életet élt e tössi kolostorban; itt van eltemetve a főoltár mellett.)

Isten, aki megjutalmazza valamennyi szentjét, és fölmagasztalja az alázatos és tiszta szívűeket, magához vette ezt az erényes és alázatos hercegnőt, és a tűnékeny javak vizonzásaként az örök dicsőség mindenkor megmaradó kincsét adta neki, amelynek ő nagy örömben és tökéletes biztonságban fog örvezni mindörökké. E tökéletes boldogság ölen hívjuk őt segítségül. Kérjük, esdjen ki nekünk kegyelmet az Úrnál, hiszen ha földi élete során szeretetében oly sok kegyelmet eszközölt ki felebarátainak, bizton reménykedünk abban, hogy most még inkább segít Őmellette, és meghallgatja imáinkat.”

13. Boldog Eszkandéli Máté

†14. század első fele

Életéről így ír Hevenesi Gábor a 17. század végén:

Eszkandéli Máté budai polgár volt. Miután megismerte az igazságot a Szent István király idején fölgyulladt evangéliumi világosságból, zarándokként Jeruzsálembe indult. Fölkereste Krisztus szenvedésének helyeit, s annyira fölébredt benne az életszentség utáni vágy, hogy a Sion hegyén, egy barlangban remeteéletet kezdett. Néhány évet töltött a magányban, s Istennel eltelve és az ő szeretetétől lángolva másokat is föl akart gyújtani. Teret keresett az apostolkodáshoz, és csodálatos, mennyi helyet bejárt. Főleg a pogányság sötétségétől megvakultakat kereste, hogy megismertesse velük az igaz Istent, és akit ő küldött a földre, Jézus Krisztust. Legnagyobb vágya az volt, hogy az igaz hit világosságára vezesse őket. Így tehát jámbor vágyától vezetve – melyet mint a későbbiek bizonyítják, Isten ébresztett benne – elhatározta, hogy Indiába megy. Nem is késlekedett: hosszú és veszedelmekkel teljes utazás végén Isten vezetésével elérte Japánt, és egészen az ország belsejéig hatolt. Nagy bátorsággal kezdte hirdetni Isten országát előbb szent életével, majd hatásos prédikációval. Isten különleges ajándékaként nagy csodákat művelt, s ezzel sokakat a keresztény hitre térített, és annyira meggyökerezett bennük az igaz tanítást, hogy azt többé nem tudta kiforgatni a lelkekből semmiféle babona. A pogányokhoz mindig a saját anyanyelvén, azaz magyarul szólt, s beszéde a Szűzanya tiszteletéről, az ő dicséretéről és kiválóságáról szólt. Mikor pedig egyre szélesebb körben terjedt szentségének híre, s még a boncok közül is többen megtértek, a többiek irigységéből véget vetettek életének. Az ottaniak mind a mai napig tisztelik a vértanút.

13. Szent Gaudentius

*960–970 között

†Gniezno, 1011 után, október 14.

Gaudentius atyja a csehországi Libice ura, Szlavnik, édestestvére Szent Adalbert, Prága vértanú püspöke volt. Valószínűleg ő is Magdeburgban tanult, mint Adalbert. 988-ban a két testvér Rómába indult a távolabbi céllal, hogy a Szentföldre zarándokolnak. Rómában azonban Gaudentius belépett a Szent Alexius és Bonifác bencés kolostorba, s valószínűleg itt szentelték pappá. 996-ban Adalbertet Prágába, majd Lengyelországba is elkísérte. Részt vett Adalbert Balti-tenger melléki missziójában, és szemtanúja volt vértanúságának.

997 körül a Szlavnik családot Csehországban súlyos üldözés érte, ezért Gaudentius egy időre Lengyelországban, I. Boleszláv udvarában maradt. 997-től 999-ig ismét Rómában tartózkodott, és valószínűleg része volt annak az Adalbert-életrajznak a megírásában, melyet II. Szilveszter pápa készített. 999. december 2-án aláírta III. Ottó oklevelét, mely a Szent Adalbert érsekről nevezett farfai kolostor alapításáról készült.

A lengyel krónikák szerint Gaudentiust 999-ben püspökké szentelték, és 1000 tavaszán I. Boleszláv, III. Ottó és más fejedelmek jelenlétében átvette a gnieznói érsekséget. Gallus Anonymus krónikája beszél egy kiközösítésről, mellyel Gaudentius érsek Lengyelországot büntette, azt azonban nem mondja meg, hogy pontosan mikor és ki ellen irányult, csak a II. Mieszkó király halála után (1034) kitört zavargásokhoz kapcsolja. Az újabb kutatások szerint 1034–1038 között komoly viták folytak a latin és a római-szláv rítus hívei között, s Gaudentius valószínűleg a latin mellett tört lándzsát.

Halála évét nem ismerjük, bizonyos, hogy 1011-ben még élt, s valószínűleg jóval később halt meg. A gnieznói katedrálisban temették el, és szentként tisztelték anélkül, hogy hivatalos eljárást folytattak volna. 1038-ban a testét átvitték Prágába.

*

Életéről így ír Hevenesi Gábor a 17. század végén:

Gaudentius nemcsak vér szerint és a szerzetesi életben volt testvére Szent Adalbertnek, hanem mint apostoltársa is, mert ugyanaz a buzgóság hevítette az igaz hit terjesztéséért. Itáliából ugyanis más kiváló férfiakkal együtt Adalbert Gaudentiust is magával vitte Csehországba, ahol a brewnowi kolostorban – melyet Jámbor Boleszláv fejedelmi bőkezűséggel látott el – kezdték meg a szent életet, s hamarosan példaképei lettek a szerzetesi tökéletességnek. Adalbert magával hozta testvérét Magyarországra is, hogy azt a lelkiületet, melyet Gaudentius a kolostori magányban kialakított, most napvilágra hozza; hogy aki korábban a hit terjesztéséért a falak között lelkesedett, most a küzdőtéren tanúsítsa buzgóságát, és egy pogány nép megtérítéséért fáradozzon. Gaudentiust nemcsak a saját szíve, hanem testvére is lelkesítette, ezért oly serényen és állhatatosan apostolkodott, hogy abban az időben egész Magyarországon nem volt párja abban, ahogyan módot talált a magyar lelkek Krisztus igájába hajlításához. A legnehezebb munkát is vidáman vállalta, és semmit el nem mulasztott, amit a nép fiatal hitének ápolására alkalmasnak látott. Amikor Adalbert Lengyelországba távozott, Gaudentius is vele ment, és Gniezno püspöke lett. Feladatát fáradhatatlanul töltötte be, úgyhogy nyájának nagy hasznára volt, s maga is igen sok érdemet szerzett Istennél, akihez, hogy jutalmát az égben átvegye, jámbor halállal átmént.

13. Boldog Gertrúd

*Wartburg, 1227. szeptember 29.

†Altenberg, 1300 körül

Gertrúd Árpádházi Szent Erzsébet és Tübingiai Lajos legkisebb leánya volt. Miután édesanyja özvegyen maradt, a kis Gertrúdot a Wetzlar közelében lévő altenbergi premontrei apácákhoz adta nevelésre. Gertrúd a kolostort többé nem hagyta el: előbb fogadalmas apáca, majd 1248-ban apátnő lett. Kormányzása idejében nagyon szép templomot emeltek a Boldogságos Szűz és Szent Mihály főangyal tiszteletére. Anyja példáját követve külön házat építtetett a kolostor mellé a szegények és betegek befogadására. Alighogy IV. Orbán pápa elrendelte az Úrnap ünnepét, 1270-ben Gertrúd az elsők között vezette be kolostorában. A nővérek közül vezeklésével tűnt ki, Isten pedig megajándékozta a prófétálás lelkével.

Halála után, melynek pontos dátumát nem ismerjük, VI. Kelemen pápa 1311-ben a kolostor számára engedélyezte Gertrúd tiszteletét. Ezt 1729-ben az egész premontrei rendre kiterjesztették. Ünnepét augusztus 13-án tartják.

*

Életéről így ír Hevenesi Gábor a 17. század végén:

Gertrúd, a szűzi tisztaság e nemes virága Tübingiai Lajos gróf és Szent Erzsébet magyar királylány gyermeke volt. Lipsius Zsófiának nevezi. Hogy milyen gyermekkorra volt, s hogy felnövekvőben miként élt, pontosabban és tömörebben nem lehet elmondani, mint ha azt mondjuk, hogy édesanyja, Erzsébet, ez a szent asszony volt mestere az imádságban, az irgalmasság cselekedeteiben, az önmegtagadásban, a megalázkodásban és az erkölcsös életben. Gertrúd mindig őt tartotta szeme előtt, és mint jó leány minden erény követésével utánozni próbálta. Láta anyját, amint a feszület előtt letesz minden asszonyi ékszert, mert úgy ítélte, hogy nem ékesítheti magát a szolgáló, amikor urának egész testét sebek borítják. Nem kevésbé nagylelkű bátorsággal többre értékelte az isteni engedelmességet, mint a királyi házasságokat, ezért belépett az altenburgi premontrei apácák kolostorába, és egészen a jámbor életnek szentelte magát. Erényei oly hamar kiviláglottak, hogy Krisztus új menyasszonyát fiatalsága ellenére a nővérek prépostnővé választották, jóllehet ő inkább alattvaló, mint vezető szeretett volna lenni. A vállára tett terhet úgy viselte, hogy a tisztség ellenére mindenkinek alávetette magát, s ha a többieknek tett szolgálatait nézzük, inkább mindenki szolgájának, mint apátnőnek kellene mondanunk. Önmagáról egészen megfellebbezett, és a nővérek javáért áldozta föl magát. Amilyen az élet, olyan a halál, azaz a szent életre szent halál következett.

13. Szent Gertrúd

†12. század

Sziléziai Szent Hedvignek hét gyermeke született, de közülük hatot eltemetett. Egyedül Gertrúd maradt életben. 1202-ben megalapították a trzebnicai ciszterci apácakolostort, ahova Gertrúd belépett és apátnő lett. Hedvig férje halála, 1238 után ebbe a kolostorba vonult vissza.

*

Életéről így ír Hevenesi Gábor a 17. század végén:

Gertrúd Henrik sziléziai fejedelem és Szent Hedvig leánya volt. Édesanyjának, Szent Hedvignek életét ismerve láthatjuk, hogy Gertrúd milyen jámborságban és életszentségben nevelkedett. Felnövekedvén kérte anyjától, hogy elhagyhassa a világot és egészen Istennek szentelhesse magát. Anyja a kérést szívesen hallotta, és bőkezű adománnyal kolostort alapított, hogy leánya hasonló szűzekkel együtt apáca lehessen. Az új kolostor lakói rövid idő alatt az erények és az életszentség nagy reménységeiként ragyogtak. A kolostor apátnőjének Gertrúdot választották, aki úgy kormányzott, hogy semmit nem írt elő addig, míg saját maga azt meg nem tette. Inkább a példájával, mint parancsokkal kormányzott. Édesanyját, Szent Hedviget, aki akkor már 30 éve tartózkodott a húsevéstől, amennyire tudta, utánozta, és nem testi, hanem aszketikus életének anyjaként tisztelte. Vallotta, hogy többel tartozik neki erkölcsös és jámbor életéért, mint azért, hogy a világra hozta. Anyja halála után Gertrúd a legnagyobb kincseként őrizte azt a fátylat, amelyet Hedvig Szent Erzsébettől kapott. Hogy mindkettőjük erényes életét kövesse, Gertrúd az alázatra, önmaga megvetésére a vezeklésre, a szűkölködők megsegítésére törekedett mindaddig, míg bevégezve a halandó élet pályáját, el nem távozott, hogy az égben mindkettőjüknek társnője legyen. Emlékezetét március 17-én üljük.

13. Szent Günter

*vsz. Käfenburg (Arnstadt mellett), 955 körül

†Prága közelében, 1045. október 9.

Életének első 50 esztendejéről csak annyit tudunk, hogy iskolás műveltséggel nem rendelkezett, s katona volt. 1006 februárjában vagy márciusában az elégtételként vállalt római zarándokútról visszatérőben belépett a niederaltaichi bencés kolostorba. Vagyonáról lemondott a göllingeni kolostor javára. Az eset nagy visszhangot váltott ki, s még Hersfeldi Lambert is megemlékezik róla évkönyveiben: „1006: Günter, nemes türingiai férfi, szerzetes lett Hersfeldben, de később Godehard apát tanácsára átment Altaichba”.

Günter a kolostorban nem találta meg nyugalomát, ezért 1008-ban kivonult remetének a bajor erdőkre. 1011-ben Rinchnach közelében telepedett meg, ahová 1012-ben más szerzetesek is jöttek és egy közösséget alkottak. Templomukat a passauai püspök 1019. augusztus 29-én áldotta meg. A szerzetesek különálló kis cellákban laktak, de imádságra és étkezésre összejöttek.

Günter missziós tevékenységet is folytatott Magyarországon és Csehországban, mert rokona volt Gizella magyar királynőnek. Valószínűleg a királynő szavára hívta meg Szent István király Güntert, hogy vegyen részt a magyarok térítésében. Először 1015-ben vagy 1016-ban jött Magyarországra, és kezdeményezésére alapította a király a bakonybéli remeteséget, ahol egy ideig Szent Gellért is élt.

Günter tanácsadóként állt II. Konrád mellett, amikor az Burgundiát akarta meghódítani. 1040-ben elhagyta Rinchnachot, s élete öt utolsó esztendejét teljes magányban töltötte. 90 éves korában, 1045. október 9-én halt meg. A Prága melletti brownowi kolostorban temették el. Hamarosan nyilvános tiszteletben részesítették, de hivatalos eljárást nem folytattak. Ereklýeit 1420-ban a husziták szétszórták.

*

Életéről így ír Heveneszi Gábor a 17. század végén:

Günter Türingiában, királyi családból született. Az összes történészek szerint Szent István hitvesének, Gizellának volt rokona atyai ágon. Ifjúkorát a királyi udvar elpuhult romlottságában töltötte. Ennek jóvátételére, búcsút mondva a hiúságoknak, visszavonult az emberektől, és szerzetes lett. Életét annyira megjobbította, hogy vezeklésének, virrasztásainak, megalázkodásának hamarosan szélteben-hosszában híre ment. Szentségének híre Magyarországra is eljutott, aminek Szent István nagyon megörült, s hogy példájával őt is az erények szeretetére gyűjtsa, magához hívatta. Günter azonban, attól tartván, hogy az udvar közelébe kerül, a második és harmadik hívást is elutasította. Végül mégis eljött. Amikor a királyi asztalhoz ültették, és sült madarat hoztak elé, imádságával a madarat életre keltette, és szárnyára bocsátotta, nehogy megszokott böjtje ellenére hús evésére kényszerítsék. Nem soká maradt a királyi udvarban, mert az udvar zsvájánál többre becsülte az aszkéták magányát. Szent István király, hogy mégis Magyarországon tudja tartani, egyik budai birtokán, melyet Bélnek neveztek, remeteséget alapított számára. Mivel Günter az udvar zajától itt sem érezte biztonságban magát, a nagyobb tökéletesség szeretetért magányos remeteségre törekedett, és 38 éven át Magyarország és Csehország erdőiben élt. Végül Brediszláv egy szarvasvadászaton fölfedezte, mivel egy menekülő szarvas Günternél talált menedéket. Günter a szent útravalóval megerősítve, az általa előre megmondott órában 1045. október 9-én, miután megáldotta a jelenlevőket, a remeteségből átment a Paradicsomba.

13. Boldog Ilona

*13. század eleje

†Veszprém, vsz. 1270. november 15.

Ilona a veszprémi domonkos kolostor priórája és hét éven át Árpádházi Szent Margit nevelője volt. Lelki életét komoly misztikus élmények határozták meg, élete végén megjelentek testén a stigmák. A kolostor kormányzásában jó gyakorlati érzékről tett tanúságot. Halála után tizenkét évvel holttestét a kolostortemplomban készített ékes síremlékbe helyezték át. Tisztelete kérdésében a Szentszék még nem nyilatkozott. Ünnepe a rendben november 6-án ülik.

*

Életéről így ír Heveneszi Gábor a 17. század végén:

Ilona magyar nemzetségből származott. Veszprémben a Szent Katalin tiszteletére 1222-ben emelt domonkos apácakolostorban tette le szerzetesi fogadalmát. IV. Béla király leányának, Boldog Margitnak volt mesternője az erényekben, és csodálatos életszentségben élt. Krisztus bizonyágot akart adni élete szentségéről, ezért míg Ilona az ő keserves kínszenvedéséről elmékedett, sebeinek stigmáit csodálatos módon kezeibe és jobb oldalába írta. Gyakran megtörtént, hogy imádság közben – hosszasan szokott imádkozni – teste a levegőbe emelkedett, mennyei muzsikát hallott, s annyi vigasztalás töltötte el, hogy teste ezt nem tudván befogadni, elveszítette érzékelését és erőit. A szenteket oly gyengéd szeretettel tisztelte, hogy eljöttek és társalogtak vele. Egy éjszaka a cellájában elragadtatásban imádkozott, és a keresztről Krisztus leszállt hozzá az érc corpusban, s nővértársai semmi erővel nem tudták kibontani Ilona öleléséből mindaddig, míg a következő nap dél körül magához nem tért és vissza nem tette ő maga a helyére. Az Úr szentséges Testének és Vérének misztériuma iránt igen nagy áhítattal viseltetett. Ha olykor a gyóntatójától nem kapott engedélyt a szentáldozásra, vágya úgy fellobogott, hogy maga Krisztus látható alakban nyújtotta neki az Eucharisziát. Megkapta a prófétálás lelkét, s a gyógyítás adományának birtokosaként érintéssel futamította meg a betegségeket; elszáradt virágok érintésére újra kivirultak, de nehogy a többiek fölfigyeljenek rá, mindjárt széjjeltépte őket. Mikor haldoklott, Krisztus jött elébe a szentek nagy csapatával, és 1270. november 9-én elszólította a boldog halhatatlanságba, majd halála után sok csodával dicsőítette meg.

13. Boldog János

*Wildeshausen, 1180 körül

†Strassburg, 1252. november 4.

János, akit a kortársai Johannes Teutonicusnak neveztek, egyházi pályára készült, s különösen az egyházjog érdekelte. Bolognában az alapító Szent Domonkos kezéből öltötte magára a rendi ruhát 1220-ban. 1225–27-ben a keresztes háború prédikátora, 1230-ban a pápai legátus, Odo del Carcere Tullianus bíboros tanácsadója és kísérője volt. 1231-ben megválasztották a magyar domonkos provincia vezetőjévé, majd diakóvári püspök lett. Mint boszniai püspök (1233–37) megtérítette Minoslav bánt. 1237-ban pápai legátusként a bolgár fejedelemhez küldték. 1238–40-ig Lombardia provinciálisa volt, majd az 1241. évi párizsi általános káptalanon rendfőnökké választották. A testvérek „püspök magiszter testvérnek” hívták. Öt nyelven tudott prédikálni. Nagy tekintélye volt a pápai udvarban is. IX. Gergely annyira kedvelte, hogy egyik kérésére minden további nélkül így válaszolt: „Azonnal bullába foglalom”. Rendi káptalant tartott Párizsban, Bolognában, Kölnben (1245), Montpellier-ben (1246), Treviriben (1247), Londonban (1250) és Metzben (1251). A következő káptalant Budára hirdette meg, de azt már utóda vezette. Kormányzási ideje alatt a vezetést megosztotta. Párizs kezéből kivette a felsőoktatás egyeduralmát, és Montpellier-ben, Bolognában, Kölnben és Oxfordban a párizsihoz hasonló teológiai fakultást (studium generalét) szervezett. Szorgalmazta a domonkos rítus egységesítését. 1245-ben IV. Incénél elérte, hogy a domonkos testvérek csak a generális magiszter engedélyével fogadhassanak el egyházi méltóságot. Halála, amely Strassburgban 1252. november 3-ról 4-re virradó éjszaka érte, a domonkos rend első, arany korszakának végét jelenti. Gyönyörű sírját a protestánsok elpusztították.

*

Hevenes Gábor a 17. század végén így ír róla:

János az osnabrücker egyházmegyében lévő Wildesheim városából való. Ifjúkorában kiváló tehetsége miatt filozófiát, polgári és kánonjogot tanult, s doktor lett. II. Frigyes római császár szeretetét és jóakarátát élvezte, s a pápa előtt is igen nagy tekintélye volt, annyira, hogy penitenciáriusa lett. A fejedelmi kegyenél azonban Isten kedvét többre becsülte, amikor magára öltötte a domonkos rend ruháját, melyet Isten Anyja mutatott neki. Ezután csak Istennek akart szolgálni. Másokkal is meg akarta ismertetni Istent, ezért fölgyulladt benne a vágy, hogy a magyaroknak hirdesse az evangéliumot. Ezt oly buzgósággal és hozzáértéssel tette, hogy a domonkos rend magyar tartományának provinciálisa lett. A tartományt szeretettel, szelíden és éberén kormányozta, s főként példájának erejével lelkesített a keresztény hit terjesztésére. Mikor a híre elért Rómába, IX. Gergely pápa parancsára – jóllehet János tiltakozott ellene – boszniai püspökké tették. Püspökként oly nagy szeretettel volt a szegények iránt, hogy kedves barátja, Cantipratanus tanúsága szerint évi 8000 ezüst márka jövedelméből csak a legszükségesebb részt tartotta meg magának, a többi mind a szegényekre költötte. Elfáradván a lelkipásztori gondokban, sokszor kérte, engedjék visszatérni a szerzet nyugalomába. Mikor végre erre engedélyt kapott, tevékenységet cserélt, és nem pihent meg továbbra sem. Mikor ugyanis a püspökségről való távozásában nyilvánvalóvá vált életszentsége, közkívánatra a domonkos rend generálisává választották. 1241-től mint negyedik generális 12 éven át kormányozta a rendet. 1253. november 4-én Augsburgban hívta el Isten az örök nyugalomba. Életében és halálában sok csodával tündökölt.

13. Szent Kálmán

†Stockerau, 1012.

Kálmán Skóciai Szent Margit fia volt. Szentföldi zarándokútja közben Stockerauban, Bécs mellett elfogták, s mivel összetévesztették egy kémmeleggel, megkínózták és megölték. A kreuzensteini kastélyban Bécs mellett ma is őrzik a fát, melyre a hagyomány szerint fölakasztották. Ezt a fát különösen tisztelte VI. Károly és leánya, Mária Terézia. Kálmán teste a melki kolostorban nyugszik, abban a sírban, melyet II. Henrik gróf építtetett.

Tisztelete már 1014. október 13-án elkezdődött, és gyorsan elterjedt Ausztriában, Tirolban, Bajorországban és Magyarországon. Főleg a hegyek között emeltek sok kápolnát tiszteletére. Szent Fridolinnal és Lénárddal együtt a beteg lovak és ökrök védőszentjének tekintették. Október 13-a az említett országok breviáriumaiban és misekönyveiben ünnepnek számított, s a nép szokása volt, hogy állatait Kálmán temploma közelébe hajtotta, hogy részesedjenek áldásában. 1713-ban, mikor járvány pusztított egész Ausztriában, Melk városa Szent Kálmán segítségül hívása után érintetlen maradt.

*

Hevenes Gábor a 17. század végén így ír róla:

A harmadik virág, aki a skót királyi családból (Margit és Dávid után) a magyar szentek kertjét ékesíti, Kálmán. Korábban Edeltredusnak hívták, és Szent Dávidhoz hasonlóan a magyar származású Margit skót királynő fia volt. Atyjának, Malcolmnak halála után az országban zavargások támadtak, Kálmánt elűzték, s különböző országokban kellett bujdosnia. Bujdosása közben a szerencsétlenséget lelke javára, a szükségét erényre akarván fordítani, a számkivetést zarándoklattá változtatta, és Jeruzsálembe ment, hogy a szenvedő Krisztus misztériumaival találkozassék. A Szentföldön a lelke igen nagy vigasztalást talált. Hazatérőben, amikor útja Felső-Pannónián vitt keresztül, Stockerauban gonosz emberek kezébe került. Mivel nem ismerték a nyelvét, kémnek gondolták, s miután kegyetlenül megkínózták, fölakasztották egy fára. Isten azonban a halála után csodákkal akarta megvédeni ártatlanságát és szentségét: teste ugyanis, mely már hat napja függött a fán, nemcsak romlani nem kezdett, hanem mikor megsebeztek, friss vér folyt belőle. Sőt a fa, melyen a drága teher függött, új lombot hajtott. Mindezek hallatára Henrik, Ausztria grófja levétette testét a fáról, és ott tisztességgel eltemettette. Hosszú idő után is változatlanul romlatlan maradt, s később a melki bencés kolostorban nyilvános tiszteletre helyezték el. Néhány év múlva, amikor Magyarországon Péter király uralkodott, valószínűleg a rokonság jogcímén Magyarországra vitték, s nagy tisztelettel őrizték, míg a szerzetesek kérésére vissza nem került a melki kolostorba.

13. Boldog Kazotics Ágoston

*Trau (Dalmácia), 1260 körül

†Lucera (Nápoly mellett), 1323. augusztus 3.

Ágoston horvát nemzetiségű volt, édesanyját Radoslavának hívták. Párizsban tanult, s nagyon fiatalon belépett a domonkos rendbe. A szintén domonkos XI. Benedek pápa (1303–1304), aki jól ismerte őt, 1303-ban kinevezte zágrábi püspöknek. Húszéves püspöksége alatt nagyon tevékeny volt: ismételten végiglátogatta egyházmegyéjét, gondoskodott hívei erkölcsi és anyagi jólétéről, restaurálta a zágrábi székesegyházat, három egyházmegyei zsinatot tartott és részt vett 1311–12-ben a viennai zsinaton.

1318-ban műveltsége és ékesszólása miatt a magyar püspökök diplomáciai küldetéssel Avignonba küldték XXII. János pápához, hogy panaszt tegyenek az ifjú király, Anjou Károly Róbert udvarában élő nemesek visszaélései miatt. Miközben Avignonban tartózkodott, Károly Róbert megneheztelt rá és megakadályozta visszatérését. Ezért 1322-ben a pápa áthelyezte a nápolyi királyságban lévő lucerai püspökségre, ahol a következő év augusztus 3-án meghalt. Először a lucerai Szent Domonkos-templomban temették el, majd átvitték a katedrálisba, ahol jelenleg is egy 1937-ben készült ezüst urnában őrzik ereklyéit.

A nép hamar tisztelni kezdte a csodák miatt, mert sírja körül betegek, némák és ördögtől megszállottak gyógyultak meg. Tiszteletét XI. Kelemen 1702-ben jóváhagyta. Az utóbbi időben ügyét ismét vizsgálat alá vették, s várható a szentté avatása.

*

Hevenesi Gábor a 17. század végén így ír róla:

Kazotics Ágostonról Ferrarius, más szerzőkhöz hasonlóan, a magyarországi domonkosok aktái nyomán állítja, hogy magyar származású volt. Ifjúkorában lépett be Szent Domonkos rendjébe, s a vezeklésben és az erények gyakorlásában annyira kivált a többiek közül, hogy mind műveltségben, mind életszentségben kora legkiválóbb férfiai közé számlálták. Először Itáliába, azután Párizsba küldték magasabb tanulmányok végzésére, s tehetségével és szorgalmával leginkább a filozófia és a teológia kérdéseiben művelődött ki. Visszatérve filozófiát és teológiát tanított, s hirdette az ígét Isten népének. Néhány év múlva, miután nagy hasznára volt hallgatóinak, XI. Benedek a zágrábi egyház püspökévé tette. Egyházmegyéjét nagy életszentséggel és éberséggel kormányozta, s az egész ország békéjéért és gyarapodásáért fáradozott szüntelen, míg 17 esztendő múlva, hogy kitérjen az emberi megbecsülés elől, visszatért Itáliába. XXII. János pápa áthelyezte az apuliai Lucera püspökségre. Még 13 évig kormányozott nagy tudománnyal, irgalmassággal, jámborsággal, s minden egyéb erénnyel. Erdemekkel és évekkal telve 1332. augusztus 3-án elköltözött az égbe, hogy átvegye fáradozásai jutalmát. Az Egyház engedélyezte, hogy mint szentről, officiummal emlékezzünk meg róla.

*

**Engedd, kérünk, jóságos Istenünk,
 hogy Boldog Ágoston püspököd intelmeit és példáját követve
 szüntelenül elmélkedjünk az üdvösség misztériumairól,
 és Egyházad szolgálatára ügyelve
 eljuthassunk az örök élet örömére!**

13. Tiszteletreméltó Kelemen Didák

*Baksafalva (ma: Kézdivásárhely), 1683.

†Miskolc, 1744. április 21.

A Felső-Tiszavidék apostola, P. Kelemen Didák az erdélyi Baksafalván született, egyszerű falusi családban. A keresztségben a Sámuel nevet kapta. Tizenhárom éves volt, amikor a minoriták gimnáziumot nyitottak szülőfaluja közelében, Kézdivásárhely külvárosában, Kántán. Szülei ide írták be Sámuel, aki első nagy példaképeit az iskola tanáraiban találta meg. Gimnáziumi tanulmányai végeztével fölvételét kérte a rendbe, ahol mint szerzetes a Didák nevet kapta.

A magyarországi minoriták eperjesi főiskoláján új látóhatár nyílt meg a tanulni vágyó székely fiú előtt. A tanárok (köztük többen a lengyel, olasz vagy német provinciából) a bécsi, krakkói egyetemeken, illetve a római Szent Bonaventura kollégiumban nyerték képzésüket. Didák testvér a bölcséleti és hittudományi tanulmányok után megszerezte a Magister S. Theologiae oklevelet. Közben 1704-ben, 21 éves korában letette a szerzetesi fogadalmakat, s 1708-ban pappá szentelték.

Mint új pap, továbbra is Eperjesen maradt, és a növendékek felügyelője lett. Úgy indult, hogy tudományos munkában, tanári katedrán fogja kamatoztatni képességeit, előljárói azonban 1710-ben házfőnöknek küldték Nagybányára. Mindössze 27 éves ekkor; el sem érte a szabályok által meghatározott életkort, de előljárói nagyon bíztak benne.

A nagybányai rendház ez idő tájt siralmas helyzetben volt. A város 1708 óta hol a kuruc, hol a német csapatok megszállása alatt állt. Mindegyik a maga módján zsarolta, sanyargatta a megfélemlített lakosságot. A kolostor sem volt kivétel: tetőzete már az első ostrom idején leégett, földjének termését az ellenség letarolta, s mivel a város kapuin kimerészkedni egyenlő volt a halállal, senki sem gondolt a földek megmunkálására. A kurucokat egy-két szerzetes német neve bősztette: Zurbrucken Domonkos házfőnököt előbb bebörtönözték, majd télvíz idején egy szál ruhában kiűzték az országból. Utódát Netterstein Apollinár, úgy megverték, hogy belehalt sebeibe. Ilyen előzmények után kezdte meg munkáját az új házfőnök.

Az előzményeket már ismerte, ezek híre eljutott Eperjesre is, de amit a helyszínen talált, az maga volt a teljes pusztulás. Benn a városban a háborúk kísérője, éhínség és pestisjárvány; a rend pénztára teljesen üres, a magtárban egyetlen búzaszem sincs. A templomban és a rendházban katonák tanyáznak, a rendtagok a városban szétszórta jólelkű családoknál keresnek menedéket.

Az első kísértés (nem volna-e jobb visszafordulni?) legyőzése után P. Didák egy életre eljegyezte magát az apostoli munkával.

Azoknál kezdte új küldetését, akiktől mindenki menekült: a pestises betegeknel. Fölkereste őket, s a ragállyal mitsem törődve odaállt a haldoklók mellé, szelíd kézzel letörölte homlokukról a hideg verítéket, hús itallal csillapította láztól kiszáradt ajkukat, vigasztalta a szenvedőket, előkészítette a nagy útra a távozókat, és kikísérte a temetőbe az elköltözötteket. Gondja volt az élőkre is, az éhségtől lázas szemű, rongyokban didergő szegényekre. Sorra járta a tehetősebbek házeit, mindenütt kért, könyörgött, koldult, és mindent szétszórt a rászorulók között. Azoknak akkor is jutott, amikor ő több napon át éhezett.

Közben nem tévesztette szem elől feladatát, amiért ideküldték: a rendház megújítását. Szétszórt társait látogatta, összetartotta. Katonákat kérelt, hivatalos személyeknél házalt, a fővezért, a nagy hatalmú Károlyi Sándort is megkereste, míg végre 1711 októberében visszakapta a rendházat, és társaival együtt újra megkezdte a szerzetesi életet.

A rettenetes lelki ínség azonban, amely a háborút követő lelki eldurvulásban mindinkább érezhetővé vált, nem hagyta nyugodni. Alighogy letelt hároméves házfőnöki megbízatása, engedélyt kért a szatmári falvakban szétszórta élő katolikusok fölkeresésére. A protestáns lakosság ellenségesen fogadta, és kövekkel, kerítés-karókkal kergette ki a faluból. Didák testvér leült az útszéli patak partján, kimosta és friss fűvel bekötözte vérző sebeit, aztán visszatért oda, ahonnan elűzték. Azokat kereste, akiket még Nagybányáról ismert: a szegények és betegek ajtaján zörgetett. Amikor híre ment, hogy utolsó darab kenyérét is a legnagyobb szeretettel adta oda az éhezőknek, hogy gondosan ápolta a ragályos betegeket, akiket házuk népe is messze elkerült: előbb csak halkán, aztán hangosan is „szent ember”-ként kezdték emlegetni. Jósága megfogta azokat is, akiket prédikációival nem tudott megfogni.

Az Alsó-Szamos vidéke után a Nyírség felé vette útját. A vidék központjában, Nyírbátorban, valaha temploma és kolostora volt a rendnek, de a háborúk és vallási villongások folyamán kirabolták, fölégették ezeket. Károlyi gróftól, az új gazdától elkérte a romos templomot, és itt alakította ki tevékenységének központját. Közben az 1717-es tartományi nagygyűlésen őt, az alig 34 éves fiatal rendtagot választották meg tartományfőnöknek.

A nyíri protestánsok háromszor gyűjtötták rá az újra meg újra fölépített egyszerű faházat, Didák testvér azonban negyedszer is fölépítette, de most már iskolát és nevelőintézetet is emelt mellé. Saját fiaikra csak nem gyűjtják rá a házat – gondolta, és számítása bevált. A gyűjtogatás abbamaradt, s a szülők, akiknek nem tellett arra, hogy a debreceni vagy a pataki kollégiumokban neveltessék fiaikat, beadták őket a minoriták iskolájába. A gyermekek a legjobb közvetítőknél bizonyultak: a viszályok és ellenkezések csillapodni kezdtek.

Az új alapítás gondozása közben sem szűnt meg a közeli és távoli vidékek lelki javán munkálkodni. Bejárta egész Szabolcs megyét, Szatmár, Szilágy és Bihar határos részeit, templomokat emelt Fehérgyarmaton, Csengerben, Érkeserűn és Tarcsán, elérte, hogy Nagykároly és Nyírbakta régi katolikus templomai visszakerüljenek a hívek tulajdonába, helyrehozatta az omladozó besztercei templomot, s végül megtelepítette a minoritákat Kolozsvárott, Erdély fővárosában és Szegeden a Felsővárosban.

1725-ben Koháry István országbíró meghívására Pozsonyba indult. Útja a Sajó völgyében vezetett. Megrendülve észlelte e vidéken a hit romlását: messze tájon se templom, se pap. A központban, Miskolcon alig húsz család ragaszkodott ősei hitéhez, de ezek is számkivetettjei voltak a városnak, mert katolikus ember nemcsak a tanácsba nem kerülhetett be, hanem még iparos sem lehetett, mivel nem volt olyan céh, amely tagjai közé fogadta volna őket. Didák atya útját megszakítva, ott nyomban beadványt intézett Borsod vármegye rendjeihez, hogy a minorita rend kolostort nyithasson Miskolcon. Kérte, adják át neki e célra a Tetemvár aljában lévő, romokban álló ősi Mária-templomot a hozzá tartozó területtel együtt, melyen akkor épp vásári bódék álltak. Hároméves huzavona után – nem kis mértékben Didák atya prédikációjának hatására, melyet 1728 őszén Pozsonyban, a ferencesek templomában tartott az országgyűlés tagjainak – a rend 1729 tavaszán megkapta a királyi rendeletet, mely teljesítette kérésüket.

Az építkezés megindultával Didák atya megbetegedett, de továbbra is irányítója maradt a munkálatoknak. Amikor aztán hosszú hónapok után elhagyhatta a betegágyat, nyomban visszatért missziós útjaira: most a Tisza menti községeket járta végig. Prédikált, magyarázta a katekizmust, gyónatott, misézett és áldoztatott olyan helységekből, ahol az első török foglalások óta, immár 200 éven át nem láttak katolikus papot. Mindenütt a legszegényebbeket és a betegeket kereste föl először.

Amikor több éves misszió után visszatért Miskolcra, 1739-ben ismét pestisjárvány tört ki az országban. Az egri püspök meghívta Kelemen Didákot, hogy tartson a népnek könyörgő ájtatosságot a vész elmúltáig. A miskolciak azonban, akik számára már „szent ember” volt,

nem akarták elengedni. Didák atya, aki már két járványt élt át, s látta a nyomukban járó rettenetes anyagi és erkölcsi romlást, egy egész éjszakán át arcra borulva imádkozott az oltár előtt, hogy megtudja Isten akaratát. Reggel azt mondta a népnek: „Testvérek, Püspök Atyánk szava szólít, mennem kell. De Egerben sem lesz maradandó szállásom. Ott sem, itt sem lesz rám szükség e két évben. Sem Miskolcra, sem Egerbe nem fog betörni a vész...” Aztán elindult Egerbe, ahol a püspök áldását kérte, hogy nekivághasson annak az útnak, amely az Alföld járvány sújtotta falvaiba vezetett. Két éven keresztül lelki és testi orvos volt egyaránt, egyik kezével az Úr Testét nyújtotta a betegeknek, a másikkal a koldusok koldusaként gyűjtögetett számukra. Ez volt az utolsó missziós útja. Testi erejét megtörte a három évtizedes állandó munka, a rengeteg virrasztás, nélkülözés, gyaloglás, s a testi kényelem állandó hiánya.

Az 1744-es esztendő első hónapjait már betegágyban töltötte. Szellemi frissességét mindvégig megőrizte, környezetének az utolsó pillanatig tanácsadója, vigasztalója, lelki irányítója maradt. Április 21-én még utoljára fölkel, hogy elnököljön a miskolci rendházba összehívott tartományi nagygyűlésen a rend generális főnökének megbízására. A háromnapos gyűlést nagy körültekintéssel, okos tapintattal vezette és zárta be, de ez volt életerejének utolsó fellobbanása. Négy nap múlva, április 28-án hagyta el a földi létet, hogy átvegye az Úr kezéből hűséges fáradozásainak bő jutalmát. Élete szakadatlan munka volt Isten dicsőségére és a lelkek üdvösségére. Egy egész ország népe hallgatott rá és követte. Azon kívül, amit élőszóval három és fél évtizeden át annyi hallgatójának lelkébe írt, 13 kötetnyi beszéde, elmélkedése, imádsága maradt ránk mint egész hitének, tiszta lelkületének Isten előtti föltétlen hódolatának és felebaráti szeretetének tükre. Nyelvezetén érezni lehet székely származását. Tudatosan kerülte a korában oly divatos latin kifejezéseket, sőt a közhasználatú idegen szavakat is megpróbálta megfelelő magyarral helyettesíteni. Vitázó írásaiban nyoma sincs az előző korok sajátos támadó hangjának, bántó gúnyolódásának. Egyetlen céljuk: rámutatni, hogy megismerjék, megismervén pedig megszeressék és kövessék az igazságot. Az ellentábor híveit nem tekintette ellenségeinek: „ellenkező atyafiak”-nak nevezte, és a szelíd szeretet szavával hívogatta őket.

Életrajzát lelki gyermeke és nagy pártfogója, Károlyi Klára írta meg. Ahol élt és dolgozott, az öregek ma is áhítattal emlegetik a „szent ember”-t. Ez indította a miskolci minoritákat és a templomukhoz tartozó harmadrendieket arra, hogy a század elején fölújítsák a boldoggáavatási eljárást, amit a 19. század eszmeirányzatai elfojtottak. 1939 nyarán Adalberto Topolinski, a rendi szenttéavatási ügyek általános római kérelmezője el is ment Miskolcra, hogy a helyszíni szemlét megejtse és az iratokat összegyűjtse. Feladatával végezvén továbbutazott Lengyelországba, ahová a krakkói bíboros érsek hívta meg Nagy Lajos királyunk leánya, Hedvig királynő hasonló ügyének kivizsgálására. Amikor azonban a németek ősszel megkezdték Lengyelország elfoglalását, Topolinski egy német gyűjtőtáborba került, és ott a magával vitt iratokkal együtt nyoma veszett. Didák atya boldoggá avatása ennek ellenére folyamatban van.

*

**Szentháromság egy Isten,
magasztald föl nevedet hú Szolgád,
Kelemen Didák boldoggá avatásával,
melyért alázatosan könyörgünk.
Égi közbenjárására áldd meg mindennapi ügyeinket,
és add kegyelmedet,
hogy az élő hit és áldozatos felebaráti szeretet gyakorlásában
példáját követve az örök boldogságot elnyerhessük!**

**A mi Urunk Jézus Krisztus által. Amen.
(Ima a boldoggá avatásért)**

13. Szent Kvirin

†Savaria, 309. június 4.

Kvirin (latinul: Ouirinus) Siscia (a későbbi Eszék) püspöke volt. Szenvedéstörténete, melyet nem sokkal halála után írtak, elbeszéli, hogy a Diocletianus-féle üldözésben fogták el. Próbált ugyan menekülni, de Maximus prefektus letartóztatta. Határozottan szembeszegült a parancsnak, hogy áldozzon a birodalom isteneinek, ezért megvesszőzték és bebörtönözték. A börtönben megtérítette az őrt, Marcellust. Három nappal később Alsó-Pannónia kormányzója elé állították, aki Savariába (ma: Szombathely) vitette, s mivel nem tudta rávenni a hittagadásra, követ kötöttek a nyakára és a folyóba (a Perintbe) dobták. A keresztények kiemelték és magukhoz vették szent testét, és a Scarabatensis nevű kapu közelében temették el.

A 4. század végén Kvirin ereklyéit Rómába vitték, és a Via Appián a Szent Sebestyén-bazilika mögött helyezték el. A 6–7. századi itineráriumok (zarándok-kalauzok) szerint a zarándokok külön fölkeresték. Későbbi hagyomány szerint az ereklyékből a római S. Maria in Trastevere-bazilikába, Milánóba és Aquileiába is vittek.

13. Boldog Magyar Antal ferences

*Magyarország, 14. század első fele

†Foligno, 1398. május 13.

A magyar származású Antal elhagyta családját, vagyonát és hazáját, hogy zarándokként éljen. Az 1350-es szentévben Rómába ment, ahol belépett a ferences harmadrendbe. Később Assisibe zarándokolt, hogy Szent Ferencet a sírjánál tisztelje, és elnyerje a Porciunkula búcsúját. Rómába visszatérőben átutazott Folignón, ahol 1371-ben súlyosan megbetegedett. Befogadták a Szentlélek kórházba, és nagy szeretettel ápolták. Mivel betegsége ideje alatt fogadalmat tett erre, fölgyógyulása után ugyanabban a kórházban az elhagyottak és betegek ápolója lett. Vezeklésével és nagy szeretetével példaképe lett mindenkinek. Itt halt meg 1398. május 13-án, s a kórház templomának egyik kápolnájában temették el.

1608-ban ereklyéit egy urnában a főoltáron helyezték el. A ferences martirológiumban halála napján emlékeznek meg róla.

*

Hevenes Gábor a 17. század végén így ír róla:

A magyar szülőktől született Antal számára a szentévi búcsú elnyeréséért vállalt római zarándoklat jelentette a szent élet kezdetét. Több évig maradt Rómában, hogy az apostolok és a szentek ereklyéit tisztelje, s közben fölgyulladt benne a tökéletesebb élet utáni vágy. Ezért belépett Szent Ferenc harmadik rendjébe, majd Assisibe ment, hogy láthassa szent törvényhozójának, Assisi Szent Ferencnek sírját. Miután befejezte ájtatosságait a sírnál, visszatérőben Folignón átutazva megbetegedett. Befogadták a Szentlélek kórházba, s ott olyan szeretettel bántak vele, hogy csodálatában fogadalmat tett: ha Isten időt enged még neki és meggyógyul, ő maga is a beteg zarándokok ápolására szenteli életét. Istennek tetszett a fogadalom, ezért Antal meggyógyult, és teljesítette ígéretét. Ezután már nem magának, hanem Istenért másoknak akart élni, éjjelét és nappalát teljesen a betegek ápolásának szentelte. A betegekhez senki sem volt nála jóságosabb, ápolásukban gondosabb. Mint anya a fiait, kedvesen bátorította, vigasztalta és segítette őket, mígnem ő maga is ismét súlyos betegségbe esett, hogy Isten ezáltal tegye tökéletessé erényeit. Antal a betegségét nemcsak állhatatosan, hanem vidám türelemmel viselte, és soha nem panaszkodott. Végül sok esztendő után, érdemekben gazdagon, 1398. május 13-án elnyerte fáradalmainak és fájdalmainak jutalmaként a jámbor halált. Testét annak a kórháznak a kápolnájában temették el, ahol szolgált, s a nép szüntelenül zarándokolt hozzá. Tisztelete nagyon megnövekedett 1608-ban, amikor fölnyitották a sírját, s az egykor betegségtől roncsolt testet sértetlenül, épségben találták. Nemesebb koporsóba helyezték, és a templom főoltárára tették, hogy mindenki tisztelhesse. Isten pedig szolgálja, Antal közbenjárására sok csodával válaszolt.

13. Boldog Magyar Antal kármelita

*Liguria, ?

†1462. (?)

Életéről keveset tudunk. Liguriában született, kármelita szerzetes lett, majd a törökök közé ment, hogy hirdesse az evangéliumot. Egyesek szerint a városból, ahol prédikált, a törökök kivitték a kapu elé, megkövezték, s hogy a keresztények ne tisztelhessék a testét, máglyára vetették. A lángok azonban sértetlenül hagyták. Mások szerint mielőtt megkövezték volna, megostorozták. Egy harmadik elbeszélés szerint el akarták égetni, s mivel a tűz nem ártott neki, lefejezték. Általában 1462-t tartják halála évének. Szerepel a kármelita szentek névsorában, s tiszteletének Lyonban és Aachenban vannak emlékei. A rendben szeptember 4-én emlékeznek meg róla.

13. Boldog Magyar István és Szász Konrád vértanúk

†1288 körül

Ferences szerzetesek voltak a 13. század második felében. Misszionáriusnak küldték őket a Fekete-tenger keleti partjára, ahol a nép a 4–6. században megkeresztelkedett ugyan, de egy részük később visszasüllyedt a pogányságba. A területet erősen befolyásolták a muzulmánok is. Istvánt és Konrádot prédikáció közben ölték meg. Haláluk pontos dátumát nem ismerjük. A rendben április 5-én ünneplik őket.

13. Boldog Magyar István vértanú

†1334. április 22.

A ferences krónika szerint István Nagyváradon született, s ferences lett. Fogságba esett, és egy Szentjános nevű helységben raboskodott. Szökése után Saray városban (vsz. a Volga menti Szelitrenojéről van szó) talált menedéket. Itt megtagadta hitét és mohamedán lett. Hamarosan azonban rádöbbsent vétkére és megbánta: megtagadta mohamedán voltát, amiért máglyára ítélték. Mivel a tűz kétszer is csodálatosan kialudt, karddal és lándzsával ölték meg 1334. április 22-én. Vértanúsága helyén csodálatos gyógyulások történtek.

13. Magyar Szent Pál

†1242. február 10.

Pál Magyarországon született. Gyermekkorában erkölcsös életre nevelték, és hogy a műveltségben és tudományban előbbre jusson, Itáliába küldték. Bolognában olyan eredménnyel tanult, hogy mindkét jog doktora lett, s a kánonjog professzorává tették. Több éven át tanított. Amikor Szent Domonkos a prédikációival a városban sokakat magához vonzott, Pál a példájukat követve 1221-ben föl vételét kérte a rendbe. Szent Domonkos vezetésével oly gyorsan haladt a szerzetesi életben, hogy még abban az évben Boldog Szádok és három társa kíséretében a domonkos rendet áthozták Magyarországra. Pál buzgóságtól égve, kiváló műveltséggel és ékesszólással jött Magyarországra mint a domonkos rend első magyar apostola és Isten igéjének választott harcosa. Lauria vagy Jauria (azaz Győr) városában oly lelkesedéssel beszélt, hogy a városnak három előkelő és művelt ifja kérte föl vételét a rendbe. Győrött és Veszprémben konventot állított föl. A kunok közé ment, hogy a hitet hirdesse nekik. Először elűzték, másodszer azonban megnyílt előtte a kapu, s annyira a lelkükhöz férközött, hogy két vezérüket, Brutust és Bibrechet ezer más emberrel együtt megkeresztelte. Bibrechnek maga András magyar király volt a keresztapja. Közel 20 esztendő telt el (mialatt Pál a kunokat és a magyarokat Isten törvényére tanította), amikor a tatárok betörték az országba. Pusztították a népet és Isten szolgáit. Pál 90 társával egy templomba menekült, ahol a barbárok valamennyiüket megölték. Pált lándzsával döfték át, és szétzúzták a fejét. A kunok első apostola így nyerte el 1242. február 10-én a vértanúság, az egyháztanító és a szüzesség hármasságát.

13. Marchiai Szent Jakab

*Monteprandone, 1394. szeptember

†Nápoly, 1476. november 28.

Gangali Antonio és Antonia asszony gyermeke volt. A keresztségben a Domonkos nevet kapta. Hat vagy hét éves korában egy nyáj őrzését bízták rá. Egy titokzatos farkas napjában többször is szétkergette a nyáját, anélkül, hogy ártott volna a bárányoknak. A kis Domonkos szabadulni akart a pásztorságtól, de nem hittek neki. Mindenki fantáziaképek tartotta a farkast, Domonkos ezért megszökött és a szomszédos Offidában egy rokon papnál keresett menedéket. A pap befogadta és tanítani kezdte. Családja később beleegyezett tanulásába és Ascoliba küldték, ahol abban az időben a ferences és domonkos kolostor mellett iskola működött.

1404 körül Domonkos Perugiaába ment, ahol jogi és orvosi tanulmányokat végzett. 1414 körül egy perugai nemes maga mellé vette jegyzőnek. Így több hónapig Firenzében és Bibbiénában tartózkodott, ahol megismerkedett a ferencesekkel. Elhatározta, hogy szerzetes lesz; 1415 nagypéntekén született meg benne a döntő elhatározás. Belépett a marchiai S. Maria degli Angeli ferences kolostorba, 1416. augusztus 1-én tett fogadalmat, s a rendben a Jakab nevet kapta. A novíciátus után Firenzébe küldték tanulni, ahol hét évvel később pappá szentelték. 1422-től élete végéig legfontosabb feladata a prédikálás volt. Az első években Toszkána, Umbria és Marchia tartományban tevékenykedett. Később bejárta Kelet- és Közép-Európát. Kisebb-nagyobb megszakításokkal 12 évet töltött külföldön. V. Miklós, III. Callistus és IV. Jenő pápa megbízásából háromszor járt Magyarországon. 1458-tól csak Itáliában tevékenykedett. A pápa föl kínálta neki a milánói érsekséget, de nem fogadta el. Nápolyban halt meg 1476. november 28-án. Maradványait a nápolyi Santa Maria la Nova templomában őrzik. Bár a nép már életében is szentnek tartotta, a hivatalos szentté avatása csak 250 évvel később történt meg. 1624-ben boldoggá, 1726-ban pedig szentté avatták.

*

**Istenünk,
aki Szent Jakabot kiváló igehirdetővé titted,
hogy általa a jók üdvözljenek,
a bűnösök pedig visszataláljanak az erény útjára,
kérünk, add meg az ő közbenjárására,
hogy mi is megtisztuljunk minden bűntől,
és eljuthassunk az örök életre!**

13. Boldog Özséb

*Esztergom, 1200 körül

†Pilisszentkereszt, 1270. január 20.

Nevéhez fűződik a magyar eredetű szerzetesrend, a pálosok alapítása és megszervezése, amely mind vallási, mind művelődésügyi téren igen jelentős szerepet játszott nemcsak hazánk, hanem a szomszédos népek kultúrájának történetében is.

Az egykori esztergomi kanonok lelkét és szándékát – mint minden szentét – a szenvedések érlelték meg. A tatárjárás idején a válságból kivezető utat az egyéni példaadásban, az engesztelésben, a szeretetben és Krisztus keresztségének különös tiszteletében jelölte meg.

Esztergomban, Magyarország akkori fővárosában született 1200 körül. Szülei gondos nevelésben részesítették, s az 1028-ban Szent István által alapított káptalani iskolába járatták. Életrajzírója szerény, hallgató, komoly fiúnak jellemzi. Hosszú imák, sok böjt, elmélkedések érlelték hivatását. Szembetűnő vonása volt a magány szeretete, akkor érezte jól magát, ha félrevonulva elmerülhetett tanulmányaiban. Pap lett. „Minden nap mély áhítattal mutatta be a szentmisét, ami akkor ritka és szokatlan dolog volt.” Gyöngyösi Gergely írja róla: Olyan filozófiát tanított, amely nem az emberek, hanem Isten tetszését vívta ki. Az esztergomi főkáptalan tagjai közé iktatta. A papi zsolozsmát, a szentmise bemutatását annyi áhítattal végezte, hogy mély benyomást tett mindenkire, aki csak látta.

Jövedelmét a szegényeknek osztotta szét, olvasásnak, tanulásnak, írásnak szentelte magát. Följegyezték róla, hogy „egyetlen percet sem hagyott kihasználatlanul”: könyveket írt. Sajnos, a tatárjárás vagy későbbi századok pusztításai ezeknek még a címét is elsodorták. Csak sejtjük, hogy egyházi munkákat írhatott, így pl. az akkor fölkapott Gratianus Dekrétumainak magyarozatát, „mivel a kánonjog tudományában kiválóan jártos volt”. Vágyódott a pilisi erdők vadonába, de tervének keresztülvitelét az országra zúduló tatár betörés késleltette. Akkoriban sok remete élt Esztergom környékén, a pilisi hegyekben. Amikor bent jártak a városban, hogy készítményeiket eladják, és azok árából szükségleteikről gondoskodjanak, rendszerint Özséb vendégszerető házáat is fölkeresték. A velük való beszélgetés Isten ösztökéje lehetett, ami a magány felé hajtotta.

A tatár pusztítás a fiatal kanonok lelkében komoly szemléletváltozást okozhatott, s még inkább a remetesség felé hajlíthatta. De négy évig még segítenie kellett a rábízottakat testi és lelki felépülésükben. Az óhajtott magányba az út a szenvedések keresztútján át vezetett.

Feladatának a kor sötét történelmi és erkölcsi viszonyai között a lelki élet megújítását tekintette. Örömmel és elismeréssel szemlélte az Esztergomban máris meglepedett, nemrég alakult két kolduló rend, a domonkosok és ferencesek munkáját, de nem csatlakozott hozzájuk. Úgy érezte, hogy kortársainak még több kell: példaadás az engesztelésre és vezeklésre. Kortársai lelkéhez csak úgy férközhet hozzá, ha saját élete fölládozásával utat és irányt mutat. Nem bírálta mások fölfogását, csak várt türelemmel, míg Isten kegyelme és az idő meghozza számukra is a megfelelő belátást. Miután négy éven át kivette részét az újjáépítésből, lemondott a kanonokságról, javait szétszította a rászorulók között, és Vancsai István érsek engedélyével 1246-ban Szántó közelében a sziklás rengetegbe vonult. Már megtanulta, hogy mi a mulandó, mi a maradandó érték, hiszen hamuvá és porrá vált minden nagyszerű alkotás, amelyet a keresztény áldozatkészség hazánkban létrehozott. Azért választotta a remeteéletet, hogy az ima, böjt és engesztelés által esdjen kegyelmet mostoha sorsú nemzetének. Ezzel érseke kívánságát is teljesítette, aki imádságába ajánlotta megyéjét és az országot.

A pilisi remete első ténykedése az volt, hogy hármas barlangja alatt, a forrás mellé letűzte a szent keresztet. Ma is ott áll az utódja, talán ugyanazon a helyen, az útszélén: esőmosta, vaskorpuszos, egyszerű feszület. In Cruce salus, 'keresztben az üdvösség': ez volt a jelszava és meggyőződése. Ezért szentelte később az egyesült remeték templomát a szent kereszt tiszteletére. Ezért hívják középkori oklevelek évszázadokon át, még Mátyás korában is intézményét „a szent kereszt testvéreinek”. Minden középkori és későbbi pálos templomban a főoltáron kívül a legszebb oltárt mindig a szent kereszt tiszteletére szentelték. Az ő nyomán szaporodtak el mindenütt a keresztok a Pilisben az utak mentén, házak előtt, erdőmélyen.

Személye a realitás talaján áll, nem szövik át a legendák aranyszálai. Egy alkalommal mégis csodálatos látomásban részesült, amely döntő volt további életútjára. Egy éjjel, ima közben az erdő mélyén sok apró lángot pillantott meg. A lángocskák egymás felé tartottak, s végül tüzes fénynyalábbá olvadtak össze. Úgy érezte, hogy ez a különös tünemény égi jel, figyelmeztetés, hogy egyesítse a szétszórtan élő remetéket. Belátta, hogy ő egyedül kevés, önmagában semmi, szükséges az összefogás.

1250-ben Pilisszántó közelében, a kesztölci völgy fölötti kis magaslaton, ahol hármas teraszt képeztek ki, délről kisebb templomot építettek a szent kereszt megtalálásának emlékére. A csúcsíves templomhoz észak felől négyszögletes monostor csatlakozott a társas remeték számára, magas fallal körülvéve. Özséb azután sorra járta az országban a nagyobb remetetelepeket. Először a Pécs melletti Szent Jakab-hegyi remetékhez megy, akik már 1225-től közös életet éltek. Elkéri szabályukat, egyesíti a két monostort, és társai őt választják meg első tartományfőnökké. Rómába megy társaival, hogy a szerzetalapításhoz a Szentszék jóváhagyását és megerősítését megszerezze. Sikerül megnyernie Aquinói Szent Tamás pártfogását IV. Orbán pápánál. Az jóváhagyja a rendet, de nem engedi meg, hogy átvegyék Szent Ágoston rendi szabályait, mert a szükséges anyagi feltételek még nem voltak biztosítva. Egyelőre Pál veszprémi püspököt bízta meg az ideiglenes szabályok megszerkesztésével.

Huszonnyolc évet töltött Özséb a Pilisen, húsz éven át szervezte, irányította, kormányozta rendjét. Remete Szent Pál oltalma alá helyezte, mert mint első remete ő volt ennek az életformának az elindítója. Szerénységében mintegy el akarta háritani magáról a rendalapítónak kijáró tiszteletet, és Remete Szent Pál palástja alá rejtőzött. De amint láttuk, a rendalapítás teljesen az ő érdeme. Az 1256. évi esztergomi zsinaton mint tartományfőnök vett részt. A zsinati jegyzőkönyvet is aláírta: „Eusebius prior prov. Ord. S. Pauli Primi Eremitae” (Özséb, Első Remete Szent Pál rendjének provinciális perjele). Ebből a hivatalos elnevezésből rövidült le a rend népies neve: pálosok.

Prohászka Ottokár szép elmélkedésben emlékezett meg a Pilisről mint magyar „szent hegyről”. Már történelmünk kezdetén a pogány magyarok áldozatbemutató helye volt; a kereszténység elterjedésével az engesztelés hegye lett. A 12. század végén ciszterci apátság volt itt francia szerzetesekkel, akik zsolozsmáztak és földművelésre tanították a lakosságot. Az 1250-ben alapított Pilisszentkereszt után IV. Béla király átadta a pálosoknak pilisi vadászlakát a Szentlélek tiszteletére (Pilisszentlélek, 1263), a század végén pedig az utolsó Árpád-házi király, III. Endre a Kékes fölötti Pilisszentlászlón alapított pálos rendházat (1290). Mindezek a török pusztításig álltak fenn. A majdnem 150 éves török megszállás a Pilis összes történelmi emlékeit eltüntette; a Szent Kereszt-monostor helye is bizonytalan volt. Először a jelenlegi Pilisszentkeresztben lévő ciszterci apátság romjait gondolták annak. Méry István régész az 1960-as években Pilisszántótól kb. 6 km-re nyugatra, a kesztölci völgyben föltárta egy 26 m hosszú, 8 m széles csúcsíves templom alapfalait, a hozzá csatlakozó monostor falaival együtt. Ezt egy 1393-ból származó oklevél alapján sikerült azonosítani az ősi szentkereszt-monostorral.

Özséb 1270. január 20-án halt meg Pilisszentkeresztben, súlyos betegség után. Halálos ágyán a szabályok pontos megtartására, testvéri szeretetre és jó példaadásra buzdította

testvéreit. Jézus és Mária nevével ajkán lehelte ki lelkét. Az általa alapított templom sírboltjában temették el. Oda kerültek tanítványai s későbbi utódai is: Benedek (†1290) és István rendfőnökök. A végleges egyházi jóváhagyást 1308-ban kapta meg a rend. Ekkor tértek át a Szent Ágoston szabályai szerint való életre.

A fehér ruhás pálosok öt házban éltek Magyarországon. Ma hozzávetőlegesen 300 pálos szerzetes él a világ különböző tájain: 11 lengyelországi, 1 horvát, 1 római, 1 svéd és 3 amerikai házban. Pálosok gondozzák a világhírű czestochowai kegyhelyet.

13. Boldog Piacenzai Jakab

Jakab Szent Ferenc szerzetének növendéke és Kapisztrán Szent János harcostársa volt a Magyarország megsegítésére szervezett keresztes hadjáratban. Együtt határozták el, hogy Magyarországra jönnek. Mikor eljött az óra, hogy szent vágyukat beteljesítsék, hajóra akartak szállni. Szegénységi fogadalmuk folytán azonban, mert pénzük nem volt, nem tudták megfizetni a bért a hajóskapitánynak, aki ezért mint haszontalan terhet, elutasította őket. Ők pedig nagy reménységgel Istenhez emelvén lelküket, a köpönyegüket terítették a vízre, és evező nélkül jutottak át a túlsó partra a hajósok nagy ámulatára és szégyenére.

Magyarországon Jakab Corvin János mellé szegődött, s elmondhatatlan buzgósággal és fáradhatatlanul igyekezett a népet a katolikus hitben megerősíteni. Legnagyobb vigasztalása az volt, ha a bizonytalanokat megerősíthette, s taníthatta a tudatlanokat. Buzgósága láttán az esztergomi és a kalocsai érsek, a váradi és az erdélyi püspök, levelet írtak Jenő pápának, melyben nagyon dicsérték Jakab érdemeit a magyarországi hittérítésben. Amikor Kapisztrán Szent János meghalt, Jakab vállára még nagyobb teher nehezedett, de ő ezt is jó szívvvel vállalta, és gyarapította Magyarország fáradhatatlan apostolai sorát. Halála után is szolgálni akarván a népnek, sok kolostort alapított, hogy azokban nevelhessék a jövő apostolait, kik Magyarországon a hitben és a jámborságban megőrzik majd a népet. Mindezek után visszatért Itáliába, ahonnan jött, és Nápolyban a földi létből eltávozott az égbe.

13. Szent Pilgrim

†Passau, 991. május 20.

Pilgrim, akit latinul Pellegrinusnak hívtak, a 10. század legtevékenyebb püspökei közé tartozott. Halála után boldognak és szentnek tisztelték, de tisztelete a 12. század után annyira elhalványult, hogy a bollandisták a 17–18. században föl sem vették az Acta Sanctorumba. Nemes családból született. Neveltetését Nideraltaichban kapta. Pap lett, majd I. Ottó császár kinevezte Passau püspökévé. A nagybátyja, Frigyes salzburgi érsek volt. Amikor a bajor és a karintiai Henrik háborúzott egymással, Pilgrim hűséges maradt II. Ottóhoz. Városát 971-ben földúlták. Nagy része volt a magyarok által elpusztított keleti grófságok helyreállításában. Ennek érdekében zsinatokat tartott 985–991 között Lorchban, Mauternban és Mistelbachban.

Nagy érdemei vannak a magyarok megtérésében: egy szerzetese, Prunwart által sikerült elérnie Géza fejedelem megtérését.

*

Hevenesi Gábor a 17. század végén így ír róla:

Géza, az utolsó pogány magyar fejedelem, amint meglátta az igaz hit halvány világosságát, minden erejével azon volt, hogy a környező tartományokból katolikusokat hívjon Magyarországra. Mindenekelőtt Pilgrim passau püspökhöz küldött levelet, és tekintélyes küldöttséggel kérte, hogy jöjjön Magyarországra, s tanítsa a népet Isten törvényére. Kéréséhez hozzátette: szívében már elhatározta, hogy Krisztus híve lesz, és szabadságot ad mindazoknak, akik a katolikus hitre akarnak térni. A fejedelmet Pilgrim közismert életszentsége és csodái indították arra, hogy elsőnek őt hívja meg. Pilgrim püspököt pedig bizonyos hálára kötelezte a magyarok iránt az a nagylelkűség, amellyel a rokonaival bántak. Érthető tehát, hogy a fejedelem megragadta a lehetőséget, hogy Pilgrim megmutathassa háláját. Pechlarni Rudigerus ugyanis, az a híres férfi, kinek nemzetségéből Pilgrim született, a birodalom Pannóniával határos részén élt. Nem tudjuk, mi okból, Henrik császár megharagudott rá és száműzte a magyarok közé. Hosszú ideig volt a magyarok között, és sok jótéteményben részesült közöttük. Háláját örökségül hagyta utódainak. Géza lelkében ez reményt ébresztett arra, hogy Pilgrim eleget fog tenni a baráti meghívásnak. Mikor tehát Pilgrim nem emberi megfontolásból, hanem mint passau püspök beavatkozott Pannónia vallási ügyeibe, először Gézát s rövid időn belül 5000 magyart keresztelt meg. Ezért őt tekintik egész Magyarország első apostolának. Emlékét május utolsó napján ünneplik.

13. Boldog Regensburgi Bertold

*Regensburg, 1210 előtt

†Párizs, 1272. december 14.

A családról, melyben Bertold született, nem tudunk semmit. Róla is az első adatunk az, hogy belépett a ferencesek közé, és novíciusmestere a híres misztikus, Augsburgi Dávid volt, aki később apostoltársa is lett. Tanulmányait Magdeburgban, a ferences rend Studium Generaléján végezte. 1235–37 között kezdett prédikálni, s oly kiválónak bizonyult, hogy az egész középkori Germánia legnagyobb egyházi szónokának tartották. Bejárta Dél-Németországot, Morvaországot, Csehországot, Svájc egy részét és Magyarországot. A birodalomban éppen üres volt a császári trón (1250–73), s ez számtalan baj oka lett: nyomor, bűnözés, banditizmus, a klérus erkölcsi hanyatlása, babonák és eretnekségek, katarok, valdiak és más szekták terjedése. Bertold ilyen körülmények között hirdette az igaz tanítást és a keresztény erkölcsöket. Életszentségével és ékesszólásával maga köré tudta vonzani a népet. Szószékét leggyakrabban a szabadban állították föl – tereken, réteken vagy erdőben –, s megszámlálhatatlan sokaság özönlött köréje. A hagyomány szerint olykor százezer hallgatója is volt. Föl tudta ébreszteni a lelkiismeretet, s ezzel a leghatásosabb gyógyszert adta kora bajaira.

A tanító és prédikátor egyúttal diplomata és békeszerző is volt: 1253-ban visszavezette a pápához Bajor Ottó herceget, aki addig a kiközösített császár oldalán állt. 1257-ben az ifjú Szász Albert az ő kérésére visszaadta a jogtalanul bitorolt javakat a pfoëfferi kolostornak. Végül 1258. december 2-án elérte, hogy Boleszláv sziléziai herceg nyilvános vezeklést végezzen bűnei miatt.

1263. március 21-én IV. Orbán pápa felkérte Bertoldot, hogy Nagy Szent Alberttal együtt hirdessen keresztes háborút a muzulmánok ellen. Bertold ezért még egyszer bejárta Németországot és Svájcot, s találkozott Szent IX. Lajos királlyal is. 1272. december 14-én meghalt. 396 latin, illetve német beszéde maradt ránk.

*

Hevenesi Gábor a 17. század végén így ír róla:

Bertold Regensburgban született. Ifjúságában Boldog Dávid volt számára az erényes élet mestere. A Szent Ferenc regulája szerinti életet választotta, hogy biztonságban megőrizze, amit a Lélektől kapott. Szavában annyi kedvesség volt, hogy ékesszólásával, mint valami titokzatos bájitallal megrészesgítette hallgatóit. Egyesek szerint hatvan, mások szerint százezer ember is csüngött az ajkán. Történt egyszer, hogy a szószékről a víciumok egy bizonyos fajtáját keményebben érintette, s egy asszony, aki bűnére ismert a szóban, a népsokaság közepette holtan rogyott össze. Amikor a nép szólt érdekében a még prédikáló Bertoldnak, parancsszavára az asszonyba csodálatos módon visszatért az élet. Bertold az eset kapcsán még jobban dorgálta a víciumokat, és igen mély nyomokat hagyott hallgatóiban. Nehogy az Istentől kapott talentumot néhány város vagy egy tartomány határai közé zárja, s hogy gyümölcsei sokak közé eljussanak, ékesszólását távoli vidékekre is el akarta juttatni. Buzgóságában megfelelő teret keresett, és arra a helyre ment, ahol a kunok sok keresztényt csábítottak hitetlenségre. Bertold szava világított, mint a fáklya, beszéde Illéséhez hasonlóan a megátalkodott bűnösöket is megtérítette. Halála után Isten sok csodával ékesítette. Regensburgban 1272. december 13-án halt meg, és ugyanott temették el.

13. Szent Salamon király

†Pola, 1077.

Hevenesi Gábor a 17. század végén így ír róla:

Salamon, I. András magyar király fia még nem volt négy esztendő, amikor eljegyezték III. Henrik római császár leányával, Zsófiával. Öt éves korában magyar királlyá koronázták. Miután fölserkent, változó szerencsével uralkodott. Győztes háborúkat vezetett a besenyők és a bolgárok ellen, Dalmáciában és Horvátországban Zolomírt (Zvonimír) visszaültette királyi trónjára. Kevésbé volt sikeres a rokonaival, Gézával és Szent Lászlóval folytatott harca. László fogságába esett, és a visegrádi várban raboskodott, ahonnan csodával szabadult meg: Szent István sírjának fedőlapját – amikor László ki akarta emelni a holttestet – mindaddig nem tudták megmozdítani, míg Salamon vissza nem nyerte szabadságát. Később ismét háborút kezdett, de László újra legyőzte, s akkor a Szentlélek megvilágosítására fölismervén a mulandó dolgok hiúságát, titokban elhagyta a csatateret, letette a koronát és a sisakot, és magányba vonult. Itt megtapasztalta, hogy senki sem boldogabb annál, akit a világ gyűlöl. Barlangokban rejtőzött, füvek és vadalma volt az eledele, száraz lomb volt az ágya, forrásvíz az itala, s vadak bőre a ruhája. Böjtölt, vezekelt, éjjel-nappal imádkozott, és kereste a környéken lakó szent remetéket. Végül teljesen ismeretlenül 1077-ben fejezte be földi életét az isztriai Polában, ahol minden évben szeptember 28-án ünneplik, s szent testének ereklyéit nagy tisztelettel őrzik.

13. Boldog Sebestyén

†1007.

Életéről így ír Hevenesi Gábor a 17. század végén:

Sebestyén, Asztrik társa a szerzetben és a katolikus hit magyarországi terjesztésében, Szent Márton kolostorában volt szerzetes. A kolostort Pannónia hegyén Szent István király építette a győzelem emlékére, melyet a lázadó pogányok felett Szent Márton segítségével aratott. Sebestyén oly vallásos és erényes volt, hogy amikor a szent és apostoli király, ki minden erejével arra törekedett, hogy országában megszilárdítsa a katolikus hitet, megalapította a két érsekséget és a tíz püspökséget, és elnyerte az örök jogot az Apostoli Szentszéktől, hogy érseket, illetve püspököt állítson, szentsége és tudománya kiválósága miatt kiemelte őt a kolostorból, hogy mindenkinek világítson, s Krisztus ezredik esztendejében kinevezte az esztergomi egyház első érsekévé. Kedves viselkedése, kiváló műveltsége, főként pedig erényessége miatt mindenki, de főként a király igen kedvelte. Közölte vele a terveit, melyekkel sok üdvös intézkedést hozott az ország számára. István ugyanis az egyenrangú emberek között azokat kedvelte jobban, akik vallásosabbak voltak, s különösen azokat szerette, akikről úgy hitte, hogy Isten előtt a legkedvesebbek. Miközben Sebestyén a reá bízott egyháznak gondját viselte, kiváló alkalmat kapott a türelem gyakorlására: elveszítette mindkét szeme világát. Vakságát mint Isten rendelését nyugodt lélekkel viselte. Úgy döntött, hogy lemond az érsekségről – nehogy az újonnan egybegyűlt nyáj letérjen az igazság útjáról, mivel a pásztor nem képes eléggé szemmel tartani –, és a római pápa jóváhagyásával átadja Asztriknak. Inkább akart a tisztség nélkül élni, mint hogy megmaradván benne a nép pásztorát veszítse. Három év múlva Isten jósága visszaadta látását. A király parancsára ekkor újra elfoglalta az érseki széket, és nyáját nagyon szentül, egészen haláláig, december 30-ig kormányozta.

13. Boldog Szádok és társai

†Szandomír, 1260. június 2.

Domonkos hagyomány szerint Szádok zágrábi prior volt. 1221-ben maga Szent Domonkos küldte Magyarországra, Boldog Pállal és más három testvérrel együtt. 1259–60-ban a szandomíri konvent priorja volt. Följegyezték, hogy a város ostroma előtti napon a novícius, akinek a martirológiumot kellett olvasnia, a következő nap vértanúinak felsorolását a testvérek nagy megdöbbenésére így fejezte be: „Szandomírban 49 vértanú szenvedése”. Másnap, 1260. június 2-án a tatárok megrohanták a várost, behatoltak a domonkosok Szent Jakab-templomába, és megölték Szádokot és társait, miközben ők a Salve Reginát énekelték. Innen ered az a domonkos szokás, hogy a haldokló testvér ágyánál a Salve Reginát éneklik. Szádok társai a következők voltak: Pál, szubprior, Malakiás szónok, András elemozsinárius, Péter kertész, Jakab novíciusmester, Ábel számvevő, Simon gyóntató, Kelemen, Barnabás, Illés, Bertalan, Lukács, Máté, János, Fülöp; három diákonus: Joachim, József és István; négy szubdiákonus: Tádé, Mózes, Ábrahám, Vazul; klerikusok: Dávid, Áron, Benedek, Onofrius, Domonkos, Mihály, Mátyás, Mór, Timóteus; fogadalmas tanulók: Jordán, Felicián, Márk, János, Gerváz, Kristóf, Donát, Medárd, Bálint; novíciusok: Dániel, Tóbiás, Makár, Rafael, Izaiás; Cirill szabó, Jeremiás cipész, Tamás orgonista.

Tiszteletüket VII. Pius pápa 1807-ben hagyta jóvá. Ünnepüket a domonkos rendben június 2-án ülik.

*

Hevenesi Gábor a 17. század végén így ír Szádokról:

Szádok Szent Domonkos tanítványa volt, őt küldte az Úr nagy magyarországi szőlejébe. A magyar származású Boldog Pál testvérrel elsőként érkeztek az ország határára. Éjszaka Szádok buzgón imádkozott, hogy ezen a földön is meg tudjon telepedni a rend, s akkor nagy sereg ördögöt látott, akik így kiáltottak: „Jaj nekünk, mert kiűztök birodalmunkból, és megzavarjátok városainkat!” E látomástól még jobban föllelkesültek, Szádok csak bátrabb lett, és virrasztással, imádsággal, vezekléssel, böjtöléssel szüntelen imádsággal könyörgött Istenhez a misszió sikeréért. Azután katekézissel, nyilvános és magánbeszélgetésekkel, a szentségek kiszolgáltatásával és egyéb, a lelkek üdvösségére hasznos jámbor cselekedetekkel áldozta magát a nép javára. Hosszú időn át serényen fáradozott, Isten pedig bőséges aratással jutalmazta, mert sokakat vezetett Krisztus hitére. A nagy zsákmány feletti örömeiben még többet akart fáradni. Magyarországból Lengyelországba hívták, és váratlanul Szandomírban priorrá választották. A konvent 48 szerzetesét atyaként irányította, s inkább övéi, mint a maga javát kereste. 1260-ban a tatárok megtámadták, és nemes harc után, Jézus és Mária nevével az ajkán, a pogányok kardjai és lándzsái alatt dicsőséges halált halt. Emlékezete ma is él: Szandomírban június 2-án sok hívő sereglük össze, hogy megünnepelje a vértanút.

*

Szentmiséjük könyörgése a Salve Regina gondolatmenetét követi:

**Urunk, Jézus, add,
hogy e számkivetés után mutasson meg nekünk Téged
a kegyes Szűz Mária, a te Anyád,
akinek Boldog Szádok és társai köszöntést mondtak,
mikor az ellenség támadása meghozta nekik
a vértanúság régóta vágyott pálmáját!**

13. Boldog Szalóme

*Krakkó, 1211.

†Skala, 1268. november 17.

Szalóme Szőke Leszek krakkói herceg leánya volt. Atyja és II. András magyar király között megegyezés született, hogy az akkor három éves Szalómét eljegyzik András király hat éves fiával, Kálmánnal, akit III. Ince pápa fölhatalmazása alapján az esztergomi érsek halicsi fejedelemmé koronázott. E fejedelemség mindössze három évig volt a gyermekeké, mikor Misztiszláv fejedelem elfoglalta, őket pedig fogságba vetette. Kálmán és Szalóme a fogság idején tisztasági fogadalmat tettek, s nemsokára visszatértek a magyar udvarba.

Szalóme 1227-ben nagykorú lett, de kifejezte, hogy tartja magát szüzességi fogadalmához, Kálmán pedig, amíg atyja élt, Dalmácia és Szlavónia kormányzója volt. 1241-ben egy tatárok elleni ütközetben esett el. Szalóméről ebben az időszakban csak annyit tudunk, hogy támogatta a ferences és domonkos kolostorokat, és tevékenyen részt vett Boldog Kinga és Boleszláv házasságának megkötésében. 1242-ben hazatért Lengyelországba, ahol három évvel később belépett a szandeci klarisszákhoz. Testvérével, Boleszlávval együtt templomot és kolostort alapított a ferencesek és a klarisszák számára Zawichostban, ahová maga is átköltözött. A tatároktól félve 1259 márciusában a nővérek egy része Skalába települt, ahol Szalóme egy új kolostort alapított. Hercegnő létére engedelmességével tűnt ki a többiek közül. 1268. november 17-én halt meg. Testét később a krakkói ferencesekhez vitték át, ahol ma is őrzik. Boldoggá avatását 1650-ben kezdték meg, tiszteletét 1672-ben hagyták jóvá.

*

Hevenesi Gábor a 17. század végén így ír róla:

Szalome, akit Szalonikának is mondanak, Szandomiria hercegnék leánya, Szemeremes Boleszláv lengyel király nővére volt. Három éves korában Magyarországra hozták, hogy megismerje az itteni szokásokat, mert András magyar király fiának, Kálmánnak, a későbbi halicsi fejedelemnek menyasszonyául szánták. Életmódja már gyermekkorában annyira szent volt, hogy a király előtt hamarosan világossá váltak azok a vágyak, melyeket a Szentlélek ébresztett Szalome szívében. Jegyesével együtt tanult, és a tudásban annyira előre haladt, hogy a misében a latinul hallott evangéliumot otthon magyarul is el tudta ismételni. Mikor eljött az ideje, Kálmán hitvese lett. A királyi menyegző befejeztével közös szándékkal megegyeztek abban, hogy külön ágyuk lesz, és tisztaságukat mindketten szűzen megőrzik, Isten és az Ő Szeplőtelen Anyja iránti szeretetből. Szalome az éjszakákat imádságban és virrasztásban töltötte, amennyire csak erejéből tellett. Nagyon egyszerű ruhákban járt, hogy alattvalói fényűző öltözködését fékezze. Testének és lelkének tisztaságát oly gondosan őrizte, hogy a legkisebb veszedelem elől is félve menekült. A kísértések erőssége szerint kétszeres vagy háromszoros ciliciummal sanyargatta testét, hogy a belső ellenségeken erőt vehessen. Mikor hitvese 1241-ben elköltözött az élők közül, Szalome elhagyta a fejedelmi udvar hiúságait. Egyedül Istennek akart élni, ezért vagyonát a szegényeknek, a ferences testvéreknek és a klarissza nővéreknek adta. A klarisszák közé lépett, és az általa előre megmondott napon, 1268. december 15-én jámbor módon meghalt. A körülötte imádkozó apácák a lelkét csillagként látták az égbe szállni.

*

**Istenünk,
ki Boldog Szalómét megtanítottad arra,
hogy a földi uralkodás helyett a te országodat szeresse,
közbenjárására kérünk, add,
hogy tiszta és alázatos szívvel szolgáljunk Neked,
és Benned megtaláljuk igazi életünket!**

13. Boldog Temesvári Pelbárt

*Temesvár, 1435 körül
†Buda, 1504. január 22.

Gyermekkorát nem ismerjük. Első emléke a krakkói egyetem évkönyvében van: 1458-ban iratkozott be, 1464-ben fejezte be filozófiai tanulmányait, és 1471 körül mint teológiai doktor hagyta el Krakkót. Belépett az obszerváns ferences rendbe, 1480-ban az ozorai kolostorban élt. Hamarosan nagy híru hitszónok lett. Írásra a Boldogságos Szűz iránti tisztelete készítette: 1480 táján az országban pestisjárvány volt, s Pelbárt testvér többször is elkapta a betegséget. Vallomása szerint egyedül a Boldogságos Szűz jósága mentette meg a haláltól. Ezért írta meg Mária magasztalására, Jézus Krisztus dicséretére, Szent Ferenc atyának és minden szenteknek tisztességére a Stellariumot. Könyvével forrást akart adni kevésbé művelt testvéreinek és a falusi lelkipásztoroknak, hogy prédikációikat könnyebben elkészíthessék. Elöljárói Budára küldték a provincia növendékeinek tanítására. 1483-tól Budán és Esztergomban fölváltva tanított. A Stellarium oly hasznosnak bizonyult, hogy szerzetestársai lemásolták és a kolostorokban terjesztették. Elöljárói parancsára készítette 1485–1500 között a három részből álló nagy beszédgyűjteményét, a Pomeriumot. Első részében a szentekről, második részében az ünnepekről, harmadik részében a nagyböjt hétköznapjairól szóló beszédeket közöl. Tanári munkásságának gyümölcse a zsoldárokat és énekeket magyarázó Expositio és a hittételekkel foglalkozó Aureum rosarium. Kéziratait 1495 után Hagenauba vitték és sokszor kiadták.

Mélyen hívő, nagy olvasottságú skolasztikus író volt. Eredetiségre nem törekedett, hanem alaposan ismerve az egyházi irodalmat (Boëthiustól a maga koráig), idézetekkel bizonyított és tanított. Szónoklataiban az életből vett képekkel szemléltetett, s a királyi udvar közvetlen közelében is bátran ostromozta az erkölcsi visszaéléseket.

*

Részletek a Pomerium Példázataiból (Vásárhelyi Judit fordítása):

INTÓ JELEK

Néhány természetbeli példát hozunk föl: Az első a méhekről szól. Amikor ugyanis a méhek lármáznak, kiáltoznak egymással és veszekedni kezdenek, az annak a jele, hogy a királynő el akarja hagyni a kaptárt.

Hasonlóképpen amikor azt látni, hogy a madarak a magas égben háborúznak, pestis, pusztulás és halál következik be az alsóbb vidékeken, mivel a madarak természeti ösztönükkel érzik, hogy a föld és az ég igen közel van a veszedelemhez. Ők azért emelkednek a magasba.

Ugyanígy amikor az emberek viszálykodnak, zajonganak vagy hadakoznak, az annak a jele, hogy Krisztus eltávozott tőlük, és a bűnök és a kárhozat dögvésze terjedt el közöttük.

A TEJESKÖCSÖG

Vigasztaló példaként az alvók fölkeltésére jegyezd meg, hogy az az ember, aki nagyon aggodalmaskodik a világ dolgai miatt, bocsánatosan vétkezik, és ezért Isten cselekedetéből megfosztatik a reménységtől. Az történik vele, amit arról a leányról mesélnek, aki nagyon nyugtalanul várta, hogy férjhez vigyék, és ezért gyakran erről is álmodott. Amikor egyszer tejjel teli köcsögöt vitt a piacra, hogy eladja, letelepedett és elgondolkodott azon, hogy a tej árából szép sarut vásárol, s abban mutogatja magát, hogy megtetsszen egy férfinak. Ilyen gondolatokkal el is aludt, és látta is álmában a megvásárolt szép sarut. De amikor a lábára akarta húzni, íme, megcsúszott a sarka, és a köcsögben lévő tej hirtelen mind kiömlött.

Felriadva sírva fakadt, mert elvesztette a tejet is, a pénzt is, és nem vehette meg a sarut, hanem kiérdemelte a verést.

A FARKAS ÉS A BÁRÁNY

A régiiek a harag bűnét Mars képében festették meg: Kocsin ült egy őrjöngő emberalak, ostort tartott a kezében és előtte egy farkas állt.

Mindez először is azt jelképezte, hogy a harag eszelős fúria, amint Seneca mondja, ezért jelenik meg őrjöngő emberalak képében. Másodszer, hogy állhatatlan és rövid életű, ezért ül kocsin. Harmadszor, hogy bosszúálló, ezért tart ostort a kezében. Negyedszer azért festettek farkast vele szemben, mert ahogyan a farkas szétszaggatja a juhokat, úgy marcangolják és pusztítják a haragos fejedelmek is a szegényeket még rágalmaikkal is.

Amint erre Ezópusz hozza a példázatot: Egyszer együtt ment valahová a farkas a báránnyal. Egy patakhoz értek, és inni kezdtek. A farkas a folyóvíz felső részéből, a bárány lentebből. És a farkas megrágalmazta a bárányt, hogy zavarossá teszi a vizét. A bárány egyszerűen az igazságot válaszolta: Uram, hát én vagyok lejjebb, ha én tenném zavarossá a vizet, mivel lefelé folyik, nem sérthetne téged. Válaszolta a farkas: Ah, éppen olyan dölyfösen beszélsz, mint apád, aki kevélykedett velem. – És azzal fölfalta a bárányt.

Így eszi hamis rágalommal sok gazdag ember és fejedelem a szegények életét.

AXIÓMA

Egyszer egy szentatya ezt mondta: Jobb dolog és kisebb baj állathúst enni böjt idején, mint rágalmazni – tehát emberhúst enni.

A FÜLEMÜLE HÁROM JÓ TANÁCSA

Egyszer egy íjász egy fülemüle nevű kismadarat kapott. Amikor meg akarta ölni, megszólalt a fülemüle, és ezt mondta: Mi hasznod származik abból, óh, ember, ha megölsz? Még csak a hasadat sem tudod megtölteni belőlem. Ha viszont elengedsz, három jó tanáccsal látlak el. Ha ezeket megőrzöd, nagy hasznot nyersz. – Az íjász elámult a fülemüle beszédén, és megígérte, hogy elereszti. Erre ő: Az első intelem így szól: Sohase akarj olyan dolgot megszerezni, amit nem lehet! A második: Sohase bánkódj az elveszett dolgok miatt, ha nem lehet visszaszerezni azokat! A harmadik: Sohase higgy a hihetetlen szónak!

Ezután az íjász eleresztette a fülemülét, amely röptében ezt mondta neki: Jaj neked, óh, ember, mily nagy kincset vesztettél el ma! Nagyobb drágagyöngy van ugyanis a bensőmben, mint egy verébtójas. Az íjász ezt hallván igen elszomorodott, hogy eleresztette a madarat. Újra vissza akarta szerezni, mondván: Jer a házamba, emberségesen bánok majd veled, és nagy tisztességgel elbocsátalak. Erre a fülemüle: Most már biztosan tudom, hogy bolond vagy, és abból, amit mondtam neked, semmit sem tartottál meg. Olyanra törekszel, amit nem vagy képes megkapni, és bánkódsz miattam, akit visszaszerezhetetlenül elvesztettél, s ráadásul még elhiszed, hogy akkora drágakő vagy az én gyomromban, holott én magam sem vagyok akkora, mint egy verébtójas.

ISTENI SZÓJÁTÉK

Egy remete azért könyörgött Istennek, hogy jelentse ki neki, mit áldozhatna föl bűnei bocsánatáért, amit Isten kedvesen fogadna, és ami neki üdvözülést hozna. És az egyik napon jószágos angyal képében megjelent neki az ördög, és azt mondta, hogy az újholdat, a napot és a kerék negyedrészt kell fölláldoznia. Hogyha ezeket nem adod, elkárhozol. Ezeket mondta, hogy a remete kedvét szegje. Amikor az ördög eltűnt, a remete nagyon elszomorodott és kétségbeesett az üdvössége miatt, mivel nem tudta ezeket teljesíteni.

De a könyörülő Isten egy jó angyalt küldött hozzá, aki megerősítette és kioktatta őt, mondván: újholdon a „C” betűt kell érteni, a cornuta luna (szarvas hold) alapján; napon az

„O” betűt; a rota (kerék) negyedrésze pedig az „R” betű, hiszen ez a szó negyedrésze, minthogy négy betűből áll. Kösd össze e betűket és a COR (szív) szó hangzik föl.

Istennek az a legkedvesebb, ha valaki a szívét áldozza neki.

AZ ÖRÖKKÉVALÓSÁG PERCEI

Volt egyszer egy óriási kőhegy, amely egészen az égig ért. Egy kismadár ezer évenként egyszer odaszállt és egy mákszemnyit fölcsipentett belőle. Ezer év múlva újra hasonlóan cselekedett, és később is így.

Gondold meg, ha tudod, hogy a hegyet így teljesen elfogyasztotta. Eddig bizonyára a kárhozottak is megvigasztalódnának, ha annak az egész hegynek az elfogyasztása után megszabadulnának a büntetéseiktől. De nem is remélik, hogy – ha oly sokára is – megszabadulnak.

GYALOG A TENGEREN

Ezt a példát egy szent férfiúról mesélik, aki egy szigeten tartózkodott, és semmi más könyörgést nem tudott mondani e három szón kívül: *Könyörülj rajtad, Isten!*

Történt pedig, hogy boldog Ambrus püspököt, amikor hajón utazott, a szél arra a szigetre sodorta, és rátalált az öregre a kunyhójában. Megkérdezte tőle többek között azt is, mint imádkozik. Az azt mondta, hogy nem tud mást mondani, és csak így tud imádkozni: *Könyörülj rajtad, Isten!* Ambrus ezt mondta neki: Nem úgy kell mondani, hanem így: *Könyörülj rajtam, Istenem!* – Az öreg néhányszor elismételte.

És miután Ambrus eltávozott, úgy esett, hogy az öreg elfeledkezett az imaformuláról, és ezen bánkódva utánaindult. És átgyalogolván a tengeren, hirtelen utolérte őt, és elmondta neki, hogy elfelejtette a könyörgést. Ambrus e csoda láttán így szólt: Menj haza, és mondd mindig úgy, ahogy eddig is mondtad!

És az öreg a tengeren átsétálva hazatért.

A GÖGÖS SZŰZ

Volt egyszer egy jámbor szűz, aki sok böjtöléssel, könyörgéssel és önsanyargatással annyira vitte, hogy szentnek hitték. Halála után mégis borzasztó külsőben jelent meg a gyóntatója előtt, és elmondta, hogy elkárhozott vallási gögje miatt, amellyel magát mindenkinél nagyobb érdeműnek gondolta, és mindenki mást megvetett.

GYÓGYSZER

Ágoston meg azt meséli, hogy van egy kígyót legyőző és azzal táplálkozó madár. Amíg ez távol volt, a kígyó megharapta, megmérgezte és megölte a fészekben lévő fiókáit. A visszatérő anya három napig siratta fiókáit, majd megsebezte magát, és vérét rájuk hintve fölélesztette kicsinyeit.

ADALÉKOK EGY ÉRTEKEZÉSHEZ

Amikor Boldog Ágoston Boldog Jeromosnak levelet akart írni, mert a boldogok öröméről és dicsőségéről állított össze egy értekezést, íme, éjfélkor álmában az angyalok sokasága jelent meg neki. Ezek között a kimondhatatlanul ragyogó angyalok között volt Keresztelő Szent János és Jeromos is, aki már elköltözött az égbe, de Ágoston úgy gondolta, hogy még az élők sorában van. És úgy tűnt neki, hogy azok ketten mindenben hasonlóak, csak Keresztelő Szent Jánosnak három koszorú volt a fején aranyból és drágakövekből, Jeromosnak kettő. Annak mártírságáért, szüzességéért és prédikátorságáért, ennek meg csak szüzességéért és prédikátorságáért volt koronája.

János többek között ezt mondta Ágostonnak: Azt tudod, hogy először is semmi irigység nincsen az égben, mint a világban, hanem kimondhatatlan szeretettel szeretik a boldog lelkek

egymást. Bármelyik szent úgy örül a másik dicsőségének, mint a sajátjának. Másodszor, hogy aki nagyobb, azt akarja, hogy a kisebb szent vele egyenlő legyen, sőt még nagyobb, mivel annak dicsősége az övé is. Ott ugyanis nincsen az, mint ezen a világon, ahol az egyes ember inkább akar a többi felett, mint a többi alatt lenni. Harmadszorra azt mondta, hogy a kisebb szent úgy örül a nagyobb dicsőségének, mintha az övé lenne, és nem akarja, hogy az övé legyen az, ami nem az övé. Sőt, ha szabad lenne, a sajátjából még adna neki. Negyedszer azt mondta, hogy az egyesek dicsősége mindegyikük dicsősége, és mindegyikük dicsősége az egyeseké is. Azt is elmondta, hogy az a megbecsülés és tisztelet, ami egy-egy szentnek kijár, megilleti az összes többit is. És ezek a kimondhatatlan szeretet miatt vannak, amint nyilvánvalóak ezek, s a többi dolgok.

Ezekhez járul az, hogy ki-ki a boldogok között Istent mindenek fölött szereti és inkább az ő akaratának megfelelően alakítja magát, mint önszeretete szerint. Sőt kinek-kinek annyi jót akar nyújtani, amennyit Isten akart érdemeiért, és minden szent akarja, hogy akinek Isten többet adott, annak Isten akaratából többje legyen. És nem kíván magának többet, mert tudja, hogy nem érdemelte meg Istentől, és Isten nem akarja, hogy az az övé legyen. Ágoston az Isten országáról szóló könyve vége felé egy példát hoz a szemről és az ujjról: Hogy az ujj nem bánja, hanem örül annak, hogy lát a szem. Nem akarja azt a képességet birtokolni, és fordítva. Így van ez a többi testrésszel is.

13. Thomasius Szent Péter

*Lebreil 1305 körül

†Famagosta (Ciprus), 1366. január 6.

Péter egy ma már nehezen azonosítható kis faluból, szegény szolga családból származott. Bátyja halála után egész fiatalon hagyta el a szülői házat, és Monpazierà-ben alamizsnából és gyermekek korrepetálásából tartva fenn magát három évig iskolába járt. Ezután Agenben ugyanígy tanult egészen húsz éves koráig, amikor 1325 körül visszatért Monpazierà-be.

Belépett a kármelitákhoz, Bergeracban fogadalmat tett, és tanítani kezdett. Öt évvel később szentelték pappá. Bordeaux, Albi és Agen kármelita kolostorában tanított filozófiát, majd három évig ismét tanult Párizsban. Tanulmányai végén Cahorsba rendelték tanítani. Itt történt első csodája: a veszedelmes szárazságban esőt kért és kapott Istentől.

1345-ben a rend általános prokurátorává választották és Avignonba küldték a pápai udvarba. 1350-től missziós prédikátor lett, s pápai küldetéssel járta a fejedelmi udvarokat a keresztények egysége és a keresztes háború érdekében. Első küldetése Velence és Nápoly, illetve Nápoly és a pápai udvar kapcsolatának rendezésére szólt. A következő évben, 1354. november 17-én Patti és Lipari püspökévé szentelték és Traui Bertalannal együtt Szerbiába küldték, hogy a Dusán fejedelem által fölkinált unióról tárgyaljanak. Miközben átkeltek az Adriai-tengeren, az ő imádságára szabadultak ki egy török támadásból és egy viharból. 1355 márciusában érkeztek a szerb fejedelmi udvarba. Dusán fejedelem halála (1355. december 20.) azonban félbeszakította a tárgyalást. 1356 tavaszán Buda felé tértek vissza Avignonba, s Péter tárgyalásokat folytatott Nagy Lajossal.

Alighogy visszaérkeztek, VI. Ince egy bonyolult küldetést bízott rá: a velencei–magyar ellentét megoldását és az V. Paleológ János bizánci császár által javasolt politikai-vallási unió létrehozását. A Péter által vezetett követség 1356. szeptember 20-án érkezett Velencébe. Nyolc nappal később már Zágrábban voltak, ahol Péter Nagy Lajos királlyal egy keresztes hadjárat lehetőségéről tárgyalt a szerb fejedelem, Uros István ellen. Sikertelen tárgyalások után (Magyarország és Velence között nem sikerült békét teremteni) november 10-én visszaérkeztek Velencébe.

1357 áprilisában Péter a pápa nevében elfogadta a császár meghódolását, és az unió jeleként meg is áldoztatta. Novemberben azzal a császári levéllel indult vissza, melyben az uralkodó ígéretet tett a teljes egység megvalósítására.

Ciprus szigetére érve Péter súlyosan megbetegedett. Alighogy fölépült, elzarándokolt Jeruzsálembe, majd visszatért Ciprusra.

Közben VI. Ince azon fáradozott, hogy fölújítsa a Szentszék, Ciprus, Velence és a Rhodoszi lovagok 1350-ben megkötött törökellenes szövetségét. A pápa 1359. május 10-én Pétert Corona (Görögország) püspökévé tette és Kelet legátusává nevezte ki. Az ősz folyamán Péter részt vett Szmirna védelmében. Kréta szigetén egy új eretnecség ellen lépett föl. Rhodosz érintésével Ciprus szigetére ment, és 1360 húsvétján jeruzsálemi királlyá koronázta barátját, Lusignanói Pétert. A ciprusi ortodoxokat próbálta rávenni az unióra, de azok olyan ellenállást tanúsítottak, hogy Péternek még az élete is veszélyben forgott. Ezután elindult, hogy meglátogassa coronai egyházmegyéjét. Pétert a király kancellárja, Mézières Fülöp lelkivezetőjének választotta, s kettőjükben megszületett egy új keresztes háború terve. 1362-ben Európa felé indultak, hogy segítséget szerezzenek.

Avignonban Péter már új pápát talált, V. Orbánt (1362–70), aki kinevezte Kréta érsekévé, s 1363. április 11-én meghirdette a keresztes háborút. Miközben Péter király sorra járta az európai udvarokat, ő maga békítő küldetéssel Milánóba indult, hogy meggyőzze Bernabo Viscontit arról, adja vissza Bolognát Alborno bíborosnak. Hosszas utazásai mellett 1364.

január 15-től február 7-ig Bologna városát is kormányoznia kellett, de végül március 13-án megszületett a béke.

Visszatérve Avignonba, májusban Konstantinápoly latin pátriárkája és az elhunyt Talleyrand bíboros után a keresztes hadjárat pápai legátusa lett. Közben Ciprus és Genova között háború robbant ki, melynek békés lezárását a pápa ismét Péterre bízta.

1365. június 27-én indult a keresztes flotta Velencéből. Júliusban Rhodoszon pihentek meg. Október 9-én már Alexandria kikötőjében voltak, és Péter lelkesítése nyomán bevették a várost. Megtartani azonban nem tudták, s a törökök bosszúból porrá égették Alexandriát. A sereg október 16-án érkezett Ciprusra. Péter Famagostában készülődött az Avignonba való visszatérésre, amikor a karácsonyi ünnepek alatt megbetegedett, s miután minden vagyonát szétosztotta, 1366. január 6-án meghalt a famagostai kármelita kolostorban.

A törökök 1571-ben elfoglalták Ciprust, s ami utánuk megmaradt, azt az 1735. évi földrengés pusztította el. Így Péternek egyetlen ereklyéje sem maradt ránk. Sírjánál azonban a temetésétől kezdve csodák történtek. Tiszteletét 1628-ban hagyták jóvá a kármelita rend és a perigeux-i egyházmegye számára.

*

Hevenesi Gábor a 17. század végén így ír róla:

Thomasius Péter, a kármelita rend nagy fényessége Aquitániában oly szegény szülőktől született, hogy fölseperedvén faluról-falura járt, és koldulással tartotta el magát. Ragyogó tehetségével azonban a tanulmányokban úgy előrehaladt, hogy miután fölvettek a kármelita rendbe, több éven át tanította a filozófiát és a teológiát hallgatói nagy gyarapodására. Mivel műveltségéhez kiváló életszentség társult, III. Ince pápa a szicíliai királyságban lévő Patti, majd 1359-ben a görögországi Corona püspökévé nevezte ki. Mivel érdemei tovább növekedtek, 1363-ban Kréta szigetének érseke, végül 1364-ben Konstantinápoly latin pátriárkája lett. Közben a Szentszék követeként királyoknál és fejedelmeknél járt, többek között Lajos magyar királynál: a Velence és Magyarország közötti viszályt akarta elsimítani, s Budán tárgyalt annak érdekében, hogy a megbékélt ellenfelek együtt induljanak a Szentföldre. Lajos király jószágon meghallgatta kérését, hogy a Velence ellen indított fegyvereseket hívja vissza, és haragját az igaz hit ellenségeire fordítsa. Péter szavától meggyőzve Velencének tízéves fegyverszünetet ajánlott, s ígérte, hogy seregestül a Szentföldre indul. Erre esküt tett Péter apostoli nuncius kezébe, akitől pápai fölhatalmazás alapján megkapta a kereszt zászlaját, s a kinevezést, hogy e vállalkozás vezére legyen. A velenceiek azonban visszautasították a béke föltételeit, amin Péter nagyon bántódott, s megjövendölte nekik, hogy a háború számukra rossz véget fog érni. A magyarok ugyanis Péter imádságától támogatva bevették Zárát, s megvervén a velencei sereget, egész Dalmáciát elfoglalták. Küldetését befejezve Péter, miután sok jeles dolgot tett az Egyházért, Ciprus szigetén Famagostában fáradozásai boldog végéhez érkezett.

*

**Kérünk, Istenünk,
Szent Péter püspök közbenjárására
engesztelődj meg irántunk,
add meg bűneink bocsánatát,
és minden betegségtől szabadíts meg minket!**

13. Toulouse-i Szent Lajos

*Brignoles (Provance), 1274 február

†Brignoles, 1297. augusztus 19.

Anjou Lajos a későbbi nápolyi király, II. Anjou Károly második fia és V. István magyar király unokája volt. 1288-ban két testvérével együtt túszként III. Alfonz aragóniai király udvarába került, s hét évet töltött ott.

Fogsága első évét a moncadai várban töltötte, 1289–93-ig Ciurana várában őrizték. Ezután Castile, Barcelona, majd ismét Ciurana volt a börtöne. Fogságukban két ferences, Francesco Brun (későbbi gaetai püspök) és Pietro Scarier (későbbi rapollai püspök) volt mellettük. Leveztek Olivi Péter ferencessel, aki vigasztalta és bátorította őket. A fogság alatt Lajosban megérlelődött a papi hivatás, a ferencesekkel való kapcsolat pedig a rend felé irányította. 1294-ben V. Celesztin engedélyével fölvette a tonzúrát, s a pápa októberben rábízta a lyoni érsekséget: „annak ellenére, hogy még kiskorú vagy, s hogy túszként ellenségeid fogságában élsz”. E kinevezést 1295 áprilisában VIII. Bonifác semmisnek nyilvánította.

1295-ben meghalt II. Károly elsőszülött fia, Martell Károly, s a trónöröklés Lajosra szállt, ő azonban ez év októberében kiszabadulva a fogságból, Montpellier-ben be akart lépni a ferencesekhez. A rendfőnök, félve a király haragjától, nem engedélyezte a belépést. Lajos tehát Rómába ment, ahol VIII. Bonifác karácsonykor szubdiakonussá szentelte. Ezután Nápolyba ment és lemondott a trónról testvére, Róbert javára. Az érsek május 19-én pappá szentelte.

Már a katalóniai fogság idején föltűnt Lajos egyszerűsége, alázatossága és jámborsága, melyekben szentelése után tovább tökéletesedett. Vágya, hogy ferences lehessen, nem csökkent. Ezért mikor a pápa 1296 decemberében Toulouse püspökévé akarta kinevezni, csak úgy fogadta el, ha ferences lehet. December 24-én tett fogadalmat (a ferences ruhát azonban a pápa parancsára nyilvánosan nem viselhette), 30-án pedig megkapta a püspöki kinevezést. 1297. február 5-én, miután a római Ara Coeli-templomban ünnepélyes misét pontifikált, levetette püspöki ruháit, és nyilvánosan magára öltötte a ferences habitust. Atyja emiatt nagyon megharagudott rá.

1297 májusában érkezett Toulouse-ba, s már júniusban elindult Katalóniába, hogy békét teremtsen II. Jakab és Foix hercege között. Útjáról visszatérőben augusztus folyamán megállt szülővárosában, Brignoles-ban, ahol váratlanul megbetegedett, és augusztus 19-én meghalt. A hagyomány úgy tudja, hogy csak a halál akadályozta meg, hogy lemondjon püspökségéről. A marseilles-i ferences templomban temették el. Testét itt őrizték 1423-ig, amikor V. Alfonz aragóniai király ereklyéit átvitette Valenciába, ahol a katedrálisban helyezték el.

Temetése után a sírjánál csodák történtek. Boldoggá avatását 1300-ban indították el, és 1317-ben avatták szentté. Ünnepe a rendben augusztus 19-én ülik.

*

Hevenesi Gábor a 17. század végén így ír róla:

Lajos, a szicíliai királynak, Károlynak és V. István leányának, Máriának fia 1274-ben született. Atyját Péter aragóniai király egy tengeri csatában legyőzte, és a 14 éves Lajost atyjáért cserébe túszként Katalóniába vitte. Hét évvel később Lajos, megutálván a földi kincseket, s megtanulván, hogy elméjével és vágyaival többre törekedjék, elhatározta, hogy belép a ferencesek közé. Oly gyorsan haladt a tudományokban, hogy a teológiában való jártasságáért a „csodálatos” melléknevet kapta. Rómában szubdiakonussá, Nápolyban diákonussá és pappá szentelték. Bonifác pápa kinevezte Toulouse püspökévé, de a kinevezést csak úgy fogadta el, ha továbbra is megtarthatja a Szent Ferenc szerzetében tett

fogadalmakat. Püspökként is megfélekezve királyi származásáról, minden világi pompát távol tartott házatól, de még inkább szeretetétől és érzületétől. A legszükségesebb javain kívül mindent a szegényeknek adott. Hogy szűzi tisztaságban tudhassa gyenge testét, különféle módokon sanyargatta: szigorú böjtöléssel, virrasztásokkal, durva ruhákkal, az Isten kedvéért vállalt gondokkal s fáradozásokkal törte meg testének erejét. Derekán kötelet viselt sok csomóval, hogy testét alávesse a léleknek. E kemény élet megtörte egészségét, és a megtört test utat nyitott a léleknek az ég felé. Míg teste lázban égett, 1299-ben lelke boldogan szárnyalt az ég felé. Szent testét Marseilles-ben, a ferencesek templomában temették el. Sírjánál a sántákkal, vakokkal és süketekkel történt sok csoda mellett a szájából kivirágzott rózsza tanúskodott szentségéről. 1317-ben történt szentté avatása után unokaöccse, Károly, Magyarország királya, Lippán ferences templomot és kolostort épített a tiszteletére.

*

**Istenünk, örök dicsőség királya,
aki Szent Lajos püspöködnek megadtad,
hogy a földi királyságnál többre tartsa a mennyek országát,
szűzi tisztaságban éljen és szeretettel szolgálja a szegényeket,
kérünk, segíts minket, hogy példáját követve
mindenben a Te országodat keressük,
és elnyerjük az élet koronáját!**

13. Tiszteletreméltó Batthyány Strattmann László

*Dunakiliti (Moson vármegye), 1870. október 28.

†Bécs, 1931. január 22.

A honfoglalás koráig visszanyúló magyar főnemesi család sarja. A családból több egyházfejedelem, törökverő hős, államférfi és politikus vált híressé.

László tíz éves korától a jezsuiták kalksburgi, majd kalocsai intézetében nevelkedett. 1890-ben érettségizett, utána a bécsi Gazdasági Akadémián, majd a Rudolphiana Tudományegyetem kémia szakán tanult. 1896-ban bölcsészdoktorrá, az orvosi kar elvégzése után, 1900-ban orvosdoktorrá avatták. Orvosi pályáját sebészként kezdte meg. Közben – 1898. november 14-én – feleségül vette Coreth Mária Teréziát.

1901-ben az atyjától kapott köpcsényi uradalom kastélya mellett húsz-, később harmincágyas kórházat rendezett be szegény betegek számára. Kórházat létesített a körmendi kastélyában is, s kora legmodernebb gyógyászati eszközeivel szerelte föl. Maga is készített ilyen eszközöket. Kórházaiban sebészként főleg szemműtéteket végzett. A szegényeket ingyen kezelte, látta el orvossággal, a nincsteleneket pedig ruhával és pénzzel is támogatta. Három vármegye beteget keresték föl, naponta 60–100 beteg érkezett. Mindig a legelhagyatottabbakkal kezdte, a gazdagokat lehetőleg más orvoshoz küldte. 1921-től évenként általában ötezer beteget látott el a körmendi kórházban; életében mintegy 30.000 szemműtétet végzett. A saját költségén segítőtársakat, orvosokat, ápolónőket fogadott föl. Mindez fölemésztette vagyona nagy részét, az állam mégis a teljes vagyona után vetette ki az adót, amit ő – utánajárásra nem lévén ideje – meg is fizetett.

Az első világháború alatt a bevonult köpcsényi orvos teendőit is ellátta. Legfőbb segítsége a felesége volt. 11 gyermekük közül a szent életű Ödön 21 éves korában meghalt.

1907-től haláláig naponta elimádkozta latinul Szűz Mária kis zsoltosmáját, családjával együtt szentmisét hallgatott, este rózsafüzért imádkozott. 1916-ban feleségével, Ödön fiával s sógornőjével (Coreth Lilivel, aki később bencés apáca lett) belépett a ferences harmadrendbe. Operáció előtt és alatt mindig imádkozott, s gondoskodott betegek lelki gondozásáról is. Távozásukkor egy-egy vallásos kiadványt vagy legalább egy szentképre nyomtatott imádságot adott a kezükbe.

Ritkább műtéteiről orvosi lapokban számolt be, évi jelentéseit kinyomatta. Több magas kitüntetést kapott, de legkedvesebb kincse a Mária kongregációs érme volt, melyet halálos ágyán László fiára bízott. Németújváron temették el a ferences templom alatti családi sírboltban, az oltár mellett. Boldoggá avatásáért a bécsi és a szombathelyi egyházmegye fáradozik.

13. Tiszteletreméltó Bogner Mária Margit

*Melence (Torontál vármegye), 1905. december 15.

†Érd 1933. május 13.

A Szeplőtelen Fogantatás ünnepének nyolcadnapján született, a keresztségben az Etelka Mária Anna nevet kapta. Édesapja, Dr. Bogner János adóügyi jegyző volt. Édesanyja, Schiller Etelka hat gyermeknek adott életet. Bognerék mélyen vallásos, bensőséges családi életet éltek. Az apró termetű, örökmozgó, örökvidám Etelka a ház napsugara volt, és az maradt mindhalálig, korán megözvegyült édesanyja és – sokszor a mindennapi megélhetéssel küszködő – nővértársai számára egyaránt.

Édesapját 1906-ban Torontál-Tordára helyezik, így Etelka itt kezdi meg elemi tanulmányait. Az iskolában korán kitűnik rendkívüli értelmi képességeivel.

1914 őszén súlyos vörhenyen esik át. Közvetlenül utána nem látszik, hogy nyoma maradna a betegségnek, egy év múlva azonban nem tudja behajlítani a térdét. Az orvos csípőcsontgyulladását állapít meg. Tíz hónapig nyújtott lábbal kell feküdnie, kifeszített lábát háromkilós homokzsák húzza. Így végzi az elemi iskola negyedik osztályát. Vidám természete most sem hagyja cserben: kézimunkázik, énekelget, olvas, kérésére édesanyja kinyitja az ablakot, amikor társai a ház előtt játszadoznak, hogy lássa őket. Nem panaszkodik, szomorúság nem látszik rajta. Máskor a szomszéd kislányok veszik körül, és a sok játékkal, babával az ő ötletei, utasításai szerint játszanak. A babáknak imádkozniuk is kell: amelyik kislány tartja a babát, az imádkozik helyette. De azért lassan telnek ezek a hónapok, és az eleven kislány már alig várja, hogy ismét pajtásai között ugrálhasson. Négy hónapig gipszet visel, utána is csak géppel tud járni. Betegsége hét évig tart, jobb lába egész életére merev marad.

1915. október 17-én – Etus későbbi szerzetesi névünnepén – meghal az apa. A család megélhetési gondok miatt Nagybecskerekre költözik, Etus itt kezdi meg a polgárit a Miasszonyunkról nevezett Iskolanővéreknél. Otthon, amiben csak tud, segít édesanyjának, kismamaként gondozza két öccsét, legtöbbit azonban derűs természetével és rendíthetetlen lelkierejével ad sokat nélkülöző és gondok között őrlődő anyjának és környezetének.

A négy polgári után kereskedelmi szaktanfolyamot végez. Merev lába ellenére a legelevenebb diákok közé tartozik. A kamasz Etus nem különösebben vallásos. Előfordul, hogy a diákmise alatt megbeszélnek a napi eseményeket. Megtörténik, hogy hiába várja édesanyja otthon az ebédet: tudja, Etust már megint bezárták, mert ismét rossz fát tett a tűzre. Saját őszinte bevallása szerint ilyesmiket csinált: fölírta a táblára, hogy elmarad az óra, és a tanár üres tantermet talált; rendetlenkedett az énekórán; cigarettázott; eljegyzési kártyákat gyártott és betette a társnői padjába; utánozta a tanárt, és ezzel megbontotta a fegyelmet.

Mégis mindenki szereti. Tudják róla, hogy félárva, hogy súlyos anyagi gondokkal küszködnek, mégis mindig megosztja tízóraját a nála is szegényebbekkel, ha észreveszi, hogy nincs ennivalójuk. Az előző napi csínytevések feledtetésére rendszerint nagy csokor virággal (és huncut mosollyal) jelenik meg az illető tanár előtt. Otthon hosszasan meséli az iskolai szenzációkat, és akkor boldog, ha mindenki nevet.

Ezen a „kis úton” 1923. június 1-e, Etus bérmlálásának napja mérföldkövet jelent. A Szentlélek veszi birtokába a tizennyolc éves lány lelkét, hogy előkészítse a kegyelem csodáját, Bogner Etelka megtérését. Fölhangzik szívében a hívás: „Kövess engem!” – és ő visszavonhatatlan Iggennel válaszol.

1924-től lelki élete rendezettebbé válik. Többet imádkozik, állandó gyóntatót választ, teljes odaadással végzi a zárdában szokásos lelkigyakorlatot. És amint Isten felé fordul, úgy

mind jobban megismeri önmagát és minden hibáját: hiú, sok benne a tetszeni vágyás, szeret szórakozni, öltözködni... a kötelességteljesítésben felületes, szétszórt... feledékeny, s ezzel másoknak sok bosszúságot okoz... gyakran önfejű. Bánattól és szeretettől indítva – lelkiatyja, a jezsuita Csávossy Elemér bátorítására – két örök és egy ideiglenes fogadalmat tesz: örökös tisztaságot fogad, és kötelezi magát, hogy utolsó leheletéig küzdeni fog a tökéletességért, azaz „mindenben azt teszi, ami Jézusnak jobban tetszik”. Ettől kezdve (1926 május) minden törekvése szeretetből vállalt fogadalmának megtartására irányul. Arra, hogy mindig hűséges legyen Jézushoz. Jelmondatául választja a két szót: SEMPER FIDELIS.

Még mielőtt a frissen megtértek hibáiba esne és a megtérése előtti évek miatt aggályossá válna, kezébe kerül Lisieux-i Szent Teréz önéletrajza, akit 1925-ben avatott szentté XI. Pius pápa. Biztos ösvényen érzi magát: „Bizalommal tettem kezem az övébe, hogy vezessen... és ujjongó örömmel követem az én kis égi újoncmesternőmet, lélegzetvisszafojtva hallgatom tanítását. Mindig mellettem van. Mindig mondja, hogy mit tegyek. Ó, Teréz tudja, hogy az ő kis testvérkéje nagyon gyöngye, gyarló, hogy egyedül éppen semmire sem képes, hát szorosan mellé áll, hogy a mennyei Jegyes karjaiba vezesse. Megtanítja, hogy soha egy pillanatra sem szabad elcsüggedni.

Lelki életének központja az eucharisztikus Jézus lesz. Szeretne meggyógyulni, hogy szerzetes lehessen: hosszú és nehéz küzdelmébe kerül, hogy elfogadja fizikai gyengeségét, amely leküzdhetetlen akadályt jelent, akár legnagyobb álmáról, a Kármelről, akár más szerzetes intézményről legyen is szó. De fogadalma értelmében nemcsak vállalja az áldozatot, hanem szorosan magához is ölel minden keresztet. Egyet kér csak: erőt.

A nyári hónapokat rendszerint Zsidópusztán töltik. Itt Etusnak még az Oltáriszentséget is nélkülöznie kell. Hosszú órákat tölt imádságban, mindenkitől félrehúzódva elmélkedik.

1926 a lelki megpróbáltatások éve. Nagy kísértések érik, úgy érzi, a reménytelenség és a kétségbeesés útján jár. Naplójában nem részletezi a kísértések mibenlétét, csak annyit mond, hogy nem volt olyan oldal és mód, ahonnan és ahogyan az ördög ne támadta volna. Aztán bénító fáradtság vesz rajta erőt. Ekkor, ilyen állapotban teszi le a tökéletességre törekvés örök fogadalmát (eddig alázatból csak ideiglenes fogadalma volt).

Közben édesanyja megkeresi a lelkiatyját: térítse észre Etust, aki csak a lelkiekkel törődik, pedig a jövőjére kellene gondolnia. Hiszen ők szegények, Etusnak magának kell majd gondoskodnia megélhetéséről, testi fogyatékosága miatt úgysem számíthat arra, hogy szerzetes lehet. Páter Csávossy, aki már több éve lelkipásztorja Etusnak, biztos a lány hivatásában, megkísérli tehát a lehetetlent. Beajánlja Etust a pesti angolkisasszonyoknak. A főnöknő első benyomásai a találkozást követően igen kedvezőek, de az orvos véleménye lesújtó: ilyen egészséggel Etus pár hónap alatt kidőlné a szerzetben. Krisztus lélekben már eljegyzett menyasszonya csak később vallja be: szenvedése szinte elviselhetetlen volt. De szeret, és ezért most is hűséges. Megéli a nagy istenszeretők tapasztalatát: minél közelebb kerül Krisztushoz, annál szenvedélyesebben vágyódik utána. „Igen, Jézusom, én nem akarok mást, csak azt, amit te. Csak vonj szorosan magadhoz a kereszten, olyan szorosan, hogy soha gyengeségből vagy gyarlóságból el ne hagyhassalak” – írja Naplójában.

Kilencedet kezd Kis Szent Terézhez, kérve, adjon valami jelet, szerzetes lehet-e valaha, vagy sem? A kilenced után álmod lát: látja magát fiatalon a ravatalon, szerzetesi ruhában. Nagyon örül, de unokanővérén kívül senkinek sem beszél a dolgról. Édesanyja csak a halála után tudja meg.

1927 elején megbetegszik. A spanyolnátha és a mellhártyagyulladás annyira legyöngíti, hogy ismét Zsidópusztán kell erőre kapnia. Jót tesz neki a levegőváltás és a titkolt remény. S amikor Zsidópusztáról visszatér, megkapja az értesítést, hogy beléphet a vizitációs nővérek thurnfeldi kolostorába.

1927. augusztus 6-án búcsúzik a szülői háztól, melyet soha többé nem lát viszont. Hazáját is el kell hagynia, idegen nyelven kell majd imádkoznia. Örömmel, sőt ujjongva hagyja el a

világot, de szíve nem érzéketlen szereteteinek fájdalma iránt; és áldozata ezzel nem kevésbé tökéletes. Augusztus 10-én érkezik a tiroli Thurnfeldbe, este fél kilenckor lépi át új otthona küszöbét. Édesanyjának hosszú és részletes levélben számol be az útról és új életének első napjairól.

Leveli mindig csak örömet sugároznak. Belső küzdelmeiről, próbatételeiről csak Naplójának sorai sejtetnek valamennyit. Küszködik a honvágygal, nehézségei vannak a nyelvvel (melyet sohasem tanult meg tökéletesen), de kifelé mindig csak mosolyog. Úgy, amint ezt a rend alapítója, Szalézi Szent Ferenc ünnepén megígéri: „Jézusom, én megígérem neked, hogy mindig vidám mosolyt láthatsz arcomon a te segítségeddel. Én nem akarok soha sírni, ha mégoly nehéz keresztet küldesz is. Mindig arra gondolok, te a tabernákulumból figyelsz szívszorongva, mennyire tudlak szeretni... akkor lesz eröm mosolyogni”. Épp e szavai sejtetik azt, amiről ő konkrétan sohasem beszélt, hogy Adelhaid nővérnek (mint a rendben hívták) minden boldogsága mellett megvoltak a maga kis keresztjei.

Míg ő a beöltözés nagy napjára (1928. április 10.) készül, a Vizitáció Magyarországon való megtelepítésének három évtizedes terve teljesebben van. Az Úr őt választotta ki arra, hogy a Szűz Mária látogatásáról nevezett női szerzetesrend első magyarországi kolostorában az első novícia, az első fogadalmas nővér és a szeretet első áldozata legyen. A beöltözéskor a Mária Margit nevet kapja Alacoque Szent Margit Mária tiszteletére, de nevét megfordították, mert a vele együtt Érdre készülő főnöknőnek is Margit Mária a neve.

A kis csapat augusztus 2-án hagyta el Thurnfeldet és 4-én, Havas Boldogasszony vigiliájának estéjén érkezett meg Érdre. Az új kolostor felavatása előtt nyolcnapos lelkigyakorlatot tartanak. Mária Margit Naplója sejteti, mennyire fölfokozta Isten lelkében a vágyat a vele való tökéletes egyesülés és örök találkozás után: „Oh, Jézusom, én nem akarom kutatni a te szent terveidet, hisz tudod, hogy egy pillanattal sem szeretnék előbb menni hozzád, mint ahogy te akarsz, de valahogy úgy érzem, közeleg életem hajnala... Oh, Jézusom, az én életem hajnala.. amikor a nevemen szólítasz: Mária!... és én szomjazom erre a szóra... Jézusom, ugye hamar szólítasz, ugye hamar hívsz.. „Ezt követően hozza meg élete – saját szavai szerint – legnagyobb áldozatát: egészségéért aggódó lelkiatyja és előljárói szavára följánlja magát Isten előtt a hosszú életre.

Az új alapítás meglehetősen sok tennivaló elé állítja az egész közösséget. Az intézet egy része majd nevelőotthon lesz, ahol Mária Margit is tanítani fog (gyorsírást és franciát). Egyelőre azonban mindenki azt teszi, amire szükség van, keményen dolgoznak reggeltől estig. Margit lába egyszer fölmondja a szolgálatot, attól kezdve csak a kevésbé megterhelő munkákat végezheti. Változatlanul vidám és boldog leveleiben szent gyakorlatiassággal számol be napjaikról: „Képzeld (mamám), konyhamesternői méltóságra emelkedtem pár hét alatt. No csak ne rémüldözz. Nem is vagyok olyan rém ügyetlen, még különösebb bakot nem lőttem”, bár: „Tisz. anyánk azt állítja, hogy fukar vagyok. De ez nincs így. Igaz, nehéz 26 emberről gondoskodni, és még hozzá csak egy tehenünk van, amely a tejadással igazán fukar, bizony sóhajtozok néha még egy tehenért. De azért mégis szép olyan szegénynek lenni, mint a Szent Család. Őnekik még kevesebb volt. Nekünk meg igazán elégünk van. Én is megtértem, bízom, te is meg lennél elégedve, annyit eszem. A gyorsírás is vígan megy a gyerekeimmel, akik azonban nagyobbak, mint én.”

1932. május 16-án, Pünkösdhétfőn teszi le örök fogadalmát. Naplójába, melyet három éve nem vett a kezébe, e napon írja az utolsó szavakat: „Én Istenem... és mindenem...!”

Eddig csodálatosan kitartó egészsége hirtelen gyöngültni kezd, az orvos szerint mindkét tüdeje meg van támadva, de különösen a bal. Szeptember 10-én lelkiatyja kezéből fölveszi az utolsó kenetet. Az Úr azonban nem siet. Mária Margitnak – mint példaképének Kis Szent Teréznek is – a hosszú szenvedés kelyhét kell kiinnia.

Betegségében mindig ugyanolyan vidám, nyájas, sőt tréfás. Csak a legutolsó időkben, mikor fájdalmai elviselhetetlenné válnak, esedezik enyhülésért. Türelmetlenné, követelőzőnek sohasem látta senki.

Édesanyját, rokonait refrénszerűen vigasztalja s készíti föl átköltözésére: „Legjobb mindent a Szent Szívre bízni”. Közben azonban egész szívével átérzi édesanyja fájdalmát: utolsó napjaiban nem tud szabadulni a gondolattól, hogy anyja nem éli túl az ő halálát.

Mikor a főnöknője figyelmezteti, hogy örök fogadalmának évfordulója következik, így szól: „Ezt már az égben szeretném megülni”. És az Úr teljesítette vágyát.

Május 13-ra virradóan ezt mondta: „Ez lesz az utolsó napom”. Reggel áldozik, aztán megkezdődik haláltusája. „Embertelen kínokat szenvedek” –sóhajtja, azután segítséget kér. Délután öt körül szólal meg utoljára:

„Már nem látok többé!” És néhány perccel később: „Köszönöm!”

Május 15-én temették el, sírjára ez a felirat került: „BOGNER MÁRIA MARGIT NŐVÉR. Élt 28 évet. 1933.V.13.”

Sírja ma az érd-óvárosi templom kertjében van.

*

**Istenünk,
ki az alázatosakat fölmagasztalod
és a téged szeretőket vizontszereted,
tekints kegyesen Mária Margit alázatára és szeretetére,
és add, hogy őt mihamarább
mint a szeretet és a hűség példaképét
oltárainkon tisztelhessük.
Általa ajánlom neked jelen ügyemet...
Kérlek mutasd meg, hogy közbenjárása kedves előtted!
(Ima a boldoggá avatásért)**

13. Tiszteletreméltó Kaszap István

*Székesfehérvár, 1916. március 25.

†Székesfehérvár, 1935. december 17.

A Soroksárról Fehérvárra elszármazott Kaszap család harmadik gyermekeként született. Két bátyja és két húga volt (Béla és József, Rózsa és Gabriella). Édesapja főellenőrként dolgozott a postán.

Első iskolaéveit Székesfehérvárott a Belvárosi Elemi Iskolában, a gimnáziumot a ciszterciek Szent István gimnáziumában végezte. Tizenhat éves koráig csak annyiban tűnt ki társai közül, hogy szívesebben ministrált, nem szerette a durva diákcsinnyeket és nagy gonddal törekedett állapotbeli tisztaságának megőrzésére. Gyermekkorának indulatos, makacs természetén nagy küzdelem és sok-sok kudarc után sikerült úrrá lennie. A tanulásban tudatosan nevelte magát a szorgalmas, pontos, eredményes munkára. Eleinte ugyanis – a sok olvasás miatt – nem jeleskedett az iskolai tennivalókban, de a hatodik gimnázium első félévében kapott meglehetősen gyenge bizonyítvány után pontos, szigorú napirend szerint készült óráról órára. Az eredmény a kitűnő érettségi volt.

E változással együtt csendesebb, elmélyültebb kezdett lenni. Kereste a magányt, ugyanakkor – szeretetből tudatosan vállalt és mindenki felé megnyilvánuló – szolgálatkészsége csak növekedett. Nyolcadikos gimnazista volt, amikor eldöntötte, hogy jezsuita lesz. 1934. július 31-én, Szent Ignác ünnepén lépte át a budai Manréza küszöbét. A jezsuita szabályzat szerint a novíciátus két évig tart és egyvégtében kell letölteni. Ez lett az akadálya annak, hogy István, akinek az Úr csak másfél évet adott a rendben, fogadalmat lehessen.

Gyermekkorában egészséges volt, gimnazista éve alatt sokat sportolt, sőt tornászbajnokságokat nyert. Mikor azonban a rendbe való felvételi alkalmából az orvos előtt állt, lázas volt. Mivel egyébként teljesen egészségesnek mutatkozott, az izgalomnak tudták be ezt, és nem tekintették a belépés akadályának. Hamarosan azonban betegeskedni kezdett: ismételtelen begyulladt a mandulája, néha annyira, hogy a hangját is elveszítette, majd az ízületeire ment a gyulladás, megdagadt a bokája, és ujjain, nyakán, arcán kelések keletkeztek. A novíciátus első hónapjaiban tökéletesen azonosult a rend célkitűzéseivel, engedelmes készséggel fogta meg előljárója kezét, hogy Krisztus számára alkalmas eszközzé formálják, de már Karácsony táján megkapta Istentől az első jeleit annak, hogy a türelemmel viselt szenvedések nagyon is szűk útján, egyedül a megfeszített Krisztus lesz az ő vezére.

A következő év már a betegség ideje: orrvérzések, gennyes mellhártyagyulladás, kelések, rosszindulatú tályogok követik egymást. Tizenkilencedik születésnapját a Vöröskereszt-kórház sebészeti osztályán műtét utáni gyengeségben tölti. Egymás után távolítják el testéből a kisebb-nagyobb tályogokat, daganatokat, melyek mindig újratermelődnek. Június közepén úgy tűnik erőre kap: a hosszú fekvéstől legyengült novícius fölkelhet és járni tanulhat, a hónap végén visszatérhet a Manrézába. Július végén azonban előlről kezdődik minden: mandulája ismét begyullad, testén újra jelentkeznek a fájdalmas, felfakadó kelések. Egyelőre egy orvos-rendtársa kezeli a folyton lázas beteget. Közben lassan-lassan szembe kell néznie a minden testi kint meghaladó szenvedéssel: előljárói minden türelmes engedménye és próbálkozása ellenére előbb-utóbb végleg el kell hagynia a rendet. Kezdi fölismerni, hogy az ő novíciátusa a mennyei Atya házában előszobája lesz.

Isten akaratát úgy akarja fogadni, mint legfőbb javát és boldogságát. Felírja magának egy papírra – hogy mindig szeme előtt legyen – Lisieux-i Szent Teréz szavait: „Emlékezzél, hogy a te szent akaratod az én nyugalmam és egyedüli boldogságom. Átadom neked magam, és félelem nélkül elalszom a te karjaid között, ó isteni Üdvözítőm”.

November 3-án búcsúzik novíciustársaitól és a rendtől. Otthon a család nagy szeretettel és megilletődött gyengédséggel fogadja az egykori tornászbajnokot, akit a betegség hónapjai után – tizenkilenc évesen – a lelki érettségben ősz-öregén lát viszont: nagyon szelíd, komoly és csendes, arca sápadtabb, de tekintete nyílt és derűs; egész magatartásában van valami megnevezhetetlen vonás, valami szép összeszedettség; minden szava és tette egyszerű, tiszta és formás, és valami nemes tartózkodással sosem adja át magát teljesen annak, amit tesz vagy mond. Olyan, mint azok, akik soha sincsenek egyedül, mert figyelmük egy szálát a bennük lakozó Jelenvalóhoz kötik, és mindig Isten jelenlétében járnak.

Hazaérkezése után öt nappal belázasodik, s a székesfehérvári kórházba szállítják. Két hét múlva azonban elég erőt érez magában ahhoz, hogy kivetesse manduláit, melyekhez eddig az állandó gyulladások miatt nem nyúlhattak. A műtétet december 4-én Budán, a Vöröskereszt-kórházban végzik. Tíz nap múlva gyógyultnak látszóan hagyja el a kórházat. Otthon azonban még aznap este belázasodik: 38, majd 40 fokot mutat a lázmérő. Többé semmit sem tud lenyelni. December 16-án beszállítják a helyi kórházba; előtte gyónt és fölvette az utolsó kenet szentségét.

A kórházban láza 40 fok felett van, toroka mind dagadtabb, fulladozni kezd, 17-én hajnalban gégemetszést végeznek rajta. Hajnali ötkor írásban papot kér a mellette virrasztó nővértől, aki – miután az éjszakás nővér a gyógyulásban bízva megtagadta kérését – sietve keresi meg a kórház lelkészét. Mire visszaérkeznek, a beteg már elveszítette eszméletét. Így fogadta az utolsó áldást és a pápai föloldozást. Fél órával később átment a mennybe Urához, Istenéhez.

Utolsó üzenete – erőtlen, kissé kusza írással – a szüleihez szólt:

„Isten veletek! Odafele találkozunk. Ne sírjatok, mennyei születésnap ez. A jó Isten áldjon meg benneteket!”

Teste ma Székesfehérvárott, a Prohászka-émléktemplom (Vasútvidéki plébániatemplom) falához épített kriptában nyugszik. Boldogáavatási eljárását a székesfehérvári egyházmegye megindította.

15. Nagy Szent Albert

*Lauingen, 1200 körül

†Köln, 1280. november 15.

Sokaknak csak halvány elképzelésük van Szent Albert működéséről, és alig tudják, milyen gazdagon kitöltött napokat élt, s hogy miért kapta az utókortól a „Nagy” megtisztelő jelzőt.

Családi nevén Bollstadi Albert gróf 1223-ban Padovában lépett a domonkosok közé, s ezzel kezdetét vette pihenést nem ismerő lázas tevékenysége, melyet mint szerzetes és pap, tanár és író, provinciális és regensburgi püspök, prédikátor, s végezetül ismét mint hallgatag szerzetes folytatott haláláig.

Albert korának egyik zseniális szellemi építőmestere. Életét látva megsejthetünk valamit a középkori Európa és emberének tágasságából. A nagy építési tervek korszaka ez, amelyek szerint városokat és katedrálisokat építettek; olyan törvényhozás időszaka, amely vallásos lelkülettel kultúrát határozott meg. A közös katolikus hit szolgáltatta az alapot a népek életéhez, az a hit, amely több mint egy évezreden át a politikai közösségben is biztosította a polgárok jogait.

Albert a Duna mentén született. Padovában találkozott Szász Jordánnal, aki a domonkos rend generálisa volt és megnyerte Albertet. Később az Alpokon túlra, Kölnbe küldte őt, abba a nagy középkori német városba, amely Északnyugat-Európa nagy útjainak találkozási pontjában feküdt. Ez a Rajna parti város lett Albert későbbi útjainak kiindulópontja, melyek során az akkor ismert világ felét bejárta. A Rend megbízásából több városban megszervezte a rendi főiskolát: Hildesheimben, Freiburg im Bresgauban, Regensburgban és Strassburgban. De ezek a városok csak állomások Albert Párizsba vezető útján, amely az első európai egyetemre vitte. A Párizsi Egyetemen a domonkosok két professzori székkal rendelkeztek, de a franciáké volt az előjog, hogy saját nemzetbeli professzort jelöljenek rá. Albert az első idegen domonkos, aki itt katedrát kapott.

Kölnben Albert tovább folytatta tudományos munkáját. Megalapította a rendi egyetemet, amelyből később, a 19. század végén kialakult a Kölni Városi Egyetem. Katedrája köré húszenzlet növendékei sereglettek össze, köztük Aquinói Szent Tamás is, kinek nagysága előtt később a mester, Albert is meghajolt. Még öreg kora ellenére is elsietett Párizsba, hogy Tamás, egykori növendéke tanítását megvédje.

A politikát alárendelte Isten országának. Amikor a Staufi uralkodóház elvesztette hatalmát, az egész birodalom az interregnum bizonytalanságának áldatlan állapotába került; „császár nélkül, félelmetes idöket” éltek. 1273. október 1-én a német választófejedelmek királlyá választották Habsburg Rudolfot. Ekkor Albert elment a Lyoni zsinatra, és úgy jellemezte a pápa előtt az újonnan megválasztott királyt, mint az igazság harcosát és a rend emberét. Ezek után X. Gergely a választást elismerte.

Albertot leginkább természettudósként ismerik az emberek. Az első indításokat a természettel való foglalkozásra Itáliában kapta. A természet csodái és rejtélyei először itt tárultak föl előtte. Későbbi élete folyamán a természettudománynak majd minden ágával foglalkozott: orvostudománnyal, fiziológiával, állattannal, növénytannal, fizikával, kémiával, földrajzzal, geológiával, ásványtannal, csillagászzal. Különleges szeretettel volt az élet iránt. A növény- és állatvilágot páratlanul ismerte. Jó megfigyelőképességéhez tudományos pontosság társult, ezért tudott olyan mélységekig behatolni a természet titkaiba, sért el olyan eredményeket, melyek előtt nemcsak a kortársak álltak meg ámulattal, hanem ma is tiszteletet parancsolnak. Természetesen Albert is korának gyermeke volt, ősi felfogások őt is korlátozták, de az elsők közé tartozik, aki nem a tekintélyre támaszkodó hittel, hanem a

tapasztalat útján szerzett ismeretek alapján közeledett a természethez. Ezt az eszmét átsugározta a következő időkre is.

Albertnek mint teológusnak legnagyobb eredménye az, hogy fölfedezte Arisztotelész filozófiai írásait, és termékennyé tette azokat a teológia

számára. E műveket megtisztította minden ráakódott arab és egyéb rétegtől, s a tisztán arisztotelészi kincseket hasznosította. Ezzel megteremtette annak lehetőségét, hogy Tamás később nemcsak filozófiai, hanem teológiai kérdésekben is Arisztotelészre támaszkodhassék.

Ha valaki igazán látja Albert életét, önkéntelenül is fölmerül benne a kérdés, hogy egyetlen ember hogyan volt képes mindeerre? Hogyan élhetett ilyen megterheléssel és ilyen szellemi feszültség közepette? Tettrejenek és termékenységenek titka mély imádságos életében, Istennel való kapcsolatában rejlik. Van két mondata, amelyek rávilágítanak arra, hogyan is állt Isten színe előtt.

Az első így szól: „Uram, én azt szeretném, ha szeretett akaratom szerint ember lehetnék.” Amikor a pápa az immár 77 éves Albertot arra szólította föl, hogy vegye át a regensburgi püspökség vezetését, nem szívesen mondott igent, de a pápa szava számára Isten akaratát közvetítette. Egy tönkrement egyházmegyét kellett ismét életképesé tennie. Őt azonban semmi egyéni becsvágy nem hajtotta, csak az elődje hibáit akarta minél inkább kijavítani és jóvátenni. Két évvel később, mikor a rábízott föladatot végrehajtotta, alázatosan kérte a pápát, engedje, hadd éljen ismét egyszerű szerzetesként. S mikor a pápa beleegyezését adta, abban is Isten akaratát látta.

Albert második mondata: „Te magad menj Istenhez. Hasznosabb ez neked, mint ha az összes égben lévő szentet Hozzá küldenéd.” Ez a mondata az emberi lélek és Isten közti közvetlen kapcsolatot hangsúlyozza, amit semmi mással nem lehet helyettesíteni, s ebből ered az ember egész életének vallásos értéke. Albertnek nem lehet a szemére vetni, hogy keveset foglalkozott a világgal, vagy hogy nem tett volna érte eleget. De minden tevékenysége, utazása és kutatása, továbbá az emberiség érdekében tett szolgálata mellett soha nem feledkezett meg az egyetlen szükségéről, s nem is mellőzte azt. Miután a keresztes háború érdekében prédikált Németországban és Csehországban (1263–64) és rövid időt Würzburgban és Strassburgban töltött, 1270-től ismét Kölnben élt. Itt dolgozott általános tisztelettől övezetten 1280. november 15-én bekövetkezett haláláig. XI. Pius 1931-ben avatta szentté. Ünnepe 1932-ben vették föl a római naptárba.

*

A Nagynak (Magnus) és Egyetememes Tudósnak (Doctor universalis) nevezett Albert egészen alacsony termetű volt, s erről a következő anekdotát beszéltek: amikor a pápa előtt, aki még nem ismerte őt, kihallgatáson jelent meg, a Szentatya jóságosan fölszólította az akkor már neves dominikánus szerzetest, hogy nyugodtan álljon csak föl térdeplő helyzetéből. A kicsi, de önérzetes Albert így válaszolt: „Már felálltam!”

Ha valaki a középkorban úgy foglalkozott a természettel, mint Albert, és laboratóriumában a többiek szeme elől elrejtetten kísérleteket folytatott, az a nép előtt varázslónak tűnt. Albertről is, akit később úgy tekintettek, mint Doktor Faust mintáját, rendkívüli történetek jártak a nép ajkán. Mesélték, hogy Vilmos, Hollandia királya egyszer a tél közepén látogatta meg Albertet Kölnben, és a kertjében virágokat, meleg napsütést, érett gyümölcsöket és daloló madarakat varázsolt elő, és mindehhez egy bőséges lakomát, melynek ételei és italai a vendégek kezében kísértetté változtak. Azt is mondták, hogy varázsserlegével betegeket gyógyított, s hogy földobott egy kötelet a levegőbe, majd fölmászott rá. Úgy mondják, hogy ő találta föl a puskát, a puskaport, az órát és más hasonló szerkezeteket, egészen addig, hogy szerkesztett volna egy olyan robotembert, amely úgy tudott dolgozni és beszélni, mint egy igazi ember. Tudni vélték, hogy megszelídített egy ördögöt, a levegőben röpködött át országokon, és birtokában volt a bölcsek köve. A francia király leányát állítólag láthatatlanná tette és elrabolta.

Ezek mind népies mesék csupán. Valójában Nagy Szent Albert szigorú gondolkodó és kutató volt, aki már a saját korában elmondhatta: „A természettudós feladata nem az, hogy mások híradásait egyszerűen átvegye, hanem hogy fölkutassa a természet jelenségeinek okait.” Ezért vállalkozott arra, hogy bányába leszálljon, ahol kőzeteket tanulmányozott; ritkaságokat gyűjtött, Kölnben pedig növényházat rendezett be. Elsőként írta le a virágok porzóit és a nektárt, ismerte a rovarok hasi idegszálát, s leírta a magban a csíra helyzetét. Megállapította továbbá, hogy a fák magassága és lombjának nagysága összefügg a fényvel és a meleggel. Megállapította a föld gömb alakját és a déli félteke lakhatóságát. Sevillában őriznek egy Albert-kéziratot, amelyet Kolumbusz Kristóf olvasott és lapszéli jegyzetekkel látott el. Albert számára „minden tudomány szem, amellyel az ember Istent nézi”.

Albert, aki előítéletek nélkül közeledett a Krisztus előtti és a kereszténységen kívüli világ szellemi értékeihez, kénytelen volt harcba szállni, főleg a saját rendjén belül, a meglátott értékekért: „Vannak emberek, akik nem tudnak semmit, de mindenképpen támadják a filozófia alkalmazását, főleg a prédikátor testvérek között, ahol senki nem mond nekik ellent... Ezt néhány lusta ember miatt mondom, akik, hogy a saját tétlenségüket palástolják, mások írásaiban tallóznak, hogy valami becsmérelnivalót találjanak benne. Ilyenek hurcolták meg Szókratészt, üzték el az athéni akadémiáról Platónt, és megutálták Arisztotelészt is.”

Brabanti Tamás tesz tanúságot arról, hogy Albert minden elméleti kutatás mellett nagyon jámbor ember volt, annyira, hogy „a német misztika atyja” nevet érdemelte ki: „Saját megfigyelésem alapján mondom – hiszen hosszú időn át hallgatója voltam –, hogy a tiszteletreméltó mester, Albert testvér a prédikátorok rendjéből sok esztendőn át éjjel és nappal ápolta az imádságos életet amellet, hogy sokat tanított, olyannyira, hogy szinte naponta elimádkozta a zsoltároskönyvet. Amikor a zsolozsma, az előadások és a disputák véget értek, azonnal az elmélkedésnek adta át magát. Csoda-e ezek után, hogy mindenki más fölülmúlt a tudományban az, aki az erények utáni törekvésben ily nagy lépéseket tett?!”

Abban az időben az Egyházon belül a ferencesek és domonkosok szembeszálltak és harcoltak egymással, s ezáltal veszélybe került az új rendek fennmaradása és az egyházi megújulás. Albert megjelent Anagniban, a pápai udvarban, és átütő sikerrel megvédte mind a barna (ferences), mind a fekete (domonkos) testvéreket. Egy szimbolikus elbeszélés írja le Albertnek ezt a győzelmét:

Két évvel az említett esemény előtt egy bajor ágostonos kanonok a pápai udvarba ment valami lelki ügy elintézésére. Egy napon a Szent Péter-bazilikában imádkozott és elragadtatásba esett. Azt látta, hogy a bazilika tele van kígyókkal, és sziszegésük betöltötte az egész templomot, sőt egész Rómát is. A szerzetes nagyon megrémült. Egyszer csak meglátott egy embert, amint belép a bazilikába, domonkos habitusban. Míg csodálkozva nézte az ismeretlen domonkos szerzetest, Istentől világosságot kapott, hogy ezt az embert Albertnek hívják. A kígyók heves sziszegéssel vették körül, ráfonódtak kezére és lábára, sőt egész testét is körülvették. Albert egy határozott mozdulattal kiszabadította magát, föllépett az ambóra, ahonnan az evangéliumot szokták ünnepnapokon fölolvasni, Szent János evangéliumát olvasta addig a helyig, ahol ez áll írva: „És az Ige testté lett, és közöttünk lakozott.” Akkor a kígyók sziszegése elhallgatott, az állatok elmenekültek, és ismét békés csend támadt.

Albert mint tanító és prédikátor, aki mint „Bocskoros Testvér” gyalog járta be egész Európát, elsősorban arra törekedett, hogy megújítsa a méltatlan és pénzéhes klérust. Amikor egy kölni kanonok azzal dicsekedett előtte, hogy a római kúriától fölmentése van több javadalma birtoklására, a szent ezt mondta: „Most legalább engedéllyel utazhat a kárhozat felé.” Másutt az egyik előadásában ezt mondta: „A Nap sötétedik akkor, ha olyan emberek, mint a pápák, a bíborosok, az érsekek és a püspökök elsötétednek, hiszen nekik világosságot kellene árasztaniuk az egész földkerekségen.”

Amikor regensburgi püspök volt, a hívekben igen mély nyomokat hagytak prédikációi. Egy-egy alapmondatát, illusztráló képpel együtt nagy fatáblákra festették és emlékeztetőül

kifüggesztették a templomokban, hogy a püspök szavai állandóan szem előtt legyenek. Néhány ilyen „Albert-tábla” szavai ránk maradtak:

A hamis aszkézissel szemben: „Ha egy kemény szót türelmesen elviselsz Urunk szeretetében, az jobban tetszik Istennek, mint ha a hátadon szétvernél annyi seprőt, amennyi egy hold földön terem.”

A zarándoklás túlbecsülésével szemben: „Ha az Úr kegyelmével állandóan bánatot indítasz a lelkedben, Istennek jobban tetszik, mint ha a világ egyik szélétől a másikig zarándokolnál.”

Isten megismeréséről: „Ha Isten titka érdekel, akkor a legszegényebb embert kérdezd, aki örömmel szegény, Isten iránti szeretetből. Ez többet tud Isten titkáról, mint a föld összes tudósai.”

*

**Istenünk,
ki Nagy Szent Albertet arra választottad,
hogy a tudományt összhangba hozza a hittel,
kérünk, segíts minket,
hogy hűségesek maradjunk az ő tanításához,
és a tudományok fejlődésével
egyre mélyebben megismerjük és megszeressünk téged!**

16. Skóciai Szent Margit

*Reska, 1047.

†Edinburgh, 1093. november 16.

Margit sorsát, születésétől haláláig a világtörténelem jobban meghatározta, mint a többi fejedelmi családból született gyermekét. Ezt életrajzírója, Durmferline-i Theoderich szerzetes is érezhette, mert a szent életrajzában – amelyet Margit leányának, Matildnak, Anglia királynőjének írt – a szokásosnál nagyobb helyet szentelt a történeti eseményeknek.

Mintegy két évvel Margit születése előtt Nagy Alfréd utódait letaszították a trónról és elűzték Angliából. Erre okot is szolgáltatottak. Dédapjuk, akit a nép „Tanácstalan Ethelréd”-nek nevezett, a dánokkal régóta meglévő szövetséget, amely biztosította az angolszász királyságot, tönkretette azzal, hogy az Angliában lévő dánokat orvul meggyilkoltatta. A dán király bosszúhadjáratában Ethelréd életét vesztette, első házasságából való fiát, Ironside Edmundot pedig később gyilkolták meg. Dánia királyát, Knudot ismerték el Anglia új uralkodójának. Trónja megerősítése érdekében Knud feleségül vette Ethelréd második feleségét, a normann Emma hercegnőt. Emma két kiskorú fia nagybátyjukhoz menekült Normandiába.

A fiúkat először Norvégiába vitték, amelynek királya, Szent Olaf mint viking Ethelréd szolgálatában állt. Amikor tíz évvel később Knud Norvégiát is meghódította, a két fiú, bizonyára Olaffal együtt, akinek a sógora Kijevben uralkodott, Kelet-Európába jött. Az első biztos adat, amellyel Margit atyjáról, Edmundról rendelkezünk, az, hogy Magyarországon élt, és Szent István király rokonságából vette feleségül Ágotát (aki egyes történészek szerint Szent István húga, mások szerint Gizella rokona volt).

Margit valószínűleg 1047-ben született, s az e házasságból származó három gyermek közül a legidősebb volt. Edmund jól érezhette magát Magyarországon, hiszen atyjának mostohatestvére, Eduárd 1041-ben elfoglalta Anglia trónját, tehát már nyugodtan hazatérhetett volna. Amikor ugyanis Knud mindkét fia meghalt, Eduárdot hazahívták, hogy véget vessenek az idegenek uralmának Angliában. De tudomásul kellett venniük, hogy a korábbi idegen uralmat egy másikkal cserélték föl. Eduárd ugyanis egész ifjúságát Normandiában töltötte. Amikor Anglia királya lett, majdnem kizárólag normannokkal vette körül magát. Anglia egyháza és kultúrája az ötvenéves dán fennhatóság alatt nagy sebeket kapott, kézenfekvő volt tehát az új király számára, hogy a püspöki és apáti székekbe képzett, a clunyi reform szellemét képviselő normann klerikusokat hozzon. A hivatalnokok is mind Eduárd ifjúkori, normann barátai lettek. Házassága gyermektelen maradt, s lassan közismertté vált, hogy a trónt elígérte Normandiai Vilmosnak, a nagybátyjának. Ilyen ígéretre Eduárdnak nem volt joga, mert Angliában a királyság nem öröklődött, hanem választás útján szállt tovább. A „Bölcsek Tanácsa” volt arra hivatva, hogy az örököszt megválassza. Az uralkodó dinasztiának csupán hagyományos joga volt ahhoz, hogy a választás lehetőleg egy családtagra essék. Így a Bölcsek Tanácsa, ez a tősgyökeresen angolszász hivatal elérte, hogy Alfréd utolsó életben lévő ivadékát visszahívják a trónra.

Küldöttség indult tehát Magyarországra, hogy a király unokaöccsét és családját visszahozzák Angliába. 1057-ben vagy valamivel korábban érkezett Edmund a feleségével, Ágotával s gyermekeivel: Margittal, Krisztinával és Edgárral Anglia földjére, amely természetesen idegen volt számára. Margit ekkor tíz éves lehetett, s hogy miként fogadta ezt a hazatérést, arról életrajzírója nem emlékezett meg. Edmundot királlyá koronázták, de néhány év múlva meghalt.

Ezáltal ismét előtérbe került a trónutódlás kérdése, mivel gyermekeket nem szoktak királlyá választani. A figyelem egyre inkább a mindenki által szeretett, bátor Harald, az angolszász Edán nemesi párt jelöltje felé irányult.

Normandiai Vilmos korábban, amikor Harald hajótörés miatt a normann partokra vetődött, megeskette, hogy támogatni fogja az ő trónkövetelését. Amikor Eduárd 1066-ban meghalt, Harald ezt az esküt, mert kikényszerített volt, érvénytelennek nyilvánította és elfogadta a királyválasztást. A folytatás az lett, hogy uralkodása nem tartott egy évig sem, mivel a hastingsi csatában elesett. A Bölcsök Tanácsa most, utolsó kísérletként Anglia függetlenségének megvédésére, a fiatal Edgárt, Edmund és Ágota fiát, Margit testvérét választotta királlyá. De Hódító Vilmostal szemben a gyermek Edgárnak nem voltak esélyei, már csak azért sem, mert a legfontosabb állami hivatalok normannok kezében voltak, akik hercegeket, Vilmost ujjongva ünnepelték mint királyt.

Edgár, anyjával és nővérével Margittal együtt, Anglia ősi ellenségéhez, Skóciába menekült. Akkor Malcolm uralkodott Skóciában, akit alattvalói „Véres”-nek hívtak. Félelmetes kegyetlenséggel állt bosszút Macbeth hívein, aki atyját megölte és elragadta a trónt. Anglia határvidékének lakói is többször megszenvedték ezt az irtóhadjáratot. Malcolm Anglia belső bizonytalanságát és az angolszász uralkodócsalád távollétét arra használta föl, hogy újra meg újra betört az országba. Ugyanakkor megszerezte magának Margit kezét, aki csak családjának sürgetésére mondott igent a házasságra.

Margitról attól az időtől kezdve kapunk élesebb vonásokkal rajzolt képet, hogy Skócia királynéja lett. Életrajzában ez áll: „Malcolm a legnemesebb családból vett magának feleséget, aki még nemesebb volt bölcsességében és jámborságában.. hatására a király elhagyta vad szokásait... Egész környezete megváltozott Margit körül... Előtte többé egy durva szót ki nem ejtettek.” Életrajzírója azt is közli, hogy Margit – és nem a király – összehívta a skót egyház zsinatát, hogy a római egyház szokásaitól eltérő szokásoktól, amelyek az egykor Írország felől megtérített skót egyházban még mindig föllelhetők voltak, megszabadítsa a skótokat. A királyné a zsinaton tárgyalt teológiai kérdésekhez is hozzászólt. Akkoriban éles viták folytak arról, hogy a bűnös embernek egyáltalán szabad-e Krisztus Testét magához vennie. Margit azt a nézetet képviselte a zsinat előtt, hogy – jóllehet valamennyien bűnös emberek vagyunk – ha valaki meggyónt, megbánta bűneit, megtette az elégtételt, és hittel járul a szentáldozáshoz, az a Szentírás szerint nem ítéletre, hanem bűnei bocsánatára méltó.

Nemcsak az életrajzíró Theoderichtól, hanem más forrásokból is tudjuk, hogy Skócia népe hálás szeretettel tisztelte Margit királynőt, aki templomokat és kolostorokat épített, és minden nyomorúságos szenvedőn segített. Az irgalmasság tetteinek gyakorlásával emléket állított az emberek szívében. Margit, aki Alfréd családjának utolsó királynéja volt, minden angol királynő anyja is lett azáltal, hogy leánya, Matild Hódító Vilmos legkisebb fiának, a Vilmos utódjává tett I. Henriknek lett a felesége.

Margit 1093. november 16-án halt meg, négy nappal azután, hogy a férje, Malcolm és idősebb fia az angolok elleni csatában elestek. A nép körében azonnal szentként kezdték tisztelni; ünnepélyes szentté avatása 1261-ben történt. Margit és Malcolm földi maradványait a reformáció idején Spanyolországba menekítették, az Escorial templomában nyugszanak.

Ünnepét 1673-ban vették föl a római naptárba, június 10-re. 1969-ben november 16-ra helyezték át.

*

Theoderich a következő jelenetet örökítette meg röviddel a szent halála előtt: „Amikor a királyné halálán volt, belépett hozzá a szobába egyik fia. Éppen a harctérről jött, a lelke súlyos bánattal volt teli, hiszen anyjának azt kellett volna jelentenie, hogy atyja és testvére a csatateren maradtak holtan, és most anyját is halálán látja. Miközben szívét eltöltötte a keserűség, a királyné összeszedve utolsó erejét, megkérdezte, mi van férjével és a másik

fiával. A fiú, arra gondolva, hogy ha az igazat mondja, azzal megöli édesanyját, csak annyit válaszolt, hogy »jól vannak«. A királynő azonban fölsóhajtott, és ezt mondta: »Tudom, tudom, de megesketlek téged a kezemben lévő keresztre, mondd el nekem a valóságot.« Így a fiú elmondta a történetet. S ekkor Margit ahelyett, hogy asszonyoknál szokásos jajgatásban tört volna ki, ez a keresztény lélek az égre emelte a szemét és két karját, majd az Istent dicsérte azért, hogy élete utolsó órájában még ilyen nagy szenvedésben lehetett része.”

A szentté avatás alkalmával ereklyéit kiemelték, s a legenda szerint a következő történt. Felnyitották a sírt, és a maradványokat egy ezüst ravatalra helyezték, hogy a templom szentélyébe vigyék át. Amikor a menet Malcolm király sírboltja előtt haladt el, meg kellett állniuk, mert az ereklyét vivők nem tudtak továbbmenni. Akkor egy öregember azt tanácsolta, hogy emeljék ki Malcolm csontjait is, és helyezték oda Margit mellé. Mikor ez megtörtént, folytathatták útjukat.

Ez a csodás elbeszélés azt a meggyőződést tükrözi, hogy Margit megszelídítette és szentségben maga mellé vette Malcolmot.

*

**Istenünk,
ki Szent Margitot arra választottad,
hogy különös szeretettel szeresse a szegényeket,
kérünk, segíts, hogy közbenjárására és példáját követve
mi is megmutathassuk felebarátainknak, mennyire jó vagy!**

16. Helftai Szent Gertrúd

*1256. január 6.

†Helftai kolostor, 1301/02. november 13.

Szent Gertrúd külsőleg látható életét egyetlen mondattal össze lehet fogni: az öt éves kislányt – valószínűleg árva volt, a családjáról a források nem mondanak semmit – a helftai kolostorba vitték, és ott élt haláláig, negyven éven át. Az okos kislányt az apátság kitűnő iskolájában nevelték, s hamarosan magára öltötte a fátyolt. Huszonhat évesen már fogadalmas apáca, amikor az életét megváltoztató látomásban van része-, a „megtérésben”, melynek hatására fölhagyott az addig annyira kedvelt tudományos tevékenységgel, hogy teljesen és fönntartások nélkül átadja magát Isten akaratának és szeretetének. Élete hátralévő két évtizede számára nem volt más, mint az önátadás egyetlen mozdulata. És Krisztus válaszolt neki, amennyiben egyre mélyebben bevonta őt a maga misztériumába.

Gertrúd az írásaiban tesz olyan apró megjegyzéseket, amelyeket ha összerakunk, egész részletesen kirajzolódhat előttünk a kolostor, amelyben élt. A helftai kolostort 1258-ban alapította egy Mansfeldi gróf, Eisleben közelében egy nagyon szép völgyben. A kolostor falai aránylag nagy területet öleltek körül. Egy kis patak futott végig a rétek között és a gyümölcsöskert közepén, s mindezeket még erdő övezte a falakon belül. Amikor Gertrúd a kolostorba került, a szerzetesi élet virágkorát élte. Az apácák Szent Benedek regulája szerint éltek, s anélkül, hogy Cîteaux-hoz kifejezetten csatlakoztak volna, átvettek néhány ciszterci szokást. Emellett, mint az akkoriban a női kolostoroknál általános volt, lelkeségük nyitott volt a ferences és domonkos hatás irányában is. Gertrúdnak is egy ideig egy domonkos páter volt a lelkipásztorja. Ez a nyitottság az egyébként teljesen zárt bencés apácakolostorokban a 13. század végén általános volt.

Az apátnő 1251-től 1290-ig Hackeborni Gertrúd, Szent Mechtild nővére volt. Gazdag lelkű, szentéletű apáca volt, akinek vezetése mellett úgy fölvirágzott Helfta, hogy két másik kolostort kellett alapítaniuk. Ez a külső terjeszkedés a kolostoron belül folyó élet mélységéből és erejéből fakadt. A környék nemes családjai szívesen adták leányaikat a kolostorba nevelésre. És sok leány, aki eredetileg azért jött, hogy varrni, hímezni, olvasni és énekelni, némi latin és görög nyelvet tanuljon, látván a nővérek őszintén Istennek ajándékozott, bensőséges életét, fölsérdülvén, ahelyett, hogy visszatért volna atyja várába, magára öltötte a fátyolt. A kolostornak az iskola mellett híres íróműhelye volt, ahol a kódexeket másoló apácák között ott dolgozott Mansfeldi Erzsébet és Zsófia (testvérek voltak), és egymás után adták ki kezükből a könyvmásolás és miniatúrafestés mestermunkáit.

Am ez a sokféle külső tevékenység – miként ez egy jól vezetett bencés kolostorban magától értetődött – teljesen alá volt rendelve a liturgiának. Gertrúd írásaiból megtudhatjuk, hogy Helftában törekedtek a szentmise és a zsolozsma lehető legtökéletesebb végzésére. Erről Hackeborni Mechtild, a kántornő gondoskodott, akivel Gertrúd bensőséges barátságban volt, s aki hozzá hasonlóan sok misztikus kegyelem részese volt.

Írásaiból látszik, hogy Gertrúd számára a liturgia olyan volt, mint a levegő, amelyből élt, s amely mindent áthatott. Életének minden napja és órája a liturgia által kapott értelmet és tartalmat. Majdnem minden látomását és megvilágosodását egy ünnep váltotta ki vagy arra irányult. Ezért emlegeti írásaiban oly sokszor a zsolozsmát, és idéz szentírási helyeket és zsoltaárverseket. A zsolozsmával való szoros kapcsolat alapozta meg azt, hogy Szent Gertrúd egész jámborsága – bármennyire bensőséges és személyes jellegű is – a liturgiára támaszkodik, s az abban hangzó isteni Ige lelkesíti és táplálja.

De nem csupán ezeket részleteket, hanem Gertrúd személyiségének vonásait is nagyrészt a **Legatus Divinae Pietatis (Az Isteni Jóság Küldötte)** c. könyvből tudjuk, amely Gertrúd

összegyűjtött kinyilatkoztatásait és elmélkedéseit tartalmazza. Öt könyvből áll: az elsőt a nővértársak állították össze Gertrúd halála után; ebben különösen sok részlet világosodik meg a kolostor életéből. A harmadik, negyedik és ötödik könyvet szintén azok írták, akik közeli kapcsolatban álltak vele. Csak a második könyv származik magától Gertrúdtól, és elkülönül a másik négy könyvtől nagyszerű latin stílusával. Aki írta, jól ismerte a klasszikus próza művészetét; s világosan, plasztikusan, képekben gazdagon fejezi ki magát, miközben művészi alkalmazza az antik próza eszközeit. Belső formája szerint is elválik ez a könyv a másik négytől. Azok kissé bőbeszédűek, ez szentírási idézetekben gazdag, Gertrúd stílusa belső világának kifejezője.

Szellemi képességei messze túlszárnyalták az átlagost. „Megtérése” előtt – saját szavai szerint – eltökélte, „hogyan egy férfi mögött sem akar elmaradni képzettség tekintetében”. S valóban, csodálatra méltó, hogy milyen átfogó műveltsége volt ennek az apácának, aki 5 éves kora után valószínűleg egyetlen egyszer sem lépte át a kolostor küszöbét. Ugyanakkor nagyon finom érzeke volt a szép iránt, erős művészi képzelő- és formálóereje volt.

Igazi gazdagsága azonban a szívében rejtett, amellyel Isten ajándékozta meg; szívében, amely képes és készséges volt a túlradó szeretetre. Hackeborni Mechtilddel és Magdeburgi Mechtilddel való lelki barátsága a szentek történetének leghíresebb barátságai közé tartozik. De Gertrúd szíve akkor is tágas és erős volt, amikor arra kérték, hogy mások lelkiismereti bajában vagy tanácsalanságában segítsen. Bátor volt és belsőleg teljesen szabad, s így alkalmas arra, hogy a föld nyomorúságát és szépségét, saját és mások lelkének boldogságát és kínjait magára vegye és Isten elé vigye. Ez az igény, hogy a világ megszentelésére szolgáljon, nagyon jellemző Gertrúd lelkületére. Így a klauzúra falain messze túl sugárzott lelkének ereje és világossága, annak ellenére, hogy tenni többet nem tudott, mint hogy szentírási szövegeket fordított nővértársainak, és magyarázta e részeket, illetve hosszasan ült a beszélőszoba rácsánál, és hallgatta a tanácsot és segítséget kérők szavát. Misztikus kegyelmei legfőbb értelmét ebben látta: a vigasztalás forrásának kell lennie mások számára. Egyedül ezért jegyezte föl a kinyilatkoztatásokat is.

Életének titka az, hogy az az áthatolhatatlan fal, amely a földön élő ember elől még eltakarja Isten dicsőségének ragyogását, Gertrúd számára áttetszővé vált. Isten kegyelme olyan elevenné és erőssé tette a hitét, hogy már itt a földön sokszor a látásba ment át.

Gertrúd írásaiban egyszerűen és magától értetődően beszélt a természetfölötti valóság ilyen tapasztalatairól. Számára a kapott üzenetek és megvilágosodások mindig valóságosabb tények, mint számunkra a nyilvánvaló földi dolgok. Krisztus, az angyalok és a szentek állandó vendégek nála, jönnek-mennek, és úgy beszélgetnek vele, mint a legjobb barátok vagy testvérek.

Különleges jelentőségű számára a megtestesülés misztériuma, amely sok jelenésben és kinyilatkoztatásban megvilágosodik előtte: mindig újra látja Jézust, a megtestesült Istent a szenvedésben, a Megváltót megnyitott Szívvel, az Emberfiát, aki ugyanakkor a megdicsőült Úr, az örök Főpap, s aki az ég örök liturgiájában vagy az Egyház misztikus áldozatában mutatkozott meg neki. Ezek a látomások elmélyítették benne az Egyház misztériumának megértését, és szüntelenül erősítették a készséget, hogy „saját testében egészítse ki azt, ami Krisztus szenvedéséből még hiányzik”. Emiatt nem kímélte magát. A szerzetesi élet látszólagos idillje mögött, amely a kolostort földi paradicsomkertnek festi, a Legatus ujjongása mögött kegyetlen vezeklés, testi nélkülözések, félreértettség, szenvedés és magány rejtett. Igaz, hogy Gertrúd személyesen és szenvedélyesen élte meg az Isteni Szív szeretetének áradását mint kimondhatatlan boldogságot, de amit „menyasszonyságnak” nevezett, az számára mindig az Egyház, a Krisztus Jegyese iránti tökéletes odaadást jelentette. Azt a közelséget, amelyben Krisztust állandóan maga mellett érezte, mindig úgy élte meg, mint áldozatkészséget. Tudta, hogy ezáltal válhat egyre inkább eggyé Krisztus megváltó akaratával.

Halála után a közelállók megpróbálták megörökíteni lelki kincseit, ezért állították össze a Legatus című gyűjteményt. A következő időkben azonban Gertrúdot szinte teljesen elfelejtették. Csak 1550 után – és a következő két évszázadban, amint Franciaországban a Jézus Szíve-tisztelet egyre inkább elterjedt – fedezték föl és adták ki a műveit. E kiadásoknál a hangsúlyt főképp Jézus emberi Szívének tiszteletére helyezték át, jóllehet Gertrúd lelkisége sokkal tágasabb, s jámborsága a Megtestesülés misztériumának egészére támaszkodik.

Anélkül, hogy hivatalosan szentté avatták volna, ünnepét 1738-ban fölvtették a római naptárba, november 16-ra. 1739-ben áthelyezték november 15-re, de amikor Nagy Szent Albert ünnepét 1932-ben bevezették, 16-ra került vissza.

*

A szent egyszerű szavakkal beszéli el a döntő pillanatot, a látomást, mely igazi megtérésre készítette, vagyis arra, hogy élete további részében egészen átadja magát Istennek. Maga előtt látta Krisztust és hallotta a szavát: „Ne féj! Meg akarlak menteni és szabaddá akarlak tenni. Te mindeztideig ellenségeimmel együtt a föld porát etted, és a föld töviseiből szívtál magadba néhány csepp mézet. Jöjj hozzám, én isteni erőmmel akarlak megitatni téged.” Az Úr és Gertrúd között azonban egy sűrű tüskebokor állt. Az Úr félrehajtotta, és Gertrúd meglátta egészen közélről az Úr kezének sebeit, amelyek úgy ragyogtak, mint a drágakövek. És akkor az Úr kézen fogta őt.

Gertrúd ezt a leírást a következő imádsággal zárja: „Én Teremtőm és Megváltóm, az én ellentmondó érzületemet édes igád alá hajtottad. Attól az órától fogva a lelkem vidám volt és békeségben élt. Kezdtém „futni keneteidnek illata után s hamarosan tapasztaltam, hogy szerelmed igája, amely korábban oly elviselhetetlennek tűnt, szelíd és könnyű.”

Leírja azt is, hogy Szent János evangélista ünnepén látta a szeretett tanítványt. János beszélt neki arról, hogy a lelke mennyire elmerült Krisztus lelkében az utolsó vacsorán, amikor a fejét a keblére hajthatta. Gertrúd a maga természetes egyszerűségében megkérdezte tőle: „Miért nem írtál ezekről a dolgokról?” János pedig azt válaszolta neki, azért, mert először Krisztusnak az Egyház iránti szeretetének kellett kibontakoznia; s mert Jézus Szíve dobbanásának először az előregedett és kihűlt szeretetű világot kellett fölhevítenie.

Misztikus kegyelmeivel, Krisztussal való közvetlen találkozásával és beszélgetéseivel kapcsolatban – amit mi, „normális” emberek nem kapunk meg itt a földön – nem tehetünk mást, mint hogy beszélni hagyjuk őt magát. Azt írja, hogy a szíve megkapta Krisztus öt sebé. Karácsony idején a Szűzanya átadta neki a Gyermeke Jézust, hogy a szívében mint jászolban őrizze őt. Az Úr hét különleges kegyelmi ajándékot ígért neki, s ennek jeleként egyszerre hét aranygyűrű ragyogott a kezén. Amikor a megfeszített Krisztust látta, hogy elviselhetetlen kínjaira választ adjon, Gertrúd kihúzta a szegeket, és illatozó szegfüket tett a sebhelyekbe.

Mindezek közben Gertrúd úgy érezte magát, mint egy „csatorna, melyen keresztül Isten kegyelmet áraszt az emberek felé”. Nem lehet megszámlálni azokat, akiknek segítséget és vigaszt nyújtott. Mindemellett ez a művelt apáca a Szentírást németre fordította nővértársainak, hogy azok könnyebben megérthessék Isten szavát.

*

**Istenünk,
ki Szent Gertrúd szüzet boldoggá tetted azzal,
hogy szívében hajlékot készítettél magadnak,
kérünk, az ő közbenjárására
világosítsd meg irgalmasan szívünk sötétségét,
hogy örömmel tapasztalhassuk:
jelen vagy és munkálkods bennünk!**

19. Árpádházi Szent Erzsébet⁵

*1207.

†Marburg, 1231. november 17.

A ciszterci szerzetes, Heisterbachi Caesarius így kezdi Szent Erzsébet életrajzát: „A tiszteletreméltó és Isten előtt oly kedves Erzsébet előkelő nemzetségből származott, s e világ ködében úgy ragyogott föl, mint a hajnalcsillag.” Erzsébet azok közé a szentek közé tartozik, akiknek sugárzása nem csökken, fénye minden kor minden emberének világít.

Magyarországon született, abban az országban, amelyben a független állami lét és a kereszténység alapjait Szent István király rakta le. Atyja II. András magyar király, anyja a merániai Gertrúd volt. Erzsébetet már négy éves korában eljegyezték Tübingia leendő grófjával, Lajossal. Lajos szülei, Hermann gróf és Zsófia grófnő e házasságtól sokat várt, és reményük igazolását látták abban, hogy a kis menyasszony fényes kísérettel és kincstárnyival hozománnyal érkezett a wartburgi várba. Német környezetben akarták nevelni, hogy jól elsajátíthassa új hazájának minden szokását.

A kis Erzsébet jósága és kedvessége hamarosan megnyerte a vár népét. A nála hét évvel idősebb Lajos kezdettől fogva szívből szerette. A leendő anyós, Zsófia asszony ellenben egyre növekvő rosszallással figyelte a gyermek fejlődését, mert szokásaival nem tudott egyetérteni. Nemcsak apró, túlzásnak minősített vallási gyakorlatai zavarták (Erzsébet például ismételtén megszakította játékait, hogy, mint mondta, „Istent szeresse”), hanem az is, hogy teljes természetességgel magával egyenrangú társnak tekintette a legegyszerűbb gyermekeket is. Ezt még mind elnézte volna, mint gyermekes jámborságot, azt azonban már nem tudta megbocsátani, hogy Erzsébet nem vette át az udvari élet előírt formáit: nem volt hajlandó megtanulni a nők számára akkor kötelező tipegő járást, s ráadásul minden körtáncnál jobban szerette a vad lovaglást. Ezzel egyébként az egész udvar megütközését is kiváltotta, s ha Lajos védelmébe nem veszi az áskálódásokkal szemben, és aránylag korai házassággal meg nem szilárdítja helyzetét a várban, Erzsébetet valószínűleg hamarosan hazaküldték volna Wartburgból Magyarországra.

A házasságkötés azonban megtörtént, és a fiatalok boldogsága teljes volt. Erzsébet teljes szívével átadta magát férjének, akihez a szeretet sokkal erősebb kötelékei fűzték, mint a szülők akarata vagy az együtt töltött gyermekkor. Most már nyugodtan függetleníthette magát az udvari etikettől. Ha férjét hazavárta, messzire elébe lovagolt, és viharos örömmel üdvözölte. Lajos pedig az udvari emberek megrökönyödésére egy asztalnál étkezett vele.

Lajosnak tapasztalnia kellett, hogy felesége szívét, jóllehet nagyon szereti őt, nemcsak ő birtokolja: Isten volt az, aki Erzsébetet egészen lefoglalta magának. És Lajos hálás hittel vette tudomásul, hogy felesége néha éjszaka fölkel mellőle, és a hideg padlóra fekszik, hogy Isten szeretetéért egy időre elhagyja férje közelségét. Azon sem ütközött meg, ha Erzsébet az asztalnál egy falatot sem evett, mert éppen böjtölt. Az 1225-ben kitört éhínség idején teljes tekintélyével mögötte állt, amikor Erzsébet fölnyitotta a kamrákat és hombárokat, és „kifosztva” a várat, segítette az éhezőkön.

Erzsébet legbensőbb titka s egyúttal legvonzóbb vonása az volt, hogy tökéletes összhangot tudott teremteni az Isten és a férje iránti szeretet között. Vannak, akik úgy magyarázzák, hogy a szerelme egyre inkább lelkivé vált. Ám ezt cáfolja az a tény, hogy milyen kimondhatatlan fájdalmat érzett akkor, amikor Lajos 1227-ben keresztes hadjáratra indult. Mintha sejtette volna a jövőt, Lajos ugyanis még útközben megbetegedett és meghalt.

⁵ Ünnepe a világegyházban november 17.

A hírt alig merték közölni Erzsébettel, s mikor megtudta, ezzel a kiáltással rohant végig a vár termein: „Jaj, Uram Istenem, most az egész világ meghalt számomra!”

Lajos oltalma nélkül nem folytathatta tovább addigi életét, ezért egy óvatlan pillanatban, gyermekeivel együtt elhagyta a várat. A későbbi korokban, amikor már nem értették a szegénység utáni vágyat, amely Erzsébet szívében állandóan égett, menekülését úgy magyarázták, hogy „elűzték a várból”. Érdemes fölfigyelnünk arra, hogy ez a későbbi értékelés mennyire megváltoztatta Erzsébet alakját: egy kitaszított, szegénységbe jutott grófnő, aki csodákat művel, hogy legyőzze környezete gonoszságait, jótettet jótetre halmoz, és fiatalon elég a szeretetben. Ez az Erzsébet-kép közelebb állt a hívők lelkéhez, mert érthetőbb volt, mint azé az asszonyé, aki mindezt szabad megfontolással, önként tette, és akinek férje halála adta az alkalmat arra, hogy az evangéliumot minden fenntartás nélkül kövesse.

Utolsó éveiben nagy szerepet játszott Marburgi Konrád, akit maga a pápa jelölt ki Erzsébet lelkiatyjává. Lajos még életben volt, amikor Erzsébet már arra a Konrádra bízta lelke vezetését, akinek 1226-ban engedelmisségi fogadalmat is tett. 1228-ban követte őt Marburgba. Konrád ferences komoly, szent buzgósággal teli pap volt, aszkézisben és szegénységben élt. Nagy feladatának tekintette Erzsébet tökéletességének kibontakoztatását. Szigorú lelkivezető volt: kis hibákért is megostorozta Erzsébetet. Ha észrevette ragaszkodását a világ dolgaihoz, azonnal kegyetlenül megvont tőle mindent. Így tiltotta el tőle utolsó társaságát, két kedves szolgáját is. Erzsébet pedig nem tiltakozott és nem keresett kibúvókat, hanem Krisztus iránti szerelme jeleként tökéletesen engedelmeskedett. Oly hűséggel és hajlékonysággal simult Isten kezébe, hogy emberi szigor nem tudott ártani neki.

De amíg egyik oldalon engedelmisségével megkönnyítette lelkivezetőjének dolgát, a másik oldalon szinte lehetetlen feladat elé állította: Konrádnak kellett irányítania Erzsébet mindent felülmúló szeretetének tetteit. Konrád egészségéről is néha maga Erzsébet gondoskodott, mert a betegápolásból sem akarta kivonni magát. A lelkivezető és rábízottja közti harc egyik mozzanata tűnik föl abban a levélben, amelyet Konrád Erzsébet halála után IX. Gergely pápának írt: „Könnyek között kérte tőlem, engedjem meg, hogy házról házra járva koldulhasson. Amikor ezt megtagadtam tőle, azt válaszolta: »Akkor olyat teszek, amit nem tilthat meg nekem!« És nagypénteken (1228-ban), amikor az oltárok minden ékességüktől meg voltak fosztva, a minoriták kápolnájának oltárára tette kezét, és lemondott a saját akarataról és a világ minden pompájáról. Amikor mindenről le akart mondani, amije csak van, elhúztam az oltártól...”

Özvegyi javaiból Erzsébet ispotályt rendezett be Marburgban. Attól a bizonyos nagypéntektől fogva ott szolgált a ferences harmadrend sűrű ruhájában mint betegápoló. Gyermekeit nevelőkre bízta, mert úgy látta, hogy nem tud számukra megfelelő nevelést biztosítani. E döntésében bizonyára része volt annak is, hogy a szívét most már osztatlanul Istennek akarta adni. Legkisebb lányát, Gertrúdot boldogként tiszteljük (lásd november 13-án!).

1231 novemberében Erzsébet megbetegedett. Utolsó napjait gyermeki derű ragyogta be. Elajándékozta a még meglévő holmiját, s vigasztalta a mellette lévő nővéreket. 16-án éjfél körül halt meg. Marburgban temették el, s már négy évvel halála után, 1235-ben szentté avatták.

Ünnepét 1670-ben vették föl a római naptárba, november 19-re, a temetése napjára. 1969-ben ünnepét visszatették november 17-re, halálának napjára.

*

A szeretet nagy szentjének életét a wartburgi vár, a benne látható Erzsébet-lakrész, Moritz von Schwindt romantikus képei, valamint sok-sok elbeszélés hozza közel hozzánk.

Erzsébet gyermekkorából egy játszótársa, Guda, a következő epizódot mondta el: „Gyermeeki szeretetével Szent János apostolt választotta kedves szentjének. Wartburgban

ugyanis akkoriban az volt a szokás, hogy évenként mindenki sorshúzással választott magának egy szentet, akit külön is tisztelt és próbált követni. Erzsébet megkérte égi barátját, hogy a sorshúzás alkalmával mutatkozzék meg neki. Az apostolok nevét egy-egy gyertyára írták, majd halomba rakták a gyertyákat, és húztak belőlük. Erzsébet Szent János gyertyáját húzta. Még egy próbát akartunk tenni, ezért ismét összekevertük a gyertyákat, de ő másodszor, sőt harmadszor is ugyanazt húzta ki. Attól a naptól fogva semmit nem tagadott meg, ha Szent János nevében kérték tőle.”

Miután tizennégy éves korában Lajos felesége lett, hatása annyira érezhető lett a fiatal grófon is, hogy Caesarius lelkesen írja: „Alattvalói számára boldog idők következtek. Rablás, betörés és erőszakos cselekmények esetében nem volt tekintettel a személyre. A gyilkost, akár lovag, akár nemes, akár paraszt volt, úgy ítélte meg, ahogy megérdemelte”.

Lajos egy alkalommal ellovagolt az Inselberg mellett, és így kiáltott: „Ha ez az egész hegy aranyból volna, akkor sem adnám oda érte az én Erzsébetemet!” Pedig Erzsébet tettei nemcsak az udvar embereit hökkentették meg rendszeresen, hanem olykor Lajostól is nagy megértést kívántak. Példa erre az az eset, amelyet legelső német életrajzírója jegyzett föl: Lajos távollétében Erzsébet befogadott a várba egy leprás beteget, sőt urának ágyába fektette, hogy állandóan mellette lehessen és szolgálhassa. Egy váratlan pillanatban hazatért a férje. Jelentették neki a történeteket, s Lajos szívében egy pillanatra borzadás és rosszallás ébredt. Mikor azonban belépett a szobába „Isten, az Úr megnyitotta belső látásának szemét”, és meglátta a tulajdon ágyában a megfeszített Krisztust. „Lelkesen tekintett Erzsébetre, és így szólt: Erzsébet, édes nővérem! Ilyen vendéget igazán gyakran fektess az ágyamba! Ezt nagyon meg kell köszönnöm neked!”

Amikor Lajosnak hadba kellett vonulnia Itáliába, Erzsébet három éven át helyettesítette a grófság vezetésében. Éppen ezekben az években gyenge aratások és árvizek sújtották a vidéket, úgyhogy a nép éhezni kezdett. Az ifjú grófné pedig nagy határozottsággal és körültekintéssel cselekedni kezdett; a vár alatt ispotályt nyitott, ahol naponta száz szegény kapott ellátást. Gyakran saját kezűleg osztotta nekik a kenyeret és a pénzt. Eladta ékszereit és drága ruháit, gyapjút szőtt a szegényeknek, gyermekágyas asszonyok mellett segédkezett, és méltó temetést adott az elhunytaknak. Mikor hírért vette, hogy Lajos hazatérőben van, elébe lovagolt, és „ezernél többször is megcsókolta”. A várnagy panaszt emelt ellene, hogy „esztelen bőkezűségével” eltékozolta urának vagyonát. Igaz, hogy a kamrák és tárházak kiürültek, a nép azonban élt és békét élvezett. Lajos a panaszokra így válaszolt: „Engedjétek csak jót tenni, hogy megtegye, amit Istenért tenni akar, és legyen elég nekünk, ha Wartburg és Neunburg várát nem adja el!”

Egy alkalommal Lajos néhány napot barátjánál, a hildesheimi püspöknél töltött. Hazatérése után leült Erzsébet mellé, és mondani akart neki valamit, ő azonban sejtén, hogy a keresztes háborúról van szó, benyúlt urának zsebébe, és kihúzott belőle egy vörös posztóból készült keresztet. Megdöbbenve ismerte föl, hogy Lajos magára vette a keresztes lovagok jelét, s vállalta, hogy részt vesz a Szentföldért vívott harcban. Erzsébet tudta, hogy ez ura hosszú ideig tartó távollétét, esetleg halálát is jelentheti. Lajos hosszú beszélgetéssel akarta fölkészíteni döntése közlésére Erzsébetet, akire ez a hirtelen fölfedezés olyan erővel hatott, hogy ájultan esett össze. Lajos vigasztalni próbálta, de Erzsébet fájdalmát, aki egész a grófság határáig, Schmalkaldenig elkísérte őt, nem tudta csillapítani.

Egy esztendő múlva hozták haza a türingiai lovagok Lajos holttestét. Erzsébet eléjük lovagolt, és fájdalommal telve borult a koporsóra, de így imádkozott: „Istenem, te tudod, mennyire szerettem az uramat. Odaadnám érte az egész világot, ha visszanyerhetném. De akaratod ellenére nem akarom visszahívni még akkor sem, ha csak néhány hajszálat kellene adnom érte”.

Abból az időből, amikor sógora, Henrik kormányozta a grófságot, elmondják, hogy Erzsébet változatlanul folytatta jótékonyágát a szegények között. Az egyik napon Henrik

váratlanul tért haza a vadászatról, és találkozott vele, amint épp kosárral a karján igyekezett valahová. Henrik föltartóztatta, és látni akarta, mit visz a kosárban. Erzsébet engedelmesen átadta neki kosarát, melybe a szegények számára élelmet csomagolt, Henrik azonban illatozó rózsákat látott benne, s megszégyenülve útjára kellett bocsátania Erzsébetet.

Wartburg vára Lajos halálával üres és idegen lett számára. Télvíz idején hagyta el a várat, s lenn a hegy lábánál csak egy nagyon szegényes szállást talált. A ferencesek templomában épp az éjjeli zsolozsmára harangoztak, Erzsébet odasietett, és kérte a barátokat, énekeljék vele a Te Deumot. Később a sógora Eisenachban biztosított számára lakást.

A következő eset mutatja, hogy az emberek milyen gyorsan elfelejtik a kapott jótéteményt, és válnak barátból ellenséggé: Az egyik napon Erzsébet egy szűk utcácskában járt, amely sártenger volt, csak a lerakott köveken lehetett száraz lábbal lépdelni. Szembejött vele egy öregasszony, akivel korábban nagyon sok jót tett, de most nemhogy kitért volna előle, hanem letaszította a kőről, és csúf szidalmakkal halmozta el. Erzsébet megcsúszott és elesett a sárban, de szó nélkül kelt föl, a közeli patakban letisztította a ruháját, és derűs arccal folytatta útját.

Az egyik udvari ember házában adtak szállást Erzsébetnek és gyermekeinek. A háziúr nagyon gorombán bánt vele, úgy kezelte mint egy bolondot, és lépten-nyomon sértegette. Amikor Erzsébet elhagyhatta ezt a szállást, a falaknak és a tetőnek megköszönte, hogy oltalmazták, és hozzátette: „Szívesebben mondanék köszönetet az embereknek is, de nincs miért”.

Egy közmondás szerint ha a füvet este letiporják, reggelre talpra áll. Erzsébet is ilyen volt. A barátainak sikerült elérniük, hogy megkapja özvegyi részét és a gyermekeit illető örökséget. A kapott javakból ünnepet rendezett, és vagyona negyedrészt saját kezűleg osztotta szét a szegények között. Beesteledett, mire mindenkinek átadhatta adományát. Mikor látta, hogy az öregek és betegek arra készülődnek, hogy a szabadban töltsék az éjszakát, kenyeret adott nekik, nagy tüzet rakatott, hogy melegedhessenek, és elrendelte, hogy mossák meg a szegények lábait. Az egyik ember dúdolni kezdett egy dalt, s hamarosan mindenki énekelt a tűz körül. Erzsébet boldog volt, és azt mondta társnőinek: „Látjátok, mindig mondtam, hogy csak vidámmá kell tenni az embereket!”

Marburgban a szállására fogadott egy vak és béna gyermeket, akinek nagyon kellemetlen betegsége volt. Mindaddig maga gondozta, amíg karjai között ki nem lehelte lelkét. Utána egy leprás kislányt fogadott magához. Mikor szigorú lelkiatyja ezt megtudta, kegyetlenül megbüntette.

Az egyik napon megjelent nála egy magyar küldöttség, élén egy tekintélyes úrral. András király azért küldte őket, hogy vigyék haza Erzsébetet Magyarországra. Mikor végre rátaláltak, foltozott ruhában a rokka mellett ült. A küldöttséget vezető úr felkiáltott elkeseredésében: „Ki látott már királylányt rokkánál!”

Erzsébet mindössze huszonnégy éves volt, amikor földi életét befejezte. Magas láz vett erőt rajta, és a fal felé fordulva vacogva feküdt az ágyán. Egyszer csak a körülötte lévők arra lettek figyelmesek, hogy halkán, magyarul énekel. Később megmagyarázta nekik: „Egy kismadár ült le mellém, és olyan édesen dalolt, hogy kénytelen voltam vele énekelni. Hirtelen fölült, és elborzadva kiáltotta: „Mit tegyünk, megjelent az ördög! El innen, de mindjárt!” – aztán megnyugodott, és így szólt: „Beszéljünk inkább a Gyermekek Jézusról, hisz hamarosan itt a karácsony, amikor megszületett, és jászolba fektették”. Aztán felsóhajtott: „Itt az óra, amikor a Mindenható magához hívja barátját” – és elszenderült.

Halálának híre megindította az egész tartományt. Szegényes, harmadrendi ruhájában ravatalozták föl az ispotály kápolnájában. Az emberek pedig seregestül jöttek, hogy utoljára láthassák jóságos anyjukat. Amikor megkezdtek a gyászmisét, a templom tetejére leszállt egy nagy, fekete madár, és örömteli dalba kezdett.

*

**Irgalmas Istenünk,
kérünk, világosítsd meg híveid szívét,
és Szent Erzsébet közbenjárására segíts minket,
hogy a világ által föl kínált jólétet megvessük,
és mindig égi vigasztalásodnak örvendjünk!**

22. Szent Cecília

†Róma, 250 körül

Történetkritikailag lehet kifogásokat támasztani Cecília történetével szemben, mégis ez a törékeny, ifjú szűz vértanú igen nagy tiszteletnek örvend. Élete közismert, és a középkor vége óta a római zarándokok valamennyien találkozhattak szobrával a trasteverei templomában. Nyíltan és komolyan senki sem vonja kétségbe, hogy Stefano Maderno Cecília élethű képét alkotta meg híres szobrában. Ugyanis egy felirat ma is hirdeti, hogy Sfondrati Paulus bíboros ebben a formában és helyzetben látta Cecília holttestét, amikor 1599-ben, a bazilika renoválása alkalmával számos tanú előtt fölnyitották a szarkofágot.

Rampolla bíboros azonban alaptalanul másként vélekedett, amikor háromszáz évvel később egy hasonló helyzetben megtagadta az engedélyt a szarkofág fölnyitásához. Akkor ugyanis a sokáig minden kétség nélkül elfogadott Cecília-legenda annyira a tagadás és a kritika kereszttüzében állt, hogy a neves jezsuita történész, Delehaye szerint „az egész római hagiográfia legbonyolultabb kérdése” volt.

Az új római kalendárium is kifejezi fenntartásait. S hogy Cecília ünnepét nem törölték a naptárból, az csak annak a széles körű tiszteletnek köszönhető, amely a nép oldaláról mutatkozott, s amelynek következtében Cecíliát már a 6. században fölvtették a szentmise római kánonjába.

Az irodalmi szövegek fiatal leányként mutatják be Cecíliát, akiben a nemesi származás, a testi szépség és az erények ékessége szokatlan harmóniában találkozott. Hitének jeleként állandóan a szíven viselte az Evangéliumot, és arannyal átszőtt ruhája alatt durva szőrből készült ciliciumot hordott. Szülei úgy határoztak, hogy feleségül adják Valerianushoz, s e tervet Cecília az akkori szokások szerint nem változtathatta meg. Így a családja rangjához illően készült a házasságra.

Abban azonban reménykedett, hogy kiszemelt vőlegénye tiszteletben fogja tartani Krisztus iránti szerelmét. Így várta a menyegző napját, és szíve a lakodalmi muzsika közepette is csak az Úrnak énekelt. Amikor kettesben maradt férjével, föltárta előtte a Király titkát: egy angyal őrzte féltékenyen a szerelmét és teste szűzi tisztaságát; erről maga Valerianus is meggyőződhet, ha ifjú feleségének szíve szerelmét tudomásul veszi. A még pogány Valerianus egy föltétellel fogadta el Cecília magyarázatát: ha ő is meglátja az angyalt. De megfenyegette Cecíliát, hogy ha ez nem történik meg, hazugságáért megöli.

Cecília erre azt válaszolta: megláthatod az őrző angyalomat, ha megkeresztelkedsz! Valerianus teljesítette e föltételt. A Via Appián a harmadik mérföldkőnél koldusok vártak rá, és elvezették Urbán pápához. Ez az ősz aggastyán megkeresztelte és fehér ruhában küldte vissza Cecíliához. Hazatérve a szobájukban meglátta felesége őrző angyalát, aki liliomból és rózsából – a szüzesség és a vértanúság jelei – font koszorút helyezett mindkettőjük fejére. Ezután megkérdezte Valerianust, mit kívánna a leginkább. Ő testvérének, Tiburtiusnak a megtérését kérte. Az ég segítségével Cecília Tiburtiust is megnyerte a hitnek, s a gögös római ifjú megtért az addig annyira megvetett keresztények közé. Cecília azt mondta neki, hogy csak akkor ismeri el sógorának, ha Urbán megkereszteli őt is.

A megtérés után hamarosan a keresztút következett a két testvér számára. Eltemették ugyanis azokat a keresztényeket, akiket Turcius Amalchius prefektus idejében öltek meg, ezért őket is bevádolták és bíró elé vitték. Mivel megtagadták az előírt áldozati ceremóniát, Maximus Corniculariusnak a lehető leggyorsabban a közelben lévő Jupiter-oltárhoz kellett volna vezetnie őket, hogy áldozzanak az isteneknek, vagy karddal azonnal kivégzik őket. Az eljárás gyorsaságának oka a vádlottak nagy vagyona volt, melynek késedelmeskedés nélkül kellett az államra szállnia. Maximus azonban csodálva e fiatalok bátorságát, és szánakozva is

rajtuk, magára vállalta a felelősséget és késleltette a kivégzést. Házába vitte őket és mindnyájan ott töltötték az éjszakát. Cecília papok kíséretében megjelent a háznál, hogy Maximust és kíséretét Krisztushoz térítse. Mikor megvirradt, Cecília így bátorította a vértanúságra készülődőket: „S most rajta, Krisztus katonái! Tegyétek le a sötétség fegyvereit, és ragadjátok meg a világosság fegyvereit!” A halálba menők pedig ezt mondták neki: „Elhisszük, hogy Krisztus valóban Isten. Különben nem gondoskodott volna rólunk, ilyen szolgálót adva nekünk, mint te vagy!”

Barátai eltemetése után hamarosan Cecília is bíró előtt állt. A gyenge szűz a per folyamán olyan bátorságot tanúsított, és olyan meggyőződéssel védte a hitét, hogy a hallgatóságból százan megtértek Krisztushoz, akiket Urbán pápa mind megkeresztelt. A prefektus megmakacsolta magát a hitetlenségben. Annyit azonban engedélyezett, hogy ne azonnal, hanem három nap múlva végezzék ki Cecíliát. Ez neki elegendő volt ahhoz, hogy házat az Egyháznak ajándékozza. De úgy tűnik, maga a prefektus is visszariadt a nyilvános kivégzéstől, ezért úgy rendelkezett, hogy Cecília házának fűtsék túl a fürdőjét, és ott fojtsák meg vagy égessék el. A tervet azonban nem tudták végrehajtani, s amikor a hóhér karddal akarta megölni, három csapással sem tudta lefejezni Cecíliát. Három kardcsapással megsebesítve hagyta ott áldozatát, aki barátai karjai közt halt meg. Még utolsó perceiben is megnyert lelkeket a hitnek.

Lehet, hogy a mai olvasó úgy véli, a legenda túlságosan hangsúlyozza Cecília szüzességét és megtérést kiváltó okosságát. A legenda azonban igazat mond, és ma is megindítja mindazokat, akik megőrizték magukban a „tisztá szív hatalma” iránti érzéket, vagy legalábbis vágyódnak az ilyen szeretet hatalma után.

Cecília a középkor vége felé lépett be a Tizennégy Segítő Szent csoportjába, s egy egészen ártatlan fordítási hiba következtében – mely szerint az esküvőjén ő maga játszott az orgonán –, lett a szent zene védőszentje.

Ünnepét már 545-ben november 22-én ülték Rómában.

*

Azt a képet, melyet a hívő emberek Cecíliáról magukban hordanak, Maderno márványszobra határozza meg: mintha mély, gyermeki álmát aludná, úgy fekszik jobb oldalára dőlve az éppen csak kifejlődött leányalak, arcát elfedi, karját hosszan kinyújtja. A nyakán három tátongó vágás hirdeti, hogy ez a gyermek nem természetes halállal halt meg.

A legenda szerint Pascalis pápa ebben a helyzetben találta meg Cecíliát, miután a szűz látomásban maga mutatta meg a pápának, hol van a sírja. Holttestét arannyal átszőtt szövetbe göngyölték, s a vérral átitatott kendőket a lábához helyezték. Anélkül, hogy a helyzetét megváltoztatták volna, egy márványlapra fektették, és úgy helyezték el a szarkofágban, amelyben átvitték a trasteverei bazilikába.

Cecília legendája olyan nagyszerű mondatokat is idéz, amelyek a mai emberre is hatással vannak. Amikor a prefektus felelősségre vonta, így tett hitvallást: „Én nem halok meg, hanem csak elváltozom. Port adok az arany fejében. Ha nektek valaki aranypénzt kínálna cserében ugyanolyan súlyú rézpénzért, vajon nem kapnátok-e az alkalmon, és nem mondanátok-e el rokonaitoknak is, hogy ők is részesei lehessenek egy ilyen nagyszerű cserének? Jézus Krisztus a mi Istenünk, ilyet ad nekünk; amit neki ad az ember, azt ő kimondhatatlanul értékesebbre cseréli.”

Amikor újra meg újra felszólították, hogy tagadja meg a hitét, bátran így felelt: „Ti kínpadra vonjátok a gonosztevőket, hogy vallomásra bírjátok őket, tőlünk pedig épp az ellenkezőjét követelitek: meg kellene tagadnunk azt, amik vagyunk, és akkor kegyelmet adnátok. Nagyon szívesen hallanátok ajkunkról a hazugságot – csak hogy meghalni az igazságért a legszebb győzelem!”

*

**Istenünk,
ki ezen a napon megörvendetz minket
Szent Cecília szűz vértanúd ünnepével,
kérünk, segíts,
hogy akit áhítattal tisztelünk,
annak szent élete példáját kövessük!**

23. Szent I. Kelemen pápa

†101 körül

Római Szent Kelemen alakját valóságos Kelemen-irodalom fonta körül az ókeresztény korban, de a neve alatt fennmaradt írások közül csak egy tekinthető hitelesnek: a Levél a korintusiakhoz. Ez abból az alkalomból íródott, hogy 96 körül a korintusiak egy része föllázadt a presbiterek ellen, néhányat elmozdítottak tiszttségükből, és újakat iktattak be helyettük. A levél írója nem nevezi meg magát, de olyan valaki, aki a római egyház nevében fordul a korintusi egyházhoz: „Isten Rómában lakó egyháza Isten Korintusban lakó egyházának...”

Kelemen szerzőségét nemcsak a 4. században író Euszebiosz tanúsítja, hanem már a 2. században is az ő levelének tartották. A korintusi püspök, Dionüsziosz 170 körül ezt írta Szótér pápának: „Ma ültük meg az Úr szent napját, ezen fölolvastuk leveledet, amelyet időnként továbbra is föl fogunk olvasni épülésünkre, ahogyan Kelemen hozzánk írt levelét is fölolvastuk.” A korintusiak tehát a szentmise keretében olvasták föl mind Kelemen, mind Szótér pápa levelét, ahogyan az apostolok leveleit volt szokás. A Kelemen által írt levél így került be az apostoli levélgyűjteménybe, s később innen másolták át a szentírási kéziratokba. Ezért hosszú időn át sugalmazott írásnak tekintették.

De ki volt tulajdonképpen a levél szerzője, Római Szent Kelemen? A történeti források személyére vonatkozóan nem egyeznek minden tekintetben. Iréneusz szerint Kelemen Szent Péter harmadik utóda volt Rómában. Jeromos szerint Péter rendelte utódjául. A 4. században Epiphániosz a következőképpen próbálta összhangba hozni az egymástól eltérő adatokat: Kelemen valóban Péter rendelte utódjául, de ő a békesség kedvéért Linus javára lemondott. A Kelemen-regény, amelynek utolsó változata szintén a 4. századra tehető, azonosítja Római Szent Kelemen Domitianus császár unokaöccsével, Flavius Titus Clemensszel, aki konzuli méltóságot is viselt. A Kelemen vértanúságára vonatkozó adatok szintén a 4. századból valók. Origenész azonosnak tartotta a Fil 4,3-ban szereplő Kelemennel, s így nemcsak Szent Péter utóda, hanem Szent Pál tanítványa és munkatársa is lett volna. Egyébként Origenész az egyetlen őskeresztény szerző, aki Kelemen zsidókereszténynek mondta. A korintusiakhoz írt levél elárulja, hogy Kelemen kitűnően ismerte az Ószövetséget, sokszor idézi is. Nem zárhatjuk ki annak lehetőségét, hogy ismerhette Szent Pétert és Szent Pált; valószínűleg 92–101 között volt Róma püspöke.

Kelemen minden bizonnyal előkelő római családból származott. Szülei elszakadtak egymástól, s a család, amelyben még egy ikerpár született, teljesen szétszóródott. Kelemen már felnőtt, amikor elindult, hogy megkeresse övéit, de közben a bölcsességet kereste, mert kora gyermekkorától fogva foglalkoztatták az élet értelmének kérdései. Végül elérkezett a keresztényekhez, találkozott Szent Péterrel és csatlakozott hozzá missziós útjain. A történet azzal végződik, hogy Kelemen Péter utódja lett.

Passiója szerint, amelyet a 4. században írtak, Traianus császár a Krím-félszigetre száműzte, ahol sok kereszténnyel együtt márványbányában dolgozott, végül a tengerbe fojtották.

Rómában hamarosan kialakult a tiszteletét őrző hely is. Egy ősi háztemplomnak a tulajdonosát Kelemennek hívták. A 4. században a két név viselőit azonosították, s az egykori háztulajdonos eltűnt a szent pápa mögött. Kelemen nevét a szentmise római kánonjába is fölvtették. Ettől kezdve az irodalom, az egyházi művészet és a liturgia együtt magasztalta a vértanú pápát.

A középkor elején hazatértek ereklyéi is: Cirill és Metód, akiket a bizánci császár 860-ban a Krím-félszigetre küldött misszióba, Kersonban megtalálták Kelemen maradványait, és

később magukkal vitték Rómába. A már meglévő bazilika fogadta be ereklyéit, és így a szent sír-templomává lett. A bazilika mai altemplomában a középkori freskók beszélnek el a szent pápa történetét, ahogy a hagyományban megformálódott.

*

A korintusiakhoz írt leveléből (amelyet az Ókeresztény írók második kötetében magyarul is olvashatunk) kitűnik a szent római püspök apostoli tanítása.

A Kelemen-regény azzal végződik, hogy Szent Péter utódává teszi Kelement, és így beszél híveihez: „Mivel közel van már az én halálom napja, Kelement teszem meg püspökötöknek. Rábízom a hivatalomat, átadom neki a kötés és oldás hatalmát, hiszen ismeritek az Egyház rendjét. Reá hallgassatok, és legyetek benne biztosak, hogy aki megszomorítja az Igazság Tanítóját, Krisztus ellen vét, és megharagítja Mindenek Atyját. ...A püspöknek orvosnak kell lennie, azaz nem viselkedhet vadállat módjára.”

A legenda szerint Kelemen életének utolsó szakaszát száműzöttként a Krímben töltötte egy márványbányában. Kétezer keresztényt talált ott, akik hozzá hasonlóan kényszermunkára lettek ítélve. Panaszkodtak, hogy nagyon messzire kell vízért járniuk. Ekkor Kelemen a többiekkel együtt imádkozni kezdett vízért. S íme, meglátott egy Barányt, a lábával kapart egy helyen. Kelemen odament és a megjelölt helyen szerszámát belevágta a földbe. Olyan bővízű forrás fakadt, hogy patakként folyt tovább. A környék lakói úgy megrendültek az eseménytől, hogy megkeresztelkedtek. Amikor ez a császár tudomására jutott, elrendelte, hogy kössenek követ Kelemen nyakába és fojtsák a tengerbe.

Miután vértanú lett, a legenda szerint a tenger több mérföldre visszahúzódott, hogy a hívek a holttestét kivihessék a szárazra. A hullámok mint márvány mauzóleum vették körül a szent testét.

*

**Örök pásztorunk, mindenható Isten,
jóságosan tekints hívedre,
és Szent Kelemen pápa és vértanú közbenjárására,
akit egész Egyházad pásztorává tettél,
szüntelen oltalommal őrizd népedet!**

23. Szent Kolombán

*Írország, 525–543 között

†Bobbio, 615. november 23.

Ezernégyszáz esztendő választja el tőlünk Szent Kolombán apátot, az ír szerzetesek mintaképét, mégis meglepően sok és pontos adatot tudunk életéről. Ezt Bobbioi Jónás szerzetesnek köszönhetjük, aki három évvel Kolombán halála után lépett a bobbioi kolostorba, és a következő két apát titkára és barátja lett, akik mindent elmondtak neki Kolombánról. Jónás útra kelt és állomásról állomásra végigjárta a helyeket, ahol Kolombán megfordult, és összegyűjtötte az életrajzi adatokat azoktól az emberektől, akik ismerték, akiket tanított vagy akikkel csodát tett.

Kolombán Leinster tartományban született, Írország középső, keleti vidékén. Valószínűnek látszik, hogy nem volt testvére, mert szülei maguk nevelték, és nem adták a kor szokása szerint valamelyik kolostor szerzetesei közé. Megszerezve kora műveltségét fölismerte, hogy számára a világ túl sok veszedelmet rejt magában, ezért a magányban és az imádságban keresett menedéket. Amikor világossá vált előtte, hogy Isten szerzetesnek akarja látni, elhagyta otthonát, s először Cluain-Inisbe ment, és Sinell apát tanítványa lett. Később, mert nagyobb tökéletességre vágyott s még jobban el akart szakadni szülőföldjétől, északabbra, a híres bangori kolostorba ment.

Bangor apátja, Comgallus nagyon megszerette. Igyekvő, buzgó novíciusát úgy tekintette, mint akire később nyugodtan rábízhatja majd a kolostort. Kolombánt azonban távolibb célok vonzották: ír szerzetesek nyomában a kontinensre akart menni, részben azért, hogy vezekléséhez zordabb körülményeket találjon, részben, hogy a népvándorlás következtében újra elpogányosodott vidékeken hirdesse az evangéliumot. Az apát végül beleegyezését adta, hogy tizenkét társával együtt útnak induljon.

Hajóra szálltak, s először a Brit sziget legdélibb pontján, Cornwallban kötöttek ki. Itt írekkel találkoztak, akik az angolok és szászok elnyomása alatt sínylődtek. Továbbindultak és a kontinensen, a Szent-Malói öbölben kötöttek ki. Az életrajzíró Jónás szerzetes adatai szerint ez 588–590-ben történt, amikor Burgundiában Gotrannus uralkodott, aki az idegenből jött szerzeteseknek följánlotta egy régi római erődítmény romjait Annegray-ban kolostor céljára. A környéken hamarosan híre ment a szerzeteseknek, akik fehér habitusban, kereszt alakban nyírt tonzúrával szüntelen imádságban és böjtölésben éltek, és kezük munkájával szelídítették meg a kolostor környékét. Amikor a bennszülöttek közül egyre többen kérték, hogy Kolombán tanítványai lehessenek, egy újabb kolostor alapítására került sor, az egykori római fürdőváros romjai között, Luxeuilben. Nem sokkal később, ismét a jelentkezők számának növekedése miatt egy harmadik helyen is kolostort alapított, Fontaine-ben. E két utóbbi kolostor Franciaország keleti szélén fekszik.

E három közösség irányítása már írott szabályokat is követelt, ezért Kolombán a saját tapasztalatai és az ír szerzetesség hagyományai alapján regulát adott azoknak, akik az ő vezetése mellett törekedtek a tökéletességre. E regula rendkívül szigorú volt, és csak akkor érthetjük meg, ha az akkori elvadult életet is figyelembe vesszük.

Írországban a kolostorok teljesen függetlenül éltek a püspököktől. Ez Burgundiában összeütközésre vezetett, amikor Kolombán fiai nem akarták engedni, hogy a püspökök beavatkozzanak szerzetesi életükbe. Súlyosabb konfliktusra került sor az uralkodóval, Theoderikkal, illetve ennek nagyanyjával, Brunhildával, aki rátermett politikus és diplomata asszony volt, de erőszakosságával és féltékenységével szinte elviselhetlenné tette magát. Kolombánnal is szembekerült, s végül elűzte őt.

Kolumbán néhány társával fájó szívvel hagyta el a vidéket, amelyet már annyira megkedveltek és megszenteltek imádságaikkal s vezeklésükkel. Nyugat felé vitték őket: Besançonba, majd Autunbe, innen északnyugat felé Avvalnóba és Auxerre-be. A nép mindenütt eléjük ment, ellátták őket élelemmel, Kolumbán pedig gyógyította betegeiket. Auxerre-ben utolérte őket Brunhilda parancsa, amely szerint Nevers-ben hajóra kell szállniuk, hogy visszavigyék őket Írországba. Hajóra rakták a foglyokat, és hosszú út után, végighajózáván a Loire folyón, megérkeztek Nantes-ba. Brunhilda azért rendelkezett így, hogy elkerülje a szerzetesek és a hívő nép találkozását. Éppen e találkozást megakadályozandó, Orléans-ban olyan szigorú rendeletet hirdettek ki, hogy csak egy vak és a felesége mert segítséget nyújtani a foglyoknak. Hálából Kolumbán visszaadta a vak látását.

A foglyokat szállító katonák parancsnoka, Ragamundus nem akarta engedélyezni Tours-ban a partraszállást, de a rendkívüli időjárás miatt mégis megálltak és Kolumbán társaival együtt fölkereste nagy szerzetes elődjük, Szent Márton püspök sírját.

Nantes-ba érkezve találtak egy hajóskapitányt, aki hajlandónak mutatkozott arra, hogy a szerzeteseket Írországba vigye. Amíg a behajózásra vártak, tovább folytatták megszokott szerzetesi életüket. E várakozás közben lehetőség nyílt a szökésre, és éltek is vele. Egy kis bárka a fedélzetére vette őket, de nem messze a parttól zátonyra futottak. A kapitány háromnapos küzdelem után, mert úgy ítélte, hogy Isten bosszújának lettek az áldozatai, visszaküldte a szerzeteseket a szárazföldre.

Néhány héttel később Kolumbán megjelent II. Klotár előtt, aki területet ajánlott föl neki az ország belsejében, Neustriában kolostoralapításra. Kolumbán inkább kíséretet kért, hogy a fölkinált helytől keletre, Austrasia területén telepedhessen le újra. Amikor Klotár tanácsot kért tőle, hogy mit tegyen Brunhilda két unokája, Theodebertus és Theoderik háborújával kapcsolatban, azt a tanácsot kapta, hogy maradjon távol az ügytől, mert három éven belül övé lesz a királyi korona.

Rouenon és Meaux-on keresztül – útközben mindenütt hirdették az evangéliumot, és bátorították a szerzeteseket – Kolumbán elérkezett Theodebert udvarába, ahol sok társa csatlakozott hozzá. A király megbízta őket az ország legkeletibb részének misszionálásával, mert ott még zömében pogányok éltek. A Mosel mentén haladva Metzben, majd a Rajna mentén Mainzban állapodtak meg egy kis időre, és fölfelé haladva a Rajna völgyén, a Zürichi-tó mellett találtak egy helyet, Tuggent, amely nagyon hasonlított az írországi vidékekre. Úgy gondolták, hogy itt telepszének meg.

A környék lakói keresztények voltak, de őseik babonás-bálványozó szokásait még megőrizték. Szent Gál (Gallus), aki Kolumbán kíséretében volt, ezen fölháborodva elégetett egy bálványképet és fölgyújtotta a pogány szentélyeket. Ezen a környékbeliek úgy fölháborodtak, hogy a szerzetesek nem maradhattak tovább a vidéken.

A Bodeni-tó partjára jutottak, ahol egy Willimar nevű pap az egykori római castrum, Bregenz mellett mutatott nekik egy helyet. A templomrom mellett Kolumbán ki is jelölte az új kolostor helyét. Gallus itt is összetört egy pogány bálványt, s az emberek megesküdték, hogy bosszút állnak rajtuk. Ezúttal azonban Kolumbánnak sikerült lecsendesítenie az embereket, és megnyerte őket Krisztusnak. Bregenz lett a második nagy alapítás; itt kapta a hírt Kolumbán, hogy 612-ben Brunhilda unokái összecsaptak és Theodebert, aki annyira támogatta őt, fogságba esett, majd egy kolostorba száműzték.

Ekkor Kolumbán úgy határozott, hogy dél felé veszi útját és Rómába megy. Gallust éppen akkor láz gyötörte, s amikor Kolumbán ráparancsolt, hogy induljon velük együtt, ő inkább helyben maradt.

Itáliában kellett megharcolnia utolsó harcát. A longobárdok ugyanis, akik akkoriban a félsziget jelentős részén uralkodtak, ariánusok voltak. Maga a király, Agilulf is az eretnokség rabja lett, s csak abban volt mindenki reménye, hogy felesége, Theodelinde meg tudja nyerni az igaz hitnek. De a pápának, Nagy Szent Gergelynek is csak alig sikerült a milánói

katedrálist megtartania a katolikusok birtokában. Kolumbán leveleivel szállt síkra a pápa mellett, bizonyítván, hogy Péter hitét Róma őrzi.

Kolumbán Itáliában Genova és Piacenza között, Bobbióban talált alkalmas helyet kolostor alapításához. Egy kis település mellett, a Szent Péter tiszteletére emelt kis templomhoz kapcsolódóan épült föl a kolostor, amely második Monte Cassinóvá fejlődött az idők folyamán. S nemcsak a szerzetesség, hanem a kultúra melegágya és mentsvára is lett századokon át. A 10. században Itália legjelentősebb könyvtára állt itt.

Amikor II. Klotár uralma megszilárdult, követeket küldött és visszahívta Kolumbánt, de ő ekkor már nem akart elmenni. Egy évvel azután, hogy megérkezett Bobbióba, egy vasárnapi napon, 615. november 23-án végre elpihent Uránál. Ereklýeit a bobbiói templom kriptájában őrzik. Tisztelete több országban is elterjedt, ünnepét 1969-ben vették fel a római naptárba, és ezáltal az egész Egyház ünnepe lett.

*

Születése előtt az édesanyjának látomása volt: úgy látta, hogy a napot hordja a méhében, amely bevilágította az egész földet. Ezt a bölcsek úgy értelmezték, hogy fia lesz, aki a világ számára sok jót jelent majd.

Szerette szülőföldjét, de nagyon kényelmesnek találta. Később IV. Bonifác pápának ezt írta: „A mi szigetünkön nincs sem eretnek, sem szakadár, sem zsidó. A keresztény hit, úgy ahogy Tőletek, az apostolok utódaitól hozzánk jött, minden támadás és csorba nélkül él.”

Annegray-ban már csodák kísérték: amikor nem volt vizük, parancsot adott az egyik szerzetesnek, hogy kaparja meg a sziklát és olyan forrás fakadt, amely ma is ontja magából a vizet. A madarak körülvették, amikor hívta őket, s egy medve ép szarvasbőrt hozott nekik, hogy a szerzeteseknek lábbelijük legyen.

Regulája, amelyet fiainak adott, rövid és szigorú volt. Miután szabályokat adott a szerzetesi engedelmesre és a tökéletességre, büntetéseket is kirótt a szabály megszegőire. Pl. ha valaki nem mondta az Ament a kórusban, harminc, ha valaki nem a közösség nevében beszélt a birtokolt javokról, hat vesszőütést kapott.

Három alkalommal is megjövendölte Brunhildának családja pusztulását, s azt, hogy a korona más családra fog szállni. Amikor a királynő foglyaként úton voltak a Loire-on, azt üzenté neki: „Jól jegyezd meg, hogy az a Klotár, akit most annyira megvetsz, három év múlva uratok lesz!” Úgy is történt.

Nantes-ból levelet intézett luxeuil-i fiához. Ebben egy szó sem esik ellenségeiről, Isten akarata iránti teljes engedelmeség sugárzik belőle. Kolumbán úgy beszél, mint egy hadvezér csata előtt a katonáihoz: „Ha elveszed az ellenfeleket, nincs többé harc, harc nélkül pedig nincs győzelmi koszorú. A harccal együtt jár a bátorság, a virrasztás, a türelem, a hűség, a bölcsesség és a kitartás. De ha valakitől elveszed a szabadságát, a méltóságától fosztod meg.”

Bobbióban máig él a legenda, amely szerint a kolostor építéskor két ökör egy nagy gerendát vontatott kifelé az erdőből. Egyszer csak rájuk rontott egy hatalmas medve, és az egyik ökröt leütötte, majd fölfalta. Kolumbán akkor megparancsolta a medvének, hogy álljon be az ökör helyére – és a vadállat engedelmeskedett. Attól fogva engedelmes háziállatként segített mindenben a kolostor lakóinak.

*

**Istenünk,
ki Szent Kolumbán apátban
az evangélium hirdetésének adományát
és a szerzetesi élet buzgóságát
csodálatosan egyesítetted,
kérünk, segíts,**

**hogy az ő közbenjárására és példája nyomán
Téged keressünk mindenek felett,
és hívő néped gyarapítására törekedjünk!**

25. Alexandriai Szent Katalin

†4. század eleje

Katalin, a szép királylány az egyiptomi Alexandriában élt, és műveltségével kitűnt kortársai közül. Amikor Maxentius császár (305–312) Alexandriába látogatott, halálos ítélettel fenyegették meg mindazokat, akik nem áldoznak a bálványoknak. Katalin a császár elé lépett, és a keresztet vetve értésére adta, hogy keresztény. Bátran vallomást tett arról, hogy egyedül az Úr Jézus Krisztust követi, mert a filozófusok és a költők műveinek tanulmányozása során fölismerte e világ bölcsességének hiábavalóságát.

A császárnak tetszett Katalin okos beszéde, de kényszeríteni akarta, hogy mutassa be az áldozatot a bálvány-isteneknek. Katalin ezt megtagadta és lehetőséget kért a császártól, hogy tudományos vitában védje meg hitét. Maxentius ezért sürgősen Alexandriába hívatta birodalma leghíresebb ötven bölcselőjét. A tudományukra hiú bölcselők azonban egymás után hajoltak meg Katalin érvelése előtt. A császár dühében máglyára ítélte valamennyit. Amikor ezeket jajgatások közepette a vesztőhelyre vitték, Katalin azzal biztatta őket, hogy a tűzhalál pótolhatja a keresztiséget, és ha hisznek, elnyerik az örök életet.

A császár ezután fölkinálta Katalinnak a császárnői trónust, s ezzel burkoltan a házasságot, azzal az ígérettel, hogy minden városban szobrot állíttat neki. Katalin egyértelműen visszautasította ezt. Ezután Maxentius erőszakhoz folyamodott: letépette Katalinról ékes ruháját és ólmos ostorokkal megostoroztatta. Börtönbe vetették, de az ott töltött tizenkét napot Katalin térítésre használta föl: amikor a kíváncsi császárné eljött, hogy esetleges ellenfelét megnézzé, a kíséretében lévő testőrtisztre Katalin olyan hatással volt, hogy az kétszáz katonájával együtt keresztény lett.

Ekkor a császár halállal kezdte fenyegetni Katalint. Készíttetett egy késekkel felszerelt kerekekből álló kínzószerkezetet, ami félelmetes zajt keltett. Katalin azonban nem rémült meg. Amikor meg akarták ölni, angyalok mentették meg, és a széttört kerekek darabjai sok katona halálát okozták. A látványtól megrémült tömeg tiszteletet adott „a keresztények hatalmas Istenének”, s a császárné kérlelte urát, hogy hagyjon föl a harccal, amelyet Isten ellen folytat. Maga is megvallotta, hogy hisz Krisztusban. Erre a császár őt is megkínóztatta, majd a testőrtiszttel és a kétszáz katonával együtt lefejeztette, s kiadta a parancsot, hogy Katalint is fejezzék le.

A vesztőhelyen Katalin arra kérte az Urat, hogy mindazok, akik Krisztus szeretetét megemlékeznek róla (Katalinról), bőséget lássanak kenyérben és borban, testük egészséget nyerjen és minden földi jóban részesüljenek. Akik tisztelik őt, azokat óvja meg Isten a természeti katasztrófáktól, betegségtől, s főleg a hirtelen haláltól. Aki segítségül hívja az ő nevét, testének tagját el ne veszítse, egészséges gyermeket szülhessen és meg ne haljon gyermekágyban. Utoljára bűnbocsánatot kért az őt segítségül hívók számára. Miután a mennyből hang hallatszott, amely jelezte, hogy kérései teljesülni fognak, fejét a hóhér kardja alá hajtotta.

Ami ezután történt, az a legenda szerint nyilvánvalóvá tette, hogy Katalin kiragadtatott e földi világból: amikor feje lehullott, testéből nem vér, hanem tej folyt. Majd angyalok jöttek, fölemelték a testét és elvitték, hogy a Sinai-hegyen temessék el.

A 6–7. században görögül írt Katalin-passiót valószínűleg a képtisztelet vitái és a képrombolás elől nyugatra menekülő szerzetesek vitték magukkal Rómába, ahol a 14. században kiegészítették gyermekkorának történetével. Eszerint Katalin a ciprusi király leánya, akit szülei csodás ajándékként kaptak Istentől. Miután fölserdült és megkeresztelkedett, másnap megjelent neki látomásban a Szűzanya ölében a kicsi Jézussal, aki eljegyezte Katalint magának.

A középkorban széles körben és nagyon bensőségesen tisztelték szüzességéért és bölcsességéért. Mivel a hit igazságát oly hatásosan védte, a teológusok, filozófusok és ügyvédek védőszentje lett. A párizsi Sorbonne egyetem pecsétjébe is őt vésték. Ebből következően a középkori főiskolák, könyvtárak, tanárok és tanulók, szónokok és később a nyomdászok védőszentjükként tisztelték. Mivel utolsó imádságában Katalin a betegeknek és haldoklóknak is segítséget ígért, a késő középkorban gyakran a kórházak patrónájaként is megjelenik; s mert a börtönben oly sokáig kínozták, és volt ereje elviselni, a foglyok is hozzá folyamodtak szabadulásért. Mivel pedig a kínzására szerkesztett kések kerekét összetörték, mindazok az iparosok, akik kerékkel foglalkoztak, szintén segítségül hívták. A házasságra készülő fiatal lányok is segítségét kérték, hogy jó vőlegényre találjanak. A tizennégy segítő szent közé sorolták.

30. Szent András apostol

†Petra, 60.

Szent János elbeszélése szerint András egyike annak a két tanítványnak, akik először követték Jézust. Kezdetben Keresztelő János tanítványai közé tartozott, de amikor meggyőződött róla, hogy Jézusban megtalálták a Messiást, hozzá csatlakozott. Ezért vitte el Jézushoz a testvérét, Simon Pétert is (Jn 1,35–42).

A Márk-evangélium szerint Jézus maga hívta meg Simonnal és Zebedeus fiaival, Jakabbal és Jánossal együtt a Galileai-tó partján (1,16–20; vö. Mt 4,18–22). András jelen van, amikor Péternek, Jakabnak és Jánosnak az utolsó időkről beszél Jézus az Olajfák hegyén (Mk 13,3), és Fülöppel ő viszi a pogányokat Jézushoz az utolsó napokban (Jn 13,22).

Az újszövetségi apokrif iratok, különösen az András Cselekedetei sok részletet közölnek az apostol életéből, de ezek történeti hitelessége nagyon kérdéses. Az apostolok szétválása után András Kisázsia tartományban a Fekete-tengertől délre fekvő vidéken, Thrákiában és Görögországban hirdette az evangéliumot. Biztosnak látszik a hagyománynak az az adata hogy 60-ban az achaiiai Petra városában keresztre feszítették. Keresztjének szarait nem derékszögben, hanem átlósan ácsolták, ezért nevezik András-keresztnek ezt a formát.

Ereklyéit a 4. századtól Konstantinápolyban őrizték, 1208-ban erőszakkal vitték át Amalfiba. II. Pius pápasága idején, 1462-ben a fejet Rómába vitték. 1964-ben, a keleti és nyugati Egyház kiengesztelődésének jeleként a pápa átadta a konstantinápolyi pátriárkának, és Petrába, vértanúsága helyére került vissza.

Ünnepét a naptárak november 30-ra teszik. Rómában a 6. század óta ünneplik.

*

András életéről – aki az elsők között követte Krisztus hívó szavát: „Jöjjetek utánam, én emberhalásszá teszlek titeket!” – az evangéliumokból keveset tudunk meg. Annál többet mond el az András Cselekedetei című apokrif könyv. Elbeszéli, hogy milyen viszontagságok közepette vitte Krisztus örömhírét András apostol Örményország napégette pusztaságain, Kurdisztán szakadékos hegyein át a Fekete-tenger partjáig. Feltűnik a szkíták földjén is, és hirdeti az evangéliumot a nomád pásztorok és vadászok sátraiban. Végigjárja Thrákiát és Görögországot, míg végül Achaiában Aegeas prokonzul elé állítják.

A helytartó megkérdezte tőle: „Te vagy az az András, aki lerontod a bálványok templomát, és az embereket abba a babonás szektába csábítod, amelynek kiirtására a római császárok parancsot adtak?” András így válaszolt: „A római császárok még nem ismerték föl, hogy Isten Fia minden ember üdvösségéért jött el”, és meggyőző tanúságot tett Jézus mellett.

Aegeas kifakadt: „Csodálkozom rajta, hogy értelmes ember létedre hogyan tudsz olyan valakit követni, akiről magad mondod, hogy keresztre feszítették.” Erre András elmagyarázta, hogy Jézus kereszthalála misztérium, és hajlandónak mutatta magát arra, hogy e misztériumról többet is elmondjon, ha a helytartó hallani akarja. Aegeas így felelt erre: „Én türelemmel meghallgatlak, de ha te utána nem teszed meg engedelmesen, amit mondom neked, magad is megtapasztalhatod a kereszt misztériumát!”

András egy nagy beszédben föltárta a kereszt által történt megváltást. A helytartó egyre türelmetlenebbül hallgatta. Végezetül börtönbe küldte, hogy András rájöjjön: teljesen értelmetlen dolog önként a kereszthalált vállalni és kitenni magát a legszörnyűbb kínoknak. Amikor a legválogatottabb kínzások sem törték meg, parancsot adott, hogy feszítsék keresztre.

Amikor András megpillantotta a számára készített keresztet, hangosan fölkiáltott: „Üdvözlégy, szeretett kereszt! Te szépséget és ragyogást nyertél az Úr tagjaitól. Mert mielőtt

az Úr fölszállt volna reád, a föld rémülete voltál, most azonban rajtad keresztül az én Uramhoz megyek!”

Miután megfeszítették, két napig függött András a fán, s a legenda szerint ő maga tartotta vissza az embereket attól, hogy levegyék. A harmadik napon véget értek kínjai. Halála pillanatában csodálatos fény ragyogta körül, és Krisztus hűséges vértanúja látta, hogy dicsőségében jön el érte az Úr.

*

**Istenünk,
ki Szent Andrást apostoloddá
és vértanúddá tetted itt a földön,
kérünk, engedd,
hogy Egyházad állandó pártfogója legyen a mennyben!**

December

3. Xavéri Szent Ferenc

*Javier vára, 1506. április 7.

†San-Csao (Kanton mellett), 1552. december 3.

Ha valaki a baszk származású nemes ifjúnak, Francisco de Jassu y Javiernek, aki 1530-ban a párizsi egyetemen éppen magiszteri fokozatot szerzett, azt mondta volna, hogy nevét évszázadokon át emlegetni fogják az egész világon, lelkének legérzékenyebb pontját érintette volna. Don Francisco ugyanis büszke ember volt, nagyra tartotta nemesi származását, és dicsőségre, megbecsülésre vágyott.

És ez a nagyravágyó Francisco 1552-ben, távol a főúri kastélyoktól és az egyetemi előadótermektől, de még Európától is, San-Csaóban, egy kis sziklás szigeten, Kína partjai előtt halt meg, miközben szíve minden vágya az volt, hogy bejuthasson Kínába. Elhagyatottsága ellenére halálhíre hamarosan bejárta az egész akkori kultúrvilágot, és mindazok, akik hallották a hírt, szomorkodtak elvesztése miatt. A szomorúságba azonban annál több csodálat vegyült, minél inkább megismerték ennek az embernek a tetteit. Fél évszázad sem telt el, és Xavéri Ferencet V. Pál pápa boldoggá, XV. Gergely pápa 1622-ben szentté avatta. XIV. Benedek pápa 1748-ban India és az egész Távol-Kelet védőszentjévé tette. 1927-ben XI. Pius pápa a földkerekség minden misszióját oltalmába ajánlotta, Ferenc tehát a misszionáló Egyház védőszentje lett.

Bármilyen nagyra törő tervei voltak is az ifjú magiszternek, erre nem számíthatott. Épp azzal lépett e dicsőség útjára, hogy Krisztus szavától szíven találva – „Mit számít az embernek, ha az egész világot megnyeri is, de a tulajdon lelkének kárát vallja?” – megtagadta minden földi vágyát, és honfitársa, Loyolai Ignác társaságához csatlakozott, aki erre a krisztusi mondásra oly sokszor figyelmeztette. Ferenc 1534. augusztus 15-én, Nagyboldogasszony ünnepén Ignáccal és öt hasonló gondolkodású társával együtt letette a szegénységi és tisztasági fogadalmat. Azt is megfogadták, hogy elzarándokolnak a Szentföldre, s 1536 telén útnak is indultak, hogy ez utóbbi fogadalmukat teljesítsék. Velencében azonban tudomásul kellett venniük, hogy a törökök az összes Szentföldre vezető utat lezárták. Velencében 1537. június 27-én szentelték pappá őket, miközben a körülmények kedvezőbb alakulására várokztak.

1538 novemberében ott térdeltek Krisztus földi helytartója előtt, akitől azt kérték, hadd változtassák meg fogadalmukat, vagyis a szentföldi zarándoklat vállalása helyett fogadalommal kötelezhessék magukat a pápa iránti tökéletes engedelmességre. Ignác, aki valaha katona volt, a „Jézus Csapata” nevet találta a legmegfelelőbbnek az új szerzetesrend megjelölésére, de később fölcserélte a „Jézus Társasága” névvel, amely kevésbé katonásan hangzott. Azt azonban továbbra is megtartották, hogy a pápa kívánsága számukra parancs, amelyre semmi körülmények között sem mondanak nemet, és soha nem fogják a saját szájuk íze szerint magyarázni.

1540 tavaszán III. Pál pápa a Társaságból két személyt Írországba, másik kettőt Portugál-Kelet-Indiába küldött. Egy testvér helyett, aki megbetegedett, Xavéri Ferencet Indiába irányította.

Az Indiába készülő flotta 1541 áprilisában futott ki Lisszabon kikötőjéből. Ferenc nem sokkal előbb egy pápai iratot kapott, amellyel a pápa Távol-Kelet pápai legátusává nevezte

ki. Az utazás tizenhárom hónapot vett igénybe, beleszámítva a Mozambikban töltött telet is. Ferenc 1542. május 6-án érkezett meg Goába.

Éppen az esős időszak utolsó hónapja volt, amely miatt nem indulhatott tovább, de az időt itt sem töltötte tétlenül. Nagyon hamar észrevette, hogy a portugál tengerészek, katonák, tisztviselők és kereskedők viselkedése nem sok becsületet szerzett a keresztény névnek. Ezért keresztet vett a kezébe, és bejárta a város negyedeit, maga köré gyűjtötte a gyermekeket és a felnőtteket, s katekizmusra tanította őket, prédikált nekik, gyóntatott, egyszóval mindent elkövetett annak érdekében, hogy a megkeresztelt, de lélekben elhanyagolt híveket életre serkentse.

Szeptember végén újra hajóra szállt, még mielőtt társai Mozambikból utolérték volna. A Comorin-fok (az Indiai-félsziget legdélibb pontja) körül élő gyöngyhalászok közé ment, akik közül 1535–37 között mintegy húszezen megkeresztelkedtek, de jóformán semmi oktatásban nem volt részük. Ferenc tanította nekik a katekizmust, védelmezte őket a portugál kereskedők ravaszágával szemben, s vigasztalta és támogatta őket a muzulmánok rajtaütései alkalmával. Később hasonlóképpen segítette Travancorból a halászokat, akik közül mintegy tízezret ő maga keresztelt meg. Több mint egy évet töltött egyszerű, de hívő lelkek között, akiket „első szerelmének” szokott nevezni, s ha missziós útjai során a közelben hajózott, mindig felkereste őket. Valahányszor új misszionáriusok érkeztek Goába, valakit hozzájuk küldött. Őt magát legátusi megbízatása elszólította, mert a terület, amely hozzá tartozott, a Jóreménység fokától (Afrika legdélibb pontja) Kínáig terjedt.

Így Ferenc állandóan úton volt. 1545-ben Mailapurból Malakka felé indult, amelyet a portugálok 1511-ben hódítottak el a muzulmánoktól. Győzelmüket akkor úgy ünnepelték, mint a kereszténység diadalát az iszlám felett. 1546. január 1-én kelt útra, hogy a „Fűszer-szigetek” néven ismertté vált Molukka-szigetekre menjen, és segítségére legyen az ott élő keresztényeknek. Mintegy másfél év múlva tért vissza Malakkára, ahol meghallotta, hogy a Kínai-tengertől keletre új szigeteket fedeztek föl: Japánt, a felkelő nap országát.

Ferenc Malakkában találkozott az első japánokkal, akik itt kerestek menedéket. Magával vitte őket Goába, útközben tanította nekik a keresztény hitet, és meg is keresztelte őket. Közben megérlelődött benne a terv, hogy ezzel a három japán kereszténnyel fölkeresi Japánt, hogy ott is hirdesse az evangéliumot. Ferenc a gyors döntések embere volt: elrendezte dolgait Goában, és már 1549 áprilisában úton voltak Japán felé. Kísérete a három japán és két segítő testvér volt, s négy hónappal később a kis csoport Kagoshimánál partra szállt.

A legenda azt mondja, hogy Ferenc birtokában volt a nyelvek adományának. Levelei erről mit sem mondanak. Sőt, ellenkezőleg, arról tanúskodnak, hogy Ferencnek nagy nehézségei voltak a nyelvvel, főleg a japán nyelv tanulásával. Egyik levelében az áll, hogy negyven napig tartott, amíg japán nyelven el tudta mondani a tízparancsolatot. Mindehhez járult még, hogy a tolmácsnak kiválasztott japán keresztény félreértéseivel és rossz fordításaival sok kellemetlenséget okozott Ferencnek. Ez Japánban különösen súlyos hiba volt. A japánok ugyanis műveltek voltak, gondosan kidolgozott szokásrendszerük volt, és sokat adtak a külső formákra. Szívesen hallgatták Ferencet, de vitatkoztak vele, és nem voltak hajlandók az új hitet könnyen elfogadni. Még nehezebb volt a boncok térítése, főképp amikor Ferenc erkölcsi életüket kezdte kifogásolni. Nem kellett sok idő, és a boncok a legnagyobb ellenségei lettek.

Ebből következően Kagoshimában nem tudott nagy eredményeket elérni. Így a következő évben továbbment; az volt a terve, hogy fölkeresi Mlyakot, hogy találkozzék a császárral és shogunjával (hadvezérével). Itt azonban újabb csalódás érte, amennyiben a császár pusztán bábnak bizonyult, shogunja pedig csecsemőnek: az igazi hatalom a földbirtokosok kezében volt.

E fölismerést Ferenc kihasználta, mert visszafelé jövet Yamagusiban – abonccokkal és a tudósokkal folytatott hosszas viták eredményeként – sikerült egy kis szigetet alkotnia, s

megnyernie Bungo herceg barátságát. Amikor ellátogatott hozzá, minden lehetséges ruhadarabot és jelvényt magára vett, ami mint pápai legátust megillette.

Ferenc összességében két évet töltött Japánban. Ez idő alatt mintegy ezerötyszáz embert keresztelt meg. Meglehetősen kis szám ez a másutt megkeresztelt tömegekkel szemben, de ez a kis eredmény vezette el Ferencet a fontos felismerésre: egy olyan magas kultúrájú országban, mint Japán, a missziót másként kell irányítani, mint a műveletlenebb népek körében. Alkalmazkodni kell, ismerni kell a nyelvet és az érintkezési formákat: Japánnak nagyon művelt és jól képzett misszionáriusokra van szüksége.

Ferenc azt is fölismerte, hogy Japán a kínai kultúra örököse. A forrásokat tehát Kínában kell keresnie azokhoz az értékekhez, amelyeket Japánban annyira megcsodált. Ezért ébredt föl benne a vágy, hogy Kínába eljusson, s ott is evangelizálhasson.

Ezzel a szándékkal indult vissza 1551 novemberében Goába, ahol 1552 februárjában kötött ki. Itt súlyos feladatok vártak rá, amelyeket mint az újonnan alapított indiai jezsuita provincia vezetőjének kellett megoldania. Éjjel-nappal dolgozott, hogy minél előbb Kínába indulhasson. Április 17-én már újra úton volt. Malakkából egy portugál kereskedő segítségével akarta elérni célját, a malakkai kormányzó azonban ellenezte a tervet. Féltette a portugálok kereskedelmi kapcsolatait attól, hogy egy külföldi titokban behatoljon az idegenek előtt szigorúan lezárt Kínába. Ferenc ekkor elhatározta, hogy egyedül utazik tovább. Augusztus vége körül érte el Kanton közelében a kis San Csao sziklaszigetet, amelyen át be akart jutni az országba, ha másként nem, hát egy csempész dzsunkáján. A kínai azonban, akivel Ferenc megegyezett, cserbenhagyta. A portugál kereskedők a tél közeledtével már majdnem mind elhagyták a szigetet, Ferenc pedig ott maradt egyedül.

Ebben az elhagyatott, reménytelen helyzetben Ferencet láz támadta meg, és szervezete a hosszú utazások és a kíméletlen munka után már nem volt ellenálló. 1552. november 3-án a reggeli órákban meghalt.

Xavéri Szent Ferenc a jezsuita misszió tulajdonképpeni megalapítója, ugyanakkor az újkori misszió történetének legnagyobb alakja is volt. Sok kérdésben – mert elsőként szerzett személyes tapasztalatokat – alapvető fölismerései voltak. És a példája ezeket vonzotta maga után a missziókba.

Ünnepét 1623-ban, a szentté avatását követő évben fölvtették a római naptárba, december 3-ra.

*

**Istenünk,
ki Xavéri Szent Ferenc igehirdetésével
sok népet térítettél az igaz hitre,
kérünk, add,
hogy híveid lelkében
ugyanolyan buzgó hit éljen, mint őbenne,
és Egyházad mindenkor örvendhessen
gyermekai sokaságának!**

4. Damaszkuszi Szent János

*Damaszkusz, 650 körül

†Jeruzsálem, 750 körül

A keleti Egyház nagy szentjéről, Damaszkuszi Szent Jánosról sem a pontos születési évet, sem halálának dátumát nem őrizte meg a hagyomány. Valószínűnek látszik, hogy 650 körül, tehát húsz évvel Mohamed halála után született, és 750 körül halt meg. Az adatok hiányának nem az az oka, hogy a világ egyik eldugott sarkában élt. Szülővárosa, Damaszkusz, ahol élete első fele is zajlott, mozgalmas hely, 660-tól a kalifák székhelye volt. Innen irányították az iszlám szellemi és vallási életét egészen 750-ig, amikor ezt a vezető szerepet Bagdad vette át.

János atya – Sargun ibn Manszurnak hívták – keresztény volt, de a kalifátus pénzügyminiszteri tisztségét töltötte be. Nagy gondot fordított arra, hogy János és fogadott fia, Kozmász alapos műveltséget szerezzenek, s így készüljenek föl a későbbi, magas hivatalok betöltésére. Az ellen sem volt kifogása, hogy János a trónörökös barátja, a leendő Jazid kalifa játszó- és asztaltársa legyen.

Amikor János elérte a férfikort, először munkatársa, majd utóda lett atyjának a pénzügyminiszteri poszton. A 7. század végén azonban megváltozott a keresztények helyzete a kalifátusban. Az új uralkodó, Abd-el-Malek (685–705) bizalmatlan volt velük szemben, s ezt János családja is nagyon hamar megérezte. Éppen ezért, hogy elkerüljék a nagyobb bajokat, fogadott testvérével, Kozmással együtt elhagyták Damaszkuszt, és Jeruzsálembe települtek át. Ott beléptek a világszerte ismert Mar Szabbasz-kolostorba. Mindez 700 körül történhetett. Nem sokkal később a jeruzsálemi pátriárka, V. János (706–735) pappá szentelte Jánost. Ettől kezdve János a pátriárka tanácsadója lett, s egyre inkább be kellett avatkoznia az egyház életébe. Elkezdte írói tevékenységét is. A mindenféle dúló viták és bizonytalanságok miatt sokan fordultak hozzá tanácsért, segítségért.

Jánost a kortársak s az utókor is nagyon becsülte és értékelte. A középkor után Kelet Aquinói Szent Tamásának nevezték, ami ellen ő maga tiltakozna a legjobban. János ugyanis korának gyermeke volt, s ezt a kort az utánzás és a gyűjtés jellemezte. A 4. és 5. század az Egyház szellemi életében a nagy lángelmék kora volt, a 6–7. század csak rendszerezte és őrizte a nagy elődök hagyományát, anélkül, hogy átfogó szintézist, rendszert készített volna. János annyit akart, hogy a megtámadott igazságot megvédje. Önmagát egy helyen a méhhez hasonlítja, amely mindenféle virágról összegyűjti a mézet. Fő teológiai műve, A megismerés forrása a korábban élt keleti atyák írásából és a zsinati aktákból hihetetlen szorgalommal összeállított gyűjtemény.

A maga korában a képrombolással kapcsolatos vita tette híressé. Három nagy beszédet írt a képek tisztelete érdekében, amely ellen a képrombolók III. Leó császár vezetésével (717–741) könyörtelen támadást indítottak. A szentképek tisztelete körül korábban is akadtak már nézeteltérések. A kérdés gyökere az Ószövetségbe nyúlik vissza, ahol a mózesi törvény szigorúan megtiltja minden képmás, szobor vagy kép készítését, hogy a bálványimádás veszedelmétől megóvja az igaz Isten tiszta kultuszát. Az Újszövetség ezt a törvényt hatályon kívülként kezelte, de a nép körében mindig óvakodtak attól, hogy közvetlen tiszteletet adjanak a képmásoknak. A kérdést az iszlám megjelenése élezte ki a maga kivételt nem ismerő képtiltalmával, amely – mivel az iszlám egyre nagyobb hatalomra tett szert – az Egyházra is hatást gyakorolt.

Lehetséges, hogy III. Leó császár, aki kiváló államférfi és hadvezér volt, az iszlám oldaláról várható kritika elkerülése végett fordult a képtisztelet ellen. A mohamedánok ugyanis bálványimádással vádolták a keresztényeket. Bizonyára nem véletlen, hogy a császári intézkedés szinte egybeesik II. Jazid kalifa 720-ban kiadott, képeket eltiltó

rendeletével. Ez azonban csak mellékes hatás lehetett, a fő indíték az Egyházon belül támadt azzal, hogy a régóta vitatott kérdésben a császár személy szerint a képtisztelet ellen foglalt állást. Meggyőződése volt, hogy a képek „bálványozása” Isten haragját hívja ki a birodalom ellen, melyet neki minden veszedelemtől óvnia kell. Kötelességének érezte tehát, hogy hatalmi szóval avatkozzék a vitába. 726-tól egyre keményebb intézkedéseket hozott, végül 730-ban nyílt rendeletet adott ki, amely megtiltotta a szentek képeinek készítését és tiszteletét (ekkor Krisztus és Mária ábrázolása még kivételt képezett).

A rendelet Keleten fölháborodást és tiltakozást váltott ki. Ebben az időben lépett föl János, s megírta beszédeit a képrombolók ellen. Nem a képekkel kapcsolatos visszaéléseket vette védelmébe, hanem világos különbséget tett a csak Istent megillető imádás és a képeken ábrázolt szenteknek szóló tisztelet között. Minden erejével a képek tisztelete mellett foglalt állást. Ezzel a későbbi kor számára „a képtisztelet klasszikus teológusa lett”. Csodálatos a bátorsága, amellyel szembeszállt a császárral, s még a kiközösítést is föl merte hozni fenyegetésül.

E két említett munka mögött háttérben marad János minden egyéb írása. Mindazonáltal lenyűgöző a tudása és széles körű az érdeklődése. Nemcsak dogmatikus és apologéta, hanem ezegéta, filozófus és hagiográfus is volt. Ezenkívül mint himnuszkiáltó vált nagyon híressé a keleti Egyházban, ahol mindmáig éneklék a liturgiában a himnuszait.

A bizánci hagyomány úgy tudja, hogy Damaszkuszi Szent Jánost december 4-én temették el. Valószínűbb azonban, hogy ezen a napon halt meg. A római naptárba 1890-ben vették föl az ünnepét, március 27-re. 1969-ben az ünnepet december 4-re helyezték át.

*

Műveiből három fő jellemvonás rajzolódik ki:

Elsőként egyszerű alázatossága. Gazdag és tekintélyes családból származott, életének első fele a legmagasabb körökben zajlott, de amikor a Mar Szabbasz-kolostor szerzetese lett, mindez mintha nem is létezett volna. Elvonulva a világtól egyedül Istennek akart szolgálni. Nagyon művelt és tudós szellem volt, ennek ellenére „haszontalan és utolsó rabszolgának” tartotta magát, akinek „jobb lett volna, ha Isten előtt csak a bűneit vallja meg”, mint hogy beavatkozzék a teológia és az egyházpolitika kérdéseibe. Mindazonáltal engedelmességből harcba szállt a megtámadott igazságért.

Másik vonzó jellemvonása a hagyományhoz való hűség volt. Igaz, korának lelkületére jellemző volt, hogy az áthagyományozott kincsek őrzését tekintették a legfőbb feladatnak, és nem az újdonságokat hajhászták, mégis Jánosban a hagyomány tisztelete erkölcsi alapállás lett. Az igazság iránti tisztelet tanította meg arra, hogy önmagát és a saját ötleteit távol tartsa a kapott és továbbadandó üzenettől. E hűségében lett közvetítő az első századok és a középkor között.

Harmadik vonása az Egyház iránti szeretete. Éber készenlétben nyilvánult ez meg, amellyel a veszélybe került Egyház segítségére sietett, nem törődve az őt fenyegető megtorlásokkal, még a leghatalmasabbakkal sem. Nem kereste a vitákat, de ha az Úr ügyéről volt szó, félelem nélkül szállt harcba az igazságért.

*

**Istenünk, kérünk, add,
 hogy Szent János áldozópapod könyörgése
 segítsen minket,
 és az igaz hit, melyet ő oly buzgón tanított,
 legyen mindenkor világosságunk és erősségünk!**

4. Szent Borbála

†Nikomédia, 306 körül

Minden történetkritikai megállapítás ellenére fény és vonzerő árad Szent Borbólából. Szent Cecíliahoz és Alexandriai Szent Katalinhoz hasonlóan Borbála tisztelete is jóval megelőzi a 7. századból ránk maradt latin, görög, szír és örmény nyelven megírt legendát, függetlenül attól, hogy a hitelesnek tekintett történeti források nem beszélnek róla.

Borbála/Barbara (kinek neve a Barbarus, azaz barbár szó nőnemű alakja) egy pogány apa nagyon szép leánya volt. Valahányszor az apa kereskedelmi útra ment, leányát egy magas toronyba zárta. Egy ilyen távollétet ragadott meg Borbála arra, hogy miután már régóta vágyott a keresztségre, fölvetelét kérje az Egyház közösségébe. A Szentháromságba vetett hite jeleként a torony falába, amelyen addig csak két ablak volt, vágatott egy harmadikat is. Atyja hazatérve az ablakok számából fölismerte, hogy leánya elhagyta ősei hitét. Emiatt azonnal meg akarta ölni, ám Borbólának sikerült elmenekülnie, mert a torony fala és a sziklák megnyíltak előtte.

A hegyek között egy barlangban rejtőzött, de egy pásztor elárulta atyjának a rejtekhelyet. A pásztor árulásának büntetéseként Isten a bárányait ganajtúró bogarakká változtatta. Ez azonban nem tartotta vissza az atyát attól, hogy leányát a bíró elé hurcolja.

A bíró megfélemlítésül keresztényeket gyötörtetett Borbála szeme láttára a legválogatottabb kínzásokkal. Krisztus azonban erőt öntött lelkébe, s hogy ne féljen, társnőnek adta mellé Juliannát.

A város kormányzója akkor a megszegyenyítés eszközéhez folyamodott: megparancsolta, hogy ruhátlanul pellengérezzék ki a piacon, minden kíváncsi tekintet prédájául. Borbála azonban most is az Úrhoz menekült, és meghallgatásra talált: a földből felszálló köd és az égből leereszkedő felhő úgy beburkolta a testét, mintha teljesen föl lett volna öltözve. Végül a bíró fővesztésre ítélte, és ekkor történt a legszörnyűbb: az apa, aki korábban esztelen féltékenységgel óvta a leányát, most maga ragadta meg a kardot és fejezte le. Mikor azonban hazafelé ment, villám sújtotta őt, és nem maradt belőle más, csak egy maréknyi hamu.

Egy Valerianus nevű ember gondoskodott arról, hogy Borbála és a vele együtt lefejezett Julianna teste méltó temetésben részesüljön. A sírnál pedig hamarosan megkezdődtek a csodák.

Borbála vértanúságának időpontjául a legenda különböző változatai más és más időpontokat jelölnek meg: Maximinus Thrax (235–238), Maximianus (286–305) vagy Maximinus Daia (308–313) uralkodását. Lakóhelyéül Antiochiát, Héliopoliszt mondják, vértanúsága helyéül pedig egyes források Nikomédiát, mások Toszkánát, sőt olyan is van, amelyik Rómát jelöli meg.

Ezeket az ellentmondó adatokat lehetetlen tisztázni. Elégedjünk meg tehát azzal a ténnyel, hogy Borbála tisztelete legkésőbb a 9. század óta Keleten és Nyugaton egyaránt elterjedt. Ez keleti származására utal, mert a nyugati egyház sok keleti szent tiszteletét átvette, fordítva ellenben nagyon ritkán történt.

Annak ellenére, hogy a történeti források nem szólnak róla, többfelé tisztelnek Borbála-ereklyét, és több ereklyeátviteli ünnepet is számon tartanak. Így Velence, Konstantinápoly, Róma és Ó-Kairó büszkélkedik azzal, hogy ereklyét őriz a vértanú szüztől; de olyan kis helyek is állítják ugyanezt, mint Plaisance és Rieti. Fejét Novgorodban őrizték. Borbála tisztelete Brémából terjedt Litvánia és Finnország felé.

A 13. században az aragóniai királyság folytatott tárgyalásokat a kairói szultánnal, hogy megkaphassa a szent ereklyéit. Szeretik és tisztelik Borbólát Ciprus szigetén, az Égei-szigeteken, Görögországban, a Balkánon és Örményországban éppúgy, mint Grúziában.

Nyugat-Európában: Belgiumban, Hollandiában, Franciaországban, Svájcban, Ausztriában és Magyarországon is nagy tekintélynek örvend. A népi tisztelet a legenda különböző elemeihez kapcsolódik. Így a „hirtelen és készületlen halál” elleni oltalmazónak tekintik, mivel atyja ezzel bűnhődött gonoszságáért. Gyakran így imádkoznak: „Add meg, ó Urunk, hogy Szent Borbála közbenjárására halálunk előtt részesülhessünk szentségeidben.” Ez a magyarázata annak, hogy a művészek gyakran ábrázolják Borbálát úgy, hogy a kezében cibóriumot és felette ostyát tart. Ugyanezen az alapon számtalan azon jámbor testvérületek száma, amelyek a „Jó halál” nevét viselik, és védőszentjüknek Borbálát tekintik.

Apja villám általi halála miatt a villámcsapás és tűzvész ellen is kéri oltalmát, ezért a vészharangra rá szokták vésni a képét. Ezáltal lett a harangok és a harangöntők védőszentje, de neki ajánlották a hegycsúcsokat és az erődítményeket is. A puszkapor feltalálása után, amelyet úgy tekintettek, mint a villám és a tűz egyesült erejét, ez a gyenge és minden erőszaktól távol álló szűz hamarosan a tűzerek védőszentje lett. Védőszentjüknek tekintik a hegyászok, akiket útjaikon vihar és villámcsapás veszélye fenyeget, de ugyanígy a bányászok is, akik a sűjtőlég veszélyében dolgoznak. Végül a torony miatt, amelyben lakott, s amellyel oly gyakran ábrázolják, a régi építőmesterek és kőművesek védőszentje lett.

A gazdag népszokás-anyagból csak egyet említünk, a Borbála-ágot. Ha a cseresznyefa ágát Borbála napján beviszik a szobába, karácsonyra kivirágzik. Ez a szokás nemcsak Jessze kivirágzott vesszejére emlékeztet, hanem Borbálán keresztül arra is, hogy a mi szívünkben is kivirágzik a szeretet, ha Krisztus benne él.

Ha történetileg lehet is kifogásokat emelni Borbála legendájával szemben, két dolgot mindenképpen el kell fogadnunk: a vértanú szűz alakja és tisztelete olyan erővel sugárzik mintegy másfél évezreden át, ami fölé a történeti adatokkal. Borbála Krisztus tiszta tükre volt, ezért képes sugározni az örök szentség világosságát.

6. Szent Miklós Püspök

†350 körül

Amilyen kevés hitelesnek tekinthető történeti adat birtokában vagyunk, olyan sok mozgalmas történetet ismerünk a szent püspökről, akiről a hagyomány olyan tisztelettel beszél, hogy népszerűségben, bensőséges tiszteletben és életszerűségben alig találjuk párját a szentek között.

Olyan életrajz, amely a történettudományt is kielégítő pontossággal mondaná el Szent Miklós püspök életét, nincs birtokunkban, s a későbbi források adatai sem megbízhatóak, ezért alakját annak a történetnek alapján vázoljuk föl, mely először a 13. századi *Legenda Aurea*-ban tűnt fel.

A legenda egyik közlése olyan erővel hat, mint amikor fiatal szülők az első fényképet készítik újszülöttjükről. Eszerint Miklós már a születése napján fölállt a fürdőkádjában! S hasonló ehhez az is, amit némi büszkeséggel mond el a legenda, mint a leendő aszkéta első megnyilvánulását, hogy böjti napokon a kisdéd csak egyszer szopott. Miklós felnőttkoráról pedig elbeszéli a legenda, hogy amikor megtudta, hogy az egyik szomszéd nagy szegénysége miatt nyilvánosházba akarja adni három lányát, a következőképpen segített rajtuk: éjnek idején a nyitott ablakon át bedobott egy erszény pénzt, és így először a legidősebb, majd hasonló „égből jött” segítségük után a másik két lány is tisztességgel férjhez mehetett.

Égi jel hatására Myra városa megválasztotta püspökének. Miklós kiválóan teljesítette püspöki feladatait, s részt vett a niceai zsinaton is. Mikor pedig egy napon viharba került matrózok hívták segítségül, megjelent a hajón, kezébe ragadta a kormányt, és a szükséges manőver után – lecsillapítván a vihart is – biztonságban hagyta ott őket.

Legendája legrégebbi rétegéhez tartozik az az elbeszélés, mely szerint megmentett három ártatlanul vádolt katonatisztet. Ezeket koholt vádak alapján bebörtönözték és halálra ítélték. Miklós azonban Nagy Konstantinnak megjelent álmában, és a katonákat megmentette a hóhértól.

Megszámlálhatatlan azoknak a történeteknek a száma, amelyek a segíteni siető Miklósról szólnak, különösen gyermekek esetében. Az egyik ilyen történet szerint egy gonosz vendéglős elcsábított három iskolás fiút, majd megölte őket, és mint a húst szokás, só közé egy hordóba rejtette a holttestüket. Miklóst egy angyal figyelmeztette az esetre, mire ő megjelent a vendéglős házában, föltámasztotta a gyermekeket és megbüntette a bűnöst.

Mikor hosszú öregség után 343-ban vagy 350-ben meghalt, angyalok fogadták és vezették be a Paradicsomba.

A *Legenda Aurea* ilyen képet fest Szent Miklós püspökről. A tudományos kutatók ennél sokkal kevesebbet és egyszerűbb dolgokat tudnak róla. Így a szentek életével foglalkozó tudósok, a hagiográfusok kiderítették, hogy Szent Miklós legendájában van néhány olyan vonás, amelyeket más, 6. századi szentektől vettek át és kölcsönöztek neki. Ezenkívül azt mondják, hogy legendája a 6. században keletkezett, görög kultúrkörben, és a következő történeteket tartalmazta: a három igazságtalanul vádolt katonatiszt története, a három szegény leány megsegítése, továbbá három halálra ítélt ártatlan tanuló és a matrózok megmentése.

E hagiográfusok azt is vallják, hogy egy szent legendája részben kifejezi egy-egy szent tiszteletét, részben pedig oka a tisztelet további bontakozásának. Maga a legenda is él: alakul, fejlődik, főleg azért, hogy merít abból a gazdag motívumkincséből, amely nem a történeti szenttel, hanem a nép életével és a természettel van kapcsolatban.

E fölismerés birtokában a Szent Miklós-tisztelet alakulását így vázolhatjuk: Keleten, Myra városában és Konstantinápolyban Miklós püspököt a 6. században már tisztelték. Myrából és konstantinápolyi sír-templomából terjedt el tisztelete az egész görög, szláv illetve

oroszlányban. Kappadókia tartományának falusi templomaiban általában más szentek társaságában mint orvost, de legtöbbször mint a tengerészek védőszentjét ábrázolják. A régi Oroszországban különleges tiszteletet tanúsítottak iránta: az ország fő patrónusa lett. Az ortodox egyház ma is nagyon tiszteli, az ikonosztázokon mindig megjelenik. Szibériában még a részegítő italokkal is kapcsolatba hozták a nevét, mivel a „nykolitsza” ige azt jelenti: leissza magát.

A latin egyházban – a dél-itáliai területtől eltekintve – lassan és később terjedt el tisztelete. A 9. században Rómában egy bazilikában és három kápolnában tisztelték. Németországba a 10. század végén került a Miklós-kultusz a görög származású Theofanu császárnő révén. Franciaország és Anglia területére a normannok viszik a tiszteletet a 11. század végén. Ereklýének 1087-ben Bari városába történt átvitele Európa-szerte fölvirágoztatta a Miklós-tiszteletet. (Magyarországi tiszteletéről kimerítően ír Bálint Sándor Ünnepi Kalendárium c. művének I. kötetében.)

A késő középkor óta Miklós püspököt a tizennégy segítő szent közé sorolják. Számatalan templom, társulat és foglalkozás patrónusa (tanulók, gyermekek, leányok, hajósok, foglyok, pékek, kereskedők, gyógyszerészek, jogászok).

A 11. században keletkezett a három megölt gyermek története, amit hamarosan dramatizálva is megjelenítettek. Az ártatlan gyermekek napján, december hatodika előestéjén előadott püspökjátékból bontakozott ki a közismert Miklós-est: a gyermekek meglátogatása, kikérdezése és megjutalmazása.

A jelen körülmények között – félretéve az összes történeti problémát – Myra szent püspökének történeti arca alig ismerhető föl sűrű szakálla mögött. A hívő ember számára azonban akkor is a szent alakja ragyog tiszteletében, ha sokak számára Szent Miklós ma csak egy Téalpó.

A bizánci és a kopt rítusban temetése napját, december 6-át ülik ünnepként. Nyugaton a 10. század óta tartják ezt a napot.

*

Az eddig elmondott történetekkel egyáltalán nem merítettük ki a legendák gazdag kincstárát. Hallgassunk csak néhány további történetet a szent püspökről, aki bőkezű felebaráti szeretetével a Karácsony misztériumának is előhírnöke lett.

Amikor a myrai püspök meghalt, a környék püspökei összegyűltek, hogy megválasszák az utódot. Éjszaka egyikük egy szózatot hallott: „Holnap délben állj a templom kapujába! Az első embernek, aki akkor belép, Miklós lesz a neve, őt szenteljétek püspökké.” És valóban, Miklós, aki Isten hűséges szolgája volt, miként előre megmondatott, eljött a templomba, és az égi szózat szerint – ámbár eleinte tiltakozott – megválasztották, és fölszentelték püspökké.

Egyszer a vidéken éhínség volt, Myra kikötőjében pedig gabonával megrakott, nagy hajók horgonyoztak, és rakományuk a császári tárházak feltöltésére volt szánva. A püspök tárgyalni kezdett a hajósokkal, és azt javasolta nekik, hogy minden hajóról csak száz mérőnyi gabonát adjanak a városnak, bizonyára nem fogják észrevenni a hiányt a császári ellenőrök. A kapitányok hajlottak a szóra, és átadták neki a kért gabonát, de amikor megérkeztek rendeltetési helyükre, a rakomány éppen annyi volt, amennyit Alexandriában behajóztak.

Egy másik történet a szent okosságát mutatja, aki egymaga játszva szembeszállt a felbőszült Diána vélt bosszújával. Történt ugyanis, hogy Miklós püspök kivágatott egy szent fát, amelyet a nép Diána istennő tulajdonának tartott. A bosszúért lihegő Diána robbanó keveréket készített, és az utazókra bízta, hogy vigyék el Myrába, s mint áldozati adományt ajánlják föl Miklós püspök jelenlétében a templomban. Miközben azok a tengeren voltak, Miklós megjelent nekik, és fölszólította a zarándokokat, hogy a veszedelmes folyadékot tartalmazó korsót vessék a tengerbe. Megtették, s mikor a korsó a vízbe került, tartalma fölrobbant, és lobogva égni kezdett a vízen. Ezzel kinyilvánult a tervezett merénylet.

De Szent Miklós „ökumenikus” szent is, amennyiben segített az akkoriban nem kedvelt zsidókon is, amikor keresztények hazug módon vádolták őket. Így esett meg egyszer, hogy egy keresztény adósa volt egy zsidónak, de nem akarta megadni tartozását, sőt tanúk előtt vallotta, hogy már régen visszaadott mindent. Amikor bírósági tárgyalásra került a sor, a hazug keresztény megjelent egy vándorbottal a kezében, amelynek belsejét előzőleg kifúrta, és arannyal töltötte meg. Amikor esküt kellett tennie, átadta a botot a zsidó hitelezőnek, és megesküdtött rá, hogy sokkal többet adott hitelezőjének saját kezébe, mint amennyivel tartozott. Utána pedig visszavette a botját. Miután a csel bevált, és megnyerte a pert, mint aki jól végezte dolgát, elindult hazafelé. Útközben azonban elálmosodott, ezért lefeküdt az út szélére, és elaludt. Egy arra haladó kocsi azonban átment rajta: elgázolta a csalót, és a kocsi kereke alatt eltörött a bot és előkerült a beléje rejtett arany. A zsidó hitelező visszakapta pénzét, de arra kérte Miklóst, gyógyítsa meg az elgázolt embert.

Egy gyermektelen házaspár azért imádkozott a szenthez, hogy gyermekük lehessen. Mikor fiúk született és már fölcseperedett, atyja tengerre szállt vele, hogy hálából elvigyen a myrai Szent Miklós-templomba egy díszes fogadalmi kelyhet. Útjuk közben a gyermek éppen ezzel a kehellyel akart vizet meríteni a tengerből, beleesett a vízbe, és megfulladt. Az apa bár vigasztalhatatlan volt, a fogadalmát teljesíteni akarta, de a megígértnél sokkal egyszerűbb kelyhet tett az oltárra. Egy láthatatlan kéz azonban visszautasította a kelyhet, és lesöpörte az oltárról. Egyszer csak látja ez az ember, hogy a halottnak vélt kisfia beszalad a templomba, és elmeséli, hogy amikor beleesett a vízbe, Szent Miklós püspök vette az ölébe, és megmentette. Most már az igazi hálaajándékot tették le az oltárra.

*

**Irgalmas Istenünk,
alázattal kérünk,
Szent Miklós püspök közbenjárására engedd,
hogy minden veszedelemben oltalmat találjunk nálad,
és az üdvösség útján akadálytalanul haladjunk előre!**

7. Szent Ambrus

*Trier, 339.

†Milánó, 397. április 4.

Milánó ariánus püspöke 374-ben meghalt. Különös, hogy haláláig meg tudta tartani a katolikus püspökséget, jóllehet ízig-vérig ariánus, azaz eretnek volt. Jó diplomáciai érzékkel fönn tudta tartani ezt a lehetetlen helyzetet anélkül, hogy a katolikusok nyíltan megtámadták volna. Mikor azonban a szemét lehunyta, féltő volt, hogy a város katolikus és ariánus lakossága egymásra támad. Különösen nagy volt a feszültség a püspökválasztás napján. Ambrus, a város kormányzója, joggal tartott a legrosszabbaktól, ezért személyesen jelent meg a templomban, jóllehet a választáshoz semmi köze nem volt, hiszen csak katechumen volt, s így nem választhatott és őt sem választhatták. Am a választás folyamán egyszer csak egy gyermek fölkiáltott: „Ambrus a püspök!” És a jelenlévők egy szempillantás alatt magukévá tették a „választást”.

Ambrus erőlesen tiltakozott. Fölhozta, hogy még nem is keresztény, és az egészet erőszakos cselekménynek minősítette. De hiába volt minden tiltakozás, meg kellett hajolnia a nép kívánsága előtt. Ezért megkeresztelkedett, és nyolc nappal később, valószínűleg 374. december 7-én püspökké szentelték.

Előző életében semmi nem történt, ami előkészületnek számíthatott volna erre a hivatásra. Az Úr úgy kereste és találta meg őt is, mint annak idején Sault Damaszkusz kapujánál. Ambrus becsületes ember és jó hivatalnok volt, de a kereszténységtől még távol állt, hiszen már harmincéves volt és a keresztségre még nem szánta rá magát. És éppen ezzel testesítette meg a 4. század emberét, aki még csak tökéletlenül szívta magába a kereszténységet.

Ambrus Trierben született, ahol atyja birodalmi tisztviselő volt: Gallia praetori prefektúrájának a vezetője. Édesanyja, egy csodálatraméltó keresztény asszony férje halála után három gyermekével – két fiúval és egy leánnyal – Rómában telepedett meg, és Liberius pápa kezéből vette át a fátylat, annak jeleként, hogy özvegyen egészen Istennek szenteli az életét.

Ambrus gyermek- és ifjúkora arisztokratikus, de fegyelmezett környezetben zajlott le. Irodalmi és jogi tanulmányokat folytatott, hogy a birodalom tisztviselői karában kapjon helyet. Előmenetele gyors és ragyogó volt, harminc évesen a birodalmi főváros, Milánó prefektusa, azaz kormányzója lett. Erkölcsi érzéke és határozottsága következtében rendet is teremtett a városban.

Püspökké választásával és szentelésével új szakasz kezdődött életében. Komolyan és nagy lelkiismeretességgel kezdte tanulni a püspöki teendőket. Nem elégedett meg azzal, hogy jó gondnoka legyen az Egyháznak, hanem hozzáfogott, hogy életét a hivatalához alakítsa. A vagyonát szétosztotta, és napjait munkával, imádsággal és tanulással töltötte. Vezetőnek egy Simplicianus nevű papot választott, aki később a püspökségben utóda lett. Elkezdte tanulni a teológiát is, elsősorban a görög atyáktól. Origenész olyan nagy hatással volt rá, hogy későbbi műveinek egyes részei olykor szinte a nagy alexandriai tudós fordításának tűnnek, de nem hagyta figyelmen kívül Philót és Plotinoszt sem.

Elsősorban nem teológus akart lenni, hanem hívei atyja és pásztora. Ágoston egyszer azt mondta róla, hogy „a szegények serege vette körül, annyira, hogy csak a legnagyobb nehézségek árán lehetett hozzáférközni”. Igen nagy gondja volt az Evangélium hirdetésére, s különösen szerette Lukács evangéliumát. Prédikációiban gyakran magyarázta a Szentírást, és szüntelenül a bibliai személyekkel példálózott: Ábrahámmal, Jákobbal, Illéssel és Nábóttal. Magyarázta a szentségeket és a liturgiát is, mert mint igazi római szellem, azt akarta, hogy a hit igazságainak erkölcsi és gyakorlati oldala is világosan álljon a hívek előtt.

Irodalmi munkásságának legnagyobb része olvasásra szánt prédikáció, amelyek természetesen az utólagos rendezés és átsimítás folyamán egy keveset veszítettek közvetlenségükből s természetes frissességükből. Pedig éppen ezeket a tulajdonságait értékelte Szent Ágoston, aki valóban mestere volt a retorikának.

Ambrus szerette a liturgiát, és azon fáradozott, hogy a nép énekléssel vegyen benne részt. Ezért ő maga is írt himnuszokat, és dallamot is adott hozzájuk a görög dallamkincsből.

Személyes tapasztalataiból ismerte, hogy a 4. század társadalmát mennyire kevésbé hatotta át a kereszténység. Ezért különös figyelmet szentelt az Evangélium erkölcsi követelményeinek. Ilyenkor tagadhatatlanul érződött rajta Ciceró hatása, akit szándékosan tartott szem előtt, és magyarázott keresztény szellemben. Erkölcsi témájú beszédei közül kiemelkednek azok, amelyekben nagy szeretettel szólt a szüzességről.

Kora világi társadalmában, de az Egyházon belül is egyre élesebben mutatkoztak meg a vagyon megszabta különbségek. Ambrus a szociális igazságosság apostolának bizonyult, aki – sajnos nagyon kevésbé ismert – szociális tanításában a jogász szigorával és a moralista komolyságával pellengérezte ki a pénz hajszolását s a vagyon utáni törtetést. Eszméinek és gondolatmenetének világosságával ezen a téren még a híres Nagy Szent Vazult is felülmúlta.

Az egyháztörténelemben nem mint szónokot és tanítót, hanem mint olyan püspököt tartják számon, aki az Egyháznak függetlenségét biztosította a római birodalom államhatalmával szemben. Az egész ariánus vita során a világi hatalom sokszor és súlyosan beavatkozott az Egyház életébe, ezért Ambrus szükségesnek látta, hogy fölhívja a figyelmet egy elfeledett alapelvre: „A császár az Egyházban van, és nem az Egyház felett!” S ha az Evangéliumot vagy az igazságosságot érte sérelem, félretett minden személyes barátságot, ami egy korábbi állami tisztviselő esetében ritka magatartás volt.

Nagyon finom választékossággal – úgy ahogy még Szent Ágoston sem – tudott beszélni a Szűzanyáról: „Krisztus a Szűzben találta meg azt, amit magáévá akart tenni, s amit mint mindenek Ura magára akart öltetni: a szüzességet. A test, amely egy férfiban és egy asszonyban kiűzetett a Paradicsomból, a Szűz által ismét összekapcsolatott Istennel.”

De Ambrus lelkének mélységei leginkább imádságaiban mutatkoztak meg. A hit titkai az imádságban tárultak föl számára. Ebben is Origenészt követte, pontosabban: az imádságban találta meg újra a saját lelkét.

„Jézusom, engedd meg nekem, hogy megmossam szent lábadat, hiszen beszennyeződött, mióta a lelkemben jársz. Engedd, hogy a szennyet, amellyel lépteidet bemocsokoltam, lemossam a lábadról. De honnan vegyem a forrásvizet hozzá? Nincs más lehetőségem, csak a könnyeim. S ha a te lábadat már megáztattam a könnyeimmel, talán magam is megtisztulok.”

Néhány helyen írásaiban bensőséges közléseket találunk, amelyek szívének alázatosságáról, emberszeretetéről, az ember, még a bűnös ember iránti tiszteletéről is, s egészen evangéliumi lelkületről tanúskodnak: „Uram, adj nekem részvétet minden esetben, amikor csak látom, hogy valaki bűnbe esik, azért, hogy ne fölényel és göggel büntessenek, hanem hogy megsirassam és bánkódjak miatta.”

A 397. év elején diktálta – már nagyon meggyengült egészséggel – a 44. zsoltár magyarázatát. A 24. versnél ezt írta: „Nehéz dolog ily sokáig hordozni ezt a testet, amelyre már ráveti árnyékát a halál! Serkenj föl, Uram! Még mindig vissza akarsz utasítani engem?” – Ezek voltak utolsó sorai. Tanúskodnak arról, hogy Milánó szent püspökének élete nem volt más, mint várakozás az Úrra és Mesterre. Életét a kiüresítésben, a hitben és az önátadásban tette teljessé.

Nagyon tekintélyes az irodalmi hagyatéka, de fontosabb volt ennél lelkipásztori tevékenysége, amely az Egyház legjelentősebb püspökei közé emelte. Személyének titka azonban nem a külső cselekedetekben volt, hanem a lelkében, amely egész életén át tele volt hálával Isten iránt, aki ilyen nagy kegyelemben részesítette.

Ünnepét a húsvét miatt nem áprilisban, hanem december 7-én, püspökké szentelése napján üljük. A római naptárban a 12. század óta szerepel.

*

Találó jellemzést ad Szent Ambrusról Szent Ágoston, amikor a Vallomásokban így magasztalja: „Istennek ez az embere a katolikus igazságnak szokatlanul kemény védelmezője volt a tévtanítókkal szemben. Nem törődött az életveszéllyel, bátran küzdött Krisztusért, hűségesen tanított az Egyházban. Úgy tiszteltem őt, mint atyámat, hiszen engem is – a keresztség által – ő hozott a világra Krisztusban. Én magam is együtt éltem vele a katolikus hit iránti szeretetét, erősségét, a szenvedéseket és a fenyegetéseket, amelyekben tettei s prédikációi miatt része volt.”

Legendája egy csecsemőkori történetet úgy értelmez, mint prófeciát a későbbi mézajkú prédikátorról és himnuszköltőről: Ambrus bölcsője egyszer kint ringott a ház udvarán. Egyszer csak egy méhraj zúgta körül, s rátelepedett a bölcsőre. A méhek teljesen ellepték a gyermeket, még a szájába is bemásztak, mintha csak szőlőfürt lett volna, amelyből a méhek nektárt szívnak. Anyja rémülten kiáltott föl: „Ha ez a gyermek életben marad, nagy ember lesz belőle!” De a kicsi Ambrust egyetlen méhecske sem szúrta meg és semmi baja sem esett.

Fiatal korában, amikor édesanyjával és testvéreivel már Rómában éltek, szívesen látott vendég volt Petronius Probus helytartó házában, aki akkor már keresztény volt. Megkapva a milánói kormányzói kinevezést, Ambrus fölkereste, hogy búcsút vegyen a helytartótól, aki olyan jó tanáccsal bocsátotta útjára, amelynek mélyebb értelmét nem is sejtette: „Menj, és úgy cselekedjél, mintha nem bíró, hanem püspök lennél!”

A fiatal püspök szent buzgósággal látott hozzá teendőihez, s mivel a gyengéket és a szegényeket mindig oltalmába vette, hamarosan szívébe fogadta őt az egyszerű nép. Szociális gondolkodására egy homíliarészlet vet fényt, amelyben Nábótról beszél és a vagyonos emberek lelkiismeretére kíván hatni: „Ha egy szegénynek adsz, nem a sajátodból adod, hanem az övéből. De te kisajátítod magadnak azt, ami mindenki javára adatott. A föld ugyanis mindenkié, nemcsak a gazdagoké. Csak éppen, akik e jogszerű tulajdont használják is, sokkal kevesebben vannak, mint akik nem élnek vele. Így te csupán azt fizeted meg, amivel tartozol, és valóban nem is lehet beszélni nagylelkűségről.”

Ambrust mindig szent lelkesedés tölti el, amikor a szüzességről szól. Hatására távoli helyekről jöttek Milánóba, hogy az ő kezéből vegyék át a szüzi életet jelentő fátyolt. Olyan is megtörtént, hogy anyák megtiltották leányaiknak, hogy Ambrus prédikációját hallgassák, mert attól féltek, hogy hatása alatt ők is a szüzi életformát választják.

Egy vitatkozó kedvű ariánus – mondja a hagyomány – fölényesen beszélt Ambrussal. De amikor egy alkalommal prédikálni hallotta, meglátott mellette egy angyalt, aki a fülébe súgta Ambrusnak, mit mondjon. Ettől a mennyei hitelesítéstől az ariánus úgy megrendült, hogy elhagyta tévedését, és Ambrus híve lett.

Ambrus hajlíthatatlanul védte az Egyházat a tévtanítókkal szemben, még akkor is, amikor emiatt szembekerült a császári házzal. A nővérenek írt egyik levelében elmondott egy ilyen összeütközést: 385 nagybőjtjének idején az udvar hirtelen úgy határozott, hogy ráparancsol a püspökre, adjon át egy templomot az ariánusoknak. Ő azonban így válaszolt a parancsra: „Nem, császár, ez részemről árulás, számodra pedig szerencsétlenség lenne! Egy egyszerű magánember házához nem nyúlhatsz hozzá, Isten egyházát viszont el mernéd rabolni?” Erre az egyik udvari ember így ellenkezett: „Te nem tudod, hogy a császár mindent megtehet, és hogy minden az ő tulajdona?” „Ó, császár – mondta Ambrus –, ne végy magadra bűnt, hanem vedd alá magadat Istennek, ha hosszan akarsz uralkodni. Hiszen írva van: »Adjátok meg Istennek, ami az Istené!« Hozzád tartoznak a paloták, a püspökhöz pedig a templomok!” A még gyermekkorban lévő Valentinianus császár azonban tovább erősködött: „De nekem egy templom is kell!” Erre a püspök ismételten nemet mondott. Kívülről ekkor nagy lárma hallatszott, mert tömeg gyűlt a császári palota köré és azt követelte, hogy bocsássák el a

püspököt. Félték ugyanis, hogy bántódás éri Ambrust. Így kiáltoztak: „Készen vagyunk meghalni keresztény hitünkért!” Akkor a császár megrettent, és kérte Ambrust, szóljon a néphez. Ő megkérdezte, hogy mit mondjon. A császár azt mondta: „Mondd meg nekik, hogy egy templomot sem veszek el tőlük!”

Az ariánusok nem sokkal ezután ismét támadást indítottak, és mögöttük a császár anyja, Justina húzódott meg. Ambrus éppen a nagyheti liturgiát ülte, amikor váratlanul katonaság fogta körül a bazilikát, és a templomot három napig szabályosan ostromzár alatt tartották. Miközben kinn katonai vezényszavak hangzottak, és csörömpöltek a fegyverek, bent a templomban Ambrus prédikált, zsoltároztak, majd himnuszokat énekeltek. Ambrus többek között ezt mondta: „Szívesen odaadom a császárnak összes javaimat, az életemet is, de arra, hogy az Egyház szentéyleit neki átadjam, egyszerűen nincs jogom.” A három nap elteltével, anélkül hogy a templomot át kellett volna adniuk, a katonákat visszavonták.

Ambrus még egyszer szembekerült a császárral, amikor az elrendelte a tesszalóniki vérengzést. Tesszalónikában meggyilkoltak egy gót parancsnokot, s ennek bosszújaként Theodosius hétezer embert gyilkoltatott meg. Amikor a szörnyű hír megérkezett Milánóba, a püspök kiközösítette a császárt, és felszólította, hogy nyilvánosan tartson bűnbánatot. Theodosius azonban nem törődve a felszólítással, megjelent a templomban, hogy részt vegyen a misén. Ambrus elébe ment az előcsarnokba, és megtagadta tőle a belépés jogát, mondván: „Úgy látszik, Császár, gyilkosságod szörnyűségét most sem ismered be, mert magas állásod meggátol a belátásban... Merészelnéd imára kulcsolni a kezedet, amikor emberi vér csöpög róla? Menj csak, és vedd alá magadat a kiközösítésnek!” Amikor a császár azzal védekezett, hogy Dávid is vétkezett, a püspök így felelt neki: „Ha már a bűnös királyt utánoztad, kövesd a bűnbánó Dávidot is!” A császár sírt dühében, és bosszúsan elment. 390 karácsonyán azonban a hatalmas császár vezeklő ruhában jelent meg a templomban, s kérte a püspöktől a bocsánatot és az Egyházba való visszafogadást. Öt évvel később Ambrus mondta a császár ravatalánál a gyászbeszédet.

Ambrus nagyszombaton hajnalban halt meg. Püspöki templomában ravatalozták föl, és éjszaka a katechumeneket holtteste jelenlétében keresztelték meg. Sokan közülük – mondja a legenda – ragyogó csillagot láttak a ravatal fölött. Mások úgy látták, hogy a püspöki székben ül, és megáldja a népet.

*

**Istenünk,
ki Szent Ambrus püspököt
a katolikus hit tanítójává
és az apostoli bátorság példaképévé tetted,
kérünk,
támassz ma is szíved szerint való férfiakat,
hogy azok bátran és bölcsen kormányozzák Egyházadat!**

11. Szent I. Damazusz pápa

*Róma, 305 körül

†Róma, 384.

Damazusz valószínűleg 305 körül született Rómában. Liberius pápa diákonusa volt, akit hűségesen elkísért a számkivetésbe is, ahova Constantius császár űzte a pápát. Liberius halála után, 366-ban viharos pápaválasztásra került sor, amelynek következményei beárnyékolják Damazusz pápaságának első felét. Egy kis csoport ugyanis először egy Ursinus nevű diákonust választott meg pápának, és ez a Santa Maria in Trastevere-templomot tette meg „székhelyévé”. Egy sokkal nagyobb csoport rövidesen Damazuszt emelte Péter székébe, s ő a lateráni bazilikát foglalta el. Ursinus és Damazusz hívei között összecsapásokra került sor. Egy alkalommal az egyik templom volt a csatater, s többen meg is haltak. Damazuszt emiatt a város prefektusa bevádolta, de később fölmentették a vád alól.

Damazusz idejében zárult le az ariánusokkal folytatott hitvita, maguk az ariánusok sok apró pártra oszlottak. A szentháromságtan és a krisztológia kérdései a keleti teológusok – főképp Szent Atanáz, Nagy Szent Vazul, Nisszai Szent Gergely és Nazianzi Szent Gergely – munkássága során tisztázódtak, s Damazusz elfogadta a tanításukat. Nagy Theodosius (379–395), akinek személyében a niceai hitvalláshoz hű császár került a keletrómai birodalom élére, 380-ban rendeletet adott ki, amellyel felszólította a birodalom összes keresztényeit, hogy csatlakozzanak ahhoz a hitvalláshoz, amelyet az igazhitű püspökök személyes aláírása hitelesít, köztük Damazuszé is.

Hit dolgában teljesen egyetértett az I. konstantinápolyi zsinattal (381), joghatósági intézkedéseiben azonban már talált kifogásolnivalót. E zsinat harmadik kánonja ugyanis úgy határozott, hogy az új császárváros, Konstantinápoly püspökének elsőbbsége van az alexandriai és az antiochiai püspökkel szemben. E két régi, kiemelkedő fontosságú püspökség védelmében Damazusz zsinatot hívott össze Rómába, és 382-ben újra megalapozta ezek rangját az egész Egyházban azáltal, hogy föllevenítette a püspökségek „Péter-féle” rangsorát. Ennek értelmében a római egyháznak az összes többi püspökséggel szemben elsőbbsége van, mert Rómában halt meg a két apostolfejedelem, Szent Péter és Szent Pál, és sírjuk is ott van. A második helyen Alexandria áll, mert ezt a püspökséget Péter apostol parancsára Márk alapította, aki Péter tanítványa volt. A harmadik helyen áll Antiochia, mivel itt mind a két apostolfejedelem működött. Konstantinápolynak a második helyre történő besorolását – azzal a megindoklással, hogy császári város – Damazusz határozottan visszautasította. Ez a döntés nagyban hozzájárult a római püspökség tekintélyének növekedéséhez. Ettől kezdve honosodott meg a pápák szóhasználatában a „Sedes Apostolica – Apostoli Szentszék” megjelölés.

E fejlődéssel azonos irányban hatott a pápának az a törekvése, hogy előtérbe helyezze a latin nyelvet. A szentmisében kötelezővé tette a latin használatát, s csak a Kyrie maradt meg a korábbi görög nyelv hírmondójának. Ez a rendelet magával hozta, hogy a szentmise olvasmányai számára gondoskodni kellett a Szentírás megfelelő latin fordításáról. A feladattal Damazusz Szent Jeromost bízta meg, aki pápasága utolsó két évében a titkára volt, s aki a halála után a feladatot végre is hajtotta.

Damazusz pápa nagy érdeme a vértanúk tiszteletének fölélesztése. Sok feledésbe merült vértanú sírfeliratát maga készítette el vers formában, és nagyon szép írással kőbe vésette, majd elhelyezték a vértanúk sírján. Különös gondot fordított Szent Lőrinc vértanú diákonus tiszteletére; minden bizonnyal tőle származik a gondolat, hogy Szent Lőrinc Róma városának patrónusa legyen.

Jó kapcsolatot tartott fenn a város világi vezetőivel. Ezekben az években nagy vita folyt, hogy a szenátus üléstermében – tekintettel arra, hogy a szenátorok többsége keresztény – megtűrhető-e a pogány Victoria istennő oltára. Ráadásul az ősi szokásoknak megfelelően a szenátus üléseinek kezdetén erre az oltárra áldozati adományokat helyeztek el. A kérdést a Milánóban élő császár elé terjesztették, s Ambrus közvetítette az ügyet. A császár úgy határozott, hogy az oltárt véglegesen távolítsák el a teremből. Damazusz jóban volt a még pogány prefektussal, Praetextusszal is, aki egyszer jókedvében így szólt: „Ha megválasztanának Róma püspökévé, azonnal megkeresztelkednék!”

Ennek ellenére Damazuszt egész pápasága alatt sok rágalom érte. Mindez azzal a ténnyel állt összefüggésben, hogy akkoriban sok asszony és leány tért meg a római arisztokrácia családjából, és vagyonukból bőkezűen adakoztak az Egyház céljaira. Mivel pedig a pápa a kezébe került javakból nem csupán a karitatív szolgáltatásokat fedezte, amelyek egyébként nagyon jól meg voltak szervezve a városban, hanem a templomokat ékesítette, s méltó környezetet teremtett a vértanúk sírjai köré, ellenségei a „dámák fülcimpája” csúfnévvvel illették.

Ahhoz azonban Damazusz túlságosan energikus volt, hogy a püspökökkel és a teológusokkal ne támadjanak surlódásai. Egyesek második Szent Atanázként magasztalták, mások ellenben becsmérlően gondolkodtak és nyilatkoztak róla. Nem szolgált a pápa öröme, hogy Nazianzi Szent Gergely elhagyta kisázsiai püspökségét és átment a konstantinápolyi székre. Úgy ítélte meg, hogy ez ellentétben áll az Egyház hagyományos gyakorlatával, és túrhetetlennek tartotta a püspökök törekvését a tekintélyesebb székhelyek felé. Nagy Szent Vazullal sem volt teljes az összhang. Mindketten másként gondolkodtak és beszéltek a teológia kérdéseiről, s más jellegű kérdésekben sem voltak azonos állásponton. Ezért nem túlságosan kedvező és jóindulatú Vazul véleménye a pápáról.

Damazusz 384. december 11-én halt meg. A Via Ardeatina mentén akart nyugodni. Nem akart a Callistus-katakomba pápasírjai között sírhelyet magának, inkább a családi sírboltba kíváncozott. Anyjának Laurentiának, a nővérének, Irénének és saját magának külön sírboltot készíttetett. Maradványait később bevitték a városba.

Amit Damazusz pápáról a források elmondanak, annak alapján egy föltűnően energikus, tetterős ember rajzolódik ki előttünk, aki minden erejével harcba szállt a Niceában megfogalmazott hitvallás megőrzéséért. Hivatkozva a Péternek adott ígéretre: „Te Péter vagy, és én erre a kősziklára építem Egyházamat” (Mt 16,18), a pápaság tekintélyének növeléséért többet tett minden elődjénél.

Fáradhatatlan volt a liturgia rendezése és a vértanúk tisztelete dolgában. Személyes jámborságáról a források hallgatnak, még csak következtetési támpontokat sem adnak.

Ünnepe a 11. században terjedt el az egész Egyházban.

*

Néhány jelentéktelennek látszó, de hiteles adat alapot ad ahhoz, hogy fölidézzük a szent pápa életének néhány jelenetét.

A titkár csöndesen lépett be a pápa dolgozószobájába. Jeromos mindig pontosan érezte, mikor nem zavarja a pápát, akit urának és barátjának is tekinthetett. A pápa egyszerre volt érzékeny, költői lélek, akire a pillanatok nagy hatással voltak, s ugyanakkor az Egyház távolba tekintő kormányosa nagy tervekkel. Jeromos ezúttal gondolkodás nélkül sietett a fehér ruhát viselő, ősz pápa felé, aki elmélyülten tanulmányozott egy iratot, de a léptek zajára csodálkozva föltekintett.

„Örvendj, atyám – kiáltotta feléje Jeromos –, ma beteljesedett régi kívánságod! Éppen a katakombáktól jövök, szemtanúja voltam, hogy a munkásoknak sikerült szabaddá tenniük a katakomba bejáratát, miután csigákkal, nagy erőfeszítések árán eltávolították a hatalmas köveket. Rendelkezésed megsokszorozta a munkakedvüket!”

„Való igaz, ez jó hír számomra, és te tudod a legjobban, hogy mennyire szívemen viselem a katakombák ügyét” – felelte a pápa, majd az ablakhoz ment, ahonnan messzire ellátott a város fölött. S inkább magának, mint művelt titkárának mondta: „Igen, a mi ősi Rómánk elvesztette a fényét. Az atyák erényeit erőszakos tettek és hazugságok tépázták meg. Igaz, atyáink pogányok voltak, de sok nemes lelkű ember élt közöttük. Az utóbbi években számtalan a keresztséget kérő ember, de többen keresték a külsőséget, mint a hit elevenítő erejét. Nekem is tapasztalnom kellett, hogy az állítólagos keresztények a pártviszály idején milyen hévvel támadtak Péterre, és hogyan ontottak vért a szent helyeken. Mennyire más volt, amikor még száz esztendővel ezelőtt is vértanúk vére folyt ebben a városban. Csak a hit elerőtlenedése válthatta ki azt, hogy megfélemedkezzenek a vértanúk sírjairól, s hogy a leomló épületek még a katakombák bejáratait is eltorlaszolják. Ez lett a gyümölcse annak a szabadságnak, amelyet az Egyház mindössze két emberöltő óta élvez!”

„Túl szigorúan ítéled meg korunkat – próbálta félbeszakítani Jeromos –, hiszen éppen most vált lehetővé az újrakezdés. Te összegyűjtötted a vértanúk nevét, az életükre és vértanúságukra vonatkozó följegyzéseket, és szép verseket írtál róluk. Most már szabaddá vált az út is, amely a föld alatti sírokhoz vezet a hívőket. Hívnod kell az embereket ezekre a szent helyekre, és a vértanúkra való emlékezés föl fogja éleszteni bennük a hitet, és példát vesznek majd az állhatatosságra is!”

A pápa hálás mozdulattal tette kezét titkára vállára, aki nemcsak munkatársa, hanem lelki barátja is volt: „Igen, ennek így kell lennie, de azt is el kell mondanunk, hogy a vértanúk sírja csak jel, fölhívás, figyelmeztetés, és nem több. Az imádás egyedül Istent illeti. Hiszen én is bizonyos vagyok abban, hogy nagy dolgok fognak történni. Miként a vértanúk kiontott vére magvetés volt, úgy a sírjaik körül bontakozó tisztelet is új élet forrása lehet az Egyházban. Sokan közülük olyan fiatalok voltak, amikor odaadták az életüket! Gondolj csak Lőrincre, Pongrácra vagy Cecíliára. Úgy hiszem, Isten általuk üzeni: az Egyház ifjúságának ereje nem halt ki, hanem újra elevenné válik, ha úgy fogunk hinni, mint ők. Ezt kell a mi kortársainkban is tudatossá tenni!”

Még azon a napon, délután pápai hírvivő kopogtatott Furius Dionysius Philokalus kőfaragó mester ajtaján, és jelentette, hogy a pápa föl fogja keresni. Ez a közismert kőfaragó mester és művész már korábban is megörvendeztette a finom ízlésű Damazust különböző alkotásaival. A hírvivő szava szerint ismét munkát és megbecsülést várhat a pápától.

Az előre jelzett órában meg is érkezett a pápa néhány klerikus kíséretében a műhelybe, ahol nyers márványtömbök és félig kifaragott szobrok sora állt. A pápa és a művész szívélyesen üdvözölték egymást, majd Damazus kivett a diákonusa kezében lévő pergamentekercsek közül egyet, kigöngyölte, és a mester elé terítette: „Nézd csak Philokalus! Verseket írtam pápa elődeimről és a vértanúkról. Csak a te művészkezed alkalmas arra, hogy ezeket a sorokat kőbe véssé és megörökítse az utókor számára. A márványod ragyogó, s a vésőd úgy dolgozik, mint a legszebben dolgozó írnok tolla! Hirdesd velem együtt Isten csodálatos tetteit, amelyeket a vértanúban vitt végbe akkor, amikor legyőzhetetlen szeretetét a szívükbe véste. A kőtáblák a vértanúk sírját fogják ékesíteni, de kérjük Istent, hogy a mi nevünket is írassa be az élet könyvébe!”

*

**Istenünk,
Szent Damazus pápa szívből szerette a vértanúkat,
és sokat tett tiszteletük előmozdításáért,
kérünk, add,
hogy mi is buzgón ünnepeljük azokat,
akik vérük ontásával tettek tanúságot rólad!**

12. Chantal Szent Franciska

*Dijon, 1572. január 28.

†Moulins, 1641. december 13.

A francia parlament elnökének, Bénigne Frémyot grófnak és Marguerite de Berbisey asszonynak a házasságából három gyermek született: egy Marguerite nevű kislány, 1572-ben Jeanne (Franciska) és tizennyolc hónappal utána egy André nevű kisfiú, akiből később Bourges városának érseke lett. A család mélyen vallásos volt, s az apa magas tisztsége következtében gazdagok is voltak. Marguerite asszony azonban a harmadik gyermek szülése közben meghalt.

1587-ben, amikor Jeanne már tizenöt éves volt, a nővére férjhez ment Jean-Jacque Neufcheze-höz, és ő elkísérte az ifjú párt Poitou-ba. Atyjuk Dijonban maradt. Öt évvel később visszahívta magához Jeanne-t, majd nem sokkal később, december 29-én férjhez adta őt Christophe de Rabutin Chantal báróhoz. Mivel Jeanne meg is bérnalkozott és viselni kezdte a bérmanevét, a Francoise-t is, asszonynevén Jeanne-Francoise Frémyot de Chantalnak szólították. Ebből egyszerűsítették a nálunk ismerős nevét: Chantal Franciska.

A házasságuk boldog volt. Eleinte egy tönkrement birtokon kellett berendezkedniük és szűkösen éltek, hamarosan azonban rendbe hozták a birtokot, és Franciskának már nem is hiányzott a nagyvárosi társaság. Hat gyermeket szült, akik közül négyet fölnevelt. 1601 októberében, két héttel utolsó gyermekük születése után azonban elveszítette a férjét. Vadászat közben Chantal báró egyik barátjának fegyvere véletlenül elsült, a báró halálos sebet kapott, s egy héttel később belehalt sérülésébe.

Franciska számára súlyos csapás volt férje elvesztése. Nehéz óráiban hitbéli kísértései is támadtak, de végül is ez a csapás vitte egészen közel Istenhez. Addig is jámbor és istenfélő volt, de attól fogva sokkal mélyebb lelki életet élt. Teljes szívvel az imádságnak és a vezeklésnek adta át magát, s közben olyan belső próbatéteken ment keresztül, amelyek a misztikus ajándékok befogadásához készítik föl, tisztítják meg a lelket. E megpróbáltatásai közben az Úr látomásban mutatta meg neki későbbi lelki vezetőjét.

Franciska önként fogadalmat tett, hogy többé nem megy férjhez. Nem sokkal férje halála után a Dijon közelében lévő Notre-Dame d'Etange-ba ment, ahol találkozott egy szerzetessel. Senki nem tudja, hogy ki volt ez a szerzetes, aki lelki tanácsokkal látta el és fogadalmat tétetett vele, hogy lelki ügyekben senki máshoz nem fordul, csak hozzá. Hazatérése után Franciskának át kellett költöznie apósához, Monthelonba. A vidék csöndes magányában Franciska lelki élete tovább mélyült, s egyre határozottabban a misztika irányában fejlődött.

Sokszor megfordult Dijonban, s 1604. március 5-én itt látta meg először Szalézi Ferencet, aki éppen nagyböjti beszédet tartott a Sainte-Chapelle-ban. Felismerte benne azt, akit látomásában mint leendő lelkiatyját látott. Atyja, Frémyot gróf házában találkoztak először, és azonnal mély, lelki kapcsolat alakult ki közöttük. Franciska azonban, mivel korábbi lelkivezetőjének tett fogadalma kötötte, nem merte Ferenc püspök vezetésére bízni magát. Néhány szóban érintette erre vonatkozó fogadalmát, és a püspök sokáig tanácstalan volt. A körülmények azonban úgy alakultak, hogy egy fél év múlva ismét találkoztak Saint-Claude-ban. Ekkor Ferenc már világos eligazítást tudott adni a korábbi fogadalomra vonatkozóan, és késznek mutatkozott arra, hogy Franciska lelki vezetését elvállalja.

Valószínűnek tűnik, hogy a szent püspök először nem ismerte föl, milyen életre szól Franciska hivatása, ezért eleinte erősen aszketikus irányban vezette. Franciska 1606-ban kapcsolatba lépett a dijoni kármelita apácákkal. Tanácsaik derítették fényt belső életére, és lelkivezetőjét is eligazították, hogy világosabban ítélhessen.

Súlyos belső megpróbáltatások közepette imádságos élete egyre inkább a szemlélődés felé irányult. Ekkor égette tüzes vassal a szíve fölÉ Jézus nevét.

A jövőjét tekintve Franciska bizonytalanságban élt: határozott vonzódást érzett a szerzetesi életre, anélkül azonban, hogy választani tudott volna egy meghatározott rendet. 1607 húsvétján Szalézi Ferenc püspök Annecyben föltárta előtte a tervét: egy női rendet akar alapítani, amelyben a nővérek klauzúra nélkül élnek, s melybe beteg és öreg nők is kérhetik fölvtételüket. A későbbi Vizitációs apácáknak nevezett rend tervét vázolta előtte, és Franciska boldogan fogadta ezt a tervet. Anyai kötelezettségei azonban egyelőre a szűkebb családjához kötötték. Végül 1609 októberében Szalézi Ferenc öccse, Thorens báró feleségül vette Franciska legidősebb lányát, Maria-Aimeét. Ekkor már gondolhatott arra, hogy visszavonul a világtól. 1610. március 19-én búcsút vett Dijontól, ott hagyván atyját és Celse-Bénigne nevű fiát (kinek leánya lett később a híres de Sévigné márkiné). Annecyben néhány társnője várta, és június 6-án egy egyszerű, tóparti házban megalapították a Vizitációs nővérek társaságát.

E társaság lelkületét kétségtelenül Szalézi Szent Ferenc formálta ki személyes varázsával és beszédeivel, de Franciska szerepe legalább ilyen fontos volt. Úgy tűnik, elsősorban neki köszönhető a rend misztikus jellege, amely az első időkben az egész társaságra meghatározó erővel hatott. Fő tevékenységük eleinte az új házak alapítását jelentette; amikor Franciska meghalt, már negyvenegy házuk volt. A lyoni alapítás 1615-ben a szabályzat megváltoztatásához vezetett. Addig ugyanis az eredeti elgondolásnak megfelelően, a vizitációs nővérek házaiban nem volt klauzúra, tehát a nővérek szabadon járhattak ki a városba és segíthették a rászorulókat. A lyoni érsek, de Marquemont azonban rájuk kényszerítette, hogy mint a többi apácák, ők is klauzúrában éljenek. E módosításnál Franciska sokkal kisebb ellenállást tanúsított, mint Ferenc püspök, de ezek után is ő maradt a legnagyobb támasza.

Franciska és Szalézi Szent Ferenc között bensőséges, mély lelki barátság alakult ki. 1616-tól azonban a püspök úgy látta jónak, hogy egyre ritkábban találkozzanak. Franciska emiatt sokat szenvedett, és nagy veszteségnek érezte a szent püspök 1622-ben bekövetkezett halálát is. Szerető gondossággal ápolta lelkivezetője emlékezetét, és sokat tett azért, hogy a művei megjelenhessenek.

Franciska mindazon a nehézségen, amelyet az új alapítások jelentettek, szinte páratlan éleslátással és határozottsággal lett úrrá. Mivel az egyes házak egymástól függetlenek voltak, az ő személye jelentette számukra az egyetlen összekötő szálát, bár sohasem tekintette magát „alapítónőnek”. Sokféle külső teendője ellenére mély lelki életet élt, napjai mégis telve voltak fájdalommal és súlyos lelki megpróbáltatásokkal: elsősorban a lelki szárazság és a hitellenes kísértések gyötörték.

Utolsó éveit, főképp az 1637. esztendő nagyon fájdalmas volt számára. De mindig volt hozzá ereje, hogy uralkodjék belső félelmein, és a legbizalmasabb nővértársakon kívül más nem is sejtette, hogy mennyit szenved belül. A többiek számára mindig a kedves, állandóan megtalálható és fölkereshető anya volt.

Egészsége lassan fölmondta a szolgálatot. Sok-sok utazása egyikén megbetegedett, és 1641. december 8-án Moulins-ban lévő házukban ágynak dőlt. Tüdő- és mellhártyagyulladás lépett föl, és hosszú, nehéz haláltusa után december 13-án meghalt. 1751. augusztus 21-én boldoggá, 1767. július 16-án szentté avatták. Ünnepe két év múlva, 1769-ben fölvtették a római naptárba, augusztus 21-re. 1969-ben áthelyezték decemberre, de Szent Lúcia ünnepe miatt nem a halála napjára, hanem 12-ére.

*

Egy 16. századi festő a reneszánsz kor feszes díszruhájában, magas csipkegallérban, nyakában sokszoros gyöngyfüzérrel és gyűrűkkel ékes kezében kendővel ábrázolta Franciskát, aki akkor fiatal grófnő volt. Arcát magasra tornyozott, barna haj keretezte, s nagy, sötét szemek uralták, amelyek elgondolkodva néztek a távolba. Amikor ez a festmény

készült, még alig lehetett sejteni, hogy ez a szalonokban feltűnést keltő fiatal hölgy – a majd nagyszerű feleség, háziasszony és édesanya – misztikus kegyelmek hordozója lesz.

A Bourbilli kastélyban gondtalan életű Johanna-Franciska – mondják a krónikások – nagy odaadással szolgálta a szegényeket. Saját kezűleg készített számukra ételt. Az egyik inséges esztendőben új ajtót vágatott a kastély falán, hogy a szegényeknek ne kelljen egy kapunál tolonganiuk. Mivel azonban az ő éléstára sem volt kifogyhatatlan, Isten csodával jelezte, mennyire kedves előtte Franciska jótékonyága: amikor a hombárokból kifogyott a gabona, éppen úgy, mint egykor a szareptai özvegy, hónapokon át ő is egy csodálatos módon ki nem apadó hombárból vette elő a lisztet és sütötte a kenyeret az éhezőknek.

A bárónő Monthelonban az egész vidék betegeinek orvosa, gyógyszerésze és betegápolója lett. Nagy gyógyszerraktára volt, amelyben példás rendet tartott, és bárki ingyen kaphatott tőle segítséget. Ha egy ház rendjét dicsérni akarták a környéken, csak azt mondták: „Olyan rend van itt, mint Chantal bárónő gyógyszertárában!”

Huszonnyolc éves volt, amikor eltemette a férjét. A temetés után apósa azzal fenyegetőzött, hogy kitagadja unokáit, ha Franciska át nem költözik az ő kastélyába. Új otthonában Franciska állandóan ki volt téve az egyik szolgáló zsarnokoskodásának, aki a házon is, az öreg bárón is kénye-kedve szerint uralkodott. Franciska, aki egyébként nagyon érzékeny volt, nem vette zokon ezeket a bántásokat, sőt, maga mellé vette a szolgáló négy házasságon kívül született gyermekét, akiknek atyja az öreg Chantal báró volt, és a saját gyermekeivel együtt nevelte és tanította őket. Annak a férfinak is megbocsátott, aki a férjét halálosan megsebesítette, és szeretetének jeléül vállalta egyik gyermekének keresztanyaságát.

Amikor 1604-ben a genfi püspök, a híres szónok, Szalézi Szent Ferenc Dijonban a nagybőjti prédikációkat tartotta, Franciska nem mulasztott el egyetlen egyet sem. Mindig ugyanott ült a templomban, és növekvő lelkesedéssel hallgatta a prédikáló püspököt, akinek jámborsága egészen más volt, mint félszeg, a világtól teljesen elszakadt korábbi gyóntatójéé. Ferenc püspök is fölfigyelt Franciskára. „Ki ez a fiatal, szőke hölgy, özvegyi ruhában, aki velem szemben ült, és annyira figyelte a prédikáció minden szavát? – kérdezte az egyik beszéd után Mons. Frémyot-t, Bourges érsekét. Az elnevette magát: „Ezt nálam jobban senki nem tudja megmondani: a tulajdon nővérem, Madame Chantal!”

A két rokon lélek barátságának kezdetéről följegyeztek egy beszélgetést. Ferenc püspök mindig elvárta, hogy a vallásos urak és hölgyek jól öltözöttek legyenek, de Madam Chantal öltözéke föltűnt számára. Egy napon megkérdezte tőle: „Kegyelmes asszony, szándékában áll újra férjhez menni?” A tagadó válasz hallatára a püspök csak ennyit mondott: „Akkor a cégért le kellene venni!” Franciskát a megjegyzés nagyon bántotta, de megértette a püspök gondolatát. A következő találkozáson ékszer nélkül jelent meg. Akkor a püspök egy újabb meghökkentő megjegyzést tett: „Mondja, e csipkék nélkül – kevésbé csinos lenne?” Franciska még aznap minden csipkét eltávolított a ruházatáról.

Alighogy Ferenc püspök elhagyta Dijont, első pihenőhelyéről a következő kártyát küldte Franciskának: „Úgy látom, Isten önt reám bízta. Minden óra elmúltával egyre biztosabb vagyok ebben. Ez minden, amit mondhatok önnek. Fogadjon el engem jó angyalának.” Ezzel kezdődött a híressé vált levelezés, e két nagy lélek barátságának tanúja.

Franciska mintegy kétezeröttszáz levelet kapott Ferenc püspöktől. E levelekben nemcsak a püspök finomsága, hanem vidám és humoros jámborsága is megnyilvánult. Egyik levelében így írt: „Megmondtam önnek, és most újra írásba adom: semmiféle különleges, nyugtalan, szomorú vagy zsémbes jámborságot nem akarok, hanem csak olyat, amely szelíd, jóságos, kedves és barátságos. Egyszóval szabad és vidám lelkületet kívánok, amely kedves Isten és az emberek előtt egyaránt... Ha hibát követek el, inkább akarok hibázni a túlzott szelídséggel, mint a túlzó szigorral.” Franciska azt válaszolta rá, hogy a tanácsot szívesen megfogadja, majd ő is küld egy tanácsot a püspöknek: nézzen utána, hogy éveinek növekvő száma nem tette-e kissé zsugorivá, azaz ad-e a testének elegendő alvást és eledelt?

Később, amikor Madame Chantal már kolostori előjáró volt, nővérei is részesévé váltak ennek a barátságának. Egyik levelében örömmel írja le, hogy milyen vidám hangzavar tört ki a nővérek között, mikor megtudták, hogy a főnöknő levelet készül írni Ferenc püspöknek: „Ezek a gyermekek mind kiabáltak, biztosítam Önt arról, hogy valamennyien nagyon jók akarnak lenni. A kis Robin azt mondta, hogy csak Istent és Önt szereti. Azt kívánják, hogy valamennyiüket nevezem meg a levélben, de én inkább befogtam a szájukat, különben annak lenne igaza, aki közülük a leghangosabb.”

Arról a percről, amelyben megkapta a püspök halálhírét, később ezt írta: „Mielőtt az értesítést elolvastam volna, a bensőmben Istenhez tértem, és így nyitottam föl a levelet, amelyből megtudtam, hogy a mi szentünk az égben van. A hír szíven talált. Térdre borultam, imádkoztam a Gondviseléshez, és amennyire csak tudtam, magamhoz öleltem Isten akaratát és az én kimondhatatlan fájdalmamat. A nap hátralévő részében sokat sírtam, de édes sírással, mély és nyugodalmas békében, elmerülve Isten akaratában és a dicsőségben, amelyben szentünk örvendezik.”

Amikor Johanna-Franciska Moulins-ban meghalt, Párizsban Páli Szent Vince – mesélte az egyik nővér – „látott egy kis gömböt, amely úgy világított, mintha tűzből lett volna. Fölemelkedett a földről az égbe, és ott egy nagy tűzgömbbel egyesült. Ketten együtt egyre magasabbra emelkedtek, mindaddig, amíg egy összehasonlíthatatlanul nagyobb tűzgömbbel nem találkoztak, és el nem merültek benne. Akkor megvilágosodott bensőmben, hogy a kisebbik gömb tisztelendő Anyánk, a nagyobbik Szalézi Szent Ferenc lelkét jelezte, a harmadik hatalmas tűzgömb maga az Isteni Lényeg volt, aki ezzel a jelenséggel tudatta, hogy Franciska és Ferenc lelke egyaránt Istennél van, akit mindketten a legjobban szerettek.”

*

**Istenünk,
ki Szent Johanna Franciskát
különböző életformákban ragyogó érdemekkel ékesítetted,
kérünk, engedd az ő közbenjárására,
hogy hűségesen járjuk hivatásunk útját,
és szüntelenül a világosság példaképei legyünk!**

13. Szent Lúcia

†Siracusa, 304 körül

Szent Lúcia és Szent Ágota között, annak ellenére, hogy időben távol állnak egymástól, szoros kapcsolat van. Tiszteletük elterjedtsége is megközelítőleg egyforma.

Az 5–6. századi legendás szenvedéstörténet szerint Lúcia Siracusa városának egyik legelőkelőbb családjából származott. Ez a város az ókori Szicília legjelentősebb központja volt. Lúcia elkísérte beteg édesanyját a mintegy negyven mérföldnyire lévő Cataniába, Szent Ágota sírjához, hogy gyógyulását kérjék. Miután az édesanya meggyógyult, Lúciának volt egy álma: Ágota jelent meg neki, és mint a hűgát megkérdezte, hogy miért az idegenben lévő sírnál keresték a gyógyulást, mikor Lúcia a saját hitével is meggyógyíthatta volna anyját. Ágota megígérte Lúciának, hogy szüzessége és szeretete jutalmaként az Úr általa éppen oly nagy dicsőséget szerez majd Siracusának, mint amelyet Cataniának adott az ő vértanúsága által. Útjukon hazafelé pedig Lúcia megkapta az engedélyt anyjától, hogy ne kelljen férjhez mennie, s amit hozományként birtokol, azzal tetszése szerint bánhat.

Siracusában legutóbb ásatásokat folytattak, és bizonyítékok kerültek napfényre Lúcia személye és vértanúsága mellett. Kiásták ugyanis az évszázadokon át feledésben lévő Lúcia-katakombát, s benne egy kultikus helyet, amely fölé nyolcszög alaprajzú katedrális építettek. Ez egészen a 17. századig Szent Ágota tiszteletére volt szentelve. Utána a templom összedőlt, és csak most, az ásatások során bukkant elő ismét.

Szenvedéstörténete szerint Lúciát állítólagos vőlegénye, egy pogány ifjú hurcolta a bíróság elé bosszúból, mert elesett a házasságtól és különösen a hozománytól. E leírásban jegyzőkönyvszerűen rögzítették Lúcia kihallgatását is, de nem valószínű, hogy ez a jegyzőkönyv a helyszínen készült. A hasonló, fiktív jegyzőkönyvekkel szemben mégis eredetiséget mutat, mert az érvelés, amit közöl, meglepően személyes és világos indoklású.

A bíró – éppen úgy, mint Ágota esetében – parancsot adott arra, hogy nyilvánosházban gyalázzák meg Lúciát, ha már nem akar férjhez menni. Úgy gondolta, hogy ezzel majd kiűzi a lányból az állítólag benne lakó Szentlelket. Csakhogy a Szentlélek Lúcia segítségére sietett: olyan nehézre tette a testét, hogy semmi módon nem tudták elmozdítani helyéből. Ezután, mint annyi más vértanú esetében, a legkülönbébb kínzások követték egymást, de Lúcia imádságának hatására egyik sem tudott fájdalmat okozni. Végezetül a bíró parancsára karddal döfték át a torkát, de nem halt meg azonnal, sőt, ebben az állapotában még tanította is a népet, s csak akkor halt meg, amikor egy odasiető pap kezéből fölvette az utolsó kenetet.

A források nem szólnak vértanúsága időpontjáról, a hagyomány a Diocletianus-féle üldözés áldozatai között tartja számon. Tiszteletének első bizonyítéka egy 5. századi sírfelirat a siracusai Szent János-katakombában; neve belekerült a római kánonba is. A 6. században mozaikképet készítettek róla Ravennában. A nép és hivatalosan az Egyház is már az 5–6. században tisztelte, erről a korabeli misekönyvek tanúskodnak. Zsolozsmáját valamivel később írták; szépségében nem marad el az Ágnes, Cecília és Ágota tiszteletére írt zsolozsmák mögött. Nagy Szent Gergely arról tudósít, hogy Siracusában és Rómában egy-egy kolostor áll Lúcia oltalma alatt. I. Honorius pápa pedig (625–638) fölépíttette Rómában a S. Lucia in Selce-templomot.

A középkorban Lúcia a legkedveltebb szentek közé tartozott. Legendájából írók, költők – köztük Dante is – és festők merítettek. Oltalmáért folyamodtak a vakok és a szembetegségekben szenvedők (mivel a neve a lux = fény szóból ered), a bűnbánó utcanők, a földművesek és a különféle kézművesek, de ugyanígy a varrónők, a párnakészítők és a nyergesek is, mivel valamennyien hegyes szerszámokkal dolgoznak.

Ünnepe dátumából kiindulva – a Gergely-féle naptárreformig, 1582-ig ugyanis december 13. volt az év legrövidebb napja, a tél közepének tekintették, továbbá munkaszünetes törvényt nap volt – a nép gazdag szokáskoszorúval vette körül, amelyben néha egymásnak ellentmondó és pogány elemek is föltűntek. Így lett Lúcia napja a jövendölések napjává, amelyen az időjárásra, a vetésre, a baromfira, sőt az egyéni sorsra vonatkozó jövendölések is történtek. Mindezekben Lúcia személye néha fényhozó, néha kísértet alakjában szerepel.

Rómában a 6. század óta ünneplik.

*

Szenvedéstörténete tartalmaz néhány megragadó részletet. Amikor anyjával Ágota sírjától hazatért, kezdte szétoztani a vagyonát a szegények között. A vőlegénye bizalmasan megkérdezte Lúcia dajkájától, mit jelentsen ez. Az okos asszony az igazságnak megfelelően, jelentőségteljesen így válaszolt: „A menyasszonyod talált egy igen értékes kincset, amelyet meg akar szerezni magának. Most eladja mindenét, hogy azt megvehesse.” Az ifjú ennek hallatára kíváncsisággal és boldogan várta a közeli napot, amikor ő is részese lesz Lúcia kincsének. De megdöbbenve kellett rájönnie, hogy Lúcia csak a szegényekkel törődik, szó sincs semmiféle olyan kincsről, amire ő gondolt. Kiderült, hogy a menyasszonya keresztény, erre bosszúból följelentette Paschasius bírónál.

A bíró ráparancsolt Lúciára, hogy áldozzon az isteneknek. A bátor leány így felelt: „Egy áldozat van, ami tetszik Istennek, és ez a szegényeken való segítség. Mivel már semmim sem maradt, magamat adom oda.” A bíró rendreutasította: „Ilyesmit a magadhoz hasonló, ostoba keresztényeknek mondj, de ne nekem, mert én a Császár törvényére vigyázok!” „Tartsd hát magadat a császárod törvényéhez – mondta neki Lúcia –, én meg szívem Urának, Jézus Krisztusnak a törvényéhez tartom magam. Te féld a császárodat, én az én Istenemet félem. Keresd uradnak kedvét, én pedig arra törekszem, hogy Krisztus előtt legyek kedves. Tedd, ami neked jólesik, de én azt teszem, amiből üdvösségem támadhat!”

Akkor a bíró megfenyegette, hogy nyilvánosházba zárhatja. Lúcia rettenthetetlenül így válaszolt: „Ezzel a testet nem tudod beszennyezni, mert az csak úgy lesz tisztátalan, ha az akarat beleegyezik. Ezért még ha el is veszed erőszakkal testem tisztaságát, akaratomat erre nem tudod rávenni. Mire vársz? A testem kész a kínra!”

*

**Kérünk, Istenünk, enged,
hogy Szent Lúcia szűz és vértanú
segítsen minket közbenjárásával,
hogy akik itt a földön égi születése napját ünnepeljük,
a mennyben megláthassuk dicsőségedet!**

14. Keresztes Szent János

*Fontiveros, 1542. június 24.

†Ubeda, 1591. december 14.

János alig volt kétesztendő, amikor atyja meghalt, és édesanyja, három gyermekével együtt, a legnagyobb nyomorúságba került. Ennek ellenére Katalin asszony legkisebb fiát, Jánost iskolába járatta Arévalóba, mert észrevette tehetségét. De hamarosan át kellett költözniük Medina del Campóba, ahol a legidősebb fiú, Francisco-Luis mint takács jobb munkalehetőséget talált. A három fiú közül a középső meghalt.

Jánosnak tanulnia kellett, csakhogy édesanyja a tanulás költségeit nem tudta fedezni. Ezért a jezsuiták kollégiumába került, ott tanult, de többfelé szolgált, hogy fenntarthassa magát. Ismételten megpróbálkozott valamilyen mesterség elsajátításával, de mindig kiderült, hogy ehhez nincs tehetsége. Adottságai a könyvek felé irányították, s a szíve az Egyház szolgálata felé vonzódott. Egy ispotály alapítója, amikor fölismerte János tehetségét és nemes szándékát, elhatározta, hogy viseli tanulmányának költségeit, s megígérte, hogyha pappá szentelik, kórházi lelkészként fogja alkalmazni.

Csakhogy Jánosnak soha nem volt ahhoz hajlandósága, hogy életét mások által megszabott irányban és utakon folytassa. Mint atyja, ő is maga akarta meghatározni sorsát. Döntését, amellyel egy határozott hívásra válaszolt, semmi sem befolyásolhatta. Ennek megfelelően egy szép napon belépett a medinai kármelitákhoz.

A kolostorban élő testvérek reménykedve néztek az ifjú novíciusra. Továbbtanulásra szánták, s miután megvizsgálták képességeit, a Salamancai Egyetemre küldték, ahol elvégezte a teológiát. Mikor aztán fölszentelése után a kármelita rend úgy vélte, hogy rendelkezhet vele, János közölte előljáróival, hogy elmegy karthauzinak. De éppen ekkor – látszólag véletlenül, valójában a Gondviselés bölcs jóságából – találkozott Avilai Szent Terézzel, és ebben az egy esetben a mások akaratát oly kevéssé követő János fejet hajtott, és Teréz tanácsa szerint végképp elkötelezte magát a Kármellel. Kinyilvánította, hogy kész megmaradni a kármelita rendben, azzal a föltétellel, hogy – és az eszmét Szent Teréziától vette át – biztosítják számára a rend eredeti szigora helyreállításának lehetőségét.

János 1568. november 28-án érezte először, hogy megragadja lelkét az az ideál, amely később a Keresztes szentet formálta belőle: a sarutlan kármeliták ideálja. A megvalósításhoz a dorvelói kolostor alapításával fogott hozzá, s hamarosan további kolostorokat alapíthatott. Egymást követték a mancerai, a pastranai kolostor, az alcalai egyetemi kollégium – s közben megmutatkozott, hogy ez az önfejűnek látszó és mindig egyéni útjait kereső szerzetes milyen kiváló szervező. Tevékenységének, amely mindig a megújított szerzet szolgálatában állt – és a rend tagjai atyjuknak és nevelőjüknek tekintették őt –, csak a halál vetett véget. Ez az „égi és isteni ember”, ahogy Szent Terézia nevezte, miután öt évig gyóntató volt az avilai Megtestesülésről nevezett kolostorban, kiváló lelkivezetőnek bizonyult, aki szenteket tudott nevelni.

A renden belül azonban az elméleti és joghatósági viták odáig fajultak, hogy Jánost a testvérei a toledói konventban egy cellába zárták és rabként tartották fogva. A cella végtelennek látszó sötétségét arra használta föl, hogy megrajzolja saját lelke képét. Mikor végre elhagyhatta börtönét, magával vitt egy iskolás füzetet tele olyan tájak és jelenetek rajzaival, amelyeket ugyanebben az időben és ugyancsak Toledóban El Greco festett. A dolgok természetes rendje szerint vad és keserű szavakat várnánk tőle haragja és keserősége kifejezésére a kegyetlen bánásmód miatt. Ehelyett, mintha mindez nem is vele történt volna, derűsen rajzolja és festi a szabadság diadalát, melyet nem lehet sem börtönbe zárni, sem megbilincselni: a szeretet szabadságát.

Börtönében írt elemzéseinek alaptémája a szeretet küzdelmei a Lélek sötét éjszakájában; a lélek csodálatos útjai a Lelki páros ének mélységeiben és tágasságában. Mindaz, amit leírt, különböző módszerekkel készült önarckép; románcok, amelyekben – az egy vonallal készült vázlatokhoz hasonlóan – a Szentháromság, a misztikus Test, a Megtestesülés szépsége és a lélek minden szabadsága benne foglaltatik, úgy, ahogy azt csak a 136. zsoltárban lehet megtalálni.

Toledói börtönéből megszabadulva János Andalúziába ment. Három esztendő kivételével, amelyet Segoviában töltött, további élete ezen a tájon folyt le. Andalúzia lelke, napfénye, színei, éghajlatának heve, népének szenvedélyei, zsidó és mór legendái s titokzatos történetei, mind hatottak a misztikus és gondolkodó, a költő és művész lelkére. Egy vershez írt kommentárban vagy új költeményben sűrűsödtek össze, hogy aztán teljességükben az egész keresztény kultúra kincsházát gazdagítsák. János nem feledkezett meg fő feladatáról sem, arról, hogy napról napra tökéletesedjék, s mindenütt, minden pillanatban átadja magát a kimondhatatlan istentapasztalás élményének.

Keresztes Szent János egészen egyedülálló jelenség. Egész irodalmi termése önéletrajz természetű, és telve van fennkölt érzésekkel és optimizmussal. Meggyőződésének ereje és következetessége, a könnyedség, amellyel meghatározásait fogalmazza, és mindenekelőtt a biztonság, amellyel az életszentség szabályait a semmiből megformulázza – mindezekből egy olyan ember képe rajzolódik ki előttünk, akinek e földi élet, annak minden szenvedélye, s általában az emberi élet kalandja nem más, mint teljesen járulékos mozzanat az egyetlen lényegeshez: eljutni mindenáron az Istennel való egyesülésre, és a hozzá vezető átalakulásban élni.

Az élete rendkívül nehéz és kemény volt gyermekkorától a haláláig, pillanatnyi pihenés és szünet nélkül. Amikor Segoviában volt, Istentől azt kérte ajándékba, hogy megvetés és félreértések közepette élhessen, azért, hogy minél többet szenvedhessen. Krisztus pedig szívesen tartotta őt a keresztjén: Jánosnak, aki a reform első embere volt, saját rendjében szüntelen üldözést, megalázást, terhes feladatokat kellett vállalnia, veszekedő pártok és önző egyéni törekvések hálójában kellett eligazodnia. Mint szerzetes előljáró és sok új kolostor alapítója – aki állandóan úton volt és súlyos kötelezettségeknek tett eleget – minden erkölcsi és fizikai szenvedés után is nyugodt megelégedettséggel szemlélte terhei gyarapodását.

Magatartásában és személyében ugyanaz történik, mint írásaiban: egy emberileg nézve túrheteroténul kemény élet prózai valóságából ének születik, amely nem más, mint maga az Isten iránti szeretet és épp ennek a kemény életnek a szeretete, mivel ez az élet biztosítja számára az istenszeretetet. A sok támadás és ellenségeskedés diszharmóniája, az önzések és egyéni ötletek emberi zaja, amelyek közepette élnie kellett, beleolvad ebbe az énekbe, és az egész együtt az életmű csodálatos harmóniáját – az **Út a Kármel hegyére**, a **Lélek sötét éjszakája**, a **Lelki páros ének** és a **Szeretet eleven lángja** c. művek bámulatra méltó szimfóniáját – adja.

„Este majd próbára teszek a szeretetben” – mondja egyik írásában, és joggal, mert „erre a célra, a szeretetre lettünk teremtve”. Úgy látja, hogy a szeretetnek, e nehezen taglalható témának a titka abban rejlik, hogy igaz fogalmat kell alkotni a szeretetről. Az emberek ugyanis általában a szeretetet az ösztönök és az érzelmek birodalmában élik meg, holott a szeretet az az állapot, amelyben az embernek sikerül a gondolkodását, az emlékezetét és a szívét alávetnie a helyesen használt szabadságnak, és ezáltal a lélek minden képessége egyetlen célra irányul, amit a szeretet állít a lélek elé. Mert valójában csak az az ember veszti el a szabadságát, aki nem érti „hogyan kell igazán örülnie és szomorkodnia, mert nem fogta föl a jó és a rossz közötti különbséget”. Hiszen az emberek életük megoldását általában abban látják, hogy rögzíteni próbálják a lázasan hajszolt örömet és beteljesedést; vagy érzéketlenné teszik a szívüket a szenvedéssel szemben, vagy legalábbis könnyíteni akarnak a szenvedéseken. Keresztes Szent János számára a megoldás nem a menekülésben, nem az

elfojtásban, s nem is kényszerhelyzetek szülte közönyben rejlik, hanem abban, hogy személyisége egységes, nyílt és Krisztushoz emelkedett. Szerinte minden attól függ, hogy valaki birtokában van-e a fölismerésnek, hogy milyen nagyságot és méltóságot jelent a gondolkodás, s hogy mekkora hatalom a szeretet, amely képessé teszi az embert arra, hogy a saját magától vagy másoktól eredő elméletektől függetlenül, szabadon éljen. „Egyetlen emberi gondolat értékesebb, mint az egész világ, ezért a gondolatnak egy méltó tárgya van: Isten.” Természetesen nem szabad megfélemleni arról, hogy Isten végtelenül fölülmúlja minden elképzelésünket.

Ez azonban a szeretetnek csak az egyik oldala. A másik oldal abban mutatkozik meg, hogy az embernek szeretet-igénye van. Szeretetet viszont akkor nyerünk, „ha oda viszünk szeretetet, ahol nincsen”. Isten Krisztus és az Egyház misztériuma által „saját Igéjét és szeretetét állítja közénk, hogy mi belőlük éljünk”. És ezzel minden megoldás megadott.

A kérdés ezek után már csak az, hogy megszabadulunk-e álmaink, örömeink, vágyaink és reményeink alacsonyságától, azaz befogadjuk-e a saját életünkbe a mondott megoldásokat, azért, hogy örökre és szeretetből odaadjunk érte mindent.

Keresztes Szent János az istengyermekek tökéletes szabadságának a szentje. Egész élete liturgia, amelyben minden emberi valóság énekké és költészetté vált. Olyan, mint egy trubadúr, akit a természet, a szeretetben töltött élet és a keresztség, a szeretetnek a legnagyobb megnyilvánulása ragadott magához. A keresztség úgy ölelte magához, ahogy egy muzsikusként a hárfáját.

Röviddel a halála előtt kérte: olvassák föl neki az Énekek énekét, hogy a keresztség iránti szerelme új táplálékot kapjon. Ez a Szeplőtelen Fogantatás oktávján, éjféltörtént (azaz december 16-án), s miközben a testvérek a kórusban megkezdték Mária ünnepi zsoltosmáját, János fölujjongott, hogy az égbe mehet és ott énekljen tovább a zsoltosmát. Ez volt az utolsó szava itt a földön. Úgy élt, és indult el ebből az életből, ahogy énekelte. Énekeit azok az erős és optimista lelkek öröklék, akik bármilyen területen – szeretetből – a szabadságért küzdenek. XI. Pius pápa 1926-ban egyháztanítónak nyilvánította.

1726-ban avatták szentté, ünnepét 1738-ban vették föl a római naptárba, november 24-re. 1969-ben áthelyezték december 14-re.

*

A nagy spanyol misztikus életéről, aki „nem rózsalugasban, hanem sötét és tövises úton át akart a tökéletességre jutni”, elsősorban a tulajdon művei tudósítanak.

Már egészen kis korában különleges módon tapasztalta, hogy Isten ajándékként a Szűzanya rendkívüli oltalma alatt áll. Kétszer is megtörtént, hogy játék közben vízbe esett, és a Szűzanya, amikor hozzá fohászodott, eljött és kimentette. Ugyanígy csodálatos módon menekült meg, amikor fiatal klerikus korában egyszer fal omlott rá.

Miután Szent Teréziával találkozott, kigyulladt szívében a vágy, hogy helyreállítsa az ősi, kármelita szigort. Durvelo kármelita kolostorában előbb önmaga, majd két társa számára olyan cellát alakított ki, amelyben rendesen felállni vagy kinyújtózni sem lehetett. Fejpárnájuk egy kő, takarójuk széna volt. Istenben elmerülten járták a vidéket, hogy az evangéliumot hirdessék a szegényeknek. Nem koldultak, s énekelve a legnagyobb éhezést is elviselték, és ha valamit kaptak, azonnal továbbajándékozták a rászorulóknak.

Amikor János már rendi előjáró volt, egy tudós férfi lépett be a rendbe. Meglátta a kolostori könyvtárat, s lekicsinylően nyilatkozott annak szegényességéről. János elvette a tudós férfi személyes tulajdonát képező könyveit, és a kezébe adott egy katekizmust ezekkel a szavakkal: „Ahhoz, hogy a mennyei bölcsességre eljuss, és boldog légy, a tudományod nem segít semmit, mert ahhoz ártatlan gyermekké kell válnod.”

Csak az Isten iránti szerelem hevítette és a lelkek megszentelésével törődött, mégis tragikus módon belebonyolódott abba a harcba, amely a kármelita férfirend sarus és sarutlan irányzata között robbant ki. A toledói sarus kármeliták – akik az idők folyamán fellazult

fegyelemhez szoktak – hat hónapra elzárták egy sötét és levegőtlen cellába. Senki sem látogathatta, a fehérműjét nem váltották, a férgek iszonyatosan kínozták, s emellett mint lázadót és árulót állandóan bántalmazták. Éhezették, a szó szoros értelmében lábbal tiporták testét-lelkét, és hetenként kétszer az egész konvent színe előtt megvesszőzték. A végén már közel állt a halálhoz, de a kínzásoknál rosszabb volt számára az, hogy az Istentől való elhagyatottság éjszakájában élt, s úgy érezte magát, mint akit elnyelt a cethal.

Egy napon azonban a kegyelem megvilágosította és erőt adott számára. Akkor csíkokra tépte a takaróját és az ingét, köteleket font, s a tetőn át megszökött. A kötélen azonban rövid volt, s bár halálosan ki volt merülve, egy vakmerő ugrással sikerült a városfalra vetnie magát. Szökése csodálatos módon sikerült, de a nyomorúsága ezzel még nem ért véget. A kínzásoktól és éhségtől elgyötört Jánosnak hallania kellett a sarus rend atyáitól a szemrehányást, hogy megszökött a kereszt elől, nem volt állhatatos, és bizonyára Teréz anya is szökevénynek fogja tekinteni. Isten azonban melléje állt, és nyomorúságát örömmre fordította.

Belső szabadsága lehetővé tette, hogy állandó szemlélődésben éljen, ugyanakkor gyakorlati feladatokat is megoldjon. Mint prior, rektor és provinciális végezte napi munkáját, s közben gyakran elragadtatásba esett. Egyszer a kvadrum falán véresre verte az öklét: a falat ütötte, hogy ellen tudjon állni az elragadtatásnak, mert egy látogatóval kellett tárgyalnia. Máskor egy segovai ember arra figyelte föl, hogy különös világosság árad a szent gyóntatószékéből. Mikor megkérdezte, hogy mi ez, János így válaszolt neki: „Hallgass, te bolond, ne beszélj róla!” 1572-ben pedig, amikor egy alkalommal Szent Terézzel a Szentháromságról beszélgettek, olyan erejű elragadtatásban volt része, hogy a szék, amelyben megkapaszkodott, vele együtt a magasba emelkedett.

János Segoviában az egyik falra elhelyezett egy képet, amely a keresztet hordozó Krisztust ábrázolta. Egy nap megállt a kép előtt imádkozni, s akkor ezeket a szavakat hallotta Krisztus ajkáról: „János testvér, kérj tőlem, amit csak akarsz. A szolgálatért, amelyet nekem tettél, teljesítem kérésedet.” A szent így válaszolt: „Uram, azt szeretném, ha fáradozásokat adnál nekem, melyeket érted viselhetnék, és azt, hogy kevésre becsüljenek és semmibe vegyenek.”

Mivel rendi neve a Keresztről nevezett János volt, mindig az elnyomottak pártjára állt. Többek között ezért szállt szembe páter Doriával – aki mint a sarutlan kármeliták általános vikáriusa, nagy hatalmú ember volt –, és védelmébe vette azokat az apácákat, akikre a vikárius megharagudott. Egy másik esetben szót emelt pater Grácián mellett. Grácián nagyon sok fájdalmat okozott Jánosnak, de amikor a már említett vikárius haragja lesújtott rá, János olyan merész hangú levelet írt Madridba a királyhoz, hogy a titkár, aki leírta, elborzadt tőle.

Az általános káptalanon János harcra szállt a szeretethez való jogának megvédéséért. A többiek azonban magára hagyták, sőt alkalmatlannak nyilvánították minden hivatal betöltésére. Mikor azonban megformulálták az ítéletet, ellenfelei is visszariadtak az igazságtalanságtól. Ezért megkönnyebbülten lélegeztek föl, amikor János bejelentette, hogy elmegy Mexikóba azzal a tizenkét kármelita testvérrel, akik ott fognak kolostort alapítani. Úgy tűnt, hogy ezzel sikerül botrány nélkül eltávolítani Jánost a rend spanyol tartományából. Röviddel ezután János így írt az egyik testvérének: „Páter György testvér! Nem jelent számomra semmit, hogy hivatal nélkül maradtam. Isten nagy irgalmasságot tanúsított irántam ezáltal!” Még azt is meg kellett érnie, hogy kizárták a rendből, sőt fanatikus apácák tüzre vetették az írásait.

Élete utolsó napjairól életrajzírója a következőket jegyezte föl: „1591 őszén János testvér orvosi kezelésre szorult. A térdében gyulladás támadt, amitől állandóan lázas volt. Baeza városába küldték, ahol rektorsága idején sok öröme telt a kollégiumban. Ő maga éppen ezért nem akart odamenni, hanem úgy döntött, hogy Ubedába megy, ahol a prior nem kedvelte őt. Megérkezése után hamarosan kiderült, hogy az ubedai szerzetesek becsülik és szeretik, és ez

még inkább felbőszítette a priort. A testvéreknek megtiltotta, hogy látogassák a beteget, megvonta tőle a szeretet minden megnyilvánulását, s ha maga belépett hozzá, csak szidta és becsmérelte Jánost. Ő mindezt angyali türelemmel viselte, és amikor a halál közeledtét érezte, magához kérte a priort, bocsánatát és áldását kérte. És ekkor győzött: a prior sírva borult az ágya mellé, és úgy imádkozott a haldokló mellett.”

Ennek a szentnek, akinek az útja a sötétségből vezetett a világosság felé, a halála – illő módon – éjfélkor következett be. De ez az éjfél csodálatosan fényes volt: az egyik testvér látta, hogy a mennyezetről az ágy fejenél egy fényes gömb ereszkedik alá, majd végighalad a test fölött és megáll a lábánál. Hús lángot látott, amelyek egyetlen fényességgé egyesültek. Ez a fénygömb annak a világosságnak volt a jele, amely minden döntését megvilágosította: annak az egyetlen igennek, amellyel Isten izzó szeretetére válaszolt.

*

**Mindenható Istenünk,
kérünk, segíts,
hogy Szent János áldozópapod példáját követve
egyre gyarapodjunk a szentek tudományában,
és felebarátainknak megbocsátva irgalomra találjunk nálad!**

21. Canisius Szent Péter

†Nijmegen, 1521. május 8.

*Fribourg, 1597. december 21.

„Úgy tetszett végtelen jóságodnak, Szent Atya és örök Főpap, hogy bensőségesen kérleljem apostolaidat, akiket a vatikáni bazilikában tisztelnek, és akik kegyelmeddel olyan nagy csodákat műveltek: adjanak a pápa apostoli áldásának állandó hatóerőt. Nagy vigasztalást éreztem és kegyelmed jelenlétét, amelyet Te az ő közbenjárásukra nekem adtál. Ők is megáldották és jóváhagyták németországi küldetésemet, és úgy éreztem, hogy nekem, aki hozzájuk hasonlóan apostollá lettem Németország számára, jóságos pártfogásukat ígérték. Te tudod, Uram, milyen nagyon és milyen sokszor rám bíztad éppen azon a napon Németországot, amelynek állandóan gondját kell viselnem, s amelyért minden erőmet mozgósítanom kell. Vágytam Németországért élni és halni, hogy így a németek angyalával (Szent Mihállyal) együtt dolgozzam.”

Peter Kanijs ezt jegyezte be lelki naplójába 1549. szeptember 2-án. III. Pál pápa fogadta őt az Angyalvárban, aztán a Szent Péter-templomban az apostolfejedelem sírjánál az ő áldásáért imádkozott. Abban az órában világosan látta életfeladatát. És amit akkor érzett, ünnepélyes elismerésben részesült, amikor XIII. Leó pápa „Szent Bonifác után Németország második apostolának” nevezte.

Ami addig a napig történt, előkészület volt. Kanijs Péter ugyanazon a napon született, amelyen Wormsban kimondták Lutherre a birodalmi átkot. Tekintélyes nimwegeni patrícius családból származott. A város akkor a gelderni hercegséghez és egyben a Német Birodalomhoz tartozott. Az ifjú Kanijs atyja akarata ellenére a teológiai tanulmányokat választotta. Kölnben szoros kapcsolatba került tudós és jámbor papoknak egy körével, akik valódi egyházi megújuláson fáradoztak, és elevenen élt bennük a devotio moderna, valamint a német misztika szelleme. 1543 májusában belépett a pár évvel korábban alapított Jézus Társaságba. Előtte Mainzban elvégezte a lelkigyakorlatot Faber Péternél, aki egyike volt Loyolai Szent Ignác első társainak.

Kölnben Canisius körül alakult meg a német föld első jezsuita közössége. A protestantizmushoz húzó Hermann von Wied választófejedelem érsekkel szemben ő lett a vitákban a katolikus papság és a polgárság szószólója. Alig huszonnégy éves korában, 1545-ben háromszor is ő képviselte V. Károly császárnál Köln városának érdekeit. Ebből az alkalomból figyelt föl a fiatal Canisiusra Otto Truchsess von Waldburg bíboros, augsburgi érsek, és magával vitte teológusaként a trienti zsinatra, amikor azt Bolognába helyezték át. 1547 szeptemberében innen hívta Ignác Rómába. 1548 tavaszától 1549 júliusáig Messinában működött, Ignác akkor jelölte ki a németországi munkára. És éppen odafelé utaztában tapasztalta Rómában küldetésének már említett megerősítését.

A következő három évtized során Canisiusnak döntő része volt a hitszakadásban megrendült német egyház újjáépítésében. Mint tanár és hitszónok közvetlenül a katolikusok visszatérítésén munkálkodott.

1566 júniusában Ignác kinevezte az újonnan alapított felsőnémet rendtartomány élére, melyet 1569-ig vezetett. Személyes tekintélye nagyban hozzájárult a hazai utánpótlás megindulásához. A rendi szervezetnek ezzel a kiépítésével Canisius megteremtette a szükséges föltételeket a hatékony és tervszerű munka számára. Ezzel a Jézus Társaság az ellenreformáció átütő erejű tényezője lett.

Canisius személyes hatása még fontosabb volt az egyházpolitikára. Kora katolikus táborának szinte minden fontos emberével személyes kapcsolatban állt, és lényegesen hozzájárult a katolikusok között az új öntudat ébresztéséhez. Egyszerre volt bizalmi embere a

katolikus fejedelmeknek és a pápáknak, mindig bevonták a fontosabb egyházpolitikai tárgyalásokba. Terjedelmes reformtervezetei különösen XIII. Gergely idejében voltak döntőek Róma intézkedéseiben. Ezekben a fölterjesztésekben élesen ítélte meg a németországi klérus, sőt a püspökök egy részének magatartását is, gondosabb kiválasztást és jobb képzést követelve számukra. Szorosabb kapcsolatot sürgetett Róma és a németországi egyház között.

Legszélesebb körű hatása Canisius irodalmi műveinek volt. Közülük is első helyen katekizmus áll, amelyet Luther katekizmusának ellensúlyozására szántak. I. Ferdinánd császár sürgetésére három kiadásban készítette el. A rövid kérdések és feleletek mindegyik kiadásban közös külső formája nem Canisius találmánya ugyan, de ő alkalmazta a legkövetkezetesebben. A katekizmusok nem igénylik a gondolatok eredetiségét, és nincsenek irodalmi ambícióik, mégis Canisius legsikerültebb alkotásai lettek. Még a szerző életében kétszáznál több kiadást értek meg, Európában és a tengeren túl is használták és számos nyelvre lefordították őket. A 19. századig több száz kiadásuk jelent meg.

1580 végén Canisius Fribourgba ment, hogy fölépítse az újonnan alapított kollégiumot. 1590 tájáig mint szónok, s a halálát megelőző utolsó néhány napig mint író is tevékenykedett. A csak töredékekben fennmaradt Lelki napló lezárásának tekintendő Lelki végrendeletét életének utolsó éveiben írta. Ebben Canisius bepillantást enged életébe és fáradhatatlan tevékenységébe.

Kitűnt szilárd hitével, amely szinte teljesen közömbösítette a kívülről rátörő hatásokat. A pápasághoz és az Egyházhhoz töretlenül hű maradt. Világosan látta kora gyakorlati egyházi életének gyöngeségeit, és szinte példátlan nyíltsággal ki is mondta őket. Ezek a tapasztalatok mégsem tették sem az Egyházat, sem életének bizonyos formáit kérdésessé. A hangsúlyozott egyháziasság a legvilágosabb alapvonás, amely Canisius életét végigkísérte.

Naplójának töredékei azt bizonyítják, hogy ez az Egyház iránti szeretet és hűség ugyanúgy az Istennel való állandó kapcsolatból született, mint ahogy minden más tevékenységét is ez fogta össze és egységesítette. Vallásossága a devotio moderna szellemének megfelelő keresztény humanizmus volt, amelyet a Szentírás és az egyházatyák átfogó ismerete határozott meg. Ugyanakkor lelki életét kitüntető misztikus kegyelmek is kísérték; különösen fontos volt számára egy látomásos Jézus Szíve-kinyilatkoztatás, amelyben fogadalomtételének napján, 1549. szeptember 4-én részesült Rómában.

Noha Canisius hűséges volt feladatához, távol állt tőle minden fanatizmus. Írói nyelve az akkoriban szokásos durva vitákhoz viszonyítva föltűnően szelíd volt, s barátait is igyekezett mérsékletre bírni. Különbséget tett az Egyháztól való tudatos és éppen ezért bűnös elszakadás és a tényleges, de bűnösnek nem mondható elszakadás között, amikor az Egyházat elhagyó ember nem volt eléggé tudatában annak, hogy valójában mit tesz. Rómával szemben is hangsúlyozta meggyőződését, hogy a protestánsok többségének esetében nem lehet bűnös elszakadásról beszélni.

Canisius jelentőségét elsősorban abban kell látnunk, hogy világosan fölismerte a kor helyzetéből adódó feladatokat, és megvolt a képessége, hogy ezeknek a nagyon változatos feladatoknak fáradhatatlan buzgalommal megfeleljen. Közben tudatosan lemondott saját terveiről és személyes céljairól, s teljesen eggyé lett a kapott feladattal. Az Egyházban lévő visszaélések és saját táborának renyhésége sokszor ilyen panaszra fakasztotta: „Péter alszik, Júdás virraszt!” Ennek ellenére semmi jelét sem találjuk nála a csüggedésnek vagy a kétségbeesésnek. Gyakran sikerült bátorságot öntenie a rettegőkbe. Bizakodásának titka szilárd hite volt, amint az kitűnik a következő levéltöredékből: „Sok ember féelme nagyobb a kelletténél, mert emberi segítséget keres és nem istenit, s az Egyház problémáira is kétségbeesésben és nem szent bizakodásban keresi a segítséget.” Itt megmutatkozik igazi nagysága: tudatában volt, hogy látszólag feleslegesen és eredménytelenül kell dolgoznia. Mégis kitarzott a munkában mindvégig hüen és fáradhatatlanul, valósággal életét áldozta érte.

Halála után rövidesen megindult az első német jezsuita tisztelete a német rendtartományban, Svájcban, Tirolban és a délnémet területen. Katekizmus révén még az egyszerű nép körében is olyan elevenen maradt meg emlékezete, hogy a 19. századig maga a „Canisius” név a katekizmust jelentette. Már 1614-ben megjelent első nyomtatott életrajza Matthaus Rader tollából. Ezt követte 1616-ban Sacchini életrajza, amelyet később is nagyra értékelték. A hamarosan megindult boldoggá avatási eljárást megszakította a jezsuita rend eltörlése, így csak 1864-ben sikerült boldoggá avatni. XI. Pius pápa 1925-ben szentté avatta, s egyúttal egyháztanítóvá emelte. A szent teste a fribourgi Szent Mihály-templomban nyugszik.

Ünnepét 1926-ban vették föl a római naptárba, április 27-re. 1969-ben áthelyezték halála napjára, december 21-re.

*

Bárhova érkezett Canisius Péter, elszomorította a hívók vallási tudatlansága, és emiatt gyakran kifakadt a hanyag papok ellen. Egyszer a prédikációjában nevével játszva (canis = kutya) azt mondta, az evangélium hirdetőjének nem szabad az ige szolgálatát elhanyagolnia, nehogy néma kutyának nevezze a próféta (Iz 56,10), mert nem tud ugatni. Ő azért jött, hogy örködjön és ugasson, és minden papnak így kell fölfognia saját hivatását.

Amikor Canisius teológiaprofesszor és rektor volt az ingolstadti egyetemen, különleges feladatok elé állította őt hivatala. Gyakran kénytelen volt elsimítani és helyrehozni rendezetlen ügyeket, adósságokat. Egy diák éjszaka lövöldözött az utcán, és fölverte álmukból a tiszteletreméltó polgárokat, egy másik megsebesített valakit a tánchelyen – a rektornak kellett a fölháborodottakat lecsöndesítenie, és a bajcsinálókat megleckéztetnie. De a professzorok is számos tennivalót adtak. Mindig Canisiusnak kellett helyreállítania a békét. Canisius Péter lelkipásztori munkájáról eleven tájékoztatást ad egy korabeli híradás: Ingolstadtban akkora tömeg gyűlt össze prédikációira, hogy sokan az ajtón kívül rekedtek, és kénytelenek voltak az ablakon át hallgatni szavait. Bécsben először csak tíz hívőnek kezdett prédikálni; később már a város egyik templomába sem fértek be hallgatói, és szinte még a Szent

István-dómot is szétfeszítette a szorongó tömeg. Amikor Regensburgban prédikált, Dél-Németország püspökei a lába előtt ültek. A wormszi császári dómban megérkezése után azonnal a szószékre kellett mennie. Amikor Kölnben egy beszéd után el akarta hagyni a dómot, úgy körülvette a nép, mintha király lett volna. Oybin bei Zittauban lecsitította a kolostor birtokának bérlőit. Állt a prágai dóm szószékén, előadásokat tartott Krakóban, majd ismét Strassburgban. Amikor prédikálni kezdett Augsburgban, nem volt ötvennél több hallgatója; néhány hónap múlva már kilencszázan tértek meg.

Sok irigye volt, ellenfelei gúnnyal és rágalmazással próbálkoztak. Elnevezték szerzeteskutyának, istenkáromlónak, a pápa szamarának, szélhámos csalónak. Az 1566. évi birodalmi gyűlés idején kormot öntöttek szenteltvíz-tartóiba. Bőjti időben sült pecsenyét kínálgattak a templomba menőknek, beszéde alatt követ dobáltak a templomba. Péter egyetlen válasza ez volt: „Benedictus Deus! – Legyen áldott az Isten!” Rendtársainak ezt írta: „Szeressük azokat, akik üldöznek és rágalmaznak bennünket. Bárcsak jobban szeretnénk őket, mint ahogy ők minket gyaláznak!” A ránk maradt prédikációiban Péter sohasem használt olyan kifejezéseket mint tévtanító, protestáns vagy luteránus. Tisztelettel „új tanítókról” vagy „új világról” beszélt.

Amikor halálos ágyán feküdt, utolsó erejével a szentolvasót imádkozta. Rendtársai, akik körülvették ágyát, meghatottan imádkoztak vele együtt. Miután elhangzott az utolsó Üdvözlégység, Canisius kissé fölemelkedett, szent csodálkozással a szoba egyik helyére nézett, kezével odamutatott, és azt mondta: „Látjátok, látjátok?” Az ott állók semmit sem láttak. A haldokló azonban teljes pompájában látta a Szent Szület, aki hűségese szolgáját hívta.

*

**Istenünk,
ki Szent Péter áldozópapodat
erényekkel és tudással vértetted föl,
hogy megvédhesse a katolikus hitet,
kérünk, add meg az ő közbenjárására,
hogy akik még keresik az igazságot,
mindnyájan rád találjanak,
néped pedig hűségesen kitartson neved megvallásában!**

23. Kenty Szent János

*Malec, 1390.

†Krakkó, 1473. december 24.

A hírhedtté vált Oswiecimtől (Auschwitztól) mintegy 18 kilométernyire délre fekszik Kety (Kenty) kis városa. Ennek közelében egy kicsiny faluban, amelyet Malecnak vagy Martának hívnak, született János 1390-ben. Születése után szülei hamarosan beköltöztek Ketybe, ahol atyja polgármester lett. János 1413-ban iratkozott be a Krakkói Egyetem szabad művészetek fakultására. Ekkor már 23 éves volt, azaz jóval idősebb, mint azok a 14–15 éves gyermekek, akikkel együtt kezdte a tanulást. 1418-ban magiszter artium lett, azaz letette az első egyetemi évek vizsgáit, és elhatározta, hogy továbbtanul a filozófiai fakultáson. Valószínűnek látszik azonban, hogy a filozófiai tanulmányokat megélhetési gondok miatt nem tudta befejezni, s szorult helyzetében tudományos művek kéziratának másolásával kezdett foglalkozni.

Krakkótól negyven kilométernyire fekszik Miechow városa, ahol a Szentsír kanonokrend egy híres kolostori iskolát tartott fenn. Jánost meghívták az iskola igazgatójának; nyolc éven át vezette az iskolát, de nemcsak tanított, hanem lelkipásztori tevékenységet is folytatott. Nem tudjuk pontosan, hogy mikor és hol szentelték pappá, de valószínű, hogy még 1421 előtt.

1429-ben elhagyta Miechowot, és ettől kezdve a Krakkói Egyetem filozófiai fakultásán tartott előadásokat. Ekkor kezdte meg a teológia egyetemi szintű tanulását, talán azért, hogy mélyebben megérthesse a filozófiában fölmerülő vallási kérdéseket.

Az egyetem hamarosan fontos tisztségekkel bízta meg: a filozófiai fakultás dékánja, majd a Nagyobb Kollégium, a Kollegium Maius igazgatója lett. 1439-ben kanonoki kinevezést kapott a püspöktől, végül olkuszi prépost lett. Rövidesen azonban lemondott minden tisztségéről, hogy egészen a tudománynak szentelhesse magát. Jóllehet már professzor volt, folytatni akarta teológiai tanulmányait, és mesterének választotta Hessei Benedeket, aki híres filozófus, jogász és teológus volt egy személyben. Az ő irányítása mellett tanult, és végre 1443-ban teológiai magiszter, illetve doktor lett. Abban a korban rendkívüli volt ilyen idős fejjel tanulni, de János nem szégyellte. Ezután még három évtizedig volt professzora az egyetemnek. Krakkóban halt meg 1473. december 24-én.

A tisztelete a halála után azonnal megkezdődött, s Krakkóban és Dél-Lengyelországban terjedt. A krakkói Szent Anna-templom szószéke alá temették. A széles körű és eleven tisztelet ellenére csak a 17. század első felében kezdték meg boldoggá avatását, és a háborús viszonyok miatt csak 1680-ban avatták boldoggá.

A szentté avatás még tovább húzódott, mert fölmerült a gyanú, hogy nem tartozott-e ahhoz az irányzathoz, amelynek tagjai a zsinatot a pápa fölé helyezték. Mikor ez a gyanú eloszlott, XIII. Kelemen pápa 1767. július 16-án szentté avatta.

Elcsodálkozhatunk azon, hogy János milyen buzgó volt a tanulásban, s hogy milyen sokáig tanult. Az ő esetében a tanulás nem merült ki az anyag pusztá szellemi földolgozásában, hanem fáradtságos munkával másolta is a kéziratokat. Ugyanis a professzorai előadásain kívül más szerzőket is lemásolt. Ez a munka akkor nagy erőfeszítést és aszkézist követelt. A leírt oldalak száma megközelíti a tizennyolcezeret. Lapszéli jegyzetei és a művek végén álló megjegyzései mutatják, milyen egyedülálló munkát végzett. Az egyik lap szélén ez áll: „Hajnalban fejeztem be”; egy másikon: „Ennek a másolása volt a legnehezebb”.

Ha az iránt érdeklődünk, vajon mi indította Jánost erre a másolói munkára, pontos válaszunk nincs, csak találgatni tudunk. Abból a körülményből, hogy lelkipásztori munkája

kedvéért minden állásáról lemondott – és ez együtt járt jövedelmeinek megszűnésével is –, arra következtethetünk, hogy elsősorban nem a tudományos érdeklődés vezette, hanem megélhetési gondjain könnyített ezáltal.

De amit keresett, azt legnagyobb részében jótékony célokra fordította. A hagyomány mind a mai napig úgy emlékezik rá, hogy soha senki nem ment el tőle segítség nélkül. Elbeszélük, hogyan öltöztette a ruhátlanokat, miképp adta oda cipőjét a koldusnak, és ment haza ő maga mezítláb, vagy hogyan adta oda zarándokútján a rablóknak utolsó tallérjait is. Ezek az elbeszélések egybehangzóan tanúsítják fenntartások nélkül adakozó, minden rászoruló felé megnyilvánuló jóságát.

Magukban a másolt könyvekben is nyoma maradt gondoskodó jóságának, jegyzeteivel az olvasót figyelmezteti a szöveg félreérthetőségére vagy a hitet támadó tartalomra.

A tudományos ismeretekért folytatott rendszeres küzdelem során János még valamit megtanult: az alázatot. Erről is lapszéli jegyzetei tanúskodnak, amelyekből kiderül, hogy néha egy-egy nehezebb helyet nem tudott megérteni, máskor egy-egy szót nem tudott kiolvasni. Az egyik könyvben, amelyet még Miechowban másolt, megjegyzi, hogy csak azért írta le, hogy „a lustaságot és az unatkozást elűzze magától”. Valószínűleg ez is igaz, és egy olyan emberre vall, aki élete egyetlen percét sem akarja tétlenül elvesztegetni, hanem az időt mint Isten ajándékát jó célra, mások javára akarja fordítani.

Ugyanezekben a kéziratokban a jámborság jelei is ott rejlenek: Mindegyik elején ott áll az „In nomine Domini” kezdés. Erre talán még mondhatnánk, hogy szokványos, különösebb tartalom nélküli másolói fordulat. De a könyvek végén is állnak megjegyzések, amelyek már teljesen a sajátjai, nem szabvány formulák, hanem hálát ad bennük Istennek, a Szűzanyának, és kifejezi, hogy minden munkáját Isten dicsőségére szánja.

1460-ban, immár hetven éves fejjel újra meghívták a Nagyobb Kollégium vezetőjének. Abban az időben egy krakkói polgár vádat emelt a kollégium ellen Rómában. Jánosnak sok gondot okozott a per, és a maga részéről azzal zárta le, hogy lemondott. Ennek a pernek lehetett része abban, hogy ezek után semmiféle tisztséget nem vállalt. A kollégium falára azonban föltétette ezt a feliratot: „Conturbare cave, quia placare grave”, azaz: „Ne támassz zavart, mert nehéz rendet teremteni”.

Kenty Szent János az egyházi kollégiumok és iskolák védőszentje. A hagyományban azonban úgy él, mint jóságos, másokkal együttérző szent, aki Krisztus nyomában járt egész életében.

1473 karácsony éjszakáján halt meg Krakkóban, 1767-ben avatták szentté. Ünnepe 1770-ben vették föl a római naptárba, október 20-ra. 1969-ben december 23-ra helyezték át.

*

Úton volt Róma felé, amikor hirtelen rablók rohanták meg, megverték és elvették mindenét. Ő égre és földre biztosította őket, hogy nem maradt semmije. Mikor a rablók odébbálltak és ő magához tért a rémületéből, eszébe jutott, hogy elindulása előtt, éppen az útonállókra gondolva, néhány tallért az ingébe varrt. S ezt nem adta oda. Ezért futásnak eredt és utolérve a rablókat, térdre borulva vallotta meg nekik, hogy nem mondott igazat, s ezzel rászolgált Isten haragjára. Majd átnyújtotta nekik az ingbe varrott pénzt. A rablók ettől annyira megilletődtek, hogy ők vetették magukat a szent lábához, és bocsánatát kérve visszaadták mindenét, amit elvettek tőle.

Tanítványaival egy asztalnál étkezett a kollégiumban. Egy alkalommal szétosztotta a húst, mindenkinek a maga részét, majd az utolsó szeletet a saját tányérjára tette. Ebben a pillanatban egy koldus kopogtatott váratlanul, és enni kért. János zokszó nélkül fogta a tányérját, és a rajta lévő húst a koldus kezébe adta, aki mohón vetette magát az ételre. A következő pillanatban valamennyien észrevették, hogy a mester tányérján ismét egy darab hús látható, amit ő – örömmel fogadva a Gondviselés ajándékát – jóízűen elfogyasztott.

E csoda emlékére a krakkói kollégiumban bevezették a következő szokást: legalább egy szegénynek minden alkalommal együtt kellett étkeznie a diákokkal. S ha az ajtóban megjelent egy szegény ember, a főszolgálonak hangosan be kellett jelentenie őt, mire az asztalnál ülők így válaszoltak: „Krisztus jön!”. S ugyancsak János emlékezetére alapítványt tettek, hogy abból minden évben néhány rászoruló embert fölruházzanak.

*

**Mindenható Istenünk,
kérünk, segíts,
hogy Szent János áldozópapod példáját követve
egyre gyarapodjunk a szentek tudományában,
és felebarátainknak megbocsátva irgalmat találjunk nálad!**

26. Szent István diákonus

†Jeruzsálem

István diákonus vértanúságát Szent Lukács örökítette meg az Egyház számára az Apostolok Cselekedeteiben (6,1–8,2). E két fejezetben Lukács nem annyira a vértanúságot hangsúlyozta, mint inkább azt az üdvtörténeti fordulatot, amelynek dátuma István halálának napja: a fiatal Egyház Jeruzsálemből szétszóródik „Júdeába és Szamariába”, majd a pogányok közé is, s ezáltal egyre szélesebb körben terjed az Evangélium.

István a hét diákonus egyike, akiket az apostolok azért választottak, mert feszültség támadt a görög nyelvű és hellén kultúrájú, valamint a jeruzsálemi hívek között. A görögök úgy érezték, hogy az ő özvegyeiket elhanyagolják az alamizsnaosztásnál. Az apostolok ezért úgy határoztak, hogy megbíznak hét hellén férfit az asztal szolgálatával, s ők az imádságnak és az ige szolgálatának élnek. E férfiak a hellén keresztények tekintélyes képviselői lehetnek, s emellett igazi apostolok, akiket nem lehet ugyan együtt említeni a Tizenkettővel, de teljes bátorsággal hirdették az Evangéliumot, és magukkal vitték egész Júdeába.

A hét diákonus közül Lukács kiemeli Istvánt, „ezt a hittel és Szentlélekkel eltelt férfit” mint igazi keresztényt. Isten nagyobb mértékben tette őt kegyelme eszközévé, mint a másik hatot, ezért művelt csodákat és jeleket a nép körében. Emellett a bölcsesség ajándékából is bőségesebben részesült, ennek köszönhetően hirdette oly nagy erővel Isten igéjét:

„István kegyelemmel és erővel eltelve csodákat és jeleket művelt a nép körében. Erre a libertinusok, cireneiek, alexandriaiak, kilikiaiak és asiaiak zsinagógájából némelyek ellene támadtak, és vitatkozni kezdtek Istvánnal, de bölcsességével és a Lélekkel szemben, amellyel beszélt, nem tudtak helytállni.”

Az elbeszélésben Istvánt nemcsak bölcs és Szentlélekkel eltelt tanúnak, átütő erővel érvelő szóknak láthatjuk, hanem látnoknak is, akinek arca fölragyog, mint egy angyalé, és arra is méltónak találtatott, hogy Isten dicsőséges jobbán meglássa az Emberfiát.

Lukácsnak azonban nem az a célja, hogy elmékedés tárgyául állítsa elénk a szent diákonus alakját, hanem az Egyház története szempontjából látja fontosnak István szerepét, mert az ő halála vezeti be az Egyház elszakadását a Templomtól és a zsidóságtól. István személyében és küldetésében világosan láthatóvá válik a lelkek szétválása, hasonlóan ahhoz, ami Jézus körül lejátszódott. Nem véletlenül válik a tanítvány életének vége is hasonlóvá Mesteréhez. Minden égi ajándékot a szolgálatra kapott István, aki a szó eredeti értelmében, teljes egészében szolga, „diákonus” volt.

Miként Jézust, Istvánt is a főtanács elé állították, és ez a jogi hatóság folytatta le a pert. Ugyanazokkal a vádakkal léptek föl ellene, mint Jézus ellen: „Embereket fogadtak föl, hogy állítsák: »Hallottuk, hogy káromló szavakkal illette Mózeset és az Istent!« Fölizgatták a népet, a papokat és az írástudókat, úgyszólván rárontottak, megragadták, és a főtanács elé hurcolták. Ott hamis tanúkat szólaltattak meg, akik állították: »Ez az ember folyvást a szent hely és a törvény ellen beszél!«” (ApCsel 6,11–13).

Istvánon beteljesedik Krisztus ígérete: „Amikor majd a zsinagógákba vagy a hatóságok és a hatalmasságok elé hurcolnak titeket, ne gondolkodjatok rajta, hogyan védekezzetek és mit mondjatok, mert a Szentlélek abban az órában majd megtanít benneteket rá, hogy mit kell mondanotok” (Lk 12,11–12). Ezért tudja István is, hogy mit kell mondania. Áttekinti Izrael egész történetét, az üdvtörténetet, amelynek során Isten oly sokszor művelt csodákat a nép érdekében. Felsorolja Isten csodatetteit és a nép ellenkezését, mert „atyáink szívük mélyén visszavágytak Egyiptomba” (7,39). István a maga prófétai látásával látja, hogy a történelem vonalai egy pontban találkoztak: Isten elküldi egyszülött Fiát, az Igazat, s a zsidók, mert keménynyakúak és körülmetéletlen a szívük, keresztre feszítették őt. És ekkor a történelem

vonalai ismét tágulni kezdenek a jövő felé: Isten már nincs a Templomhoz és az „az ő népéhez” kötve. Az örömhír most terjedni kezd a pogányok felé: „A Magasságbeli nem lakik emberi kéz emelte hajlékban, ahogy a próféta is mondja: »Az ég az én trónusom, s a föld lábam alatt a zsámoly.« Milyen házat építhettek nekem – mondja az Úr –, hol lehetne a pihenőhelyem? Hát nem az én kezem alkotott mindent? Ti vastagnyakúak, körülmetéletlen szívűek és fülűek, mindig ellenálltok a Szentléleknek, s mint atyáitok, olyanok vagytok ti is. Melyik prófétát nem üldözték atyáitok? Mind megöltétek azokat, akik az Igaz eljövételéről jövendöltek. S most ti lettetek árulói és gyilkosai, ti, akik az angyalok közreműködésével átvettétek a törvényt, de nem tartottátok meg!” (7,48–53).

A vádlott védőbeszéde súlyos vádként hullott a vádlókra, amit azok meg is értettek, azért vicsorították rá a fogukat. István azonban kimondta az ítéletet: „Látom a megnyílt eget és az Emberfiát, amint ott áll az Isten jobbján!” Igen, a Bírót látta, aki fölment a mennybe, és a saját szava szerint megtagadja azokat, akik megtagadják őt. Elvételük tőlük az örömhír, s akik most köveket ragadnak, hogy Istvánt elhallgattassák, a végső ítélet előtt állnak.

István a halálával megpecsételte bátor tanúságtételét. De a mennyei Bíró, aki ellenségei ellenére ment föl a mennybe, állja a szavát, és megvallja azokat, akik megvallják őt. Az igaz tanú, aki Mesteréhez annyira hasonlóan hal meg, nem hiába kiáltja: „Úr Jézus, vedd magadhoz a lelkemet!” (7,59).

István annyira diákonus, annyira jó értelemben szolgálta, hogy Lukács a vértanúsága történetét is egészen az Evangélium terjedésének szolgálatába állíthatta. És ez minden szent életében így van: a személyük egészen eltűnik a szolgálatuk mögött, amit Isten megbízásából a keresztény közösség, az emberek, a világ és az üdvtörténet javára végeznek. Maga Jézus is így fogta föl életét: „...az Emberfia nem azért jött, hogy őt szolgálják, hanem hogy ő szolgáljon és odaadja az életét” (Mk 10,45). Az igazi tanítványok, a szentek, ebben követik Krisztust, aki erre hívja őket.

István diákonus ünnepét a legrégebb liturgikus források december 26-ra teszik.

*

Képzeld magunk elé a történeteket, ahogyan Szent Lukács leírta, s ahogy Karácsony másnapján hallani szoktuk a szentmisében.

István a főtanács előtt először halkán, az igaza tudatában lévő ember nyugalomával beszél, ám egyszer csak villámot vet a tekintete, és mint a vihar, úgy csap le a főtanács tagjaira.

Szavaitól zűrzavar támad: a főtanács tagjai fölugrálnak a helyükről, és dühük jeléül a fogukat vicsorítják feléje. Amikor István elmondja látomását, tovább nem fékezik magukat: a főpap megszagatja a ruháját, a többiek ordítva befogják a fülüket, hogy ne hallják a „káromlást”. Ezzel a pernek vége is szakadt, hiszen a hallott káromlás után nem volt szükség többé tanúkra. A káromlás büntetése a megkövezés volt. A főpap talán még megkísérelte, hogy a formáság kedvéért ítéletet hirdessen, de az általános kavargásban erre már senki nem figyelt oda. Mintha eszüket vesztették volna az emberek, rárohantak Istvánra, és hangos kiabálás közepette tuszkolták vonszolták ki a teremből, ki a városon kívülre, hogy ott haljon meg. Vitték végig Jeruzsálem utcáin a Damaszkuszi-kapu felé, hogy ott hajtsák végre a megkövezést.

„De hát mi rosszat tett?” – kérdezték néhányan félénken, akik látták Istvánt a fékevesztett tömeg gyűrűjében. A tömeg azonban nem gondolkodott, csak ordított és tolongott az áldozat körül. Elérvén a kapuhoz, gúnyos kiáltások közepette kitaszították, hogy fusson az életért, ha tud. István azonban nem fut el a kövek elől. Hanem amikor hullani kezdtek rá a kövek, ő térden állva így könyörgött: „Uram, ne ródd föl nekik ezt bűnül!” – és e szavakkal elszenderült.

Saul pedig, aki ezeknek tanúja volt, és a megkövezők az ő lába elé tették le a ruhájukat, ugyanezen a kapun át indult el egy héttel később Damaszkuszba. Akkor, ismét elhaladva a hely mellett, a szíve valószínűleg gyorsabban kezdett verni, hiszen hallotta István utolsó

imádságát. Önkéntelenül is a szeme elé kapta a kezét, majd lova oldalába vágta sarkantyúját hiszen Damaszkusz még messze volt. Nem is sejtette, hogy még mielőtt beérne Damaszkuszba, találkozni fog Azzal, aki a vértanú diákonus helyére belőle formál apostolt, hogy az Evangélium egyre szélesebb körökben terjedjen a pogányok között.

*

**Kérünk, Istenünk,
add, hogy követhessük azt, akit tisztelünk,
és megtanuljuk ellenségeinket is szeretni,
mert Szent István diákonus vértanúságát ünnepeljük,
aki a gyilkosaiért is tudott imádkozni!**

27. Szent János apostol és evangélista

Az Úr tanítványai köréből János kiemelkedő személyiség: Péter után ő a legfontosabb az apostolkollégiumban. Az apostolok közül csak Szent Pál fogható hozzá fogékonyság és a teológiai gondolkodás mélysége tekintetében.

A négy evangélista közül az ő szimbóluma a sas, melynek szárnyalása, magas röpte és napra figyelő tekintete jól kifejezi János sajátosságait. A negyedik evangéliumban csak úgy szerepel, mint „a tanítvány, akit Jézus szeretett”, s ez olyan jelző, amelyet a tanítványok közül senki más nem visel.

A szentírásmagyarázókat sokáig foglalkoztatta a kifejezés: „a tanítvány, akit Jézus szeretett”. Kétségtelen, hogy János Péterrel és Jakabbal együtt kiemelkedő szerepet vitt az apostolok körében. Ők hárman alkotják azt a legszűkebb kört az Úr körül, akik vele lehetnek kiváltságos pillanatokban: a színeváltozás hegyén, Jairus házában és az Olajfák hegyén a vérrel verítékezéskor. De még e három közül is János áll a legközelebb az Üdvözítő szívéhez, mert az utolsó vacsorán nem Péter, nem is Jakab, hanem ő hajthatta a fejét Jézus keblére. És húsvét vasárnapjának reggelén, amikor Mária Magdolna futva hozta a hírt, hogy üres az Úr sírja, Péterrel együtt futásnak eredt, látni a mondottakat, s ő, a fiatalabb ért oda elsőnek.

És János valóban fiatal volt, ha meggondoljuk, hogy az evangéliumot 90–100 között írja, Krisztus nyilvános működése pedig 28–30 közé esett. Így János volt az apostolkollégiumban a Benjamin, akit az Úr a legjobban szeretett.

Élete utolsó időszakáról sajnos keveset beszélnek a hiteles történeti források. Sőt, e forrásokban megjelenik egy János nevű presbiter alakja, akiről nem lehet biztonsággal megállapítani, hogy azonos-e az apostollal, vagy másvalakiről van-e szó. A hagyomány azonban azt mondja, hogy János Efezusban munkálkodott, és igen magas korban halt meg. Az evangéliuma utolsó részéből is erre lehet következtetni (21,22 skk.).

Abból azonban, hogy ő volt a „kicsi”, s hogy az Úr annyira szerette, nem szabad a kényeztetés felé szabadjára engedni a képzeletünket. Már akkor kemény munkásélet állt mögötte, amikor Jézus hívó szava hangzik feléje, hiszen halász volt a testvérelével, Jakabbal együtt. A szülői házban, Zebedeus és Szalóme házában sem a puha kényelem uralkodott. Ugyanazt a nem is veszélytelen foglalkozást űzte napról napra, mint a másik testvérpár, Simon és András. Az evangélium elején pedig kiderül, hogy János már talált is magának egy szigorú mestert, és csatlakozott Keresztelő Jánoshoz, annyira szíven találta a mennyek országa közeledtét hirdető prófétai szó.

Nem sokkal később az Üdvözítő maga is kinyilvánította, hogy Jánost nem puhafából faragták: a bátyjával, Jakabbal együtt a „mennydörgés fiainak” nevezi őket (Mk 3,17). Ez a név jelzi, hogy nagyon is a cselekvés emberei voltak mindketten, s olykor dühös türelmetlenséggel ki is törtek. „Mester – jelentette az egyik napon János az Úrnak –, láttunk valakit, aki a nevedben ördögöt űzött, de nem tart velünk. Megtiltottuk neki, mert nem tartozik közénk!” (Mk 9,37). Vagy-vagy: ilyen radikálisan érti János a tanítványok jogait és kötelességeit.

Egy másik eset még jellemzőbb. Jézus tanítványaival együtt a samaritanusok egyik falujához közeledett. A falubeliek, amikor látták, hogy Jeruzsálem felé tartó zarándokok, nem adtak nekik szállást. Akkor Zebedeus két fia megszólalt: „Uram, ha akarod, lehívjuk az égből az istennyilát, hadd pusztítsa el őket!” (Lk 9,54). Mindjárt ott helyben Isten büntető ítéletével akarja megtorolni a Mester irányában megmutatkozó ellenséges magatartást.

Azon sem csodálkozhatunk, hogy egy szép napon éppen ez a két tanítvány áll oda Jézus elé, hogy személyes várakozásuk és reményük beteljesedését kérik tőle. A vágyuk pedig az, hogy Jézus intézze úgy, hogy egyikük a balján, másikuk a jobbán kapjon helyet dicsősége országában (Mk 10,30–37). De a megdicsőüléshez az út a szenvedésen át vezet, ezért a

Messiásnak vissza kell utasítania a tanítványok kérését, akik még mindig a nép körében élő, harcos Messiás várásában gondolkodnak. A válasz most is a mennydörgés fiaira jellemző buzgóság: a szívükben égő szeretet meggondolatlanságával, nem számolva a következményekkel, föltétel nélkül hajlandónak mutatkoznak arra, hogy igyanak az Úr kelyhéből, a szenvedések kelyhéből, és részt vállaljanak a keresztségben, melyet Krisztus magára vesz (Mk 10,38–40).

Krisztus a maga Messiás voltának kinyilatkoztatását a kereszt felé vezető úton nyilvánította ki. A készség pedig, amelyet János mutatott, nem volt üres szólam. Szeretete hősi és hűséges volt, s ennek legszebb bizonyosságát az evangélium akkor szolgáltatja, amikor elmondja, hogy a szeretett tanítvány követte Mesterét végig a keresztúton. Ott állt a kereszt alatt is Jézus anyja mellett, és ott hallotta a szót: „Asszony, íme a te fiad!... Íme, a te anyád!” (19,26).

Krisztus megváltó halála és föltámadása a mennydörgés fiainak temperamentumos tettekészségét is megkeresztelte és megtisztította. Ettől kezdve János minden erejével és képességével a megfeszített, de megdicsőült Messiás örömhírét hirdeti.

Szent Pál oszlopnak nevezi Jánost Péterrel és Jakabbal együtt, amikor arról beszél, hogy ők hárman a kéznyújtásukkal fejezték ki egyetértésüket a pogányok közötti evangelizációval, és hitelesítették a Pál által hirdetett evangéliumot (Gal 2,9).

A Tizenkettő közül Péteren kívül csak Jánost említi név szerint Szent Lukács az Apostolok Cselekedeteiben: „Ítéljétek meg magatok, helyes volna-e Isten előtt, hogy inkább rátok hallgassunk, mint Istenre!” – így válaszolt Péter, Jánossal együtt bátran a főtanácsnak arra a parancsára, hogy többé nem beszélhetnek Jézusról (3,1–11; 4,13–22; 8,14–25).

Mindarról, amit látott és hallott, János akkor sem hallgatott, amikor kitört a zsidó–római háború, és Jeruzsálem, valamint a templom pusztulása megpecsételte Izrael sorsát (Kr. u. 70). Annyi bizonyos, hogy mindaddig, amíg Szent Pál Efezusban működött, János nem járt ott (54–57 között). Annak azonban semmi nem szól ellene, hogy a zsidó háború kitörésekor János sok más kereszténnyel együtt elhagyta Palesztinát, és az akkori világ egyik nagyvárosában, Efezusban telepedett meg, ahogy ezt a hagyomány mondja.

Ünnepét a nyugati egyházban a 6. század óta, december 27-én ülik.

*

Igaz, hogy Szent János apostol életének megismeréséhez a legfontosabb forrás az általa írott evangélium, de ezen kívül is őriz a hagyomány epizódokat az életéből.

A Szűzanya halála és mennybevitele után János Efezusba költözött, és atyja lett ennek a nagy kikötővárosnak, ahol Pál apostol és annak tanítványa, Timóteus működött. Ebben a városban találkozott János a császár keresztényüldöző gépezetével.

Az öreg apostolt is elfogták, és a bírói ítélet alapján Rómába vitték Domitianus császár elé. Rómában halálos ítéletet hoztak ellene, s a kivégzés módjául azt határozták, hogy egy forró olajjal teli üstbe kell dobni. A Porta Latina mellett tehát fölfűtötték az üstöt és beledobták az apostolt, de János, aki a tanítványok közül egyedül szenvedte végig Mesterével a kereszthalál kínjait, sértetlenül lépett ki a gyilkos fürdőből. Akkor méregkelyhet itattak vele, s mivel az sem ártott neki, Pathmosz szigetre száműzték.

E szigeten, egy viharos éjszakán, amikor a tenger dübörögve és tajtékozva ostromolta a sziklás partot, Isten egy hatalmas látomásban megnyitotta előtte a menny és a föld titkait, és föltárta neki az Egyház jövőjét. A látottak olyan félelemmel töltötték el, hogy ájultan rogyott a látomást mutató angyal lábához. Sokáig maradt elragadtatásban, s mikor magához tért, már fényes nappal volt, a látottakat pedig kövel jegyezte föl a sziklafalba. Mikor később végre egy halász hozott neki írószerszámokat, akkor pergamentekercsre írta a látomásait, és elküldte a kisázsiai egyházaknak. Így beszéli el a hagyomány a Jelenések Könyvének születését.

Amikor Domitianus császár meghalt, János visszatérhetett Efezusba. A városba érve épp egy Drusiant nevű asszonyt temettek, aki életében nagyon sok jót tett, ezért sokan siratták. Életében sokszor mondogatta, hogy úgy szeretné megérni az apostol visszatérését. János megkérte a halottvivőket, hogy álljanak meg, tegyék le a hordágyat és bontsák ki pólyáiból a halottat. Ezután Jézus nevében parancsolt neki, hogy keljen föl, és Drusiant úgy ébredt, mintha mély álmából térne magához.

Egyszer odament Jánoshoz egy pogány pap, és így szólt hozzá: „Ha azt akarod, hogy higgyek a te Istenedben, adj nekem jelet az ő erejéről. Kínálok neked egy próbát: mérget készítek, ha megiszod és nem esik bajod, akkor a te Istened az én Istenem is lesz!” Az apostol tétovázás nélkül beleegyezett. Akkor a pap odavitetett két halálra ítélt gyilkost. Először azoknak nyújtotta a méregpoharat, hogy lássák, János valóban mérget iszik. Előbb az egyik, majd a másik halálraítélt itta ki a kelyhet és esett össze holtan. Ezután János vette át a poharat minden félelem nélkül, keresztet vetett, és kiitta. A körülállók lélegzetüket visszafojtva nézték, mikor rogyik össze... a mérge azonban hatástalan maradt. Ez a pogány papot megdöbbenetette, de még nem tért meg, hanem azt mondta: „Még mindig kételkedem a te Urad hatalmában. De ha ezt a két halottat is vissza tudod hívni az életbe, akkor megtagadom isteneimet, és megkeresztelkedem!” Akkor János levette a köpenyét, és fölszólította a papot, hogy takarja be vele a halottakat, ő pedig térdre borult és imádkozott. Imádságát befejezve szólt, hogy vegyék le a köpenyt az emberekről. Levették, és azok talpra álltak! Akkor a pap megtért és megkeresztelkedett.

A hagyomány azt is elbeszéli, hogy János egy alkalommal megtérített egy vadóc ifjút, és nevelését egy presbiterre bízta. Az ifjú azonban hamarosan föllázadt, otthagya védnökét és rablók közé állt. János nem sokkal ezután keresni kezdte a presbiternél, akire eleven kincs gyanánt rábízta, s annak szomorúan meg kellett vallania, hogy a kincs elveszett. János megdorgálta hanyagságáért, majd lóra pattant és a hegyek közé vágatott, hogy megkeresse elveszett gyermekét. Rablók közé került, akik a vezérük elé vitték. Mikor a vezér meglátta Jánost, szégyenében futni kezdett előle, mert ő volt a keresett ifjú. János azonban, az ősz öreg, utána futott, és kiáltott neki: „Fiam, miért menekülsz atyád elől, aki öreg is, fegyvertelen is? Ne félj! Nekem rólad is számot kell adnom Krisztus előtt. Térj meg, édes fiam, mert Isten küldött hozzád!” Ez szíven találta az elvadult embert, és bánattal a szívében visszajött. János a kiengesztelődés csókjával fogadta, sőt később püspökké is szentelte.

Egyszer az öreg János apostolnak valaki egy eleven fogoly madarat ajándékozott, s ő szeretettel simogatta és becézte az állatot. Meglátta ezt egyik tanítványa, nevetett rajta, és így szólt a társához: „Nézd csak, az öreg úgy játszik ezzel a madárral, mint egy gyermek!” János akkor odafordult hozzá: „Mit viszel a kezében, fiam?” „Egy íjat.” „És mit művelsz vele?” – hangzott az újabb kérdés. „Madarakra és vadakra vadászom vele!” – mondta a tanítvány. „Hogyan csinálod?” – kérdezte János. Akkor a tanítvány megfeszítette az íjat, kis ideig feszesen tartotta, majd ellazította. János megkérdezte tőle, miért nem tartja állandóan feszesen. Azt felelte rá, hogy azért, mert elfáradna, s mikor lőnie kellene, nem volna erő a karjában. Az apostol akkor így tanította: „Látod, így van ez az emberrel is. Nem nézheti állandóan Istent, hanem néha pihennie is kell. A sas ugyan minden madárnál magasabban szárnyal, de neki is le kell szállnia a földre. Ha az emberi lélek kipihente magát, új lángolással tud fölemelkedni az égbe.”

Mikor már nagyon öreg volt, egyre csak ezt ismételte: „Gyermekeim, szeressétek egymást!” Aki ezt teszi – biztosította tanítványait –, megtette, amit tennie kellett.

Halála közeledtével az oltár mellett ásatta meg a sírját. Leszállt a sírgödörbe, imádságra tárta a karját. Ekkor vakító fény villant, s mire a körülállók újra láthattak, a szent teste eltűnt a szemek előtt.

**Istenünk,
ki Szent János apostol által
föltártad előttünk Igéd titkait,
kérünk, add,
hogy amit ő oly nagyszerűen megírt,
azt értelmünk kellő fölkészültségével fogadjuk be!**

28. Aprószentek

†Betlehem Kr. e. 7–6.

Azok a gyermekek viselik ezt a kedves nevet, akiket Jézus, a próféta ígéretet beteljesítő Messiás király miatt öletett meg Heródes, azt gondolván, hogy így megmentheti királyságát, és dinasztiát alapíthat a zsidók országában.

A rómaiak Kr. e. 43-ban ültették a fejedelmi székbe az idegen, idúmeus származású Heródest, akinek a történelem a Nagy jelzöt ajándékozta. Mi elismerő megbecsülést hallunk e jelzőben, a kortársak számára azonban csak annyit jelentett, hogy „az idősebb” Heródes. Akik ismerték, meglehetősen rossz véleménnyel voltak róla, mert ravaszsággal, vesztegetésekkel, szónoki ügyességgel és erőszakkal szerezte hatalmát. Mindezek következtében Kr. e. 40-ben a rómaiak kegyéből királyi címet kapott, de azt mondták róla, hogy „úgy került trónra, mint egy róka, úgy uralkodott, mint egy tigris, és úgy halt meg, mint egy kutya”. S ez a vélemény nem a rosszindulat szülötte volt!

Heródesnek élete folyamán nagy sikerei voltak: az országot fölvirágoztatta, birodalma majdnem olyan nagy volt, mint Dávid országa. Sokat építkezett, de családi élete boldogtalan volt. Tíz felesége volt egymás után, s az utolsó, a zsidó fejedelmi házból származó Hasmonaeus Mariammé miatt vesztette el nagyságát. Mariammét ugyanis szerette a király, ő pedig szíve mélyén megvetette urát. Heródes szerelme is kétes értékű volt, mert abban nem akadályozta meg, hogy sógorát, Arisztobuloszt, aki pedig főpap volt, egész fiatalon megölesse. Sőt, amikor Mariammét, aki három fiúval és két leánnyal ajándékozta meg, hűtlenséggel vádolták, tétovázás nélkül bíróság elé állította és kivégeztette. E gyilkosság után Heródes összeomlott: gyanakvó, szeszélyes, ingerlékeny és meggondolatlan lett. Újabb vádaskodások miatt elfogatta és megölette Mariammé anyját, majd két tulajdon fiát is.

E rémtettek mind Kr. e. 7-ben történtek, abban az évben, amikor Betlehemben megszületett a Gyermek, a megígért Király. De Heródes még tovább tetézte kegyetlenségeit: alattvalóinak ugyanebben az évben hűségesküt kellett tenniük a császárra, Augustusra. A farizeusok megtagadták az esküt, ezért Heródes hatezer férfit feszítettett keresztre Jeruzsálemben. Josephus Flavius úgy tudja, hogy vérengzésének főként az volt az oka, hogy néhányan ezek közül a Messiás eljövételéről jövendöltek.

Az egész országot a gyász és rettegés bénította még – a félelem, mint gyászlepel borított el mindent, a király emberei pedig éberren lestek minden gyanús szóra vagy jelre –, amikor megjelentek Jeruzsálemben a napkeleti bölcsek, és fölítették a kérdést: „Hol van a zsidók újszülött királya?” Szent Máté, aki Jézus gyermeksége történetének ezt a részét ránk hagyta, meg is jegyezte: „Heródes megrettent, és vele együtt egész Jeruzsálem.”

November lehetett, amikor a bölcsek Jeruzsálembé értek, és keresték az újszülött királyt. Föltették a kérdést a hatalomféltéstől eszelőssé vált öreg Heródesnek (ekkor 67. éve körül járhatott), aki azonnal összehívta a főpapokat és a nép írástudóit, és nekik szögezte a kérdést: „Hol kell születnie a Messiásnak?” Azok azt válaszolták, hogy a júdeai Betlehemben, mert így jövendölte Mikeás próféta. Ennek hallatára Heródes titkon hívatta a bölcseket, pontosan kikérdezte őket, hogy mikor látták meg a csillagot, melynek nyomán országába jöttek, aztán elküldte őket Betlehembe: „Menjetek, szerezzetek pontos értesülést a gyermek felől. Ha megtaláltátok, jelentsétek nekem, hogy én is elmenjek és hódoljak neki!” (Mt 2,2–8).

A bölcsek meghallgatták a királyt, útnak indultak, és íme, a csillag elvezette őket a betlehemi barlanghoz, melyben a Szent Család élt. Megtalálván a keresett Gyermeket, leborultak előtte, hódoltak a Király előtt, és átadták neki ajándékaikat: aranyat, tömjént és mirhát. Mivel pedig álmukban intést kaptak, hogy vissza ne térjenek Jeruzsálembé, más utat választottak a hazatérésre.

Alighogy a bölcsek elhagyták Betlehemet, Józsefnek álmában megjelent egy angyal, és isteni figyelmeztetést hozott: „Kelj föl! Fogd a gyermeket és anyját, menekülj Egyiptomba, és maradj ott, amíg nem szólok, mert Heródes keresi a gyermeket, és meg akarja ölni!” József, aki mindig oly engedelmes volt Isten akarata iránt, még az éjszaka fogta a Gyermeket, és Máriával együtt elindult Egyiptom felé. Betlehem nem volt falakkal körülvett város, ezért a Szent Család a hajnali szürkületben észrevétlenül elhagyhatta lakóhelyét. Elindultak, hogy Heródes halála után majd beteljesedjék a próféta szava: „Egyiptomból hívtam az én fiamat”.

„Amikor Heródes látta, hogy a bölcsek kijátszották, haragra lobbant, s Betlehemben és környékén minden fiúgyermeket megöletett két éves korig, a bölcsektől megtudott időnek megfelelően” (Mt 2,13–16). A bölcsek csillaga ugyanis ekkor már második éve ragyogott az égen. Ez indította Heródest arra, hogy a két év alatti fiúkat ölesse meg, mert biztosra vette, hogy az áldozatok között ott lesz az új király is. Egy korabeli esszéus forrás ezeket mondja: „Akkor egy kegyetlen király következett, egy vakmerő és istentelen ember. Ölte az embereket és a gyermekeket, és rettenetes félelem vett miatta erőt az egész országon. Olyan vérengzés történt az ő nevében, mint amilyen Egyiptom földjén történt.” A szerző a kivonulásra, az egyiptomi elsőszülött gyermekek halálára emlékezve beszél a betlehemi gyermekek meggyilkolásáról.

Hányan lehettek ezek az ártatlan megölt kisdedek? Heródes nem készített jegyzőkönyvet, és számukat a helyi hagyomány sem őrizte meg, bármilyen lényegesnek tartja a mai tudomány ezt az adatot. Becslésekbe sem nagyon bocsátkozhatunk, mert ahhoz ismerni kellene Betlehem akkori népességének számát. A tudósok azonban úgy vélik, hogy mintegy 20–30 gyermekről lehetett szó.

A helyi hagyomány szerint az Aprószentek sírja a bazilika alatt van, amelyet Nagy Konstantin építtetett Jézus születésének barlangja fölé, és akis sírok nem messze ettől a barlangtól egy sziklasírban voltak. 1347-ben Poggibonsiból egy Miklós nevű barát járt a Szentföldön, és följegyezte, hogy a születés barlangjától kelet felé „van egy másik barlang, amely szűk, kereszt formájú barlangban folytatódik. Ott vannak eltemetve az Aprószentek. A sírokat egész szorosan egymás mellé vágták a sziklába, mint a lovak abrakos jászolát”. A sírbarlangot a 15. század folyamán befalazták, s nem is tudtak róla sokáig. 1962-ben vették észre elfalazott bejáratát, s amikor kibontották, fölfedezték a görögkereszt alaprajzú sírbarlangot. A kereszt három szárának végében, kb. 1 méter magasságban ívelt nyílás alatt 4, 5, 4 mélyedést vettek észre. Ezek azok az abrakosjászolszerű gyermeksírok.

Az Egyház vértanúként tiszteli ezeket az apró szenteket, akik szóval még nem tudtak vallomást tenni Krisztusról, a vérük hullásával azonban tanúsították, hogy Ő az, akiről a próféták jövendöltek, a Király, aki vasvesszővel fogja kormányozni a népeket.

Ünnepüket a keleti egyház december 29-én, a római egyház a 4. század óta december 28-án, a Karácsony közvetlen közelében üli.

*

**Istenünk,
a te Szent Fiad eljövetelét
az Aprószentek nem szavukkal, hanem halálukkal hirdették;
kérünk, segíts minket,
hogy a hitet, amit nyelvünkkel vallunk, a tetteink is hirdessék!**

29. Becket Szent Tamás

*London, 1118. december 21.

†Canterbury, 1170. december 29.

Tamás szülei normannok voltak s Londonban telepedtek le. (A normannok körülbelül ötven évvel Tamás születése előtt hódították meg Angliát.) Egész kis gyermek korában beadták a merton-i ágostonos kanonokok iskolájába, s mikor elég idős volt, Párizsba küldték tanulmányai folytatására.

Édesanyja iránti szeretete diákévei alatt megővta minden rossztól, mert a reá való emlékezés tisztaságra és jóságra ösztökélte. Nem meglepő tehát, ha tanulmányai végeztével hazatérvén, édesanyja halála megfosztotta erkölcsi tartásától, és az otthon melegét nélkülözve kallódni kezdett. Három éven át Londonban volt számvevő. Huszonöt éves volt, amikor egy véletlen folytán megismerkedett Theobald püspök házanépével, és így bekerült fiatal, Canterburyben tanult papok társaságába, kik közül egyesek igen nagy ambíciókat ápoltak magukban. Tamásnak tetszett ez a baráti kör, ezért mindenkivel szemben nyájas és megnyerő volt, és hamarosan az öregedő püspök tetszését is megnyerte. Szinte nélkülözhetetlenné tette magát a püspök számára is, aki annyira megszerette Tamást, hogy megtette canterburyi fődiákonussá.

1154-ben – Tamás ekkor harminchat esztendő – Theobald püspök az ifjú II. Henrik királytól a kancellári tisztséget kérte Tamás számára. Henrik, a középkor egyik legfényesebb, ugyanakkor legkíméletlenebb királya ekkor már tapasztalt katona, de még túlságosan fiatal ahhoz, hogy részletekre is kiterjedő támogatás és tanácsadás nélkül uralkodni tudjon. Tamás viszont elég öreg volt ahhoz, hogy vezethesse a királyt, ugyanakkor még elég fiatal ahhoz, hogy társa lehessen. Ezenkívül Tamás rendelkezett azzal a finom érzékkel, amellyel észrevétlenül tudott részt venni a király minden ügyében. Tökéletes és nagyon sikeres kancellár volt.

Személyes kapcsolatban Henrik és Tamás egy szív és egy lélek lett: a kancellár teljesen magáénak érzett mindent, ami a királyt érte, a király viszont, szenvedélyes és uralkodó alkata ellenére, egyre inkább függött tőle. A pompa és nagyvonalúság, ahogyan Tamás élt, feltűnést keltett kortársai között.

Theobald püspök nem ezért javasolta védencét kancellárnak, hanem arra gondolt, hogy fődiákonusa hatni tud majd az angliai egyház békéje és nyugalma érdekében a királyra. Ezért a fejlemények nem kis nyugtalanságot keltettek benne. Magához kérte tehát Tamást, aki annak ellenére, hogy a püspök alárendeltje volt, a hívást válasz nélkül hagyta.

Amikor Theobald püspök meghalt, Henrik úgy határozott, hogy Tamás lesz a canterburyi érsek. Tamás szembeszegült a határozattal. És semmi jogunk nincs kétségbe vonni tiltakozásának őszinteségét. Tamás ugyanis ismerte már önmagát; a kancelláréletem izgalmasnak és érdekesnek találta, és visszariadt az új állástól, mert világosan látta, hogy képtelen arra, hogy a király mellett egy mindenre igent bólintó, világias főpap legyen. S a királyt is eléggé megismerte már, és jó diplomata volt annak átlátásához, hogy a kancellári és az érseki hivatal összekapcsolása végzetes következményekkel járna.

Mindezek ellenére végül úgy döntött, hogy elfogadja a kinevezést: 1162. június 1-én pappá, a következő napon pedig püspökké szentelték. Az egész angliai püspöki karból egyetlen egy püspök tiltakozott a kancellár érseki székbe való emeltetése ellen: Gilbert Foliot. Foliot püspök tiltakozása volt annak a keresztútnak a kezdete, amelyet Tamás érseknek végig kellett járnia, ám ezt ekkor még nem tudhatta.

Tamás előre megmondta a királynak, hogy ha valóban érsek lesz, Henrik hamarosan el fog fordulni tőle. És hozzátette: „A mi mostani nagy barátságunk a legizzóbb gyűlöletté fog

válni. Tudom, hogy Ön tölem mint érsektől olyan dolgokat fog követelni, mélyeket én mint érsek képtelen leszek jó lelkiismerettel végrehajtani, hiszen Ön már eddig is sok kívánságát végrehajtotta az Egyház ellenére. Irigyeink meg fogják ragadni ezt a kedvező alkalmat, közénk fognak ékelődni, és amikor Ön megvonja tőlem a jóakarátát, vég nélküli viták kezdődnek köztünk.”

Csak hogy a kancellár Tamás olyan klérus-ellenes volt, hogy Henrik egyszerűen nem hallotta meg ezeket a figyelmeztető szavakat. Annál nagyobb volt a megütközése, amikor Tamás a püspökké szentelése után lemondott kancellári hivataláról. Henrik ezt a lépést személyes sértésnek vette, és úgy tekintette, hogy Tamás fölmondta az iránta való engedelmisséget.

És akkor valóban jöttek az irigyek. Nemcsak az udvari emberek, hanem a püspökök is gyűlölködő kritikával fordultak Tamás érsek ellen. Ám a neheztelés, az irigység és a gőg nem tartoztak Tamás jellemvonásai közé, ezért amikor Henrik személyes tanácsadónak maga mellé vette Foliot püspököt, Tamás barátságos levelet intézett hozzá, és kérte, hogy baráttan működjenek együtt. 1163 tavaszán Henrik kinevezte Foliot-t londoni püspökké. Tamás együttműködési készsége meghiúsult, mert az új püspök kezdettől fogva megtagadta tőle a kánoni engedelmisséget.

A következő hónapokban a király és az érsek szívósan küzdött jogainak érvényesítéséért, és viszonyuk egyre inkább elmérgesedett. Henrik nyilvánvalóan mellőzte és semmibe vette Tamást, ő ezért viszonzásul olyan dolgokban sem volt hajlandó engedni, amelyekben a kompromisszum kis engedménnyel és nagy eredményekkel járt volna. Az egyik súlyos kérdés, amelyben két ilyen jellem számára a közeledés eleve lehetetlennek látszott, azoknak a klerikusoknak az ügye volt, akik komoly vétséget követtek el. Henrik azt követelte, hogy ezek a klerikusok veszítsék el az egyházi védelmet, és kerüljenek állami bíróság elé, mivel ő felelős az ország belső rendjéért és békéjéért. Tamás viszont ebben az igényben az Egyház szabadsága ellen irányuló újabb támadást látott.

A püspökök az 1163 októberében tartott westminsteri zsinaton zárt frontot alkottak Tamással, és visszautasították a király követelését. Amikor a király fölöttette a püspököknek a kérdést, hogy hajlandók-e tiszteletben tartani a királyi szokásjogot, azt válaszolták, hogy igen, hajlandók erre, amennyiben ezt egyházi hivataluk lehetővé teszi. E válasszal a király nem elégedett meg, és másnap reggel dülva-fülva elhagyta Londont. A püspökök közül többen megrémültek, és elindultak a király után, hogy kiengeszteljék, s Tamás mellett csak néhány személy maradt Londonban.

Lisieux-i Arnulf, aki csak színleg volt Tamás barátja, azt tanácsolta a királynak, hívjon össze néhány püspököt, és azok testületileg forduljanak szembe Tamás érsekkel. Három püspök erre hajlandónak is mutatkozott: a chichesteri Hilarius, a yorki Rogerius és természetesen a londoni Foliot.

A következő tizenkét hónap nagyon keserves volt Tamás számára, mert elbizonytalanodott, hogy mit is kellene tennie. Püspöktársai és a tájékozatlan pápa – aki egy nagyon ravasz beszédű ciszterci apátot küldött hozzá – arról akarták meggyőzni, hogy hajoljon meg a király akarata előtt. De amikor Tamás úgy hitte, hogy ha aláveti magát, abból kiengesztelődés születik, csalódnia kellett, mert Henrik most azt kezdte követelni, hogy e meghajlásnak éppen olyan nyilvánosság előtt kell megtörténnie, mint az engedetlenség történt, ezért a király Clarendonba zsinatot hívott össze.

Ezen a zsinaton nyílt ellentét mutatkozott az érsek és a püspökök között. Ők ugyanis egyenként és titokban nyilatkoztak a királynak, és meghajoltak előtte. Tamás előtt azonban tiltakoztak a királyi igény ellen, s miközben Tamás meghajolt és a püspököket is meghajlásra szólította föl, szembeszegültek vele. Henrik pedig egy lépéssel tovább ment: azt akarta, hogy a szokásjogot foglalják írásba, azt az érsek írja alá és pecsétjével erősítse meg. Tamásnak végre látnia kellett, milyen hiábavaló volt minden érvelés, amellyel meg akarták őt győzni,

hogyan engedjen. Most véglegesen megtagadta a király kérésének teljesítését, és nem írta alá az okmányt, amely a Clarendoni Konstitúciók néven vált ismertté a történelemben, mert úgy látta, hogy lényeges területeken nyirbálná meg az Egyház szabadságjogait.

Henrik ekkor azzal a szándékkal, hogy végleg leszámol Tamással, levelet írt a pápának, amelyben kérte a Konstitúciók jóváhagyását, és azt, hogy a yorki püspök, Rogerius legyen a pápai legátus. III. Sándor a Konstitúciók jóváhagyását megtagadta. Rogeriust kinevezte ugyan pápai legátusnak, de jogkörét olyan szűkre szabta, hogy azzal a király valójában nem nyert semmit. A pápa Tamásnak is írt egy levelet, amelyben állhatatosságra buzdítja, és biztatja, hogy kezdjen újra misézni – Tamás érsek ugyanis lelkiismereti indokok alapján hosszabb ideje nem merete bemutatni a szentmisét. Ekkor világossá vált, hogy helyesen döntött, amikor elutasította a Konstitúciókat, és megkísérelte – sikertelenül – kideríteni, hogy a püspökök közül ki volna az, aki melléje áll az ellenállásban. A franciaországi Sens-ben tartózkodó pápát két ízben is megpróbálta követ útján elérni.

A következő év őszi, 1164 októberében Henrik Northamptonba, zsinat elé idézte Tamás érseket, s azzal a váddal, hogy semmibe vette a király intézkedéseit, elítélték, ezenkívül a király gazdasági szankciókat is életbe léptetett ellene. Azzal azonban, hogy szegénnyé tette, nyilvánvalóan nem volt megelégedve. Foliot emlékeztette az érseket egyszerű származására, arra, hogy mindenét a királynak köszönheti, és nyíltan fölszólította, hogy mondjon le az érsekségről.

Tamás betegen, teljesen magára hagyva, püspökeitől megfosztva hallgatta a király fenyegetését, hogy megkínóztatja és börtönbe fogja zárni. A gyóntatójához fordult tanácsért. A mertoni prior, Róbert azt tanácsolta neki, hogy hagyatkozzék Istenre, és engedje, hogy tovább vezessék a megkezdett úton. Ami történni fog, az nem az ő személyes dolga, hanem Isten ügye, aki övéit soha nem hagyja el. Nyilvánvalóan könnyű lenne megnyernie a király tetszését, de ő, aki kezdettől fogva semmibe vette ezeket az emberi szempontokat, tartson ki állhatatosan. Tamás úgy határozott tehát, hogy nem várja meg a másnapi ítélethirdetést, és azt is megtiltotta, hogy püspökei részt vegyenek a másnapi tárgyaláson. Késő éjszaka, áruhában elhagyta Northamptont, és két héttel később kikötött Franciaországban.

Elment Sens-be a pápához. Nem nyújtotta be lemondását, ahogy püspöktársai a király fenyegetésére ajánlották neki, mert nem akart precedenst, azaz későbbi hivatkozási alapot teremteni. Mivel azonban kinevezésének körülményei és személyes alkalmatlanságának érzése nyugtalanította és szorongatta, visszaadta a pápa kezébe érseki hivatalát. III. Sándor pápa megtartotta őt a szolgálatában, először azonban elküldte Pontignybe, hogy az ottani ciszterci apátságban tanulja meg a szegény és egyszerű életet, hogy később „a szegények vigasza” lehessen.

A következő hat esztendő Tamás számkivetésben töltötte. Vezekelt, tanult, imádkozott a szerzetesekkel együtt, és intézte azokat az ügyeket, amelyeket a pápa rábízott. Henrik azonban, akihez még mindig vonzódott, három levelét válasz nélkül hagyta.

Több hiábavaló kísérlet után 1170 júliusában megtörtént a látszólagos kiengesztelődés az érsek és a király között. Tamás boldogan írt hazatérése után a pápának a király barátságos viselkedéséről. Henrik azonban megtagadta tőle a békecsókot. Ezzel Tamás számára nyilvánvaló lett, hogy Angliába való visszatérése valójában keresztútjának végső szakasza, mert meg kell halnia. A francia király, VII. Lajos kérte is, hogy ne hagyja el Franciaországot. Tamás pedig visszatérve – kívülről szemlélve – még egy oktalanságot követett el: két levelet készített, s az egyikkel fölfüggesztette a yorki érseket, a másikkal ismét kiközösítette Foliot és Jocelin püspököket. Az érintettek panasza hallatára Henrik dührohámot kapott, és egyik mondatát négy lovag úgy értelmezte, hogy Tamást el kell távolítani az útból. Azonnal elmentek és székesegyházában meggyilkolták az érseket.

Tamás elkerülhette volna az erőszakos halált, de nagyon félt attól, hogy ezzel mások szenvedésének oka lesz. Isten akaratát fölismerte, és teljesen átadta magát ennek. Ez tűnik ki szavaiból, amelyekkel visszatartotta a szerzeteseket, akik el akarták torlaszolni a székesegyház kapuját: „Mi azért jöttünk, hogy szenvedjünk, és nem azért, hogy harcoljunk. Ellenségünket inkább a szenvedéssel, mint a harccal fogjuk legyőzni”. Utolsó szavai ezek voltak: „Kész vagyok meghalni Jézus nevéért és az Egyház védelméért.”

1173-ban, három évvel a halála után avatták szentté, és ünnepe december 29-i dátummal hamarosan általánossá vált a nyugati egyházban.

*

**Istenünk,
ki Szent Tamás püspöködnek és vértanúdnak megadtad,
hogy az igazságért életét áldozhatta,
kérünk, közbenjárására
add meg nekünk,
hogy ezen a földön Krisztusért elveszítsük
és az égben megtalálhassuk életünket!**

31. Szent I. Szilveszter pápa

†Róma, 335.

Szilveszter római születésű volt, s majdnem huszonkét évig, 314-től 335-ig volt pápa. Elődje, Miltiádész pápa alatt szabadult meg Róma Maxentius zsarnokságától, amikor Nagy Konstantin a Milviusi-hídnál legyőzte őt. Ez meghozta az Egyház számára a szabad vallásgyakorlást is. Tanúk szólnak amellett, hogy Szilvesztert hitvallóként tisztelték, mivel az utolsó üldözésben, Diocletianus idejében állhatatosan megvallotta Krisztust. A felszabadulás első időszakában ugyanis az egész birodalom területén az volt a szokás, hogy olyan férfiakat választottak és szenteltek püspökké, akik az üldözés idején hitvallók voltak.

Szilveszter pápaságának egyik legfontosabb teendője volt az egyházi élet megszervezése Rómában. Maga a császár nem kedvelte Rómát, egész uralkodása alatt mindössze háromszor fordult meg benne, akkor is csak rövid időre.

De éppen e távollétnek köszönhető, hogy nem került sor a pápa és Konstantin között olyan összeütközésekre, amilyenekre – a császár azon öntudatából fakadóan, hogy ő felelős az Egyház belső békéjéért is – a keleti püspökök és Konstantin között sor került.

A római püspök primátusának érvényesülése szempontjából Szilveszter pápasága annyiban jelentős, hogy a két zsinatra, melyeket a császár hívott össze (314-ben a dél-franciaországi Arles-ban, 325-ben pedig Niceában), nem személyesen ment el, hanem képviselőt küldött. A történészek nem tudják pontosan megokolni, hogy a pápa maga miért maradt távol e zsinatokról. Azt mondják, lehetséges, hogy szokatlan volt a meghívás a zsinatra, amely eddig egyháztartományok gyűlése volt, most pedig a császár mint politikai vezető az egész birodalom területéről hívta meg a püspököket. Szilveszter tehát óvatosságból nem ment el, s ezt okossága diktálta, mert ezzel gátat tudott vetni a császár befolyásának az Egyház belső ügyeire. Valószínűbb azonban a másik magyarázat: azért küldöttekkel képviseltette magát, mert az addigi gyakorlat szerint a zsinatokon mindig a zsinatnak helyt adó város püspöke elnökölt. Ő pedig mint Róma püspöke nem akart olyan helyzetbe kerülni, hogy Péter utódával szemben valaki más vezesse az Egyház egyetemes gyűlését. Az arles-i zsinatra azt a megindoklást küldte maga a pápa, hogy nem hagyhatja el az Apostolok sírját. S ez így is maradt egészen a középkor végéig: a pápák személyesen nem vettek részt a Rómán kívüli zsinatokon. Az arles-i zsinat határozatait egy tiszteletteljes levél kíséretében megküldték Szilveszternek, igaz akkor még nem jóváhagyásért, hanem hogy az egész Egyháznak hirdesse ki a zsinati határozatokat.

Miltiádész pápa kapta a császártól az első nagy adományt, amellyel a Lateráni palotát a pápa rendelkezésére bocsátotta. A 313 októberére meghirdetett zsinat atyái – a császár kívánságára az újonnan jelentkező donatizmust vették vizsgálat alá, mivel ez az eretnokség Észak-Afrika egyházaiban súlyos nehézségeket okozott – már ebbe a palotába gyűlhetek össze. A nagy római templomok építéséről azonban már Szilveszter tárgyalt a császári építészekkel. Konstantin ugyanis elrendelte, hogy a Lateráni palota mellé építsenek egy nagy bazilikát, amely később a „Minden Templomok Anyja” nevet kapta. A pápák egészen a 14. századig ebben a palotában éltek és innen gyakorolták pápai hatalmukat. Szilveszter évei alatt készült a Vatikáni-dombon a Szent Péter sírja fölötti bazilika. Szent Pál sírja fölé egy kisebb bazilikát kezdtek építeni az ostiai út mentén. A Laterántól nem messze pedig megkezdték a Szent Kereszt-bazilika építését, amely arra volt hivatva, hogy a jeruzsálemi szent helyek megjelenítője legyen Rómában.

Szilvesztertől semmi írott emlék nem maradt ránk. Zsinatról sem tudunk, amit Rómában tartott volna. A két követőtől eltekintve nem avatkozott be a kibontakozó krisztológiai vitába, amelynek alapkérdése Krisztus istensége volt. A kérdést az alexandriai származású Arius pap

vetette föl, és ötven éven át folyt a vita, főleg a keleti egyházban. A probléma – hogy mi módon lehet filozófiailag összeegyeztetni Jézus Krisztus istenségét azzal a tanítással, hogy csak egyetlen Isten van – az akkori római egyházat különösebben nem érintette.

Komolyabban csak Szilveszter utódai avatkoztak be a vitába.

Száz esztendővel Szilveszter halála után hozzáfogtak ahhoz, hogy a történeti források hallgatását pótolják a pápa és a császár kapcsolatára nézve. Nem tudták elviselni, hogy semmi komoly adat nincs arról, milyen viszonyban volt egymással a két fő. A kérdés annál égetőbb volt, mert Konstantinápoly azzal az igénnyel lépett föl, hogy politikai súlya miatt – s mert Nagy Konstantint a város főtemplomában temették el – a keleti egyház pátriárkai székhelyei között elsőbbséget kapjon. Ezért legendát költöttek, amely szerint Konstantin Rómában székelt és szoros kapcsolatban állt Szilveszterrel, holott valószínűleg szót sem váltottak egymással, talán csak messziről látta Szilveszter a városba látogató császárt. Ez a „helyesbítés” a mai történettudomány szemében hamisítás, de a minősítés semmit nem változtat azon a tényen, hogy a legenda az egész középkoron át lényegesen befolyásolta az Egyház és a birodalom kapcsolatát.

A szerény Szilveszter pápa alakja a legendák fényében világtörténelmileg egyedülálló jelentőségű, mert ő volt az a pápa, aki Nagy Konstantinnal együtt történelmet formált.

Marcus Aurelius császár (161–180) nagy lovasszobra, amely a római Capitoliumon ma is csodálatot kelt a szemlélőben, akkoriban a Lateráni palota mellett állt. Ebből később arra következtettek, hogy nyilván Konstantint ábrázolja, s csak ennek volt köszönhető, hogy a későbbi korokban nem olvasztották be! A legenda ugyanis elmondja – természetesen ennek sincs történeti hitele –, hogy a császárt Szilveszter gyógyította meg súlyos betegségéből, majd meg is keresztelte. A császár hálából nagy ajándékokkal halmozta el az Egyházat.

E legenda magvának rendkívül nagy hatása volt az egyházi állam, illetve a birodalom és a pápaság középkori kapcsolatának alakulására.

A legendában ugyanis az áll, hogy Konstantin törvényt alkotott, melynek értelmében „az egész földkerekség papjainak a római püspök ugyanúgy feje, ahogyan az összes hivatalnokok feje a császár”. A legenda késői ábrázolása a Vatikáni Múzeum Konstantin-termében látható, és mutatja a későbbi korok elképzelését Konstantin megtéréséről és ennek egyháztörténelmi jelentőségéről. Mindez egész másként zajlott le, mint ahogy a képek mesélik.

Szilveszter pápa még Konstantin császár előtt, 335. december 30-án halt meg. A Via Salaria mentén, a Priscilla-katakombában temették el.

Ünnepét az 5. század óta általánosan megülik.

*

A szent pápa életéből, aki az egyháztörténelem fordulópontján kormányozta az Egyházat, annak a legendának alapján mondunk el néhány részletet, amely összekapcsolta őt Konstantin császárral, és nagy csodatévő erőt tulajdonított a pápának.

E legenda szerint a császár, miután Maxentius trónkövetelő fölött győzelmet aratott és meghódította Rómát, még egyszer üldözést kezdett a keresztények ellen. Ezért leprával bűnhődött. Betegségében az egyik éjszaka álmot látott: megjelent neki Péter és Pál apostol, és megmondták, hogy gyógyulást sehol máshol nem remélhet, csak Szilveszter pápánál, aki tud egy csodatévő forrásról, melynek vize mindazokat meggyógyítja, akik megmerülnek benne.

Szilveszter azonban nem volt Rómában, mert az üldözés elől a Soracte-hegy egyik barlangjában húzódott meg. A császár azonnal követeket küldött hozzá, és kérte, jöjjön vissza Rómába. Szilveszter vissza is tért, s tanítani kezdte a császárt a keresztény hitre, megnyitatta vele a börtönöket, melyekben a keresztény foglyokat őrizték, majd elvezette a keresztelődencéhez. Ott a császár visszanyerte egészségét. Hálából azonnal törvényeket bocsátott ki az Egyház javára, és nagy ajándékokkal fejezte ki háláját a gyógyulásért. Az egyik templom építésénél ő maga is kapát ragadott, és tizenkét kosárnyi földet a saját vállán szállított el.

Szimbolikus jelentése van a sárkányról szóló történetnek. Eszerint egyszer pogány papok jöttek Konstantinhoz, és keservesen panaszták, hogy mióta a császár megkeresztelkedett, megjelent egy barlangban egy hatalmas sárkány és naponta több embert fal föl. Konstantin értesítette a dolgról a pápát, aki megígérte, hogy ártalmatlanná teszi a sárkányt. Miközben Szilveszter imádkozott, megjelent neki Szent Péter, és fölszólította, hogy minden félelem nélkül ereszkedjék le két papjával együtt a sárkány barlangjába, s Jézus Krisztus nevében kötözzék meg a sárkányt, majd a kereszt jelével pecsételjék le a barlangot.

Szilveszter tehát két reszkető pappal útnak indult. Alászálltak a barlangba, a sátán lakóhelyére, megkötözték a vadállatot, majd lepecsételték a mélyen fekvő barlangot a kereszt jelével, és elindultak vissza a felszín felé. A folyosón azonban belebotlottak két holttestbe: két varázsló lopakodott utánuk kíváncsian, de a vadállat mérges lehelete megölte őket. Szilveszter mindkettőjüket talpra állította, és együtt jöttek föl a várakozó emberekhez. Nem csoda, hogy ezután az emberek seregestül kérték a keresztséget.

*

**Istenünk, kérünk,
Szent Szilveszter pápa közbenjárására
segítsd népedet,
hogy jelen életét kormányzásod alatt élje,
és boldogan találhasson el az örök életre!**

31. Labouré Szent Katalin⁶

*Fain-les-Moutiers, 1806. május 2.

†Párizs, 1876. december 31.

Catherine Labouré jámbor parasztházaspár tizenegy gyermeke közül kilencedikként született a burgundiai Fain-les-Moutiers-ben 1806. május 2-án. Amikor anyja korai halála után nővére belépett az Irgalmas nővérekhez, Katalin a húgával együtt kiválóan ellátta a háztartás vezetését. Élete munka, imádság és vezeklés volt, szabad idejét a templomban töltötte, pénteken és szombaton böjtölt. Apja azt az álláspontot képviselte, hogy elég a kolostorba egy lánya, s Katalintól, kedvelt leányától több évig megtagadta, hogy beléphessen a rendbe.

Katalin körülbelül tizennyolc éves korában azt álmodta, hogy egy markáns arcvonású ősz pap szentmisét mutat be. Erős késztetést érzett, hogy odamenjen hozzá, mégis ijedten a helyén maradt, amikor a mise után intésével hívta. Egy másik alkalommal azt álmodta, hogy meglátogat egy beteget, s a betegágyánál ismét találkozott ezzel a pappal. Akkor egy hang így szólt hozzá: „Leányom, jó dolog ápolni a betegeket. Most menekülsz előlem, egy napon azonban boldog leszel majd, ha hozzám jöhetsz. A jó Istennek terve van veled. Ne felejtsetd ezt el!” Amikor néhány évvel később az Irgalmas nővérek egyik társalgójában meglátta alapítójuk, Páli Szent Vince képét, fölkiáltott: „Ez az a pap, akit álmodban láttam!”

Végre 1830 áprilisában novícia lett az Irgalmas nővéreknél Párizsban. Ebben az időben gyakran voltak látomásai az Eucharisztia Jézusáról, s fölébredt benne a szent vágy, hogy láthassa egyszer a Szűzanyát is. Vágya elsőként 1830. július 19-ének éjjelén teljesedett. Így mondta el ezt ő maga:

„Ekkor érkezett el életem legboldogabb pillanata. Lehetetlen lenne leírnom, amit tapasztaltam. A Szűzanya elmondta nekem, hogyan viselkedjem a gyóntatóatyámmal, és sok mindent rám bízott, amiről nem kell beszélnem. Beszélt arról is, hogyan viseljem a rám váró szenvedéseket, miközben bal kezével az oltárra mutatott, amely előtt térdre borulva ki kell öntenem a szívemet; ott találok meg minden vigasztalást. A jó Isten küldetéssel akar megbízni téged – mondta.”

Gyóntatóatyjával, akire később a társulat vezetését bízták, közölnie kellett: tegyen meg minden lehetőt, hogy bizonyos visszaélések megszűnjenek, s a regulához való hűség ismét helyre álljon, különösen ami az olvasmányokat, az idő kihasználását és a látogatásokat illeti. Ha aztán megint hűségesen megtartják majd a regulát, s egy másik társulat akar hozzájuk csatlakozni, bele kell egyezniük az egyesülésbe. – Egy püspöknek aggodalom nélkül nyújtsanak menedéket a Szent Lázárban, a lazaristák anyaházában, Szent Vince másik alapításában.

Elképzelhetjük, micsoda belső küzdelembe került egy vidéki novíciának, hogy ilyenféle megbízásokat adjon át a gyóntatóatyjának, és milyen kételkedéssel fogadhatta azokat a fiatal, harminc éves lazarista atya, másrészt pedig mennyire meg lehetett lepve, amikor 27-én kitört a júliusi forradalom, és a Szent Lázár-kolostor kapujánál meglátta a menedéket kérő Frayssinous püspököt, X. Károly kultuszminiszterét.

1830. november 27-én Katalin a közös elmélkedés alkalmával látta a Szűzanyát. Egy félgömbön állt, lába alatt eltaposott kígyó tekergőzött. Kezében gömböt tartott, rajta arany kereszt állott, kezének ujjait gyűrűk díszítették, amelyekbe különböző nagyságú drágakövek voltak illesztve, és csodás fény sugárzott belőlük. A látnoknő a bensejében hangot hallott: „Ez a gömb, amelyet látsz, nemcsak az egész világot ábrázolja, hanem Franciaországot és

⁶ Ünnepe a rendben november 28.

minden embert külön-külön is.” A kövekből előtörő sugarakról pedig megjegyezte: „Azoknak a kegyelmeknek a jelképei ezek, amelyeket kiárasztok mindenkire, aki csak kéri tőlem.” Azt is megértette azonban, hogy egyes sötét drágakövek, amelyek nem sugároztak fényt, azokat a kegyelmeket jelképezték, amelyeket senki sem kért. Ezután hirtelen megváltozott a látomás. A Boldogságos Szűz már nem tartotta a földgömböt, hanem leeresztett fénysugarakat árasztva, karjai irgalommal telve tárultak a föld felé. Alakja körül ovális keretben arany betűkkel formálódtak ki ezek a szavak: Ó, bűn nélkül fogantatott Szűz Mária, könyörögi érettünk, kik hozzád menekszünk! Szívében pedig megkapta a megbízását: „Veress érmét e minta szerint! Aki hordja, nagy kegyelmeket nyer, különösen ha a nyakán viseli. Elárasztja a kegyelem azokat, akik bizalommal hordják az érmét.” A nővér azután látta az érme másik oldalát is, melyen Mária nevének keresztel koronázott monogramja, alatta Jézusnak töviskoronával körülvelt, illetve Mária törrel átdöfött Szíve volt látható; a képet tizenkét csillag vette körül.

E látomásai többször ismétlődtek, gyóntatóatyja azonban elutasítóan viselkedett, és csak 1832-ben beszélt a megbízásról Párizs érsekével. Ez nem ellenkezett, s így 1832. június 30-án kibocsátották az első 2000 érmét. Egy érmet magával vitt az érsek egy halálos beteghez, akit ki akart békíteni Istennel és az Egyházzal. (A Napóleon által mecheleni érsekké emelt Msgr. de Pradt volt az, aki csipős tollával sokat írt az Egyház ellen.) Eleinte úgy tűnt, nem jár sikerrel az érsek. Már az ajtó felé indult, amikor sietve visszahívták. Teljes fordulat történt: a haldokló megsiratta tévedéseit, és igazán épületes halállal halt meg. Ez a csodás megtérés Párizs érsekét megerősítette a jelenések valódiságában, ez volt az első eset, amelyet oly sok követett.

A nép az érmét mindjárt csodásnak nevezte. 1834 áprilisában megjelent az első írás, címében a „csodás érme” névvel. Az érme csakhamar elterjedt egész Európában. Tény, hogy diadalútja révén a katolikusokban tudatossá vált Mária szeplőtelen fogantatásának titka, s hogy nagy örömmel fogadták, amikor azt 1854-ben dogmaként hirdette ki IX. Pius pápa.

Katalin negyvenhat éven át élt irgalmas nővérként Párizsban az öregek otthonában. Először a konyhában foglalkoztatták, majd az öregek és betegek ápolásában, végül pedig a kapunál. Tökéletes példája lett az irgalmasságnak, amely nem ismer mást, csak a betegek, öregek, gyermekek gondozását, feladatát egészen csöndben, szerényen, alázatosan teljesíti, mert szívében az istenszeretet emésztő tüze ég.

Amikor egyszer az iránt érdeklődtek, hogyan imádkozik, ezt válaszolta: „Imádkozni nem nehéz. Amikor a kápolnába megyek, letérdelek a jó Isten előtt, és így szólok Hozzá: »Uram, itt vagyok. Add, amit akarsz!« Ha ad nekem valamit (lelki vigasztalást, felüdülést), vidám vagyok és megköszönöm neki. Ha semmit sem ad, azt is megköszönöm, mert tudom, hogy semmit sem érdelek. Utána pedig elmondok Neki mindent, ami az eszembe jut, elbeszélésem szenvedéseimet és örömeimet, és hallgatom Őt. Ha ti is hallgatjátok, hozzátok is szól majd. A jó Istennel ugyanis beszélni kell és hallgatni kell Őt. Mindig szól, ha egyszerűen és szerényen átadjuk Neki magunkat.»

Fiatalabb rendtestvéreinek ezt tanácsolta: „Ha bánatod van, menj a szentségház elé, és mondj el mindent a jó Istennek! Ő senkinek sem adja tovább, és megadja az erőt elviseléséhez.” – Az otthon egyik öregje, aki meghasonlott Istennel, a világgal és önmagával, minden alkalmat felhasznált arra, hogy a nővéren töltse ki a mérgét és bosszantsa őt. Valaki egy ilyen alkalommal vigasztalni akarta, és így szólt hozzá: „Nővér, ez az ember itt... micsoda közönséges lélek!” „Hát akkor – válaszolta ő – imádkozzék érte!” Máskor ilyen nehéz esetekben ezt mondta magának csöndesen: „Ezt a jó Istenért”, vagy: „Istent kell keresnünk mindenben.”

1876. december 31-én halt meg. Teste épen maradt, és az Irgalmas nővérek párizsi templomában nyugszik. 1933-ban boldoggá, 1947. július 27-én szentté avatták.

Bibliográfia (gyűjteményes kiadások)

1. Illyés András: A keresztényi életnek példája vagy tüköre. Nagyszombat, 1682. További kiadásai 1705, 1742, 1771, 1813.
2. Hevenesi Gábor SJ: Ungaricae Sanctitatis Indicia (A magyar szentek üveges szekrénye). Nagyszombat, 1692. Szent Istvántól kezdve ötvenöt életrajzot és rézkarcot közöl a magyar szentekről és boldogokról. A kötet végén 213 nevet sorol fel, akiket a római kortól a magyar föld szentjeinek tart. – Magyarul : Régi Magyar Szentség.
3. Acta Sanctorum Ungariae. 1–2. kötet. Nagyszombat, 1749-ben.
4. Szentek élete I rész: Január–február. Írta Zalka János. Eger, 1859–1876; II. rész: Március–július. Írta Zsihovics Ferenc. Eger, 1863–1872; III. rész: Augusztus–december. Írta Debreczeni János. Eger, 1876.
5. Bedeő Pál: Szentek élete, melyet a zsenge ifjúság számára írt. Pozsony, 1847. Németül Pest, 1848.
6. Vogel Matthäus SJ: Lebensbeschreibungen der Heiligen Gottes. Bamberg, 1764. 100. kiadása: Regensburg, 1926. Magyarul Kalocsán 1866–68-ban 1-3. kötet. Atdolgozott változat Bp., 1908–1912
7. Dedek Crescens Lajos: Szentek élete, különös tekintettel a magyar szentekre és azokra, akik Magyarországon ősrégi időktől fogva kiváló tiszteletnek örvendenek, valamint a különböző védőszentekre. 1-2. kötet. Bp. 1900. Minden szentnél közli, hogy milyen foglalkozás vagy betegség védőszentje.
8. Szentek élete. Népies kiadás. Budapest, 1901.
9. Balanyi György, Schütz Antal, Sebes Ferenc, Szamek József és Tomek Vince piarista atyák: Szentek élete az év minden napjára. 1–4. kötet. Szerk. Schütz Antal. Bp., 1932.
10. Kühár Flóris, Szunyogh X. Ferenc, Radó Polikárp bencés atyák: Az Egyház szentjei. Szerk. Radó Polikárp. Bp., 1940.
11. Hősök és szentek. Tizenkét szerző tanulmányai a magyar szentekről. Szerk. Szekfű Gyula. Bp., 1941.
12. Ijjas Antal: Szentek élete. 1–2. köt. Bp., 1968.
13. Bálint Sándor: Karácsony, Húsvét, Pünkösd. Bp., 1973.
14. Bálint Sándor: Ünnepi Kalendárium. Bp., 1977. E két Bálint-mű külön figyelmet érdemel, mert gazdag anyagot ad a szentek magyarországi tiszteletéről, ábrázolásáról és a velük kapcsolatos népszokásokról.
15. Testvéreink a szentek. Válogatás Peter Manns: Retormer der Kirche c. gyűjteményéből. Szerk. Marosi László szerkesztésében: Eisenstadt, 1977.
16. Vanyó László: Ókeresztény írók. II. Bp., 1980.
17. Régi Magyar Szentség, avagy Ötvenöt Magyar Szent és Boldog. Hevenesi művének 1737-es kiadását a mai magyar nyelvhez igazította Sinkó Ferenc. Bp. 1988.

Névmutató a keresztnévek szerint

A *II. kötet* megjelölés a kétkötetes nyomtatott kiadás második kötetére utal, ami nem része ennek az elektronikus kiadásnak.

– A –

[Achilleus](#)

Adalbert, Magdeburgi II. kötet

[Adalbert, Prágai](#)

Adelheid II. kötet

Agapé II. kötet

Agatangelus II. kötet

Agathoniké II. kötet

[Ágnes, Prágai](#)

[Ágnes, Római](#)

[Ágoston, Canterbury](#)

Ágoston, Chapdelaine II. kötet

[Ágoston, Hippói](#)

[Ágoston, Kazotics](#)

[Ágota](#)

Aidan, Lindisfarnei II. kötet

[Alajos, Gonzaga](#)

[Albert, Nagy](#)

[Alessio \(szervita rendalapító\)](#)

[Alfonz, Ligouri](#)

Altmann, Passau II. kötet

[Amadio \(szervita rendalapító\)](#)

Amand II. kötet

[Ambrus](#)

[András apostol](#)

András, Ly II. kötet

[András, remete](#)

András-Hubert, Foumet II. kötet

[Angéla, Merici](#)

[Anna, a Boldogságos Szűz édesanyja](#)

Anna, Szent Bertalanról nev. II. kötet

Anna-Mária Javouhey II. kötet

[Anszgár](#)

[Antal, Claret y Clará](#)

[Antal, Magyar ferences](#)

[Antal, Magyar kármelita](#)

[Antal, Padovai](#)

Antal, Pecserszki II. kötet

Antal, Pucci II. kötet

[Antal, Remete](#)

[Antal Mária, Zaccaria](#)

Antelmus, Chignini II. kötet

Antonin, Pierozzi II. kötet

[Anzelm, Canterbury](#)

Apollónia II. kötet

Apollonius II. kötet

[Aprószenetek](#)

Armogasztesz II. kötet

[Asztrik Anasztáz Radla](#)

[Atanáz, Alexandriai](#)

Atanáz, Áthoszhegyi II. kötet

Augurius II. kötet

– **B** –

[Balázs](#)

[Barnabás apostol](#)

Bathildis II. kötet

[Beatrix d'Este](#)

[Béda Venerabilis](#)

Benedek, Anianei II. kötet

Benedek, Biscop II. kötet

Benedek, Mór II. kötet

[Benedek, Nursiai](#)

[Benedek, remete](#)

Benedek és társai II. kötet

Benedek-József, Labre II. kötet

Bénilde, Romanáon II. kötet

[Bernadett, Soubirous](#)

Bemardin, Feltrei II. kötet

[Bernardin, Sziénai](#)

[Bernát, Clairvaux-i](#)

[Bertalan apostol](#)

[Bertold, Regensburgi](#)

[Beszteréd](#)

Boëthius II. kötet

[Bonagiunta \(szervita rendalapító\)](#)

[Bonaventura](#)

[Bonfiglio \(szervita rendalapító\)](#)

[Bonifác](#)

[Bonifác, Magyar](#)

[Borbála](#)

Borisz és Gleb II. kötet

[Brigitta, Svéd](#)

[Brúnó, Karthauzi](#)

Brunó-Bonifác, Querfurti II. kötet

[Buldus](#)

[Buzád, Bánfi](#)

– **C** –

Caedmon II. kötet

Caesarius, Arles-i II. kötet

[Callistus, pápa](#)

Cassianus II. kötet

Cassiodorus II. kötet

[Cecília](#)

Celesztin, V. pápa II. kötet

Ceolfrith II. kötet

Chad, Lichfieldi II. kötet

[Ciprián](#)

[Cirill, Alexandriai](#)

[Cirill, Jeruzsálemi](#)

[Cirill, Metód testvére](#)

Compiègne-i kármelita apácák II. kötet

Contardo, Ferrini II. kötet

Crispina II. kötet

Cuthbert II. kötet

– **D** –

Damaszkuszi vértanúk II. kötet

[Damazusz pápa](#)

[Damján](#)

[Dávid](#)

[Dénes, Párizsi](#)

[Didák, Kelemen](#)

[Domonkos](#)

[Dorottya](#)

Dorottya, Montau II. kötet

Dunstan II. kötet

– **E** –

Eberhard, Salzburgi II. kötet

[Efrém, Szír](#)

Egyed, Assisi II. kötet

Eiréné II. kötet

Emilia, de Vialar II. kötet

Emilia, Rodat II. kötet

Epifánusz, Pávai II. kötet

Erik, Svéd II. kötet

[Erzsébet, Árpádházi](#)

[Erzsébet, özvegy, V. István leánya](#)

[Erzsébet, szűz, III. András leánya](#)

[Erzsébet, Portugáliai](#)

Ethelwold II. kötet

Eufrázia II. kötet

Eulogius II. kötet

Eulogius, Córdoba II. kötet

Eusztochium II. kötet

Euthümiosz, Nagy II. kötet

– **F** –

[Fábián pápa](#)

Fabiola II. kötet

[Felicitas](#)

Félix, Cantalicei II. kötet
Ferdinánd, III. király II. kötet
[Ferenc, Assisi](#)
Ferenc, Borgia II. kötet
Ferenc, di Girolamo II. kötet
[Ferenc, Paolai](#)
Ferenc-János, Régis II. kötet
Ferenc, Solano II. kötet
[Ferenc, Szalézi](#)
[Ferenc, Xavéri](#)
Ferenc Mária, Camporossói II. kötet
[Fidél, Sigmaringeni](#)
Filippine, Duchesne II. kötet
[Flórián](#)
Franciska, Cabrini II. kötet
[Franciska, Chantal](#)
[Franciska, Római](#)
Fructuosus II. kötet
Fulgentius, Ruspei II. kötet
[Fülöp apostol](#)
[Fülöp, Néri](#)

– G –

Gábor-Taurin, Dufresse II. kötet
Gál II. kötet
[Gaudentius](#)
[Gellért](#)
[Gemma, Galgani](#)
Genovéva, Párizsi II. kötet
[Gergely, I. Nagy, pápa](#)
[Gergely, VII. pápa](#)
[Gergely, Nazianzi](#)
Gergely, Nisszai II. kötet
Gergely, Világosító II. kötet
[Gertrúd, Szent Erzsébet leánya](#)
[Gertrúd, Szent Hedvig leánya](#)
[Gertrúd, Helftai, Nagy](#)
[Gizella](#)
Gomidasz, Keumurgian II. kötet
Gottfried, Cappenbergi II. kötet
Gotthárd, Hildesheimi II. kötet
[Günter](#)

[György vértanú](#)
György, Chozibai II. kötet
[György, Csepelényi](#)

– H –

[Hedvig, Nagy Lajos leánya](#)
[Hedvig, Sziléziai](#)

[Henrik, II. császár](#)

Henrik, Suso II. kötet

Heribert, Kölni II. kötet

Hermann, Béna II. kötet

Hermann-József II. kötet

Hermenegild II. kötet

Hilárion, Gázai II. kötet

[Hilarius, Poitiers-i](#)[Hildegárd, Bingeni](#)[Hippolitus](#)

Homobonus II. kötet

Hrabanus Maurus II. kötet

Hugó, Avaloni II. kötet

Hugó, Clunyi II. kötet

Hugó, Grenoble-i II. kötet

– I –

[Ignác, Antiochiai](#)

Ignác, Laconi II. kötet

[Ignác, Loyolai](#)[Ilona császárné](#)[Ilona, Magyarországi](#)[Imre herceg](#)[Ince, XI. pápa](#)[Iréneusz](#)[István diákonus](#)[István király](#)[István, Kaszap](#)[István, Magyar \(13. sz.\)](#)[István, Magyar \(14. sz.\)](#)[István, Pongrácz](#)[Izidor, Sevillei](#)

– J –

[Jakab, apostol, ifj.](#)[Jakab apostol, id.](#)

Jakab, Griesinger II. kötet

[Jakab, Marchiai](#)[Jakab, Piacenzai](#)[János, apostol](#)[János, I. pápa](#)[János, Aranyszájú](#)

János, Avilai II. kötet

János, Berchmans II. kötet

[János, Bosco](#)[János, Brébeuf](#)[János, Damaszkuszi](#)[János, de la Salle](#)[János, Dominici](#)[János, Eudes](#)

[János, Fisher](#)

János, Gorzei II. kötet

János, Gualbert II. kötet

János, Hallgatag II. kötet

[János, Istenes](#)[János, Kapisztrán](#)[János, Kenty](#)[János, Keresztelő](#)[János, Keresztes](#)[János, Leonardi](#)[János, Magyar](#)[János, Nepomuki](#)

János, Ogilvie II. kötet

János, Ruysbroek II. kötet

János, Sarkander II. kötet

[János, Vianney](#)

János-Gábor, Perboyre II. kötet

János Juvenál, Ancina II. kötet

János Lajos, Bertrán II. kötet

János-Márton, Moye II. kötet

János-Teofán, Vénard II. kötet

[Januarius](#)[Jeanne d'Arc, lásd: Johanna](#)

Jenő, III. pápa II. kötet

[Jeromos](#)[Jeromos, Emiliáni](#)

Jeromos, Lu II. kötet

[Joachim](#)

Joakima, Vedrunai II. kötet

[Johanna, Jeanne d'Arc](#)

Johanna-Erzsébet, Bichier II. kötet

[Jolán, Árpádházi](#)

Jordán, Szász II. kötet

[Jozafát, Polocki](#)

József, Cafasso II. kötet

József, Copertinói II. kötet

[József, Kalazanci](#)[József, Szűz Mária jegyese](#)

József-Benedek, Cottolengo II. kötet

József Damján, Deveuster II. kötet

József Mária, Pignatelli II. kötet

[Júdás Tádé apostol](#)

Júlia, Billart II. kötet

[Jusztin](#)

Jusztin de Jacobis II. kötet

– K –

[Kajetán, Thienei](#)[Kálmán](#)

Kálmán, Lindisfarnei II. kötet

[Kamill, Lellisi](#)

Kanut, Dániai II. kötet

[Károly, Borromei](#)

[Károly, Lwanga](#)

Karposz II. kötet

Kasszián II. kötet

[Katalin, Alexandriai](#)

Katalin, Genovai II. kötet

[Katalin, Labouré](#)

Katalin, Ricci II. kötet

Katalin, Svéd II. kötet

[Katalin, Sziénai](#)

[Kázmér](#)

[Kelemen, I. pápa](#)

Kelemen, Hofbauer II. kötet

Kelemen, Ohridai II. kötet

Khionia II. kötet

Kieran II. kötet

Kilián II. kötet

[Kinga, Árpádházi](#)

[Klára, Assisi](#)

Kolumba II. kötet

[Kolumbán](#)

Konon II. kötet

Konrád, Parzhami II. kötet

[Konrád, Szász](#)

Korbiniánusz II. kötet

[Kornél, pápa](#)

[Kozma](#)

Kreszcencia, Höss II. kötet

[Kristóf](#)

Kunigunda II. kötet

[Kvirin](#)

– L –

[Lajos, IX. király](#)

[Lajos, Toulouse-i](#)

Lajos-Mária, Grignon de Montfort II. kötet

[László király](#)

[László, Bátor](#)

[László, Batthyány-Strattmann](#)

Leander, Sevillai II. kötet

Lénárd, Porto Mauriziói II. kötet

[Leó, I. Nagy, pápa](#)

Leó-Ignác, Mangin II. kötet

Lidvina II. kötet

Lioba II. kötet

Liudger II. kötet

[Lőrinc, diákonus](#)

[Lőrinc, Brindisi](#)

[Lúcia](#)

Lucius II. kötet

[Lukács evangélista](#)

Lukiánosz, Antióchiai II. kötet

– M –

Magdolna-Zsófia, Barat II. kötet

[Magyarok Nagyasszonya](#)

Makariosz, Alexandriai II. kötet

Makariosz, Egyiptomi II. kötet

Makrina, ifj. II. kötet

Malakiás, Armaghi II. kötet

[Manetto \(szervita rendalapító\)](#)

Marcell II. kötet

[Marcellin](#)

Margit, Antiochiai II. kötet

[Margit, Árpádházi](#)

Margit, Cortonai II. kötet

Margit, Ebner II. kötet

[Margit, Skóciai](#)[Margit-Mária, Alacoque](#)[Mária, Boldogságos](#)[Mária, Goretti](#)

Mária, Megtestesülésről nev. II. kötet

Mária, Oignes-i II. kötet

Mária, Ward II. kötet

Mária-Eufrázia, Pelletier II. kötet

[Mária Magdolna, Bűnbánó](#)[Mária Magdolna, Pazzi](#)

Mária-Magdolna, Postel II. kötet

[Mária Margit, Bogner](#)

Mária-Terézia, Soubiran II. kötet

Marián és Jakab II. kötet

[Márk evangélista](#)[Márk, Körösi](#)[Márta](#)[Márton, I. pápa](#)

Márton, Bragai II. kötet

[Márton, Porres](#)[Márton, Tours-i](#)

Maszkula II. kötet

[Máté evangélista](#)[Máté, Eszkandéli](#)

Matild II. kötet

[Mátyás apostol](#)

Maximilián II. kötet

[Maximilián, Kolbe](#)

Melánia, ifj. II. kötet

[Menyhért, Grodziecki](#)

Meszrop II. kötet

[Metód](#)

Mihály, Ghebre II. kötet

Miklós, I. pápa II. kötet

Miklós, Flüei II. kötet

[Miklós, Myrai püspök](#)

[Mónika](#)

Montanus II. kötet

Mór, Thébai II. kötet

[Mór, pécsi püspök](#)

[Móric, Csák](#)

– N –

[Nagyboldogasszony](#)

Narszai II. kötet

[Nereus](#)

Nílus, ifj. II. kötet

Nonna II. kötet

[Norbert, Magdeburgi](#)

Notker II. kötet

– O –

Odiló, Clunyi II. kötet

Odó, Clunyi II. kötet

Olaf, Norvégiai II. kötet

Olümpiász II. kötet

Orbán, II. pápa II. kötet

Orbán, V. pápa II. kötet

[Orsolya](#)

[Oszkár](#)

Ottó, Bambergi II. kötet

– Ö –

Ödön, Campion II. kötet

[Özséb, a pálosok alapítója](#)

[Özséb, Vercelli](#)

– P –

Pakhomiosz, id., II. kötet

[Pál apostol](#)

[Pál, Keresztes](#)

[Pál, Magyar](#)

[Pál, Miki](#)

[Pál, Remete](#)

Pammachius II. kötet

Pamphilosz II. kötet

Papülosz II. kötet

[Patrik](#)

Paula II. kötet

[Paulinus, Nolai](#)

[Pelbárt, Temesvári](#)

[Perpetua](#)

[Péter apostol](#)

Péter, Alcantarai II. kötet

[Péter, Aranyszavú](#)

[Péter, Canisius](#)

[Péter, Chanel](#)

Péter, Claver II. kötet

[Péter, Damjáni](#)

Péter, Fourier II. kötet

[Péter \(Marcellin társa\)](#)

Péter, Nolaszkói II. kötet

Péter, Sanz II. kötet

[Péter, Thomasius](#)

Péter-Julián, Eymard II. kötet

Pioniosz II. kötet

[Pilgrim](#)

[Pius, V. pápa](#)

[Pius, X. pápa](#)

Poimen II. kötet

[Polikárp](#)

[Pongrác](#)

[Pontianus pápa](#)

– R –

Radelgundis II. kötet

[Rajmund, Pennaforti](#)

Rajmundus, Lullus II. kötet

Richárd, Chichesteri II. kötet

[Rita, Casciai](#)

[Róbert, Bellarmin](#)

[Rókus](#)

Rókus, González II. kötet

[Római vértanúk](#)

[Romuáld](#)

[Róza, Limai](#)

Rupert, Salzburgi II. kötet

– S –

Sahdoszt II. kötet

[Salamon király](#)

[Sebestyén](#)

[Sebestyén, Magyar](#)

Simeon, Oszlopos II. kötet

[Simon apostol](#)

Simon, Barszabbasz II. kötet

[Sixtus, II. pápa](#)

[Skolasztika](#)

[Sostegno \(szervita rendalapító\)](#)

Speratus II. kötet

Szabbász, Gót II. kötet
Szabbász, Mar Szabai II. kötet

[Szádok](#)

[Szalóme](#)

[Szaniszló](#)

Szaturusz II. kötet
Szebasztei vértanúk II. kötet
Szergej, Radoneszi II. kötet
Szeverin, Noricum II. kötet
[Szilveszter, I. pápa](#)

– T –

[Tamás apostol](#)

[Tamás, Aquinói](#)

[Tamás, Becket](#)

[Tamás, Morus](#)

Tamás, Percy II. kötet
Tamás, Villanovai II. kötet
Teodóz, Pecserszki II. kötet
Teodóziosz II. kötet

[Teréz, Avilai, Nagy](#)

Teréz, Couderc II. kötet

[Teréz, Lisieux-i](#)

[Timóteus](#)

[Titusz](#)

[Turibiusz, Mongrovejói](#)

– U –

[Ugucione \(szervita rendalapító\)](#)

Ulrik, Augsburgi II. kötet

– V –

[Vazul, Nagy](#)

[Vencel király](#)

Vendel II. kötet
Veronika, Giuliani II. kötet
Vilmos, Hirsau II. kötet
[Vince, diákonus](#)

[Vince, Ferreri](#)

[Vince, Páli](#)

Vince, Pallotti II. kötet
Vladimir, Kijevei II. kötet

– W –

Walburga II. kötet
Willibald II. kötet
Willibrord II. kötet
Wolfgang, Regensburgi II. kötet
Wunibald II. kötet

–**Z**–

Zsuzsanna II. kötet

Szerzők

A fordított cikkek forrásai:

* = Peter Manns: Die Heiligen in ihrer Zeit. Mainz, 1966.

** = Biblioteca Sanctorum. Róma, 1961–1969.

Jelzés nélkül = Heilige des Regionalkalenders. Szerk. H. Weisbender. Lipcse, 1978.

Fordítók:

L. I. = Dr. Lőrincz Imre,

V. M. = Verő G. Mária,

D. I. = Diós István.

Január		
1.	Isten Anyja, Boldogságos Szűz Mária	
2.	Nagy Szent Vazul	(Hamman, Adalbert–L.I.)
	Nazianzi Szent Gergely	(Hamman, A.–L.I.)
7.	Pennaforti Szent Rajmund	(Walz, Angelus–L.I.)
13.	Poitiers-i Szent Hilarius	(Hamman, A.–L. I.)
15.	Remete Szent Pál	
17.	Remete Szent Antal	(Bacht, Heinrich–L.I.)
18.	Árpádházi Szent Margit	
20.	Szent Fábián pápa	(Morabito, Giuseppe**–D.I.)
	Szent Sebestyén	(Frank, Karl Suso–L.I.)
21.	Szent Ágnes	(Frank, K. S.–L.I.)
22.	Szent Vince	(Manns, Peter–L.I.)
24.	Szalézi Szent Ferenc	(Cognet, Louis–L.I.)
26.	Szent Timóteus és Szent Titusz	(Maisch, Ingrid–L.I.)
27.	Merici Szent Angéla	(Firtel, Hilde–L.I.)
28.	Aquinói Szent Tamás	(Gieraths, Paul-Gundolf–L.I.)
31.	Bosco Szent János	(Schamoni, W.*–D.I.)
Február		
3.	Szent Balázs	(Manns, P.–L.I.)
	Szent Oszkár	(Senger, Basilius*–D.I.)
5.	Szent Ágota	(Manns, P.–L.I.)
6.	Japán vértanúk: Miki Szent Pál és társai	(Gordini, G. Domenico**–D.I.)
	Szent Dorottya	
8.	Emiliáni Szent Jeromos	(Hofmann, Konrad–L.I.)
10.	Szent Skolasztika	(Senger, B.–L.I.)
14.	Szent Cirill és Szent Metód	(Krajczár János–L.I.)
17.	A szervita rend alapítói: Szent Bonfiglio, Bonagiunta, Manetto, Sostegno, Amadio, Ugucione, Alessio	(Uljanics, Borisz–L.I.)
21.	Damjáni Szent Péter	(Leclerque, Jean–L.I.)
23.	Szent Polikárp	(Hagemeyer, O.–L.I.)
24.	Szent Mátyás apostol	(Feld, H.–L.I.)
Március		

4.	Szent Kázmér	(Piszc, E.–L.I.)
7.	Szent Perpetua és Szent Felicitas	(Hagemeyer, O.–L.I.)
8.	Istenes Szent János	(Fírtei, H.–L.I.)
9.	Római Szent Franciska	(Schamoni, W.*–D.I.)
17.	Szent Patrik	(Hennig, J.–L.I.)
18.	Jeruzsálemi Szent Cirill	(Hamman, A.–L.I.)
19.	Szent József	(Gächter, P.–D.I.)
23.	Mongrovejói Szent Turibiusz	(Dussel, E.–L.I.)
Április		
2.	Paolai Szent Ferenc	(Manns, P.–L.I.)
4.	Sevillai Szent Izidor	(Brühl, L.–L.I.)
5.	Ferreri Szent Vince	(Walz, A.–L.I.)
7.	De la Salle Szent János	(Cognet, L.–L.I.)
11.	Szent Szaniszló	(Naruszewicz, P.**–D.I.)
	Galgani Szent Gemma	
13.	Szent I. Márton pápa	(Frank, K. S.*–D.I.)
16.	Soubirous Szent Bernadett	
21.	Canterbury Szent Anzelm	(Souther, R. W.–L.I.)
23.	Szent Adalbert	
24.	Szent György	(Manns, P.–L.I.)
	Sigmaringeni Szent Fidél	(Mossmair, E.–L.I.)
25.	Szent Márk evangélista	(Spadafora, F.**–D.I.)
28.	Chanel Szent Péter	(Glazik, J.*–D.I.)
29.	Sziénai Szent Katalin	
30.	Szent V. Pius pápa	(Denzler, Georg–L.I.)
Május		
2.	Alexandriai Szent Atanáz	(Hamman, A.–L.I.)
3.	Szent Fülöp és Szent Jakab apostolok	(Feid, Helmut–L.I.)
4.	Szent Flórián	
7.	Boldog Gizella	
12.	Szent Pongrác	(Frank, K. S.–L.I.)
	Szent Nereus és Szent Achilleus	(Frank, K. S.–L.I.)
16.	Nepomuki Szent János	
18.	Szent I. János pápa	(Frank, K. S.–L.I.)
20.	Sziénai Szent Bernardin	(Mund, Ottokar–L.I.)
22.	Casciai Szent Rita	
25.	Szent Béda Venerabilis	(Gulkin, G.–L.I.)
	Szent VII Gergely pápa	(Brandmüller, Walter–L.I.)
	Pazzi Szent Mária Magdolna	(Piess, H.*–D.I.)
26.	Néri Szent Fülöp	(Gülden, J.–L.I.)
27.	Canterbury Szent Ágoston	(Gulkin, G.–L.I.)
30.	Szent Johanna – Jeanne d'Arc	
Június		
1.	Szent Jusztin	(Hagemeyer, O.–L.I.)
2.	Szent Marcellin és Szent Péter	(Frank, K. S.–L.I.)
3.	Ugandai vértanúk: Lwanga Szent Károly és társai	(Bühlmann, W.*–D.I.)
5.	Szent Bonifác	(Senger, B.–L.I.)

6.	Magdeburgi Szent Norbert	(<i>Grauwen, W. M.–L.I.</i>)
8.	Prágai Boldog Ágnes	
9.	Szír Szent Efrém	(<i>Asszvalg, J.–L.I.</i>)
11.	Szent Barnabás apostol	(<i>Maisch, I.–L.I.</i>)
13.	Padovai Szent Antal	(<i>Clasen, S.–L.I.</i>)
15.	Árpádházi Boldog Jolán	
19.	Szent Romuáld	(<i>Hamilton, B.–L.I.</i>)
21.	Gonzaga Szent Alajos	(<i>Schneider, B.–L.I.</i>)
22.	Nolai Szent Paulinus	(<i>Prete, Serafino**–D.I.</i>)
	Fisher Szent János	(<i>Firtel, H.–L.I.</i>)
	Morus Szent Tamás	(<i>Firtel, H.–L.I.</i>)
24.	Keresztelő Szent János	(<i>Vögtle, A.–L.I.</i>)
27.	Alexandriai Szent Cirill	(<i>Hamman, A.–L.I.</i>)
	Szent László király	
28.	Szent Iréneusz	(<i>Hagemeyer, O.–L.I.</i>)
29.	Szent Péter apostol	(<i>Vögtle, A.–L.I.</i>)
	Szent Pál apostol	(<i>Hoffmann, P.–L.I.</i>)
30.	Róma első vértanúi	
Július		
3.	Szent Tamás apostol	(<i>Pesch, R.–D.I.</i>)
4.	Portugáliai Szent Erzsébet	(<i>Chierotti, L.**–D.I.</i>)
5.	Zaccaria Szent Antal Mária	(<i>Erba, A.–D.I.</i>)
6.	Goretti Szent Mária	(<i>Schamoni, W.–V. M.</i>)
11.	Nursiai Szent Benedek	(<i>Senger, B.–V. M.</i>)
13.	Szent II. Henrik	(<i>Neumüllers-Klauser, R.*–D.I.</i>)
14.	Lellisi Szent Kamill	(<i>Firtel, H.–V. M.</i>)
15.	Szent Bonaventura	(<i>Rauch, W.–V. M.</i>)
17.	Szent András és Szent Benedek	
18.	Boldog Hedvig	
21.	Brindisi Szent Lőrinc	(<i>Mossmailer, E.*–D.I.</i>)
22.	Szent Mária Magdolna	(<i>Pesch, R.–V. M.</i>)
23.	Svéd Szent Brigitta	(<i>Nyberg, T.–V. M.</i>)
24.	Árpádházi Boldog Kinga	
	Szent Kristóf	
25.	Szent Jakab apostol, az idősebb	(<i>Vögtle, A.*–V. M.</i>)
26.	Szent Anna és Szent Joachim	(<i>Gordoni, G. D.**–D.I.</i>)
29.	Szent Márta	(<i>Pesch, R.–V. M.</i>)
30.	Aranyszavú Szent Péter	(<i>Kötting, Bernhard–V. M.</i>)
31.	Loyolai Szent Ignác	(<i>Schneider, B.–V. M.</i>)
Augusztus		
1.	Ligouri Szent Alfonz	(<i>Büche, K.–D.I.</i>)
2.	Vercelli Szent Özséb	(<i>Kötting, B.–D.I.</i>)
4.	Vianney Szent János	(<i>Pézeril, D.–D.I.</i>)
7.	Szent II. Sixtus pápa	(<i>Frank, K. S.–D.I.</i>)
	Thienei Szent Kajetán	(<i>Llompert, G.–D.I.</i>)
8.	Szent Domonkos	(<i>Walz, A.–D.I.</i>)
10.	Szent Lőrinc	(<i>Frank, K. S.–D.I.</i>)

11.	Assisi Szent Klára	(Hardick, L.–D.I.)
13.	Szent Pontianus pápa és Szent Hippolitus pap	(Frank, K. S.–D.I.)
	Boldog XI. Ince pápa	
14.	Kolbe Szent Maximilián	
15.	Nagyboldogasszony	(Gächter, P.–D.I.)
	– Egy szűz Dávid házából	
	– Mária gyermekkora	
	– Egy József nevű férfinak volt a jegyese	
	– Mária látogatása Erzsébetnél	
	– Mária menyegzője	
	– Betlehemben	
	– A Napkeleti Bölcsek	
	– Mária halála és mennybevétele	
16.	Szent Rókus	
18.	Szent Ilona	
19.	Clairvaux-i Szent Bernát	(Grill, L.–D.I.)
	Eudes Szent János	(Cognet, L.–D.I.)
20.	Szent István király	
21.	Szent X. Pius pápa	(Denzler, G.–D.I.)
23.	Limai Szent Róza	(Dussel, E.–D.I.)
24.	Szent Bertalan apostol	(Feld, H.–D.I.)
25.	Szent IX. Lajos király	(Cognet, L.*–D.I.)
	Kalazanci Szent József	(Firtel, H.–D.I.)
27.	Szent Mónika	(Schneider, Th.–D.I.)
28.	Szent Ágoston püspök	(Hamman, A.–D.I.)
Szeptember		
3.	Nagy Szent Gergely pápa	(Gessel W.–D.I.)
7.	Boldog Márk, István és Menyhért kassai vértanúk	
13.	Aranyszájú Szent János	(Hamman, A.–D.I.)
16.	Szent Kornél pápa	(Frank, K. S.–D.I.)
	Szent Ciprián karthagói püspök	(Hagemeyer, O.–D.I.)
17.	Bellarmin Szent Róbert	(Schneider, B.*–D.I.)
	Bingeni Szent Hildegárd	
19.	Szent Januarius püspök és társai	(Ambrasi, D.**–D.I.)
21.	Szent Máté evangélista	(Pesch, R.–D.I.)
24.	Szent Gellért	
26.	Szent Kozma és Szent Damján	(Caraffa, F.**–D.I.)
27.	Páli Szent Vince	(Cognet, L.–D.I.)
28.	Szent Vencel	(Turek, R.**–D.I.)
30.	Szent Jeromos	(Hamman, A.–D.I.)
Október		
1.	Lisieux-i Szent Teréz	(Combes, A.–D.I.)
4.	Assisi Szent Ferenc	(Clasen, S.–D.I.)
6.	Karthauzi Szent Brúnó	(Bligny, B.–D.I.)
8.	Magyarok Nagyasszonya	
9.	Párizsi Szent Dénes és társai	(Gordini, G. D.**–D.I.)
	Leonardi Szent János	(Gordini, G. D.**–D.I.)
14.	Szent I. Callistus pápa	(Frank, K. S.–D.I.)

15.	Avilai Nagy Szent Teréz	(Ruano, L.–D.I.)
16.	Szent Hedvig sziléziai hercegnő	(Fritzen, H.–D.I.)
	Alacoque Szent Margit-Mária	(Cognet, L.*–D.I.)
17.	Antiochiai Szent Ignác	(Hagemeyer, O.–D.I.)
18.	Szent Lukács evangélista	(Kaiser, O.–D.I.)
19.	Kanadai vértanúk: Brébeuf Szent János és társai	(Dodin, A.*–D.I.)
	Keresztes Szent Pál	(Manns, P.–D.I.)
21.	Szent Orsolya és társnői	
23.	Kapisztrán Szent János	(Chiappini, A.**–D.I.)
24.	Claret y Clará Szent Antal Mária	(Schamoni, W.*–D.I.)
25.	Boldog Mór	
28.	Szent Simon és Szent Júdás Tádé apostolok	(Feld, H.–D.I.)
November		
3.	Porres Szent Márton	(Dussel, E.*–D.I.)
4.	Borromei Szent Károly	(Bendiscioli, M.–D.I.)
5.	Szent Imre herceg	
10.	Nagy Szent Leó pápa	(Gessel, W.–D.I.)
11.	Tours-i Szent Márton	(Kilian, B.–D.I.)
12.	Polocki Szent Jozafát	(Mitnacht, A. M.*–D.I.)
13.	Magyar szentek és boldogok, akiket egy napon ünnepelünk:	
	Szent Asztrik Anasztáz Radla	
	Boldog Bánfi Buzád	
	Boldog Bátori László	
	Szent Beszteréd	
	Szent Bonifác vértanú püspök	
	Szent Buldus	
	Boldog Csák Móric	
	Tiszteletreméltó Csepelényi György	
	Szent I. Dávid király	
	Boldog D'Este Beatrix	
	Boldog Dominici János	
	Boldog Erzsébet özvegy	
	Boldog Erzsébet szűz	
	Boldog Eszkandéli Máté	
	Szent Gaudentius	
	Boldog Gertrúd	
	Szent Gertrúd	
	Szent Günter	
	Boldog Ilona	
	Boldog János	
	Szent Kálmán	
	Boldog Kazotic Ágoston	
	Tiszteletreméltó Kelemen Diák	
	Szent Kvirin	
	Boldog Magyar Antal ferences	
	Boldog Magyar Antal kármelita	
	Boldog Magyar István és Szász Konrád vértanúk (13.sz.)	

	Boldog Magyar István vértanú (14. sz.)	
	Magyar Szent Pál	
	Marchiai Szent Jakab	
	Boldog Özséb	
	Boldog Piacenzai Jakab	
	Szent Pilgrim	
	Boldog Regensburgi Bertold	
	Szent Salamon király	
	Boldog Sebestyén	
	Boldog Szádok és társain	
	Boldog Szalóme	
	Boldog Temesvári Pelbárt	
	Thomasius Szent Péter	
	Toulouse-i Szent Lajos	
	Tiszteletreméltó Batthyány Strattmann László	
	Tiszteletreméltó Bogner Mária Margit	
	Tiszteletreméltó Kaszap István	
15.	Nagy Szent Albert	(Gieraths, G.–D.I.)
16.	Skóciai Szent Margit	(Dussel, E.–D.I.)
	Helftai Szent Gertrúd	(Brede, M. L.–D.I.)
19.	Árpádházi Szent Erzsébet	
22.	Szent Cecília	(Manns, P.–D.I.)
23.	Szent I. Kelemen pápa	(Frank, K.S.–D.I.)
	Szent Kolumbán	(Hennig, J.*–D.I.)
25.	Alexandriai Szent Katalin	
30.	Szent András apostol	(Feld, H.–D.I.)
December		
3.	Xavéri Szent Ferenc	(Glazik, J.–D.I.)
4.	Damaszkuszi Szent János	(Bacht, H.*–D.I.)
	Szent Borbála	
6.	Szent Miklós püspök	(Manns, P.–D.I.)
7.	Szent Ambrus	(Hamman, A.–D.I.)
11.	Szent I. Damazusz pápa	(Kötting, B.–D.I.)
12.	Chantal Szent Franciska	(Cognet, L.–D.I.)
13.	Szent Lúcia	(Manns, P.–D.I.)
14.	Keresztes Szent János	(Ruano, L.–D.I.)
21.	Canisius Szent Péter	(Schneider, B.–D.I.)
23.	Kenty Szent János	(Piszc, E.–D.I.)
26.	Szent István diákonus	(Pesch, R.–D.I.)
27.	Szent János apostol és evangélista	(Vögtle, A.–D.I.)
28.	Aprószentek	
29.	Becket Szent Tamás	(Boss, Th.*–D.I.)
31.	Szent I. Szilveszter pápa	(Kötting, B.–D.I.)
	Labouré Szent Katalin	